BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
17 C
22

EX BIBLIOTHECA
S. MARIAE DE SCALA
L. 29. f.

13-16.e.39

epistola diui hadriani l. si c. de heredit. petit. l. filii fuere ff de fideicomissis rub.

SVMMA
GOFFREDI DE TRANO
CLARISS. IVRIS INTERPRETIS,

IN TITVLOS DECRETALIVM

Omnibus nedum Pontificij & Cæſarei iuris ſtudioſis, verumetiam & religioſis cuiuſcunque ordinis vtilis ac neceſſaria.

Hac poſtera editione A M. D. LEONARDO A LEGE *Iuriſcon. Mantuano recognita, atque ab innumeris erroribus, quibus ob temporis vetuſtatem, & librariorum iniuriam vbique deprauata, mutila paſſim, & pleriſque in locis decurtata deprehendebatur, tam in textu quàm in allegationibus ſummo eiuſdem ſtudio vindicata, & integritati ſuæ reſtituta.*

Locupletiſſimo REPERTORIO eidem adiecto.

S. Mariæ de Scala

VENETIIS,
Apud Chriſtophorum de Zanettis, Salodienſem.
M. D. LXX.

SVMMA
GOFFREDI DE TRANO
CLARISS. IVRIS
INTERPRETIS.

IN TITVLOS DECRETALIVM
Omnibus nedum Pontificij & Cæſarei iuris ſtudioſis,
verumetiam & religioſis cuiuſcunque ordinis
vtilis ac neceſſaria.

Hac poſtera editione A M. D. LEONARDO A LEGE *Iuriſcon. Mantuano recognita, atque ab innumeris erroribus, quibus ob temporis vetuſtatem, & librariorum iniuriam vbique deprauata, mutila paſſim, & pleriſque in locis decurtata deprehendebatur, tam in textu quàm in allegationibus ſummo eiuſdem ſtudio vindicata, & integritati ſuæ reſtituta.*

Locupletiſſimo REPERTORIO eidem adiecto.

S. Marię de Scala

VENETIIS,
Apud Chriſtophorum de Zanettis, Salodienſem.
M. D. LXX.

REVEREN. P. OPT. D. DON INNOCENTIO A CRVCE COENOBII CARTVSIENSIS APVD TICINVM PRIORI &c.

LEONARDVS A LEGE IVRISCON. MANTVANVS. S. P. D.

CVM Philoſophia omnis ſit à veteribus ſapientiæ ſtudioſis diſtributa in partes tres, tu certe eam, quæ in actione poſita eſt, quamq́ue Chriſtus Dei filius e tenebris in lucem perduxit, tum ſacroſancta catholica Romana Eccleſia illuminauit, inſpecto ſcilicet huiuſce breuis vitæ fine, vt actiones noſtras moderetur, ac regat, inq́ue eas vias adducat, quas nobis diuina bonitas miſericordiaque commoſtrat, vt ad beatam, æternamq́ue vitam, omnibusq́ue numeris abſolutam felicitatem dirigat: vt interim non dicam eam iure merito cæteris omnibus ſcientijs anteponi debere, eamq́ue habendam eſſe in amoribus, colendam, amplexandam, ac venerandam eſſe ab ijs omnibus, qui Chriſtiani nati ſeipſos primum, tum mundanarum, caducarumq́; rerum fragilitatem norunt: tu inquam ita exercere, itaq́; charam habere oſtendiſti cum ſemper, tum vel maximè extremo anno, quo ego in ius ciuile incumbens, Ticini commorabar, quo ſane tempore tu eximia prudentia, ſanctis moribus, vita ad aliorum omnium exemplum inſtituta, ſumma æquitate, & mirabili facilitate cœnobium Cartuſienſe apud Ticinum vrbem regebas, quod vt propter inſtituta optima, quibus adhuc ſingulari cũ laude ſtetit, & propter veſtram benignitatem qua aduenas & peregrinos omnes complectimini, præſtat alijs omnibus ſacris locis, ſic tu vt radius ex omni parte inter tot lucentia ſidera ſplendens, & micans, illuſtras, accendis, ſummaque rerum diuinarum cupiditate, ac tui deſiderio afficis eos, qui te videant, contemplentur, ac familiaritate tua perfruantur; vt mihi totum triennium vſu veniſſe perſpicio. Et quemadmodum admirabile artificium in ampliſſimo iſto, fortunatiſſimoq́; templo omnium fama, ſermoneq́; celebratur, quod quæuis ædificia vel præſtantiſſima vel agri vbertate, vel loci deſcriptione, vel rerum omnium ad vitam neceſſariarum copia ſuperare videatur: ita quicunque te intuetur, tuaque conſuetudine vtitur, tantam induſtriam, tantum conſilium, tantamq́ue prudentiam in iſto cœnobio adminiſtrando tuam agnoſcit, vt ipſe ſecum admiretur, atque obſtupeſcat. Quotus enim quiſque eſt, qui te norit, quin non modo vitæ ſanctitatem, ſed etiam ſingularem in rebus humanis prudentiam admiretur? hac enim ſuperioribus annis cum tota hæc mundi ſedes bellorum motibus commoueretur, omniaque vocibus militum obſtreperent, atq; oppida diruerentur, viri occidentur, neque profanis, neque ſacris locis parceretur, tu es cõſecutus cum ſumma omnium beneuolentia, vt tutum, immuneq́; iſtud cœnobium ornatiſſimum, & ampliſſimum ab omnium occiduarum, aquilinaliumq́ue nationum, quæ iſtam prouinciam certatim vaſtabant, impetu, furore,

barbarieq́; ſeruaris. Quæ cum ita ſint, egoq́; propter eximias virtutes tuas te ſemper coluerim, factum eſt, vt cum ſuperioribus diebus, quibus propter ſummos æſtiuis litibus forum vacat, Summam Goffredi, veteris gloſſatoris, opus vere aureum, inter alios libros in mea Bibliotheca inuenerim, memor meæ in te obſeruantiæ, quam nulla vnquã delebit obliuio, vt hoc aliquo tibi ſigno indicarẽ, ſummo ſtudio aggreſſus ſum, eam vt corrigerẽ, mendisq́; purgarem, vt emendata, ac diſcuſſis fœdis maculis pleriſq; in tuo nomine apparere non erubeſceret. Sed maior fuit, quàm putaram, adhibendus labor; erat enim manca, ac quaſi decurtata, corrupta maculis, erroribusq́; innumerabilibus ſcatens, nec id ſolum in textu verborum, ſed etiam cum legiſlatorum ſententiæ citantur vſq; adeo, vt ab incoata, & balbuciente ætate ego meo ſummo ſtudio, aſſiduoq́; labore ad perfectam adultamq́; intelligentiam perduxerim. in qua nunc quiuis ſine negotio, atq; errore aperte inueniet vnum in ſe cum, vnamq́; ſummam collecta omnia, ac redacta, quæ vage, & ſparſe in toto pontificio iure cõtinentur. Hic enim viæ lucidæ ſuppetent, per quas iter faciens lector, tenebras diſpellet, quas antiqua errata attulerunt. Hic quomodo veterum ſententiæ reprobari queant, aperietur. Hic confeſſores, animarum noſtrarum iudices, cæteriq; eccleſiæ antiſtites conſilia maximè ſalutaria comperient: tum diſcent, quibus in rebus irregularitatem diſpenſabilem, & quibus minime diſpenſabilem homines incurrant: deniq; per quos, & quo modo ſecum fieri poſſit diſpenſatio. Hic quomodo perſpectis delictorum generibus, & item attributis medicamenta, remediaq; ad ſaucias mentes accommodata præbeantur, apertiſſime declaratur. Hic docentur antiſtites cæteris dignitate præſtantes, alijq; iudices, quomodo in contentioſo foro verſentur, ac pro tribunali ſedeant in iudicijs dirimendis. ac nihil plane erit, quod quiſq; ope copioſiſſimi indicis, reperire non queat, quod ad præcipuas, emergenteſq; quæſtiones pertineat: omnes deniq; animi motus, atq; impetus ſtabilire, ac firmare, vt quicunq; caſus occurrant, eos expendat, deq; ijs, vt par eſt, ſententiam ferat. Quod opus cum de meo exemplari ſumptum typis mandatum eſſet, tibi dicandum curaui, vtpote cui ſolum vere, proprieq; debeatur. cum propter cauſas, quas paulo ante memoraui, tum vero propter alias, quas breuitatis cauſa prętereo. Præſertim vero propter generis nobilitatem, in quo ſemper viri præſtantes tum in re militari, tum vero in liberalibus diſciplinis, ingenuiſq; ſcientijs, theologiaq; floruerunt. Et vt mihi ſatisfaciam, qui mediocritate quadam à nobilibus maioribus meis ſemper adamata, contentus, vitare tamen non potui maleuolorum, inſciorumq; inuidiam, qui nuper ſcelerum ſuorum conſcientia perterriti mihi facere iniuriam, & damnum afferre ſunt conati, cum tamen omnes plane intelligerent, me nullius culpæ affinem eſſe, ſed perpetuo quodam vitæ curſu meam innocentiam, integritatemq́; in iudicijs exercendis, litibusq; dirimendis probauiſſe. itaq; nec famam aucupor, nec vanos, ac parum duraturos honores ambio; nec hoc facio, vt nouo teſtimonio tuas virtutes illuſtrem, aut quod putem plendorem nominis tui huius præconij mei indigentem eſſe: ſed potius vt teſtatum omnibus faciam, quantum tibi debeam, & quanti faciam viros tui ſimilimos, & quàm in memoria adhuc mihi inſideant optima, ac pene diuina monita tua. Quam ob rem Deum Opt. Max. precor, vt te, licet prouecta iam ætate, diu tamen vt balſami liquorem ad hanc ætatem corruptam, reſtituendam, & ad hos mores emendandos, ſeruet, ac tueatur. Venetijs III. Idus Iulij. M. D. LXX.

INDEX IN SVMMAM D. GOFFREDI DE TRANO Iureconſulti Clariſſimi.

OMNIA SPARSIM DICTA COMPLECTENS VTRIVSQVE IVRIS. *profeſſoribus vtilis.*

ABBAS ius epiſcopale præſcribere pôt. de offic. archipreſbyt.nume.6. 30

Abbas an poſſit pręiudicari monaſterio. de religio. domi. num.4. 148

Abbates quando dicantur excedere. de exceſſi.prælato.nu.3. 222

¶Abigei qui dicantur.de fur.nu.4. 210

¶Aborſum procurantes an reputentur homicidæ.de homici.nu.17. 205.

¶Abſens per ſcripturam matrimonium accuſare non poteſt.qui matrimo. accuſa.poſſ.nu.7. 183

Abſentes qui vocari debent, ad electionem vocati non venientes, an per aliquod tempus ſint expectandi. de electio.nu.12. 15

¶Abſentia aliq̃ſi plus operatur quàm contradictio.de ſimoni.nu.33. 165

¶Abſolutio ab excõicatione pp iniectionem manuum in clericos, competens ordinario,qñ poſſit alteri delegari.de offic.ordina.nu.18. 50

¶Abſolutio excommunicatorum in quibus caſibus ſedi Apoſtolicę reſeruetur de ſenten.excom.nu.14. 235

Abſolutiones plures quando ſint neceſſariæ.ibi.nu.23. 237

Cætera vide infra in ver.Doctrina.

¶Accuſare vnum an plures poſſint.de ordi.cogni.nu.2. 85

Accuſare matrimonium in quibus cauſis quis repellatur qui.matrimo.accuſa.poſſ.nu.8. 183

Accuſare qui poſſint.de accuſatio. numero.2. 188

¶Accuſari qui non poſſint.ibidem numero.4. 189

¶Accuſatio quid ſit.ibi.nu.1. 188

Accuſatio in quibus caſibus ſit permiſſa. ibi.nu.2. ead.

Accuſatio quando refricari poſſit.ibi.numero.13. 190

Accuſatio non habet locum in contrahendo matrimonio. qui matri. accuſa. poſſ.nu.9. 189

Accuſationis forma. de accuſatio.numero.5. 189

Accuſationis quis ſit effectus.ibid.numero.11. 189

¶Accuſator an debeat ſe inſcribere, & ad pœnam talionis obligare.de accuſa.numero.6. 189

Accuſator in notorijs non requiritur. nec ordo iudiciarius obſeruatur.ib.numero.8. 189

Accuſatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis ſubijcitur. de calumniato.nu.1. 191

¶Accuſatus de crimine & abſolutus non poteſt ſuper eodem iterum accuſari. de accuſatio.nu.12. 189

Accuſatus de ſimonia, pendente accuſationę

tione, officium ſuum exequi prohibetur. de ſimo. nu. 21. 294
¶Actio an ſit exprimēda in libello. de libelli obla. nu. 4. 73
Actio ſi peritura eſt, in temporibus quibus agi non poteſt, an poſſit procedi. de ferijs. nu. 4. 81
Actio de violentia prius expediri debet quàm de proprietate. de reſtitu. ſpoliato. nu. 10. 87
Actio de dolo qualiter & contra quos detur. de dolo & contu. nu. 6. 88
Actio de dolo eſt biennalis ſecus eſt in exceptione doli. ibi. nu. 7. 89
Actio depoſiti qualis ſit, de depoſito. numero 7. 127
Actio depoſiti cui detur. ibi. nu. 8. 127
& nume. 9. 127
Actio depoſiti an detur furi & prædoni deponenti. ibid. nu. 9. 127
Actio depoſiti contra quem detur. ibid. nume. 10. ead.
Actio, ex ſola conuentione permutationis, re nulla hincinde ſecuta, neutri aliqua competit. de rer. permutatio. numero 5. 130
Actio de euictione locū non habet in donatione. de donatio. nu. 2. 135
Actio de ſubiectione capellæ, an contra ipſam vel poſſidentem competat. de capellis monacho. nu. 4. & 5. 149
Actio furti datur cōtra hæredes pro portione. de furtis. nu. 17. 211
Actio furti eſt famoſa. ibid. nu. 21. ead.
Actio iniuriarum datur contra maledicū de cleri. maledi. nu. 2. 219
Actio iniuriarum cui detur. de iniurijs. nume. 4. 227
Actio iniuriarum eſt famoſa. ibidem numero 5. 227
Actio de damno dato cui competat, & quando locum habeat. ibi. nu. 7. 227
Actio legis Aquiliæ cui & quando detur. ibi. nu. 8. ead.
Actio ex edicto de aliena. iudi. mutan. ca. &c. cui & cōtra quē. & in quā detͣ. de aliena iudi. mut. cau. fa. nu. 3. 65
Actione quē agi poſſit contra vſurarium vel eius hæredes, ſi fœnebris pecunia conuerſa eſt in prædiorū emptionem, de vſuris. nu. 16. 213
Actiones miſtæ quæ dicantur, & quæ in eis ſeruari debeant, vt lite non conteſta. nume. 6. 77
Actiones quæ ex contractu commodati oriantur, & quæ veniant in actione directa commodati, & quæ in contraria, & quibus & in quos dentur. de cōmo. nu. 7. 8. 9. & 10. 126
Actiones quæ infament, de depoſito. numero 14. 127
Actiones quæ naſcantur ex contractu locationis & conductionis. de loca. numero 8. 129
Actiones quæ dētur ex permutationibus, & quando competant. de rerum permutatio. nu. 6. 130
¶Actus contrarius cùm intercedit, vitiatur id quod in contextu fieri debet. de electio nu. 12. 11
Actus qui interponitur, vel mora quæ interuenit, an vitiet id, quod in contextu vel continuè fieri debet, de baptiſmo. nume. 9. 156
¶Adiutore inquiſitionis repulſo, an alius ſit admittendus, vel iudex ex officio procedat. de accuſationibus. numero 25. 191
¶Adoptari quis poſſit. de cognatio. lega. nume. 3. 175
Adoptionis quot ſpecies ſint. ibidem numero 2. ead.
¶Adulter an poſſit intrare religioné innocente inuito. de conuerſio. coniugato. nu. 8. 144
Adulter vel adultera dignè de adulterio pœnitēs, an poſſit accuſantem repellere. de diuortijs. nu. 16. 185
¶Adulterium quid ſit, & qualiter committatur, de adulter. & ſtupro. numero 1. 207
Adulterium accuſare quibus ſit permiſſum. ibi. nu. 3. ead.
Cætera vide infrà in ver. Fornicatio.
¶Aduocatus non cogitur exercere officium ſuum alibi quàm in foro ſuo. de offi. delega. nu. 40. 46
Aduocatus quando teneaͣ ſi cauſam amiſerit.

ſcrit.de poſtulan.nu.7.&8. 57
Aduocatus quæ in ſuis aduocationibus obſeruare teneatur.ibi.nu.8. ead.
Aduocatus & procurator an teneatur de faſo.de cri.fal.nu.4. 215
Aduocati licet vendere iuſtum patrocinium, & aſſeſſori iuſtum conſilium.de offi. ordina.nu.9. 49
Aduocati non debent aſſumere cauſas deſperatas.de poſtulando.nu.6. 57
¶Aequitas rigori præfertur,de cohabita. clerico.& mu.nu.3. 117
Aequitas iuri ſcripto & ſtricto eſt præferenda.de hæreti.nu.8. 220
¶Aeſtimatio facit venditionem, de dona.inter vir.& vxor.nu.13. 186
¶Aetas legitima in contrahendo matrimonio quæ ſit, & quæ in ſponſalibus, de deſponſa.impub.nu.3. 166
Aetas quãto tpe præuenitur.ib.nu.5.166
Aetas ordinandorum & qualitas.de ætate & quali.nu.1. 26
Aetatis defectus repellit ab ordinationi. ibi.nu.2. 26
¶Affinitas ex nuptijs conſumatis oritur. de ſponſali.nu.7. 164
Affinitas non contrahitur ex nuptijs interdictis. ibi.nu.12.car.344.& de conſangui.& affi.nu.20. 179
Affinitas an per coitum inceſtuoſum, vel fornicarium contrahatur,de eo qui cognouit conſangui.vxor.nu.2. 175
Affinitas conſanguinitas, & publicæ honeſtatis iuſtitia prohibitionem ſuam producunt vſq; ad quartum gradum. ibi.nu.3. 176
Affinitas quid ſit. de conſangui. & affi. nu.10.c.177.& nu.20. 179
Affinitatis arbor qualiter componatur. ibi.nu.12. 178
Affinitatis genera quatr contrahantur. ibi.nu.18.& 19. 179
Affinitatis in arbore regulę aſſignatę per quas affinitatis gradus & genera dignoſcuntur.ibi.nu.12. 178
Cætera vide infra in ver. Cõſanguinea.
¶Agens contra aliquem de violenta ſpoliatione,nunquid teneatur alijs reſpondere.de ordin.cogni.nu.6. 82
Agere & replicare an quis poſſit ex eodem actu.ibi.nu.8. 83
Agere contra furem quot modis quis poſſit.de furtis.nu.6. 210
¶Agrorum nocturni depopulatores an poſſint impunè occidi.de immu.eccleſia.nu.10. 161
¶Alienantes malè rem eccleſiæ qualiter puniantur.de reb.eccle.alienan.numero.9. 124
Alienari quæ res prohibeantur & quæ non.ibi.nu.2. ead.
Alienatio propriè quid ſit. ibidem numero.1 124
Alienatio rerum eccleſiarum quam ſolennitatem requirat.ibi.nu.3.& 4. 124
Alienatio contra debitam formam nulla eſt ipſo iure, licet facta fuerit in caſu conceſſo.ibid.nu.5. ead.
Alienatio in fraudem facta eſt reuocabilis. de his quæ fiunt à præla. ſine conſen.capi.nu.5. 123
Alienationis prohibitio facta à teſtatore,non extenditur ad eam quæ fit in familiam.ibi.nu.4. ead.
Alienationes rerum eccleſiaſticarum factæ per prælatos ſchiſmaticos non valent.de ſchiſmati.nu.4. 201
¶Altaria quæ & quomodo conſecrentur. de conſecra.eccle.nu.11. 154
Altaria à quo conſecranda.ib.nu.1. 153
¶Amiſſio pignoris an liberet debitorem. de pignori.nu.12. 132
¶Anima pretioſior eſt cunctis rebus. de voto.nu.8. 146
¶Animalia quæ veniant pecudum nomine, de iniurijs & damno dato numero.9. 227
¶Animo repentino quæ accidunt de facile veniam merentur.de iudicijs. numero.7. 69
¶Annus probationis a quo tempore currat.de regularibus. nu.10. 142
Anni diſcretionis qui dicantur. ibidem nume.8. ead.
¶Anulus,vide infra in ver. Mitram.
¶Antipocha quid ſit de fide inſtru.numero.5. 101
¶Apocha quid ſit.ibi.nu.6. 101

¶Apoſtaſia quid ſit, & vnde dicatur. de apoſtatis.nu.1. 201
Apoſtaſia quotuplex ſit & qualiter committatur.ibi.nu.2. ead.
Apoſtatis quæ pœna imponatur.ibid.numero.3. ead.
¶Appellans ab ordinario in vna cauſa, an in alijs coram eo reſpondere teneatur.vt lite penden.nu.3. 91
Appellans an eximatur à iuriſdictione eius à quo appellat, de appellationi. nume.29. 115
¶Appellare quis poſſit. de appellatio, nume.3. 111
Appellare à quibus non liceat.ibidem numero.16. 112
Appellari ad quē debeat ab officiali epiſcopi.de offi.vicarij.nu.3. 40
Appellari an poſſit à qualibet interlocutoria,de ſenten.& re iu.nu.4. 105
Appellari an debeat à delegato ad delegantem.de appella.nu.5. 112
Appellari an poſſit à momentanea poſſeſſione.ibi.nu.10. ead.
Appellatur à diffinitiua non ab interlocutoria,& quando ab interlocutoria appelletur.ibi.nu.6. 112
Appellatur infra decendum à recitatione ſententiæ.ibi.nu.14. 112
Appellatur bis à diffinitina, non tertiò, petitur tamen reſtitutio in integrum contra res bis iudicatas.ibi.nu.15. 112
Appellatur ad epiſcopum à delegato officialis,de offi.vicarij.nu.5. 40
¶Appellatio quid ſit.de appella.numero.1. 111
Appellatio quare ſit inducta.ib.n.2. ead.
Appellatio à quo,& ad quem debeat fieri.ibi.nu.4. ead.
Appellatio locum non habet in diſciplinis,& correctionibus,& quando.ibid. nume.9. 112
Appellatio non habet locum in cauſa decimarum.ibi.nu.11. 112
Appellatio vt proſequatur indulgetur annus à iure,& ex cauſa biennium.ibi.nu mero.17. 113
Appellationis libellus qualiter concipiatur.ibi.nu.12. 112
Appellationem non proſequentis quæ pœna ſit.ibi.nu.18. 113
Appellatione interpoſita ab executione ſententiæ, quid de fructibus fieri debeat,de offi.delega.nu.2. 42
¶Aquiliæ legis quot capita & qualiter ex eis agatur.de iniurijs & dam.da.nu mero.9. 227
¶Arbiter eſſe quis poſſit,& qui prohibeatur.de arbit.nu.2. 66
Arbiter an diebus feriatis pronunciare poſſit. ibidem num.8.car.66.& numero.11. 67
Arbiter hodie eligitur qui cognoſcit de cauſa ſuſpicionis iudicis de appellatio.nu.28. 114
Arbiter an cauſas reſtitutionis audire poſſit.de reſtitu.in integ.nu.11. 64
¶Arbitrium quid ſit.de arbit.nu.1. 68
Arbitriorum effectus qui ſint. ibidem numero.9. 66
¶Arbor cuius ſoli eſſe cenſeatur.de decimis.nu.3. 139
Arbor affinitatis ſupra in ver.Affinitas.
¶Archidiaconus an primus præſit in eccleſia poſt epiſcopum de offi.archidiaco.nu.1. 38
Archidiaconus an præeſſe debeat archipresbytero.ibi.nu.2. ead.
Archidiaconus an iuriſdictionē ordinariam vel delegatā habeat.ibi.nu.8. 38
Archidiaconus an habeat ius viſitandi. ibi.nu.9. 39
Archidiaconus an in diœceſibus ſuorum ſuffraganeorum viſitationem faciat.ibi.nu.10. ead.
Archidiaconus an poſſit viſitare.ibidem nume.12. 39
Archidiaconus an habeat concedere ordinandis literas commendatitias.ibi. nume.14. ead.
Archidiaconus archipresbyter,& cuſtos, & meliores & ſanctiores ſunt aſſumendi.de offi.ſacriſtæ.nu.5. 40
Archidiaconi officium quod ſit. de offic. archidiaco.nu.4. 38
Archidiaconi ad iuriſdictionē pertinentia quæ ſint.ibid.nu.5. ead.
¶Archiepiſcoporum confirmatio ad quē ſpectet

ſpectet.de electio.nu.24. 12

Archipresbyter an de cauſis matrimonialibus cognoſcere poſſit. de offi.archipresby.nu.5. 39

Archipresbyteri officium, & in quibus ſpiritualibus ſit vicarius epiſcopi.ibi. nu.1.2.& 4. 3

Cætera vide ſupra in ver. Archidiaconus.verſi.viij.

Argumentum à contrario ſenſu eſt fortiſſimum de decimis.nu.5. 139

Arrharum datio quid operetur. de emptio.& venditio.nu.2. 128

Articuli noui ex veteribus articulis dependentes qui ſint.de teſtib.n.25. 99

Aſſertiones nouæ ex veteribus dependentes quæ ſint.ibidem.

Aſſeſſor.habes ſupra in ver. Aduocato.

Attinentia inter quos oriatur ex matrimonio,de ſponſali.nu.24. 165

Auditores curiæ qui dicuntur. de offi. de lega.nu.35. 46

Auth.de his qui ingredi.ad appellan.§. quia igitur. coll. v. an ſit derogatum. det eſtibus.nu.18. 98

Authoritas quæ interuenire debeat in cõſtruenda eccleſia. de eccle. ædifican. nume.5. 160

B

BAPTISMVS quid ſit, de baptiſmo.nu.1. 156

Baptiſmus qñ inſtitutus,ibid.nu.2. ead.

Baptiſmus an in omni tempore poſſit cõferri.ibi.nu.13. 157

Baptiſmus an valeat furioſo perpetuo. ibi.nu.16. ead.

Baptiſmus an valeat ei qui incidit in furorem.ibi.nu.17. ead.

Baptiſmus dicitur ſacramẽtum fidei. ibi. nu.24. 157

Baptiſmus an valeat ſi latinus proferat verba in lingua græca, vel alia.ibid. num.25. ead.

Baptiſmi genera quot ſint,ibi.n.3. 156

Baptiſmi effectus qui ſint,ibi.nu.4. ead.

Baptiſmi ſubſtantialia, ibi.nu.6. ead.

Baptiſmi in forma quæ verba requirantur.ibi.nu.7. 156

Baptiſmi de ſubſtantia an ſit ordo verborum.ibi.nu.8. ead.

Baptiſmi & ordinum reiteratio an fieri debeat,quando de baptiſmo & ordine dubitatur. de presbyte, non baptiza. numd.4. 156

Baptiſmum reiterans qua pœna puniri debeat.de ſacramet.non iteran.nu.6. 30

Baptizare an poſſit non ordinatus. de cleri.non ordi.nu.2. 22

Baptizare ſeipſum nemo põt. de baptiſmo.nu.21. 157

Baptizari an poſſit in nomine Trinitatis implicitè. ibi.nu.14. 156

Baptizari nõ põt in nomine paternitatis, & ſpiritalis ſanctitatis.ibi.nu.27. 157

Baptizatus an intelligatur ille, in cuius parte corporis ſacerdos aquam profundit.de baptiſmo.nu.12. 156

Baptizatus in nomine Chriſti, an ſit bene baptizatus ibi.nu.15. 157

Baptizatus coactus an ſit baptizatus.ibi. nume.18. ead.

Baptizatus fictè an recipiat ſacramentum.ibi.nu.19. ead.

Baptizatus an ſit is qui baptizatur, & baptizari intendit, & baptizans non intendit baptizare.ibi.nu.20. ead.

Baptizatus an quis ſit, ſi aquæ alius ſit liquor admixtus.ibi.nu.22. ead.

Babtizatus in nomine genitoris & nati, & ſancti flaminis,an ſit baptizatus,ibi. nume.26. 157

Baptizatus an quis ſit,ſtatur vnius teſtimonio.ibi.nu.28. ead.

Baptizatum ſe credẽs,qui non eſt baptizatus,an ſaluetur,de presbyte.non bapti.nu.2. 157

Bellum dicitur iniuſtum quinq; modis. de homici.nu.8. 205

Beneficium non vacans an poſſit conferri vel promitti, de conceſſio. præben. nu.3.4.5.& 6. 121

Beneficium ſimoniacè adeptus tenetur ad omnes fructus perceptos & percipiendos.de ſimo.nu.22. 294

Beneficium an poſſit in perpetuum locari,vel vltra tempus vitæ locantis,nec præla.vices ſuas,&c.nu.5. 196

Beneficia quæ dicantur habere curam,de fili.

fili.presbyte.nu.12. 33
Beneficia duo curam habentia ſi quis habeat, an poſſit retinere quod malit.de præben.nu.9. 119
Beneficia eccleſiaſtica debent purè, palam, liberè, & ſine diminutione conferri.vt eccle.benefi.&c.nu.1. 123
Qđ intellige vt ibi.nu.2.cũ ſequẽ. ca.
❡Bigamia quid ſit,& qualiter contrahatur, & quot ſunt ſpecies bigamiæ. de bigamia.nu.1. 37
Bigamia an ſit peccatum & pœna. de ſecun.nupt.nu.6. 188
❡Bigamus an promoueri poſſit, de reſcrip.nu.8. 6
Bigami quare nõ poſſent promoueri. de biga.nu.2. 37
❡Bonum eſſe rectè factum præſumitur.de præſumptio.nu.4 103
❡Boues intelliguntur de eo fundo in quo laborant,non in quo morantur.de deci.nu.3. 139

C

Calvmnia, De calumnia qualiter quis conuincatur. de Calumniatori.nu.3. 191
Calumniari quid ſit,& quid præuaricari, & quid tergiuerſari.ibi.nu.2. ead.
❡Canon poſterior ordine corrigitur per priorem.de conſtitutio.nu.17. 4
❡Canonia quid ſit.de præben.nu.1. 119
Canoniæ ius an acquiratur recepto in canonicum & in fratrem ad primam vacantẽ.de conceſſio.præbend.nu.4. 119
Canonem ſi quis ſuadente, vt quis incidat, quæ requirantur, de ſenten. excom.nu.50. 239
❡Canonica portio cui eccleſiæ ſpectet, de ſepultur.nu.7. 138
❡Canonicus an poſſit ſine mandato pro eccleſia ſua impetrare reſcriptum. de reſcrip.nu.45. 6
Canonici regulares qualiter debeant viuere.de ſtatu monacho.nu.1. 147
Cætera vide infra in ver. Monachus.
❡Canonizatio ſanctorum quomodo debeat fieri.de reliqui.& veneratio. ſancto.nu.2. 158
❡Capitulum cõmune quando debeat fieri ad obſeruantiam regularem. de ſtatu monacho.nu.6. 147
❡Character an recipiatur per reiteratione baptiſmi.de apoſtatis.nu.4. 204
❡Carnes licitè comeduntur ſexta feria in die Natalis Domini, de obſerua.ieiunionio.nu.8. 160
❡Caſtitas quare maior exigatur in fœmina quàm in maſculo,de biga.nu.3. 37
❡Caſtrati matrimonium an ſit nullum. de frigi.& malefi.nu.1. 179
❡Caſus in quibus tranſactio locum non habet.de tranſactio.nu.9. 56
Caſus in quibus munus à manu in ſpiritualibus licitè intercedit, de ſimo.numero 5. 193
❡Catholici an poſſint propria authoritate hæreticos ſpoliare. de hæreti. numero 4. 220
❡Cauſa ſi committatur alicui expreſſo dignitatis nomine, & is qui præeſt deponatur,transferatur, ſuſpendatur,ab adminiſtratione amoueatur, vel excommunicatur, an finita ſit iuriſdictio. de offi.delega.nu.33. 46
Cauſa excõicationis cùm ad metropolitanum transfertur, an debeat remitti excõmunicatus abſoluendus ad epiſcopum qui excommunicauit. de ſenten.excõmmunica.nu.16. 235
Cauſa poſſeſſionis prius, & poſtea proprietatis terminari debet.de reſtit.ſpoliato.nu.11. 87
Cauſa deciſa de proprietate, an poſſit agi de poſſeſſione. de cau.poſſeſſio. & proprieta.nu.8. 85
Cauſæ transferendi quæ ſint. de tranſlatio.prælato.nu.5. 14
Cauſæ criminales terminari debent biennio,cæteræ verò triennio,de iudici.nu.14.& 15. 70
Cauſæ in quibus iuriſdictio pertinet ad iudicem eccleſiaſticum, etiam ſi inter ſeculares vertantur, vel quamuis ſeculares conueniantur. de foro competen.nu.7. 71
Cauſæ quæ agi poſſunt tempore feriarum.de ferijs.nu.3. 81
Cauſæ matrimoniales à quibus iudicibus ſint

ſint indicandæ.de ſenten.& re iudi.numero 9. 110
Cauſæ recuſationis iudicis corã quo allegari & probari debeant, & qui iudices recuſari poſſint. de appell.nu.23. 114
Cauſæ propter quas egreſſi pueri excuſantur,de regulari.num.6. 124
Cauſas abſentiæ procurator & quilibet alius inhabilis poteſt allegare in criminalibus, de procuratori. num. 22. 60
¶Cautio quæ & qñ àprocuratore exigatur. de procurato.nu.14. & 16. 59
Cautio an ante promotionẽ alicuius exigi poſſit ſine vitio ſimoniæ. de ſimon. num.12. 294
¶Cenſualis Romanæ eccleſiæ an ſit exemptus.de priuileg.nu.16. 225
Cenſus qualiter probetur. de probationi. nu.15. 96
Cenſus quid ſit, & an per cenſum fiat probatio ſubiectionis,de cenſib.nu.1. 152
Cenſus à quo imponatur & quando. ibi. num.2.& 3.
Cenſus nouus imponi non debet, nec antiquus augeri.ibi.nu.4.
Cenſus nouus quis dicatur.ibi.nu.5.
Cenſus an poſſit remitti. ibi.nu.6. 152
Cenſus ſi fuit tanto tẽpore ſolutus ꝙ non extat memoria qñ fuerit impoſitus, vł qñ primò ſolutus,an pro iure conſtituto habeatur.ibid.nu.7. 152
Quid ſi per quadraginta annos cenſus ſoluatur, & cauſa ſolutionis vel impoſitionis ignoretur.ibi.nu.8.
¶ Chriſtianus quilibet bis vngitur ante baptiſmum. de ſacra vnctio.nu.3. 30
Chriſtianus non põt in teſtõ aliquid relinquere pagano,de iudæis.n.11. 198
Chriſtianus an paganum mancipium vel iudæum emere poſſit.ibi.nu.19. 199
Chriſtiani qualiter ſe debeant habere cũ iudæis vel ſaracenis.ibi.nu.5. 198
Chriſtiani iudæos vocare non debent in neceſſitatibus,nec medicinam ab eis recipere, nec cum eis in balneis ſe balneare.ibi.num.7. 198
Chriſtiani an pro mercede in ſeruitio iudæorum eſſe debeant.ibi.nu.13.
Chriſtianis contra Chriſtianos non permittitur ars ſagitariorum.'de ſagitar. num.1. 207
¶Circunſtantiæ peccatorum ſunt in confeſſione exprimendæ. de pœni.& rem. num.20. 232
¶Cirurgici an poſſint promoueri,de homici.nu.18. 205
¶Ciſterienſes, vide infrà in ver.Tẽplarij.
¶Citatus ad cuius notitiam citatio non peruenit,nõ cõparens,an pro contumace habeatur, & poſſit contra eũ ſentẽtia ferri.vt lite nõ conteſtata.nu.8. 77
¶Clam facere quis dicatur,de clandc.de ſponſa.num.2. 168
Clam qui matrimonium contraxerunt, ſi poſtea palam in facie eccleſiæ confitẽtur ſe contraxiſſe, an eorum cõfeſſioni ſit ſtandum.ibi.nu.7. 168
¶Clandeſtina matrimonia dicuntur duobus modis.ibi.num.1. 168
¶Clauiũ poteſtas Apoſtolis tradita fuit. de ætate & qualita.nu.9. 27
Clauium aſſignatio ſignum eſt traditionis rei, de inſtitutio.nu.2. 120
¶Clauſula quæ apponi debet per Romanam curiam in literis impetratis per eccleſiam volentem acquirere à laico rem eccleſiaſticam malè detentam. de his quę fiũt à prę̃l.ſine cõſen.c.n.6. 123
¶Clericalis triplex dignitas & excellentia, quæ turpibus & infamibus cõmitti non debet.de filijs presbytero.nu.1. 30
¶ Clericus an fori priuilegio renunciare valeat.de renunciatio.nu.3.& 5. 16
Clericus à quo ordinem recipit, & iudicium recipere debet.ibi.nu.4.
Clericus hoſpitalis eſſe debet.de temporí.ordina.num.33. 21
Clericus ſecularis quare poſſit eſſe eṗs regularium, non tamen eorum præpoſitus, prior vel abbas.ibi.nu.55. 23
Clericus an plures eccleſias habere poſſit. de æta.& qualita.ordinã.nu.15. 28
Clericus peregrinus aſſerens literas teſtimoniales ſuæ ordinationis amiſſas, & probans per teſtes ipſam ordinationem,an ſit admiſſibilis, de cleri. peregrin.num.6. 38
Clericus an foro eccleſiaſtico renũciare

valeat,& adire ſecularem,de foro cõpeten.nu.11.160.& nu.15. 73
Clericus vt iuriſdictionẽ nõ ſui iudicis prorogare poſſit,q̃ req̃rant.ibid.nu.16. 73
Clericus ob crimen falſi degradatus,ſtatim ſeculari foro applicatur. de teſti. cogen.nu.2 101
Clericus vxoratus an retineat priuilegiũ clericale,de cleri.coniungat.nu.3. 118
Clericus recipiens diuerſa beneficia an peccet,de præben.nu.11 120
Clericus qui in terra eccleſiæ vineam fecit,vel agellum, illud pretium in ſuo peculio vſq; ad ſuum obitum retinet, de peculio clerico.nu.6 135
Clericus plus peccare dicitur, quàm laicus in eodem genere delicti,de iure patrona.num.5 150
Clericus habens ius patronatus nunquid poſſit ſeipſum præſent re.ib.n.17 151
Clericus interdictus durante interdicto, perdit ea quæ ad ſuum beneficium ſpectant,& idem eſt in ſuſpenſo.de immuni.eccle.nume.15 161
Clericus ſuſpenſus non exequitur ea quæ ſunt officij.ibi.nu.16. ead.
Clericus in minoribus ordinibus conſtitutus,& poſtea depoſitus an poſſit contrahere.qui cler.vel vouent.nu.2 171
Clericus depoſitus exuit priuilegio clericali.ibid.num.3 ead.
Clericus qui primam tonſuram dimiſit, an ad eam deferendam poſſit compelli de apoſta.num.5 201
Clericus vxoratus, vel ad militiam conuerſus, an compelli poſſit ad deferendam tonſuram.ibi. nu.6 202
Clericus vxoratus retinet priuilegiũ canonis xvij.q.iiij.ibi.nu.7 ead.
Clericus an in cauſa ſanguinis poſſit dare conſilium iudici ſeculari,de homici. num.10 205.
Clericus an de ſuis malefactoribus conqueri valeat in iudicio ſeculari. ibid. num.11 205
Clericus poteſt malefactorem ſuum carcerari petere. ibi.nu.12 ead.
Item fuſtigari.ibid.num.13 ead.
Item vt quis in ſeruitutem redigatur. ibid.num.14. ead.
Item vt quis ſuſpendatur.ibi.nu.15 ead.
Item vt decapitetur ſpiritualiter. ibid. num.16 ead.
Clericus ab vſuris non deſiſtens, ab officio & beneficio ſuſpenditur, de vſuris num.12 213
Clericus an,& quando licitè percutiatur. de cleri.percuſſo.num.4 219
Clericus maledicus quomodo puniatur. de cleri.maled.num.4 220
Clericus excommunicatus qualiter puniatur.de cleri.excom.num.1 220
Clericus excõmunicatus an teneatur dicere horas canonicas.ibi. nu. 2. ead. & de ſenten.excomm. num. 40 238
Clericus minori excommunicatione ligatus,an poſſit in choro cum aliis officiũ ſuum proſequi,de ſenten. excommuni. num.37 238
Clerico beneficiato poteſt aliud beneficium vel ſtipendium ſine titulo conferri.de præben.nu.13 120
Clerico relictum an præſumatur intuitu eccleſiæ vel perſonæ. de pecu. clerico. num.5 135
Clerico inteſtato morienti qui ſuccedãt, de ſucceſſio.ab inteſt.n.3.4.5.& 6. 137
Clericum depoſitum clericaliter viuere oportet.qui cleri.vel vouen.ma.cõtra. poſſ.nu.4 171
Clerici in veſtibus debent ſe conformare conſuetudini regionis, & illis cum quibus viuunt,& quare,de tempo.ordina. num.31 22
Clerici in quibus caſibus,& per quos verbetandi.ibi.nu.46 22
Clerici peregrini permittuntur ſuos ordines exequi in diœceſi aliena, ſi habent literas teſtimoniales,de cleri. peregri. num.4 38
Clerici an poſſint poſtulare coram iudice ſeculari,de poſtulan.numer. 2. 126. & num.9 57
Clerici an propter morbum amouendi ſint a beneficijs perſonalibus & prælaturis,& alij in locum eorũ ſubrrgandi. de clerico ægrotante.num.1 120
Clerici an poſſint habere peculium. de pecu.

pecu clerico.num.3 135
Clerici an de peculio teſtari poſſint.ibid. num.4 135
Clerici an teneatur ad decimas, de deci. num.5 139
Clerici habentes ſufficiens patrimonium an poſſint habere decimas.ibidem numer.15 141
Clerici diuinis officijs intereſſe debent. de celebra.miſſa.num.18 155
Clerici qui ſunt in ſcholis an teneantur dicere diuinum officium. ibidem numero.19 ead.
Clerici vel monachi non ſuo nomine ſed eccleſiæ vel monaſterij, prędia laicorũ ad firmas conducere poſſunt, ne cleri. vel mona.ſecula.nego. num.7 162
Clerici an poſſint eſſe notarii. ibidem. num.9 ead.
Clerici audire leges & phiſicam qui prohibeantur.ibi.num.10. ead.
Clerici qui poſſint contrahere matrimonium, & qui non.qui cleri. vel vouent. num.1 171
Clerici ſuſpenſi an horas dicere teneantur.de ſent.excomm.nu.41 238
Clerici participantes excommunicatis, an eadem excommunicationis ſententia inuoluantur.ibi.nu.42 ead.
Clerici in inceſſu & ſocietatibus qualiter debeant ſe habere.de vi.& honeſta.clerico.num.3 116
Clericorum inceſſus debet eſſe grauis. de tempori.ord.nu.32 21
Clericorum vita qualis eſſe debeat, de vita & honeſta.cleri.num.1 116
Clericorum honeſtas in quibus conſiſtat. ibi.num.2 ead.
Clericis quibus permittatur habere coniuges, de cler.coniu.num.1 117
Clericis & monachis quæ negotia interdicantur, ne cleri.vel mona.ſecula. nego.num.1 162
¶ Cognatio ſpiritualis quid ſit, & ex cognatione ſpirituali quæ contrahitur in baptiſmo, nouem propinquitates naſcuntur, de cognatio.ſpiritua.numero. 1. & 2 174
Cognatio ſpiritualis & legalis quas perſonas non excedat. ibid.num.6. 175
Cognatio legalis quid ſit, de cogna.legal. num.1. ead.
Cognatio legalis quotuplex.ibi.n.4. 174
Cognatio legalis an impediat matrimonium contrahendum, vel dirimat iam contractum.ibid.nu.5. ead.
¶Collatio quid ſit, & quid ſit inſtitutio, & quid inueſtitura, de inſtitutio. numero 1. 120
¶Colligentes expoſitos quas expẽſas repetant à recolligentibus, de infanti. & langui.expoſi.num.5. 203
¶Colludẽs cum inquiſitore abſolutus an poſſit iterum inquiri, de colluſio.detegen.num.3. 118
Colludentis quæ pœna ſit. ibidem numero 5. 118
¶Colluſio quid ſit, & quando dicatur fieri in criminalibus. ibi.nu.1. 117
¶Comminatio excommunicationis an excuſationem inducat, de his quæ vi, metusve cau.ſi.nu.4. 61
¶Commodare quis & cui poſſit. de commoda.num.4. 126
Commodari quę res poſſunt.ibidem numero 5. ead.
¶Commodatarius tenetur de leui & leuiſſima culpa. de preca.nu.10. 125
¶Commodatum quid ſit. de commoda. nume.1. 126
Cõmodatum vnde dicitur.ibi.n.2. ead.
Commodatum in quibus rebus conſiſtat. ibi.nu.3. ead.
Commodati quæ ſit natura.ibi.n.6. ead.
Commodati & precarij differentia. de precario.nu.8. 125
¶Communicans in caſu nõ conceſſo cum excommunicato an peccet. de ſenten. excommunica.nu.32. 238
Communicare & mortuo an debeamus, cui communicamus viuo, de ſepultu. nume.10. 138
¶Compaternitas in baptiſmocõtrahitur. & an contrahatur in his quæ baptiſmum præcedunt.de cognatio.ſpiritua. nume.4. 174
Compaternitas quando impediat matrimonium contrahere, ibi.& nu.5. 175

¶Com-

¶ Compenſatio carnalis & ſpiritualis an fiet, ſi vnus coniugum fornicatur carnaliter alter ſpiritualiter, de diuor. numero 14. 185
¶ Compromiſſum Ad compromiſſum nullus inuitus compellitur. de electio. numero 8. 11
Compromiſſum factum in duos an valeat de arbitris. nu. 5. 66
Compromiſſum an valeat ſi duobus arbitris poteſtas aſſumendi tertium incertum tribuatur. ibi. nu. 6. ead.
Cõpromiſſum & iudicium in quibus conueniant, & in quibus differant. ibid. nu. 11. & 12. 67
Compromiſſum qualiter finiatur. ibid. numero 13. ead.
Compromitti an poſſit in cauſa matrimoniali. ibi. nu. 3. 65
Compromitti debet in parem numerum & quare. ibi. nu 4. 66
Compromitti ſuper quibus cauſis poſſit. ibi. nu. 7. ead.
¶ Conditio tribus modis dicitur. de conditio. appoſi. nu. 1. 169
Conditio quæ dicatur impoſſibilis, & an vitiet contractum. ibi. nu. 3. 170
Conditio in alijs contractibus à matrimonio quandoque apponi poteſt contractum conſtituens, quandoq; perimens. ibid. nu. 4. ead.
Conditio appoſita in donatione facta eccleſiæ ne res donata alienetur in caſibus à iure permiſſis, non tenet, ibid. numero 7. 170
Conditionũ plures ſpecies. ibi. nu. 2. 170
¶ Conductore mortuo infra tempus conductionis, eius hæres in iure conductionis ſuccedit. de loca. nu. 6. 129
¶ Confeſſio quæ & cui præiudicet, de confeſſis nu. 1. c. 92. & nu. 3. 93
Confeſſio quæ dicatur fieri in iure. ibid. num. 1. 92
Confeſſio vt valida ſit quæ requirantur. ibid. nu. 2. ead.
Confeſſio procuratoris quãdo noceat domino. ibi. nu. 4. 93
Confeſſio aduocati præiudicat parti. ibi. num. 5. 93
Item confeſſio ſyndici & œconomi. ibi.
Confeſſio an reuocari poſſit. ibi. nu. 6. 93
Cõfeſſio reuocata nõ nocet. ibi. nu. 7. ead.
¶ Confeſſus pro iudicato habetur. de confeſſis. nu. 8. 93
Confeſſo de omnibus peccatis dicẽti confeſſori, de quibuſdam abſtinere nõ poſſe, an valeat pœnitentia. de pœniten. & remiſſ. nu. 12. 131
Quid ſi pœniteat de alijs, an eius pœnitentia valeat. ibi. nu. 13. ead.
¶ Confitens confiteri debet ſacerdoti per ſemetipſum, non per nuncium vel ſcriptum. ibi. nu. 19. 132
Confiteri peccatum veniale an quis teneatur. ibi. nu. 15. 131
Confiteri debet proprio ſacerdoti. ibid. num. 16. ead.
¶ Confirmari quæ poſſint, de confirma. vtili. vel inuti. nu. 2. 116
¶ Confirmatio. Is ad quem ſpectat confirmatio, ſpectat & electionis & electi examinatio. de electio. numero 27. 12
Cõfirmatio prælati infra epiſcopatum ad epiſcopum ſpectat. ibi. nu. 22. 12
Cõfirmatio patriarcharum ſpectat ad Papam. ibi. nu. 25. 12
Confirmatio quid ſit, & quot modis fiat. de confirma. vti. vel inutili. nu. 1. 115
Confirmationis effectus quis ſit. ibid. numero 3. 116
¶ Confratres religioſorum quibus priuilegijs vti debeant, de priui. & exceſſi. priuilegiato. nu. 15. 225
¶ Coniugatus qui conſentiente vxore ingreſſus eſt monaſterium, & poſtea ad vxorem reductus, an mortua vxore, reintrare teneatur, de conuerſio. coniugato. nu. 5. 144
¶ Coniugem vnum ſimpliciter conſentire an ſufficiat, vt alter ad religionem tranſeat, vel neceſſe ſit remanere in ſeculo & vitam mutare. ibi. nu. 9. 144
Coniuges ſi fornicantur vnus ſpiritualiter & alter carnaliter nunquid hinc inde compenſatio fiat. de diuortijs. numero 14. 185
Coniugum alter, an ante conſummatum matrimonium

matrimonium altero inuito, poſſit ad religionem tranſire, de conuerſio. coniugato.nu.1. 143
Coniugum alter, qui altero abſente & ignorante religionem intrauit, & in ea profeſſus fuit reuocatus, an mortuo reuocãte, teneatur reſumere religionem dimiſſam, ibi.nu.4. 144
Coniugum alter infidelium ſi cõuertitur ad fidem, vel vnus ex coniugatis fidelium, in hæreſim labitur, an eorum matrimonium diſſoluatur, de conuerſio. infideli.nu.1. 145
Coniugatorum fidelium ſi alter labatur in hæreſim, & demum ad fidem reuertitur, is qui ad fidem remanſit compellitur ei volẽti cohabitare.ibi.nu.4. 145
¶ Coniugium maniſeſtũ præiudicat clandeſtino de clandeſti. deſponſatio. numero 9. 169
¶ Conſanguineam ſponſæ ſi quis cognoſcit, an contrahatur affinitas, de eo qui cogno.conſangui.vxor ſuæ.nu.1. 175
¶ Conſanguinitas quid ſit. Item quinque regulæ aſſignantur, quarum breui inſtructione genealogia totius arboris conſanguinitatis explanatur. de conſangui.& affinita.nu.1.cũ ſequen. 176
Conſanguinitatis an ſit in quinto, ſexto, ac ſeptimo gradu.ibi. nu.6. 177
Conſanguinitas qualibet teſtem non repellit. de appella.nu.21. 114
Reliqua habes ſupra in ver. Affinitas.
¶ Conſcientia. Omne quod ſit contra conſciẽtiam ædificat ad gehennam, & quomodo intelligatur. de tempo.ordi.numero 13. 19
¶ Conſecrari à quo, qualiter, & cuius authoritate poſſint eccleſiæ & altaria, de conſecra. eccle. vel alta. nume.1. cum ſequen. 153
¶ Conſecratio epiſcopi cum ſit maior & dignior quàm conſecratio virginum, quare poteſt conſecrari in epiſcopum, qui non ſolum vxorẽ habuit, ſed etiam poſt vxorem habuit concubinam, de bigamis.nu.4. 37
Conſecratio virginum quãdo fieri poſſit.de tempori.ordinatio.nu.2. 38
Conſecratio eccleſiæ per vnius teſtimonium probatur.de baptiſ.nu.29. 157
Conſecrationes quando fieri poſſint. de conſecra.eccle.vel alta.nu.3. 153
¶ Conſenſus qui requiratur in alienatione rerum ciuitatis, de his quæ fiunt à præla.ſine conſen.capi.nu.2. 122
¶ Conſeruatores qui dicantur, & quid habeant facere, & an iudices ſint. de offi. delega.nu.34. 46
¶ Conſideranda circa actum prædicationis.de tempori.ordi.nu.42. 22
Conſideranda in pœnis infligendis.de pœnis.nu.11. 229
Conſiderari quæ in teſtibus debeant, de teſti.nu.2.& 8. 96
¶ Conſtitutio verbum, quid propriè dicatur. de conſtitu.nu.5. 2
Conſtitutio qualis eſſe debeat. ibid. numero 6. ead.
Conſtitutio quid ſit, & quid conſuetudo. ibi.nu.7. ead.
Conſtitutio à quibus fieri poſſit.ibi.nu.8. car.ea.& nu.9.cum ſeq. 2
Conſtitutio quando liget.ibi.nu.19. 3
Conſtitutiones futuris dant formam negotijs, non ad præterita reuocantem. de conſangui.& affi.nu.4. 177
Conſtitutionum cauſa quæ ſit. de conſtitutioni.nu.2. 2
Conſtitutionem quatuor ſunt virtutes. ibid.nu.13. ead.
Conſtitutionibus qualiter derogetur. & quando conſtitutio incipiat arctare. ibi.nu.14. ead.
Conſtitutiones canonicas interpretãtur qui eas faciunt.ibi.nu.21. 3
¶ Cõſuetudo quid ſit.de cõſuetu.nu.1. 7
Conſuetudo ibi.nu.2. ead.
Conſuetudo qualiter, & quot actibus inducatur.ibi.nu.3.& 4. 7
Conſuetudo tollit ius in loco in quo ca viget, dummodo ſit rationabilis. ibid. num.7. ead.
Conſuetudo in cõtradictorio iudicio nõ inducitur, ſed firmatur.ibi.nu.8. 8
Conſuetudo quando vincat legem. ibid. num.9. ead.
Conſuetudo ſpãlis quæ ſit.ibi.nu.11. ea.

Conſuetudo quæ generalis dicatur. ibid. num.12. ead.
Conſuetudo quando aliam tollat. ibid. num.13. ead.
Conſuetudo contra ius naturale nullo tẽpore conualeſcit.ibi.nu.14. ead.
Conſuetudo iuri & priuilegio contraria ad concordiam reducitur.ibi.nu.17. 8
Conſuetudo inducit iuriſdictionem, de offi.archidia.nu.7.car.38.& 11. 39
Conſuetudo longa an excuſet decimas nõ ſoluentes,de deci.nu.17. 141
Conſuetudo eccleſiæ in quibus locum obtineat,de celebra.miſſa.nu.16. 155
Conſuetudines male adinuẽtæ nullo tempore confirmantur,de conſuet.nu.15. 8
Conſuetudines in grauamen eccleſiarum inductæ, non ſunt ſeruandæ, ſed reuocandæ.ibi.nu.17. ead.
Reliqua vide ſupra in verſi. Conſtitutio.verſi.3.
¶ Contractus & crimen in quo pariſicentur.de foro compe.nu.3. 71
Contractus de nocte celebratus an valeat. vt eccleſia.benefi.nu.5. 124
Contractus ex conuentione legem accipiunt,de commoda.nu.9. 126
Contractus emptionis & venditionis in quo quis decipitur an teneat, de emptio.& vendi.nu.10. 128
¶ Contrahens matrimonium cum vidua, nudatur omni priuilegio eccleſiaſticæ dignitatis. de bigamis.nu.10. 37
Contrahere ſecundas nuptias an ſit licitum,de ſecun.nup.nu.1. 187
¶ Contritio cordis quid ſit de pœniten.& remiſſio.nu.9. 231
¶ Contumacia quot modis committatur, vt lit.non conteſta.nu.3. 77
Contumacia vera quæ ſit, & quæ præſumpta.ibi.nu.4. ead.
Contumacia quid ſit, de dolo & cõtuma. num.5. 88
Contumacia multiplex eſt, de ſenten. excommunica.nu.13. 235
Contumax an & quando puniatur in expenſis. de iudici. nu.5. 68
Contumax nõ in iudicio,ſed in executione ſi quis fuerit,quid iuris. vt lite non conteſta. nu.11. 78
Contumax à diffinitiua nõ auditur appellans,de dolo & contuma.nu.9. 89
Contumax qualiter quis conſtituatur. ibi.nu.11. 89
¶ Conueniens aliquẽ vna actione,an poſſit reconueniri pluribus,de mutuis petitio.nu.6. 75
¶ Conuitiator fratris qua pœna feriatur. de clerico maledico.nu.5. 220
¶ Cordis ſola contritio an deleat peccatum de pœniten.& remiſſio.nu.10. 231
¶ Corporis Chriſti tres ſunt opiniones. de celebratio.miſſa.nu.14. 155
Reliqua vide infra in ver. Frumento.
Corpore vitiati qui dicantur. de corpore vitiat.nu.1. 36
¶ Creditor integrè ſoluto debito, pignus reddere tenetur.de pignori.n.15. 132
Creditor tenetur reddere pignus, nõ alij obligatũ nec deterioratũ.ibi.n.16. 132
Creditor inuitum debitorem liberare poteſt,de ſolutioni.nu.4. 134
Creditor ſi de pecunia fœnebri emit poſſeſſiones & vendidit, & ex illa pecunia alias emit, an idem iuris erit in iſtis ſecundis rebus, quod in primis. de vſur. nume.17. 213
¶ Crimen. Agitur quatuor modis de crimine.de accuſa.nu.10. 189
Crimen & contractus in quo pariſicentur,de foro compe.nu.3. 71
Crimen læſæ maieſtatis vocatur crimen perduellionis,de cleri. pugnan.in duello.nu.3. 207
Crimina quæ ſint eccleſiaſtica, de quibus iudex eccleſiaſticus tam clericos quàm laicos punire poteſt, de foro compe. nume.8. 71
Crimina ſemel audita indiſcuſſa præteriri non debent,de accuſa. & inquiſitio. nume.26. 191
Crimina ex quibus excuſentur. de pœnis num.10. 229
¶ Cupiditas eſt omnium malorum radix. de tempori.ordina.nu.49. 23
¶ Cuſtodis officio quæ pertineant. de offi.ſacri.nu.4. 40
Reliqua vide ſ.in verſi. Archidiaco.

Da nnatus

D

DAMNATVS ex actione depoſiti an ſit infamis, de depoſit. numero 14 127
¶ Damnum graue quod dicatur, de his qui ui.&c nu.3 61
Damni nihil ſentire qui prohibuit. de ſimo.nu.30 195
Damna modica tolerantur.de reſcri. numero 21 6
¶ Dare intelligitur, q quod ſibi debetur remittit. de ſimo.nu.14 194
¶ Dator pignoris an teneatur ad impenſas in pignore per creditorem factas. de pignori.nu.13 132
¶ Debens decimam ſi aceruum frumenti indecimatum alienat,an eccleſia vendicare poſſit partem ſibi debitam ab emptore,de deci.nu.21 141
¶ Debilitatus quis dicatur, & quis mutilatus.de corpo.vitia.nu.1.&2 36
¶ Deceptio modica eſt tolerabilis, de reſcript.nu.21 6
¶ Decima quid ſit.de deci.nu.1 139
Decima an ſit ſoluenda de illicitè acquiſitis.ibi.nu.11.& nu.12 140
Decimę an poſſint infeudari laicis.de feudis.nu.6 131
Decimæ animalium an inter prædiales vel perſonales numerari debeant. de deci.num.3 139
Decimæ perſonales cui dandæ.ibidem.numero 4 ead.
Decimæ à quibus debeant dari . ibidem. num.5 ead.
Decimæ an debeant dari à clericis vel religioſis,& quid de templarijs, ibi. numero 5.& 6 ead.
Decimæ de quibus rebus dari debeant. ibi.nu.8 140
Decimæ an dari debeant deductis expenſis.ibi.nu.9 ead.
Decimæ qualiter ſint dandæ.ibidem.
Decimæ an ſint diuidendæ.ibidem numero.10 ead.
Decimæ cum rebus temporalibus permutari non poſſunt.ibi.nu.16 141
Decimæ omnes an debeantur de mandato Domini, & quę mala proueniant ex ſubtractione decimarum, ibi.nume. 19. cum ſeq. 141
Decimæ an de omnibus fructibus dari debeant, ſi in eadem terra eodem anno diuerſa ſemine ſparguntur.ibidem numero 20 ead.
Decimarum quot ſpecies ſint.ibidem numero 2 139
Decimas dare an teneantur leproſi. ibid. numer.7 140
Decimas percipere an poſſint laici ſine peccato.ibid.numero 13. car. 141. & numero 14 141
Decimas ſi detinet laicus nec eccleſia poteſt ab eo reuocare, nunquid redimere poſſit ſiue periculo ſimoniæ.ibid.numero 16 141
Decimas non ſoluentes an longa conſuetudo excuſet.ibi.nu. 12 ead.
Decimas dantes quadrupliciter remunerantur.ibi.num.24 141
¶ Decretalium noua conſtitutio quare, & à quo facta fuerit, de ſum. Trini.numero 1 1
¶ Decretum primum in quibus differat à ſecundo,de eo qui mitti.in poſſeſſionem cau.rei ſeruan.nu.1.& 2.cum ſeq. 90
Decreta & conſtitutiones quis ediderit, de conſtitutio. num. 3 2
¶ Deditiorum differētia an hodie ſit ſublata,& latinorum,de ſeruis non ordin. num.11 34
¶ Defendere alium à morte quando quilibet teneatur,de homic.nu.20 206
¶ Defunctus ſi reliquit in teſtamento paruum eccleſiæ parochiali, & multum eccleſiæ in qua ſepulturam elegit, an parochialis eccleſia illo modico contenta eſſe debeat.de ſepult.num.9 138
¶ Degradatus.vide infra in ver.depoſit.
¶ Delegatus ab alio quàm à principe qualiter poteſt alteri delegare.de offic. vica.num.4 41
Delegatus an poſſit delegatum conſtituere.ibid.num.11 41
Delegatus quis ſit,de offic. delegatus.numero 1 42
Delegatus quam poteſtatem habeat. ibi. num.6 42

Delegatus committens ſimpliciter an to tum committere videatur, ib.nu.8 43
Delegatus an vices ſuas committere poſſit.ibi.nu.10.& 12. 43
Delegatus quando poſſit abeſſe. ibidem num.11 ead.
Delegatus vel ordinarius ſi commiſerit cũ illa clauſula, quòd ſi non ambo &c. vel alia, quod ſi non omnes, &c. an valeat commiſſio, ibi.num.16 43
Delegatus à Papa poteſt id committere, quod iuriſdictionis eſt, & quod eſt mixti imperij.ibi.nu.18 44
Delegatus Papæ poteſt ſententiam ſuam exequi.ibi.nu.20 44
Delegatus non debet iuriſdictionem arctare, & quomodo hoc intelligatur. ibid.num.30 45
Delegatus an debeat habere expenſas.de offi.ordinarij.num.10 49
Delegatus an cauſas reſtitutionis audire poſſit, & quid de arbitrio.de reſtitutio in integrum.num.11 64
Delegati officium quid ſit.de offi.de leg. num.5 42
Delegati iuriſdictio quæ ſit, ex forma cõmiſſionis apparet, ibi.num.19 44
Delegatis pluribus ſi cauſa committatur cum illa clauſula quòd ſi nõ ambo &c. vel quòd ſi non omnes &c. vno ſe excuſante, an alius vel alij procedere poſſint. ibid.nu.13 44
Et an omnes iudicare debeant. ibidem num.14 ead.
Et quid ſi duo pronuntient tertio abſente ratum habente.ibi.num.15 ead.
Et quid ſi duo pronuntient tertio præſente, & non contradicente, an valeat ſententia.ibi.nu.17 ead.
Cætera vide infra in ver. Iuriſdictio.
¶ Delicta quæ non ſinunt aliquem promoueri quæ ſint.de tẽpori.ordi.nu.19 20
¶ Denunciare an admittatur ille, qui repellitur ab accuſando matrimonium, qui matrimo.accuſa.poſſ. num. 4 183
Denunciare quis debeat, de accuſatio. num.30 191
Denunciare q admittantur.ibi.nu.31.ca. & num.33 191
¶ Depoſitarius an teneatur de caſu fortuito.de depoſito nu.13 127
¶ Depoſitum quid ſit.de depoſi.nu.1 126
Depoſitum vnde dicitur.ibi.nu.2 127
Depoſitum in quibus rebus conſiſtat. ibi. num.3 ead.
Depoſitũ quando repetatur.ibi.n.6. ead.
Depoſitum qualiter fiat, ibi.nu.4 ead.
Depoſiti quæ ſit natura, ibi.nu.5 ead.
¶ Depoſitus vel degradatus celebrans an conficiat, de cleri. excomm. miniſtran. num.7 221
¶ Detractor qualiter puniatur, de cleri. maled.nu.3 220
¶ Deus quos coniunxit homo nõ ſeparet, qũo intelligatur, de reſcrip. num.7 6
Dei pietas quanta ſit erga peccatores.de pœniten.& remiſſio.nu.22 232
Deo dicata ad profanos vſus conuerti nõ debent.de cuſt.euchar. num. 6 158
¶ Dicti conſtitutio, quid propriè dicatur, de conſt.num.5 2
¶ Dies quando incipiat & finiatur, de ferijs, num.5 81
Et quando in contractibus, vt eccle.bene. num.6 124
¶ Differentia quæ ſit inter procuratorem ad iudicia, & procuratorem ad negotia.de procuratori.nu.2 58
Differentia inter precarium & donationem, de preca.nu.7 125
Differentia inter fornicationem carnalẽ, & ſpiritualem, de conuer. infideli. numero.3 145
Differentia vtrum ius patronatus ſpectat ad clericũ iure eccleſiæ, vel patrimonij ratione.de iure patrona.num.14 151
Differentia fornicationis carnalis à ſpirituali.de diuorti.num.7 184
Differentia an iudex ex officio deſcendat ad inquirendum, an aliquo procurante inquiſitionem, de accuſatio.numero 16 190
Differentia inter vſuram & pœnam promiſſam, de vſur.num.3 212
Differentia inter compromiſſum & iudicium.de arb.nu.11.& 12. 67
¶ Digitos ſex habens in manu non impedit ordinari, de corpore vitiat.nu.5.36

¶Dignitates eccleſiaſticæ an ſpurios admittant. de filijs presbytero. nu.2. 68 & nume.4.& 5. 31
Dignitates melioribus dandæ ſunt.de offi.ſacri.nu.6. 40
¶Dignus quilibet præſumitur niſi contrarium probetur. de ſeruti.in ordi. facien.nu.4. 25
¶Dilatio in ciuilib9,de dilatio.nu.10. 80
Dilatio in criminalibus.ibi.nu.11. ead.
Dilationes in ciuilibus quæ dentur, & quæ in criminalibus.ibid.nu.12. 80 & nu.13. 80
Dilationes quare dantur.ibi.nu.1. ead.
Dilationes quæ dantur ad probandum. ibi.nu.2. ead.
Dilationes quæ dantur ante litis conteſtationem.ibid.nu.3. ead.
Dilationes quæ dantur poſt litis conteſtationem.ibi.nu.6. 80
Dilationes reſtitutoriæ. ibi.nu.8. ead.
Dilationes præparatoriæ.ibi.nu.8. ead.
Dilationes dantur à iudice ſedente pro tribunali, & qualiter,ibi.nu.14. 80
¶Diœceſani annuis vicibus ſuas diœceſes viſitare debent,& pluries ſi neceſſitas vel vtilitas exigit. de offi. ordina. nume.17. 50
¶Diſcedere à communi quæ faciant, de reſcript.nu.61. 7
Diſcedere à lite quot modis quis poſſit. de coluſio.detegen.nu.2. 217
¶Diſpenſare quis poſſit in pluralitate beneficiorum,de præben.nu.10. 254
Diſpenſare quis poſſit ſuper voto.de voto.nu.10. 146
Diſpenſari cum ſimoniaco an poſſit. de ſimo.nu.27. 195
Diſpenſari an poſſit cum bigamo, de bigamis.nu.11. 37
Diſpenſari an valeat cum reuerſis ab hæreſi ad fidem catholicam, vt promoueri poſſint. & per quos diſpenſentur. de hæreti.nu.16. 200
Diſpenſari an poſſit cum clerico per ſaltum promoto, & conferatur & ordo prætermiſſus.de cleri. per ſalt.promo. nume.1. 221
¶Diſpenſatio quando petatur per nominationem.de poſtula.præla.nu.11. 9
Diſpenſatio fit circa filios ſacerdotum, & circa illegitimè natos, aliquando ipſo iure,aliquando per hominem. de fili.presbyte.ordi.nu.3. 31
Diſpenſatio de filijs presbyterorum an & quando ſit admiſſibilis.ibi.nu.5. 31
Diſpenſatio cum illegitimè nato facta, vt ad clericatum promoueri valeat, an in ſolis minoribus ordinibus facta videatur.ibi.nu.8. 32
Diſpenſatio facta cum aliquo vt promoueatur ad omnes ordines, an extendatur ad dignitates & prælaturas. ibidē nume.9. 32
Diſpenſatio facta cum illegitimè nato quo ad ordines & beneficium, an extendatur ad perſonatum, vel regimen eccleſiæ parochialis ibi.nu.10. 32
Diſpenſatio quæ adhibeatur circa clericos fornicarios, de cohabita. clerico. & mulier.nu.5. 117
Diſpenſatio qñ dicatur fieri ſemiplenè, quando plenè, & quando pleniſſimè, de ſimo.nu.34. 195
Diſpenſatio quæ adhibeatur circa homicidas.de homici.nu.21. 206
¶Diſpoſitio auc. habita.C.ne fili. p pat. in quibus ſcholaribus locum habeat. de foro competen.nu.12. 73
Diſpoſitio l.vxores,ff.de diuorti.non habet locum de iure Canonico, de ſecundis nupt.nu.9. 188
¶Diſputare publicè non licet de fide catholica, cum hominibus alienæ communionis,de ſum.Trini.nu.6. 1
Diſputare de apicibus iuris non conuenit,vbi de bona fide agitur.de accuſationi.& inquiſitioni.nu.32. 191
¶Diuinatio propriè quid ſit, & quæ ſint ſpecies diuinationis, de ſortilegi.numero.1.& 3. 217
Diuinatio quocunq; modo fiat,& qualitercunq; vocetur prohibita eſt,& damnata,ibid.nu.3. ead.
¶Diuortium quid ſit,& vnde dicatur. de diuorti.nu.1. 183
Diuortiū ex qbus cauſis fiat.ib.nu.2.184
Diuortium quibus in caſibus non eſt per

 miſſum

missum.ibi.nu.4. 184
Diuortium fit propter contumeliā crea-
toris.ibi.nu.8.car.184.& nu.11. 185
Diuortij ſententiam quis ferre poſſit.ibi.
nu.17. 185
Diuortio facto apud quem filij remane-
re debeant. de conuerſio.infideli. nu-
mero.5. 184
¶Docentes Pariſijs & alijs in locis an il-
licitè collectas exigant à ſcholaribus.
de magiſt.nu.4. 197
¶Doctrina quæ ſeruanda ſit in abſolutio
ne ab excommunicatione de ſenten.
excommunica.nu.20. 236
¶Dolus malus quid ſit, & quare ſubda-
tur de dolo malo, in rub. de dolo. &
contuma.nu.1.& 4. 88
Dolus bonus quid ſit,ibi.nu.4. ead.
Dolus venit in actione depoſiti, & lata
culpa.de depoſito.nu.11. 127
¶Domeſtici probant ea quæ domi fiunt.
de accuſa.nu.15. 190
¶Domicilium quid ſit, & quot modis ha
beri poſſit,de foro comp.nu.4.& 5. 71
Domicilium clerici in quo loco exiſtat.
ibi.nu.17. 73
Domicilium ibi eſt, vbi quis habitat. de
parochi.nu.4. 139
¶Dominus an in ſeruum,quem manumit
tit, poſſit ſpirituales operas retinere,
& ſi ipſe manumiſſus non facit degra-
dari poſſit. de ſeruis non ordinan. nu-
mero.5. 33
Dominus quando ſeruum ſuum ordina-
natum vendicat, vbi cauſa ſit tractan-
da.ibi.nu.6. 34
Domini temporales non ſolum propter
ſuā hæreſim, ſed propter hæreſim alio
rum,qûos negligunt exterminare, qua
liter puniantur,de hæreticis.n.12.220
Domini ſeruorum an & qñ cogantur eos
vendere, ne eorū matrimoniū ſit ſepa-
ratum.de coniugio ſeruo.nu.3. 173
Dominorum neuter ſi vult emere ſeruum
qui matrimonium contraxit, quid ſit
agendum.ibi.nu.4. ead.
Cætera vide infra in ver.Parentes.
¶Domus religioſæ quæ dicantur.de reli-
gio.domi.nu.1. 148
Domus religioſæ qua auctoritate cōſ-
trui debeant,& cui ſubſit.ibi.nu.2. ea.
Domus religioſæ ad vſus ſeculares redu-
ci non poſſunt.ibi.nu.3. 148
Domus eccleſiæ,vel naues quando dican
tur refici,& eædem ſint.de eccle. ædifi-
can.nu.9. 160
Cætera vide ſupra in ver. Domeſticus.
¶Donare qui prohibeantur. de donatio.
nume.5. 134
Donari quæ res poſſint.ibi.nu.6. 284
Donari an aliquid poſſit eccleſiæ vacan-
ti.ne ſede vacā.aliquid inno.nu.6. 122
¶Donatio quid ſit,de donatio.nu.1. 134
Donatio vnde dicatur.ibi.nu.3. ead.
Donatio an ſcripturarum requirat. ſeu
inſinuationem.ibi.nu.7. 134
Donatio qualiter perficiatur.ibidem. nu
mero.8. ead.
Donatio quibus ex cauſis reuocetur, &
quæ donationes reuocari poſſunt. ibi.
nu.10.11.& 12. 134
Donatio. propter nuptias quid ſit, de do
natio.inter vir. & vxor.nu.1. 186
Donatio propter nuptias quæ fit vxori
à marito,non indiget inſinuatione.ibi.
num.2. ead.
Donatio propter nuptias à quo, & cui
fiat.ibi.nu.3. 186
Donatio propter nuptias quare inducta.
ibi.nu.4. ead.
Donatio ante nuptias in quo differat à
donatione propter nuptias ibid.nu-
mero.5. ead.
Donatio inter virum & vxorem conſtā-
te matrimonio an ſit prohibita. ibid.
numero.7. ead.
Donatio inter virum & vxorem quot mo
dis reuocetur.ibid.nu.8. 186
Donationum quot ſpecies ſint. de dona-
tioni.nu.4. 134
Reliqua require infra in verſ. Dos. ver
ſ.vltimo.
¶Donator ad quid teneatur.ibi.n.9. 134
¶Dos quid ſit. de donatio. inter vir. &
vxor.nu.9. 186
Dos profectitia redit ad patrem mortua
in matrimonio filia, liberis non exi-
ſtentibus.ibi.nu.11. ead.

Dos alia æſtimata, alia inæſtimata. ibid. nume.13. ead.
Dos an exigi poſſit conſtante matrimonio.ibi.nu.17. 187
Dos cui reſtituenda.ibi.nu.19. ead.
Dos quādo reſtituenda ſit.ibi.n.20. ead.
Dotis ſpecies quot ſunt.ibi.nu.10. 186
Dotis lucrum vel damnum ad quem pertineat.ibi.nu.13. ead.
Dotem lucratur maritus, & vxor donationem propter nuptias ex pacto conuento.ibi.nu.14. ead.
In Dote reddenda qualiter condemnetur maritus.ibi.nu.22. 187
Inter Dotem & donationem propter nuptias in quibus æqualitas ſeruetur. ibi. nume.23. ead.
¶Duellum quid ſit,& vnde dicatur,de clerí.pugnan.in duello.nu.1. 206
Duellū an ſit prohibitū.ibi.nu.2. 207

E

EA QVAE domi fiunt per domeſticos probari oportet.de accuſa. nu.15. 190
¶Ebrietas vitanda eſt. de tempori. ordinatio.nu.22. 20
Ebrietas quid faciat. ibid.
Ebrietas tribus modis dicitur. ibidem nume.23. ead.
Ebrietas quādo ſit peccatū mortale.ibid.
¶Eccleſia læſa an poſſit reſtitui ſicut minor. de reſtitutio.in integ. nu.3. c.62. & nume.4. 63
Eccleſia vel minor an reſtitutionē à ſententia petere poſſit.ibi.nu.5. 63
Eccleſia vel præbenda quando dicatur non vacare, de conceſſio. præben. vel eccle.non vacant.nu.1. 121
Eccleſia vacāte an aliquid innouari poſſit,ne ſede vacan.nu.3. 122
Eccleſia vacans non agit nec conuenitur. ibi.nu.5. ead.
Eccleſia vacans habens œconomnm, ſyndicum vel actorem, an per eum agere poſſit,& conueniri.ibid.nu.7. ead.
Eccleſia quando in venditione decipitur quid agendum. de reb. eccle. non alienan.nu.6.& 7. 124
Eccleſia qualiter poſſit agere alienata ſuā poſſeſſione præter formam iuris. ibi.nume.11. 125
Eccleſia nunquid teneatur cedere actionem ſoluenti contra alium,ſcilicet alienanti contra poſſeſſorem,vel è conuerſo.ibi.nu.12. ead.
Eccleſia an poſſit cum eccleſia permutare, & an poſſit permutari cum priuato, de rer.permuta.nu.4. 130
Eccleſia an teneatur cedere actionē ſuam venditori contra emptorem. de deci. nume.22. 141
Eccleſia cathedralis an habere debeat portionem de oblationibus quotidianis, & de his quæ conferuntur in uita conferentium, de ſtatu monacho. numero 8 147
Eccleſia vna tribus modis vnitur alteri. de religio.domi.nu.7. 148
Eccleſia vel altaria à quo conſecranda.de conſecra.eccle.nu.1. 153
Eccleſia qualiter cōſecranda.ibi.n.2. ea.
Eccleſia à quo debeat dotari. ibidem numero 4. ead.
Eccleſia quando conſecrari non debeat. ibi.nume.7. 154
Eccleſia quibus viuentibus non communicat, & mortuis communicare nō debet.ibi.nu.9. ead.
Eccleſia à quibus debeat reparari, de eccle.ædifi.nu.1. 160
Eccleſia qua autoritate cōſecrari debeat. ibi.nu.5. 160
Eccleſia an teneatur ad munera, de immunita.eccle.nu.1.3.& 4. 161
Eccleſia interdicta an ſuis priuilegijs & immunitatibus gaudeat,ibi.nu.14.car. 161.& nu.15.16.& 17. 161
Eccleſia libertates tueri debet, de natis ex libero ven.nu.4. 174
Eccleſia vel præbenda poteſt conduci & locari fructuum cauſa. ne præla. vices ſuas,&c.nu.4. 196
Eccleſia,prębenda vel beneficium an poſſit in perpetuum locari, vel vltra tempus vitæ locantis.ibi.nu.5. ead.
Eccleſia an peccet permittendo Iudæos ritus iudaicos obſeruare. de Iudæis & Sarracen.nu.16. 198

Eccleſia contra ſuos rebelles brachiũ ſeculare inuocat, de hæreti. nu. 3. 220
Eccleſia punit temporaliter filiũ pro delicto patris. ibi. nu. 10. ead.
Eccleſia Romana non habet maculã nec rugam, de ſenten. excom. nu. 18. 236
Eccleſiæ parochialis cura vel regimẽ cui committi debeat, de æta. & qualita. ordinando. nu. 14. 28
Eccleſiæ rem recipiens vltra debitam formam qualiter puniatur. de reb. eccle. alienan. vel non. nu. 10. 125
Eccleſiæ cõſecratio vnius teſtimonio probatur. de baptiſmo. nu. 29. 157
Eccleſiæ auxilium fruſtra inuocat, qui in eam committit. de immunita. eccleſia. num. 12. 161
Eccleſiam ædificare ſi quis inceperit, an & quando teneatur perficere. de cõſecra. eccle. vel altar. nu. 5. c. 322. & de eccle. ædifican. nu. 6. 160
Eccleſiæ in quibus caſibus recõſecrari valeant. de conſecra. eccle. nu. 6. 153
Eccleſiæ quomodo conſtruendæ vel reparandæ. de eccle. ædifi. nu. 3. 160
Eccleſiæ nouæ ex quibus cauſis ſint faciendæ. ibi. nu. 4. ead.
Eccleſiæ quando dicantur refici & eædem ſint. ibi. nu. 9. ead.
Eccleſiarum rectores qualiter debeant ſe habere. de tempori. ordina. nu. 47. 23
Eccleſiarum vnio ex quibus cauſis fieri poſſit. de religio. domi. nu. 8. 148
Cætera vide ſuprà in ver. donari. & infrà in ver. Immunitas. in ver. Matrimonium. & in ver. Res.
¶Eccleſiaſtica ſepultura quibus interdicatur. de ſepultur. nu. 5. 137
Eccleſiaſtica ſepultura ex quibus cauſis denegetur. de torneamen. nu. 5. 206
¶Edictum de alienatione iudicij mutãdi cauſa facta quando locum habeat. de aliena. iudi. mutan. cau. facta. n. 1. 64
Edictũ de litigioſis contractibus, & edictũ prædictum nõ concurrunt, ſed diuerſis reſpectibus locum habet. ibi. n. 2. ead.
Edictum nuntiationis noui operis quid contineat, de noui operis nuntiatio. num. 3. 223
Edicta qualiter olim fiebant, & nũc fiant, de offi. & poteſta. iudi. delega. nu. 36. 37. & 38. 46
¶Egreſſus à religione à qua egredi de iure competit, qui aliam laxiorem compellitur ingredi, an poſſit poſt egreſſum aſſumptæ, & ante ingreſſum aſſumendæ contrahere matrimoniũ. de regulari. nu. 12 143
Eleemoſyna etiam excõmunicatis danda eſt. de tempori. ordi. nu. 34. 21
Eleemoſyna cordis etiã ſine terrena ſubſtantia ſufficit. ibi. nu. 36. 22
Eleemoſyna quòd à morte liberet, qualiter intelligatur, de pœni. nu. 7. 228
In eleemoſyna corporali quæ ſint conſideranda. de tempori. ordi. nu. 37. 22
¶Electio quid ſit, & quid hæc dictio ſignificet, de electio. nu. 1. 10
Electio per ſcrutinium qualiter fiat. ibi. nu. 9. 11
Electio per quotam degentium partem fieri debeat. ibi. nu. 14. 12
Electio prima an & quando præſtet impedimentum ſecundæ. ibi. nu. 16. ead.
Electio Papæ qualiter debeat fieri. ibid. nu. 13. ead.
Electionis duæ ſunt formæ. ibi. n. 6. 10
Electioni qui ſint vocandi & quomodo, ibi. nu. 10 11
Electione facta quid fieri debeat. ibidem nume. 20. 12
Electiones epiſcoporũ vbi fieri debeant. ibid. nu. 15. 12
Electiones clandeſtinæ non valẽt, vt eccleſiaſti. benefi. nu. 4. 114
¶Electores quando ab electione reſilire poſſint. de electio. nu. 17. car. 12. & nu. 31. & 32. car. 29. & nu. 33. & 34. 13
¶Electus quid acquirat per confirmationem. ibi. nu. 29. 12
Electo confirmato & conſecrato exigitur ſacramentum fidelitatis. & quæ ſit forma. ibi. nu. 37. 13
¶Eligentes indignũ qualiter puniantur. ibi. nu. 36. 13
¶Eligendi dignitas vel indignitas quãdo inſpicienda. ibi. nu. 18. 12
¶Eligere qui poſſint. de electio. n. 2. 10

¶Eligi

¶ Eligi qui poſſint.ibi.nu.4. 10
Eligi infra quod tps debeat.ibi.nu.5. ea.
¶ Emens bona fide abijciente aliquẽ violenter,an præſcribat.de reſtitu. ſpolia. num.8. 87
¶ Emi & vendi quæ res poſſint. de emp.& vendi.nu.3. 128
Emptio qualiter & quando contrahatur. ibi.nu.1. ea.
Emptionis quæ ſit natura.ibi.nu.4. ead.
¶ Emptor cogitur facere nummos venditoris.ibi.nu.9. 128
Emptor an & quãdo re euicta agat de euictione.ibi.nu.11.e.ea.& nu.12. 129
¶ Epiſcopus ſacram ſcripturam ſcire debet ad ſubditorum animas informandas,de tempori.ordina.nu.26. 20
Epiſcopus neminem debet ſuis manibus verberare.ibi.nu.45. 22
& de cleri.percuſſo.nu.3. 219
Epiſcopus à quo cõſecrari debeat,de tempo.ordi.nu.61. 25
Epiſcopus renuntians epiſcopatui an & qñ poſſit conferre ordines, de ordina. ab epiſco.qui epa.reſignauit.nu.1. 25
Epiſcopus quare diſpenſat cum cõmittentibus crimina ab adulterio & c. non autem cum patientibus defectum. de fili. presbytero.ordi.nu.11. 33
Epiſcopus omni anno ſuam diœceſim viſitare tenetur.de offi.archid.nu.11. 39
Epiſcopus an inter ſubditos ſuorum prælatorum in ſua diœceſi ſit ordinarius iudex. de offi.ordina.nu.7. 49
Epiſcopus propriam iniuriam non vindicat .de treuga & pa.nu.6. 53
Epiſcopus an poſſit iniuriam eccleſiæ remittere.ibi.nu.7. ea.
Epiſcopus an diſpenſare poſſit in officio cum ſacerdote, qui matrimoniũ de facto cõtraxit.de cleri.cõiuga.nu.2. 118
Epiſcopus an peccet conferendo beneficium ſcienter ei, qui alias beneficiatus exiſtit. de præben.nu.12. 120
Epiſcopus ordinans clericum ſine titulo vel præbẽda,an ei ptouidere teneatur. ibi.nu.14. ead.
Epiſcopus malus non eſt epiſcopus,ne ſede vacante &c.nu.2. 122
Epiſcopus an poſſit repetere rem, quam iniuſte alienauit, de rebus eccle. alienan. vel non al. de reb. eccle. non alienan.nu.13. 125
Epiſcopus ſi vult ad religionem tranſire non ſufficit licentia petita, ſed requiſitá & obtẽpta.de regulari.nu.16. 143
Epiſcopus de eo quod monachis offertur, nihil poteſt vendicare.de ſtatu. monacho.nu.8. 147
Epiſcopus quid agere debeat, quando inter præſentatores eſt cõtentio quis eorũ ſit patronus. de iure pat.nu.10. 151
Epiſcopus in aliena diœceſi eccleſiam ædificans, poteſt quemcunq; clericum præſentare.ibi.nu.13. 151
Epiſcopus quid exigere debeat ab eccleſijs.de cenſib.nu.9. 152
Epiſcopus ne primarium lapidem eccleſiæ ponere poteſt,niſi prius dote conſtituta & deſignata à fundatore. de conſecra.eccle.nu.4. 153
Epiſcopus an poſſit cũ ſimoniaco diſpenſare . de ſimo.nu.28. 195
& nu.35. ead.
Epiſcopus an diſpenſare poſſit cum clerico vxorato ad clericatum redeunte. de apoſtatis.nu.8. 202
Epiſcopus non dominum ſe ſe collegam presbyterorum cognoſcere debet . de exceſſi.prælato.nu.2. 221
Epiſcopus ſine ſacerdotio quis eſſe non poteſt.de cleri. per ſaltum promo.numero 3. 221
Epiſcopus an poſſit relaxare ſententiam excõmunicationis latam à ſuo archidiacono,decano, ſeu plebano, vel alio iuriſdictionem habente,de ſenten. excommu.nu.15. 235
Epiſcopus communicans cum excommunicato ab ipſo, an minorem incurrat . ibi.nu.33.& 34. 238
Epiſcopus ſi aliquem excõmunicauit cum fautoribus & communicatoribus ſuis, & illi poſtea ille communicat. an ligetur.ibi.nu.34. ead.
Epiſcopus ſi excommunicat ſubditũ ſuum ratione criminis, an ſubditus communicans ei in crimine ligetur ea ſentẽtia. ibid.

ibid.nu.35. ead.
Epi diœceſani auctoritas qñ ſufficiat ſine cõſenſu ſui capituli. de his quæ fi.à præla.ſine conſen.capi.nu.3. 122
Epiſcopo negligente ſi ad eum ſpectat collatio, deuoluitur ad capitulum ius conferendi.de præben.nu.6. 254
Epiſcopi vbi debeant conſecrari.de ætate & quali.ordi.nu.3. 119
Epiſcopi an ſint ordinarij iudices monachorum,de offi.ordi.nu.5. 49
Epiſcopi an poſſint aduocare, de poſtulãnum.4. 57
Epiſcopi ſub qua forma ordinandi ſint,de æta. & qual.nu.4. 28
Epiſcoporum confirmatio ſpectat ad metropolitanum.do electio.nu.23. 12
Epiſcoporum tranſlatio ad ſolum Papam ſpectat.de tranſla.prælato.nu.3. 14
Reliqua vide infra in verſi.Prælati.
¶ Errantis conſenſus nullus eſt. de coniugio ſeruo.nu.5. 273
¶ Error intolerabilis quis dicatur,de ſenten.excom.nu.51. 239
¶ Euchariſtia qualiter cuſtodiatur, de cuſtodia Euchariſtiæ.nu.1. 158
Euchariſtiæ in ſacfo tria intelligũtur eſſe diſcreta.de celebr.miſſa.nu.15. 155
Euchariſtiã defert ſacerdos infirmis cum ſolennitate & reuerentia. de cuſto. euchariſtiæ.nu.2. 158
¶ Exceptio quid ſit de exceptio.nu.1.107
Exceptio peremptoria quæ dicatur, quando & qualiter opponatur.ibi.nu.2. ea.
Exceptio eſt potentior quàm actio.de ordinum cogni.nu.8. 83
Exceptio contra procuratorem q non habeat mandatum poteſt quandocunque proponi.de procuratori.nu.17. 59
Exceptio recuſationis iudicis an ſit dilatoria,& ante lit.conteſtatio. proponenda.de dilationi.nu.4. 80
Exceptio recuſatoria prima eſſe debet inter dilatorias, & ea omiſſa proponens alias,ad eam redire nõ põt.ibi.n.5. 80
Exceptio excommunicationis nõ tollitur per replicationem excommunicationis ſi de maiori excipiatur & replicetur. de exceptioni.nu.8. 106
Exceptio ſicut ſe habet ad accuſationem, ſic ſe habet replicatio ad exceptionẽ, & quo intelligatur.de proba.nu.14. 99
Exceptionis effectus quis ſit. de exceptio. num.5. 106
Exceptiones quæcunq; rei cohærentes cõpetentes principali, competunt & fideiuſſori.de fideiuſſori.nu.6. 133
Exceptiones tam dilatoriæ quàm peremptoriæ,ſeu anormalæ in qua parte iudicij proponantur.de exceptio.nu.3. 105
Exceptiones aliæ ſunt perpetuæ,aliæ temporales,aliæ perſonales, & aliæ reales, ibi.nu.5. 106
Exceptiones pdictæ quãr opponũtur.ibi.
Exceptionũ dilatoriarum diuiſio, & multiplex differentia.ibid.nu.3. 105
¶ Excluditur ab officio procuratoris qui ſe ingerit. de iure patrona.nu.18. 151
¶ Excommunicare qui poſſint, & traduntur duæ regulæ in excommunicando,& tertia in abſoluendo.de ſenten.excom. nu.8.c.234.& nu.9. 235
¶ Excommunicatio quid ſit.de clerico.excom.miniſtran.nu.1.c.220. & de ſentẽ. excom. nu.1. 233
Excõicatio maior à iure cõtrahitur in 18. caſibus de ſenten.excom.ibi.nu.3. 233
Excommunicatio fieri debet duabus de cauſis.ibi.nu.12. 235
Excõicatio tollitur p abſolõnẽ. ibi.n.19. c.236.& quæ doctrina ſit ſeruãda in abſolõne ab excõicatione.ibi.nu.20. ea.
Excõicatio cum ſit odioſa,reſtringi & nõ ampliari debet.ibi.nu.44. 239
Excommunicationis quot ſpecies ſunt.de cleri.excom.miniſtran.nu.1. 220
& de ſenten.excom.nu.2. 233
Excommunicationis duplex effectus. de ſenten.excom.nu.24. 237
Excommunicationis ſententia quando liget.ibi.nu.17. 236
Excõicationis ſentẽtia quibus caſibus nõ teneat ipſo iure.ibi.nu.52. 239
Excõicationis ſententiã latam à ſuo archidiacono,decano, ſeu plebano, vel alio iuriſdictionem habente,an poſſit relaxare epiſcopus.ibi.nu.15. 235
Excõmunicationis ſententia ſi lata eſt ab ordinario

ordinario vel delegato & à ſummo Pōtifice confirmata, an ille qui tulit, poſſit ab ea abſoluere, de confirma. vtili vel inuti.nu.4. 116
Excõmunicationis vel interdicti tempore alicuius eccleſiæ, an aliqui religioſi poſſint celebrare & quomodo, de priuili.& exceſſi.priuile.nu.13. 225
¶Excommunicatus quis in dubio præſumitur. de ſcrutinio in ordi.facien. numero 5 25
Excommunicatus an repellatur ab agendo.de exceptio.nu.7. 106
Excommunicatus excommunicatione durante, fructus beneficij non percipit. de cleri.excommunica.nu.3. 220
Excommunicatus excommunicatione minori, exercere poteſt ea, quę ſunt iuriſdictionis, ſed non quæ ſunt officij.ibid. nume.5. 221
Excommunicatus excommunicatione minori, an celebrãdo grauiter peccet. ibi. nume.6. ead.
Excommunicatus propter iniectionem manuum violentarum in clericum, an & quandó ſit ad curiam Romanã mittendus, de ſenten.excommu.n.5.c.234. & nu.6.& 7. ead.
Excommunicatus in vna eccleſia in omnibus eſt vitandus.ibid.nu.26. 237
Excommunicatus an poſſit intrare eccleſiam.ibi.n.36.& 38.& 39. 238
Excommunicato participãs in caſu non conceſſo an peccet & quam pœnam incurrat. ibid.numero 32. 238
Excommunicati excluduntur à participatione ſacramentorum. de ſimo. numero 19. 294
Excõmunicatorum abſolutio in quibus caſibus ſedi Apoſtolicæ reſeruetur. de ſenten.excommunica.nu.14. 235
Excommunicatis participantes qua pœna puniantur.ibi.nu.25.cum ſeq. 237
Excommunicatis qui licite poſſint communicare.ibi.nu.29.cum ſeq. 237
¶Executio in leuioribus maleficijs retardatur propter appellationem ob grauiora facinora.de appella.nu.8. 112
¶Executor falſi exceptioné admittere debet, de offi.delega.nu.4. 42
Executor inueniens ſententiam latã contra ius litigatoris, an eam exequi debeat, de crimi.falſi.nu.14. 216
¶Exennia an iudicant ſimoniam.de ſimo. nume.7. 193
¶Exigens alieno nomine vſuras an illas reſtituere teneatur, de vſur.n.28. 214
¶Exponentes infantes & languidos quibus pœnis puniãtur, de infanti. & langui.nu.2.& 3. 203
Exponere quid ſit, & qui exponi dicuntur.ibi.nu.1. ead.
Expoſitos q colligũt, an aliquid iuris in eorũ perſonas habeãt.ibid.nu.4. 203
Reliqua vide ſuprà in ver. Colligentes.
¶Extranei an admittantur ad accuſandũ matrimonium. qui matrimonio. accuſa.poſſ.nu.3. 183

F

FACERE aliud eſt quàm reficere, de eccle.ædifi.nu.7. 160
Facto minoris eo tempore, quo non habet curatoem, iudex auctoritatem præſtat.ne ſede vacan.nu.4. 122
Factorum omnium habere memoriam, & in nullo peccare, diuinitatis eſt potius quàm humanitatis. de conſtitutio.n.16.c.7.& de reſcrip.nu.39. 6
¶Fallacia.vide infr.in ver. Mendacium.
¶Falſarij literarum Papæ, & aliorũ prælatorum, vel publicorum inſtrumentorum, qualiter puniantur.de cri.fal.numero 7. 215
¶Falſitas quid ſit.ibi.nu.1. ead.
Falſum quibus modis committatur.ibid. nu.2.car.ead.& nu.5.& 6. 215
Falſum nõ committitur ſine dolo. ibidem nume.5. 215
Falſi pœna quæ ſit, ibid.nu.3.& 6. ead.
Falſi pœna qualiter euitetur. ibidem numero 8. 216
Falſi an teneantur aduocatus & procurator.ibi.nu.4. 215
Falſi ſuſpicio quando pro falſitate habeatur.ibi.nu.12. 216
Falſis ponderibus & menſuris qui vtitur, qualiter puniendus. de emptio. & venditio.nu.8. 128

¶Familiares qui dicantur, remiſſiuè, de appella.nu.20. 113
¶Famis neceſſitas excuſat à furto. de ſimo.nu.41. 196
¶Famuli an tempore infirmitatis ſint paſcendi.de clerico ægrotan.nu.2. 110
¶Fœmina quando à teſtimonio repellatur.de teſti.nu.3. 96
¶Feriæ quare ſic dicãtur,& quæ feriarum tempore ceſſare debeant, de ferijs. numero 1. 81
Feriæ qualiter diſtinguantur.ibi.n.2. ea.
Feriarũ tempore quæ cauſæ agi poſſunt. ibi.nu.3. 81
¶Feudalis quęſtio coram quo agitari debeat, de fo.competen.nu.13. 73
Feudum quid ſit.de feu.nu.1. 131
Feudum vnde dictum.ibi.nu.2. ead.
Feudum iterato collatum nõ dicitur nouum.ibi.nu.4. ead.
Feudum qualiter amittatur.ibi.n.8. ead.
In Feudum quæ res concedi poſſunt.ibi. nume.3. ead.
¶Fideiubere qui poſſint. de fideiuſſori. nume.3. 132
Fideiuſſor quis ſit.nu.1. ead.
Fideiuſſor differt à conſtitutore, & mandatore.ibi.nume.2. ead.
Fideiuſſor accedit omni obligationi ciuili & naturali.ibi.nu.4. 133
Fideiuſſor ad quod teneatur.ibi.nu.5.ea.
Fideiuſſor quibus modis agat cõtra principalem debitorem.ibi.nu.7. ead.
¶Fides catholica quæ ſit,& quando de ea diſputandum non ſit.de ſum.Trini. numero 5.& 6. 1
Fides an ſit ſeruanda eo tempore, quo treuga conuentionalis finitur,de treuga & pa.nu.2. 53
¶Filia an cogatur inuita illum in virum ducere, cum quo pater ipſius nomine ſponſalia contraxit, ſeu promiſſionem fecit,de deſponſa.impuber.n.13. 167
Filiæ pater ſponſum quærere debet.ibid. nu.12. 167
Cætera vide infrà in ver.Pater.
¶Filiatio qualiter probetur ſi quis neget ſe filium ſacerdotis.de fili. presbytero. nume.6. 32
Filiatio qualiter probetur. de natis ex libe. vent.nu. 5. car.363. & qui filij ſint legi.nume.10. 182
¶Filius an potius ſubuenire debeat patri infideli in extrema neceſſitate,q̃ extraneo fideli. de tempori.ordi.nu.35. 21
Filius an poſſit habere eccleſiam quam pater habuit. de filijs presbytero ordinan.nume.4. 31
Filius an ex delicto patris perdat feudũ. de feud.nu.9 131
Filius oblatus à parentibus religioni an exire poſſit. de regulari.nu.7. 142
Filius pro patre puniri non debet.de hæreti.nume.9. 220
Filium infra annum diſcretionis per ſe ingredientem religionem reuocat pater,reuocat tutor, de regulari. numero 9. 142
Filij ſi in lectis parentum reperiũtur oppreſſi, an ipſi parentes puniantur. de his qui filios occide.numero 3.car.202 & nume.4. 203
Filij an furtum committunt in rebus parentum de fur.nu.20. 211
Filij apud quem remanere debeant facto diuortio.de conuerſio. infideli. numero 5. 145
Filij duarum cõmatrum vel compatrum an poſſint inter ſe contrahere matrimonium. de cognatio. ſpiritua. numero 5 175
Filij legitimi qui ſunt, qui filij ſint legiti. nume.2. 181
Filij legitimati qui dicantur. ibidem numero 3. 181
Filij naturales qui cenſeantur. ibid. numero 4. ead.
Filij naturales quibus modis legitimentur.ibi.nu.5. ead.
Filij vt legitimi cenſeantur, ſufficit bona fides vtriuſq; coniugum, vel ſaltem alterius. ibi.nu.11. 182
Filiorum genera quot ſunt. ibi.nu.1.2.3. & 4. 181
Reliqua vide infra in ver.Hæreticus.
¶Fines parochiarum an poſſint præſcribi.de parochi.nume.5. 139
¶Fœnus exercens an infamia notetur. de vſuris.

vſuris,nu.7. 213
¶Forma ordinandi epiſcopos. de æta. & quali.ordi.nu.4. 26
Forma dimiſſoriarum ſeu apoſtolorum, de appellatio.nume.13. 112
Forma recuſationis iudicis. ibidem numero 22. 114
Forma iuramenti teſtium in cauſa inquiſitionis. de cauſa. nume.20. 190
¶Fornicatio potius præſumitur, quàm matrimonium. de ſcruti.nu.6. 25
Fornicatio aliud à ſtupro, aliud eſt adulterium, aliud inceſtus, & aliud raptus. de raptori,& incendiari.nu.3. 209
Fornicatio ſpiritualis differt in quatuor à fornicatione carnali. de diuorti.numero 7. 184
Fornicator occultus ſuſpenſus eſt quo ad ſe,ita & occultus ſimoniacus. de cohabitatio.clerico.& mulier.nu.6. 117
Fornicator carnalis quid differat à ſpirituali.de conuer.infideli.nu.3. 145
¶Forum quid ſit, & quid forus, & vnde dicatur, ac ex quibus conſtet. de foro compe.nu.1. 71
Forum quot modis quis ſortiatur, & de iuriſdictione alterius quis efficiatur. ibi.nu.2.3.4.& 6.71.& nu.9. 72
Fratribus prædicatoribus & minoribus eſt indultum vbicunq; fuerint ſine parochialis eccleſiæ præiudicio cum altari viatico valeant celebrare, quod eis licet ſine licentia prælatorum.de priuilegi.& exceſſi.priuilegia.nu.14. 225
¶Fructuarius tenetur ad ſarcta tecta reparanda.de eccle.ædifi.nu.2. 160
¶Fructus donationis propter nuptias an ſpectent marito vel vxori. de donatio. inter vir.& vxor.nu.6. 186
Reliqua vide ſup. in ver. Appellatione.
¶Frumento ſi admiſceatur piper, vel cyminum, & fiat inde panis,nũquid totũ conuertetur in corpus Chriſti virtute verborum, & quid ſi admiſceatur aliquid de fermẽto. de celebratio. miſſa. nume.13. 155
¶Fundamẽtum vbi non eſt poſitum nihil ſuperædificari poteſt. de cleri. per ſal. promo.nu.3. 221
¶Fur furti vitium non purgat, licet rem reſtituat.de tempo.ordi.nume.18. 22.
Fur ſemper eſt in mora & ad damna tenetur.de ſimo.nu.22. 194
Fur ſemper eſt in mora,& interitu rei non liberatur.de fur.nu.13. 211
Fur rem cum fructibus perceptis & qui percipi poſſunt,reſtituere tenetur. ibi. nume.14. ead.
Fur an repetat expenſas in melioratione rei furtiuæ factas.ibi.nu.15. ead.
Fur reſtituens rem deteriorem non liberatur etiam ſi res perit, æſtimatio debetur.ibid.nu.16. ead.
¶Furtiuè ordinari qualiter quis dicatur, de eo qui furti.ordi.ſuſce.nu.1. 222
Furtiue promotus an poſſit in ordine miniſtrari, & an cum tali valeat diſpenſari,& per quem.ibi.nume.2. ead.
¶Furtum quid ſit, & in quibus rebus committatur,& qualiter à furto quis excuſetur, de furt.nume.1. 210
Furtum vnde dicitur.ibi.nu.2. 210
Furtum vel ſacrilegium committens in eccleſia, an ab eccleſia defendatur. de immunita.eccleſia.nu.11. 161
Furti pœna.de furt.nu.5. 209
Furti quis teneatur.ibi.nu.8. ead.
Furti actio datur cõtra hæredes pro portione.ibid.nu.17. 211
Furti actio eſt famoſa.ibi.nu.21. 211
Furtorum ſpecies.ibi.nu.3. 209
Cætera vide infra in ver. Neceſſitas, Orandum, Pœna, Præſes, Præſtans, Serui,& in ver.Vxor.
¶Furioſus & mente captus teſtimonio repellitur. de teſtib.nu.5. 96
Furioſo perpetuo an valeat baptiſmus. de baptiſ.nu.16. 157

G

GENERALI in remiſſione, quæ non veniant, & quæ veniant. de tranſactio.nu.5. 55
Gradus. In gradu quæ perſonæ eſſe dicantur,& gradum faciant.de conſangui.& affinita.nu.8. 177
Gradus quid ſit.ibid.nu.9. ead.
¶Grammatica in prædicatione exponi nõ debet,de tempori.ordi.nu.43. 22

¶Gulæ vitium quibus modis tentat, de obſerua.ieiunio.nu.3. 159

H

HAbens duos iudices quorũ vnus præcipit vnum, & alter contrarium, cui magis obedire teneatur. de maiorita.& obedi.nu.5. 52

Habens conſciẽtiam rei alienæ, poſt completam præſcriptionem an illam reſtituere teneatur, de præſcrip.n.10. 105

¶Habitus probationis qualis eſſe debeat, de regulari.nu.13. 143

Habitus non facit monachum. ibidem.

¶Hæres de iure ciuili, & bonorum poſſeſſor de iure prætorio, quomodo intelligatur. de cau.poſſeſſio. & propric. numero 2. 84

¶Hæreticus quis dicatur, de hæreti. numero 1. 219

Hæreticus quibus modis puniatur. ibid. numero 2. ead.

Hæreticorũ filij orthodoxi an iure hæreditario bona pñna capiãt, ibi n.7. 220

Hæreticis ad fidem conuerſis an eis ablata reſtituantur. ibi.nu.6. ead.

Hæreticis ſecreta fidei reuelari non debent, de tempori.ordina.nu.43. 22

Hæreticos exterminantes priuilegiũ habent, quod euntibus in terræ ſanctæ ſubſidium eſt conceſſum. de hæreti. numero 5. 220

¶Hebræi vnde dicantur. de Iudæis. numero 2. 110

¶Homicida ad ſui defenſionem an ſit excuſabilis, de furt.nu.12. 211

Homicidæ vel irregulares, ſi plures rixati fuerint, & vnus occiſus fuerit, neſcitur tamen à quo, vel cuius vulnere nun quid omnes iudicabuntur homicidæ, vel irregulares, vel nullus. de homici. nume.19. 205

¶Homicidium quid ſit, & vnde dicatur, de homici.nu.1. 204

Homicidium lingua committitur tribus modis. ibi.nu.3. ead.

Homicidii ſpecies, & quot modis cõmittatur. ibi.nu.2. ead.

Homicidij ſpiritualis pœna eſt pœnitentia. ibi.nu.4. ead.

Homicidij corporalis pœna quæ ſit. ibid.

¶Hoſpitalarij, vide infra in ver. Templarii.

I

IEIVNIVM quid ſit, & quotuplex, de obſerua.ieiunij.nu.1. 159

Ieiunans à quibus abſtinere debeat. ibid.nu.2. ead.

Ieiunandum qñ ſit. ibi.n.4.5.& 6. ead.

¶Immunitas quid ſit, & vnde dicatur. de immunita.eccleſia.nu.1.& 2. 161

Immunitas eccleſiæ vel cæmiterij ꝑ quot paſſus extendatur. ibi.nu.9. 161

Immunitatem eccleſiæ violantes qua pœna plectantur. ibi.nu.18. 162

Immunitate eccleſiæ qui gaudeãt, & qui non gaudeant. ibi.nu.1.& 9. 161

Immunitate eccleſiarum an gaudeãt oratoria, quæ in domibus habentur. ibid. nume.13. ead.

¶Impediẽs ne ad eum citatio veniat, pro citato haberi debet, vt lite non conteſta.nu.4. 77

¶Impedimenta perpetua coeundi, & quæ matrimonium dirimunt quæ ſint. de frigi.& maleficia. nu.2.c.179.& numero 5.6.& 7. 180

¶Imperator eſt ſupra ius, & legibus eſt ſolutus. de accuſatio.nu.4. 189

¶Impetrantes reſcripta per ſuggeſtionem falſitatis, & veritatis ſuppreſſionẽ, qui bus pœnis ſunt puniendi. de reſcript. nume.62. 7

¶Impoſſibilitatis coeundi quot ſint ſpecies. de frigi.& maleficia.nu.1. 179

Impotentia coeundi qualiter probetur, ibi.nu.8. 180

¶Impubes ad pubertatẽ veniẽs liberũ habet cõſentire in matrimoniũ vel diſſentire. de deſponſa.impuber.nu.7. 166

Impuberes qui dicantur. ibid.n.1. 166

Impuberes qui poſſint ſponſalia contrahere. ibi.nu.4. 166

¶Incendarius quis appelletur, & qua pœna plectatur. de raptori.nu. 11. 209

Cætera vide ſuprà in ver. Fornicatio.

¶Inceſtus an in quinto gradu committatur. de conſanguini.& affini.n.7. 177

Inceſtus cum quibus cõmittaẽ. de adult. nu.12.c.208.& de rapto.nu.4. 209

Reliquia habes ſuprà in ver. Fornicatio.
¶Induciæ iudicatoriæ quæ ſint, & quibus dentur, de dilationi. nu. 7. 80
¶Indulgẽtiæ an indulgeant quod promittunt. de pœnitentijs. nu. 24. 232
¶Infamia ortum habens ab inquiſitione, an inducat inquiſitionẽ, de accuſatio. nume. 27. 191
¶Inferior ab epiſcopo ius habẽs inſtituendi in aliqua eccleſia, peregrinũ & ignotum inſtituere non debet. de cleri. peregrin. nu. 7. 38
¶Infidelis contra fidelem teſtificari non permittitur, de teſti. nu. 7. 96
Infideles viuentes ab eccleſia repellendi ſunt, de conſecra. eccle. nu. 8. 154
¶Infinitas eſt euitanda. de teſtib. numero 19. 98
¶Iniuria quid dicatur, de iniurijs. numero 2. 227
Iniuria quot modis fiat. ibi. nu. 3. ead.
Iniuriam qui facere poſſint. ibi. n. 4. ead.
¶Inquilinus in quibus caſibus poſſit expelli, de locato. nu. 10. 129
Inquilinus quando poſſit domum deſerere, ibid. nu. 11. 130
¶Inquirendus an ſit citandus informanda inquiſitione, de accuſa. nu. 18. 190
Inquirere ſi velit ſuperior, reus autem dicit volo vt inquirat, ſed præfigas terminum accuſare volentibus, & accuſatore deficiente paratus ſum me purgare, an ſit audiẽdus reus, an verò iudex. de accuſatio. nu. 23. 190
¶Inquiſitio quid ſit, & quæ ſit eius natura, & qualiter in ea procedatur. de accuſatio. nu. 15. & 17. cum ſeq. 190
Inquiſitio vbi fieri debeat. ibi. nu. 17. ea.
¶Inquiſitus coniunctus qualiter puniendus. ibid. nume. 21. 190
Inquiſitus qualiter poſſit probare innocentiam ſuam. ibi. nu. 24. 191
¶Inſtituere quis poſſit, & qui ſint inſtituẽdi. de inſtit. nu. 3. 120
¶Inſtitui non debent ſine præſentatione in ea eccleſia quæ patronum habet, de iure patrona. nu. 3. 150
Inſtitutio quid ſit, & quid ſit collatio & inueſtitura. de inſtitutio. nu. 2. 120
Inſtituto quod ius acquiratur. ibidem numero 5. 121
¶Inſtrumentũ quid ſit, & qualiter concipiatur. de fide inſtrument. n. 1. & 2. 101
Inſtrumento principis creditur in prouincia aliena, ſi hoc habet conſuetudo, de probationi. nu. 17. 96
Inſtrumenta an & quãdo improbari poſſunt per teſtes. ibi. nu. 9. 10. & 11. 95
Inſtrumenta & teſtes an parem vim habeant. ibi. nu. 11. ead.
Inſtrumenta an cum die & conſule edi debeant. de fide inſtrumen. numero 9. 102
Inſtrumenta nuptialia ſine nuptijs, non probant matrimonium. de clandeſti. deſponſa. nu. 5. 168
Inſtrumenta quãdo dicantur ſuſpecta de falſitate, de crimi. fal. nu. 10. 216
Inſtrumenta quibus modis probentur falſa. ibi. nu. 11. 216
Inſtrumentorum duæ ſpecies, de fide inſtru. nu. 2. 101
Inſtrumentis quando fides non adhibeatur. ibi. nu. 7. 101
¶Intellectus l. ſi prætor. ff. de iudici. de reſcrip. nu. 58. 7
Intellectus l. iij. §. Diuus. ff. de ſepulch. vio. nu. 10. 6
Intellectus l. ſi vt proponis. C. de executio. rei iudica. de reſcrip. nu. 58. 7
Intellectus l. ſi fœminæ. C. ad S.C. Turpillia. de accuſa. nu. 3. 188
Intellectus c. nocte. 1. diſt. de celebra. miſſa. nume. 3. 154
Intellectus c. ſicut. 11. diſt. de cleri. per ſal. promo. nu. 2. 221
Intellectus c. erga. 1. quæſt. 1. de ſimo. numero 36. 195
Intellectus c. reintegranda. 3. q. 1. de reſtitutin. ſpoliato. nu. 6. 17
Intellectus c. ad menſam. 11. quæ. 3. de Iudæis & Sarrã. nu. 6. 988
Intellectus c. epiſcopus. 16. q. 6. de celebra. miſſa. nu. 21. 155
Intellectus c. & decreuimus. 16. quæ. 7. de iure patrona. nu. 6. 150
Intellectus c. tributum. 28. q. 8. de capell. monacho. nu. 2. 149

Intellectus c. omnes, de conſecra.diſt.4. de baptiſ.nu.11. 156
Intellectus c.quos à paganis,de conſecra. diſt.4.de baptiſmo.nu.11. 156
Intellectus c.cæterũ.de reſcrip.n.26. 4
Intellectus c.ex parte,de reſcrip. ibidem.
Intellectus c.per veſtras, de donatio. inter vir.& vxor.ibi.nu.42. 6
Intellectus c.de terra, de priuilegi.de reſcrip.nu.51. 6
Intellectus c. accedétibus,de priuileg.ibi.
Intellectus c. literis, de ſupplen. negli. prælato.eo.tit.nu.4. 17
Intellectus c. coram, de offi.delega.eod. tit.nu.12. 43
Intellectus c.cum ſpecialis,de appellatio. ibid.nu.28. 45
Intellectus c.bonæ memoriæ,de appellatio.de reſti.ſpolia.nu.7. 87
Intellectus c. cum ſuper, de confeſſ. eod. tit.nu.1. 92
Intellectus c. de quarta, de præſcrip. de appella.nu.27. 114
Intellectus c.cura,de iure patro. ibidem.
Intellectus c. cum eccleſiaſticæ, de exceptio.de conceſſio.præben.nu.7. 121
Intellectus c.ex tenore,de conceſſio.præben.ibidem.
Intellectus cap.cum iam dudum, de præben.ibidem.
Intellectus c.cũ nõ ignores.de præbẽ. ibi.
Intellectus c. ſignificaſti, de diuorti.ibid. nume.9. ead.
Intellectus c. intelleximus, de adult.ibid.
Intellectus c.cum Bertholdus,de re iudica.de iure patrono.nu.6. 150
Intellectus c. de illis, de deſponſa. impuber. eo.tit.nu.8. 166
Intellectus c à nobis. de deſponſa. impuber.ibidem.
Intellectus c. cum nõ ab homine,de iudi. de hæreti.nu.2. 199
Intellectus c.ad falſariorũ.de cri. fal. ibi.
Intellectus c.nouimus.de verbo.ſignificatio.ibidem.
Intellectus c. tuæ. in prin. de procura.de adulter.nu.4. 208
Intellectus c. veniens. de cleri. baptiza. miniſtran.ď cler.ꝑ ſalt.ꝑmot.n.2. 221
¶Interdictum quid ſit,& vnde dicitur. de cau.poſſeſſio.& proprieta.nu.4.c.84.& de matrimo. contract. contra interdi. nume.1. 180
Interdictum & actio an differant, de cau. poſſeſſio.& proprie.nu.5. 84
Interdictum à quo fieri poſſit,& an matrimonium impediat, de matrimo.cõtra. contra interdict.nu.1. 180
Interdicti tempore vel excommunicationis alicuius terræ, an aliqui religioſi poſſint celebrare, & quomodo de priuilegi.& exceſſi. priuilegiato. numero 13. 225
Interdicta poſſeſſoria quæ ſint, & quibus & contra quos dentur, de cauſa poſſeſſio & proprieta.nu.1.& 3. 84
Interdictorum quædam ſunt ſimplicia, quædam duplicia.ibi.nu.6. ead.
In Interdictis quid ſit ſeruandum, vt lite non conteſta.non proce.nu.7. 77
¶Interlocutoria an reuocari poſſit infra decem dies poſtquam lata eſt,vel quandocunque, de ſenten.& re iudica. numero 3. 109
¶Interpretatio iuris an & quando neceſſaria, & inſcriptis redigẽda ſit. de ver. ſignifica.nu.5. 240
Interpretatio iuris quando prorogetur. ibi.nume.7. 241
Interpretatio iuris quando arctetur. ibi. nume.8. ead.
Interpretationes à iure quibus per omnia ſtandum eſt.ibi.nu.6. 240
¶Interrogationes iudiciales quãdo fieri debeant.de iudici.nu.11. 70
¶Inteſtatus quãdo quis decedat.de teſtamen.nu.14. 136
Inteſtatus decedere quot modis quis dicatur, de ſucceſſioni.ab inteſta. numero 1. 136
Inteſtatus nõ videtur decedere, qui monaſterium reliquit hæredem. ibidem numero 7. 137
¶Inueſtiri poteſt præſens vel abſens per alium, ſiue alius pro eo, de inſtitutio. nume.4. 121
Inueſtitura quid ſit.ibid.nu.1. 120
¶Iudeus vel paganus baptizatus an remaneat

neat ſeruus.de Iudæis.nu.10. 199
Iudæum emere vel paganum an poſſit Chriſtianus.ibi.nu.19. 199
Iudæi qui,& vnde dicantur.ibi.n.1. 198
Iudæi & Sarraceni & auctoritatibus & rationibus ac blandimentis potius quàm aſperitatibus debét ad fidem de nouo ſuſcipiendam prouocari, non compelli.ibid.nu.4. 198
Iudæi Chriſtiana mancipia habere non debent.ibi.nu.10. 198
Iudęi & Sarraceni debent in terris Chriſtianorum vti habitu per quem à Chriſtianis diſcernantur.ibi.nu.12. ead.
Iudæi tenentur ad decimas prędiales.ibi.nume,14. ead.
Iudæi qualiter pro exceſſibus puniantur. ibid.nu.15. ead.
Iudæis non permittitur nouas ſynagogas erigere.de Iudæis.nu.8. 198
Iudæis nõ licet in die veneris ſancta oſtia vel feneſtras tenere apertas.ib.n.9.ea.
¶Iudex exceptionem peremptoriã aptam ad litem conteſtandam conuerſam ad dilatoriam cõtra reſcriptum admittere nõ debet in in vim dilatoriæ. de reſcrip.nu.41. 5
Iudex à ſuperiore delegatus,niſi fuerit petitus recuſari poteſt.ibi.nu.55. 7
Iudex recuſatus licet iuriſdictionem retineat, vt cogere poſſit arbitros eligere, ſecus tamen in iudice à quo fuerit appellatum,& quomodo intelligatur. de appella.nu.23. 114
Iudex quibus modis recuſari poſſit.ibid. nu.19.cum ſeq. 113
Iudex impetratus an ab impetrante recuſari poſſit.de offi.delega.nu.31. 45
Iudex recuſari poteſt in cauſa conſimili cum litigatore.de teſtibus.nu.11. 97
Iudex recuſatus an poſſit præuenire recuſationem,& cauſam alteri delegari,de appellationi.nu.26. 114
Iudex ordinarius nõ poteſt cogere hominé non ſuę iuriſdictionis recipere ſuam cõmiſſionem. de offi.delega.n.30. 45
Iudex ordinarius quis ſit. de offi. ordin. nume.1. 47
Iudex expenſas habere debet, ibidem numero.10.& 11. 48
Iudex eccleſiaſticus ſupplet defectũ iudicis laici,ſed nõ ecõtra ď iudi.n.16. 70
Iudex contra contumacem, qui ex eius mandato certo die adeſſe debet, nullo emiſſo edicto procedere poteſt, vt lite non conteſta.nu.9. 78
Iudex qui ſententiam pronunciando errauit,an poſſit ſententiam ſuam corrigere, & iterum iudicare. de ſenten.& re iudi.nu.6. 110
Iudex in ſententia omnia ipſum mouẽtia exprimere non debet.ibi.nu.13. 111
Iudex litigatori conuitiari non debet. de appellaſio.nu.7. 112
Iudex auctoritatem præſtare debet facto minoris eo tẽpore quo non habet curatorem,ne ſede vacan.nu.4. 122
Iudex ante noctis tenebras iudicare tenetur,vt eccleſiaſti.benefi.ſine dimi.conſe.nu.7. 124
Iudex an ex officio deſcendat ad inquirendum,an aliquo procurante inquiſitionem, an ſit differentia. de accuſa. numero 16. 190
Iudex inquirens qualiter procedere debeat,ſi nihil probatũ ſit aduerſus eum cõtra quem inquiritur, niſi de ſola fama.ibi.nu.22. 190
Iudex cõtra vſurariũ manifeſtum,quamuis non accuſetur,procedere debet. de vſuris.nu.11. 213
Iudicis ordinarij iuriſdictio circa quæ verſetur,de offi.ordi.nu.2. 49
Iudicis officium quid ſit.& in quibus locũ habeat,de officio iudici,nu.1. 50
Iudicis officium quãdo actioni deſeruiat & loco actionis intentetur.ibidem numero 1.2.& 3. 51
Iudicis officium latiſſimum eſt, ibidem nume.4. 51
Iudicis officium quale eſſe debeat,de iudici.nu.12. 70
Iudici ordinario ſi ſuperior mandet vt id faciat, quod alias ex officio ſuo facere poſſet,quando illud exequitur vt delegatus. de offi.ordi.nu.15. 50
Iudices plures cognoſcentes an ſimul in vnam conſonam ſententiam conuenire de-

re debeant.de ſenten. & re iudica. numero 8. 110
¶Iudicium vnde dicitur, & quæ ſint iudicij partes, de iudici.nu.2. 67
Iudicium quibus requiſitis conſtituatur. ibi.nu.3. 67
Iudicium qualiter finiatur.ibi.nu.70. 14
Iudicium vniuerſale quid ſit,& quid generale de libelli.obla.nu.6. 74
Iudicium de ſimilibus ad ſimilia idem eſt de ſponſali.nu.13. 164
Iudiciorum ſpecies quot ſunt. de iudici. nume.1. 67
¶Iuramentum calumniæ quid ſit.de iura. cal.nu.1. 78
Iuramentum calumniæ quid cōtinere debeat.ibi.nu.2. ead.
Iuramentum calumniæ quādo ſit præſtandum.ibi.nu.3. ead.
Iuramentum de calumnia & iuramentum de malicia, quot modis inter ſe differunt.ibi.nu.4. ead.
Iuramentum calumniæ in quibus cauſis præſtetur.de iudici.nu.8. 69
Iuramētum calumniæ an præſtari debeat in cauſis ciuilibus & criminalibus, de iuramen.calumniæ.nu.9. 97
Iuramentum calumniæ ad quid fuit introductum.ibi.nu.10. 79
Iuramētum calumniæ quare in ſpiritualibus non præſtetur.ibid.nu.12. ead.
Iuramentū calumniæ an exigatur in nunciatione noui operis.de noui oper.nunciatio.nu.7. 223
Iuramentum de veritate dicenda in quo differat à iuramēto de calumnia. de iura.calum.nu.5. 68
Iuramentum deciſorium quando deferatur.ibi.nu.6. 69
Iuramentum præſtare qui debeant. ibid. nume.7. ead.
Iuramētum non vitiat qui in melius illud mutat, de obligatis ad ratiocinia. nume.4. 35
Iuramentū quid ſit, & quod iuramentum ſit prohibitum.de iureiur.nu.1. 103
Iuramentum in quibus caſibus non deferatur.ibi.nu.4. ead.
Iuramentum aſſertorium cui & quando deferri debeat. ibi.nu.6. 104
Iuramentum tres comites habet. ibidem nume. 104
Iuramentum quando dicatur illicitum. ibi.nu.11. ead.
Iuramentum de quo in eodem titulo, eſt de veritate.ibi.nu.15. 105
Iuramenti teſtium forma in cauſa inquiſitionis. de accuſa.nu.20. 190
Iuramenti aſſertorij ſpecies quot ſunt.de iureiur.nu.3. 103
Iuramenta illicita & temeraria ſeruari non debent.ibi.nu.10. 104
Cætera vide infrà in ver.Iuſiurandum.
¶Iurans ſoluere ad certum tempus,ſcribere,vel aliud honeſtnm opus facere, an antequam faciat quod iurauit, poſſit aſſumere ordinem ſacrum, vel religionem intrare. de obligatis ad ratiocinia.nume.3. 355
Iurans dare vnam ex filiabns ſuis in vxorem alicui, ſi omnes moriantur præter vnam, an illā ſolam dare teneatur. de deſponſatio.impube.nu.15. 167
Iurans aliquam ducere in vxorem, ſi poſtea voueat ſimpliciter ſe perpetuam continentiam ſeruaturum, quo aſtringetur iuramento an voto.qui cleri. vel vouent.nu.9. 171
Iurans ſe ſoluturum vſuras poteſt ſoluere & ſolutū repetere de vſuris.nu.26. 214
Iurans non repetere vſuras,nec denunciare,an teneatur iuramentum obſeruare.ibi.nu.27. ead.
¶Iurare debent teſtes dicere veritatem quam nouerunt.de teſtib nu.15. 97
¶Iuriſdictio delegata an extendatur ad alias perſonas. de offic. delega. numero 7. 42
Iuriſdictio an poſſit reuocari ante, quàm eam ſubdelegatus admittat. ibidem nume.9. 43
Iuriſdictio delegati vſq; ad quod tempus duret.ibid.nu.22. 44
Iuriſdictio delegati quot modis prorogetur.ibi.nu.23.c.44.& nu.32. 45
Iuriſdictio delegati quando finiatur. ibi. nu.24.c.44.& nu.27. 45
Iuriſdictio prorogata an ſit ordinaria vel delegata

delegata ibidem.nu.22. 45
Iuriſdictio delegati quod modis finiatur,de offi.lega.nu.8. 48
Iuriſdictio ordinaria quibus conferatur. de reſtitutio.in integrum.nu.10. 64
Iuriſdictio iudicis ordinarij qualiter impediatur.de offi.ordi.nu.13. 50
Iuriſdictio prędicta qualiter finiatur.ibi. nume.14. ead.
Iuriſdictioni ordinariæ quæ pertineant. ibi.nu.16. ead.
Iuriſdictionem ordinariam confert conſuetudo. ibi.nu.2. 49
Iuriſdictionem ordinariam confert Papa vel Princeps.ibi.nu. 3. ead.
Iuriſdictionem quæ literæ conferant.de reſcrip.nu.54. 6
¶Iuſiurandum deferre quis poſſit, de iure iuran.nu.5 6.&7. 104
Iuſiurandi aliud aſſertorium, aliud promiſſorium.ibi.nu.2. 103
Iuriſiurandi effectus quis ſit.ib.nu.8. 104
Cætera vide ſupra in ver. Iuramentum.
¶Ius patronatus quid ſit,& ex quibus proueniat.de iure patro.nu.1. 149
Ius patronatus qualiter in alium transferatur.ibi.nu.7. 150
Ius patronatus an transferatur in alium ſine auctoritate.ibi.nu.8. ead.
Ius patronatus an ſit apud quemlibet hæredem in ſolidum quo ad oẽs effectus, & quõ intelligatur.ibi.n.11.& 12. 151
Ius patronatus ex gratia cadit in laico. ibi.nu.12. ead.
Ius patronatus vtrũ ſpectet ad clericum iure eccleſiæ, vel patrimonij ratione, differentia.ibi.nu.14. 151
Ius naturale quando proditum, de conſtitutio.nu.1. 2
Ius quod per poſtulationem acquiratur. de poſtula.prælato.nu.7. & 10. 9
Ius conferendi deuoluitur ad capitulum, epiſcopo negligente, ſi ad eum ſpectat collatio.de præben.nu.6. 119
Ius quod inſtituto acquiratur.de inſtitutio.nu.5. 121
Ius funerandi quotuplex. de ſepultur. nume.2. 137
Ius parochiale in quibus conſiſtat. de parochi.nu.2. 138
Ius publicum auctoritate & vtilitate pactis priuatorũ tolli non põt. de priuile. & exceſſi.priuilegiato.nu.6. 224
Ius ſuccedendi extenditur vſque ad decimum gradum legalem.de conſangui.& affi.nu.6. 177
Iuris præcepta quæ ſint. de conſtitutio. num.4. 2
Iuri introducta in fauorem alicuius an poſſit renunciari,de foro competen.numero 10. 73
Iura omnia ſunt in pectore Papæ vel principis,de conſtitutio.nu.15. 2
Iura canonica quare ſimoniam & fornicationẽ proſequãtur. de ſimo.nu.18. 194
Iuſtitia publicæ honeſtatis an ex ſponſalibus oriatur, & quid operetur, & quare ſic vocetur.de ſponſali.nu.11. 164
Iuſtitia publicæ honeſtatis, quæ olim ex ſecũdis nuptijs naſcebatur an ſit ſublata.de conſangui & affi.nu.16. 179
Iuſtitia ſola publicæ honeſtatis, quæ oritur de ſponſalibus de futuro, an hodie locum habeat,ibi.nu.17. 179
Cætera vide ſupra in ver.Affinitas.

L

LAICVS qui omnino ignorat literas,an recipiat caracterem,ſi eum contingerit ordinari.de tempori. ordina.nu.28. 25
Laicus decimas poſſidere non poteſt. de feudis.nu.7. 131
Laicus an poſſit ſine peccato decimas percipere.de deci.nu.13. 140
Laicus an per priuilegium Romanę ſedis poſſit percipere decimas, vel eximi à ſolutione ipſarum.ibi.nu.14. 141
Laicus ſi detinet decimas nec eccleſia põt ab eo reuocare, nunquid redimere poſſit ſine periculo ſimoniæ.ibi.n.16.ead.
Laicus nõ debet in dominus eccleſiarum hoſpicia pro iure & debito vendicare de immunita. eccle.nu.7. 161
Laico decedenti ab inteſtato quis ſuccedat de ſucceſſioni. ab inteſt.nu.2. 137
Laici peccant ſacerdotes à diuinis officijs auocando. ne cleri.vel monach.ſecula.

nego.nu.8. 162

Laici an compelli poſſint ad præſtandum oblationes,de ſimo.nu.38. 195

¶Lapſus anni an per ſe tantũ efficiat poſſeſſorem verum, aut neceſſarium ſit ſecundum decretum,de eo qui mittit.in poſſeſſio.cau.rei ſeruan.nu.4. 90

¶Lata culpa qualiter præſumatur. de depoſi.nu.12. 127

¶Latinorum & deditiorum differētia an hodie ſit ſublata, de ſeruis non ordinam.nu.11. 34

¶Latrones publici, & nocturni depopulatores agrorum an poſſint impunè occidi de immu.eccleſia.nu.10. 161

¶Legalis cognatio quotuplex,de cognatio.lega.nu.4. 175

¶Legari an aliquid poſſit eccleſia vacanti,ne ſede vacan.nu.6. 122

¶Legatus quis ſit,de offi.lega.nu.1. 47

Legatus an poſſit facere concilium. ibid. nume.5. 47

Legatus qualiter ſe habere debeat in legatione.ibid.nu.9. 48

Legatus trãſmiſſus ex latere Papæ in quibus excedat legatum,qui priuilegio eccleſiæ ſuæ fungitur legatione.ibid.numero.10. ead.

Legatus de latere Papæ trãſmiſſus quam prærogatiuã habeat reſpectu alterius legati tranſmiſſi,ſed nõ de latere tranſmittentis.ibi.nu.11. ead.

Legati officium quid ſit.ibi.nu.4. 47

Legati iuriſdictio quandiu duret. ibid. nume.7. 48

Legati iuriſdictio quot modis finiatur. ibi.nu.8. ead.

Legati qui de latere Papę mittuntur,vbi & quando poſſunt abſoluere,& quid de legatis qui de ipſius latere non mittuntur.ibi.nu.3. 47

Legati quæ beneficia conferre poſſunt. ibi.nu.6. 48

Legatorum triples genus.ibi.nu.2. 47

Reliqua inueniēs infra in ver.Procõſul.

¶Legitimare non eſt contentioſæ iuriſdictionis ſed voluntariæ,ſicut manumittere, adoptari,& emancipare,qui filij ſint legi.nu.7. 182

¶Legitimatus à Papa an admittatur ad omnia, ad quæ admittuntur alij legitimati.ibi.nu.6. 181

Legitimatus ſimpliciterã Papa & in forma communi,an videatur legitimatus ad dignitates.ibi.nu.8. 182

Legitimatus à Papa ad dignitates, an de epiſcopali intelligatur.ibi.nu.9. ead.

¶Leno quis dicatur,de adulter.nu.8. 208

¶Leproſi an teneantur dare decimas. de decimis.nu.7. 140

¶Legis Aquiliæ in primo capite quare maior ſit æſtimatio quàm in ſecundo. de iniurijs nu.10. 228

Leges & conſtitutiones futuris dant formam negotijs, non ad præterita reuocantur.de conſangui.& affi.nu.4. 177

¶Libellus quid ſit, & quotuplex,de libelli obla.nu.1. 73

Libellus an in omnibus cauſis requiratur.ibi.nu.2. ead.

Libellus conuentionalis quid continere debeat.ibid.nu.3. ead.

Libellus diem dati libelli continere debet,ibi.nu.9. 74

Libellus accuſatoris reuocari poteſt.ibi. nume.8. 74

Libellus accuſationis qualiter debeat cōcipi.ibi.nu.10. ead.

Libellus an ſemper ſit neceſſarius in accuſationibus.de accuſatio.nu.7. 189

Libellus appellationis qualiter concipiatur.de appella.nu.12. 112

Libelli effectus.libelli oblatio.nu.7. 74

Libellũ quis porrigere debet.ibi.nu.7. 74

Cætera vide infra in ver.Plura.

¶Liberi vnde dicantur.de natis ex libero Vent.nu.1. 173

Liberi qui ſint.ibi.nu.2. ead.

Liberorum eſt prima ſucceſſio. de dona. inter vir.& vxor.nu.12. 186

Liberorũ nomine omnes deſcendẽtes,& parentum nomine omnes aſcendentes in infinitum intelliguntur. de his qui filios occi.nu.1. 202

¶Libertas q̃d ſit, de natis ex libero Vent. nume.1. 173

¶Liberti eccleſiæ propter operas nõ præſtitas in ſeruitutem reuocantur.de ſeruis non

nis non ordinan.nu.3. 33
¶Ligatus pro pluribus exceſſibus vna ſen tentia, ſi in abſolutione omnes exceſſus non exprimit, nunquid ſit abſolutus.de ſenten.excom.nu.22. 237
¶Limites & cenſus qualiter probentur. de proba.nu.15. 96
¶Linea quid ſit,& quid ſit gradus.de con ſangui.& affi.nu.9. 177
¶Lis quando pẽdere dicatur. vt lite pen. nihil innoue.nu.1. 91
Lite pendente nihil eſt innouandum in præiudicium alicuius.ibi.nu.2. 91
Litis conteſtatio quid ſit,& qualiter fiat, de lit.conteſt.nu.1.2.& 3. 75
Litis cõteſtatio qd operetur.ib.nu.4. 76
Litis cõteſtatio an fiat per exceptionem peremptoriam.de exceptio.nu.6. 106
Lite non conteſtata regulariter non procedit ad teſtiũ receptionem, vel ad ſñiam diffinitiuã, & qñ.vt lite non conteſta.non procedat,&c.nu.1.& 2. 76
Reliqua vide infra in ver.Plura.
¶Literæ impetratæ ſeriem facti non continentes an valeant, & quid ſi non contineant litem eſſe motam, & ſi non fiat mentio de diſpenſatione. de reſcript. nume.35.& 36. 5
Literæ de beneficio an debeant pleniſſimè interpretari.ibi.nu.47. 6
Literæ qñ dicantur continere ius commune.ibi.nu.59. 7
Literæ quæ continent gratiam quæ ſint. ibi.nu.60. ead.
Literæ executoriæ quæ dicantur. ibidem nume.56. 7
Literæ ſi obtentæ ſunt contra vſurarium, & is re integra moritur, an poſſit eius hæres per eas literas conueniri, de vſuris.nu.25. 214
Literæ quæ dicantur falſæ & quæ falſatę. de cri.falſi.nu.13. 216
Literis epiſcopi ãn ſit credendum,& an literis abbatis,conuentus & capituli, de probatio.nu.16. 96
Literas diuerſas ſi diuerſi impetrant,ſuper diuerſis & contra diuerſos,an talis diuerſitas noceat,de reſcrip.nu.30. 5
Literas impetrans per ſurreptionem qualiter puniatur.ibi.nu.61. 7
¶Litigioſus ex quibus cauſis prohibetur ordinari.de tempori.ordi.nu.48. 23
¶Locari militibus prædia non poſſunt,& quando monachis.de loca.nu.4. 129
Locari quæ pñt,& quæ non.ibi.nu.7. 129
Locari an poſſit eccleſia, præbenda vel beneficium aliquod in perpetuum, vel vltra tempus vitæ locantis. ne prælati vices ſuas.nu.4.& 5. 196
¶Locatio quid ſit, & quid conductio. de loca.nu.1. 129
Locatio & conductio qualiter contrahatur.ibi.nu.3. ead.
Locatio poteſt fieri in perpetuum & ad tempus.ibi.nu.5. 129
Locationis merces & penſio quo tempore ſit ſoluenda.ibi.nu.9. ead.
Locator quis dicatur.ibi.nu.2. 129
¶Ludouicus Rex Francorũ prædeceſſor Pipini patris Caroli quare fuerit depoſitus,de hæreti.nu.13. 209

M

MACEDONIANI & Velleiani priuilegium an per pactũ tollatur,de priuilegi.& exceſſi. priuilegiato.nu.7. 224
¶Machinatio qualiter committatur, de dolo.nu.3. 88
¶Maior pars quæ dicatur, & quando præualeat qđ à maiori parte capituli fit, de his quæ fiunt à maio. par.cap.nume ro.1.& 2. 123
¶Maioritas quotuplex ſit in eccleſia. de offi.archidia.nu.3. 38
Maioritas quibus ex cauſis inter clericos conſideratur,de maiorita. & obedien. nume.1. 52
¶Maledicens quis dicatur, de cleri.maledi.nu.1 219
Malitia ſupplet ætatem,de deſponſa.impube.nu.4. 166
¶ Mala de prælato audiens non facile credere debet de tempori. ordinatio. & qualita.ordinan.nu.14. 18
Mala quæ proueniant ex ſubtractione decimarum,de decim.nu.23. 141
¶Mandans manus violentas inijci in clericum, ſi pœnitet ante manus iniectionem,

né, an ſecuta manus iniectione, incidat mandator in Canonem. Et quid ſi mandator moriatur ante manus iniectionem. de ſenten. excõica. n. 46. & 47 139
¶Mandator. vide ſupra in ver. Mandans.
¶Mandatum quibus modis expiret, de off. delega. nu. 25. 45
Mandatum quare dicatur reale, & qñ in ſucceſſorem transferatur. ibi. nu. 29. 45
Mandatum procuratoriũ vt legaliter fiat q̃ requirantur, de procuratori. nu. 4. 58
Mandatum procuratorium quando finiatur. ibi. nu. 20. 60
Mandatum ſpeciale in quibus negotijs requiritur. ibi. nu. 10. 59
Mandati fines quando dicantur excedi, de reſcrip. nu. 57. 7
Mandato oneroſo ſuperioris an ſit parendum, de maio. & obedien. nu. 7. 52
¶Manifeſtum coniugium præiudicat clandeſtino. de clandeſti. deſponſatio. numero. 9. 169
¶Manumiſſio quid ſit, & vnde originem habuit, de ſer. non ordi. nu. 8. 34
Manumiſſio quot modis fiat. ibidem numero. 10. ead.
Manumittere quis poſſit. ibi. nu. 9. ead.
¶Manus violentas qui ſibi intulit, promoueri non poteſt, & promotus deijcitur, de corpore vitiat. nu. 7. 37
Manus violentas inijciens in clericum an ſemper incidat in excõicationẽ de ſenten. excommunica. nu. 4. 5. & 6. 234
Manus violentas inijciens in clericum quot offendat, & quomodo læſo ſatiſfieri debeat, ibi. nu. 49. 239
Manum iniectionem in clericum ratam habens an incidat in Canonem. ibid. nume. 48. 229
¶Maria virgo Beatiſſima licet dignior & excellentior fuerit omnibus apoſtolis, non tamen illi dominus claues regni cœlorum commiſit. de æta. & quali. ordinan. nu. 9. 27
¶Maritus dotem lucratur, & vxor donationem propter nuptias ex pacto conuento. de donatio. inter vir. & vxor. nume. 14. 186
Maritus an impenſas in rebus dotalibus factas repetat. ibi. nu. 21. 187
Maritus in dote reddenda non condemnitur niſi in quantum facere poteſt. ibid. nume. 22. ead.
Maritus qui vxorem de adulterio accuſauit, & pendente accuſatione, illi petenti reddit debitum, an promoueri prohibeatur. de biga. nu. 9. 37
Maritus an teneatur reddere debitum vxori pendente accuſatione de adulterio. de diuorti. nu. 5. 184
Maritus an poſt ſententiam diuortij poſſit adulteram ſibi reconciliare in vitam. ibi. nu. 6. ead.
Maritus in accuſatione adulterij vxoris deficiens in probando, tenetur ad talionem. de adulter. nu. 10. 28
Mariti ius de accuſando de adulterio in quibus conſiſtat, qui matrimo. accuſa. poſſ. nu. 6. 183
Mater an & quando ſit idonea teſtis pro filio, vel è contra. de teſti. nu. 12. 97
¶Matrimonium ſpirituale fortior eſt carnali. de electio. nu. 3. 10
Matrimonium ſpirituale eſt inchoatum ante confirmationem, non tamen eſt ratum. ibi. nu. 21. 12
Matrimonium quòd in eo attendatur duplex ſacramentum, & quomodo intelligatur. de bigamis. nu. 2. 36
Matrimonium cõtrahens cum vidua, nudatur omni priuilegio eccleſiaſticæ dignitatis, de bigamis. nu. 10. 37
Matrimonium contractum per reuocatũ à religione poſt mortem reuocatis an valeat. de cõuerſio. cõiugatur. n. 3. 144
Matrimonium an in dubio præſumatur, & ſtetur ſacramento viri. de presbytero non baptiza. nu. 5. 158
Matrimoniũ inter abſentes contrahi poteſt. de ſponſali. nu. 3 163
Matrimonium quando contrahi poſſit. ibi. nu. 8. 164
Matrimonium quid ſit. ibi. nu. 14. 164
Matrimonium non poteſt ad tempus contrahi. ibi. nu. 15. 165
Matrimonium dicitur matris officium, & quare magis à matre quàm à patre denominetur. ibi. nu. 16. ead.

Matrimonium

Matrimonium ex inhoneſta cauſa contractum an teneat.ibi.nu.19. ead.
Matrimonium qualiter contrahatur, & per quos.ibi.nu.22.& 23. 165
Matrimonium non conſumatum quando poſſit ſeparari.ibid.nu.25. ead.
Matrimonium aliud verũ aliud præſumptum.ibi.nu.26. ead.
Matrimoniũ an ſine dote valeat.de clan deſti.deſponſa.nu.4. 168
Matrimonium an ſit validum, ſi quis dicat mulieri, iuro tibi, vel promitto, ꝙ habebo te pro legitima vxore. ibidem nume.6. 168
Matrimonium an teneat cum ea, quam quis cognouit viuente legitima vxore, & è couerſo, & quãdo, de eo qui duxit in matri. quam polluit per adult. numero 1. 171
Matrimonium non diſſoluitur per ſuperuenientem lepram, vel infirmitatem, vel affinitatem. de coniu. lepro. numero 1. 172
Matrimoniũ an per ſeruum cõtrahi poſſit,& cum quia. de coniugio ſeruo. numero 1. 172
Matrimoniũ á ſeparetur ſi liber ignoranter cũ ancilla contraxerit.ibi.n.5. 173
Matrimonium contractum per ſeruum cum libera, qui putabat tam eſſe ſeruatur,an teneat.ibi.nu.6. ead.
Matrimonium an ſit ſeparandum ſi ſeruus intendens contrahere cum libera, cum ancilla contrahit.ibi.nu.7. ead.
Matrimonium á ſeparetur, ſi ſeruus contraxit cum ancilla ignorãter,& ex quo ſciuit,conſenſit.ibi.nu.8. 173
Matrimoniũ contractũ cum ancilla ignoranter,quę tandem manumittitur viro ignorante mutationem ſtatus mulieris an teneat.ibi.nu.9. ead.
Matrimoniũ olim in ſeptimo gradu contractum,an legitimetur hodie per iura conſilij gñalis ſecundum quæ licet con trahere in quarto gradu de conſangui. & affinita.nu.3. 177
Matrimonium inter ſupraſcriptos ſepara tim an poſſit denuo contrahi. ibidem nume.5. ead.
Matrimonium poteſt cõtrahi vltra quartum gradum, vltra quem nõ eſt gradus quo ad ius matrimonij, ſecus quo ad ius ſucceſſionis.ibi.nu.6. 177
Matrimonium contractum in ſecundo genere affinitatis, nunquid ſtare vel ſeparari debeat, & an iſti ſeparati poſſint iterum matrimonialiter copulari. ibi. nume.13. 178
Matrimoniũ quod ſemel tenuit, nulla infirmitate vel maleficio vel impedimẽto ſuperueniente reſcinditur. de frigi. & malefi.nu.4. 180
Matrimonium propter artationem ſeparatum,an ſit reintegrandum,ſi alter ſeras reſerat.ibi.nu.11. 180
Matrimoniũ quando interdicat eccleſia, & quare. de matri.contra. cont. interdi.eccle.nu.2.c.376.& nu.3. 181
Matrimonium accuſare qui poſſunt. qui matrimonio.accu.po.nu.2. 182
Matrimonium quod ſemel tenuit, conſumatum non dirimitur niſi morte,de di uorti.nu.3. 184
Matrimonium quando dicatur claudicare. ibid.nume.9. 184
Matrimonium aliud initiatum, aliud ratum, aliud conſumatum. ibidem numero 12. 185
Matrimonium contrahere non debet aliquis vel aliqua,niſi certum ſit de morte primi mariti. de ſecund.nupti. numero 7. 188
Matrimonium vel ſponſalia an inducantur per ſubarrationem. de deſponſa. impuber.nu.6.cum ſeq. 166
Matrimonij cauſæ principales quæ ſint. de ſponſali.nu.18. 165
Matrimonij tria ſunt bona.quæ alibi appellãtur ſubſtantialia.ibid.nu.20. ea. & de frigi.& maleficia.nu.6. 180
Matrimonij quæ ſint impedimenta. de ſponſal.nume.21.car.165. & de frigi.& malefi.nu.1. 179
Matrimonia reguntur iure poli, non iure fori.de ſecun.nuptijs.nu.5. 189
Matrimonia cõtrahi quæ crimina impediant,de eo qui dux in matri. quã polluit per adulter.nu.3. 172

Matrimo-

Matrimonium clandeſtinum interdicitur ſed cōtractum tenet, de matrimo. cont. contra interdi. eccle. nu. 4. 181
Matrimonia clandeſtina dicūtur duobus modis, de clandeſti. deſpon. nu. 1. 168
Matrimonia clandeſtina an teneant. ibid.
Matrimonia clādeſtina quare prohibeantur, & quæ ſolennitates requirantur. ibi. nu. 3. ead.
Cætera vide infra in ver. Sponſalia. & in ver. ſponſus.
¶Mediatores ſimoniæ, ſimoniaci ſunt & infames, nec ad teſtimonium admittuntur. de ſimo. nu. 42. 196
¶Membrum magnum quod dicatur, de corpo. viriat. nu. 3. 36
¶Mendacium quid ſit, & quomodo committatur fallacia, de dolo & contu. numero 2. 88
¶Mentecaptus à teſtimonio repellitur. de teſtib. nu. 5. 96
¶Merces & penſio locationis quo tempore ſit ſoluenda. de loca. nu 9. 129
Mercés quæ prohibitæ ſunt, quę ad ſarracenos nullo tempore deferri poſſunt, de iudæis & ſarracen. nu. 21. 199
¶Metropolitanus q libet defert mitrā & anulū paſtoralē, de vſu pallij. nu. 6. 15
Metropolitanus an ſit iudex ordinarius in tota ſua prouincia. de offi. ordi. numero 6. 49
Metropolitani vbi conſecrari debeāt. de æta. & quali. ordi. nu. 3. 26
¶Metus quid ſit, & qualiter diſtinguatur, de his quæ vi metus vel cauſa. nu. 2. 61
Metus an & quando excuſet. ibidem. numero 3. 61
Mentum paſſo quæ actio detur pro rebus traditis. ibi. nu. 6. 62
Metu geſta quæ ſint, quæ ipſo iure non valent. ibi. nu. 5. 61
¶Miles delinquens an ad magiſtrū ſuum remitti debeat. de foro cōpe. n. 18. 73
Milites eūtes ad torneamēta aio pugnandi, qui non occidunt nec percutiunt, an promoueri poſſint, de torneament. nume. 6. 206
Quid de his q alijs bellis interſūt, nec tamen occidunt vel mutilant. ibidem.
¶Minor vel eccleſia an poſſit petere reſtitutionem à ſententia, de reſtitutio. in integ. nume. 5. 63
Minor an ad teſtimonium admittatur. de teſtib. nume. 4. 96
¶Minores an poſſint vbiq; celebrare. de priuilegi. & exceſſi. priuilegiato. numero 14. 225
¶Miraculū ad hoc vt dicatur, quæ requirantur, de reliq. & venera. ſancto. numero 3. 158
¶Miſſa an ſit de ſubſtantia ordinum, de æta. & qualita. ordinan. nu. 6. 27
Miſſa quādo celebrari poſſit, de celebra. miſſa. nume. 2. 154
Miſſam ſolus ſacerdos cantare poteſt, & quæ ſeruari debeant in miſſæ celebratione. ibi. nu. 1. ead.
Miſſam vnam tantum cantare debet ſacerdos. ibi. nu. 4. ead.
Miſſam cantare poteſt quilibet peccator præter ſimoniacum. de ſimo. n. 17. 294
Miſſam celebrans debet habere ſocium qui ei reſpondeat. de celebra. miſſa. nume. 5. 154
Miſſam celebrans non ieiuno ſtomacho conficit. ibi. num. 9. 155
In Miſſa decem ſunt præfationes. ibidem nume. 10. ead.
¶Miſſio in poſſeſſionem non ſit cum agitur inter duos de prælatura, licet contra electum contumacem procedatur, & quare. de iudi. nu. 4. 68
¶Miſſus in poſſeſſionē quid iuris cōſequatur tam in perſonali q in reali. de iudi. num. 5. & 6. c. 69. & de eo qui mittit. in poſſeſſio. cau. rei ſeruan. nu. 1. 90
Miſſus in poſſeſſionem qualiter ſuccurratur ſi non poſſit naneiſci poſſeſſionem propter dolum vel potentiam partis aduerſæ. de dolo & contu. nu. 10. 89
¶Mitram & anulum paſtoralem vbique defert quilibet metropolitanus. de vſu pallij. nu. 6. 15
¶Modica quantitas pro re ſpirituali ex parte data, an inducat ſimoniam, de ſimonia. nu. 8. 193
¶Modus in exequendo quomodo excedatur. de offi. delega. nu. 3. 42

¶Monacha. Vide infra in verſi. Monachus.ver.vi.
¶Monachalem habitum per annum geſtans compellitur monaſterio profiteri.de regulari.nu.11. 142
Monachus an potius abbati quàm epiſcopo obedire debeat.de maiorita.& obedien.nu.6.& 9. 52
Monachus cui commiſſa eſt cura eccleſiæ ſecularis an abſoluatur ab obedientia abbatis.de ſtatu monacho.nu.4. 147
Monachus in fuga conſtitutus cui acquirat,de apoſtatis.nu.9. 202
Monachus fugitiuus ſi ſecundò ingrediatur monaſterium quaſita vacationis tempore cui acquirat.ibi.nu.10. ead.
Monachus fugitiuus in monaſterio deductus, habitum abiectum reaſſumere volens, qualiter puniatur.ibi.nu.12. 202
Monachus vel monacha licet pluries delinquat,eius abbas compellitur ipſum recipere.ibi.nu.13. ead.
Monachum fugitiuum quando monaſterium teneatur recipere.ibi.nu.11. 202
Monachi & regulares magis ſunt aſtricti obedire ſuo abbati vel priori, quàm clerici ſeculares ſuo epiſcopo. de maio.& obedi.nu.10. 53
Monachi quando poſſint aduocare, & canonici regulares,de poſtulan.nu.3. 56
Monachi & canonici regulares qualiter debeant viuere.de ſtatu monacho.numero.1. 147
Monachi an poſſint habere peculium.ibi.
Monachi an poſſint præfici eccleſijs parochialibus.ibi.nu.2. ead.
Monachi tranſeuntes ad prælaturas ſeculares à quibus abſoluantur.ibidem numero.3.& 4. ead.
Monachi in quo conueniant cum canonicis regularibus,& in quo differant.ibi. nume.5. 147
Monachi & alij religioſi quid iuris habeant in capellis monachorum. de capell.monacho.nu.1. 149
Monachi non ſuo nomine ſed eccleſiæ vel monaſterij,prædia laicorũ ad firmã conducere poſſunt, ne cleri vel. mona. ſecula.nego. & immiſce.nu.7. 165
Monachorum viſitatio qualiter fieri debeat.de ſta.monacho.nu.6. 147
Monachis quæ negotia interdicantur. ne cleri.vel mona.ſeculari. nego.ſe immiſce.nu.1. 162
Monachis quæ negotia non ſint interdicta.ibi.nu.3. ead.
Cætera vide infra in ver.Templarij.
¶Monaſterium intrare an poſſit alter cõiugum poſt copulam carnalem altero inuito.de cõuerſio.cõiugato.nu.2.143
Monaſterium ſi alteri monaſterio vniatur epiſcopo ignoranter, an valeat vnio. de religio.domi.nu.5. 148
¶Mora in iudicijs & compromiſſis purgatur,vt lite non conteſta.nu.5. 77
¶Mortuo in torneamẽtis an ſit denegãda pœnitentia,vel eccleſiaſtica ſepultura. de torneamen.nu.4. 206
¶Mox fieri quando quis dicatur. de electio.nu.11. 11
¶Mulier ordinata caracterem non recipit.de æta.& quali.ordi.nu.8. 27
Mulier prægnans ſi eſt ſepulta in eccleſia, nunquid poſſit conſecrari ea non abiecta.de conſecra.eccle.nu.10. 154
Mulier quæ cum alio nupſit putans virum ſuum mortuum eſſe,illo redeunte, ad priorem redire tenetur. de ſecun. nupti.nu.8. 188
Mulier an poſſit marito obijcere lenocinium.de adulter.nu.7. 208
Mulier ab alio quàm à viro ſuo cognita, in quibus caſibus non committat adulterium.ibi.nu.11. ead.
Mulier an excuſetur à fornicatione neceſſitate famis commiſſa de furt.numero.10. 211
Muliere ad iudicium reclamante,& dicente virum frigidum & maleficiatum, & viro hoc confitente, an ſit diſſoluendum matrimonium de frigi.& maleficia.nu.10. 180
Mulieres quæ permittantur cum clericis cohabitare, & quæ prohibeantur, de cohabita.clerico.& mulie.nu.1. 117
Mulieres poſt partum an hodie debeant ceſſare ab ingreſſu eccleſiarum vſque ad tempus purificationis. de purifica. poſt

poſt par.nu.1. 160
Mulieribus quæ ſint prohibita.de ætа. & qualita.ordinan.nu.8. 27
¶Munus aliud ab obſequio, aliud à manu, aliud à lingua, de ſimonia.nu.3. 192
Cætera vide ſupra in ver. Caſus.
¶Mutilatus quis dicatur,& quis debilitatus, de corpo.vitia.nu.2. 36
Mutilatus in membris an valeat ad clerum admittit, ibi.nu.4. ead.
¶Mutuum quid ſit.de vſuris.nu.2. 212
Mutuum in quibus contrahatur. ibidem nume.5. ead.

N

NAVES quomodo dicantur reſici & eædem ſint, de eccle. ædifi. nume.9. 160
¶Neceſſitas an excuſet à furto. de furt. nume.9. 211
¶Negatiua an & quando, & à quo probari poſſit. de proba.nu.3.& 4. 94
¶Negligentia quid ſit,& qualiter puniatur, de ſupplen.negli.prælato.nu.1. 16
Negligentia per quem ſuppleri poſſit. ib. nume.2. 16
Negligentia ſiue mora an purgetur.ibid. nume.3. ead.
¶Negotia ſecularia quæ dicantur, & vnde dicatur negocium, ne clerici vel mona. ſeculari. negoci. nu.1.& 2.cum ſequen. 162
Negotiorum merita partium aſſertione panduntur, de reſtitutio.in integ.numero.7. 63
¶Neophiti qui dicantur, & quare prohibeantur ordinari.de tempo.ordina.numero.53. 23
Neophiti poſſunt & debent recipere minores ordines. Sed non ſacros.ibidem nume.54. ead.
¶Nocturni depopulatores agrorum & publici latrones an poſſint impunè occidi.de immu.eccleſia.nu.10. 161
¶Nomina quare ſunt inuenta. de verbo. ſignifica.nu.3. 240
¶Nominatio in ſcrutinio nullum ius acquiritur ante publicationem de poſtulatio.prælato.nu.11. 10
¶Non ordinatus celebrans an conficiat. de cleri.non ordi.nu.1. 121
Non ordinatus an poſſit baptizare. ibid. nume.2. ead.
¶Notorium iuris quotuplex ſit.de cohabita.clerico.& mulie.nu.7. 117
Cætera inueniens infra in ver.Ordo.
¶Nouum opus quando fieri dicatur.de eccle.ædifi.nu.8. 160
Nouũ opus facere quid ſit de noui oper. nuncia.nu.1. 223
¶Nuncians quid demonſtrare habeat.ib. nume.8. 223
Nuncians nomine alieno ad quid teneatur.ibi.nu.9. ead.
Nunciare nouũ opus quid ſit.ibi.nu.2.ea.
Nunciatio noui operis an fieri debeat. ibi.nu.4. 223
Nunciatio facta ad locum nomine in ædificio exiſtente, an teneat. ibidem.numero.5. ead.
Nunciatio noui operis facta domino nõ tamen in opere an valeat, ibid.numero.6. ead.
Nunciatio quot modis fiat. ibid.numero.10. 223
Nunciationis effectus quis ſit.ibi.numero.11. ead.
¶Nuptiæ quæ dicantur. de ſponſalib.numero.14. 164
Nuptiæ ſecundæ an licitè contrahantur, de ſecun.nupti.nu.1. 187
Nuptiæ ſecundæ contrahi non debent, niſi certum ſit de morte primi mariti, vel primæ vxoris.ibi.nu.7. 188

O

OBEDIENTIA in quibus conſiſtat.de maiorita.& obedi.numero.2. 52
Obedire ſuperiori quando liceat. ibid. nume.3. ead.
Et quid ſi ſubditus dubitet an ſit licitum vel non, quod à ſuperiore mandatur.ibi.nu.4. ead.
Et quid ſi vnus habeat duos iudices,& vnus præcipiat vnum, & alter contrarium cui magis obedire teneatur, ibi. nume.5. ead.
¶Oblationes an neceſſario ſint ſoluendæ parochiali ſacerdoti.de paroch.& alie. parochi.

parochi.nu.2. 138
Oblationes quæ dicantur, & qualiter diuidendæ ſint.de deci.nu.26. 142
¶Obſequium ſpirituale an poſſit ſine vitio præſtari.& pacto.de ſimonia. numero 6. 193
¶Occultus fornicator ſuſpēſus eſt quo ad ſe, ita & occultus ſimoniacus.de cohabita.clerico.& mulie.nu.6. 117
¶Oculum vnum alio habens groſſiorem, vel vtrunq; eminentem, promoueri poteſt.de corpore vitiat.nu.6. 38
¶Oeconomi confeſſio an præiudicet. de confeſſis.nu.5. 93
¶Cætera vide infra in ver. Procurator.
¶Offerens ſe probaturum per teſtes vel inſtrumēta,an ad poſitiones redire poſſit.de iudici.nu.10. 70
¶Officiales epiſcoporum an ſint ordinarij vel delegati.de offi.vica.nu.2. 40
¶Officium archidiaconi quod ſit de offi. archidia.nu.4. 38
Officiū prælati vel ordinarij iudicis quale ſit.de offi.ordi.nu.8. 49
Officium iudicis in contumacem ante litis conteſtationem, & poſt litis conteſtationem,vt lite non conte.nu.3. 77
Cetera vide ſupra in ver.Iudicis officiū.
Officio ſacriſtæ quæ competant. de offi. ſacri.nu.3. 40
Officia & dignitates melioribus dandæ ſunt.ibi.nu.6. ea.
Officia diuina qualiter dici debeant, & quis modus in eis ſit ſeruandus, de cele bra.miſſa.nu.17. 155
¶Onera quæ impoſita ſunt rebus ante, quā res ad eccleſiā perueniant, ſubit eccleſia.de immuni.eccle.nu.3. 161
¶Orandum non eſt pro occiſis. in furto. de furt.nu.7. 210
¶Oratorium quid ſit, & an oratoria dicātur loca religioſa,de religio.domi.numero 1. 148
¶Ordinandus ſine crimine eſſe debet. de reſcript.nu.9. 4
Ordinandus qualis eſſe debeat,de tempori. ordina.nu.16.car.19.& nu.20.21.& 26.car.20.nu.27.29.& 30.car.21.nu. 33.& 38.car.22.nu.44. 22
& nu.48.49.& 50.c.23.& nu.51. 23
Ordinandus ſi tempore ſuæ ordinationis ſuum prodat impedimentum,& nihilominus ordinator non intendens diſpenſare ipſum ordinet, an detecto poſtea impedimento,ipſe ordinādus ſit deponendus.ibi.nu.60. 24
Ordinādorum examinatio per quos fienda ſit.ibi.nu.56. 24
Ordinandorum ætas & qualitas. de æta. & qualita.ordinan.nu.1. 26
¶Ordinari an poſſit ſeruus, de ſer.non ordinan.nu.1. 33
Ordinari an poſſit quilibet manumiſſus. ibi.nu.3. ea.
Ordinari an poſſint filij presbyterorum, & cauſa prohibitionis eſt triplex,de filijs presbyte.ordi.nu.1.cum ſeq. 30
Ordinari quis non debet ſine examinatione.de confeſſis.nu.3. 93
Ordinari furtiuè qualiter quis dicatur. de eo qui furtiuè ordi.ſuſce.nu.1. 221
Cætera habes infra in ver. Subditus.
Ordinarius an poſſit cogere hominē non ſuæ iuriſdictionis recipere ſuam cōmiſſionem,de offi.deleg.nu.39. 46
Ordinarij adminiſtrationem nō habētes qui dicantur,de reſti.in integ.nu.8. 64
¶Ordinatus ſine examinatione an ſit deponendus.de tempo.ordi.nu.59. 24
Ordinatus comperiens ſe nō baptizatum, an debeat baptizari, & iterum ordinari.de presby.non baptiza.nu.3. 158
Ordinatus per ſimoniam an poſſit contrahere qui cleri.vel vo.nu.5. 171
Ordinati ab epiſcopo alieno ſine licentia proprij epī, an recipiant ordinis executionem.de æta.& quali.ordi.nu.13. 28
Reliqua vide ſupra in ver. Nō ordinatus.
¶Ordo verborum an ſit de ſubſtantia baptiſmi.de baptiſ.nu.8. 156
Ordo eſt ordinem nō ſeruare in notorijs de accuſa.nu.9. 189
Ordo iudiciarius nō ſeruatur nec accuſator requiritur in notorijs.ibi.nu.8. ea.
¶ Ordinem an recipiat qui coactus ordinatur.de æta.& quali.nu.11. 28
Quid ſi clericus vult ꝓmoueri, & petit ſe ordinari,ꝑlato aūt renuēte.ib.n.12. 28

Ordinem ſi quis furtiuè ſuſceperit, an in tali ordine miniſtrare poſſit, & quid ſi quis promoueatur eodem die ad minores & ad ſacrum, de eo qui furti.ordi.ſuſce.nu.1.&2. 221
Ordines omnes an quis poſſit eodē tempore ſuſcipere.ibi.nu.3. 222
Ordines ſacri quando conferri poſſint,& debent.de tempo.ord.nu.1. 18
Ordines ſacros cōferre qui poſſint. ibid. nume.7. 18
Ordines minores omnes an & quando poſſunt ſimul conferri eidem. ibid. numero 57. 24
Ordines ſacri quare die Sabbati tantum conferantur.ibi. nu.58. ead.
Ordines minores à quibus conferantur. de ordi. ab epiſco. qui epiſco.reſigna. nume.2. 25
Ordines quot ſunt.ibid.nu.3. ead.
Ordines qui recipiunt ignoranter ab excommunicatis, cum talibus poteſt diſpenſari per ſuos epiſcopos.ibi.n.4. 26
Ordinum collatio facta non baptizato an valeat. de presbyt. non bapti. numero 1. 330
Et quid iuris cùm quis credit ſe baptizatū,cum in veritate nō ſit.ibi.n.2. ea.
Ordinum & baptiſmi reiteratio an fieri debeat, quando de ordine & baptiſmo dubitatur.ibi.nu.4. 158
Cætera vide infra in ver. Sciens, & in ver.Subditus.

P

PACTVM quid ſit. de pactis. numero 1. 54
Pactum vnde dicitur.ibi.nu.2. ead.
Pactum nudum quid ſit,& quot modis veſtiatur.ibi.nu.7. 55
Pactum non ſeruantis pœna.ibi.n.8. 55
Pactū omne an ſit ſeruandū.ibi.n.9. ead.
Pactum de lucrando dotē quando locum habeat,de dona. inter vir. & vxor. numero 15. 186
Pactum in traditione rei propriæ apponere licet,de ſimo.nu.25. 195
Pactorum quot ſpecies ſunt. de pact. numero 3. 54
Pactorū diuiſiones duæ ſunt.ibi.n.4. ea.
Pactorum vires an porrigantur ad alias perſonas.ibi.nu.5. 54
Pactorum effectus quis ſit.ibi.nu.6. ead.
¶Paganus baptizatus an remaneat ſeruus,de iudæis.nu.20. 199
¶Pallæ altarium & veſtimenta clericorum ſordida qualiter lauari debeant, de cuſto.Eucha.nu.4. 158
¶Pallium quid ſit.de vſu pallij.n.1. 15
Palliū cui,& ſub qua forma verborū cōcedatur.ibi.nu.2.c.ead. & nu.4. 15
Pallio quibus in locis & tēporibus vtendum ſit.ibid.nu.4. 15
¶Papa an ſit maior Paulo in adminiſtratione,de reſcrip.nu.10. 4
Papa eſt loco Petri & Chriſti vicarius. ibi.nu.11. ead.
Papa an poſſit diſpenſare de dandis tēporalibus pro ſpiritualibus,ibi.nu.12. 4
Papa qn̄ ſit conſulendus.ibi.nu.16. 4
Papa qualiter eligatur. de electio. numero 13. 11
Papa ab epiſcopo Hoſtiēſe conſecratur. ibi.nu.26.c.29.& de æta.& quali.ordinan.nu.3. 26
Papa ſi alicui mandat conferri præbendā ſi qua vacat,& epiſcopus vel canonici, ad quos ſpectat collatio, de mandato ſcientes alteri conferunt, an ille pro quo ſcriptum eſt,ius in illa præbenda habeat,de præbend.nu.15. 120
Papa ſolus poteſt concedere non vacantes eccleſias. de conceſſio. præben. numero 2. 119
Papa accuſari non poteſt. de accuſa. numero 4. 189
Papa & imperator ſunt ſupra ius,& legibus ſunt ſoluti. de accuſa.nu.4. ead.
Papa ſuperiorem non habet niſi ſolum Deum. ibidem.
Papa ſi mandet alicui vt excommunicet, an & abſoluere poſſit. de ſenten. excommunica.nu.10. 235
¶Parapherna quid ſit,& vnde dicatur, de dona.inter vir.& vxo.nu.16. 186
Paraphernalia priuilegium habet ſicut dos.ibidem.
¶Parentes an admittantur ad teſtificandum in quæſtione matrimoniali. qui matrimo.

matrimo accuſa.poſſ.nu.5. 183
Parentes ad quorum latus filij reperiuntur oppreſſi, qualiter & quando puniantur.de his qui fili.occi.nu.3. 202 & num.4. 203
Parentes an poſſint licite participare filijs excommunicatis, & domini familiaribus ſuis.de ſenten.excõ.n.31. 237
Parentum nomine omnes deſcendentes, liberorum verò omnes deſcendentes in infinitum intelliguntur. de his qui fili. occi.nu.1. 202
¶Parochia quid ſit, & in quibus ius parochiale conſiſtat,de parochi.nu.1. 138
¶Parochianus transferens domicilium ad aliam parochiã cui ſubijci debeat. ibi.nu.3. ead.
¶Pars maior, vide.ſ.in ver.maior pars.
¶Partus ſequitur ventrem quo ad ſtatum & libertatem, ac ſeruitutem non quo ad honores & familiam. de ſeruis non ordi.nu.12.car.34.& de natis ex libe.vent.nu.3 173
¶Parum eſt iura eſſe, niſi ſint qui iura regant,de poſtu.præla.nu.1. 8
¶Paruulus baptizatur licet ab infideli offeratur.de baptiſ.nu.10. 156
Paruuli an obligentur in baptiſmo. ibid. nume.23. 157
¶Pater iniuriam illatam filio remittere poteſt,de treu.& pa.nu.8. 53
Pater & mater an & quando ſint idonei teſtes pro filijs vel è contra: de teſtib. nume.12. 97
Pater ob neceſſitatem famis poteſt vendere filium & obligare, de pignori.numero.11. 132
Pater occidens filium pro defenſione patriæ an excuſetur,de immu.eccleſia.nu mero.5. 161
Pater an poſſit cogere filium vel filiam in poteſtate conſtitutum vel conſtitutam ad ſponſalia vel matrimoniũm cõtrahendum de deſponſatio.impube. nume.12. 167
Pater ſi promittit alicui dare in vxorem vnam ex filiabus ſuis, an electio ſit ſponſi,vel ipſius patris.ibi.nu.14. 167
Pater qui iurauit vnam ex filiabus ſuis dare in vxorem,& vnam obtulit ſponſo,qui eam non acceptauit, ſed aliam præoptauit,an liberetur, & quid ſi ſpõſus vnam ex illis cognouit. ibid.numero.16.& 17. 167
Patri infideli in extrema neceſſitate an potius debeat ſubuenire filius quàm extraneo fideli.de tempori.ordina.numero.35. 21
¶Patriarchæ vbi debeant conſecrari. de æta.& quali.ordi.nu.3. 26
¶Patronus qui præſentauit vnum, an poſſit variare, & alterum præſentare. de iure pa.nu.4. 150
Patronus põt eligere filium.ibi.n.19. 151
Patronus donando, tradendo, & concedendo eccleſiam, vel inſtituendo in ea, quo ad eccleſiã nihil agit.ibi.nu.5. ea.
Patrono quæ competant.ibi.nu.2. 149
Cætera vide infra in ver. Plures, & in ver.Vnus.
¶Paupertas delinquenti non ignoſcit. de ſimo.nu.40. 196
¶Pax quid ſit, & quibus temporibus pax & treuga debeant potiſſimũ obſeruari. de treuga & pa.nu.1.2.& 3. 53
¶Peccans legis auctoritate non peccat. de ſecun.nupti.nu.4. 187
¶Peccatum veniale an debeat confiteri, de pœniten.& remiſſio.nu.15. 231
Peccata in pęnitentia dimiſſa an redeant per peccatorum recidiuã,ibi.nu.6. 230
Peccata quæ membris genitalibus committuntur,in pueris locum nõ habent. de delict.puero.nu.3. 218
¶Pecudum nomine quæ animalia veniãt, de iniurijs.nu.9. 227
¶Peculium quid ſit & vnde dicatur.de peculi cler.nu.1. 135
Peculij duæ ſunt ſpecies.ibi.nu.2. ead.
¶Pecunia data teſti vt verũ teſtimonium ferat,an repeti poſſit,de teſti.cogen.nu mero.7. 101
Pecunia ſimoniacè data cui ſit reſtituenda,de ſimo.nu.23. 294
Pecunia traiectitia quæ dicatur, de vſur. nume.37. 244
Pecuniæ nomine totum continetur quod homines habent.ibi.nu.4. 212

Pecuniæ vſurariæ cum non inuenitur is à quo exacta eſt, vel eius hæres quid ſit agendum.ibi.nu.24. 213
¶Pecuniaria ſatisfactio pro iniuria illata clerico, cui applicetur. de ſenten. excommunica.nu.21. 237
¶Penſio locationis quo tempore ſit ſoluenda.de loca.nu.9. 129
¶Percuſſio quando ſit peccatum.de cleri. percuſſo.nu.2.
¶Percuſſor an ſit ordinandus. de tempo. ordina.nu.44. 22
Percuſſor quos modis quis dicatur, de cleri.percuſſo.nu.1.& 2. 219
Percuſſoris pœna quæ ſit.ibi.nu.5. 129
¶Percuſſo an liceat in continenti inſequi percutientem fugientem, de homici. nume.6. 205
¶Peregrinantes qui dicantur, & quod ſubſidium eis indulgeatur à iure, de cleri.peregrinan.nu.1.& 2. 115
¶Peregrinus viator decedens in qua eccleſia habeat ſepulturam. de ſepulturis.nu.8. 138
Peregrini qui dicantur. de cleri.peregri. nume.1. 115
Peregrini an repellantur à ſacramentis. ibi.nu.2. ead.
Peregrini. quare & quando repellantur à promotione.ibi.nu.3. ead.
Peregrini clerici.vide ſupra in ver. Clericus.
¶Periurium quotuplex ſit, & quod dicatur periurium, de iureiur.nu.14. 106
Periurij pœna quæ ſit ibi.nu.12. 105
Periurus an ſit infamis. ibi.nu.13. ead.
¶Permutari an poſſit eccleſia & an poſſit permutare cum priuato. de rerum permuta.nu.3.& 4. 130
Permutatio quid ſit, & qualiter contrahatur.ibi.nu.1. 130
Permutationis natura, & quæ res poſſunt permutari ibi.nu.2.& 3. 130
¶Perpetua ad excipiendũ tpalia ſunt ad agendum.de dolo.& contu.nu.7. 89
¶Perpetuatio iuriſdictionis ſit per citationem,de offi delega.nu.38. 46
¶Pertinẽtia ad iuriſdictioné archidiaconi quæ ſint.de offi.archidia.nu.6. 38
¶Phiſici & cirurgici an poſſint promoueri,de homici.nu.18. 205
¶Pignus quid ſit,de pigno.nu.1. 131
Pignus vnde dicitur.ibi.nu.2. ead.
Pignus an differat ab hypotheca.ibi.numero.3. ead.
Pignus quot modis contrahatur. ibidem nume.4. ead.
Pignus generaliter & ſpecialiter cõtrahitur.ibi.nu.5. ead.
Pignoris triplex diuiſio. ibi.nu.6. ead.
Pignoris datur tenetur nihilominus ſoluere debitum ſi pignus perijt abſque culpa creditoris, & ad quæ teneatur dator pignoris. ibi.nu.12.& 13. 132
Pignori quæ res obligari poſſunt, & quæ non.ibi.nu.7.& 10. 132
Cætera vide ſupra in ver.Creditor.
¶Placita ſecularia in eccleſia audiri non debent.de immun.eccleſia.nu.6. 161
¶Plebanus an excommunicare poſſit, de offi.archi.nu.13. 39
¶Plura ſi in libello ponuntur, ad omnia reſpondendum eſt, vt ſit plena litis conteſtatio.de lit.conteſta.nu.3. 76
Plures quando ſunt patroni, & in præſentatione epiſcopi diſcordant, quid ſit agendum, de iure patro.nu.9. 150
Plures ſi eccleſiam conſtruant vel dotent an omnes habeant vnum ius, an pro beneficij portione.ibi.nu.16. 151
Plures an & quando teneantur de vulnere vel occiſo.de homici.nu.19. 202
¶Plus petitur quatuor modis.de plus peti.nu.1. 38
¶Pœna non ſeruantium conſtitutiones canonicas quæ ſit.de conſtitu.n.20. 3
Pœna non cononicè eligentium quæ ſit. de electio.nu.36. 13
Pœna deſeruientis ebrietati quæ ſit de tempori.ordi.nu.24. 20
Pœna non ſeruantis pactum quæ ſit, de pactis.nu.8. 55
Pœna in compromiſſo appoſita, an poſſit contra partem non ſtantem arbitrio peti, de arbit.nu.10. 66
Pœna ſoluta ab eo qui non paret an peti poſſit & iudicatũ.de arbitris.nu.14. 64
Pœna iurare nolentis quæ ſit, de iura.calumniæ

lumniæ.nu.11. 79
Pœna clericorum fornicatorum,de coha bita.clerico.& mulic.nu.2.& 6. 117
Pœna mulierum cum clericis fornicantium.ibi.nu.4. 117
Pœna non reſidentis quæ ſit,de cleri.non reſi.nu.2. 118
Pœna adiecta in contractu pignoris an faciat illum præſumi vſurarium, de pi gnori.nu.17. 132
Pœna prælatorum negligentium punire hæreticos.de hæreti.nu.15. 200
Pœna legis Pompeiæ de parricidijs, in quibus locum habeat, & quæ ſit eius pœna. de his qui filios occi.numero. 1.& 2. 202
Pœna homicidij ſpiritualis eſt pœnitentia.de homici.nu.4. 204
Pœna homicidij corporalis quæ ſit.ibi.
Pœna concertantium in tormentis quæ ſit de torneamen.nu.3. 206
Pœna exercentium officium ſagitariorum contra Chriſtianos. de ſagitarijs.nume.2. 207
Pœna clam contrahentium matrimonia. de clandeſtina deſponſatio.nu.10.169
Pœna quæ ſit pro adulterio imponenda. de adulter.nu.9. 208
Pœna raptorum. de raptori.nu.5.6.7.8. & 9. 209
Pœna furti,de furt.nu.5. 436
Pœna promiſſa & vſura differũt, de vſur. nume.3. 210
Pœna adiecta in contractu mutui quando præſumatur in fraudem vſurarum de vſur.nu.22. 213
Pœna falſi quæ ſit.de crimi.fal. numero. 3.& 6. 215
Pœna falſi qualiter euitetur, de cri.fal. nume.8. 216
Pœna caducitatis quæ ſit,de colluſio.detegen.nu.5. 218
Pœna percuſſoris quæ ſit. de cleri. percuſſo.nu.5. 219
Pœna blaſphemantium quare potius im ponitur pecuniaria quàm corporalis, & cui applicetur. de clerico male. numero.6. 220
Pœna quæ ſit imponenda deficienti in purgatione.de purga.cano.nu.5. 226
Pœna quid ſit,& quot ſtatˌgenera pœnarumde pœnis.nu.1. 228
Pœna an commutari poſſit.ibi.nu.2.ead.
Pœna quid differat à multa. ibid.numero.7. 228
Pœna non ſeruantis excommunicationem.de ſenten.excom.nu.25. 237
Pœna participantium excommunicatis. ibi.nu.28. 237
Pęnæ plus petentium quæ ſint,de plus pe ti.nu.2. 83
Pœnæ legales quæ inferuntur nubentibus infra annum luctus, non tenent de iure canonico, de ſecun.nupti.numero.3. 187
Pœnæ pecuniariæ non ſunt pro criminibus imponendæ,de pœnis.nu.2. 228
Pœnæ quæ inferuntur perſonis de iure canonico quæ ſint.ibi.nu.3. 228
Pœnæ quæ in rebus inferuntur ſed perſonarum odio quæ ſint.ibi.nu.4. ead.
Pœnæ ſpirituales à quibus imponi poſſint.ibi.nu.6. ead.
Pœnæ ſuos tenent auctores. ibid.numero.8. 229
Pœnas pecuniarias quis poſſit imponere.ibid.nu.5. 228
Pœnas an perſonæ eccleſiaſticæ exigere poſſint.ibi.nu.9. 229
¶Pœnitentia quæ imponenda ſit non ſol uenti decimas ad pœnitentiam reuerſi.de deci.nu.18. 141
Pœnitentia an ſit deneganda mortuo in tormentis, & an eccleſiaſtica ſepultura.de torneament.nu.4. 206
Pœnitentia quid ſit. de pœniten. numero.1. 229
Pœnitentia vnde dicta.ibi.nu.2. 230
Pœnitentia publica quæ dicatur.ibid.nu mero.5. 230
Pœnitentia priuata quæ appelletur.ibi. nume.6. ead.
Pœnitentia vera tria habet neceſſaria. ibi.nu.8. 230
Pœnitentiæ actiones quot ſũt.ibi.numero.3. 230
Pœnitentiæ quot ſint ſpecies.ibid.nume. ro.4.5.& 6. ead.

Pœniten-

Pœnitentiæ qui ſint effectus. ibidem numero 21. 232
Ad Pœnitentiam an quis ſit compellendus.ibi.nu.14. 231
¶Pontificis ſummi auctoritas in cõcilijs excepta intelligitur de conſtitutioni. nume.11. 2
Pontificem vna epiſtola multa tollere iura non eſt veriſimile. de reſcript. numero 16. 4
Pontificibus infirmantibus, ſimplices ſacerdotes quæ licita ſunt explere poſſunt.de offi.archipresby.nu.4. 38
¶Populus Romanus an poſſit hodie legẽ condere,de conſti.nu.9. 2
¶Portio legitima quæ ſit. de ſepulturis. nume.4. 137
Portio canonica in quibus non habeat locum.ibi.nu.6. 138
Portio canonica cui eccleſiæ ſpectet. ibi. nume.7. ead.
Portionẽ an eccleſia cathedralis debeat habere de oblationibus quotidianis, & de his quæ conferũtur in vita cõferentium. de ſta.monacho.nu.8. 147
Cætera vide ſupra in ver. Defunctus.
¶Poſitiones quando & à quo fieri debẽt, de iudici.nu.9. 69
¶Poſſeſſio vel quaſi per binum actum inducitur, de conſuetu.nu.5.car.7.& de cau.poſſeſſio.& proprie.nu.10. 86
Poſſeſſio vel quaſi vnico actu acquiritur vel perditur.de cõſuetu.nu.6.c.7.& de cau.poſſeſſio.& proprie.nu.8. 85
Prius de Poſſeſſione quàm de violentia cognoſcendum eſt.de reſtitu. ſpoliato. nume.9. 87
Poſſeſſio de iure naturali eſt inducta,ſed de iure ciuili approbata, & habes etiã aliqua de natura poſſeſſionis. de reſti. ſpoliato.nu.12. 88
Poſſeſſio empta de fœnebri pecunia, ſi tranſeat in alium,nunquid is qui pecuniam ſoluit habeat idem beneficiũ contra alium extraneum poſſeſſorẽ, quod habet contra vſurarium vel eius hæredem. de vſuris.nu.18. 213
¶Poſſeſſorium & petitorium an & quãdo poſſit ſimul intentari. de cau. poſſeſſio.& proprieta.nu.7.c.84.& nu.9. 85
¶Poſſidens ſine titulo tenetur ad damna & lucra percepta & percipienda. de ſimo.nu.22. 194
¶Poſtulantes indignum quando priuentur poteſtate poſtulãdi. de poſtulatio. prælato.nu.13. 9
Poſtulare quid ſit, & qui poſtulare poſſint. de poſtulan.nu.1.car.56.& qui à poſtulando repellantur.ibidem numero 5. 57
Poſtulare an poſſint clerici coram iudice ſeculari. ibidem nume.2.car.56.& numero 9. 56
Poſtulare an poſſint monachi. ibidem numero 3. 57
Poſtulare non poſſunt epiſcopi. ibidem numero 4. 56
Poſtulari quis debeat, & qualiter, & per quos poſtulatio fiat,de poſtulatio.prælato.nu.3.4.& 5. 8
Poſtulatio quid ſit. de poſtula. prælato. nume.2. 8
Poſtulatio ſi de aliquo fuerit facta & nõ admiſſa, iterum in eccleſia eadem & eadem ordinatione poſtulari non debet. de electio. nu.34. 13
Poſtulationis effectus quis ſit.de poſtula. prælato.nu.6. 8
Poſtulationẽ debet admittere ſuperior, & ſi non admiſerit iniuria ſit poſtulato. de poſtula.prælato.nu.9. 9
Poſtulatione quod ius acquiratur. ibid. nu.7.& 10. 9
¶Practica procedẽdi in accuſatione adulteri.de adulter.nu.5. 208
¶Præbenda quid ſit, & quid ſit canonia. de præben.nu.1. 119
Præbenda cui ſit conferenda. ibidem.numero 2. ead.
Præbenda à quo conferri debeat. ibidem nume.3. ead.
Præbenda quomodo ſit conferenda.ibid. nume.4. ead.
Præbenda infra quod tempus conferenda. ibid.nu.5. ead.
Præbenda quando nomine beneficij contineatur.ibi.nu.7. 119
Præbenda ſecunda recepta an prima vacet

cet ipſo iure.ibi.nu.8. ead.
præbenda quæ dicatur nō vacare.de conceſſio.præben.nu.1. 121
præbenda an poſſit in perpetuum locari, vel vltra tempus vitæ locantis. ne prælati vices ſuas.nu.5. 196
¶ prædicationis ſermo in quibus cōſiſtat. de tempori.ordina.nu.41. 22
¶ prædicatores & minores an poſſint vbique celebrare, de priuilegi. & exceſſi. priuilegiato.nu.14. 225
¶ prędo quis,& quot modis dicatur.de raptori.nu.10. 209
¶ prælatus an inuitus cogi poſſit tranſire ad dignitatē maiorem.de tranſla.prælato.nu.4. 14
prælatus in eccleſia ſublimior alijs ſedeat,intra domum verò collegam presbyterorum ſe alijs agnoſcat.de tempo.ordi.nu.52. 23
prælatus an poſſit cogere clericos inuitos ad ordines recipiendos.de æta.& qual. ordinan.nu.10. 27
prælatus an poſſit ſeruum eccleſiæ ſuæ manumittere.de ſeruis non ordinā.n.4. 33
prælatus an tranſigere valeat in cauſa eccleſiæ ſine conſenſu capituli,de tranſactio.nu.6.c.55.& nu.7. 56
prælatus cū capitulo poteſt ex cauſa ſupprimere perſonatum: vt eccle. benefi. ſiue dimi.conferan.nu.9. 129
pręlatus aliquid ab eccleſia per ſimoniam extorquens duplicatum reſtituit.de ſimo.nu.24. 194
prælatus an poſſit vices ſuas cōcedere ſub pretio, & ad locationem & conductionē deducere. ne prælati vices ſuas ſub annuo cauſa conce.nu.1. 196
prælatus in prędicando qualis eſſe debeat de cleri.percuſſo.nu.1. 219
prælatus an & quando excōmunicare poſſit ſubditos ſuos.de ſent.exc.nu.11. 233
prælatus notatus de aliquo crimine, & ſi audiantur mala de eo,nō facile credendum eſt, de tempori.ordi.nu.14. 19
prælati vel ordinarij iudicis officium quale ſit, & qualiter ſe habere debeat prælatus erga ſubditos.de offic.ordin. numero 8. 49
prælati & eccleſiarū rectores qualiter debeant ſe habere. de tempori. ordinan. nu.47.& 51. 23
prælati & maximè epiſcopi tenentur diſcordātes ad concordiam reuocare. de treuga & pace.nu.5. 53
prælati eccleſiarum an & quando in earum negotijs requirere debeant conſilia & conſenſus ſuorum collegiorum. de his quæ fi.à præla.ſine conſen. capi. nu.1.car.122.& nu.7.& 8. 123
prælati quando poſſint ſine conſilio clericorum donare.ibi.nu.7. 123
prælati quando dicantur excedere.de exceſſi.prælato.nu.1. 222
prælati ſubſcribentes ſe contractibus vſurariorum an peccent.& intelligātur illos approbare. de vſur.35. 214
prælatorum ſigilla faciunt inſtrumēta authentica.ibi.nu.36. ea.
¶ præſcribi quæ poſſint, de præſcriptio. num.4. 107
præſcribi an poſſit cum mala fide, etiam longiſſimo tempore.ibi.nu.9. 108
præſcriptio quid ſit, & in quibus locū habeat.ibi.nu.1. 107
præſcriptio canonica quæ requirat. ibid. num.2. ead.
præſcriptio quibus modis interrūpatur. ibi.nu.3. 107
præſcriptio quæ contra eccleſiam Romanam currat.ibi.nu.6. 108
præſcriptionis qui ſint effectus. ibid. numero 8. 108
præſcriptionum ſpecies quæ ſint.ibid.numero 5. 108
¶ præſentia teſtium facit vt inſtrumento credatur.de proba.nu.10. 95
¶ præſes prouinciæ non poteſt efficere vt furti damnatum nō ſequatur infamia. de furt.nu.22. 211
¶ præſumitur cōtra occultè dantes,facientes,& iudicantes, vt eccle. beneficia ſine dimi.confe.nu.3. 93
¶ præſumptio quid ſit,de præſumptio.numero 1. 103
præſumptionum ſpecies quot ſunt. ibid. num.2. ead.
pręſumptionum alia eſt iuris tantum,alia eſt

eſt iuris & de iure.ibid.nu.3. ead.
¶Præſtans pro tempore obſequium, debet conſequi beneficium, de magiſtris. nume.5. 197
Præſtans miniſterium iudicio ſeu vindictæ ſanguinis irregularis efficitur. de homici.nu.9. 205
Præſtans vxori opem ad furandum marito furti tenetur.de furt.nu.19. 221
Præuaricari quid ſit. de calumniatori. nume.2. 191
Præuaricator quis dicatur.ibi.nu.4. 192
¶Præuenire in actu occidere volétem an liceat.de homici.nu.5. 205
¶Precaria quid ſit.de precario.n.2. 266
Precariū quid ſit. de precario.nu.1. 125
Precariū in quo conſiſtat.ibi.nu.3. ead.
Precarium vnde dicitur. ibi.nu.4. ead.
Precarium & donatio quid differunt inter ſe.ibi.nu.5. ead.
Precarium recipiens non tenetur niſi de lata culpa.ibi.nu.9. ead.
Precarium pluribus modis ſoluitur. ibid. nume.11. ead.
Precarium per quam actionem reuocari poſſit.ibi.nu.11. 125
Precarij contractus eſt gratuitus,& ſimilis commodato.ibi.nu.2. 125
Precarij & commodati differentia. ibid. nume.8. ead.
¶Primates vbi debeant cōſecrari.de æta. & quali.ordi.nu.3. 26
¶Primicerius quibus præſit.de offi.primice.nu.1. 39
Primicerio abſente,ea, quæ officio ipſius incumbunt is exequitur, qui ei aut ordine aut eruditione proximus eſt. ibi. nume.2. 39
¶Primitiæ debētur ex præcepto domini. Item ex conſtitutione canonica.de deci.nu.25. 141
¶Princeps omnia iura in pectore habet. de reſcrip.nu.38. 5
Principis auctoritas teſtamentum nō ſolenne validat.ibi.nu.13. 4
Et facit ex nudo pacto dari actionem. ibi.nu.14. ead.
Princeps ſeculi & domini temporales nō ſolum propter ſuam hæreſim, ſed propter hæreſim aliorum, quns negligunt exterminare,qualiter puniātur.de hæreti.nu.12. 200
¶Priores per electionem canonicam inſtituti,an poſſint remoueri,de ſtatu monacho.nu.7. 147
¶Priuilegiatus quādo extimatur à foro, & qñ non obſtāte ſuo priuilegio poſſit conueniri.de foro competen.n.14. 73
¶Priuilegium quid ſit. de priuil. numero 1.& 2. 224
Priuilegium non eſt niſi indulgent ſpeciale.ibi.nu.1. ead.
Priuilegiū cōcedere q poſſint.ibi.n.4.ea.
Priuilegiū datum ad eligēdum tanto tempore durat,quanto tēpore durat actio ſuper qua priuilegium indulgetur. ibi.
Priuilegium quibus modis tollatur. ibi. nume.5. ead.
Priuilegium an tollatur per pactum.ibid. nu.6.& 7. 224
Priuilegium conceſſum aliquibus ꝙ non poſſint ſuſpendi interdici vel excōmunicari ab alio archiepiſcopo vel epiſcopo,quomodo intelligat.ibi.nu.12. 225
Priuilegij verba obſcura à quo ſint interpretanda.ibi.nu.8. 225
Priuilegia an ſint perpetua. de reſcript. nume.50. 6
Priuilegia ſingulorum non faciunt communem legem.de ſortilegi.nu.4. 217
Priuilegiorum ſpecies quot ſint. de priuilegijs.nu.3. 224
¶Probari quid debeat. de probatio. numero 7. 94
Probant vterq; actor & reus in duplicibus iudicijs.ibid.nu.14. 95
Probatio quid ſit. de probatio.n.1. 94
Probatio vnde dicatur, & cui incumbat. ibi.nu.2. ead.
Probatio negatiuæ an & quādo, & à quo fieri poſſit.ibi.nu.3.& 4. ead.
Probatio an & quādo reo incumbat. ibi. nume.5. 94
Probatio iudici fieri debet.ibi.nu.6. ead.
Probatio quando facienda.ibi.nu.13. 95
Probatio an admittatur contra præſumptionem iuris & de iure. de præſumptioni.nu.3. 103

Probatio

Probatio per inſpectionem oculorũ,quãdo fieri debeat.de conſangui.& affinit. numero 1. 176
Probatio qũo fienda,ꝙ infidelis non vult cohabitare fideli, vel cohabitans blaſphemat,vel trahit fidelem ad mortale peccatum.de diuortijs.nu.10. 185
Probationum quot ſpecies ſunt.de probatio.nu.8. 94
Probationũ tẽpora.de regula.nu.5. 142
¶Proconſul vbiq; procõſularijs inſignijs vtitur, & voluntariam iuriſdictionem exercet. Item & legatus de latere Papæ.de vſu pallij.nu.5. 15
¶Procurans vel impediens ne ad eum citatio veniat, pro citato haberi debet. vt lite non cõteſt.non proceda.n.4. 77
¶Procuratio quare debeatur, & qualiter in procurationibus ſe habere debeant & conſiderare habeant ſuperiores, de cenſib.nu.10. 153
Procuratio an à pauperibus eccleſijs exigatur.ibi.num.11. ea.
Procuratio non venit in generalem remiſſionem iuris epiſcopalis, quia nec viſitatio nec correctio remitti poteſt. ibi. numero 13. ead.
Procurationis effectus quis ſit. de procurato.nu.21. 60
¶Procurator quis dicatur,de procuratori.nu.1. 57
Procurator ad iudicia, & procurator ad negotia qualiter differant.ibi.nu.2. 58
Procurator qualiter conſtituatur.ibi.numero 3. ead.
Procurator quando non admittatur. ibi. numero 9. ead.
Procurator an in cauſa denũciationis,vel in cauſa inquiſitionis interuenire poſſit.ibi.nu.12. 59
Procurator appellans an teneatur proſequi appellationem.nu.19. 60
Procurator & minor,& fœmina, & quilibet alius inhabilis poteſt cauſas abſentiæ allegare in criminalibus. ibid. numero 22. 60
Procurator ſyndicus, œconomus, actor. defenſor, & vice dominus in quo inter ſe differant.de ſyndico.nu.5. 60
Procurator quando admittatur in criminalibus.de accuſa.nu.14. 59
Procurator ad negotia, ante litis conteſtationem poteſt alium procuratorẽ ſubſtituere, procurator verò ad lites non, niſi poſt litis conteſtationem, de offi. archipresbyte.nu.3. 39
Procuratoris officium quale ſit. de procuratori.nu.18. 59
Procuratoris ab officio excluditur, qui ſe ingerit.de iure patrona.nu.18. 151
Procuratoris contumacia an & quando domino noceat, vt lite non conte. non proceda.ad teſti.receptio.nu.10. 78
Procuratoris cõfeſſio quando noceat domino.de confeſſis.nu.4. 93
Procuratorẽ quis cõſtituere poſſit, & qui non.de procuratori.n.5.6.7.& 8. 58
Procuratorem conſtituere an quis compellatur in cauſis grauibus,& quæ cauſæ graues ſint,in quibus quis ſi vult poteſt conſtituere procuratorem. ibidem nume.13. 59
Procuratores dantur in cauſis ciuilibus, & quãdo in criminalibus.ibi.n.11.c.59 & nu.22. 60
Procuratores an & qñ poſſint conſtitui præſente vel abſente aduerſario,& qui conſtitui poſſint.ibi.nu.14. 59
¶Procuratorium mandatum quãdo finiatur.ibi.nu.20. 60
¶Profeſſio quid ſit. de regulari. numero 4. 142
Profeſſionis præſumptio quãdo oriatur. ibi.nu.14. 143
¶Prohibitio in caſibus nihil operatur.de ſimo.nu.31. 195
¶Promiſſiones vel conceſſiones de nõ vacantibus quare reprobentur. de conceſſio. præben.nume.5. 119
¶Promotus aliquo ordine prætermiſſo ordinãs alios,an ordines conferat, de æta.& qualita.ordinan.nu.7. 27
Promotus furtiuè an poſſit in ordine miniſtrare,& an cum tali valeat diſpenſari, & per quem. de eo qui furti. ordi. ſuſce.nu.2. 221
Promouendus an ſit, credens contrahere cum virgine,qui eam corruptam inuenit.

nit. de bigamis.nu.6. 37
promoueri an poſſit mutilatus in magnis & apparentibus membris, de corpo.vitiat.nu.3. 35
promoueri poteſt, oculum vnum alio habens groſſiorem, vel vtrunq; eminentem. ibi.nu.6. ead.
promoueri non poteſt, & promotus deijcitur, qui ſibi manus violentas intulit. ibi.nu.7. 37
Et q.d de eo qui ſibi virilia amputat, vt fit caſtratus.ibid.nu. 8. 37
promoueri an poſſit ille, qui aliquam fornicariè defflorauit, & illam poſtea in vxorem duxit. de biga.nu.5. 37
promoueri an poſſit habens vnā vxorem quam non cognouit, & illa mortua duxit aliam virginem, & cognoſcit, vel è conuerſo, primam cognoſcit ſecundam non.ibi.nu.7. ead.
promoueri an poſſit ille qui contraxit cū virgine, & cognouit eam, illa poſtmodū cognoſcitur ab alio, deinde maritus ignorans hoc, cognoſcit illam, & an efficiatur irregularis.ibi.nu.8. ead.
promoueri an poſſit qui matrimonium cum vidua contrahit.ibi.nu.10. 37
Cætera vide ſupra in ver.Maritus.
¶Pronomen, ego, an ſit de ſubſtantia formæ baptiſmi.de baptiſ.nu.5. 156
¶Propinquitates ortæ ex cognatione ſpirituali; quæ contrahitur in baptiſmo, quot ſint. de cognatio.ſpūa.nu.2. 174
¶Prouentus beneficij vacantis an poſſint per prælatum vel capitulum in certos vſus conuerti. vt eccle. benefi. ſine dimi.conferan.nu.8. 124
¶Pubertas qualiter probetur. de deſponſa.impube.nu.2. 166
Pubes ſi contrahit cum impubere non poteſt ſeparari donec perueniat ad annos legitimos.ibi.nu.16. 167
Pubes factus liberū habet cōſentire in matrimoniū, vel diſſentire.ibi.nu.7. 166
Pubes ſi contrahit cum impubere nec expectat, ſed cum alia contrahit per verba de præſenti, an matrimoniū teneat. ibid.nu.10. 167
¶Publici latrones & nocturni depopulatores agrorum an poſſint impune occidi.de immunita.eccle.nu.10. 161
¶Pueri egreſſi ex quibus cauſis excuſentur. de regulari.nu.6. 142
Pueri ſeptennes doli capaces an ex delicto obligentur.de delict.pue.n.1. 218
Pueri an deierent.ibi. nu.4. ead.
Pueris delinquentibus qualiter ſubueniatur.ibi.nu.2. ead.
¶Pugnantinm in duello pœna quæ ſit. de cleri.pugnan.in duello.nu. 4. 207
¶Purgatio quid ſit, & quot ſint ſpecies purgationis.de purgā.cano.nu.1. 226
Purgatio cui & quando ſit indicenda.ibi. nume.2. ead.
Purgatio vulgaris quid ſit, & quare ſit ꝓhibita.de purga.vulga.n.1.& 2. 226
Purgationis forma. de purga. cano. numero 3. 226
Purgatus an poſſit ſuper eo, de quo purgatus eſt accuſari.ibi. nu.4. ead.
¶Purificatio qualiter olim fiebat, & an hodie ſit ſeruāda, de purificatione poſt partum.nu.1. 160

Q

QVADRAGESIMAE tēpore in criminalibus cauſis ſunt feriæ de ferijs.nu.2. 81
¶Quæſtiones reſtitutoriæ priuilegia. de ordine cognitio.nu.7. 83
Quæſtiones diuerſæ in idem iudicium deductæ, qualiter debeant ordinari.de ordine cognitionum.nu.1. 81
Quæſtiones incidentes quæ dicantur, & quæ emergentes.ibi.nu.3.& 4. 82
Quæſtiones præiudiciales quæ dicantur. ibi.nu.5. ead.
Quæſtiones poſſeſſoriæ tot ſunt, quot ſunt interdicta poſſeſſoria.de cau.poſſeſſio.& proprieta.nu.1. 84
¶ Qualitates in iudice ordinario conſiderandæ. de offi. ordina.nu.4. 49
¶Querela inofficioſi teſtamenti dicitur miſta inter ciuilem & criminalem. qui matrimo.accuſa.poſſ.nu.1. 182
Querelam proponens petitionem hæreditatis exercet. ibidem.
Quos Deus cōiunxit homo non ſeparet, & qūo intelligatur.de reſcrip. n. 7. 4

R

RAPINA qualiter fiat. de raptoribus.nu.2. 209
Rapina quid proprie ſit. ibid. numero 2. ead.
Rapta an poſſit nubere raptori. ibid. numero 8. 209
Raptor vitium rapinæ non purgat licet rem reſtituat.de tépori.ordinatio. &c. nume.18. 20
Raptor duobus modis dicitur. de raptori.nume.1. 209
Raptori contricto quare ſepultum negatur.ibi.nu.6. 209
Raptores qnalites puniantur. ibid. nu.5. 6.7.8.&9. 209
Raptus,vide ſupra in ver. Fornicatio.
¶Raſura an & quãdo inducat falſitatem. de cri.falſi.nu.9. 216
¶Ratam habens manus iniectionem in clericum, an incidat in canonem. de ſenten.excommunica.nu.48. 239
¶Ratio quare in reſcriptis requiritur mẽtio in ſecundo vt primum tollatur, nõ autem requiritur in legibus vel teſtamentis,de reſcrip.nu.37.& 40. 6
Ratio quæ ſit, quare ſi vir & vxor confiteantur ſeadulteriũ commiſiſſe ſtatur ipſius confeſſioni, non autem ſtatur ſi confiteãtur conſanguinitatẽ vel affinitatẽ.de clande.deſponſa.nu.8. 168
¶Ratiocinia quæ dicantur.de obligat.ad ratioci.nu.1. 34
Ratiocinia quæ impediant promoueri. ibid.nu.2. ead.
¶Recepto in canonicum & in fratrem ad primam vacantem acquiritur ius canoniæ.de conceſſio.præben.nu.4. 121
¶Recipiendi an ſint ab hæreſi redire volentes,de hæreticis.nu.14. 200
Recipiens aliquid pro teſtimonio ferendo qualiter puniatur. de teſti. cogen. nume.6. 101
Recipientes an poſſint obijcere recepto, quòd contra concilium ſit receptus. de conceſſio.præben.nu.6.& 7. 119
¶Recõuenienti nolens reſpondere qſi puniatur.de mutuis petitio.nu.5. 75
Reconuentio apud quem, & quando fieri debeat. de mutuis peti. nu. 1.5.74.& nu. 2.&3. 75
Reconuentio quando ceſſet, & coram quo iudice fiat.ibi.nu.4.& 5. 75
¶Rectores eccleſiarum qualiter debeant ſe habere,de tempori.ordina.num.47. & 51. 23
¶Recuſatio quando habeat locum in criminalibus. vt lite pen. nihil innouet. nume.3. 91
Recuſatio iudicis quibus ex cauſis fiat. de appellatio. num.19.car.113. & numero 23. 114
Recuſatio iudicis infra quot dies fieri debeat.ibi.nu.24. 114
Recuſationis effectus.ibi.nu.45. ead.
¶Regreſſo iure poſt liminij non reſtituuntur ſtipendia eius temporis quo fuit apud hoſtes.de clerico.excom. miniſtran.nume.4. 220
¶Regula quid ſit, & vnde dicatur.de reg. iur.nu.1. 241
Regula, omnis res per quaſcunq; cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, quomodo intelligatur.ibi.nu.3. 242
Regula, quòd dubia in meliorem partem ſunt interpretanda,qualiter ſit intelligenda.ibi.nu.4. ead.
Regula, quicquid in ſacratis Deo rebus & epiſcopis agitur, pro ſacrilegio reputatur,quomodo ſit intelligenda. ibid. numero 9. 242
Regula, qui ex timore facitpræceptum aliter quàm debeat facit, qualiter intelligatur.ibi.nu.10. ead.
Regula, non poteſt eſſe paſtoralis excuſatio, ſi lupus oues comedat, & ipſe neſcit,declaratur.ibi.nu.12. ead.
Regulæ, quod vtilius ſcandalum naſci permittitur quàm veritas relinquatur, ſenſus.ibi.nu.5. 242
Regulę,quod eſt illicitum neceſſitas facit licitum,explanatio.ibi.nume.6. ead.
Regulæ,qđ latẽter, aut per vim, vel aliàs illicite introductũ eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere,declarõ.ibi.nu.7.ea.
Regulæ,q̃ iudex à tormentis incipere nõ debet intellectus.ibi.nu.8. 242
Regulæ,offendens in vno factus eſt oĩum

 reus.

ſcus intellectus.ibi.nu.11. ead.
Regulæ, indignum eſt & à Romanæ eccleſiæ conſuetudine alienum, vt pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur, declaratio.ibi.nu.13. ead.
Regulæ vnde ſummantur. ibi.nu.2. 200
Regulæ aſſignantur quarum inſtructione genealogia arboris conſanguinitatis explanatur.de conſangui. & affini. numero 2. 176
Regulæ aſſignatæ in arbore affinitatis per quas affinitatis gradus & genera dignoſcuntur.ibi.nu.11. 178
¶Regulares qui dicantur. de regulari. nume.1. 142
¶Regulares tria profiteri debent.ibi. numero 3. ead.
Regulares magis ſunt aſtricti obedire ſuo priori quàm clerici ſeculares ſuo epiſcopo. de maiorita.& obedien.nu.10. 53
¶Relatio fit tribus de cauſis. de appella. nume.30. 115
¶Religionem ingredi quando poſſit alter coniugum altero inuito. de conuerſio.coniugato.nu.1.& 2. 143
Et quid ſi altero abſente & ignorante. ibi.nu.3. 144
Religionem intrare nunquid adulter poſſit innocente inuito.ibi.nu.8. 144
Et an ſufficiat vnum ex coniugibus ſimpliciter conſentire, vt alter ad religionem tranſeat, vel neceſſe ſit ipſum qui remanet in ſeculo vitam mutare. ibid. numero 9. ead.
Religionem intrare, vel ordinem ſacrum aſſumere an poſſit ille qui iurat ſoluere ad certũ tempus, ſcribere, vel aliud honeſtum opus facere, antequàm faciat quod iurauit. de obligatis ad ratiocin.nu.3. 35
¶Religioſæ domus quæ dicantur. de religio.domi.nu.1. 148
Cætera vide ſupra in ver. Domus religioſæ.
¶Religioſi an ad decimas teneantur. de deci.nu.6. 139
Religioſi qui ſint. de regulari. nu.2. 142
Religioſi ſi acquiruntur capellas ex donatione epiſcopi, quid in illis habeant. de capell.monacho.nu.3. 149
Religioſis licitum eſt ad arctiorẽ ſe trãſferre religionem petita licentia, quãuis non obtenta.de religioſis domibus nume. 6. 148
¶Reliquiæ quæ, & qualiter venerari debeant. de reliqui. & veneratio.ſancto. nume.1. 158
Reliquiæ approbatæ non debent venales exponi. ibidem.
¶Remedia quæ prodita ſint contra contumaces, de dolo.nu.8. 89
¶Remiſſio quando fiat in contractu locationis.de loca.nu.12.& 14. 130
Remiſſio ſi ſit generalis non venit iuriſdictio, nec viſitatio, nec procuratio, nec cathedraticum.de tranſactio.n.5. 55
Remiſſioni in generali, ſeu conceſſione ſiue exemptione, quæ veniant.ibidem.
Remiſſiones priuatas quis poſſit facere, & quis generales.de pœniten.& remiſſio.nu.23. 232
¶Remittens dare intelligitur. de renunciatio.nu.8. 16
¶Renunciãdo beneficio in quo caſu quis efficiatur ſimoniacus.de renuncia. numero 9. 16
Renunciare priuilegio fori an poſſit clericus.ibi.nu.3.& 5. ead.
Renunciare non compellitur quis inuitus.ibi.nu.7. 16
Renunciare quis poſſit.ibi.nu.1. 16
Renunciari quibus poſſit.ibi.nu.2. ead.
Renuncians an poſſit pœnitere poſt renũciationem.ibi.nu.6. 16
Renunciatio quid ſit.ibi.nu.1. 16
Renunciationis effectus quis ſit.ibi.n.6. 16
¶Repetens vſuras an ſit audiendus niſi reſtituat per ſe extortas, & quid in hoc caſu iudex facere debeat, ſi dicat ſe paratum eſſe reſtituere, ſi quis petat. de vſur.nu.23. 213
¶Repulſus ab accuſando matrimonio an admittatur ad denunciandum. qui matrimo.accuſa.poſſ.nu.4. 183
¶Requiſita ad hoc vt quis incurrat canonẽ, ſi quis ſuadẽte, de ſent.excom.n.50. 239
¶Res inter quoſdam iudicata alijs non præiudicat.de conſtitutio. nu.22. 2

Res

Res eccleſiæ an in iudicium deduci poſſint per prælatum electum ſed non confirmatum de electio.nu.30. 12
Res quæ commodari poſſunt.de commoda.nu.5. 126
Res vendita an poſſit manu militari ab inuito venditore extorqueri.de emptio.nu.6. 128
Res iuſto pondere & menſura vendi debet.ibi.nu.7. ead.
Res quæ permutari poſſunt. de rer.permuta.nu.3. 130
Res quæ in feudum concedi poſſunt. de feu.nu.3. 131
Res vni pignorata alteri pignorari non poteſt.de pignori.nu.14. 132
Res ſacratę & diuinis dicatę qualiter ſeruentur,de cuſto.Euchariſtiæ.nu.3. 158
Res donata eccleſiæ ſub cõditione ſi non alienetur,an eccleſia alienante reuocetur donatio.de condi.appoſitis &c.numero 5. 170
Res donata eccleſiæ ex quibus cauſis alienari valeat, & donatio reuocari non poſſit.ibi.nu.6. ead.
Res empta ex fœnebri pecunia ſi perueniat ex titulo lucratiuo ad eum qui ſoluit vſuras,an is ad quem prius ex ſimili cauſa peruenerit res eadem, liberetur, vt contra eum agi non poſſit. de vſur.nu.20. 213
Rem alienam an quis vendere poſſit, & an ſit in bonis.de pignori.nu.8. 132
¶Reſcriptum quid ſit.de reſcrip.nu.2. 3
Reſcriptum quis poſſit concedere.ibi.numero 4. ead.
Reſcriptum à quo poſſit impetrari. ibid. numero 5. ead.
Reſcriptum contra conſuetudinem nõ valet.ibi.nu.18. 4
Reſcriptum modicam vel leuẽ læſionem continens valet.ibi.nu.20. ead.
Reſcriptum enormem læſionem inducens, & in totum alterius ius abſorbens,non valet.ibi.nu.23. 4
Reſcriptum denegandum eſt vbicunque denegatur petitio.ibi.nu.24. 4
Reſcriptum qualiter tollatur.ibid. numero 25. ead.
Reſcriptum primum generale quando elidatur per poſterius ſpeciale. & quid ſi vtrunque eſt ſpeciale. ibid. nume. 28. & 29. 5
Reſcriptum ab appellato impetratum infra tempus appellationi præfixum non tenet.ibi.nu.31. ead.
Reſcriptum ab excommunicato impetratum eliditur.ibi.nu.32. 5
Reſcriptum lite pendente obtentum non valet.ibid.nu.33. ead.
Reſcriptum tollitur ex vitio viſibili & inuiſibili.ibi.nu.34. ea.
Reſcriptum an & quãdo elidat ſuggeſtio falſitatis,vel ſuppreſſio veritatis. ibid. nume.43. ead.
Reſcriptum impetratum per alium ſine mandato domini,an elidatur.ibid.numero 44. 6
Reſcriptum à quo interpretetur de dubio ſuper eo contingente.ibi.nu.47. ea.
Reſcriptum ſpeciale quid ſit.ibi.nu.53. 6
Reſcriptum ſecundum impetratum, nõ faciens mentionem de primo non valet, de offic.& poteſta.iudi.deleg.n.26. 45
Reſcriptum in citatorijs literis inſertum quo ad inducias denegãdas pro libello habetur.de libelli obla.nu.11. 74
Reſcripta quando vim conſtitutionis habeant.de reſcrip.nu.1. 3
Reſcripta an faciant ius ibi.nu.3. ea.
Reſcripta iuri contraria ſunt abijcienda. ibi.nu.15. 4
Reſcripta damnoſa fiſco, vel vtilitati publicæ ſunt abijcienda.ibi.nu.19. ea.
Reſcripta an ſint ſtricti iuris, vt ad alias res vel perſonas non extendantur. de reſcript.nu.46. 6
Reſcripta generalia quæ ſint. ibidem numero 52. 6
Reſcripta quæ conferant meram exceptionem.ibid.nu.56. 7
Reſcripta quare contineant ius commune.ibi.nu.59. ead.
Reſcripta quæ gratiam ſpecialem contineant.ibi.nu.60. ead.
Reſcripta quare ſtricti iuris dicantur. de offi.delega.nu.6. 42
Reſcriptorum verba quis interpretetur

de verbo,ſigni.nu.4. 240
Reſcriptorum vis atq; poteſtas quæ ſit. de reſcrip.nu.6. 3
Reſcriptorum vitia quædam viſibilia & quædam inuiſibilia.ibi.34. 5
Reſcriptorum auctoritas per quantum tempus duret.ibi.nu.48.& 49. 6
Reſcriptis,duobus impetratis,cùm dubitantur de prioritate & poſterioritate, quid ſit agendum.ibi.nu.27. 5
Cætera vide ſupra in ver.Ratio.
¶Reſidere quid ſit,& qualiter clericus debeat reſidere, de cleri.. non reſidenti. eccle.nu.1.& 2. 118
¶Reſtituenda quæ ſint,de reſtitutio.ſpoliato.nu.4. 87
Reſtituendus regulariter eſt quilibet ab alio quàm à ſuo iudice ſpoliatus. ibid. nume.2. 86
Reſtituere qui poſſint. de reſtitu. in integ.nu.8. 64
¶Reſtitutio in integrum quibus & quando cõpetat,de reſtitutio.in integ.nu.1. 2.& 3.car.62.& nu.4. 63
Reſtitutio à ſententia an alia ſit, quàm reſtitutio ad appellandum.ib.nu.6. 63
Reſtitutio qualiter fieri debeat.ibidem nume.7. 63
Reſtitutio in integrum quid ſit. ibidem nume.12. 64
Reſtitutio quando fieri debeat.de reſtitutio.ſpoliato.nu.3. 87
Reſtitutio vt peti poſſit quatuor ſunt prodita remedia.ibi.nu.5. 87
¶Reus ab inſtantia iudicij abſoluitur, ſi actio nepta proponitur,de libelli oblatio.nu.5. 73
Reus non reconueniens congruo tempore an ſaluam habeat quæſtionẽ in alio iudicio, de mutuis petitio. nu.3. 75
Reus an poſſit probare innocentiam & excuſationem per familiares & cubicularios.de accuſatione.nu.24. 191
Reo quando incumbat probatio.de probatio.nu.5. 94
¶Rex Francorum Ludouicus prædeceſſor Pipini patris Caroli quare fuerit depoſitus à Zacaria Papa. de hæreti. numero.13. 200
¶Rigor iuſtitiæ quando temperãdus, de tempori.ordina.nu.39. 22
¶Rubrica prima in hoc opere ponitur de ſum.Trinita. & fide Catholica,& quare.de ſumma Trini.nu.2 1

S

SACERDOS non ſit,cuius vxorem conſtat adulterium commiſiſſe, de bigamis nu.8. 37
Sacerdos ieiunus miſſam celebrare debet de celebra miſſa.nu.6. 155
Sacerdos nunquid poſt medicinam ſumptam poſſit celebrare.ibi.nu.7. 155
Sacerdos an celebrare poſſit poſt potum aquæ calidæ vel frigidæ.ibi.nu.8. ead.
Sacerdos pranſus an conficiat ſacramentum.ibid.nu.9. ead.
Sacerdos an peccet vel ſimoniam committat miſſam pro denarijs celebrando,vel alia officia exequendo.de ſimo. nume.37. 195
Sacerdos ſi generat alium de vxore legitima, cum qua matrimonium contraxit in laicatu,vel conſtitutus in minoribus ordinibus,an ſit ille filius legitimus,de filijs presbyte.ordi.nu.7. 31
Sacerdoti eſt confitendum de pœnitenti. & remiſſio.nu.16. 231
Sacerdoti proprio confiteri quando quis non teneatur.ibi.nu.17.& 18. 232
Sacerdotem an faciat clericatus & ſacerdotium de cleri.per ſal.pro.nu.2. 221
Sacerdotes an poſtulare poſſint.de poſtulan.nu.4. 57
Sacerdotes ſacri Deo vacare tenentur. ne cleri.vel mo.ſecu.nego.nu.6. 340
¶Sacerdotio tranſlato, neceſſe eſt vt legis tranſlatio fiat.de conſtitu.nu.2. 2
¶Sacramentum fidelitatis exigitur ab electo cõfirmato & conſecrato,& quæ ſit forma.de electio.nu.37. 13
Sacramentum quid ſit,quid ſignum,ſacrificium & miſterium,de ſacrament.non iteran.nu.nu.1. 29
Sacramẽtũ fidei & baptiſmi primũ eſt, & fundamentũ ac ianua omniũ ſacramentorum.de conuerſio.infideli.nu.2. 145
Sacrm̃ conficiendũ eſt de azimis, non de fermẽtato,de celebra.miſſa.n.11. 155

Sacramentum an conficiatur ex pane de lolio facto.ibi.no.12. ead.
Sacramenta vera conferunt,& verum corpus Chriſti conficiunt hæretici,excommunicati,ſimoniaci in ordine, ſchiſmatici,depoſiti,ſuſpenſi, vel interdicti. & quando.de tempo.ordina.nu.8. 19
Sacramenta eccleſiaſtica vnitatis ſunt, & diuidi non debent.de æta.& qualit.ordinan.nu.4. 26
Sacramenta quare inſtituta fuere. de ſacramen.non iteran.nu.5. 30
Sacramentorum quot ſpecies ſint.ibi.numero 2. 29
Sacrorum effectus quis ſit.ibi.nu.3. ea.
Sacramentorum quæ ſint reiterabilia. & quæ non.ibi.nu.4. 30
¶ Sacræ res an obligari poſſint.de pignori.nu.10. 132
¶Sacrificium vide,ſupra in ver.Sacramentum,verſi.2.
¶Sacrilegium committens in eccleſia, an ab eccleſia defendatur,de immu. eccleſia.nu.11. 161
¶ Sacriſta idem eſt quo theſaurarius, & ad ipſum qñ pertineat theſauri cuſtodia:& quæ alia competant officio ſacriſtæ.de offi.ſacriſtæ.nu.1.cum ſeq. 40
¶Sarraceni q dicātur,de iudæis.n.3. 198
Sarraceni debēt in terris Chriſtianorum vti habitu per quem à Chriſtianis diſcernantur.ibi.nu.12. 198
Cætera vide ſupra in ver.Iudæi.
¶ Satisfactio pecuniaria pro iniuria illata clerico,cui applicetur.de ſenten.excommunica.nu.21. 237
Satisfieri qualiter debeat pro peccato de pœniten.& remiſſio.nu.11. 231
¶Schiſma quid ſit,de ſchiſmati.nu.1. 201
Schiſma in quo ab hæreſi differat.ibi.numero 2. ead.
Schiſmaticus volens redire ad vnitatē eccleſiæ qd peragere debeat.ibi.nu.5. ea.
Schiſmatici à quo puniātur.ibi.nu.3. ea.
¶Scholares clerici & ciues an habeāt priuilegium authē.habita,C.ne filius pro pat.de foro comp.nu.12. 73
¶ Sciens epm ſuum notoriū fornicatorē, vel occultū ſimoniacū, nunquid à tali ordinē recipiat.de tēpo.ord.nu.10. 19
¶Scriptum authenticum quod dicatur.de fide inſtru.nu.3. 101
Scriptura priuata an fidem faciat.ibi.numero 4. ead.
¶ Scrutinium in electione per quot fieri debeat.de electio.nu.7. 10
Scrutinium quotuplex ſit.ibi.nu.28. 13
Scrutinium quid ſit.de ſcruti.nu.1. 25
Scrutinium quando, & per quos fieri debeat.ibi.nu.2. 26
Scrutinij forma quæ ſit.ibi.nu.3. 26
¶ Secūdæ nuptiæ cōtrahi non debent niſi certū ſit de morte primi mariti, vel primæ vxoris,de ſecun.nup.nu.7. 188
Secundas nuptias contrahere an ſit licitum.ibi.nu.1. 187
Secundò nubentes an ſint benedicendi. ibi.nu.2. ead.
¶ Secularis clericus quare poſſit eſſe epiſcopus regularium, non tamen eorum præpoſitus,prior, vel abbas. de tempori.ordina.nu.5. 18
¶Sedes quādo dicatur vacare,ne ſede vacan.nu.1. 122
¶Semen an ſit deducendum in ſolutione decimæ.de deci.nu.12. 140
¶Senatus an legem condere poſſit.de conſtitutio.nu.10. 2
¶Senex an poſſit cōtrahere matrimoniū de frigi.& maleſi.nu.3. 179
¶ Sententia quid ſit, & ſententiæ ſpecies duæ aſſignantur,de ſenten.& re iudica. nu.1.2.& 5. 109
Sententia diffinitiua an per eundem iudicem reuocari poſſit.ibi.nu.5. ead.
Sententia diffinitiua qualiter proferri debeat.ibi.nu.7. 110
Sententia an reſcindatur prætextu nouorum inſtrumentorum.ibi.nu.11. 111
Sñia quo remedio ſubleuet.ibi.nu.12.ea.
Sententia quādo non ſit ſtatim executioni mittenda.de iudi.nu.13. 70
Sententia excommunicationis ſi lata eſt ab ordinario,vel delegato, & à ſummo pontifice confirmata, an ille qui tulit, poſſit ab ea abſoluere, de cōfirma.vti. vel inuti.nu.4. 116
Sententia excōicationis quando liget. de ſenten.

ſenten.excom.nu.17. 236
Sententia lata per falſas literas non debet executioni mandari. de cri.fal.nume.14. 216
Sentētia ex falſis literis lata ſine tpis præfinitione eſt retractanda.ibi.n.16.ead.
Sententia per colluſionem lata eſt nulla. de colluſio.detegen.nu.4. 218
Sententia inſurgens ex purgatione vulgari an valeat retractari,de purgatio. vulga.nu.3. 226
Sententiæ executio in quibus caſibus ſit differenda.de offi.delega.nu.21. 44
Sententiæ diffinitiuæ qui ſint effectus.de ſenten.& re iu.nu.10. 110
Sententiam interlocutoriam iudex poteſt reuocare.ibi.nu.2.& 3. 109
¶Sepeliri apud quam eccleſiam quis debeat,de ſepultu.nu.3. 137
Sepultura quid ſit.ibi.nu.1. ead.
Sepultura eccleſiaſtica quibus interdicatur.ibi.nu.5. ead.
Sepultura eccl'aſtica an ſit denegãda mortuo ĩ torneamētis,de tornea.n. 4. 206
Sepultura eccleſiaſtica ex quibus cauſis denegetur.ibi.nu.5. ead.
¶Sequeſtratio quid ſit. & quid ſit ſequeſter.de ſeque.poſſeſſio.nu.1. 92
Sequeſtratio quot modis fiat.ibi.n.2.ea.
Sequeſtratio regulariter eſt prohibita. ibi.nu.3. ead.
Sequeſtratio quibus modis permittatur. ibi.nu.4.& 5. ead.
¶Seruitutes an poſſint pignori obligari. de pignori.nu.8.& 9. 132
¶Seruus fugitiuus quis dicatur. de tempo.ordinatio.nu.17. 20
Seruus an poſſit ordinari. de ſer.non ordinan.nu.1. 33
Quid ſi fuerit ordinatus ſine manumiſſione,an in ſeruitutē reuocetur.ib.n.2.ea.
Seruus eccleſiæ an poſſit à prælato manumitti.ibi.nu.4. 33
Seruus manumiſſus & ordinatus in eccleſia à qua extiterit manumiſſus,an poſſit eccleſiã illã deſerere, ibi. remiſſiuè.
Seruus alienus conſecratus quare redditur domino,& non res aliena & conſecrata.ibi.nu.7. 34
Seruum ſuum ordinandum in clericum ſi quis manumittat,an poſſit ei imponere vt ſibi dicat horas.ibi.nu.5. 23
Et quid ſi dominus ſeruum vendicet, quem dicit ſe inuito & ignoranter ordinatum fuiſſe, vbi hæc cauſa ſtatus agetur.ibi.nu.6. 34
Seruus an teſtificari poſſit.de teſtib.numero.2. 96
Seruus an poſſit contrahere matrimoniũ & cum qua, de coniu.ſeruo.nu.1. 172
Seruus cui obedire teneatur,ſi eo tempore quo dominus ſeruitiũ exegit, vxor petit debitum.ibi.nu.2. 172
Seruus iudæorum a Chriſtiano redemptus an fiat ſeruus redimentis de iudæis.nu.18. 199
Serui iudæorum qualiter liberentur & redimantur.ibi.nu.17. 198
Serui & filij an furtum committant in rebus dominorum & parentum. de furt. nume.20. 211
¶Sigillum capituli vel conuentus fidem facit.de cleri.peregrin.nu.5. 38
Sigillum authenticum qui habere dicantur.de fide inſtru.nu.3. 101
Sigillo epi creditur.de proba.nu.16. 96
Sigilla prælatorum faciunt inſtrumenta authentica.de vſur.nu.36. 214
¶ Signum,vide ſupra in verſi. Sacramentum.ver.2.
¶Simonia quid ſit.de ſimo.nu.1. 192
Simonia vnde dicta.ibi.nu.2. ead.
Simonia committitur tribus ſpeciebus muneris.ibi.nu.3. ead.
Simonia voluntate ſola committitur.ib. nu.4.& 9. 193
Simonia an committatur ſi aliquid detur pro calice ſeu veſtibus benedicendis.ibi.nu.10. 193
Simonia in quolibet eccleſiaſtico miniſterio exercendo comitti poteſt.ibid. nume.11. ead.
Simonia eſt crimen enorme. ibid.numero.15. 194
Simonia in beneficijs inter enormia computatur de tempori.ordi.nu.15. 19
Simoniã an inducãt enxenia.ib.n.7. 193
Simoniã an inducat oīs pactio in re ſpirituali

tuali interueniente.de ſimo.n.25. 195
Simoniam an committat exigens aliquid in exequijs mortuorum, vel in benedictionibus nubentiũ, & in conſecrationibus epiſcoporum. ibi.nu.26. 195
Simoniam an cõmittat ſacerdos vel peccet celebrãdo, vel alia officia exequendo pro denarijs.ibi.nu.37. 195
Simoniam an comittant illi qui habent examinare doctores,& licentiam dare docendi,ſi obtentu pecuniæ licentiam præſtant, aliàs non datur. de magiſt. nume.1. 197
In ſimonia quando poſſit diſpenſari. de ſimo. nu.27.car.405. & an per epiſcopum.ibi.nu.28.& 35. 195
¶Simoniacè ordinatus quis dicatur. de ſimo.nume.29. 195
Simoniacè adeptus beneficium an teneatur ad omnes fructus perceptos & percipiendos.ibid.nu.22. 194
¶Simoniacus in quo caſu quis efficiatur renunciãdo beneficio.de renuncia. numero 9. 16
Simoniacus occultus ſuſpenſus eſt quo ad ſe,ita & occultus fornicator.de cohabita.clerico.& mulic.num.6. 117
Simoniacus furi comparatur,de ſimo.numero 9. 193
Simoniacus à quolibet accuſari poteſt. ibid.nu.16. 194
Simoniacus qualiter debeat puniri. ibid. nume.20. ead.
Simoniacus an efficiatur qui ſe cum bonis ſuis eccleſiæ confert.ibi.nu.39. 196
Simoniaci ſunt mediatores ſimoniæ, & infames, nec admittũtur ad teſtificandum.ibi.nu.42. 196
¶Socrates vt liberius philoſopharetur abiecit magnum auri pondus, de magiſt. nume.4. 197
¶Solennitas quæ requiſita ſit, in alienatione rerum monaſteriorum. de reb. eccle.non alienan.nu.4. 124
¶Solutio quid ſit de ſolutio.nu.1. 133
Solutio cui fieri debeat.ibi.nu.3. ead.
Solutionis quot ſpecies ſint.ibi.nu.2.ead.
Solutionis quis ſit effectus.ibi.nu.5. 134
¶Sors quid ſit. Diuinatio propriæ quid ſit. & quæ ſint ſpecies diuinationis, de ſortilegi.nu.1. 217
Ad ſortes an licitè recurratur.ibi.n.6. ead.
¶Sortilegi qui dicantur.ibi.nu.2. ead.
Sortilegorum pœna.ibi.nu.5. ead.
¶Spoliatio quid ſit. de reſtitu. ſpoliato. nume.1. 86
Spoliatus ſi de violentia criminaliter, de poſſeſſione ciuiliter poteſt interdictũ agat, an prius de poſſeſſione quam de violẽtia cognoſcendũ ſit. ibi.nu.9. 87
Cætera vide ſupra in ver. Reſtituendus.
¶Sponſa.vide infra in ver. Sponſus.
¶Sponſalia quid ſint,& vnde dicantur.de ſponſali.nu.1. 163
Sponſalia de futuro quot modis contrahantur.ibi.nu.4. ead.
Sponſalia de præſenti quæ ſint, & qualiter contrahantur.ibi.nu.5.& 6. ead.
Sponſalia de præſenti an differant à matrimonio non conſũmato.ibi.n.6. ead.
Sponſalia quando contrahi poſſunt ; & quando matrimonium.ibi.nu.8. 164
Sponſalia quando diſſoluant. ib.n.9. ead.
Sponſalia de futuro in quibus caſibus ſoluantur.de deſponſa.impube.n.9. 167
Sponſalia an contracta dicãtur, ſi quis iurat vel promittit ducere in vxorem vnam de filiabus ſuis.ibi.nu.11. ead.
Spõſalia de præſenti nõ ſoluũtur per ſpõſalia de futuro prius cõtracta ẽt ſi ſint iuramẽto valata.de ſpõſa duo.n.1.169
Sponſalia de præſenti non ſoluuntur per ſequens matrimonium etiam carnali copula conſũmatum.ibid.nu.2. ead.
Sponſalia ſecunda contracta viuente prima vxore per verba de præſenti non tenent.ibid.nu.3. 169
Sponſalia cũ duabus per verba de futuro nõ cõtracta an teneant. ibi.nu.4. ead.
Spõſalia ſi qs contrahat ſimul cũ duabus dicẽs,iuro vel promitto qđ contraham vtraq;, nihil agitur.ibi.nu.5. ead.
Quid ſi vna illarũ apta ſit ad mĩmoniũ, & alia illegitima & inepta.ibi.n.6. ead.
Sponſalia de futuro ſequentia non tollũt præcedentia eiuſdẽ naturæ.ibi.n.7. ead.
Sponſaliorum ſpecies quot ſint. de ſponſali.nu.4. 163

Ex ſponſalibus oritur publice honeſtatis inſtitia.ibi.nu.11. 164
¶Sponſus vel ſponſa de futuro cōpellitur contrahere matrimoniū & conſumare contractum per cenſuram eccleſiaſticam.ibi.nu.10. ead.
¶Spurij an poſſint admitti ad dignitates eccleſiaſticas. de filijs presbytero. numero 2. 30
Sterilitas qñ eſſe dicať.de loca.n.13. 131
¶Stipulatio an in contractu ſponſaliū requiratur.de ſponſali.nu.2. 163
¶Stuprum quid. de adulteri. nu.2. 207
Cætera vide ſupra in ver.Fornicatio.
¶Subarratio an inducat matrimoniū vel ſponſalia.de deſponſa.impu.n.18. 167
¶Subditus ſciens epiſcopum ſuum hæreticum, vel ſchiſmaticum occultum non præſciſſum,non debet permittere ſe ab eo ordinari.de tempo.ordina.n.9. 19
Subditus ignorans epiſcopum ſuū eſſe ſimoniacū,ſi ab eo ordinetur,an ordinū executionem recipiat.ibi.n.11. ead.
Quid ſi ſciat vel credit epiſcopū ſuum ſimoniacū nō ſuo ordine,ſed in collatione ordinū ſeu beneficiorū.ibi. n.2. 18
Subditus an in dubio teneatur obedire ſuperiori mandato. de maiori. & obedien.nu.4. 52
¶Subſtantialia ordinum quæ ſint.de æta. & qualita.ordinan.nu.5. 26
¶Sumpto an ſit præſtanda fides. de ſi. inſtru.nu.8. 102
¶Superior ad concedendum an diſpenſationem tenetur ex cauſa. de poſtula. prælato.nu.8. 9
Superior admittere debet poſtulationē, & ſi non admiſerit iniuria ſit poſtulato.ibi.nu.9. 9
Superior excedens modum in corrigendo,& ſi peccet,tamē non cogitur à ſubditis veniam poſtulare. de tempori.ordina.nu.40. 22
Superior deſcendere debet ad inquirendum cum canonicis eccleſiæ ſuæ.de accuſa.nu.28. 191
Superioris authoritas vitium tollit. de ſimo.nu.13. 194
Superiori quādo & à quibus ſit obediendum.de maio.& obe.nu.3. 52
¶Suſpenſo an prouētus eccleſiaſtici ſubtrahantur. de ſent.excom.nu.27. 237
Suſpenſi & excommunicati excluduntur à participatione ſacramentorum.de ſimo.nume.19. 194
¶Syndicus quis ſit.de ſyndi.nu.1. 60
Syndicus vnde dicitur.ibi.nu.2. ead.
Syndicus quis poſſit conſtitui.ibi.n.3. ea.
Syndici officium quid ſit.ibi.nu.4. ead.
Syndici confeſſio an præiudicet. de confeſſis.nu.5. 193
Reliqua vide ſupra in ver. Procurator.

T

Tacens plerūq; præſumitur conſentire.de ſimo.nu.32. 195
¶Templarij & hoſpitalarij ac Ciſterienſes,necnon alij monachi,an aliquod priuilegium habeant,de priuilegi.& exceſſi.priuile.n.9.10.& 11. 225
¶Temporale quando pro ſpirituale dari poſſit.de reſcrip.nu.12. 4
Tempus an ſit de ſubſtantia ordinum, de tempori.ordi.nu.6. 18
Tempora in quibus à nuptijs abſtinetur. de ferijs.nu.4.in ſi. 81
Tēpora probationū.de regulari.n.5. 300
Temporū ſucceſſus non ordo ſcripturæ in legibus & decretalibus attenditur. de conſtitu.nu.18. 2
¶Tergiuerſari quid ſit. de calumniatoribus.nu.2. 191
Tergiuerſator quis ſit,& qualiter puniatur.ibi.nu.5. 192
¶Teſtamentū quid ſit,de teſta.n.1. 135
Teſtamentum vnde dicitur. ibidem. numero 2. 136
Teſtamentū quas ſolennitates requirat. ibi.nu.5.& 6. ead.
Teſtamentum minus ſolenne quandò valeat.ibi.nu.7. ead.
Teſtamentum quis facere poſſit.ibid.numero 8.& 9. ead.
Teſtamentum qualiter infirmetur. ibid. nume.10.& 11. 136
Teſtamentum non legitimè factum an ſit ipſo iure irritum.ibi.nu.11. ead.
Teſtamentū nō ſolenne principis auctoritate validatur,de reſcrip.nu.13. 4

Teſtamentorum quot ſpecies ſunt.de teſta.nu.4. 136
Teſtamentorum defenſio ad eccleſiam pertinet.ibi.nu.13. 136
Teſtatoris voluntas eſt deambulatoria vſq; ad mortem.de teſta.nu.3. 136
¶Teſtimonium an & quando quis ferre poſſit in cauſa ſua principaliter vel ſecundario.de teſti.nu.9.& 10. 96
Teſtimonium dicere aduerſus coniunctos ſuos quæ perſonæ cogunt.ibi.n.13. 97
Teſtimonium ſuum ſubtrahentes an peccent mortaliter, de teſti.cogen. nu.4. & 5. 100
Teſtimonio vnius ſtandum eſt,de conſecratione eccleſiæ.de baptiſ.nu.29. 157
¶Teſtis qui non eſt bonæ vitæ & famæ non admittitur.de teſti.nu.6. 96
Teſtis eſſe non pōt,qui ſemel inter accuſatores apparuit.de accuſa.nu.19. 190
Teſtis an peccet recipiēdo aliquid ꝓ teſtimonio inferendo.de teſt.cogē.n.6.101
Teſtis ſup eo tm̄ quo iurat, & ſup quo inducitur deponere dēt. de teſt.n.27.99
Teſtis ſi prius deponat & poſtea iurat an valeat teſtimonium.ibi.nu.28. ead.
Teſtes quando lite non conteſtata recipiantur, & ad ſententiam diffinitiuam procedat,vt lite nō conteſt.n.1.& 2.76
Teſtes & inſtrumenta an parem vim habeant.de proba.nu.11. 95
Teſtes quot requirantur ad improbandum inſtrumentum.ibi.nu.12. ead.
Teſtes qui eſſe poſſunt,& qui non , & quæ in teſtibus conſideranda ſunt. de teſti. nu.1.cum ſequenti. 96
Teſtes quando duo ſufficiant, & quando non.ibi.nu.14. 97
Teſtes iurare debent dicere veritatem quam nouerunt.ibi.nu.15. 97
Teſtes quando ſint regulariter producendi.ibi.nu.16. ead.
Teſtes produci poſſunt vſque ad tertiam productionem.ibi.nu.17. ead.
Teſtes in quibus concordari dicantur.ib. nu.20. 98
Teſtes ſingulares an & qñ probent.ibid.
Teſtes qñ dicātur ſingulares. ibi.n.21.98
Teſtes an publicatis atteſtationibus produci poſſint.ibi.nu.22.& 23. 99
Teſtes noui an & quando admittantur. ibi.nu.24. 99
Teſtes ꝓducti corā arbitris an poſſint ꝓduci corā iudicibus, & ad id quod primo fuerant producti.ibi.nu.29. 99
Teſtes pñt ēt apud eundem iudicem iterato produci, & ad idē variato tamen modo agendi,& quando.ib.nu.30.100
Teſtes generaliter coguntur prohibere teſtimonium, & qñ & qualiter compellendi ſunt.de teſti.cogen.nu.1. 100
Teſtium præſentia facit vt inſtrumento credatur.de proba.nu.10. 95
Quatuor ſunt quæ tollunt copiam probandi per teſtes.de teſtib.nu.26. 99
¶Theſauri cuſtodia qñ ad ſacriſtam pertineat.de offi.ſacriſtæ.nu.2. 40
¶Titulum quis nō deſinit habere in priori eccleſia,quouſq; poſſeſſionē adeptus ſit in ſecunda.de inſtitu.nu.6. 121
¶Torneamenta q̄ ſint.de tornea.n.1. 206
Torneamenta quare fieri prohibeantur, ibi.nu.2. ead.
Cætera vide ſupra in ver. Militem.& in ver.Mortuo.& in ver.Pœna.
¶Trāſactio quid ſit,de tranſactio.n.1. 55
Tranſactio vnde dicatur.ibi.nu.2. 55
Tranſactio an in criminalibus locum habeat.ibi.nu.3. ead.
Tranſactio an ceſſet in actionibus famoſis.ibi.nu.4. ead.
Tranſactio in quibus caſibus locum non habet.ibi.nu.9. 56
Trāſactionis effectus qui ſint.ib.n.10.ea.
¶Transferri qui poſſint , & qui transferendi poteſtatem habeant, de tranſlatio.prælato.nu.2.3.& 4. 14
Transferrendi cauſæ quæ ſint.ib.nu.5.15
¶Trāſigere qui poſſit,de trāſactio.n.2.55
Tranſigere in cauſa eccleſiæ an poſſit prælatus.ibi.nu.6.c.55.& nu.7. 56
Tranſigi an poſſit ſi agatur ſuper eccleſia. ibi.nu.8. ead.
¶Tranſlatio quid ſit.de trāſla.ꝑla.n.1.14
Tranſlatum an ſequantur honores reales.ibi.nu.6. ead.
¶Treuga quid ſit,& quid ſit pax. de treuga & pa.nu.1. 53

Treuga canonica quando ſit ſeruanda, & qñ bellum ceſſare debent.ib.nu.3.ead.
Treugæ canonicæ quibus perſonis perpetuo debeantur.ibi.nu.4. ead.
Treugarum quot ſpecies ſint.ibi.n.1. 53
¶Trinitas ſancta cur ſumma vocetur.de ſum.Trini.nu.3. 1
Trinitas quare ſic dicatur.ibi.nu.4. ead.

V

Vasa ſacra an alteri eccleſiæ vel priuatæ perſonæ vendi pñt. de rebus eccle.alienan.nu.8. 124
¶Vaſalli hæreticorum ipſo iure a fidelitate ſunt liberati.de hæreti.nu.11. 200
¶Velleiani priuilegium an per pactum tollatur.de priui.& exceſſi.priuilegiato.nu.7. 224
¶Velum conſecrationis à quo debeat imponi.de tempo.ordina.nu.4. 18
Velum quotuplex ſit. ibi.nu.5. 18
Velum prælationis etiam olim dabatur abbatiſſæ.ibi.nu.6. ead.
¶Venari quare clerico prohibeatur, & non piſcari.de clerico venato.n.2. 218
Venatio quotuplex ſit, & quibus,ac quando permiſſa.ibi.nu.1. 218
Venditor tenetur ita quod venditor habeat vacuam poſſeſſionem. de emptio. & vendi.nu.5. 128
Venditor an teneatur ſolum de euictione.ibi.nu.9. ead.
Venditores colũbarũ ſunt, qui gradũ vel gratiam ſpirituale gratia humanę contributionis exercẽt.de magiſt.n.3. 197
¶Verbum productio,quomodo intelligatur.de tæſtib.nu.17. 97
Verbum reddendi,quid importet.de feudis nu.5. 131
Verbum quid ſit,de verb.ſigni.nu.1. 140
Verbũ quare dicatur filius Dei.ibi.n.2.e.
Verbum Dei dimittit peccata.ibi.
Verbum vnde dictum, & qualiter verba debeant interpretari.ibi.
Verba ad quid ſint inſtituta.ibi.nu.1. 240
Verba reſcriptorum domini Papæ interpretantur à Papa.ibi.nu.4. 240
Verba cum effectus ſunt accipienda. de offi.deleg.nu.8. 43
Verba quæ requirantur in forma baptiſmi.de baptiſ.nu.7. 158
Verba ſufficientia ad excommunicãdum. de ſenten.excom.nu.43. 238
¶Veſtimenta clericorum ſordida,& pallæ altarium qualiter lauari debeant. de cuſto.Euchari.nu.4. 158
Veſtimenta ſacra vetuſtatur conſumpta incendi debent.ibi.nu.5. ead.
¶Vibrans baculum ſuper caput clerici volens illum percutere & nõ percutiens, an incurrat pœnã canonis ſi quis ſuadẽte,xvij.q.iiij.de ſent.excom.n.45. 238
¶Vicaria perpetua ordinariã iuriſdictionem non inducit.de offi.archi.n.6. 38
¶Vicarius quid ſit, & quod ſit vicarij officium.de offi.vica.nu.1.c.40.& nu.6. 41
Per vicarium in quibus caſibus deſeruiri poſſit.ibi.nu.7. 41
Vicarius quod ius in eccleſia habeat.ibi. nume.8. ead.
Vicarius habẽs vnam vicariam an aliam habere poſſit.ibi.nu.9. ead.
Vicarius vicarium conſtituere non poteſt. Fallit in archipresbytero.ibi.nu. 10.& 12. 41
Vicarius poteſt gratis conſtitui, & conſtituto prouidendum eſt vnde viuat, ne prælati vices ſuas.nu.3. 196
¶Vicedñs.vide ſupra in ver. Procurator.
¶Viduæ qualiter velari debeant de tempori.ordi.nu.3. 18
Viduas nullus pontificũ velare poteſt.ib.
¶Vigilia occurrens in dominica ieiunari debet in ſabbato. de obſeruatio.ieiun. nume.7. 159
¶Vir tenetur miniſtrare neceſſaria vxori, quæ debitum reddere non valet. de celebra.miſſa.nu.20. 155
Vir & vxor an ſibi communicent actionem & paſſionem in materia de qua de cognatio.ſpiritua.nu.3. 175
Vir ſi proclamat ad iudicium dicendo ſe frigidum & maleficiatum, & mulier dicit eum eſſe potẽtem,an iuramẽto viri credatur.de frigi.& malefic.nu.9. 180
Vir qui occultè adulteratur,an poſſit vxorem manifeſtè adulterantem accuſare, & dimittere ſine peccato.de diuor.numero 15. 185

Vir communicans cum vxore excommunicata, an & ipſe excommunicetur. de ſen ten.excom.nu.30. 237

Viri vel vxores nunquid peccent exigẽdo debitum, vel reddendo in diebus ſolennibus, vel in locis ſacris. de matri. contra.cont.interdi.eccle.nu.5. 181

Cætera vide ſupra in ver.Ratio.

Virginum conſecratio quando fieri poſſit.de tempo.ordina.nu.2. 18

¶Virilia ſibi abſcindens an ſit ordinãdus. de corpo.vitia.ordi.nu.8. 36

¶Vis quinq; ſunt genera. de his quæ vi metusve ca.ſi.nu.1. 61

Vim vi ꝙ repellere liceat, quomodo intelligatur.de homici.nu.7. 205

¶Viſitare debẽt ſuas diœceſes diœceſani, & quando, de offi.ordina.nu.17. 50

¶Viſitatio eccleſiarum quando fieri debeat, & quoties.de cenſi.nu.14. 153

¶Viſitator eccleſiæ nunquid quod domi ſolet expendere, expẽdere debeat in via dum viſitat, vt ſaltem in eo eccleſiæ releuentur.de cenſi.nu.12. 153

¶Vltimæ voluntatis quis ſit effectus. de teſta.nu.12. 136

¶Vnctio quid ſit, qui, & à quo inungantur, de ſacra vnctio.nu.1.& 2. 29

Vnctiones de quibus.ibi.nu.2.& 3.quid ſignificent.ibi.nu.4. 29

Vngitur quilibet Chriſtianos bis ante baptiſmum.ibi.nu.3. ead.

Vnguntur manus ſacerdotis chriſmate, cũ ordinatur.ibi.nu.2. ea.

¶Vnus ſi conſtruit eccleſiam, & ei plures ſuccedunt heredes, omnes ſunt patroni. de iure patrona.nu.15. 151

¶Voluntas imperfecta per ſe non tollit ſolenne teſtamentum præcedens, ſed cum decennio tollit.de reſcri.nu.49. 6

Reliqua habes ſupra in ver.Vltima.

¶Voracitas quare vitanda de tempo.ordina.nu 25. 20

¶Votum quid ſit, de voto.nu.1. 145

Votum voluntarium ſubdiſtinguitur. ibi. numero 3. 146

Votum ſimplex impedit matrimoniũ contrahendum, & dirimit iam contractam. ibid.nu.4. ead.

Votũ frangens an peccet.ibi.nu.3.& 4. ea.

Votum quod quis ante monachatũ emiſſit, an poſſit per abbatem reuocari. de voto.nu.6. 146

Votũ à quo diſpẽſari poſſit.ibi.nu.10. 146

Votum quot modis ſolennizetur. de regulari.nu.15. 143

Votum ſolẽne dirimit matrimonium iam contractũ, qui cleri.vel vouent.n.7. 171

Votum ſeruandum eſt ibi.nu.8. ead.

Voti violatio an inducat peccatum mortale ibidem.

A voto quot modis diſcedi poſſit. de voto.nu.11. 146

Vota omnia an poſſint redimi & commutari.ibi.nu.7.& 9. 146

Votorũ ſpecies quot ſunt.ibi.nu.2. 145

¶Vouens an poſſit differre votum exequi. de voto.nu.12. 146

Vouens ſimpliciter continentiam, qui poſtea iurauit de contrahendo, ad quid teneatur.qui cleri.vel vouen.nu.10. 171

Vouentes an impediantur contrahere matrimonium.ibi.nu.6. ead.

¶Vouere quis poſſit, de voto nu.5. 146

¶Vſucapio in quibus rebus obtineat. de præſcriptio.nu.1. 107

Vſucapio triennij an in rebus eccleſiaſticis mobilibus & profanis locũ habeat. ibi.num.7. 108

¶Vſura quid ſit.de vſur.nu.1. 212

Vſura & pœna promiſſa in quo differant. ibi.num.3. ead.

Vſura vnde dicitur.ibi.nu.4. ead.

Vſura in quib⁹ rebus cõmittaꝛ.ibi.n.5. ea.

Vſura in quibus caſibus petatur de iure canonico.ibi.nu.10. 212

Vſura centeſima & vſura ſextupla.ibi. numero 13. 213

Vſura an cõmittatur ſi quis mutuat cum pacto quod ſibi alia vice mutuo detur. ibi.num.20. 213

Vſuram quæ inducant, de ſimo.nu.9. 193

Vſurã an dicãtur cõmittere illi q tpe vindemiarũ & meſſiũ emũt vilius frumẽta & vina, vt vendant carius. & qd de nautico fœnore. De vſuris nu.29. 214

Vſuræ veniunt ex mora.ibi.nu 8. 212

Vſuræ oĩ iure ſunt ꝓhibitæ.ibi.nu.14. 213

Vſurarium

Vſurarum ſpecies quot ſint.ibi.nu.6. 212
Vſuras alieno nomine exigens an illas reſtituere teneatur.de vſur.nu.28. 214
Vſuras ſi quis repetat,& excipiatur cōtra eum q ipſe repetere non poteſt,niſi reſtituat quas extorſit ipſe vel is cui ſucceſſit, ipſe autem replicet paratus ſum reſtituere ſi ſit qui petat, quid faciet iudex eccleſiaſticus ſup hoc.ibi.nu.23. 213
Vſuras cōmittere qſi quis dicat. de vſur. nu.29.30.31.32.33.& 34. 214
¶Vſurarius quilibet vel eius hæres in iudicio animæ tenetur totum reſtituere quod exactum eſt.de vſur.nu.15. 213
Vſurarius reſtituens partem fœnebris pecuniæ an liberetur ſi debitor à quo exegit aliam partem ſibi remittat. ibi. numero 21. 213
Vſurarij à quibus compellantur vſuras reſtituere.ibi.nu.10. 212
¶Vtilitas per dignitatem augeri debet.de vſu pallij nu.3. 15
Vtilitas communicantis cum excommunicato.de ſen.excom.nu.29. 237
¶Vxor an peccet mortaliter frāgendo votum abſtinentiæ, ad mandatum mariti. de maiorita.& obedien.nu.8. 52
Vxor illius qui ea inuita & ignorante religionem iurauit, an ſimiliter eo inuito monaſterium intrare poſſit.de conuerſio.coniu.nu.6. 144
Vxor adulteri an eo inuito poſſit intrare religionem.ibi.nu.7. ea.
Vxor an teneatur ſequi maritum leproſum.de cōniu.lepro.nu.2. 172
Vxor ſeparata per ſententiam à viro propter fornicationem, an ſi vir fornicatur poſſit illum repetere.de diuorti.numero 13. 185
Vxor donationem propter nuptias, & maritus dotem lucratur ex pacto conuento.de dona.inter vir.& vxor.nu.14. 186
Vxor tenetur alere virum egentem. ibid. numero 18. 187
Vxor an poſſit obijcere fornicationem ſpiritualem marito accuſanti de carnali, de adulter.nu.6. 208
Vxor an in rebus mariti furtum cōmittat & qualiter maritus contra eam agat.de furt.nu.18. 211
Vxori præſtans opem ad furandum marito furti tenetur.ibi.nu.19. ea.
Vxorem ſuam cognoſcere quādo quis abſtinere debeat.de matrimo.cōtract.contra interdict.nu.3.& 4. 181
Cætera require ſupra in ver. Ratio.& in ver.vir.

LAVS DEO.

TABVLA RVBRICARVM EX SVMMA D. GOFFREDI TRANENSIS IVRECONSVLTI CELEBERRIMI.

ACcvsationibvs, inquiſitionibus,& denũtiationibus. car.188
Adulterijs & ſtupro. car. 207
Aetate & qualitate ordinandorum. 26
Alienatiōe iudicij mutandi cauſa facta. 64
Appellationibus 107
Apoſtatis 201
Arbitris. 65

B

Baptiſmo & eius effectu. 156
Bigamis non ordinandis. 36

C

CAlumniatoribus. 191
Capellis monachorum & aliorum religioſorum. 149
Cauſa poſſeſſionis & proprietatis. 84
Celebratione miſſarum, ſacramento Euchariſtiæ &c. 154
Cenſibus. 151
Clandeſtina deſponſatione. 168
Clericis peregrinis 37
Clericis peregrinantibus. 115
Clericis coniugatis. 117
Clericis non reſidentibus in eccleſia. 118

Clericis

Clericis pugnantibus in duello. 206
Clerico ægrotante 120
Clerico venatore 218
Clerico percuſſore 219
Clerico maledico 219
Clerico excõmunicato miniſtrante. 220
Clerico non ordinato miniſtrante. 221
Clerico per ſaltem promoto. 221
Cognatione ſpirituali 174
Cognatione legali 175
Cohabitatione clericor. & mulierũ. 117
Colluſione detegenda. 217
Commodato 126
Conceſſione præbendæ vel eccleſiæ non vocantis 121
Gonditionibus appoſitis in deſponſatione vel alij contra. 169
Confeſſis 93
Confirmatione vtili vel inutili. 115
Coniugio leproſorum 172
Coniugio ſeruorum. 172
Conſanguinitate & affinitate 176
Conſecratione eccleſiæ vel altaris. 153
Conſtitutionibus 2
Conſuetudine 7
Conuerſione coniugatorum 143
Conuerſione infidelium 145
Corpore vitiatis ordinandis 35
Crimine falſi 215
Cuſtodia Euchariſtiæ. 158

D

Decimis, primitijs & oblationib. 139
Delictis puerorum 218
Depoſito 126
Deſponſatione impuberum 166
Dilationibus 79
Diuortijs 183
De dolo & contumacia 88
Donationibus 134
Donationibus inter virũ & vxorem. 185

E

Eccleſijs ædificandis 160
Electione & electi poteſtate. 9
Emptione & venditione 128 (90
Eo q. mittitur in poſſeſſio cã rei ſeruãdæ
Eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium 171
Eo qui cognouit conſangui. vxoris ſuæ vel ſponſæ 175
Eo qui ordinem furtiuè ſuſcepit 221
Exceptionibus 165
Exceſſibus prælatorum & ſubditorũ. 222

F

Ferijs 80
Feudis 131
Fide inſtrumentorum 101
Fideiuſſoribus 132
Filijs presbyteror. ordinãdis vel non. 30
Foro competenti 71
Frigidis & maleficiatis 179
Furtis. 210

H

Haereticis 199
His quæ vi metuſve cã fiunt. 61
His quæ fiunt à prælatis ſine conſenſu capituli 122
His quæ fiũt à maiori parte capituli. 123
His qui filios occiderunt 202
Homicidio 204

I

Immunitate eccleſiarum 161
Infantibus & languidis expoſitis. 203
In integrum reſtitutione 62
Iniurijs & damno dato. 227
Inſtitutionibus 120
Iudæis & Sarracenis 198
Iudicijs 67
Iuramento calumniæ 78
Iureiurando 103
Iure patronatus. 149

L

Libelli oblatione 73
Litis conteſtatione 76
Locatio & conducto. 129

M

Magiſtris 197
Maioritate & obedientia. 51
Matrimonio contracto contra interdictum eccleſiæ 180
Mutuis petitionibus. 74

N

Natis ex libero ventre 173
Ne clerici vel monachi ſecularibus negotijs ſe immiſce. 162
Ne prælati vices ſuas ſub annuo cenſu concedant 196
Ne ſede vacante aliquid innouetur. 122
Noui operis nunciatione 222

Obligatis

O
Obligatis ad ratiocinia 34
Obſeruatione ieiuniorum 159
Officio archidiaconi 38
Officio archipresbyteri 39
Officio primicerij 39
Officio ſacriſtæ 40
Officio vicarij 40
Officio & poteſtate iudicis delegati. 42
Officio legati 47
Officio iudicis ordinarij 48
Officio iudicis 50
Ordinatis ab epiſcopo qui epiſcopatui reſignauit 25
Ordine cognitionum. 81
P
PActis 54
Parochijs & alienis parochianis. 138
Peculio clericorum 135
Pœnis 228
Pœnitentijs & remiſſionibus 229
Pignoribus 131
Plus petitionibus 83
Poſtulando 56
Poſtulatione prælatorum 8
Præbendis 119
Præſcriptionibus 106
Præſumptionibus 102
Precario 125
Presbytero non baptizato 157
Priuilegijs & exceſſib. priuilegiator. 223
Probationibus 94
Procuratoribus 57
Purgatione canonica 226
Purgatione vulgari 226
Purificatione poſt partum. 160
Q
QVi clerici vel vouentes matrimonũ contrahere poſſunt. 170
Qui filij ſint legitimi 181
Qui matrimo. accuſare poſſunt. 182
R
RAptoribus, incendiarij, &c. 209
Rebus eccleſiæ alienandis vel non alienandis 124
Regularibus 142
Regulis iuris 241
Religioſis domibus 148
Reliquijs & veneratione ſanctorum. 158
Renuntiatione 15
Rerum permutatione 130
Reſcriptis 3
Reſtitutione in integrum 62
Reſtitutione ſpoliatorum. 86
S
SAcramentis non reiterandis 29
Sacra vnctione 29
Sagittarijs 207
Schiſmaticis 200
Scrutinio in ordine faciendo 25
Secundis nuptijs 187
Sententia & re iudicata 109
Sententia excommunicationis. 233
Sepulturis. 137
Sequeſtra. poſſeſſio. & fructuum. 92
Seruis non ordinandis. 33
Simonia. 192
Solutionibus. 133
Sortilegijs. 217
Sponſalibus. 163
Sponſalibus duorum. 169
Statu monachorum & canonicorum regularium. 146
Succeſſionibus ab inteſtato. 136
Summa Trinitate & fide catholica. 1
Supplenda negligentia prælatorum. 17
Syndico. 60
T
TEmporibus ordinationum & qualitate ordinandorum. 18
Teſtamentis. 135
Teſtibus. 96
Teſtibus cogendis. 100
Torneamentis. 206
Tranſactionibus. 55
Tranſlatione prælatorum. 14
Treuga & pace. 53
V
VErborum ſignificatione. 246
Vita & honeſtate clericorum. 116
Voto & voti redemptione. 145
Vſu pallij. 15
Vſuris. 211
Vt eccleſiaſtica beneficia ſine dimi. conferantur. 123
Vt lite non conteſta. non procedatur ad teſtium receptionem vel &c. 76
Vt lite pendente nihil innouetur. 91

FINIS.

INCIPIT SVMMA SVPER TIT. DECRETALIVM COMPILATA A MAGISTRO GOFFREDO DE TRANO.

DOMINI PAPAE SVBDIACONO ET CAPELLANO.

GLOSSARVM diuerſitas intelligétiam textus nonnunquã obtenebrat;& dum per eas infra,& ĩ.di ſcurritur,ſtudentis diſtrahiẽ animus, hebetaẽ ingeniũ, quaſi labirintum lector ingreſſus, ut piſcis intra rethia prouolutus, laqueos uidet undique, latus pertimeſcit utrinque, & quo diuertat ignorat, néue qui prius incertus fuerat incertior relinquatur. Idcirco ego Gofredus de Trano domini Papæ ſubdiaconus & capellanus tam frequentibus, quàm deuotis ſcholarium precibus exhortatus, ac officialium Romanę Curiæ inſtantia prouocatus, ad communem utilitatem & eorum maximè qui Iuris Canonici ſunt alumni, quorum profectum libenter proſequor & amplector, ſuper rubricis Decretalium ſummam ággredior, de illius auxilio ſperans qui dat affluenter, & non improperat; qui dixit, Aperi os tuum & ego adimplebo illud; A quo omnis modus locutionis poeticæ, & quælibet decoræ pronunciationis ueritas ſumpſit exordium; In quo omnis ratio ſupernæ ſcientiæ uel terrenæ creaturæ conſiſtit, utpotè qui earum caput, auctor eſt, & origo; In eo enim perfecta uirtus, & ſapientia inuenitur: In hoc igitur opere plenè inuenies quidquid alibi ſparſim quæris: In hoc in ſuis tractatibus omnia decidentur. Et tam rudes in Iure Canonico quàm prouecti potiſſimè tenentes cathedras magiſtrales, uias inuenient luminoſas, per quas data copia diſſerendi errores eliminabunt antiquos, & reprobas opiniones ueterum confutabũt. Hic iudices animarum ſalubria quærent conſilia. Hic ſub certis rubricis inuenient ex quibus cauſis irregularitas diſpenſabilis, uel indiſpenſabilis incurratur, & per quos ualeat diſpenſari. Qualiter conſideratis criminibus & circunſtantijs peccatorum adhibeantur remedia conſcientijs ſauciatis. Hic Prælati & alij forenſes iudices inſtruentur quomodo pro tribunali oporteat iudicare. Verùm quia nouum & ab alijs intentatum aſſumo, & rude opus limam correctionis expoſcit; ſi quid dixero in hoc, quod uideatur ueritati contrarium, peritorum correctioni ſubijcio & expono. Nam ſi quid aliter ſapitis, hoc uobis dominus reuelauit, & qualis ego ſum in ſcriptis aliorum, tales alios uolo intellectores eſſe meorum.

SVMMARIVM.

1 *Decretalium noua compilatio quare & à quo facta fuerit.*
2 *Rubrica hæc prima ponitur de Summa Trinitate & fide Catholica, & quare.*
3 *Sancta Trinitas cur ſumma uocetur.*
4 *Trinitas quare ſic dicatur.*
5 *Fides catholica quæ ſit.*
6 *Diſputare publicè non licet de fide catholica cum hominibus alienæ communionis.*

14 *Conſtitutionibus qualiter derogetur.*
15 *Iura omnia ſunt in pectore Papæ uel Principis.*
16 *Factorum habere memoriam, & in nullo peccare, diuinitatis eſt potius quam humanitatis.*
17 *Canon poſterior ordine corrigitur per prìorem.*
18 *Temporum ſucceſſus non ordo ſcripturæ in legibus & decretalibus attenditur.*
19 *Conſtitutio quando liget.*
20 *Pœna non ſeruantium conſtitutiones canonicas quæ ſit.*
21 *Conſtitutiones canonicas interpretantur qui eas faciunt.*
22 *Res inter quoſdam iudicata alijs non præiudicat.*

DE CONSTITVTIONIBVS.

RVBRICA.

1 POSTQVAM † Deus formauit ho
minem ad imaginem & ſimilitu-
dinem ſuam.ut.33.q.5.hæc imago.
& in ætate uirili, ut de pæni.di.2.§.Ro-
manos,prodijt cum eo ius naturale.Illud
enim incœpit ab exordio rationabilis
2 creaturæ. ut.5.di.in prin. † Demum lex
uetus data eſt per Moyſen,& prophetas:
Poſt modum tranſlato ſacerdotio lex no
ua ſucceſſit.ut infra.eod.c. tranſlato. Sed
quia hominum creſcente malitia effre-
nata cupiditas quotidie noua litigia ge-
nerabat.ut ſupra in proœmio,ita ut plura
eſſent negocia quàm uocabula. ut.ff.de ꝑ
3 ſcri.uer.l.natura.† Sancti patres decreta,
& conſtitutiones ſummi Pötifices edide-
runt,ut ſub iuris regulis homines coarta-
ti diſcant honeſtè uiuere, alterum non
4 lædere, ius ſuum cuique tribuere. † hæc
.n.ſunt præcepta iuris ut.ff. de iuſt.& iu.l.
5 iuſticia.§.iuris præcepta.† Et licet hoc
uerbum cöſtitutio ad omnes Decretales
oẽſque leges ualeat prorogari; Nã aliàs
reſtricto uocabulo conſtitutiones dicun-
tur principũ,leges populi romani, & edi-
cta prætorum: In hac tñ Rubrica tracta-
tur ſpecialiter de quibuſdam conſtitutio
nibus quæ dici poſſunt conſtitutiones cõ
ſtitutionũ; qa ſub Rubrica iſta tractatur
de alijs ſtatutis canonicis obſeruandis.ut
j.eo.ti.c.j. Et de ui,& poteſtate aliarũ cõ
ſtitutionum. Oĩs.n.conſtitutio cũ editur
futuris dat formam negocijs,& præterita
diſpẽdijs non cõmẽdat.ut.j.eo.c.2.Et qui
poſſunt in rebus eccleſiaſticis conſtitue-
re,quia non layci.ut.j.eo.ti.q̃ in eccleſia
6 rũ.& c.eccleſi.& 96.di.bene qdẽ.† Qđ cõ
ſtitutio debet eſſe clara nihil ambiguum
continens uel obſcurum.ut j.eo.c.ulti.4.
di.c.erit.j.de uer.ſignifi.abbate.Nihil eſt
adeò conſtitutionum & legum proprium
ſicut claritas,ut in authẽ.de teſt.imperfe.
§.nos igitur,colla.8. ¶ Videndum eſt igi
tur quid ſit cöſtitutio.Vnde dicat̃. Quis
poſſit facere cöſtitutionem.Quæ cã ſit cõ
ſtituendi. Quæ uirtutes conſtitutionum,
& qualiter conſtitutionibus derogetur.
Quãdo conſtitutio incipit arctare.& quę
ſit pęna non obſeruantium. ¶Cõſtitutio
7 † eſt ius ſcriptum.1.diſt.§.cum itaque. Si
cut conſuetudo eſt ius non ſcriptũ mori-
bus utentium approbatum.ut ea.di.Con
ſuetudo. Nam ex non ſcripto ius uenit
ut inſti.de iure natu.gen.& ciui.§.ex non
ſcripto, ergo competenter poſt iſtum
tractatum ſequitur tractatus de conſue-
tudine. ¶ Dicitur conſtitutio quaſi com
8 mune ſtatutum. ¶ † Nam Papa cum fra
tribus ſuis, & cæteri prælati cum capitu-
lis & canonicis ſuis conſtitutiones facere
poſſunt.ut.j.de ſent.excõ. c. inter alia.j.
de his quæ fi. a præla.per totum.¶Poteſt
& legatus cõſtitutionem facere. vt infrà
de uerb.ſig.ex parte.j.de loca. & cõduc.
Ex reſcripto.infra de conſang. & aff. qđ
dilectio.infra de offi.le.c.6. ¶Item & ca-
pitulum circa ea quæ ad ipſum ſpectant
ut infra.e.c.Cum acceſſiſſent,& c.Cũ in-
feratur. Poteſt & aliud collegium appro
batum.ut infra.eo.c.ex literis.Item ſyno
dus prouincialis.ut 16.di. quod dicitis.Si
nodus epiſcopalis.ut 18.diſ.de conciliis.
& c. decreuimus.Sic & princeps cum ſuis
proceribus conſtitutionem facere poteſt
ut C.de le.& con.l.humanum. Et præfe-
ctus prætorio,ut.C.de off.prefec.preto.l.
normam.Item hi quibus mandat Impera
tor,ut & in prologo inſti.§.cũque hoc deo
propicio peractum. & hoc eſt quod alibi
dicitur omnia noſtra facimus quibus a
nobis auctoritas impartitur. ut C.de ue.

iur.enu.l.1.§.cũque.& §.ſed neque. ¶ Itẽ
9 populus romanus† etiã legem hodie, uel
conſtitutionem condere põt, ut patet ex
deſcriptione legis.ut inſt.de iure na.gen.
& ciui.§.lex eſt:licet dicatur ptãs in prin
cipẽ tranſlata.ut C. de uet.iure enu. l.1.
§. & hoc etiam, dicitur enim tranſlata.i.
conceſſa non ꝙ oĩs populus a ſe abdica-
uit ptãtem;& ſic dicitur transferri iuriſdi
ctio a delegante in delegatum.ut.ff.de of
fi.eius cui man.eſt iuriſ.l.1.§.qui manda-
tũ : nã etſi olim poteſtatem condendi le-
gem populus in principem tranſtuliſſet,
tamẽ poſtea reuocauit., ut ff.de or.iu.l.2.
§.ex actis.§.quod ad magiſtratus.& l.cum
10 placuiſſet. ¶ † Item ſenatus legem conde
re poteſt,ut ff.de le.& ſe. con.l.non ambi
gitur.Nec ob.quod aliàs dicitur,ſoli prin
cipi licere cõdere leges.ut C.eo.ti.l.ulti.
quia ſuperiores,de quib. dictũ eſt ꝙ poſ-
ſint condere legem,principis auctoritate
condere intelliguntur. Sic & in Papa di-
cendum eſt,ut legati,prelati, capitula,&
concilia auctoritate ipſius facere conſti-
11 tutiones intelliguntur † Vnde & in con
ciliis excepta intelligitur auctoritas do-
mini Papę,ut infra de elec.ſignificaſti.18.
di.per totũ.3.q.6.dudũ.&.c.peregrina.9.
q.2.cuncta.& c.ſaluo. & ita uidimus q̃d
ſit conſtitutio,unde dicatur,& quis conſti
12 tutionem facere poteſt. ¶ Cauſa † uero
conſtitutionum eſt ut appetitus noxius
ſub iuris regulis limitetur,ut ſupra in ꝓ-
œmio; & ut humana coerceatur audacia,
tutaq́; ſit inter improbos innocẽtia. ut 4.
13 di.facere.¶ Virtutes aũt cõſtitutionũ† sũt
quattuor.Omnis .n.conſtitutio aut præci
pit,ut ſtatuta canonica obſeruari.ut infra
e.c.1.ut clerici regulare propoſitũ & ho-
neſtum habitum deferentes continenter
& caſtè uiuere ſtudeant.ut j. de ui. & ho.
cle.c.Deus q.& c. ut clericorũ. Aut ꝓhi-
bet,ut clericos ſecularibus negociis immi
ſceri.ut j.ne cle.uel mo. & j.ne pręlatiui
ces ſuas.ꝑ totũ,& idẽ in oĩbus edictis ꝓhi
bitoriis: Aut permittit,ut uir fortis præ-
mium petat.ut 4.di. omnis lex 23. qu. 1.
militare. Item minora permittit ut ma-
iora uitentur.ut.13.di. nerui. Aut punit
ſcelera & delicta infrà.de pœ. per totum
unde uerſus.Quattuor ex uerbis uirtutes
collige leges.Permittit,punit,imperat,at-
que uetat. Conſilia uerò quæ in iure in-
ueniuntur,uoluntatis ſunt,non neceſſita
tis.ut 28.diſ.ſic enim neque &.c.iam nũc.
14.q.1.quòd præcipitur.ff. de re.uen.l.is
qui deſtinauit.& ideo non adijcitur quin-
tum membrum, nam hoc continetur ſub
illo membro permittit , qui enim conſu
14 lit, ſatis permittit. ¶ Derogatur enim† cõ
ſtitutioni priori per poſteriorẽ ut.j.de co
gna.ſpi.c.1.ff.de le.& con.l.nõ ẽ nouũ, ẽt
ſi nulla in poſteriori mẽtio habeat, licet
ſecus ſit ĩ reſcriptis,ut j.de reſcrip.c.cæte
rũ,&.c.ex parte. Et eſt rõ diuerſitatis,qa
ĩ legib⁹ & cõſtitutionibus cõtinent iura.
15 † Omnia autem iura ſunt in pectore
Papę uel Principis.ut C. de teſta.l.oĩum.
Et iõ, cum princeps condit legem poſte-
riorẽ,quaſi ex certa ſciẽtia faciat memor
prioris,tollitur prior: Sed in reſcriptis cõ
16 tinentur facta † factorum autem omniũ
habere memoriam & in nullo peccare,di
uinitatis eſt potius,quàm humanitatis.ut
C.de ue.iu.enu.l.j.§.ſi quod autem.unde
non præſumitur quòd papa conſcius pri-
mi reſcripti concedat ſecundum, & hoc
intelligo in priore & in poſteriore ſecun
dùm tempora, non ſecundùm ordinem
ſcripturę:nam decre. infra de ma.& obe.
ſtatuimus,poſterior eſt in ordine ſcriptu
ræ illa decr.infra hic. eo.tit.c.quoniam:
& tamen quæ prior eſt ordine, non tem-
pore interpretatur poſteriorem ordine.
17 † Sic & aliàs canon poſterior ordine cor
rigitur per priorem.ut 30.q.3.poſt ſuſce-
18 ptum.& c. ſuper quibus,† unde in legib.
& decretalibus non ordo ſcripturæ, ſed
temporum ſucceſſus attẽditur.Nam lex.
C.quæ confirmat Codicem factum & cõ
ſummatum,poſt Codicem edita eſt:& ta-
mẽ in prin. C.poſita eſt.ut.C.de iuſtinia.
cod.confir.l.una.ſic & lex,q̃ ẽ in C.de ſa
cra.cal.l.j.facit mẽtionẽ de lege poſterius
edita.C.de iudi.l.rem nõ nouam. ſic lex
C.de col.l.illam facit mẽtionem de lege
poſterius edita C.de ſuis & legi.hęre.l.ſi
defunctus , nec enim ordo ſcripturæ in-
ſpiciendus eſt, ut. ff. de ſolu. l.nec enim:
quàmuis lex alibi dicat primis primo lo
co ponendis, poſteriore ſecundis. ut. C.
de no.C.confir. l. una. ¶ Incipit autem
conſtitu-

19 † conſtitutio arctare poſt duos menſes poſtquam inſinuata & publicata fuerit, ut in authét.ut factæ no. conſti.in rub.& in princ. coll. 5.infra ne cle.uel mo c.ulti.& ſic intelligo. 16. diſ.c.quod dicitis. 12.q.2. qui & humanis:ante hoc tempus ignorantes non ligantur,ut co.c.congnoſcentes.i ſi.77.di.propoſuiſti.¶ Reſtat uidere de pœna non ſeruantiũ conſtitutio-
20 nes canonicas. † Et eſt ſciendum,quòd ſi quis eas non habet arguendus eſt de neglectu;qui habet,& qui non ſeruat, corripiendus eſt de temeritate,ut 10.diſtin.ſi decreta. Sed ſi in contemptum Romanæ eccleſię quis non ſeruet,hæreticus eſt cẽſendus.ut 20.diſ.de libellis in ſi.Saluis. alijs pœnis quæ p ſingula iura ſingulariter imponuntur non obſeruantibus eas.
21 † Vnum nõ omitto quòd omnes illi qui conſtitutiones condere poſſunt,eas interpretãtur,ut j. de ſentẽ.excõ.c.inter alia C.e.tit.l.ult. infrà de ſequeſtra.c.1.C.de lega.l.1. Item cõſuetudo.ut.ff.eo.tit. l ſi de interpretatione. & l.minimè.infrà de conſue.c.cum dilectus:& hæc interpretatio eſt generalis,& neceſſaria;ſed non in ſcriptis redigenda, eo quod dicitur ius non ſcriptum.ut.ff.eo.tit.l.de quibus.§.1. Interpretatur magiſter.ut C.de profeſſo. qui in conſtan.ci.l.j. quãmuis eius interpretatio non ſit neceſſaria, quia nullius addictus iurare in uerba magiſtri, Interpretatur iudex.ut.ff.de leg & con.l.nam ut ait. quę interpretatio etſi ſit neceſſaria,& in ſcriptis redigenda;non tamẽ eſt
22 generalis, † quia res inter quoſdam iudicata alijs nõ præiudicat.ut. C.quibus res iudi.non no.l.j & 2.Aliquando minor interpretatur mandatum maioris. ut infrà de poſt.ad hoc.

SVMMARIVM.

1 *Reſcripta quando uim conſtitutionis habeant.*
2 *Reſcriptum quid ſit.*
3 *Reſcripta an faciant ius.*
4 *Reſcriptum quis poſſit concedere.*
5 *Reſcriptum a quo poſſit impetrari.*
6 *Reſcriptum uis atque poteſtas quæ ſit.*
7 *Quos Deus coniunxit homo non ſeparet, quomodo intelligatur.*
8 *Bigamus an promoueri poſſit.*
9 *Ordinandus ſine crimine eſſe debet.*
10 *Papa eſt maior Paulo in adminiſtratione.*
11 *Papa eſt loco Petri & Chriſti uicarius.*
12 *Tẽporale quando pro ſpirituale dari poſſit.*
13 *Principis auctoritas teſtamentum non ſolenne ualidat.*
14 *Et facit ex nudo pacto dari actionem.*
15 *Reſcripta iuri contraria ſunt abijcienda.*
16 *Pontificem una epiſtola multa tollere iura nõ eſt ueriſimile.*
17 *Papa quando ſit conſulendus.*
18 *Reſcriptum contra conſuetudinem non ualet.*
19 *Reſcripta damnoſa fiſco uel utilitati publica ſunt reijcienda.*
20 *Reſcriptum modicam uel leuem læſionem continens, ualet.*
21 *Damna modica tolerantur.*
22 *Modica deceptio eſt tolerabilis.*
23 *Reſcriptum enormẽ læſionẽ inducens, et in totum alterius ius abſorbens, non ualet.*
24 *Reſcriptum denegandum eſt ubicunque denegatur petitio.*
25 *Reſcriptum qualiter tollatur.*
26 *Intellectus ad ca.Cæterum,& c.ex parte infra eod.*
27 *Reſcriptis duobus impetratis cum dubitatur de prioritate & poſterioritate, quid ſit agendum.*
28 *Reſcriptum primum generale quando elidatur per poſterius ſpeciale. Et quid ſi utrunque eſt ſpeciale nu.29.*
30 *Literas diuerſas ſi diuerſi impetrant, ſuper diuerſis & contra diuerſos, an talis diuerſitas noceat.*
31 *Reſcriptũ ab appellato impetratum infra tẽpus appellationi præfixum non tenet.*
32 *Reſcriptum ab excommunicato impetratum eliditur.*
33 *Reſcriptum lite pendente obtentum nõ ualet.*
34 *Reſcriptum tollitur ex uitio uiſibili & inuiſibili.*
Reſcriptorũ uitia quædã uiſibilia & quædam inuiſibilia.
35 *Literæ impetratæ ſeriem facti non continentes an ualeant. Et quid ſi non contineant litem eſſe motã, & ſi non fiat mentio de diſpenſatione, nu. 36.*
37 *Ratio quare in reſcriptis requiritur mentio in ſecundo ut primum tollatur, non autem*

nō habet imperium.ff.de arb.l.nam &.ff.
ad trebel.l.ille à quo.§.tempeſtiuum:eo
rum tamē dicta,uel ſtatuta pōt Papa mo-
7 dificare,unde illud. † Quos Deus coniun
xit hō nō ſeparet,ſic modificatur per ſum
mum pontificem; coniunxit cōſenſu ani-
morum & carnis commercio, aliàs ſi pri-
mum interueniat & non ſecundum, ſepa
rantur per ingreſſum religionis, ut.j̄.de
conuerſio. coniuga.c.& uerum & c.Ex pu
blico: non ſic ſi alter coniugum uelit re-
manere in domo propria ut. eod.tit.c.ex
parte tua, in fi.Item modificatur & aliter
illud uerbum, quos deus cōiunxit homo
non ſeparet.ſ.uiolenter,ſine lege,& abſq;
rōe. Sic modificat Iſidorus 23.q.2.c.quos
8 deus coniunxit.Sic † modificatur dictum
Apoſtoli,oportet ordinandum eſſe unius
uxoris uirum,ut 26.diſt.in prin.& c.j.ſ.ad
ſacros ordines.ut.j̄.de big.c.ſuper eo.Nec
ob.quod dicitur.34.diſt.ca.lector, ubi ex
diſpēſatione ad ſubdiaconatum bigamus
promouetur;quia illud intelligitur ſecun
dùm ſtatutum primitiuæ eccleſiæ, quan-
do ſubdiaconatus non erat ſacer ordo.ut
22.diſt.c.Eos.& 60.diſt. c. nullus: hodie
ſecūs ut.j̄.de ſeruis non ordi.c.miramur.
j̄.de temp.ord.c.à multis; quamuis dica-
tur Lucium Papā diſpenſaſſe cum Panor-
mitano Archiepiſcopo,qui bigamus erat.
Sed Nicholaus furioſus ſcripſit non ſine
furore,ꝙ ſi ex diſpenſatione bigamus or
dinaretur, nō reciperet caracterem ſicut
nec aſinus. Sed hoc non approbo per id
quod legitur.50.di.c.quicunque.Itē Apo
9 ſtolùs dicit † ordinandum ſine crimine
eſſe.ut.35.diſt.per tot. Sed hoc modifica-
tur per ſummos pontifices,qui ordinaue-
runt,ēt per epiſcopos diſpenſari poſſe in
crimine adulterij, & in minoribus. ut.j̄.
de iudi.c.at ſi clerici. Sed certè hęc non
ſunt contra Apoſtolū,quia Apoſtolus nō
10 prohibuit diſpenſari.†Vel dic ꝙ Papa eſt
maior paulo ī adminiſtratione,ut 20.diſt.
11 §.1.Nam † Papa eſt loco Petri,ut.24.q.1.
c.qm̄ uerus:& ſic ſit uicarius Ieſu Chriſti,
ut.j̄.de tranſl.prę lat.c.inter corporalia.
j̄.ut eccle. bene.ſine dimi confe. c.ut no-
ſtrum:Petrus aūt in adminiſtratione ma
ior fuit paulo ut 2.q.7.c.puto 21.diſtin.in
nouo.Sic & mandatum dn̄i de dandis de-
cimis,quod habetur.16.q.1.c.reuertimi-
ni,modificatur per ſummos pontifices,qui
ſuper hoc quibuſdam immunitatē indul-
gent.ut.j̄.de deci.c.ex parte. qui ſtatue-
runt ſuper decimis amicabiliter poſſe cō
poni,ut.j̄.de deci.ſuggeſtum & c. ex mul
tiplici.j̄.de tranſac.Statuimus. & c.de cæ
tero.j̄.de confirm.uti.uel inuti.c.uenera-
biles. Sic & modificatur illud uerbum do
mini,In ore duorum & c.ut 2.q.4.in prin.
j̄.de teſta.c.relatum, nā exponitur nega-
tiuè.i.non paucorum,ut.j̄.de teſtibus c.li
12 cet. Sic & ſtatutum † ueteris teſtamen
ti de non dandis temporalibus pro ſpiri-
tualibus modificatur,quia poteſt quis da-
re de redimendo uexationem. ut.j̄.de ſy
mo.c.Math.Item poteſt dari temporale
pro ſpirituali ex prouiſione ſuperioris. ut
j̄.de pactis.c.cum pridem.j̄.de præbend.
c.niſi. quaſi ſuperioris auctoritas uitium
purget.ut.ff.de his qui no. infa.l.furt.§.q
iuſſu.j̄.de tranſac. ſtatuimus & c.ueniés,
13 Sicut † auctoritas principis minus ſolēne
teſtamentum facit ſolenne ut.C.de teſta.
14 l.omnium: † quæ facit ex nudo pacto da
ri actionem.ut.ff.de pac.l.legitima, quæ
mutat ſubſtantialia. ut. C.communia de
15 le.l.2.C.de rei uxori ac.l.una.† Si aūt cō
tra ius poſitiuum aliquod reſcriptū ema-
nat, abijciēdum eſt.ut.25.q.2.c.reſcripta
C.de præcib.impera.offe.l.reſcripta. Nec
.n.rōne reſcripti recedendum eſt a iure
communi,ut.j̄.de æta.& qua.c.eam te.ni
ſi expreſsè in reſcripto contineatur, non
obſtante conſtitutione uel iure tali.ut.ff.
de le.3 l.ſi quis in prin.j̄.de offi. dele.c.ca.
16 ſuper quæſtionum; † aliàs non eſt ueriſi-
mile, ſummum Pontificem una epiſtola
uelle tollere multa iura.ut.j̄.de elec.c.ec
cleſia ueſtra.C.de inoffi.teſt.l.ſi quando.
17 † Sed ſi ſuper iure aliqua dubitatio oria-
tur,Papa conſulendus eſt,ut.j̄.de fide in-
ſtru.c.paſtoralis.& in hoc poſſet poni exē
plum.j̄.de conceſſi.præben.c.dilectus, de
qua probabiliter dubitatur an ſit reuoca
ta per aliam decretalem poſteriorem tē-
pore,non ordine.j̄.de elec. c.ne pro defe
18 ctu.† Sed ſi reſcriptum ſit contra conſue-
tudinem,præualet conſuetudo,nam præ-
ualet iuri ſi ſit rationabilis & præſcripta.
ut infrà de conſue.c. ult. & ut dicemus in
tit.

19 tit.illo. Item † ſi reſcriptum ſit contra fiſcum, uel contra publicam utilitatem, reſpuitur prima iuſſio,& expectatur ſecunda.ut.C.de præci.impera. of.l.nec dãnoſa.& in auc.ut nulli iudi.§ ;& hæc quoque iubemus.& de man.principium §.deinde. Si uerò cõtra ius priuati, diſtinguitur, aut
20 † in leuem & modicam læſionẽ, ut ſi Papa mandet in ſuo reſcripto,ꝙ nõ admiſſis dilatorijs exceptionibus procedatur in principali, uel ſi mandet actionem ſeu petitionem alicuius differri, ut cũ indulget cruce ſignatis non conueniri tempore crucis, tale reſcriptum ualet. ut C.de præci. impera.offe. l.quotiens.& l.reſcri-
21 pta. † nam modica damna tolerantur.ar. 12.q.2.c.terrulas.& c.ſi quos. de ſeruis.& cap.bonæ rei.& infra de his quæ fi.a præ. ſine cõſen. ca.c.paſtoralis.ff.de inte.reſti.
22 l.ſcio. † Sic & deceptio modica tolleratur ut ff.de mino.l.in cauſę.§.Idem Pompo. Magna uerò reſcinditur. ut C. de re-
23 ſcin.uen.l.rem maioris. Cæterum † ſi reſcriptum enormem alicui læſionem inducat, & in totum ius eius abſorbeat, non ualet, ut in prædicta l.quotiẽs & infra de deci.c. ſuggeſtum. infra de dona.c. Apoſtolicæ. infra de uerb.ſign.c.quid per nouale. ff.ne quid in loco pub.l.2.§.ſiquis a princip. ff ne quid in fin.pub.l.j.§.ſunt qui putant;eo ſaluo quòd ex delicto auferuntur omnia bona, ut C. de bonis dam. per totum. infra de iudæis & ſara. c. ad liberandam. infra de hæræ.c.uergentis. infra ne cle.uel mo.c.relatum;aliàs non eſt uériſimile quòd Papa, uel Imperator improbam indulgeat actionem, ut C. de peti. bo.ſub.l.1.li.10.ff. de mino.l. denique in
24 prin.† Vbicunque.n. denegatur petitio, denegandum eſt reſcriptum, ut C.ſi nup. & reſcripto.pe.l. 2. niſi forte aliquid ſit, quod proſit impetranti, & nulli obſit. ff. de ſena.l.nuptæ.u. l cui princeps ſine exẽplo ſubuenit, ut inſti.de iure naturali gẽ. & ciui.§.Sed & quod principi placuit, ut 25.q.2.reſcriptum. ¶ Tollitur reſcriptũ
25 † ſi per ſuggeſtionẽ falſitatis, uel rei ſuppreſsionem fuerit impetratum, & ſcienter, uel ignoranter. Sed per talem, qua nõ interueniente, literæ non fuiſſent obtentæ, ut infra e.ti.c.ſuper literis, etiam ſi reſcriptum ſit conſentaneum iuri, ut xxv.q. 2.& ſi legibus C. ſi contra ius uel uti. pu. l.& ſi legibus. Et eodem modo tollitur ſi. per mendacium iuris obtineatur, ut. 25. q. 2.c. præſcriptio. & C. ſi contra ius uel uti.pu.l.ut ꝑſcriptum, ut ſi quis ſuggerens principi eſſe de iure, quod non eſt, impetrat, quamuis nõ ſit uerıſimile principem in hoc falli, ut C.de teſta.l. omnium. Tollitur reſcriptum primum per poſterius faciendo mentionem de ipſo primo, & tunc ipſo iure.ut infra de off. dele.c. literis. & c.paſtoralis.§.præterea, in fi. Si uero in poſteriori non fiat mentio de priori, tollitur poſterius per primum, ſed non ipſo iure, ſed ope exceptionis, & eſt ratio diuerſitatis, quia in primo caſu certi ſumus de uoluntate principis uel Papæ,ꝙ uoluerit primum tolli, cum in ſecundo de ipſo fe-
26 cerit mentionem. ¶ In † ſecundo autem caſu, cum in uno de altero mentio nõ habetur, de uoluntate principis ignoramus quod illorum uoluerit præualere,& ideo requirimus opem exceptionis ex primo contra ſecundum, & ſic intelligimus infra.eo.c.Cæterum.& c.ex parte. Huic opinioni non ob.decreta.prealle.de offi.deleg.c.ex literis ; in qua dicitur quòd primi iudices habuerunt iuriſdictionem, cũ in ſecundis literis non fiat mentio de primis; ſed intelligo ibi exceptum fuiſſe cõtra ſecundas. Et ſic reſpondeo ad decre. Cæterum ; quod enim ibi dicit quòd ſecundæ literæ non facientes mentionem de primis nullam obtinent firmitatem, uerum eſſe intelligo, ſi excipiatur ex primis; ſed moueberis & dices nonne abſurdum eſt, quòd primi iudices ex primis literis, & ſecundi ex ſecundis iuriſdictionẽ habeant in eodem negocio,& inter eaſdẽ perſonas? Reſpondeo contra, contingit ratione dubitationis, ut infrà eod. c.paſtoralis.& c. cum contingat; ſicut & alia fiunt ratione dubitationis, ut infrà de appella.c.ſi duobus. & c.cũ parati.ff.de iudi. l. ſi quis ex aliena; & eodem modo intellige, tolli reſcriptum per exceptionem ut in ſuperiori caſu, quando impetratur reſcriptum per mendacium; nam & tunc reſcriptum taliter impetratum confert iuriſdictionem, ita ut ſi excipiatur de uitio

literarum

literarum,ſuper hac emergenti exceptio
ne iudex cognoſcet,ut infrà de ap.c.ſup
eo.§.ſi aũt.25.q.2.c.& ſi nõ cognitio.C.ſi
cõtra ius uel uti.pub.l.& ſi non cognitio,
& per ſententiã ſuam decernet q impe-
trator careat impetratis ſeruata tamẽ di
ſtinctione quæ habetur infrà eo.c.ſuper
literis; & ſi nimia mentientis improbitas
inuenitur,ſeueritati ſubijciatur iudicantis,
ut.25.q.2.c.& ſi legibus.C.ſi contra ius
uel uti.pu.l.& ſi legibus.ſed Tancr.ſcripſit
q ſecundæ literæ non facientes mẽtionẽ
de primis ipſo iure non ualent, & hanc
opinionẽ fundauit ex uerbo quodã,quod
erat in decretali j.eo.tit.c.cæterum, ſe-
cundùm ueteram compilationẽ;ita enim
continebatur in ea, nec ſecundæ literæ
de iure obtinent alicuius roboris firmita
tem, exponebat ipſe,id eſt,ipſo iure; ſed
cõpilator huius uoluminis ex induſtria,
ſicut puto,amouit illud uerbum de iure,
quod materiem præſtabat erroris. Con-
funditur autem Tãcr.opinio,infrà eo.c.ſi
autem &.c.plerunque.nam ſi ego impe-
trem reſcriptum primum, & tu ſecundũ
non facta mentione de primo,& ego ma-
licioſè uel negligenter non utor meo re
ſcripto infrà annum computandum à tẽ-
pore tui reſcripti,uteris tuo ſine metu ex
ceptionis, quod non fieret, ſi ſecundum
impetratum non habita mentione de pri
mo eſſet nullum ipſo iure.¶ Item ſi aucto
ritate ſecundarum literarum non facien
tium mentionem de primis per ſecundos
iudices procedatur, niſi excipiatur de
primo proceſſu & ſenteutia lata per pri-
mos iudices, ualet ſecunda ſententia, ut
infrà de ſen.& de re iudi.c.inter monaſte
27 rium; † Vbi autem dubitatur de duobus
reſcriptis,quod ſit primum,quod ſit poſte
rius, utpotè quia eadẽ eſt data utriuſque;
ſi impetrata à diuerſis ſuper diuerſis, ſed
ad eoſdem iudices, tunc ſuperior conſula
tur,ut j. de offi.deleg.c.ſanè;ſi uerò diuer
ſa fuerint obtenta reſcripta à diuerſis &
ad diuerſos iudices, ſed ſuper eodem ne-
gotio,& dubitatur,quod ſit prius & quod
ſit poſterius, tunc ſeruanda eſt doct.illa
rum decreta.j.c.paſtoralis. &.c.cum con-
28 tingat. ¶ Item eliditur † primum reſcri-
ptum generale per poſterius ſpeciale,etiã
ſi in ſpeciali de generali nulla mentio ha
beretur; in eo tamen quod in ſpeciali ſpe
cialiter continetur,ut j.eo.ca.paſtoralis.
Vbi autem utrunque reſcriptum eſt ſpe-
ciale, ſed unum eſt ſuper certo, & aliud
ſuper incerto, requiritur in ſecundo mẽ-
tio de priori,ut j.de offi dele.c.ex parte.
29 ¶ Item tolluntur reſcripta † ſi ab eodem
duo paria fuerint impetrata,quorum po-
ſterius mentionem de priori non facit, ſi
ad diuerſos iudices obtenta ſint cauſa ue
xandi reum coram diuerſis, nunc coram
iſtis,nunc coram illis; ſecus ſi hoc fiat ad
cautelã ne alterũ amittatur, uel ne iudi-
ces unius interim moriantur, uno tamen
impetrato uti intendit, ut j.eod.titu.Ex
tenore.& C.de aſſer.tollen.l.1.§.ult.Sed
ſi duo reſcripta eiuſdem tenoris impetrẽ
tur ad eoſdem iudices, tunc nullum eſt ui
tiũ,unũ enim eſſe uidetur.ut.ff.de teſta.l.
unum.ff.de his quæ in teſta.dele.l.ult.&
ff.de bono.poſſeſ.ſecundùm ta.l.1.§.2.&
ideò conſuetudo curiæ habeat frequen-
tius duplicare literas propter pericula
uiarum. Vbi uerò quis impetrat diuerſas
literas ad diuerſos contra diuerſos, talis
diuerſitas nihil obeſt; ſed ſi contra eun-
dẽ, talis diuerſitas obeſt in perſonalibus
actionibus, quæ cõmodius coram eodem
uel eiſdem iudicibus poterant expediri,
ut j.eo.tit.c.ult &.ff.de quibus re.ad eũ-
30 dem iudi.eatur. ¶ Item † ſi diuerſi impe
trant diuerſas literas ſuper diuerſis & cõ-
tra diuerſos, hæc diuerſitas nihil obeſt,
& idem ſi contra eundem; eo ſaluo q ſi
plures impetrãt diuerſas literas ſuper di
uerſis beneficijs contra eandem eccleſiã,
unus illorum obtinebit, qui prius ad exe
cutores literas reportabit,ut j.eo.tit.c.ca
pitulum, quod intelligo cum Papa non
intẽdit grauare eccleſiam in receptione
duorum,ut j.eo.tit.c.capitulum,quam in
tentionem Papæ colligo ex forma litera
rum,ut ſi in literis cõtineatur, ſi pro alio
uel alijs ibidem non ſcripſimus,ut j.eo.
tit.c.mandatum; uel ſic, niſi pro alio per
nos ueſtra eccleſia ſit grauata,ut j.eod.c.
literis: cæterum, ſi hic uel ſimilibus ec-
cleſia, cui ſcribitur ſit grauata in rece-
ptione alicuius uel aliorum de mandato
domini Papæ, nõ tamen competit exce-

ne cognoſcere debet.ut infrà eo.c.ſuper
literis.25.q.2.præſcriptione.C.ſi contra
ius uel uti.pu.l.præſcriptione.Aliquando
ſufficit aliqua narratorum in literis eſſe
uera,dummodo eorum reſcriptum com-
petat concluſioni literarum.ut infrà de
iudi.c.exhibita,& ſecundùm hoc intelli-
go,infrà de præben.c.cum iam dudum.j.
de ap.ſignificauit, ſecus ſi non competât.
ut j.eod.titul.olim. in fi. ¶ Eliditur re-
44 ſcriptum † ſi per alium ſine mandato do
mini impetratur.ut infrà eod.titu.c.non-
nulli. ad fin. exceptio hodie ſecundùm
obſeruatam conſuetudinem locum habet
in audientia literarum, non in iudicio
negotiorum. Sed oppones ex illa dec.j.
eo.titu.ex parte.in fi.ſed illa loquitur in
procuratore reuocato, cuius interpreta-
tionem ratam dominus non habebat, ſe-
cus ſi is, cuius nomine impetratur & ſine
mandato, ratam habebat impetrationē.
Poteſt autem quis impetrare pro alio ſi-
ne mandato, ſi ſit de illis perſonis à qui-
bus non exigitur de iure mandatum. ut
in decre.in illis. nonnulli.& c.ex parte.
Quæ autem ſint illæ perſonæ, legitur.ff.
de procura.l.ſed & hæ perſonæ.¶ Sed
45 nunquid † canonicus impetrabit pro ec-
cleſia ſua ſine mandato? non puto. Nun
quid pro canonico? uidetur poſſe, cum
quaſi quædam proximitas ſpiritualis ſit
inter eos, quæ maior eſt carnali.ut 30.q.
3.cap.1.& ſecundo: nam & inter ſocios
uinculum fraternitatis eſſe uidetur.ut.ff.
pro ſocio.l uerum.in prin & miles admit
titur procurator pro cōmilitonibus ſuis.
ut.ff.de procu. l.non ſolum. §.ueterani.
Puto tamen contra,& ſto legi quæ loqui-
tur de proximitate carnali diſtinguens
46 gradus cognationis: Itē † reſcripta ſunt
ſtricti,iuris,ut ad aliàs res uel perſonas
non extendantur.ut infrà de offi.dele.c.
cum olim,niſi in literis ſit clauſula gene-
ralis.ut j.eod.tit.c.paſtoralis: ſed & tunc
hæredes illorum, qui tunc uocari pote-
rant, non uocantur.ut.j.eod.tit.c.ſignifi-
cauit. Sunt & aliæ plures exceptiones ad
elidenda reſcripta, quas per ſe notare po
teſt quilibet ſtudioſus.¶ Nunc uideamus
47 de interpretatione reſcriptorū. † Et eſt
ſciendum,ꝙ quilibet iudex literas de be
neficio pleniſſimè debet interpretari.ut
infrà de dona.c.cum dilectus.ff.de cōſti.
prin.l.beneficia. Sed ſi iudex aliquis ma-
licioſè interpretetur, infamis efficitur.
ut.C.de le.& conſti.l.2.Et ad ſuperiorē
pro interpretatione recurrendum eſt.ut
infrà de uerb.ſig.olim.& cap.cum in par
tibus &.c.cū olim.&.c.tua.&.c.trāſmiſſe.
Saluo eo quòd de priuilegijs domini Pa-
pæ dicitur, de quibus non licet alicui iu-
dicare.ut j.de confir.uti.uel inuti.c.1.&
2.& ut ibi de hac materia plenius dice-
48 mus.¶ Durat † autem reſcriptorū aucto
ritas per decennium, ſi impetrantes co-
piam iudicum habuerint & neglexerint
uti; nā infrà illud tempus quandoque po
terunt experiri.ut.C.de diuer. reſcrip.l.
falsò. Alij aūt doctores dixerunt,quòd ſi
quis impetret reſcriptum & infrà annum
cum copiam iudicum habuit non utatur,
perit reſcriptum lapſu anni.ut j.eod.tit.
ſi autem.& ca.plerunque; qui ſic dicunt,
aſſerunt de plano legem illam falsò fore
correctam. Sed quia promptum eſt iura
iuribus cōcordare.ut.C.inoff.dona.l.una.
ſic legem & decret.ad concordiam redu
co; legem intelligo,ut cum poſt primum
reſcriptum ſecundum non fuerit impetra
tum; decretales illas intelligo,cùm impe
tro primum reſcriptum, tu impetras ſe-
cundum nō facta mētione de prim,magis
ex ſecundo,excipere non poſſum ex pri-
mo ſuper eodem negocio ad alios iudi-
ces obtento, ſi illo fraudulenter & ne-
gligenter infrà annum ab impetratione
tui ſecundi uti omiſerim; ſic loquuntur il
læ decre. ſed hunc caſum lex illa non cō
ſiderauit; & ſi hæc opinio placeat, dic,ut
ſuperius dictum eſt. ꝙ annus iſte incipit
currere à tempore ſecūdi reſcripti, quod
tali ratione probabis: Annus per ſe ſine
ſecundo reſcripto non tollit primum re-
ſcriptum,ut dictum eſt, nec ſecundum re-
ſcriptum per ſe ſufficit ad tollendū pri-
mum,cum de eo non faciat mentionem;
Eſt igitur utrumque neceſſarium,& ſecū-
dum reſcriptū impetrari,& annum cede-
re; & ſic ambo coniuncta primum peri-
mūt,iuxta illud,& ſi non proſint ſingula,
multa iuuant. Et ad hoc habes optimum ſi
49 mile † quia imperfecta uoluntas per ſe

non tollit ſolenne teſtamentum præce-
dens, ſed cum decennio tollit.ut.C.de
teſtamen.l.ſancimus; doctores tñ multi
dicunt, primum reſcriptum nullo alio im
petrato ſuper eodẽ negocio tolli per lap-
50 ſum anni. † Priuilegia uerò ſunt perpe-
tua quia ſunt priuatæ leges.ut 4.diſt.pri-
uilegia. infrà de uerb.ſigni.abbate, ſcili-
cet in perpetuum duratura, ſi ad excipiẽ
dum concedantur, quia ſi nunquàm agi-
tur nunquàm excipitur ex priuilegijs, &
ſic perpetuò durant; & propterea dictum
eſt, quæ temporalia ſunt ad agendum, ꝑ-
petua ſunt ad excipiendum.ut.ff.de doli.
excep.l.purè.§.ulti.inſti.de excep.C.eo.
tit.l.ſi pactum. Si uerò aliquando agatur
& non excipiatur ex priuilegio fit præiu
dicium quo ad illum actum, in quo omit
titur exceptio.ut.C.de epiſcop.& cler.in
aut.presbiter.C.de excuſa.tu.l.uolunta-
51 tiè. † Sed ſi tanto tempore contra priui-
legium petatur, nec priuilegiatus utatur
exceptione, ut ueriſimile ſit priuilegio re
nunciatum; tunc in totum tollitur priuile
gium, utpote ſpatio.30.uel.40.annorum,
& idem puto in tempore citeriori, & ſic
intelligo infrà de priui.l.c.ſi de terra &.c.
accedentibus.& hoc locum habet in pri-
uilegio conceſſo ad expediẽdum, ut cum
conceditur immunitas decimarum ſoluẽ
darum: ſed ſi detur priuilegium ad agen
dum utpote ad decimas quas nunquàm
quis perceperat exigendas, tanto tempo
re durat priuilegium, quanto tẽpore du-
rat actio: quia non eſt ueriſimile Papam
uel principem, qui priuilegium cõcedit,
mutare uelle naturam actionis.ut infrà
de elec.c.eccleſia.C.de inoffi.te.l.ſi quan
do. Sed ſi priuilegium concedatur ad fa-
ctum, ſcilicet ut liceat aliquid facere, pu
ta ut alicui capitulo canonicos & præ-
bendas reducere ad certũ numerũ,uel ut
aliquis nũdinas faciat,tũc tale reſcriptũ ſi
ue priuilegiũ durat uſque ad decenniũ,
ut liceat hoc fieri quod permittitur.ut.ff.
de nundi.l.1.Si uerò Papa ſtatuat in ali-
qua eccleſia certũ numerũ canonicorũ,&
ſuper iã indulto uel ſtatuto ab alijs etiã
ꝑ Papã confirmato literæ concedantur,
huiuſmodi priuilegio derogatur per uni-
cũ contrariũ actum.ut.j.de conſtit.c.cum
acceſſiſſent.j.de præbẽ.c.pro illorũ.j.de
his quæ fi.à ma.par.ca.c. Ex ore.11.q.3.
priuilegiũ.C.de iure do.imple.l.2.C.de
pac.int.empt.& uen.l.cõmiſſoriæ.¶ Gene
52 ralia † ſunt reſcripta illa,in qbus genera
les ſeu indiffinitæ clauſulæ continentur,
ſcilicet cũ dicitur,talis & talis,quidã alij
iniuriantur eidem,uel ſic,ſuper decimis,
poſſeſſionibus,& rebus alijs;quo caſu re-
ſcripta ad maiores & digniores perſonas,
uel ad maiora negotia expreſſis nõ extẽ
duntur ut.j.eod.c.ſedes Apoſtolica.&.c.
paſtoralis.§.quoniã aũt. item ſi ponatur
clauſula illa,contradictor &c.Itẽ ſi illa,
amoto inde &c.Itẽ illa, uocatis &c.tales
enim & cõſimiles clauſulæ faciũt genera
le reſcriptũ.Itẽ cum literæ diriguntur ad
oẽs ut.j.de pe.& re.c.cũ ex eo.¶ Spãle re
53 ſcriptũ † eſt,qđ inter certos dirigitur,&
ſuper certis & expreſſis rebus ſeu nego-
cijs ſine clauſula generali ut.infrà.eo.ti.
c.1.& c.paſtoralis. Et tale reſcriptũ non
extẽditur ad aliàs res,uel ꝑſonas ut.infrà
de offi.dele.c.cum olim.& ca.p.&.g.ſic &
priuilegiũ perſonale perſonã nõ tranſgre
ditur ut.infrà de auc.& uſu.pal.c.2.infrà
de offi.d.le.quoniam abbas.ff.quib.mo.
uſufru.amit.l.ſi uſuf.7.q.3.petiſti.inſti.de
iur.na.gẽ.& ciui.§.Sed quod principi.ff.
de iudi.l.ſed & ſi reſtituatur.ff.de regu.
iur.l.&.priuilegia.2.q.6.§.diffinitiua. in
uer.quãdoque nõ ob.infrà de iud.c.Quia
G.nã ibi agitur per primas literas; ſed ſe
cundarũ nõ ob.exceptio.infrà.de offi.de
le.c.quoniã,cũ ſit cõmiſſio expreſſo nomi
ne dignitatis; ibi enim trãſeunt literæ ad
ſucceſſorẽ,qui ſuccedit primo in onere ut
infrà de offi.or.c.paſtoralis. Itẽ nõ ob.de
offi.dele.c.1.ubi iuriſditio ex literis ſpe
cialibus extenditur ad alios. Nã ille ca-
ſus ſpecialis eſt ut extendatur iuriſditio
ad illos, qui proceſſum iudicũ impediunt
ut infrà de offi.dele.c.ex literis. Sed de
prorogatione iuriſdictionis nõ proſequor
hic amplius quia notabo infrà de offi.de
54 le.¶ Iuriſdictionem conferunt † omnes
illæ literæ in quibus cauſæ cognitio de
mandatur, quod ex forma colligitur li-
terarum; ut cum in literis continetur, ſi
eſt ita: ſi præmiſſis ueritas ſuffragatur:
cognita ueritate: iuſticia mediante: ſicut
de iure

de iure fuerit:quod canonicum: quòd iu-
ſtum:ut promiſit; ut tenetur:prout in in-
ſtrumento inde confecto,uel literis con-
tinetur;& talis iudex cui negociũ à prin-
cipe committitur ſub aliqua de his for-
mis , poteſt in figura iudicij procedere ,
poteſt & alij uel alijs cauſam cõmittere
totam uel partem ut. j̃.de off. deleg.c.cũ
te.principium,medium,uel finem,cogni-
tionem,executionem ut. j̃.de offi.dele.c.
55 ſuper quæſtionum.† talis poteſt recuſari
ex cauſa niſi fuerit iudex petitus, ut. j̃.de
offi.dele. cum olim magiſter.3.q.3.c.in-
ducię.§.offeratur.4.q.3.§. Item in crimi-
nali.in uer.ſi quis teſtibus;ſed tũc poterit
recuſari ex noua cauſa,ut j̃.de offic.dele.
56 inſinuante. ¶ Executoriæ † literæ ſunt
per quas ſine aliqua iudiciali cognitione
factum ſeu miniſterium delegatur, ut. j̃.
de offi. dele.c.ulti. talis non eſt iudex ſed
auditor,uel executor, ut j̃.de off.dele.c.
ſuper quæſtionum.§. porrò , & ſic poſſit
recuſari niſi de partium recipiatur uel de
tur aſſenſu,ut in d.c.ſuper quęſtionum.§.
nos autem. & §.porrò, à tali appellari nõ
poteſt niſi fines mandati excedat , ut in
eadẽ decr. ſuper quæſtionũ.& j̃.de appe.
c. nouit. 2.q.6.§. diffinitiua , in uerbo ,
ab executore. C. quo. appell.non reci.l.
57 ab executore. † Fines autem mandati
excedit cum aliud uel aliter exequitur
ꝙ mandatur , uel cum exequendo man-
datum præter cõmiſſum iniuriam infert,
nam & tunc poteſt ab iniuria appellari,
ut. C.de appel.l.ſi quis prouocatione,ta-
lis cum non ſit iudex ut dictum eſt nec ei
ſit iuriſdictio , ſed executio demandata,
ut j̃.de offi. deleg.c.ulti.alteri delegarè
non poteſt,quia ex iuriſdictione procedit
iudicis dandi poteſtas,ut ff.de iuriſd.om.
iu.l.3.& quia cum miniſterium commit-
titur, induſtria eligitur pſonalis, & ideo
a perſona recedi non debet, ut j̃.de offi.
dele.c.ult.C.de cadu.tol.l.una.ff.de ſolu.
l.inter artifices,talis in exequendo par-
tes iudicis nõ aſſũmat,ut C.de execu.rei.
iudi.l.ſi ut proponis, nec ob.25.q.2.& ſi
non cognitio.& C.ſi contra ius uel uti.
pub.l. & ſi non cognitio,lex enim illa lo
quitur in mixto executore , ſuperior in
mero,miſcetur aũt executiõi iuriſdictio
per illas clauſulas,uel conſimiles,quas ſu
58 perius aſſignaui; ſed dices† Nõne execu
tor audire debet exceptiones legitimas
quantumcunque ſibi præcisè,& abſolutè
ſcribatur?ut j̃. de offi.deleg.c.ex parte,&
c.ſi quando,infrà de crimi.fal.ſuper eod.
Reſpondeo. Audire debet ſummatim,&
ſi cõſtiterit ueras eſſe, nõ pronunciabit,
& ſic loquitur lex illa,ſi ut proponis , ſic
loquitur alia lex.ff.de iudic.l.ſi prætor,
ſed ſuſpendet executionẽ, ut C.ſi ex fal.
inſtru.l.iudicati, executio ſolet ſuſpẽdi,
nec exequetur,ut infrà de crimi.fal.c.ſi
ſuper eo.& inſtabit apud cõmittentem ut
ipſum ab executione mãdati abſoluat,ut
j̃.de offi.deleg.c.paſtoralis.§.quia uerò;
uel ut differatur mandatũ ipſius , donec
idem ſuperior uel alius cui hoc cõpetat,
de ueritate cognoſcat,ut j̃.de offi.deleg.
59 c.ſi quando. ¶ Continent † ius cõmune
literæ,in quibus mandatur quod conſo-
nat iuri,& ęquitati,& maximè cũ ille li-
teræ continent iuris determinationes,
puta partibus cõuocatis,uel uocatis,quę
fuerint euocandæ: quod iuſtũ, uel cano-
nicum &c. Item iuſtitia mediante : uel
prout de iure fuerit &c. uel aliàs conſi-
60 miles clauſulas.¶ Gratiã continent † li-
teræ illæ quæ continent diſpenſationẽ,
uel pœnæ debitæ remiſſionẽ ;& in qui-
bus ob fauorem,uel utilitatẽ ſeu neceſſi
61 tatem receditur à iure cõmuni. † Tria
enim ſunt quæ faciunt à iure cõmuni di
ſcedi,neceſſitas,utilitas, & euidens meri
torum prærogatiua,ut.1 .q.2.c.talis.j̃.de
62 elec.c.innotuit. ¶ Reſtat† uidere de pœ
nis impetrantiũ literas per ſurreptionẽ.
Et eſt ſciendum ꝙ condemnãdi ſunt ad
expenſas quas altera pars fecit in ea re
& circa ipſum iter, ut j̃.eo.ti.c.cæterũ in
fi.C.de his qui accu.poſ.l. qui crimen.&
aliàs ſeueritati ſubiaceant iudicantium,
ut 25.q.2.c.dicenti ſacras. Et.C.ſi cõtra
ius uel.uti.pu.l.& ſi non cognitio , nã &
per legem Corne.de fal.puniri poſſunt,
ut.ff.ad le.Cor.de fal.l.ſi quis irrepſerit:
non ergo iudices metuant,ſi non effectũ
mancipant quæ mandantur. Nã ſecun-
dum imaginem ueritatis procedere de-
bent & legum ueritati,ac iudiciali uigo-
ri per omnia ſatiſfacere ut.C.de appel.l.

ult.

ſit.in fi. Quædam.n.conditiones tacitè in reſcriptis intelliguntur,& ſine expreſſione aliqua ſunt ſeruandæ,ut illa ſi preces ueritate nitantur,ut infrà eodē titu. c.Ex parte il.1.ad fin.ſi quis idoneus uel aliqua idonea fuerit,ut ĵ.de elec.Cauſā. ff.de mun.& hono.l.ut gradatim ĩ fi.1.Reſpon.Item cũ quis natalibus reſtituitur, ſubintelligitur hæc conditio;ſi is,qui reſtituitur,ex ingenua natus ſit; nam ſi ex ancilla, per talem reſtitutionem nihil agitur, ut.ff.de na.reſt.l.1.Item ĩn conceſſione uiæ,tacitè intelligitur hæc conditio,ut is cui conceditur, ciuiliter utatur ut.ff.de ſerui.l.ſi cui. Itē in generali mandato patris de q̃rendo ſponſum filiæ ſuæ, hic ſubintelligitur, ut perſona ſponſi patri oſtendatur,nec prius nuptiæ fiãt, ut.ff.de ritu nup.l.generali.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo quid ſit.*
2 *Conſuetudo unde dicatur.*
3 *Conſuetudo qualiter, & quot actibus inducatur.& nu.4.*
5 *Poſſeſſio uel quaſi per binum uel trinum actum inducitur.*
6 *Poſſeſſio,uel quaſi,actu acquiritur uel perdìtur.*
7 *Conſuetudo tollit ius in loco,in quo ea uiget, dummodo ſit rationabilis.*
8 *Conſuetudo in contradictorio iudicio non inducitur, ſed firmatur.*
9 *Conſuetudo quando uincat legem.*
10 *Intellectus ad l.iij.§.Diuus.ff.de ſepul.uiola.*
11 *Conſuetudo ſpecialis quæ ſit.*
12 *Conſuetudo quæ generalis dicatur.*
13 *Conſuetudo quando aliam tollat.*
14 *Conſuetudo contra ius naturale nullo tempore conualeſcit.*
15 *Conſuetudines malè adinuenta nullo tempore confirmantur.*
16 *Conſuetudines in grauamen eccleſiarum inductæ non ſunt ſeruandæ,ſed reuocandæ.*
17 *Conſuetudo iuri & priuilegio contraria ad concordiam reducitur.*

¶ DE CONSVETVDINE.
RVBRICA.

DIximvs de iure ſcripto, nunc dicamus de iure non ſcripto, ſcilicet de conſuetudine. ¶ Videamus igitur, quid ſit conſuetudo & unde dicatur; qualiter & ex quot actibus inducatur conſuetudo; quæ conſuetudo præiudicet iuri; quæ ſit ſpecialis;& generalis: Et an una conſuetudo tollat aliam contrariam. ¶ Conſuetudo † eſt quoddã
1 ius moribus, id eſt, aſſiduis actibus hominum inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur cum deficit lex, ut.1.diſt.c.conſuetudo;quæ enim in ſcriptis redacta eſt,uocatur lex,uel conſtitutio; quæ autem in ſcriptis non eſt,retinet ſuum nomen cõſuetudinis,ut c.conſuetudo.§.cùm itaq; ad fin.diſt.1.Et propterea alibi dicitur, conſtat aũt ius noſtrum,quo utimur, ex ſcripto,& nõ ſcripto,ut inſti.de iure na.
2 gen.& ciui.§.conſtat.† Dicitur aũt conſuetudo quod in cõmuni eſt uſu.ut.1.di.
3 conſuetudo in fi.princ.† Inducitur aũt conſuetudo cùm populus incipit aliquid obſeruare ea mente ut de cætero ſit conſuetudo, uel ut dicunt alij,cùm expreſsè placet populo aliquid obſeruari pro cõſuetudine in futurum;aliàs uerò non eo ipſo,ꝙ aliquid ſit,ius conſuetudinarium indicetur. ar.ff.de itinere actuque.l.ult.
4 † Inducit conſuetudinem binus actus.ut. 25.q.2.ita nos.& ibi glo.in uer.uſum.C. de epiſcopali audi.l.3.in fi.ſicut & binus
5 actus uel † Trinus inducit poſſeſſionem, uel quaſi.ut ĵ.de cauſa poſſeſ.& proprie. c.cùm eccleſia ſutrina.&.c.ulti.C.de fi-
6 deicommiſ.l.1.licèt † unico actu acquiratur,uel perdatur poſſeſſio,uel quaſi.C. de ſerui.& aqua.l.cum talis.ſ.de conſti. c.cum. M.infrà de præben.c.pro illorũ.
7 †Talis cõſuetudo ſic inducta,ut ſuperius dictum eſt, tollit ius in loco in quo conſuetudo uiget, dummodo ſit rationabilis.ut.ff.de le.& ſena.conſul.l.de quibus. Talis legem interpretatur ut.ff.eo.tit.l. ſi de interpretatione. ĵ.eo.tit.c.cum dilectus: quia non refert an ſcriptura, uel ratione conſiſtat.ut.1.diſt.c.cõſuetudo.Talis pro lege ſuſcipitur cum deficit lex,ut ſuperius dictum eſt, ex tali ius uenit ut, inſti.de iure na.gen.& ciui.§.ex nõ ſcripto. Cæterum ſi non ſit rationabilis ſecus:

cus: ut.ff.de le.& ſe.con.l.quod nõ ratione: nã in rebus nouis conſtituendis euidens debet eſſe utilitas,ne recedatur ab eo iure,quod diu æquum uiſum eſt ut. ff.de conſti.prin.l.in rebus; ſed ſi de tali conſuetudine dubitetur una partiũ aſſerente fore conſuetudinem,altera hoc negante,& pronunciatũ fuerit eſſe conſuetudinẽ,dicitur obtinere in contradictorio iudicio,ut ĩ.de uerbo.ſigni.c.Abba-
8 te ſane. † unde in contradictorio iudicio non dicitur conſuetudo iuduci, ſed firmari.ut.ff.de le.& ſe.con.l.cum de conſuetudine:quamuis in decre.Abbate,in allegatione ſua dicatur induci. Cæterum ſi non ſit inducta conſuetudo, ſed per quandam aſſuefactionem & obſeruantiã hominum, & non ſit ad quadragenariã præſcriptionem ſecundùm canones inducta,nõ uincit ius; & ſic loquũtur illa iura.ĩ.eo.tit.c.cùm cõſuetudinis.11.diſt. c.conſuetudinis.C.quæ ſit longa conſue. l.conſuetudinis; nec perit ius,ut infrà de elec.c.Cumana.ĩ.de cauſa poſſeſ.& proprie.c.cum eccleſia.Sed ſi ad præſcriptionem ſit producta,& perit ius,& uincit le-
9 gẽ,ut ĩ.eo.tit.c.ulti. † Sed ſi tanto tempore fuerit obſeruata conſuetudo ut nõ ſit in memoria hominũ quando inceperit, uincit legem.ut.ff.de aqua plu.arcen.l. 1.in ſi.ff.de aqua quoti.& æſti.l.hoc iure. §.ductus aquæ: Item illa,quam romana eccle. obſeruat, & præcipit obſeruari.ut 11.diſt.c.nolite. de conſe.diſt.1.c.baſilicas:& illa, quam quis in præiudiciũ ſuũ inducit ut.ff.cõmunia prædiorum.l.ſi uenditor.§.ſi conſtat, ſed tunc magis ualet
10 ratione pacti,quàm cõſuetudinis; † nec ob.ff.de ſep.uio.l.3.§.diuus.quia lex illa loquitur quando præcedit cõſuetudo & ſequitur lex ſecundùm quòd Accur.eam legit & punctat; quamuis Placen. aliter intelligeret ipſam:Et quod dixi præſcribi conſuetudinem,hoc intelligo cum inducitur circa illud quod præſcriptibile eſt,aliàs ſecus. ut ĩ.de præſcrip.c.cauſam,
11 &.c.cum nõ liceat. ¶ Speciales † cõſuetudines ſunt, quæ in certis locis uigorẽ & obſeruãtiam habent.12.diſt.c.ſcit ſancta.
12 &.c.nouit.¶ Generalis eſt † conſuetudo, quę generaliter obſeruatur ut ĩ præal. 11. diſt.c.nolite, de conſe.diſt.1.baſilicas.11.
13 diſt.c.eccleſiarũ &.c.palam. † Tollit aũt conſuetudo poſterior conſuetudinẽ priorem, ut ĩ.de cogna.ſpũ.c.1.ſicut dixi in cõſtitutionibus ſ.de conſti.§.de rogatur; & hoc uerum eſt ſi in eodem municipio diuerſæ conſuetudines diuerſis temporibus oriantur:nam ſi diuerſis locis, ſecus. ut.12.diſt.c.ſcit ſancta;nec enim diuerſæ aliquorum conſuetudines,aliorũ debent contrario more ſubuerti.ut.12.diſt.c.il-
14 lud. In ſumma notandnm eſt quod † conſuetudo contra ius naturale nullo tempo-
15 re conualeſcit.ut.32.q.7.flagitia; † unde malè adinuentæ conſuetudines nullo tẽpore cõfirmantur.ut in aũt.ut nulli.iudi. §.1.quia in hoc caſu quantò conſuetudo diuturnior, tãtò periculoſior & pernicioſior,ut ĩ.de ſymo.c.non ſatis.& ĩ.eo.tit.c.
16 ult.24.q.1.c.ſchiſma. † Item conſuetudines in grauamẽ eccleſiarũ inductæ ſeruari non debent, ſed reuocari,ut ĩ.eo.c. 1.ſicut & conſtitutiones,ut ſ.de conſti.c. cum omnes.& c.quæ in eccleſiarum,& c. ex parte.& infrà eo.ti.c.ad noſtram.&.c. quanto.&.c.Cum uenerabilis.&.c.ex par-
17 te. Item † ſicut iura iuribus ad cõcordiã reducuntur.ut.C.de inoffi.do.l.una,ſic & conſuetudo iuri & priuilegio contraria reducitur ad concordiam per interpretationem,ut infrà eo.titu.c.cũ dilectus.

SVMMARIVM.

1 *Parum eſt iura eſſe,niſi ſint qui iura regãt.*
2 *Poſtulatio quid ſit.*
3 *Poſtulari quis debeat, & qualiter, & per quos poſtulatio fiat.nu.4.&.5.*
6 *Poſtulationis effectus quid ſit.*
7 *Ius quod per poſtulationem acquiratur. & nu.10.*
8 *Superior ad concedendam diſpenſationem tenetur ex cauſa.*
9 *Superior admittere debet poſtulationem,& ſi non admiſerit iniuria fit poſtulato.*
11 *Nominato in ſcrutinio nullum ius acquiritur ante publicationem.*
12 *Diſpenſatio quando petatur per nominationem.*
13 *Poſtulantes indignum quando priuentur poteſtate poſtulandi.*

DE

DE POSTVLATIONE PRAElatorum. Rub.

DIximvs ſuprà de iure ſcripto
1 & non ſcripto. Sed † quia parũ eſt iura eſſe, niſi ſint qui regãt iura, id eſt, iuris miniſtri. ut. ff. de origi. iuris. l. 2. §. poſt originem. ideò ſubſequenter de his uidendum eſt; & quia frequenter per poſtulationem, frequenter per electionẽ miniſtri iuris, hoc eſt, prælati eccleſiarũ aſſumuntur, uidendũ eſt prius de poſtulatione, quàm de electione. ¶ Videamus igitur qd ſit poſtulatio. quis debeat poſtulari. qui ualent poſtulare. qualiter fieri debeat poſtulatio, & per quos, quis ſit effectus poſtulationis. & quid iuris acquiratur per poſtulationem. ¶ Poſtula-
2 tio † eſt gratiæ petitio, ut cum ex gratia petitur aliquẽ ineligibilem licenter eligi. hic enim nõ tam ex iuſticia quàm ex gratia mouetur, ut ĩ. eo. tit. c. bonæ memoriæ il primo. §. attendentes in fi. ¶ Po-
3 ſtulandus † eſt clericus diœceſis alienæ, uel laicus undecunque ut. 70. diſt. c. primatus. Sed laicus eiuſdem diœceſis ut. 61. diſt. c. Oſius. poſtulatur à Papa, cum ſit ineligibilis. ut. 61. diſt. per totũ. infrà de elec. c. cum ad noſtram. & c. officij. clericus alienus nõ eſt ineligibilis in ſua diœceſi, unde poſtulandus eſt à ſuo prælato ut eũ concedat. 71. diſt. c. fraternitatem. 85. diſt. c. archi. florent. 98. diſt. c. literas. 86. diſ. c. dilectionis. 63. diſt. c. 1. & 2. ideò aũt de tali fit poſtulatio, quia dum idoneus in eccleſia in qua facienda eſt electio inuenitur, de ea eſt eligendus. ut. 23. diſt. c. In nomine domini. 61. diſt. c. nul-
4 lus inuitus. ¶ Sed † quia in fauorem cuiuslibet congregationis inductũ eſt, ut de ſe eligat ſi in ea idoneus inuenitur, de ea eſt eligendus. 23. diſt. In nomine domini & 61. diſt. c. nec emeritis. & c. nullus, poteſt congregatio huic iuri fauorabili renunciare, & aliunde eligere uel poſtulare tota uel maior pars cõgregationis ipſius, quamuis in ea aliquis dignus exiſtat. ut infrà tit. proxi. c. Vinconẽſis. & c. cũ inter dilectos. Sed ſi is, à quo poſtulatur, nollit concedere poſtulatum uel electũ, cõpelletur ꝑ ſuperiorem. ut. 7. q. 1. c. omnis qui gemebat. 9. q. 2. c. nſc uerò, infrà de iure patro. c. nullus. ¶ Itẽ poſtulatur habens defectũ ordinum, ætatis, uel natiuitatis, & hic neceſſaria eſt omnimodo poſtulatio nam ſi omiſſa poſtulatione eligatur, cũ ſit ineligibilis ꝓpter uitiũ ſeu defectũ, nõ ualet electioẽ debuit enim ꝑ poſtulationẽ peti diſpenſatio uel gratia circa defectum. ut infrà, tit. proximo c. innotuit. ¶ Itẽ poſtulatur aliquis alteri eccleſiæ matrimonialiter alligatus quia ineligibilis eſt, quia ligatas habet alas quibus ſatagit uolitare, ut infrà, eo. tit. c. ult. & in tali neceſſaria eſt poſtulatio, ut ĩ. eod. titu. c. bonæ. me. il. 2. & ſi per electionẽ procedatur non ualet electio, ut ĩ. eo. tit. c. ult. quia alteri alligatus eſt ſicut dixi. nec debet ab ea ſeparari & iungi alij niſi per diſpenſationem ex cauſa neceſſitatis uel utilitatis, ut ĩ. tit. prox. c. in cauſis in fi. & 7. q. 1. c. oĩs qui.
5 ¶ Poſſunt † poſtulare illi ad quos ſpectat electio, ut infrà eod. tit. per totũ & infrà tit. prox. c. innotuit. ¶ Fieri debet poſtulatio in concordia, cum enim per poſtulationẽ gratia requiratur, concorditer & cõiter eſt petenda, ut infrà eo. tit. c. bonæ me. il. 1. §. attendentes, aliàs. Rom. eccl. non conſueuit poſtulationem recipere in diſcordia & diuiſione; poſſet ſiquidẽ, ſi uellet, admittere poſtulationẽ factã à maiori & ſaniori parte capituli minori parte neminẽ eligente, nec fieret alicui iniuria: nam in hoc & in alijs generaliter præualet quod fit à maiori & ſaniori parte capituli. ut ĩ. de his quæ fi. à ma. patre ca. per totum & 10. q. 2. c. hoc ius porrectum. 65. diſt. c. 1. & 2. & 3. ¶ Item capitulum põt renũciare iuri pro ſe introducto ut de ſe eligat quandiu idoneus inuenitur, ut ſuperius dictum eſt. Sed minori parte aliquem dignũ de gremio eccleſiæ eligente, tunc ut præualeat poſtulatio oportet ut duæ partes conueniant in poſtulando. ut infrà. tit. proxi. ca. ſcriptum.
6 ¶ Effectus poſtulationis † eſt hic, quia poſtulatione admiſſa habilitatus eſt eligi poſtulatus. ut infrà. tit. prox. c. innotuit, in fi. hunc tamen ordinem, licet à iure procedat, non ſeruat Romana curia. Nam ſi ab ea aliquis poſtuletur, poſtulatione ad

miſſa

miſſa nō ſequitur electio; ſed approbatio
poſtulationis,& poſtulatio pro electione
& confirmatione habetur,& ſimile ĩ.titu.
proxi.c.cum inter canonicos.§.Di. V.&
hoc ideò facit ut euitetur circuitus qui ui
tandi ſunt.ut.ff.de condi.indebi.l.domi-
nus,& ut euitetur diſcordia eccleſiarum
ut aliàs infrà tit.proxi.c.nihil. ¶ Reſtat
7 uidere † quod ius acquiratur per poſtula-
tionem. Et uidetur ꝙ nullum ut infrà eo.
tit.c.poſtulationem. Ad quod ita reſpon-
deo,uerum eſt ꝙ nullum ius acquiritur,
ꝑ quod agere ualeat poſtulatus:nō enim
ex poſtulatione facta & nondum à ſupe-
riore admiſſa aliqua datur actio poſtula-
to; ex gratia enim procedit ut poſtulatio
admittatur ut in d.c.bonę, ergo ad hoc
ut admittatur,actio non competit.ar.ad
hoc.ff.de adime.leg.l.rem legatam.&.ff.
de euic.l.ad res donatas.ueruntamen etſi
poſtulato uel poſtulantibus non detur
actio ſicut dictum eſt,ſi tamen poſtulatio
fiat in concordia & de digno, ex debito
incumbit ſuperiori ipſam admittere;et ſi
non admiſerit, iniuriam facit poſtulanti-
bus & poſtulato: ſicut & præſentatus pe-
tere non poteſt per actionem ſe inſtitui,
quia ius non habet in re,& quia ſine iuris
offenſa & præſentati iniuria poteſt præ-
ſentator laicus uariare & alium præſenta
re ut infrà de iure patro.c.cū antè aduo-
catus. Vnde antequam à prælato fuerit
approbatum, ratum non eſt quod à patro
no fuit inchoatum.ut infrà de iure pat.c.
quod autem conſulis; Et tamen offendit
prælatus ſi primò præſentatum, & dignū
non inſtituit; Vnde non admiſſus agit cō
tra illum qui ipſum reſpuit, ut ei proui-
deat in beneficio competenti.ut infrà de
iure.patro.c.paſtoralis: ſicut & aliàs dixi-
mus ꝙ diſpenſatio nō ex iure,ſed ex gra-
8 tia petitur; † & tamen ad eam conceden
dam ſuperior tenetur ex cauſa.ut.l.diſt.c.
ponderet &.c. domino ſancto &.c.ſi quis
diaconus. ſic & ad eleemoſinam pauperi
contra diuitem actio non datur, & tamē
diues ad dādam eam tenetur,iuxta illud
date eleemoſinam &c.ſic & patronus de
gratia admittitur repræſentans.ut 16.q.
5.c.ſi quis epiſcoporum,ut ĩ.de iure pat.
c.quoniam,& infrà de pœ.c.in quibuſdā;
& tamen iniuria fit ei ſi non admittatur,
etſi præſentatus ab eo non inſtituatur.ut.
ff.de aqua quoti.& æſti.l.j.§ pe.&.ff.qui
ſatiſd.cog.l.ſi uerò in ſi.Vel dici poteſt, ꝙ
per poſtulationem non ſubſcriptam nec
præſentatam nullum ius acquiritur poſtu
lato,& ſic loquitur illa decretal. poſtula-
tionem. Si aūt fuerit ſubſcripta & præſen
tata ſecus.ut in.cap.bonæ.il. 2.ne aliàs il
ludatur ſuperiori.ut in uerſi.ſi enim;ideò
acquiritur hoc ius poſtulato,ſi poſtulatio
facta fuerit canonicè in concordia & de
digno,quia & poſtulantes antequam po-
ſtulatio comprobetur uel reſpuatur, à po
ſtulatione reſilire non poſſunt,ne aliàs il
ludatur ſuperiori ut dictum eſt. ¶ Item
9 quia ſuperior debet † eam admittere, et ſi
non admiſerit, iniuria ſit poſtulato; non
tamen talis & tanta,ut ex ea agi poſſit;ſi
cut & aliàs iniuriam facit iudicio & re-
uerendiſſimę ſynodi,ſi quis ſemel iudica-
ta ac rectè diſpoſita reuoluere, & in pu-
blico diſputare contendit.ut. C.de epiſc.
au.l.3.in princ.non tamen talem & tan-
tam, ut ex ea agi poſſit.ut.C.de appel.l.
10 & in maioribus. ¶ Et nota † quòd poſtu-
lato acquiritur hoc ius quod dictum eſt;
electo ius petendi confirmationem.ut.ĩ.
de acu.c.ſuper his;præſentato acquiritur
hoc ius, ut ſi ſolus à uero patrono nec ua
riante fuerit præſentatus, petere poteſt
ſe inſtitui;& ſi is,ad quem ſpectat colla-
tio, non inſtituat, implorare poteſt ſupe-
rioris officium, ut dixi circa princ.huius
titu: Sed ſi patronus uariet,& aliū repræ-
ſentet,& epiſcopus illum inſtituat, aget
primus cōtra epiſcopum ut ei prouideat;
ut ſuperiùs dictum eſt. Si uerò inſtituat
aliū à non patrono præſentatū, aget pri-
mus contra inſtitutum ut amoueatur, &
ipſe inſtituatur, ut inf.de ſen.& re iudi.c.
cum Bertoldus. Nominato aūt,ſi ſolenni
ter nominetur ꝑ capitulū alicuius eccle-
ſiæ uacantis,& perijt ꝓuideri à Papa,ec-
cleſia nominat duos uel tres & ponit in
uoluntate Papæ,ut preeligat unū ex illis,
acquiritur hoc ius, ſicut puto,ut pēdente
nominatione illa, non poſſunt nominan-
tes à nominatione reſilire, ne aliàs Papæ
uideatur illudi; ſicut in poſtulatione no-
taui per decre. infrà eod.tit.bonæ me. la

prima & quod ius acquiratur nominato eſt ar.16.q.ult.c.cõtra ſanctorum.2.q.6. c.diffinitiua in uer.nominationes.85.diſ. c.Archi, de Florenti. Ceterùm ſi nominatio non ſit ſolennis, ſed canonici contra uel citra formam aliquem eligendi, nominant aliquos uel aliquem, ſic dicẽdo, talis eſſet bonus prælatus, uel talis; ex hac nominatione nullum ius acquiritur, ut inf. tit. prox. c. quod ſicut. in prin. ¶. Itẽ
11 † nominato in ſcrutinio nullum ius acquiritur ante publicationẽ, ſecus poſt ut.
12 j.tit.proxi.c.publicato. ¶ In ſumma † notandum eſt, ꝙ aliquando per nominationem petitur diſpenſatio, ut cum poſtulatur irregularis ex delicto, uel defectu nataliũ, ordinum, uel annorum. ¶ Item cũ poſtulatur alteri eccleſiæ alligatus, ut.j. tit.proxi.c.in cauſis.in fi. Aliquando petitur licentiæ datio, ut cùm poſtulatur clericus alienus. ut in prin. huius tit. notaui.
13 ¶ Sciendum eſt etiam, † ꝙ ſicut ſcienter eligentes indignum priuantur poteſtate eligendi, ut.j.tit.proxi.c.cũ in cunctis, ſic & poſtulantes, ut.j.eod.c.1.&.2.&.j.titu. proxi.c.bonæ me:&.c.ſcriptum, quod intelligo, cum poſtulatur indignus, uel irregularis ex crimine, ſecus ſi ex defectu; & ſic intelligo finẽ huius decr. ĩ c.ſcriptũ ẽ.

S V M M A R I V M.

1 *Electio quid ſit, & quid hæc dictio ſignificet.*
2 *Eligere qui poſſint.*
3 *Matrimonium ſpirituale fortius eſt carnali.*
4 *Eligi quis poſſit.*
5 *Eligi infrà quod tempus debeat.*
6 *Electionis duæ ſunt formæ.*
7 *Scrutinium in electione per quot de collegio fieri debeat.*
8 *Ad compromiſſum nullus inuitus cõpellitur.*
9 *Electio per ſcrutinium qualiter fiat.*
10 *Ad electionẽ qui ſunt uocandi, & quomodo.*
11 *Mox fieri quando quid, dicatur.*
12 *Actus contrarius cum intercedit, uitiatur id quod in contextu fieri debet.*
13 *Papa qualiter eligatur.*
14 *Electio per quotam eligentium partem fieri debeat.*
15 *Electiones epiſcoporum ubi fieri debeant.*
16 *Electio prima an & quando præſtet impedimentum ſecundæ.*
17 *Electores quando ab electione reſilire poſſint. & nu.31.32.33.& 34.*
18 *Eligendi dignitas uel indignitas quando inſpicienda.*
19 *Abſentes qui uocari debent; ad electionem uocati, non uenientes, an per aliquot tempus ſint expectandi.*
20 *Electione facta quid fieri debeat.*
21 *Matrimonium ſpirituale eſt inchoatum ante confirmationem, non tamen eſt ratum.*
22 *Confirmatio prælati infrà epiſcopatum ad epiſcopum ſpectat.*
23 *Epiſcoporum confirmatio ſpectat ad metropolitanum.*
24 *Archiepiſcoporum confirmatio ad quem ſpectet.*
25 *Confirmatio Patriarcharũ ſpectat ad Papã.*
26 *Papa ab epiſcopo Hoſtienſe conſecrationem habet.*
27 *Is ad quem ſpectat confirmatio, & electionis, & electi examinatio.*
28 *Scrutinium quotuplex ſit.*
29 *Electus quid acquirat per confirmationem.*
30 *Res eccleſiæ an in iudicium deduci poſſint per prælatũ electum, ſed non confirmatum.*
35 *Poſtulatio ſi de aliquo fuerit facta & non admiſſa, iterum in eccleſia eadem, & eadẽ ordinatione poſtulari non debet.*
36 *Pœna non canonicè eligentium quæ ſit.*
37 *Sacramentum fidelitatis exigitur ab electo, cõfirmato, & conſecrato, & quæ ſit forma.*

¶ DE ELECTIONE, ET ELECTI poteſtate. Rub.

DICTVM eſt.ſ. de poſtulatione; ſedq̃a poſtulatio præambula eſt electioni, nam ad hoc fit poſtulatio, ut ſublato impedimento poſtulatus, qui ante ineligibilis erat, fiat habilis & legitimus ad eligendum. Proptereà poſt rubricam de poſtulatione ponitur rubrica de electione. ¶ Videamus igitur Quid ſit electio: Qui poſſunt eligere Quis poſſit eligi, Infrà quod tempus debeat eligi; Quæ forma electionis: Ad quẽ ſpectat electionis cõfirmatio: Quod ius ex electione proueniat: An eligentes poſſint ab electione reſilire, & Quæ ſit pœna non canonicè eligentium. ¶ Electio

1 ctio † eſt alicuius perſonæ ad dignitatem uocatio; quamuis. aliàs uerbum eligere ad multa ſe habeat, nam dicitur quis eligi in poſtulãdum, ut. ȷ̄. eo. tit. c. in cauſis, & inf. de renun c. poſt translationem. Dicitur quis eligi in canonicũ ut. ȷ̄. eo. tit. c. cum eccleſia uulterana, & inf. de præb. c. dilecto. dicũtur eligi arbitri, ut inf. eo. c. in cauſis, ut. ȷ̄. de ſo. compe. c. ſi quis cõtra. & inf. de appellat. c. cum ſpiritualis, ſed in his etiam & in ſimilibus debet fieri electio laxato uocabulo, ſicut & dicũtur poma eligi in caniſtro, hic aũt ſtrictè ſignificat uerbum eligere, ut ſuperius
2 dictum eſt. ¶ Electio † ſpectat ad collegium clericorũ etiam ſi duo uel tres in collegio fuerint, ut. ȷ̄. eo. tit. c. j. & .ſ̄. de cõſuetudi. c. cũ dilectus inf. de cauſa poſſeſ. & proprie, c. cũ eccleſia. 63. diſt. c. Adrianus. & c. noſce. & . §. ex his. 16. q. ult. c. ult. Sed ſi clerici non ſunt in eccleſia ut collegium, uel ut corpus, ſed ut ſingulares, tunc ſuperior prouidebit per ſe, uel præſentante patrono ſi eccleſia patronum habet, ut de iure patrona. c. paſtoralis, hoc igitur eſt regulare ut ad collegium cuiuslibet eccleſię ſpectet electio, licet plerunque ex conſuetudine, uel ex priuilegio alieni uocẽtur inf. eo. c. cumana. & inf. de cauſ. poſſ. & prop. c. cum eccleſia. ſ̄. tit. proxi. c. bonæ me. la. 2. ſ̄. de conſuet. c. cum dilectus. & . ȷ̄. de iure pat. c. nobis, uocantur aliquando religioſi ex honeſtate, non ex debito. ut. 23. diſ. c. in nomine domini. 79. diſt. c. 1. uocatur populus non ad eligendum, ſed ad conſentiendum. ut 63. diſt. c. ego & . c. ſequentibus. uocantur & principes ut ab oppreſſionibus defendant. ut 63. diſt. c. principali. ¶ Aliquando tamen illi, ad quos ſpectat electio, non poſſunt eligere excommunicatione impediẽte ut inf. de appel. c. conſtitutis. quod intelligo in excõmunicatione maiori, ſecus in minori. ut inf. de cler. excõ. c. ult. nec ob inf. eod. tit. c. illa: non enim aſſerit defectum eſſe in electione ex eo ꝙ interfuit canonicus excõmunicatus ex communicatione minori, ſed poſitiuè loquitur ſi quis ex eo fuiſſet deſſectus, cùm re uera nullus fuiſſet defectus; Et eſt ratio quare excommunicati excommunicatione minori non impediantur eligere, quia tantum à perceptione ſacramentorum excluduntur. ut inf. de excep. c. à nobis, & inf. de ſen. excom. c. ſi quem. 3. q. 4. c. Engeltrudam. Ab eligendo autem, & ab his, quæ iuriſdictionis ſunt, non excluduntur. ut inf. de cle. excom. c. ult. Sed inſtabis: nonne per electionem eligentium, & conſenſum electi contrahitur matrimoniũ ſpirituale ſicut inf. de trãsl. præla. c. licet & . c. inter corporalia inf. eo.
3 tit. c. cum inter canonicos. † Matrimonium etiam ſpirituale fortius eſt carnali. ut in eadem dec. inter corporalia. Sed matrimon. eſt magnum ſacramẽtum in Xp̄o, & eccleſia, ut inf. de biga. c. debitum; Igitur excommunicati minori excommunicatione non ſunt admittendi ad electionem. Ad quod reſpondeo, per electionẽ nõ propriè contrahitur matrimo, ſed initiatur. ut dicit illa lex: uel aliter, Matrimonium carnale eſt ſacramentum quia in eo inueniuntur illa ſignificata quæ notantur in d. c. debitum non in matrimonio ſpirituali; nam in matrimon. carnali per bigamiam receditur à ſignificatis, quod in ſpirituali matrimon. non inuenitur, aliàs translatus de una eccleſia ad aliam bigamus cenſeretur. ¶ Item eligere non poſſunt ſuſpenſi ut. ſuprà de cõſuet. c. cum dilectus infrà de except. cap. Apoſtolicè; nec mireris quòd aliud in excommunicatis excommunicatione minori, & aliud in ſuſpenſis; quia ſuſpenſi non poſſunt beneficia conſequi ut infrà de æta. & qua. c. cum bonæ me. nec ipſi aliis conferre ualent ut infrà de conceſ. præ. c. quia diuerſitatem. Suſpenſi contrahunt irregularitatem celebrando, ut infrà de cle. excommu. c. apoſtolicæ, ſecus in excommunicatis excommunicatione minori ut infrà de cler. excom. c. ſi celebrat. Item eligere non poſſunt interdicti infrà eod. tit. capi. cum inter. R. ¶ Item illi quibus interdicitur eligere ſuperioris licentia ut infrà eod. titu. c. ult. ¶ Item illi qui in eadem uocatione in eligendo peccauerunt ſcienter eligendo indignum ut infrà eod. titulo. ca. cum in cunctis. & cap. innotuit, in fin. & cap. bonæ me: quo caſu ſunt ipſo iure eli-

C 2 gendi

gendi poteſtate priuati. & idẽ eſt ſi pecca tur in poſtulando ut ĩ. eo. tit. c. ſcriptum. ¶ Item ſi peccatũ eſt in forma, & propterea i eligentes per ſententiã priuati ſunt poteſtate eligẽdi. ut ĩ. eo. c. quia propter.
4 ¶ Eligi poteſt † qui de legitimo matrimonio ſit natus, qui etiã in uita & ſcientia commendabilis demonſtratur & qui. 30. annum ætatis excegerit. ut ĩ. eod. tit. c. cũ in cunctis; dummodo non ſit excõmunicatus maiori uel minori excõicatione. ut ĩ. de cle. excõ. c. ſi celebrat. ¶ Item nec ſuſpenſus. ut. ſ. de conſue. c. cum dilectus. ¶ Itẽ nec interdicti & qui non ſeruant interdictum ut. ſ. de poſtu. c. j. & dummodo enim canones nõ obſtant ut. ĩ. eo. c. cũ in
5 cunctis. §. inferiora in fin. ¶ Itẽ eligi † debet infrà tres menſes. ut. l. diſt. c. poſtquã 63. diſt. c. obeuntibus; ulterius enim non debet uacare cathedralis uel regularis eccleſia, ut inf. eod. tit. c. ne pro defectu, & in hoc hodie exequata eſt cõditio epiſcopaliũ eccleſiarum & minorũ in quibus per electionem facienda eſt inſtitutio. Nã ſecundùm uetera iura epiſcopales eccleſiæ, & maiores uacare non poterant ultra tres menſes, minores, ultra ſex, ut inf. de æta. & qua. c. Eam te. inf. ut lite non cõte. c. qm̃ frequenter. inf. de cle. non reſi. c. Ex tuæ. Conſecratio epiſcoporum & maiorũ ultra alios tres menſes differri nõ debet. ut. 100. diſt. c. quoniam. & quod dico dari alios tres menſes; benigna interpretatione receptũ eſt. ut. 75. diſt. c. tẽpus. Si infrà tres menſes non fuit facta electio iuſto impedimento ceſſante ad proximum ſuperiorẽ poteſtas deuoluitur prouidendi, ut. ĩ. c. ne pro defectu, nec obſtat c. dilectus. ĩ. de conceſ. præ. quæ dicit ꝙ in epiſcopalibus eccleſijs non ad proximum ſuperiorẽ ſed ad Papã poteſtas deuoluitur, nã illã hodie puto fore correctã. Hoc tẽpus quod datur ad eligendum utile eſt, quia nõ cedit impeditis ut patet per d. c. ne ꝑ defectu, ſimile aliàs de cõceſ. præb. c. Qm̃ &. ĩ. de ſup. neg. præ. c. licet, lapſus enim ipſius temporis nõ ceſſantibus officere non põt, ut. C. de inoffi. teſta. l. cõtra. Item ſimile aliàs de reſcriptis. c. Si aũt, &. c. plerunque. 2. q. 6. c. biduum. ff. de diuer. & tem. preſcrip. l. j. ff. de re. dubi. l. cũ ſex. & ff. quand. act. de pec. eſt anna. l. j. §. annus. Cõtinuum aũt eſt illud tempus quod continuò currit, ſiue quis poſſit experiri ſiue nõ, ut eſt uidere in act. de dolo. l. ult. ſimiliter i reciſſoria. ut. C. de tẽpo. in inte. reſti. l. ulti. Si uerò infrà alios tres nõ fuerit petit a conſecratio, epiſcopus metropolitani ſui iudicio cedat: quod tempus ſimiliter negligentibus cedit. ut. c. diſt. c. Qm̃. ĩ. de tranſlat. præla. c. Inter corporalia. Et quod dixi in epiſcopis reſpectu metropolitani, idem puto in metropolitano reſpectu ſuorum ſuperiorum. ¶ Formæ
6 electionis † duæ ſunt, per ſcrutinium, ſcilicet, & cõpromiſſum: quod enim de inſpiratione dicitur, non eſt forma, immo eſt exceptio à forma, ut ĩ. eo. ti. c. quia ꝓpter. Sunt & quædam alia circa formas, quæ tamen non ſunt de formis, ut illa ꝑſentibus omnibus qui debent, uolunt, & poſſunt commodè intereſſe; ubi ergo fit contra formas, electio eſt ip ſo iure nulla ut in d. c. quia propter, & inf. eod. tit. c. cum poſt petitã c. Cumana & c. congregatio; ubi aũt contra ea quæ non ſunt de formis fit, tunc electio non eſt ipſo iure nulla, ſed eſt annullanda per exceptionẽ, ut inf. eo. tit. c. quod ſicut. ſ. de poſtul. c. bonæ me: la. 2. Et eſt ratio ne iura illa, quæ dicunt electionem non eſſe ipſo iure nullam, ſed annullandam propter contemptum, niſi contempti conſentiant ut dicunt iura præallega, tollantur illo uerbo quod ponitur in illa decreta. quia ꝓpter. ſcilicet, aliter facta electio non ualeat &c. Quod non eſt intentionis domini Papæ uel principis, ꝙ uno uerbo tollantur multa iura magnis laboribus condita, ut inf. eo. tit. c. eccleſia ueſtra. C. de inoffi. teſta. l. ſi quando. Sed his omnibus ob. per d. c. Auditis, ubi uidetur quod electio celebrata aliquibus contemptis ſit nulla ipſo iure; dicas tu, ꝙ non ideò nulla eſt propter contemptum, ſed quia in impetu celebrata eſt, & poſt appellationem legitimã aliàs legitimè interiectã.
7 ¶ † Scrutiniũ fieri debet per tres de collegio, non plures, neque pauciores, nec aliunde niſi de collegio; poſſunt aũt canonici uices committere aliquibus uiris idoneis; non curo quot, & an ſint de collegio,

legio,an non.¶ Sed circa hoc quæri conſueuit quid ſi plures uel pauciores ſint ſcrutatores. Reſpondeo ſi uerba decreta. obſeruare uelimus, non ualet quod agitur; ſed circa hoc curia contrariũ obſeruat. ¶ Item quid ſi clerici uni de collegio uel aliundè uices cõmittant, & ille prouideat eccleſiæ uiduatæ? Reſpondeo ſecundùm alia iura ualet quod actum eſt,ut.j. eod.titu..c. cauſam.&.c.Cum inter canonicos.infrà de renun.c.poſt tranſlationẽ, ſecundùm uerò uerba illius decret.quia propter,non ualet quæ dicit aliquibus uicis.&c. ¶ Itẽ quæritur, quid ſi clerici uel canonici diſſentiunt circa formas; maior ac ſenior pars conſentiat in uiam cõpendij,ſcilicet in uiã cõpromiſſi; pauci uerò conſentiant in uiam ſcrutinij?tenet curia & obſeruat ut præualeat cõtradictio paucorũ,& hoc tali ratione, uia ſcrutinij eſt uia ordinaria, per quam cuilibet ſaluum eſt in quem uult dirigere uotum ſuum,ſecus in compromiſſo contingit, per quod plerũque prouidetur de perſona, de qua prius nec creditum eſt, nec ſperatum.j. eod.tit.c.cum dilectus fil.cum inuitus nullus ſit dandus epiſcopus.ut.61.diſt.c.nul-
8 lus.¶ † Item ad compromiſſum nullus inuitus compellitur.ff.de arbi.l.ſed & ſi.§. ſi quis iudex.3.q.7.c.tria in uerſi.quis uerò iudex. ¶ Sed quàmuis placere debeat quod curia ſeruat, tamen de rigore iuris contrarium ſuadetur: nã lex illa loquitur in compromiſſo quod pœna uallatur, ad quod graue eſſet aliquem inuitum arctari: decre.autem illa;Quia propter,nõ loquitur in compromiſſo, ſed cõmiſſo;ſic enim dicit, uel ſaltẽ aliquibus uices ſuas committant; vnde impropriè dicimus ꝓcedi per uiam commiſſi,potius debet dici per uiam compromiſſi uel cõmiſſionis, & ideò non obſtante lege illa quæ non accedit, dici poſſet ꝙ in hoc paucorũ contradictio non præualeat, ſed ſuccumbat; hoc enim generale eſt in cunctis actibus eccleſiæ,ut obtineat ſentẽtia plurimorũ, ut.j.de his quæ fi.à ma.par.capi.per totũ. 65.diſt.c.j.¶ Sed uidetur hodie labor in electionibus duplicatus,olim enim labor erat in eligendo prælatũ;hodie & in hoc, & in ſcrutatoribus eligendis:imò certè labor eſt diminutus, & uia electionis ſatis aperta, nã facta publicatione uotorum & collatione ſecuta, dummodo nollent homines malignari, certum eſt & expeditũ quis ſit eligendus,quia is eſt in quem maior & ſanior pars conſentit. ¶ Sed ſi partes quæ conſentiunt ſint equales? Et tũc etiã eligendus eſt is qui dignior eſſe uidetur: Nam pars illa,quæ in ſcrutinio nominat digniorem,in meliori zelo conſiſtit; propterea ſi non maior numero, ſanior tamen eſſe cenſetur; quia zelus conſideratur ex duobus, ſcilicet ex auctoritate eligentium,& dignitate electi,ut.j. eo.tit.c.eccleſia.Sed ſi tam ex parte conſentientium,quàm ex parte eorũ in quos conſentitur, concurrant omnia, ꝙ rarò contingit,& ideò ad hunc caſum iura trahi non debent.ut.ff.de le.& ſe.con.l.nam ad ea.dici poſſet ꝙ in tali caſu eſſet iterũ ad ſcrutinium recurrendũ, & noua ordinatione procedendum,ut.79.diſ.c.ſi duo, uel deberet ſuperiori totũ ſcrutiniũ præſentari,ut ſuperior per gratificationẽ alterum præoptet.ar.j.de iure pat.c.cũ aũt aduocatus.ff.de relig.& ſumpti.fu.l.ulti.
9 ¶ Ad † electionẽ aũt per ſcrutinium hoc ordine peruenitur,nam quilibet interrogatus à ſcrutatoribus ſigillatim & ſecretò uotum ſuum exponet in certam conſentiendo perſonã,uotis ergo omnium redactis in ſcriptis, facta publicatione,& collatione ſecuta, numeri ad numerũ, zeli ad zelum,& meriti ad meritũ,ut inf.eod. tit.c.in generali,patebit quæ pars ſit maior & ſanior, non reſpectu partiũ aliarũ, ſed reſpectu capituli totius, ut in decret. ea.Et tunc maior pars dicet minori, cum maior & ſanior pars in talem conſentiat ipſe eſt eligendus, unde ſi placet ipſum communiter eligamus; ſi acquieuerint, tunc is qui maiorem uocem habet in capitulo ſurgens dicet, ego pro toto capitulo eligo talẽ, & oẽs acceptabunt. Si aũt non acquieuerint, tunc is qui maiorẽ uocem habet inter illos,qui maiorem & ſaniorem partem conſtituunt, dicet.ego ꝓ me & pro illis qui mecũ conſentiunt,eligo talem,& illi dicent placet nobis;ſic fit electio in communi: Aliter ſi quilibet ſingulariter diceret,ego eligo talem, uel

cor-

cōtentio in talem, iā tot eſſent electiones, quot eſſent electores.ar.ff.de uerb. obli.l.Scire.& l.quod dicitur.ff.de dona. l.ſenatus cenſuit, ſed id quod factum eſt in ſcrutinio, repeti uidetur in eligendo. Hæc forma ſcrutinij locum habet in eccleſijs epiſcopalibus, & maioribus, & in minoribus, puta, i archipresbyteralibus, & in præpoſituris, & in plebanatibus; tales enim eccleſiæ per mortem ſuorū prælatorum uiduari cenſentur, ſecus ſi agatur de archydiacono, archypresbytero, uel præpoſito maioris eccleſiæ: quia per mortem taliū eccleſiæ nō uiduantur quādiu epiſcopi ſponſi earum uiuunt; unde in electionibus illarum perſonarum locū non habet forma cōcilij ſicut dictum eſt. Sed quod dixi, in prepoſituris & alijs perſonalibus, quæ nō conſiſtunt in cathedralibus eccleſijs, locum habere formam cōcilij, uerum eſt ſed nō in omnibus. Quid enim ſi aliqua ex talibus eccleſijs modicum collegium habebat, puta, trium uel quatuor, forma ſcrutinij non poterat obſeruari, & ideò procedetur ſecundum morem antiquum, & ita intelligo infrà eodem titul. capitul. pri. ¶ Sed nunquid ſcrutatores dicent uota ſua in ſcrutinio & cōſenſus? ſic, nā i cōſtitutione concilij dicitur, is eligatur in quem oēs &c. hoc nunquam accideret ſi ſcrutatores in aliquem non conſentirent, duo aūt tertium ſcrutabuntur. ¶ Ad ele

10 ctionē † uocandi ſunt oēs qui debent, uolunt, & poſſunt commodè intereſſe, & qui in prouincia eadem conſiſtunt.d.c.quia propter, & inf.eod.tit c.coram; uocabuntur aūt per literas, uel per nuncium; illi uerò, qui manent in ciuitate, uocabuntur per campanam, ut infrà eod.titu.c.in cauſis, prouinciam aūt non intelligas talem & tantam ut dicit canon.5.q.3.c.ſcitote.nam multæ prouintiæ diffuſæ ſunt, & mora in electionibus periculoſa eſt, ut infrà eodem titul. capitul. cum inter. & infrà eodem titul. capitul. ne pro defectu, hic ergo intelligo prouinciam illam, quę per ſe prouincia appellatur, ut Lombardiam, Tuſciā, Campaniā, inſpecta magis nuncupatione uulgari, quàm iuris interpretatione, ſicut de dictis dicimus, ut not.3.de reſcrip.c.nonnulli. ¶ Et eſt ſciendum, quòd poſt conſenſus adhibitos in ſcrutinio, mox fieri debet publicatio in communi, & poſt publicationē & collationem electio, ut.j.eod.d.c.quia propter.&.c.cum poſt, ueruntamen non omne quod differēdi cauſa fit, moræ annumeratur, ut.ff.de uſu.l.ſciendum. ¶ Itē nō debemus præcipitare concilia noſtra, imò tempore indigemus ut aliquid maturius agamus.nt.l.diſ.c.ponderet, † unde mox intelligo fieri ſi non diuertatur ad alios actus, ut.ff.ad.l.Iulian.de adul.l. quod ait.ff.de teſta.l.hæredes palam, in fine.ff.ad tertul.l.2.§.confeſtim; ita tamē, ut nec moratoria cunctatione, nec præcipiti feſtinatione tā publicatio, quàm collatio, & electio fiant, ut.ff.de admini.tut. l.tutor qui repertorium.§.j.in fine.ff.ad

11

12 leg.falcid.l.j.§.nō ſolum. ¶ † Quid ergo ſi poſt publicationem cum appareat plures in ſcrutinio nominatos, & diſcordiæ ianua ſit aperta, diuertant aliqui ad angulum eccleſiæ cum aliquibus conferentes & quærentes quomodo ad electionē uniformiter & concorditer ueniatur; uel illi de parte maiori moneant illos, qui ſūt de parte minori, ut à ſua nominatione deſiſtant, & illum eligant in quem maior & ſanior pars capituli conſentit, ut forte miſſa celebretur ad honorem ſpiritusſancti, ut pax & concordia inſpiretur, nunquid ex hoc uitioſa erit electio? Sed abſit ut uirtutes in uitia conuertamus, ut. decimaprima quæſtion. terza capitu. Væ qui dicitis. Sicut nec econuerſo uitia non ſunt conuertenda in uirtutes ut.40. diſtin.c.ſepe. & ideò circa hoc lex cautè procedit, quæ dicit, tunc uitiari id quod in contextu fieri debet, cum actus cōtrarius intercedit.ut.ff.de duobus reis.l.duos .§.ultimo.ut tunc actum contrarium intelligamus omnem actum impertinentē.

13 ¶ Et notabis † quod circa electionem Summi Pontificis non habet locum hæc forma, de qua ſuperius dictum eſt, ſed illa quæ habetur.j.eod.c.licet. Is enim in uniuerſali eccleſia Romanus Pontifex habeatur, qui à duabus partibus cardinalium electus fuerit & receptus, ut ibi dicit duas partes, quidem intelligunt cōputato

putato electo, ut infrà eod.titu.c.cum in iure, Alij autem aſſerunt quòd illud tātum in compromiſſo obtineat. ¶ † In
14 ſcrutinio duę partes eſſe debent eligentes,ut dicit d.c.licet,non computato electo: Sed certè etiam idem uidetur in electione decurionum.ut.ff.decret.ab or.fa. l.3.ff.quod cuiuſque uniu.l.nulli.&.ff.de decur.l.nominationes. Sed ſi uerè inſpicias illas leges, non debes dicere quòd duæ partes eligere debeant decurionē, ſed adeſſe. Veruntamen cardinales, quando uolunt, renunciant illi conſtitutioni, & agunt ut præualeat electio quæ à pluribus fuerit celebrata. ¶ Item ſciē-
15 dum eſt quòd † electiones epiſcoporum maximè in eccleſijs cathedralibus ſunt celebrandæ ſi fieri poteſt, ut infrà eod.c.quod ſicut.&.c.cum terra.ar.infrà de appellat.c.qua frōte,alioquin nedum extra eccleſiam imò extra ciuitatem fieri poſſunt.ut.23.diſtin.c.in nomine domini.
16 &.64.diſtin.c.quanto. ¶ † Item ſciendū eſt quòd ſecunda electio facta, prima nō caſſata, non ualet, ſcilicet ut cum dubiū ſit de effectu prioris, ut infrà.eod.c.conſiderauimus &.c.auditis. Cæterùm ſi ſit liquidum & euidenter apparens, primā ipſo iure nullam, utpote de manifeſtè ineligibili, ut.j.eod.titu.c.uenerabilem. &.c.Vinconienſis. ¶ Item cum à ſuſpenſo, & de ſuſpenſis, ab excommunicatis, uel de excommunicato electio celebratur. ut.ſ.de conſuetud.c.cum dilectus.j. de appellat.c.conſtitutis. Tunc prima nō præſtat impedimentum ſecundæ, & hæc locum habent cum duæ electiones fiunt non continuè nec in concurſu; ſed una prius, & ex interuallo alia. Cæterùm ſi fiant quaſi in contextu uel concurſu una poſt aliam, non habet locum hæc exceptio ex prima contra ſecundam, quia ſecunda celebrata ſit prima, non caſſata; ſed habet locum conſideratio cōparationis numeri ad numerū, & auctoritatis ad auctoritatē,&zeli ad zelū;ut illa q̄ his collatis inuenta fuerit à maiori parte capituli celebrata, alteri præferatur. j.eod. titu.c.dudum.&.c.in geneſi. ¶ Item ſciē-
17 dum eſt, quòd † electores ab electione reſilire non poſſunt electo conſentiente uel conſentire uolente, ut.j.eod.tit.c.cū inter canonicos. Sicut & aliàs hærede deliberante & inuentarium conſcribente, nulla erit licentia creditoribus, uel legatarijs, ſeu fideicommiſſarijs eum inquietare uel ad iudicium uocare, uel res hereditarias uendicare.ut. C.de iure deli.l. ultim.§.donec. ¶ Item cū à diuerſis partibus electio celebratur, aliquando numerus unius partis præfertur auctoritati alterius partis, aliquando auctoritas numero,ut.j.eod.titu.c.dudum.ff.de pac. l.maiorem. C.qui bon.cede.poſſ.l. ultim. Aliquando exceſſus numeri ex una parte, cum auctoritate partis alterius præeminente comparatur. ut.19.diſtin.ca.in canonicis; in quo dicendum eſt quòd ſi multum excedat, præfertur auctoritati. ut.j.eod.c.dudum.& de appellat.c.conſtitutis; ſi autem modicum excedat ſuccumbit numerus, & præfertur auctoritas. ut.j.de teſtibus.c.in noſtra præſentia. In quot autem numerus excedere debeat ut præferatur, uel ut ſuccumbat, uel ut æquiparetur auctoritati, non inuenio determinatum in iure; & ideò relinquo arbitrio iudicantis. ut.ff.de iure deli.l.pri. ff.de teſtibus.l.e.ſcio quæſitum. ¶ Item
18 † notandum eſt, quòd in electionibus cum quæritur, An digna ſit perſona quæ eligitur, an indigna, tempus electionis inſpicitur, ut infrà eodem titul.cap. dudum il primo.& infrà de ætat.& quali. c.cum bonæ & infrà de cleric.excō. cap. poſtulaſtis: nec obſtat infrà eod.c.Auditis, ubi inſpecto poſteriori tempore electio conualeſcit; nam illud locum habet cùm electioni hoc ſolum deeſt, ſcilicet, conſenſus uel contemptus aliquorum; quo caſu illorum accedente conſenſu, non inſpecto tempore electionis, ſed conſenſus poſtmodum accedentis, electio manet ualida, ſublata exceptione de contemptu.ut ſuprà de poſtulatio. c.bonæ mem.il.2.§.fin.infrà eod.titul.c. quòd ſicut.§.ſi autem.in extrem. uerb.
19 ¶ Sed quæritur † quid ſi abſentes qui uocati debuerunt uocati non ueniant, nunquid expectandi ſunt donec ueniant, ſi uocati reſponderint ſe uenturos? uidetur quòd expectari debent uſque

uſque propè finem trium menſium.ar.ỉ.
de offi.delega. c.conſuluit.C.de iudi.l.ꝑ-
perandum.2.q.6.c.ei qui.§.appellatore.ỉ.
de appella.c.oblatæ.ff.de uer.obliga.l.in-
ſulam. Sed certè cum mora in electioni-
bus ſit damnoſa, ut.ỉ.eod.tit.c.cum inter
uniuerſas.ỉ.ut lite non cont.c.qm̄ freque-
ter, durum eſt canonicos ſic arctari ut d.c.
conſuluit.&.ff.ſi quis cautio.l.2.in fi.unde
puto ꝙ ſi uocati nō ueniant infrà compe-
tentem terminum eis à uocantibus præ-
finitum, ulterius expectandi non ſunt.ỉ.
20 eod.tit.c.cum inter.&.c.cum nobis olim.
¶ † Facta electione fieri debet decretū
continens formam, ſeriem, & proceſſum
electionis, nomina eligentiū, & electi, &
ſubſcriptiones eligentium ſingulares, &
debet hoc cōſcribi manu publica, uel pri-
uata quæ ſufficit propter ſubſcriptiones.
ut.C.qui potio.in pigno.habe.l. ſcriptu-
ras, uel ſigillo, uel ſigillis autēticis ſigilla
tū.ut.ỉ.de fi.inſtr.c.ſi autenticam ſcriptu-
ram.hoc aūt decretū etſi fieri debeat.ut.
infrà eod.tit.c.innotuit.61.diſt.c.epiſco-
pus, non tamen eſt de ſubſtantia.ut.30.
q.5.c.noſtrates.C.de probatio.l.Cū res.
¶ Itē poſt electionem & ante confirma-
tionem ſi crimen obijciatur electo in mo
dum exceptionis, nō eſt neceſſarium op-
ponentem ad extraordinariā penā aſtrin
gi, ut.ỉ.de accu.c.ſuper his.ſecus ſi poſt.
21 † Et eſt ratio quia ante confirmationem
ſpirituale coniugium eſt inchoatum, non
tamen eſt ratū.ut.ỉ.de translat.c.licet;
nam ante confirmationē non habet ele-
ctus iuriſdictionem, poſtea ſic ut inf.eo.
tit.c.noſti.&.c.tranſmiſſam. ¶ Item ante
confirmationem metropolitani ſui iudi-
cio cedit ſecundùm quoſdam.ut infrà de
transla.præla.c.inter corporalia, poſtea
ſecus; & ſi crimen obiectum ante cōfirma-
tionem probatum fuerit, repellitur ele-
ctus ab obtinendo: ſi poſt confirmationē,
& ante conſecrationem, etſi electus con-
firmatus repellatur ab obtento idest, ab
electione & adminiſtratione ac alijs quæ
per confirmationem quæſiuit & ab obti-
nendo, idest, à conſecratione; tamen be-
neficia prius habita non amittit.ut inf.de
accuſ.c.ſuper his, & ob hoc ante conſecra
tionem uel ante tempus de conſecrandis
epiſcopis non conferuntur.ut inf.eod.tit.
22 c.cum in cunctis. ¶ Confirmatio † præ-
lati infrà epiſcopatū ad epiſcopū ſpectat.
ut.15.q.ult.c.nullus.niſi aliquis non in-
ueniatur exemptus. ut.ſ.de conſuetudi.c.
23 cum uenerabilis. † Epiſcoporū confirma
tio ſpectat ad Metropoli.ut inf.eod.tit.c.
cū inter canonicos. inf.de transla.præla.
c.inter corporalia.64.diſt.cap.j.& ult.niſi
aliqui ſubſint immediatè Romanæ eccle-
24 ſiæ ut inf.eod.tit.c.nihil.in fi. † Archiepi-
ſcoporum ad primates, uel Patriarchas q
in hoc & in quibuſdam alijs parem morē
& ſimilia priuilegia habent cum Romana
eccleſia.ut.65.diſt.c. mos antiquus.&.c.
qm̄ inf.de priuil.c.antiqua.in Auth.de ec-
25 cleſiaſti.ti.in princ. † Patriarcharū ad Pa
26 pam, ut inf.eod.tit.c.ſcriptum † Papæ aūt
conſecratio ad epiſcopum hoſtienſem, q
27 in hoc uicem metropolitani obtinet. † Et
eſt ſciendum quod is, ad quem ſpectat cō
firmatio, ſpectat & electionis, & electi exa
minatio. Ita enim confirmari debet ele-
ctus ſi nihil eſt, quod ipſum impediat inf.
eo.tit.c.poſtquàm.alibi dicitur, ſi non in-
ueniatur in eo quæ in heptateucho con-
tinetur.ut.7.q.1.c.qualiter, ad fin. Vnde
28 triplex eſt ſcrutiniū. † Vnum quod habe
tur ante electionem, de quo ſupradictum
eſt. Aliud quod habetur ante confirma-
tionem, ut inf.eo.tit.c.uenerabilem. Ter
tium quod habetur ante ordinationem.
ut.23.diſt.c.manus 28.diſt.c.de Siracuſa-
næ.23.diſt.c.qui epiſcopus & 24.diſt.c.qm̄
29 epiſcopus. ¶ Per confirmationem † acq-
rit electus ea quæ ad adminiſtrationē &
iuriſdictionem pertinent ut inf.eod.titu.
c.noſti.&.c.tranſmiſſam pr.reſp. Saluo eo
quod dicitur de prælatis ualde remotis &
ultra Italiam conſtitutis, qui ſi in cōcor-
dia eligātur & fuerint Romanæ eccleſiæ
ſubiecti, immediatè poſſunt in ſpirituali-
bus & temporalibus miniſtrare; ut tamen
de rebus eccleſiaſticis nihil penitus alie-
nent, ut inf.eod.tit.c.nihil.§.cæterum ad
30 fi.& c.quod ſicut. ¶ † Sed quęritur an rē
eccleſiæ in iudicium deducere poſſit? &
uidetur quod non, quia in iudicio quaſi
contrahitur, ut.ff.de pecu.l.licet.§.idem
ſcribit: Et abſurdum eſt ei, cui alienatio
interdicitur, permitti actiones exercere
ut.ff.

ut.ff.de iure delibe.l.ait prætor. Sed lex illa loquitur in pupillo deliberante, cui neutrum permittitur, nec alienare, nec actiones exercere, nec in aliquo diminuere res hæreditarias ſine permiſſu prætoris; ſecus in electo confirmato, cui generaliter conceditur adminiſtratio temporalium & ſpiritualium rerum, qui poteſt in iudicio agere & defendere. Item acquiritur per confirmationem, quia ſine metu calumniæ non põt crimen opponi cõfirmato: ut.j.de accu.c.ſuper his. ¶ Ab
31 electione † autem electores reſilire non poſſunt, ſicut nec poſtulantes à poſtulatione præſentata: ut.ſ.de poſtu.c.bonæ me. il.2. in uer.ſi enim. Nã electus habet ius petendi confirmationem, imò publicato ſcrutinio uariare nequeunt electores, ſed ad eligendũ cogẽdi ſunt per ſuperiorem, ut.j.eo.tit.c.publicato:& arg.ad idem infrà de iure patron.c.nullus.9.q.3.c.nunc uerò.8.q.3.c.Artaldus. ſed hoc intelligo cum oẽs in unum conſentiunt, ſed cũ uota capituli diuiduntur, & conſentiunt in diuerſos, adhuc dico quòd illi, qui ſunt ex parte maiori & ſaniori, reſilire non poſſunt. Alij q. ſunt ex parte altera poſſunt, imò debent; nã is eligendus eſt in quem maior &c. ueruntamen non intelliguntur uariare, hoc enim faciunt iuris auctoritate ut.ff.de colla.bono.l.nonnũquam.ff.de inoffi.teſtam.l.Pomponius.§. ſed nec impuberis.ff.quorũ lega.l.j.§.qa autem. Vel intellige hanc decreta.Publicato. quòd illi, qui in ſcrutinio conſenſerunt, non poſſunt uariare & à ſuis conſenſibus reſilire poſt ſcrutinium publicatum ante collationem & electionẽ; quia ſecundùm conſenſus in ſcrutinio adhibitos, in ſcriptis redactos, & publicatos, facienda eſt collatio & electio nullius nar-
32 ratione admiſſa. ¶ † Sed facta publicatione ac collatione, cùm iam appareat quis ſit eligendus, is ſcilicet in quem maior & ſanior pars capituli conſenſit, illi qui ſunt de minori parte, reſilire poſſunt, & uariare, & adhærere illis, qui ſunt in parte maiori, & unà cum illis eligere: ut no.ſ.eo.§. Ad electionẽ autem per ſcruti-
33 nium hoc ordine peruenitur. ¶ † Sed qd ſi publicato ſcrutinio appareat q̃ maior pars decepta eſt, eo q̃ conſenſit ignoranter in hominẽ minus dignum, nunquid illi qui ſunt ĩ parte maiori, cũ de iure ſuo diffidãt, poſſint à ſuis conſenſibus reſilire? uidetur quòd ſic ut.ſ.de poſtula.c.bonæ memoriæ il.2. Sed tamen ſecus eſt. Nã in hoc caſu puto minorẽ partem ſaniorẽ eſſe, & ideò illum eligendum, qui fuerit à parte minori in ſcrutinio nominatus.
34 † Sed quid ſi oẽs in uno ſcrutinio conſentiant, & publicatione facta illũ omninò ineptum inueniant? puto ad nouum ſcrutiniũ poſſe redire: Sed ſi iam electio ſit facta, uel poſtulatio præſentata fuit ſuperiori, ſecus, ut in d.c.bonæ memoriæ & infrà de elec.c.bonæ.&.ca.innotuit: nec turberis ex eo quod dicitur in decre. Publicato. quòd conſentientes in ſcrutinio cogendi ſunt per ſuperiorem eligere: nã hoc intelligo ſi idoneus ſit is in quem cõſenſum eſt, ut infrà eo.c. cauſam.ff.de mu. & ho.l.ut gradatim.in fine primi reſponſi. Sed hoc totũ ſine captione intelligas, cùm uitium, quod detegitur, eſt in aperto; tunc enim pænitere licet.ut.ff.de interroga. actio.l.de ætate.§.Celſus.nã qui optauit acetum pro uino, põt iterũ optare uinum ut.ff.de ope.le.l.2.argumen.ff. de pignor.acti.l.eleganter.§.qui reprobis. & qui iurat aliter quàm ei defertur, iterũ iurare debet ut.ff.de iureiur.l.qui per ſaltum. & qui male pronunciat, iterum iudicat.ut.C.de accuſ.l.4.ff.de arbit.l.quid tamen.j.Reſpon.& ar.infrà de accuſat.c. qualiter. Sed in his qui iam elegerunt, uel poſtulauerunt, & poſtulationem ſuperiori præſentauerũt aliud obſeruatur, ut ſuperius dictum eſt & meritò, uidetur enim officio eorum functi, benè uel malè ut.j.de offic.delega.c.in literis.ff.de iudi.
35 l.iudex.&.l.quod iuſſit. ¶ Et nota † q̃ ſi de aliquo facta fuerit poſtulatio & non admiſſa, iterum in eccleſia eadem, & eadẽ ordinatione poſtulari non debet, ut.ſ.de poſtula.c.gratum. Et idem dico cum alicuius electio caſſata fuerit uitio electionis.ut.j.eod.tit.c.conſiderauimus ſecundùm unam lecturam illius decret. præter iſtam ordinationem quæ facienda eſt in uacatione illa. Nam in alia uacatione põteſt idem in eadem eccleſia iterũ eligi, ut

infrà eodem c. ſuper eo. Vbi autem uitio perſonæ reprobatur electio, nec in uacatione illa, nec in illa eccleſia, nec in alia eligi poteſt. ¶ Sed obijcitur, cùm electiones cõſueuerunt caſſari per modum exceptionis, ut. ȷ̄. de accuſ. c. ſuper his, mirũ eſt quõ exceptio tãtã efficaciam habeat, cõtra id quod legitur. ȷ̄. de ord. cog. c. cũ dilectus infrà de excep. c. denique. §. ult. ff. de his qui not. infam. l. lucius. Ad quod Reſpondeo, in nullo uacillare debet opinio promouẽdi ut 33. diſt. c. laici. eius autem cõditio, cuius per modũ exceptionis caſſata fuit electio, grauata uidetur, ſicut illius qui per exceptionẽ repellitur a teſtimonio. ut infrà de teſti. c. teſtimonijs & ideo huiuſmodi promotio & in illa eccleſia, in qua uitio perſonæ reprobata fuit eius electio, & in alia impeditur, nam infamia facti onerat aliquos apud bonos & graues ut. ff. de obſequi. l. honori, & a dignitate repellit. ut C. de dig. l. 2. Sed cũ alicuius electio caſſatur uitio electionis, tunc quia uitiũ eſt in materia, non imputatur electo. ut. ff. ad l. Aquil. l. ſi ſeruus. §. ſi calicẽ. ff. de loca. & conduc. l. Itẽ quæritur. §. ſi gemma. unde in caſſatũ non committatur infamia. ut. ff. de re mili. l. qui cũ uno. §. non omnis. &. §. exauthoratus. ff. de his qui nota. infamia. l. 2. §. ignominiæ.

¶ Nunc uidendũ eſt de pœna malè eligen-
36 tium. † Et eſt ſciendum ꝙ ſi ſcienter eligant indignum, ab eccleſiaſticis beneficiis triennio ſunt ſuſpẽſi, & priuati tunc. id eſt, ea uacatione, uel tunc id eſt prima uice, uel electione, quæ occurrit faciẽda poteſtate eligendi. ut ȷ̄. eod. titu. c. cum in cunctis. §. clericũ: ita ut ſi oẽs deliquerint transferatur poteſtas eligẽdi ad ſuperiorem ut, infrà eod. tit. c. bonæ memoriæ. il ȷ̄. §. nos igitur. &. c. innotuit. Si autem non oẽs deliquerint, ſed aliqui de capitulo, tunc poteſtas deuoluit ad alios, qui non deliquerunt, ut infrà eod. tit. c. cum Vincon. Et ſi iſti ad quos deuoluit eligant, & eodem modo deliquerint, ut primi, poteſtas redit ad primos, non ad ſuperiorem; ſic intelligere uoluerunt quidam decre. illam, cum Vincon. dicentes tunc demũ deuolui ad ſuperiorem ius eligendi, uel prouidendi, cum omnes pariter, id eſt, ſimul deliquerint; colligentes hoc ex illo uerbo quod ponitur in d. decreta. bonæ memoriæ ad ſi. ubi dicitur, ſi electores pariter deliquiſſent, ad nos deuoluta fuiſſet ordinatio eccleſiæ Maguntinen. Sed ego aliter intelligo decre. illam, cũ Vincon. ſicut etiam gloſaui. Et quod dicitur in illa decret. bonæ, pariter, non intelligo concurſum in tempore delinquentiũ, ſed delicti ſimilitudinẽ expoſcere; ut ſit ſenſus, ſi primi electores deliquerint, & ſecundi deliquerint paritate delicti, nõ temporis, deuoluta eſt ordinatio &c. Abſurdum enim eſſet dicere ꝙ nunquam ius eligendi a capitulo exeat niſi canonici diuiſi deliquerint, & ꝙ uitiũ delinquentium quaſi purgetur ex delicto aliorum, ut ad primos ius redeat eligendi; illi tamen ad hoc reſpondebant quod iſte regreſſus & circulus locum habet uſque ad tres menſes, qui dantur ad eligendum ut. l. diſti. c. poſtquam. 63. diſt. c. obeuntibus. & quod dixi deuolui ius prouidendi ad ſuperiorem canonicis eligentibus ſcienter indignum, locum habet cum canonici eligunt contra formã; hoc ſaluo quod in primo caſu delinquentes priuati ſunt ipſo iure, in ſecundo priuandi per ſententiã, ut patet hæc differentia ex illis decreta. ȷ̄. eod. tit. c. cum in cunctis. &. c. quia propter; & nota ꝙ cum in primo caſu eligentes ſint à beneficijs ſuis per triennium ſuſpenſi, durante ſuſpenſione alia beneficia acquirere non poſſunt, ut infrà eod. tit. c. per inquiſitionem, infrà
37 de ætate & qualitate. c. cũ bonæ. † Et eſt ſciendum quod ab electo confirmato & conſecrato exigitur ſacramentum fidelitatis ut. ȷ̄. eo. tit. c. ſignificaſti. ſecundùm formam, quã habes infr. de iureiu. c. Ego N. & idem ſi metropolitanus fuerit, Et ei conceditur pallium ad uſum & nomen: ut. ȷ̄. de poſtul. c. bonæ memoriæ. il. 2. in fi. in quo plenitudo Pontificalis officij cõfertur. ut. ȷ̄. de uſu pallij. c. niſi, ſcilicet in quinque, in uocatione concilij, criſmatis confectione, dedicatione baſilicarũ, ordinatione clericorum, & epiſcoporum conſecratione. ut infrà eod. titul. c. quod ſicut. §. præterea.

SVMMARIVM.

1 *Tranſlatio quid ſit.*
2 *Transferri qui poſſint, & qui transferendi poteſtatem habeant. & nu. 3. & 4.*
3 *Epiſcoporum tranſlatio ad ſolum Papam ſpectat.*
4 *Prælatus an inuitus cogi poſſit tranſire ad dignitatem maiorem.*
5 *Cauſæ transferendi quæ ſint.*
6 *Translatum non ſequuntur honores reales.*

¶DE TRANSLATIONE Prælatorum. Rubri.

DICTVM eſt ſuprà de quibuſdam modis, per quos prouidetur eccleſijs de prælatis; ſed quia plerunque prouidetur, transferendo prælatos de eccleſijs ad eccleſias. Idcirco ſubijcitur hic rubrica de tranſlatione prælatorum. Vel aliter continuabis. Dictū eſt ſuprà de poſtulatione, ſed quia plerunque poſtulantur prælati alijs eccleſijs alligati.ut.ſ.de poſtu.c.bonæ memoriæ.il.j. & il.2.&.c.etſi unanimiter.quos transferri oportet, ideò hic de tranſla.tractatur. ¶ Videamus igitur quid ſit trãſlatio: Qui poſſunt transferri: Ad quem pertinet poteſtas transferendi: & quæ ſit cauſa trãsfe-
1 rendi. ¶ Tranſlatio † eſt de ſede ad ſedē commutatio, unde quod hic appellatur tranſlatio alibi appellatur mutatio.ut.7.
2 q.1.c.mutationes. † Poteſt transferri aliquis de minori ad maiorem eccleſiã; qui enim prouehitur, de minori ad maius ꝓuehitur.93.diſt.c.legimus.in fi.ff.de mu. & ho.l.ut gradatim, & maximè obtinet cum agitur de tranſlatione epiſcoporum: cum enim epiſcopi transferri non poſſint de ſedibus ad ſedes, niſi per diſpenſationem.ut.not.ſ.de poſtulatio.facilius diſpēſatur, ut de minori quis tranſeat ad maiorem, quàm de pari ad parem, uel de maiori ad minorē.ut.j.eod.tit.c.j.&.c.licet. Eſt igitur hoc ſecundùm ordinem, ut habens minorem dignitatem transferatur ad maiorem.ut.j.eod.c.j.& 7.q.j.c.muta-
3 tiones. Pertinet † autem tranſlatio epiſcoporum ad Papam ſolum.ut.j.eo.tit.c. 6.& 7.q.1.d.c.mutationes.&.j.eo.tit.c.inter corporalia. Aliorū aūt prælatorū inferiorum ab epiſcopis tranſlationes fieri debent auctoritate epiſcoporum.ut 7.q.j.c.epiſcopus de loco, niſi prælatus is, qui transferendus eſt, ſubſit Romanę eccleſiæ immediatè.ut.ſ.de conſue.c.cum uenerabilis. ¶ Item requiritur conſenſus capitulorum, ſeu clericorum, a quibus ſunt aliqui transferendi; eſt enim quędã alienatio, & ideò conſenſus clericorum eſt requirendus.ut.10.q.2.c.ea enim.§.hoc ius porrectū.12.q.2.ca.ſine exceptione.10.q.2.in c.ult.nam maior eſt alienatio perſonarum quàm rerū, quia perſonę precioſiores ſunt rebus.ut 12.q.j.c.præcipimus in pñ, & prius quærenda eſt perſona quàm iuris ratio.ut.ff.de iure.codic.l.quidã referunt, & hominum gratia res natura comparauit.ut inſtit.de re.di.§.in pecudū: & qđ dico requirendum conſenſum clericorū, locum habet in his ꝑlatis, qui ſubſunt epiſcopis immediatè ar.71.diſt.c.clericos. infrà de renū.c.admonet, ſed ſi alijs prælatis medijs ſubſint ut abbatibus ſeu præpoſitis, eorū ēt cōſenſus eſt requirendus. ut.58.diſ.c.j.& 9.q.3.c.cōqueſtus.54.diſt. ca.j.ſed ſi ad aliū epiſcopatū clericus uocatus ſit, tūc ſiue habeat mediū prælatū, ſiue nō, conſenſus epiſcopi eſt requirēdus. ut.61.diſt.ꝑ totū.85.diſt.c.Archiepiſcopū
4 ¶ † Sed quid ſi prę latus aliquis uocatus ad dignitatē maiorē nolit tranſire, dixerunt quidã cogi nō poſſe; quia nemo cogitur creſcere inuitus ut.74.diſt.c.geſtas: ſed ſi ex cauſa utilitatis uel neceſſitatis petatur tranſlatio, puto fore cogendum. ar.7.quæſt.1.c.omnis qui gemebat. Nec ob.quod dixi quòd nemo creſcere inuitus compellitur, quia multa bona conferuntur inuitis.ut.46.diſt.in.c.& qui emendat. & inuitus aliquis liberatur ut.ff.de neg.ge.l.ſoluēdo.ff.de ſol.l.ſolutionē.arg. ad idē.ff.de lib.cau.l.j.&.2.ff.de appel.l.nō tantū.ff.quando appellan.ſit.l.3.§ ultim.
5 ¶ Transferre † autem epiſcopos & ſuperiores, ſolius eſt Papæ ut dictum eſt; nam hoc, & quædam alia ſoli Papæ competunt, quæ his uerſibus notantur. ¶ Reſtituit Papa, ſolus deponit & ipſe. Diuidit ac unit, eximit atque probat. Articu-

los ſoluit, ſynodumque facit generalem,
Transfert & mutat, non prouocat ullus
ab illo. ut hæc ſingula probãtur per iura.
2.q.6.c. Ideò.3.q.6.c. quamuis.&.c.dudũ.
16.q.1.c. præcipimus.c.& temporis.&.c.
frater noſter.17.diſt.c.regula.24.q.pri.c.
quoties.17.diſt.c.1.2.& 3.7.q.1.c.tempo
ris qualitas c.mutationes.9.quæſt.3.c.cũ
6 cta. ¶ Translationum † cauſæ duæ ſunt,
utilitas, & neceſſitas ut.7.quæſtio.1.c.Oĩs
qui gemebat &.c.epiſcopus de loco: qui
enim ex altera iſtarum cauſarũ transfer-
tur, non tranſit, ſed transfertur.ut 7.q.1.
c.mutationes; non mutat ſed mutatur. ut
7.q.1.c.ſcias. ¶ Tres aũt ſunt cauſæ tran-
ſitus, leuitatis, cupiditatis, & humilita-
tis. Cùm quis utilitatis cauſa transfertur
omninò eximitur & liberatur à prima ut.
ſ. de poſtu.c.bonæ memoriæ.il.2.in fi.Vt
nihil commune habeat cum priori.ut.21.
q.2.c.Si quis iam translatus, quod intel-
ligo cùm translatus eſt cum effectu,ita ut
poſſeſſionẽ illius habeat ad quam trãsfer
tur ut.ſ.titulo prox.c.cũ in cunctis, Alio-
quin ſecus.ut 92.diſt.c.ſi quis epiſcopus
ordinatus.&.c.ſi quis epiſcopus.&.c.ſi qui
epiſcopi.ſic & ex eo tpe incipit quis poſ-
ſe teſtari iure militari, cùm in numerum
militum eſt receptus, nõ cùm electus eſt
in tyronem ut.ff.de mili.teſta.l.Ex eo tẽ-
pore; uel quod uerius puto, cùm epiſco-
pus abſoluitur à uinculo quo priori ec-
cleſiæ tenebatur, data ſibi licẽtia ad alte-
ram tranſeundi, antequam ad ſecundam
tranſeat: uel ſi non admittatur ad ſecun-
dam, adhuc dico nihil commune habeat
cũ priori, à qua exemptus eſt: eſt tamen
epiſcopus nullũ poſſidẽs epiſcopatũ ut.ff.
de bon.poſſ.ex teſta.mili.l.unica.in fi.ue-
runtamen quamuis poſſeſſionem eccleſiæ
non habeat ad quàm transfertur, domi-
nium tamẽ uel ius in ea quæſiuit.ut.ff.de
acqu.poſ.l.cum hæredes. ¶ Cùm cauſa
neceſſitatis quis transfertur, idẽ eſt quod
ſuprà: aliquando enim ex cauſa neceſſita
tis fit translatio, ut cum prælatus in ſua
eccleſia perſecutionẽ patitur & hoſtilita
tem; Sed & tunc dici põt cauſa utilitatis
transferri, cum in ſua eccleſia infructuo-
ſus exiſtat, & ob hoc iſtæ duæ cauſæ ple-
runque coniunguntur. ut.7.q.1.c.ſcias.ſ.
tit.proxi.c.in cauſis. Si uerò neceſſitatis
cauſa non transferatur ſed tranſeat, tunc
ceſſante neceſſitate quaſi iure poſtlimi-
nij redit ad ſuam eccleſiam ut 7.q.1.c.pa
ſtoralis. ¶ Tranſit quis de eccleſia ad ec-
cleſiã cauſa leuitatis, in quo caſu dixit
Hugolinus, quòd ſi alteri eccleſiæ adhæ-
reat ſine, monitione põt priuari prima, ni
ſi prima uoluerit eum repetere: Si autem
adhæſerit alteri: aut habet eccleſiã ꝓ de
relicto, aut non: Si habet, puta quia con-
traxit matrimonium uel fit miles, tunc ſi
ne monitione priuatur, & idem dixit in
alijs caſibus, ut cum quis defuerit ab ec-
cleſia per tres ſeptimanas, uel duos mẽ-
ſes ſine iuſta cauſa, & abſque licentia ſui
epiſcopi in ſtudio, uel peregrinatione: In
his omnibus dixit poſſe priuari ſine moni
tione, quaſi in his omnibus eccleſia ꝓ de
relicto habeatur; honeſtum tantũ eſſe di-
cebat, ut admoneantur: ut 7.qu.1.c.ſi quis
in clero.&.c.ſi quis præsbyter.j̄. de cler.
non reſi.c.inter quatuor. Verius puto q̄
in his caſibus & conſimilibus admonen-
dus ſit abſens; ut infrà de appella.c.perue
nit.infrà de ſentẽ.excom.c.in audientia.
infrà de cleri.non reſi.c.Ex parte.& ar.7.
q.1.c.peruenit.infrà de cle.non reſi.c.ex
tuæ. nec enim facile præſumendum eſt
aliquem habere eccleſiã pro derelicto,
forte multis laboribus acquiſitam ut.j̄.
de renun.c.ſuper hoc.nec ex ſola abſen-
tia hoc præſumitur, cum poſſit quis ex iu
ſta cauſa abeſſe. ut infrà.ut lite non con-
teſta.c.quoniam frequenter.Sed ſi requi-
ſitus non inueniatur tunc procedatur ſe-
cundùm illam decre.j̄.de cle.non reſi.c.
ex tuæ. Vbi uerò certum eſſet eccleſiã nõ
habere pro derelicto, ut cùm quis ex ſu-
perioris licẽtia ſe abſentat, et ſi ultra mo
retur quàm ſuperiori placeat, admonen
dus eſt, & non ſine cauſa remouendus.ut.
7.q.1.c.præſentium ¶ Item tranſit quis
cauſa cupiditatis ſiuè ambitionis, & tunc
priuandus eſt habita & ambita.ut.7.q.1.
c. Siquis epiſcopus.&.c.Eos j̄.eo.tit.c.quã
to, in fi.ſed eccleſia poteſt eũ repetere ſi
uult.ut 7.q.1.c.nõ oportet.Sed in hoc op-
ponitur. Nonne hodie perdit primam re
cipiendo ſecundam? ut infrà de præben.
c.de multa. Reſpondeo perdit, ſed nõ p-
ditur.

ditur:unde ſi eccleſia prima uelit repete-
re ſuum prælatũ, ſi ſine reſignatione prio
ris eccleſiæ & ſine ſuperioris licentia trã-
ſiuit ad aliam,bene poteſt;eſt tamen præ-
ſumptio canonis,quòd eo ipſo ꝙ quis trã-
ſit ad maioré, uideatur ambitionis cauſa
tranſire, ut 7.q.1.c.ſi quis epiſcopus, nul-
lus enim tranſit de maiori ad minoré.ut
infrà de cler.non reſi.c.j.¶ Itẽ tranſit ali-
quis cã humilitatis, cùm quis relicta ſua
eccleſia religionem ingreditur. Nã licèt
in priuatis perſonis ſufficiat licentia peti
ta, etſi non obtenta.ut.j.de regu.c.licet,
eo ꝙ qui ſpiritu dei ducitur,nõ eſt ſub le-
ge.19.diſt.c.duæ;in epiſcopis tamen ſe-
cus eſt,ut dicam infrà de renun. Ceteri
uerò prælati inferiores epiſcopis etſi licẽ
tiam petere debeant, poſſunt tamen ea
non petita intrare. Præter hanc cauſam
ſcilicet religionis,ſi quis uelit eccleſiam
deſerere,reſignet in manu prælati,ut inf.
de renun.c.admonet.uel in manu Papæ
ſi ei ſubeſt immediatè,ut.j.eo.c.nl. Alio-
quin eccleſia poteſt eũ repetere ſi uult.ut.
7.q 1.c.non oportet, uèl ipſe ſuperior.ut.
7.q.1.c.Si qui uerò.&.c.ſi quis preſbyter.
ipſo aũt repetere eccleſiam non ualet.ut.
7.q.1.c.eos.nam etſi inutilis ſit renuncia-
tio, habet tamen in ſe tacitum pactũ ne
petat, ſicut & inutilis acceptatio.ut.C.de
pactis.l.ſi unus.§.pe.ff.de accep.l.an inu-
tilis,& hoc uerum eſt in prælaturis iam
quæſitis, ſecus in acquirendis, ut infrà de
his quæ fiunt à maio.par.cap.c.Ex ore,
tunc ſi ex conſcientia criminis dimiſſa ꝓ-
latura ad uitam monachalem deſcendit,
ad prelaturã ſecularem reſurgere de iure
non põt. Alioquin ſecus.ut 7.q 1.c.hoc
nequaquam.infrà de renun.c poſt traſla-
tionem.ad princ. ¶ Vnum aũt in ſumma
6 † notabis,ꝙ honores reales non ſequun-
tur tranſlatum: ut ſi primò fuerit pallia-
tus & transferatur ad aliam eccleſiã, quę
dignitaté pallij habeat, oportet tranſla-
tum iterum palliari ſuprà de poſtu.c.bo-
næ memoriæ il.2.in fi.quia licèt pallium
uideatur perſonale adeò ut cum perſona
ſepeliatur. ut.j.de uſu pallij c.ad hæc.ta-
men gratia & cõtemplatione loci datur,
& ideò reale cenſetur, unde perſona cui
conceditur non utitur eo ultra locum.ut
infrà de uſu pallij,c.ex tuarum, & ſi pal-
liatus loco renunciet, non retinet uſum
pallij, ut infrà de renun.c.ad ſupplicatio
nem.§.cui conceſſimus, & ſuccedens pal-
liato non utitur eo, niſi pallium ei con-
cedatur. Sed iniuria fieret ei ſi palliũ nõ
concedatur eidem arg.ad hoc.ff.de aqua
quoti.& æſti.l.j.§.pe.

SVMMARIVM.

1 *Pallium quid ſit.*
2 *Pallium cui, & ſub qua forma uerborum cõ-
cedatur.& nu.4.*
3 *Vtilitas per dignitatem augeri debet.*
4 *Pallio quibus in locis, & temporibus uten-
dum ſit.*
5 *Proconſul ubique proconſularijs inſignijs uti-
tur, & uoluntariam iuriſdictionẽ exercet.
Item & legatus de latere Papæ.*
6 *Mitram & annulum paſtoralem ubique de-
fert quilibet metropolitanus.*

¶DE VSV PALLII. Rub.

DICTVM eſt ſuprà de poſtulatio-
ne, de electis, & de tranſlatione.
Sed quia per hos modos aſſum-
ptos uti pallio decet, ſi eccleſijs ad quas
aſſumũtur,dignitas pallij debeatur, ideò
poſt illos tractatus ponit rub.de uſu pal-
lij. ¶ Videamus ergo, Quid ſit pallium:
Cui concedi debeat,& A quo. Item qui-
bus locis & temporibus utendum ſit pal-
1 lio. ¶ Pallium † eſt inſigne ornamentum
archiepiſcopi,& epiſcopi, ſumptũ de cor-
pore Beati Petri, ut ſuprà de electio.c.ſi-
gnificaſti. In pallio autem plenitudo põ-
tificalis officij confertur,ut.j.eod.tit.c.ni
ſi: unde ante pallij receptionem eccleſia
dicitur uiduata.ut.c.diſt.c.quoniam,quia
ſine pallio quædam expediri nõ poſſunt.
ut.ſ.de elec.c.quod ſicut.§.ꝓtereà.in Pa-
pa uerò pallium deſignat plenitudinẽ po
2 teſtatis.ut.j.eod.tit.c.ad honoré. ¶ † Cõ-
ceditur pallium archiepiſcopis,& epiſco-
pis aliquibus ex ſpeciali gratia.ut inf. de
præſump.c.cum in iuuentute.in prin. Cõ
cedit pallium ſummus Pontifex alicui ꝓ-
lato in curia exiſtenti, uel eius nuncio,
uel mittit illud per apocriſarios Roma.
eccleſi.

eccleſi.ut.5.de electi.c.ſignificaſti in prin.
c.diſti.c.pallium.&.c.ſcriptorũ. Pallium
3 † conceditur fortiter poſtulanti.ut.c.diſ.
c.priſca.ſicut & literæ dimiſſoriæ.ut.2.q.
6.c.poſt appellationem ad prin.ſicut &
peccatorum remiſſio.ut de pœniten.diſt.
1.c.importuna.¶ Conceditur autem pal-
lium his uerbis. Ad honorem Dei omni-
potentis & beatæ Mariæ uirginis,& Bea-
torum Apoſtolorum Petri & Pauli,domi
ni Papæ Gregorij & Roma.eccle.necnon
eccleſiæ tibi commiſſæ tradimus tibi pal-
lium,de corpore Beati Petri ſumptum;
plenitudinem uidelicet pontificalis offi-
cij, ut utaris eo inter eccleſiam tuam cer
tis diebus,qui exprimuntur in priuilegijs
ab apoſtolica ſede conceſſis. Conceditur
iuranti,ut.5.de electio.c.ſignificaſti.c.diſ.
c.optatum.cum augmento honoris pallij
creſcere debet cura paſtoralis ſollicitudi
nis,ut cultui ueſtium actionum ornamen
ta conueniant.ut. c. diſtinctione c.ratio-
4 nis † Augeri enim debet utilitas per dig-
nitatem.ff.de iudi.l.ſi longius.in ſi.ff.de
donatio.l.filiusfamil.ff.de uſu.& ha.l.ple-
num.ff.de deleg.j.l.ſi ſeruus plurium.ff.
de iudi.l.ſed & ſi ſuſceperit.§.j.& argum.
infrà de offi.dele.c.ſanè.24.q.j.c.qui con
tra pacem.2.q.8.c.quiſquis. Sed heu deco
rari pallio uolumus, forſam moribus in-
decori.ut.c.diſtinct.contra morem. pro-
5 pè fi. ¶ Summus Pontifex † utitur pallio
ſemper & ubique. Alij autem prelati nec
ſemper nec ubique, quia Ille in plenitu-
dine poteſtatis, illi in partem ſollicitudi
nis ſunt aſſumpti;ut.j.eo.tit.c.ad hono-
rem. Vnde illi in ſua eccleſia.j.in quali-
bet eccleſia ſuæ prouinciæ ſi ſit metropo-
litanus,uel ſuæ diœc.ſi ſit epiſcopus utun-
tur pallio & certis diebus qui in priuile-
gio ſuæ eccleſiæ continentur.ut.j.eo.c.j.
&.c.ad honorem &.c.ulti. Aliquando ex
ſpeciali conceſſione licet alicui extra ſuã
prouinciã uel diœce. uti pallio pro miſſa
rum ſolennitatibus, pro cõſecrandis ſuf-
fraganeis, & clericis ordinandis, dummo
do fiãt de permiſſione illius, in cuius diœ
ce.celebrãtur.ut.j.eod.titu.c.ex tuarũ.&
c.cum ſis. Sed licet ita ſit de iure commu
ni,quòd quis uti non poteſt pallio niſi in
ſua prouincia uel diœceſi ut dictum eſt,
ſicut ſerica ueſte utendum non eſt niſi in
cena.ut.ff.de uſufru.l.ſed & ſi quidem.§.
ſed & ſi ueſtimentorum : uidetur tamen
quodam argu. legali non eſſe abſonum, ſi
palliati utãtur pallijs extra ſuas diœceſ.
6 Nam † procõſul ſuis utitur inſignijs ubi-
que poſt quàm urbem egreditur.ut.ff.de
offi.procon.l.j.Sed illud contingit ratio-
ne mittentis, mittitur enim a principe,&
ideò antequàm perueniat ad prouinciam
ſibi decretam,utitur inſignijs, & exercet
ea quæ ſunt uoluntariæ iuriſdictionis.ut
.ff.de offi.procon.l.2.ſicut & legatus do-
mini Papæ,q dicitur de latere ipſius.ut.j.
de offi.leg.c.q translationem.&.c.excõ-
municatis & infrà de ſenten.excom.c. ad
7 eminentiam. † Mitram autem & annulũ
paſtoralem defert quilibet metropolita-
nus ubique in miſſa priuata , nam & fla-
mines ubique pilcũ portabant. ut 21. diſ.
c.cleros.§.ſacerdos. in fi.in eis enim non
ſignificatur plenitudo officij ſicut in pal-
lio. ¶ In ſumma notandum eſt q pallium
dandum eſt cum conceſſione noui priui-
legij & renouatione antiqui.ut.c.diſti.c.
antepenul. & ultimo.

SVMMARIVM.

1 *Renunciatio quid ſit, & quis renunciare poſſit*
2 *Renunciari quibus poſſit.*
3 *Clericus an fori priuilegio renunciare ualeat, & nu.5.*
4 *Clericus a quo ordinem recipit, & iudicium recipere debet.*
6 *Renunciationis effectus qui ſint.*
7 *Renunciare non compellitur quis inuitus.*
8 *Remittens dare intelligitur.*
9 *Renunciando beneficio in quo caſu quis efficiatur ſimoniacus.*

¶ DE RENVNCIATIONE. Rub.

QVIA ea quæ poſtulationibus. electionibus, translationibus acquiruntur, plerunque renunciatione perduntur, ideò poſt tractatus illos ſubijcitur rubrica de renunciatione.¶ Videamus ergo,Quid ſit renunciatio; Quis poſſet

poſſet renũciare: Cui faciẽda ſit renunciatio: Quæ poſſint renũciari: Quis ſit effectus renũciationis: Et an ad renũciandũ q̃s cõpellaẽ inuitus. Et an poſt renunciationẽ poſſit renũciantẽ, pœnitere. ¶ Renũciatio
1 † eſt ꝓpriæ rei uel iuris ſpõtanea refutatio.
¶ Poteſt renunciare is ad quẽ pertinet id quod renunciatur. Generaliter enim quilibet põt renunciare rei ſuæ uel proprio iuri, ut probatur infrà per multa iura. & 7.q.j.ca. quàm periculoſum. C.de pact.l.ſi quis in conſcribendo infrà de foro cõpet. c.ſi diligenti.j.de reg.c.ad apoſtolicã.§. quæſtionibus ad fi. Sunt tamen quidam, quibus libera non eſt reſignãdi poteſtas; ut prælati qui ligatas habent alas quibus ſatagunt uolitare ut liberum non habeat abſque ſuperioris permiſſione uolatũ, ut infra eo.tit.c.literas.&c.niſi.§.final.in fin. quorũ cauſa renunciandi examinãda eſt. ut d.c.niſi. Et eſt ratio quia prælatura nõ datur alicui propter ipſum ſolũ, ſed propter alios, nõ ut præſit ſed ut proſit. ut j.q. j.c.ſi qui epiſcopi.§.ecce cum honoris ad fi.8. quæſt.j.c.qui epiſcopatũ.& quia in ꝓlatura ſalus cõmunis agitur & lucriſactio animarum.iuxta quod Apoſtolus ait de ſeipſo. Cũ eſſem liber ex omnibus oium me ſeruum feci, ut plures deo lucrifacerẽ.ut 28.quæſtio.prima.c.iã nunc circa fi. unde dicit ſe plus cæteris laboraſſe.ut.j. eo.tit.c.niſi.§.quippe.& 23. q.4.c.quis nos poteſt. ¶ Renunciare non poſſunt furioſi & ſui incompotens, niſi habeant dilucida interualla, in quibus renunciare ualent. ut 7.q.j.c.quamuis ſit triſte, & tunc renunciationis cauſa per ſuperiorẽ inquiritur.
2 ¶ Renunciatur † his quæ ſunt iuris priuati, ut patet per iura ſuperius allega.ut.ff. de ædili.edicto.l.quare.§.ſi uenditor.j.de priuile.c.ſi de terra in extr.uerb.& c.accedentibus ad fi.ff.de pactis.l.paciſci.ff.de minoribus.l.iudex.ff.de ferijs.l.prima.ff. à qui.appell.non lic.l.j.C.de tẽpo.appell. l.ultima.in fi.& in multis aliis iuribus q̃ quilibet curioſius per ſe notare põt.ſed iuri publico, uel introducto in fauorem omniũ nõ põt.ut.ff.de pact.l.ius publicũ. infrà de ſenten.excom.c.contingit infrà de foro cõpeten.c.ſi diligenti.§.j.uel aliter iuri fauorabili tantùm põt renunciari. iuri uerò fauorabili & odioſo, ſicut eſt illud de quo loquitur c.ſi diligenti.&.c. contingit. non põt; illud enim ius quod clericis indulgetur de foro & priuilegio illius decre.17.q.4.c.ſi quis ſuadente.inductum eſt in fauorẽ clericorũ, & in odiũ laicorum qui oppidò infeſti ſunt clericis ut 2.q.7.c.laicos. Et ſimile aliàs qa auxilio uelleyani renunciatur ut.ff.ad.uell.l. ult.C.quando mu.tu.off.fun.auth.mater ſed Macedoniano non põt, unde & poſt ſententiã datur ex eo exceptio.ff.ad Macedo.l.tamen. Et eſt ratio quia Velleyanũ eſt fauorabile tantùm, id eſt, in fauorẽ mulierum inductum. Macedonianum eſt inductum in fauorẽ filiorũfamiliàs, & in odium creditorum: ut.ff.de cõditi.indeb. l.qui exceptionẽ. Vel aliàs non põt quis renunciare iuri ſuo, cum ex ſua renunciatione etiam iuri alterius præiudiciũ ge-
3 neretur, † unde clericus non põt renunciare foro, quia ex hoc præiudicaretur epiſcopo. ut.11.q.j.c.clericum.3.q.6.c.nõ
4 liceat; à † quo enim clericus ordinẽ recipit, & iudicium recipere debet.ut.9.q.2. c.nullus primas, forenſe & penitentiale, ut de pe.diſt.6.c.placuit.j.de pæ.& re.c.
5 omnis. ¶ Præterea † ſi ſic clerici fori priuilegio renũciare poſsẽt, iã clerici de uno epiſcopatu poſſent ſibi cõſtituere aliũ iudicẽ i alio epiſcopatu.ut.ff.de iud.l.in eo. modo clericus nõ põt renunciare priuilegio toti collegio indulto clericali.17.q. 4.c.Si quis ſuadente.nã etſi actionẽ iniuriarũ remittere poſſet.ut.23.q.4.c.ſi illic, iniuriã tamẽ factã ordini abolere nõ põt; unde eo remittente actionẽ ſuam, ei qui manus uiolentas in eũ iniecit temerè, excõmunicatio durat: ut.j.de ſent.excom.c. cõtingit. Quidã tamen dicunt quod clericus etſi fori priuilegio renunciare non poſſit expreſsè, tacitè tamen poteſt arg. ff.de procu.l.filiusfami.§.ueterani.C.de iura.calum.l.2.quod non puto uerum. Itẽ renunciare non poteſt quis per quæ deo & homini obligamur, ut uotis, pollicitationibus, iuramentis, conuentionibus, & promiſſis, & per hoc matrimonio renũciari non poteſt, quamuis iuri exigendi debitũ renunciari poſſit.ut.j.de conuer. coniuga.ca.quidam intrauit. Renunciari

debet

debet eccleſijs, beneficijs, & præbendis
apud eum, à quo hæc recipiuntur:ut inf.
eo.tit.c.admonet.18.qu.2.c.abbas ꝓ hu
miliatione, ut inde fiat curæ priuatio
unde datur.in auth. de defenſo.ci.§. non
habente. Alioquin ſi quis inconſulto ſuo
epiſcopo dimittat eccleſiã, quamuis eccle
ſia abſoluatur ab ipſo ut.j.eo.tit.c.quod
in dubijs. & 7.q.j.c.eos.ut ipſe eam repe-
tere non poſſit, repeti tamen põt ipſe ab
ipſa eccleſia.ut no.ſ.in ſumma de transl.
prçl.§.ult. Et hæc uera ſunt, niſi habens
eccleſiã tranſeat ad religioné, tunc enim
ualet ingreſſus, nec reuocari poteſt ab ec
cleſia uel epiſcopo, quo inconſulto tran-
ſiuit, quamuis licẽtiam petere debuiſſet,
ualet tamen ingreſſus petita & non obtẽ-
ta, uel nulla petita: ut.j.de regula.c.licet.
19.q.2.c.duæ. Sed aliud eſt in epiſcopa-
tu, quẽ etiã religionis cauſa deſerere nõ
licet, & hoc ideò, quia maior fructus ineſ-
ſe creditur curæ paſtorali, quàm uitæ cõ-
templatiuæ.ut.j.eo.tit.c.niſi.§.ult.qđ in-
telligo cum ita res geritur, ſicut noſter
iubet Imperator.ut.40.diſ.c.ante omnia.
6 ¶ Effectus renunciationis † eſt ut renun-
cians repetere non poſſit qđ ſemel renun
ciauit.ut.7.qu.1.quàm periculoſum.ff.de
ædi.edi.l.quæritur.§.ſi uenditor.C.de iu-
reiur.l.ſi quis inſiurandum.23.q.4.c.ſi il-
lic.ff.de ſucceſſo.edi.l.j.§.qui ſemel.17.q.
2.c. Gonſaldus.18.q.ultim. c.dudum.21.
q.2.c.ſi quis iam translatus.92.diſt.c.ſi qs
epiſcopus uacans.7.q.1.c.hoc nequaquam
ut.j.eo.tit.c.poſt translationem.C.de cõ
dit.inſer.l.cum quidam.infrà de cau.poſ.
& proprie.c.paſtoralis.in Auth.de teſti-
7 bus.§.quia uerò multi. † Renunciare non
compellitur quis inuitus:ut 7.q.j.c.quam
uis: debet igitur renunciatio eſſe uolun-
taria non extorta ut.j.ꝙ me.cauſa.ca.ad
audientiam: abſolute enim omninò quis
renũciare debet rei ſpirituali:ut.j.de off.
deleg.c.ex parte il.2.infrà de ſimo.ca.ex
inſinuatione, quia nec dari, uel remitti,
uel renunciari debet aliquid ſpirituale
pacto, uel conditione interueniente.ut.j.
8 q.2.c.quàm pio.§.cauete ad fi.† qui enim
remittit intelligitur dare ut 8.q.3.c.ta-
lia.infrà de teſtibus c.ueniens.ff.de ca-
lumnia.l.quin etiam.ff.qui in frau.credi.
l.in fraudem, licet ſit ar.contra.ff.eod.tit.
9 l.ſi pignus.C.ad uel.l.etiam. ¶ † Sed po-
ne ꝙ renuncietur ſimpliciter & abſolutè
ſine pacto & ſine conditione; ueruntamen
hoc renuncians gerit in mente, ut ex re-
nunciatione rei ſpiritualis aliquid ſibi tẽ
porale accedat, apud diſtrictum iudicem
qui ſcrutator eſt cordium & cognitor ſe-
cretorum, culpabilis iudicatur.ut infrà
10 de ſimo.c.tua in fi. † ſola enim uoluntas
ſimoniacum facit.ut.j.qu.j.ca.qui ſtudet.
11 † ſicut & ſpes ſola facit uſurarium ut inf.
12 de uſur.c.conſuluit.13.q.3.c.j. † uolun-
tas enim & propoſitum diſtinguunt male-
ficia.ut infrà de ſen.excom.c.cum uolun-
tate.ff.ad.le.Corne.l.de ſicca.l.diuus. Sed
aliud eſt in prohibitis, quia ſimoniaca:&
aliud in ſymoniacis, quia prohibita:quę-
dam enim ꝓhibentur hodie, quia & olim
in ueteri teſtamento ſimoniaca erant, ut
uendere ſpiritualia, in his ſtudioſa uo-
luntas inducit ſimoniam; Quædam uerò
hodie ſimoniaca iudicantur, quia fieri ꝓ
hibentur, quæ tamen in ueteri teſtamen
to nec ſimoniaca nec prohibita inueniun-
tur, ut uẽdere caſtaldionatum & aduoca-
tiam ut.j.q.j.c.ſi quis epiſcopus.dare pa-
ſtum uel paſtilum in receptione canoni-
ci, ut.j.de ſimo.c.Iacobus. In his & conſi-
milibus non committitur ſimonia ſola uo
13 luntate.† Et eſt ſciendum quod ſimonia
mentalis ſola pœnitentia aboletur.ut.j.
14 de ſimo.c.ult.¶ Itẽ notandum eſt † quod
epiſcoporum ceſſio in ſcriptis eſt faciẽda.
ut.7.q.j.c.ſicut uir.§.ecce.&.c.qualiter.&
15 c.quamuis ſit triſte. ¶ Reſtat uidere † an
renuncians ualeat pœnitere. Et eſt ſcien-
dum, ꝙ ſi quis renunciare intendens uo-
cet ſuperiorem literis ſiue nuncio, ut ue-
niat recipere ceſſionem eius; ſi antequam
ſuperior ueniat, illum pœniteat, renuncia
tio non nocet.ut infrà eo.tit.c.lectæ.ſicut
non nocet uocatio patroni in ius ſine ue-
nia edicti.ut.ff.de i ius uo.l.quãuis, & tũc
eſt pœnitentiæ locus ut.2.q.6.c.ſi quis.§.
ſi autem.ff.de condi.cauſa. dat.l.ſi pecu-
niam.2.q.3.c.ſi quis iratus.j.de appe.c.di
lectæ. ff.de interroga. acti.l.de ætate.§.
Celſus.& hoc uerum eſt niſi pœnitentia
eſſet alteri captioſa.ut.ff.de regu.iur.l.ne
mo.uel ſi res integra non eſt, ut inſti.mã-
dati.§.

dati.§.rectè ſuprà de elec.c.in cauſis.pro-
pè fi.ff.de ceſſio.bo.l.is qui bonis. C.qui
bo.ce.poſ.l.2.puta ſi à ſuperiore petita eſt
cedendi licentia & admiſſa.infrà eod.tit.
c.quidam. Et ſunt duæ rationes quare tũc
non eſt pœnitentiæ locus. Vna, ne ſupe-
riori uideatur illuſum, qui ceſſionem ad-
miſit.ut.ſ.de poſtula.c.bonæ memoriæ il
2.in uer.ſi enim. Alia, quia præſumptio
iuris eſt ꝙ is qui cedit, utilitatem eccle-
ſiæ reſpiciat in cedendo,dum ſe inſuffi-
cientẽ recognoſcit.ut.j.eo.tit.c.ult.uel ꝓ
priam ſalutem attendit, dum conſcientiã
criminis habet.ut.13.diſtinc.c.nerui.&.j.
eod.c.niſi.j.reſpon.j.de ſimo.c.ex inſinua
tione. Aliud tamen eſt in ceſſione bono-
rũ ſecundùm leges. Nam poſt ceſſionem,
rebus tamen integris manentibus, locus
eſt pœnitentiæ.ut.ff.de ceſſio.l.is qui.Sed
ibi ceſſant rationes ſuperius aſſignatæ.
16 ¶ In ſumma eſt notandum † ꝙ renuncia
ri non poteſt rei, quam quis ſibi compe-
tere ignorat, ut.ff.de inoffi.teſta.l.mater
decedens.ff.de acqui.hære.l.is qui.§.ſi qs
dubitet,&.l.is qui putat.& ar.ff.quib.ad
liber.procla.non licet.l.penul.§.nemini.
17 Item † renunciari rei non poteſt, quæ
non habetur nec haberi poteſt, ut.ff.de
reg.iur.l.Eiuſ.&.l.qui poteſt.ff.de acqui.&
om.hære.l.nolle.&.l.is qui hæres.j.reſpõ.
&.l.is qui poteſt.ff.de ſuc.edic.l.j.§.decre
talis.&.ar.ff.ꝙ metus cauſa.l.Sed & par-
18 tus.§.Iulianus,in fi.† Pacto autem remit-
ti non poteſt quod nondum competit.ut.
ff.de pac.l.pactum, repudiari non poteſt
niſi interuentu auctoritatis iudicialis.ut.
ff.de cur. bo.da.l.prima.

SVMMARIVM.

1 *Negligentia quid ſit, & qualiter puniatur.*
2 *Negligentia per quem ſupplere poſſit.*
3 *Negligentia ſiue mora, & in quibus purge-
tur, & in quibus non.*
4 *Intellectus ad c.literas, infrà eo.tit.*

¶ DE SVPPLENDA NE- gligentia prælatorum. Rub.

DICTVM eſt ſuprà de modis per
quos aſſumuntur prelati ad digni-
tates & prælaturas. Sed quia in prælatu-
ris perfunctoriè & adulatoriè res agun-
tur:ut.40.diſt.c.ante omnia.in prin.& qđ
negligitur ſupplendum eſt;quod autem
omittitur inſtaurandum eſt.ideò hic ſu-
bijcitur rubrica de ſup.nego.præla.¶ Vi-
deamus igitur quid ſit negligentia: Qua-
liter puniatur: Per quem ſuppleri poſſit
qđ omittitur: Et an mora purgetur. ¶ Ne-
1 gligentia † eſt, eius quod fieri debet & po
teſt omiſſio. Punitur aũt negligentia, qa
poteſtas exequendi quod negligenter
omittitur, transfertur ad alium, ut infrà
eo.tit.c.licet.&.c.literas, ſuprà de elec.c.
ne pro defectu.§.intra quos.j.de conceſ.
præ.c.nulla.&.c.poſtulaſti. Aliquando in
confuſionem negligentis benedicere, nõ
benedictus pro benedicto habetur,ita ut
liceat abbati non benedicto aliquem be-
nedicere.ut infrà eod.tit.c.1. Nec ob.69.
diſt.c.quoniam.ubi dicitur ꝙ ita demum
licet abbati manum imponere, ſi eidem
manus impoſitio facta fuerit ab epiſcopo
ſecundùm morem præficiendorum abba-
tum, in am illud intelligo de manu ordi-
natotia, quam non ordinatus non impo-
nere põt ut ibi: munus aũt benedictionis
quod pro profeſſis impenditur licet ei ꝓ-
ſtare ut hic, quod in fauorẽ religionis eſt
inuentum, ſicut & illud ut non baptiza-
ptus baptizet.ut.32. diſt.c.præter.§.uerũ.
¶ Negligentia prælatorum diuerſimodè
punitur in iure ſecũdùm diuerſitatem &
qualitatem eorum quæ negliguntur. Vn-
de aliquando inuenio leuem pœnam im-
poni pro neglectu, ſcilicet, excommuni-
cationem duorum mẽſium.ut.j.q.j.c.qe-
quid.ad med. Aliquando grauem, ſcili-
cet, pœnam depoſitionis.ut.81.diſt.c.di-
ctum 86.diſt.c.j 9.quæſtio.3. c.placuit.c.
diſt.c.qm̃.ſ.de transla.præla.c.inter cor-
poralia.infrà de ſtatu.mo.c.2.§.qui uerò
peculiũ.C.de offi.præf.orien.l.ſi quos.ff.
de cuſto.& exhi.re.l.carceri.&.l.milites.
Sed diſtingui poteſt inter modicam negli
gentiam, & magnam, ut iura poſteriora
locum habeant in negligẽtia magna,quæ
culpam ſapit.ut.ff.de uerb.ſignifi.l.magis,
priora uerò in modica: uel dici poſſet ꝙ
iura poſteriora locum habeant, cum quis
monitus adhuc negligit, ut monitio ne-

gligentiam aggrauet, & pœnā grauiorē
inducat.ut.j.de ele.ex.uel depo.miniſ.c.
2.j.de ſente.excom.c.intimauit.&.c.cō-
tingit.12.quæſt.2.c.indignè.11.q.1.c.pe-
timus.2.q.7.c.qui nos tangit.j.de cleri.
2 non reſi.c.ex tuæ. ¶ Suppletur † aliquā-
do negligentia maioris per minorem, ut
infrà de conceſ.præ.c.nulla.& c.poſtula-
ſti.9.q.3.c.cum ſimus, 89.diſ.c.uolumus.
Aliquando minoris per maiorem.ut.j.
de conceſ.præ.c.dilectus.ſ.de elec.ca.ne
pro defectu.&.j.eod.tit.c.2.&.c.licet.&.
c.ultimo. ¶ Purgatur negligētia ſine mo
3 ra † in quibuſdam, ſcilicet, ut fieri poſſit
poſt tempus, quod in tempore faciendum
eſt: In quibuſdam uerò non purgatur, nā
tollitur poteſtas faciendi post tempus
purgatur, in canone per biennium nō ſo-
luto infrà de loca.& cōduc.c.potuit.&.c.
propter ſterilitatē. Purgatur in reſtituē-
do eccleſiæ rē alienatā.ut.j.de re.ec.non
alienā.c.ſi quis presbyterorū. Itē purgat
in iudicijs uſque ad lit.cōteſta.ubi ante
nō intereſt aduerſarij.ut.ff.ſi qs cau.l.&
ſi poſt tres.C.de fideiuſ.l.ſancimus.j.de
offi.dele.c cōſuluit. Nō purgat in pœnali
bus obligationibus in qbus mora cōmit
titur p dici trāsfuſionē.ut.ff.de uerb.obl.
l fundū, &.l.ad diē.C.de cōtrahen.&.cō.
ſti.l.magnā.C.de iure emphi.l.2.ff.loca.
& cōdu.l.quæro.§.inter.Itē nō purgatur
mora liberti qui ſcripturā ſuæ libertatis
infrà annū ordinationis noui pontificis
manifeſtare contēpſerit.ut.12.q.2.c.lon
ginquitate, in fi. Nō purgatur in collatio
ne beneficiorū, nā ſi infrà tēpus à iure ſta
tutū beneficia nō conferantur ab illo ad
quē collatio ſpectat, poſteà nō conferun
tur ab eo, ſed tranſit poteſtas conferēdi
ad aliū, ut probatur hic.j.eod.tit.c.licet.
Nec obſtat.j.eo.tit.c.literas.ubi uidetur
quod mora purgatur, qa ibi approbatur
collatio facta poſt tēpus ab illo qui con
ferre neglexerat infrà tempus; ſed certè
ibi non approbatur, ſed de patientia tol-
leratur. Prælati igitur cautè inuigilent
ut circa executiones ſuorū beneficiorū,
& officiū diligentes exiſtent, nec credāt
ſibi lectionem & orationem ſufficere, ſed
ad opera charitatis manus extendāt ut.
86.diſt.c.fratrem noſtrum.

S V M M A R I V M.

1 *Ordines ſacri quando conferri poſsint, & debent.*
2 *Virginum conſecratio quando fieri poſsit.*
3 *Viduas nullus pontificum uelare poteſt.*
4 *Velum conſecrationis à quo debeat imponi.*
5 *Velum quotuplex ſit.*
6 *Velum prælationis etiam olim dabatur abbatiſſæ, Tempus an ſit de ſubſtantia ordinum.*
7 *Ordines ſacros conferre qui poſsint.*
8 *Sacramenta qui poſsint conferre.*
9 *Subditus ſciens epiſcopum ſuum hæreticum, uel ſchiſmaticum occultum non præſcitum non debet permittere ſe ab eo ordinari.*
10 *Sciens epiſcopum ſuum notorium fornicatorem, uel occultum ſimoniacum in ordine, nunquid à tali ordinem recipiat.*
11 *Subditus ignorans epiſcopum ſuum eſſe ſimoniacum, ſi ab eo ordinetur, an ordinum executionem recipiat.*
12 *Quid ſi ſciat uel credat epiſcopum ſuum ſimoniacum non ſuo ordine, ſed in collatione ordinum ſeu beneficiorum.*
13 *Omne quod fit contra conſcientiam edificat ad gehennam, & quomodo intelligatur.*
14 *Mala de prælato audiens non facilè credere debet.*
15 *Simonia in beneficijs inter enormia computatur.*
16 *Ordinandus qualis eſſe debeat. & num. 20. 21. 26. 27. 29. 30. 35. 38. 44. 48. 49. 50. & 51.*
17 *Seruus fugitiuus quis dicatur.*
18 *Fur furti uitium non purgat, licèt rem reſtituat.*
Nec raptor uitium rapinæ.
19 *Delicta quæ non ſinunt aliquem promoueri, quæ ſint.*
22 *Ebrietas uitanda eſt.*
Ebrietas quid faciat.
23 *Ebrietas tribus modis dicitur.*
Ebrietas quando ſit peccatum mortale.
24 *Pœna deſeruienti ebrietati quæ ſit.*
25 *Voracitas quare uitanda.*
26 *Epiſcopus ſacram ſcripturam ſcire debet ad ſubditorum animas informandas.*
28 *Laicus qui omnino ignorat literas, an reci-*

pit

pit caracterem, ſi eum contingerit ordinari.

31 *Clerici in veſtibus debent ſe conformari cõſuetudini regionis, & illis cum quibus uiuunt,& quare.*

32 *Clericorum inceſſus debet eſſe grauis.*

33 *Clericus hoſpitalis eſſe debet.*

34 *Eleemoſina etiam excommunicatis danda eſt.*

35 *Filius an potius ſubuenire debeat patri infideli in extrema neceſſitate, quam extraneo fideli.*

36 *Eleemoſina cordis ſine terrena ſubſtantia ſufficit.*

37 *In Eleemoſina corporali quæ ſint conſideranda.*

39 *Rigor iuſtitiæ quando temperandus.*

40 *Superior excedens modum in corrigendo,& ſi peccet, tamen non cogitur à ſubditis ueniam poſtulare.*

41 *Prædicationis ſermo in quibus conſiſtat.*

42 *Conſideranda circa actum prædicationis.*

43 *Grammatica in prædicatione exponi non debet.*

Nec hæreticis ſecretiora fidei reuelari.

44 *Percuſſor an ſit ordinandus.*

45 *Epiſcopus neminem debet ſuis manibus uerberare.*

46 *Clerici in quibus caſibus, & per quos uerberandi.*

47 *Prælati & eccleſiarum rectores qualiter.*

48 *Litigioſus ex quib. cau. prohibetur ordinari, & quomodo illæ ſe habeant. & numero. 51.*

49 *Cupiditas eſt omnium malorum radix.*

52 *Prælatus in eccleſia ſublimior alijs ſedeat, intra domum uerò collegam presbyterorum ſe eſſe agnoſcat.*

53 *Neophiti qui dicantur, & quare prohibeantur ordinari.*

54 *Neophiti poſſunt & debent recipere minores ordines, ſed non ſacros.*

55 *Secularis clericus quare poſſit eſſe epiſcopus regularium, non tamen eorum præpoſitus, prior, uel abbas.*

59 *Ordinandorum examinatio per quos facienda ſit.*

57 *Ordines omnes an & quando poſſunt ſimul conferri eidem.*

58 *Sacri ordines quare die ſabati tantùm conferantur.*

59 *Ordinatus ſine examinatione an ſit deponendus.*

60 *Ordinandus ſi tempore ſuæ ordinationis ſuũ prodat impedimentum, & nihilominus ordinator non intendens diſpenſare ipſum ordinet, aut detecto poſtea impedimento, an ipſe ordinandus ſit deponendus.*

61 *Epiſcopus à quo conſecrari debeat.*

¶ DE TEMPORIBVS ORDInationum, & qualitate ordinandorum. Rub.

DICTVM eſt ſuprà de promotione prælatorum, nunc tractemus de ordinatione clericorũ, & quia ordinationes clericorum fieri debent certis temporibus, & cum ſcrutinio ordinãdorum, ideo ſubijcitur hec rubrica de tẽporibus ordi. & quali. ordi. ¶ Videamus ergo quibus temporibus ordinationes fieri poſſunt, & per quos. Qualis examinatio habenda ſit ordinandorũ, & per quos. Item quot ordines ſimul & eidem conferri poſſunt. Item quid iuris ſit ſi quis ſine examinatione ordinatus ſit, uel ſi in ſcrutinio ſupprimat impedimentum. ¶ Sacri
1 ordines † conferri poſſunt & debent in quatuor temporibus, in ſabbato ſancto, & in ſabbato ante dominicam de paſſione, hoc tamen fallit in ſummo Pontifice qui ſubdiaconatum conferre poteſt quolibet die dominico, ut infrà eod. titu. c. de eo. & c. j. Ad minores autem ordines licitum eſt cuilibet epiſcopo diebus dominicis unum, aut duos, uel plures dummodo non uideatur generalem ordinationẽ facere, promouere, ut in d. c. de eo. In ſabbato autem penthecoſtes non licet ſacros ordines conferre, ſed in ſeptimana ſequenti, ut infrà eod. c. 1. nam in illa quatuor tempora celebrantur. ut. 76. diſt. de
2 ieiunio. & c. ſeq. ¶ Conſecratio † uirginũ fieri poteſt in die epiphaniæ, aut in albis paſcalibus, id eſt, in tota ſeptimana paſchali, & in apoſtolorum natalibus; niſi uirgines magno languore detentę alijs petãt temporibus conſecrari, nã tunc & illis & alijs tẽporibus pñt cõſecrari, ſicut de baptiſmo dicit̃ qđ fieri debet ĩ ſabbato ma-

gno,& in ſabbato pentheco. ſed in neceſſitate quolibet tempore baptizari poteſt & debet, ut probantur hæc.20.q.j.c.deuotis. de con diſt.4.c.uenerabilis.&.c.baptizandi. ¶ Sed certè quod dicitur, prædictis temporibus poſſe ſacrum uelamen imponi, exempli gratia dictum eſt, nam & alijs præcipuis & magnis feſtiuitatibus fieri poteſt, quia & diebus dominicis, ut
3 infrà eod.tit.cap.j. † Viduas autem nullus pontificum uelare præſumat ut in prædicto.c.deuotis.i fi.ſed ipſęmet uelum ſuſcipiant de altari.ut.27.q 1.c.uiduas quæ, & capitibus ſuis imponant,ſcilicet uelum profeſſionis.ut.27.q.j.c.uidua quidẽ. Nec obſtat infrà de his quæ ui.me.ue.cauſa ſin.c.perlatũ:ibi enim epiſcopus non impoſuit uelum conſecrationis illi corruptæ ſed imponere ſimulauit. Veſtem autẽ religioſam recipiat à ſacerdote uidua uel miniſtro.ut.20.quæſt.j.c uidua, & ſic intelligo infrà qui cle.uel uo.c.cõſuluit, quod enim dicitur, de manu presbyteri uelum aſſumpſit, ſubaudio religionis, quod a presbyteris pôt aſſumi,ut dictũ eſt, quod ex eo apparet quia in illa decretali dicitur, ꝙ illa corrupta profeſſa non fuit,breuiter igitur ſparſa recolligo. † Velum cõ
4 ſecrationis ſolenniter imponitur à ſolo epiſcopo, non ab inferiore, ſoli uirgini non corruptę, ſolemnibus diebus ut dictũ eſt, non priuatis. Velum aũt non dico conſecrationis ſed profeſſionis, quia corrupta non conſecratur, quolibet tempore corrupta de altari ſuſcipit,& ſibi imponit. Sed ueſtem religionis uirgo uel corrupta à ſacerdote ſuſcipit quandocũque. Et quia incipit materia de uelis,& de his uariè iura loquuntur. ¶ Sciendum eſt
5 † quadruplex eſſe uelum,profeſſionis, ꝑlationis, conſecrationis, & ordinationis. Velum profeſſionis ſuſcipitur à uirgine uel corrupta cum profitetur, ſuſcipiatur de altari uel de manu alicuius non multũm refert. Sed recipitur in.12.anno ad minus.ut.20.q.j.c.j.&.2.& ca.puellę.uelũ conſecrationis imponitur in 25.anno.ut.20.q.j.c.placuit.77.diſtin.c.placuit. Velum ordinationis eſt quod olim dabatur diaconiſſis,in.40.anno.ut.20.q.j.c.ſanctimoniales.27.q.j.c.diaconiſſam. † Velum
6 prælationis olim dabatur abbatiſſis ĩ 60.anno.ut.20.q.j.c.iuuenculas. Et quod dixi cæteris temporibus ſacros ordines cõferre debere, ſic intelligendum eſt,ut tẽpus non ſit de ſubſtantia ordinum, nã & alijs temporibus ſacro ordine collato caracter infigitur, ut infrà eod.tit.c.2.&.c. conſultationem: ſicut & certa ætas ordinandorum requiritur in quolibet ſacro ordine.ut.77.diſt.c placuit. c.epiſcopus & c.in ueteri. tamen ætas non eſt de ſubſtãtia ordinis, quia & in minori ætate ſacro ordine collato caracter infigitur, quãuis ordinantes à collatione,ordinati ab executione ordinum ſuſpendãtur.ut infr.eo.tit.c.uel non eſt compos.§.Di. V.¶ Ordi-
7 nes conferre † poſſunt epiſcopi diœceſani ſuis clericis. Alij aũt epiſcopi clericis alienę diœceſis ordines conferre nõ poſſunt, niſi fuerint inuitati ut ad alienas diœceſes accedentes ordinationes celebrent,ut 9.q.2.per totum; uel niſi rogati fuerint ꝑ literas commendaticias,ut in ſuis diœceſis clericos ordinent alienos, ut 72.& 73.diſtin.per totum. In hoc tamen non ſufficiunt literę archidiaconi,ut infrà de offi.archidi.c.ſignificaſti. Si tamen aliquis ordinet clericum alienum ſine literis commẽdaticijs uel formatis, & epiſcopus eius qui ordinatur, ratam habeat ordinationem, dummodo aliter canonice & ſine prauitate aliqua qs fuerit ordinatus, recipi poteſt ex indulgentia ad ordinis executionem,ut.9.q.2.c.Lugdunẽſis.¶ Ordines conferre poſſunt illi epiſcopi qui ultimam manus impoſitionem, idest, ordinẽ epiſcopalem in eccleſia, hoc eſt, nõ in hæreſi,uel in ſchiſmate receperũt. Alioquin ſi qui in hæreſi uel in ſchiſmate conſtituti, in epiſcopos fuerint ordinati, dixerũt antiqui doctores quòd nihil recipiunt per talem ordinationẽ: & ideò ordines non conferunt, ſumentes fomentum ſui erroris ex illis canonibus.9.q.2.ca.2.& 3.& in ſubſidium allegantes.j.qu.7.c.Daybertũ.19.diſt.c.propter.j.q.j.c.ſi quis cõfugerit, &.c.ſi qs inquit.j̃.de ſchiſma.c.j.Sed hæc opinio reprobat.j.q.7.c. cõuenientibus.§. item Thoraſius.il.1.uſq; in fi.Dicas ergo ꝙ ſiue quis receperit ultimã manus impoſitionem in eccleſia, & poſtmodũ lapſus ſit

ſit in hæreſim uel in ſchiſma,ſiue in ſchiſ-
mate uel hæreſi fuerit ordinatus & in ea
perſiſtat, dummodo in forma eccleſiæ fue
rit ordinatus,ordinati ab eo & in forma
eccleſiæ caracterem recipiunt & ordinē,
ſed non ordinis executionem,ſiue ſcien-
ter ſiue ignoranter à tali fuerint ordina-
ti. ¶ Sed in hoc differentiam notabis in-
ter ordinatos ab eo qui recipit ultimam
manus impoſitionē in eccleſia, & eos qui
ordinantur ab illo qui extra eccleſiā ſu-
ſcepit; quia facilius tollerantur primi in
executione quàm ſecundi, nam primi ſi-
ue ſcienter ſiue ignoranter à tali ordina-
ti fuerint, tollerantur ſi aliàs digni ſunt,
niſi in quatuor caſibus, ſcilicet,ſi fuerint
iterata unctione maculati,ut.j.q.7.c.ſalu
berrimum in ult.uerbis.i.ſi ſe fecerint in
eodem ordine iterum ordinari. Si ſimo-
niacè uel a tali ſymoniaco in ordine ſe fe
cerint promoueri,ut.9.q.j.c.ab excommu
nicatis. Item ſi unici hoc eſt ſingularis la
uachri,ideſt baptiſmi iacturam fecerint.i.
ſi ſe fecerint iterum baptizari, ut de con.
diſt.4.c.eos.in prin.&.c.qui bis.Item ſi ad
ſubuerſionem fidei adhæſerint hæreticis,
& in contemptum eccleſiæ ſe ab eis ordi-
nari fecerint.ut.j.q.7.ca.conuenientibus.
Vnde uerſus. Siue bis ordo datur, ſeu ba
ptiſmus repetatur. Siue ut euertatur fidei
ſtatus ordo petatur. Vel ſi præſtetur, ut
utrinque ſimon operetur.Vt diſpenſetur,
ſpes irrita prorſus habetur.Secundi ſi ſciē
ter à tali fuerint ordinati nunquàm tole
rantur;ſi ignoranter & hoc probauerint;
puta,q͂a pueri erant præſentes,uel abſen-
tes,quando ordinator ipſorū fuerat præ-
ciſus; uel fortè qui fuerat in curia Roma
na præciſus, rediens mentitus eſt ſe abſo
lutum,ut.j.q.j.c.ſi quis a ſimoniacis, &.9.
q.j.c.ordinationes in ſi.prin.Hāc totā di-
ſtinctionem intellige in prælato per ſen-
tentiam ab eccleſia præciſo.¶ Hæc igitur
8 ſit fides tua † quòd hæretici,excommuni-
cati, ſimoniaci in ordine,ſchiſmatici,de-
poſiti, ſuſpenſi,uel interdicti uera confe-
runt ſacramenta, & uerū corpus Chriſti
conficiunt, dummodo in forma eccleſiæ
gerant.ut.1 9.diſt. c.ſecundùm.j.q.j.c.do-
minus declarauit. & ca.q͂ quidam.de cō.
diſt.4.c.oſtenditur.&.c.quomodo.Cęterū
ſi in his forma eccleſiæ non ſeruetur ni-
hil agitur, quia extra eccleſiam,ideſt for-
mam eccleſiæ non eſt locus ueri ſacrifi-
cij.ut.j.q.j.c.extra catholicā,& tales ordi
nationes irritæ fore dicuntur,ut infrà de
ſchiſmati.c.j.Sed ſi ī forma eccleſiæ fiant,
ratæ ſunt quo ad caracterem, irritæ quo
ad executionem.ut.j.q.j.c.ſi quis à ſimo-
niacis, & ſic etiam intelligi poteſt ſupe-
9 rior decret. ¶ Sed quid † ſi ſciam epiſco-
pum meū hæreticum uel ſchiſmaticū oc-
cultum per ſententiā non præciſum,& cō-
pellit me ad ordines, nunquid permittā
me ordinari ab eo? Reſpondeo non, ſed
potius permittam me excommunicari,ut
infrà de ſen.excom.c.inquiſitioni;tales.n.
conferre non poſſunt executiones ordi-
nū quam non habent, ut.j.q.7.c. Dayber-
tum, & pro non dato habetur, quod da-
tur ab eo qui dandi poteſtatem non ha-
bet,ut infrà de iure patro.c.quod autem
in ſi.ſicut pro non facto habetur, quod ſit
ab eo qui faciendi poteſtatem nō habet.
ut ar.ſſ.de pœ.l.2.§.ult.C.qui ꝓ ſua iuri.
l.j.C.ſi ante compe.iudi.per totū. & idem
dico in prælato quem ſcio ſuſpenſum uel
interdictum. Sed opponēs nam ſecundū
hoc idem uidetur dicendum in prælato,
quem ſcio in peccato mortali conſtitutū.
nam & ille ſuſpenſus eſt & peccat mortali
ter celebrando, unde uidetur q͂ nō ha-
beat ordinum executionem. Ad quod re
ſpondeo,uerum eſt quòd prælatus in mor
tali conſtitutus ſuſpenſus eſt quo ad ſe,nō
quo ad alios ut.j.q.j.ca.ſacerdotes. Nam
omnis peccator miſſam celebrare poteſt
prętcr ſimoniacum,ut infrà de ſimonia.c.
tanta, quod intelligo de officij poteſtate,
non de merito uitæ, ſaluis alijs expoſitio
nibus huius uerbi, quas faciemus deo dā
te infrà de ſimo.& hoc intelligo de præ-
lato peccatore tolerato nō pręciſo, aliàs
ſecus. Item hoc intelligo in pręlato cō-
ſtituto in mortali peccato nō enormi,ſed
mediocri,non tamen notorio de iure uel
de facto; nam enormia occulta etiā poſt
peractam pœnitentiam,& mediocria no-
toria impediunt executionem quo ad ſe,
& quo ad alios.ut.ſ.de renuncia.c.niſi cū
pridem.& infrà eod.titu.c.ult.¶ Quid ſi
10 ſciam epiſcopum meum † notorium for-
nicatorem

nicatorem uel occultum ſimoniacum in
ordine, nunquid recipiam ordinẽ a tali.
Hug.dixit ꝙ ſic quandiu toleratur ar.28.
diſt.c.conſulẽdum.15.q.ulti.c.ultimo.Sed
eius ſententiã nõ amplector. nã & iſti sũt
ſuſpẽſi quo ad ſe,& quo ad alios.ut.32.di.
c.nullus miſſam.&.c.ſi quis uerò,& maxi-
mè ſimoniacus in ordine uitioſum habet
caracterem.ut.j.qu.j c.reperiuntur. & ca.
quibuſdam narrantibus.à quo nullo mo-
do debeo ordinari, ut.j.qu.j.c.Si quis à
ſimoniacis.infrà de ſimonia.ca.per tuas
Hug. tamen intelligebat illud.c.ſi qui in
præciſis, uel cum probare poſſum eum ſi-
11 moniacum , quod nõ placet. † Sed ſi quid
ignorem epiſcopum meum fore ſimonia-
cum,cum ſit in ueritate & ab eo ordiner?
Reſpondeo, non recipio executionem,&
indigeo diſpenſatione, & hoc in deteſta-
tionem criminis.ut.j.q.j.c.ſi qui à ſimo-
niacis: & licèt ita dicam in ignorante,
aliud tamẽ dico in coacto qui recipit exe
cutionem ut.j.q.j.c.Conſtat.& eſt ratio
quia magis conſtat de uoluntate coacti
quàm ignorantis.ut infrà de ſimo.c.ſicut
tuis.§.quàmuis. hoc tamen intelligas de
coacto conditionaliter:nã abſolutè coa
ctus non reciperet caracterem.ut.j.de ba
ptiſmo & eius effec.c.maioris infrà de his
quæ ui.me.c.Sacris.l.diſt.ca.presbyteros.
12 ¶ Sed † quid ſi ſciam uel credã epiſcopũ
meum ſimoniacum non ſuo ordine ſed in
collatione ordinum ſeu beneficiorũ? Re-
ſpondeo,laborabo pro poſſe meo acqui-
rere licentiam ab ipſo, ut liceat ab alio
ordinari, quam ſi non dederit ſed me ad
ordines cõpellat,ſecurè ordinabor ab eo
quandiu toleratus fuerit, non præciſus,&
crimen fuerit occultum ut dictũ eſt:Nec
obſtat ſi conſcientia mihi repugnat, quia
erronea eſt.ut.13.diſtin.c.nerui.11.q.3.c.
cui eſt illata.licèt ſit ar.contra.ff.de libe-
rali cauſa.l.igitur.§.j.nec ob.auctoritas il-
13 la. † Omne quod fit contra conſcientiã,
ædificat ad gehennã.ut.28.q.j.c.omnes.§.
illud uerò.Nam illud ſic debet intelligi,
omne illud quod fit contra conſcientiam
informatam ex præcepto uel prohibitio-
ne;uel quod fit contra conſcientiam non
erroneam ut dictum eſt. Sed uidetur ma
nifeſtè obſtare infr.de ſimo.c.p tuas il.2;

Ad quàm ſic Reſpondeo , monachus ille
non cogebatur ad ordines aſſumendos,
ſed quærebat an ab ipſo,quem talem eſſe
ſciebat, ordines aſſumere deberet. unde
Papa in ſua reſponſione magis conſidera
uit factum, ſcilicet difficultatem ortã in
conſcientia monachi & errorẽ impreſſũ,
quàmuis quaſi pro modico habuit Papa,
monachum illũ non promoueri ad ordi-
nes ſuperiores eo quòd non in ſublimita-
te graduum, ſed in amplitudine charita-
tis acquiritur regnum dei ut.j.eod.tit.c.
Ad aures. Sed quia non gradus elegan-
tior, ſed uitæ melioris actio cõprobatur.
ut.23.q.3.c.ſicut excellentiam.§.cõcilium
14 uerò † Vnum non omitto quòd ſi mala
audias de prælato tuo nõ ſtatim credere
debes.ut.33.diſt.c.habuiſſe.86.diſtin.c.ſi
quid uerò.15.quæſ.7.c.ſi quid igitur, nec
enim debes eſſe multum credulus.ut.ff.
quod cum falſo tu.l.j.in fin.ff.de eo per
quẽ fac.erit.l.j.§.j.& arg.j.de integr.reſt.
c.ex literis. Sed ſi forte uidebitur alicui
quòd mihi ipſi ſim contrarius.nam ſuprà
eo.§.quid ſi ſciam notaui. quòd ſi ſciam
epiſcopum meum in enormi crimine con
ſtitutum non permittam me ordinari ab
15 ipſo. † & alibi notaui ſimoniam in benefi
cijs inter enormia cõputari inf. de accu.
c.inquiſitionis. Ad quod Reſpõdeo, ſimo
nia eſt enorme peccatũ reſpectu eius q p
ſimoniã beneficiũ acqſiuit,qa pœnitentiã
agere nõ põt beneficio retẽto. Vel dicit
enorme.i.indiſpẽſabile, q diſpẽſari nõ põt
cum ſimoniaco niſi beneficio reſignato ſi
cut in ſimoniaco in ordine contingit.ut
in eod.c.dicitur.&.13.diſt.c.nerui teſticu
16 lorum. ¶ In qualitate † ordinandorum
regulas apoſtolicas conſiderari oportet:
Apoſtolus enim ſic ait ad Tytum. Opor-
tet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe,
unius uxoris uirum, ſobrium , prudentẽ,
pudicum, ornatum, hoſpitalem, doctorẽ,
non uinolentum, non percuſſorem , ſed
modeſtum, non litigioſum , non cupidũ
ſuę domui bene diſpoſitum. Et hęc omnia
in his uerſibus continentur. Primũ præ-
cipitur quod ſit ſine crimine præſul.Mo-
nogamus , ſobrius , prudens , ornatus , &
hoſpes. Caſtus , decens , non percuſſor,
non litigioſus. Non cupidus , bene di-
ſpoſitus,

ſpoſitus, non neophitus'c. Talis apoſtolica quòd præſit regula iuſſit. Et licet Apoſtolus has regulas in epiſcopo poſuiſſet, extenduntur tamen per Auguſtinum & Ambroſium ad alios clericos ordinandos.ut 81.diſt.c.Apoſtolus. 34.diſti.c. cognoſcamus:& quàmuis in his regulis plurima poſſent dici, nos tamen aliqua ſummariè in ſingulis proſequamur. ¶ Circa primam regulam, ſecundum antiquos, tres erant opiniones. Hugol. cum ſuo rigore dicebat, quòd qui ſemel peccat mortaliter poſt baptiſmum, amplius non poteſt promoueri, uel aliquos actus legitimos exercere.ut 25.diſt.c.primū.47. diſtin.c.quoniam.prima.quæſt.7.c.ſi quis omnem.1.diſtin.c.illud.6.queſtion.prima. cap.qui crimen.8.quæſtione.pri.c.in ſcri-
17 pturis.in fine † & Mar. inducebat legem.ff.de ædil.edict.l.quis ſit fugitiuus. primo Reſpond.nam fugitiuus eſt ſeruus qui ea mente fugit ut ad dominum non redeat, quàmuis poſtea mutato conſilio
18 reuertatur. † Nec fur purgat uitium furti ſi rem reſtituat. ut.ff.de furtis.l.qui ea mente. nec raptor uitium rapinæ.ut.ff.ui.bon.rap.l.ultima. ¶ Alij dicunt ꝙ poſt quodlibet mortale pœnitentia acta quilibet poteſt promoueri, niſi ſit crimē enorme.ut 81. diſtinct.cap. Apoſtolus.& eſt argument. ad hoc.l.diſtin.c.ferrū.ff. de ædilit.edic.l.quod ita ſeruatum eſt. quia defectus noſtri temporis &c.ut.34. diſtinct. cap. fraternitatis. ¶ Tertij dicunt quòd quantumcunque ſit graue delictum, dummodo ſit occultum, poſt pœnitentiam peractam non impedit promouendum. ut.l.diſtinct. cap.de his uerò uerſ.qui autem. Iſtæ opiniones tolluntur unica decret.ut infrà eod.tit.cap.ultimo. Nam enorme delictum quantumcunque occultum, etiam poſt peractam pœnitentiam promoueri non ſinit, & impedit executionem ordinum ſuſceptorum; mediocre non notorium, de iure, uel de facto poſt peractam pœnitentiam & promoueri permittit, & non impedit in ſuſceptis. ſed ante pœnitentiam damnabiliter in ſuſceptis ordinibus miniſtratur; leue delictum, ſiue occultum, ſiue manifeſtum, nec promotum deijcit, nec impedit promouendum. Sed in his opus
19 eſt exemplis. † Enormia delicta quæ hoc operatur ut ſuperius dictum eſt ſunt tria, Homicidium. ut.l.diſtinct.c.miror. j.q.7.c.ſi quis omnem.de conſe.diſtinc.j. c.j.& Hæreſis, in qua poſt uulnus ſanatum remanet cicatrix. ut.j.quæſt.j.c.uentum. ad prin.& Symonia in ordine.ut infrà de accuſ.c.inquiſitionis. Et eſt ratio, in homicidio horror ſanguinis; in hæreſi immanitas criminis: in ordine uitium & infectio ordinis. Sed hoc idem operantur mediocria, ſed notoria de iure & de facto ut infrà eod.titu.c.ultimo. Dicuntur & quædam alia enormia non hoc reſpectu, ſed alio, ſcilicet, quia indiſpenſabilia, ut ſimonia in beneficio.j.qu.j.c.Egra, & quæſt.ultim.cap.patet. diſpenſatur tamen cum ſimoniacis ſimoniacè promotis ut infra de ſimo.cap.de regularibus &c. ex inſinuatione. ſuprà de elec.c.Si alicuius.j.q.5.c.preſentium. Nec obſtat infrà de ſimoni.c.nobis; nam illa alio, modo, quàm lego, litera ſonat ut ibi notaui. Itē ſi quis excommunicatus in contemptum clauium celebrauit.ut.11.quæ.3.c.ſi quis epiſcopus in concilio. Item omne delictū quod ipſo facto inducit infamiam ciuilē. ut 3.q.6.§.porro. Item infamia deſcendens ex delicto declarato per ſententiam 2.quæſt.3.c. Euphemium.§.hinc colligi-
20 tur. † Monogamus debet eſſe ordinādus.i.unius uxoris uir.ut.16.diſt.c.j.quod negatiuè oportet intelligi.i. non plurium. ſicut & aliàs econuerſo exponimus in ore duorum uel trium ſtat omne uerbum.i. non paucorum. infrà de teſtibus cap.in nomine domini, & ſimilis expoſitio.10. quæſt.2.cap.caſella.30.quæſt.4.c.æqualiter.&.ff.de legatis.2.l.cum pater.§.rogo. in caſu tamen neceſſitatis bigamus promouetur uſque ad ſubdiaconatum; hoc tamen intelliges.ut not.s̄.de reſcript.§. ſi contra ius. Aſſignantur autem quatuor rationes quare bigamus promoueri non poſſit. una propter defectum ſacramenti, quia non eſt in eo ſacramentum unitatis, quia diuiſit carnem ſuam in plures.26.diſtinct.c.acutius. Item propter prærogatiuam ordinum.ut 26.diſtinct.c.una. Item propter ſignum incontinentiæ,

tinentiæ, præſumitur enim incontinens
qui uxore mortua tranſit ad alteram.ut
80.diſt.c.propoſuiſti. Item ex eo, ꝙ non
habet frontem hortandi uiduitatem, qui
frequentator eſt cõiugiorum.ut d. c.una:
plenius dicemus de hac materia infrà de
21 biga.† Ordinandus debet eſſe ſobrius in
potu,& cibo; à crapula & ebrietate ma-
ximè clerici abſtinere bebent.ut.ĩ.de ui-
22 ta & hone.cleri.c. A crapula. † Et hoc ꝓ
pter quinque,quia ebrietas cor aggrauat;
& ſenſus clerici ſemper uigere debet & te
nuis eſſe.ut.35.diſt.c.1.Item quia luxurio
ſa res eſt uinum, & cõtumelioſa ebrietas
ut ead.diſt.c.luxurioſa.Item furioſa,nam
uenter mero eſtuãs facile deſpumat in li
bidinem,& ubi ebrietas ibi libido domi-
natur & furor. ut ead.diſt.c.uenter. ¶ Itẽ
quia irriſioni expoſita.ut in ſæpe d.diſ.35.
c.ſexto.§.manebat. ibi læſa pietas, dũ
irridetur ebrietas;& generaliter,qa om-
nium uitiorum fomes eſt & nutrix.ut.c.
ante omnia.diſt.ead. Vtere igitur clerice
modico uino propter ſtomachum, nã ex
frequenti potatione ſequitur ebrietas.ut
infrà de iureiur.c. etſi.§.quædam enim
23 Chriſtus.¶ † Et nota ꝙ ebrietas dicitur
tribus modis. vno modo dicitur ebrietas,
pœna & obliuio mentis, & hæc non eſt
peccatum.ut.15.q.1.c.ſanè.Secundo mo-
do dicitur actio ſine frequens modus bi-
bendi, & hæc ut ait Aug.eſt ueniale pec-
catum, niſi ſit aſſidua, quia hoc eſt mor-
tale,maximè ſi quis nouerit uires uini nec
aquam admiſceat ut.25.diſti.c.criminis.
Tertio dicitur quædam diſpoſitio mentis
& ſtudium ad inebriandum, & hoc ſem-
per eſt mortale peccatũ ut 35.diſti.c.ante
24 omnia. † Pœna eius qui ebrietati deſer-
uit eſt,ut ſi admonitus non deſinat, ſi eſt
epiſcopus, presbyter, uel diaconus, de-
ponatur; ſi ſubdiaconus, inferior, uel lai
cus,communione priuetur. ut.35.diſti.c.
epiſcopus.&.c.ante omnia.ĩ.de uita & ho
neſt.cle.c.A crapula in fi.& eſt hic caſus,
in quo peccatum mortale nõ inducit de-
poſitionem.& ſimile 47.diſt.c.epiſcopus.
92.diſt.c.ultimo. Similiter & in cibo ſo-
brius bebet eſſe clericus; æqualiter enim
ebrietas & uoracitas prohibentur, ut ait
Apoſtolus, non in commeſſationibus &
25 ebrietatibus. ¶ † Vitãda eſt uoracitas ꝓ-
pter octo,quia inter epulas& laſciuias pu
dicitia non ſeruatur:& quia ignominia &
confuſio eſt, Chriſtum pauperem & eſu-
rientẽ falſis prædicare corporibus; & ieiu
niorum doctrinas rubentes buccas tumẽ-
tiaque ora proferre.ut 35.diſt.c.eccleſiæ
princeps:& quia abundantia morbũ fa-
cit, moleſtias ingerit, ægritudines gene-
rat, exceſſus ciborum conſumit, & com-
putreſcere facit corpus humanum, mace
rat egritudine diuturna,& tandem mor-
te crudeli conſumit.ut de conſecr.diſt.5.
26 c.nihil. ¶ Prudens † debet eſſe ordinan-
dus. triplici peritia. Scientia ſacræ ſcri-
pturæ.ut.36.diſt. per totũ. Item ſecula-
rium ſcripturarum.ut.37.diſ.c.legimus.§.
ſed contra &.c.turbat.Item ſeculariũ ne-
gociorum.ut.39.diſt.per totum. Sacram
autem ſcripturam ſcire debet ad ſubdito
rum animas informandas: ut 36.diſt.c.3.
§.ecce &.c.ſi quis uult;& propterea ſtatu
tum eſt, ut in eccleſijs metropolitanis te
neantur doctores theologiæ. Item ſecu-
lares ſcientias ſcire debet, ut per eas in-
ſtruatur diſcernere uerum à falſo, & uiã
habeat ad ſcientias pietatis,nõ aũt addi-
ſcere debet ad delectationem & uolupta
tem.ut 37.diſt.c.turbat.§.cur ergo.& per
hoc ſoluitur contrarietas multorum capi
tulorum in ead.diſt. Et proterea ſtatutũ
eſt,ut in cathedralibus eccleſijs & mino
ribus,quantùm ſufficere poterunt facul-
tates, teneantur magiſtri liberaliũ artiũ,
de quo dicemus.ĩ.tit.de magiſtr.hoc ta
men non intelligas de omnibus artibus
liberalibus ſed de triuialibus tantùm,ſci
licet Grammatica, Dialectica,& Rhetori
ca.illæ cuim habilitant ad ſcientias pie-
tatis; ſecus de quadriuialibus.ſcilicet de
arithmetica,geometria,muſica, & aſtro-
nomia,quæ licet in ſe cõtineant ueritatem, non tamen ducunt ad pietatem,ut
ait Hie.37.diſti.c.ſi quis artem nouerit
Grammaticam. Item autores gentilium
legi poſſunt propter eundem caſum,pro-
pter quem & ſcientia triuialis; & ſi quid
boni inueniatur in eis, illud tanquàm
proprium ſumat lector & ad bonos uſus
conuertat,non quia illi ita dixerint, ſed
quia bonum eſt.ut.38.diſti.c.turbat.&.c.
qui

qui de menſa.&.c.ſi quid ueri.&.c.relatũ.
in fin.hoc enim fecit Paulus cum in epi-
ſtola ad Tytum inſeruit illud Epygmen-
dis. Cretenſes malę beſtiæ & pigri corde.
Item in epiſtola ad Corin. Sępe bonos
mores frangunt colloquia praua. Hiero.
etiam uſus eſt uerſibus Virgi.de con.diſt.
5.c.nunquam.& auctoritatibus Galeni &
Hipocratis,ut de con.diſ.5.c.ne tales. Itẽ
Augu.uerſibus Lucani,ut 26.quæ.5.c.nec
mirum, circa prin.Leges autem,& Phiſi-
cam poſſunt audire clerici dummodo nõ
cupiditatis uel uoluptatis arg.37.diſtin.c.
legimus il.j.& il 2.&.c.ideo.& hoc uerum
eſt niſi ſint monachi, uel regulares, uel
ſacerdotes, ſeu habentes perſonatus uel
plebanatus,qui ſi audierint, niſi infrà ſpa.
cium duorũ menſium ab his deſtiterint,
hoc eſt,à legibus & Phiſica audiẽdis, ipſo
iure excommunicationem incurrũt,ut.j̃.
27 ne cleri.uel mona.c.ſuper ſpecula.¶ † De
bet etiã ordinãdus habere peritiã ſecula
rium negociorum, quia non ſolum ſpiri-
tualia ſed etiam tẽporalia ſubditis & ne-
ceſſitatem patientibus miniſtrare debet
ut 39.diſtin.per totum.&.s̃.de renuncia-
28 tio.c.niſi 86.diſt.c.fratrem.¶ Sed † nun-
quid laicus qui omnino ignorat literas
reciperet caracterẽ ſi eũ cõtingeret ordi
nari? Dicunt quidã quod non quia ſub-
ſtantia ſummi ſacerdotij ſunt eloquia di-
uinitùs tradita.ut.38.diſ.c.omnes.& arg.
40.diſt.c.ſicut in uerb.clericatus & ſacer
dotium. Alij dicunt, ꝙ eſt uerius ꝙ be-
ne receperint caracterem; quia ex quo
baptizatus eſt ſuſceptibilis cuiuslibet ſa-
cramenti,cum baptiſmus ſit ianua omniũ
ſacramẽtorum.ut.32.diſt.c.præter hoc.§.
uerùm, circa.fi.& facit ad hoc.j.q.j.c.uen
tum, in uerb.ſed dicitur; & quod in illo.
c.uentum, dicitur. omne.referendum eſt
ad executionem ordinis, quæ ſine literis
29 fieri non poteſt. ¶ In ſumma nota † ꝙ
ſufficit ut habeat ſcientiam competentẽ,
etſi non eminentem.ut.s̃.de electi.c.cum
nobis olim. Item propter ſimplicitatem
repellitur quis ab obtinendo, ſed nõ deij
citur ab optento, ſed datur ei coadiutor
ut 39. diſt.c.Petrus.7.q.j.c.quia frater.s̃.
de electio.c.Cum in cunctis. Item pro-
pter illiteraturam poteſt epiſcopus pete-
re licentiam reſignandi.ut.s̃.de renun.c.
niſi. Sic ſcripſit Raimundus in ſumma ſua
in fi.illius rubricæ De prudentia ordinã-
dorum.& uidetur uelle quod remoueri
non poſſit epiſcopus propter illiteraturã,
ſicut proximè dixi in ſimplicitate. cũ ta-
men contrarium ſit expreſſum infrà de
æta.& quali.in or.præfi.c.quamuis.Igno-
minioſum eſt etiam epiſcopo,ſi quærat ab
alijs doceri, cũ ipſe alios docere debeat.
ut in Auth.de ſantiſ.epiſcop.§.damus.col
la.9.& 36.diſt.c.qui eccleſiaſticis.§.ecce.j.
q.j.uiliſſimus. 8.q.j.ca.licet.& argu.ff.de
eden.l. argentarius.§.prohibet.imò talis
debet eligi in epiſcopum, cuius compara
tione cæteri grex dicantur.ut.25.diſti.c.
30 unum oratium.§.nunc autem. † Pudicus
debet eſſe ordinandus ut & moribus &
uerbis pudorem ſuum indeſinenter oſten
dat, ut in canticis canticorum, Genæ ſpõ
ſæ.i.prędites turturi comparantur pro-
pter pudentiam. turtur enim eſt animal
ualde pudicum; unde uerecundos & uerẽ
tes facite uobis filios ab omni immundi-
cia ut probantur hæc.43. diſ.c.j.& 32.qõ
4.c.in eo fornicator. Debet eſſe ordinan
dus duplici ornamento ornatus interio-
ri, & exteriori. Interior conſiſtit in uirtu
tibus; Exterior autem in quatuor conſi-
ſtit, ſcilicet cibo & potu de qbus ſuperius
dictum eſt in.§.ſobrius. Item in habitu,&
inceſſu. de habitu legitur infrà de uita
& ho.cle.c.clerici. 21.q.3.per totũ.& ſub
habitu comprehenditur quod ſtatutum
eſt de coma & barba non nutriendis.ut
infrà de ui.&.ho.cl.c.clericus.qui ad mo-
dum ſpęrę caput raſum debet habere. ut
23.diſt.c.prohibete. & ſic incedere atton
ſo capite & patentibus auribus ut.23.diſ.
c.non liceat il.2.Quid autem ſignificet ra
ſio capitis. quid depoſitio capillorum,le-
gitur.12.q.j.c.duo ſunt genera ¶ Et no-
31 ta † quod in ueſtibus clerici conforma-
bunt ſe conſuetudini regionis,& illis cum
quibus uiuunt, ne alijs ſuperſtitioſi & hy
pocritę uideantur.ut.4.diſt.c.erit. 30.diſ.
c.ſi quis uirorũ.&.argu.41.diſt.c.quiſquis.
in prin.ſemper tamen honeſtate ſeruata.
Sed aliquando ex cauſa timoris,uel alte-
rius neceſſitatis, licet habitum transfor-
mari.ut infrà de uita & honeſta.cle.c.cle-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

32 rici officia.21.qu.3.c.epiſcopi. † Inceſſus clerici debet eſſe grauis, & moderatus; ut grauitate itineris, mentis maturitatem oſtendat: nam incompoſitio corporis, mẽtis indicat qualitatem. unde Saluſtius arguit Catellinam eo ꝙ inceſſus eius modò citus modò tardus erat. ut 41.diſti.ca.fin.

33 ¶ Debet † etiam ordinandus eſſe hoſpitalis, quia ut ait Hieron. domus clericorũ omnibus debent eſſe communes. ut 16. q.j.c.quoniam. Et hoc triplici de cauſa, quia non põt is clericus eſſe hoſpitalitatis hortator, qui hoſpitibus hoſtia claudit ut.42.diſt.§.j. Secundò, quia pietas hoſpitalitatis remuneratur tẽporaliter & æternaliter, iuxta illud Apoſtoli. Exerce teipſum ad pietatem, nã corporalis quædã exercitatio ad modicum eſt, pietas autẽ utilis eſt ad omnia habens promiſſionem uitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. Itẽ Abrahã & Loth qui erant hoſpitales, angelos recipere meruerunt. Sed circa hoſpitalitatem diſcretio eſt habenda, eorum nãque qui petunt eleemoſynã, alij petunt quaſi ex debito, ut prædicatores & prælati: alij ſimpliciter pro corporis ſuſtentatione. In primo caſu ſubdiſtingue, quia aut ſunt noti, aut non. Si ſunt noti, & cõſtat eos miſſos & inſtitutos ad prædicandum, uel ad prælaturã recipiendã. Si uerò ſint incogniti, & dubitatur an tale officium ſit eis conceſſum, debet hoc examinari an ita ſit, quia circa maiora periculũ maius uertitur: Tu enim das tantùm temporalia, ſed accipis ſpiritualia ab eis; in quibus uertitur magnum periculum, ſi ab alio percipiantur, quàm ab illo, qui dare poteſt. ut 42.diſt.c.quieſcamus. In ſecundo caſu ſcilicet cũ petit pro ſuſtentatione corporis, ſimiliter ſubdiſtingue; quia aut potes omnibus abundare, aut non. In primo caſu debes dare omnibus indigentibus. Inuitant nos ad hæc, exẽpla Loth & Abrahæ, qui quoniam omnes indifferenter recipiebant, inter omnes & angelos recipere meruerunt: nam ſi non omnes recepiſſent, forſitam inter aliquos & angelos repuliſſent. ut in præallegat. c. quieſcamus.

34 † Danda eleemoſina eſt etiam excommunicatis. ut 11 quæſtio.3.c.quoniam, in fin. & idẽ dico in quolibet peccatore niſi de cibo ſecurus iuſtitiam contemnat, nã in tali caſu, ut dicit Auguſtinus, utilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligat, quàm ei panis frangatur ut iniuſtitiæ ſedutus acquieſcat. ut.5. quæſtio.5.c.non omnis. Sed ſi iuſtitiam negligat & eſuriat ad mortem, alendus eſt. ut.81.diſt.c.paſce. In ſecundo caſu cũ nõ potes omnibus ſufficere, dicit Ambro. nouem conſideranda ſunt, fides, cauſa, locus, tempus, modus, neceſſitudo ſiue ſanguinis propinquitas, ætas, debilitas, & cõditio ſiue nobilitas, ut exponuntur hæc

35 omnia 86.diſtin.c.non ſatis. ¶ † Sed pone, pater tuus infidelis, & extraneus fidelis egeant, non ſufficit prouidere utrique, cui magis prouidere teneris? Pe. manducator dixit hanc quæſtionem eſſe tenebroſam aquam in nubibus aeris. Hugon. dixit patrem preferendum, & hoc ex illa auctoritate, honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longeuus ſuper terram. & argu. 30. diſtin.c.j. Ioannes autem ſcripſit patrem qualemcunque extraneo etiam ſancto præferendum in exhibitione neceſſariorũ, niſi extraneus magis egeat: quia tunc extraneus præfertur ut in d.c. paſce. Sed huic opinioni uidetur obſtare uerbum Ambro. in canticis ſuper locum illum, ordinauit in me dominus charitatem, aut enim, multorum charitas inordinata eſt, quod enim primum eſt ponũt tertium, uel quartum. Primò diligendus eſt Deus, Secundò parentes, inde filij, poſtea domeſtici, qui ſi boni ſint, malis filijs præponendi ſunt. Sed hæc auctoritas intelligenda eſt de effectu dilectionis, non de nutrimenti exhibitione: magis enim diligere debemus extraneos bonos quàm propinquos malos, licet iſtis magis teneamur in neceſſarijs ſubuenire; hanc ſententiam tenet Ray. & ego aſſentio. Sed quidam cõtrarium dicunt, ſcilicet, extraneum preferendum in exhibitione nutrimenti, allegantes pro ſe illud. deſudet eleemoſina in manu tua donec inuenias iuſtum cui des. Sed hæc auctoritas non loquitur in eo caſu quem in quæſtione præmiſi, ſed generaliter quando iuſtis ſubueniendum eſt; nam etſi omnibus miſericordia debeatur, iuſto amplius. ut in d.c.

in d.c.non ſatis, circa princ. Item alle-
gant illud uerbum, domeſticos fidei. Item
illud, caſum preſtat natura non gratia.
ut in d c.non ſatis. Fit & alia diuiſio cir-
ca eleemoſinam, alia enim eſt exterior,
alia interior, alia ſpiritualis, alia corpo-
ralis. Prima conſiſtit in tribus, ut dimit-
tas à quo leſus es; ut corrigas delinquen-
tem; & in his, quæ ad ſalutem pertinent,
inſtruans ignorantem. Secunda conſiſtit
in uno, ut des egenti quicquid poteris, ut
45.diſt.c.tria. Item prima excedit ſecun-
dam in duobus; quia remittere delinquē
ti, quando uolueris, tibi redundat; ſed
dare indigenti, aliquando quæris, & nō
36 inuenis. † Item eleemoſina cordis ſine
terrena ſubſtantia ſufficit; illa uerò quę
corporaliter datur, ſi non benigno corde
tribuitur, omnino non ſufficit. ut 45.diſt.
37 c.dux. † In corporali eleemoſina tria
ſunt attendenda, ſcilicet ut des ex cha-
ritate, non ad uanam gloriam, non ad
importunitatem pauperis expellendam.
Item ut diſcretis des cōſideratis ijs quæ
leguntur 86.diſtin.c.non ſatis, Tertiò ut
des his, qui non ſubiacent repetitioni uel
38 reſtitutioni. ¶ † Debet ordinandus eſſe
Doctor, cuius doctrina debet conſiſtere
in duobus, uidelicet in doctrina corre-
ctionis, & ſermone prædicationis; nā la-
tratu canum, & baculo paſtorū lupi arcē
di ſunt. ut 43.diſtin.in princ. In diſcipli-
na, ut non corrigat ex odio, ſed ex chari
tate, uera enim iuſtitia compaſſionē ha-
bet, falſa dedignationem. ut 45.diſt.c.ue-
ra. Item cum diſcretione corripiantur tu
midi, tolerentur infirmi, & quod ſeue-
rius caſtigare neceſſe eſt, ne ſæuientis ple
ctatur animo, ſed medentis. ut 86.diſti.c.
39 2. † Rigor enim iuſtitię temperandus
eſt ex duobus, ex multitudine peccan-
tium. ut infrà eod.titu.c.2.l.diſtin.cap.ut
conſtitueretur.j.quæſ.7.c. quotiens. unde
uerſus. Ob populum multum crimen per
tranſit inultum. unde tunc diſcretus præ
latus incipiet a ſpiritualib. aut ſpirituali
bus proximis, ut eorum exemplo cętera
multitudo frangatur. ut 44.diſtin.c.com-
meſſationes. Item puniet maiores de uni
uerſitate, qui alios trahunt ad peccatum.
ut infrà de cle.excom.cap.latrones. Item

temperatur rigor ex qualitate peccan-
tium. ut infrà de offi.deleg.c. Sane.&.ca.
paſtoralis.§. reſpond.45.diſti.c cum bea-
tus.ff.de pœ.l.in ſeruorum 24.quæſti.j.ca.
qui contra pacem.2.quæſ.7.cap.quiſquis.
l.diſt.c.contumaces infrà de ma.& obe.c.
per tuas. Vnde triplex eſt iuſtitia. uitæ,
iuſtitię, doctrinæ. prima nunquam di-
mittitur, alia cauſaliter ſic. unde uerſus.
Eſt uerum uitæ, doctrinę, iuſtitiæque,
Vnum ſemper habe, duo propter ſcanda-
la linque. quia ut ait Auguſtinus; ſine
plectendo, ſine ignoſcendo, hoc ſolum
bene agitur, ut uita hominum corriga-
tur. ut 23.q.5.c.prodeſt. ex duobus autē
augetur rigor, cum peccatum ex aucto-
ritate defenditur. ut de pœni.diſti.6.c.i.
in fine: Item cum uſitatum eſt malum &
multis craſſantibus opus eſt exemplo. ut
j q.j.c.reperiuntur.ff.de pœ.l autem fa-
cta. De culpa nō ſe corrigētiū ꝑlatorū le
gitur 81.diſt ꝑ totū; de pœna. 81.diſ.c.di
ctū 11.q.3.c.Theugualdū. De magnitudi-
ne tā culpæ quàm pœnæ 37.diſti.c.lega-
40 tū. ¶ Et nota ꝙ † ſi ſuperior excedat mo-
dū in corrigēdo, etſi peccet. ut 23.q.4.c.ꝗ
peccat.in fin.nō tñ cogitur à ſubditis ue-
niā poſtulare; ne, dū nimia ſeruatur hu-
militas, regēdi frāgatur auctoritas. ut 86.
diſt.c.quādo, ſæpe enim ex cōuerſatione
æquali naſcitur cōtemptus dignitatis. ut
.ff.de offi. præſi.l.obſeruandū debet autē
prælatus dignitatē ſuam ingenio ſuo au-
gere, ne contemptibilis habeatur. ut.ff.
de offi.procō.l.nec quicquā.§.circa.l.diſ.
cap.pr.infrà de accu.c.qualiter & quan-
41 do. ¶ † Conſiſtit autem hæc doctrina in
ſermone prædicationis, circa quam tria
ſunt conſideranda. Primum, interius cha
ritas ardens. Secundum, exterius uita lu
ces. Tertium, ipſe actus prædicationis.
De primo Apoſtolus, ſi linguis hominū
loquar & angelorum, charitatem au-
tem non habeam, fac. ſum uel. es ſo. De
ſecundo, Gregorius. cuius uita deſpici-
tur reſtat ut eius prædicatio contemna-
tur ut 3.q.7.§.porro.in fin. Ambro. Iu-
dicet ille de alterius errore, qui in ſe nō
habet quod corrigat. ut i 3.q.7.c iudicet.
in princip. & Gregor.in grauibus pec-
catis quis poſitus dum ſuis pręmitur pec-

catis, aliena non diluit.ut.c.in grauibus
ead.cau.& quæ;talis enim dum malè ui-
uit & bene prædicat,Deum inſtruit quali
ter ipſum punire debeat.ut.40.diſt.c.mul
ti.iſte a Hieremia comparatur cineri per
quem lixiuia doctrinæ tranſiens lauat,&
non lauatur.ut.83.diſt.c.ult.& ab Augu.
lapideo canali per quem aqua doctrinæ
tranſit ad aureolas.i.ad corda ſubditorũ
in quibus aliquando facit fructũ quamuis
in ipſo canali nihil generatur.ut.j.q.j.c.
ſi iuſtus fuerit. & Papa Nicola.faci arden
ti,quæ ſe ipſam conſumens alijs lucẽ mi-
niſtrat.ut 15.q.ult.c.ulti.Contra tales ꝑ
latos inuehitur Hiero.35.diſt.c.Eccleſiæ
principes,Talibus iura minantur 2.qu.7.
c.ſecuri ſunt in fi.11.quæſti.3.c.præcipuè.
42 ¶ † Circa tertium,ſcilicet circa actũ præ-
dicationis quatuor ſunt attendenda.Tẽ-
pus, locus, qualitas audientiũ,& qualitas
dicendorũ, Tempus,ut non ſemper loqua
tur ſed temporibus oportunis, Si enim
ſemper plueret terra nũquẽ germinaret:
unde contra tales in Leuitico. Vir qui flu
xum ſeminis patitur immundus erit. Itẽ
inſta opportunè, dicturus importunè;ꝑ-
miſit opportunè.ut 43.diſt.c.ſit rector, in
fi. Locus eſt attendendus quia prædicatio
fieri debet in eccleſia uel in alio loco pu-
blico & honeſto, non in domibus & in lo
cis priuatis,ne ex hoc oriatur ſuſpicio hæ
reſis.ut 30.diſt.c.ſi quis.Item fiducialiter
& liberè prædicandum eſt.ut.11.qu.3.ca.
nolite.poſſunt tamen aliqua in locis pri-
uatis, & non ſolenniter,proponi in modũ
ſimplicis exhortationis. ut infrà de hær.c.
Cum ex iniuncto, circa prin. Item quali-
tas auditorum & dicendorum conſideran
da eſt, nam ſecundum capacitatem audi
entium dicenda ſunt alta & plana ut.43.
diſt.c.ſit rector.&.8.q.j.c.oportet: Aliàs
ſi non intelligentibus alta prædicat, per-
cuſſor eſt, qui ſermone inutili percutit cõ
ſcientias infirmorum.ut 45.diſt.c.ſane ꝑ
cuſſor. nam uitium animi eſt indignis ſe-
creta uulgare; & propterea qui hoc facit,
aut ex loquacitate incauta ad adulatio-
nem , aut ad ſui iactationem facere uide
43 tur.ut.43.diſt.c.ultimo. † Item in prædi-
catione grammatica exponi non debes
ut.46.diſt.c.cum multa; nec hæreticis ſe-
cretiora fidei reuelari.ut no.ĩ.de ſumma
44 trinit.& fide catho.fides autem. ¶ † Per-
cuſſor non debet eſſe ordinandus.ut 45.
diſt.per totum. Sed in hoc breuis adhibe
tur diſtinctio: Nam duplex eſt percuſſor
ſpiritualis, & corporalis. Spiritualis fit,
cum indiſcretus prælatus ſermone inutili
corda percutit infirmorum.ut 41.diſti.c.
ultim. Corporalis percuſſio fit manu uel
flagello, hæc aliquando fit ex malitia,uel
odio, uel ut uerberans magis timeatur.
Aliquando ex charitate & cauſa corre-
ctionis. In primo caſu prohibetur eo ꝙ
eſt mortale peccatum, & per hoc pœna
depoſitionis inducit.ut.45.diſtin.c.j.&.c.
epiſcopum. In ſecundo caſu,omnibus ha-
bentibus poteſtatẽ licita eſt in ſuos ſubdi
tos.ut.35.diſt.c.ante &.45.diſt.c.cũ bea-
45 tus. † Fallit hoc in epiſcopo qui neminẽ
debet ſuis manibus uerberare.ut.86.diſt.
c.non liceat. poteſt tamen per aliũ ſubij-
cere uerberibus delinquẽtes. ut.5.q.c.illi
qui;non tamen per laicum ſed per cleri-
cum, ſi clericus uerberandus ſit, alioquin
& mandans & uerberans incidunt in ex-
communicationem. ut.ĩ. de ſent.excõ.c.
46 uniuerſitatis: & uerum eſt † niſi clericus
penitus eſſet incorrigibilis , tunc enim
poſſet per laicum uerberari.ut.ĩ.de ſent.
excom.c.ut famæ.17.diſt.c.nec licuit;lai-
ci tamen uiolentia non amplius ſe exten
dat,quàm exegit rebellio clericorum,ut
in d.c.ut famæ. Circa clericos tamẽ hæc
diſtinctio habenda eſt,ut clerici in mino-
ribus ordinibus conſtituti, & pro leuibus
culpis, uerberibus ſubijciantur.ut.65.diſ.
c.cum beatus.§.Salomon; conſtituti aũt
in maioribus ordinibus,non niſi pro ma-
ioribus criminib. ut.35.diſt.c.ante.& 45.
diſt.c.cum beatus. ſed hæc diſtinctio locũ
habet in clericis ſecularibus tantùm.Re-
gulares enim ſecundùm regulas eorum
ſubijciuntur uerberibus etiam pro leui-
bus culpis.ut infrà de appella.c.reprehen
ſibilis.in fi.infrà de accu.c.qualiter, in fi.
Caueant tamen regulares prælati, ne ex
charitate, & correctionis cauſa uerberẽt
fratres, uel cõuerſos, per ſe,uel per alios
regulares, ſeu clericos; nam ſi per laicũ,
& uerberans & mandans incidunt in ſen
tentiam excommunicationis,& ſic loqui-
tur

tur c. uniuerſitatis de ſententia excõmu.
47 ¶ Caueant igitur prælatis, † & rectores
eccleſiarum, ut in correctionibus & diſci
plinis ſtaterã in manibus geſtant, in utro-
que penſo, iuſtitiam & miſericordiã por-
tent; ut iuſto libramine quedã per ęqui-
tatem corrigant, quædam uerò per miſe-
rationem indulgeant. 45. diſt. c. omnes q;
& ex utroque temperamentum faciãt, ut
nec uigor iuſtitiæ ſit rigidus, nec manſue
tudo ſit diſſoluta. ut. 45. diſt. ca. diſciplina.
& cap. ſunt nãque; non eſt enim conſtan-
tis & recti iudicis breui lachrymula, atq;
ad tempus parata, uel uberioribus fleti-
bus de facili commoueri: nam cũ uni in-
dulget indigno, ad prolapſionis conta-
giũ prouocat uniuerſos; facilitas enim ue
nię incentiuum tribuit delinquẽdi. ut. 23.
q. 4. c. eſt iniuſta. in fi. & ff. de offic. præſi. l.
obſeruandum; & alibi, ſi negligenter que
malè uſurpantur omittimus, exceſſus uiã
48 alijs aperimus. ut. 93. di. c. peruenit. ¶ † Seq
tur nõ litigioſus, probibet aũt litigioſus or-
dinari tribus de cauſis prima, eſt uitiũ, qđ
cõſiſtit ĩ doctrina pdicationis ipſius; cũ ſit
ſuperbus & arrogans, neſcit humiliter p-
ferre quod docet. ut 46. diſ. c. j. nihil enim
eſt impudentius arrogantia ruſticorum.
ut d. c. j. Secunda, eſt uitium quod attendi
tur circa conuerſationem, quia litigioſus
ſolet eſſe adulator, proditor, detractor,
maledicus, inuidus. ioculator, ſcurrilis,
& ad ulciſcendam iniuriam facilis. 46. diſ.
c. hoc habe. §. fi. & c. ſequentibus. Tertia
cauſa eſt, cùm ipſe, quia ſit litigioſus, &
per conſequentiam prouocet alios ad di-
ſcordiã, non poſſet alios ad concordiam
reuocare, quod tamen tenetur ex officio
facere. ut. 90. diſt. c. j. & per totam diſtin.
49 ¶ † Debet ordinandus eſſe non cupidus.
ut. 47. diſt. c. j. c. Archidiaconũ: 85. diſti. c.
duplex eſt autem huiuſmodi prohibitio-
nis ratio, prima, quia cupiditas eſt omniũ
malorum radix. ut 47. diſt. c. bonorum. Se
cunda ratio, quia mens excecata cupidi-
tate non uidet, quid expediat, ſemper ui
det aurum, redditus computat, gratius in
tuetur aurum, quàm ſolem. 47. diſt. c. ſicut
hi. in prin. 3. q. 5. c. accuſatores uel teſtes
50 ſuſpecti. ¶ † Sequitur domui ſuæ benè
diſpoſitus, ſcilicet familiæ ſuæ intelligi-
tur, autẽ familiæ ſuæ benè diſpoſitus ſiue
benè præpoſitus, qui eam regit honeſtè
exemplo & uerbo trahendo à uitijs ad
uirtutes. ut 47. diſt. c. ſicut hi. §. neceſſe. hu
ius prohibitionis duplex eſt ratio. una qa
non habet frontem reprehendendi alios
qui negligit corrigere ſuos. ut in d. c. ſicut
hi alia, quia præſumitur uehementer
contra eum de crimine negligentiæ, quia
magnum eſt. & magnam pœnam inducit.
ut no. ſ. eod. tit. §. ex duobus. ſi tamen fa-
miliam ſuam correxerit quantum in ſe
fuit, ipſa nihilominus in ſua malitia per-
manens in correpta remanſit, non impu
taretur patriſfamiliàs, nec repelletur à p-
mouendo. ut 47. diſt. d. c. ſicut. §. fi. c. quan
tumlibet & c. quod ad nos. præſumitur ta
men prima facie contra eum q per eum
ſteterit donec cõtrarium probetur. ut 18.
51 diſt. c. peruenit. ¶ Promotus † autem ad
curam eccleſiæ & maximè ad epiſcopatũ
debet eſſe benè diſpoſitus eccleſiæ ſuæ,
ut canonici uel clerici canonicè uiuant,
obſeruantes diuinæ ſcripturæ doctrinam,
& documenta ſanctorum patrum, nihil in
compoſitè præſumant agere. ut de conſe-
crat. diſt. 5. c. in omnibus. ut tales ad mi-
niſterium eligat quæ dignę poſſunt ſacra
menta dominica tractare. ut 23. diſt. c. ta-
les. ut ſingula officia ſingulis committat.
80. diſt. c. adhæc, ne promiſcuis actibus re
rum turbentur officia. ut C. de teſta. l. cõ-
ſulta diualia. Item non committat tyro-
nibus ſed expertis. ut 49. diſt. c. ſi officia,
ut quatuor fiant portiones de redditibus
eccleſiæ. ut 12. q. 2. c. Vulteranæ c. qua-
tuor ca. conceſſo. & ſi quid de portione
fabricæ remanſerit recondantur in the-
cis, ut ſi maior emerſerit fabrica, ſit ſub
ſidio quod diuerſi temporis diligẽtia po-
tuit cuſtodire. aut certè ematur poſſeſſio
quæ utilitates communes reſpiciat: ut 12.
q. 2. c. nobis: ut nullus in eccleſia degens
ſit indigens, ſed omnia neceſſaria ab epi-
ſcopo, ſuisque miniſtris percipiat. ut. 12.
q. 2. c. uidentes. ut precarias eccleſiæ poſ-
ſidentes profeſſiones faciant, ne per re-
tentionem diurnam præiudicium eccle-
ſiæ afferatur. ut 12. q. 2. c. ſæpe: ut pro cõ-
pendio ſuarum rerum poſſeſſiones eccle-
ſię nullus excollat negligẽter. ut 12. q. 4.
c. quodcun-

quodcunque, ut ſic prælati tam cuſtodes chartarum quàm defenſores rerum creditarum, ut preceptum eſt, iudicentur. ut 16. quæſt. 1. c. in canonibus. ad fin. ¶ Item
52 prælatus † in eccleſia ſublimior aliis ſedeat, intra domum uerò collegam præſbyterorum ſe eſſe agnoſcat. ut 95. diſt.
53 c. epiſcopus in eccleſia. ¶ † Sequitur nó neophitu ſue. Vnde uidendum eſt qui dicantur neophiti. & quare prohibeantur neophyti ordinari. Neophyti dicuntur noui in fide. ut 48. diſtinct. c. quoniam à neos quod eſt nouum, & phytos quod eſt fides, inde neophyti dicuntur noui in religione. ut 48 diſt. cap. ſicut olim ¶ Cauſa prohibitionis eſt duplex. Vna ne incidāt in ſuperbiam, putantes quòd fides catholica, ſiue religio multū eis indigeat 48. di. c. 1. & c. quoniam. Alia cauſa eſt, quia neophyti non ſunt experti ſtatum eccleſiæ, uel religionis; & ideo neſcirent eſſe graues & ſe contemperare pro diuerſitate perſonarum ſibi ſubiectarum. ut 48. diſtinct. c. ſicut. Graue enim eſt inexpertis hominum obſequijs ſociari. ut 19. quæſt. 3. monaſteriis. & ſimile 61. diſtin. c. miramur, in fin. ff. de ua. mune. l. prætor. §. ult. & alibi lex dicit, honoris augmentū non obiectione ſed labore ad unumquemq; conuenit deuenire. ut. C. qui milit. non poſ. l. ijs quidē. li. 12. ¶ Sed nūquid his cauſis ceſſantibus poteſt neophytus promoueri. Videtur quòd ſic nam prohibitiones eccleſiæ proprias habent cauſas, quibus ceſſantibus ceſſant & ipſæ. ut 61. diſt. c. ſtatuimus. §. his omnibus. & c. neophytus. & infrà de appel. c. cum ceſſante: è contra uidetur quòd licèt cauſæ ceſſent, non tamen ceſſat prohibitio. ut 19. q. 2. c. duæ 32. q. 1. c. dixit. Ad hoc dico quod clericus ſecularis quantumcunque ſit humilis & inſtructus in regula monachali uel regulari, non poteſt eligi in abbatē uel rectorem eccleſiæ regularis, niſi profeſſus ſit, & expertus aſperitatem regulę: non enim ſufficit ſcire ſed neceſſe eſt experiri, probari, & probare. ut ſuprà. de elect. c. cum ad noſtram. & c. officij. 19. q. 3. c. monaſterii. imò ſi aliqui non profeſſi ordinem regularem, ſint iam in abbates aſſumpti, debent ſublato appellationis obſtaculo remoueri. ut ſuprà de electio. cap. cum in magiſtrum & c. cum cauſam. propter hoc non ſufficit Domino beatum Petrum ſcire fragilitatem humanæ conditionis, ſed uoluit ipſum in ſeipſo potius experiri, ut diſceret qualiter eſſet aliis miſerandum. ut 1. diſtin. c. conſiderandum; monachus tamen poteſt eligi in epiſcopum. ut 61. di. c. benè. quod intelligo præmiſſa poſtulatione & admiſſa, aliàs ſecus. ut 58. diſt. c. 1 & 2. Item laicus dummodo literatus poſtulari poteſt
54 in epiſcopum. ut 61. diſt. c. Oſius. ¶ † Item neophytus poteſt & dicunt quidem recipere minores ordines, ſed non ſacros. ut 48. diſtin. c. quoniam & c. ſicut. Alij contra. quòd nec etiam minores, donec ſit probatus. ar. 19. q. 3. c. monaſterijs, quod uerius eſt. Nec obſtat his quæ dicta ſunt quod legitur de Nicolao, Seuero, & Ambro. qui neophyti ſunt electi. Illud enim factum eſt inſpiratione diuina. De Nicolao fuit reuelatum cuidam epiſcopo ut in legenda continetur. Seuero inſedit columba ſuprà caput. Ambroſio aſſurrexit terra pro cathedra. & ideo non ſunt trahenda ad conſequentiam, aliàs exemplo Ambroſii poſſet quis eligi ante baptiſ-
55 mum, quod eſſet abſurdum dicere. † Sed quæritur, quare ſecularis clericus poſſit eſſe epiſcopus regularium, non tamē eorum præpoſitus, prior, uel abbas? Reſpondeo, propter excellentiam epiſcopalis dignitatis. quaſi epiſcopus ſit religioſior monacho. uel ideò, quia abbates & priores interſunt priuatis diſciplinis monachorum, epiſcopus nō, tanquam qui ignorat ea quæ ſunt regulæ; illud ergo committet alicui monacho, ipſe uerò puniet ea qui maiorem diſcuſſionem exigunt & maiorem animaduerſionem: unde circa hoc conſueuit diſtingui, ut ſi de exceſſu monachi in figura iudicii agatur, epiſcopus pro tribunali cognoſcet & puniet. Si autem de plano, tunc abbas uel prior corriget ſecundùm monachales diſciplinas ut 11. q. 1. ca. de perſona. infrà de offi. ordi. c. quanto. & ar. C. de emen. propinquorum. l. una. C. de pa. poteſtate. l. 3. uel aliàs prima. correctio ſpectat ad Abbatem ſeu priorē, quia hoc generale

eſt quòd quilibet prelatus habeat iuriſdi ctionem ſiue ſit Abbas ſiue prior. ut. ꝭ. de immu. ec. c. non minus, infrà de maior. & obed. c. cum in eccleſijs. uerius eſt in his conſuetudinem attendi, quæ dat iuriſdictionem. ut. C. de emancipa. l. j. 9. quæſt.
56 3. c. conqueſtus. ¶ Nunc uideamus † per quos hæc examinatio ordinandorum facienda ſit. Et eſt ſciẽdum, quòd quamuis ſecundùm antiqua iura tempore ſcrutinij epiſcopus eligere debeat de ſuo latere aliquos gnaros diuinæ legis qui examinent ordinandos. ut 24. diſt. c. quando epiſcopus: hodie tamen hoc uidetur ſpectare ad officium archidiaconi, ut infrà de offi. archi. c. Ad hæc & c. ut noſtrum. & facit ad hoc. 23. diſt. c. pſalmiſta, & præterea ſi indignus preſentetur ad ordines, tenetur is qui examinauit & preſentauit. ut 54. diſt. c. ſi ſeruus, tenetur etiam & epiſcopus ordinator. ut. ꝭ. de æta. & qualita. ord. c. accepimus.: nam & poſt examinationem archidiaconi, nihilominus ipſe ordinator debet examinare, uel tenetur epiſcopus de facto ſui Archidiaconi, ſicut & exercitor nauis de facto ſui magiſtri. ut. ff. de exercito. l. j. §. magiſtrũ: unde ſi archidiaconus repreſentet aliquem ordinandum ad titulũm ſui patrimonij cum nullum habeat, & hoc archidiaconus non ignoret, epiſcopus autem ignorat, puto quòd ordinatus agere poſſet primo loco contra archidiaconũ. Nec obſtat ſi de dolo ipſius ordinandi excipiatur, ne per hoc mendicare compellatur in ignominiam cleri. ut 93. diſt. c. diaconi. Sed ſi archid. non ſit ſoluendo, agetur ſecundo loco contra epiſcopum, quia in culpa fuit nõ examinando, ſed in archid. de dolo, dolus autem præponderat culpæ. ut. ff. ad. l. Acqui. l. Item ſi obſtetrix.
57 ¶ Ordines † minores poſſunt ſimul oẽs conferri eidẽ ut infrà de eo qui ord. fur. ſuſ. c. cum. h. lator. Et ar. 77. diſt. c. quicũque: dum tamen conſuetudo contraria non impugnet, quæ non ſeruata ſcandalum generet, uel ſecundùm alios, ſi conſuetudo loci hoc habeat. & hoc tenet Tan. & ego. Sacri autem ordines ſinguli, & per certas interſticias temporum debẽt conferri. ut 77. diſt. c. in ſingulis. & c. quicunque; & licèt plerunque contingat, ꝙ ordinator continuet ieiuniũ à die ſabbati uſque ad diẽ dominicũ, ut illi qui ordinari nõ potuerũt die ſabbati in ſero, ordinẽtur i die dominico in mane. ut 57. diſ. c. qđ à patribus; nõ tñ intelligas, ut illi ijdẽ qui ꝓmoti ſũt in die ſabbati ad aliquos ſacros ordines, poſſint die dominico ad alios ꝓmoueri, ſed illi tãtùm ꝙ die ſabbati ordinari nõ potuerũt, ut dictũ eſt; cũ enim ꝓpter cõtinuationẽ ieiunij fingatur ſero diei ſabbati, & mane diei dominicæ unũ diẽ efficere, ſi ordinatus i ſabbato, ordinaret in die dominico, iã bis idẽ codẽ die ordinaret, qđ eſſet abſurdũ, & de hoc arguit bononiẽſis epus. ꝭ. eod. tit. c. literas. ¶ Sed an ſero diei ſabbati trahať ad mane diei dominice, uel mane diei dominice ad ſero diei ſabbati retrahať, dubitauerũt antiq, & adhuc ſub iudice lis eſt. circa hoc dixerũt qdã ꝙ mane trahitur ad ſero, ita ut ſi aliqũ cõtinuato ieiunio mane diei dominice ordines cõferuntur, in die ſabbati cõferri uideãtur Nã iura loquentia de ordinationibus dicũt quod in quatuor tẽporibus & die ſabbati ordines cõferuntur. ut. ꝭ. eo. tit. c. j. & 2. 75. diſt. c. ult. Fallit hoc in cõſecrationibus epiſcoporũ quæ i diebus dominicis fieri debẽt. ut 75. diſt. c. quod die dominico. Itẽ fallit in minoribus ordinibus & cõſecrationibus uirginũ quæ in diebus dominicis cõferũtur. ut hic. c. j. Illud uerò c. quod die dominico. quod ualde eſt cõtra eos, intelligũt in cõſecrationibus epiſcoporũ nõ in ordinibus cõferendis, & hoc patet per exẽpla ibi poſita de apoſtolis qui tũc conſecrati fuerũt. Hugo. & ſui ſequaces dicũt die dominico cõferri oẽs ordines & ẽt baptiſmũ de con. diſ. 5. c. uenerabilis, facit ꝓ ipſis illud. c. quod die dominico, & illud. c. quod à patribus. in uerbo illo. Sed poſt diem ſabbati &c. Ad quod primi Reſpondent; poſt diẽ ſabbati cẽptũ, & nõ finitũ. Prima opinio magis placet ꝙ die ſabbati ordines conferantur; & quòd mane diei dominicæ trahatur ad ueſperam diei ſabbati cõtinuatione ieiunij, cum contingit mane diei dominicæ ordines conferri. nam ſi uera eſſet opinio Hug. quare neceſſaria eſſet continuatio ieiunij? cum & ſit in ſero

in ſero diei ſabbati comedat ordinator, in mane diei dominicæ ieiunus inueniatur, unde ſicut poſſet conſecrare, eodem modo ſecundùm eum & ordinare. Teneas
58 ergo quod ſuperius eſt dictum.† Et ſi tu quæras quare tãtùm die ſabbati ſacri ordines conferantur; Ratio eſt, quia ſabbatum ſignificat requiem, & qui tranſit ad clericatum, quod fit irreuocabiliter per aſſumptionem maiorum ordinum, de labore ſecularium negociorum tranſit ad ocium ſcematis clericalis; & ideo hoc fit die ſabbati: quia uerò per minores ordines non obligatur aliquis clericatui, quin redire poſſit ad licentiam datam ab apoſtolo. ut 28. diſt. c. de his, in fi. idcircò minores ordines alio die quàm die ſabbati conferuntur, maiores autem non niſi die
59 ſabbati, ut dictum eſt. ¶ Reſtat † uidere quid iuris ſit, ſi quis ſine examinatione fuerit ordinatus, uel ſi in ſcrutinio ſuum ſupreſſit impedimentum. In primo enim caſu diſtinguo. Aut enim eſt ignotus, aut notus. Item aut eſt aliàs dignus, aut indignus. Si ignotus & aliàs dignus, eo tamẽ ipſo ꝙ ſine examinatione ſe patitur ordinari, ſe fecit indignum & debet deponi. ut 24. diſt. c. ultim. Si ignotus & indignus, tũc duplex cauſa depoſitionis ſubeſt. vna, quia ſine examinatione ſe ordinari permiſit, ut dictum eſt. Alia, quia cum ſciret ſe indignum, debuit in ordinatione ſua prodere crimen ſuum, uel impedimentum ut. l. diſt. c. ex pœnitentibus. Si uerò notus & dignus, tunc in nullo peccatur: Noti enim examinandi non ſunt ar. 24. diſt. c. nullus il. 2. c. 47. diſt. c. de Petro. 94. diſt. c. ualde. tamen fallit in conſecratione in qua etiam noti examinantur. ut 23. diſt. c. qui epiſcopus. Sed ſi notus & aliàs indignus, in cauſa depoſitionis exiſtit; quia crimen ſuum & defectũ occultum debuit confiteri. ut. ſ. dictũ eſt. Sed quod dixi, ignotum & dignum ſine examinatione promotũ deponi debere, hoc fit uel in odium ſui, qui ſe fecit taliter ordinari; uel in odium ipſius, ꝙ ipſũ taliter ordinauit, ad hoc 70. diſt. c. 1. 16. q. 7. c. decernimus. 21. q. 2. c. 1. &. 1. q. 4. c. eccleſia in prin. ubi in odium conſecratoris dicitur eccleſia execrata potius quàm conſecrata. Item quod dixi, notum & indignum ſine examinatione promotum in cauſa depoſitionis exiſtere, quia crimen ſuum non fuit confeſſus; intelligo de graui crimine, ſecùs in leui. ut 68. diſt. c. 5. Itẽ quod dixi ſuprà, tales ſic promotos deponi debere, intelligo non per ordinatores, ſed per ſuperiores. ut. j. de ele. coniu. c. diuerſis fallacijs, in fi. cum & ipſi ordinatores ſint in cauſa depoſitionis, quia ſic ordinauerunt. ut. j. quæ. j. c. ſi qui epiſcopi. in Auth. quomodo oportet cle. ad ordi. ꝑdu.
60 §. oportet.† Vnum tamen non omitto, ꝙ ſi aliquis tempore ſuæ ordinationis proprium prodat impedimentum, & nihilominus ordinator nõ intendens diſpenſare ipſum ordinat; detecto poſtea impedimento, ordinatus eſt deponendus, & eſt caſus illius c. ſi qui ſine examinatiõe. 81. diſt. ¶. In ſecundo caſu, ſcilicet cum aliquis impedimentum ſuum in ordinatione non prodit, uidetur eſſe in cauſa depoſitionis, nam quilibet in ordinatione ſua impedimentum prodere debet ut 24. diſt. c. quando. &. c. ulti. 81. diſti. c. Tantis. &. c. quicunque. 8. q. 3. c. Artaldus. in fi. Et eodem modo quilibet tenetur in iure crimen ſuum detegere, de quo agitur, ſi fuit ſuper eo interrogatus. ut 11 q. 3. c. quiſquis 35. q. 5. c. uidetur ſi duo 15. qu. ulti. c. 1. & pen. quod Hug. putat tam in ordinatione quàm in iudicio. Sed in ordinatione dicit ſufficere, ſi quis dicat in genere ſe criminoſum, & ſic petat diſpenſationem. Sed ſi ſpecialiter pro aliquo crimine fuerit interrogatus, reſpondebit ſe pœnitentiã egiſſe, uel non reſpondebit: nam ſpecialiter interrogare magis uidetur ſuggerẽtis quàm quærentis ut. ff. de quæſt. l. 1. §. ꝙ quæſtionem. Non obſtat ei, quod ſuperius dixi, quod legitur de pœni. diſti. 1. c. quis aliquando. §. his auctoritatibus ad med. ubi dicitur non tibi dico ut te prodas in publicum; quia illud loquitur de pœnitente qui non debet in publico ſe ꝓdere; ſecus in examinatione ordinandi, in qua quis ſe prodere debet; niſi enim ſe prodat non poterit ſecum diſpenſari, & debet ſe prodere coram pluribus, quia prodere, eſt in publico dicere. ut. 2. q. 5. c. ſi peccauerit: Sicut enim epiſcopus non

pôt audire cauſam niſi cum clericis ſuis. ut 15.q.7.c.epiſcopus, ſic nec ſolus poteſt diſpenſare; qualiter enim quis probabit ſecum diſpenſatum fuiſſe, niſi coram pluribus factum fuiſſet.ut.j.de ſchiſmati.ca. fraternitati. Alij dicunt quod nec in iudicio, nec in examinatione ordinandorũ tenetur aliquis ſe prodere, quia & Deus occultat peccatũ, de quo aliquem pœnituit.ut 32.q.5.c.Apud. in fi.Et ſicut licitũ eſt alicui redimere ſanguinem ſuũ qualitercunque poteſt.ut 2.q.3.§.notandum.ff. de bonis eorũ qui ante ſent.mor.ſibi cõſci.l.j.ſic & honorem ſuum. Circa quod uidetur dicendum, ꝙ de occultis peccatis, & de non enormibus, de quibus acta eſt pœnitentia, non tenetur ordinandus in genere uel in ſpecie confiteri; nõ enim eget diſpenſatione, quia illa non deijciunt iã promotum, nec impediunt promouendum ut no.ſ.co.tit.§.circa primã regulam. Vel ſiue in ſpecie ſiue in genere quæratur, poterit ſic reſpondere; ſi hoc, de quo quæritur commiſi, uel aliqua mortalia commiſi, pœnitentiam inde egi. Sed quid ſi in ſpecie interrogatus ſuper aliquo mortali reſpondeat ordinandus ſe commiſiſſe, & pœnitentiam non egiſſe, nunquid hæc confeſſio præiudicat ordinando, & poſſit inde puniri? uidetur ꝙ ſic, ut.ſ.de elec.c.per inquiſitionem.&.j. de exceſſ.prælat.c.quàm ſit graue; uerius tamen eſt contrarium, ut non præiudicet niſi in hoc ſolo, ut non admittatur ad ordinationẽ.ut.24.diſt.c. quando.in fi.& ar. ad hoc.j.de excep.c. Denique.§.ult.j.de ordi.cog.c.cum dilectus.ff.de his qui no.
61 infa.l.lucius. ¶ In ſumma † notandum eſt, ꝙ epiſcopus conſecrari debet à metropol.cum tribus uel duobus epiſcopis.ut.j. co.tit.c.nec epiſcopus.j.de ſacra un.c.j.in principio, uel tres epiſcopi de mandato metropol.hoc poſſunt.ut 64.diſti.c.comprouinciales. Metropolitanus aũt conſecrabitur ab omnibus ſuffraganeis, ſi tamẽ omnes conuenire poſſunt; & fiet conſecratio in ciuitate metropolitana.ut.j.co. tit.c.ſi archiepiſcopus.51.diſ.c qui in aliquo, in fi.65.diſt.c.quia 66.diſt.c.archiepiſcopus il.2.43.diſtin.c.metropolitano. Et idem intelligo in primatibus, & patriarchis; ſed quamuis ita ſit de iure, de conſuetudine tamen obtinet, & ſic hodie ſeruat generalis eccleſia ꝙ nullus archiepiſcopus, Primas, uel Patriarcha conſecratur, niſi à Papa uel alijs de mãdato ipſius. & argumen.ad hoc.24.q.prima.c.pudẽda.

SVMMARIVM.

1 *Scrutinium quid ſit.*
2 *Scrutinium quando & per quos fieri debeat.*
3 *Scrutinij forma quæ ſit.*
4 *Dignus quilibet præſumitur niſi contrarium probetur.*
5 *Excommunicatus quis in dubio præſumitur.*
6 *Fornicatio potius præſumitur quàm matrimonium.*

¶ DE SCRVTINIO IN ORdine faciendo. Rubrica.

DICTVM eſt ſuprà de ordinãdis, ſed quia ordinandi examinandi ſunt, ideo ſubijcitur rubrica de ſcrutinio in ordine fa. ¶ Videamus igitur, Quid ſit ſcrutinium: Quando fieri debeat. Item per quos. Item quæ ſit forma ſcrutinij faciendi. ¶ Et eſt ſciendum
1 ꝙ † ſcrutinium nihil aliud eſt, quàm examinatio, & ideo iura dicunt neminem ſine examinatione ordinari debere.ut no.
2 ſuprà ti.proxi.§.reſtat. † Fieri autem debet ſcrutiniũ feria quarta ante ipſam ordinationem.ut 24.diſt.c.quando.in prin. Per quos autẽ debeat fieri no.ſ.tit.proxi.
3 §.nunc uideamus. † Forma ſcrutinij quæ ſit uideamus. Et eſt ſciendum ꝙ duplex eſt ſcrutinium. Vnum quod habetur ante ordinationẽ ut ſuperius dictũ eſt. Aliud de quo hic tractatur. Forma primi ſcrutini habetur 24. diſtin.c.quando epiſcopus. Forma ſecundi habetur hic, nam in Romana curia prior diaconorum, in alijs eccleſijs maiores diaconi, ideſt, archidiaconi dicunt. Poſtulat ſancta mater eccleſia hunc ſubdiaconũ ad onus diaconatus uel presbyteratus aſſumi; & ordinatore interrogante, ſi eum nouerit eſſe dignum. Reſponet diaconus.ut hic dicit.j. c.unico.& ex hac decret.illud generale colligitur.
4 † quemlibet præſumi eſſe dignũ niſi pro-

 betur

betur. contra.ſimile, infrà de præſump.c. dudum.ff.de manu.teſtamen.l.teſtamento ſeruos.ff.de leg.2.l.cum pater.§.rogo. infrà de iudi.c.cũ deputari.ff.de fideicõmiſ.liber.l.Thays.§.ſorore. Sed contra pſumitur non idoneus, niſi probetur idoneus.C.de his qui ueni ęta.impe.l.3.C. de probatio.l.2.ff.de magiſtratibus.l.j.§.
5 magiſtratibus. † Item in dubio præſumitur quis excommunicatus.ut.j.de ſenten.
6 excom.c.cum deſideres.§.ſecundæ; † & potius præſumitur fornicatio, quàm matrimonium.ut 30.q.5.c.aliter.&.c.noſtrates. Solutio, primum generale eſt, & ſecundum caſuale, quod in caſibus ſuperioribus locum habet, & maximè in his quibus timetur periculum animæ, ubi præſumimus aliquem fore pagnum.ut de cõſec.diſt.4.c.paruulos.&.c. nulla.j.de bap. & eius eff.c.j.præſumimus eccleſiã nõ conſecratã.ut de conſec.diſt.j.c.ſolenniter.&.c.eccleſię.præſumimus inordinatũ. ut 68.diſt.c.presbyteri.&.c.ſe.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus renuncians epiſcopatus an & quando poſsit conferre ordines.*
2 *Minores ordines à quibus conferantur.*
3 *Ordines quot ſunt.*

¶DE ORDINATIS AB EPIſcopo qui epiſcopatui reſignauit. Rubrica.

IN tractatu ordinandorum, qui præcedit & ſequitur, interponitur rubrica de ordinatis ab epiſcopo qui reſignauit epiſ.uel excõmunicato. ¶ In quo
1 † breuiter eſt diſtinguendũ; an epiſcopus renunciet loco tantùm, uel loco & dignitati. In primo caſu renuncians, epiſcopus remanet, nullius tamen epiſcopatus, & ideo ordines cõferre poteſt in ſua quondam diœceſi, & in aliena de conſenſu tamen & uoluntate diœceſani loci. In ſecundo uerò caſu, nec minores nec maiores ordines conferre poteſt. Si tamen aliqui minores ordines à tali receperunt ne ſcienter, tolerantur in illis, & ad maiores licitè promouentur. Sed ſi à tali ſacros ordines ſcienter receperint, executionem officij non habebunt. Si ignoranter, niſi craſſa & ſupina fuerit eorũ ignorantia, cum eis poterit diſpenſari.ut.j.eo. tit.c.1. Facilius autem pontificalia exercere permittitur ei qui ceſſit loco tantùm, quàm ei qui ceſſit loco & dignitati. Et eſt ratio, quia in primo caſu præſumitur quis ceſſiſſe ex debilitate; uel ex alio iuſto impedimento, uel ſaltem contemplationis amore. In ſecundo uerò caſu, uidetur ex cõſcientia criminis reſignare.ut.ſ. de renũ.c.poſt translationem.§ ulti.quãuis ſex ſunt cauſæ, propter quas cedendi licentia poſtulatur.ut.ſ.de renũc.niſi cũ pridem. in prin. Tolerantur autẽ ſi ab his, qui renunciauerunt dignitati & loco, minores ordines conferantur, & eſt ratio
2 quæ hic aſſignatur; † quia minores ordines à non epiſcopis conferuntur ut pſalmiſtatus, hoſtiariatus, & lectoratus, ſcilicet à corepiſcopis olim, & ab abbatibus hodie.ut 69.diſt.c.quoniã. Item presbyter confert pſalmiſtatum.ut 24.diſt.c.pſalmiſta. Quidam tamẽ intelligunt illud dictum pſalmiſta non de ordinis collatione, ſed de ordinis executione, ſed hoc nõ placet, quia ibi dicitur, quòd pſalmiſta poteſt ſumere officiũ ſola iuſſione presbyteri, non dicit officij executionẽ: Illi aũt qui dicunt ordinem pſalmiſtatus conferri ab epiſcopo executionem uerò iuſſione presbyteri, mouentur ex eo, quod fit in collatione aliorum ordinum. Nam & in alijs ordo confertur ab epiſcopo, & in ſignum executionis datur ab eodem epiſcopo aliquid ordinato, quod in hoc ordine non ſeruatur. ¶ Sed obijcitur, nullus debet ſine titulo ordinari.ut 70.diſt. c.1.&.2. Sed ſolus epiſcopus confert titulũ.ut 16.q.7.c.nullus.ergo &c. Ad quod Reſpondeo, quia hoc locum habet non in minoribus ordinibus, ſed in ſacris. ¶ Et
3 no. † quòd nouem ſunt ordines, quinque minores & non ſacri, quatuor autem maiores & ſacri. Minores ſunt pſalmiſtatus, hoſtiariatus, lectoratus, exorciſtatus, & accolitatus. Maiores ſunt ſubdiaconatus, diaconatus, presbyteratus, & epiſcopatus. Alij uerò dicunt.7.eſſe ordines, negant enim pſalmiſtatũ & epiſcopatũ eſſe ordines,

nes, ſumunt hoc ex illo decreto.77.diſt. e.illud. Sed quòd pſalmiſtatus ſit ordo, probatur.24.diſt.c.pſalmiſta.21.diſt.c.clericos.32.diſt.c.feriatim.82.diſt.c.clericũ infrà de æta.& quali.c.cum cõtingat.27.q.1.c.ſi quis epiſcopus. & ad d.c.illud qđ primi pro ſe inducunt, ſic reſpondent, ꝙ ibi dum dicitur, primò ſit hoſtiarius, illud primò non recipiat præcedentia, ſed ſequentia; licèt aliàs primus & proximus dicatur, quem nemo præcedit.ut infrà de uer.ſigni.c. Ioſeph.ff.eo.tit.l.ꝓximus.De epiſcopatu quòd ſit ordo ꝓbatur.77.diſt. c.1.infrà de presbyt.non bapti.mi.c.ueniens.21.diſt. c.cleros.54.diſt.c.ſi ſeruus, in uerb.epiſcopalis ordo.&c.& quod dixi presbyterum poſſe conferre ordinẽ pſalmiſtatus, intelligo de presbytero parrochiali, ad quem ſpectat cura eccleſiæ, & competentius in archypresbytero uel plebano. Item intelligo hos poſſe conferre in diebus dominicis, & in alijs feſtis, ſicut in epiſcopo dicitur ſuprà eo.c.de eo.

3 † Et nota quòd cum his, qui ab excommunicatis recipiunt ordines ignoranter, poterit diſpẽſari per ſuos epiſcopos.ut infrà eo.tit.c.2.Fiet autẽ hæc diſpenſatio quo ad executionem; excommunicatus enim etſi caracterem cõferat quem habet, executionem tamen quam nõ habet, conferre nõ poteſt.1.q.1.c.gratia.&.c.ſtatuimus. &.j.q.7.c.Daybertum.

SVMMARIVM.

1 *Ordinandorum ætas & qualitas.*

2 *Aetatis defectus repellit ab ordinatione.*

3 *Epiſcopi ubi debeant conſecrari; & ubi Metropolitani, Primates, & Patriarchæ.*

Papa ab epiſcopo Hoſtienſe conſecratur.

4 *Forma ordinandi epiſcopos.*

Sacramenta eccleſiaſtica unitatis ſunt, & diuidi non debent.

5 *Subſtantialia ordinum quæ ſint.*

6 *Miſſa an ſit de ſubſtantia ordinum.*

7 *Promotus in epiſcopum aliquo ordine prætermiſſo, an alios ordinans, ordines conſerat.*

8 *Mulier ordinata caracterem non recipit.*

Mulieribus quæ ſint prohibita.

9 *Claues regni cœlorum Apoſtolis tradita fuit.*

10 *Prælatus an poſſit cogere clericos inuitos ad ordines recipiendos.*

11 *Ordinem an recipiat qui coactus ordinatur.*

12 *Clerus promoueri & petit ordinari ubi nullo prælato, autem remittente quid ſit.*

13 *Ordinati ab epiſcopo alieno ſine licentia proprij epiſcopi, an recipiant ordinis executionem.*

14 *Eccleſiæ parrochialis iura uel regimen cui cõmitti debeant.*

15 *Clericus an plures eccleſias habere poſſit.*

¶ DE AETATE ET QVALITATE ORDINANDORUM. Rubrica.

DICTVM eſt ſuprà de ordinãdis, nunc dicendum eſt de præficiendis; & quia in præficiendis tria requirũtur, ſcilicet ætas, qualitas, & ordo. idcirco ſubijcitur rubrica de æta.& qualit. in ordine præfi. ¶ In præficiendo in epiſcopum requiritur ætas 30.annorum exacta & completa.ut.ſ.de elec.c.cum in cũctis, in.j.reſp. Sed uidetur quòd ſufficiat inchoata ſecundùm quod legitur.ff.de mi.& ho.l.ad rem publicam. Sed illud obtinet in ſecularibus dignitatibus; uel hoc eſt ſpeciale in epiſcopali dignitate; uel diſtingue breuiter. Quãdoque fauor eſt in cauſa ut in uſucapione, & tunc uel minimo momento nouiſſimi temporis ſufficit inchoari.ut.ff.de diuer.& tempo.præ.l.in uſucapione in prin. Quandoque odium, ut in præſcriptione 30.an.& tunc oportet annum impleri.ut.ff.de actioni & ob.l.in omnibus: Quandoque utrunque eſt in cauſa fauor & odium, & tunc computatur tempus de momento ad momentũ. ut.ff. de mino.l.3.§.minorem In præficiendo perſonatum uel eccleſiæ parrochiali requiritur ætas 25.annorum.ut in d.c.cum in cunctis.§.inferiora.& in hoc caſu ſufficit, ſi qs ultimũ annũ attigerit.ut ibi dicit.Sed objicit, ꝙ pficiendi ſſit decanatui, præpoſituræ, archypresbyteratui, & eccleſijs parrochialibus, presbyteri fieri debẽt. ut.j.eo.ti.c.j.&.c.prætereà; uel eſſe debẽt ut 60.diſ.c.1.2.& 3.ſed presbyter eſſe uel fieri nõ põt niſi in 31.anno.ut in ſequentibus apparebit.ergo &c.Ad quod reſpondeo, ꝙ in his, de quibus ꝓximè dictũ eſt, tẽpus ſacerdotij arctatũ eſt per d.c.cum in cũctis.& ad huiuſmodi perſonatus aſſumpti in 25.an. poſſunt & ad ſacerdo-

tium promoueri, quum illis perſonatibus
& regiminibus eccleſiarum parrochialiũ
onus ſacerdotij ſit annexum. ¶ Hic circa
ætates præficiendorum, & circa ætates
ordinandorum diſtingue; quia aut quis
ab infantia traditur militię clericali: aut
eſt grandęuus, qui poſtulat ordinari. In
primo caſu à 7.an. uſque ad 12. poteſt re-
cipere omnes minores, uſque ad accoli-
tatum; poſt 12.an. quandocunque reci-
piet accolitatum in 20.an. uel in 21. reci-
piat ſubdiaconatum. ut 26.an. diaconatũ.
in 31. presbyteratum. ut. 77. diſt. c. in ſingu
lis c. quicunque. & ca. ſeq. quamuis hodie
in quibuſdã tempus ſacerdotij ſit artatũ,
ut ſuperius dictũ eſt. ¶ In ſecundo caſu,
ſcilicet cum grãdęuus poſtulat ordinari,
poteſt recipere ordines hoc modo. In
primis duobus annis poſtquam clericus
fuerit, recipiet omnes minores; in reli-
quis quinque, omnes maiores. ut 77. diſt.
c. quicunque, diſpenſatiuè tamen propter
neceſſitatem eccleſiæ poſſet laicus gran-
dęuus recipere omnes ordines infra an-
num & dimidium, monachus uerò per an
num ut. 77. diſ. c. monachus. Sed quamuis
hæc temporaliter ſint ſtatuta: Epiſcopi ta
men noſtri temporis in clericorum multi
tudine gloriantes, pueros ad ſacros ordi-
nes promouent, his interſtitijs non ſerua
tis. ut. ſ. de temp. or. c. uel non eſt compos.
facit hoc nimia epiſcoporum remiſſio, qui
pompã multitudinis quęrunt, & putant
ex hac turba aliquid ſibi dignitatis acqui-
ri; aut quibus aliud præſtare non poſſunt,
ordines largiuntur, quod tamen oportet
diſtricti ſemper eſſe iudicij; rarum eſt. n.
omne quod magnũ eſt ut. 59. diſt. c. ſi offi-
2 cia ad fi. † Et eſt ſciendum, ꝙ propter de
fectum ætatis repellitur quis ab ordina-
tione. ut 77. diſt. c. in ueteri, & ab electio-
ne. ut. ſ. de electi. c. cum in cunctis. Hos
omnes ordines conferre debet epiſcopus
de conſilio ſuorum clericorum ut 24. diſ.
c. epiſcopus. Maiores conferre debet in
eccleſia epiſcopali. ar. 77. diſt. c. 1. Mino-
res in qualibet eccleſia ſui epiſcopatus.
3 ar. 75. diſt. c. quando. † Epiſcopi autẽ cõ-
ſecrantur ubi Metropolitanus elegerit. ut
51. diſt. c. ult. in fin. Metropolitani, Prima-
tes, & Patriarchę in ſuis eccleſijs, ut no. ſ.
de tem. or. in fin. quod intelligo, niſi ne-
ceſſitas aliud exigat ar. 63. diſt. c. quanto
23. diſt. c. in nomine domini. Papa conſe-
cratur ab epiſcopo Hoſtienſi, qui in hoc
uicem Metropol. obtinet, & in ſua eccle-
ſia, ſi hoc fieri poteſt, alioquin in quacun
que & extra urbem. ut 23. diſt. d. c. in no-
4 mine domini. De forma † ordinandi ſeu
cõſecrandi epiſcopos legitur 23. diſtin. c.
epiſcopus 65. diſt. c. 1. & j. de ſacra unc. c.
cum ueniſſent. De forma ordinãdi alios
clericos legitur 24. diſt. c. presbyter, cum
reliquis c. uſque ad c. pſalmiſta. ¶ Et eſt
ſciendum, ꝙ ſi contra formam eccleſiæ
ordinetur, nihil agitur. argu. 12. qu. 2. c. ſi-
ne exceptione 30. quæ. 5. c. aliter de cõſe.
diſ. 2. c. reuera. 68. diſ. c. corepiſcopi. quod
intelligo cum committitur aliquid, quod
eſt de ſubſtantia arg. j. de ſtatu. monac. c.
cum ad monaſterium in fin. j. de conditi.
appo. c. ulti. 32. q. 2. c. ſolet quęri; ſubſtan-
tialia enim mutari nõ poſſũt inſt. de here
di. quæ ab inteſta. deſe. §. minus. ff. de cap.
dimi. l. eas obligationes, Si ergo unum de
ſubſtantialibus omittatur, nõ ualet quod
agitur. arg. 38. diſt. c. quæ ipſis; & idem di
co ſi diuidatur, ſi unus epiſcopus manum
imponat, & alius epiſcopus, uel ſimplex
presbyter benedictionẽ infundat. ut 23.
diſt. c. quorundam. Nam ſacramenta ec-
cleſiaſtica unitatis ſunt, & diuidi non de-
bent ut de con. diſt. 2. c. quia paſſus. 24. q.
1. c. quia loquitur. Sed ijs obſtare uidetur
quod in eodem. c. quorundã., dicitur gra
dum ſacerdotij, uel leuitici ordinis, quẽ
peruersè adepti ſunt, amittant, factum re
ſpiciunt & non ius; & quatenus de facto
adepti ſunt, catenus de facto amittant.
5 Quæ † autem ſint de ſubſtantia ordinum
dubitatur, credimus tamen librum, qui
ponitur ſuper ceruicem cõſecrãdi. ut 23.
diſt. epiſco us, fore de ſubſtantia. Item
numerum conſecrãtium nã Metropolita-
nus cum duobus epiſcopis ad minus con
ſecrabit. ut. ſ. de tẽp. or. c. nec epiſcopi. j.
de ſacra. unc. c. 1. in prin. uel tres epiſcopi
ut 64. diſt. c. cõprouinciales c. diſt. 66. por-
ro. Item quod unus ordinationem totã
perficiat. nã ſi unus partem ordinationis
faciat, & alius aliã partem, nihil agitur;
ſicut & ſi unus baptizandum immergat, &
alter

alter proferat uerba, uel ſi unus proferat
partem illorum uerborum. Ego te batizo
&c. & alius aliã partem; ſicut & etiam ni
hil agitur, cum uerba canonis diuidũtur:
non ſic in his, quæ canonem miſſæ præ-
cedunt, uel ſequuntur, quæ diuidi poſ-
ſunt, & per plures expleri.ut.7.qu.1.c.ni-
hil. Sed quid ſi duo epiſcopi ſimul ordi-
nant, ita ut uterque manum imponat,
uterque omnia uerba proferat? puto or-
dinem eundem cõferri ſimul, & ab utro-
que. Et eodẽ modo dico cõferri baptiſmũ
cum duo ſimul immergunt, & ſimul profe
runt uerba; Sic dico eandem ſententiam
ſimul & à pluribus ferri, cum plures iudi-
ces uel arbitri ſimul pronunciant.ut.ff.de
arbi l.Item ſi unus.§.Item ſi plures. Vn-
ctionem autem non putamus eſſe de ſub-
ſtãtia, & ideo omiſſa ſuppletur.ut.j̃.de ſac.
unc.c.1.in prin. Item impoſitionem ma-
nus; uel ſi quis pro chriſmate, oleo fuerit
delinitus.j̃.de ſac.non ite.c.1. Quidã tñ
dixerunt ꝙ in ordinatione neceſſaria nõ
eſt manus impoſitio cum tactu corporali,
ſed ſufficit ſola manus extẽſio.arg.ad hoc
.ff.de acqui.poſ.l.quod meo; ſed hoc non
placet. ut.j̃.de ſacra.non iterã.c.ult.Item
tempus ordinationis, & ætas ordinandi,
non ſunt de ſubſtantia.ut.not.s̃.de tempo.
or.§.1.in fi.Itẽ ꝙ qs ordinetur a ſuo epi-
ſcopo, nõ eſt de ſubſtantia.9.q.2.c.Lugdu
nen. ꝙ à latino, non à græco, ordinetur la
tinus.ut.s̃.de tempo.ord.c.cum ſecundũ.&
c.quod tranſlationem.Item quòd quis ad
ſingulos ordines & per debitas interſti-
cias temporum ordinetur.ut.s̃.de tempo.
ord.c.literas. Item dubitatur an ieiuniũ
ordinãtis & ordinãdi ſit de ſubſtantia? ui-
detur ꝙ ſic.ut 75.diſt.c.quod à patribus.
& idem uidetur in alijs ſacramentis, ut
non conferantur à nõ ieiunantibus uel à
pranſis.ut 67.diſt c.reliqui.de conſe.diſt.
2.c.liquido.& di.4.c.ut ieiunij.&.c.ut epi
ſcopi. & maximè in ordine hoc dicendũ
uidetur, quòd Pau.& Barnabas apoſtoli
ieiuni manus imponebant.ut 75.diſt.c.ꝙ
die dominico, quod ob reuerentiam ſa-
cramentorum eſt inductum.Hugu.tñ di-
xit ꝙ pranſus confert ordinem, & prãſus
recipit; & idem dicit in quolibet alio ſa-
cramento, excepto ſacramento Eucari-
ſtiæ. quod non credit confici, niſi tãtũ-
modo à ieiunis, ut de con.diſti.2.c.liqui-
do. Sed Ber. Lauren.& Io. dicunt contra
rium ex eod.c.nã ibi dicitur, poſt cenam
dominus diſcipulis corpus & ſanguinem
ſuum tradidit; quamuis ibidem ſtatuatur,
ne pranſus conferat, aut prãſus accipiat.
6 ¶ Item quid de miſſa,† nunquid eſt de
ſubſtãtia ordinum? Reſponſio dubitatur;
& ideo in hoc, & in alijs, quæ in ordina
tionibus obſeruari mandãtur, nec cõſtat
an ſint de ſubſtantia, uel de ſolennitati-
bus, nec ꝑ aliqua iura inuenitur ꝙ omiſſa
ſuppleri debeant, credendũ eſt his omiſ-
ſis ordinem non fieri, & ideo iterandum;
nec tunc intelligitur iterari, quia non in
telligitur iteratum quod ambigitur eſſe
factum.ut.j̃.de presbyt.nõ bap.c.ueniẽs.
uerſus fi.66.diſt.2.c.presbyteri: de conſ.
diſt.1.c.ſolennitates. ¶ Sed quæritur de
7 illo,† qui prætermiſſo aliquo ordine, nõ
tñ ſacerdotali, promouetur in epiſcopũ;
an ordinans alios, cõferat ordines? & eſt
dicendum ꝙ ſic, dummodo non conferat
illum ordinem, quem non habet, quia
tunc nihil ageret.ut 1.q.1.c.gratia & j̃.q.
7.c.Daybertum. De eo autem, qui nul-
los ordines habens celebrat, dicemus in-
frà de presbyt.non ord.mini. ¶ Quid de
8 muliere,† nunquid ſi ordinetur, recepit
caracterem? Reſpondeo non, impedien-
te ſexu & conſtitutione eccleſiæ; nã mu-
lieres quamuis doctę, ſanctę, ac religioſę,
& etiam abbatiſſæ nec prædicare, nec be-
nedicere nec excommunicare, nec abſol
uere, nec pœnitentias dare, nec iudicare,
nec officium aliquorum ordinum poſſunt
exercere.ut.23.diſ.c.mulier & c. ſacratas
33.q.5.c.mulierem infrà de ſent.excõ.c.
de monialibus. quàmuis abbatiſſis obe-
dientia & reuerentia debeatur, & ipſarũ
ſalubria monita & mãdata debeant obſer
9 uari.ut.j̃.de ma.& obe.c.delicta.† Nã li-
cèt beatiſſima uirgo dignior & excellen-
tior fuit omnibus Apoſtolis, non tamen
illi, ſed iſtis dominus claues regni cœlo
rum commiſit.ut.j̃.de pœni.& re.c.noua.
Nec præmiſſis obſtat quod legitur.27.q.
1.c.diaconiſſam.&.c.ſi quis rapuerit; iura
enim illa loquuntur de diaconiſſis, non
quæ ordinem diaconalem habeant, ſed

quæ inter alias moniales prærogatiuam aliquam obtineant, fortè circa omelias in matutinis legendas. Item non obſtat. 32. diſt. c. presbyter; ibi enim appellatur presbytera quia presbyteralis; non quòd eſſet ordinata, ſed ordinati ſocia: unde in ſequenti canone appellantur tales fœminæ, ſeniores uniuerſæ, uel matricuriç. i. matronæ, curam habentes eccleſiæ. ſicut dicuntur matresfamilias. ¶ Sed quæritur
10 † an prælatus poſſit cogere clericos inuitos ad ordines recipiendos? & certè quidam canones dicunt, non debere aliquē inuitum cogi, ut 24. diſt. c. 1. & 2. & c. ubi. quidam uerò dicunt contrariū, ut 74. diſt. c. ſi qui clerici. & c. placuit. ¶ Item circa modum cogendi etiam iura uariare uidētur; alicubi enim dicitur aliquem cogēdum per ſubtractionem beneficij, uel dignitatis ut 74. diſt. c. epiſcopū; alicubi uerò dicitur, quòd minores maioribus in ordinibus præferantur, ut ſic maiores in dignitatibus & priores in tempore uidentes, minores & poſteriores ad ordines maiores promotos, honorem quem refugerant appetere cogātur & quæſtum. ut 74. diſt. c. conſuluit. Prima diſcordia canonū ſic conſueuit ad concordiam reuocari, ut iura illa, quæ dicunt inuitum non compelli, loquantur in abſoluta coactione; alia uerò, quæ dicunt inuitum fore cogēdum, loquantur in coactione conditionali. Secunda diſcordia circa modum cogēdi ſic ſedatur; ut canon ille, qui dicit aliquem cogendum per ſubtractationem dignitatis, locum habeat cum neceſſitas exigit aliquem ordinari: Alius uerò canon, qui dicit ſic inuitos cogi debere, ſcilicet ut minores maioribus in ordinibus præferantur, intelligatur cum utilitas exigit aliquem ordinari; ſed hæc ſolutio impugnatur per decre. quæ loquitur ī utroque caſu ſcilicet neceſſitatis uel utilitatis alternatiuè, & tamen in utroque caſu inuitum cogi debere per ſubtractionem loci & beneficij ut. j. eod. tit. c. quæris: Ad quod dic, diuerſas inueniri circa hoc pœnas in iure, erit aūt in arbitrio prelati ꝑ quem modū, & per quam pœnam compellat, ita tamen ut una à principio ſit contentus, ad alterā nihilominus proceſſurus, ſi hoc meruerit proteruitas contumacis. ut infrà, ut lite nō côteſt. c. qm̄ frequēter. Vel diſtingue pleniùs cum Raymundo, quia aliquando uult epiſcopus cogere clericū ad recipiendum ordinem annexum beneficio, uel dignitati quā habet; aliquando ad recipiendum alium. In primo caſu uidelicet cū electum in archidiaconatū uult cogere ut fiat Diaconus; electū in Decanū, Archipresbyterū, uel Præpoſitū, uel Abbatē, ut fiat presbyter, pôt ꝑ ſubtractionē illius dignitatis uel beneficij, & appellatiōe remota. ut 60. di. c. innouamus. ſuprà de elec. c. cū in cunctis. j. eo. tit. c. 1. in fi. Fallit tamen hoc in uno caſo, ſcilicet cùm ſiue culpa ſua poſt electionem & confirmationem, ſed ante ordinē incidit in irregularitatem ar. ad hoc in d. c. cum in cunctis de elec. in uerbo illo, ſi canones non obſiſtant. Quidā tamen nō admittunt hunc caſum per decre. j. eo. ca. 1. in fi. Sed illa intelligit, cùm ſua culpa cōtraxit irregularitatē, & ſic nō obſtant iura quæ illi contraria aſſignantur. infrà de cle. ægro. c. 1. ff. de ſta. ho. l. qui furē. ff. de poſtu. l. 1. §. caſum 60. diſt. c. præcepta. In ſecundo caſu, cùm uult aliquem compellere ad recipiendum ordinem nō annexum beneficio uel dignitati, ſubdiſtingue; quia aut neceſſitas uel utilitas eccleſiæ exigit aliquos promoueri ad ordinē illum; aut non. In primo caſu iterū ſubdiſtingue; quia aut ille clericus excuſat ſe ratione criminis quod ſe commiſiſſe proponit, aut ratione alterius impedimenti quod ſe dicit incurriſſe, aut ſola uolūtate. Si ſe excuſat ratione criminis, debet epiſcopus promouere inferiores idoneos ad ordinem, & ipſum contradicentem remouere à beneficio quod obtinet in illa eccleſia, niſi aliter ſit ualde utilis uel neceſſarius illi eccleſiæ. ut. j. eod. tit. c. quæris, & ſic pôt intelligi illud c. cōſuluit 64. diſt. ¶ Si uerò excuſet ſe ratione alterius impedimenti, puta, propter infirmitatē, uel aliud impedimentum tēporale, uel perpetuū, nō proueniēs ex delicto ſuo, nō eſt cogendus; & ſi cogeretur, eſſet eius appellatio admittenda: ſicut dicitur in tutore cuius legitima excuſatio non admittitur. ut. ff. quando app. ſit, l. 1. §. ſi quis tu-

tor.

tor. Si autem ſola uoluntate clericus ſe excuſet, nullam aliã cauſam prętendens, niſi quia non uult, debet compelli app. remota per ſubſtractionem officij & beneficij.ut 74.diſt.cap.3.& 4.& infrà eod. tit.c.quæris; & ubi non exigit utilitas uel neceſsitas eccleſiæ, non debet eos cogere inuitos; & ſi faciat,eſt puniẽdus.ut 74. diſt.cap.1.& 2.& cap.ubi; dicitur aũt exigere utilitas eccleſiæ, quando eccleſia indiget aliquibus miniſtris, & non ſunt in eccleſia alij idonei præter iſtũ,quem epiſcopus uult compellere; neceſsitas autẽ exigit, quando eccleſia indiget miniſtro, & nullus alius eſt idoneus i eccleſia preter iſtum, quem epiſcopus uult compelle-

11 re. ¶ Circa † hanc diſtinctionem quæritur utrum recipiat caracterẽ,qui coactus ordinatur. Ad hoc dicas quod ſic, ſi coactio eſt cõditionalis ar.74.diſt.c.ubi iſta. 45.diſt.c.de iudæis.1.q.1.c.quod q.dã.Nã in tali caſu eſt ibi uoluntas ordinati ſaltem indirecta. ut 15.q.1.c.meritò. Sed ſi fuerit abſoluta coactio,tunc nec caracter infigitur, ſicut nec in tali caſu confertur baptiſmus,ut infrà de bap.& eius effectu. c.maiores. arg.l.diſt.c.presbyteros. infrà de his quæ ui. metus'ue cauſa fin.c.ſacris. Sed nunquid continere tenetur is,qui cõditionali coactione eſt ordinatus? uidetur q; ſic,ne aliàs uideatur ordo contemni.ar.45.diſti.c.de iudęis. in fi.quia coacta uoluntas, eſt uolũtas.ut 15.q 1.c.meritò,& hæc maximè ſecundùm illos, qui dicunt uotum continentię fore annexum ſacro ordini.ar.28.diſt.c.diaconi 84.diſt. c.cum in præterito. ¶ Ad hoc dicunt quidam q; talis continere tenetur,nam licèt non debuerit cogi ad ordinem ſuſcipiendum, ſuſceptum tamen etiam per coactionẽ ſeruare tenetur per.d.c.de iudæis. Io.dicit non teneri, ſi metus uel coactio fuit talis, quę poſſet cadere in conſtantem uirum, aliàs ſic.ut infrà quod met. cauſa c.j.&.c.cum dilectus filius. Itẽ quia integritas corporis res non eſt,non præcepti, ſuaderi poteſt, imperari non poteſt.ut 32.q.1.c.integritas, & continentia non debetur, niſi uoluntaria.ut diſt. 31.c.ante triennium 20.q.3.præſes.Pone ergo, quòd non tenetur continere, quia talis metus interuenit, qui poteſt cadere in conſtantem uirum, nunquid utetur priuilegio clericali? Videtur quòd ſic, ſi uelit uiuere clericaliter arg.32.c.ſi qui uerò ſunt clerici. quod credo uerum, niſi pœnitus tranſiret ad contrarium actum. ut 84.c.quiſquis. Vel aliter dicas,quòd ſi prius habeat uxorem legitimam, poterit illa uti ſine peccato, & ſecundùm hoc ſolue præcedentem quæſtionem: Si tamẽ ipſa uellet continere, & ipſe nollet, non haberet priuilegium; aliàs ſi ipſa nollet, & ipſe uellet quantum in ſe eſſet, nã tũc haberet priuilegium ſi uiueret clericaliter, ut dictum eſt arg.27.q.2.c. multorũ. Si uerò ante non habebat uxorem legitimam, tenetur præcisè continere.argu.il-

12 lius.c.de iudæis.¶ Quid ſi † clericus uult promoueri,& petit ordinari,prælatus autem non uult, quia forte nouit eum ſecretò impeditum, ratione criminis non enormis? Reſpondeo, ſi eſt clericus ſecularis, monebit eum ut deſiſtat à tali propoſito. Sed ſi monitus nihilominus inſtat, prohiberi non poteſt, uel impediri. ut.ſ.de tempor.ordin.cap.ulti.non enormis ideo dixi, quia quod operatur crimẽ mediocre manifeſtum,hoc operatur crimen enorme occultum,ut probatur.ſ.de tempor.ord.c.ulti.& notatur eo.tit.§.circa,& idem intelligo, cum prælatus nouit clericum impeditũ,uel irregularẽ ex defectu,puta,propter bigamiam, uel defectũ natalium; quia tunc nec ordinabit, nec faciet ordinari.Sed opponitur de corpore Chriſti, quod maius eſt omnibus ſacramentis, ut de conſe.diſti.2.c.nihil; & tamen diſpenſator non prohibebat pingues terræ, id eſt, peccatores menſam domini manducare, ſed exatorem timere moneat. ut de conſe.diſtinctio.2.cap.non 1
prohibeat; & dominus Iudæ bucellam tradidit, ut de conſe.diſtin.2.c.ſancta.&. c.ſicut Iudas, ſcilicet,die Iouis ſãcta cùm præcedenti die proditionem feciſſet.ut de conſe.diſtin.2.cap.liquidò. Ad primũ reſpondeo, illud locum habet in corpore Chriſti, ad quod ſuſcipiendum ſola contritio facit habilem.ut de conſec.diſti. prima c.quotidie; ſecus in ordine,ad quem nec peracta pœnitentia dignum

facit

ſacit ſi de crimine enormi agatur, ut in
prædicto.§.Circa notaui. Ad ſecundum
ſic. Hoc ſecit dominus qui ſuperior eſt
omni iure, cui dici non poteſt cur ita ſa-
cis? quod tamen ideo fecit, ut nos inſti-
tueret, occultos peccatores per toleran-
tiã ſubſtinere ut 2.q.j c.unus.in ſi.Vel po
teſt ad utrunque ſimul reſponderi, ut di-
cã aliud in ſacramẽtis neceſſitatis,& aliud
in ſacramentis dignitatis.1.q.1.c. remiſ-
ſionẽ.§.ſed notãdũ.ſi ergo decretalis illa.
ex tenore literarũ.loquitur in clerico ſe-
culari cuius peccatum non enorme occul
tum eſt, notum tamen prælato: uel loqui
tur in clerico, qui petit ordinem ratione
beneficij uel dignitatis,cui eſt ordo anne
xus; ſecus ſi ius petendi nõ habeat.ut eo.
tit.c.de tempo.ord.c.ad aures: uel dic, ꝙ
illa loquitur in regulari, qui contra uo-
luntatem ſui prælati fortè ſcientis aliqua
ſecreta commiſſa ipſius promoueri non
debet; regulares enim fortius ſunt aſtri-
cti ſuis prælatis, quàm ſeculares.ut 12.q.
1.c.non dicatis. Item pone ꝙ epiſcopus
uult aliquem compellere ad recipiendũ
ordinem, & hoc ſacit propter odium, &
nihilominus hoc exigit utilitas eccleſiæ
illum ordinari, nunquid tenetur iſte re-
cipere ordinem? uidetur quòd non, quia
epiſcopus non poteſt ſibi taliter præcipe-
re,ſcilicet propter odium uel aliã cauſam
inhoneſtã; & ſi compelleret illum, uide-
tur quòd deberet deponi, licẽt utile eſſet
illum ordinari.ar.45.diſt.c.1.&.c.Epiſco
pus j.eo.tit.c.tuã.Credo tamen contra-
rium, quia licèt epiſcopus ſic peccet præ-
cipiendo,iſte tamen debet parere ex quo
non eſt malum quod præcipitur,imo iu-
ſtum & utile eccleſiæ 11.q.3.c.quid ergo
23.q.1.c.quid culpatur, in ſin.33.qu.5.c.
13 manifeſtum. ¶ In ſumma nota † ꝙ ordi-
nati ab epiſcopo alieno ſine licentia pro-
prij epiſcopi non recipiunt ordinis execu
tionem,ut.ſ.de tempo.ord.c.quòd trãſla
tionem; qui autem extra tempora debi-
ta ſe faciunt ordinari, debẽt deponi.ut.ſ.
de tempo.ordi.c.ſanè, poteſt tamen pro-
prius epiſcopus cũ talibus diſpẽſare.ut.ſ.
de tempo.ord.ca.conſultationem. ¶ De
qualitate præficiendorum non amplius
hic proſequor, quia de ea tractaui.ſ.de
tempo. ordi.ubi proſecutus ſum regulas
14 apoſtolicas. † In ſumma tamen notabis,
quòd cura uel regimẽ eccleſiæ parrochia
lis minori 25.annis committi non poteſt.
ut.ſ.de elect.c.cum in cunctis.§.inferio-
ra.Nec obſtat infrà eo.tit.c.indecorũ.Nã
licèt prohibeatur committi regimen ec-
cleſię parrochialis.j.14.annum, non ſe-
quitur quòd in 15.nõ poſſet cõmitti, uel
ante 25.niſi morũ probitas suppleret de-
fectum ætatis.ut 77.diſt.c.ulti.C.de ꝓxi.
ſacro ſcinio. libr.12.l.j.&.l. unicuique;
uel in illo.ca.cum in cunctis. oſtenditur
quid de iure cõmuni debeat,in illo. c.in-
decorum.à quo anno epiſc. poſſit diſpen-
15 ſare. ¶ Item plures † eccleſias clericus
habere non debet.ut 21.q.1.c.1.&.2.niſi
in quinque caſibus. Primus propter unio
nem,ut 10.q.3.c.unio.j.de reli.do.c.quia.
Secundus propter raritatem clericorum.
ut 21.q.1.c.cleri.in ſi.Tertius cum eccle-
ſia eſt annexa præbẽdę uel dignitati.ut.j.
de præben.c.Extirpandę. Quartus ſi quis
unam habet intitulatã & aliam commen
datam.ut 21.q.j.c.qui plures. Quintus cũ
una dependet ex altera.j.eod.titu.c.Eam
te. ¶ Dicitur autem una eccleſia depen-
dere ex altera ſicut loquitur decr.de rel.
do. in c.quia ſicut,& duæ arbores uniun-
tur,ſi iũcturam habeant ſuprà terram.ut
.ff.arb.fur.cæ.l.ſi gemina arbor. & ſic ſi
una eccleſia ſubſit alteri,licet ꝓlato utri-
que pręeſſe; ita tamen ut in maiori reſi-
deat & in minori ſeruiat per uicariũ.ut.j.
de præben.c. Extirpandæ.¶ Item ſi maior
eccleſia conſtruat aliquam minorem in
proprio fundo, nihil impedit eundẽ præ-
eſſe utrique, ſcilicet,maiori & minori.nã
& epiſcopi diſpenſatione unus pręlatus
diuerſis eccleſijs pręeſſe poteſt.ut 70.di-
ſtinctione c. ſanctorũ. ¶ Item nota, quòd
qui reputatur dignus ad unum ordinẽ uel
honorem,non debet ad alium reputari
indignus.ut.j. eo.tit.c.Accipimus 74.diſ.
c.geſta.1.qu.1.c.Chriſtus.arg.ad illud.j.
de accuſ.c.nulli.j.de ſent.excom.c.in ꝓ-
ſentia.ff.de libera.cauſa.l.qui ſciens.ff.ad
legẽ Iul.de adulterijs.l.ſi uxor.in ſi ff.ſol.
matr.l.uiro atque uxore. Sed arg.contra
.ff.de ſuſpect.tut.l.3.§.quæri põt 12.diſti.
c.nos conſuetudinem 15.qu.ultima.c.1.&
c.Si quis

e. Si quis presbyter 34. diſ. c. locorum & l.
diſt. c. quicunque. circa hoc ſic puto fore
dicendum, quòd ſi ordinator illum, quē
ad unum ſacrum ordinem ordinauit, per
ſe examinauit, ab illo repellere non pōt,
niſi forte poſtquam promotus fuerit, red-
diderit ſe indignum ut in d. c. accepimus;
ſecus autem ſi per alium examinauit, fre-
quentius enim Archidiaconus examina-
uit ordinandos. ut no. ſ. de tempo. ordi. §.
Nunc uideamus.

SVMMARIVM.

1 *Vnctio quid ſit, qui & à quo inungantur. & nume. 2.*
2 *Vnguntur manus ſacerdotis chriſmate cum ordinatur.*
3 *Chriſtianus quilibet bis ungitur ante baptiſmum.*
4 *Vnctiones ſacræ quid ſignificent; & quid operentur & nu. 5. remiſſiuè.*

¶ DE SACRA VNCTIONE. Rubr.

DICTVM eſt ſuprà de ordinādis,
& de præficiendis; ſed quia aliqui
ex ordinandis, & aliqui ex his q
præficiendi ſunt dignitatibus, inungun-
tur, ideò ſubijcitur hic rubrica de ſacra
unctione. ¶ Videamus igitur Quid ſit
unctio; Qui & à quo inungantur: Quid
ſignificent unctiones. Item quid operen-
1 tur. ¶ Et eſt ſciendum † quòd duplex eſt
unctio, exterior, & interior. Per exte-
riorem uiſibiliter corpus inungitur. Per
interiorem inuiſibiliter cor inungitur.
Exterior ſignat interiorem. Interior au-
tem eſt ſignificatum exterioris & ſignum
inuiſibilis gratiæ, quam unctio uiſibilis
agit, & auget ſi, dignè ſumatur. ut in hoc
tit. in 1. reſpon. ¶ Eſt autem unctio, quod
ipſum uerbū ſonat ut. ff. iudi. ſol. l. iudica-
tum. ¶ Chriſmate, quod ex oleo & bal-
ſamo conficitur, caput & manus epiſcopi
2 conſecrantur. ¶ Quid † autem ſignificet
oleum, quid balſamum, quid unctio capi-
tis, quid manuum, in litera explanantur.
¶ Vngitur princeps, nam in ueteri teſta-
mento ungebantur reges. ut 70. diſti. c. 1.
Sed tūc ungebantur in capite, ſed unctio
capitis in brachium eſt trāſlata, unde ho-
die principes inunguntur in brachio, hu
mero uel armo. Quid autem hæc ſignifi-
cent, in litera continetur. ¶ Et eſt ſcien-
dum, ꝙ princeps oleo delinitur ut hic. §.
Vnde, ad fi. Vnguntur manus ſacerdotis
chriſmate cum ordinatur. unde oratio
illa, Conſecrare & ſanctificare digneris
domine manus iſtas per iſtam unctionē
& per noſtram benedictionem, commu-
nis eſt & epiſcopis & presbyteris. ut hic, &
16. qu. 1. c. generaliter. §. hoc idem, circa
fi. Inunguntur & reges, ut infrà eo. §. quia
3 uerò in prin. † Inungitur quilibet chri-
ſtianus bis ante baptiſmum, ſcilicet oleo
benedicto primùm in pectore, deinde in
ter ſcapulas; & bis poſt baptiſmum, ſci-
licet, chriſmate ſancto, primùm in uerti-
cē, deinde in fronte. Chriſmate autē ſi-
gnare, munus epiſcopale eſt. ut 95. diſti. c.
peruenit. & c. presbyteros. de conſe. diſ. 5.
c. omnes c. de his c. manus. & c. nouiſſimè:
& 68. diſt. c. quāmuis. ſ. de conſue. c. quan
4 to. ¶ Quid † autem ſignificent iſtæ un-
ctiones ante baptiſmum, & quid illæ quæ
ſunt poſt baptiſmū, dicitur hic, & de cō.
diſt. 5. c. ſpiritusſanctus. ¶ Vngitur eccle-
ſia, cum dedicatur; altare, cum conſecra
tur; calix autem, cum benedicitur. ut. ī.
eod. §. ungitur: & hæc conſecratio eccle-
ſiæ, uel altaris fieri habet cū miſſa & alijs
ſolemnitatibus, quæ leguntur de conſec.
diſt. 1. c. 1. & 2. Sed quod dixi ſuprà, par-
uulos bis iungi ante baptiſmū, & bis poſt
baptiſmum, ſed ante baptiſmum oleo,
poſt baptiſmum chriſmate, recipit con-
trarium ex eo ꝙ legitur. 11. diſt. c. eccle-
ſiaſticarum, quod c. duobus modis obſta-
re uidetur. Primò, quia dicit quod ter
inungitur puer. Sed dico quòd ter inun-
gimus quos baptizamus, unde ter inungi-
mus uſque ad baptiſmum, ſemel in ſcapu
lis, iterum in pectore, & hoc oleo ſancto,
tertiò in uertice, & tunc chriſmate & tē-
pore baptiſmi, quarta autē unctio fit poſt
baptiſmum in fronte, & illa fit chriſmate.
¶ Secundò uidetur obſtare in eo ꝙ dicit,
ter inungimus oleo: cum duæ tantùm pri
mę unctiones fieri habeant oleo, tertiò
uerò chriſmate, ut dictum eſt. dico illud

uerbum, oleo, quo ad duas primas vnctiones, ſignificare propriè: quo ad tertiã unctionem, quæ fit in uertice, impropriè: Nã ponitur oleum pro chriſmate, ſicut econuerſo chriſma ponitur pro oleo. ut 95. diſ. c. illud. Vnctio igitur Principum, Patriarcharum, Primatum, Archiepiſcoporum ſpectat ad ſummum pontificem; Epiſcoporum ad Metropolitanos; ſacerdotum, eccleſiæ, altaris, & calicis, ac paruulorum conſignatio poſt baptiſmum, reſpicit ad Epiſcopos. Vnctio uerò paruulorum ante baptiſmum ſpectat ad ſimplices ſacerdotes.
5 Quid autem † iſtæ unctiones ſignificent, & quid operentur, ſatis hic in litera declaratur.

SVMMARIVM.

1 *Sacramentum quid ſit, quid ſignum, ſacrificium, & miſterium.*
2 *Sacramentorum quot ſpecies ſint.*
3 *Sacramentorum effectus quis ſit.*
4 *Sacramentorum quæ ſunt reiterabilia; & quæ non.*
5 *Sacramenta quare inſtituta fuere.*
6 *Baptiſmum reiterans qua pœna puniri debeat.*

DE SACRAMENTIS NON iterandis. Rubri.

DICTVM eſt ſuprà de ſacramento unctionis: ſed quia quædam ſacramenta iterari non debent, nam per iterationem iniuria fit ſacramẽtis, quaſi primò collata & in forma eccleſiæ nihil ualeant. ut de conſ. diſt. 4. c. oſtẽditur. 1. q. 1. c. quod quidam, ideo ſubiicitur hic rubrica de ſacra. non ite. ¶ Videndum eſt igitur Quid ſit ſacramẽtũ: Quid ſignũ: Quid ſacrificiũ: & Quid miſteriũ. Secundò, quot ſint ſpecies ſacramentorũ. Tertiò, quis ſit eorum effectus. Quartò, quę ſacramenta poſſunt iterari & quę nõ. Quintò, quare ſacramenta fuerint inſti-
1 tuta. ¶ Quid † autem ſint, ſacramentum, ſignum, ſacrificium, & miſterium, probatur 1. q. 1. c. multi de cõſ. diſ. 2. c. ſacrificiũ. & c. ſignum. ¶ Species ſacramentorũ ſunt
2 duæ † quædã ſacramenta ſunt generalia, & neceſſaria; quædam ſpecialia, & uoluntaria. Generalia & neceſſaria ſunt, quæ oĩbus contingunt, & oĩbus conueniunt, & ſine quibus uix aut nũquã ſaluus quis eſſe poteſt. Et ſunt quinque, Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, & Extrema unctio. Probantur hæc de cõſ. diſ. 4. c. nulla præter baptiſmũ. de conſ. diſ. 5. ca. j. & 2. de conſ. diſ. 2. c. & ſi non frequentius. inf. de pœ. & re. c. omnis utriuſq;. de pœn. diſt. 1. c. nõ poteſt quis. 95. diſt. c. presbyteros. §. ſed illud, Primũ eſt introeuntium ut baptiſ. unde ianua dicitur omniũ ſacramẽtorũ. ut 32. diſt. c. præter hoc. §. uerum. Secundum pugnantium, unde datur ad robur. ut de cõſe. diſ. 5. c. ſpiritus ſanctus. Tertium eſt progredientium, unde & uiaticum appellatur. ut 26. q. 7. c. qui recedũt. c. ſi quis de corpore c. de his uerò. de cõſe. diſt. 2. c. Iteratur. Quartum eſt redeuntium, nã redeuntibus datur, unde & ſecunda tabula poſt naufragium appellatur. de pœn. diſt. 1. §. ſecunda. Quintum exeuntiũ, nam tantùm exeuntibus de hac uita confertur. Sed magis propriè hic dicitur de baptiſmo, ꝙ ſit neceſſariũ quàm de alijs: quia in quibuſdam, ut in pueris, nunquam eſt ſalus ſine eo; ſed in alijs ſic; ut de conſe. diſt. 4. c. nulla; in adultis uerò & diſcretis ſæpe eſt ſalus ſine eo, & ſine alijs, non dico ſpretis, ſed non receptis. Vel poſſet dici ꝙ nec adultis eſt ſalus ſine baptiſmo, uerum eſt interiore; in adultis uerò reqrit baptiſmus interior, ĩ pueris ſufficit exterior ablutio. Specialia & uolũtaria ſunt, quæ nõ omnibus, qui uiuunt, conueniunt; ſed quibuſdam, cum quibus & ſine quibus ſalus eſſe poteſt, & ad quę nullus compellitur; & eſt ratio, quia & ſine eis & ſalus eſt; & ſunt duo, ſcilicet ordo & coniugium. Iſtorum ſpecialium & uoluntariorum quædam ſunt ſacramenta dignitatis, & ideo Gratianus alibi diſtinguit, ſacramenta quędam neceſſitatis, quędam dignitatis. ut 1. q. 1. ca. remiſſionem. §. ſed notandum. dicũtur autem ſacramenta ordinis in plurali, eo ꝙ plures ſint ordines; dignitates autem dicuntur, uel quia à dignioribus in eccleſia cõferuntur, hoc eſt epiſcopis; uel quia ad ordines non niſi digni admittuntur. i. ſine crimine; ſine infamia, & ſine irregulari-

tate

tate,cum ad alia omnes liberius non admittantur, & eſt ratio quia alia ſacramenta recipiunt homines propter ſe tantùm; ſacramenta uerò ordinum recipiuntur nō propter ſe ſolum, ſed propter alios ut. 1. q. 1. c. ſi q. Epi. §. ecce; cū ad hæc ſacramēta ordinis & matrimonij nullus cōpellatur, ꝓbatur 74. diſt. c. ubi iſta 30. quæ. 2. c. ubi non eſt conſenſus. ꝟ. de ſpon. c. Cum locū Fit & alia diuiſio ſacramentorum. Quædam ſunt in quibus confertur gratia. ut. 1. q. 1. c. quicquid, ut ſunt ſacramēta ordinis, uel neceſſitatis, & quędam ſunt in quibus gratia non confertur, ut ſunt matrimonia ſiue cum contrahuntur, & ob hoc in eorū contractu pretia interueniunt. ut. 32. q. 2. c. honorantur; & conditiones pecuniariæ ut. ꝟ. de condi. appo. c. de illis; ſiue cum cōſumantur. ut 32. q. 2. connubia. ¶ Effectus
3 † ſacramentorum eſt ut talia ſint accipiētibus, qualia corde & conſcientia accipiūtur. ut 1. q. 1. c. ſi qui epiſcopi. §. ecce: cū dominus declarauit. ut de cōſe. di. 2. c. & ſancta malis. nam non pœnitentibus ſacramēta dari nō debent. ut 95. diſt. c. illud, quod intelligo de peccatis manifeſtis, nam propter occulta, non poſſunt alicui ſacramenta negari, niſi per amonitionem ſecretam uel publicè in genere factam; ut de cōſe.
4 diſt. 2. c. nō prohibeat. † Horum ergo ſeptem ſacramentorum quædam ſunt reiterabilia, quædam nō. Tria ſunt quæ ſecundum omnes iterari non poſſunt. ſ. baptiſmus ordo, & confirmatio. De primis duobus probatur. 1. q. 1. c. quòd quidam, ī pri. Et eſt ratio, quia per reiterationē fit iniuria ſacramentis ut in prin. dixi. & probatur. 1. q. 1. c. ſacramenta, de tertio uerò probatur de cōſe. diſ. 5. c. dictum eſt nobis. & c. homine. Alia uerò quatuor reiterantur, ut matrimonium. ut 30. q. 1. c. aperiāt. & c. ſequentibus. Euchariſtia, ut de con. diſtin. 2. c. quotidie. & c. ſi nō frequentius. Pœnitentia non ſolennis, de pœni. & re. c. omnes utriuſq; ſexus. Nō ſolennis ideo dico, quia ſolennis non iteratur, eſt enim ſacramentalis. ut. l. diſ. c. in capite, & ideò non reiterabis. ut. l. diſ. c. quamuis, de pœ. diſt. 3. c. quamuis; niſi contraria conſuettudo alicubi uigeat. ut de pœ. diſ. 3. c. nihil prodeſt. §. ex perſona. Similiter & extrema unctio reiteratur, nā cū ſit medicina corporis & animæ, uidetur ꝙ aduenienti morbo apponi poſſit & debeat medicina, & hoc ꝓbatur 95. diſti. c. illud; quidā tamen dicunt, ꝙ nec iſta quatu r reiterantur, nā in ſecūdo coniugio benedictio nō repetitur, ut. ꝟ. de ſecun. nu. c. uir aūt. Itē nō eadē hoſtia iterū benedicitur; & idem in oleo infirmorum. Similiter pœnitētia, quæ cū ſolennitate imponitur, nō repetitur; mouentur aūt ex eo ꝙ canon dicit ſimpliciter ſacramentū nō iterari, ne per reiterationē iniuria fiat ei, ut de conſe. diſt. 4. in c. oſtēditur. ¶ Si qd igitur omiſſum eſt in ordine, non eſt iterandū, ſed cautè ſupplendū eſt quod incautè fuit ꝑtermiſſū. ut. ꝟ. eo. tit. c. 1. & ulti. 5 2. diſti. e.
5 ſolicitudo. ¶ Reſtat † uidere quare ſacramenta fuerūt inſtituta. Satis. n. & ſine eis poterat dn̄s ſaluti humani generis ꝓuidere. Reſpondeo, tribus de cauſis inſtituta fuerūt, ꝓpter humiliationē, eruditionē, & exercitationē. Humiliationē, ut dū homo rebus ſenſibilibus & inferioribus ſe reuerenter ſubijcit, ex hāc obedientia magis apud Deū mereamur. Propter eruditionē; ut p illud, quod foris in ſpecie uiſibili cernitur, ad inuiſibilē uirtutē ſacramentorum agnoſcendā erudiamur. Propter exercitationē, qa homo ocioſus eſſe nō debet; qa ociū & uoluptas arma ſunt hoſtis antiqui ad miſeras animas captiuādas, ut. ſ. de renū. c. niſi cū pridē. § uerùm; Et alibi, Ocia ſi tollas, periere cupidinis artes. Itē alibi. Quare Aegiſthus, quare ſit factus adulter. In prōptu cauſa eſt, deſidioſus erat. Vnde Hiero. facito aliquid operis, ut te inueniat dyabolus occupatū. ut de cōſe. diſ. 5. c. nunquā. Proponitur ei utilis & ſalubris exercitatio in ſacramentis, per quā uanam & noxiam ocioſitatem
6 declinet. ¶ In ſumma † notandum eſt ꝙ pœna iterantis baptiſmū eſt ultimū ſuppliciū ſecundùm leges. ut. C. ne ſanctum baptiſmum ite. l. 2. Sed ei, qui ſanctitatē baptiſmi geminat, pœna depoſitionis imponit tāquā indigno ſacerdotio ut. C. eo. tit. l. 1. Illi aūt qui ſpōtè fuerūt iterū baptizati uel cōditionaliter coacti, ꝓmoueri non pñt; & idem intelligo ſi ignoranter, & poſtea cum ſciuerint ratum habeant:

Item ſi ab hereticis ſcienter.ut.l.diſtin.c.confirmandum.1.q.1. c.uentum.in ſi.1.q.7.c.qui in qualibet.& cap.cõuenientibus. In habitu tamem clericali debent iſti uiuere, & ſic retinebunt priuilegium clericale.ut 81.diſt.c.dictum.de cou.diſtin.5.c.dictum; qui autem ignoranter ſunt rebaptizati, ſicut frequentius ſit de infantibus, uel coactis, abſolutè poſſunt promoueri ſecundùm quoſdam de iure; ſecundùm alios, q tutius eſt, de diſpenſatione epiſcopi.ut.1.q.4.ca. placuit. De utriſque habetur de con.diſt.4. c. eos quos, quod contradicit uehementer c.qui bis eo.tit. & di.ſ.ubi dicitur, q ſi ignoranter aliquis rebaptizatus eſt, non indiget pœnitentia, & tunc eſt irregularis & promoueri non poteſt. Sed illud dictum fuit olim in odiũ rebaptizantiũ; uel de magno rigore; uel de ignorantia iuris, quæ non excuſat in talibus. Et quod dictum eſt in rebaptizato, intelligas in reordinato, & confirmato.ar.68.diſt.c.1.de conſec.diſt.5.c.dictũ.

S V M M A R I V M.

1 *Clericalis dignitas triplici cauſa turpibus & infamibus committi non debet.*

2 *Dignitates eccleſiaſticæ ſpurios non admittit. & nume.4.& 5.*

3 *Diſpenſatio fit circa filios ſacerdotum, & circa illegitimè natos, aliquando ipſo iure, aliquando per hominem.*

4 *Filius an poſſit habere eccleſiam, quam pater habuit.*

5 *Diſpenſatio de filijs presbyterorum an & quãdo ſit admiſſibilis.*

6 *Filiatio qualiter probetur ſi quis neget ſe filiũ ſacerdotis.*

7 *Sacerdos ſi generat filium de uxore legitima, cum qua matrimonium contraxit in laicatu, uel conſtitutus in minoribus ordinibus, an ſit filius legitimus.*

8 *Diſpenſatio cum illegitimè nato facta, ut ad clericatum promoueri ualeat, an in ſolis minoribus ordinibus facta uideatur.*

9 *Diſpenſatio facta cum aliquo ut promoueatur ad omnes ordines, an extendatur ad dignitates & prælaturas.*

10 *Diſpenſatio facta cum illegitimè nato quo ad ordines & beneficium, an extendatur ad perſonatum, uel regimen eccleſiæ parrochialis.*

11 *Epiſcopus quare diſpenſat cum committentibus crimina adulterij et cætera; non autẽ cum patientibus defectum.*

12 *Beneficia quæ dicuntur habere curam.*

¶ DE FILIIS PRESBYTErorum ordinandis uel non. Rubrica.

DICTVM eſt ſuprà de ordinãdis, ſed quia ordinandi impediuntur uarijs ex cauſis, inter quas uitiũ originis præſtat impedimentum; ideo uideamus de filijs presbyterorum ordinandis, uel non. ¶ Vidẽdum eſt igitur, Quæ cauſa prohibitionis: Quæ circa tales diſpenſatio adhiberi poſſit: & Quis cũ eis ualeat diſpenſare. ¶ Cauſa prohibitionis
1 † eſt triplex, Prima eſt, dignitas & excel
lentia clericalis, quæ turpibus & infami
bus committi non debet.ut.j.de exceſ.
præla.ca.inter dilectos.C.de dignita.lib.
12.l.neque famoſis.C.de infa.l.una.propter quam dignitatem lex diuina prohibuit ſpurios, manſeres, & huiuſmodi turpes perſonas intrare eccleſiam uſque in decimam generationem.ut.ſ.de electio.c.Innotuit.j.qui ſi.ſint legi.c.per uenerabilem. ¶ Secunda, Deteſtatio criminis paterni, quod plerunque deteſtamur in filijs, & punimus temporaliter.ut 6.q.1.c.uerum.C.ad l. Iul.maieſt.l.ſi quis cum militibus.j.de hære.c.uergentis. Et eſt ratio, quia magis puniuntur parentes in filijs, quàm in ſeipſis.ut.ff.quod me.cau.l.illi quidem ¶ Tertia, quia filij ſolẽt eſſe imitatores paterni uitij. iuxta illud. Sæpe ſolet ſimilis filius eſſe patri.ut 1.q 5.c.eos.§.ex hoc.56.diſt.c.ſi gens; uel tales non promouentur, quaſi maculati & dehoneſtati incontinẽtia patrum; ſicut dehoneſtatur maritus de incontinẽtia uxoris.ut 34.diſt.c.ſi cuius 32.q.1.c.in coniugio; ſicut dehoneſtatur quis ex contractu matrimonio ancillæ.ut 34.diſtin.c.ſi quis
2 uiduam. † Et quod dixi ſpurios non ad
mitti ad dignitates, intelligo eccleſiaſticas; nã ad ſeculares dignitates admittuntur ut.ff.de decu.l.ſpurij. &.l.generaliter

ter.§.ſpurios. Item quod dixi filios puni-
ri pro delictis parentum, caſualiter locū
habet, aliàs generaliter contrarium ob-
tinet; nullum enim delictum patris inno-
cēti filio pœnæ eſſe debet. ut. ff. de decur.
l. 2. §. nullum. ff de pœnis. l. crimen. 1. q. 4.
c. nullius. &. j. de his quæ fiunt a ma. par.
capit. c. quęſiuit. C. de pœn. l. ſancimus. Itē
quod dixi filios ſacerdotum promoueri
non poſſe, intelligo de filijs in ſacerdo-
tio, uel in ſacris ordinibus parentum ſu-
ſceptis: Cæterum ſi quis ex legitimo ma
trimonio genitus fuerit, quamuis poſtea
pater eius ad ſacros ordines promouea-
tur, & demum ad ſacerdotium, & etiam
epiſcopatum accedat, filius eius legitimus
liberè poteſt ad ſacros ordines & digni-
tates eccleſiaſticas promoueri in alijs ec
cleſijs, non in ea, in qua pater prӕfuerit
uel præeſt, nam in ea non poteſt niſi ſim
plex beneficium obtinere. ut. j. eod. tit. c.
ad hoc; Canonicatum autem in ea obti-
nere non pōt. ut. j. eod. c. ad abolendam.
Hic obtinet in filio illegitimè nato & ma
ximè in ſpurio. ut in litera eiuſdem decr.
ad abolendam. Sed magiſter Ray. in ſum
ma ſua ſcripſit contrarium. Dixit enim
ꝙ legitimus filius ſacerdotis poteſt de iu
re habere canonicatum in eccleſia, in qua
præfuit pater, uel prӕeſt. per d. c. ad hęc;
ſed ſpurius ſacerdotis nō ut in d. c. ad abo
lēdam. & quod ibi dicit, maximè ſpurius,
expoſuit maximè. i. tantùm; ſed hoc non
placet, quia ſpurij nedum in eccleſijs pa
ternis, ſed neque in alijs poſſunt canoni-
cari de iure: Vnde exempla illa de ſum-
mis pōtificibus ſuſceptis ex ſacerdotibus,
quę ponuntur. 56. diſt. in prin. ſic intelli-
go, ſcilicet, de his qui in laicali ſtatu uel ī
minoribus ordinibus parentum ſuſcepti
ſunt, quando parentibus ſuis uti uxori-
bus licebat; ſecus poſt ſacros ordines. ut
31. diſt. c. ante triennium 32. diſtin. c. pla-
cuit. & c. ſeriatim. in fi. 77. diſ. c. epiſcopis.
unde ſuſcepti ex legitimis matrimonijs
ſed poſt ſacros ordines patrum, promoue
ri nō poſſunt. ut. j. eo. tit. c. literas. ¶ Cir
3 ca filios † ſacerdotum & alios illegitimè
natos diſpenſatur aliquando ipſo iure, ali
quando per hominem Ipſo iure per in-
greſſum religionis. ut. j. eo. tit. c. 1. Ingreſ-
ſus enim religionis tollit ingratitudinē.
ut 19 q. ulti. c. non liceat. & monachatus
omnem maculam abſtergit. ut in Auth. de
mona. in prin. ita tamen ut prælationem
nullatenus habeant. ut. j. c. 1. Quidam ta
men dicunt ꝙ non ipſo iure diſpenſatur
cum talibus per ingreſſum religionis, ſed
prodeſt eis religio ad diſpenſationem fa
cilius obtinendā ar. l. diſt. c. ſi ille. 55. diſ.
c. priſcis; ſicut fauore religionis inductū
eſt, ut per abſentem diſpenſetur cum re-
ligioſo qui ante religionem ordines fur-
tiue ſuſcepit. ut. j. de eo qui fur. ordi. ſu-
ſce. c. cum. h. lator; & cum eo qui ante re-
ligionem in excommunicatione ſuſcepit
ordinem per ignorantiā iuris, uel per fa-
cti obliuionem. ut. j. de ſenten. excom. c.
cum illorum. §. circa quos. Sed quod pri-
mò dixi uerius eſt. Per hominem adhi-
betur diſpenſatio circa tales, & triplex.
Aliquando magna. aliquando maior. ali-
quando maxima. Magna ut ordinetur in
eccleſijs alijs à paternis. ar. à contrario
ſenſu. j. eo. tit. c. præſentium. Maior in pa-
ternis, media tū interueniente perſona.
ut. j. eo. tit. c. ex tranſmiſſa. Maxima ut in
paternis admittātur immediatè. ut. j. eo.
tit. c. ex tua. Sed licèt hæc diſtinctio ma-
giſtralis ſit & antiqua, patitur tamen ca-
lumniam in medio membro. quia d. c. ex
tranſmiſſa. uidetur loqui in filio ſacerdo
tis legitimo, qui de iure communi admit-
titur ad illum perſonatum, quem pater
habuit, media interueniente perſona. Sal
uo nihilominus c. remanente, quod ſuc-
ceſſionem in eccleſia dei hæreditariam
deteſtatur, quod locum habet cum me-
dia perſona non intercidit; unde non de
diſpenſatione loquitur, ſed de iure com-
muni, ut dictum eſt. Media autem perſo
na tollit impedimētū, & facit ut liceat ali
cui habere perſonatum uel eccleſiā, quē
uel quā pater habuit, quia uarietate ſuc-
ceſſionis uitium aboletur. ut 1. q. 1. c. cito.
2. q. 1. c. in primis. ff. de hęre. uel act. uend.
4 l. uenditor. ¶ Et nota † ꝙ, ſiue pater ha-
buit perſonatum, filius immediatè habe-
re non poteſt. ut. j. eod. tit. c. quoniam. ſiue
pater habuit uicariam, filius immediatè
habere non poteſt, ut. j. eo. tit. c. ad extir-
pandas. Sed ſi pater habuit perſonatum

filius,

filius uicariam habere nõ poteſt.ut.j̄.eo.
tit.c.Michael.uel è conuerſo ſi pater ha-
buit perpetuam uicariam,filius immedia
tè perſonatum habere non poteſt.ut.j̄.
eod.tit.c.conſtitutus. Et ratio eſt,quia ꝑ-
petuus uicarius curam habet eccleſiæ, cu
ius uicarius exiſtit.ut.j̄.de offi.uica.c.ex
parte tua. Vnde habens uicariam perpe-
tuam, aliam habere non poteſt.ut infrà
de offi.uica.c.prouideas.ſuprà de reſcri.c.
poſtulaſti.unde perpetuus uicarius quaſi
ius habens in eccleſia.ut.j̄.de fid.inſtru.c.
G.perpetuus. amoueri ſine cauſa non po
teſt.ut iufrà de offi.uica.c.ad hęc; ſicut &
emphyteuta, qni ad non modicum tem-
pus conducit, ius habet in re ut.ff.ſi ag.
uecti.uel emphy.l.1.& ult.ff.de ſuperfi-
ciebus.l.1.§ ꝙ ait. Sunt ergo duæ prohi-
5 bitiones in hoc tractatu. † Vna de filijs
presbyterorum non promouendis. Alia
ꝙ filii non aſſumantur ad ea, quæ patres
immediatè habuerunt. Circa primũ im-
pedimẽtũ diſpenſat̃ aliqñ ꝑ ingreſſum re
ligionis;aliqñ ꝑ hominẽ diſpenſat̃ cũ tali
bus in ſeculo remanentibus.ut j̄. eo.tit.c.
uenĩẽs.&.c.ex tranſmiſſa; nõ.n.inuenit̃ ꝓ
hibitum epiſcopis circa ordines & ſimpli
cia beneficia cũ talibus diſpenſare, unde
intelligitur eis permiſſum.ut infr. de ſen.
excom.c.nuper. Hodie tamen cum tali-
bus in dignitatibus & perſonatibus & in
beneficijs curam animarum habentibus,
non niſi per ſedem Apoſt. diſpenſatur.ut
infrà eo.c.ulti.& maximè in epiſcopatu.
ut.ſ̃.de elect.c.innotuit 56.diſt.c.apoſto
lica &.c.cenomanenſem.&.c.quia ſimpli-
citer. Circa aliud impedimentum dixe-
runt quidã & ſcripſit Ray.in ti.hoc,quòd
epiſcopi & archiepiſ.diſpenſare poſſunt ꝑ
c.ex tua.j̄.eo.tit.in quo reſpondetur ad
conſultationem;loquitur ergo de iure cõ
muni, & ſic diſpenſatio, quæ per epiſco-
pum Eboracenſẽ facta exiſtit, de iure
poceſſit. Sed ſalua reuerentia dicentium
& ſcribentium, non ſic intelligo, imò ſi
hoc modo decre.illa intelligat̃, multùm
erratur. Nam inconſultatione illius de-
cret.non agitur de diſpenſatione facien-
da, ſed de iam facta non reuocanda;fue-
rat enim diſpenſatum cum aliquibus, au-
ctoritate literarum domini papæ,in qui-
bus generaliter dicebatur, poſſe filios in
paternis eccleſijs ſuſtineri, quos probatæ
uitæ & ſanæ conuerſationis archiepiſco-
pus idem agnoſceret, uel quos longo tẽ-
pore illas tenuiſſe cõſtaret, dubitabatur
autẽ an per literas ſpeciales contra quoſ-
dã ex illis obtentas,cum quibus iam fue-
rat diſpenſatum, diſpenſatio facta reuo-
cari deberet; & dicitur ibi quòd non, ſic
nec ſemel facta remiſſio reuocatur ut 23.
q.4.c.ſi illic. Nã beneficium manſurum
eſſe debet.ut in Auth.cõſti.quæ de digni
tatibus.§.illud quoque collat.6.& Deus
multiplicat & cumulat ſuæ liberalitatis
dona, non reuocat.ut de pœni.diſtin.1.c.
quantumlibet. quòd autem non liceat
archiepiſcopo uel legato nedum epiſco-
po diſpenſare cum filijs in eccleſijs, quas
patres eorum nullo medio habuerunt,ꝓ
bat̃ j̄.e.tit.c.dilectus.nec mireris de hoc,
nã talis diſpẽſatio eſſet cõtra Apoſtolũ ut
8.quæſ.1.c.apoſt.& c.ex tranſmiſſa j̄. eo.
quia ſanctuariũ Dei iure nõ cõuẽit hære
ditario poſſideri.ut j̄.de inſti.c.ad deco-
rem. Et eſt ſciendũ quòd hæc prohibitio
ſecunda,de qua dictum eſt in.§.ſunt igi-
tur,locũ habet etiã in filijs legitimis cleri
corum; unde errauerunt illi hodie, qui
ſcripſerunt ſublatã eſſe diſtinctionẽ hãc,
utrum pater immediatè uel mediatè ec-
cleſiã habuerit proximè uel nõ proximè
in eccleſia miniſtrauit, quia ut dixerunt
hodie qualitercunque uaries,non licet ni
ſi ſolo Roma. pontifici cum filijs clerico-
rum diſpenſare in perſonatibus,dignita-
tibus, & in beneficijs curã animarum ha
bentibus per decre.infrà eo.tit.cap.ulti-
mo. Sed certè decre.illa locum habet in
filijs clericorum, & alijs non legitimè na
tis. Sed in filijs legitimis clericorum lo-
cum habet præmiſſa diſtinctio, dum quæ
ritur, an filius poſſit habere eccleſiam,
quam pater habuit; oportet autem inqui
ri an media interceſſerit perſona,uel nõ,
ut ſciatur an prohibitio de ſucceſſione
hæreditaria obſtet, uel non obſtet, ut ſu
perius dictum eſt,& probatur infrà eod.
tit.c.ad extirpandas. De hac ſecũda pro-
hibitione quæritur, an extendatur ad ne-
potes; & uidetur quòd ſic, quia filiorum
nomine nepotes continẽtur,ut.ff.de uer.

ſing.l.liberorum.ff.ad Mace.l.filium puto aũt contrarium, nam hic de pœna agitur, & ideo ſignificatio filiorum reſtringenda eſt, non amplianda; nam lex dicit quòd ſenator nõ poteſt ducere in uxorem filiam illius, qui uel quę artem ludricam exercuit, poteſt tamẽ ducere neptem.ff.de ri.nupti.l.hoc capite.&ar.56.
6 diſt.c.dominus. ¶ Quid ſi quis neget ſe filium ſacerdotis, & aſſerat ſe filium alterius ex legitimo matrimo.ſuſceptum, qualiter hoc probabit cum difficilis ſit filiationis probatio.ff.de condit.& demonſtr. l.Lucius? Reſpondeo probatur filiatio, ſi appareat aliquem natum ex his qui matrimonialiter ſunt coniuncti; nam filius eſt, quem nuptiæ demonſtrat.ut.ff.de in ius uo.l.quia mater; uel probatur filius ex affectu, ut infrà de præſumpt.c.afferte.2. q.6.c.ad romanam.C.de inoffi. teſta.l.ſi iure.infrà qui fil.ſint leg.c.transmiſſæ.& ſtatur his coniecturis donec probetur cõtrarium.C.de proba.l.non nudis.C.de teſta.l.neque profeſſio.ff.de inoffi.teſt.l.ſi inſtituta.§.1.C.de hęre. inſti.l.ſi pater. Quid ſi quis natus ſit de damnato coitu; poſtea pater ducit matrem iſtius in uxorem, nunquid de iure communi poterit promoueri tanquam legitimus? Ad hoc dicas, quòd ſi pater potuit illam habere legitimam uxorem tempore conceptionis, quia nullum ſuberat impedimentum, & poſtea duxit eam legitimam uxorem, legitimatus eſt filius antea genitus per ſubſequens matrimonium; & ita ſuccedet in hæreditatem tanquàm legitimus, & ad omnes actus legitimos admittetur; quod uerum credo etiam ſi mater poſt filij natiuitatem nubat alteri, demum eo mortuo contrahat cum patre filij; uel è conuerſo, pater contrahat cum alia, qua mortua ducit matrem filij in uxorem, & hoc dico in fauorem prolis per iura ſuperius allegata. Secus ſi propter impedimentũ aliquod nõ poterat eſſe matrimonium inter ipſos parentes tempore conceptionis, quia tunc licèt ſublato impedimento ducat illam poſtea in uxorem non legitimabitur proles.ut.ĵ.qui fil.ſint legiti.c.tanta.in Authen.quib. mod.natur.effi.circa princ.collat.6. Quod tamen in primo caſu dixi talem legitimatum quo ad omnes actus legitimos, excipiunt quidã dignitatem epiſcopalem, ad quam promoueri non poteſt ſine ſpeciali diſpenſatione domini Papæ. Hoc etiam dixit Ray. p decre.ſ.de electi.c.innotuit.circa principium ſecundùm unã lecturã. Sed cum illud uerbũ, quod olim erat in illa decretali, & quod illud innuere uidebatur ſecundùm unam lecturã, hodie ſit de[illegible]m, hoc dicere nõ placet; erat enim in textu illius decretalis talis litera, q mater electi infrà quadrienniũ à natiuitate ipſius electi matrimonium non contraxit, dicebãt quidã uerum eſſe cum patre electi qui uerginitatem matris præripuit, quaſi furtim contraxit, ergo poſt quadrienniũ, ut innuit litera illa; & tamen electio illius tanquam illegitimè nati caſſatur. Sed cum hodie particula illa ſit de illa decretali decisa per illã decretalem, hęc ſententia teneri non poteſt, poſſet tamen p alia iura iuuari. Nã concilium requirit, quòd promouendus in epiſcopum ſit de legittimo matrimonio natus, ut.ſ.de elect. cap.cum in cunctis. Is autem qui ex damnato coitu naſcitur, etſi poſtmodum inter parentes matrimon. ſubſequatur, non eſt per hoc, concilio ſatisfactum. Item diſpenſatio generalis ad epiſcopatus, uel archiepiſcopatus, non ſolet extendi.ut infrà de conceſſ. præben.c.dilectus filius. Sed & ſi contrarium dicatur, non diſplicet; ne fauor matrimonij reſtringatur. ¶ Sed ſi in hoc caſu ſubſit impedimentum, nunquid poteſt per archiepiſcopum diſpenſari; ut ſicut epiſcopus inter ſuos ſubditos diſpenſat, ita & metropolitanus diſpenſet inter ſuos circa ætatem minorem.ut ſuprà de ætate & qualitat.in ordin.præfi.cap. preterea. Item cum filijs ſacerdotum.ut infrà eodem titu.c.ueniens. Cum corpore uiciatis. ut infrà de cor.uitia.c.de presbytero. & cum adulteris, & alijs criminoſis.ut infrà de iudic.c. At ſi clerici. Reſpondeo, quamuis hęc eadem poſſit Metropolitanus circa ſuos ſubditos; non tamen hoc poteſt circa illos, qui ſunt promouendi ad dignitatem epiſcopalem, ſi irregulares uel illegitimi ſunt

quoniam epiſcoporum ſeu maiorum ne-
gocia, uel iudicia romano ſunt Pontifici
reſeruata,ut ſuprà de tranſ.præla.c.inter
corporalia.17.diſ.c.multis.in fin.Itē quid
7 ſi † ſacerdos generet filium de uxore legi
tima cum qua matrimon. contraxerat in
laicatu,uel conſtitutus in minoribus,nun
quid erit legitimus filius? ſcripſit magi-
ſter Raymund.quod ſic,maximè ſi uxore
conſentiente, uel ignorante, quòd uir
ad ſacros ordines eſt promotus: Et hoc
dixit duplici ratione, fauore prolis,& q̄a
culpa parentum non debet nocere filijs
huiuſmodi de matrimonio legitimo na-
tis 28.diſtinct.c.diaconi 27.quæſtio.2.c.
multorum. Sed certe hoc non placet, nā
decre. ſcripta eſt in hoc caſu, quæ dicit
talem taliter ſuſceptum ex permiſſione
in clericum ordinari. ut infrà eod.titu.c.
literas. Nec obſtat ſi tu dicas, iſte natus
eſt de uiro & uxore, ergo eſt legitimus,
ergo a ꝓmotione nō excludendus. Quia
etſi uiro & uxore ſit ſuſceptus, ex damna-
to tamen coitu eſt ꝓcreatus;coitus enim
ille uiolat profeſſionem & continentiam
ordini annexā. ut 28.diſt.c. diaconi 84.
diſt.c.cum in prǣterito. Item non obſtat
illa ratio, ꝙ culpa parentum non debet
filijs obeſſe; nam culpa parētū nocet ori-
gini filiorum.ut.j.de clan.deſpon.c.cum
inhibitio; & bona fides parentum,imò pa
rentis prodeſt. ut infrà qui fi. ſint legit.c.
cum inter Ioannem.&.c.ex tenore.debet
igitur ſic natus,quo ad ordines & dignita
tes,pro illegitimo reputari, eo ꝙ de dam
nato coitu & prohibito procreatus; quia
cum uir de aſſenſu uxoris ſuę ad ſacros
ordines promouetur, ſequeſtrato manſio
nis cubiculo non debent amplius commi
ſceri.ut 72.diſt.c.epiſcopus:Imò alteri nu
bere non poteſt uxor poſt mortē uiri.ut
32.diſt.c.ſeriatim.in fine & 28.diſt.c.quia
ſunt culpæ. An autem in ordinatione ma
riti ſufficiat conſenſus uxoris, uel requi-
ratur conuerſio? dicam infrà de conuer.
coniu.Fateor tamen ꝙ cū iſto taliter na-
to benigniùs agendum eſt, & faciliùs di-
ſpenſandum, quàm cum alio malè nato.
Et quod dixi, delictum parentum noce-
re filijs; quo ad originem uerum eſt:Item
nocet quo ad pœnas temporales.ut not.
ſuprà eod.tit.§.deteſtatio. non tamen no
cet quo ad Deum; quia filius non porta-
bit iniquitatem parentum; nec filij boni-
tas excuſat malitiam parentum. ut 56.
diſtin.c.nunquam &.c.naſci. Sed malitia
parentum inducit præſumptionem cōtra
filios.ut 56.diſt.c.ſi gens c.Angelorum;&
è conuerſo,malitia filiorum inducit præ-
ſumptionem contra parentes.ut 6.qu.1.c.
qui crimen 37.diſt.c.legant. ¶ Sed quid
8 † ſi diſpenſetur cum aliquo illegitimè na
to,ut ad clericatum promoueri ualeat,ui
detur in ſolis minoribus ordinibus diſpē-
ſatum.ut 34.diſt.c.lector.ar.ff.de lega.3.
l.minimis.infrà de conſang.& affi.c.ꝙ di-
lecto. ſed contra.ff.de conſt.prin.l.ulti.j.
de donatio. c.cum dilectus.& ſuprà de re
ſcriptis.c.olim: Præterea nomen clerici,
quod hic ponitur,generale eſt & ſuperius
ad omnem ordinem ut 12.q.1.c.duo ſunt.
Puto hoc priuilegium reſtringendum,eo
quòd odioſum, cum detrahat iuri com-
muni.ut.ff.de li.& poſ.l.cum quidam.j.de
9 conſang.& affi.c.ꝙ dilecto. ¶ † Itē quid
ſi diſpenſatur cum aliquo ,ut promouea-
tur ad oēs ordines, nunquid uidetur di-
ſpenſatum in dignitatibus & prælaturis?
& in hac quæſtione idem uidetur dicen-
dū,quod dictum eſt in præmiſſa; nam cū
diſpenſatur cum aliquo in uno,non uide-
tur in alio diſpenſatum.ut.12.diſti.c.Nos
conſuetudinem. Quidam tamen in his &
in ſimilibus quæſtionibus diſtinguunt;
quia aut per priuilegium clerici fit alteri
nullum,uel modicum præiudicium;& tūc
largiſſima facienda eſt interpretatio, dū
tamen interpretatio non excedat metas
iuriſdictionis interpretantis;ſed ſi ꝑ pri-
uilegij indulgentiā enorme præiudicium
alteri generetur, tunc eſt interpretatio
reſtringenda.ut.j.de priuileg.c.porrò.&
10 c.recipimus.¶ † Item, quid ſi cum ali-
quo illegitimè nato diſpenſatum ſit quo
ad ordines & beneficium; nunquid nomi
ne beneficij intelligam perſonatum, uel
regimen eccleſiæ parrochialis? Reſpōdeo,
non; ſi ab epiſcopo uel archiepiſcopo di-
ſpenſatio facta fuerit, quibus expreſſè nō
licet in talibus diſpenſare.ut.j.eod.tit.c.
ultimo. Sed ſi à Papa facta fuerit diſpen-
ſatio,intelligam nomine beneficij diſpē-
ſatum

ſtatum in præbenda.ut.infrà. de præben. c.pro illorum.infrà.de æta.& quali.c. acce cepimus. non tamen in eccleſia collegiata,in qua per electionem ſolet prouideri ,de rectore ut.infrà.de præben.c.ulti. Cæterum ſi quæ eccleſiæ ſunt non collegiatæ & ſine patronis , uel cum patronis,& is,pro quo ſcribitur , fuerit præſentatus, puto tales eccleſias generali uocabulo beneficij comprehendi,& idem intelligo ſi preter diſpenſationem ſcribatur pro aliquo, ut ei prouideatur in aliquo beneficio competenti, nam talis interpretatio facienda eſt ſicut ſuperiùs dictum eſt.

11 ¶ Item quare † epiſcopus poteſt diſpenſare cum committentibus crimina ab adulterio & cætera non autem cum patientibus defectum ? Reſpondeo, facilius aboletur irregularitas proueniens ex crimine quàm ex defectu , nam crimen deletur per pœnitentiam, non defectus ; Vel aliter , nam maior eſt irregularitas proueniens ex uitio originis , quàm illa quæ prouenit ex delicto;nam prima prouenit ex natura,ſecunda uerò ex accidenti; naturalia uerò immutari non poſſunt. ut not.ſuprà de æta. & qualita. §. de forma. ¶ Item quæritur de eo quod ſupradictũ eſt , quòd non licet epiſcopis diſpenſare cum illegitimè natis in beneficijs habentibus curam. Quæ beneficia dicuntur ha
12 bere curam ? † Reſpondeo. illa quibus hæc inſunt,corrigere,interdicere,ſuſpendere,excommunicare,abſoluere, & quædam alia.ut ſuprà de elect.c. dudum ; nã hæc medicinalia ſunt animarum. ut 2. q. 1.c.multi 11.q.3.c. cũ aliquis 10.q.1.c.relata cum ſequentibus capitulis. An autem legitimati ad actus eccleſiaſticos uideantur legitimati ad ſeculares?no. infra qui.fi.ſint legit.

SUMMARIUM.

1 *Seruus an poſsit ordinari.*
2 *Seruus ſi ordinatus fuerit ſine manumiſsione, an in ſeruitutem reuocetur.*
3 *Ordinari an poſsit quilibet manumiſsus.*
Liberti eccleſiæ propter operas non præſtitas in ſeruitutem reuocantur.
4 *Prælatus an poſsit ſeruum eccleſiæ ſuæ manumittere.*
5 *Dominus an in ſeruum, quem manumittit, poſsit ſpirituales operas retinere, & an ſi ipſe manumiſſus non facit, degradari poſsit.*
6 *Dominus quando ſeruum ſuum ordinatum uendicat, ubi cauſa ſit tractanda.*
7 *Seruus alienus conſecratus quare redditur domino, & non res aliena & conſecrata.*
8 *Manumiſsio quid ſit, & unde originẽ habuit.*
9 *Manumittere quis poſsit.*
10 *Manumiſsio quot modis fiat.*
11 *Dedititiorum differentia an hodie ſit ſublata, & latinorum.*
12 *Partus ſequitur uentrem quoad ſtatum, & libertatem, ac ſeruitutem non quo ad honores, familiam et alia.*

¶ DE SERVIS NON ORDINANDIS. Rubrica.

DICTUM eſt ſuprà de filiis presbyterorũ ordinandis uel nõ,& ſic actum eſt de impedimento originis. Nunc agitur de impedimento conditionis ſeruilis. Seruilis enim conditio clericalem non capit honorem.ut 54. diſt.c.admittuntur,& propterea ſubſequẽter ſubijcitur rubrica, de ſeruis non ordinandis & eorum manumiſſione. Videndũ eſt igitur circa primam partem rubricæ, Qualiter ſerui poſſint ordinari : Quid ſi ſine manumiſsiõe fuerĩt ordinati: Qualiter ſerui iudæorum ualeant liberari. Circa ſecundam partem uidendum eſt, Quid ſit manumiſſio: unde habet originẽ: Quis poſſit manumittere & qualiter. ¶ Sciendum
1 † eſt igitur quòd nullus ſeruus ſiue priuati corporis,ſiue eccleſiæ,poteſt ordinari niſi prius manumittantur. ut. 54. diſ. c.1.2.& 3.& ratio huius prohibitionis eſt duplex. ſeruilis utilitas,& clericalis dignitas ut in præallega.c.admittuntur. ¶ Si ſi-
2 ne manumiſſione † ſerui fuerint ordinati frequentius reuocantur in ſeruitutem;frequentius ideo dico,quia aliquando ſeruus ordinatus liber efficitur,& ſic non reuocatur; aliquando remanet ſeruus,& a domino reuocatur ; & propterea diſtingue. Aut ſeruus ordinatur ſciente do-

mino: Aut ignorante. Si ſciente, & non
contradicente, liber & ingenuus fit; nec
diſtinguo in quo ordine fuerit ordina-
tus. ut.54. di.c. ſeruus. Si uerò ignorante
domino, ignorantibus etiam ordinatore &
præſentatore, tunc ordinatus reuocatur
in ſeruitutem & redditur domino. ut 54.
di.c.nulli & c. ex antiquis; & hoc eſt uerũ
ſi fuerit in minoribus ordinibus ordina-
tus: Subdiaconus autem factus dabit uica
rium, ſicut & diaconus; cum hodie ſubdia
conatus ſit ſacer ordo, licet ſecundùm il-
lud.c.ex antiquis, reddi domino iubere-
tur, quando non erat ſacer ordo; hodie ſe-
cus.ut.ſuprà de tempo.or.c.à multis.infrà
eod. tit.c. miramur. Sed ſi uicarium dare
non poſſet, reddetur domino tam ſubdia-
conus, quàm diaconus. Presbyter autem
factus in peculio mulctatur uel ſeruiat
domino quodãmodo ĩ diuinis obſequijs.
ut 54.diſt.c.ex antiquis. Frequens mona-
chus factus euadit iugum ſeruitutis ut.
54. diſt. c. ſi ſeruus i l.2. Cæterum ſi ſciẽte
ordinatore uel præſentatore fuerit ordi-
natus manet liber in quocunque fuerit
ordine. & præſentator ſeu ordinator de-
bet domino dare duo mancipia. ut 54.
diſt.c.ſi ſeruus i l.1. ſed eis nõ habentibus
unde ſoluãt, ordinatus redditur domino
ſecundùm diſtinctionem ſuperiorem, ſe-
cundùm quam presbyter non redditur,
ſed in peculio mulctatur. Diaconus &
ſubdiaconus aut uicarium dabunt, aut
reddentur dominis ſuis: Minores autem
clerici præcisè reddentur dominis. Et
nota quod in caſibus in quibus dominus
habet ius repetendi ſeruum ſuum ordina
tum, poterit reuocare uſque ad annum
tantùm, & nõ ultra.ut 54.diſt.c. Si ſeruus
ſciente; & cõputatur ille annus ſecundùm
Lau. & Ray. quibus aſſentio, à tempore
ſcientiæ domini.ar.17.q.2.c.Si quis inco-
gnitus.in fi. ſecundum Hug. à tpe ordina-
tionis clerici. ¶ Item nota, † quòd non
3 quilibet manumiſſus ordinari põt, unde
circa manumiſſos ſeu libertos ſic diſtin-
gue. Aut eſt libertus eccleſię. Aut priuati.
libertus eccleſiæ põt ordinari quãuis ec-
cleſia, quę manumiſit, retineat ius patro
natus in manumiſſo, quo ad hoc ut non
iniurietur eccleſiæ, non accuſet, nec teſti

ficetur in illam; alioquin reuocetur in ſer
uitutem ut 12.q.2.c.diaconi. & c. epũs qui
mancipium.54. di.c. qui ex famulis.infrà
eod.c.de famulis. & quo ad alia in quibus
liberti eccleſiæ ſpecialiter ſunt obnoxij;
quod in libertis priuatorum non contin-
git, nam propter operas non præſtitas re-
uocantur in ſeruitutem liberti eccleſiæ.
ut in. d.c.diaconi. ſecus in alijs libertis.ut.
C.de liberali cauſa.l.ſolo obſequij. Item
aliud ſpetiale eſt in his libertis, quia filij
eorum ſunt obnoxij eccleſiæ.ut.12.q.2.c.
de libertis, ſecus in alijs.ut. C.de liber.&
eorum liber. l.1.& 2. Item tertium ſpetia
le, quòd liberti eccleſiæ tenentur ſeruire
eccleſiæ nulla eis opera impoſita. ut 12.
q. 2. c.diaconi. & c.liberti. Eſt & quartũ
ſpetiale ſecundùm quoſdam, nam liberti
eccleſiæ ordinati in eccleſia bona colla-
ta eis in alios transferre non poſſunt. ut.
j.eod.titu.c de famulis. Sed contrarium
obtinet in libertis priuatorum. ut inſti.
de ſucceſ.liber.§.Sed noſtra. ſed poſſet re
ſponderi ad dec. quę loquitur in bonis
collatis contemplatione eccleſię, aliàs
ſecus.ut.12. q.3. c.1. & 2. uel loquitur in
clericis non habentibus cognatos, aliàs
ſecus.ut.12.q.2. c.epiſcopus qui filios; uel
loquitur in his, qui manumiſſi ſunt ea
conditione, ut poſt mortem eccleſia pa-
trona ſuccedat in totum; alioquin nedũ
res ſed & perſonas poſſunt etiam inuita
eccleſia, quę manumiſit, ad alia loca tranſ
ferre. ut. j.eod.tit.c. Eo libentius. Liber-
tus autem priuati, in quo ius patronatus
retinet manumiſſor, promoueri non põt,
4 ut.54. diſtinc.c.quicunque. † Et notabis
quòd prælatus eccleſiæ non poteſt manu
mittere ſeruum eccleſiæ, niſi dederit ec-
cleſiæ duos ſeruos eiuſdem meriti & pe-
culij. ut 12. q. 2. c.epiſcopus qui manci-
pium. An autem ſeruus manumiſſus &
ordinatus in eccleſia, à qua extiterit ma-
numiſſus, poſſit eccleſiam illam deſerere,
& alteri in diuinis officijs deſeruire? ſtan
dum eſt diſtinctioni decr. j. eod. c. eo li-
5 bentius. ¶ † Item cum priuata perſona
manumittit ſeruum ſuum ordinandum in
clericum, poteſt hoc in manumiſſione
imponere manumiſſo, ut ſibi dicat horas
canonicas; & ſi ſic impoſuerit tenetur ad
hoc

hoc ordinatus; quòd ſi in ſuperbiam ela-
tus non fecerit, poterit degradari. ut. j. eo.
tit. c. nullus 54. d. c. frequens. & c. quicun-
que. Quidam tamen addunt de conſen-
ſu epiſcopi poſſe imponi, aliàs non. Nec
obſtat ſi opponatur q; in collatione rei ſa
cræ uel ſpiritualis conditio apponi non
debet, quia manumiſſio eſt res ſpiritualis;
uel aliàs etſi in ordinatione hæc appona-
tur conditio, uitium non inducit, eo q; eſt
circa operas ſpirituales, unde ipſa condi-
tio intelligitur ſpiritualis, & ſic non eſt ui
tioſa. ut ſ. de elec. c. ſignificaſti. j. eo. c. eo.
libentius. j. de præben. c. ſignificatū. Qui-
dam tamen dixerunt, q; ſine aliqua impo-
ſitione, manumiſſus & ordinatus tenetur
præſtare domino ſuo hoc ſpirituale obſe
quium de horis canendis, alioquin pote-
rit degradari; non tamen in ſeruitutem
reuocari, unde clauſula quæ ponebatur
in hac decre. nullus, in fi. ſecundum uete-
rem compilationem, illa ſi & ſeruus fiat
domini ſui ſublata eſt; uiſum eſt enim cō-
pilatoribus huius uoluminis abſurdum eſ
ſe, quòd manumiſſus iam in presbyte-
rum ordinatus, propter hanc ingratitudi-
nem in ſeruitutem laici reuocetur, ut no.
6 ſ. in diſtinctione. Aut ſeruus. ¶ † Sed qd
ſi dominus ſeruum uendicet, quem dicit
ſe inuito & ignorante ordinatum fuiſſe,
ubi hęc cauſa ſtatus agetur? Videtur quòd
remitti debeat ad locum unde aufugit. ut.
C. ubi cauſa ſtatus. l. ſi in poſſeſſione; &
hoc uerum eſt, ſi eo tempore, quando fuit
ordinatus, erat in poſſeſſione ſeruitutis,
aliàs ſi erat in poſſeſſione libertatis, ibi
cauſa ſtatus agetur, ubi degit qui conue-
nitur. ut. C. ubi cau. ſta. l. 3. Et hoc autem,
an ſit fugitiuus, an non? an erat in poſſeſ-
ſione ſeruitutis, aut libertatis quando ex
titit ordinatus, agetur & finietur antequā
cauſa ſtatus initium ſumat ut. ff. de libe.
cauſa. l. liberis. §. ulti. & l. igitur §. ergo
poteſt. Verius puto in hoc caſu hanc cau-
ſam, de qua agitur de reuocando clerico
de ſtatu clericali in ſtatum ſeruilem, in
foro eccleſiæ illius in qua eſt clericus
ordinatus, agi debere; & puto ſyndicum
eccleſie ei, qui conuenitur, debere aſſiſte
re; ceſſit enim ad tribulationem eccle-
ſiæ, cum clericus reuocatur ad ſtatum
ſeruilem, ſicut cum reuocatur ad curialē
ut. 51. diſt. c. deſignata in 6. & deponendus
eſt reuocatus, antequàm reddatur. ut 54.
7 diſ. c. nulli. ¶ † Item quare ſeruus alienus
conſecratus redditur domino, & non res
aliena & conſecrata? ut 14. q. ult. c. com-
perimus. Reſpondeo, quia in rebus inani-
matis non perpenditur dolus, ſed in ho-
mine ſic. Item quia in rebus inanimatis
conſecratis conſecratio eſt in ſuperficie,
& ideo non debet à manu prophana tra-
ctari; Sed in homine eſt anima quæ tangi
non poteſt, 32. q. 7. c. licitè. ¶ Nunc uiden
dum eſt de ſecūda parte rubricæ. ſ. Quid
ſit manumiſſio: Vnde habuit originem: &
Quis poſſit manumittere & qualiter.
8 ¶ † Manumiſſio eſt libertatis datio. Nam
quàmdiu quis in ſeruitute eſt, manui &
poteſtati ſuppoſitus eſt; & manumiſſus
liberatus eſt à manu & poteſtate domi-
ni. ut inſti. de libertinis. in princip. Habuit
autem manumiſſio ſecundùm quoſdam
originem à iure gentium, ut cum anteà
uno communi nomine omnes homines
appellarentur, iſto iure tria genera ho-
minum eſſe ceperunt. ſ. Liberi, & his con-
trarium Serui. 1. diſ. c. Ius autem naturale
&. c. ius gentium. 12. q. 2. c. cum redēptor.
Et tertium genus libertini, qui deſierunt
eſſe ſerui. ut inſti de liberti. in princ. Alij
dicunt quòd ſeruitus ſumpſit originem
ab ebrietate Noe. & ita uidetur, quod à iu
re naturali. ut. 35. diſt. c. ſexto die in uer.
non eſſet hodie ſeruitus, ſi ebrietas non
9 fuiſſet. ¶ Manumittere poteſt † qui habet
adminiſtrationem rerum ſuarum, minor
autem 20. annorum poteſt inter uiuos
dare libertatem. ut. C. qui manu. non poſ.
l. ſi minor. in ultima uerò uoluntate, ex
quo teſtari poteſt in 14. anno, & manumit
tere poteſt. ut 2. q. 6. c. ei qui appellat §.
diffinitiua, in uerſ. Item ſi ſententia cōtra
ius. C. qui ma. non poſ. auth. Sed nouo
iure. Item epiſcopus poteſt manumittere
ſeruos eccleſiæ benemeritos, ut 12. q. 2.
c. ſi quos de ſeruis, poteſt etiam alios be-
nemeritos, dum tamen det eccleſiæ in
compenſatione duos pro uno eiuſdem
meriti & peculij. ut 12. q. 2. c. epiſcopus
qui mancipium. Item cauſa miſerationis.
ut. 12. q. 2. c. cum redemptor. uel illud

intellige in benemeritis. Item abbas po-
teſt manumittere ſeruum monaſterij, ſed
non pleno iure, quia non habet quod
compenſet. ut. 54. diſt. c. abbati. §. hac au-
tem auctoritate; & tamen hoc intelligas
cum conſenſu epiſcopi & monachorum.
ut. 12. q. 2. cap. abbatibus, niſi conſuetudo
contraria ſit. ut ĵ. de his quæ fi. a prę. ca.
10 Ea noſcitur. ¶ † Manumiſſio fit multis
modis. ut inſtitu. de liberti. §. multis mo-
dis. Die feriato, & non feriato; iudice pro
tribunali ſedente, uel procedente; eſt
enim uoluntariæ iuriſdictionis manumit-
tere. ſecus in his quę ſunt contentioſæ ut.
3. quæſt. 3. §. ſpacium. ¶ In ſumma notan-
11 dum, quòd ſublata hodie † eſt differen-
tia dediticiorum, qui toto tempore uitæ
ſuæ erant ſerui, & poſt mortem liberi;
& latinorum qui è conuerſo in uita ſua
erant liberi, in morte ſerui; omnes enim
liberti in manumiſſione ſua conſeque-
bantur perpetuam libertatem. ut inſtit.
de liberti. §. libertinorum. & §. ulti. C.
de latina. liber. tol. l. 1. Item libertus com
munis manumitti poteſt ab uno domi-
norum, ut cùm alij domini conſeruentur
indemnes. C. de communi ſeruo ma. l. 1.
Item libertus reuocatur in ſeruitutem
propter omnes cauſas ingratitudinis, pro
pter quas reuocatur donatio ut, in Auth.
12 ut liber de cætero. §. illud. collat. 6. † Item
ſciendum eſt quòd ſi quis naſcitur ex pa-
tre liberto & matre ancilla, ſeruus eſt;
& ſi è conuerſo ex patre ſeruo & matre
libera, liber eſt; partus enim quo ad li-
bertatem & ſeruitutem ſequitur matris
conditionem ut. ĵ. eod. titul. c. ulti. C. de
rei uen. l. partus. ff. de ſta. ho. l. ex naturæ
& l. cum legitimæ. 32. quæſt. 4. c. liberi. &
in tantùm hoc uerum eſt, ut ſufficiat in
aliquo momento fuiſſe in libero uentre,
ut quis liber naſcatur. ut. ff. de ſta. ho. l. &
ſeruorum. In honoribus autem, munerī-
bus, & municipijs partus patrem ſequitur.
ut. C. de decu. l. eos, & l. exemplo, & l.
nullus ſolius. & ff. de ſtatu. ho. l. liberos,
& in tantum hoc uerum eſt, ut ſufficiat
filium conceptum eſſe ex decurione; quā
tum ad hoc ut patris conditionem ſequa
tur, quamuis ante ipſius natiuitatem pa-
ter eiuſdem deſierit eſſe decurio. ff. de
decur. l. 2. §. in filijs. ¶ Sed ſi quæras in
quibus ſequitur conditionem patris iam
à decurionatu uel à ſenatu remoti? Re-
ſpondeo, in multis ut in l. ſuperiori. ff. de
decur. l. 2. §. filius. ff. de pœ. l. moris. §. &
iſte forte. C. de decurio. l. decurionem. &
l. decurionum filij.

SVMMARIVM.

1 *Ratiocinia quæ dicantur.*
2 *Ratiocinia quæ impediant promoueri.*
3 *Iurans ſoluere ad certum tempus, ſcribere uel aliud honeſtum opus facere, an antequam faciat, quod iurauit, poſſit aſſumere ordinē facrum, uel religionem intrare.*
4 *Iuramentum non uiolat qui in melius illud mutat.*

¶ DE OBLIGATIS AD RA-tiocinia. Rub.

DICTVM eſt ſuprà de obnoxijs
conditioni ſeruili; nunc dicamus
de obligatis ad ratiocinia ordinā-
dis, uel non. Videamus ergo quid ſint ra-
tiocinia, & quæ ratiocinia impediūt ali-
1 quem promoueri. ¶ Ratiocinia ſunt † ra
tionum redditiones, ad quas aliquis obli
gatur ex adminiſtratione rei publicæ uel
2 priuatæ. ¶ Impediunt promoueri † ratio-
cinia, publica uel priuata. Publica ſunt
illa, quibus obligantur officiales curiæ
ex adminiſtratione aliqua ad rempubli-
cam pertinente. ut. C. de epiſcop. & cle. l.
officiales. Priuata ſunt illa quibus obli-
gantur aliqui ex adminiſtratione rerum
pertinentium ad priuatos, ut tutores, &
curatores, caſtaldiones, uel baliui ali-
quorum. ¶ Circa hæc ratiocinia publica
uel priuata quando impediunt promoue
ri ſic diſtingue. Aut promoueri uolentes
perſeuerant in officio. aut non. In primo
caſu ſic diſtingue, quia aut perſeuerant in
officio ſecularium perſonarum non miſe-
rabilium, & tunc non poſſunt promoueri.
ut. 21. quæſ. 3. ca. 1. & infrà ne cle. uel mo-
na. ſecu. ne. ſe. immiſc. ca. 1. & 2. Aut offi-
cio perſonæ eccleſiaſticæ, uel etiam ſe-
cularis ſed miſerabilis, & tunc poſſunt
promoueri, ſi aliud non impediat ut 86.
diſt.

diſt.c.peruenit.89.diſ.c.iudicatum 16.qu.
1.c.monachi. In ſecundo caſu cùm nõ per
ſeuerant in officio, remaneant tamen ad-
huc obligati ex adminiſtratione, ſubdi-
ſtingue; quia aut ſunt obligati reipu. aut
perſonæ priuatę. Si reipublicæ, non de-
bent promoueri ante reddita ratiocinia
ut 51.diſt.c.præterea.C.de epiſ.& cleri.l.
officiales; obligati enim reipublicæ ex
adminiſtratione arcentur ab honoribus,
ſecus ſi aliàs ſint debitores ex cauſa mu-
tui uel ſimili.ut.ff.de mu.& ho.l.reſcri-
pto.§.debitores.C.de epi.& cle.l.quiſquis
emenſis. Si enim remanent obligati pri-
uatæ perſonæ, ſubdiſtingue. Aut in ipſa
promotione mouetur eis quæſtio, uel eſt
mota, aut non. In primo caſu iterũ ſub-
diſtingue, quia aut mouetur quæſtio de
perfidia & de dolo; aut de culpa tantùm.
Si de dolo uel perfidia non debent pro-
moueri ante deciſam litem. ut 81.diſt.c.
tantis 23.diſt.c.illud.j.de accu.c.omnipo
tens, & in hoc caſu loquitur hæc decre.
debet tamen taxari tempus. infrà quod
quęſtio decidatur.ar.j.qui filij ſunt legi.
c.lator.C.de ingenu.ma.l.diffamari. Si
uerò moueatur ſibi quæſtio, uel prius ſit
mota de culpa tantùm, poſſunt promo-
ueri non obſtante creditoris reclamatio-
ne; cùm lis poſtea poſſit procedere ſicut
prius, & etiam ſub eodem iudice.ut.ff.de
iudi.l.ubi.&.ff.de iuriſd.om.iu.l.cum qui-
dam. ¶ Si autem non moueatur eis quæ-
ſtio nec eſt mota, poſſunt promoueri nõ
obſtante obligatione; niſi manifeſtũ eſ-
ſet ipſos teneri de dolo, tunc enim poſſet,
& debet epiſcopus ipſos ex officio ſuo re-
pellere, ſicut quoslibet criminoſos & in-
fames.ut 2.q.7.c.alieni 6.qu.1.c.infames
.ff.de poſtu.l.quos prohibet. Sed & curia
les promoueri non poſſunt, quamuis ab
adminiſtratione ſint iam liberati, quod in
telligo in his qui ſęua, turpia, uel inhone
ſta exercuerunt, ut milites, executores,
& apparitores.ut 51.diſt.c.1.& 3.46.diſt.
c.clericus.de conſe.diſt.2.c.pro dilectio-
ne. Curiales autem qui non talia exer-
cent, ſed in ciuilibus & pecuniarijs cauſis
officium ſuum impendũt, ut tabelliones,
& aduocati, a promotione nõ excludun-
tur.ut 61.diſtin.c.oſſius. Cęterum ſi in

cauſa ſanguinis, officium uel miniſte-
rium ſuum præſtant, contrahunt irregu-
laritatem Iudex, aduocatus, procurator
tam actoris quàm rei.licet Bern.contra-
rium dixerit in procuratore rei, aſſeſſor,
apparitor, notarius, ſententiam ſcribens,
uel actor, item ſententiæ dictator, om-
nes iſti contrahũt irregularitatem ut 51.
diſtinct.c.aliquãtos.& c.ſi quis poſt.infrà
ne cle.uel.mo.c.ſententiam. ¶ Quæritur
3 † de eo qui iurat ſoluere ad certum tem-
pus, ſcribere, uel aliud honeſtum opus
facere, antequam faciat quod iurauit, an
poſſit aſſumere ordinem ſacrum, uel in-
trare religionem? in clerico planum eſt,
quòd ordines aſſumere poteſt, quia aut
nihil habet, & tunc liberè poteſt cædere
bonis; & inanis eſt actio quam excludit
inopia debitoris.ut.ff.de dolo.l.nam his.
14.q.6.c.ſi res; & eius periculo nihil eſt,
qui nihil habet ut.ff.de fur.l.itaque fullo:
Vel ſi habet, non minus remanet poſt or-
dines obligatus ſcribere omnia, uel aliud
honeſtum opus poteſt facere poſt ordi-
nes, ſi ſe ad hoc ante ordines obligauit,
dummodo per hoc non impediatur diui-
num officium ut 21. quæ.1.c.clericus; uel
alium ſubroget loco ſui.ut.C.de epiſc.&
clerici.l.quiſquis cēſibus.&.l.in eccleſijs.
In eo autem qui uult ingredi monaſte-
rium, dico quòd non obſtante tali obli-
gatione intrare poteſt, excuſante ipſum
zelo religionis; & afflatu ſancti ſpiritus.
ut 19.q.2.c.duæ ſunt infrà de re.& tranſe.
ad reli.c.licet.monaſteriũ aũt tenetur ſa-
tisfacere de his, quæ contulit eidem in-
greſſus.ut 19.quæſt.3.c.qua mulier.C.de
epiſ.& cle.l.Deo nobis.§.1.Sed etſi nihil
cõtulit, ſi tamen poſt ingreſſum ipſius mo
naſterio aliqua quæſiuit ex pſona ipſius,
puta per ſucceſſionē hæreditariã, uel alio
modo, in tantum tenetur quantum illud
eſt quod quæſiuit illi, cui monachus eſt
obligatus ar.19.quæ.ult.c.ſi qua. Sed ſi
non ſatisfaciat nec monachum defendat,
patietur miſſionem in poſſeſſionem bo-
norum illorum.ut.ar.ff.de cap.dimi.l tu-
telas.§.ſi libertate. inſtitu. de acqui.per
arroga. in fi.uel monachus in monaſte-
rio faciet quod promiſit, dum tamen nõ
impediatur obſeruantia regularis. ut. in

clerico dictum eſt. ſ.aliàs ſecus, ut C. de epiſ.& cle.l.omnes, & l.generaliter, & in auth.ſed nequeuel ſaltem faciet per uſū quod iurauit. ut. C. de caducis tol.l.una. §.ne autem.C.de epiſco.& cle.l.ad ſimilitudinem. quamuis ſit argu. contra. ff.de ſolu.l. inter artifices. C. de decu.l. nullus qui nexu.ſ.de offi.dele.ca.ul. Non obſtat his.5 3.diſtin.c.legem. 54.di.c. quicūque, quia illa intelliguntur de perpetuo obligatis,puta de ſeruis curialibus & conſimilibus;& ex his,quæ ſuperius dicta ſunt,patet terminatas eſſe quæſtiones illas de poteſtate, qui iurauit regimen ciuitatis; de magiſtro,qui iurauit regimen ſcholarium per aunum; de capellano,qui iurauit ſeruire in officio capellaniæ, an iſti poſſint religionē intrare; non enim iuramentum uiolat, qui in melius illud mutat, ut ſ. de iureiu.c.peruenit. Sunt antē rationes quare curiales,de quibus dictum eſt, promoueri non poſſunt. Prima, quia quædam ſunt uiles perſonæ, & frequenter contrahunt irregularitatem ex officio ſuo. Secunda, quia multum moleſtatur eccleſia, & incommoda multa patitur propter tales, quando reuocantur ſeu repetuntur. Tertia ratio eſt,quoniam præſumitur cōtra eos quòd non tranſeant ad clericatum uoto religionis, Sed ut fugiant ratiocinia dominorum ſuorum 51. di. c.1.2.& 3.54.di.c.legem.

SVMMARIVM.

1 *Corpore uitiati qui dicantur.*
2 *Debilitatus quis dicatur, & quis mutilatus. num.2.*
3 *Magnum membrum quod dicatur.*
4 *Mutilatus in membris an ualeat ad clerum admitti.*
5 *Digitos ſex habens in manu non impeditur ordinari.*
6 *Oculum unum alio habens groſſiorem,uel utrūque eminentem, promoueri poteſt.*
7 *Promoueri non poteſt,& promotus deijcitur, qui ſibi manus uiolentas intulit*
8 *Virilia ſibi abſcindens an ſit ordinandus.*

¶ DE CORPORE VITIATIS. Rubrica.

TRactauimus ſupra de impedimento originis & obligationis ad ratiocinia.Nunc uideamus de impedimento corporis, & ideo ſubijcitur rubrica de corpor.uitia. ¶ Videamus igitur Qui dicantur corpore uitiati: & Quare à promotione repellantur.¶ Corpore † uitiati dicuntur debilitati,uel mutilati;debilitatum appello illum, qui membrum habet ſed inefficax,ut oculum cæcum,manum aridam,crus confractum; † mutilatū appello,qui aliquo membro caret. Mutilantur aliqui in membris apparentibus, alij in occultis; & qui in apparentibus aliqui in magno membro, alij in paruo.
3 † Magnum membrum intelligo in quantitate ut manum;in decore,ut occulum,
4 ſiue naſum. † Mutilatus in membris non apparentibus per caſum, uiolentiam, uel timorem ægritudinis ordinari poteſt; ſed ſponte non poteſt ut.55. diſtin.c. ſi quis a medicis.& ca.qui partem &.c. ſi quis per egritudinem. Mutilatus in magnis & apparentibus membris, etiam ſi caſu, uel uiolentia hoc fiat, ſeu metu morbi, non promouetur.ut 55. diſt.c. ſi euangeliſta. Si uerò in modico, ut pote in parte digiti, dummodo mutilatio illa non inducat deformitatem,uel debilitatem,poteſt promoueri.ut ſ.eod.titul.c.1. & ult.aliàs ſecus.ut ſ.de clerico ęgro.c.presbyterum
5 † Quid ſi quis habeat ſex digitos in manu? Reſpondeo,non impeditur, quia ut ait Offilius defectus membri uel augmentum non conſideratur,ſed uſus impedimēti,ut.ff.de ędi.edi.l.Item Offilius.
6 ¶ † Item quid ſi quis oculum unum alio habeat groſſiorem,uel utrunque habeat eminentem? Reſpondeo, talis non impedirur, quia nec eſt morboſus. ff. de ędi. edic.l.qui clauum. §. 1. Et nota quòd talia impedimenta inſpectioni oculorum ſuperioris ſubijci debent; quia in talibus ſegnius irritant animos dimiſſa per aures, quàm quę ſunt oculis ſubiecta fidelibus,ut ſ.eod.titul.c. 2; ſicut cum agitur finium regundorum.ut.C.finium reg.l. 3. ff.eod.tit.l.ſi irruptione; ſicut cum agitur de ætate ut. ff. de minoribus. l. minor ex aſpectu;ut cum quæritur an aliqua ſit uirgo uel corrupta.27.quæſt.1.c. nec aliqua; ut

ut cùm agitur ſit prægnans uel non ut.ff.
de uentre inſpicen.l.1.¶ In ſumma ſcien-
7 dum † eſt quòd, qui ſibi manus uiolentas
intulit, non promouetur, & ꝓmotus deij-
citur. Eſt ratio, quia præſumitur, ꝙ omne
malũ in alium ſit auſurus qui in ſeipſum
ita ſæuit. ut. ff. de ædi l. c dic. l. cum autẽ. §.
excipitur; qui enim ſibi non pepercit,
multo minus parcet alij. ut. ff. de bo. corũ
qui mor. ſibi con. l. ultima; qui ſibi non
parcit, tibi uel mihi quomodo parcet? Eſt
& alia ratio in iſto, quia ſui eſt homicida,
& dei conditioni inimicus ut. 55. diſt. c.
ſi quis abſcidit. In illo igitur qui ſibi mem
brum amputat, eſt cauſa irregularitatis
ſæuicia, ſiue magnum membrũ amputet,
ſiue paruum; ſi tamen fuerit cauſa inciſio-
nis languor, caro ei putrida reſecanda
eſt. ut 23. quæſtio. 3. c. reſecandæ. In alijs
uero quæ ſine culpa ſua ab alijs uel caſu
fortuitu mutilantur, eſt cauſa irregulari-
tatis deformitas uel debilitas; quæ autem
deformitas uel debilitas irregularitatem
conſtituat, eſt in arbitrio ſuperioris. ut j.
8 eod. tit. c. 2. ¶ Sed quæritur † de illo qui
ſibi uirilia amputauit ut ſit caſtus. Et eſt
dicendum quod irregularis eſt, tanquam
ſui ſit homicida. ut 55. diſt. c. ſi quis abſci-
derit, & c. ſi quis à medicis; & ideo depo-
nendus. Nec obſt. j. eod. tit. c. ſignificauit.
ibi enim ex gratia & diſpenſatione per-
mittitur ſacerdoti illi miniſtrare in ordi-
nibus inferioribus ſacerdotio; illi enim
ſunt eunuchi. Hierony. Mihi placẽt quos
caſtrauit non neceſsitas, ſed uoluntas ut
55. q. 5. c. tunc ſaluabitur. Nec eſt uerum
quod ruſtici dicunt; Quòd ſi quis à me-
dicis, uel ab hoſtibus ſectus ſit, non aliter
poſsit miſſam cantare, niſi teſtes ſuos ge-
rat in burſa ſiccos, quaſi tunc habeat om
nia membra. Sed non curo, utrum habeat
quis teſtes uirides, an ſiccos; quia defectus
membri illius nec deformitatem, nec de-
bilitatem quantùm ad officia diuina,
inducit.

SVMMARIVM.

1 *Bigamia quid ſit, & qualiter contrahatur, & quot ſunt ſpecies bigamiæ.*
2 *Bigami quare non poſſint promoueri.*
3 *Caſtitas quare maior exigatur in fœmina quã in maſculo.*
4 *Conſecratio epiſcopi cum ſit maior & dignior, quàm conſecratio uirginum, quare poteſt conſecrari in epiſcopum, qui non ſolũ uxorem habuit; ſed etiam qui poſt uxorem, habuit concubinam.*
5 *Promoueri an poſſit ille, qui aliquam fornicariè deflorauit, & illam poſteà in uxorem duxit.*
6 *Promouendus an ſit, qui credens contrahere cum uirgine, eam corruptam inuenit.*
7 *Promoueri an poſſit habens unam uxorem quam non cognouit, & illa mortua duxit aliam uirginem & cognouit; uel ex conuerſo primam cognouit ſecundam non.*
8 *Sacerdos non fit, cuius uxorem conſtat adulterium comiſſe.*
9 *Maritus, qui uxorem de adulterio accuſauit, & pendente accuſatione illi petenti reddit debitum, an promoueri prohibeatur.*
10 *Contrahens matrimonium cum uidua, nudatur omni priuilegio eccleſiaſticæ dignitatis.*
11 *Diſpenſari an poſſit cum bigamo.*

¶DE BIGAMIS.
Rubrica.

VIdimus de quibuſdam irregulari-
tatibus, ſed quia inter alias, biga
mia non nimia reputatur; Ie-
circò hic poſt quoſdam tractatus de irre-
gularitatibus, ſubijcitur rubrica de biga-
mis: Vel aliter continuabis. Dictum eſt
ſuprà de quibuſdam irregularitatibus, ſiue
impedimentis, quæ ſine peccato proue-
niunt; ſed quia bigamia ſine peccato con-
trahitur. ut 31. q. 1. c. aperiant c. Deus c.
quòd ſi dormierit; Ideo hic ſupponitur
rubr. de bigamia. Videamus igitur Quid
ſit bigamia: Quot ſunt ſpecies bigamiæ;
& quare bigamus non poteſt promoueri;
Et an cum bigamo ualeat diſpenſari. ¶ Bi
gamia † eſt defectus ex ſecundis nuptijs 1
prouenicns. ¶ Contrahitur autem biga-
mia proprio ſumpto uocabulo, cum quis
ſucceſſiuè & diuerſis tẽporibus duas legi-
timas habet uxores. ut 31. q. 1. c. aperiant.
quod intelligo, ſi cum utraque matrimo-
nium conſumetur, aliàs ſecus. arg. j. eo. tit.
c. debitum. 34. di. c. Valentiniano. Largè
autem

autem & impropriè ſumpto uocabulo bi-
gamia multis modis contrahitur, ut cum
quis ſimul habet duas uxores; quod ad fa
ctum conuenit retorqueri, quia cum neu-
tra matrimonium tenet, ſi ſimul contra-
ctum eſt cũ utraque, ut j.eod.tit.c.nuper.
in prin; uel tenet ratum cum altera.ut 34.
diſt.c. chriſtiano. 31.q.1.c. quomodo.j.de
diuor.c.gaudemus. Item qui habet unam
de iure, & ea mortua contrahit cum alia
de facto, bigamus reputatur; non propter
ſacramenti defectum, cum in ueritate bi-
gamus non exiſtat; ſed propter intentio-
nis affectũ cũ opere ſubſecuto.ut j.eo.tit.
c.nuper, in fin. Item qui contrahit cum
corrupta, id eſt ab alio cognita, ſicut biga-
mus repellitur, ut 32.diſt.c. ſeriatim.34.
diſt.c. curendum. & c.præcipimus. Item
quicunque habuerit duas uxores ante ba
ptiſmum, ſiue poſt baptiſmum; ſiue unam
ante baptiſmum, & unam poſt, bigamus
eſt.ut 34.diſt.c.ſi quis uiduam 26.diſt.per
totum. Sed in ultimo membro Hierony.
aſſerit non contrahi bigamiam, ut 26.diſt.
cap.1. Sed illud non tenet ut probant ſe-
quentia.c.de eodem; & idem dico in eo,
qui de facto ducit ſecundam uiuente pri-
ma: Idem in clerico qui ante ſacros ordi-
nes habuit unam, & poſtea de facto duxit
aliam.ut j. eod. titu. c. ulti: Idem in his,
qui contempta profeſſione præuaricantur
promiſſionem de continendo, & contra-
hunt de facto. ut 27. q. 1.cap. quot quot.
2 ¶ Quatuor † autem ſunt rationes propter
quas bigami repelluntur à promotione,
quas aſſignaui s.de tempo.ordi.§. mono-
gamus. Et nota in matrimonio attenditur
duplex ſacramentum, propter duplicem
coniunctionem, quæ eſt in eo per carnis
copulam conſummato. prima eſt coniun-
ctio animorum. Secunda corporum. prima
coniunctionem ſignat fidelis animę ad
deum, hoc diſſoluitur per ſequens pecca-
tum; ſicut & illa ante carnalem copulã,
per religionis ingreſſum.ut j.de conuerſi.
coniuga.c.uerum.&.c.ex publico. Secũda,
ſcilicet, coniunctio corporum ſignat con-
iunctionem Chriſti & eccleſię, hoc fuit
matrimonium initiatum in prophetis &
patriarchis; ratum in tempore gratiæ.ſ. in
natiuitate Chriſti, quando ipſe lapis an-
gularis cœpit ędificare eccleſiam; unum
de iudæis, alterum de gentibus parietem
erigens; conſummatum in cruce; uel ratũ
fuit in cruce, conſummabitur in patria.
Auguſt. ſuper locum illum, nunquid qui
dormit, non adijciet ut reſurgat, ait nota,
quod dicit qui dormit, quia ſicut de late-
re dormientis Adę, qui erat forma futuri
Chriſti, aſſumpta eſt coſta de qua forma-
ta eſt Eua, ita dormiuit Chriſtus ſom-
no mortis, ut de latere dormientis, de
quo profluxerunt ſanguis & aqua, quæ
ſunt noſtræ redemptionis ſacramenta,
formetur ſibi ſponſa eccleſia ut j.de bap.
& eius effec.c.maiores.& j.de cele.miſ. c.
in quædam &.c. Cum Marthæ.§.quæſiui-
ſti. ¶ Item in eadem ſecunda coniunctio-
ne ſignificatur coniunctio deitatis & hu-
manitatis facta in utero uirginali. ut 26.
diſt.c.acutius.de con. diſt.2.c. In Chriſto
pater.j.eod.cap.debitum. Cum ergo tam
coniunctio Chriſti & eccleſię, quàm unio
deitatis & humanitatis, unica ſit & reite-
rabilis, meritò ſignificatur in primi matri
monij coniunctione carnali; ſed cum quis
tranſit ad ſecundam uxorem, recedit ab
unitate, tendens in pluralitatem; & ideò
non poterit de cætero ſignificare dictam
unitatem & reiterabilem cõiunctionem;
ubi enim ſignificatum eſt unitum, & ſigni-
ficans unum eſſe debet, hanc rationem
ponit Augu. licet obſcurè 26. diſt.c. acu-
tius. in fi. & ita contrahitur irregularitas
3 bigamię. † Sed quæritur quare maior ca-
ſtitas exigatur in fœmina, quàm in uiro?
nam maritus corruptæ, uel ab alio cogni-
tæ promoueri non poteſt.ut 34. diſtin. c.
Curandum.&.c.præcipimus.& c. ſi cuius.
& 30.q.5.c.qualis. Sed ille qui antè uxo-
rem, uel poſt habuit concubinam, poteſt
promoueri.ut 34.diſ. c.fraternitatis Dicit
Hugu. Vir ſignificat eccleſiam militãtem,
quæ in poteſtate habet, ut adulterando
& à fide exorbitando recedat à ſuo Chri-
ſto, & ideo non eſt in eo ſacramenti ſigni-
ficatio, ut non obſtet quòd carnem ſuam
diuiſit in plures. Vxor autem ſignificat
Chriſtum, qui nunquam eccleſiam ſuam
dimiſit; ipſe enim eſt fons proprius, cui
non communicat alienus.ut j. de regula.
& tranſe.c.licet.in fi. Alij dicunt & uerius
ſicut

ſicut puto. Quòd uir ſignificat Chriſtũ, qui ſibi copulauit ſynagogam, & poſteà eccleſiam, quæ ſemper uirgo permanſit; ſaltem mente. Vnde dicit Apoſtolus. Deſpondi uos uni uiro uirginem caſtam. ut 27. q. 2. c. nuptiarum, & ideo exigitur quòd uxor una non diuiſerit carnem ſuam in plures, quod ſi fecerit deeſt ſignificatio ſacramenti unitatis. ¶ Item quæritur cũ

4 † cõſecratio epiſcopi maior ſit & dignior quàm conſecratio uirginum, quare põt conſecrari in epiſcopum, qui non ſolum uxorem habuit, ſed etiam poſt uxorem habuit concubinam? ut 33. diſt. c. habuiſſe. 34. diſt. c. fraternitatis. Sed ſi qua fuit corrupta ante baptiſmum uel poſt, ſponte, uel ui; cum peccato, uel ſine, non poteſt inter ſacras uirgines cõſecrari, ut 26. diſt. c. acutius. Reſpondeo, Sacra uirgo ſignificat eccleſiam triumphantem, non habentem maculã ſiue rugam ut de pœn. diſt. 1. c. eccleſia. 21. diſt. c. quamuis 32. qu. 4. c. recurrat. Sed epiſcopus ſignificat eccleſiam militantem, in qua ſunt boni & mali uſque ad ultimam ſegregationem, quæ fieri habet in littore, hoc eſt, in fine ſeculi, ut 26. diſt. c. acutius, in fi. 2. qu. 1. c. multi, circa fin. Item

5 † quid ſi quis defloraucrit aliquam fornicariè, & poſteà ducit illam in uxorem, nunquid poterit promoueri? Dicunt quidam quòd ſic, quia unus unius, nec carnem ſuam diuiſit in plures; & illa eſt unica unici, nec carnem ſuam diuiſit in duas; quod uidetur ſufficere. ut infrà eo. ca. debitũ 26. diſt. c. acutius. & argu. infrà qui fil. ſunt legi. c. tanta. Alij dicunt contra, quòd uirgo debet eſſe eo tempore quo contrahitur matrimonium, & ducitur uxor, ad hoc ut uir non fiat irregularis. argu. 32. diſtin. c. nemo 34. diſt. in c. curandum & c. præcipimus. & uidetur expreſſum 30. quæſtio. 1. c. qualis, in uer. uirgo caſta deſpõſata in uirginitate; Et cùm primi exponunt uirgo, id eſt, non ab alio cognita, quorum opinio celebrior

6 eſt. Item, † quid ſi aliquis credit contrahere cum uirgine, & inuenit eam corruptam? Reſpondeo, non debet promoueri, cum ſit maritus corruptæ. ut 51. diſt. c. qui in aliquo; nam in tali caſu non excuſat error, uel uiolentia. ut 32. quæſti. 5. c. ille autem. Lex autem promotionis factum requirit, non uoluntatem. ut 15. q.

7 1. cap. ultimo. ¶. Item † quid ſi quis habet unam uxorem, quam nõ cognouit; & illa mortua ducit aliam uirginẽ, & cognoſcit; uel è conuerſo, primam cognoſcit; ſecũdã nõ, nunquid repellitur? Dico quòd non, quia nõn diuiſit carnem ſuam in plures, & ſic non deficit in eo ſacramentum; ut. j. eod. tit. c. debitum. Et idem dicas propter eandem rationem, ſi quis uxorẽ ducat mulierem ab alio deſponſatam & traductam, ſed non cognitam, quia primus maritus morte preuentus eſt. ut 34. diſt.

8 cap. ultimo. ¶ Item † pone, quòd aliquis contraxit cum uirgine, & cognouit eam, illa poſtmodum cognoſcitur ab alio, deinde maritus ignorãs hoc cognoſcit illã, nunquid efficitur irregularis? Reſpondeo, ſic nec poterit promoueri. ut 34. diſt. c. ſi

9 cuius uxorem. & cap. ſequẽ. ¶ Item † quid ſi maritus accuſet uxorẽ de adulterio, & pendente accuſatione illa petit debitum, ipſe reddet, quia tenetur ad hoc, cũ non debeat ſpoliari poſſeſſione ſui corporis uſque ad ſententiam. ut 11. quæſt. 1. c. quia res 8. quæſtio. 4. c. nonne. 33. quæſti. 2. c. ſeculares 35. q. 6. c. multorum, & fortè etiã præcipitur ſibi ab eccleſia reddere debitum, nunquid & iſti paratur præiudiciũ ut promoueri non poſſit? Reſpondeo ſic, quia ut. ſ. dixi irregularitas ſæpe contrahitur ſolo facto abſque peccato, & abſque uoluntate; quidam tamen uoluerunt dicere contrarium, quòd iſte patiatur & non agat. Item notabis quod in hoc caſu plus meretur luxuria caſtitate; caſtitas enim eſt in matrimonio. ut 31. diſt. c. nicena, in fornicatione luxuria. ut 32. quæſtio. 4 c. in eo. & matrimonij repetitio inducit irregularitatem indiſpenſabilem; repetitio fornicationis non, ut. j. eo. tit. c. quia. Reſpondeo, hoc non contingit ratione peccati, ſed propter defectum; non enim peccatur contrahendo ſecundum uel tertium matrimonium ut 31. q. 1. c. aperiant. & c. quod ſi dormierit. Sed deeſt ibi ſignaculum ſacramenti. ut. j. eo. tit. c. debitum.

10 † Item notabis quod ubi quis de iure cõtrahit cum aliqua uidua, nudatur omni priuilegio eccleſiaſticæ dignitatis. ut 84.

K diſt.

quoniam epiſcoporum ſeu maiorum ne-
gocia, uel iudicia romano ſunt Pontifici
reſeruata,ut ſuprà de tranſ.præla.c.inter
corporalia.1 7.diſ.c.multis.in fin.Itē quid
7 ſi † ſacerdos generet filium de uxore legi
tima cum qua matrimon. contraxerat in
laicatu,uel conſtitutus in minoribus,nun
quid erit legitimus filius? ſcripſit magi-
ſter Raymund.quod ſic,maximè ſi uxore
con[illegible]licente, uel ignorante, quòd uir
ad ſacros ordines eſt promotus: Et hoc
dixit duplici ratione, fauore prolis,& qa
culpa parentum non debet nocere filijs
huiuſmodi de matrimonio legitimo na-
tis 28.diſtinct.c.diaconi 27.quæſtio.2.c.
multorum. Sed certe hoc non placet, nā
decre. ſcripta eſt in hoc caſu, quæ dicit
talem taliter ſuſceptum ex permiſſione
in clericum ordinari. ut infrà eod.titu.c.
literas. Nec obſtat ſi tu dicas, ille natus
eſt de uiro & uxore, ergo eſt legitimus,
ergo a ꝓmotione nō excludendus. Quia
etſi uiro & uxore ſit ſuſceptus, ex damna-
to tamen coitu eſt ꝓcreatus;coitus enim
ille uiolat profeſſionem & continentiam
ordini annexā. ut 28.diſt.c. diaconi 84.
diſt.c.cum in pręterito. Item non obſtat
illa ratio, ꝙ culpa parentum non debet
filijs obeſſe; nam culpa parētū nocet ori-
gini filiorum.ut.j.de clan.deſpon.c.cum
inhibitio; & bona fides parentum,imò pa
rentis prodeſt. ut infrà qui ſi. ſint legit.c.
cum inter Ioannem.&.c.ex tenore.debet
igitur ſic natus,quo ad ordines & dignita
tes,pro illegitimo reputari, eo ꝙ de dam
nato coitu & prohibito procreatus; quia
cum uir de aſſenſu uxoris ſuę ad ſacros
ordines promouetur, ſequeſtrato manſio
nis cubiculo non debent amplius commi
ſceri.ut 72.diſt.c.epiſcopus:Imò alteri nu
bere non poteſt uxor poſt mortē uiri.ut
32.diſt.c.ſeriatim.in fine & 28.diſt.c.quia
ſunt culpæ. An autem in ordinatione ma
riti ſufficiat conſenſus uxoris, uel requi-
ratur conuerſio? dicam infrà de conuer.
coniu.Fateor tamen ꝙ cū iſto taliter na-
to benigniùs agendum eſt, & faciliùs di-
ſpenſandum, quàm cum alio malè nato.
Et quod dixi, delictum parentum noce-
re filijs; quo ad originem uerum eſt:Item
nocet quo ad pœnas temporales.ut not.

ſuprà eod.tit.§.deteſtatio. non tamen no
cet quo ad Deum; quia filius non porta-
bit iniquitatem parentum; nec filij boni-
tas excuſat malitiam parentum. ut 56.
diſtin.c.nunquam &.c.naſci. Sed malitia
parentum inducit pręſumptionem cōtra
filios.ut 56.diſt.c.ſi gens c.Angelorum;&
è conuerſo, malitia filiorum inducit præ-
ſumptionem contra parentes.ut 6.qu.1.c.
qui crimen 37.diſt.c.legant. ¶ Sed quid
8 † ſi diſpenſetur cum aliquo illegitimè na
to,ut ad clericatum promoueri ualeat,ui
detur in ſolis minoribus ordinibus diſpē-
ſatum.ut 34.diſt.c.lector.ar.ff.de lega.3.
l.minimis.infrà de conſang.& affi.c.ꝙ di-
lecto. ſed contra.ff.de conſt.prin.l.ulti.j.
de donatio. c.cum dilectus.& ſuprà de re
ſcriptis.c.olim: Præterea nomen clerici,
quod hic ponitur,generale eſt & ſuperius
ad omnem ordinem ut 12.q.1.c.duo ſunt.
Puto hoc priuilegium reſtringendum,eo
quòd odioſum, cum detrahat iuri com-
muni.ut.ff.de li.& poſ.l.cum quidam.j.de
9 conſang.& affi.c.ꝙ dilecto. ¶ † Itē quid
ſi diſpenſatur cum aliquo ,ut promouea-
tur ad oēs ordines, nunquid uidetur di-
ſpenſatum in dignitatibus & prælaturis?
& in hac quæſtione idem uidetur dicen-
dū,quod dictum eſt in præmiſſa; nam cū
diſpenſatur cum aliquo in uno,non uide-
tur in alio diſpenſatum.ut.12.diſti.c.Nos
conſuetudinem. Quidam tamen in his &
in ſimilibus quæſtionibus diſtinguunt;
quia aut per priuilegium clerici fit alteri
nullum,uel modicum præiudicium;& tūc
largiſſima facienda eſt interpretatio, dū
tamen interpretatio non excedat metas
iuriſdictionis interpretantis; ſed ſi ꝑ pri-
uilegij indulgentiā enorme præiudicium
alteri generetur, tunc eſt interpretatio
reſtringenda.ut.j.de priuileg.c.porrò.&
10 c. recipimus. ¶ † Item, quid ſi cum ali-
quo illegitimè nato diſpenſatum ſit quo
ad ordines & beneficium; nunquid nomi
ne beneficij intelligam perſonatum, uel
regimen eccleſiæ parrochialis? Reſpōdeo,
non; ſi ab epiſcopo uel archiepiſcopo di-
ſpenſatio facta fuerit, quibus expreſſè nō
licet in talibus diſpenſare.ut.j.eod.tit.c.
ultimo. Sed ſi à Papa facta fuerit diſpen-
ſatio,intelligam nomine beneficij diſpē-
ſatum

ſatum in præbenda.ut.infrà. de præben.
c.pro illorum.infrà.de æta.& quali c. ac-
cepimus. non tamen in eccleſia collegia-
ta, in qua per electionem ſolet prouideri
de rectore ut.infrà.de præben.c.ulti. Cæ
terum ſi quæ eccleſiæ ſunt non collegia-
tæ & ſine patronis, uel cum patronis, &
is, pro quo ſcribitur, fuerit præſentatus,
puto tales eccleſias generali uocabulo
beneficij comprehendi, & idem intelligo
ſi preter diſpenſationem ſcribatur pro ali
quo, ut ei prouideatur in aliquo benefi-
cio competenti, nam talis interpretatio
facienda eſt ſicut ſuperiùs dictum eſt.
11 ¶ Item quare † epiſcopus poteſt diſpenſa-
re cum committentibus crimina ab adul
terio & cætera non autem cum patienti-
bus defectum? Reſpondeo, facilius abo-
letur irregularitas proueniens ex crimi-
ne quàm ex defectu, nam crimen dele-
tur per pœnitentiam, non defectus; Vel
aliter, nam maior eſt irregularitas pro-
ueniens ex uitio originis, quàm illa quæ
prouenit ex delicto; nam prima prouenit
ex natura, ſecunda uerò ex accidenti; na
turalia uerò immutari non poſſunt. ut
not.ſuprà de æta. & qualita. §. de forma.
¶ Item quæritur de eo quod ſupradictũ
eſt, quòd non licet epiſcopis diſpenſare
cum illegitimè natis in beneficijs haben
tibus curam. Quæ beneficia dicuntur ha
12 bere curam? † Reſpondeo. illa quibus
hæc inſunt, corrigere, interdicere, ſuſpen
dere, excommunicare, abſoluere, & quæ-
dam alia.ut ſuprà de elect.c. dudum; nã
hæc medicinalia ſunt animarum. ut 2.q.
1.c.multi 11.q.3.c. cũ aliquis 10.q.1.c.rela
ta cum ſequentibus capitulis. An autem
legitimati ad actus eccleſiaſticos uidean
tur legitimati ad ſeculares? no. infra qui.
fi.ſint legit.

SVMMARIVM.

1 *Seruus an poſsit ordinari.*
2 *Seruus ſi ordinatus fuerit ſine manumiſsione, an in ſeruitutem reuocetur.*
3 *Ordinari an poſsit quilibet manumiſsus.*
Liberti eccleſiæ propter operas non præſtitas in ſeruitutem reuocantur.
4 *Prelatus an poſsit ſeruum eccleſiæ ſuæ manumittere.*
5 *Dominus an in ſeruum, quem manumittit, poſsit ſpirituales operas retinere, & an ſi ipſe manumiſsus non facit, degradari poſsit.*
6 *Dominus quando ſeruum ſuum ordinatum uẽdicat, ubi cauſa ſit tractanda.*
7 *Seruus alienus conſecratus quare redditur domino, & non res aliena & conſecrata.*
8 *Manumiſsio quid ſit, & unde originẽ habuit.*
9 *Manumittere quis poſsit.*
10 *Manumiſsio quot modis fiat.*
11 *Deditiorum differentia an hodie ſit ſublata, & latinorum.*
12 *Partus ſequitur uentrem quoad ſtatum, & libertatem, ac ſeruitutem; non quo ad honores, familiam et alia.*

¶ DE SERVIS NON ORDINANDIS. Rubrica.

DICTVM eſt ſuprà de filiis pre-
sbyterorũ ordinandis uel nõ; &
ſic actum eſt de impedimento
originis. Nunc agitur de impedimento
conditionis ſeruilis. Seruilis enim condi-
tio clericalem non capit honorem.ut 54.
diſt.c.admittuntur, & propterea ſubſequẽ
ter ſubijcitur rubrica, de ſeruis non ordi
nandis & eorum manumiſſione. Videndũ
eſt igitur circa primam partem rubricę,
Qualiter ſerui poſſint ordinari: Quid ſi
ſine manumiſsiõe fuerĩt ordinati: Quali-
ter ſerui iudęorum ualeant liberari. Cir-
ca ſecundam partem uidendum eſt, Quid
ſit manumiſſio: vnde habet originẽ: Quis
poſſit manumittere & qualiter. ¶ Scien-
1 dum † eſt igitur quòd nullus ſeruus ſiue
priuati corporis, ſiue eccleſiæ, poteſt ordi-
nari niſi prius manumittantur.ut. 54. diſ.
c.1.2.& 3.& ratio huius prohibitionis eſt
duplex. ſeruilis utilitas, & clericalis digni
tas ut in præallega.c.admittuntur. ¶ Si ſi-
2 ne manumiſſione † ſerui fuerint ordinati
frequentius reuocantur in ſeruitutem; fre
quentius ideo dico, quia aliquando ſeruus
ordinatus liber efficitur, & ſic non reuo-
catur; aliquando remanet ſeruus, & a do-
mino reuocatur; & propterea diſtin-
gue: Aut ſeruus ordinatur ſciente do-
mino.

mino: Aut ignorante. Si ſciente, & non contradicente, liber & ingenuus fit; nec diſtinguo in quo ordine fuerit ordinatus. ut.54. di.c. ſeruus. Si uerò ignorante domino, ignorantibus etiam ordinatore & præſentatore, tunc ordinatus reuocatur in ſeruitutem & redditur domino. ut 54. di.c.nulli & c. ex antiquis; & hoc eſt uerũ ſi fuerit in minoribus ordinibus ordinatus: Subdiaconus autem factus dabit uicarium, ſicut & diaconus; cum hodie ſubdiaconatus ſit ſacer ordo, licet ſecundùm illud.c.ex antiquis, reddi domino iuberetur, quando non erat ſacer ordo; hodie ſecus.ut.ſuprà de tempo.or.c.à multis.infrà eod. tit.c. miramur. Sed ſi uicarium dare non poſſet, reddetur domino tam ſubdiaconus, quàm diaconus. Presbyter autem factus in peculio mulctatur uel ſeruiat domino quodãmodo ĩ diuinis obſequijs. ut 54.diſt.c.ex antiquis. Frequens monachus factus euadit iugum ſeruitutis ut. 54. diſt.c.ſi ſeruus il.2. Cæterum ſi ſciẽte ordinatore uel præſentatore fuerit ordinatus manet liber in quocunque fuerit ordine.& præſentator ſeu ordinator debet domino dare duo mancipia. ut 54. diſt.c.ſi ſeruus il.1.ſed eis nõ habentibus unde ſoluãt, ordinatus redditur domino ſecundùm diſtinctionem ſuperiorem, ſecundùm quam presbyter non redditur, ſed in peculio mulctatur. Diaconus & ſubdiaconus aut uicarium dabunt, aut reddentur dominis ſuis: Minores autem clerici præcisè reddentur dominis. Et nota quòd in caſibus in quibus dominus habet ius repetendi ſeruum ſuum ordinatum, poterit reuocare uſque ad annum tantùm, & nõ ultra.ut 54.diſt.c. Si ſeruus ſciente; & cõputatur ille annus ſecundùm Lau. & Ray. quibus aſſentio, à tempore ſcientiæ domini.ar.17.q.2.c.Si quis incognitus.in fi.ſecundum Hug.à tẽpe ordinationis clerici.
3 ¶ Item nota, † quòd non qui libet manumiſſus ordinari põt, unde circa manumiſſos ſeu libertos ſic diſtingue. Aut eſt libertus eccleſię. Aut priuati. libertus eccleſiæ põt ordinari quãuis eccleſia, quę manumiſit, retineat ius patronatus in manumiſſo, quo ad hoc ut non iniurietur eccleſiæ, non accuſet, nec teſti ficetur in illam; alioquin reuocetur in ſeruitutem ut 12.q.2.c.diaconi. & c. eps qui mancipium.54. di.c. qui ex famulis.infrà eod.c.de famulis. & quo ad alia in quibus liberti eccleſiæ ſpecialiter ſunt obnoxij; quod in libertis priuatorum non contingit, nam propter operas non præſtitas reuocantur in ſeruitutem liberti eccleſiæ. ut in. d.c.diaconi.ſecus in alijs libertis.ut. C.de liberali cauſa.l.ſolo obſequij. Item aliud ſpetiale eſt in his libertis, quia filij eorum ſunt obnoxij eccleſiæ.ut.12.q.2.c. de libertis, ſecus in alijs.ut. C.de liber.& eorum liber. l.1.& 2. Item tertium ſpetiale, quòd liberti eccleſiæ tenentur ſeruire eccleſiæ nulla eis opera impoſita. ut 12. q. 2. c.diaconi. & c.liberti. Eſt & quartũ ſpetiale ſecundùm quoſdam, nam liberti eccleſiæ ordinati in eccleſia bona collata eis in alios transferre non poſſunt. ut. ĩ.eod.titu.c de famulis. Sed contrarium obtinet in libertis priuatorum. ut inſti. de ſucceſ.liber.§.Sed noſtra. ſed poſſet reſponderi ad dec. quę loquitur in bonis collatis contemplatione eccleſię, aliàs ſecus.ut.12. q.3. c.1. & 2. uel loquitur in clericis non habentibus cognatos, aliàs ſecus.ut.12.q.2. c.epiſcopus qui filios; uel loquitur in his, qui manumiſſi ſunt ea conditione, ut poſt mortem eccleſia patrona ſuccedat in totum; alioquin nedũ res ſed & perſonas poſſunt etiam inuita eccleſia, quę manumiſit, ad alia loca transferre. ut.ĩ.eod.tit.c. Eo libentius. Libertus autem priuati, in quo ius patronatus retinet manumiſſor, promoueri non põt, ut.54. diſtinc.c.quicunque.
4 † Et notabis quòd prælatus eccleſiæ non poteſt manumittere ſeruum eccleſiæ, niſi dederit eccleſiæ duos ſeruos eiuſdem meriti & peculij. ut 12. q. 2. c. epiſcopus qui mancipium. An autem ſeruus manumiſſus & ordinatus in eccleſia, à qua extiterit manumiſſus, poſſit eccleſiam illam deſerere, & alteri in diuinis officijs deſeruire? ſtandum eſt diſtinctioni decr.ĩ.eod. c. eo libentius.
5 ¶ † Item cum priuata perſona manumittit ſeruum ſuum ordinandum in clericum, poteſt hoc in manumiſſione imponere manumiſſo, ut ſibi dicat horas canonicas; & ſi ſic impoſuerit tenetur ad

hoc ordinatus ; quòd ſi in ſuperbiam ela-
tus non fecerit, poterit degradari.ut.j.eo.
tit.c.nullus 54.d. c.frequens.& c.quicun-
que. Quidam tamen addunt de conſen-
ſu epiſcopi poſſe imponi, aliàs non. Nec
obſtat ſi opponatur q in collatione rei ſa
cræ uel ſpiritualis conditio apponi non
debet,quia manumiſſio eſt res ſpiritualis;
uel aliàs etſi in ordinatione hæc appona-
tur conditio,uitium non inducit,eo q eſt
circa operas ſpirituales, unde ipſa condi-
tio intelligitur ſpiritualis,& ſic non eſt ui
tioſa. ut ſ.de elec.c. ſignificaſti.j. eo.c.eo.
libentius. j.de præben.c.ſignificatũ.Qui-
dam tamen dixerunt,q ſine aliqua impo-
ſitione, manumiſſus & ordinatus tenetur
præſtare domino ſuo hoc ſpirituale obſe
quium de horis canendis, alioquin pote-
rit degradari ; non tamen in ſeruitutem
reuocari, unde clauſula quæ ponebatur
in hac decre.nullus, in ſi.ſecundum uete-
rem compilationem, illa ſi & ſeruus ſiat
domini ſui ſublata eſt;uiſum eſt enim cõ-
pilatoribus huius uoluminis abſurdum eſ
ſe, quòd manumiſſus iam in presbyte-
rum ordinatus,propter hanc ingratitudi-
nem in ſeruitutem laici reuocetur,ut no.
6 ſ.in diſtinctione.Aut ſeruus. ¶ † Sed qd
ſi dominus ſeruum uendicet, quem dicit
ſe inuito & ignorante ordinatum fuiſſe,
ubi hęc cauſa ſtatus agetur? Videtur quòd
remitti debeat ad locum unde aufugit.ut.
C. ubi cauſa ſtatus. l.ſi in poſſeſſione ; &
hoc uerum eſt,ſi eo tempore,quando fuit
ordinatus, erat in poſſeſſione ſeruitutis,
aliàs ſi erat in poſſeſſione libertatis, ibi
cauſa ſtatus agetur, ubi degit qui conue-
nitur.ut.C.ubi cau.ſta.l.3. Et hoc autem,
an ſit fugitiuus, an non?an erat in poſſeſ-
ſione ſeruitutis, aut libertatis quando ex
titit ordinatus,agetur & finietur antequã
cauſa ſtatus initium ſumat ut. ff. de libe.
cauſa. l. liberis. §. ulti. & l. igitur §. ergo
poteſt. Verius puto in hoc caſu hanc cau-
ſam,de qua agitur de reuocando clerico
de ſtatu clericali in ſtatum ſeruilem, in
foro eccleſiæ illius in qua eſt clericus
ordinatus,agi debere ; & puto ſyndicum
eccleſię ei,qui conuenitur,debere aſſiſte
re ; ceſſit enim ad tribulationem eccle-
ſiæ, cum clericus reuocatur ad ſtatum
ſeruilem, ſicut cum reuocatur ad curialẽ
ut.51.diſt.c.deſignata in ſi.& deponendus
eſt reuocatus, antequàm reddatur. ut 54.
7 diſ.c.nulli.¶ † Item quare ſeruus alienus
conſecratus redditur domino,& non res
aliena & conſecrata? ut 14. q. ult.c. com-
perimus.Reſpondeo,quia in rebus inani-
matis non perpenditur dolus, ſed in ho-
mine ſic. Item quia in rebus inanimatis
conſecratis conſecratio eſt in ſuperficie,
& ideo non debet à manu prophana tra-
ctari;Sed in homine eſt anima quæ tangi
non poteſt,32.q.7.c.licitè. ¶ Nunc uiden
dum eſt de ſecũda parte rubricæ.ſ. Quid
ſit manumiſſio? Vnde habuit originem?&
Quis poſſit manumittere & qualiter. 1
8 ¶ † Manumiſſio eſt libertatis datio.Nam
quàmdiu quis in ſeruitute eſt, manui &
poteſtati ſuppoſitus eſt; & manumiſſus
liberatus eſt à manu & poteſtate domi-
ni.ut inſti.de libertinis.in princip.Habuit
autem manumiſſio ſecundùm quoſdam
originem à iure gentium, ut cum anteà
uno communi nomine omnes homines
appellarentur, iſto iure tria genera ho-
minum eſſe cœperunt.ſ.Liberi,& his con-
trarium Serui.1.diſ.c.Ius autem naturale
&.c.ius gentium.12.q.2.c.cum redẽptor.
Et tertium genus libertini, qui deſierunt
eſſe ſerui.ut inſti de liberti.in princ. Alij
dicunt quòd ſeruitus ſumpſit originem 2
ab ebrietate Noe.& ita uidetur,quod à iu
re naturali.ut.35.diſt.c.ſexto die in uer.
non eſſet hodie ſeruitus, ſi ebrietas non
9 fuiſſet.¶ Manumittere poteſt † qui habet
adminiſtrationem rerum ſuarum, minor
autem 20. annorum poteſt inter uiuos
dare libertatem.ut.C.qui manu.non poſ.
l. ſi minor. in ultima uerò uoluntate, ex
quo teſtari poteſt in 14.anno,& manumit
tere poteſt.ut 2. q. 6. c.ei qui appellat §.
diffinitiua,in uerſ.Item ſi ſententia cõtra
ius. C. qui ma. non poſ. auth. Sed nouo
iure. Item epiſcopus poteſt manumittere
ſeruos eccleſiæ benemeritos, ut 12. q. 2.
c.ſi quos de ſeruis, poteſt etiam alios be-
nemeritos, dum tamen det eccleſiæ in
compenſatione duos pro uno eiuſdem
meriti & peculij. ut 12. q. 2. c. epiſcopus
qui mancipium. Item cauſa miſerationis,
ut. 12. q. 2. c.cum redemptor. uel illud

intellige in benemeritis. Item abbas po-
teſt manumittere ſeruum monaſterij, ſed
non pleno iure, quia non habet quod
compenſet.ut.54.diſt.c.abbati.§. hac au-
tem auctoritate; & tamen hoc intelligas
cum conſenſu epiſcopi & monachorum.
ut.12.q.2.cap.abbatibus, niſi conſuetudo
contraria ſit.ut ĩ. de his quæ ſi. a prę̨l.ca.
10 Ea noſcitur. ¶ † Manumiſſio fit multis
modis.ut inſtitu.de liberti.§. multis mo-
dis. Die feriato,& non feriato;iudice prò
tribunali ſedente, uel procedente; eſt
enim uoluntariæ iuriſdictionis manumit-
tere. ſecus in his quę ſunt contentioſæ ut.
3.quæſt.3.§. ſpacium. ¶ In ſumma notan-
11 dum, quòd ſublata hodie † eſt differen-
tia dediticiorum, qui toto tempore uitæ
ſuæ erant ſerui, & poſt mortem liberi;
& latinorum qui è conuerſo in uita ſua
erant liberi, in morte ſerui; omnes enim
liberti in manumiſſione ſua conſeque-
bantur perpetuam libertatem. ut inſtit.
de liberti.§. libertinorum. &.§.ulti. C.
de latina.liber.tol.l.1.Item libertus com
munis manumitti poteſt ab uno domi-
norum, ut cùm alij domini conſeruentur
indemnes. C.de communi ſeruo ma. l. 1.
Item libertus reuocatur in ſeruitutem
propter omnes cauſas ingratitudinis,prò
pter quas reuocatur donatio ut; in Auth.
12 ut liber de cætero.§.illud.collat.6.†Item
ſciendum eſt quòd ſi quis naſcitur ex pa-
tre liberto & matre ancilla, ſeruus eſt;
& ſi è conuerſo ex patre ſeruo & matre
libera, liber eſt; partus enim quo ad li-
bertatem & ſeruitutem ſequitur matris
conditionem ut. ĩ. eod.titul.c.ulti. C.de
rei uen.l.partus.ff.de ſta.ho.l. ex naturæ
&.l.cum legitimæ. 32. quæſt.4.c.liberi.&
in tantùm hoc uerum eſt, ut ſufficiat in
aliquo momento fuiſſe in libero uentre,
ut quis liber naſcatur.ut. ff.de ſta.ho. l.&
ſeruorum. In honoribus autem, muneri-
bus,& municipijs partus patrem ſequitur.
ut. C.de decu.l. eos, & l. exemplo, & l.
nullus ſolius. & ff.de ſtatu.ho.l. liberos,
& in tantum hoc uerum eſt, ut ſufficiat
filium conceptum eſſe ex decurione; quã
tum ad hoc ut patris conditionem ſequa
tur, quamuis ante ipſius natiuitatem pa-
ter eiuſdem deſierit eſſe decurio.ut. ff. de
decur. l. 2. §.in filijs. ¶ Sed ſi quæras in
quibus ſequitur conditionem patris iam
à decurionatu uel à ſenatu remoti? Re-
ſpondeo, in multis ut in l. ſuperiori.ff.de
decur.l. 2. §. filius.ff. de pœ.l.moris. §. &
iſte forte. C.de decurio.l.decurionem. &
l.decurionum filij.

SVMMARIVM.

1 *Ratiocinia quæ dicantur.*
2 *Ratiocinia quæ impediant promoueri.*
3 *Iurans ſoluere ad certum tempus, ſcribere uel aliud honeſtum opus facere, an antequam faciat, quod iurauit, poſſit aſſumere ordinẽ ſacrum, uel religionem intrare.*
4 *Iuramentum non uitiat qui in melius illud mutat.*

¶ DE OBLIGATIS AD RAtiocinia. Rub.

DICTVM eſt ſuprà de obnoxijs
conditioni ſeruili; nunc dicamus
de obligatis ad ratiocinia ordinã
dis, uel non. Videamus ergo quid ſint ra-
tiocinia, & quæ ratiocinia impediũt ali-
1 quem promoueri. ¶ Ratiocinia ſunt † ra
tionum redditiones, ad quas aliquis obli
gatur ex adminiſtratione rei publicæ uel
2 priuatæ.¶ Impediunt promoueri † ratio-
cinia, publica uel priuata. Publica ſunt
illa, quibus obligantur officiales curiæ
ex adminiſtratione aliqua ad rempubli-
cam pertinente.ut.C.de epiſcop.& cle.l.
officiales. Priuata ſunt illa quibus obli-
gantur aliqui ex adminiſtratione rerum
pertinentium ad priuatos, ut tutores, &
curatores, caſtaldiones, uel baliui ali-
quorum. ¶ Circa hæc ratiocinia publica
uel priuata quando impediunt promoue
ri ſic diſtingue. Aut promoueri uolentes
perſeuerant in officio. aut non. In primo
caſu ſic diſtingue, quia aut perſeuerant in
officio ſecularium perſonarum non miſe-
rabilium,& tunc non poſſunt promoueri.
ut.21.quæſ.3.ca.1.& infrà ne cle.uel mo-
na.ſecu.ne.ſe.immiſc.ca.1.&.2. Aut offi-
cio perſonæ eccleſiaſticæ, uel etiam ſe-
cularis ſed miſerabilis, & tunc poſſunt
promoueri, ſi aliud non impediat ut 86.
diſt.

diſt.c.peruenit.89.diſ.c.iudicatum 16.qu. 1.c.monachi. In ſecundo caſu cùm nō perſeuerant in officio, remaneant tamen adhuc obligati ex adminiſtratione, ſubdiſtingue; quia aut ſunt obligati reipu. aut perſonæ priuatę. Si reipublicæ, non debent promoueri ante reddita ratiocinia ut 51.diſt.c.præterea.C.de epiſ.& cleri.l. officiales; obligati enim reipublicæ ex adminiſtratione arceantur ab honoribus, ſecus ſi aliàs ſint debitores ex cauſa mutui uel ſimili.ut.ff.de mu.& ho.l.reſcripto.§.debitores.C.de epi.& cle.l.quiſquis emenſis. Si enim remanent obligati priuatæ perſonæ, ſubdiſtingue. Aut in ipſa promotione mouetur eis quæſtio, uel eſt mota, aut non. In primo caſu iterū ſubdiſtingue, quia aut mouetur quæſtio de perfidia & de dolo; aut de culpa tantùm. Si de dolo uel perfidia non debent promoueri ante deciſam litem. ut 81.diſt.c. tantis 23.diſt.c.illud.ꝫ.de accu.c.omnipotens, & in hoc caſu loquitur hæc decre. debet tamen taxari tempus infrà quod quæſtio decidatur.ar.ꝫ.qui filij ſunt legi. c.lator.C.de ingenu.ma.l.diffamari. Si uerò moueatur ſibi quæſtio, uel prius ſit mota de culpa tantùm, poſſunt promoueri non obſtante creditoris reclamatione; cum lis poſtea poſſit procedere ſicut prius, & etiam ſub eodem iudice.ut.ff.de iudi.l.ubi.&.ff.de iuriſd.om.iu.l.cum quidam. ¶ Si autem non moueatur eis quæſtio nec eſt mota, poſſunt promoueri nō obſtante obligatione; niſi manifeſtū eſſet ipſos teneri de dolo, tunc enim poſſet, & debet epiſcopus ipſos ex officio ſuo repellere, ſicut quoſlibet criminoſos & infames.ut 2.q.7.c.alieni 6.qu.1.c.infames .ff.de poſtu.l.quos prohibet. Sed & curiales promoueri non poſſunt, quamuis ab adminiſtratione ſint iam liberati, quod intelligo in his qui ſeua, turpia, uel inhoneſta exercuerunt, ut milites, executores, & apparitores.ut 51.diſt.c.ſ.& 3.46.diſt. c.clericus.de conſe.diſt.2.c.pro dilectione. Curiales autem qui non talia exercent, ſed in ciuilibus & pecuniarijs cauſis officium ſuum impendūt, ut tabelliones & aduocati, a promotione nō excluduntur.ut 61.diſtin.c. oſſius. Cęterum ſi in cauſa ſanguinis, officium uel miniſterium ſuum præſtant, contrahunt irregularitatem Iudex, aduocatus, procurator tam actoris quàm rei.licet Bern.contrarium dixerit in procuratore rei, aſſeſſor; apparitor, notarius, ſententiam ſcribens, uel actor, item ſententiæ dictator, omnes iſti contrahūt irregularitatem.ut 51. diſtinct.c.aliquātos.& c.ſi quis poſt.infrà ne cle.uel.mo.c.ſententiam. ¶ Quæritur

5 † de eo qui iurat ſoluere ad certum tempus, ſcribere, uel aliud honeſtum opus facere, antequam faciat quod iurauit, an poſſit aſſumere ordinem ſacrum, uel intrare religionem? in clerico planum eſt, quòd ordines aſſumere poteſt, quia aut nihil habet, & tunc liberè poteſt cædere bonis; & inanis eſt actio quam excludit inopia debitoris.ut.ff.de dolo.l.nam his. 14.q.6.c.ſi res; & eius periculo nihil eſt, qui nihil habet.ut.ff.de fur.l.itaque fullo. Vel ſi habet, non minus remanet poſt ordines obligatus ſcribere omnia, uel aliud honeſtum opus poteſt facere poſt ordines, ſi ſe ad hoc ante ordines obligauit, dummodo per hoc non impediatur diuinum officium ut 21.quæ.1.c.clericus; uel alium ſubroget loco ſui.ut.C.de epiſc.& clerici.l.quiſquis cēſibus.&.l.in eccleſijs. In eo autem qui uult ingredi monaſterium, dico quòd non obſtante tali obligatione intrare poteſt, excuſante ipſum zelo religionis; & afflatu ſancti ſpiritus. ut 19.q.2.c.duæ ſunt infrà de re.& tranſe. ad reli.c.licet.monaſteriū aūt tenetur ſatisfacere de his, quæ contulit eidem ingreſſus.ut 19.quæſt.3.c.qua mulier.C.de epiſ.& cle.l.Deo nobis.§.1.Sed etſi nihil cōtulit, ſi tamen poſt ingreſſum ipſius monaſterio aliqua quæſiuit ex pſona ipſius, puta per ſucceſſionē hæreditariā, uel alio modo, in tantum tenetur quantum illud eſt quod quæſiuit illi, cui monachus eſt obligatus ar.19.quæ.ult.c.ſi qua. Sed ſi non ſatisfaciat nec monachum defendat, patietur miſſionem in poſſeſſionem bonorum illorum.ut.ar.ff.de cap.dimi.l tutelas.§.ſi libertate. inſtitu. de acqui.per arroga. in fi.uel monachus in monaſterio faciet quod promiſit, dum tamen nō impediatur obſeruantia regularis.ut. in

clericis

clerico dictum eſt. ſ.aliàs ſecus, ut C. de epiſ.& cle.l.omnes, & l.generaliter, & in auth.ſed neque;uel ſaltem faciet per uliū quod iurauit. ut. C. de caducis tol.l.una. §.ne autem.C.de epiſco.& cle.l.ad ſimilitudinem. quamuis ſit argu. contra. ff.de ſolu.l. inter artifices. C. de decu.l. nullus qui nexu.j.de offi.dele.ca.ul. Non obſtat his.53.diſtin.c.legem. 54.di.c. quicūque, quia illa intelliguntur de perpetuo obligatis,puta de ſeruis curialibus & conſimilibus;& ex his,quæ ſuperius dicta ſunt,patet terminatas eſſe quæſtiones illas de poteſtate, qui iurauit regimen ciuitatis; de magiſtro,qui iurauit regimen ſcholarium per aunum; de capellano,qui iurauit ſeruire in officio capellaniæ, an iſti poſſint religionē intrare; non enim iuramentum uiolat, qui in melius illud mutat, ut j. de iureiu.c.peruenit. Sunt autē rationes quare curiales,de quibus dictum eſt, promoueri non poſſunt. Prima, quia quædam ſunt uiles perſonæ, & frequenter contrahunt irregularitatem ex officio ſuo. Secunda, quia multum moleſtatur eccleſia, & incommoda multa patitur propter tales, quando reuocantur ſeu repetuntur. Tertia ratio eſt,quoniam præſumitur cōtra eos quòd non tranſeant ad clericatum uoto religinis, Sed ut fugiant ratiocinia dominorum ſuorum 51. di. c.1.2.& 3.54.di.c.legem.

SVMMARIVM.

1 *Corpore uitiati qui dicantur.*
2 *Debilitatus quis dicatur, & quis mutilatus. num.2.*
3 *Magnum membrum quod dicatur.*
4 *Mutilatus in membris an ualeat ad clerum admitti.*
5 *Digitos ſex habens in manu non impeditur ordinari.*
6 *Oculum unum alio habens groſſiorem,uel utrūque eminentem, promoueri poteſt.*
7 *Promoueri non poteſt, & promotus deijcitur, qui ſibi manus uiolentas intulit.*
8 *Virilia ſibi abſcindens an ſit ordinandus.*

¶ DE CORPORE VITIATIS. Rubrica.

TRactauimus ſupra de impedimento originis & obligationis ad ratiocinia.Nunc uideamus de impedimento corporis, & ideo ſubijcitur rubrica de corpor.uitia. ¶ Videamus igitur
Qui dicantur corpore uitiati: & Quare à
1 promotione repellantur.¶ Corpore † uitiati
dicuntur debilitati,uel mutilati;debilitatum appello illum, qui membrum
habet ſed inefficax,ut oculum cæcum,ma
2 num aridam,crus confractum; † mutilatū
appello,qui aliquo membro caret. Mutilantur
aliqui in membris apparentibus, alij in occultis; & qui in apparentibus
aliqui in magno membro, alij in paruo.
3 † Magnum membrum intelligo in quantitate
ut manum; in decore,ut occulum,
4 ſiue naſum. † Mutilatus in membris non
apparentibus per caſum, uiolentiam, uel
timorem ægritudinis ordinari poteſt; ſed
ſponte non poteſt ut.55. diſtin.c. ſi quis a
medicis.& ca.qui partem &.c. ſi quis per
egritudinem. Mutilatus in magnis & apparentibus
membris, etiam ſi caſu, uel
uiolentia hoc fiat, ſeu metu morbi, non
promouetur.ut 55. diſt.c. ſi euangeliſta.
Si uerò in modico, ut pote in parte digiti,
dummodo mutilatio illa non inducat
deformitatem,uel debilitatem,poteſt
promoueri.ut j.eod.titul.c.1. & ult.aliàs
ſecus.ut j.de clerico ęgro.c.presbyterum
5 † Quid ſi quis habeat ſex digitos in
manu? Reſpondeo,non impeditur, quia
ut ait Offilius defectus membri uel augmentum
non conſideratur,ſed uſus impedimēti,ut.ff.de
ędi.edi.l.Item Offilius.
6 ¶ † Item quid ſi quis oculum unum alio
habeat groſſiorem,uel utrunque habeat
eminentem? Reſpondeo, talis non impedirur,
quia nec eſt morboſus. ff. de ędi.
edic,l.qui clauum. §. 1. Et nota quòd talia
impedimenta inſpectioni oculorum
ſuperioris ſubijci debent; quia in talibus
ſegniùs irritant animos dimiſſa per aures,
quàm quę ſunt oculis ſubiecta fidelibus,ut
j.eod.titul.c. 2; ſicut cum agitur
finium regundorum.ut.C.finium reg.l. 3.
ff.eod.tit.l.ſi irruptione; ſicut cum agitur
de ætate ut. ff. de minoribus. l. minor ex
aſpectu;ut cum quæritur an aliqua ſit uirgo
uel corrupta.27.quæſt.1.c. nec aliqua;
ut

ut cùm agitur ſit prægnans uel non ut.ff. de uentre inſpicen.l.1.¶ In ſumma ſcien-
7 dum † eſt quòd, qui ſibi manus uiolentas intulit, non promouetur, & ꝓmotus deijcitur. Eſt ratio, quia præſumitur, ꝙ omne malũ in alium ſit auſurus qui in ſeipſum ita ſæuit.ut.ff.de ædi.l.c.dic.l. cum autẽ.§. excipitur; qui enim ſibi non pepercit, multo minus parcet alij. ut.ff. de bo.corũ qui mor. ſibi con.l. ultima; qui ſibi non parcit, tibi uel mihi quomodo parcet? Eſt & alia ratio in iſto, quia ſui eſt homicida, & dei conditioni inimicus ut.55. diſt.c. ſi quis abſcidit. In illo igitur qui ſibi membrum amputat, eſt cauſa irregularitatis ſæuicia, ſiue magnum membrũ amputet, ſiue paruum; ſi tamen fuerit cauſa inciſionis languor, caro ei putrida reſecanda eſt.ut 23. quæſtio.3. c.reſecandæ. In alijs uero quæ ſine culpa ſua ab alijs uel caſu fortuitu mutilantur, eſt cauſa irregularitatis deformitas uel debilitas; quæ autem deformitas uel debilitas irregularitatem conſtituat, eſt in arbitrio ſuperioris. ut j.
8 eod.tit.c.2.¶ Sed quæritur † de illo qui ſibi uirilia amputauit ut ſit caſtus. Et eſt dicendum quod irregularis eſt, tanquam ſui ſit homicida.ut 55.diſt.c.ſi quis abſciderit,&.c.ſi quis à medicis; & ideo deponendus. Nec obſt.j.eod.tit.c.ſignificauit. ibi enim ex gratia & diſpenſatione permittitur ſacerdoti illi miniſtrare in ordinibus inferioribus ſacerdotio; illi enim ſunt enunchi. Hierony. Mihi placẽt quos caſtrauit non neceſsitas, ſed uoluntas ut 55.q.5.c.tunc ſaluabitur. Nec eſt uerum quod ruſtici dicunt; Quòd ſi quis à medicis, uel ab hoſtibus ſectus ſit, non aliter poſsit miſſam cantare, niſi teſtes ſuos gerat in burſã ſiccos, quaſi tunc habeat omnia membra. Sed non curo, utrum habeat quis teſtes uirides, an ſiccos; quia defectus membri illius nec deformitatem, nec debilitatem quantùm ad officia diuina, inducit.

SVMMARIVM.

1 *Bigamia quid ſit, & qualiter contrahatur, & quot ſunt ſpecies bigamiæ.*

2 *Bigami quare non poſſint promoueri.*

3 *Caſtitas quare maior exigatur in fœmina quã in maſculo.*

4 *Conſecratio epiſcopi cum ſit maior & dignior, quàm conſecratio uirginum, quare poteſt conſecrari in epiſcopum, qui non ſolũ uxorem habuit; ſed etiam qui poſt uxorem, habuit concubinam.*

5 *Promoueri an poſſit ille, qui aliquam fornicariè deflorauit, & illam poſteà in uxorem duxit.*

6 *Promouendus an ſit, qui credens contrahere cum uirgine, eam corruptam inuenit.*

7 *Promoueri an poſſit habens unam uxorem quam non cognouit, & illa mortua duxit aliam uirginem & cognouit; uel ex conuerſo primam cognouit ſecundam non.*

8 *Sacerdos non ſit, cuius uxorem conſtat adulterium comiſiſſe.*

9 *Maritus, qui uxorem de adulterio accuſauit, & pendente accuſatione illi petenti reddit debitum, an promoueri prohibeatur.*

10 *Contrahens matrimonium cum uidua, nudatur omni priuilegio eccleſiaſticæ dignitatis.*

11 *Diſpenſari an poſſit cum bigamo.*

¶DE BIGAMIS. Rubrica.

VIdimus de quibuſdam irregularitatibus, ſed quia inter alias, bigamina non nimia reputatur; Icircò hic poſt quoſdam tractatus de irregularitatibus, ſubijcitur rubrica de bigamis: Vel aliter continuabis. Dictum eſt ſuprà de quibuſdam irregularitatibus, ſiue impedimentis, quæ ſine peccato proueniunt; ſed quia bigamia ſine peccato contrahitur. ut 31.q.1.c. aperiant c. Deus c. quòd ſi dormierit; Ideo hic ſupponitur rubr.de bigamia. Videamus igitur Quid ſit bigamia: Quot ſunt ſpecies bigamiæ; & quare bigamus non poteſt promoueri; Et an cum bigamo ualeat diſpenſari. ¶ Bi-
1 gamia † eſt defectus ex ſecundis nuptijs proueniens. ¶ Contrahitur autem bigamia proprio ſumpto uocabulo, cum quis ſucceſſiuè & diuerſis tẽporibus duas legitimas habet uxores.ut 31. q.1.c.aperiant. quod intelligo, ſi cum utraque matrimonium conſumetur, aliàs ſecus. arg. j.eo.tit. c.debitum. 34.di.c. Valentiniano. Largè autem

autem & improprie ſumpto uocabulo bigamia multis modis contrahitur, ut cum quis ſimul habet duas uxores; quod ad factum conuenit retorqueri, quia cum neutra matrimonium tenet, ſi ſimul contractum eſt cũ utraque, ut j.cod.tit.c.nuper. in prin; uel tenet tãtùm cum altera. ut 34. diſ.c. chriſtiano. 31.q.1.c. quomodo. j. de diuor.c.gaudęmus. Item qui habet unam de iure, & ea mortua contrahit cum alia de facto, bigamus reputatur; non propter ſacramenti defectum, cum in ueritate bigamus non exiſtat; ſed propter intentiõnis affectũ cũ opere ſubſecuto. ut j.co.tit. c.nuper, in fin. Item qui contrahit cum corrupta, ideſt ab alio cognita, ſicut bigamus repellitur, ut 32. diſt.c. ſeriatim. 34. diſt.c. currendum. & c.præcipimus. Item quicunque habuerit duas uxores ante baptiſmum; ſiue poſt baptiſmum; ſiue unam ante baptiſmum, & unam poſt, bigamus eſt. ut 34. diſt.c.ſi quis uiduam 26.diſt.per totum. Sed in ultimo membro Hierony. aſſerit non contrahi bigamiam, ut 26.diſt. cap.1. Sed illud non tenet ut probant ſequentia c. de eodem; & idem dico in eo, qui de facto ducit ſecundam uiuente prima: Idem in clerico qui ante ſacros ordines habuit unam, & poſtea de facto duxit aliam. ut j. cod. titu. c. ulti: Idem in his, qui contempta profeſſione præuaricantur promiſſionem de continendo, & contrahunt de facto. ut 27. q. 1. cap. quot quot.

2 ¶ Quatuor † autem ſunt rationes propter quas bigami repelluntur à promotione, quas aſſignaui s. de tempo.ordi. §. monogamus. Et nota in matrimonio attenditur duplex ſacramentum, propter duplicem coniunctionem, quæ eſt in eo per carnis copulam conſummato. prima eſt coniunctio animorum. Secunda corporum. prima coniunctionem ſignat fidelis animę ad deum, hoc diſſoluitur per ſequens peccatum; ſicut & illa ante carnalem copulã, per religionis ingreſſum. ut j. de conuerſi. coniuga. c. uetuit. &. c. ex publico. Secũda, ſcilicet, coniunctio corporum ſignat coniunctionem Chriſti & eccleſię, hoc fuit matrimonium initiatum in prophetis & patriarchis; ratum in tempore gratiæ. ſ. in natiuitate Chriſti, quando ipſe lapis angularis cœpit ędificare eccleſiam; unum de iudæis, alterum de gentibus parietem erigens; conſummatum in cruce; uel ratũ fuit in cruce, conſummabitur in patria. Auguſt. ſuper locum illum, nunquid qui dormit, non adijciet ut reſurgat, ait nota, quod dicit qui dormit, quia ſicut de latere dormientis Adę, qui erat forma futuri Chriſti, aſſumpta eſt coſta de qua formata eſt Aeua, ita dormiuit Chriſtus ſomno mortis, ut de latere dormientis, dę quo profluxerunt ſanguis & aqua, quæ ſunt noſtræ redemptionis ſacramenta, formetur ſibi ſponſa eccleſia ut j. de bap. & eius effec. c. maiores. & j. de cele.miſ. c. in quædam &. c. Cum Marthæ. §. quæſiuiſti. ¶ Item in eadem ſecunda coniunctione ſignificatur coniunctio deitatis & humanitatis facta in utero uirginali. ut 26. diſt.c.acutius. de con. diſt. 2. c. In Chriſto pater. j. cod. cap. debitum. Cum ergo tam coniunctio Chriſti & eccleſię, quàm unio deitatis & humanitatis, unica ſit & reiterabilis, meritò ſignificatur in primi matrimonij coniunctione carnali; ſed cum quis tranſit ad ſecundam uxorem, recedit ab unitate, tendens in pluralitatem; & ideò non poterit de cætero ſignificare dictam unitatem & reiterabilem cõiunctionem; ubi enim ſignificatum eſt unitum, & ſignificans unum eſſe debet, hanc rationem ponit Augu. licet obſcurè 26. diſt.c. acutius. in fi. & ita contrahitur irregularitas

3 bigamię. † Sed quæritur quare maior caſtitas exigatur in fœmina, quàm in uiro? nam maritus corruptæ, uel ab alio cognitæ promoueri non poteſt. ut 34. diſtin. c. Curandum. & c. præcipimus. & c. ſi cuius. & 30. q. 5. c. qualis. Sed ille qui antè uxorem, uel poſt habuit concubinam, poteſt promoueri. ut 34. diſ. c. fraternitatis Dicit Hugu. Vir ſignificat eccleſiam militãtem, quæ in poteſtate habet, ut adulterando & à fide exorbitando recedat à ſuo Chriſto, & ideo non eſt in eo ſacramenti ſignificatio, ut non obſtet quòd carnem ſuam diuiſit in plures. Vxor autem ſignificat Chriſtum, qui nunquam eccleſiam ſuam dimiſit; ipſe enim eſt fons proprius, cui non communicat alienus. ut j. de regula. & tranſe. c. licet. in fi. Alij dicunt & uerius

ſicut

ſicut puto. Quòd uir ſignificat Chriſtũ,
qui ſibi copulauit ſynagogam, & poſteà
eccleſiam, quæ ſemper uirgo permanſit,
ſaltem mente. Vnde dicit Apoſtolus. De
ſpondi uos uni uiro uirginem caſtam.ut
27.q.2.c.nuptiarum, & ideo exigitur ꝙ
uxor una non diuiſerit carnem ſuam in
plures, quod ſi fecerit. deeſt ſignificatio
ſacramenti unitatis. ¶ Item quæritur cũ
4 † cõſecratio epiſcopi maior ſit & dignior
quàm conſecratio uirginum, quare põt
conſecrari in epiſcopum, qui non ſolum
uxorem habuit, ſed etiam poſt uxorem
habuit concubinam? ut 33.diſt.c.habuiſ-
ſe.34.diſt.c.fraternitatis. Sed ſi qua fuit
corrupta ante baptiſmum uel poſt, ſpon-
te, uel ui; cum peccato, uel ſine, non po-
teſt inter ſacras uirgines cõſecrari? ut 26.
diſt.c.acutius. Reſpondeo, Sacra uirgo
ſignificat eccleſiam triumphantem, non
habentem maculã ſine rugam ut de pœn.
diſt.1.c.eccleſia.21.diſt.c.quamuis 32.qu.
4.c.recurrat. Sed epiſcopus ſignificat ec-
cleſiam militantem, in qua ſunt boni &
mali uſque ad ultimam ſegregationem,
quæ fieri habet in littore, hoc eſt, in fine
ſeculi, ut 26.diſt.c.acutius, in fi.2.qu.1.c.
5 multi, circa fin. Item † quid ſi quis deflo-
rauerit aliquam fornicariè, & poſteà du-
cet illam in uxorem, nunquid poterit ꝓ-
moueri? Dicunt quidam quòd ſic, quia
unus unius, nec carnem ſuam diuiſit in
plures; & illa eſt unica unici, nec carnem
ſuam diuiſit in duas; quod uidetur ſuffi-
cere.ut infrà eo.ca.debitũ 26.diſt.c.acu-
tius.& argu.infrà qui fil.ſunt legi.c.tanta.
Alij dicunt contra, ꝙ uirgo debet eſſe eo
tempore quo contrahitur matrimonium,
& ducitur uxor, ad hoc ut uir non fiat ir-
regularis.argu.32.diſtin.c.nemo 34.diſt.
in c.curandum &.c.præcipimus.& uide-
tur expreſſum 30.quæſtio.1.c.qualis, in
uer.uirgo caſta deſpõſata in uirginit.&c;
Et cùm primi exponunt, uirgo, id eſt, non
ab alio cognita, quorum opinio celebrior
6 eſt. Item, † quid ſi aliquis credit contra-
here cum uirgine, & inuenit eam corru-
ptam? Reſpondeo, non debet promoue-
ri, cum ſit maritus corruptæ.ut 51.diſt.c.
qui in aliquo; nam in tali caſu non excu
ſat error, uel uiolentia.ut 32.quæſti.5.c.

ille autem. Lex autem promotionis fa-
ctum requirit, non uoluntatem. ut 15.q.
7 1.cap.ultimo. ¶. Item † quid ſi quis habet
unam uxorem, quam nõ cognouit; & il-
la mortua ducit aliam uirginẽ; & cogno-
ſcit; uel è conuerſo, primam cognoſcit;
ſecũdã nõ, nunquid repelletur? Dico ꝙ
non, quia nõ diuiſit carnem ſuam in plu
res, & ſic non deficit in eo ſacramentum;
ut.j.eod.tit.c.debitum. Et idem dicas ꝓ-
pter eandem rationem, ſi quis uxorẽ du-
cat mulierem ab alio deſponſatam & tra-
ductam, ſed non cognitam, quia primus
maritus morte preuentus eſt.ut 34.diſt.
8 cap.ultimo. ¶ Item † pone, quòd aliquis
contraxit cum uirgine, & cognouit eam,
illa poſtmodum cognoſcitur ab alio, de-
inde maritus ignorãs hoc cognoſcit illã,
nunquid efficitur irregularis? Reſpondeo,
ſic nec poterit promoueri.ut 34.diſt.c.ſi
9 cuius uxorem.& cap.ſequẽ. ¶ Item † quid
ſi maritus accuſet uxorẽ de adulterio, &
pendente accuſatione illa petit debitum,
ipſe reddet, quia tenetur ad hoc, cũ non
debeat ſpoliari poſſeſſione ſui corporis
uſque ad ſententiam.ut 11.quæſt.1.c.quia
res 8.quæſtio.4.c.nonne. 33.quæſti.2.c.ſe
culares 35.q.6.c.multorum, & fortè etiã
præcipitur ſibi ab eccleſia reddere debi-
tum, nunquid & iſti paratur præiudiciũ
ut promoueri non poſſit? Reſpondeo ſic,
quia ut.ſ.dixi irregularitas ſæpe contra-
hitur ſolo facto abſque peccato, & abſque
uoluntate; quidam tamen uoluerunt di-
cere contrarium, ꝙ iſte patiatur & non
agat. Item notabis quod in hoc caſu plus
meretur luxuria caſtitate; caſtitas enim
eſt in matrimonio.ut 31.diſt.c.nicena, in
fornicatione luxuria.ut 32.quæſtio.4 c.
in eo.& matrimonij repetitio inducit ir-
regularitatem indiſpenſabilem; repeti-
tio fornicationis non, ut.j.eo.tit.c.quia.
Reſpondeo, hoc non contingit ratione
peccati, ſed propter defectum; non enim
peccatur contrahendo ſecundum uel ter-
tium matrimonium ut 31.q.1.c.aperiant
&.c.quod ſi dormierit. Sed deeſt ibi ſigna
culum ſacramenti.ut.j.eo.tit.c.debitum.
10 † Item notabis quod ubi quis de iure cõ-
trahit cum aliqua uidua, nudatur omni
priuilegio eccleſiaſticæ dignitatis.ut 84.

diſt.c.quiſquis; ſi uerò matrimonium de iure non teneat, nõ contrahitur bigamia; quia non eſt uiduæ maritus, qui non eſt ſimpliciter maritus, unde retinet priuilegiũ clericale. Sed circa ordines, cum eo, tanquam bigamo, diſpenſari non licet; non propter ſacramenti defectũ, ſed propter affectum intentionis, cum opere ſubſecuto. ut. j. eod. tit. cap. ultim. unde cũ aliquis contrahit cum illa, cum qua de iure non poteſt conſiderato opere ſiue facto, contrahens efficitur infamis, etſi nuptiæ nullũ ſortiantur effectum. ut. ff. de his qui no. infa. l. qđ ergo. §. 2. Quandoque tamẽ magis conſideratur affectus, quàm effectus, uel quàm ipſum factum depoe. diſt. 1. c. hæc autem uerba. infrà de cleri. non reſiden. c. relatum. ff. de condi. & demon. l. hæc conditio filię meę. Quandoque plus factum quàm iuris effectum ut ſuperius dictum eſt, & probatur. j. de conceſ. præb. & ec. non ua. c. literas. ff. de condi. inſti. l. mulier. §. ſi quis. infr. de ſponſa. c. iuuenis.

21 Diſpenſari † cum bigamo nõ poteſt. ut. j. eod. c. Super eo. & c. ult. hoc enim eſſet cõtra Apoſtolũ, ut dicitur in d. c. ſuper eo. Sed contra 34. diſt. c. lector. Solutio, dixerunt quidam, Papam diſpenſare poſſe, nec eſt contra Apoſtolum, quia etſi prohibuerit bigamum ordinari, non tamen cũ eo prohibuerit diſpenſari. nam & Apoſtolus prohibuit criminoſum promoueri. ut 25. diſt. c. unum. §. nunc autem; & tamen cum criminoſis diſpenſatur. ut. j. de iudi. c. at. ſi clerici; nec eſt contra Apoſtolum, ſed præter; uel dic, propriè non obſtat prohibitio Pauli, quia Papa maior eſt in adminiſtratione Paulo. ut 21. diſt. c. j. Papa. n. eſt loco Petri, qui maior fuit Paulo. ut 2. q. 7. c. puto 21. diſt. c. in nouo. unde dicitur quod Lucius papa diſpenſauit cũ Archiepiſcopo panormitan. q. bigamus fuit; uel dic, quod in illo. c. lector dicitur, diſpenſari poſſe in ſubdiaconatu, qui ſecundũm primitiuam eccleſiam nõ erat ſacer ordo. ut 32. diſ. c. eos. 60. diſt. c. nullus. hodie ſecus. ut. ſ. de ſeruis non ordinan. c. miramur. quid autem circa hoc ſcripſerit Nicolaus ſurioſus, nota ſuprà de reſcriptis. §. contra ius.

SVMMARIVM.

1 *Peregrini qui dicantur.*
2 *Peregrini an repellantur à ſacramentis.*
3 *Peregrini quare & quando repellantur a promotione.*
4 *Clerici peregrini permittantur ſuos ordines exequi in diœceſi aliena, ſi habent literas teſtimoniales.*
5 *Sigillum capituli uel conuentus fidem facit.*
6 *Clericus peregrinus aſſerens literas teſtimoniales ſuæ canonicæ ordinationis amiſſas, & probans per teſtes ipſam ordinationem an ſit admiſſibilis.*
7 *Inferior ab epiſcopo ius habens inſtituendi in aliqua eccleſia, peregrinum & ignotum inſtituere non debet.*

¶ DE CLERICIS PEREGRINIS. Rubr.

INTER alios qui ab ordinibus excluduntur arcendi ſunt peregrini; ideo ſubijcitur hic rubrica de clericis peregrinis. ¶ Videamus igitur hic, Qui dicantur peregrini; Quare à promotione repellantur; & Quando admittantur.

1 † Peregrini poſſunt hic appellari omnes qui non ſunt de epiſcopatu ordinantis ſiue ſint clerici, ſiue laici; quia tales recipi non debent ab epiſcopo alieno ad ordines, uel dignitates, uel eccleſiaſtica ſacramenta ut 71. diſt. per totum. & ſpecialiter. in cap. primatus. j. de parochijs. ca. 2. & 3. & quod omnes tales dicantur extranei, eſt arg. 3. quæſt. 6. c. peregrina. & 6. q. 3. c. 1. & 2. Sed & incolę, quorum uita, genus, origo, & irregularitas ſunt ignota epiſcopo, ſimiliter ab his, quæ ſuperius dicta ſũt, excluduntur. ut 24. diſt. c. quando epiſcopus 42. diſ. c. 5. quieſcamus, in uerſ. ſi enim in clero. & ar. 2. quæſt. 7. c. quærendum. in uerſ. quorum uita & libertas neſcitur.

2 † Repelluntur etiam tales à ſacramentis, ut de conſecra. diſtin. 2. c. tribus; ſi tam n aliquis ſit incola notus, ſed indignus; & ſua indignitas ſoli epiſcopo ſit cognita, ab ordinibus excludi non poteſt. ut. ſ. de tempo. ordi. c. ex tenore, nec ſacramentis. ut de conſecra. diſtin. 2. c. non prohibeat. Repel-

3 † Repelluntur aũt iſti à promotione duabus de cauſis. Vna, quia non licet epiſcopo falcem ſuę iuriſdictionis mittere in menſem alienam, iudicando uel ordinãdo ſubditos alienos. ut 71. diſt. per totum 6. q. 3. per totum 9. q. 2. per totum. Secunda cauſa eſt, quia tales ſolent eſſe pro magna parte criminoſi, infames, excommunicati, uel aliàs irregulares. Item ſæpe mentiuntur habere ordines, cum non habeant; uel maiores habere, quam habeãt. ut 98. diſt. c. Afros 19. q. 2. c. duæ. ¶ Permittuntur
4 † autem clerici peregrini ſuos ordines exequi in diœceſ. alienis, ſi habeant literas teſtimoniales ſigillatas. 5. ſigillis epiſcoporum. ut infr. eo. tit. c. 1. 98. diſt. c. epiſcoporum. & infr. eo. tit. c. 1. 98. diſt. c. 1. & 2. Sed quare tot, cum aliàs ſuffi ciat ſigillum proprij epiſcopi. ut 71. diſti. primatus 19. quæſtio. 2. c. duæ. infr. de fide inſtrum. c. 2. de teſti. c. cum à nobis 11. qu.
5 3. c. curiæ. & c. debent; † cum ſigillũ capituli fidem faciat, ut infr. de app. c. ſignificauit, & ſigillũ conuentus. ut infr. de proba. c. tertio loco? Reſpondeo, Vnum ſufficit, ſi eſt notũ, quinque requiruntur, ſi ſunt ignota. Sed uidetur quod mille ignota non ſufficiant. Ad quod reſpondeo, faciliùs falſatur ſigillum unius epiſcopi, quàm quinque. Nam circa maiorem maius periculum uertitur. ut 42. diſt. c. quieſcamus. 7. q. 2. c. ult. ff. ad. Carbo. l. 1. §. ſi qs non ab aliquo. Io. tamen dicit, quod niſi aliqua cognitio habeatur de ſigillis, uel de eccleſijs, quarum ſigilla eſſe dicuntur; nullatenus eſt credendum, ſiue ſint quinque ſiue plura; & hæc omnia uera ſunt, ſi clericus peregrinus & ignotus uelit publicè officium ſuum exequi, uel celebrare ſi ſe dicat ſacerdotem. cæterum in ſecreto, & ex deuotione poterit ſuſtineri, etſi nullas habeat literas ſuper ſua ordinatione, uel teſtes. ut infr. eod. tit. c. tuæ. Suſtineri ideo dico, quia gratia fit extraneo ſacerdoti, & maximè ignoto, ſi permittatur in alia diœceſi celebrare: Nam & prælato fit gratia, ſi permittatur celebrare in prouincia, uel diœceſi aliena. ut s. de uſu pal. c. ex tuarum; & maximè ſi permittatur ordinare. ut 9. q. 2. per totũ. Item quòd ſuperius dictum eſt, quinque ſigilla requiri, locum habet in ultra marinis, & alijs naldè remotis. ut infr. eo. tit. cap. j. In alijs autem clericis non tam remotis ſufficit ſigillũ ſui epiſcopi. ut 71. & 73. diſt. per totum. & 71. diſtin. c. extraneo. & cap. hortamur. ¶ Quid ſi quis di-
6 cat ſe literas amiſiſſe? † Reſpondeo, ſi probauerit per teſtes de ſua canonica ordinatione, & de proprij epiſcopi commẽdatione, quia hæc duo in literis contineri debuerunt, puto ipſum admittendum. ut infr. eod. tit. c. inter. & cap. tuæ. De commendatione epiſcopi ideo dico, quia ſine licentia ſui epiſcopi non dicuntur clerici peregrini. ut de cõſecr. diſt. c. 5. c. nõ opor
7 tet. † Si autem quis inferior ab epiſcopo ius habet inſtituendi in aliqua eccleſia, peregrinum & ignotum inſtituere nõ debet. ut 71. diſt. c. hortamur. Alioquin talem inſtitutum poteſt epiſcopus amouere. ut infr. eod. tit. c. ultim. Dantur autem peregrinantibus literæ dimiſſoriæ, uel cõmendeticiæ. ut infr. eo. tit. c. tuæ 71. diſti. cap. penult. & ultim. 19. q. 2. c. duæ; & uocantur literæ dimiſſoriæ uel commendaticiæ, quia per eas dimittuntur & licentiantur peregrinantes, & in eis commendantur. Has literas non faciet epiſcopus, niſi poſtulatus, ne pateat materia euagãdi. ut 72. diſt. c. 1. Has literas archidiaconi concedere non poſſunt. ut inf. de offic. archidiac. c. ſignificaſti.

SVMMARIVM.

1 *Archidiaconus an primus præſit in eccleſia poſt epiſcopum.*
2 *Archidiaconus an præeſſe debeat archipreſbytero.*
3 *Maioritas quotuplex ſit in eccleſia.*
4 *Officium archidiaconi quod ſit.*
5 *Archidiaconi iuriſdictionem attinentia quæ ſint.*
6 *Vicaria perpetua ordinariam iuriſdictionem inducit.*
7 *Conſuetudo inducit iuriſdictionem. & nu. 11.*
8 *Archidiaconus an iuriſdictionem ordinariã uel delegatam habeat.*
9 *Archidiaconus an habeat ius uiſitandi. & num. 12.*

10 *Archidiaconus an in diœceſibus ſuorum ſuffraganeorum uiſitationem faciat.*
11 *Epiſcopus omni anno ſuam diœceſim uiſitare tenetur.*
13 *Plebanus an excommunicare poſſit.*
14 *Archidiaconus an habeat concedere ordinandis literas commendaticias.*

¶DE OFFICIO ARCHIdiaconi. Rubr.

EXPLICATO tractatu ordinandorum, de dignitatum officijs ui-
1 deamus. † Et primo de officio archidiaconi, qui primus eſt in eccleſia poſt
epiſcopum ut 25.diſt.c.perlectis & hic in
c.i. Eſt igitur uidendum, Quid ad officiũ
archidiaconi pertineat. Quid ad iuriſdi-
ctionem. Sed quod dixi archidiaconum
primum poſt epiſcopũ, recepit calumniã.
Nam uidetur quod archi. presbytero ſit
inferior, & quaſi diaconi ſunt oculi presbyterorum.
ut 93.diſt.c.diaconi eccleſię
&.c.diaconi.quiſ; inferiores tamẽ presbyteris ſe eſſe cognoſcant.ut 93.diſt.c.Diaconi.cum
alijs octo cap.ſeq.uſque ad.§.
compagis.&.c.legimus &.c.dominus no-
2 ſter. † Sed dico ꝙ archidiaconus præeſt
archipresbytero in dignitate, ſed in ordine
ſubeſt. Poteſt autem quis diuerſis reſpectibus
eſſe altero maior,&minor.ut 2.
q.8.c.quare maior; & ęqualis. & 2.q.7.
puto 17.diſt c.multis.ff.quãdo ap.ſit.l.i.§.
ſed ſi præſis.C.de offi.uica.l.i. In eo autẽ
in quo quis eſt minor, debet reuerentiã
maiori.33.q.5.c.Eſt ordo 93.diſ.c.a ſubdiacono.
21.diſt.c.quamuis.§.in his omnibus.
j.de maio.& obe.c.ſtatuimus;eo ſal-
3 uo † ꝙ maioritas in eccleſia quadruplex
eſt;ex dignitate; & ordine.ut dictum eſt;
ex tẽpore.ut.j.de maio.& obe.c.i.17.diſt.
c.concilia.§.hinc & c.ulti.96.diſt.c.bonæ
quidem 75.di.c.ultimo;& ex prærogatiua
ordinantis ut.j.de maio.& obedien.c.
per tuas.ff.de albo.ſcri.l.ultima.C.de aduoc.
diuer.iudi.l.reſtituendæ. in fine.in
Auth.ut iudices ſine quo ſuffra.§.eos,circa
finem &.ff.de re iudi.l.qu dam conſulebant.
Vnum tamen non omitto,ꝙ maior
dignitate debet reuerentiam minori
gerẽti uicem &locum maioris.ut 93.diſ.
4 c.ulti. ¶ Pertinent † autem ad officium
archidiaconi quę hic continentur.j.eod.
tit.c.2.&.3.&.c.ad hęc ut 25.diſt.c.perlectis;
& quę diuerſæ conſuetudines pro locorũ
uarietate inducunt.ut ar.s.de cõſue.
5 c.cum olim.&.j.eod.tit.c.ultimo. ¶ † Ad
iuriſdictionem uerò ipſius pertinẽt hæc,
Corrigere.ut.j.ca.i.Audire iurgia.ut 25.
diſt.c.perlectis;inſtituere.ut 63.diſt.c.ſi
in plebibus.j.de inſtitu.c.cum ueniſſet.j.
de offi.dele.c.ſuper eod.j.de exceſ.præl.
c.ad hęc; Infligere pœnas.ut.j.de præbẽ.
c.referente; Percipere obſequia à ſubiectis.
ut.j.de exceſ.præla.c.ad hæc.Itẽ habere
perpetuam uicariam,ita & iuriſdi-
6 ctionem ordinariam; † nam & perpetua
uicaria ordinariam iuriſdictionem inducit.
ut.C.de officio eius qui ui.alterius gerit.l.i.ſic
& perpetua uicaria ius tribuit in
re.ut.s.de reſcrip.ca.poſtulaſti.j.de offi.
uic.c.ad hęc &.cap.ex parte.j.de fide inſtru.c.G.perpetuus.
Item habere uiſitationem,
correctionem, & procuratiõẽ.
ut.j.eo.tit.c.ultimo. Verumtamen in his
recurritur ad conſuetudinẽ eccleſiæ.ut.s.
in his quæ ſpectant ad officium,& probatur
inf.eod.c.ult. Inſpicitur enim conſuetudo
uicinarum eccleſiarum.ut infrà de
cenſi.c.ex parte.s.de conſuet.cum olim.
7 † Nam conſuetudo iuriſdictionẽ inducit.
ut.C.de eman.li.l.i.& 9.q.3.c.cõqueſtus.
Quædam tamen inducuntur, & allegantur
contra archidiaconos ad eorũ iuriſdictionem
debilitandam; nam archidiaconus
curam animarum, uel præbendas cõferre
non poteſt 16.q.7.c.nullus.j.eo.tit.
c.cum ſatis.& c.archidiaconus. Item eſt
uicarius, ergo habet delegatam iuriſdictionem,
hinc eſt quòd ab ipſo non ad
epiſcopum, ſed archiepiſcopum appellatur.
ut.j.de præben.c.referente. Item de
humilioribus negocijs cognoſcet;grauiores
aũt exceſſus denũciet epiſcopo.ut 25.
diſt.c.per lectis.ergo eſt pedaneus.ut.C.
de peda.iudi.l.pon.& propter hanc uarietatem
iurium dicimus,dum quęritur quæ
ſint illa quæ ad iuriſdictionem archidiaconi
ſpectant, inſpiciendam conſuetudinem
loci uel eccleſiæ.ut.j.eo.tit.c.ultim.
8 ¶ Item ſi quęratur † an archidiaconus habet
iuriſdictionem ordinariam uel delegatam.

gatam. Reſpondeo, ſi per electionẽ aſſu-
mitur ꝙ uidetur. ut 93. diſt. c. legimus; nã
& decani eligũtur ut. ſ. de elec. c. cũ in iure.
j. de appell. c. cõſtitutis; & præpoſiti. ut. ſ.
de elec. c. dudũ. il. j. j. de appe. c. conſtitu-
tis, tunc habet ordinariã iuriſdictionẽ,
ut in Auth. de defen. ciui. §. nos igitur. Si
autem nõ aſſumatur per electionem, ſed
preter electionẽ præficiatur per epiſco-
pũ, ut quædã iura uelle uidentur. ut. j. de
inſti. c. cum ueniſſet. 74. diſt. c. epiſcoporũ
60. diſt. c. 1. tunc non habet ordinariã, ſed
delegatã. Sed & in hoc puto inſpiciendã
loci uel eccleſię conſuetudinẽ, utrũ p ele-
9 ctionẽ archidiaconus aſſumatur. ¶ † Sed
quod dixi, archidiaconum habere ius ui
ſitandi, in dubium reuocatur; nã uidetur
hoc ad epiſcopum pertinere: Ad quod re
ſpondeo, Metropolitanus habet ſuam ui-
ſitationem in prouincia quã ſingulis an-
nis faciet ſecũdũm formã quã habet. infr.
10 de accu. c. ſicut olim. ¶ Sed nunquid † in
diœceſibus ſuorum ſuffraganeorum uiſi-
tationem faciet? Videtur ꝙ ſic ar. 12. diſt.
c. de his. infr. de cenſib. c. cum apoſtolus.
10. q. 3. c. cauendum; quod intelligo mo-
rientibus epiſcopis, uel negligentibus ui
ſitare; In his enim caſibus habet Metro-
politanus iuriſdictionem in ſubiectis ſuf-
fraganeorum ſuorum, ut dicemus infr. de
offi. ord. paſtoralis; & idem puto ſi Metro
politanus uiſitat, inquiret ſuper aliquo
contingente generalẽ ſtatum totius pro-
11 uinciæ. ut 9. q. 3. c. archiepiſcopus. † Ha-
bet & epiſcopus ſuam uiſitationem in ſua
diœceſi, quam faciet omni anno. 18. diſt.
c. quoniam; & pluriẽs in anno, ſi neceſſe
fuerit. ut 18. q. 2. c. uiſitandi. & c. nõ ſemel;
Et etiam quæ ſunt in concilio prouincia
li, publicabit in ſua ſynodo epiſcopali ſin
gulis annis. ut infrà de accuſa. c. ſicut 10.
q. 1. c. decreuimus. Habet archidiaconus
ſuam uiſitationem, cum epiſcopus uiſita-
re non poteſt. ut infr. eod. c. 1. Et poterit
etiam de anno in annum uiſitare, & fre-
quentius ſi opus fuerit. ut infrà eod. tit. c.
mãdamus. Et nota quia, quod dixi. ſ. de
cõſuetudine determinare iuriſdictionem
archidiaconalem, uerum eſt ſi fuerit præ-
ſcripta uel tanto tempore obſeruata, ut
eius memoria nõ exiſtat; & ſic non obſtat
12 infr. eod. tit. c. cum ſatis. ¶ Sed † quæri-
tur an archidiaconus poſſet excommuni-
care poſito ꝙ habeat iuriſdictionem or-
dinariam? uidetur quòd non, ut j. eo. tit. c.
archidiaconi; & quia excommunicatio
mucro eſt epiſcopi. ut 16. q. 2. c. uiſis. in
fi. Sed contra, ſi habet iuriſdictionem po-
teſt excommunicare ut j. de offi. delega.
c. ex literis; iuriſditio. n. ſine coertione
nulla eſt. ut. ff. de offic. eius cui man. eſt
iuriſ. l. ulti. & in præall. decre. prætorea.
13 † Plebanus qui minor eſt archidiacono
excommunicat ut j. de offi. ordi. c. cum ab
eccleſiarum. imò & parochialis ſacerdos.
ut 2. q. 1. c. nemo 11. q. 3. c. quomodo, 2.
q. 7. c. nos ſi §. cum Balaam. infrà qui fil.
ſunt legi. c. per uenerabilem. Dico ergo,
quòd ſi iuriſdictionem habet ordinariã,
quod euenit, ſi ab uniuerſitate eligatur,
uel ſi hoc obtineat ex antiqua uel ap-
probata conſuetudine, poteſt excommu-
nicare. Nec obſtat j. eo. tit. c. archidiaco-
nus, quãuis enim ibi dicatur, nõ uidetur,
tamen non eſt ita; quædam enim aliter
ſunt, quàm prima facie uideantur. ut infrà
de ſen. ex. c. p tuas in prin. ſ. de elec. c. cum.
nobis olim, in prin. Ad aliud, quod oppo-
nitur Reſpondeo. excommunicatio dici-
tur mucro epiſcopi, quia nullus inferior
eo excommunicare poteſt in ea ſolennita
te, in qua poteſt epiſcopus, de qua ſolen-
nitate habet 6. q. 3. c. debẽt. ¶ In ſumma.
14 † notandum eſt, quòd ad archidiaconum
non ſpectat literas formatas uel commen
datitias cõcedere ordinandis, ut infrà eo.
ſignificaſti. & ſic ad ipſum ſpectat exami-
nare ordinandos, & epiſcopo præſentare;
ponere abbates, & abbatiſſas in ſede. ut in
frà eo. c. ut noſtrum.

SVMMARIVM.

1 *Archipresbyteri officium & in quibus ſpiri-*
tualibus ſit uicarius epiſcopi. & nu. 2. & 4.
3 *Procurator ad negotia, ante lit. conteſt. poſt*
alium procuratorem ſubſtituere; procura-
tor uerò ad lites non, niſi poſt lit. conteſta.
4 *Pontificibus infirmantibus, ſimplices etiam ſa-*
cerdotes, quæ licita ſunt, explere poſſunt.
5 *Archipresbyter an de cauſis matrimoniali-*
bus cognoſcere poſſit.
6 *Abbas ius epiſcopale præſcribere poteſt.*

¶ DE OFFICIO ARCHIpresbyteri. Rubr.

QVIA poſt archidiaconũ archipresbyter gradum facit, & ideò poſt officiũ archidiaconi, ſubſequenter tractatur de officio archipresby-
1 teri,† qui etſi minor ſit archidiacono iuriſdictione & adminiſtratione, maior tamen eſt ordine.ut not.ſuprà tit.proxi.in prin.quæ aũt ſpectent ad officium archipresbyteri patet in decret.hic ſubiectis.
2 ¶ Vnum in ſumma † notandum eſt quòd cum archipresbyter ſit uicarius epiſcopi in quibuſdam ſpiritualibus.ut infr.eo.tit. c. miniſterium.in fi.alium tamen uicariũ dare poteſt ut ibidem.& 25.diſt.c.perlectis,in uer.archipresbyter uerò, quod in hac iuriſdictione uoluntaria contingit, ſecus in contentioſa,in qua iudex iudicẽ dare non poteſt,niſi à principe fuerit datus.ut C.de iudi.l.à iudice.infr.de offic.
3 delegat.c.ſuper quæſtionum. † nec procurator procuratorem, niſi factus fuerit dominus litis per conteſta.ut.C.de procur.l.neque tutores.&.l.ꝙ ſi quis; quod in procuratione ad iudicia locum habet; aliud in procuratione ad negocia, in qua etiam ante litem conteſtati.procurator procuratorem dare poteſt.ut.ff.man.l.ſi
4 procuratorem.§.1.¶ Item † notandum,ꝙ infirmantibus epiſcopis, ita ut ſacrũ miniſterium exequi non poſſint,nedũ archi presbyteri defectum eorum ſupplere poſſunt, ſed & ſimplices ſacerdotes, quæ licita ſunt, expleant.ut 7.q.1.c.pontifices. licita reputo,ut cantare miſſam, & prædicare 95.diſt.c.ecce;alia uerò,quæ officium pontificale requirunt, per uicinos epiſcopos ſuppleantur, ut in preallegato c.pontifices.cautela tamen præhabita,& proteſtatione præmiſſa, ꝙ rogatus faciat, & inuitatus accedat;non iure proprio exequatur.ut 24.diſt.c.presbyter ar.ſ.de po-
5 ſtula.c.bonæ memo.il 2.† Notabis etiã, quòd ſicut archidiaconus cognoſcit de cauſis matrimonialibus.ut.j.de reſti.ſpo. c.literas; ſic & archipresbyter. ut.j.de conſang.& affi.c.ex literis. Sed uidetur, ꝙ hoc ſtare non poſſit, quia cognitio matrimonialis, epiſcopalis eſt ut.j.de exceſ. præla.c.accidentibus 35.q.6.c.multorũ. matrimonium autem eſt magnum ſacramentum in eccleſia,ut j.de ſponſa.c.pri. Archidiaconus uerò, nec multò fortius archipresbyter, de magnis negocijs non cognoſcit.ſed de iurgijs,ſcilicet, de leuibus queſtionibus,ut.ſ.de offi.archi.c.ad hoc;magnas enim cauſas officiales huiuſmodi ad epiſcopos referunt, ſicut legatus ꝓ conſulis ad proconſulem.ut.ff.de offi.procon.l.ſi quid erit.& 25.diſt.c.perlectis;quod intelligo uerum eſſe,niſi huiuſmodi perſonis competat iuriſdictio ſuper cauſis matrimonialibus ex conceſſione ſpeciali, uel conſuetudine præſcripta; nam & in his caſibus abbatibus competere poteſt.ut.j.de exceſ.præla.c.acceden-
6 tibus,in fi; † quia abbas ius epiſcopale præſcribere poteſt.ut.j.de præſcrip.c.auditis.

SVMMARIVM.

1 *Primicerius quibus præſit.*

2 *Primicerio abſente, ea quæ officio ipſius incumbunt, is exequitur, qui ei aut ordine aut eruditione proximus eſt.*

¶ DE OFFICIO PRIMICERIJ. Rubrica.

PRimicerius eſt primus in choro,uel primus in cantu; ſpectant autem ad eius officium ea quæ hic habes.ut 25.diſt.c.perlectis, in uerbo ad primice-
1 rium. † Sed quod hic dicit, primicerium præeſſe diaconis, recipit calumniam ex eo ꝙ alibi dicitur archi.præeſſe his, ut.ſ. de offi.archi.c.officium. Ad quod reſpondeo,iura uariè loquuntur de huiuſmodi officijs & officialibus;& ideò determinanda ſunt ſecundùm uarietatem diuerſarũ conſuetudinum, quæ in eccleſijs obſeruãtur.ut dixi ſuprà de offi.archid.¶ In ſum-
2 ma notandum † eſt, ꝙ abſente primicerio ea, quæ officio ipſius incumbunt, is exequitur, qui ei aut ordine aut eruditione proximus eſt.ut 25.diſt.c.perlectis.

SVMMARIVM.

1 *Sacriſta idem eſt quod theſaurarius.*
2 *Theſauri cuſtodia quando ad ſacriſtam pertineat.*
3 *Officio ſacriſtæ quæ alia competant.*
4 *Cuſtodis officio quæ pertineant.*
5 *Archidiaconus, archipresbyter, & cuſtos ex melioribus & ſanctioribus sũt aſſumẽdi.*
6 *Officia & dignitates melioribus dandæ ſunt.*

¶DE OFFICIO SAcriſtæ. Rubrica.

1 SAcriſta † eſt idem quod theſaurarius, unde qui hic uocatur ſacriſta, alibi uocatur theſaurarius. 25. diſt.
2 c. perlectis. in fi. † Ad iſtum ſpectat theſauri cuſtodia, ut hic dicitur, ſed hoc uerum eſt ſecundo loco, nam primo loco ſpectat ad archidiaconum ut. ſ. de offici. archid. c. ea quæ. Competũt & huic officio quædam alia, quę hic, & in c. perlectis,
3 continẽtur. ¶ Et notandũ quod † cuſtos eſt miniſter ſacriſtæ; & ideò in cuſtodia theſauri, quæ ad ſacriſtam ſpectat ut ſ. tit. proxi. c. miniſterium, præſtat. ut hic. c. 1. Item & de luminarijs curam habet cuſtos ut j. eod. tit. c. 2. in prin. & nihilo minus ſacriſta ut ſ. eod. titu. proxi. c. uno; & propterea Iſidorus de hoc officio non curauit. 25. diſt. c. perlectis. Nec obſtat quòd dicitur. j. eod. tit. c. 2. hi tres &c. ſ. archidiaconus, archipresbyter, & cuſtos; & ſic omittitur ſacriſta, nam hoc ideò fit, quia quod officio ſacriſtæ incumbit, expeditur
4 per miniſterium cuſtodis. † Per hunc cuſtodẽ fit diſtributio oblationum, eleemoſinarum, decimarũ abſente epiſcopo. ut. j. c. 2. nam ſi præſens eſſet, per eum fieri deberet. ut 12. q. 2. c. nobis. & c. Vulteranæ. inuenio tamen in caſu quòd canonici ſuo iure capiunt ſuam canonicam portionem. ut. j. de teſt. c. relatum. niſi epiſcopus hoc ius per indulgentiam obtineat, ut ſibi liceat canonicis diſtribuere. ut. infrà
5 de uerb. ſig. c. cũ tibi. † Hi tres officiales, ſcilicet, archidiaconus, archipresbyter, & cuſtos; & meliores & ſanctiores ſunt
6 aſſumẽdi. ut. j. eod. c. 2. † quia officia & dignitates melioribus dandæ ſunt. ut. 8. q. 1. c. licet. 63. d. c. ult. j. de iure pa. cap. quoniam. ff. ad municip. l. honores. 1. reſpon. C. de his qui ad eccle. confu. l. præſenti. §. q. in finibus. in Auth. de ſan. epi. §. 2. & §. ſi quis oratoriũ. & ſicut bonis meliores, ſic melioribus optimi præferuntur. ut. 63. diſt. c. metropolitano. in Auth. de monachis. §. ordinationem. & arg. ad idem. ff. de uerb. obl. l. ubi autem non apparet; rudibus enim emeriti, nouis præferantur antiqui. ut. 61. diſt. c. quid prodeſt c. ſtatuimus. & c. nec emeritis. & c. nullus. prius ordinati præferantur poſteriùs ordinatis. ut 75. diſt. c. ult. in fi. ¶ Ad ſolutionem omnium horum ſic dico, ſi unus tantùm de gremio eccleſiæ eligatur, non requiruntur hęc omnia, ſed ſufficit quod non ſit malus. ut 16. q. ult. c. monaſterium. Si uerò plures eliguntur, tunc collatio de his omnibus habeatur quo ad hoc ut unus alteri præferatur ut ſ. de electi. cap. dudum il. 1. & c. cum in concilio. & c. eccleſia. Sed ſi de aliena eccleſia quis eligatur, requiritur quòd ſit optimus, ſicut dicit lex in tutore, qui ſi eligatur de terra, de qua oriundus eſt pupillus, ſufficit ſi ſit bonus; ſi de aliena terra, oportet, ut ſit optimus. ut. ff. de tuto. & cura. da. ab his. l. diuus. Si uerò minus idoneus cuſtos datus fuerit, denunciante archidiacono per epiſcopum amouetur. ut. j. eod. titul. c. 1. & eſt mirabile aliquẽ deijci uel amoueri per denunciationem, & ſimile. 2. q. 7. c. quapropter. j. de iureiur. c. qui ſcelam. j. de fideiuſſo. c. peruenit. 81. di. c. Maximianus. Sed hoc non uidetur ſtare poſſe; nam accuſatio inducit depoſitionem, inquiſitio remotionem, denunciatio correctionem. ut. j. de accuſa. c. ſuper his. & c. qualiter & quando. Reſpondeo, cuſtos non idoneus, & ineptus adminiſtrare delinquit in adminiſtrando; unde alio modo corrigi non poteſt, niſi remoueatur; & hoc eſt generale, quòd ubicunque correctio alicuius criminis aliter puniri non poteſt niſi remoto eo qui delinquit, etiam ſi denũciatiuè agatur, neceſſarium eſt eum amoueri, ſicut in iudicio præſentiali contingit. ut. 13. diſt. c. nerui. j. de ſimo. c. ex tuæ. & c. matthæus. in fi.

SVMMARIVM.

1 *Vicarius quis ſit, & quod ſit Vicarij officium. num. 6.*
2 *Officiales epiſcoporum an ſint ordinarij uel delegati.*
3 *Appellari ad quem debeat ab officiali epiſcopi.*
4 *Delegatus ab alio quàm à Principe, qualiter poteſt alteri delegare.*
5 *Appellatur ad epiſcopũ à delegato officialis.*
7 *Per uicarium in quibus caſibus deſeruiri poſſit.*
8 *Vicarius quod ius in eccleſia habeat.*
9 *Vicarius habens unam uicariam an aliam habere poſſit.*
10 *Vicarius uicarium conſtituere non poteſt. Fallit in archipresbytero. num. 12.*
11 *Delegatus an poſsit delegatum conſtituere.*

¶DE OFFICIO VICARII. Rubrica.

SVPERIVS dictum eſt de his, qui
ſeruiunt eccleſijs nomine proprio;
hic tractatur de his qui ſeruiunt no-
mine alieno, & ideò ſubijcitur hic rubri-
ca de officio uicarij. ¶ Videamus ergo;
Quis ſit uicarius; Quid ſit officium uica-
rij; In quibus caſibus poſſit per uicarium
deſeruiri; Quod ius habeat uicarius in
eccleſia, in qua ſeruit; Et an poſſit quis
1 plures uicarias habere. ¶ Vicarius † eſt
qui uices alterius gerit, ſiue in officio nõ
contentioſo, ut hic & ſ. de offic. archi. c. 1.
& ſ. de offic. archipre. cap. 1. in fin. ſiue in
contentioſo. ut. C. de offic. eius qui uic.
alte. ge. per totum. Sed eſt ſciẽdum, quòd
illi uicarij, de quibus in legibus poſitis
in illa rubrica tractatur, non erant legati
uel ſubdelegati, ſed ordinarij iudices; nã
eligebãtur ad certum tempus, quod erat
ordinarijs præfixum, ut ipſi uices ordina-
riorum præſentium & uiuentium ſupple-
rent; & erãt & alij qui gerebant uices mor
tuorum, & abſentium, qui ſuffecti appella
bantur; ij omnia poterant agere, quæ per-
tinent ad iuriſditionem, præter ultimum
ſupplicium, & membri abſciſſionem. ut.
C. eod. tit. l. 2. & in Auth. de coll. §. ante-
2 quam uerò. Vnde † de officialibus epi-
ſcoporum plerunque in curia dubitatur,
an ſint ordinarij uel delegati; uidentur
enim ordinarij habita ſimilitudine ad ui
carios & ſuffectos, qui ſunt ordinarij ſicut
dixi; ſed puto officiales fore delegatos, eo
q̃ non eliguntur, nec ad certum tẽps inſtituũ
tur; ſed ſicut & quantum epiſcopi uolunt,
gerunt igitur uices eorum quandiu du-
rant mandata, deſinunt gerere cum reuo
cãtur mandata; ſed ſi ſunt delegati ad uni
uerſitates cauſarum, quandiu durat eorũ
iuriſdictio, unde poſsũt alijs delegare; eo
quòd, non eis cauſa committitur, ſed iuriſ
dictio. ut. ff. de iudi. l. cum prætor. §. iudi
ces; quidam tamen dixerunt eos ordina-
rios, & de talibus loqui dixerunt decre. j.
de in inte. reſti. cap. fin. in uerſ. Delegati
uerò ab ordinarijs qui adminiſtrationem
non habent. ſed illud alio modo debet in
telligi & exponi, ſicut alibi hoc notabo.
3 † Item dubitari conſueuit ad quem de-
beat appellari ab officiali epiſcopi; dixe-
runt quidam quòd ad archiepiſcopum,
quaſi tribunal officialis ſit ordinarium, ut
perinde habeatur ac ſi ab epiſcopo appel-
letur; ab epiſcopo autem ad archiepiſco-
pum gradatim eſt appellandum. ut. C. de
appella. l. præcipimus, in prin. & in Auth.
de appella. & . j. quæ temp. §. ultimo. 2. q. 6.
c. anteriorum; & uidetur hoc expreſſum.
ff. quis & à quo. l. 1. §. ab eo, quamuis con-
trarium innuat decre. infrà eo. de appella.
c. dilecti filij. allegabatur ad hoc & quæ-
dam ratio, nam ſi ad epiſcopum appella-
retur poſſet iterum epiſcopus alij com-
mittere, & ſic nunquam perueniret ad me
tropolitanum, & per hoc fiet fraus iuri
ſecundùm quod cauſæ deferuntur ad me-
tropolitanum per appellationem. ut 2. q.
7. c. metropoli. j. de offi. del. c. 1. Sed puto
quod ab officiali epiſcopi ad epiſcopum
ſit appellãdum, nam a delegato ordinarij
ad epiſcopum ordinarium appellatur. ut.
ff. ſi quis & à quo. l. ult. Nam hoc genera-
le eſt quòd à delegato appelletur ad de-
legantem ut. C. de appel. l. præcipimus. §.
hic ſi appellatio. in Auth. de ſanctiſ. epiſc.
§. ſi quis contra aliquem. C. qui pro ſua iu-
riſ. l. una. in fi. hoc tamen fallit in Auth.
de appella. §. ulti. C. de appella. l. præcipi-
mus.

mus.§.huic ſaluberrimæ.&.l.eo caſu. Et
ad obiecta ſuperius ſic reſpondeo, ad pri-
mum iam reſponſum eſt ſuprà, quia offi-
ciales delegati non ſunt ordinarij; ad ſe-
cundum ſic, lex illa, quis & a quo.§.ab eo,
non loquitur in ordinario delegante, ſed
in delegato ab alio quàm à principe, qui
delegatus alteri delegat, quo caſu ſi à
ſubdelegato appelletur, non ad proximũ,
ſed ad primum appellandum eſt delegan
tem; ſecus ſi delegatus à principe alteri
delegauerit; nam tunc non ad principẽ,
ſed ad eius appellandum eſt delegatum
ut.C.qui ꝑ ſua iuriſdictio.l.j.in fin. ¶ Sed
4 ſi moneaſ & dicas † qualiter delegatus
ab alio quàm à principe poteſt alteri de-
legare? Reſpondeo, poſt litem conteſta-
tam, ut in procuratore dicimus.C.de ꝓ-
curato.l.neque; uel ſi ad uniuerſitatem
cauſarum fuerit delegatus. Ad tertium
reſpondeo; Iura, quę dicunt cauſas defe-
rendas ad Metropolitanũ per appellatio
nem, locum habent cũ epiſcopus in pro-
pria perſona cognoſcat; nec puto aliquã
fraudem fieri iuri, ſi epiſcopus alij dele-
get; ſi quis tamen uelit aliam opinionem
tenere, ut dicat ab officiali epiſcopi ab
archiepiſcopum appellandum, poteſt ad
iura, quæ pro mea opinione induxi, tali-
ter reſpondere. Iura ſuperius allegata,
quæ dicunt à delegato ordinarij ad ordi-
narium appellãdum, locum habent cùm
ordinarius cauſam ſingularem commit-
tit; ubi autem cauſarum uniuerſitatẽ cõ-
mittit, ut in officiali contingit, tunc non
ad ordinarium qui delegauit, ſed ad illũ
appellabitur, ad quem appellaretur ab
ipſo ordinario; & ſic loqui uidetur.§.ille
ab eo. ſcilicet qui committit non cauſam
ſingularem ſed iuriſdictionẽ, id eſt, cauſa
rum uniuerſitatem; ſed quod prius dixi,
5 magis placet. ¶ Item quæritur † à dele-
gato officialis ad quem appellabitur? Re-
ſpondeo, ad epiſcopum; & hic eſt caſus,
quem primo poſui, & ſecundùm quem in-
tellexi illum.§.ab eo, ſcilicet, in delega-
to ab alio quàm à principe alteri delegã
6 te. ¶ † Officiũ uicarij eſt ſeruire eccle-
ſię & perſonæ, ut ĩ.eod.tit.c.prouideas;&
cùm eos cura reſpiciat animarum, ut ĩ.
eod.tit.c.ultim. ſicut ſacerdotes, ut.ſ.de
elect.c.cum in cunctis & not.ſ.de ętat. &
7 qualit.§ ſed quare. ¶ Nunc † uidendum
eſt in quibus caſibus liceat per uicarium
deſeruire. Et certè cùm prælati eccleſia-
rum ſeu perſonę debeant eſſe uel fieri ſa-
cerdotes ut in d.c.cum in cunctis.§.mi-
nora; & continuè debeant reſidere.ut.ĩ.
de cleri.non reſiden.cap.relatum, quibus
ſemper offerenda ſunt ſacrifica.ut 31.diſ.
c.ſi laicus; & diurnas ac nocturnas ho-
ras canere debeant, ita ut quotidie in offi
cijs ſeptenarius numerus expleatur.ĩ.de
celebra.miſ.cap.j.non uidetur per uica-
rium licere deſeruire, niſi ex indulgentia
ſpeciali cómpetat alicui non reſidere; uel
conſuetudo excuſat non reſidentem; uel
cum eccleſia dependeat ex præbenda.ut
infr.de præben.c.expoſuiſti.& ca.extirpã
dę; uel cum perſona ſine culpa ſua inci-
dit in debilitatẽ, deformitatem, ſeu mor-
bum, ita ut per ſe deſeruire non poſſet, ut
ſicut in his caſibus maioribus prælatis dã
tur coadiutores.ut 7.q.1.cap.1.ſic & mi-
noribus liceat ꝑ uicarium deſeruire; uel
cum neceſſaria profectio imminet, ut.ĩ.
de appella.c.peruenit, uel uoluntaria, uti
lis tamen & honeſta, utputè ſtudiorum
uel peregrinationis cauſa, cum licentia
tamen prælati.ut de conſecr.diſt.5.c.non
oportet. In his enim & conſimilibus cau-
ſis tractatus iſte de uicarijs locum habet.
8 ¶ Habet † uicarius hoc ius in eccleſia, q̃
ſi de aſſenſu prælati fuerit inſtitutus, re-
moueri non poteſt à perſona quæ ipſum
inſtituit, uel ſucceſſore ipſius, ut ĩ.eo.tit.
c.ad hoc.ĩ.de arbi.c.non ſine; habet cu-
ram animarum, ut ĩ.eod.tit.cap.ulti.ha-
9 bet ius in re, † &. propterea habens unã
uicariam, aliam habere non poteſt ut ĩ.
eod.tit.c.prouideas;& uicarius in una, nõ
poteſt in alia intitulari, uicaria retẽta.ut
.ſ.de reſcript.c.poſtulaſtis. Item intitula
tus in una, non poteſt uicarius effici in
alia.ut.ĩ.eo.tit.c.j.Item agere poteſt, &
conueniri nomine eccleſiæ ut.ĩ.de fide
inſtru.c.G.perpetuus, quæ omnia in per-
petuo uicario locum habent. Talis enim
ſuo nomine poſſidet, ſicut & is qui ad nõ
modicum tempus conducit.ut.ff.ſi ager
uect.uel emphi.l.ulti.in fi.& nihilomi-
nus per cũ poſſidet perſona; quia is poſſi-

 det,

det, cuius nomine poſsidetur inf. de reſti·
10 ſpo.c.cum ueniſſet. ¶†In ſumma notādū
eſt,quòd uicarius uicariū conſtituere non
11 poteſt ut inf. eod. c.clericos ; † ſic etiam
nec delegatus delegatum, niſi a princi-
pe datus eſſet.C.de iudic.l.à iudice. ĵ.de
offi.deleg.c.ſuper quæſtionum.Nec obſtat
infr.de ſen.& re iudic.c.cum Bertoldus.
ibi enim factum recitatur, cum dicitur,
ſubdelegatum alteri delegaſſe, aliàs ob-
ſtaret ut infr.de appel.c.cum cauſam.Sed
obſtat.ff.manda.l.ſi procuratorē.§.ſi quis
mandauerit.ubi procura.conſtituit pro-
curatorem ; ſed illud in procuratore ad
negocia, ſecus in procuratore ad iudicia.
cui non hoc licet niſi lite conteſta.ut.C.
12 de procura.l.neque. Item † quod dixi,ui
carium dare uicariū nō poſſe, fallit in ar-
chipresbytero,qui cum ſit uicarius epiſco
pi,conſtituit alium uicarium ut not.ĩ.de
offi.archipresb. in princi.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus quis ſit.*
2 *Appellatione interpoſita ab executore ſenten-tiæ, quid de fructibus fieri debeat.*
3 *Modus in exequendo quomodo excedatur.*
4 *Executor falſi exceptionem admittere debet*
5 *Officium delegati quid ſit.*
6 *Delegatus quam poteſtatem habeat,*
Reſcripta quare ſtricti iuris dicantur.
7 *Iuriſdictio delegata an extendatur ad alias perſonas.*
8 *Delegatus committens ſimpliciter, an totum committere uideatur.*
Verba cum effectu ſunt accipienda.
9 *Iuriſdictio an poſſit reuocari ante quàm eam ſubdelegatus admittat.*
10 *Delegatus an uices ſuas commitere poſsit & nu. 12.*
11 *Delegatus quando poſsit abeſſe.*
12 *Intellectus ad c.coram.infrà eod.tit.*
13 *Delegatis pluribus ſi cauſa committatur cum illa clauſula, quòd ſi non ambo &c. uel quòd ſi non omnes &c. uno ſe excuſante, an alius uel alij procedere poſſunt.*
14 *Et an omnes iudicare debeant.*
15 *Et quid ſi duo pronuncient tertio abſente ratum habente*
Et quid ſi duo pronuncient tertio præſente & non contradicente, an ualeat ſententia nu.17.
16 *Delegatus uel ordinarius ſi commiſerit cauſam cum illa clauſula, quòd ſ. nō ambo &c. uel illa, quòd ſi non omnes &c. an ualeat commiſsio.*
18 *Delegatus à Papa poteſt id committere, quod iuriſdictionis eſt.*
Et quod eſt mixti Imperij.
19 *Delegati iuriſdictio quæ ſit, ex forma commiſſionis apparet.*
20 *Delegatus Papæ poteſt ſententiam ſuam exequi.*
21 *Sententiæ executio in quibus caſibus ſit differenda.*
22 *Iuriſdictio delegati uſque ad quod tempus duret.*
23 *Iuriſdictio delegati quibus modis prorogetur. & nu. 32.*
24 *Iuriſdictio delegati quando finiatur. & nu.27.*
25 *Mandatum quibus modis expiret.*
26 *Reſcriptum ſecundum impetratum, non faciens mentionem de primo, non ualet.*
28 *Intellectus ad. ca. cum ſpecialis. de appellationi.*
29 *Mandatum quare dicatur reale, & quando in ſucceſſorem transferatur.*
30 *Delegatus non debet iuriſdictionem arctare, & quomodo hoc intelligatur.*
31 *Iudex impetratus an ab impetrante recuſari poſſit.*
32 *Iuriſdictio prorogata an ſit ordinaria uel delegata.*
33 *Cauſa ſi committatur alicui expreſſo dignitatis nomine, & is qui præeſt deponatur, transferatur, ſuſpendatur, ab adminiſtratione amoueatur uel excommunicetur, an finita ſit iuriſdictio.*
34 *Conſeruatores qui dicantur, & quid habeant facere & an iudices ſint.*
35 *Auditores curiæ qui dicantur.*
36 *Edicta qualiter olim fiebant, & nunc fiant & nu. 37. & 38.*
38 *Perpetuatio iuriſdictionis ſit per citationem*
39 *Ordinarius an poſsit cogere hominem non ſuæ iuriſdictionis recipere ſuam commiſſionem.*
40 *Aduocatus non cogitur exercere officiū ſuum alibi quàm in foro ſuo.*

¶De

¶DE OFFICIO ET POTESTA- te iudicis delegati. Rub.

DICTVM eſt ſuprà de his,qui ge-
runt uices aliquorum in officijs
diuinis;hic autē tractatur de his,
qui gerunt uices alienas in iuriſdictione
cōtentioſa; & ideo ſubijcitur hic rubrica
de officio & poteſtate iudicis delegati.
¶ Videamus ergo Quis ſit delegatus;
Quid ſit officium delegati; Quæ iuriſdi-
ctio; Quibus modis prorogat̃; & Quibus
modis finitur iuriſdictio delegati. ¶ Dele
1 gatus † eſt is,cui uel a ſummo pontifice,
uel ab ordinario,uel a delegato princi-
pis,cauſa committitur;nam & ſubdelega
tus delegatus eſt;dicitur autē ſubdelega-
tus reſpectu delegati. Itē is,cui principiū
cauſæ uel mediū committit̃, etſi iudex ꝓ
priè dici nō poſſit ut j̄.eo.tit.c.ſuper quæ
ſtionum.§.porrò.delegatus tamē eſt, cui
delegari poteſt principium, medium, uel
finis.ut infrà eo.tit.c.ſuper quæſtionum.
§.intentionis. Sed & is cui executio uel
miniſterium aliquod demandatur, dele
gatus eſt;nam auctoritate delegata exe-
quitur, quod mandatur ut inf.eod.tit.ca.
ult.§.penul.& ulti.j̄.de app.c.nouit. Sed
quamuis executor habet iuriſdictionem
delegatam,nō tñ habet omnia quæ ex iu
riſdictione procedunt;nā de iuriſdictiōe
prouenit iudicis dandi poteſtas.ut.ff.de
iuriſdi.om.iudi.l.3.in fi.quæ ſibi non cō-
petit.ut infr.eo.tit.cap.ulti. Et eſt ratio,
quia in talibus, quæ non in cognitione,
ſed in miniſterio ſolo conſiſtunt, indu-
ſtria perſonalis electa uidetur;& ideo ab
ea recedendum non eſt ut infr.eod.tit.c.
ult.in fi.C.de cadu.tol.l.una.§.ne autē.ff.
de ſolu.l.inter artifices; & ſicut hoc ei à
iure tollitur,ut committere nequeat; ſic
& aliud ei datur, ut ab illo appellari non
poſſit, niſi modum in exequendo exce-
dat ut infr.eo.tit.c.ſuper quæſtionum.§.
nos autē inf.de ap.c.nouitus.ff.de app.l.
ab executore.C. quorū app.non recipi.l.
ab executore, niſi partes iudicis aſſumat.
ut.C.de execu.rei iudi.l.ſi ut ꝓponis,uel
niſi dolo aliquid faciat.ut.ff.de neg.ge.
l.3.§.ſi executor; uel niſi executori obij-
ciatur excommunicatio.ut 11.quæſtio.3.
c.cum excommunicato; uel niſi ſuper
eo,de quo agatur, facta ſit nouatio inter
partes, tunc enim executionis ordo mu-
tatur.ut.ff.de re iud.l.4.§.ſi ex conuentio
ne; uel niſi in exequendo tempus quadri
meſtre præueniat executor. ut. C. de ap-
pell.l.ſi quis prouocatione; uel niſi execu
tor malè interpretatur ſententiam ut.ff.
de ap.l.ab executore; uel niſi obijciatur
exceptio, per quam contendatur nullum
retro fuiſſe iudicium, & eam non admit-
tat.ut j̄.de procu.c.in noſtra.C.de procu.
2 l.licet. † Et nota quòd,ubi appellatur ab
exacutore ſententiæ, fructus rei, ſuper
qua iudicatum eſt, ſequeſtrandi ſunt; &
res,de qua iudicatum eſt, ſi mobilis fue-
rit,poſſeſſori detrahatur,& ſequeſtro ido
neo collocetur, reddenda ei parti pro qua
ſacer cognitor iudicauerit;ſi immobilis,
fructus in depoſito collocentur,iure fun
di penes eum qui appellauerit, conſtitu-
to ut C. quorum appe.non reci. l.ab exe
cutione;nec intelligas ſicut quidam errā
tes dixerunt,tunc locum habere hanc ſe
queſtrationē de qua loquit̃ lex ſuperior,
cū perſona poſſidēs eſt ſuſpecta per legē
aliā ff.de ap.l.Imperatores.§.ult. nā certè
lex illa, imperatores,locū habet cū poſſeſ
ſor a ſnīa appellat,tunc.n.attēdit̃ diſtin-
ctio de ſuſpecto;lex aūt illa,ab executio-
ne, loquitur cū appellat̃ ab executore qñ
indiſtinctè faciēda eſt ſequeſtratio.ut ſu-
perius dictum eſt.Et eſt ratio,quia tantū
facit pro me ſententia ꝙ coram executo-
re petam ipſam executioni mandari,quā
3 tum pro te poſſeſſio. ¶ † Modū aūt in exe-
quendo excedi intelligo, cum executor
mandati fines excedit. ſ. cum aliud exe-
quitur quàm quod debet; uel cum in exe
quendo iniuriam infert.ut.C.de appe. l.
ſi quis prouocatione;& ſicut in his caſib.
quos enumeraui ſuperius, appellatur ab
executore;ſic & recuſari poterit,ſi meritò
ſit ſuſpectus.ut.j̄.eo. tit.c. ſuper quæſtio-
num §.porrò,niſi de partiū detur,uel reci
piatur aſſenſu,ut in d.§.nos aūt;& quæ ſu-
perius ſeminaui locū habent in mero exe
cutore. Quis autem ſit merus, quis mix-
4 tus dixi s̄.de reſcriptis.§.executoriç.† Itē
quàmuis ſuperiùs dixerim, executorem

partes iudicis aſſumere non debere per l.
ſi ut proponis.C.de exe.rei.iudi.exceptio
nem tamen falſi admittere debet ; & ſi
ſummaria cognitione adhibita inuene-
rit, ſententiam,de qua exequenda man-
datum recepit, interueñtu falſitatis fuiſſe
prolatam, eã nullatenus exequitur.ut.j.
de crimi.fal.c.ſup eo.ff.de cuſto.& exhi.
reo.l.diuus. Sed ſi inuenerit eam latam
contra ius litigatoris, nihilominus exe-
quatur.ut.j eo.tit.c.paſto.§.quia uerò ni
ſi apud eum, qui mandauit, ualeat obti-
nere, ut ipſum exoneret ab executione
mandati,ut.j eod.tit.c.ſi quando.¶ Offi-
5 cium delegati † eſt fines mandati diligẽ
ter attendere & ſeruare.ut.j.eo.tit.c.ſu-
per quæſtionum.ff.de procu.l.ſi procura-
tor.ff.mandati.l.ſi diligenter.& formam
mandati ſeruare debet ut ſuprà de re-
ſcr p.c.cum dilecta.ff.man.l.ſi quis pro
eo,ut prius expediatur, quod prius expe-
diri mandatur.ut.C.de app.l.1.C.de rei
uendi.l.ordinari.j.de cauſa poſſeſſo.& p
prie.c.cũ dilectus , Nec obſtat de reſcrip.
c.inter cæteras,in uerſ.iudici quodcun-
que ; illud enim locum habet in manda-
tis alternatiuis.Item Non obſtat.ſ. de re
ſcrip.c.cauſam que; nã illa clauſula,quã
tum de iure poteritis &c. ex ſui natura in
telligenda, & obſeruanda eſt,& ante rece
ptionem teſtium, & poſt;& ideò non tan
tum erat intelligenda ubi in ordine re-
ſcripti ponebatur. ¶ Item officium dele-
gati eſt,quædam facere, per quæ perueni
tur ad conſumationem negocij ſeu man-
dati etſi illa non contineantur in literis
commiſſionis.ut.j.eo.tit.c.præterea ; oĩa
enim commiſſa uidentur,ſine quibus mã
datum expediri non poteſt,ut ibi.& infr.
eo.tit.c.prudentiam.§.ſexta. &.c.ex lite-
ris.ff.de offi.eius cui.man.eſt iuriſdict.l.
ult.ff.de iuriſdict.om.iu.l.2. Item exce-
ptiones legitimas debet admittere.etſi
hoc ex forma reſcripti non habeatur.ut
infr.eod.tit.c.ex parte.& infr.de iudi.ca.
exhibita. ¶ Item officium iudicis,ſiue de
legati,ſiue ordinarij multiplex eſt ante
lit.cõt.& poſt litẽ.ut dic mus j.de officio
6 iudi. † Habet autem delegatus poteſta-
tem inter partes,inter quas delegatur, &
ſuper eo quod ſibi cõmittitur.ut.infr.eo.
tit.c.p.&.g.&.c.cum olim abbas; & pro-
pterea dicuntur reſcripta ſtricti iuris,qa
non extenduntur ad alias res, uel perſo-
nas, quàm in reſcriptis contineantur; ſi-
cut in compromiſſis dicitur, id enim ue-
nit in compromiſſum , de quo actum eſt
ut ueniret.ut.ff.de arbi.l.ſi cum dies.§.ple
7 num.¶ Caſualiter † tamen iuriſdictio de
legata extenditur ad alias perſonas ut
infr.eod.tit.ca.infr.de ſen.c.ex graue.&
infr.de alienatio.iud.mu.cauſa fac.ca.1.
infr.de iudic.c.quia V.ſecundùm unã le
ctu. Itẽ ubicunque in reſcripto ponitur
clauſula illa amoto quolibet illicito de-
tentore,extenditur iuriſdictio ad alium
cuius nomen in reſcripto nõ continetur.
Item cum in reſcripto ponitur clauſula
illa,quidam alij;uel illa,uocatis qui fue-
rint euocandi. Item cum in reſcripto
domini Papæ ponitur, cõtradictores &c.
uel ſic,moleſtatores; uel ſic, ſi quis auſu
temerario &c.uel ſic, contra prædonem
&c. Item in caſu j.in hoc.tit.c.ſuper eo.
infr.de teſtibus.c.ueniens. Item ad res
alias non extenditur iuriſdictio delega-
ta regulariter,ut ſuperius dictum eſt,niſi
ad acceſſorias ut j.eo.tit.c.prudẽtiam.§.
ſexta, ad fructus,& expenſas, qui ueniũt
officio iudicis,ut diceмus inf. de off.iud.
Item ad res quæ ſuccedunt in locum il-
lorum,de quibus agitur ut infr.ut lite
pen.c.eccleſia il.2.& cum reus,qui dolo
deſijt poſſidere, pro poſſeſſore habetur.
ut.ff.de rei uen.l.ſi q petitorio.ff.ad exhi
ben.l.iuli.C.ad exh.b.l.ad exhibendum.
Item cùm contra uiolentum fit æſtima-
tio rerum amiſſarum ut.j.de his quæ ui
metuſu e caul.ſi.c.ulti.C.unde ui.l.ſi qſi
2.q.1.c.in primis. Saluo eo quod dice-
mus.j.de iuriſdictione prorogãda ad
res alias,uel perſonas, tam in delegato,
quàm in ordinario. Item habet poteſta-
tem alteri committendi principium,me
diũ,& finem, coniunctim , uel ſeparatim.
ut j.eo tit.c.ſuper quæſtionum.§.inten-
tionis & hoc ſi à principe fuerit delega-
tus,ut ibidẽ &.C.de iudi.l.à iudice;uni,
uel pluribus ut infr.eo.tit. c. cum te con
ſulente. Nec obſtat in Auth.ut defuncti
ſeu fune.defun.§.illud,collat.5.& ſigna-
tur.C.de iudi.poſt.l.à iudice.& incipit;
ad hæc

ad hæc ſi adminiſtrator: ibi enim dicitur, quòd ordinarius debet per ſe audire principium, mediũ, & finem, cætera per conſiliarios expedire poteſt, delegatus uerò cauſam per ſe audiat; nec laboro circa ſolutiones, quæ fieri poſſunt & conſueuerunt, eo quòd litera iſtius c. ſuper quæſtionum, dicit non obſtante quod dicitur &c. quę uerba omninò tollunt Auth. illud.

8 † Et nota quod ubi delegatus ſimpliciter cõmittit, totum committere uidetur, nec ſibi de iuriſdictione aliquid reſeruatur ut. j. de iure pa. c. Ex literis. infr. de dona. c. paſtoralis ff. de tuto. l. 3. j. cod. tit. c. uenerabili. Item nota, quòd ubi delegatus totum committit, deſinit eſſe iudex, ut ſecundùm quoſdã reuocare commiſſionem nõ poſſit, etſi ſubdelegatus nõ admittit ſubdelegationem; allegant ad hoc. infr. eo. c. ſuper quæſtionum. §. porrò. Sed quod ibi dicit, transfert, intelligo cum effectu, ita quòd ſubdelegatus admittat translatã; nam uerba cum effectu ſunt accipienda ut de pœ. diſ. 1. c. facilius. §. hoc idẽ. j. de ele. nõ re. ca. relatũ. ff. qđ quiſque iu. l. j. §. hic autẽ; prætereà mãdatum iuriſdictionis ſimile eſt cæteris mandatis. ut. ff. de iuriſ. om. iu. l. & quia. in fi. in cæteris aũt obtinet, ut mandatum re integra reuocetur ut inſtit. mandat. §. certè.

9 ¶ Puto † igitur reuocari poſſe iuriſdictionem antequàm eam ſubdelegatus admittat & incipiat ea uti; immò ſecundùm Azo. etiam poſtquam inceperit uti, ſecus ſecundum iura canonica ut in prædicto. §. porrò j. eo. tit. c. uenerabili; uel poſſet reſpõderi ad. l. illã, quòd loquatur in ordinario, aliud autẽ in delegato. Notabis quòd ubi delegatus totam iuriſdictionem ſuã in alterũ transfert, quàmuis totũ transferat; unum tamen, quod ſibi competit, nõ tranſmittit, ſcilicet, poteſtatem alteri cõmittendi, quàmuis ſit in iuriſdictione iudicis dandi poteſtas. ut. ff. de iuriſd. om. iu. l. 2. in fi. Et eſt ratio, quia illa poteſtas non habetur ex cõmiſſione, ſed ex lege. ut. C. de iudi. l. à iudice j. eo. tit. c. paſtoralis, in prin. j. eo. tit. c. ulti. i. reſpon. Et quę ſpecialiter lege, uel ſenatuſconſulto tribuuntur, mandata iuriſdictione nõ tranſeunt. ut. ff. de offi. eius cui man. eſt iur. l. 1.

¶ Item & aliud non tranſibit in ſubdelegatũ ſecundùm uetera iura, ſcilicet, poteſtas procedẽdi appellatione remota ut j. c. ſuper quæſtionum. §. ſi uerò duo, præter quã in caſu j. eo. c. paſtoralis, in fi. Sed hodie hoc cõmune eſt omnibus iudicibus ordinarijs, delegatis, & ſubdelegatis, ut procedant appel. remo. ut infr. de appel. c. ut debitus honor. Et eſt ratio, quia hæc poteſtas perſonaliter habebat ex reſcripto, hodie cõiter habetur à iure. ¶ Poteſt dele-

10 gatus † committere uices ſuas coniudici, ſi coniudicem habeat ut infr. eo. tit. c. quàmuis, nec diſtinguo ſi ſit à parte altera coniudex electus, uel communiter datus, ut fieri ſolet in curia romana ut inf. eo. ti. c. ult. in prin. Fateor tamen quòd ſi tres ſint iudices, unus electus ab una parte, alius ab altera, tertius datus à curia pro cõmuni, electus ab una parte male facit, ſi cõmittat coniudici ab altera parte electo, ſed cõmittat medio uel extraneo. Idẽ medius malefacit, ſi committat alteri ex electis, ſed uel utriq; cõmittat, uel extraneo; ex hoc tamẽ, quòd ſic committitur,

11 appellari non poteſt. † Delegatus abeſſe poteſt ſi cõiudices habeat & ſe excuſabit, & tunc, ſiue nolit, ſiue non poſſit intereſſe qui ſe excuſat, reſidui procedere poſſunt auctoritate clauſulæ, quòd ſi non omnes &c. Sed cùm poteſt, & non uult intereſſe, & ſe excuſat quaſi non poſſit, grauiſſimè eſt arguẽdus, eo quòd ſe exonerat. ut inf. eo. ti. c. prudẽtiam. §. adijcimus: ibi autem ſine culpa committit ut non ſit in aliquo arguendus, ubi aliquo impedimento detinetur is qui committit ut inf. eo. c. ſi pro debilitate; uel cum in reſcripto apoſtolico continetur, quòd ſi non omnes poteritis uel nolueritis intereſſe. ut ſup. de reſcriptis c. ſciſcitatus; quod tamen in literis apoſtolicis non memini me uidiſſe. Fieri autem poteſt excuſatio per tertium nuncium, uel incertum, ſed literatorie deſtinatum; ſed & ſi aliàs legitimè conſtiterit de tertii impotentia, reſidui procedere poſſunt ut infrà. eod. titu. c. prudẽtiam. in princi. Quidam tamẽ ſcripſerunt quòd etſi in reſcripto contineatur ſic, quòd ſi omnes intereſſe nequiueritis &c. duo procedere poſſunt, tertio nolẽte uel non ualente

lente intereſſe, & hoc per d.§.adijcimus. hoc non placet per d.c.ſciſcitatus, quod reſtringit illam clauſulā ad duplicē impotentiā, iuris & facti; illū aūt.§.adijcimus, intelligo cū tertius qui pōt, ſed non uult intereſſe, ſe excuſat quaſi non poſſet.
12 ¶ † Sed quid ſi unus ex delegatis labo-
ret impotētia iuris uel facti, ut nullo modo intereſſe poſſit ad preſens, nūquid cōmittere poteſt? dixerunt quidā ꝙ ſic; ſed obſtat eis.c.corā inf.eod.tit. Ad quod ita reſpondeo, ibi delegatus impediebatur impotentia perpetua, unde deſierat eſſe iudex.ut.ff.de uaca.mu.l.prætor.in prin. ſecus ſi tēporali, quia tunc cōmittere poſſet ut.j.eo.tit.c.quāmuis.& c.ſi pro debilitate; uel erat impeditus impotentia iuris, ſecus ſi impotentia facti; uel ideo Ferrarienſis cū noluit recipere ſubdelegatū ſui collegæ, quia collega obtentus erat per ueri ſuppreſſionē, uel falſi ſuggeſtionem; uel ſubdelegatus non erat idoneus, & ideo ipſum recipere nō tenebatur ut.ff. pro ſocio l.idéque.& hoc ſcripſit Io.Lau. autē dixit quod ideò Ferrarienſis noluit ibi admittere ſubdelegatum, quia in clauſula, quæ in reſcripto continebatur, ꝙ ſi non ambo.&c.tu frater epiſcope &c.uidetur electa induſtria perſonalis, ut per ſe compleret epiſcopus quod mādatur ut.j.eo.tit.cap.ult.C.de caduc.tollēd.l.una.§. ut aūt.ff.de ſolut.l.inter artifices; ſed hæc omnia & ſi colorem iuris habeant, ſubſtātiam tamen non habent, & ideò mihi nō placent; ſed illā ſolam puto ueritatē, quia cum unus ex iudicibus laboraret impotentia iuris uel facti, ut in propria perſona intereſſe non poſſit, nec committere poterat, ſed auctoritate clauſulæ quod ſi nō ambo &c. refuſa eſt iuriſdictio tota in alterū; & puto ꝙ allegatio partis circa clauſulam illā, quòd ſi non ambo &c.uera ſit ſecundùm ius, & eam approbat finis illius decre. Et non obſtat c.ſi pro debilitate, quia loquitur cum uni ſcribitur & clauſula, quòd ſi non ambo &c.non ponitur in reſcripto, quia locum non habet. Non obſtat illa decre.quāmuis, quia non loquitur de laborante aliqua impotentia, ſed de aliquo modico uel nullatenus impedito. Tu ergo cum collega fueris, & committere uolueris, noli ſcribere te intereſſe non poſſe quamuis habeas aliquod impedimentum; ſed ſimpliciter cōmittas, uel dicas ſic, cum circa quædam negocia priuata & commoditates proprias ſim aliquantulum occupatus, tibi uices meas in tali cauſa cōmitto. Nec obſtat lex quæ dicit eum intelligi facere poſſe, qui commodè facere poteſt.ff.de uerbo.ſignif.l.nepos. nam illa loquitur,
cum in contractu hoc agitur tacitè, uel
13 expreſsè cum quid commodè fiat. † Et
eſt ſciendum; quòd ſi pluribus cauſa committitur non cum illa clauſula quòd ſi non ambo; uel quòd ſi non omnes, uno ſe excuſante uel impotentia laborante,
alius uel alij procedere non poſſunt ut.j.
14 eo.tit.c.cauſam & cap.cū cauſam.¶ † Itē
omnes iudicare debent ut in Auth.ut iudices non expec. ſacras iuſ.§.iubemus, ad med.collat 9.& ſimile.ff.de arbi.l.non diſtinguemus.§.cum in plures. Aut enim omnes pronunciabunt, aut nullus ut.ff. de arbi.l.nō cogendum.§.Item ſi plures. unde uno delegatorum mortuo expirat iuriſdictio aliorum ut inf.eo.tit.cap.uno. Sed ſi duo, præſente tertio & contradicēte, pronunciauerint, ualet ſententia duorum.ut.ff. de arbi.l ſicuti tribus; ſecus ſi abſente; quia præſentia illius potuit eos trahere ad ſententiā ſuam.ut.ff.de arbi.l. ſi in tres; Et in hoc caſu plus operatur abſentia ſeu contemptus quàm contradictio, ut in electione ut.s.de elec.c.quod
ſicut.uenerabilis.s.de poſtulat.ca.bonæ
15 mem.il.2. ¶ † Sed quid ſi duo pronun-
cient tertio abſente poſtmodum ratum habente? puto ratihabitationem locum non habere in ſententijs.ar.s.de conſue. c.ad noſtram, & quia ut ſuperius dictum eſt, omnes pronunciare debent, & non ſeparatim; & ubi facto eſt opus, ratihabitatio locum non habet ut.ff.de aucto.tu.l.
obligato.§.tutor.inſti.eo.tit.§.tutor.¶ Itē
16 † quid ſi delegatus uel ordinarius com-
miſerit cauſam cum illa clauſula, quòd ſi non ambo &c.uel illa, quòd ſi non omnes &c.credo, quòd ualet commiſsio; nam & compromitti poteſt cum hac edi-
ctione.ut.ff.de arbitri.l.non diſtingue-
17 mus.§.ſi plures.¶ † Item quid ſi duo pro-
nuncient,

nuncient tertio præſente & non contra
dicente nec conſentiente, ſed tacente?
Reſpondeo, puto ſententiam ualere, ſuſ-
ficit enim tertium eſſe præſentem. ut. ff.
18 de arbi. l. ſi in tres. † Poteſt autem dele
gatus a Papa id committere quod iuriſdi
ctionis eſt. ut infr. eod. titu. ca. ſuper quæ-
ſtionum, & quod eſt mixti imperij; ut eſt
denunciatio excommunicationis ut infr.
eod. titu. cap. ex literis; & in poſſeſſionem
miſsio ut infr. eod. titu. cap. ſi quando; hoc
enim mixti imperij eſt. ut. ff. de iuriſdict.
om. iudi. l. 3. & ideo demandatur ut. ff. de
offi. eius cui man. eſt iuriſdi. l. ulti. §. poſ-
ſeſsio, hodie tamen uidetur competere
iure magiſtratus. C. qui admit. ad bo. poſ.
l. ulti. ¶ Item committit quod meri impe-
rij eſt ut infr. eod. titu. cap. uenerabili; hoc
tamen ſecundùm leges non committitur.
ut. ff. de offi. eius cui man. eſt iuriſdict.
19 l. 1. §. qui mandatum. ¶ Quæ † autem
ſit iuriſdictio delegati, ex forma com-
miſsionis apparet ut inf. de iudi. cap. exhi
bita. infr. de uoto & uo. re. cap. ex multa;
ſicut ex forma compromiſsi colligitur
iuriſdictio arbitri. ff. de arbi. l. non diſtin-
guemus. § de officio; ſicut ex forma iudi-
cij, ſententiæ forma dictatur. ut. infr. de
accuſa. cap. qualiter. in fi. & c. ſuper his.
Sed ſi ſimpliciter fuerit cauſa commiſſa,
omnia commiſſa uidentur, ſine quibus
mandatum expediri non poteſt. ut infr.
eod. tit. c. preterea. & c. prudentiam. §. ſex-
ta & c. ex literis. ff. de offi. eius cui manda.
eſt iuriſdict. l. ultim. ff. de iuriſdicti. omn.
iudi. l. 2. unde poteſt excommunicare, in
poſſeſsionem mittere; & contra eundem
utrunque remedium exercere, ſi hoc me-
ruerit proteruitas contumacis ut infr. ut
lite non conteſt. cap. quoniam frequen-
ter. in fi. etſi cauſa talis fuerit, in qua miſ-
ſio locum habet ut infr. ut lite non con-
teſt. cap. tuæ. Poteſt interdicere & ſuſpen-
dere ſi propter excellentiam perſonæ nõ
ſtatim ad excommunicationem curren-
dum ſit. ut. infr. eod. tit. cap. ſanè; Nam in
coercitionibus inferendis dignitati defe-
rendum eſt & perſonę. ut. infr. eod. titu. c.
paſtoralis. in prin. 24. quæſt. 1. c. qui con-
tra eccleſię pacem. ff. de pœnis. l. in ſeruo
rum 2. quæſti. 7. c. quiſquis. 4. diſt. c. contu-
maces 45. diſt. c. cũ beatus. infr. de maio.
& obed. c. per tuas. Nec obſtat quod ali-
bi dicitur, quòd non ſit habẽnda acce-
ptio perſonarum ut infr. de iudi. c. nouit.
illud enim locum habet in iuſtitiæ red-
ditione, ſecus autem in pœnis inferen-
20 dis, ut dictum eſt. ¶ † Poteſt delegatus
Papæ ſententiam ſuam exequi ut inf. eo.
tit. c. quærenti; poteſt & executionẽ eius
ordinario demandare ut infr. eod. tit. c. ſi-
gnificaſti. & c. ſi quando. & c. paſtoralis. §.
quia uero; poteſt & per ſubdelegatum. ut
infr. eod. tit. c. ex literis. Quidam tamen
dixerunt quòd executio ſententiæ dele-
gati primo loco ſpectat ad ordinarium,
arg. 2. quæſt. 6. c. quiſquis. ff. de re iudi. l. à
diuo Pio. in princ. ſed lex illa loquitur in
delegato alterius ordinarij, ſecus in dele
gato principis. Exequi debet ſtatim dele
gatus ſententiam ſuam in realibus poſt de
cendium, ut inſti. de offic. iudicis. §. j. &
idem in criminalibus ut de pœni. diſti. 1.
c. defleat. ff. de uerb. ſigni. l. ſi qua pœna. C.
21 de pœnis. l. cum reis 2. q. 1. c. ſicut. † Hoc
tamen fallit in quatuor caſibus. Primus
eſt cum princeps iuſſerit aliquem acrius
ſolito puniendũ. ut. C. de pœ. l. ſi uindicari
11. q. 3. c. cũ apud. Secũdus cũ mulier ꝓgnãs
dãnat ad mortẽ. ut. ff. de pœ. l. ꝓgnãtis. Ter
tius cũ dãnat ſeruus ratiocinijs obligatus.
ut. C. de bonis ꝓſcripto. l. 1. Quartus cũ re-
legato inſula eſt aſſignanda. ut 2. q. 7. c. bi
duum. In his caſibus differtur executio
ex cauſis quæ per prædicta iura colligi
poſſunt. In perſonalibus autem actioni-
bus differtur executio uſque ad quadri-
meſtre tempus, quod datur condemna-
tis. ut. C. de uſu re. iud. l. 2. & 3. ff. de iud. l.
ſi debitori. uidetur tñ qđ hoc quadrime-
ſtre tẽpus locũ habet in criminibus ut. j.
de ſentẽ. & re iudi. c. qđ ad conſultationẽ.
Nã illa de crimine loqui uidet, dũ dicit
de purgatione, & facit mẽtionẽ de hoc tẽ-
pore, purgatio frequentius ſolet indici ꝓ
pter infamiam ortam ex crimine ut infr.
de purga. canonica, per totum 2. quæſt. 5.
in multis. cap. ibi poſiti; licet aliquando
indicatur purgatio ex defectu ut infrà,
de purga. cano. ca. accedens. Sed quali-
ter illa decre. quod ad conſultationem,
intelligatur, dicam infrà, de ſenten.

& re

22 re iudi.† Durat autem iuriſdictio de-
legati uſque ad annum à die ſententiæ.
ita ut ſi excommunicauit nolentem pare
re ſententiæ, eundem parentem abſolue-
re poſſit uſque ad annum; ſicut obſerua-
tur in illo qui ante lit. conteſt. contumax
inuenitur, ut infrà eo. titu. c. quærentis &
ſicut contumax ante li. conteſt. & ob hoc
excommunicatus auditur infrà annũ ex-
communicationis ſuper principali, poſt
annum uerò nequaquam ut 11. quæſt. 3.
c. ruſus & c. quicunque. Sic & contumax
in diffinitiua, & propterea excommunica
tus auditur petẽs abſolutionem offerẽs
ſe ſententiæ pariturum; ſed ante lit. con-
teſta. ideò dicit, quia ſi poſt litem conte.
quis contumax eſſet, & liqueret de cau-
ſa, non eſt opus excommunicari, quia poſ
ſet diffinitiuè pronunciari. ut 3. quæſt. 9.
c. decernimus. C. de iudi. l. properandum.
§. ſin autem; uel ſi non liqueret miſſio fie-
ret in poſſeſſionem irreuocabilem. ut. C.
quomodo & quando iudex. l. conſenta-
neum; & tunc in neutro caſu eſſet locus,
ut contumax audiretur ſuper excommu-
nicatione, uel miſſione reuocanda; uel
ſic, ſicut contumax paſſus miſſionẽ in poſ
ſeſſionem cautionem ponit infrà annum,
& recuperat poſſeſſionem ut infrà, ut lite
non conteſta. c. quoniam frequenter, ſic
excommunicatus petit abſolutionem, &
iudex delegatus infrà annum interponit
iuriſdictionem ſuam, & excommunicatũ
abſoluit; poſt annum uerò ſicut nec recu-
peratur poſſeſſio per cautionem, ſic non
impetratur abſolutio per delegati iuriſ-
dictionem, quaſi temporalis ſit in hoc, &
tẽpore limitata iuriſdictio delegati. ¶ Pro
23 rogatur† iuriſdictio de tempore ad tem-
pus ut j. de offi. iudi. deleg. c. de cauſis. ff.
de iudi. l. 2. §. & ſi iudex; de re ad rem. ff.
de iu. l. de qua re. §. 1. de perſona ad per-
ſonam ut C. de iuriſdi. omn. iudic. l. 1. ff. de
iudi. l. 1. Iſtæ prorogationes fieri habent
de conſenſu partium & iudicis ut ff. de
iudi. l. 2. §. ſi iudex, & cum ordinarius eſt
iudex, de cuius iuriſdictione prorogan-
da agitur. ut. C. de iuriſd. om. iudi. l. priua
torum. Delegati uerò iuriſdictionem nõ
puto prorogari poſſe ad res alias ut j. eo.
titu. c. cum olim abbas. uel perſonas liti-
gare uolentes ut infr. eo. tit. c. p. & g. etiã
de conſenſu partium. Saluo eo quod no-
ta ſuprà eod. titu. c. caſualiter; & ſaluo eo
quod ad ſucceſſorem delegati deuolui-
tur iuriſdictio ſi expreſſo nomine digni-
tatis alicui prælato fuerit demandata
ut inf. eo. titu. c. quoniam abbas. Sed his,
quæ dicta ſunt, obſtat lex. ff. de iud. leg. 1.
quæ dicit, poſſe prorogari ad perſonas a-
lias iuriſditionem eius, qui tribunali præ
eſt, uel aliam iuriſditionem habet, & ſic ui-
detur, quòd tam iuriſditio ordinarij, quã
delegati ualeat prorogari; ſed ſic reſpon-
deo, qui tribunali præeſt, ideſt ordinariæ
iuriſdictioni cũ adminiſtratione, uel a-
liam iuriſdictionem habeat. ſ. ſine admi-
ſtratione, uel ordinariam, & tunc hæc di-
ſtinctio ordinariorum habentium admi-
niſtrationem, uel non habentium colligi
tur inf. de in inte. reſ. c. cauſa. Veruntamẽ
de tempore ad tempus prorogari poteſt
iuriſditio delegati ut inf. eo. tit. c. de cau-
ſis. ff. de iudi. l. 2. §. ſi iudex. & eodem mo-
do poteſt prorogari de re ad rem, non ta-
men prorſus aliam, puta, ad maiorẽ quan
titatem. ut ff. de iudi. l. de qua re. §. 1. cauſa
uerò non finita an duret iuriſdictio tam
ordinarij, quàm delegati, quandiu durat
inſtantia iudicij dicam infrà de iudi. ¶ Fi-
24 nitur† iuriſdictio delegati multis mo-
dis, per lapſum temporis cum infrà certũ
tempus cauſa committitur decidenda ut
infr. eo. tit. c. de cauſis. & c. conſuluit. Fini
tur per appellationem interpoſitã à dif-
finitiua; Nam is, ad quem fuerit appella-
tum, habet infirmare, uel confirmare; &
ſi confirmauerit, executioni mãdabit. ut
in Auth. de ſanctiſ. epiſ. §. ſi quis contra
aliquem. C. de epiſ. audi. auth. ſi quis liti-
gantium, & quia dubium eſt, utrũ confir-
metur, uel infirmetur, ſententia dicitur
medio tempore ſuſpenſa. ut. C. de re. cre.
& iuiur. l. generaliter in prin. C. de appel.
l. precipimus. §. hoc ſi. Vnde quod alibi di
citur extinguitur pronunciatum appella
tionis remedio, exponitur, ideſt, ſuſpendi
tur. ut. ff. ad Trebel. l. 1. in fi. Decre. tamen
uelle uidetur, quod cum appellatur a diffini-
tiua, ſi eam confirmari contingit, primus
iudex habet executioni mandare; Nam
dicit, quod interim dum appellationis meri-
ta ple-

rita plenius ſint diſcuſſa, ſuſpenſa eſt iu-
riſdictio iudicis à quo fuerat appellatũ,
ut neque per ſe neque per alios exequa-
tur ut inf.eod.tit.c.paſtoralis.§ præterea.
Sed ſi citra diffinitiuam ſententiam fue-
rit appellatum, ſuſpenditur iuriſdictio
eius a quo fuerat appellatum; nam ſupe-
rior ſi inuenerit minus legitimè appella-
tum, appellantem in expenſis alteri par-
ti condemnatum ad prioris iudicis re-
mittet examen; alioquin ipſe de cauſa
cognoſcet ut inf.de app.c.ut debitus ho-
nor ¶ Per conſultationem autem ſuſpen
ditur iuriſdictio, non finitur ut inf.tit.pro
xi.c.licet.C.de appella.l.ex illo 2.q.1.c.
notum 3.q.6.c.multum.C.de rela.l.2.ex-
pectari enim debet ſuperioris reſponſum.
25 ut 6.qu.3.c.deniq. ¶ † Itẽ finitur iuriſ-
dictio ſoluto mandato; ſoluitur aũt mã-
datum morte mandatoris re integra exi-
ſtente ut inf.eo.tit.c.licet.& c.gratum.ff.
de iuriſd.omn.iudi.l.& quia.C.manda.l.
mandatum; niſi in caſu.ff.mandati.l. ſi ue
rò non remunerandi.§.ulti.¶ Item ſolui-
tur mandatum morte mandatarij.i.eius
qui mandatum recepit, ut inſti.manda.§.
rectè.ff.eod.tit.l.inter cauſas.in princ.&
hoc fallit in caſu infr.eod.tit.c.quoniam
abbas. ¶ Item ſoluitur morte eius, pro
quo mandatum dirigitur ut.ff.quæ ſen.ſi-
ne ap.reſcin.l.penul.ff.qui ſatiſd. cogun-
tur.l.ſi deceſſerit; & hoc fallit.ff.de fidei-
commiſ.liber.l.cum quaſi.in prin.¶ Item
ſoluitur reuocatione mandantis ut.ff. de
iud.l.iudicium.inſtit.manda.§.rectè.ſ.de
elec.c.in cauſis. Item ſoluitur per receſ-
ſum delegantis ut infr.titu.proxi.ca.ulti.
Sed quòd dixi mandatum iuriſdictionis
ſola morte mandatoris finiri, intelligen-
dum uidetur non ipſo iure, ſed ope exce-
ptionis ut inf. de teſti.c.cũ ueniſſet. ¶ Sed
opponitur, nonne omne mandatum fini-
tur morte mandatoris re integra exiſten
te.ut inſtitu. manda.§.rectè,& mãdatũ iu
riſdictionis.ut inf.eo.tit.c.gratum.&.c.li-
cet; mandatum etiam iuriſdictionis ſimi-
le eſt cæteris mandatis. ut.ff. de iuriſdi.
om.iudi.l.& quia in ſi. Nec referre uide-
tur, ſi non excipiatur; nam & ſi expreſſè
partes conſentiant, ut talis delegatus pro
cedat, nullus uidetur conſenſus. ut.C. de
iuriſdi.om.iudi.l.priuatorum.inf. de foro
compe.c.ſignificaſti. Ad quod reſpondeo,
uerum eſt quòd in hoc caſu mandatum
ſoluitur; Sed nihilominus opus eſt exce-
ptione, ut dictum eſt; ſicut dicitur quòd
ſententia lata poſt primam non ualet. ut
2.q.6.c.ei q.§.diffinitiua; ſed uerũ eſt, ſi ex
cipiatur ut inf. de ſen. & re iudi.c. inter
26 monaſterium; Sicut etiã dicimus reſcri-
ptum ſecundum impetratum non faciens
mentionẽ de primo nõ ualere, uerum eſt
ſi excipiatur. ut no.ſuprà de reſcrip.§.tol-
27 litur. † Item finitur iuriſdictio delega-
ti, ſententia lata & executioni mandata
ut inf.eo.ti.c.ĩ literis.ff.de re iudi.l. Pau-
lus ¶ Item finitur, ſi iudex incidat in impo
ſibilitatem iuris, uel facti; ſi collegas ha-
beat cum clauſula, quòd ſi non omnes
&c. uel quòd ſi non ambo &c. ut ſup.de re
ſcri.c.ſciſcitatus inf.de ſenten. & re iudi.
c.ad probandum. ¶ Item finitur ſecundũ
plures, recuſato iudice delegato, & cauſa
recuſationis legitime coram arbitris cõ-
probata, & in tantum ut nec per ſe cogno
ſcere ualeat recuſatus, nec cauſam alteri
delegare, probant hæc Io.& Tan.& multi
ſequaces per decre.inf.de appel.c. ſecun-
do requiris, in fi.ubi dicitur, quòd ſi cau-
ſa ſuſpitionis probata fuerit, cauſæ cogni-
tioni ſuperſedere tenebitur recuſatus per
aliã decre.inf.de foro compe c.licet, quæ
ſimiliter dicit, quòd ſi cauſa ſuſpicionis
probata fuerit, ad te uel ad nos pro iuſti-
tia recurratur, ſicut ſuperius eſt expreſ-
ſum. Et ſi opponebatur eis decre. inf de
appel.c.cum ſpeciali.ubi dicitur, quòd iu-
dex recuſatus probata cauſa ſuſpicionis,
de recuſatoris aſſenſu perſonæ idoneæ cõ
mittat negocium; uel ad ſuperiorem re-
ſpondebant, illam loqui in ordinario, qui
etſi fuerit legitimè recuſatus, prætextu ta
mẽ ordinariæ iuriſdictionis, quã retinet,
poteſt committere uel tranſmittere, ſicut
dictum eſt, etſi in propria perſona cogno-
ſcere non poſſit propter ſuſpicionem; &
eodem modo reſpondebant ad alias de-
cre.quæ dicunt, iudicem recuſatum com-
mittere poſſe.infra de app.c. ad hæc & ca.
cum a te.inf.de foro compe.c. ſi quis cle-
ricorum. Sed quamuis ſic ad decr. reſpon
deant; ad leges tamen reſpondere non

poſſunt,quę dicunt expreſsè delegatos re
cuſatos poſſe committere negocium prin
cipale.ut.C.de iudi.l.cum ſpecialis.& l.
apertiſſimi. Vnde in reſponſione deficiē-
tes omnino, dicebāt, leges illas fore cor
rectas; ſed quia promptum eſt iura iuri-
bus concordare.ut.C.de inoffi.do.l.una.
28 † Dico illam decre.cum ſpeciali, locum
habere tam in ordinario, quàm in dele-
gato,ut in eo, quod loquitur in ordina-
rio, concordet cum decre.ſuperius alle-
gatis. In eo autem,quod loquitur in de-
legato,cōſonet legibus ſupradictis ; & ad
decre.illam,ſecundo requiris; ſic reſpon-
deo,cauſæ cognitioni ſuperſedere tenet,
uerum eſt,ut in propria perſona non co-
gnoſcat; ſuſpectus enim iudex eſſe non de
bet,ut ibidē ſequitur.& 3.q.5.c.qa ſuſpe-
cti.periculoſum eſt enim coram ſuſpecto
iudice litigare, ut ſup.de excep.c.cum in
ter,& hoc tamen non negatur,recuſatum
committere poſſe. Ad aliam decre. licet.
quam allegant;ſic reſpondeo , ad te uel
ad nos pro iuſticia recurratur, ſcilicet p
appellationē,ſi exceptio recuſationis nō
fuerit admiſſa, & hunc intellectū indicat
quod ibidē ſequitur, ſicut ſuperius eſt ex
preſſu.n,hoc.n.in ſuperiori parte decre.il
lius exprimitur manifeſte. Quis iudex;
Quando;& ex quibus cauſis poſſit & de-
beat excuſari dicam inf.de app.& recu.§.
29 recuſatur. ¶ Sed † quæritur,quare dica-
tur mandatum reale,cum ſcribitur alicui
expreſſo nomine dignitatis ? ut inf. eo.c.
quoniā abbas. reſpondeo,quia magis ui-
detur haberi reſpectus ad dignitatē q̃ ad
perſonam, ut quicunque præſit illi digni
tati mandatum apoſtolicum exequatur,
accedunt ad hoc.ff.de pac.l.tale.§.ulti.ff.
de condi.& demon.l.filiusfami. ff. de an-
nuis leg.l.annua.§.1.C.de in.delib.l.cum
aliqs.Trāsfertur aūt mandatū in ſucceſſo
rē,qa dignitas non perit decedēte perſo
na; unde imperiū in perpetuum eſt. ut in
Auth. quomodo oportet.§.ult.collat.1.
in Auth de qæſtore.§.ſi uerò aliquis,col
lat.6.& hoc uerum eſt q dignitas nō pe-
rit, niſi per eū,qui pōt,depreſſa fuerit uel
30 delata.ut.ſ.de cōſti.c.cū acceſſiſſet.† Hoc
autem notandum eſt, q delegatus nō de-
bet iuriſdictionem ſuā arctare,dādo ter
minum ad id tempus, in quo iuriſdictio
ſua expiret ut infr.eo.tit.c.cōſuluit.&.ff.
ſi quis cauſ.l.2.l.ſi quis tamen.ff.de dam.
infec.l.cum poſtulaſſem.in prin.C.de di-
uiden.tu.l.2.¶ Itē obſeruandū eſt, ne is
iudex detur,quē altera pars petit; niſi Pa
pa dederit ad uitandā uerecūdiam petiti
ut.ff.de iudic.l.obſeruādum,qd intelligo
cū utraque pars,hoc eſt is qui impetrat,
& is contra quē impetratur ; præſens eſt
in curia per ſe uel procuratorē ; & ideo
impetratio iudicis in audientia locū ha-
bet. Cęterum ſi impetrator tantùm ſit
præſens, iudex petitus dari debet.ut.C.
de lit.cont. auth.offeratur.in Auth.de
exhiben.& introducē. reis.§.ſcimus.3.q.
3.c.inducię.§.ſpacium.in fi.& C.quomo-
do & quando iud. auth.& conſequenter.
31 † Et eſt ſciendum, q is qui iudicem pe-
tit ipſum recuſare non poteſt, ut inf.eod.
tit.c.ſuper quæſtionū.§ uerum.3.qu.3.d.
c.inducię.§.offeratur.& 4.q.3.c.ſi teſtes§.
ſi quis teſtibus; hoc eſt uerū in iudicio
nam extra iudicium poteſt is, qui impe-
trauit, implorare a ſuperiore mutari iu-
dicem quem obtinuit , eo q aduerſario
ſuſpicio noua poſſet oriri , fortè propter
affinitatem, ſeu familiaritatem quæ de
nouo contracta eſt inter impetrantē &
iudicem,ut j.eo.tit.c.inſinuante; ſed in
iudicio, ſicut dixi, recuſare non poteſt;
aduerſarius aūt poſſet ex hac noua cauſa
interueniente inter impetrantē & iudi-
cem in iudicio recuſare,ut.ff.de procu.l.
poſt litē.&.ff.de arb.l.licet.ff.ut in poſſe.
lega.l.planum.ff.de interrog actio.l.de
ætate.§.ex cauſa. ¶ Sed quid ſi aduerſa-
rius,cui oriri poteſt ſuſpicio, conſentiant
talem iudicem procedere, nunquid im-
petrator pōt implorare illum mutari?re
ſpondeo,non ut j.eo.de app.c.interpoſi-
32 ta.§.ille.¶ † Quæritur de iuriſdictione
prorogata an ſit ordinaria uel delegata?
Dixerunt quidā q ordinaria eſſet, eo q
à iure habetur ut no.ſ.eo.tit.§ proroga-
tur; & iuriſdictio,quæ à iure habetur,or-
dinaria eſt, ut.ff.de iuriſd.om.iu.l.& qa.
Alij dicunt q ſit delegata, quaſi aſſumat
naturā eius, cui adijcitur;res enim , quæ
aggregatur & quę nititur, aſſumit natu-
rā rei cui aggregatur & conititur.ut.ff.cō-
munia

munia dele.l.2.in fi.C.de rei uxo.ac.l. uni.in prin.16.qu.1.c.& temporis qualitas ꝭ.de ſtatu.reg.c.recolentes.in fi.Tertij dicunt,iuriſdictionẽ prorogatã eandẽ eſſe in numero cum prima; ſicut & præcarium prorogatũ dicitur idẽ cum primo.ut.ff.de præca.l.ſed & ſi manente;ſicut & locatio prorogata,eſt eadem.ut.ff. loca.& condu.l.item quæritur.§.qui impleto;& compromiſſum prorogatũ idem eſt.ut.ff.de arbi.l.non ex omnibus.§.ult. & eadẽ iuriſdictio proconſulis & legati ut.ff.de offi.procon.l.meminiſſe; puto ꝙ iuriſdictio delegata prorogata eadẽ ſit

33 cum priori. ¶ Itẽ † quid ſi committatur cauſa alicui expreſſo nomine dignitatis, & is qui præeſt deponatur, transferatur, ſuſpendatur, ab adminiſtratione amoueatur, excõmunicetur? & puto in translato finitam eſſe iuriſdictionẽ quo ad translatũ,quia translatus nihil cõmune habet cũ eccleſia, à qua transfertur.ut 21.q.2.c.ſi quis iam translatus.ꝭ.de elec.c.cũ in cũctis, cuius contemplatione fit cõmiſſio, expectabitur ergo ſucceſſor ut ꝭ.eo.tit. c.quoniam abbas. Idem dico in depoſito,depoſitio enim inſtar mortis habetur; Nã in eccleſia depoſitio ultimũ ſupplicium reputatur;quod in mortem interpretamur.ut.ff.de pœ.l.ult.ad utrunque caſum translationis & mortis facit lex. C.de peda.iudi.l.placuit. In ſuſpenſo,nõ dico impediri iuriſdictionem; Intelligo enim ſuſpenſũ quo ad iuriſdictionẽ ordinariã,non delegatã; ſuſpenſus.n.retinet prælaturã cuius reſpectu facta eſt commiſſio; & idẽ dico in remoto ab adminiſtratione. In excõmunicato,dico ꝙ impeditur iuriſdictio, nõ finitur, & eo abſoluto procedet ex ueteri cõmiſſione.ar. 15.q.7.c.nos ſanctorũ.&.c.iuratos;& maxime ſi cognoſcere incœpit, melius eſt enim tãtiſper expectare iudicem,qui ſemel cognouerit,quàm de nouo rem rurſus dijudicandã cõmittere.ut.ff.de uaca.

34 mu.l.ult.in fi.¶ Itẽ quid † de conſeruatoribus iſtis qui tota die in curia impetrantur? & puto ꝙ defendere habent à uiolentijs manifeſtis;nã cũ ſint meri executores,de dubijs non cognoſcẽt,ne partes iudicũ ſibi aſſumant.ut.C.de exe.rei iu.l.ſi ut proponis. cæterum ſi de dubijs deberent cognoſcere, ut cõſeruarẽt iura & poſſeſſiones impetrãtiũ,iam eſſent iudices generales in oĩbus cauſis eorũ, qui eos impetrauerunt, quod eſſet cõtra ius ut ꝭ.de reſcrip.c.ad hæc, & ſic curia tenet. Itẽ credi nõ debet ꝙ ſit delegatus, niſi ꝑ literas delegationis oſtendat.ut ꝭ. eo.c.cũ in iure;& idẽ in legato.ut.C.de man.prin.l.una: Idẽ in officialibus Cæſarien.uolẽtibus capere bona alicuius tanquã fiſcali,quibus nõ creditur ſine literis ut.C.de iure fiſci.l.prohibitũ.li.10.¶ Quid

35 † de auditoribus curiæ, quibus uiua uoce, uel ꝑ nunciũ cauſæ à ſummo põtifice committunt? reſpõdeo ſufficiet probari ſic eſſe cõmiſſum ſcripto,uel nõ ſcripto.ut i Auth. ut litigã.iurẽt.§.qa uerò.collat.9.i Auth. de litigo.§.edicta collat. 8.Sed qd ſi tenor literarũ in acta publica ſit trãslatus, nunquid per acta probabit iuriſdictio? reſpõdeo ſic ut.C.de re iu.l.geſta.C.de teſta.l. publicati.qđ intelligo uerum eſſe, cùm examinatæ literæ ſũt in iudicio pſentibus partibus,tã in filo,quàm in bulla,& in ſtilo,&demũ cõprobatis oĩb' auctoritate iudiciali trãslatæ ſũt,ut ꝭ.de priuile.c.cũ olim eſſemus.i fin.Et eſt notãdũ,ꝙ quicũque iudici præciſè ſcribat, rationabiles tñ exceptiões debet admittere, niſi i reſcripto cõtineat ꝙ nullæ exceptiones penitus admittãt,ut ꝭ.eo.c.ex parte, qa tunc nullæ admitti debẽt,uel ſaltẽ moratorię uel dilatorię nõ deberẽt admitti,pereptorię ſic ut.C.de præci. Impera.offe.l.quoties;uel dici poſſet,qa tũc & dilatoriæ,& pereptorię deberẽt admitti pter illas,de qb' nõ admittẽdis i reſcripto ſpecialiter cõtinet.ut.ff.ſi q̃s cau.l.ſed et ſi.§.q ſint, Hoc tñ fallit in pſonis,q̃ ꝓpter exceſſus notorios & euidẽtes ſine exceptiõe uel excuſatione aliqua cõdẽnãt. ut 23.diſ.c.in noie dñi 2.q.7.c.lator 21.qu.2.c.placuit. 27.q.2.c.ſed homo.C.de decu.l.exẽplo.

36 † In sũma ſciẽdũ eſt,ꝙ olim ꝓponebant edicta.i.in aliquo publico & eminẽti uel i albo ꝑtoris ſcribebant,talis ueniat tali die reſpõſurus tali,q̃ ſcripturã legere poterat citatus ꝑ ſe,uel ꝑ aliũ,& certiorari C.q accuſ.nõ poſ.l.3.ff.de iur.om.iu.l.ſi qs id quod,& ꝑ talia edicta citabant ſo-

li ordinarij non delegati.ut in Authent. de exhiben.a.ti introdu.re.§.ſi ue iò quidem.C.de bo.auth.iud.poſſi.ſ.auth.ei qui iurat; nam & delegati, qui & pedanei dicebantur, non citabant, per edicta nec per executores, ut quidam dicunt; ſed requirebāt per ſe ut.C.de iudi.l.ſancimus. Sed hoc non placet; nam & arbiter per alium citat.ff.de arbitris.l.ſed interpella tur §. arbi. licet hoc uideatur magis eſſe imperii,quàm iuriſdictionis, quaſi imperioſum uideatur mittere executorem.Sed
37 hodie talia † edicta non ſunt,ſed mittun tur edicta in epiſtolis contenta, quæ delegati mittere poſſunt. ut inf. eod. c. gratū. inf.de dolo & cōtuma.cap.ultimo.ꝗ.de eo: qui mit. in poſ. cauſa rei.ſeru.c. ultū fiunt citationes & per executores.ut C.de præſcrip.30.uel 40. an.l. ſicut in rem.& l. cū notiſſimi; fiunt & per ipſos iudices.ut in
38 Auth.de litigio.§.omnem. † Per hāc citationem fit iuriſdictionis perpetuatio, ut inf.eo.tit.c.gratum; & ſi citatus peremptoriè non ueniat, iudex poteſt in eum procedere tāquam in contumacem, poteſt & gratiam facere contumaci, & ei parcere in præiudicium alterius partis ut inf. eo. ti.c.Conſuluit.&. C. quomodo & quando iudex.l.1.ff.de arbi.l.Si cum dies.§.ſi quis ex litigatoribus;nec enim quicquid iudicis poteſtati permittitur, iuris neceſſitati ſubiicitur.ut.ff.de iudi.l.non quicquid; & alibi lex dicit, omnibus magiſtratibus conceſſum eſt iuriſdictionem ſuam defendere pœnali iudicio, non dicit indictum uel iniunctum.ut.ff. ſi quis ius dicen. non ob.l.j.in princi.& facit ad hoc lex.C.quomodo & quando iudex.l.1.& hæc uera ſunt,quamuis quædam argumenta in cōtrarium allegentur, nā ita debet unus audiri,ut alteri præiudicium non fiat. ut 3. qu.9. c. ult. Item ita deferendum eſt uni perſonæ, ut alteri debitum iuſtitiæ non ſubtrahatur.ut.C.de ſtatuis & ima.l.& uirtutum,ad idem 2.q.7.c.quæritur.16.quæſtio.7.c.decimas. Sed lex quædam multùm obſtare uidetur, quæ dicit quòd ſi iudex condemnationem prætermiſerit expenſarū, de propria ſubſtantia compellitur reſarcire ſcilicet ſi non condemnauerit contumacem.ut. C. de iud.l.ſancimus. in fine. Sed lex illa loquitur in actore contumace, qui poſtmodum ueniens audiri non debet, niſi reo reſtitutis expenſis. ut. C.quomodo & quando iudex.auth. quiſemel.C. de bonis auth.iud.poſ.auth.& qui iurat. Sed inſtabit, quare aliud in actore quàm in reo,cum æqualitas in iudicio ſit ſeruāda?ut.C.de fru.et liti.ex.l. ult. C.de proxi.ſacro ſcrinio.l.ſacris.li.12. Ad quod reſpondeo, uerum eſt ꝙ actori non debet licere,quod reo nō licet.ut.ff.de.reg.iur. l.non debet; Sed quædam conceduntur reo,quæ non permittuntur actori, nā plures dilationes dantur reo, quàm actori. ut.ff.de ſeruis. l. ult.Item ubi obſcura ſūt iura partium pro reo pronūciatur, ut inf. de proba.c.ex literis.inf.de fide inſtru.&c. inter dilectos.in fi.inf.de regu.iur.c.eſtote. Poteſt delegatus à papa committere uices ſuas cui uult, & compellere quem uult recipere commiſsionem, nullo perſonarum cauſarumue habito reſpectu. ut.C.qui pro ſua iuriſ.l.j.in fi.infr.eo.tit. ca.paſtoralis.ff.de mune.& hono.l.munerum.§.iudicandi, dummodo quod cōmittitur pertineat ad iuriſdictionem cōmittētis.ut.C.qui pro ſua iuri.l.1.in prin.
39 † Ordinarius autem non poteſt cogere hominem non ſuæ iuriſdictionis recipere ſuam commiſsionem.ut.ff.de iuriſd.omn. iudi.l.ult;compromiſſum autem non cogitur quis recipere.ut.ff.de arbi.l.3.† Itē
40 aduocatus non cogitur exercere officiū aduocationis alibi, quàm in foro ſuo.ut C.de aduoc.diuerſorum iudi.l. ſancimus, in fine.

SVMMARIVM.

1 *Legatus quis ſit.*
2 *Legatorum triplex genus.*
3 *Legati qui de latere papæ mittuntur, ubi & quando poſſunt abſoluere, Et quid de legatis qui ex ipſius latere non mittuntur.*
4 *Legati officium quid ſit.*
5 *Legatus an poſſit facere concilium.*
6 *Legati quæ beneficia conferre poſſunt.*
7 *Legati iuriſdictio quandiu duret.*
8 *Legati iuriſdictio quot modis finiatur.*
9 *Legatus qualiter ſe habere debeat in legatione.*

10 *Legatus tranſmiſſus ex latere papæ in qui-
bus excedat legatum, qui priuilegio eccle-
ſiæ ſuæ funguntur legatione.*

11 *Legatus de latere papæ tranſmiſſus quam
prærogatiuam habeat reſpectu alterius le-
gati tranſmiſſi, ſed non de latere tranſmit
tentis.*

¶DE OFFICIO LEGATI.
Rubrica.

QVIA officium legati ſimile eſt
officio delegati quãuis illud ſit
latius & generalius; ideò põſt of
ficium delegati, ſequitur hic de officio le
gati. ¶ Videamus ergo; Quis ſit legatus;
Quod ſit legati officium; Quanto tẽpo-
re durat. & qualiter finiatur. ¶Legatus
1 † eſt is, cui certa patria uel prouincia gu
bernanda committitur ut inf. de ap. c. no
uit; per literas autem fidem de ſua lega-
tiõe faciet, ſi exigat ut. C. de man. prin. l.
2 uni. †Officiũ legati aliud eſt ante ingreſ-
ſum in prouinciam ſibi decretam, aliud
poſt ingreſſum, & aliud poſt egreſſum. Of
ficium legati ante ingreſſum prouinciæ
in uoluntaria iuriſdictione conſiſtit. ſ. in
prædicando, & in abſoluendo excommu
nicatos propter manus iniectionem in
clericos, monachos, uel conuerſos, ut inf.
eo. ti. c. quod tranſlationem. inf. de ſent.
excom. c. ad eminentiam. ¶ Circa hoc ta-
men triplex genus legatorum diſtingue.
3 † Nam legati qui de latere domini papæ
mittuntur, poſſunt abſoluere homines
ſuę prouinciæ, & alterius cuiuſcunque, in
prouincia, & extra prouinciam. Legati
qui ex ipſius latere non mittuntur, ut cũ
papa non cardinalem uel alium officialẽ
curiæ, ſed prælatum aliquem in legatio-
nem mittit, talis non abſoluit niſi prouin
ciales & in prouincia conſtitutos, alios
etiam prouinciales alibi quàm in prouin
ciæ non abſoluunt. Tertii generis legati,
qui eccleſiarum ſuarum prætextu lega-
tione funguntur. ut infra eodem tit. cap.
1. excommunicatos huiuſmodi non abſol
uunt, ut inf. eo. ti. c. excommunicatis. Pri-
mis igitur legatis ex ipſo legationis offi-
cio iam hoc licere incępit. ut in d. c. quod
tranſlationem; ſic & proconſul antequam
ingrediatur prouinciam utitur proconſu
laribus inſignijs, & uoluntariam iuriſdi-
ctionẽ, non contentioſam exercet. ut. ff.
de offic. procon. l. 1. & 2. Rectè autem le-
gatus faciet ſi edictum ſuo deceſſori mi-
ſerit, & per eam partem prouincię intret,
per quam alii ingredi cõſueuerunt, ad in-
ſtar proconſulis. ut. ff. de officio procon-
ſu. l. obſeruare. in uerſ. rectè & in Auten.
de adminiſtr. §. illud autem. colla. 7. Item
legatus antequam intret prouinciam nõ
poteſt iuriſdictionem ſuam in prouinciã
demandare, niſi neceſsitatis cauſa, ut ſi
moram neceſſariam in itinere patia-
tur. ut. ff. de offi. procon. & legati. l. obſer-
uare. §. poſt hæc &. §. ſed ſi antea &. l. ali-
quando; hodie tamen ſemper, & indi-
ſtinctè hoc licere uidetur. ut in Autent.
de collat. §. ant quam uero, collati. 9.
& idem dici poteſt in prælato con-
firmato & in maximè conſecrato ad ec-
cleſiam tranſmiſſo, antequam diœceſim
ingrediatur. In hac tamen iuriſdictionis
demandatione excipiuntur ultimũ ſuppli
cium, & membri abſciſio; & eodem mo-
do dici poſſet, legatum non poſſe com-
mittere cauſam depoſitionis, uel perpe-
tuæ amotionis; nam amotus dicitur ab-
ſcindi ut ĩ. de exceſ. prę la. c. grauem; cæ-
tera poteſt antequam ingrediatur, ut di-
ctum eſt. ¶ Ingreſſus autem prouinciam
exercet omnia, quæ exercet ipſe, qui eũ
tranſmiſit; præter ea, quæ ſpecialiter ſum
mo Pontifici reſeruantur, quę quibuſdã
uerſibus continentur. Reſtituit papa &c.
ut not. ſ. de transla. præla. §. pertinet aũt.
Sunt & quædam alia, quæ ſibi papa reſer
uat in ſignum priuilegij ſingularis, quæ
legatis non competunt; ut ſententias de-
legatorum iudicium reuocare, ut ĩ. eod.
tit. c. ſtuduiſti; retractare negocia trãsla-
ta ad ſuperiorem per appellationẽ ut ſ.
de appel. c. conſtitutis, uel per relationẽ
ut ĩ. eo. tit. c. licet; permittere nõ uacan-
tes ut ĩ. de pręben. c. dilectus; diſpenſare
in beneficijs curam animarum habenti-
bus, & in perſonantibus ut ſ. de elect. c.
dudũ. ¶ Itẽ diſpenſare cum filijs ſacerdo
tũ, ut eccleſias habeant, quas patres eo-
rũ ſine medijs habuerunt, ut ſ. de filijs
4 presby. c. dilectus. ¶ Itẽ † officium legati
eſt audire

eſt audire cauſas prouinciales, quæ ad ipſum referuntur per appellationē. ut ĩ. eo.c.1.& 2.q.6.c.decreto. An aũt ad cũ per querelã deferri poſsint negocia, dubitatur; Et eſt certum quod ſi quis conqueratur de alio Romanæ ſedi immediate ſubiecto, legatus eſt iudex competēs. ut 11.q.1.c.peruenit; aliorũ uerò cauſæ habentium iudices ordinarios in prouincia deferri ad legatum non debent per querelã, ut uidetur d.c.peruenit; ſicut nec ad Metropolitanũ deferuntur per querelam. ut 9.q.3.c.conqueſtus. nec obſtat ĩ. eo.tit.c.1. illa enim loquitur in eo qui erat ordinarius; & legatus priuilegio eccleſiæ ſuæ; unde cum ratione ordinariæ iuriſdictionis cauſæ ad eũ deferri deberent per appellationem, nihil adderet legationis officium, ſi etiã per querelam non deferretur; ut ergo aliquid ex delegatione addatur, hoc inductũ eſt, ſicut dixi, ar. ad hoc. ff. de uſu. l. ſi ſtipulatus. ff. de leg.1. l. ſi quando quis. in prin. ff. ad municip. l.1. in fine; quidam tamen intelligũt d.c.peruenit in defenſore; nõ in legato; uel in legato cogente ſubditos prælatorum cõqueri corã ſe ſuis ordinarijs prætermiſsis & contemptis; conſentiunt aũt de plano q ad delegatos deferri cauſæ ualeant tã per appellationem quàm per querelã omiſsis medijs, & in hoc hodie conſuetudo concordat; iuuatur aũt conſuetudo unica ratione, quia legatus fungitur uice papæ; ad Papam uerò recurritur omiſsis medijs per querelã. ut ĩ. de foro competen. c. ult. Et propter hoc Roma dicitur communis patria. ut. ff. ad municip. l. roma; & p appellationē ſimiliter omiſsis medijs. ut 2.q.6.c. ſi quis ueſtrũ & c. ſequentibus. ĩ. de app. c. ſi duobus, quod in alijs non contingit ut 7.q.6.c. quiſquis & 2.q.7.c. Metropolitanũ 9.q.3.c. conqueſtus. ĩ. de appel. c. dilectus. Sed impugnatur ex d.c.peruenit, item ex legibus, quæ dicũt, cauſas ad principem per querelam non debere deferri omiſsis medijs ut in Auten. de mandatis princi. §. ſit tibi. collat.3. in Auten. ut differen. iudi. §. ſi quis uerò æſtimans. collat.9. Et ad rationem pro parte aduerſa ſuperius allegata. ſ. q legatus fungitur uice domini papæ, poſſet taliter reſponderi, q hòc non eſt uerũ in his, in quibus propter excellentiã dignitatis frãgitur ius commune, ut eſt in querela & appellatiõe, per quas cauſæ deferuntur ad papã medijs prætermiſsis. Et nota, q ſiue per appellationē cauſa deferatur ad papã, legatus ſe intromittere non põt, niſi forte cauſam examinet, ut eã magis inſtructã ad ſuperiorē tranſmittat ut ĩ. de appel. c. conſtitutus, ſiue per relationē ut inf. eo. tit. c. licet. C. de appel. l. ex eo; & idē ſi per querelã transferatur aliquod negociũ ad audientiã papæ. ut 2.q.6.c. quoties & c. anteriorũ. §. ad hoc; & idē eſt in poſtulatione porrecta ut ĩ. de poſtu. c. bonæ. il 2. In his enim omnibus expectanda eſt ſuperioris iuſsio, deciſio, & reſponſio. ut. 3.q.6.c. multũ 2.q.6.c. decreto C. de rela. l. 2. 3. qu. 6.c. denique.

¶ Itē officiũ legati eſt, transferre abbates eccleſiæ Romanæ. immediatè ſubiectos, ut inf. de conſue. c. cum uenerabilis.

5 †Sed nunquid legatus conciliũ facere poteſt? Et uidetur q ſic, particulare, nõ generale. ut 3. diſtin. c. regula. §. porro. & 17. diſt. c. regula; multa enim concilia particularia inueniuntur celebrata ſine pœnitentia domini papæ præſente legato Romanæ ſedis. ut 16. diſt. c. ſexta ſynodus 63. diſt. c. 2. & 3.q.7.c. conuenientibus. Sed Hug. Io. & Lau. ſcripſerunt contrariũ dicentes legatũ Romanæ eccl. conciliũ celebrare non poſſe, niſi ad hoc ſpecialiter deſtinetur, uel niſi hoc ei ſpecialiter cõmittatur; & ſecundùm hæc intelliguntur omnia iura innuentia legatũ concilium facere poſſe, talis enim legatus facere poteſt conciliũ generale, ſi de generali ei ſpecialiter fuerit iniũctũ; uel particulare ſi de particulari; & hęc opinio duplici rõne munit. vna; qa priuilegiũ de cõcilio cõgregando ſibi Romanus pontifex ſpecialiter reſeruauit. ut 2.q.6.c. ideo. & alia, quia mandata iuriſdictione generali nõ tranſit poteſtas concilij faciendi, ut. ff. de officio eius cui man. eſt iuriſdi. l. 2. Sed impugnatur unica & urgenti ratione, nã Metropolitanus, & Primas faciunt ſua concilia prouincialia & particularia ꝓprio iure. ut 18. diſ. c. 1. & diſt. 12. c. ſi quis epiſcopus, uocatis ſuffraganeis. ut 18. diſ. in

in multis.c.ibi poſitis ; & inf.de accuſa.
& inquiſi.c.ſicut olim;& epiſcopus facit
ſuã ſynodũ epiſcopalẽ cũ ſuis clericis,ut
38.diſ.c.qñ & 12.q.2.c.placuit.&.c.opus.
Nunquid ergo his oĩbus inferior erit le-
gatus Romanę eccleſiæ in poteſtate cõci
lij celebrãdi? certè nõ,poterit enĩ legatus concilium facere particulare uel ꝓuin
ciale cũ ep̃is prouinciæ ſibi decretæ,& in
eo conſtitutiones edere & ſtatuta q̃ ꝑpe-
tua erũt ut inf.eo.tit.c.ult. Nõ obſtat c.
ideo.ſuperiùs alleg.2.q.6.nã illud intelli
go in cõcilio generali uel uniuerſali, qđ
fieri habet uocatis ep̃is diuerſarũ prouin-
ciarũ. Similiter nõ obſtat lex alleg.ff.de
officio eius cui mã.eſt iuriſdi.nã illa loq
tur in alio cõcilio,uel in cõcilio ĩ quo.ſ.
agiť de auctoritate manumittẽdi,quæ nõ
trãſit mãdata iuriſdictione a præſide,ut
ibi dicitur; q̃a nec mãdãte præſide aliũ
tutorẽ dare ut.ff.de tuto.& cur.dat.l.nec
mãdãte,ſecus in iubente.ut inſti.de Ati-
lia.tuto.§.ſed hoc iure; differt.n.iuſſus à
mãdato ut C.qđ cũ eo.l.cũ.&.l.ſi mãda-
tor. Iuſſus.n.importat neceſsitatem ut in
Auten.ut nullis iudi.§.& hæc uero iube-
mus.collat.9.mandatũ uero,liberã obſe-
quij præſtationẽ.ut inſti.manda.§.man-
datũ; Nã mandatũ ex officio & amicitia
traxit originẽ.ut.ff.manda.l.1.§.1.uel lo
quiť de cõſilio,uel cõcilio in quo agiť de
approbãda cauſa manumiſsionis faciẽdæ,
à minore 20.annorũ.ut inſtit.ex quib.cau
6 ma.poſ.uel nõ poſ.§.eodẽ.† Itẽ põt lega-
ti conferre beneficia,q̃ inueniũt uacãtia
in ꝓuincia,& eccleſias uacantes de recto-
ribus ordinare,ſiue illi,ad quos ius perti-
net cõferẽdi,iã illud admiſerint.ut.ſ.de
ſupplen.neg.præla.c.literis,ſiue nondũ;
nec impedit legati collationẽ ius patro-
natus clerico pertinẽs clericatus ratio-
ne;q̃a cũ plus iuris habeat in conferẽdo
ꝓlatus,& hoc non impediat legatũ cõfer-
re uolẽtẽ,quàm patronus ĩ ꝓſẽtãdo,hoc
minus impediet,ut ĩ.eo.tit.c.dilectus;lo-
cus aũt ſi ius patronatus ſpectet ad clerī-
cũ,ſiue laicũ patrimonij iure,ut ĩ.de iu-
re patro.c.cum dilectus. Minus enim po
teſt abſorbere legatus ius patrimoniale
alicuius,quàm eccleſiaſticum. Nec obſ.his
quæ dicta ſunt,inf.de appel.c.ſi illa enim

decre. non loquitur in legato tranſmiſſo
ex latere domini papæ,ſed in eo, qui pri
uilegio eccleſiæ ſuæ fungitur legatione,
qui liberam collationem non habet ec-
cleſiarum illarum , in quibus inſtituendi
ius uel præſentandi ab alijs poſſidetur,
tempore faciendi alterutrum à iure in-
dulto nondum elapſo.¶ † Durat autem iu- 7
riſdictio legatorum quandiu durat tem
pus eis à ſuperiore præfixũ ; uel quandiu
non fuerint reuocati. ¶ Finitur autẽ † iu- 8
riſdictio quattuor modis. Tẽpore, ſi tẽpo
re fuerit legatio limitata ; Reuocatione,
ſed tũc finitur legatio , non iuriſdictio in
cauſis iã cœptis,quas etiã poſt reuocatio
nem potuerit per alios terminare,ut inf.
eod.ti.c.ult. Itẽ morte alterutrius.ſ. mit-
tẽtis,uel eius qui miſſus eſt. Sed in hoc ca
ſu mortuo mittente etſi delegatio finia-
tur,iuriſdictio tamen nõ finitur in nego
cijs inchoatis, & idẽ puto cũ tẽpore lega
tio terminetur. Nec obſtat ſup.tit.proxi
c.cõſuluit,illa .n. loquitur cũ cauſæ cogni
tio tẽpore limitatur,ſecus ubi legatio, ut
dictũ eſt. ¶ Itẽ finitur legatio per egreſ-
ſum,quod intelligo cũ legatus fines lega-
tionis egreditur,nõ regreſſurus;nã ſi egre
ditur ut ſtatim regrediatur , iuriſdictio
intermittitur, non finitur; quia nec egre-
di uidetur,ut ff.de.diuor.l. diuortium.ff.
de in rẽ uerſo l.ſi pro parte.§. uerſũ. Sed
etſi per egreſſum legatio finiatur ; durat
tamẽ iuriſdictio demãdata in cauſis iã cœ-
ptis ante egreſſum, cœptas autẽ cauſas,&
per hoc iuriſdictionẽ perpetuã intelligo
.ſ.per ſolã citationẽ,ut inf.eo.ti.c.ulti. &
ſup.titu.proxi.c.gratũ.¶ In ſumma † notan 9
dũ eſt q̃ legatus dũ legatione fungitur,
inuigilare debet,nõ his, q̃ ſua ſunt, ſed q̃
Ieſu Xp̃i ſaluti & ædificationi clericali ac
populi inſiſtere,nec ꝓcurationibus gra
uare ſubiectos,ne lõgi tp̃is queſtũ breuis
hora cõſumat,ut ĩ.de cẽſibus.c.cũ apoſto
lus. Prãdia ipſius nõ ſint enormia, ſed ſm
mediocritatẽ uniuſcuiuſq; loci. ut. 10.q.
3.c.ulti. Sic agẽs,ut nulla eccleſia ſeu la-
tus ſe indebite prægrauari,rationabiliter
cõqueratur,ut inf.de cẽſibus c.cũ inſtãtia
§.ſanè. Patiatur cõiungi eccleſias, in ꝓcu
rando quæ per ſe ſingulariter non ſuf-
ficiunt procurare ; ut in d.c. cum inſtan-
tia.§.

tia.§ ſi uerò.infr.de præſcrip.c.accedentes; de talibus quidem contributis licet uiuere,non de ſymbolis, uel conſertus ut 44.diſt.c.non oportet pro reuerentia.& c.liceat;& ut breuiter tranſeam,ſi in Apoſtolorum loco ſunt legati,non ſolùm ſermonem eorum imitantur, ſed conuerſationem & abſtinentiam ut 35.diſti.c.eccleſiæ principes,in fi. Alia,quæ circa materiam iſtam dicenda uidentur, dicā cõpetentiùs inf.de cenſibus. ¶ Item notan-
10 dum † eſt, quòd legatus tranſmiſſus ex latere domini papæ,in quatuor excedit legatum qui priuilegio eccleſiæ ſuæ fungitur legatione. Primò, quia præſente tranſmiſſo alius ob reuerentiam maioris non exercet legationem ut inf.eod.tit.c.uolentes. Secundò,in abſolutione excõmunicatorum ut no.ſ.eo.tit.§.officium. Tertiò,in collatione eccleſiarum uacantium,ut not.ſ.eo.tit.§.Item poſſunt legati Quartò, in procurationibus. Nõ enim ita procuratur ille, qui ordinarius eſt & in domo ſua conſiſtit, ſicut tranſmiſſus. Qualiter autem ordinarius procurãdus
11 ſit, dicam infr.de cenſibus.† Item legatus, qui de latere domini Papæ trãſmittitur, excedit legatum,qui trãſmittitur, ſed non de latere tranſmittentis in uno, ſcilicet in abſolutione excommunicatorum,ut ſuperius dictum eſt.§.officium;& forte in alio, quia non inuenio quòd legatus priuilegio eccleſiæ ſuæ non exerceat legationem ſuam, niſi præſente legato ex latere domini Papæ tranſmiſſo, de tali enim loquitur ĩ.eo.tit.c.uolẽtes.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ordinarius quis ſit.*
2 *Iuriſdictionem ordinariam confert conſuetudo.*
3 *Iuriſdictionem ordinariam confert Papa uel princeps.*
4 *Qualitates in iudice ordinario cõſiderandæ.*
5 *Epiſcopi an ſint ordinarij iudices monachorũ.*
6 *Metropolitanus an ſit iudex ordinarius in tota ſua prouincia.*
7 *Epiſcopus an inter ſubditos ſuorum prælatorum in ſua diœceſi ſit ordinarius iudex.*
8 *Prælati uel ordinarij iudicis officiũ quale ſit.*
9 *Aduocato licet uendere iuſtum patrocinium, & aſſeſſori, iuſtum conſilium.*
10 *Iudex expenſas habere debet, & nu.11.*
12 *Iudicis ordinarij iuriſdictio circa quæ uerſetur.*
13 *Iuriſdictio iudicis ordinarij qualiter impediatur.*
14 *Iuriſdictio prædicta qualiter finiatur.*
15 *Iudici ordinario ſi ſuperior mandet, id faciat, quod alias ex officio ſuo facere poſſit, quando illud exequitur ut delegatus.*
16 *Iuriſdictioni ordinariæ quæ pertineant.*
17 *Diœceſani annuis uicibus ſuas diœceſes uiſitare debent, & pluries ſi neceſſitas uel utilitas exigit.*
18 *Abſolutio ab excõmunicatione propter iniectionem manuum in clericos competens ordinario, quando poſſit alteri delegari.*

¶DE OFFICIO ORDINARIJ. Rubrica.

DIXIMVS ſuprà de officio delegati,& legati,reſtat dicendum de officio ordinarij; & ideo ſubiicitur hic Rubrica de officio iudicis ordinarij.¶Videamus igitur primò Quis ſit iudex ordinarius; Quod ſit officium iudicis ordinarij; Quæ poteſtas; & Quibus modis impediatur ordinaria iuriſdictio, uel
1 finiatur. ¶ Ordinarius iudex † eſt qui à collegio eligitur,& à ſuperiore confirmatur;ut electus in epiſcopum, qui per confirmationem ſortitur iuriſdictionẽ in omnibus, præter ea quę maiorem diſcuſſionem requirunt, & munus conſecrationis exquirunt,ut.ſ.de electio.c.tranſmiſſam. Sunt igitur ordinarij prælati eccleſiarũ, ut inf.eo.tit.c.cum ab eccleſiarum prælatis, qui à collegijs eliguntur,& à ſuperioribus confirmantur, ut.ſ.dictum eſt. Hoc enim fallit in duobus caſibus, in quibus electus ante cõfirmationem adminiſtrat, & iuriſdictionem exercet. In electo in ſummum pontificem, qui ſtatim adminiſtrat, & hoc ideo quia ſuperiorem, imò parem non habet ut 23.diſt.c.in nomine Domini ſuprà de elec.c.licet.Itẽ fallit in electo cõcorditer ultra Italiã cõſtituto,& romanæ eccleſiæ immediatè ſubiecto, in quo hæc tria faciũt, quę in alijs operaũ cõfirmatio

firmatio, præter actum alienandi ut ſ. de elect. c. nihil in fi. & ſecundum hoc intelligo ĩ. de iudi. c. decernimus. 15. q. 4. capit. j. Sunt ordinarij, electi ab uniuerſitatib. uel corporibus laicorum, ut in Authen. de defen. ciui. §. nos igitur colla. 4. C. de iuriſdi. om. iu. l. ult. ¶ Ordinariam † iuriſdictionẽ
2 confert conſuetudo, ut C. de emancipa. l. 1. argu. 9. q. 3. c. conqueſtus, quod intelligo in conſuetudine præſcripta, uel in ea cuius memoria non exiſtit. ut no. ſ. de off.
3 arch. circa fi. illius. † Confert etiam ordinariam papa uel princeps qui eſt lex animata, ut in Auth. de conſul. in fi. unde quo ad iuriſdictionem ordinariam conferendam æquipollent lex animata, & inanimata, & ſic intelligo. ff. de iuriſ. om. iu. l. & quia. quod uerum eſt, cũ papa uel princeps nõ unam uel duas uel 10. cauſas alicui committit, ſed uniuerſitatem cauſarum, unde camerarium, uicecãcellarium, auditorem contradictarum, & auditorem cameræ, or
4 dinarios puto. ¶ † Hæc autem in qualitate iudicis ordinarij attendentur, Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama. Conditio, ne ſit ſeruus ut 3. q. 7. c. infamis. §. tria. Sexus, ne ſit fœmina. ut 33. quæſt. ult. capit. mulierem. Aetas requiritur, ut ſit maior 20. annis. ut ff. de arbitris. l. cum lege, uel ad minus 18. ut ff. de re iudic. leg. quidam conſulebant, & hoc locum habet etiam in delegato, ut ſupra de offic. delega. cap. cum uiceſimum. Diſcretio, ne careat iudicio, id eſt diſcretione. ut 3. quæſt. 7. d. ca. infames. §. tria. Fama, ne ſit criminoſus id eſt, infames. ut 3. q. 7. alleg. c. infames. §. tria. Infamia tamen licet faciat ne ordinarius poſſit iudicare de merito uitæ, ſententia tamen infamis iudicis uel criminoſi tenet, nec repelli poteſt ordinarius propter talia a iudicando, donec tolleratur in officio ſuo. ut 8. quæ. 3. c. nonne. Sed delegatus poteſt repelli per exceptionem,
5 ut ſupra. de reſcrip. cap. ſciſcitatus. ¶ † De epiſcopis dubitatur, an ſint ordinari iudices & immediate monachorum, uel monachi medios habeant, ſcilicet abbates, quibus demum negligentibus iuriſdictionem ſuam, poſſint in monachos exercere. Et eſt dicendum, quòd etſi ad abbates ſpectet clauſtralis correctio, ad epiſcopos tamen pertinet iudicium tribunale. C. de emen. propin. l. uni C. de patria poteſta. l. 3. & inf. eod. cap. quanto. & 11. q. 1. cap. de perſona. C. de epiſ. & cle. authẽ. cauſa quæ ſit cum monacho. in Aut. apud quos oportet mo. cauſam dicere. §. j. colla. 6. uel dici poteſt quòd prima correctio monachorũ pertineat ad abbates, quia hoc eſt generale, ut quilibet prælatus in ſuos ſubditos ſua iuriſdictione utatur, ſiue ſit abbas, ſiue ſit prior, ut inf. de immu. ecc. c. nõ minus. inf. de maio. & obe. cap. cum in eccleſijs. Sed eis non corrigentibus, uel fortè corrigere non ualentibus, ſuccedunt epiſcopi. ut inf. eo. tit. c. quanto, nihilominus dico quod epiſcopi ſunt ordinarij monachorũ etſi habeant medios coadiutores. ¶ Item
6 quæritur etiam de metropolitano, † an ſit iudex ordinarius in tota prouincia, & quo ad epiſcopos ſuffraganeos, & quo ad ſuffraganeorum ſubiectos. Sed habet medios. ſ. epiſcopos, per quos quaſi per gradum cauſæ deferuntur ad eum ab audientia ſuffraganeorum ſuorum, quandoque per appellationem, quandoque per querelam, uel per alios modos ut 9. q. 3. c. 2. & 4. Ea uerò quæ ſtatum prouinciæ contingunt, ad metropolitanum pertinent. ut 9. q. 3. c. archiepiſcopus. Eſt igitur ordinarius cõpetens iudex epiſcoporũ ſuffraganeorũ. ut 2. q. 7. c. metropolitanũ 10. q. 3. ca. quia cognouimus. in Auth. de ſanctiſ. epiſ. §. ſi autem. Eorum autem, qui ſuffraganeis ſubſunt, eſt iudex ordinarius, ſed non competens, niſi in certis caſibus, ut inf. eo. tit. ca. paſtoralis, in prin. ſ. in 8. caſibus. Primus eſt, cum per appellationem defertur ad eum aliquod negocium, ut infr. eo. c. paſtoralis. Secundus, cum per conſultationem. ut 17. diſt. c. multis. Tertius, cum per negligentiam epiſcopi. ut 9. q. 3. c. cum ſimus. inf. eod. tit. cap. ad reprimendum. infra de ſentent. excom. c. per tuas. ſ. de offic. delega. c. prudentiam. §. ſextam. Quartus, cum per diſcrepationem in officijs. ut 12. diſt. c. de his. Quintus per quæſtionem inter epiſcopum & ſubiectum ipſis, ut ſuperius dictum eſt. Sextus, per epiſcopalis eccleſiæ uacationem. ut 11. q. 2. ca. non liceat alicui metropolitano. Septimus, per duorum contentioſam electionem,

 ut 6.

ut 63.diſt.c.ult. Octauus, & generalis.c.ſi priſca conſuetudo plus ei contulit in antiqua.ut 9.q.3.c.cõqueſtus.inf.eo.ti.c.duo.

7 ¶†Sed quæritur an epiſcopus eodem modo ſe habeat circa ſubditos ſuorum prælatorum,quos habet ſub ſe in ſua diœceſi,ut cauſæ ſubditorum per illos prælatos medios quaſi per gradum transferantur ad eum,ſicut dictum eſt ſuprà in metropolitano, reſpectu ſuffraganeorum? Reſpondeo non, omnes enim cauſæ clericorum apud epiſcopum quaſi apud maius tribunal tractari debent. ut ff. de iud. l. iudicium.11.q.1.c.de perſona. & q.3.c.qui reſiſtit.25.diſt.c.perlectis.ſup.de offi. archi. c.cum ſatis.in Authē. ut clerici apud proprios epiſcopos prius conueniantur coll. 6.circa prin. ſed Ioan.& quidam alij dixerunt, q. ſi prælati inferiores ab epiſcopis per electionem & cõfirmationem, ſeu per conſuetudinem habeant ordinariam iuriſdictionem,epiſcopus non poteſt cognoſcere de cauſis ſubditorum ſuorum, niſi per appellationem, uel alio legitimo modo transferant ad eum, ut in metropolitano ſuperius dictum eſt;ſed circa hoc conſuetudinem antiquam & approbatam attendi ſicut plerunque in conſimilibus dico; Saluo tamen eo quod notaui ſupra de abbatibus circa monachos. ¶Officium prælati

8 † uel ordinarij iudicis eſt, curam habere ſubditorum.ut 8.q.1.c.qui epiſcopatum;ſingulos pro poſſe iuuare;ſingulos releuare.ut 8.q.1. c. clemens. Item largam manum habeat cum neceſſitatem patientibus; cum curat alienam inopiam, ſuam credat.ut 86.diſ.c.fratrem noſtrum.Adulteria & ſcelera inquirat, & ulciſcatur ut inf.eo.tit.c.1. ſi fuerint iudiciario ordine comprobata, alioquin occultos delinquẽtes non nominatim, ſed indeterminatè arguet ut inf.eo.tit.c. ſi ſacerdos. Condolebit eis,quos puniet; nam uera iuſtitia cõpaſſionem habet, falſa autem dedignatio nem.ut 45.diſt.c.uera iuſtitia. 46.diſt.ca. hoc habet propriũ. manus ſuas debet ſeruare mundas, nullumque contingere lucrum.ut in Auth.de man.prin. §. oportet. collat.3.iuxta illud. Si inciderit ſe iudice dirige libram iudicij, nec flectat amor, nec munera palpent. Munus enim a norma recti diſtorquet acumen iudicis, & tetra inuoluit caligine mẽtem.Et alibi.Quid non mortalia cogis auri ſacra fames. Imo & qui rectè iudicat, & præmium remunerationis expectat,fraudem in Deo perpetrat;quia iuſtitiam,quam gratis impartiri debuit,acceptione pecuniæ uendit,ut 11.

9 q.3.ca.qui rectè.† Licet tamen aduocato uendere iuſtum patrocinium, & aſſeſſori iuſtum conſilium.ut 11.q.2.cap.non licet. 14.q.5.non ſanè & ſpe præmiorum inuitandus eſt aſſeſſor.ut C.de aſſeſſo.l.1. ſalarium debet habere.ut ff. de offi. aſſeſ.l. diem functo.¶Sed de expenſis iudicũ uideamus; † & eſt certum quòd legati exigunt ſuas procurationes ut diximus ſupra tit.proxi.Delegati licitè petunt expenſas, nec ideo minus gratis iudicant;nam & teſtibus prouidetur de expenſis,nec ex hoc minus gratis teſtificantur.ut 4.q.3.c. ſi teſtes.§.penult. qui incipit item liberi. Nemo enim tenetur proprijs ſtipendijs militare, ut inf. de ſimo. ca. cum ſit romana. 28.q.1.c.iam nunc,in fine.Munera autem prohibentur non ſumptus.ut 1.q.1.c.iudices.Vnde licitè ſumitur eſculentum & poculentum,ut ff.de off.præſi.l.plebiſcito,& modica xenia nõ ſunt lucra, ita ut neque omnia,neque ſemper,neque nulla,neque nunquam, neque a quolibet, neque a nemine accipiat; ſed hoc totum cum moderamine,& diſcretione faciat,ut ff.de offi. proconſ.l.ſolent etiam.§.pen.& ult.ut litigantibus damna grauia non infligant.ut

11 10.q.3.c.illud.¶De ordinario† autem,uidetur quòd non debeat habere expenſas, cum certa ſint ei ſtipendia conſtituta. ut 23.q.1.c.militare; imo cum proficiſcitur illa expendere debet,quæ domi expenderet.ut in Auth.de man.prin.§. illud. Sit igitur contentus his quæ a fiſco præſtantur, ut in Auth. iuſiuran. quod præſta.ab his coll. 2. circa med. Certi tamen caſus ſunt in iure expreſſi in quibus ordinarius licitè petit ſumptus, ut in conſecrationibus eccleſiarum, & in uiſitationibus ut ſ. de ſimo. c.cum ſit Romana,& inf.de cenſibus.c.ſopite,& ſ.de præſcrip.c. cum ex officio,aliàs nihil petet, niſi quod a iure expreſſum eſt.ut 18.q.2.c. hoc tantum. De conſuetudine tamen tam prælati, quàm priuati

priuati cum pro cauſis commiſſis proficiſcuntur, exigunt omnes expenſas, nec contradicit. j. de uita & ho. cle. c. cum ab omni. Illud enim c. non interdicit ſumptus, ſed côuentionem de certa parte litis, quę interdicitur procuratori. ut ff. de pact. l. ſũptus. ff. man. l. ſalarium. C. de procu. l. litẽ. C. mand. l. ſi contra licitum. quæ interdicitur & fideiuſſori promittendi iudicatum ſolui. ut ff. man. l. ſi remunerandi. §. ultim.

12 ¶ Poteſtas † ordinarij potiſſimè circa tria uerſatur, correctionem, iudiciũ, & animaduerſionem, & his uerbis ſatis conueniunt uerba canonis. coherce. corripe. excõmunica. degrada. ut 23. q. 4. c. forte i ſi. coherce monendo, corripe ſuſpendendo, & habet locum hic ordo, cum quis puniendus eſt pro contumacia; ſecus ſi pro crimine, tunc enim pęna incipit in degradatione, & finitur in excõmunicatione. ut 81. diſt. c. dictu. j. de iudi. c. cum non ab homine; in contumacia uerò incipit ab excõicatione, & finitur in depoſitione. ut 83. diſt. ca. quorundam. & 83. diſt. c. honoratus; alijs tamẽ uerbis utitur apoſtolis. Argue, obſecra, increpa, in omni patientia, & doctrina. Argue de peccato, obſecra pro iuſtitia ſeruanda, increpa timorem diuini iudicis cominando: ſed hæc locum habent in occultis peccatis, & in iudicio animæ. ut 2. q. 1. c. Si peccauerit, in fi. Debet aũt iudex in correctione beniuolus eẽ. ut 45. diſ. c. licet: in iudicio iuſtus. ut 3. q. 7. c. iudicet: in aĩaduerſione miſericors. ut 45. diſ. c. uera.

13 ¶ † Impeditur aũt iuriſdictio ordinarij per ſuſpenſioné ordinarij, ſi ab officio ſuſpendat, itẽ per excõicationem, quia ſuſpẽſum ab officio intelligo ſuſpenſum ab ordinaria ptãte, & excõicatus excõicare non põt ut 24. q. j c. audiuimus, nec alios iudicare. ut j. de ſen. & re iud. c. ad probandũ. Si uerò ordinarius ſit aliàs in mortali crimine conſtitutus, etſi de merito uitæ iudicare non poſſit. ut 3. q. 7. c. qui ſine peccato. & c. iudicet. & c. ſequentib. de ptãte tamen iuriſdictionis põt quãdiu fuerit tolleratus iudicare. ut [illegible] q. 4. c. nonne. In his aũt caſibus impedit iuriſdictio ordinaria uniuerſaliter. In ſpecialibus uerò negocijs impedit per alios modos præter ſuſpenſioné & excõicationem. ſ. per appellationem, recuſationẽ, & relationẽ ad ſuperiorẽ, negocij reuocationẽ, per alij factã commiſſioné, & per alios modos quos notare põt qui libet ſtudioſus. ¶ Finitur autem iuriſdictio

14 † ordinaria quo ad perſonã quatuor modis, morte, depoſitione, tranſlatione, dignitatis renunciatione, quo ad perſonã ideò dicit, quia uacante eccleſia localiter, & caſualiter de conſuetudine reſidet iuriſdictio ordinaria penes collegium. ut j. de ma. & obe. c. cum olim. j. de hęre. c. ad abolendam. 7. q. j. c. pontifices. & ar. ſ. de conſuet. c. cum inter uos, & j. eo. c. irrefragabili, non tamen in omnibus, quia non in collationibus præbendarum ut j. ne ſede ua. c. illa, bene autem dixi de conſuetudine, nam aliàs de iure communi ſoli prælati, qui per electionem aſſumũtur, iuriſdictioné habent, ut not. ſ. eo. ti. in prin. ¶ In ſum

15 ma notandũ † eſt, quod etſi ſuperior mandet ordinario, ut id faciat quod aliàs ex officio ſuo facere poſſet, ordinarius non ſemper id exequitur, ut delegatus ratione mãdati, ſed plerunque ut ordinarius iure ordinariæ poteſtatis, ut j. eo. tit. c. licet. & c. graue, ſæpe. n. ordinarij procurant ſibi mãdari ea quæ ipſi ſuo iure facere poſſunt, ut cum maiori libertate & excuſatione eadem exequantur. ut 11. diſ. c. quis neſciat. ¶ Item ſæpe ſuperior non intendit cõmittere, unde ei cui ſcribitur non imponitur neceſſitas ſuſcipiendæ cognitionis, ſed poteſt ſi uult cognoſcere, poteſt ẽt alteri delegare. ut ff. de of. præſi. l. ſæpe. ſicut & cauſæ appellationum cum remittuntur ad examen priorum iudicum, non committuntur, ut j. de appella. cap. ut debitus honor.

16 † Quæ autem ad ordinariam iuriſdictionem pertineant, legitur j. eo. tit. c. conquerente. Solent tamen diſtingui duæ leges quibus eccleſiæ ſubſunt, epiſcopalis lex diœceſana, & lex iuriſdictionis. Lex diœceſana in his conſiſtit in cathedratico exigendo, item in tertia, uel in quarta oblationum, huic legi ſubſunt omnes eccleſię præter monaſteria. ut [illegible] q. 1. ca. cum pro utilitate. 10. q. 3. c. inter cætera. 18. q. 2. c. quàm ſit. Capellæ tamen monachorũ ſubſunt huic legi ut j. eo. tit. c. conquerente. 16. q. 2. c. ſtatuendũ, niſi monaſteria eſſent exempta cum capellis ſuis ut j. de priuil.

c.quoniam.& cap. cum capella.& ar.16.q. 2.cap.uiſis,j.de capel.mon.c.eccleſijs.Lex iuriſdictionis eſt quoddam ius,ex quo epiſcopus habet conferre omnia ſacramenta,cognoſcere de cauſis,coercere delicta. Huic legi ſubſunt & ſeculares eccleſiæ, & monaſteria.ut 50.diſt.c. accedens. 18. q. 2.c.hoc tantum.16.q.1.c.interdicimus,& eorum capellæ ut inf.eo.ca.conquerente, & omnes eccleſiæ ſitæ in diœce. ut 16. q. j.c.omnes baſilicæ, quamuis autem dixerim monaſteria exempta a lege diœceſana,ſeruitia tamen quæ ab antiquo præſtare conſueuerunt præſtabunt.ut 18.q. 2.c. ſeruitium;& cenſum ſtatutum. ut 18.q 2. c.Eleuterius. hoc etiam notabis, quòd licet diſtinguam duas leges diœceſanam,& iuriſdictionis, frequenter tamen una ponitur pro altera ut j.de reſcrip.c. auditis. j.de regul.& tranſe.ad reli. c. ex parte.j. de in integ. re. cap. auditis, exigit igitur epiſcopus a cunctis eccleſijs,ſiue diœceſibus præter monaſteria ſicut dictum eſt,cathedraticum ſiue ſynodaticum. Vocatur autem cathedraticum,eo quòd ob honorem cathedræ ſoluitur,ſynodaticum,quia frequenter uenientes ad ſynodum ſoluũt, quantitas cathedratici uel ſynodatici erit de iure duorum ſolidorum.ut 10. q.3.ca. placuit.inf.eo.tit.c.conquerente,& erunt exiguioris monetæ.ut ff.de leg.3.l.nummis,uerius puto, ut tã in quantitate,q̃ in qualitate pecuniæ inſpiciatur conſuetu-

17 do.¶†Diœceſani annuis uicibus ſuas diœceſes uiſitent.ut 10.q.1.cap. decernimus, uel pluries,ſi neceſſitas uel utilitas exegerit.ut 18.q.2. c. uiſitandi,& non ſemel in uiſitatione ſua faciẽt quod docetur 10. q. j.cap.placuit. Sed & ſi uiderint aliquos amouendos,poterunt amouere ut ſ.de reſcrip.cap.dilectus,ſed cum in monaſterijs officium uiſitationis impendunt, non introducent ſecum clericos ſeculares, niſi duos,uel tres, & illos in decẽti habitu ut

18 j.eo.tit.cap. ut iuſta. ¶Item notabis † q. poteſtatem abſoluendi excommunicatos propter iniectionem manuum in clericos uiolentas, quæ ex officio competit ordinario in ſpecialibus caſibus,poteſt alteri delegare,ut infra eod.titu.cap.ulti.hoc ideo dico, quia poteſtas abſoluendi tales ex cõmiſſione competens,alteri committi non poteſt,ut ſ.de offi.dele. cap. ult.

SVMMARIVM.

1 *Officium iudicis quid ſit. & in quibus locum habeat.*

Et quando actioni deſeruiat, & loco actionis intentetur.nu.2. & 3.

4 *Officium iudicis latiſſimum eſt.*

¶DE OFFICIO IVDICIS Rubrica.

TRACTATVM eſt ſupra ſingulariter de officijs dignitatum, & de officijs iudicum,& quid ad ſingulos pertineat ratione officiorum, quid ratione iuriſdictionis delegatæ uel ordinariæ.hic autẽ indiſtinctè & indeterminatè, tractat̃ de officio iudicis, nec exprimit cuius,delegati uel ordinarij, eo quod quædam,de quibus ſub rubric. tractatur,communia ſunt cuilibet iudici tam delegato, quàm ordinario, ut dare aduocatum non habenti,ut inf. eod.titu.cap. 1. reſtituere, læſos, quod commune eſt ordinario & delegato,ut inf.de in integ.reſti.cap. penul. C.ubi & apud quem in integ. reſti. poſtu. l.ult.& propterea ſic ſimpliciter intitulatur Rubric.de officio iudicis.¶Videamus igitur Quid ſit officium iudicis; in Quibus locum habeat; Item quando deſeruiat actioni;Et quando imploretur & intentetur loco actionis.¶Officium † iudicis eſt poteſtas iudicis a iure ſumpta; Habet autem locum officium iudicis tam in his , quæ ante iudicium fiunt , ſunt tamen iudicij præparatoria ; quàm in his, quæ in iudicio facienda occurunt. ¶Ante iudicium ut habeat publicam perſonã ſi poteſt,aut. duos uiros idoneos qui fideliter uniuerſa iudicij acta conſcribant,uidelicet.citationes dilationes &c.ut j.de proba.cap.quoniam contra falſam; Circa edicta mittenda ad loca in quibus rei morantur ut inf.de appella.cap. cum parati. inf. de dolo & contuma. cap. cum olim.ſi inueniri poſſunt.ut inf.qui ma.accu.poſſ. ca.relatum; alioquin mittitur ad domos, uel eccleſias eorum,ut inf.de dolo & contu

tu. cap.cauſam. ff. de lib. agno.l.1.in prin. ff.de dam.infect.l.3.§.prætor 16. q.3.c.placuit ut quicunque.§.poteſt. in uer.is aũt, inf.de dolo & contu.c.contingit. & c. ult. inf.de cle. non reſi.c.ex tuæ; denunciabit cognatis & amicis ut abſentem defendãt uel uenire procurent.ff.ex quib. cau.ma. l.ergo.ff.quib.ex ca.in poſſeſ.eat.l. hic autem.inf.qui fi.ſint le.c. perlatum. Circa dilationes indulgendas, pro conditione cauſæ,temporis,uel perſonæ, ut his conſideratis iudex ordinem edictorum uel cõpendium moderetur.ut ff.de iudi.l. nonnunquam ; & ut per eas delegati iuriſdictio nimium non arctetur. ut ſupra de officio deleg.c.conſuluit.Vt principales perſonæ in iudicio comparentes non per aduocatos ſed per ſeipſos factum proponãt, niſi forte adeo fuerint indiſcreti, ut eorũ defectus de iudicis licentia per alios ſuppleatur ut inf.de iudicijs.c. paſtoralis. Vt porrigantur l.belli apti, & conuenientes rei,de qua agitur,alioquin iudex ex officio ſuo repudiet,uel aſſeſſor.ut inf.de iudi.c.examinata. ff.ſi menſ.fal.mo.dixe.l.1. §.ſin autem.C.ut nemo priua.prædijs ſuis uel alle.titu.impo.l.2.in fi. & ff.de aſſeſ.l. 1, uel quod ſine ſcriptis agatur in ſpecialibus caſibus,quos notabo inf. de libel. obl. Item ut per narrationem actoris, & reſpõſionem rei fiat conteſt.lit.ut dicam inf.de lit.conteſt.c.1.C.eo.titu.l. uni. niſi agatur cauſa denunciationis uel inquiſitionis, in quibus nec libellus porrigitur,nec fit conteſtatio litis,ut dicam inf.de accu.inqui. & denun.Item ut iuretur de calumnia, & de ueritate dicenda.ut inf.de iuramen.calum. Item ut fiant poſitiones partium, & interrogationes iudiciales.Item ut patiẽter audiatur aduocatus.ut ff.de offi. pro-
2 con.l.nec quicquam.§.circa. †Vt ſuppleat defectus aduocatorũ in iure. ut C. ut quæ deſunt aduoc.par.iu.ſup.non autem in facto ſuppleat, niſi de facto iudici liqueat, ut iudici;& poſt lit.conteſta. Exempla.C. de appel.l.ampliorem.C.de tempo.appella.l.2.§.ultimo. Ideo autem ante lit.conteſt. iudex de facto ſupplere non poteſt, quia ante lit.conteſta.omnia conſtant iudici,non ut iudici,ſed ut priuato, & ideo dici conſueuit, quod ea quæ ante lit.conteſta. contingunt, non pertinent ad officium iudicis.ut ff.de ædil.edict. l. ædiles. §.item ſciendum. Fallit in caſu.Nam iudex ex officio ſuo repellit procuratorem militem,etiam aduerſario ſuo tacente. ut ff. de procurat. l. filius. §. ueterani. C.de procura.l. militem. Sed illud contingit propter publicam utilitatem. Nec obſtat his, quæ dicta ſunt, lex, quæ uidetur uelle, quòd iudex ſuppleat de facto & ante lit.conteſta.ut ff.de pet. hære. l.ultim.nam quod ibi dicitur,etſi non excipiatur,exponendum eſt ſic,ideſt, ſi non habeat locum doli exceptio, ſatis tamen conſulitur officio iudicis, & ſic intelligo ſuppleri de facto, & poſt lit. conteſta. ſupra de conſue.cap.ult.infra de ſentent. & re iudic.capit. cum bertoldus.infra de conceſ.præb.cap. ex parte ; ſupplet autem iudex & ante ſententiam,opponendo aduocatis, & quærendo a partibus, & ſicut melius poteſt uerum inueſtigando,ut 30. quæ.ult.c.ul.ſupplet etiam & poſt ſententiam,ut in fructibus.ut ff.de re iudi.l.Pau-
3 lus. ¶† Item locum habet iudicis officiũ in omnibus, quæ poſt lit. conteſtat. accidunt circa rem petitam, uel contingunt, uel ſi fructus ex ea percipiantur, uel damnum in ea detur, ſiue pretium rei petitæ ad poſſeſſorem perueniat, uel aliquid loco pretij, quæ poſt lit.conteſta.accidunt ualdè pertinent ad officium iudicis.ut ff. de rei uend.l.non ſolum.& l. Item ſi uerberatum.§.1.& C. de rei uend.l. certum eſt, inſtitu. de offic.iudic. §.poſt inchoatam. & §. eo quoque nomine. ff. de ædi. edic.l.ædiles.§.ſciendum. ff. de aqua plu. ar.l.ſi tertius.§.officium.& ff. de uſu. l.2. Idem in dolo, uel culpa, ſeu negligentia admiſſa poſt lit.conteſta.ſicut multis probatur exemplis.ut ff. de rei uend.l. qui petitorio.§.2. ¶Item iudicis officio fit delatio iuramenti circa quantitatem expenſarum.ut in Authen. de iudi. §. oportet, colla. 5. in quantitate damnorum.ut inf. de his quæ ui.metuſue cauſa fi. cap.ult.C. unde ui.l.ſi quando. 2.quæſtio.1. capit.in primis. ¶Item ex officio iudicis defertur iuramentum,quandoque actori,quandoque reo,inſpectis perſonarum & cauſę circunſtantijs,ut inf.de iureiurand. cap.ult.

de qua materia ibi plenius tractabimus. ¶ Item ut certam ferat ſententiam prout pôt.ut ff.de iud.l.de qua re.& inſti.de actio §.curare. ¶ Item ut ſententiam executioni demandet, ſi egeat executione; nam ſi in rei uendicatione pronunciatur pro poſſeſſore contra petitorem, abſoluetur poſſeſſor; nec eſt opus alia executione;ſi autem contra poſſeſſorem pronunciauerit, iubebit eum rem reſtituere cum fructibus.ut ff.de rei uen. l. ut ex diuerſo.§. ubi alienum. Sed ſi poſſeſſor neget ſe in præſenti reſtituere poſſe,& ſine fruſtatione uidebitur tempus reſtituendi cauſa petere,indulgendum eſt ei,ut tamen caueat de litis æſtimatione cum fideiuſſore,ſi intrà tempus quod ei datum eſt, non reſtituat.ut inſti.de of.iudi.§.j.In perſonali autem actione debet pronunciare abſoluendo,uel condemnando.ut C.de ſen.& inter lo.om.iu.l.præſens. Non refert quibus uerbis utatur:nam ſiue dicat abſoluo;ſiue dicat,|mihi uidetur Ticium nihil debere Seio.Item ſiue dicat,condemno in decem;ſiue dicat,præcipio Seium dare decem, uel æquipollentia uerba, ualet ſententia.ut ff.de re iud.l. in ſententia. de arbi. l.quid tamen.§.ſed arbiter.j.de uer. ſig.c.in his. In his igitur & conſimilibus, de quibus exépli gratia aliqua ſuper litera ipſa notaui,iudicis officium ante litem conteſta. actioni deſeruit,ſicut mercenarius & miniſter;& in tali imploratione officij non eſt facienda litis côteſtatio, eo q facta uel facienda eſt in principali, cui per implorationem officij deſeruitur; ſicut aliâs dicitur, non eſſe faciendam litis conteſtationem in cauſa appellationis, ſi facta eſt in principali.ut j.de appel. c. per tuas. Aliquando deficiente actione,cum nulla competat actio,ad hoc quod intenditur,imploratur iudicis officium, & tunc ſuccedit loco actionis,licet non ſit actio,ut cum petitur in integrũ reſtitutio; à maiori uel minori non diſtinguo. ut ff. de mino. l.quod ſi minor.§.ult.In hac igitur imploratione officij quæ loco actionis ſuccedit, & procedit ut dictum eſt,erit facienda litis conteſtatio.ut j.eo.tit.c.2.in prin. Item imploratur officium iudicis principaliter ad interponendum cautionem, id eſt, hoc ſolũ agitur & petitur ut caueatur,ut cum petit legatarius ſibi caueri de legato præſtãdo. ut C.ut in poſ.lega.l. j.ut cum uicinus petit ſibi caueri de damno infecto ab eo,cuius domus minatur ruinam.ut ff.de damno.infect.l. prætor ait.§.ei.& l.dies.§.hoc autem.Incidẽter autem agitur de cautione interponenda iudicis officio; ut ecce agebatur rei uen. coram iudice.& re uſucapta poſt lit conteſta.iubet iudex caueri a reo, quod non impignorauerit uel non manumiſerit ſi ſeruus uendicabatur. ut ff. de rei uend. l.ſi poſt ſuſceptum;uel agitur pigno.acti.iudex incidenter iubet creditorem cauere de dolo ut ff. de pigno. acti. l. creditor:ubi ergo iudicis officium principaliter intentatur, nec de alio agitur niſi de eo quod per officium iudicis poſtulatur libellus porrigendus eſt; & litis conteſtatio facienda:ubi autem de aliquo principaliter agitur,& incidenter imploratur officium iudicis ſuper aliquo faciẽdo, ſuper hoc quod per officium petitur,litis conteſtatio locum non habet.ut j.eo.tit. c.2. & propterea locum officij imploratio non habet.j.de appel.in c.ſignificante,quia cũ canonici conueniſſent epiſcopum, intelligo porrecto libello, & agerent contra eũ petitorio dicentes quòd in macellis eorũ carnes uendi deberent,unde epiſcopus iniurioſè faciebat uendi in ſuis,ut dicebant non poterant quaſi incidenter & per officium iudicis poſtulare, quòd petebant principaliter per libellum, ſcilicet, ius uendendi reduci ad ſtatutum antiquum; hoc monet quod dicit ante litem conteſtat. nam idem eſſet & poſt lit. conteſtat. & ideo ponitur in litera, præſertim. Multa alia exempla poni poſſent in quibus iudicis officium imploratur principaliter tam in ciuilibus quæſtionibus, quàm in extraordinarijs criminibus puniendis, & in quibus incidenter ſiue ante litem conteſta. ſiue poſt:ſed ſufficiat ſuperiora poſuiſſe cauſa breuis & ſummariæ doctrinæ.
4 †unde alibi dicitur, officium iudicis latiſſimum eſt. ut ff. de iuriſdi. omn. iudic. leg. 1. eo quod ita latè patet ut exempla quæ ponenda concurrerẽt,numerari non poſſent.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Maioritas quibus ex cauſis inter clericos conſideratur.*
2 *Obedientia in quibus conſiſtat.*
3 *Superiori quando & a quibus ſit obediendum.*
4 *Subditus an in dubio obedire teneatur ſuperioris mandato.*
5 *Habens duos iudices quorũ unus præcipit unũ, & alter contrarium, cui magis obedire teneatur.*
6 *Monachus an potius abbati quàm epiſcopo obedire debeat & nu. 9.*
7 *Mandato oneroſo ſuperioris an ſit parendum.*
8 *Vxor an peccet mortaliter frangendo uotum abſtinentiæ, ad mandatum mariti.*
10 *Monachi regulares magis ſunt aſtricti obedire ſuo abbati uel priori, quàm clerici ſeculares ſuo epiſcopo.*

¶DE MAIORITATE ET obedientia. Rubr.

TRACTAVIMVS ſupra de miniſtris, Sed quia miniſtrorum quidã ſũt maiores, quidã minores: ad hoc.n. diſpenſationis prouiſio gradus diuerſos & ordines cõſtituit eſſe diſtinctos, ut dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impẽderent, uera concordia fieret & ex diuerſitate contextio: non enim eccleſia aliàs ſubſiſtere poterat, niſi huius magnus eam ordo ſeruaret, quod celeſtiũ militiarum exemplar nos inſtruit: quia dũ ſunt angeli, ſunt & archangeli in poteſtate & ordine differentes. ut 89. diſt. cap. ad hoc, & ſicut membrorum uarietas per diuerſa officia, & robur corporis ſeruat, & pulchritudinem repræſentat, ita uarietas perſonarum per diuerſa nihilominus officia diſtributa & fortitudinem & uenuſtatem ſanctæ dei eccleſiæ manifeſtat. ut 89. diſt. c. 1. Ideo poſt tractatum miniſtrorum ponitur hic rubrica de maiori, & obedientia. In hac igitur rubrica tractatur de maioritate & minoritate miniſtrorum, & de obedientia maioribus a minoribus impendenda. ¶ Videamus ergo quibus ex cauſis maioritas inter clericos attendatur, & in quibus obedientia conſtat. ¶ Maioritas
1 conſideratur ex quinque cauſis, † Poteſtate ſiue iuriſdictione, Ordine, Conſecratione, Antiquitate, Prærogatiua ordinantis. Poteſtate ſiue iuriſd. qua præeſt archidiaconus archipresbytero. ut ſ. de offi. archidia. c. 1, Ordine, quo præeſt presbyter diacono. ut 93. diſt. c. legitimus in fi. diaconus ſubdiacono, & ſic deinceps. ut 93. diſt. c. a ſubdiacono, & hæc duo membra probantur in 89. diſtin. c. ad hoc in fi. Conſecratione, qua præeſt epiſcopus presbytero. ut 95. diſt. c. olim epiſcopus, & epiſcopus cunctis in eccleſia conſtitutis. ut 25. diſt. c. perlectis. Antiquitate, ut prior habeat q prius fuerit ordinatus. ut j. eo. tit. c. 1. 75. diſt. c. ordinationes. ſ. de ele. c. dudum ad audientiam. ff. de albo. ſcri. l. j. Prærogatiua ordinãtis, ut maior habeatur qui a maiore fuerit ordinatus. ut j. eo. ti. c. per tuas. ff. de albo. ſcrib. l. 2. Et hæc omnia no. ſ. de offi. arch. in prin. ſed ibi omiſſum eſt unũ membrum. ſ. conſecrationis, quod hic additur.
2 ¶Obedientia † uerò conſiſtit in tribus, in reuerentia, iudicio, & præcepto. Reuerentia debetur ei, qui præcedit in ordine uel antiquitate. ut 93. diſt. ca. a ſubdiacono. ff. de albo. ſcriben. l. 1. Vt minor aſſurgat maiori, nec ſedeat ſtante maiore. ut 93. diſt. c. non oportet. Vt maior præcedat, minor ſequatur in ſedendo, ſcribendo. ut 17. diſt. c. ult. 96. diſt. c. bene quidem. ff. de albo. ſcri. l. j & incedendo, quamuis in hoc conſuetudo Romanæ curiæ contrarium ſeruet, nã minor præcedit & maior ſequitur. Item in conſuetis & honeſtis ſeruitijs faciendis ut j. eo. ti. c. ſtatuimus. ſ. de conſt. c. quoniam, fallit in duobus caſibus, ut cum minor ordine & poſterior tempore maior eſt poteſtate uel iuriſdictiõe, ut archidiaconus, qui etſi inferior ſit archipresbytero tempore, & ordine, maior tamen illo cẽſetur, & ei ab illo eſt obediendum. ut 25. diſt. c. perlectis. Item fallit cum minor gerit uicem & locũ maioris. ut 93. diſt. c. ult. ¶ Obedientia iudicij & præcepti debetur ei qui præeſt iuriſdictioni uel conſecrationi, nã aliàs ſententia a nõ iudice lata nullius eſt momenti ut j. de iudi. c. at ſi clerici. C. ſi a nõ compe. iudi. per totum. & idem in præcepto

cepto. ut 7.q.1.c.quia frater. Virtus autē
ſiue efficacia præcepti eſt, q̧ ſubditus te
netur obedire præcepto prælati ſui ex ne
ceſſitate, aliter peccat mortaliter, immo
ariolus & idolatria iudicatur. Obedientia
uero uictimis iure præponitur, quia p ui-
ctimas aliena caro, per obedientiam pro-
pria caro mactatur. ut 8.q.1.c.ſciendum.,
quod intelligo cum ſuperior præcipit lici
3 tum & honeſtum. ¶Obediendum † eſt ſu-
periori a clericis in omnibus, quæ ad diui
ni cultus obſequium pertinent, uel quæ
eccleſiaſticæ utilitatis cura peragere ſua-
ſerit. ut in præalleg. c. quia frater. 7.q.1. un
de ſi præcipiat ſuperior aliquid contra
Deum, non eſt ei obediendum, quia tunc
Deo magis, quàm omni obediendum eſt.
Vnde non ſemper malum eſt non obedi-
re, & obedientia non eſt ſeruanda in rebus
illicitis. ut 11.q.3.c.ſi dominus, Nunquam
enim propter obedientiam malum com-
mittendum eſt, ſed aliquando debet bo-
num, quod agitur, intermitti. 2.q.3.c. quid
4 ergo. ¶Sed quid ſi ſubditus † dubitet an
ſit licitum uel non quod a ſuperiore man
datur? Reſpondeo in dubio obediat, nam
etſi fortaſſe reū faciat ſuperiorem iniqui-
tas imperandi, Innocentem tamen infe-
riorem oſtendit ordo ſeruiendi. ut 23.q.1.
c. quid culpatur. in fi. nec mireris, ſi circa
idem mandatum peccet idem præcipien-
do, non autem inferior obediendo; nam
& hoc alias cōtingit. ut 24.q.5.c. manifeſta
& c. noluit, & ĩ. de iureiur. c. debitores. Itē
etſi oneroſum ſit quod mandatur, obediē
dum eſt. ut 19.diſ.c. in memoriam. & ſi in-
iuſta correctio ſit, tolleranda eſt. ut 100.
diſt. c. contra morem, & quod dixi in du-
bio obediendum, intelligo niſi dubita
tio eſſet craſſa & ſupina, quæ non excuſa-
ret, ut ſi ſuperior mādet aliquid; quod ſit
contra articulos fidei, contra præcepta &
prohibitiones, contra generale ſtatutum
eccleſiæ, In talibus non excuſaret dubita
tio, quia nec ignorantia. ut 16.q.1.c. ſi cu
pis. Qui enim quæ Dei ſunt neſcierint, a
domino neſciuntur, unde ſi quis ignorat
ignorabitur. ut 38.diſt.c. qui ea. ¶Sed pe-
5 ne † q̧ aliquis duos habeat iudices, unus
præcipiat unum, alter contrarium iubeat,
cui erit magis obediendum, uidetur Au-
guſtinus pro regula tradere, quòd maiori
ſit obediēdum. ut 11.q.3.c. qui reſiſtit. Sed
obijcit̃ de clericis ſubiectis epiſcopo, qui
magis tenentur obedire epiſcopo, quā me
6 tropolitano. ut 9.q.2. per totum. † Obijci-
tur & de monachis, qui magis tenent̃ obe
dire abbati, quam epiſcopo. ut 58.diſt. ca.
1. & 2. Nec epiſcopus debet relaxare ſentē
tiam excommunicationis latam a pleba-
no, ut ſupra de offi. ordi. c. cum ab eccleſia
rum. Ad quę reſpondeo. Canon ille loqui
tur, quoniam negotium ſuper quo manda
tur, tranſlatum eſt ad ſuperiorem iudicē
per appellationem, tūc ad eum ſpectat ne
gotium principale. ar. ſ. de offi. dele. c. pru
dentiam. in fi. & ideo maiori eſt obedien-
dum, uel loquitur quando minor habet iu
riſdictionem a maiori, & maior reuocat
in eo caſu in quo poteſt. ut ff. de iudi. l. iu-
dicium. & arg. ad idē. C. de offi. recto. pro
uin. l. potioris, uel ſi bene intelligatur
litera illius canonis, ceſſabūt obiectiones,
nam in primo exemplo loquitur de cura-
tore, qui nullam habet iuriſdictionem et
ſi habeat adminiſtrationem, loquitur de
proconſule, qui habet iuriſdictionem, &
ideo ei obediendum. In ſecundo exemplo
ponit de proconſule, & principe, Item de
principe, & de Deo, in quibus caſibus in-
dubitanter principi contra mādatum pro
conſulis, & Deo contra mandatum princi
pis eſt parentum. ut 8. diſt. c. quæ contra
7 mores. in fi. † Vnum non obmitto, q̧ man
dato ſuperioris oneroſo eſt parendum ut
19.diſt. c. in memoriam, & patientiſſimè
tolleranda eſt etiam iniuſta correctio. ut
c. diſt. c. contra morem. Et hæc omnia lo-
cum habent in duobus ordinarijs iudici-
bus, Cæterum ſi duo ſint delegati contra-
ria alicui mandantes, tunc locum habet
8 c. cum contingat. de reſcrip. ¶ Quid † de
uxore an peccet mortaliter frangendo uo
tum abſtinentiæ ad mandatum mariti, cū
maiori poteſtati potius parere debeat, q̄
marito, ut ſuperius dictum eſt? Reſpōdeo.
Deo obedit in hoc, q̧ marito obedit, quia
hoc facit iuris auctoritate. ut 33.q.5.c. ma
nifeſtum & c. noluit. ¶ Quid ſi epiſcopus
9 † uellit monachum inſtituere prælatum
in eccleſia ſeculari, Abbas nolit, cui ma-
gis obediendum eſt? Reſpondeo abbati. ut

16.q.1.c.cũ pro utilitate.& c.monachi.58. diſt.c.1.& 2.Nec obſt.16.q.1. c. qui uere. 9.n.ibi dicit, niſi iubeat ab epõ, ſuppleo, cum licentia abbatis. Sed fateor, quod ſi epiſcopus velit cauſa neceſſitatis ſecundũ uetera iura & ſtatutum antiquum eccleſię ut 55.diſt.c.priſcis, ſiue hodie cauſa utilitatis.ut in d.c.cum pro utilitate,cogendus eſt abbas conſentire,& monachum licenciare,uel ſuperiorem agendum: ut not. in eo qui poſtulatur in epũm, ſi a ſuo prælato non conceditur,ſ.de poſtula.circa pri. ¶ Item ſi epiſcopus uocet monachũ ad ſe ad miniſterium cubiculariatus, nunquid poteſt inuitum inuito abbate abſtrahere? uidetur quod ſic ut 2.q.7.c.cum paſtoris. Sed puto,contrarium,quia hoc eſt priuilegium ſolius papæ quemlibet ad ſe uocare clericum,uel monachum.ut 9.q.3.c. p principalem,ſed ſi uocet ad ſe monachum, & abbas cõtradicat,monachus debet obedire Papæ ut 8.diſt.c.quæ contra mores.& 11.q.3.c.qui reſiſtit.¶ Item quid ſi prælatus vocet aliquem religioſum ad ſuum cõiunctum, ubi religioſus generalia ſtatuta ſui ordinis obſeruare non poteſt,puta,prælatus freqnenter equitat & fratrem prædicatorem ſecum frequenter equitem ducit cum ſit de generali ſtatuto ordinis ut nullus equitet niſi infirmus, & certè conſulo ut ad caſtrum proprium reuertatur, nec periculum ſuum exponat commodis alienis.ut 40.diſt.c.ſicut non ſuo,& idem dico in fratre minore prælati alicuius camerario conſtituto,cum ſit de generali ipſorum ſtatuto quod denarios non contingant,Satis enim abſurdum reputo,talium manus ex contractus pecuniæ rubiginoſas fieri,& frequenter inſiſtere calculo rationum, quem enim ſenſeris aut ſemper, aut crebro de numinis loquentem,inſtitorem potius habeto, quàm monachum. ut
10 16.q.1.c.ſi cupis.† Et nota,quòd monachi & regulares magis ſunt aſtricti obedire ſuo abbati uel priori tanquam qui renunciauerunt propriæ uoluntati, quàm clerici ſeculares ſuo epiſcopo.ut 12.q.2.c.non dicatis,ſup.de offi.ord.c.quanto. Item clerici ſunt magis aſtricti,quàm laici. arg. 71. diſt.c.primatus.

SVMMARIVM.

1 *Treuga quid ſit,& quid ſit pax.*
Treugarum quot ſpecies ſint.
2 *Fides an ſit ſeruanda eo tempore, quo treuga conuentionalis finitur.*
3 *Treuga canonica quãdo ſit ſeruanda, & quãdo bellum ceſſare debeat.*
4 *Treugæ canonicæ quibus perſonis perpetuò debeantur.*
5 *Prælati & maximè epiſcopi tenentur diſcordantes ad concordiam reuocare.*
6 *Epiſcopus propriam iniuriam non uindicat.*
7 *Epiſcopus an poſſit iniuriam eccleſiæ remittere.*
8 *Pater iniuriam illatam filio remittere poteſt.*

DE TREVGA ET PACE.
Rubrica.

QVIA ad officium iudicis ſpectat pacificare diſcordes. ut 90. diſt. per totũ, & maximè in c.diſcordãtes. & in c.diffidentes.Ideo poſt tractatum de officio iudicis ponit rub. de treuga.& pace.Videamus igitur,Quid ſit treuga,Quid pax, & Quibus temporibus potiſſimè pax & treuga debeant obſeruari;
1 † Treuga eſt ſecuritas præſtita perſonis & rebus ad tempus diſcordia nondum finita. Pax eſt diſcordię finis.Item treugarum duæ ſunt ſpecies. Nam alia conuentionalis,alia canonica. Conuentionalis ex conuẽtione recipit formam: ſicut & cõtractus ex cõuentione legẽ, ideſt, formã accipiũt ut ff.de poſiti.l.1.§.ſi conueniat.ff.de re iudi.l.contractus,ſicut ex ultimis uoluntatibus uoluntas eſt lex. ut in Auth. de nupti.§.diſponat collat. 4.
2 † Eo autem tempore,quod ex conuentione finitur,etiam hoſti fides ſeruanda eſt ut 23. q.1.c. noli. 22.q.4.c.Innocens, quod intelligo ſi & infidelis ſeruat fideli, aliàs non. ut infra de iureiuran.c.peruenit.27. quæſ.1.c.ſed infidelis.C.de tranſact.l. ſi diuerſa pars. & l. cum proponis.ff. loca.& conduc. l.quæro. §.interlocutorem.95.diſt.c.eſto ſubiectus dicèt ſit ar.contrarium.11. quæſt. 3.c.inter uerba.in fi. 33. quæſtio.5. cap.quod Deo. & 22.quæſt. 2. c. ultim.
3 ¶ † Eſt & treuga canonica, quæ præter omnem conuen-

tionem certis diebus, & temporibus ſer-
uanda eſt,ut inf.eod.titu.cap.1. ¶Sed con
tra hoc opponitur, aut loquitur de iuſto
bello aut de iniuſto. Si de iuſto, a tali e-
tiam his diebus, de quibus hæc decre.lo-
quitur,ceſſandum non eſt.ut 18. quæſt.ul
ti.c.ſi nulla. Si autem de iniuſto, hoc nullo
tempore faciendum.ut 11.q.3.c.Iulianus.
& c.ſi dominus.23.q.2.c.1. & 2. Solutio,
poteſt hoc intelligi de iuſto bello, a quo
&.ſi nullo tempore ſit ceſſandum, minus
tamen ei uacandum eſt his diebus & tem
poribus,de quibus hæc decre.ſupponit,&
hoc idem innuit illud decretum ſi nulla;
cum dicit, ſi ineuitabilis urget neceſſitas,
uel importunitas. Item poteſt intelligi &
de iniuſto bello, quod ſi nullo tempore
ut faciendum, minus tamen his diebus &
temporibus, quàm alijs. Ad has treugas
canonicas obſeruandas tres funiculi colli
gantur, excommunicatio diœceſanorũ,
confirmatio uicinorum epiſcoporum, &
mutuum conſilium, & auxilium a coepi-
ſcopis impendendum,ut infr.cap.1. & 90.
diſtinct.cap.præcipimus. & cap.perlatum.
¶Sed quæritur an epiſcopi conſtituantur
tranſgreſſores ſi hoc non ſeruant? Et po-
teſt dici quòd non,eo quòd non ſunt hæc
moribus utentium approbata.ut 4. diſtin.
4 cap.in his.§.leges.† Quare autem his die
bus & temporibus,de quibus loquitur hæc
decreta, treugæ canonicæ potius ſint ſer-
uandæ,ſuper litera ipſa notaui. Et eſt ſciẽ
dum quòd certæ ſunt perſonæ,quibus per
petuò canonicæ treguæ debentur, ut ſunt
presbyteri,monachi,conuerſi, peregrini,
mercatores,ruſtici euntes, & redeuntes,
& in agricultura exiſtentes. Item, & ani-
malibus quæ arant ſemina, & quæ portãt
ad agrum,ut inf.eod.titu.cap.2.¶Item ro
mipetæ & oratoria uiſitantes. ut 24.quæ-
ſtio. 3.c. ſi quis romipetas; habent autem
hoc priuilegium ruſtici quandiu fuerint
i agricultura, ſicut milites donec pugnãt.
ut C.de reſti.mili.l.ult. & C. quibus non
ob.lon.tem.præſcr.l.ult.ſic clerici,mona-
chi, & cõuerſi donec in eccleſijs canonicè
ac regulariter uiuunt.ut C.de epi. & cle.
l.generaliter; & ſic legati gaudent priui-
legio donec in legatione conſiſtunt. ut ff.
de iudi.l.2. §. planè; ſic animalia quæ ad
culturam agri pertinent. ut C.quæ res pi
gno. ob. poſ. l.pignorum. In ſumma hoc
5 ſciendum eſt, quod † quilibet prælatus &
maximè epiſcopus prius de plano & abſ-
que coactione,poſtmodum autem iuriſdi
ctione & poteſtate debet diſcordantes ad
concordiam reuocare.90.diſt.c.1. & 5.q.
2.c.primates,& litigantes reconciliare.ut
ff.de uſur.l.ſi uſufructus.§.æquiſſimum.ff.
de offi.præſi.l.illicitas.§. ne potentiores.
¶Sed obijcitur, ſi ſic inter litigantes com
ponatur, remanebunt crimina impunita,
quod eſt contra legem.ut ff. ad le. Aquil.
l.ita uulneratus. ¶ Item expedit crimina
nocentium eſſe nota.ut ff. de iniur.l.eum
qui.inf.de collu.c.1.& 2. Ad quod reſpon
deo, quod dixi ſuperius locum habet in
cauſis ciuilibus, in actione iniuriarum,
quàm quilibet remittere poteſt,ſi iniuria
non contingat eccleſiam. ut 23. quæſt.4.
cap.ſi is qui, & ſi ſit facta non facienda.ut
ff.de pact.l.ſi unus.§.pacta.¶Item hoc in-
telligo in ciuilibus actionibus, eo ſaluo
quòd in quibuſdam caſibus compoſitio-
nis remedium locum non habet.ut inf. ti
tu.proximo.c.ulti. Item hoc intelligo,ubi
de crimine ciuiliter agitur; nam & ſi cri-
men quis remittere nequeant,poteſt ne-
dũ a ciuili actione ſed ab accuſatione deſi
ſtere.ut inf.de accu.cap.ueniens; quando
autem ab accuſatione impunè poſſit de-
ſiſti, & quando non, & quando crimen in
abolitione ueniat, ſuo loco dicemus. ¶I-
6 tem notandum,† quòd epiſcopus propriã
iniuriam uindicare non poteſt.ut 23.quæ
ſtio.4.cap.inter quærelas. Sed eam debet
remittere, quia ei ſanctitas ignoſcendi
gloriam dereliquit.ut C.de epiſco.& cle.
l. ſi quis in hoc genus, ſed non facile di-
mittere debet; Nam reipublicæ intereſt
pœnas facile non dimitti, ne ad malefi-
cia temerè quiſdam proſiliat. ut C.de pœ
7 nis.l.ſi operis. ¶ †Quòd autem iniuriam
eccleſiæ poſſit remittere, quibuſdam ar-
gumentis ſuaderi poteſt. Nam epiſcopus
eſt pater eccleſiæ.ut 95.diſtin.cap.eſto,ſed
8 † pater iniuriam illatam filio remittere
poteſt.ut ff.de iniur.l.ſed ſi unius.§.filiuſ-
fam. Item actio iniuriarum non eſt in bo
nis eccleſiæ antequam intentetur, & lis
ſuper ea conteſtetur,ut ff.de iniu. l. iniu-
riarum

riarum actio; unde cum non ſit in bonis eccleſiæ, poteſt eam remittere ſine conſenſu capituli ut infr. de his quæ fi.a præ. c.cum in apoſtolica. Sed hoc non puto fore uerum, nec obſtant argumenta ſuperiora. Nam etſi dicatur epiſcopus pater, eſt tamen eccleſiæ procurator, ut j. de dona. c.2.10.q.2.c.caſellas. 12.q.1.c.ult.12.q.2. c.fine exceptione. In d.c.cum apoſtolica, fauor religionis attenditur; ſumma autem eſt ratio, quæ pro religione facit. ut ff. de religio.l.ſunt perſonæ.

SVMMARIVM.

1 *Pactum quid ſit.*
2 *Pactum unde dicitur.*
3 *Pactorum quot ſpecies ſint.*
4 *Pactorum diuiſiones duæ ſunt.*
5 *Pactorum uires an porrigantur ad alias perſonas.*
6 *Pactorum effectus quis ſit.*
7 *Pactum nudum quid ſit, & quot modis ueſtiatur.*
8 *Pœna non ſeruantis pactum, quæ ſit.*
9 *Pactum omne an ſit ſeruandum.*

DE PACTIS. Rubrica.

EXPLICITO tractatu ordinandorum & officiorum, Accedimus ad præparatoria iudiciorum: ſed quia homines ut iudicia euitent, pacta ineunt & tranſactiones, Iccirco de his præmittitur, Et primo de pactis, eo quod decentius, & honeſtius gratis a iure diſceditur, quàm pecuniæ interuentu, & quia pacta generaliora ſunt, quàm tranſactiones. Videamus igitur Quid ſit pactum; Vnde dicatur: Quot ſint ſpecies pactorum; Et quot diuiſiones; Et ad quos pactorum uires porrigantur; De quibus rebus paciſci poſſit; & Quis ſit effectus pactorũ; Et quæ pœna ſit non ſeruantis pactum. ¶ Pactum
1 † eſt duorum pluriumve conſenſus in idẽ. ſ. dandum, uel faciendum; non autem in eodem uero, uel falſo. Nã ſi duo uel plures conſentiant in hoc uero, ſ. Titium eſſe hominem; uel in hoc falſo, Titium eſſe aſinum, non erit pactum; quia non erit obligatorium, talis enim conſenſus neutrũ alteri obligat; & quia dixi dandum uel faciendum, intellige alteri paciſcentiũ ab altero. Quid enim ſi paciſcar tecum inuito Titio quod Titius det Seio? pactũ nullum erit: Sed ſi paciſcar tecum ut des Titio, pactum erit quandoque utile, quandoque inutile ad agendum. ff. de uerb. obl. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. & §. ſi ſtipuler. Nec mireris ſi pactum inutile ad agendum, pactum uocetur, nam ſic a iure uocatur: ut C. eod. ti. l. debitorum. & l. pacto. & inf. eo. tit. cap. ult. & per hoc quod dixi pactũ duorum pluriumve, differt a pollicitatione; quia pollicitatio eſt ſolius offerentis promiſſio. ut ff. de polli. l. pactum. Promiſſio autem referri poteſt nedum ad pollicitationem, ſed ad nudum pactum. Item ad ſtipulationem. ut ff. de ædil. edic. l. ſciendũ.
2 §. 1. ¶ Dicitur autem † pactum a pactione. ut ff. eod. titu. l. 1. pactio uerò a pace & actu, quaſi pacis actus. Nam qui paciſcuntur, ex diuerſis & contrarijs motibus animorum poſt multa uaria certamina in unam conſonantem ſententiam conuenire dicuntur. ut C. de reſcind. uendi. l. ſi uoluntate. & ff. eod. titu. l. 1. §. conuentionis. Et hoc nomen pactum generale eſt ad omnia, quæ aguntur inter partes cauſa contrahendæ uel tollendæ obligationis; ſed nomen conuentionis generaliſſimum eſt, Nam & ſcholares in ſcholis, & clerici in capitulo, & populus in foro conuenire dicuntur. ut in prædicto §. conuentionis. Vel dicitur pactum a percuſſione palmarum. Veteres enim cum ſe obligabant palmas percutiebant in ſignum non uiolandæ fidei, unde pactum quaſi palmæ ictus. ¶ Pa-
3 ctorum ſpecies duæ ſunt. † Quædam in rem, quædam in perſonam. In rem ſunt quotiens generaliter paciſcor, ne petam. In perſonam, quotiens ne a perſona petam. In primo autem caſu, nec ab illo, cui ſit pactum, peti poteſt, nec ab hæredibus eius; ſed nec is qui paciſcitur, nec eius hæres petere poteſt. In ſecundo uerò caſu, pactum perſonale ad alterutrum non pertinet, nec etiam ad hæredem. ut ff. eodem titu. l. idem. §. pactum; utrum autem in rem, an in perſonam pactum factum ſit, non minus ex uerbis, quàm ex mente contrahentium æſtimandum eſt. Plerunque

enim perſona pacto inſeritur,non ut perſonale ſit pactum, ſed ut demonſtraretur cum quo factum ſit.ut ff.eod.titu. l. 1.§.pa
4 ctorum. ¶ Diuiſiones † pactorum ſimiliter ſunt duæ. Quædam enim ſunt utilia, quædam inutilia, Vtilia ſunt ea omnia, quæ non inutilia. Inutilium uerò exempla multa ponuntur, ponam tamen de multis aliqua cauſa breuis inſtructionis. ¶ Sunt igitur pacta inutilia ratione perſonarum, ut ſi paciſcatur furioſus, qui nec expreſsè conſentire poteſt.ut ff.de actio. & oblig l.1.§ furioſum,nec tacitè. ut ff. loca.& condu.l.qui ad certum, niſi in caſu. ut ff.ſolu.matrimo.l.2.§.olim;unde furioſi matrimo.contrahere non poſſunt.ut 32. quæſt.7.cap.neque.ut ff.de ſponſa.l.furor. ff.de ritu nuptia.l.oratione.§. furor; nec etiam ſe ad religionem obligare, ut 17. quæſtio.2.cap. Gonſaldus, inf. de regula. cap.ſicut tenor; quod intellige in continuo furioſo, ſecus ſe habeat dilucida interualla.ut 7. quæſt. 1. cap. quamuis. C. qui teſta.facere poſſ.l. furioſus.inſtitu.eo. titu §. furioſus; quomodo enim reus conſtituitur, qui neſcit quid faciat: ut 15. q. prima,cap.aliquantos. Item inutile redditur pactum ratione perſonæ in pupillo, qui nondum eſt doli capax. ut ff. de actio.& oblig.l.prima.§.furioſum. ff.de noua.l.1.in fin.ff.de condi.indeb.l.quòd pupillus; & hoc ubi pupillus uult obligari, ſecus ſi ſibi uelit alium obligare,quod poteſt etiam ſine tutore. ut ff.de autho.tut. l obligari; & idem omnino in prodigo.ut ff.de uerbo.oblig l.is cui bonis;& idem intelligo ut obligari uel alios ſibi obligare non poſſint, in monachis regularibus, & conuerſis profeſſis, qui perſonaliter paciſcuntur.ut ar.infra de confirm.uti.uel inuti.cap.ad noſtram.& cap.porrecta:ſecus ſi contemplatione monaſterij, cui per tales acquiritur.ut C.de epiſcop.& cleri.l.Deo nobis.§.hoc etiam.18.quæſt.2.cap. abbates.16.quæſt.1. cap. monachi. Item deficiunt pacta, & inutilia fiunt ratione perſonarum,ut in uiro & uxore qui ſibi donare non poſſunt,ſeu uendere. ut ff. de dona.inter uir.& uxo.l.j.& l.ſi ſponſus.§. circa.Item ratione poteſtatis.ut C.de contractu.iud.l.1.& idem intelligo in legatis,dũ legatione funguntur, ne per impreſſionẽ contrahere uideãtur in prouincia in qua legationem exercent.ut C. de his quæ ui ui metuſve cau.fi. l. ſi per impreſſionem. Item inter patrem & filium, niſi de caſtrẽſi peculio,uel quaſi,ut inſti. de inuti.ſtip. §.item inutilis.ff.de iudi.l.lis nulla,inter ſeruum & dominum. ut C. de tranſact. l. interpoſitas.Itẽ deficit pactum,ſi res, quæ in pactum deducitur,non extet in rerum natura.ut ff.de contrahen.emptio. l. domum,niſi mora præceſſerit.ut ff. de uerb. oblig.l.inter ſtipulantem.§.penul.Item ſi homo liber, res ſacra,uel religioſa deducantur in pactum.ut inſti. de inuti. ſtip.§. idem iuris. Item ſunt uel fiunt inutilia pacta ex alijs cauſis, quæ connumerantur in eo. tit.inſt.de inuti.ſtip.Item ceſſat pactum in collatione rerum ſpiritualium. ut 1. quæſt.1.c.quàm pio,cum ſuis concordan.Item ceſſat in rebus prohibitis,etiam ſi iuramentum fuerit appoſitum. ut infra de foro compet. c.Si diligenti, inf.de iu.iur. c.tua.C.de legibus & conſti.l.non dubium. Item ceſſat in his, quæ obſeruata uergunt in animæ detrimentum. Item pactum turpe,uel rei turpis,aut impoſſibilis de iure, uel de facto nullam obligationem inducit, ut infr. eod.titul. c. ultim. Sunt & aliæ diuiſiones pactorum quas omitto, eo quòd ſunt meræ le-
5 gales. ¶ Porriguntur † uires pactorum ad alias perſonas, ut probatur hoc. ff. eo. titul. l. ſi tibi, cum ll. ſeq. uſque ad l. ſi unus. ¶ Item pactum prædeceſſoris obligat ſucceſſorem, ſicut patris filium, ſi pactum fuerit in utilitatem eccleſiæ contractum. ut infr.de ſolut. ca. 1. aliàs ſecus. ut infr. de preca. c. 2. ¶ Paciſci non poſſumus de rebus ſpiritualibus, de prohibitis, & de his quorum non eſt commercium, ut ſuperius dictum eſt in tractatu de pacto inutili ratione rei. ¶ Effe-
6 ctus † pactorum eſt,ut quod in pactum deducitur,obſeruetur,ut infr. eo.c.1. & 3.& quamuis ſecundum leges ex nudo pacto non oriatur actio.ut ff.eo.titu.l. iurisgentium.§.ſed cum nulla.C. de rer.permu. l.ex placito permutationis. præterquam in quibuſdamq; caſibus, quos non proſequor cum ſint prorſus legales; tamen ſecundùm

cundùm canones ex nudo pacto,& ex ſimplici uerbo aliquis efficaciter obligatur, ita ut detur actio contra eum,ut hic in c. qualiter.1 2.quæſt.2. c. quicunque ſuffragia.& q.5.c.quia Ioannes.Et eſt ratio canonum, quia dum quis uenit contra ſimplex uerbum,mortaliter peccat ut 22.q. 1.c. prædicãdum. Et ideo quæ procedunt de labijs meis,nõ faciam irrita.Cor enim loquentis conuenire debet ori, quod loquitur. ut 23. diſt. c.pſalmiſta.Nec Deus uult aliquam differentiam fieri inter ſimplex uerbum,& iuramentum.ut 22.q 5.c.
7 iuramenti. ¶ † Dicitur autem pactum nudum,quod non ueſtitur aliquo genere ueſtimenti.Sex autẽ modis veſtitur pactum. Re, uerbis, literis, conſenſu, contractus cohærentia,rei interuentu, ut inſtit.de uerb. obli.& ff de pact.l.iuris gentium.§.
8 quinimò,& §.ſequentib. ¶Pœna † non ſeruantis pactum eſt, ne alius teneatur ſtare pacto, & pœna appoſita committatur. ut infra de pœ.c.conſtitutis.infr. de iureiur. c.peruenit. C. de pactis.l. cum proponas infr.de cenſibus. c.cum olim. C. de tranſac.cap. cum mota, & hoc ſi alius pactum ſeruauit, aliàs neutra partium committitur.ut in d.cap. conſtitutis dicitur. ¶In
9 ſumma notandum eſt, quòd † omne pactum, quod ſeruatum non exigit animæ detrimentum,ſeruandum eſt, ut dicimus in iuramento ut ĩ.de iureiuran.c. ſi uerò. & 22.q.4.cap.ſi aliquid, nec ſit in damnũ alterius, quamuis ſit in damnum paciſcentis ut inf. de iureiuran. cap. cum contingat.Sed obſtat in eo tit.cap.debitores,ubi pactum de ſoluendis uſuris non ſeruatur, Sed iuramentum ſeruatur.Ad quod reſpõdeo,ibi pactum non ſeruatur non iuris auctoritate,ſeu permiſſione, & eodem modo iuramentum ſeruatur per aliud. c. ex adminiſtratione.eo.titu. ¶Item not.quòd poſterius pactum præiudicat priori.C.eo. titu.l.pacta nouiſſima.ar.ĩ.de cenſibus. c. cum olim.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio quid ſit.*
2 *Tr[illegible]ſactio unde dicatur.*
T[illegible]nſigere qui poſſint.
3 *Tranſactio an in criminalibus locum habeat.*
4 *Tranſactio an ceſſet in actionibus famoſis.*
5 *Remiſsione in generali quæ non ueniant, & quæ ueniant.*
6 *Prælatus an tranſigere ualeat cauſa eccleſiæ ſine conſenſu capituli & nu. 7.*
8 *Tranſigi an poſsit ſi agatur ſuper eccleſia.*
9 *Caſus in quibus tranſactio locum non habet.*
10 *Tranſactionis effectus qui ſint.*

¶DE TRANSACTIONIBVS. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de pactis in genere,nunc autem tractatur de pactis in ſpecie, ſcilicet, de tranſactionibus,quæ ſunt quædam pacta.Videamus igitur Quid ſit tranſactio, Vnde dicatur,Quis poſſit tranſigere,de quibus rebus, Et in quibus rebus ceſſet tranſactio, Et quis ſit tranſactionis effectus.¶Tranſa-
1 ctio † eſt de re dubia & lite incerta necdum finita non gratuita pactio.Litem autem intelligo præſentem,uel futurã,quia & ante litis conteſta. fieri poteſt tranſactio.ut ff.de condi.indeb. l.eleganter.§.ſi quis poſt,Item litem exaudio iuſtam,ſiue iniuſtam.ut C.eo.tit.l.2.Si tamen is, qui agit,certet ſe fouere iuſtam cauſam,alioquin contra.ut ff.de condi.indeb.l.in ſumma.cum diſtinguatur inter inſiſtentẽ,ut ſi actor per calumniam inſiſtat,nulla ſit tranſactio.Sed ſi reus per calumniam reſiſtat, ualeat tranſactio quo ad eum. ut C. eod. titu.l.ſub prætextu, licet per aliam uiam hoc eſt per actionem de dolo, uel replicationem doli conſulatur actori, ut ibidem dicitur, quando reus dolo induxit actorem ad tranſigendum. Non gratuita ideo dicitur, quia tranſactio nullo dato,uel promiſſo, uel retento non procedit,ut infra,eodem titu. cap. ſuper eo. C. eodem titul.l. tranſactio, Non finita uerò dicitur,quia ſi iudicatum eſſet, non appellari poſſet, nec aliquo remedio attentari. Nec de ſententia dubitatur, ſi fiat tranſactio, nulla erit.ut ff.eodem titul.l.poſt rem.& ff.de condi.indeb.l. eleganter. §. ſi poſt rem. Poteſt enim eſſe quòd his,qui conuenitur, dicit,uerum eſt me eſſe condemnatum tibi ad decem,

&

& uerum eſt quòd debeo, ſed ſi uis eſſe cō
tentus quinque, dabo tibi incontinenti
quinque, tunc tranſactio nulla; ſed ſi nega
ret iudicatum, adeò tamen liquida foret
probatio, ut non ſufficeret negare, adhuc
idem eſt. ut C. de pœnis. l. qui ſententiam.
2 ¶ Dicitur autem tranſactio † quaſi actio-
nis tranſitio, eo quòd qui tranſigit, tranſit
& diſcedit ab actione, & ita propriè dici-
tur tranſigere is qui agit. ut C. eodem titu
lo. l. 2. ¶ Poſſunt autem tranſigere domini
rerum uel actionum, tutores, & curatores
habentes liberam adminiſtrationem. ut
ff. de procurato. l. procurator, prælati ec-
cleſiarum. Item procuratores habētes ſpē
ciale mandatum. ut ff. de procura. l. manda
tō. & l. procura. tutorum. Item dati in rem
ſuam, qui dominis prǣferuntur. ut ff. de pro
curato. l. procuratore. ¶ Poteſt tranſigi in
omnibus ciuilibus. ut C. eo. tit. l. cauſas; nō
tamen in ſpiritualibus, ut ĩ. eo. tit. c. conſti
tutus. Poteſt in eis interuenire amicabilis
compoſitio, ut ĩ. eo. tit. c. 2. & c. de cętero.
ĩ. de decimis. c. ſuggeſtum. & c. ex multipli
cij inf. de confirma. uti. uel inuti. c. uenera
bilis; niſi dicatur tranſactionem fieri poſſe
in ſpiritualibus, ut detur ſpirituale ꝓ ſpi-
rituali; ſicut in permutatione dicimus, ut
ĩ. de re. permu. c. ad quæſtionē, uel niſi in
terueniat ſuperioris auctoritas pro bono
pacis, ut ĩ. de præben. c. niſi & ar. ff. de his
3 qui no. infa. l. furtim accipe. §. qui iuſſu. † In
criminibus autem interuenire poteſt tran
ſactio in his quę irrogant pœnā ſanguinis.
ut C. eo. tit. l. tranſigere. 2. q. 3. c. ſi quem §.
in omnibus. Sed & tunc accuſator incidit
in Turpilianum. ut ff. ad Turpi. l. ab actio-
ne. ſed hoc nihil ad reum cui ignoſcitur ſi
quoquomō ſanguinē ſuum redimit. ut ff.
de bo. eorum qui ante ſen. mor. ſibi con-
ſciue. l. j. hoc tamen fallit in adulterio, ut
d. l. tranſigere. Sed hodie in adulterio ui-
detur correctum ut in Auth. ut nulli iudi.
§. adulteram; uel forte ſpecialiter obtinet
in marito; uel uerius ibi non trāſigitur de
re dubia & lite incerta, ſed reconciliatur
coniuncta. In criminibus autem, quæ ſan-
guinis pęnam non ingerunt, tranſactio fie
ri non poteſt, ſed gratuita pactio ſeu remi
ſio fic. ut ff. de iure fiſci. l. in fiſci. & ff. ad l.
Iul. de ui. publi. l. qui cœtu. §. qui uacantē;
& idem in adulterio dicerē. Si autem da-
ta pecunia reus tranſigat cum actore, trā-
ſactio nulla eſt, & reus pro confeſſo habe-
tur, ut ff. de præuarica. l. in omnibus. & in
prędicto. §. in omnibus. Et hoc fallit in cri
mine falſi. ut C. eo. tit. l. tranſigere. Vnde
uerſus. Sanguinis, & capitis metuens de cri
mine pœnam. Tranſige, ſi placeat, non trā
ſigit ullus adulter. In reliquis nulli liceat
niſi crimine falſi. Dat cenſura tamen no-
ua mechonite leuamen. Sed cūm ſecūdùm
canones nullum crimen irroget pœnā ſan
guinis. ut 23. q. 8. c. his a quib. ĩ. ne cle. uel
mona. c. ſententiam, in nullo tranſigitur.
Item in alimentis non tranſigitur ſine prę
ſidis auctoritate. ut ff. eo. tit. l. cum hi uſq;
ad §. qui tranſigit. & §. ſi prætor. & C. eo. ti
ti. l. de alimentis. Itē in quæſtionibus, quæ
ex teſtamento proficiſcuntur, non tranſi-
gitur, niſi inſpectis cognitiſque uerbis te-
ſtamenti. ut ff. eodem tit. l. de his. ¶ Item
4 ceſſat † trāſactio in actionibus famoſis de
ſcendētib. ex maleficio. ut in actione furti,
ui bono. rap. iniuriarum, ut ff. de his q̃ no.
infa. l. furti. §. pactusúe. ſecus eſt in actioni
bus famoſis deſcendentibus ex contractu
ut in actio. mandati, tutelæ, & depoſiti. ut
ff. de his qui no. infami. l. in actionibus. Itē
ceſſat tranſactio in iure ſubiectionis, ut ĩ.
eo. ti. c. præterea. Subiectio enim eſt ſpiri
tualis, & ideo aliquo dato uel promiſſo re
mitti non poteſt, ſed gratis poteſt ut ĩ. de
relig. domi. c. conſtitutus ĩ. de priuile. cap.
cum olim. ſed poteſt epiſcopus in remiſſio
nem conſtituere cenſum ſibi ſoluendum
in recognitione dominij ut ĩ. de cen. c. om
nis anima, uel adiudicium perceptæ liber
tatis ut ĩ. de priuile. c. recipimus. ¶ Et no-
5 tabis † quòd in generalem remiſſionem
nō uenit iuriſdictio. ut 16. q. 2. c uiſis. in fi.
Item nec uiſitatio, nec procuratio, ut ĩ. de
donatio. c. paſtoralis ĩ. de cenſi. c. cum ue-
nerabilis, nec reuerentia. ut C. de bonis li
ber. l. ult. Nec cathedraticum ut ĩ. de do-
na. c. paſtoralis. Quid ergo uenit in gene-
ralem remiſſionem, ſeu cōceſſionem, ſiue
exemptionem? Reſpondeo, remiſſio om-
nium temporalium ut in d. c. paſtoralis.
6 ¶ Sed quæritur † an prælatus poſſit tranſi
gere in cauſa eccleſiæ ſine conſenſu capi-
tuli? Reſpondeo non, ut ĩ. eod. tit. c. contin
git;

git,ſicut nec alienare ut 12. q.2.c.ſine exceptione,& 10.q.2.c.ea enim §.hoc ius.porrectum. Sed agere poteſt cauſam eccleſiæ, cum ſit maritus & legitimus adminiſtrator, præſtita tamen ſatiſdatione, quod capitulum ratum habeat;ut uides in marito in cauſa uxoris.ut C.de procur.l.maritus;uel cum cauſa ſit cõmunis inter prælatum & capitulum; admittetur prælatus ad agendum cum ſatisfactione de rato;ſicut conſors in cauſa ſui conſortis.ut C. de conſor.eiuſdem li.l.2.defendere autem eccleſiam ex ſuo officio tenetur ſ.de reſcri. c.edoceri.Sed ad primum opponitur,Prælatus habet liberam & generalem adminiſtrationem,ergo tranſigere poteſt.ut ff.de procu.l.procurator cui. & l.procurator tutorum; & quòd prælatus ſit procurator eccleſiæ,probatur j.de don. c.fraternitatis. 12.q.1.c.1. Item tutor tranſigit.ut ff.de furtis.l.interdum.§.qui tutelam,& prælatus tutor eſt.ut 16.q.1.c.in canonibus.Itẽ tranſigit adminiſtrator ciuitatis,ut C.eo. tit.l.c.præces, & prælatus adminiſtrator, eſt ſeu diſpenſator.10.q.2.c.præcariæ.Ad
7 primam obiectionem reſpondeo.† Prælatus habet generalẽ adminiſtrationẽ, ſed non liberam;& ideo tranſigere nõ poteſt ut.ff.de procur.l.mandato. Vel dic quod prælatus tranſigere non poteſt alienando rem de qua agitur,plerumque enim, per tranſactionem fit alienatio.ut C.de litig. l.ult.& ſecundum hoc prælatus poteſt agere,ſed non alienare, quamuis lex reputet hoc abſurdum.ut ff.de iure deli.l.ait prætor.Sed illud eſt generale;Fallit tamẽ in prælato.Item in tutore & procuratore.Itẽ non obſtat obiectio ſuperius facta de tutore,qui tranſigit; nam alio modo requiritur conſenſus capituli,quàm pupilli.Item non obſtat ſuperior obiectio de præſide, quia præſes habet liberam & generalem.
8 ¶ † Item quæritur an ſi ſuper eccleſia agatur,tranſigi poſſit?Reſpondeo nõ ut j. eo. tit. c.conſtitutus, quod intelligo cum de eccleſia agitur tanquam de titulo,ſeu de beneficio eccleſiaſtico,ut j. eo.tit.c.ſuper eo.Cæterum ſi duo epiſcopi uel duo monaſteria agant de eccleſia cõtendẽtes,de proprietate illius,uel de proprietate prædij alicuius.ut 16.q.3.c.inter memoratos tunc tranſactio locum habet & permutatio, dum tamen non detur temporale pro ſpirituali,ut j.de re.permu.c.ad quæſtio-
9 nes.¶ In ſumma notandum eſt† quòd quædam ſunt,in quibus nec compoſitio nec diſpenſatio,nec tranſactio locũ habet. Quomodo enim poſſet fieri per amicabilem compoſitionem,uel per diſpenſationẽ, ſeu tranſactionẽ, ut uir dimiſſa uxore aliam ſuperinduceret, ut monachus exiſtens monachus haberet proprium,ut j.de ſtatu regu.c. cum ad monaſterium.ut ſubiectus in ſubiectione perdurãs ſuperiori non obediat in licitis & honeſtis.In his ergo & cõſimilibus tranſactio locum non habet ut
10 infr.eodem tit.c.ult.¶ Effectus † tranſactionis eſt, ut omnia inſtrumenta ad cauſam ſpectantia ſuper qua tranſactum eſt, & quicquid aliud quod opem partibus ferre poterat,ſit uacuum & omni uirtute caſſatum,& ſola tranſactio ualidum perpetuũque robur obtineat ut inf.eo.tit.capitu.1. ¶ Item ex ea datur exceptio in omni eo quod factum fuerat & tranſactum,unde ſi generalis fuit petitio & generalis tranſactio,in omnibus obſtabit exceptio.ut C. eo.tit.l.ſub prætextu & ff.eo.tit.l.non eſt; niſi reus dolo occultauerit ſpeciẽ,de qua deceptus eſt actor,ut ff.de pact.l.tres. Si uerò generalis eſt petitio,& de ſpecie facta fuit trãſactio,nocet exceptio in ea ſpecie tantùm,& idem eſt ſi ſpecialis ſit petitio,& generalis quantũm ad uerbum tranſactionis.ut C.eo.ti.l.ſi de certa & l.age.& ff.eo.ti.l.cum acquiliana.& l qui cum tutoribus.§.ult.& multo fortius idem ſi utrũque fuit ſpeciale.ut ff.de pactis.l.ſi unus.§. pacta,& hic eſt effectus tranſactionis ex parte rei. Ex parte uerò actoris non datur actio ex tranſactione,ſ.ut id detur uel fiat quòd conuenit dari uel fieri ut recederet a lite.Et eſt ratio quia actori ſupereſt uetera actio,ad quam redire poteſt,& ſi opponatur exceptio ex tranſactione, replicabitur,non debet ei fides ſeruari, qui uult cõtra pacta uerſari.ut C.eo.ti.l.ſiue apud acta.ut C.de pac.l.cum proponas.inf.de iureiuran.c.peruenit,& ſi actori non supereſt uetus actio,detur ei condictio ab cauſam contra reum, ut ſe reponat in priſtinam obligationem.ut ff.de cond.cauſa da.

l. ſi

l.ſi quis accepto:uel datur actori actio ex præſcriptis uerbis ad intereſſe,quia eſt cõ tractus,do ut des,ut hic remittere ſit da re.ut ff.de cond.cauſa da.l.ſi mulier. & ff. de iure dot.l.ſi pater & l.quemadmodum §.1 .& ff.de præſcri.uerbis.l.ob eam;de dolo autem non agit actor,quia non fuit dolo inductus ut tranſigeret,licet ex poſt facto reus dolo fecerit, ꝙ non ſeruauerit fidem.ut ff.de dolo.l.2.§.ſi quis,ſi autẽ tranſigendo dolo fuiſſet inductus actor,ageret de dolo.ut C.eodem tit. l. actione & l.ſub prætextu.

SVMMARIVM.

1 *Poſtulare quid ſit,& qui poſtulare poſſint.*
2 *Clerici an poſſint poſtulare coram iudice ſeculari & nu.9.*
3 *Monachi quando poſſint aduocare, & canonici regulares.*
4 *Epiſcopi an poſſint aduocare.*
Sacerdotes an poſtulare poſſint.
5 *Qui poſtulando repellantur.*
6 *Aduocati non debent aſſumere cauſas deſperatas.*
7 *Aduocatus quando teneatur ſi cauſam amiſerit & nu.7.*
8 *Aduocatus quæ in ſuis aduocationibus obſeruare teneatur.*

¶DE POSTVLANDO. Rubrica.

PRAEMISSO tractatu de pactis,& de tranſactionibus, ad præparatoria iudiciorũ accedimus, & quia litigare uolens indiget poſtulante, ideſt aduocato,ſeu patrono, ideo ſubijcit hic tractatus de poſtulando. ¶Videamus igitur Quid ſit poſtulare, Et qui poſſint poſtulare,Qui & quibus modis repellantur a poſtulando. Et an clerici pro impenſis patrocinijs ſallaria percipere poſſint. ¶Et qui-
1 dem poſtulare eſt † deſiderium ſuum uel amici ſui in iure apud eum,qui iuriſdictioni præeſt,exponere,uel alterius deſiderio contradicere.ut ff.eo.ti.l.poſtulare & 3.q. 7.c.infames.§.tria.¶Poſſunt poſtulare ingenui & libertini habentes peritiam literarum uel experientiam cauſarum. ut C. eo. tit.l.prouidendum in prin.C.de iud. l. certi,& in Auth.de iud.in princi. & 1.reſpõ.colla. 6.Poſtulat aũt quis aliqñ uolẽs aliqñ à iudice coactus,ut s.de of.iu.c.j.uñ & prætor inquit ei,qui non habet aduocatum,ego dabo.vt ff.eo.tit.l.1.§.ait prætor Et eſt ſciendum,ꝙ ſi aduocatus iuſſus a iudice alicui patrocinium denegauerit cum excuſatione, quæ nequeat comprobari,careat foro,ideſt,non aduocet. ut C.eo.ti.l. prouidẽdum.§ ſi quis. & 3.q.7.c.infames. uerſ. ſiquis uero dabit inquam iudex aduocatum fœminis,pupillis, debilibus,& his qui ſuæ mentis non ſunt, uel qui propter potentiam ſuorum aduerſariorum aduocatos inuenire non poſſunt.ut ff.de off. proconſ.l.nec quicquam.§.ult. nec tũc gratis dare debet,imò conuento a parte,uel a iudice ſtatuto ſallario pro facundia aduocati,pro modo litis, & fori conſuetudine, dummodo quantitatem debitam non excedat.ut ff.de ua.& extraor. cog. l. 1 .§. in honorarijs;alijs autem perſonis nõ puto aduocatum dari poſſe,cum per ſe & ſua pecunia poſſit quilibet aduocatum habere.ff.de rebus eorum qui ſub tu. uel cura. l.magi.§.in primis ergo , unde illud quod dicitur,ei qui non habet aduocatum , ego dabo,ſic exponitur ideſt,ſi habere non poteſt,ſicut & in actione aquæ pluuiæ arcendæ dicitur,ſi aqua pluuia nocet. i. nocere poterit,ut ff.de ſtatu.li.l.Labeo.¶Repel-
2 luntur † ab aduocatione coram iudice ſeculari Clerici in maioribus ordinibus cõſtituti, etiam ſi eccleſiaſtica beneficia non habeant, quia ſi ſine titulo ſunt ordinati , tenetur ei epiſcopus prouidere,ut j.de p̃ben.c.epiſcopus.& c.cum ſecundũm apoſtolicum. Item & in minoribus conſtituti ſi ſtipendijs eccleſiaſticis ſubſtẽtentur,niſi aduocent pro ſe & pro miſerabilibus pſonis,ut j.eo.ti.c.1. Si uerò beneficia eccleſiaſtica non habeant,poſſunt aduocare etiam in foro ſeculari,quia iuſta negotiatio non eſt clericis pauperibus interdicta ut j.ne cle.uel mo.c.1. Aduocare autem & ſallarium recipere licitum eſt pro aduocando.ut,11.q.3.c.nõ licet, ſed in foro ec-
3 cleſiaſtico licet utriſque. † Monachi autem,& canonici regulares,nec in eccleſiaſtico foro poſſunt aduocare , niſi forte id mona-

monaſterij expoſcat vtilitas abbate nihi-
lominus imperante, vt ĵ.eo.c.2.inf.ne cle.
vel mo.c.non magnopere.& c.ſuper ſpecu
la.16.q.1.c.alia. & c.placuit.& 15.q.2.c.1.
4 ¶ Quid de epiſcopis? † Dico quòd nec in
cauſa propria, nec in cauſa eccleſiæ poſ-
ſunt aduocare; ſed aduocatum habebunt
non malæ famæ ſuſpectum. ut 5.q.3.capi.
quia epiſcopus. Sacerdotibus autem non
niſi pro ſeipſis, pro eccleſijs ſuis, pro perſo
nis cõiunctis, ac miſerabilibus licitum eſt
poſtulare, vt inf. eodem tit. c.ult.14.q.5.c.
denique.& 16.q.1.c.te quidem. Oppro-
brium eſt enim ſacerdotibus ſi ſe peritos
forenſium cauſarum velint oſtendere. ut
C.de teſta.l.conſulta diualia.C.de epiſc.
5 & cle.l.repetita.¶ Item repellitur † quis a
poſtulando quandoque iudicis officio, for
tè quia aduocati & aſſeſſoris officio ſimul
utitur. ut C.de aſſeſſ.l.ult. Item repellitur
quia iudex videns ex vna parte rudes &
nouicios aduocatos, ex altera parte peri
tos & antiquos, vult æquam facere diſtri-
butionẽ; & vnum dare parti alteri indigẽ
ti, cui aduocatus negat ſuum patrociniũ.
ut C.eod.ti.l.prouidendum.& 3.quæſt.7.
cap.infames §.apud vrbem, in ver. ſi verò.
¶ Item repellitur qui pactus eſt de ſalla-
rio cum graui damno litigatoris, & maxi-
mè de quota portione litis. vt C. eod.ti.l.
ſi qui aduocatorũ & 3.q.7.d. c. infames.§.
arcentur. Item non catholicus. vt C.eo.ti.
l.nemo. de pœni. diſt.1.c.nemo.inf.de hæ
ret.c.excommunicamus.§.præterea. Item
repellitur quis per legem Iuliam repet. ſi
pecuniam ob non iudicandum accepit. ut
ff.ad l.Iul.rep.l.ea. Item prohibetur quis
a iudice, ne apud ſe aduocet, vel ne in pro
uincia illa aduocet, vel ne imperpetuum
aduocet, quod ex forma decreti iudicis ap
parebit. vt ff.eo.ti.l.puto, cum l.ſeq. Item
prohibentur aliqui poſtulare per edictũ
prætoris, cuius edicti ſunt ordines; qui au
tem in iſtis ordinibus comprehendantur
his uerſibus continetur. Non cuicunque
datur ut poſtulet, imò vetatur additus, pę
næ ſeruus, puer, actor arenæ. Luminibus
caſſus, mulier, muliebria paſſus. Et hæc
omnia probãtur. 3.quæſt.7. pręall. c. infa
mes.§.tria.& ff.eo.ti.l.1. Pro impenſis au-
tẽ patrocinij clerici ſalaria recipere poſ-
ſunt. vt 11.q.3.c.non licet, nec enim tenẽ
tur ꝓprijs ſtipendijs militare. ut 13.q.1.c.
eccleſias.§.quia verò; nec de ſuo facere be
neficium. ut 10.q.2.c.precariæ. Et Greg. di
cit, iuſtum namque eſt vt illi conſequan-
tur ſtipendium qui pro tempore ſuum cõ
modare reperiuntur obſequium. 12.q.2.c.
charitatem. Sed contra, 15.q.2.c. obſeruã-
dum. Ad quod reſpondeo cum Gratiano,
quòd illud decretum loquitur de profeſ-
ſis; vel derogatum eſt ei per contrariam
6 conſuetudinem. ¶ Caueant † autem aduo
cati ne cauſas deſperatas aſſumãt, & ſi for
tè a principio aſſumpſerint ignoranter, cũ
de uitio cauſæ patuerit, ceſſent, & ſalaria
iam recepta reſtituant. vt C.de iud. l.rem
non nouam; nam & tutor cauſam defende
re debet pupilli ſi eſt iuſta. ut C.de admi
niſtra.tu.l.ſi bonam; alioquin bonam fidẽ
agnoſcere debet ut ff.de adminiſtra. tu. l.
quoties.§.ſicuti; & idem in fideiuſſore. ut
ff.man.l.quintus, & ſi nequam aduocatus
clientulum ſuum inducat ſcienter ad mo
uendum uel defendendum cauſam ini-
quam, tenetur ei ad damna & expẽſas. ar.
C.de adminiſtra.tu. l. non eſt ignotum.
Item tenetur ſi propter ſuam impruden-
tiã vel negligentiã vel infirmitatem cãm
amiſerit. vt ar.ff.ad l.Aqui.l.idem iuris.
§.1.& ff.loca.& cõdu.l. cũ in plures.§.loca
tor.& ff.de of.præſi.l.illicitas. §. ſicuti, &
multò fortius ſi ꝑ iſidelitatẽ & ꝓditionẽ.
Nã tũc maiori pęna dignus ẽ. ut ff. de pœ
nis.l.ſi quis aliquid. la 2.§. inſtrumenta.
ff.ad l.Cor.de falſ.l.j.§.is q. & ff.de extra
7 or.crim.l.ſaccularij.§.j.† Itẽ tenet̃ qualiter
cũq; ſuo uitio cãm amiſerit. ut ff. de euic.
l.ſi ideo.& C.de euic.l.emptor. & ff.de ta
bu.exhi.l. locũ.§.condemnatio; ſecus ſi ex
qualitate cauſæ vel defectu probationũ,
quia uitiũ eſt materiæ, nõ artificis. ut ff ad
l.Aqui.l.ſi ſeruus ſeruũ. §. ſi calicem.& ff.
8 loca.& cond.l.item q̃ritur.§ ſi gẽma.† Vñ
aduocati in ſuis aduocationibus quatuor
obſeruare tenentur. Primò vt cauſæ quali
tatem examinent, & iuſtam ſi voluerint
aſſumant, & iniuſtam repudient, ſicut di-
ctũ eſt. Scđò vt in aduocando modeſtiam,
ueritatem, & legalitatem obſeruẽt; mode
ſtiam ut nõ procaciter nec conuiciãdo ꝓ-
ponant niſi quatenus litium expoſcat uti

litas ut C.eod.titu.l. quoniam. ueritatem ut non mentiantur, uel falſa iura allegẽt, ſeu falſas rationes non inducant, falſis probationibus, cauillationibus non utantur, nec d.lationes non neceſſarias petẽt. ut 3.q.7.c.infames.§.tria.in uerſic. ſi quis autem ex litigatoribus.C.de iudi.l.properandum.§.illo proculdubio.legalitatem, ut de cõtingentibus nihil omittant.¶Tertiò ut ſallarium petant conueniens pro magnitudine cauſæ, & laboris, & pro ſui facundia, & fori conſuetudine.ut C.eod.tit.l.quiſquis.3.q.7.ſæpe alleg.c. infames. §.tria.in uerſicu.apud urbem. & argu.12.q.2 cap.conceſſo.& c. Vulteranæ. infr.de præbend.cap.de multa,in fin. in uerſi.circa ſublimes tamen, & literatas perſonas. ut C.de offi.ma.l.nemo,in uerſi.ut is gradu cæteros antecedat quem ſtipendia longiora & labor prolixior fecerint anteire. & ar.ad idem.59 diſtin. capit. ſi officia.& & 61.diſ.c.miramur. & ff. de ua.& extraordi.cogni.l.1.§.in honorarijs.¶Quarto ut neque a principio conueniant de certa parte litis, uel cum graui damno litigatoris ut ſuperius not. in §. Item repellitur qui pactus eſt; nec poſt cæptam litem pactum incapi cum eo, quem in propria fide receperunt.ut C.eo.titu.l. quiſquis.§. prætetea.& 3.q.7.d.cap.infames.§.tria.in uerſic.prætetea.niſi forte nomine palmarij,ideſt palmæ, ſeu uictoriæ caueatur.ſed & poſt peractam cauſam poteſt de ſallario caueri.ut ff.de ua. & extraord. cogni.
9 l.1.§.ſi cui.¶ † In ſumma notandum eſt; quòd clerici in criminali cauſa coram iudice ſeculari allegare non poſſunt.ut 51. diſtin.cap.aliquantos.23.quæſt. 8.cap.his a quibus,niſi ad hoc ut pro reis ſupplicẽt. ut 14.quæſt.3.cap.ſi res aliena.23.q.5.c.1. & 2.& cap.reos.

SVMMARIVM.

1 *Procurator quis dicatur.*
2 *Differentia quæ ſit inter procuratorem ad iudicia & procuratorem ad negotia.*
3 *Procurator qualiter conſtituatur.*
4 *Mandatum procuratorium ut legaliter fiat quæ requirantur.*
5 *Procuratorem quis conſtituere poſſit, & qui non. & nu.6.7.& 8.*
9 *Procurator quando non admittatur.*
10 *Mandatum ſpeciale in quibus negotijs requiritur.*
11 *Procuratores dantur in cauſis ciuilibus, & quando in criminalibus.nu. 22.*
12 *Procurator an in cauſa denunciationis, uel in cauſa inquiſitionis interuenire poſſit.*
13 *Procuratorem conſtituere an quis compellatur in cauſis grauibus, & quæ cauſæ graues ſint, in quibus quis ſi uult poteſt conſtituere procuratorem.*
14 *Procuratores an & quando poſſint conſtitui, præſente uel abſente aduerſario, & qui conſtitui poſſint.*
14 *Cautio qua & quando a procuratore exigatur, & nu.16.*
17 *Exceptio contra procuratorem quod non habeat mandatum, poteſt quandocunque proponi.*
18 *Procuratoris officium quale ſit.*
19 *Procurator appellans an teneatur proſequi appellationem.*
20 *Mandatum procuratorium quando finiatur.*
21 *Procurationis effectus quis ſit.*
22 *Cauſas abſentiæ procurator & quilibet alius inhabilis poteſt allegare in criminalibus.*

¶DE PROCVRATORIBVS. Rubrica.

IN ſuperiori rubrica dictum eſt de aduocatis, qui litigantibus patrocinia præſtant & glorioſæ uocis confiſi munimine laborantium ſpem, uitam, & poſteros defendunt.ut C. de aduo. diuer.iu. l.aduocati. ¶ Sed quia procuratores ſupplent uices & plerunque defectus litigantium. Ideo ſubſequenter ſubijcitur hic tractatus de procuratoribus. ¶Videndum eſt igitur Quis dicatur procurator; & Qualiter conſtituatur; Quis inſtituat; & qui inſtituatur, & in qua re; Quæ & quando exigatur cautio a procuratore; Qualiter procuratoris officium explicetur; & Quis ſit procuratoris effectus. ¶ Procurator
1 † eſt is qui ad negotia aliena mandato ſibi a domino facto gerenda gratuitè ſuſcipit negotia plura, uel unum.ut ff.de neg. geſt.l.3.§.negotia.ff.ui bo.rap.l.2.§.quod ait. Ideò autem adijcitur mandato domini

ni

ſi ut excludantur tutores,curatores,col-
legia,& prælati eccleſiarum,qui procura-
tores conſtituere non poſſunt, ſed ſyndi-
tum uel actorem.ut ff.eo.titu. l. nec ciui-
tas.C.eod.titu.l. neque tutores. infra tit.
proxi.de ſyndico cap.uni,niſi forte præla
ti ſuo nomine non eccleſiarum conueniã
tur;tunc enim per procuratores agent, &
defendent.ut Authen.de ſanctiſ. epiſ.§.ſi
quando. quod autem ibi dicitur cauſam
monaſterij agi per procuratorem,impro-
priè ponitur procurator, id eſt, ſyndicus;
ſic intelligo.j.de iura.cal.c. cum cauſam.
j.eo.tit.c.quia. Vel dici poteſt, quòd cau-
ſæ corporum, uel collegiorum agantur p
procuratores. ſ.cum lite iam conteſt.ſyn-
dici uel actores cõſtituunt procuratores,
2 quod licet. † Et eſt in hoc differentia in-
ter procuratorem ad iudicia,& procurato
rem ad negotia. nam procurator ad iudi-
cia non conſtituit procuratorem niſi lite
conteſta. cum iam dominus litis eſt effe-
ctus.ut in l.præalle.§. tutores.niſi ſit pro-
curator in rem ſuam,qui ante lit. conteſt.
conſtituere poteſt.ut C.de dona.l. illam.
Sed procurator ad negotia procuratorẽ
inſtituit quandocumque. ut ff. mand. l.ſi
procuratorem.§. 1. Gratuitè autem ideò
dicitur in deſcriptione, quia ſi interue-
niat merces,locator dicitur operarum,nõ
procurator; & locatio contracta uidebi-
tur,non mandatum;contrarium porrò eſt
officio merces.ut ff.manda.l.1.§.2. Sed ſi
procurator mandatum gratis ſuſcipiat, &
poſtea dominus remunerandi laboris cau
ſa aliquid ei donauerit, nihilominus erit
mandati actio. ut C. eod. titu. l.litem.ff.
mand.l.1.§.ultim.& l. ſi remunerandi in
princ.Suſcipit, autem idcirco ſubijcitur,
quia procurator tenetur non ideo quia
gerit, ſed quia gerendum ſuſcepit. ut ff.
mand.l.ſi remunerandi.§.1. ¶ Conſtitui-
3 tur † autem procurator mandato genera
li,uel ſpeciali.ut ff.eod. titu.l.1.& ff.man.
l. ſi remunerandi. §. 1. Sunt tamen quæ-
dam perſonæ, quæ ſine mandato admittũ
tur ad agendum.ut ff.eod.titu.l.ſed & hæ
perſonæ. ſicut & ad impetrandum, ut ſu-
prà.de reſcriptis.cap.nonnulli,in ſi.quod
intelligo in coniunctis cognatione carna
li uſque ad quartum gradum.ut j.de con
ſang.& affi.c.non debet.& arg. C.de epiſ.
& cle.authen.licentiam,etſi forte d. aut h.
loquatur de grado legali. ¶ Poteſt autem
conſtitui procurator ad unum negotium
uel plura,ad litem præſentem,uel futurã,
in diem,uel ad diem; uel in perpetuum,
purè uel ſub conditione, præſens uel ab-
ſens.ut ff.eod.tit.l.1. cum ſequentib. ¶ Itẽ
ſi conſtituitur unus uel plures ſimul & in
ſolidum, occupantis conditio melior eſt;
ſi uerò diuerſis temporibus,poſteriore da
to primus reuocatus uidetur. ut ff.eo.tit.l.
ſi quis cum.§.ult.& l.pluribus.& j.eo.tit.
c.non iniuſtè. ¶ Quid ſi duo dati ſint & in
ſolidum,& neuter occupet uel concurrãt?
dico iudicem eligere poſſe idoneorem,
ut ff.de popula.actio.l.2. ff.de act.l.ſi plu-
res.ff.de collu.deteg.l. ult. ff. de liberali.
cauſa.l.5.& ff.de libero ho.exhi.l.3.§ hoc
interdictum,niſi unus procurator uelit al
teri cedere.ar.j. de off.delega.cap.paſto-
ralis; ¶ Sed quid ſi duo ſimul conſtituan-
tur non hoc adiecto,inſolidum? puteo q
pro parte quilibet poſſit & debeat eam
exequi procurationem, licèt in tutoribus
benignè aliud ſit receptum.ut ff.de nego.
geſt.l.cum alicui.& ff.de adminiſtra. tuto.l.
de cætero.§.ult.& l.Lucius.§.1. Nec ob-
ſtat quod legitur. ff. mand. l. creditor. §.
duobus,quia illud intelligitur cum inſoli
dum cuilibet mandatur,& eo.modo intel
ligitur.ff.eo.titu. l. qui proprio.§.ult.& l.
4 qui duos. ¶ Mandatum † procuratorium
legaliter fieri debet,ut j.eo.tit.cap.1.& ut
legaliter fiat quatuor continere oportet.
Primum,ut dirigatur aduerſario.ut ff.eo.
tit.l.ſi procuratorem;nam & mandati re-
uocatio eidem eſt inſinuanda,ut j.eo.tit.
cap.mandato,uel ſaltem dirigatur iudici.
ut argu. j.eo.ti.cap.mandato;iudici enim
facienda eſt fides.ut ff. de proba. l. quin-
quaginta.2.q.7.c.plerunque.C. de condi.
ob tur.cau.l.1.Secundum,nomen inſtitue
tis & inſtituti. Tertium,nomen iudicis co
rã quo procurator expediri debet. Quar
tum, cauſam in qua, ſi tamen coram eo-
dem iudice plures cauſas habeat inſtituẽs,
Sed ſi quis ita inſcribat, Ego talis inſtituo
mihi procuratorem talem in cauſa tali co
ram iudice tali, quamuis literæ quæ man
datum continent non dirigantur aduerſa

rio uel iudici puto ſufficere. ¶ Conſtituit † procuratorem paterfamilias; filius autem fami. conſtituit quãdoq;, ut ſi habeat peculium caſtrenſe uel quaſi, aduentitiũ, & pater eius ſit abſens, ac patris procurator. ut ff. eod. titu. l. filius. ff. de iudi. l. ſi longius. & ff. de iniu. l. ſed ſi unius. §. filio. Item liber homo. Seruus enim non conſtituit procuratorem, niſi ipſe ſit in quaſi poſſeſſione libertatis, & moueatur ei quæſtio ſtatus, uel ipſe moueat alijs alias cauſas, quia interim pro libero ſe gerit. ut ff. eo. titu. l. ſeruum. 1. & 2. reſponſo. & ff. de libera. cau. l. ordinata. & C. de aſſertio. tol. l. 1.
6 Item maior 25. annis, † nam minor non conſtituit pro ſe, ſed cum auctoritate tutoris, uel tutor ſeu procurator dat ei actorem, uel poſt litem a ſe conteſta. procuratorem. C. eod. titu. l. neque. Hoc tamen fallit in his, quibus minor pro maiore habetur, ut in matrimonio contrahendo in quo minor 25. annis maior 12. uel 14. pro maiore habetur, ut inf. de deſpon. impub. cap. ex literis, unde & per ſe cauſam matrimonialem agere poteſt, & per procuratorem, ut inf. de reſti. ſpol. cap. ex parte. Item in religione aſſumenda. ut 20. quæſt. 1. cap. illud. Item in ſacro ordine aſſumendo. ut 77. diſtinct. cap. 1. 2. & 3. Item cum mortem parentis exequitur, uel cum agit de teſtamento patris, ut 15. q. 3. cap. certis. §. pupillis. Item cum agit de recuperanda poſſeſſione. ut C. qui leg. perſo. ha. l. ult. Item cum agit de thoro uiolato, ut ff. ad l. Iulia. de adult. l. ſi maritus. §. lex Iuli. Item cum agit de interdicto de libero homine exhibendo, ut ff. de libero ho. exhi. l. 3. §. ſi mulier. Item cum agit de mãdato alterius. ut ff. de mino. l. cum mandato. Item ſecundum canones cum agit contra patrem. ut 2. quæſtio. 7. cap. quare; cũ enim pro maiore habeatur in prædictis, & ad agendum admittetur ſi cauſam de his fieri contingat, & per conſequens ad procuratorem inſtituendum. Conſtituunt prælati in proprijs negotijs ut infra eod. titu. cap. petitio. In communibus uerò quę contingunt ipſos & capitula, & conuentus, cum ipſorum conſenſu. ut infr. eod. titu. cap. 1. ſicut è conuerſo infr. de iudi. cap. cũm. & hoc tã in agendo, quàm in defendendo. Et ſi opponas & dicas, prælatus ex ſuo officio tenetur & poteſt defendere eccleſiam in cauſa communi, ut ſupra de reſcriptis. cap. edoceri. & not. ſupra de tranſa. §. ſed quæritur, ergo poteſt dare procuratorem in cauſa eadem ſine conſenſu capituli, uel conuentus? Reſpond. non inſtabit procurator ad agendum qui mandatum ſuſcepit; tenetur enim & poteſt prælatus agere ex ſuo officio, non tamen poteſt conſtitüere procuratorem ante litem conteſta. ut C. eod. titu. l. neque. ff. manda. c. ſi procuratorem, niſi eſſet datus in rem ſuam. ut C. de don. l. illam. ¶ Poſſunt con-
7 ſtituere non excommunicati;† excommunicati enim nec conſtituere poſſunt. ut ĵ. eo. tit. c. ult. nec conſtitui. ut ĵ. de proba. c. poſt ceſſionem. Et ut breuius dicam conſtituere poteſt omnis ille, qui non prohibetur. Eſt enim edictum de conſtituendo procuratorem prohibitorium. ut ff. eo. tit.
8 l. mutus. ¶ Sunt † autem quædam perſonę, quæ in proprijs perſonis non admittuntur ad agendum; ad defendendum autem coguntur conſtituere procuratores, ut excommunicatus ut ĵ. de iudi. c. intelleximus. Illuſtris perſona, ut C. eo. l. quicunque. & auth. quod ius, & in Auth. ut ab illuſt. & quæ ſuper illuſtres ſunt. ad prin. Item & epiſcopus. ut 5. quæſtio. 3. capit. quia epiſcopus; Quod contingit triplici ratione. Vna, quia ſecundum apoſtolum, Seruos Dei non oportet litigioſos eſſe. ut 2. quæſt. 7. cap. ſicut ſacerdotes. Secunda, ne cogatur recedere a diuinis obſequijs. ut C. de epiſcop. & cler. capit. omnis qui. Tertia, quia cauſæ materiam criminibus creare ſolent. ut C. de iudi. l. properandum. in prin. & quod dixi in epiſcopis, locum habet in prælatis maioribus, & etiã in minoribus, & in collegijs quorum ſingula ſingulos ſyndicos habere debent. ut 9. quæſt. 3. c. cum ſimus, & dicemus infra
9 titu. proxi. ¶ Illud autem ſciendum † eſt q́ ubi is, qui inſtituit procuratorem, nouit ueritatẽ negotij; procurator aũt ignorat, item dominus iuſtus & legalis ſit, procurator nequam & perfidus, non agetur cauſa per talem procuratorem. ut ff. eod. tit. l. ſi actor. & C. eo. ti. l. ult. & ar. ĵ. de iura. calum. c. in pertractandis. ¶ Eſt etiam

ſciendum

10 ſciendum q; in quibuſdam negocijs † re-
quiritur ſpeciale mandatum,ut cum agi-
tur de ſuſpitione.ut ff.de procur.l. non ſo
lum.§.ult.Item in cauſa reſtitutionis in in
tegrum.ut ff.de mino.l.illud.§. ſi talis. In
interdicto de liberis deducendis uel ex-
hibendis.ut ff.eo.tit.l.Pomponius,& in li
teris apoſtolicis impetrandis ut ſupra de
reſcrip.c.nonnulli. Item in iuramento ca
lumniæ, uel alio iuramento in animam
alicuius præſtando.Item cum petitur ab-
ſolutio in forma iuris in perſonam alte-
rius, aliàs autem ſecundùm regulam ſuffi
cit generale mandatum,ut ĩ.eo.tit.c.peti
tio.ff.pro ſocio.l.actione. §. renunciare:
11 ¶ Dantur procuratores in † cauſis ciuili-
bus,non autem in criminalibus.ut 5.q.3.
§.in criminalibus.ff.de pub.iudi.l.penult.
§.ad crimen.Fallit hoc in crimine iniuria
cum, in quo illuſtris perſona agit & defen
rit per procuratorem.ut 3.q.9.c. abſens.
dniſi, etſi criminaliter agatur. C.de iniur.
l.ult.& tunc ſententia concipietur in per-
ſona illuſtris non procu.ut in d.l.ult. ci-
uiliter agendo licet cuilibet agere iniu-
riarum per procuratorem.ut ff.de iniur.l.
non ſolum.§ agere.Fallit in cauſa ingrati
tudinis,qua patronus libertum per procu
ratorem accuſare poteſt,& ille defende-
re.ut ff eo.ti l.ſed & hæ.§.1.Item in popu
laribus actionibus non interuenit procu-
12 rator.ut ff.eo.ti.l. licet. † Et idem uide-
tur in cauſa denunciationis,cum & illa ſit
popularis; ſed ſecus in cauſa inquiſitionis
ut infr.de ſen.& re iudi.c cum I,& A;Nã
etſi inquiſitio fiat de crimine,non tamen
eſt criminalis propter modum ut ĩ. eo.ti.
c.tuæ; & maximè cum ſit inquiſitio tam
in capite,quàm in membris,ubi de plano
inquiritur,ut ĩ.de accuſa.c.olim.Sed cum
ſententia concipi debeat in perſona pro-
curatoris.ut C.de ſen.& interlo. om.iu.l.
1. qualiter in cauſa inquiſitionis concipiẽ
tur uerba ſententiæ in perſona procurato
ris circa remotionem ab adminiſtratione,
quæ ex inquiſitione procedit?ut ĩ. de ſi-
mo.c.licet Hely. Reſpondeo, in caſu iſto
concipietur ſententia in perſona princi-
palis;ſicut & in crimine iniuriarum, cum
illuſtris per procuratorem defenditur. ut
C.de iniur.l.ult.ſic fiet in cauſa crimina-
li,cum agitur & defenditur per procurato
res;non enim pronunciabitur matrimo-
nium inter procuratores,ſed inter princi-
13 pales:& idem puto in cauſa electionis.† In-
grauibus autem cauſis non compellitur
quis conſtituere procuratorem, unde ſi ci
tatus ſit quis ut compareat, & in propria
perſona comparere non poſſit, non tene-
tur;& ſi ſic non uenerit, quia non potuit,
nec miſerit quia noluit,contumax non hẽ-
tur ĩ.eo.ti.c.querelam. Sed obijcitur,uide
tur q; citatus teneatur conſtituere procura
torẽ ſi uenire non poſſit, nam poteſtatem
intelligitur experiendi habere qui per ꝓ
curatorem agere poteſt. ut ff. de diuer.&
temp.præſcr.l.1.Reſpõ.uerum eſt,q; ſi nõ
agatur ſaltem per procuratorem, tempo-
ra cedent, non tamen ut quis contumax
reputetur. Item opponitur ex eo quod le
gitur ĩ.de dol.& contu.c. cum dilectus.ĩ.
de appel.c.conſtitutus,in quibus cõtumax
reputatur, qui non miſit ſufficientem pro
curatorem, & agebãtur ibi cauſæ electio-
num.Ad quas reſpondeo decreta.quod il
læ locum habent cum quis citatur ut cõ
pareat per ſe uel per procuratorem,aliàs
locum habet decreta. querelam; unde il-
lud,quod in illis dicitur, magis procedit
ex forma citationis, quàm ex cenſura iu-
ris.Cauſas graues,in quibus poteſt quis ſi
uelit procuratorem inſtituere ſed non co
gitur, puto has & conſimiles, cauſam ſta-
tutus cum quis uendicatur in ſeruum. ut
C.de aſſer.tol.l.uni.in princ. 54. diſtinct.
capit.frequens; ſecus cum quis proclamat
in libertatem.ut 2. quæſt. 6. cap. ſi quan-
do. Item ubi agitur ad remotionem, ut
infr.de accu.cap.qualiter & quando.Item
ubi de toto beneficio, uel de toto patri-
monio agitur, ſeu maiori parte ipſius. ut
14 ff.de excuſa.tuto.l.propter litem.† Con-
ſtituitur procurator paterſami. uel filius.
ut ff.eod.titu.l.filius.§. ipſe quoque. infr.
eo.cap.non iniuſtè.Item maior 25.annis,
non minor.ut ff.eod. titu. l. minor. ſed ſi
minor ſua ſponte interueniat pro abſen-
te,ſanctius eſt talem admittere, quàm ab
ſentem graui condemnatione afficere. ut
C.eod.titu.l. exigendi.quamuis quod ibi
dicitur quidam exaudierint, cum minor
allegat cauſam abſentiæ, non cauſam cau
ſæ.

ſæ.Item conſtituitur compos mentis, non
furioſus.ut ff.eod.ti.l.2.§.furioſus. ¶ Item
homo bonæ famæ, non infamis. ut 3.q.7.
c.1.quidam tamen exponunt ibi procura
tor;ideſt,aduocatus;uel itelligūt illud in
procuratore epiſcopi, uel collegij, per id
qđ legitur. 5. q. 3. c. quia epiſcopus;ſecus
in procuratore priuati & hoc propter tex.
inſti.de excep.in 6. ſed dici poteſt quod
aliud ſit ſecundum leges,& aliud ſecundū
canones. ¶ Item nec ſeruus inſtitui poteſt
procurator, quia iudicio intereſſe non po
teſt.ut C.de iud.l.ſeruus.Et uidetur q̨ cir
ca procuratoré generalis regula tradi poſ
15 ſit, † ut quilibet poſſit conſtitui procura-
tor præſente uel abſente aduerſario, niſi
certa lege prohibeatur.ut inſti.de his per
quos agere poſſ.§.ult.¶ Item & alia ſubijci
poteſt, q̨ procurator volens tantum & ex
preſsè cōſentiens conſtituitur.ut ff.eo.ti.
l.filius.§ inuitus & C.eo.ti. l.inuitus. Sed
hæc ultima regula fallit in conſtituēte,nā
quidam compelluntur conſtituere procu
ratorem,ut excommunicati, conuenti,&
illuſtres agentes uel reſpondētes in pecu
niarijs cauſis,prælati,& collegia, ut no.ſu
pra.eod.§.ſunt autem quædam perſonæ.
¶ Circa cautionem quæ a procuratore
16 † exigitur,ſic breuiter nota,licèt materia
ſit diffuſa, nam ſi procurator datus ſit ad
agendum & de mandato conſtiterit, ſine
cautione admittitur,ut ff.eo.tit.l.ſi procu
ratorem;ſi de mandato dubitetur, tene
tur probare mandatū, uel de rato cauere.
ut C.de procu.l.1.& idē eſt in actore uni
uerſitatis.ut ff. quòd cuiuſq; uniuer.nom.
l.item eorum.§. actor;utrum autem uelit
mandatum probare, uel de rato cauere,
quidam dicunt eſſe in poteſtate procura-
toris.ut ff.de iure do.l.pleruнq; C.de con
di.inde.l ſi quis ſeruum.ff dam. infec.l.in
ter quos l.aliena. Alij autem dicunt eſſe
in poteſtate rei an velit probari ab illo,
quia ſine mandato nullus admittitur ad
agendum.ut C.de proc.l.licet;niſi ſit con-
iuncta perſona.ut ff.de procu.l.ſed & hæ.
quæ perſonæ poſſunt ſine mādato experi
ri,ſed non contra mandatum. ut C. eo.ti.
l exigendi. ff.eo ti.l.Pompo.§.ult. Quæ
autē perſonæ & uſque ad quem gradum ſi
ne mandato ad agendum admittantur, di

xi ſupra eo.§.conſtituitur.Quidam tamen
inter coniunctas perſonas connumerant
clericos.arg.12.q. 2.c.non liceat papæ.Et
nota, quòd licet prædictæ perſonæ non ca
ueant de rato,cauere tamen debēt de de-
fendendo.ut C.de ſatiſd.l. vni.ff.de pro-
cur.l.omninum,hoc in procuratore acto-
ris,ſed procurator rei etiam ſi conſtet de
mādato, cauere debet iudicatum ſolui.ut
C.de ſatiſ.l.uni.ff.de procur.l.ſed & hæ.§.
defendere inſti.de ſatiſ.§.ſed hodie.An au
tem procurator actoris habeat mādatum,
dubium efficiatur ex ſola negatione rei?
quælibet enim res efficitur dubia per ne-
gationem.ut C.quibus ad liber.procla.nō
licet.l.ult.C.de acqui.poſſeſ.l. nemo.& ff.
17 de tranſ.l.1.¶ Et eſt ſciendum,† quòd cau
tio quam exponit procurator rei. ſ.iudica
tum ſolui tria continet.ſ.defenſioné cau-
ſæ faciendam,& ſine dolo, & quod ipſum
uerbum ſonat.ut ff.iudi.ſol.l.iudicatū ſol
ui,pro hac ſatiſdactione fideiubebit domi
nus cum hypotheca rerum ſuarum pro ip
ſo procuratore, ſi præſens procuratorem
conſtituit, vt præſentem intelligas domi-
num,& ſi ſit in urbe,& ſi in ortis,& ſi in cō
tinentibus ædificijs.ut ff.eo.ti.l.præſens &
l.qui in foro & l.ideo. Si verò procurator
dominum defendit abſentem, exponitur
ab ipſo procuratore cautio,etiā ſi ſit locu
pletiſſimus.ut ff.iudica.ſolui.l.ad defendē
dum.inſti. de ſatiſd.§.ſi verò aliquis & ff.
18 eo.ti.l.ſi minor §.ultimo.¶ †Et nota quòd
aliquando excipitur contra procuratoré,
quòd non habeat mandatum,& hæc exce
ptio eſt exceptio falſi;nam falſus eſt pro-
curator,qui dicit ſe procuratorem,cū non
ſit.ff.de uerbo.ſignifica.l.Paulus.Cum igi
tur iudicium nullum & controuerſiæ nul-
læ.ut ff.de iudi l licet.& ff.rem ra.habe.l.
3.ē.de offi.deleg.c.cum olim. ¶ Hanc ex-
ceptionem ſi omiſerit fideiuſſor & ſolue-
rit,non liberat debitorem.ff.manda.l.in-
ter cauſas.§.mandato. ff.de cond.cauſa da.
l.ſi procuratori.Aliquando excipit̄ quòd
deſierit eſſe procurator utpote reuocato
mandato ut j.eo.ti.c.ex inſinuatione,& c.
in præſentia,quod intelligo ſiue reuoce-
tur mandatum ante litem conteſtat, ſiue
poſt & ex cauſa.ut ff.eo.tit.l.ante litem &
l.poſt litem,cum ſequentibus,cùm tali mo

do ſimiliter iudicium ſit nullum, ut in pręmiſſis decre. & ideo hæc exceptio proponi poteſt quandocunque, id eſt, in qualibet parte iudicij ſi iudicium dici poteſt, eo ſaluo quòd id, quod præceſſit reuocationem mandati uel notitiam iudicis, ualet & tenet ut ĩ.eo. ti. c. mandato. Aliquando excipitur quod non poſſit eſſe procurator, quia miles; & hæc exceptio cùm ſit dilatoria. proponitur vſque ad litis cõteſt. ut ff.eo.ti.l.filiusfamilias. §.veterani. Et hanc exceptionem poteſt omittere ſi fideiuſſor. ut ff.mãda.l.ſi fideiuſſor.§. quædam. Aliquando excipitur quòd ſit excommunicatus uel q fuerit tẽpore mãdati, ut ĩ.de proba.c.poſt ceſſionẽ, & hæc exceptio proponi poteſt quandocunq; & poſt ſententiam ut inf. de ſen.& re iudi.c. ad probandũ, & hæc exceptio proprie non poteſt dici dilatoria, quia proponi poteſt poſt lit. cõte. perẽptoria nõ, quia proponi poteſt poſt ſententiam, ut dictum eſt; & ideo anormala appellatur, id eſt, irregularis, quia nec dilatoriarum nec peremptoriarum naturam imitatur.

19 † Officium procuratoris eſt litem peragere ex quo mandatum ſuſcepit, nam a principio liberum & uoluntarium eſt mandatum recipere; ſed poſtquã ſuſceperit, neceſſitatis eſt conſummare. Vnde uerſus. Supernere mandatum licet, & finire neceſſe eſt. ut probatur. ff.eo.tit. l.filius.§. inuitus & C. eo.ti.l.inuitus. Incũbit etiam procuratori finita cauſa appellare. ut in §. inuitus, uel ſaltem domino cõteſtari, vt ſi uelit, apellet, ut ĩ.eo. ti.c.non iniuſtè. & hoc verùm eſt niſi iuſta cauſa procuratorem excuſet quare appellare non poſſit, puta infirmitatis, uel paupertatis, vt ff.manda.l.ſi procuratorẽ. §.ſi ignorantes; & tunc denunciabit domino ſuo, ſicut dictum eſt, niſi præſens ſit ut. ff.de euic.l.Herennius. ¶ Sed obijcitur quomodo procurator poterit excuſari prætexu paupertatis cum lata ſententia ſufficiat uoce illicò appellare ut 2.q.6.c. ſi. ut ff.de appell.l.2. quæ ergo expenſæ requiruntur in dicendo appello? Reſponden forte aberat procurator in die ſententiæ, & ideo opus erat in libello appellare, ut ff. de appell.l.1.in ſi in quo formando & concipiendo oportet haberi conſilium, q nõ

20 ſine expenſis expeditur. ¶ Sed † nunquid procurator appellans tenetur proſequi appellationem, non ut C.eo.ti.l. inuitus. C. de appella.l.ſi actor. Nec obſtat.l.vnic.ff. an per alium cau.ap. nam illa loquitur, cũ quis inſtituitur procurator ſpecialiter ad appellandum, & proſequendum. Item non obſtat ff.eo.ti.l.qui proprio.§.item quæritur. vbi finito negotio principali tenetur procurator ſuſcipere negotium reſtitutoriũ, quia ibi fuerat procurator ad hoc ſpecialiter cõſtitutus. Sed adhuc inſtatur, eo quod eadem ſit cauſa appellationis cum principali. ut C.ne in una eademque cauſa in rubrica. & in l. 1. & 2. q.6.c. ſi quis in quacunq; lite; ſed puto q nõ ſit eadẽ, vñ nouæ probationes locũ habẽt in cã appellationis. ut C.de app.l.eos. & C.de tep. appel.l.per hãc. ĩ.de teſtib.c. fraternitatis, & noua litis conteſtatio. ut C. ne liceat in vna l.ſi quis in quacunq; & ĩ. de appell.c. interpoſita § vlt. quod intelligo in articulo appellationis vt ibi; non in principali, ſi iam facta eſt coram primis iudicibus, vt

21 ĩ.de appell.c.per tuas. † His pactis finitur mandatum procuratorium. Item finitur reuocatione mandantis ſiue re integra reuocetur. vt ſ.de elect.c.in cauſis, nam hoc generaliter obtinet in quolibet mãdato. ut in inſti.mã.§. rectè ſine re non integra, ſed ante lit. conte. ut ff.eo.ti.l. ante litẽ ſed & poſt litem conteſt. ex cauſa tamen ut ff.eo.tit. l.poſt litem, cum ll.ſeq. Seu ſi procurator in hoc uelit reſiſtere, ſi ſolus eſt, audiri nõ debet, quia operas ſuas ingerit inuito, niſi ad hoc faciat ut pudorem ſuum defendat, volens probare falſam eſſe cauſam ſuſpitionis quam dominus prætendit; eatenus igitur eſt audiẽdus ut exiſtimationem ſuã defendat, non vt procuratione uti uelit. Item & is, contra quem procurator inſtitutus eſt, auditur in hoc; intereſt enim ei diuerſis procuratoribus non impugnari, ut ff.eo.tit.l.quæ omnia. Item finitur mandatum renunciatione procuratoris, quæ fit re integrã, poſtea verò non, niſi ex cauſa, vt eadem intelligas in renunciatione, quæ dixi in reuocatione. ut ff. eo. ti. l. impetrari & le. Item finitur mandatum morte mandatoris vel mandatarij re integra exiſtente. inſti.man.§. item ſi adhuc & C. mãda.l.

da.l.mandatũ. ſecus ſi res nõ ſit integra.ut
22 C.eo.ti.l.nulla.¶ † Effectus procuratoris
ſeu procurationis eſt,vt ratum ſit qđ cum
procuratore geritur , ac ſi cum Domino
geſtum eſſet,vt ĩ. eo. ti.c.1.niſi poſtmodũ
appareat procuratorem falſum uel reuo-
catum,ut ſuperius dictum eſt,uel eum, cu
ius nomine actum eſt,ſeruum fuiſſe. ut ff.
de iud.l.non iccirco.§. cum poſtea;uel ali
quid aliud, propter quod reddatur iudi-
23 cium retro nullum.¶ In ſumma † notandũ
eſt quòd in pecuniarijs cauſis procurator
interuenit, & in criminalibus ſecundum
leges in quibus agitur ad pœnam relega-
tionis vel minorem Nam pœna relegatio
nis imponitur abſenti ſicut in pecuniarijs
cauſis.ut.ff.de pœ.l.abſentem,& idem di-
co ubi agitur ad remotionem , ſcilicet ut
quis ab adminiſtratione remoueatur, &
propterea in cauſa inquiſitionis admitti-
tur procurator,ut dixi ſ.eo.ti.§.dant.nec
obſtat.l.unic.ff.an per alium cauſa appel.
quæ dicit,cauſas criminales,ex quibus ſe
qui ſolet pœna uſq; ad relegationem,non
poſſe agi niſi per principales,nam illud ibi
ponitur excluſiuè.Sed in præmiſſa.l.de pę
nis,ponitur excluſiuè.& ſimi'c. 32. diſt.c.
24 de illo.¶ Item notabis,† quòd in crimina
libus interuenit procurator,& minor , &
fœmina;& qui aliàs non admittitur,nõ ut
allegẽt cauſas principales negotij,ſed cau
ſas abſentiæ accuſati.ut ff.eo.tit.l.ſeruum.
§.publice.& l. abſens. & C. de accuſat.l.
reos.

SVMMARIVM.

1 *Syndicus quid ſit.*
2 *Syndicus unde dicitur.*
3 *Syndicus quis poſsit conſtitui.*
4 *Sydici officium quid ſit.*
5 *Procurator,ſydicus,œconomus,actor, defen-
ſor, & uicedominus in quo inter ſe diffe
rant.*

¶De ſyndico. Rubrica.

TRACTAVIMVS de procuratore, qui
agit uel defendit cauſam domini.
Nunc tractamus de ſyndico, qui
agit & defendit cauſam uniuerſitatis.Vi-
deamus igitur Quid ſit ſyndicus. Vnde di
catur. Quid ſit eius officium. Et in quo in
ter ſe differant procurator.Syndicus,Oe-
conomus, Actor, Defenſor & Vicedomi-
1 nus.¶ Syndicus † eſt procurator uniuerſita
tis ad iudicia conſtitutus,ut infra eo.ti.c.
uno.ff.quod cuiuſque uniuer.no.l.1.§.qui
bus.¶ Dicitur autem ſyndicus ſingulorum
cauſam dicens, ut ex interpretatione no-
minis patet,cui deſeruire debemus. ut C.
de epiſco.& cleric. l.decernimus inſti.qui
mo.teſt.infirma.§.alio quidam. C. de ſer
rijs l.a nullo. C.de epiſ.& cler.l.ſi quis ad
declinandam.§.licentia.16. q. 1.c.ſi cupis.
3 †Poteſt autem conſtitui ſyndicus qui non
ſit de collegio ut ĩ.eo.ti.c.uno.Põt & de ip
ſo colegio cõſtitui. Nã & monach' cõſtitui
põt q monachorũ cãs agat,& defẽdat abba
tis Imperio.ut 16.q 1. c.monachi a mona
ſterio & c. qui uerè; & ſi alicubi inuenis
cauſam uniuerſitatis agi per procuratorẽ,
expone ibi procuratorem,ideſt,ſyndicum
uel actorem.ut ſ.ti.prox.c. quia in cauſis.
ĩ.de iur.cal.c.cum cauſam.in Auth.de ſan
4 ctiſ epiſ.§.ſi quando. ¶Officiũ ſyndici † eſt
agere uel defendere cauſas præſentes,uel
quandocunque emergentes.ut ff.quod cu
iuſque uniuer.l.item eorum.§.ſi decurio-
nes,& hoc eſt, quod hic dicitur conſtitui
debere ſyndicum alienum a collegio,ſala
rij conſtitutio conſilium eſt, quod patet
ex eo,quod hic dicitur in fine.Expedit n.
pro paruo incommodo a ſtrepitu cauſarũ
ſeruos Dei eſſe quietos; & hoc conſilium
eſt ſalubre dummodo ſufficiat monaſte-
rium ad ſumptus;ſicut aliàs dicitur , una
quęque eccleſia debet habere ſuum præſ-
byterum.ut 22.q.2.c.ſicut, & tamen intel
ligendum eſt,ſi ſufficiat ut 21.q.2.c.præci
pimus;alioquin duæ eccleſiæ uno presby-
tero coniunguntur ut 10. q.3.c.unio.Ideo
autem dico fore conſilium quod hic con
tinetur,quia poteſt unus de collegio age-
re cauſas monaſterij abbatis imperio, ut
ſuperius dictum eſt,& probatur optimè in
Auth.de ſancti.epi. §. ſi quando colla. 9.
5 ¶† Differunt autem inter ſe procurator.
ſyndicus & reliqui,de quibus upraoſi-
tum eſt.¶ Nam procurator eſt priuatæ per
ſonæ.ut ſupra ti.prox.in deſcriptione.Syn-
dicus uniuerſitatis, ſiue eccleſiæ ſecularis

qui & ab ipſa uniuerſitate conſtituitur. Oeconomus uerò eſt is, cui res eccleſiaſtica gubernanda mandatur ut. C. de ſacroſan. eccl. l. iubemus la. 2. in prin. unde œconomus in rebus eccleſiaſticis tantùm, & quem epiſcopi tractatus elegerit. ut. C. de epi. & cle. l. omnes qui ubicunque. §. hoc nihilominus. Syndicus in rebus & negotijs cuiuslibet corporis, uel collegij. Actor pro uno ut inſti. de cura. in fin. uel pro uniuerſitate, ſed ad unam cauſam tantum, & præſentem & cum decreto: ſyndicus ad omnes ut. ff. quòd cuiuſq; uniuer. no. l. item eorum. Inter ſyndicum autem, & defenſorem lex nõ uidetur facere differentiam; nam ſyndicum defenſorem appella. ut. ff. de mune. & hono. l. munerum. §. defenſores. & ad idẽ. j. eo. ti. c. 1. in prin. Eſt & Vicedominus qui adminiſtrat res epiſcopales, & hoſpitibus & cauſis quæ ueniunt paratus exiſtere debet ut 89. diſt. c. volumus. Sed œconomus adminiſtrat res eccleſię ut dictum eſt, & probatur. 89. di. c. quia in quibuſdam 16. q. 7. c. quoniam quibuſdam 9. q. 3. c. cum ſimus 88. di. c. 1. 10. q. 2. cap. hoc ius porrectum. Aliquando œconomus defendit in cã, ut in prçalleg. l. omnes qui. §. hoc nihilominus. Sed propriè ad cauſas actor, uel ſyndicus, ut dictum eſt Item quandoque œconomus ponitur in aliqua eccleſia uacante ad pcipiendos prouẽtus, & conſerdos ad opus futuri prçlatij & hoc cũ propter diſcordiã patronorũ eccleſia ordinari non poteſt, ut ſ. de off. ordina. c. cum nos plerumque.

SVMARIVM

1 *Vis quinque ſunt genera.*
2 *Metus quid ſit, & qualiter diſtinguatur*
3 *Metus an & quandò excuſet.*
Graue damnum quod dicatur.
4 *Comminatio excommunicationis an excuſationem inducat.*
5 *Metu geſta quæ ſint, quæ ipſo iure non ualent.*
6 *Metum paſſis quæ actio detur pro rebus traditis.*

¶ DE HIS QVE VI METVSVE cauſa fiunt. Rubrica.

DIXIMVS ſupra de his quę ſpõte facimus tam circa negocia quam circa iudicia. Nunc dicamus de his quæ inuiti agimus & coacti. Et ideo ſubijcit hic Rub. de his quæ ui metusve cauſa fiunt. ¶ Videndum eſt igitur Quid ſit metus. Qualiter diſtinguatur. Item quis metus ſeu quæ actio excuſet, uel irritum faciet quod geritur. ¶ In primis autẽ notandum eſt quòd rubr. quæ hic ponitur reſpicit intitulationem antiquã quæ ſic ponebatur in antiquo edicto prætoris. Quod ui metuſue cauſa factũ eſt &c. Vis autem fiebat mentio propter neceſſitatẽ impoſitam contrariã uolũtati, ſed poſteà detracta eſt uis mentio; ideo quia, quod cunque ui atroci fit, id quoque metu fieri uidetur. ut ff. eo. ti. l. 1. ¶ Quinque autẽ
1 † ſunt genera uis. Eſt enim uis conpulſiua. per quam compellitur quis ad id faciendum quod non faceret, ſi eſſet liberi arbitrij nec compelleretur, & ex hac ui oritur actio, quod met. cauſa. Eſt uis expulſiua quę inducit interdictum unde ui. Eſt uis ablatiua, & hæc inducit interdictum ui bonorum raptorum in rebus mobilibus. ut. ff. ui. bo. rap. §. ſed nedũ talia. Eſt uis turbatiua quę introducit interdictum uti poſſidetis in rebus ſoli; ſed in rebus mobilibus interdictum utrobi, cum duo ſe poſſidere contẽdunt. Eſt uis inquietatiua, hæc inducit interdictũ quod ui aut clam, ut ſi qs à me prohibitus uel putans ſe prohibẽdum quid in eo faciat, ſiue ius faciendi habeat ſiue non. ut. ff. q
2 ui aut clam. l. 1. ¶ Metus † eſt inſtantis uel futuri periculi cauſa mentis trepidatio. ut ff. eo. tit. l. 1. Metum autem accipiendũ non quemlibet timorem, ſed maioris mali, ut. ff. eod. titu. l. metum. Item non uani hominis, ſed qui in uirum conſtantem cadere poſſet. ut ff. eo. ti. l. metum. & j. eo. ti. c. ad audaciã. & c. cum dilecti. Et ꝓpterea metus diſtinguitẽ, aut eſt probabilis aut nõ probabilis. Probabilis qui caderet in uirũ animoſum, & conſtantem. Improbabilis. qui caderet in uirum puſillanimem & formidoloſũ. ut. ff. eo. tit. l. 5. & 6. Probabili

excuſat, & reſcindit quod factum eſt, eo inſtante per actionem quod metus cauſa. Improbabilis nec excuſat, nec reſcindit.

3 ¶ Et notandum † quòd metus damni & ammiſſionis rerum excuſat. ut infra eo. c. abbas. & ſimile. l. di. c. presbyteros; Sed contra 32. q. 7. c. omnes accuſationes, ubi damna rei familiaris non excuſant. Solutio graue damnum excuſat, nõ graue nõ excuſat. Graue autem damnum appello damnum omniũ rerum uel maioris partis. ar. ff. de excuſa. tu. l. propter litem. Vel meliùs metus damni excuſat in dato, uel promiſſo, ſiue remiſſo; quia & datum repetitur, & promiſſum nõ ſoluitur, remiſſum petitur, ſed non excuſat in commiſſo; nõ enim ob metum damni debet mortale peccatum committi, quia potius deberemus omnia mala tollerare, quàm in peccatum mortale conſentire ut 32. q. 5. c. ita ne. Cadit autem in conſtantem uirum, & per hoc excuſat metus mortis, & cruciat⁹ corporis. Item metus ſtupri & ſeruitutis. ut. ff. quod me. cauſa. l. iſti quidem. C. eo. tit. l. interpoſitas.; infrà eo. ti. c. cum dilectus, & ſic intelligo infrà de ſpon. c. cum locum. & c. ueniens. Et hæc uera ſunt, niſi quis ſua culpa ſe ingerat in hunc metum, ut ff. eo. tit. l. ſi mulier. in prin. & l. nec timorem. Inuenio etiam quòd metus uerborum excuſat. ut. ff. de acquir. hære. l. ui. & 6. diſtin. c. 1. Sed quod dixi metum non excuſare in quem quis incidit ſua culpa, recipit contrarium, j. de ſpon. c. ueniens. Ad quod reſpondeo, metus ex culpa meticuloſi proueniens non excuſat, ſi. ſit legitimus & à iure ſumat initium; Si autem iniurioſus, id eſt, iniuriam timens excuſat. Sed non legitimus ibi erat metus, de iure enim mori timere poterat, cum in hoc caſu liceat patri occidere adulterum ſimul & filiam. ut. ff. ad leg. Iul. de adult. l. quod ait. Sed quãuis lex hoc dicat, canones non admittunt. ut. 33. q. 2. c. inter hæc; uel prærogatiua matrimonij, de quo ibi tractatur, hoc habet, ut metus quãuis legitimus efficaciam matrimonij impediat. Sed ſi per coactionem aliquid fiat, tunc diſtinguitur breuiter, quia aut coactio eſt abſoluta, aut conditionalis. Abſoluta. ſ. cum quis uiolenter trahitur ad quid faciendum, quo caſu qui uiolenter trahitur, excuſatur omnino. ut. l. diſtin. c. presbyteros. 1. q. 1. c. conſtat. 32. q. 5. fere per totũ. 15. q. 6. c. 1. & ar. de conſe. di. 4. c. eos il. t. Conditionalis autem, qui metum uel cruciatum ſeu aliquid graue minatur, & ſi excuſet à tanto, non tamen à toto. ut. infrà eod. titu. c. ſacris. in uerbo culpam attenuet. Quidam tamen dixerunt inter iuramenta promiſſoria & aſſertoria, ut in promiſſorijs metus uel coactio conditionalis excuſet; in aſſertorijs non, quia potius debemus omnia mala abſtinere & c. ut. 33. q. 5. c. ita ne. 22. q. 3. c. quatuor. & c. quiſquis. & c. nolite. Permiſſoria uocamus illa ſacramenta. ſ. cum quis iurat de aliquo dando ſeu faciendo, uel non dando uel non faciendo; aſſertoria cum quis aſſerit pro uero falſum, &

4 maximè contra fidem. ¶ Sed quæritur † an comminatio excommunicationis excuſationem inducat, et uidetur quòd ſic; nam continet corporis & animę detrimentum. ut. 2. q. 1. c. de manifeſta. 11. q. 3. c. audi. Item per excommunicationẽ ſubuertitur ſtatus alicuius. Tranſit enim de corpore uel poteſtate eccleſiæ in poteſtatem dyaboli. ut in di. capitu. audi. & ideò iuſtus eſt metus. ut. ff. eo. titu. l. iſti quidem. Item excommunicatio eſt æternæ mortis damnatio ut 11. q. 3. c. neceſſario, qui ergo timet excommunicationẽ, timet mortem, timenda eſt igitur 11. q. 2. c. 1. Sed contra, excommunicatio medicinalis eſt, non mortalis. ut 2. q. 1 c. multi. Item ſi eſt iniuſta, uacua eſt & de ea non eſt curandum. ut 11. q. 3. c. cui eſt illata; nec ligat dummodo non contemnatur. ut 23. q. 3. c. notandum. in fi. Puto quòd metus excommunicationis non excuſet; aut enim eſt iniuſta, & illa non ligat quo ad Deum. Aut eſt iuſta, & tunc ſibi imputet qui ſe ita conſtituit, ut mereatur excommunicari. ut. ff. eodem titul. l. ſi mu-

5 lier. ¶ Eſt notandum † quòd quædam fiunt per metum, quæ ipſo iure non ualent, ut contractus matrimonij ut infrà de ſponſa. c. cum locũ & 30. q. 2. c. ubi non eſt. Item dotis promiſſio ut. ff. eo. tit. l. ſi mulier. §. ſi dos. Item iudicis aditio, ut ff. de

ff.de tu.l.2a.reſpon.in fi.Itē authoritatis præſtatio.ut.ff.de auth. tu. l. 1. Item eccleſiaſticæ rei alienatio. ut 15. q. 6. c. 1. Item ſententię pronunciatio ut 11.q 3.c. iniuſtum; alia, autem quæ per metum fiunt,tenent,ſed reſcindūtur per actionē quod metus cauſa,ſi ſunt perfecta;ſi uerò ſunt imperfecta, tūc per exceptionem. ut. ff quod metus cauſa.l.metum.§.ſed quod prætor.

6 ¶In ſumma notandum † eſt quod ſi per metum rem meam corporalem tradam,poſſum agere utili rei uendicatione & contra metum inferentem, & contra quemlibet poſſeſſorem ad quem res peruenit;ſufficit enim hoc docere metum illatum à quocunque, nec aſtringor probare quis metum intulerit,cū metus habeat in ſe ignorātiam,id eſt,iuſtè poſſum ignorare quis metū intulerit, maximè ſi erat nox,uel dies ſed in multitudine hominū, ut maleficium cumprehendere uel dignoſcere non potuerim ut.ff.eo.ti.l.metum.§. uiolenti.& §.licet enim & l. ſi cum exceptione.§ in hac.Vtilis in rem actio ideo datur metum paſſo,& non directa pro rebus traditis,quia per traditionem deſinit eſſe dominus;nam traditionibus & uſucapionibus dominia transferuntur.ut.C.de pactis.l.traditionibus,inſt.de rerum diu. §.per traditionem, ſed de æquitate prætoria fingitur rem in bonis meis permanſiſſe, ideò poſſum eam uendicare,ut dictū eſt.Nec obſtat his quia inuitus tradidi,quia coacta uoluntas,uoluntas eſt.ut 15.q.1.c. meritò.Nō enim uidetur re excluſus quē prætor reſtituturū pollicetur. ut.ff.de in integ.reſtitutio. l.nemo. Sed nec uidetur poſſeſſionem adeptus, qui ita poſſeſſionē adeptus eſt,ut eam retinere non poſſit ut ff.de acquir.poſſ. l.non uidebitur,poſſum etiam agere actione, quod metus cauſa. Et eſt ſciendum quòd rei uendicatio nunquam competit niſi in ſimplum. Actio uero quod metus cauſa à principio eſt in ſimplum,& in ſimplum cōdemnatur reus, id eſt,in rem ipſam ſi extet,uel in æſtimationem ipſius ſi non extet;cui ſententię ſi pareat is, qui metum intulit, ſoluendo liberatur; quod ſi non pareat, damnatur in quadruplum ut quadrupletur omne quod erat ſoluendum in ſimplum, & ita quadruplo contineatur res ſi poteſt reſtitui, uel rei æſtimatio.ut.ff.de rei uend. l. quod ſi poſſeſſor, quod locum habet ſiue agatur contra metum inferentem, ſiue contra illum ad quem res peruenit ut.ff.eod.tit.l.ſi cum exceptione.§.1. & §. in hac. &. §. quadruplatur &. §. quatenus, & ſic circa eandem rem duæ feruntur ſententiæ & utraque diffinitiua. Sed prima circa rem ipſam reſtituendam quæ diffinitiua eſt, quia negocio finem imponit.ut ff.de re iudi.l. 1.ſecunda circa rei æſtimationem quadruplandam, & potuerunt hæc nomina locum habere ſecundum iura canonica. Nam ſi animal tuum damnum dederit, poteris deliberare dando animal pro noxa, alioqui ad omnia damna teneris, ut infra de iniuri. & dam.dato.c.ſi culpa. datur etiam in quadruplum ſecundum iura canonica. ut 12.q.2.c. cum deuotiſſimam & capitu. in legibus; Et ſi per uiolentiam à domo mea expellar, tenetur uiolentus ad reſtitutionem domus, & omnium rerum in uiolentia perditarum, etſi ad uiolentum non peruenerint.ut. infrà eo. tit. c. ultimo. In quadruplatione autem conſiderabitur aut metum paſſus ſim ſiue in re mea, ſiue in poſſeſſione mea; nam aliud eſt pretium rei,& aliud eſt poſſeſſionis.ut. ff. eo. tit. l. ſi mulier. §. qui poſſeſſionem. Dantur igitur metum paſſo hæc duo remedia, de quibus ſuperius dictum eſt. ſcilicet utilis rei uēdicatio, & actio quod metus cauſa. Datur & tertium auxilium ſ. actio de dolo; nam eum, qui metum fecit, & de dolo teneri certum eſt; & tollitur una actio per alteram ipſo iure, facta exactione. Electione tollitur exceptio in factum oppoſita.ut.ff.eo.tit.l.ſicut excep.§.cum,qui.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrum quibus & quando competat & nu. 2. 3. & 4.*

3 *Eccleſia læſa an poſſit reſtitui ſicut minor. & nume.4.*

5 *Eccleſia uel minor an reſtitutionem à ſententia petere poſſit.*

6 *Reſtitutio à ſententia an alia ſit, quàm reſti-
tutio ad appella dum.*
7 *Reſtitutio qualiter fieri debeat.*
8 *Reſtituere qui poſsint. & nu. 9.*
10 *Iuriſdictio ordinaria quibus conferatur.*
11 *Delegatus an cauſas reſtitutionis audire poſ-
ſit, & quid de arbitro.*
12 *Reſtitutio in integrum quid ſit.*

¶DE RESTITVTIONE IN IN-
tegrum. Rubrica.

DIXIMVS ſupra de reſtitutionib.
quæ ratione metus indulgentur
maioribus. Nunc uidemus de in
integrum reſtitutione, quæ tam eccleſijs
quàm maioribus ætatis ratione donan-
tur. ¶Videamus itaque quibus per reſti-
tutionis auxilium ſuccurratur. Cur. Quo
modo. Quando. Et à quo poſſit reſtitu-
tio indulgeri. Et quid ſit in integrum re-
1 ſtitut. ¶ Succuritur † per reſtitutionem
in integrum minoribus. 25. annis. Dicun-
tur autem minores. 25. annis, qui nondũ
compleuerunt. 25. annos, facta computa-
tione de momento ad momentum. Non
enim ſufficit tetigiſſe ultimũ diem, ut quis
ab hoc auxilio excludatur; ſed oportet
pertranſire ultimum momentum, ut cum
ſi quis natus ſit in biſexto, duo dies com-
putentur pro uno, nam poſterior dies in-
terſciditur, id eſt, de medio eximitur, uel
non computatur pro die. ut. ff. co. titu. l. 3.
§. minorem. & de uerb ſigni. l. cum biſex-
tus. Contingit autem biſextus in ſingulis
quadriennijs. Nam annus habet tricẽtos.
& 65. dies. & 6. horas ut. ff. de ſtatuliber.
l. cum hæres. §. ſtichus; Illæ autem ſex ho
ræ in quatuor annis faciunt. 24. horas, &
2 ſic diem integram. ¶Itẽ computatio † de
momento ad momentum, ubi agitur de
reſtitutione minoris, fit in fauore ipſius.
Expedit enim minori ſic fieri, ſcilicet, ꝓ-
rogari tempora reſtitutionis potius quã
arctari. Aliquando ob fauorem non fit
computatio de momento ad momentũ,
ſed ſufficit diem inchoari, ut in uſucapio
ne triennij contingit. Fauor enim eſt poſ-
ſeſſoris ſtatis eſſe ultimum diem uſucapio
nis attingi, ut completa ſit uſucapio, &
hoc propter titulum & bonam fidem. ut.
ff. de uſucap. l. in uſucapionibus. & ff. de di
uerſis & tempora pre. l. in uſucapionibus.
1. reſpon. & idem eſt cum tractatur de li
bertate pręſtanda a minore. 25. annis. ut.
ff. manum. l. 1. Itẽ cum tractatur de teſta-
mentis faciendis a maiore. 14. annis. ut.
ff. de teſta. l. in qua ætate; ſic quandoque
ob fauorem ſufficit annum inchoari. ut. ff.
de mu. & ho. l. ad rem. & ff. Ad Trebel. l.
qui filium. & ſupra de elec. c. cum in cun-
ctis; ſecus in præſcriptione. 30. uel 40. an-
norum, quæ odioſa eſt, ubi requiritur ul-
timum annum finiri. ut. ff. de actio. & obli
3 ga. l. in omnibus. ¶Succuritur † & eccle-
ſijs quę minorum iure cenſentur, ut ĩ. eo.
ti. c. requiſiuit. Semper enim eccleſia iure
minoris debet illæſa ſeruari, ut ibi dicit;
quidam tamen expoſuerunt illud uerbũ,
ſemper, id eſt, in quolibet contractu, re-
ſtringentes illud ſemper, ad quadrienniũ
tantum numerandum a tempore contra
ctus, in quo eccleſia læſa eſt, poſſe reſtitui
& non ultra. Eccleſia cũ maior eſt & re-
ſtituitur ſicut minor factus maior. l. ĩ. qua
driennium numerãdum a tꝑe cõtractus.
ut. C. de tem. in integ. reſti. l. ul. Nam ut
ibi hæres minor factus maior reſtituitur
infrà quadriennium in his, in quibus fuit
captus tempore minoris ætatis, unde qui
ſic dicunt ponunt eccleſiam in 25. anno.
Alij autem aliter dicunt, & alio modo
exponunt illud uerbum, ſemper, ſic uide
licet quandocunque ſine temporis præfi-
nitione. Vnde ponunt eam in primo die
natiuitatis ſuę, & dicunt eam ſuper in mi
nori ætate conſiſtere, nec enim creſcit
uel decreſcit eius ætas. Tu dicas quòd ec
cleſia fungitur iure & uice minoris, quod
ſic probatur, eccleſia enim comparatur
reipublicæ ut. C. de ſacroſan. ec. l. ut inter
diuinum. Et reſpublica comparatur mino
ri, ut ĩ. eo. c. requiſiuit; non tamen eſt mi-
nor immò maior, ſed reſtituitur ſicut mi-
nor ut reſpublica. ut C. de offi eius qui ui
cem alte. gerit. l. 1. Si enim minor eſſet ut
dictum eſt, non fuiſſet deſponſata ut 26.
di. c. acutius. ſ. de biga. c. debitum. Et puto
eccleſiam reſtitui quandocunque in con
tractibus ſine temporis pręfinitione, & in
iudicijs etiam poſt ſententiam ut ĩ. eo. c.
ſuſcitata & c. tum ex literis. Sed hoc non
niſi

niſi propter graue damnũ.ut.ff. de mino. l.ſi ex cã Et in his duobus differt eccleſia a minore, qui non reſtituitur niſi in minori ætate. Et hoc intelligo eſſe uerum niſi poſt contractum uel poſt ſententiam contra eccleſiam præſcr.batur. Nam in tẽporibus ut in uſucapione & pręſcriptione non inuenio eccleſiam reſtitui, quamuis inueniam quædam tempora de præſcriptione ſubduci, ut notabo ĩ. de præſcrip. præſcribit enim eccleſia & præſcribitur contra eam. Et in hoc ſimiliter differt eccleſia a minore qui in temporibus ipſo iure ſeruatur illæſus, præterquam in longiſſima pręſcriptione, quę quidem currit, ſed minor reſtituitur. ut C. in qui. cau. nõ eſt neceſ. in integ. reſti. l. ult. Alij autẽ dicunt, quòd eccleſia reſtituitur a 25. annis uſque ad quadriennium, ſic & eccleſia recte iure utitur minoris, hæc enim tempora habet minor ad petendam in integrũ reſtitutionem. ut C. de temp. in inte. reſti. per totum. ¶ Item reſtituitur † minor

4 uel eccleſia ſi lædatur ſiue decipiatur ipſe minor, ſiue tutor eius uel curator eius interuenerit legitimus. ut. C. ſi tutor uel cura. interue. l. etiam la 1. & la 2. Et idem dico in eccleſia ſi prælatus eius, ſyndicus uel œconomus decipiatur. Delictum eñ perſonæ non debet redundare in damnum eccleſię, ut 16. q. 6. c. ſi epiſcopus; ſecus eſt ſi decipiat ſimplex procurator minoris uel eccleſiæ, tunc enim minori uel eccleſiæ non ſubuenitur niſi procurator ſit non ſoluendo. ut. ff. eod titu. l. cum mã dato, magis enim fuit prouidendum ſuperioribus perſonis quę gerunt ex neceſſitate, quàm procuratori qui ex uoluntate gerit. ¶ Et quod dixi eccleſiã reſtitui ſi prælatus decipiatur. Hæc eſt ratio. quia prælatus conditionem eccleſiæ deteriorem facere non poteſt, ut ĩ. c. 1. quod intelligo in faciendo, ſecus in omittendo. ut 16. q. 3. c. placuit. ĩ. de præſcrip. c. 1. Aliquando tamen poteſt etiam in faciendo conditionem eccleſiæ deteriorem facere, vt pote, modicam rem donando ut ĩ. de dona. c. cæterum. 12. q. 2. c. terrulas. Et idem in quinquageſima & centeſima, ut ĩ. de dona. c. apoſtolicæ. & ĩ. de his quę ſi. a præla. ſine conſenſu ca. c. paſtoralis. 12. q. 2. c. bonæ rei. Et in hoc differt prælatus a procuratore, quia procurator liberam habens & generalem adminiſtrationẽ nõ poteſt donare. ut. ff. de procu. l. procurator totorum. & l. procurator cui, quamuis aliquotiens prælatus appelletur procurator ut. 10. q. 2. c. precariæ 12. q. 1. c. ult. & q. 2. c. ſine exceptione. 10. q. 2. c. caſellas. ĩ. de dona c. fraternitatem. Et quod dico conditionem eccleſię deteriorem fieri poſſe p̃ prælatum in omittendo, uerum eſt legitimo tempore interueniente, non ſtatim. hoc eſt, ſi ex omiſſione prælati præſcriptio inducatur contra eccleſiam. Aliter ſi prælatus omittat in iudicio legitimam exceptionem ſeu defenſionẽ reſtituitur eccleſia ut ĩ. eo. c. auditis. & c. cum ueniſſent, niſi ſuper hoc eodem petita eſſet reſtitutio & denegata, ut ĩ. eo. tit. c. ult. ¶ Iuuatur etiam minor & eccleſia in allegationibus omiſſis, dum ea quę ſunt pro cã, non allegata, uel allegata non probata fuerunt, uel ſi ſe proditum ſeu proditam ab aduocatis conqueratur. ut. ff. de min. 25. an. l. minor autem §. 1. & l. minor annis. 25. ¶ Item ſuccurritur minori & eccleſię ſi ſe negotijs alicuis immiſcuerit ſine mandato, uel ſaltem neceſſe habet cedere domino negociorum beneficium reſtitutionis, ut. ff eo. tit. l. quod ſi minor. Et ut breuiter dicam reſtituitur minor & eccleſia in contractibus, uel quaſi contractibus, in delictis, uel quaſi, ut ſuper his rubricę ſpeciales in C. ponuntur; & quod dixi reſtitui in contractibus uel quaſi, locũ habet cum contractus tenet ut pote celebratus in caſu conceſſo & in forma iuris ut 10. q. 2. c. hoc ius porrectum. & 12. q. 2. c. ſine exceptione. Aliter ſi in caſu non cõceſſo uel nõ ſecundũm formam iuris, nullus eſt contractus ipſo iure. ut 10. q. 2. c. quia rem homini. & 12. q. 2. c. ſine exceptione c. apoſtolicos & cap. alienationes & tunc cum ius commune competat, non eſt neceſſaria in integrum reſtitutio ut ff. eo. tit. l. in cauſæ. ¶ Item ſuccuritur eccleſiæ & minori ſi quaſi contumax ad iudicium non uenit culpa, non dolo. ut. ff. eo. titu. l. minor. ſecus ſi ex dolo ut. ff. de mino. l. ſi ex cauſa. §. nunc uidendum. tunc enim non reſtituetur eccleſia, quia nec mino

minor reſtituitur in delictis atrocibus,
niſi quatenus miſeratio ad minorẽ pœ-
nam iudicem perduxerit ut. ff. eo. ti. l. au
xilium. Quod intelligo, quum tota ec-
cleſia delinquit. ut. C. de ſacroſanc. ec-
cle. l. iubemus nullam nauem, aliàs de-
lictum perſonæ & c. ut no. ſupra eo. ti. §.
reſtituitur. ¶ Item ſubuenitur & ſi no-
uæ defenſiones appareãt eccleſiæ, qui-
bus ante uſa non fuit. ut. C. ſi ſæpius in
inte. reſti. poſtu. l. 2. quamuis de iure
communi pretextu nouorum inſtrumen
torum lites ſopitæ non debeant inſtau-
rari. ut infrà de ſen. & re indi. c. inter mo
naſterium. & C. eo. tit. l. ſub ſpecie. ¶ Item
ſi deferat iuramentum. ut. ff. de iureiur. l.
nam poſtea. §. ſi minor. Et qualitercunque
in iudicijs minor uel eccleſia capiatur, ſi
ue agat, uel conueniatur. ut. ff. eo. ti. l. ait
prætor. §. Sed & in iudicis. ¶ Sed dubitatã
5 † an eccleſia uel minor poſſit petere re-
ſtitutionem a ſententia, eo quòd eccleſia
tuta eſt communi iure & communi auxi
lio, pòt enim appellare, & ideò ad extra-
ordinarium auxilium recurrere non de-
bet. ut. ff de mino. l. i cauſæ. Sed hæc obie
ctio in ſententia domini Papæ locũ non
habet, quoniam ſuperior nõ inuenitur ad
quem per appellationem recurſus habe-
ri poſſit, ut ſuprà de ele. c. licet. in fi. & 9.
q. 3. c. cuncta. Sed ſi inſtes, & dicas, poterit
ſupplicari, ergo reſtitutio ſuperuacua eſt,
ut ſuperius dictum eſt. Reſpondeo, utrun
que remedium ſupplicationis & reſtitu-
tionis eſt extraordinarium auxilium, &
eadẽ æquitate inductum, unde unum re-
liquum non excludit. Vt dicitur, aliter
actio de dolo non datur, ſi alia competat
eadẽ æquitate inducta, ut actio quod me
tus cauſa; quæ etſi competat, datur tamen
actio de dolo, nam & eum qui metum fe-
cit & de dolo teneri certum eſt. ut. ff qꝺ
metus cauſa. l. ſi cum exceptione. §. eum
qui. ¶ Sed nunquid à ſententijs aliorum
poteſt quis petere reſtitutionem? Videtur
quòd non, quia poteſt appellare, & ſic ad
extraordinarium auxilium non recurret
per d. l. in cauſæ; & ſi tempus appellandi
exceſſerit, reſtituetur ad appellãdum. ut.
C. ſi ſæpius in integ. reſt. poſtu. l. j. Reſpon
deo, pòt eccleſia reſtitui a ſententia. Nec
c

obſtant ſuperiora iura. Nam illa l. in cau
ſæ, loquitur cum minor eſt tutus ipſo iu-
re, & ideo non debet recurrere ad auxi
lium reſtitutionis. Item alia lex non ob-
ſtat, loquitur enim cum minor petijt re-
ſtitutionem, & fuit ei denegata, iterum
petere non poteſt, niſi nouæ defenſiones
allegentur: ſed poterit appellare, ut in-
fra eodem titu. c. ult & C. ſi ſæpius in in-
6 tegr. reſti. poſtu. l. 2. & 3. ¶ † Si tu quæras
an ſit aliud reſtitui a ſententia, quàm re-
ſtitui ad appellandum à ſententia? Re-
ſpondeo ſic, cum enim reſtitutio ſit à ſen
tentia, perinde eſt ac ſi ſententia lata non
eſſet ar. ad hoc infra eo. cap. cum ex lite-
ris ubi dicit. non obſtante ſententia. ſed
ubi ſit reſtitutio ad appellandum, ſen-
tentia ſalua manet, quamuis poſtea ſuſpẽ
datur per appellationem. ut. C. de iure-
iuran. l. generaliter, in princi. C. de ap-
pellatio. l. præcipimus. §. hæc ſi. ſuprà de
offi. delega. c. paſtoralis. §. præterea. infrà
de ſenten. & re iudic. c. cum inter uos. Li-
cèt alibi dicatur extingui pronunciatum
per appellationem. ut. ff. ad ſe. con. Tur-
pil. l. 1. §. ulti Sed exponitur ibi extin-
7 guitur, id eſt, ſuſpenditur. ¶ † Fieri autem
debet reſtitutio iudice ſedente pro tri-
bunali præſente aduerſario, uocari enim
debet is contra quem petitur reſtitutio,
alioquin ipſo iure non tenet reſtitutio.
ut. ff. de mino. l. uerum. §. ſciendum &
l. in cauſæ. §. cauſa & l. etiam ſi patre. §.
ulti. Nam negotiorum merita partium
aſſertione panduntur. ut. C. ſi per uim
uel alio modo. l. ulti. Quia etſi minori
uel eccleſiæ pro reſtitutione non detur
actio, ſed iudicis officium ut. ff. de mino.
l. quod ſi minor. §. ulti. & l. illud. § 1. &
l. quod ſi de ſpeciali; oportet tamen libel
lum porrigi, litis conteſtationem fieri,
& ſolemniter & ritè procedere ut s. de
offi. ind. c. ult. in caſu tamen, ſi is contra
quem reſtitutio petitur uocatus infrà
triennium non ueniat, reſtitutio indulge
tur ut in Auth. ut ſponſali largi. §. ad hoc.
colla 9. Debet etiam eccleſia ſiue minor
probare læſionem ſiue deceptionem, non
enim ex hoc ſolo quòd minor eſt quis, ſe
quitur quòd ſit deceptus, & idem in ec-
cleſia. ut. ff. de mino. l. non oia. ff. de iure
iu. l.

8. ſu.l.nam poſte 1.§.ſi minor.¶ Poſſunt † re-
ſtituere iudices delegati à Papa uel a prĩ
cipe. Itẽ ordinarij. Item delegati ordina-
riorũ habentiũ adminiſtrationẽ, ſiue cau-
ſæ reſtitutionũ fuerint ſpecialiter cõmiſ-
ſæ huiuſmodi delegatis; ſiue alijs cauſis
commiſſis, corã eis reſtitutionum incide-
rint quæſtiones. Itẽ ordinarij non haben
tes adminiſtrationem, ſed delegati ab eis
non poſſunt, ſi cauſæ reſtitutionum com
mittantur eiſdẽ; ſed ſi alijs cauſis commiſ
ſis quæſtiones reſtitutionũ incidant corã
ipſis, & cãs audire poſſunt & reſtitutiones
indulgere. Et idẽ dico in arbitris, nã ſup
reſtitutionis quæſtione compromitti nõ
põt; ſed ſi ſuper alio cõpromitatur, ſuper
quo compromitti poteſt, & corã arbitro
incidat quæſtio reſtitutionis, & audire &
reſtituere poteſt ut j. eo.ti.c.cauſam, quæ
ſumpta eſt ex l.ult.C.ubi & apud quẽ. Sed
certè ſi rectè inſpiciatur lex illa, colligi-
tur ex ea ꝙ nec delegati ordinariorum
non habentiũ adminiſtrationem, nec ar-
bitri cognoſcere poſſunt de huiuſmodi
quæſtione etiã incidenter, & ſic legebant
& intelligebant legem illam domini mei
Azo. & Aug. Sed d. c.cauſam contrarium
dicit; & poteſt eſſe huiuſmodi ratio, quia
in incidenti quæſtione etiam minus com
petens iudex iuriſdictionem ſortitur ut
ſ. de offi.deleg c.prudentiam.§.ult C.de
iudi.l.quoties.& C. de or.cognitio.l.adi-
9 te. ¶ Dubitatur autem † qui ſunt ordina
rij adminiſtrationem non habentes, ſed
facultatem tantummodo iudicandi. Et
ſecundùm iura ciuilia dici poteſt, quòd
ſunt illi qui honorem et dignitatem ha-
bent, ſed non adminiſtrationem, unde
ratione honoris & dignitatis iudicare poſ
ſunt, ſi qui in eos conſenſerint, & de his lo
quitur de iudi.l.1. & C.eo.ti.l.rem nõ no
uã. 1. reſpon. Sed ſm iura canonica poſſet
poni exemplum in epiſcopo qui renuncia
uit loco epali, non dignitati, qui honorẽ
retinet & adminiſtrationẽ, ut ſ. de ordi.
ab epo quæ reſig.epa.c.1.& ſ. de renunci.
c.niſi cum pridem.§. ult. & c poſt transla
tionem circa fi. Item poni põt exemplum
ĩ epiſcopo cuius epiſcopatus oĩno deſtru
ctus eſt, populus effectus, hic. n. epiſcopus
eſt, nullus tamen epiſcopatus, hic honorẽ
habet ſine adminiſtratione. Quidã tamẽ
ponunt exemplũ in officialib. eporum, &
male, quia officiales nõ ſunt ordinarij ſed
delegati ad uniuerſitates cãrum ut no. ſ.
10 de offi.uica.circa prin. ¶ A quib. aũt † cõſe-
ratur iuriſdictio ordinaria no.ſ.de offi.or.
§.ordinariã. Et eſt ſciendum ꝙ ubicunq;
eccleſia uel minor reſtituitur, reſtituẽdus
eſt & eius aduerſarius ẽt maior, ſed in eo
tm̃ caſu; & non in alio ut. ff. de mino l. ꝙ
ſi minor.§.reſt.& l.pater §.2.& l.ẽt.§.1.C.
de repu.l.una.C.de prædijs mino.l.ſi prę
dium, in fi. & 2.q.2.c.Vulteranæ j. de reb.
eccl.non alie.c.ad audientiã.Non. n. ec-
cleſia ditari debet cum aliena iactura ut
54.di.c.generalis j.de pœnis.c.ſuam.ff.de
condi.inde.l.nam hoc natura. ¶ Item licet
minor uel eccleſia impetrauerit reſtitu-
tionem, poteſt renunciare ſi uelit ut ff. de
mino.l.ſi iudex. ¶ Quando autem eccle-
ſia reſtituatur dixi ſ.eo. tit.§ ſit computa
tio; quia ſemper & ſine temporis pręfini-
tione ut j.c.1.& c.tũ ex literis. niſi cõtra
eã legitimè præſcribatur, nã ut ex litera
illius c.tum ex literis. colligitur, ꝙ tẽpo-
re Eugenij papę & in primo mẽſe ſui pon
tificatus interuenit læſio, & tẽpore Cele-
ſtini indulta eſt reſtitutio, qui eãm com-
miſit ſententia Eugenij non obſtãte. Qui
dã tamẽ dicunt quòd ibi interrupta fuit
quadriẽnij præſcriptio per petitionem re
ſtitutionis; fuit enim petita reſtitutio tẽ-
pore Eugenij, & temporibus aliorũ ſum-
morũ pontificũ ei ſuccedentiũ eadem pe
titio innouata, & ſic eccleſia petens non
fuit quadriẽnio excluſa; ſed errãt qui ſic
dicunt quia reſtitutionis quæſtio nedum
petitione, ſed nec lit. conteſt. perpetuaẽ,
ut ff. de mino.l.papinian §.nl.& C. de tẽ-
po.in integ.reſt.l.nl. Si quis tamen uellet
illorum ſententiam ſuſtinere, poſſet dice
re quòd ibi per iudices ſtetit quo minus
ĩ quæſtione illa proceſſum fuiſſet, & ideo
eccleſiæ petenti nullum potuit præiudi-
cium generari, ut in Auten.ut ſpõ. l. re-
gi.§.hoc quoque, colla.9.& 2.q.6. c.ante-
riorum.§.ſed lis.&.c biduum. ¶ Vnum nõ
omitto, quia quod dixi ſuprà. §. proxi.
11 † delegatum cauſas reſtitutionis audire
poſſe, recipit dubitationẽ. Videtur enim
quòd cauſæ huiuſmodi delegari non poſ-
ſunt,

ſint, quia ex edicto reſtitutorio nulla propria proficiſcit̃ actio,ſed condependet ex officiô iudicis.ut. ff.de mino.l. quod ſi minor. §. ult. Ea uerò quæ iudicis officio expediuntur,nõ delegantur.ut. ff.de offi. proconſ.l.nec quicquam. §. ubi.ff.de reg. iur.l. omnia. ff ad municip.l. ea quæ. Ad quod reſpondeo, ſpeciale eſt hic fauore reſtitutionis,qui ampliandus eſt,non reſtringendus.ut. ff. de lib. & poſtu. l. cum quidam.Sic & aliud ſpeciale in hac reſtitutione contingit,ut cum cauſa reſtitutionis ſit excellens, ita ut in ea requiratur ſpeciale mãdatum, ut. ff.de mino.l. illud, ut in ea compromitti non poſſit, nec delegari ab ordinario iuredictionem ſine adminiſtratione habente;,tñ tam coram arbitro,quàm coram delegato huius ordinarij tractari poterit incidenter, ut j.
12 eo.tit.c.cã.¶ † Eſt aũt in integrum reſtitutio, prioris ſtatus uel iuris reitegratio; per quam ſubuenitur minoribus; Subuenitur & eccleſijs iure minoris ſicut dictũ eſt; Subuenitur quandoque & maioribus ex iuſta & legitima cauſa ut ff. ex quibus cau.ma.per totum.& ſic intelligo j. eod. titu.c.ex literis.inf.de ſenten.& re iudic. c.cum Bertoldus inf.de pigno. c. ſignificante.

SVMMARIVM.

1 *Edictum de alienatione iudicij mutandi cauſa facta,quando locum habeat.*
2 *Edictum de litigioſis contractibus, & hoc edictum non concurrunt, ſed diuerſis reſpectibus locum habent.*
3 *Actio ex hoc edicto cui, & contra quem, & in quantum detur.*

¶ DE ALIENATIONE iudicij mutandi cauſa facta. Rubr.

IN ſuperiori rubrica proſpectum eſt & prouiſum per integrum reſtit. eccleſijs,ut ſupra ti.prox.c.1.Et minoribus ut s̃.in c.conſtitutus.Et maioribus,ut ſupra in c.ex literis. Et non minori æquitate proſpicitur hic omnibus, in quorum damnum & pręiudicium aliqui res & poſſeſſiones,de quibus agendum eſſe credũt & timent,in alios transferunt cauſa mutãdi iudicij.¶ Surgunt autem ex hoc edicto duo ſpecialia beneficia. Vnum quia agitur contra alienantes actione in factum, ad id quod intereſt agentium res nõ fuiſſe translatas,ſaluis nihilominus priſtinis actionibus aduerſus nouos poſſeſſores, quos potius parat uel parit nouos aduerſarios,ut.ff eo.tit.l.1. Et aliud,quia literę commiſſionum contra ueteres poſſeſſores obtentę extenduntur ad nouos, de quibus nullam faciunt mentionem, ut j. eo.tit. c. 1. Intitulatur hic igitur rubrica de alienatione iudicij mu.cauſa fac.¶ Vnde uidendum † eſt, Quando locum habeat hoc edictum; & Cui;& Cõtra quem; & in Quantum detur actio ex hoc dicto. Habet locum hoc edictum,cum quis credens ſe conueniendum ſuper re aliqua actione reali uel perſonali,in rem tamen ſcripta, ut pote,aliquo interdicto (inter
1 dicta.n.licet in ré uideantur concepta, ut tamen ipſa perſonalia ſunt.ut.ff. de inter di.l.1.§.interdicta) alienat rem dolo malo cauſa mutandi iudicij a ſe,& ſuſcipiendi ab illo in quem tranfert poſſeſſionem, nec refert an trã ſferat dominium uel nudam poſſeſſionem.ut.ff.eod.tit.l. non ſolum & l. ex hoc. §. alienare. Dolo malo ideo dixi,quia ſi alienat rem redibendo uenditori, non ut iudicium euitet, ſed aliàs redibiturus;uel ſi ex alia neceſſaria cauſa alienat, locum non habet edictũ, ut ff. eodem titulo.l. ex hoc, &.ll.ſeq. Et idem dico ſi ideò alienat, quia timet ſibi moueri quęſtionem,& lites execratur.ut. ff.eodem tit.l item ſi res.§.ult. Item locũ habet hoc edictum cum alienatio ſit cauſa futuri iudicij mutandi, ut in l. ex hoc. §.pri.ff.eo.quia ſi iudicium eſſet in choatum inter petitorem & poſſeſſorem conuentione iudiciaria,aut per preces principi oblatas & iudici inſinuatas ac per iudicem aduerſario cognitas, cum res eſſet litigioſa, ſi de dominio ipſius uel quaſi quæſtio erat, tunc cõmiſſo uitio litigioſi, locum haberet edictum de litioſis. ut. C. de litigio.l.ult.in Auth.de litigio.in prin. colla. 7. quia prohibite eſt talis rei alienatio ut ibi, & 11.q. 3. c.quia res, ſed res ſuper

ſuper qua futurum ſperatur iudicium, nõ prohibetur alienari ante motam cauſam; Et ideo iſtud edictum,& edictũ de litigio ſis contractib.nõ concurrunt,ſed diuerſis
2 reſpectibus locum habent. ¶Datur † autem actio in factum ex hoc edicto, in cuius fraudem & eluſionem facta eſt alienatio, & ſuis hæredib. & contra hæredes eius ad quem res tranſlata eſt; Et datur infrà annum,ut ff. eo.ti.l.non ſolum.§.ul. & ll.ſeq.Datur enim in quã aduerſus eum qui alienauit, quem ad intereſſe conueniat coram ordinario,& ut puto corã delegato per literas contra eum obtentas, ut dolus repræſentet eum poſſeſſorem,ut ff.de rei uend.l.qui petitorio.C.ad exhiben.l.ad exibẽdum,in quo intereſſe conſiderabitur, quanti intereſt agentis rem non fuiſſe tranſlatam in hominem alterius diœceſis fortè,uel prouinciæ,contra quem illum agere oportet ad poſſeſſionẽ auocãdam per priſtinam actionem.Item quanti intereſt ipſius non habere duriorem, uel potentiorem aduerſarium, ſi in potentiorem tranſlata fuit;quia pontentiorib.pares eſſe non poſſumus, ut. ff. eo. titu. l. 1. Item aget contra poſſeſſorem actione in rem,uel alia actione ſibi competente ad rem auocãdam ſiue coram ordinario poſſeſſoris,ſiue coram delegato, quem obtinuit contra alienantem, quod eſt hic ſpeciale; cum aliàs generaliter literæ commiſſionis ſint perſonales,nec ad alios extendantur quorum nomina in literis non habentur,ut ſuprà de offic. deleg.cap.cum olim abbas.& c.ſuper eo. de reſcrip.cap.ſignificauit.Sed fallit illud generale hic,& in alijs caſibus,quos not.ſuprà de reſcrip. §. ſed priuilegium, & ſuprà de offic.dele. §. caſualiter. Veruntamen ſi ab eo qui rem alienauerit conſequatur actor rei æſtimationem, dolo præſentante ipſum poſſeſſorem , ut ſuperius ut dictum eſt,non auocabit poſtea rem à poſſeſſore; nec enim habere põt & rem & pretium,ſed alterũ,ut ff.de peti. hære.l.ſi & rem & pretiũ;& rem a poſſeſſore, & intereſſe ab alienante conſequi poteſt , ut ſuperius dictũ eſt.¶Item alienator poteſt conueniri priſtina actione,non tantũ ad rei æſtimationem ratione doli,ut dictum eſt;ſed ratione pretij quod ex rei uenditione recepit, quia prætium loco rei ſuccedit,ut ff.de pecu.l.ſed ſi quis. & in d. l. ſi & rem & pretium.ff.de le.2. l. Imperator.& l.ſe.infrà de uſu. c. cum tu. in fi. ff. de leg. 3.l.fideicommiſſa.§.ſi rem. & infra ut lite.pen. c. eccleſia ſanctæ Mariæ. Sed & ſi clerico cedatur actio contra laicum, ut ſi clericus trahat laicum ad forum eccleſiaſticum etſi non fiat cõtra uerba edicti,fit tamen contra mentem, ut infrà eo. tit. c. 2. Nam ille incidit in uerba huius edicti, qui credens ſe conueniendum ſuper re aliqua transfert rem illam in aliũ cauſa futuri iudicij mutandi à ſe, & ſuſcipiendi ab illo in quem transfert rem;ſed in mentẽ huius edicti incidit non in uerba, qui dum credit uel ſcit ſibi aduerſus alium competere actionem illam priuilegiato uel potentiori homini cedit cauſa futuri iudicij non mouendi a ſe,ſed ab illo inchoandi et perficiendi cui cedit, et in hoc caſu ceſſio eſt nulla,& is qui cedit, amittit actionem ut hic.c.2. & C.ne lice. po.l.nulla.Clericus autem dicitur potentior laico ratione officij,cuius contemplatione ſortitur priuilegium quo ad forum. Nam aliàs ratione officij cenſetur durior aduerſarius & potentior.ut. C. quod metus cauſa.l.ſi per impreſſionem.C. ſi quacunque prædi. poteſta. l. 1. & C. ſi rector prouin. l. una. Sic & tutor ratione officij cenſetur potentior pupillo, & ideo ceſſio ei facta contra pupillum non ualet.ut.C. qui dari tuto. uel cu. poſ. authen. minoris. Sed hoc qualiter eſſe poteſt,ut actione ceſſa clerico contra laicum, clericus trahat laicum ad forum eccleſiaſticum, quum actor forum rei ſequi debeat ſecundùm canonicas & legitimas ſanctiones? ut infrà de foro compet. cap. ſi clericus. & capit.cum ſit generale. 11. quæſtio. 1. cap.relatum & capit.experientiæ.& C. de iuriſdict.omni.iudi. l. iuris ordinem. Reſpondeo, hoc locum poſſet habere in locis illis, in quibus conſuetudo eſt, quòd clericus trahat laicum etiam reum ad forum eccleſiaſticum,ut infra de fo. com pet.c.ſi clericus. Vel aliter,poſſet clericus moleſtare laicum ſuper re illa quam laicus poſſidet, ſuper qua ceſſa eſt clerico

R actio,

actio, laicus cogetur agere contra laicum ſuper moleſtia, quam clericus ei infert. Et tunc clericus conuentus in foro eccleſiaſtico intentabit actionẽ ſibi ceſſam ꝑmodum reconuentionis. Ceſſat autẽ hæc actio ex hoc edicto in quibuſdam caſib. ut ff.eo.tit.l.non ſolum.§.1.& Lex hoc.§. ſi quis alienauerit.

SVMMARIVM.

1 *Arbitrium quid ſit.*
2 *Arbiter eſſe quis poſſit, & qui prohibeatur.*
3 *Compromitti an poſsit in cauſa matrimoniali.*
4 *Cõpromitti dẽt in imparẽ numerũ, et quare.*
5 *Compromiſſum factum in duos an ualeat.*
6 *Compromiſſum an ualeat ſi duobus arbitris poteſtas aſſumendi tertiũ incertum tribuatur.*
7 *Compromitti ſuper quibus cauſis poſſit.*
8 *Arbiter an diebus feriatis pronunciare poſſit. & nu.11.*
9 *Arbitriorum effectus qui ſint.*
10 *Pœna in compromiſſo appoſita, an poſsit contra partem non ſtantem in arbitrio peti.*
11 *Compromiſſum & iudicium in quibus conueniant, & in quibus differant. nu.12.*
13 *Compromiſſum qualiter finiatur.*
14 *Pœna ſoluta ab eo qui non paret, an peti poſſit & iudicatum.*

¶ DE ARBITRIS. Rub.

EXpeditis præparatorijs iudiciorum ad iudicia ueniamus. Sed quoniã ad inſtar iudiciorũ arbitria ſunt redacta. ut ff.eo.ti.l.1. Nam arbiter partes iudicis aſſumit, ut ff.eo.ti.l.ſi de meis. aliàs Pomponius.§.recepiſſe. Ideo prius de arbitris eſt uidendum ¶ Videamus igitur Quid ſit arbitrium. Item in quot debeat cõpromitti. Quis poſſit eſſe arbiter. de Quib.reb.ualeat cõpromitti. & Quis ſit effectus arbitrorum. In quibus differat iudicium & cõpromiſſum. & Qualiter finiatur compromiſſum. ¶ Arbitrium † eſt
1 trium actus perſonarum ſuper ciuili quæſtione, in quaſi iudicio contendentiũ. Nã & iudicans laborare debet ad inueſtigandam ueritatem. ut 30. q.5. c.iudicantem. Actor ad intentionem, & ad amplificandã cauſam. Reus ad extenuationẽ & ad eãm diminuendam. ut 4.q.4.c.1. Vel ſic diffinitur arbitrium ſecundum Azo. Arbitrium eſt cauſa in dicendo iure uoluntarie poſita cum certarum perſonarũ interpoſitione, ſ.arbitri, actoris, rei. ¶ Arbiter † eſſe
2 poteſt qui non prohibetur a iure utpotè liber homo, paterfam. ſed & filiusfam. arbiter eſſe poteſt, etiam de re patris. ff.eo. titul.l.ſed & filius. & l. quinetiam. Item libertus, ſed non ſeruus. ut ff.eod.titu. l.Pædius.in princip.& §.in ſeruum. Item non refert an arbiter ſit integræ famæ, uel infamis, ut 3.q.7.c.infames.§.cognitores.& ff.eo.ti.l.Pædius. Sed ſecus in iudice. ut C.de dig.l.neque famoſis. C.de infamibus.l.una lib.11.& j. de exceſ. præl.c. inter dilectos. ¶ Prohibetur aũt eſſe arbiter ſeruus, ut dictũ eſt. Item mulier. ut j. eo.ti.c.dilecti. C.eo.ti.l. ultima, quia nec iudicare poſſunt. ut 3.q.7.c.infamis.§.tria. ff.de iudi.l.cum prætor.§.1.& 33.q.5.c. mulierem; hoc tamen fallit in quibuſdã excellentibus fœminis, quæ ratione ſuæ excellentiæ & conſuetudinis iuriſdictione ordinaria & arbitraria utuntur, ut d.c. dilecti, & aliquoties delegata. ut 12.q.2.c. cũ deuotiſſimã. 8.q.1.c.uereor. Itẽ in laicum compromitti non poteſt ſuper rebus ſpiritualibus, ut j eo.tit.c.contingit: quia nec de rebus eccleſiaſticis laici iudicare ualent directè, uel etiam incidenter, ut j. ti.prox.c.decernimus. j.qui fil.ſint legi.c. lator, niſi authoritate ſuperioris ſuſcipiãt compromiſſum. ut j.eo.tit.c.per tuas, ſeu iudicium. ut 32.diſt.c.præter.§.uerum; uel niſi hoc humilitas ſuperioris inducat. ut 2.q.7.c.nos ſi incompetenter: uel niſi hoc fiat ad tollendam oẽm ſuſpicionem contra clericum exortam. ut 2.q.4.c.habet,
3 & c.Mennam. ¶ Et notabis † ꝗ in cauſa matrimoniali nec in laicum nec in clericum compromitti poteſt, ut s.de in inte. reſti.c.cauſam. Et hoc eſt uerum in cauſa matrimonij carnalis: nam in cauſa matrimonij ſpiritualis compromitti poteſt in clericum, ut j.eo.tit.c.ex parte.s.de elect.c.cum inter dilectos. Item prohibetur compromitti in furioſum, ſurdum, aut mutum, ſeruum, & minorem xxv. annis, maior autem xx. ſed minor xxv. annis poteſt

teſt ſumi in arbitrum, ſed reſtituitur ſi te
merè auditorium recepit, cum interſit
eius litibus non uexari.ut ff.eo.ti. l.ſed ſi
in ſeruum.§.1.& l.cum lege.& ff.de mino
ribus.l.minoribus.xxv. annis ſubuenitur.
Item prohibetur compromitti in iudicé
ordinarium,dicente lege:ſi quis iudex ſit,
arbitrium recipere eiuſdem rei,de qua iu
dex eſt,in ſe ve compromitti iubere,pro-
hibetur lege iulia, & ſi ſententiam dixe-
rit,non eſt danda pœnæ perſecutio. ut ff.
eo.ti.l.ſed & ſi in ſeruum.§.1.& 3.q.7.c.in
fames.§. ſi quis uerò iudex: & eſt triplex
ratio quare in ordinarium compromitti
non poſſit. Prima, quia ſi nollet pronun-
ciare,non eſſet qui eũ cogeret,ſeu per or-
nariũ cogi debeat arbiter ad pronuncian
dum.ut ff.eo.ti.l.3. Secunda, quia ſi cõtin
geret ſnĩam, quam ipſe tulerit,impugna-
ri,timendũ eſſet ne eã defenderet animo
sè.ut C.de aſſeſ.l.nemo. Tertia,quia lex
dicit arbitrũ ſimilem eſſe iudici. ut ff.eo.
ti.l.1.& C.de iudi.l.rem non nouam,ergo
eſt alius a iudice,quia cũ inter utrunq. ſi-
militudo notetur,aliquid ſimile eſſe ſibi-
ipſi non poteſt,& ſecundũ hoc intelliges
illam l.ſed etſi in ſeruũ,ſicut ſonat,ut ſint
duo dicta,ſ.ꝙ iudex non poſſit compro-
miſſum recipere: nec in ſe compromitti
iubere. Contra hanc ſnĩam facit conſuetu
do,frequenter enim in ordinarios cõpro-
mittitur,& ualet quod fit,faciunt & mul-
ta iura ad hoc s̃.de ele.c.cauſam.& c.cum
inter dilectos j̃.eo.ti.c.dilecti.& c.cum tẽ
pore.& c.ex parte. Similiter & in delega
tos compromittitur,ut j̃. de præben. c.ni
ſi.j̃.de præſump.c.literas.j̃.de rer.permu:
c.exhibita, tu dicas ꝙ prohibitio legalis
non habet locum ſecundum iura canoni
ca.Vel ſi uelis ſuſtinere illam l.ſed etſi in
ſeruum,dicas unum eſſe dictum. l. illius,
& ſit ſenſus,iudex prohibetur recipere cõ
promiſſum iubendo in ſe cõpromitti, ut
illa uerrba, in ſeve compromitti iubere,
ſint expoſitio uerborum priorum legis.
Quidam tamen dicunt, etiam ſecundum
leges poſſe in ordinarium compromitti
per Auth,ut diſſe.iu.§.ſi uerò contigerit.
colla.9.Sed certè auth. illud loquitur in
arbitratore,hoc eſt in amicabili compoſi
tore. Poteſt enim ordinarius per amicabi
lem cõpoſitionem diſſoluere quæ dubia
4 ſunt inter partes,ut ibi dicit. ¶ Debent†ãt
cõpromitti in imparẽ numerũ,quia nume
ro impari Deus gaudet, ſ. in unum, aut
tres.ut j̃.eo.ti.c.1.Et ideo ſtatutũ eſt pro-
pter hominum ad diſſentiendum facilita
tem,ut ff.eo.ti.l.itẽ ſi unus. §. principali-
ter,& ſi cõtingeret tres nõ concordare in
eandẽ ſnĩam,obtineat ſnĩa duorũ. ut hic.
c.1. Quod intelligo tertio præſente & cõ
tradicente,ſecus ſi abſente,tunc enim ſen
tentia duorũ non teneret,ut ff.eo. tit. l.ſi
in tres & l. ſicut. ¶ Quid ſi duo pronun-
cient,tertio præſente & tacẽte,ut nec cõ-
tradicat nec conſentiat,perinde habendũ
5 eſt ac ſi contradicat.Sed †quæritur an ua
leat compromiſſum ſi compromittatur in
duos?Et uꝫ ꝙ non,nã ſi diſſentiant, res ſi
ne exitu futura eſt.Sed certè ſolitũ eſt cõ
promitti in duos, & ualet compromiſſũ,
& ſi non conſentiunt,tunc ordinarius uel
delegatus qui iuriſdictionẽ ſibi retinuit,
põt cogere duos certã eligere & tertiam
perſonã,ut in d.l.itẽ ſi unus.§.principali-
ter,& s̃.de offi.deleg.c.ſuſpicionis;quãuis
aliud obſeruetur in duobus iudicibus di-
ſcordantibus ac diuerſas ſententias feren
tibus,quia illa ſnĩa ualebit quæ a ſuperio
re confirmabitur.ut ff.de re iud.l.duo iu-
6 dices.j̃.de re iudi.c.ul. ¶ † Sed ſi in duos
compromittatur ſic, ut ſi diſſentiant ter-
tium aſſumant, nec exprimatur is qui eſt
aſſumendus, non ualet compromiſſum,
quia poſſũt in aſſumendo diſſentire.ut in
dict.l.item ſi unus. §.ſi in duos.infra.eod.
titul. cap. innotuit.Sed contra infra.eod.
titul. cap. cum a nobis. Ad quod reſpon-
deri poterit, quòd ibi actum fuit de cer-
tis perſonis aſſumendis, quamuis non
fuiſſent expreſſæ. Vel illud locum ha-
bet in mediatoribus ſeu ordinatoribus
aſſumendis, ſecus in arbitris. Vel il-
lud obtinuit ob reuerentiam legati,& ſi-
mile infra, de accuſ.cap.ad petitionem.
Vel dic, quòd illa eſt ratio quare non ua
let compromiſſum factum in duos ita ut
ſi diſcordes fuerint tertium aſſumant,
quia & in aſſumendo poterunt eſſe di-
ſcordes & ſic ſine exitu res futura eſſet,
quæ ratio ceſſat cum in unum compro-
mittitur, & datur ei poteſtas alium uel

ſic,ut j̄.eo.tit.c. dilecti.in fi. Nam & aliàs
auctoritate iudicis pœna petitur.ut 12.q.
2.c.epiſcopus qui mancipiũ 23.diſ.c. quã-
quã.16.q.1.c.ſtatuimus.12.q.2.c.cũ deuo-
tiſſimã.& c.in legib.17.q.4.c.ſi quis cõtu-
max.& c.quiſquis.& c.ſi quis domum.& c.
qui ſubdiaco.Sed contra.12.q.2.c. frater
nitas,& quia religioſi nedũ pœnã,ſed for-
tè ſuũ capitale petere nõ debẽt cum ſcan
dalo aliorũ. ut.11.q.1.c.aliud de pę.diſ.1.
c.aliud j̄.de pœ.c.ſententia. Sed puto qđ
religioſi pœnã petere poſſunt, ſiue in pe-
cunia pœna conſiſtat,ſiue in alio. ut 1.q.
7.c.quotiens.ſ̄.de elc.c. cũ dilectus; æquũ
eſt.n.ut quis pœnã ſuæ cõtumaciæ repor
tet.ut ff.de colla.bo.l. 2.§. ſi cum duob.ff.
de tab.exiben.l.locum.Puto q̃ a quocun
que pœna exigi põt,ſiue ſit cõditionalis,ſi
ue ſit a iure inducta. Vel tunc tantũ con
uẽtionalis poteſt peti ſecundũ Canones,
cum petitur loco intereſſe,ut j̄.de fideiuſ
ſo.c.puenit.& c.cõſtitutus. ff.de ac. emp.
& uen.l.prædia.Et ſic nõ obſtat decretum
illud fraternitas. Vel illud loquitur in fo
ro pænitẽtiali.Pœna uerò adiecta in frau
dẽ uſurarũ ſecundum utrunq; ius peti nõ
poteſt.ut ff.de act. empti. & uend.l.Iulia-
nus.§.idẽ Papinianus. Vbi aũt duæ eccle-
ſiæ incidunt in pœnã conuentionalẽ,neu
tra ab altera petere põt,ſed ſit compenſa
tio,ut j̄.de pœ.c.cõſtitutus. ¶Compromiſ
11 ſum† aũt & iudiciũ habent ſimilia & diſſi
milia.Similia ſunt in his,quia in utroque
libellus porrigitur, & in utroq; per libel-
li oblationem ſit præſcriptionis interru-
ptio,ut C.eo.tit.l.penu. Item quo ad iura
mentum calumniæ.ut C.de iur.calum.l.1.
Item quo ad teſtes,qui recepti in uno ua-
lent in alio.ut C.eo. tit. l. penul. Item in
utroq; ferenda eſt ſententia in ſcriptis.ut
C.de ſen.ex breuic.reci.l.una.C.eo.tit.l.
penult. Item in utroq; ſit citatio per nun-
ciũ,uel epiſtolam.ut ff.eo.tit.l.ſed & inter
pellatur §. arbiter. Item tam arbiter quã
iudex pronunciat diebus feriaris.ut ff.eo.
titu.l.ſi feriatis.& ff.de ferijs. l. ſi feriatis.
Item ſi arbiter non ueniat ad locum deſti
natum cognitiõi compromiſſi cauſa, pars
illa quæ non uenit , contumax non habe-
tur. ut ff.eodem titu. l.arbiter. Item ſicut
iudex ſic & arbiter litem ſuam facit,ſi ma
lè pronunciat , ut C.de epiſcopis & cle-
ricis.l.ſi quis in conſcribẽdo in fi. ¶Diffe
12 runt † autem in his; quia coram arbitro
locum non habet ſatisdatio de lite proſe
quenda,ſeu de ſiſtẽdo in iudicio,quia pro
his ſufficit pœnæ promiſſio.arg.ad hoc in
auth.de litigioſis.§.ad excludẽdas.in fine.
quæ coram iudice locum habent.ut 3. q.
3.in c.offeratur.& in c.quod fieri. ¶Item
reconuẽtio coram iudice locum habet.ut
j̄.de mutu.petitio.c.1.& 2. Sed coram ar
bitro non,ut j̄.eo.titu.c.cum dilectus.Itẽ
iudex poteſt punire contumacem,ut j̄.ut
lite non conteſta.c.quoniam frequenter.
ff.ſi quis ius dicen.non obtem.l.1.Sed arbi
ter non,quia hoc ſolis iudicib.permiſſum
eſt.ut ff.de iudi.l.2.§ ulti.Nec obſt.l.non
ex oĩbus, ff.eo.tit.quæ dicit arbitrũ poſſe
punire contumaciã litigatoris , ibi enim
loquitur in contumacia cõmiſſa , non in
non ueniẽdo,uel non reſpondẽdo; ſed in
non ſoluendo, quæ per arbitrũ ſic punie-
tur,quia deferetur alteri parti iurm in li
tẽ, ff.de app.l.creditor.§.iuſſus. Vel loqui
tur illa l.non ex oĩbus,qñ hoc in compro
miſſo conuenit in puniendo contumace.
¶Itẽ in arbitris mora nõ purgat̃ ,ubi dies
præfigetur ab homine.ut ff.eo.ti.l.Celſus.
ſecus in iudicib.ut ff.ſi quis cau.l & ſi poſt
13 tres.¶Finitur autẽ† compromiſſum lapſo
tempore,in quo exiſtit compromiſſum.ut
ff.eo.tit.l.ſi cũ dies.§.ſi intra. & l. ſi quis.
§. arbiter . Item ſi unus ex litigatoribus
bonis ſuis cedat,ut ff.eo.ti.l.item ſi unus.
Item ſoluitur compromiſſum die, morte,
acceptilatione,iudicio,pacto, ut ff.eo.ti.l.
nõ diſtinguemus.§.ſumma. & §§.ſequenti
bus.Et quod dixi de morte,intellige iudi
cis.ut ff.eo.tit.l.item ſi unus.§.itẽ ſi plures
& l.arbiter. Morte litigatorũ uel litigato
ris niſi in compromiſſo hæredum uel hæ
redis mentio habeatur,ut ff.eo.ti.l.ſed in
14 terpellatur.¶†Sed quæritur,an pœna ſo-
luta ab eo qui non paret, peti poſſet & iu
dicatum? Reſpondeo non,duabus rationi
bus.Primò quia qui ſic ageret , contraria
poſtularet;pœna enim petitur,quia nõ pa
retur;iudicatũ uerò,quia ſentẽtiæ ſtatur,
& ideo tanquam petens contraria non au
ditur,ut inf.de app. c. ſollicitudinem. C.
de fur.l.1.ff.qñ app.ſit l.2.C.de mu. patri-
mo,

mo.l.profeſſio. Secundo quia ſententia ar
bitri cum pœna aſſumpti non agitur quia
non tranſit in rem indicatam, ut ſuperius
dictum eſt, & probatus.C.eo.tit.l.1.

¶ Finitur liber primus. ¶ Incipit liber ſecundus.

SVMMARIVM.

1 *Iudiciorum ſpecies quot ſunt.*
2 *Iudicium unde dicitur, & quæ ſint iudicij partes.*
3 *Iudicium quibus requiſitis conſtituatur.*
4 *Miſſio in poſſeſſionem non fit cùm agitur inter duos de prælatura, licet contra electum contumacem procedatur, & quare.*
5 *Contumax, & quando puniatur in expenſis.*
Miſſus in poſſeſſionem, quid iuris conſequatur tam in perſonali, quam in reali. & num. 5 & 6.
7 *Repentino animo quæ accidunt de facili ueniam merentur.*
8 *Iuramentum calumniæ in quibus cauſis præſtari debet.*
9 *Poſitiones quando, & a quo fieri debeant.*
10 *Offerens ſe probaturum per teſtes uel inſtrumenta, an ad poſitiones redire poſſit.*
11 *Interrogationes iudiciales quando fieri debeant.*
12 *Iudicis officium quale eſſe debeat.*
13 *Sententia quando non ſit ſtatim executioni mittenda.*
14 *Iudicium qualiter finiatur.*
Cauſæ criminales terminari debent biennio, cæteræ uerò triennio. & nu. 15.
16 *Iudex eccleſiaſticus ſupplet defectum iudicis laici, ſed non è contra.*

¶ DE IVDICIIS. RVB.

EXPLICITIS quibuſdam
iudiciorum præparatorijs,
ad tractatum de iudicijs
accedamus. ¶ Loquitur
autem hæc rubrica de iu-
dicijs in plurali, & non de iudicio in ſin-
1 gulari, quia plura ſunt iudicia. ¶ † Iu-
diciorum enim. Aliud criminale. Aliud
ciuile. Aliud ordinarium. Aliud extra-
ordinarium. Aliud ſpirituale. Aliud tem-
porale. De criminale loquitur infrà eo.
c. atſi clerici. & cap. cum non ab homine.
De ciuili inf. eo. c. cæterum. & c. quia. G.
De ordinario ĩ. eod. c. dilecti. & c. exami-
nata. De extraordinario ĩ. eo. c. nouit. De
ſpirituali inf. eo. c. exibita. De temporali
ĩ. eo. c. uenerabilis. Poteſt & ſeptima ſpe-
cies adijci ut dicatur. Aliud ſpirituali
annexum, ut inf. eod. cap. quanto. Sed
certè non puto neceſſarium, hanc ſpeciem
addi. Nam cauſa iuriſpatronatus, quæ di-
citur ſpirituali annexa, uerè ſpiritualis
eſt, id eſt, de re ſpirituali. Vnde iuſpatro-
natus uendi non poteſt, ut ĩ. de iure patro
na. cap. quia clerici, niſi cum uniuerſitate
tranſeat, ut ĩ. de iure patrona. c. cum ſecũ
dum. Dicitur autẽ cauſa iuriſpatronatus
annexa ſpirituali propter quoddam acci
dens iuris patronatus, quia cadit in laicũ,
& poſſidetur ſeu quaſi poſſidetur ab eo, cũ
nullũ ius ſpirituale poſſidetur à laico præ
ter iſtud. Et præter ius funerandi. ut ſt. de
mortuo infe. l. 1. Et præter ius eligẽdi, ſi
ex priuilegio cõpetat. ut ĩ. de iure patron.
c. nobis. ¶ Videamus igiť quid ſit iudiciũ.
Vnde dicať. Quę ſunt partes iudicij, Quę
ſint neceſſaria ad conſtituendũ iudicium.
Qualiter & quãdo iudicium perducatur
ad effectum. & Qualiter finiatur. Iudi-
cium deſcribitur, ſicut & ſupra deſcripſi-
mus arbitrium in proxima rubrica, eo ex
cepto ꝙ iudicium eſt de re ciuili & de cri
minali, arbitrium autem de ciuili. Idem
eo excepto, ꝙ iudicium neceſſario, arbi-
trium uoluntariè ſubijcitur. ¶ Dicitur
2 † autem iudicium quaſi iuriſdictio prius
uerò inquiſitio uocabatur, ut ĩ. de uer. ſi-
gni. c. forus. §. conſtat. Quæ autem ſint par
tes iudicij legitur ĩ. de proba. c. quoniã cõ
3 tra falſam. ¶ † Ad cõſtituendũ iudicium
neceſſaria eſt libelli oblatio, & litis cõte
ſtatio, de quibus dicemus ĩ. in ſpecialibus
rubricis. Itẽ ad conſtituendũ iudicium cõ
ſideranda eſt perſona illius, qui pro iudi-
ce reſidet; an ſit iudex, & ſi ſit, an ius cum
iuriſdictionẽ exercere permittat. Si enim
non ſit iudex, coram eo non ordinatur
iudicium, & ſi conſenſus partium inter-
cedat. ut C. de iuriſdi. om. iudi. l. priua-
torum. Nam pactis priuatorum iuri pu-
blico

blico non derogatur, ut inf. de ſoro comp. c. ſi diligenti. ff. de pactis. l. ius publicum. Et ideo dico ſi ſit iudex, ſed ius iuriſdictionis eius exercitium nõ admittit. Hoc dico propter excommunicatum corã quo iudicium nullum, & ſententia nulla, uel ſaltem annullãda, ut inf. de ſen. & re iud. c. ad probandum. Hoc dico propter iudices ſeculares, qui clericos etiam nolentes & conſentientes iudicare non poſſunt, ut inf. de foro compet. ca. ſi diligenti. & inf. eod. c. qualiter. 11. q. 1. c. inolita. & c. placuit. & ideo iudicium nullum, ut inf. eod. tit. c. at ſi clerici. Item nec coram hæretico iudicium conſtituitur, ut inf. de hæreti. c. excommunicamus. in uerſi. quod ſi forte. Item ſunt quidam alij qui iudices eſſe non poſſunt, & ideò coram eis non ordinatur iudicium. Legibus enim prohibentur eſſe iudices infames, & turpitudine notati, ut ff. eod. tit. l. cum prætor. §. non autem. ff. de ſena. l. 2. C. ad le. Iul. repetum. l. ulti. C. de dignita. l. 1. & 2. C. de infa. l. 1. & inf. de exceſ. præla. c. inter dilectos. Natura impediuntur ſurdus, & mutus, & perpetuò furioſus. Moribus ut fæminæ, & ſerui, ut in d. l. cum prætor. ff. de re. iuris. l. 2. ſup. de arbit. cap. dilecti. & de pæ. & re. diſt. 1. c. noua quædam. 3. q. 7. cap. infamis. §. tria. i prin. 33. q. 6. c. mulierem. Item coram epiſcopo non conſtituitur iudicium in diœceſi aliena. ut. 9. q. 2. c. non inuitati. & c. 1. & 2. ff. de iuriſ. om. iudi. l. extra territorium. Item non conſtituitur iudicium maioris coram iudice minori. ut 21. diſ. c. inferior. ff. de arbi. l. 3. in fi. & l. 4. Imò nec par in parem habet imperiũ ut ff. ad Treb. l. ille a quo. §. tempeſtiuum. niſi maior ſubijciat ſe iudicio minoris. ut. 11. q. 1. c. peruenit. & 2. q. 4. c. mandaſtis. & c. audiſtis. Vel ſi maior delinquat in territorio minoris. ut. C. ubi de crimin. agi. opor. auth. qua in prouincia. ¶ Item non conſtituitur iudicium, cum quis in ſua cauſa iudicat. ut. C. ne quis in cauſa ſua iudex ſit uel ius ſibi dicat. l. uni. Nec cauſa filij conſtituitur coram patre, ut ff. de iuriſ. om. iu. l. qui iuriſdictioni, niſi caſualiter cum parciſſimè ius pro quibuſdam dicitur, ut. ff. de offi. præſi. l. ſenatuſconſulto. ¶ Item non conſtituitur iudicium coram uno ex duobus iudicibus delegatis, uel coram duobus ex tribus, ut ſ. de offic. delega c. cauſam. & c. cum cauſa. & c. prudentiam. in prin. ¶ Item non conſtituitur iudicium coram eo, qui præſidet auctoritate falſarum literarum ut inf. de crimi. fal. c. ſuper eo. ff. de iudi. l. ſi prætor, uel uerarum. ſ. quæ iam per mortem delegantis re integra expirarunt, ſi de hoc fuerit exceptum, ut ſupra. de offi. deleg. c. relatum. Item coram legato, uel delegatis ipſius poſt egreſſum de prouincia, ut ſupra de off. lega. c. ulti. & alios caſus poterit ſtudioſus quilibet cogitare ubi ex defectu præſidentis non conſtituitur iudicium. ¶ Item ex defectu actoris, ut ſi ſit excõicatus, ut inf. de exceptio. c. exceptionem. ¶ Itẽ ſi ſit ſeruus, niſi in certis caſibus, ut. ff. de iudi. l. uix certis ex cauſis. ¶ Item ſi monachi ſine iuſſu ſuorum abbatum ſeu priorum. ut. 16. q. 1. c. monachi, mortua eſt. n. in talibus uox eorũ. ut. 2. q. 7. c. placuit. & c. nullus. Item ſi minor. 25. annis ſine tutorum authoritate. ut C. qui legi. perſo. ha. in iudicio. l. 1. & C. de iudi. l. properandum, in fi. Item pater & filius generaliter inter ſe agere non poſſunt. ut. ff. eo. tit. l. lis nulla. ¶ Item & defectu rei non conſtituitur iudicium, ut ſi agatur contra pupillum indefenſum, ut ff. de re iud. l. contumacia. In his igitur & ſimilibus, in quibus defectus fuerit uel ex parte iudicis, uel ex parte actoris, uel rei, cum per iſtas habeat iudicium ordinari, nõ conſtituitur iudicium, ut ſuperius dictũ eſt. Nã in oĩ negocio hæ perſonæ queruntur, iudex, actor ſeu accuſator, & reus. Sunt ẽt neceſſarij teſtes, ut inf. de uerb. ſig. ca. forus. §. in omni. Quod uerum eſt in omni negocio dubio, ne ſit obiectũ de notorio ubi teſtes nõ ſunt neceſſarij. ut. ſ. de fili. presbyt. c. quoniã. nec accuſator. ut ſup. de accu. c. euidẽtia. ¶ Itẽ hoc intelligo in omni negocio in figura iudicij tractãdo, ne ſit obiectio de iudicio inquiſitionis, in quo fama habetur loco actoris uel denunciatoris, ut inf. de accu. c. qualiter. Nomine aũt teſtium intelligo triplex genus ꝓbationis, teſtium, inſtrumentorum, & argumentorũ, ut in. d. c. forus. §. cã. Iudicio igitur ritè ordinato ut dictũ eſt, ſic ꝓducitur ad effectum, ſi cõtingatur

gatur

gat actorem adeſſe,reum uero abeſſe,ci-
tatur per nuncium uel epiſtolam , ut de
hoc plenius no.ſ.de offi.deleg.c.pruden-
tiam.§.in ſumma ; citatur inquam tribus
edictis,hoc eſt, tribus uicibus, ſeu tribus
denunciationibus , uel una pro omnibus
peremptoria,prout iudex ordinē uel com
pendium edictorum duxerit moderan-
dum,ut ff. eod.titul.l.ad peremptorium.
& ll.ſeq.24.q.3.c. de illicita. C. qūo & qñ
iudex. l.tres denunciationes . Quælibet
autem denunciatio continet. 30. dies ut
in Auth.de litig.§.omnem,coll.8. C.qūo
& quan.iudex,auth.qui ſemel,quidam tñ
dixerunt ꝙ cū auth. illa loquatur in acto
re,certè lex uetus,C.eo.ti.proponebatur,
quæ dicit quamlibet citationem contine
re debet decē dies,non corrigitur in reo,
ſtabit ergo;quod enim non mutatur,qua
re ſtare prohibetur? ut C.de teſtam. l.ſci-
mus.Sed putamus & in reo correctam, ut
quod dicit authē.in actore,locum habeat
& in reo ; quia non debet licere actori,
quod reo non licet. ut ff.de reg.iur.l. non
4 debet . † Poteſt tamen iudex neceſſitate
ingruente peremptorium maturare, ut j.
de appe.c.1.ſ.de offi.deleg.c.conſuluit. &
in d.l.ad peremptorium,cum ſeq.ll.Si nō
uenerit , mittetur actor in poſſeſſionē rei
petitæ,ſi realiter agebatur ; uel in poſſeſ-
ſionem rerum ipſius rei iuxta menſuram
debiti declarati ſacramento actoris,ut in
Auth.de exhiben.§.ſi uero etiam quidam
iurent.colla.5.& hoc ſi perſonaliter aga-
tur,ut diſtinguitur hæc materia.j. ut lite
non conteſt.c.quoniam frequenter . Sed
ſi locū non habeat miſſio, tunc in locum
miſſionis ſuccedit excōmunicatio, ſic in-
telligo.j.ut lite non conteſt. c.tuæ. Sunt
quædam in quibus non habet locum miſ
ſio,uerbi gratia,cum agitur inter duos de
prælatura , licet enim procedatur contra
electum contumacē,ut j.ut lit. non con-
teſt.c.quoniam frequenter; non tamen al
ter in poſſeſſionem mittatur, ſi duo de
prælatura contendant , ne ſi ex ſecundo
decret. poſtmodum fieret miſſio , ageret
ut prælatus, & ſi fortè ius in electione nō
habeat, deciperet fortè animas ſubiecto-
rum,quod eſſet abſurdū,ut ſ.de ele. c.du-
dum. Et idem dico in cauſa matrimonia-
li, nam in ea timendum eſſet,ut miſſus in
poſſeſſionem ex ſecundo decreto ageret
ut maritus , cum in ueritate maritus non
ſit.Vbi tamen non de prelatura eccleſiæ,
ſed de eccleſia agitur inter duos epiſco-
pos, uel inter duo collegia tanquam de
proprietate, non de titulo,ſicut dictū eſt,
& probatur.ut 16.q. 3. c. inter memora-
tos,locum habet miſsio,j.de eo qui mit-
ti.in poſſeſ.c.1.& 2. Nam & de duabus ec
cleſijs tanquam de proprietate locum ha
bet permutatio,ut tamen temporale non
detur pro ſpirituali,uel è conuerſo, ut in
fra,de rerum permu.c.ad quæſtiones: ſed
ſi contumax uenerit infra annum præſti
ta cautione de iudicio ſiſti,ut in d. c. qm
frequenter.§.in aliis,& inf. de eo qui mit.
in poſſeſ.c.cum ueniſſet.& C. de bonis au
to.iu.po.auth.& qui iurat,ac exhibita ſa-
tisfactione congrua expenſarum ut in pre
dicto.§.in aliis.& C.de iudic. l.ſancimus.
C. quomodo & quando iudex , authen.
qui ſemel, recuperat poſſeſsionem reſtitu
tis expenſis factis circa iter,circa ingreſ-
ſum litis,& ſallaria aduocatorum,ut C.de
5 accu.l.quæ crimen & d.l.ſancimus. † In-
uenio etiam contumacem teneri ad ex-
penſas faciendas,ut ſ.de in integr. reſt.c.
auditis . Si non uenerit infra annum fiet
miſsio ex ſecundo decreto.De natura pri
mi & ſecundi decreti dicam inf de eo qui
mitti.in poſſ. Facta igitur miſsione ex ſe
cundo decre.non reſtabit reo quæſtio de
proprietate,ut in d.c.quoniā frequenter.
§.in aliis.C.ubi in rem actio l.2.in fi. Fiet
eñ de poſſeſſore petitor,ut C. qūo & quā
do iu. l.conſentaneum inf.de dol. & con-
tu. c.prout in fi. Nam miſſo non daretur
in rem actio,cum poſsideat.ut inſti.de ac
cu.in prin.infr.eo.tit.c.examinata. Vnde
quod dicit illud c. quoniam frequenter,
aduerſæ parti defenſione legitima reſer-
uata,exponitur defenſione, id eſt, impu-
gnatione.Et ſimilis expoſitio.8.diſ.c.quo
iure defendis,id eſt,uendicas uillas eccle
ſiæ.Vnde ꝙ ibi dicit de defenſione, alibi
dicit,allegatione in eo.c.§. quod ſi ſuper,
in fi. Et hæc omnia locum cum habeant
in reali,quid in perſonali ? uidetur idem.
Nam illud c. quoniam , dicit in fin. quòd
reus paſſus miſsionem ueniens infra an-
num

num uel poſt annũ audietur, iuxta diſtin
ctionẽ in alio caſu ſuperius annotatã. Sed
certè nõ uidetur, q̃ ſuperior diſtinctio lo
cũ poſſit habere in perſonali ante annũ,
uel poſt annum. Ante annum non, quia in
reali miſſus ex primo decreto incipit poſ
ſidere, & præſcribere poſſe; habet.n. iuſtũ
titulum. Nam iuſtè poſſidet qui auctori-
tate prætoris poſſidet. ut ff. de acq. poſſ. l.
iuſtè poſſidet. Habet ẽt & bonam fidẽ, cre
dit enim rẽ petitam ſuam eſſe, & ideo pręſ
ſcriptio locũ habet. ut j. de præſcr. c. ſi di-
ligentis; quod in hoc prætorio pignore aſ
ſignato pro mõ debiti non cõtingit. ut ff.
qui ſatiſ. cog. l. ſciendum. §. creditor. ff. de
uſuca. l. non ſolum. Item poſt annum non
habet hæc auxilia; nam in reali poſt an-
nũ miſſus in poſſeſſionem poſſidet incom
mutabiliter, & irreuocabiliter; niſi de pro
prietate ab aduerſa parte cõuincatur. ſed
in perſonali non eſt ratio, quare reus ue-
niens poſt annũ non recuperet poſſeſſio-
nem præſtita cautione, & reſtitutis expen
ſis. Et eſt ratio iſtarũ diuerſitatũ ante an-
num, & poſt annum; quia in reali dico me
ius habere in re, unde non eſt mirũ ſi in-
cipio poſſidere ac præſcribere; & poſt an
num efficiar uerus poſſeſſor. Sed in perſo
nali, nec peto rem illã in cuius poſſeſſio-
nem mittor, nec dico me habere ius in il
la. Reſpondeo, ſimilitudo notari pt inter
realẽ & perſonalẽ ante annum, & poſt an
nũ ſic; quia ſicut in reali reus ueniẽs infra
annũ recuperat poſſeſſionẽ præſtita cau-
tione ac reſtitutis expenſis, ſic & in perſo
nali, quãuis inter hæc duo quo ad præſcri
ptionẽ differentia inueniatur. Itẽ & poſt
annũ põt ſimilitudo notari, ut ſicut in rea
li miſſus poſſidet donec aduerſarius pro-
bęt de proprietate, ſic & in perſonali miſ
ſus in poſſeſsionem poſsidet pignus præ
torium, donec de debito liqueat, miſſo
probante debitũ. Et in hoc differt a rea-
li. Vel ſecundùm alios, paſſo miſſionem
non probante indebitum uel ſolutum: eo
enim ipſo q̃ reus non probat indebitum
uel ſolutum, conſtat de debito, & hoc pro
pter authoritatem ſecũdi decreti. Quod
tamen prius dictum eſt, magis placet. Si
ergo de debito conſtat, tenebitur pignus
prætorium, donec ſatisfiat: & res commo
data tenebitur loco pignoris iuris autho
ritate propter expenſas, ut ff. de furtis. l.
creditoris. §. dominus. ff. commodati. l. in
rebus. § ulti. & accedunt ad hoc. ff. de leg.
1. l. filiusfamilia. §. diui. ff. ſi ſeruitus uen
di. l. is cuius ff. de leg. 2. l. filiusfam §. diui.
ff. de no. ope. nun. l. ſi priuſquã. Sed ſi a-
ctor non ueniat reo ueniente, licet ſm
curſum cauſarum reus abſoluatur ſtatim
ab obſeruatione iudicij; tñ ſm iura actor
citandus eſt tribus edictis, uel uno p om
nibus edictis continentibus ſpacium triũ
menſium: uel fortè citatio facienda eſt
reo poſtulante, id eſt, ſi poſtulauit: & tunc
ſi non uenerit, abſoluetur reus ab obſer-
uatione iudicij, cũ non ſit de cauſa liqui-
dum. ut C. de iudi. l. properandum. §. 1. &
dabitur actori annus, infra quem ſi cau-
ſam proſequi detrectat, iudex auditis al
legationibus partis præſentis pronuncia-
bit diffinitiua, ſi de cauſa liqueat. Si uerò
infra annum ueniens iterum cauſam de-
ſerat, ab omni cadit actione ipſo iure, ut
C. quom. & quan. auth. qui ſemel. Nec mi
reris ſi durius agitur in hoc cum actore,
ut procedatur contra eum ad diffiniti-
uam lite non conteſtata, & ut cadat ab
actione ipſo iure, quàm cum reo, in quo
talia non contingunt. Nam quicquid
fauoris indulgetur actori, & reo uidetur
conceſſum per regulam illam. ff. de regu.
iur. l. non debet. Sed hoc non conuerti-
tur, ut ff. de ferijs. l. ult. & C. de tempo. in
inte. reſt. pe. l. ult. Et hæc locum habent,
cum lis non eſt conteſt. uel quaſi conteſt.
Nam ſi ſit quaſi conteſtata, ut cum agitur
contra inquilinum uel colonum qui no-
mine poſſidet alieno, q dẽt ſtatim domi-
num in iudicio nominare, dato certo ter
mino, infra quem ueniat uel mittat, quod
ſi non fecerit, ſed in ſua contumacia per-
durauerit, lis intelligatur quaſi conteſta
ta, quantum ad interrumpendam longi
temporis præſcriptionem a die, in quo
inquilinus cõuentus extitit uel colonus:
Quod contingit propter duo, & quia co
lonus fuit conuentus, & domino certum
tempus aſſignatum ut ueniret, uel ſufficiẽ
tem mitteret reſponſalem, quo neutrum
facere procurante iudex cum legitimis
edictis euocabit: qui ſi in contumacia ſua

permanſerit, negocium ſummatim examinans fortè recepto uno de teſtibus, quos actor producere intendit, uel uiſo inſtrumento per quod probare intendit, uel ét delato iuramento actori, quod non calumniosè moueat qõnem ar. ff. ad exhiben. l. theſaurus. C. de fide inſtr. l. ulti. ſ. de elec. §. cum dilectus. j. de excep. c. paſtoralis. j. de reſti. ſpol. c. literas, in Auth. de teſtib. §. quia uero, colla. 7. j. de teſtib. c. in cauſis, & c. ſignificauerunt, mittet actorem in poſſeſſionem rei petitæ reſeruata; quæſtio ne proprietatis abſenti, ut in d. c. quoniam frequenter. §. quod ſi ſuper rebus. & C. ubi in rem ac. l. 2. Sed obſtat. j. de dol. & contuma. c. proui, nam ibi dicit quod ſi reus uenire cōtempſerit, cauſam, utpote lite quę ingeritur conteſtata, diffinitiua ſententia termînetis. Ad quod reſpondeti poterit, ut dicatur quod ibi, utpote, eſt ueritatis expreſſiuum. Et ſimile quaſi modo geniti. Et alibi, uidimus gloriam eius, gloriam quaſi unigeniti a patre. Vel eſt ibi ſpeciale in odium ipſius calumnioſi, qui toties litem deluſit; ſicut & ſpeciale hic diximus in illo, qui interrupto anno litem deſerit. ut C. quom. & quan. iud. auth. qui ſemel. & diximus ſ. hoc in cod. §. ¶ Si uerò
8 lis ſit uerè conteſtata, quod qualiter fieri habeat, dicam infra de l. tis conteſta. tunc ſi reus contumax fuerit, & liquet de cauſa uel liquere poſſit, procedetur ad diffinitiuam. ut 3. q. 9. c. decernimus. C. de iud. l. properandum. §. ſin autem & geſtis; ſed ſi liquere non poſſet, fiet miſſio in poſſeſſionem quæ non recuperatur per cautionem. ut C. quom. & quan. iudi. l. conſentaneum, & idem fit a actore per contumaciam abſente. Nam illa auth. qui ſemel, loquitur quod in actore locum habet lite conteſtata, & etiam ſi lis cœpta nō ſit. Hæc omnia locum habent cum alter litigantium contumax eſt in cauſa ciuili. Cæterùm ſi in criminali reus contumax fuerit, excommunicatur qui ſi infra annum ab excommunicatione non uenerit in principali negotio non auditur, ſed interpretatione iuris pro conuicto habetur. ut 11. q. 3. c. rurſus. Et idem dico in cauſa ciuili, in qua miſſio locum nō habet, ut eidem c. & q. c. quicunque. Si actor non uenerit, excommunicatur, ut 5. q. 1. c. quidē. Sed ſi poſtmodum ueniat, & ſe pœnitere proponat, audietur ut j. de accuſ. c. licet. & 2. q. 3. c. ſi aliquem pœnituerit & cap. ſi quis iratus. Nam poſt libelli oblationem licet deſiſtere ſine pœna ut ff. ad Turpil. l. quæſitum. ff. de in ius uoc. l. libertus, tenebitur tamen iniuriarum pro eo quod infamauit. ut ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. ſi quis libellus. Sed ſi poſt litē conteſta. contumax fuerit accuſator, uel non probauerit, de calumnia tenetur. ut 2. q. 3. per totum, niſi iudex inueniat eum promiſſione teſtium deceptum. ut 2. q. 3. c. Paulū, uel ex temeritate, ſeu calore iracundiæ accuſaſſe. † Temeritas enim facilitatem uehiæ continet, & inconſultus calor calumniæ uitio caret. Et ob hoc nullam huic pœnā irrogari oportet. ut 2. q. 3. c. Euphemiū. §. notandū, in fi. Partibus autem ſic in iudicio conſtitutis, & ſic ordinato iudicio de perſonis, ab actore reo libellus eſt porrigendus; niſi talis ſit cauſa, in qua ſine ſcriptis agatur, de quo notabo inf. de libel. obla. Fiet ét cōteſtatio litis, ſi eſt talis naturæ cauſa, ut in ea locū habeat conteſtatio litis; & de hoc plenius dicam inf. de litis conteſt. Item † præſtabitur iuramentum de calumnia, ſi non ſit cā ſpiritualis; uel ſi ſit ſpiritualis, tunc præſtabitur iuramētum de ueritate dicenda,
9 ut dicam inf. de iura. cal. † Fient poſitiones, ut ſ. de elec. c. dudum inf. de lit. conteſt. c. uni, quæ fieri debent poſt iuſm, eo quod fieri habēt per iuramentū. Vnde & poſitio actoris fit per ſacramentum, & reſponſio rei per ſacramentum; & ex poſitione actoris, ſi contra ſe ponat, actor excluditur; & ex reſponſione rei reus conuincitur, & pro confeſſo habetur. Propterea autem fieri habent poſitiones poſt litem conteſt. & poſt iuramentum de calumnia uel de ueritate dicenda, quia loco probationum ſuccedunt; probationes autem in principali locum nōn habent niſi lite conteſt. Vnde cum in locum probationum ſuccedant, & inuentæ ſint ad releuationem oneris probationum, ſciendum quod id ſolum uenit in poſitionem, quod uenit in probationem; & ideo non uenit negatiua, quæ non poteſt probari. ut 6. q. 5. c. actor.

ſ.c.actor, infr. de cā poſſ. c.cum eccleſia.
Quod uerum eſt directè,ut inf.de prob.
c.quoniam,in prin. Et ſic non obſtat infr.
eo.tit.de probat.c.ex literis.& c.tertio.ſ.
de renunciatione; ſuper hoc nec pt poni.
Item ſicut id,qđ probatū nō releuat pro-
bantem,probari non poteſt.ut C.de pro-
ba.l.ad probationem;ſic & id, quod poſi-
tum non releuat ponentem, poni non po
teſt.Item ſimilia,& contraria, & imperti
nentia poni non poſſunt; quia nec proba
ri. Veruntamen cautus & ſubtilis aduo
catus contraria ad diuerſa,ſimilia ad diſ-
ſimilia, impertinentia ad pertinentia re-
ducit mutatis uerbis ſed ſententia reten
ta,niſi prudentia iudicis prudentiam ad-
10 uocati præcellat. † Sed quid ſi pars ali-
qua offerat ſe probaturam per teſtes uel
inſtrumenta,nunquid ad poſitiones redi-
re poteſt? Reſpondeo non, puto enim cū
potuerit releuari,& grauari elegerit,mos
ei gerendus eſt,ut ff.de prob.l.certa.Et ſi
bi imputet,qui pro nouo beneficio uetus
grauamen elegit. ut C.de iure delib.l.ul.
11 §.ſinautem. † Item fient interrogationes
iudiciales,quæ locum habent uſq; ad ſen
tentiam.ut ff.de interrog.acti.l.ubicunq;.
12 † Et ſic iudex per poſitiones partium, &
per interrogationes, per probationes,
præſumptiones,indicia,& argumenta ue-
ritatem inueſtigabit.ut 30.q ulti. c.iudi-
cantem; ut tamen iudex non ſuggerere,
ſed requirere uideatur.ut ff.de quæſt.l.1.
§.qui quæſtioni. ¶ Item patienter audiat
aduocatos differentes hincinde. ut ff. de
offi.procon.l.nec quicquàm.§.circa. ſic ta
men ut non naſcatur contemptio dignita
tis. ut ff.de offic.præſidi.l. obſeruandum.
¶ Facta igitur diſputatione a partibus &
concluſione ſecuta iudex communicato
concilio peritorum ſententiam dictabit,
ponderabit, & emendabit, & ſic in ſcri-
ptis rediget.ut C.de ſenten.ex breui. re-
ci.l. 2. in fin.niſi ſit cauſa in qua pronun-
ciandum ſine ſcriptis,quod in quibus ca-
ſibus contingat,notabo infr.de libel.obl.
Et tandem præſentibus partibus,uel alte
ra per contumaciam abſente,ſententiam
recitabit, poſt recitationem non licebit
aliquid detrahere; ſed nec addere, niſi
de fructibus, ſumptibus, & ſimilibus quæ
pertinent ad conſequentiam priorum ſta
tutorum,& hoc eodem die.ut ff. de re iu-
dic.l.Paulus. Sed ſi pars illa, quæ non in-
terfuit recitationi ſententiæ,uenerit iudi
ce adhuc pro tribunali ſedente, audietur.
ut ff. de in inte.reſti. l.diuus Sententiam
uerò latam non mandabit executioni uſ-
que ad x. dies, eo quòd infrà illos pote-
rit appellari.ut ff.de uerb. ſigni. l.ſi qua
pœna. Infra hos autem dies connumera-
bitur dies ille, in quo ſententia recitata
eſt.Nam ſecundum antiqua iura ille dies
computabatur in biduo uel triduo, in cu
ius locum ſuccedit decendium.ut 2. q.6.
c.biduum. ¶ Item computabitur in num.
5. dierum ſecundum legem Theodoſia-
nam.ut 2.q.6.c.propter ſuperfluam. La-
pſis igitur x. diebus non interpoſita ap-
13 pellatione iudex exequi debet † ſenten-
tiam in criminali cauſa ſtatim. ut 2. q. 1.
c.ſicut.& C. de pœnis. l. cum reis. niſi in
quatuor caſibus.Primus eſt.cum princeps.
iracundia motus ſeuerius iudicauit.ut C.
de penis.l.ſi indicari.11.q.3.c.cum apud.
Secundus eſt,cum ſententia capitalis fer-
tur in mulierem pregnantem, differtur
executio uſque ad tempus partus.ut ff.de
pœnis. l.prægnantis. Tertius,cum ſenten-
tia fertur in ſeruum ratiocinijs obligatū,
differtur enim ſententia donec domino
ratiocinia reddat.ut C.de bo.proſcri.l.1.
Quartus, cum inſula eſt a principe aſſi-
gnanda.ut 2.q.6.c.biduum.In his ergo ca
ſibus iudicibus immodicè ſæuientibus fre-
ni temperies adhibetur.ut C.de cuſt.reo.
l. 2. Si autem fuerit cauſa ciuilis & actio
perſonalis,differtur executio uſq. ad qua
tuor menſes.ut ſupra.de offic. deleg. cap.
querenti, ſi actio eſt realis, tunc ſtatim
ſententia executioni mandatur, ut inſti.
de offi.iudic.§. 1. ¶ Verum ſi a diffinitiua
fuerit appellatum, iudex patienter ad-
mittat,nec putet ſibi iniuriam fieri.ut C.
de appel.l.& in maioribus.Nec debet ap-
pellanti conuiciari ut ff. de appel.l.illud
ſciendum,ſed nec iudici ab appellato. ut
ff.de iniurijs.l.iudici,licet talis iniuria per
appellationē fieri uideatur iudici, a quo
fuerit appellatum. ut C.de epiſc.audient.
l.3.propter quam iudices prouocari, &
uelle ulciſci ſolent, ſicut & cum recuſan-

tur, ut. ſ. de offic. deleg. c. ſuſpicionis; & pendente appellatione poſſunt recuſari in alijs cauſis ab his, qui eos taliter prouocarunt. ut. j. de appe. c. ad hæc & c. propoſuit & ſic iudicium producitur ad effectum. ¶ Nunc autem reſtat uidere qualiter iudicium finiatur. Finitur autem iudicium pluribus modis, tempore, ſententia, prohibitione, ſtatus mutatione. Tempore, ut criminales cauſæ biennio. ut. C. ut intra cert. tem. crimi. cau. termin. per totum, cæteræ triennio. ut. C. eod. titu. l. properandum. Sententia, quia iudicium finem accipit ex re iudicata, ut inf. de ſen. & re iudi. c. urgantium. Prohibitione, ac ſtatus mutatione, quia iudicium ſoluitur uetante eo, qui iudicare iuſſit, uel eo, qui maius imperium in eadem iuriſdictione habet; uel ſi ipſe iudex eiuſdem imperij eſſe cœperit, cuius eſt qui iudicare iuſſit, ut ff. eo. ti. l. iudicium. Saluis his, quæ notauimus aliàs quibus modis iuriſdictio finiatur. ut ſupra de offic. ordinand. §. fi-
15 nitur. † Et quod dixi criminales cauſas biennio terminari, uerum eſt; ſed aliquando certiori tempore reſtringuntur. ut C. ut omnes tam ciuil. quam mili. l. 2. in fin. in Auth. ut clerici apud proprios epiſcopos. §. ſi tamen, colla. 6. C. de naufr. l. de ſubmerſis, lib. 11. C. de dolo. l. ult. Sunt etiam quædam ciuiles, quæ uſque ad triennium non perducuntur. ut C. de decur. l. generali. lib. 10. C. de ædifi. priua. l. ult. in quibuſdam enim mora periculoſa eſt, ut ſupra de elect. c. cum inter. infra ut lite non conteſta. c. quoniam frequenter. 100. diſtinct. c. quoniam. ſ. de transla. præla. c. inter corporalia. ff. de damn. infect. l. 1. Sed uidetur quod lex illa quæ loquitur de triennio corrigatur per decre. j. eod. tit. c. uenerabilis, quæ dicit non obſtare exceptionem de triennio. Ad quod reſpondeo, lex illa nō eſt correcta, quia illa excipit cauſas ſpectantes ad publicam functionem, ſpectat & cauſa eccleſiæ de qua loquitur decre. ad publicam functionem, eo quòd ius publicum in ſacris & ſacerdotibus conſiſtit. ut 1. diſt. c. ius publicū. Vel ſicut lex excipit cām fiſci, ut in ea locum non habeat lapſus triennij, ſic decre. excipit cauſam Chriſti, id eſt eccleſiæ. Vel decr. illa loquitur, cū cauſa protrahitur ultra triennium per cauillationes & ſubterfugia rei, ut in ipſa litera continetur. Si ergo triennium tranſeat, perit inſtantia iudicij, perit proceſſus; ſed non pereunt geſta redacta in ſcriptis per manum publicam authoritate iudicis. ut C. de re iudi. l. geſta. in Auth. ut fratrum fi. §. illud quoq; coll.
16 9. ¶ In ſumma notandum † eſt, quòd quamuis deficiente iudice ſeculari ſuccedat eccleſiaſticus, ut j. ti. proxi. c. cū ſit generaſē. & c. licet, in fine; non tñ hoc conuertitur, ut j. eo. ti. c. qualiter. Nec ob. Auth. ut clerici apud proprios epiſcopos. in prin. colla. 6. & 11. q. 1. c. ſi quis cum clerico. Nam puto illis iuribus derogatum: Nec de diuerſitate ſuperioris mireris. Nam olim omnes cauſæ clericorum & laicorum deferebātur ad ſacerdotes, ut j. qui fil. ſunt legitimi, c. per uenerabilem 11. q. 1. c. ſacerdotibus. & c. relatum. 2. q. 5. c. ſi quis presbyter. Et ideo ſi laicus redeat ad ſuū primarium forum, non uidetur eius conditio deterior fieri; ſicut nec dotis conditio fit, ſi ad ſuam naturam redeat. ut ff. de pact. l. ſi unus. §. idem dicemus. Sed clericus priuilegiatus eſt circa forum, & tali priuilegio cui renunciare non poteſt. ut j. ti. proxi. c. ſi diligenti.

SVMMARIVM.

1 *Forum quid ſit, & quid forum, & unde dicatur, ac ex quibus conſtet.*
2 *Forum quot modis quis ſortiatur, & de iuriſdictione alterius efficiatur. & num. 3. 4. 5. 6. & 9.*
3 *Contractus & crimen in quo parificentur.*
4 *Domicilium quid ſit, et quot modis haberi poſſit, et nu 5.*
7 *Cauſæ in quibus iuriſdictio pertinet ad iudicem eccleſiaſticum, etiamſi inter ſeculares uertantur, uel quamuis ſeculares conueniantur.*
8 *Crimina quæ ſint eccleſiaſtica, de quibus iudex eccleſiaſticus tam clericos, quàm laicos punire poteſt.*
10 *Iuri introducto in fauorem alicuius an poſſit renunciari.*
11 *Clericus an foro eccleſiaſtico renunciare ualeat,*

leat, et adire ſecularem et nu. 15.
12 *Diſpoſitio auth. habita. C. ne fil. pro pat. in quibus ſcolaribus locum habeat.*
13 *Feudalis quæſtio coram quo agere debeat.*
14 *Priuilegiatus quando eximatur a foro, et quando non obſtante ſuo priuilegio poſſit conueniri.*
16 *Clericus ut iuriſdictionem non ſui iudicis prorogare poſſit, quæ requirantur.*
17 *Domicilium clerici in quo exiſtat.*
18 *Miles delinquens an ad magiſtrum ſuum remitti debeat.*

¶ DE FORO COMPETENTI. Rubrica.

QVia rei ad iudicia uocari frequẽter de foro excipiunt, ſolet plerũq; dubitari, quod forum reus ſic excipiens ſequi debeat. Et ideo poſt tractatũ de iudicijs ſequitur rubrica de foro cõpetenti. ¶ Videamus igitur Quid ſit forum. Vñ dicatur. Et ex quibus cauſis forum metiamur, uel ſortiamur. Et an quis poſſit proprio foro renunciare, & al-
1 terius adire. ¶ † Forum eſt idem quod tribunal. Sed forus eſt exercendarum litũ locus a fando dictus, ſiue a Foroneo rege, qui primus Græcis legem dedit, ut ĩ. de uerb. ſig c. forus, in prin. & 7. diſt. c. moyſes. Conſtat aũt forum ex tribus. Ex cauſa, ex lege, ex iudicio. ut in d. c. forus. §. cõſtat. Aliqñ dicitur forũ, locus in quo ius redditur; appellatione collata ab eo qđ fit, in eo ubi fit; quem locũ determinare hoc modo poſſumus ubicunq; iudex ſalua maieſtate imperij ſui, ſaluoq; more maiorum ius dicere conſtituit. ut ff. de iuſti. & iur. l. pen. ¶ Et fortè locus, in quo ius redditur, dicitur forum ſimilitudinariè; quia ſicut forum uocatur locus, in quo multi conueniunt inferentes res uenales, & deferentes res emptas; ſic & in foro iudiciali multi ueniunt inferentes lites, & quæſtiones & diffinitiones in-
2 de deferentes. ¶ Sortimur † forum quatuor modis uel cauſis, quæ ſingulariter in ſingulis attenduntur. ¶ Ratione delicti; quia delinquens, nedũ in loco domicilij, ſed ubi reperitur, & ubi delinquit, poterit conueniri, C. ubi de crimine agi oportet. auth. qua in prouincia. Auth. ut nulli iudicium. §. ſi uerò quis comprehenſorum. colla. 9. & 6. q. 3. c. placuit & 3. q 6. c. 1. Item ratione contractus, ut nomen cõtractus ponatur pro omni pacto, uel qua ſi contractu ut ſi quis geſſerit alterius negocia, uel tutelam. ut ff. de iudic. l. hæres abſens, & l. omnem obligationem. Poterit igitur, qui contraxit, conueniri, & ubi contraxit, & ubi domiciliũ habet, & ubi facienda eſt ſolutio, ſi alibi q̃ ubi contractum eſt, uel ubi domicilium quis habet, ſoluere cõuenit. ff. de act. & oblig. l. cõtraxiſſe. ff. de bon auc. iudi. poſſ. l. 3. & ĩ eod. tit. c. dilecti. Sed hoc uerũ eſt, ut quidã dicunt ſi in loco cõtractus. ut in prin. illius. l. hæres abſens. Sed putat dñs meus ℓ 70. idem, etſi alibi inueniatur latitandi cauſa. Nam & alibi inuento poterit mandari ut ueniat, & ad locũ contractatus poterit remitti: ſicut & in criminibus obtinet. ut in Auth. ut nulli iudi. §. ſi quis uerò compræhenſorum, coll. 9. Nã hæc duo. ſ. con-
3 tractus & crimen quo ad legem † conueniendi parificantur in Auth. ut oẽs obe. iud. §. hæc cõſiderantes. coll. 5. ſi uerò alibi inueniatur q̃ in loco domicilij non latitandi cauſa, citabitur a iudice loci contractus; ſi citatus non ueniet, iudex loci, in quo contractum eſt, mittet actorẽ in poſſeſſionẽ rerum quas ibi citatus habet. ut in d. l. hæres abſens. §. 1. uel ſi ibi nõ habet, tunc mittet in poſſeſſionẽ rerũ, quas habet in loco domicilij, ut iudex loci domicilij exequatur. ut ĩ. eo. ti. c. poſtulaſti.
4 ¶ † Itẽ ſortitur quis forum ratione domicilij. Eſt aũt domicilium ubi quis ſummã rerum ſuarum & fortunarum conſtituit, unde rurſum diſceſſurus non ſit: unde cũ profectus fuerit, peregrinari uidetur, & ad quẽ cum redierit peregrinari deſinit. ut C. de incol. l. ciues. l b. x. Poteſt autem quis duobus locis domiciliũ habere, uel pluribus: ut cum quis diuerſis locis ſe ita inſtruxerit, ut non minus in uno. quàm in alio ſe collocaſſe uideatur. ut ff. ad mu ni. l. Labeo. & l. aſſumptio §. iuris prudẽti bus. & l. eius. §. Celſus. Poteſt etiã & ſine domicilio q̃s eſſe, ut ſi relicto domicilio nauiget, uel iter faciat quærens quo ſe conferat & ubi ſe conſtituat, ut in d. l. Labeo.

5 beo.& l.eius. §. Celſus. ¶ † Item ſortitur
quis forum ratione rei de qua agitur, ut
ibi reali actione conueniatur, ubi eſt res
propter quam agitur. ut C. ubi in rem a-
ctio. l.ulti. s̄.de reſcriptis. c.dilectus filius.
l.ſaracenus. Quod quibuſdam placuit ad
mittere circa immobilia tantum, lex ta-
men prædicta loquitur indiſtinctè, & a-
lia. ff. de iudi. l.quod legatur. § ſi autem.
Vnum tamen notabis, ꝙ ſi agatur actio-
ne reali, cogitur reus reſpondere ubi do-
micilium habet, & hoc innuit rubrica, ubi
in rem actio exerceri debeat. Sed ſi aga-
tur ubi res eſt, poteſt reus ſi uult reſpon-
dere ibidem, ſed non cogitur, & hoc in-
nuit rubrica. C. ubi in rem act. exerceri
debeat, uel exequi. Exerceri enim debet
neceſſario ubi reus domiciliũ habet, ſed
5 poteſt ubi reus eſt. ¶ Item domiciliũ † uo-
co ſiue quis domum, ſiue tabernam, ſiue
pergulam, ſiue horreum, uel armarium
habet. ut ff. de iudi. l. hæres abſens. Ex his
igitur quatuor cauſis, ut dictum eſt, forũ
ſortitur, quæ in ſingulis ſingulariter attẽ
duntur. Sed ex una & uniuerſali conſide
ratione, quæ in omnibus locum habet,
ſortitur quis forum in curia Romana, eo
ꝙ curia illa communis eſt omnibus & ec
cleſia Romana omnium eccleſiarum ma
ter eſt, & magiſtra. ut j̄. eo. c. ulti. & Roma
cõmunis patria eſt. ut ff. ad munici. l. Ro-
ma. Quod uerum eſt, niſi quis habeat ius
reuocandi domum, ut cum aliquis ad cu
riam uenit pro aliqua iuſta & neceſſaria
cauſa, puta, legationis, uel cauſa appella-
tionis exercendæ, uel teſtimonij perhibẽ
di, uel cauſa promouendi poſtulationem,
uel electionẽ iam factam; non ſic, ſi quis
ueniat pro priuilegijs, uel immunitatibus
impetrandis, uel alijs nouis negocijs ſuis,
uel ſuæ eccleſiæ, procurandis; talibus .n.
non competit ius reuocandi domum. Sed
& primis, quibus ius competit, tollitur, ſi
perfecto eo, propter quod uenerant, uo-
luntariè in curia moram trahant, uel alia
aggrediantur negotia, uel ſi ibidem con-
traxerint. ut ff. de iud. l. 2. §. legatis. & §.
6 omnes. ¶ † Itẽ ſortitur quis forum ex alijs
cauſis, ut mulier quæ ſortitur forum ma-
riti propter matrimonium. ut ff. de iuriſd.
om. iud. l. cum quædam puella. ff. de iudi.
l. exigere. Sed aliud in cõcubina. ut ff. ad
municip. l. de iure. §. ult. ¶ Item per manu-
miſſionẽ. ut ff. ad municip. l. eius, in prin.
ſed hoc quo ad tutelam locum habet, nõ
quo ad conuentionem, ideſt, ut manumiſ
ſus ibi conueniatur ubi manumiſſus eſt.
¶ Item per natiuitatem & adoptionem. ut
ff. eo. ti. l. 1. in prin. Item ratione militiæ.
ut ff. eo. tit. l. municipes. Item ratione di-
gnitatis. ut C. de incolis. l. ſenatores. lib.
7 10. ¶ Sunt † autem quædam cauſæ, in qui-
bus iuriſdictio pertinet ad iudicem eccle
ſiaſticum, etiam ſi cauſæ inter ſeculares
uertantur, uel quãuis ſeculares cõuenian
tur, ut ſunt cauſæ ſeruorum & ruſticorum
eccleſiæ, ut 89. diſt. c. iudicatum. & 12. q. 2.
c. eccleſiarũ ſeruos. ¶ Item cauſæ pęniten
tium. ut 11. q. 1. c. aliud. de pœni. diſt. 1. c.
aliud. ¶ Item cauſæ miſerabilium perſo-
narum. ut 87. diſt. c. 1. & 2. Item cum agi-
tur de feudo eccleſiæ, ut j̄. eod. c. uerum.
¶ Item cauſæ uiatorum & peregrinorum.
ut 24. q. 3. c. ſi quis de potentibus. & c. ſe-
quenti. ¶ Item cum agitur contra rapto-
res rerum eccleſiæ, ut j̄. eo. c. cum ſit. ¶ Itẽ
cum agitur cauſa ſpiritualis uel ſpiritua-
li annexa, ut s̄. tit proxi. c. decernimus. &
c. quanto. j̄. de deci. c. quoniam. j̄. de con-
ſangui. & affini. c. ex literis. Item propter
negligentiam iudicis ſecularis. ut j̄. eo. ti.
c. ex tranſmiſſa. & c. ex tenore. ¶ Item ſi ſe
cularis iudex ſit ſuſpectus, ut in Auth. ut
differen. iudi. §. 1. & 2. & §. penul. colla. 9.
¶ Item cum uacat imperium. ut j̄. eo. c. li-
cet. ¶ Item ratione temporalis iuriſdictio
nis, quam habet eccleſia inter ſeculares;
uel ratione conſuetudinis, ut j̄. de app. c.
ſi duobus. ¶ Item in cauſa dotis cum acce
dit cauſæ matrimoniali, ut j̄. de dote poſt
diuor. pe. c. de prudentia. Item cum agi-
tur de crimine eccleſiaſtico. ut 11. q. 1. c.
ſi quis cum clerico. in Auth. ut clerici a-
pud propri. epiſcopos. §. ſi quis. colla. 6. C.
de epiſcop. & cle. auth. clericus quoque.
8 ¶ † Sunt autem crimina eccleſiaſtica, de
quibus iudex eccleſiaſticus punire poteſt;
tam clericos, quàm laicos; ut crimen per-
iurij, ut s̄. de elec. c. uenerabilem. Item cri
men hæreſeos, ut j̄. de hæreti. c. ad abolẽ
dam. & c. uergentis. Item crimen uſurarũ.
ut j̄. de uſur. c. cum tu. & c. quia in omnib.

Item

Item crimen adulterij cum agitur ad tho
ri ſeparationem,ut ſ.de procu. c.tuæ. Itē
crimen ſimoniæ,ut infra de ſimo. per to-
tum. In his directè iudicia ſpectant ad ec
cleſiam. In alijs indirectè, ut ſi agatur de
aliquo crimine per modum denunciatio
nis,ut ſ.ti.proxi. c.nouit. Sed opponitur,
ferè in omnibus his criminibus leges pu-
niunt.ut C.de tranſac. l.ſi quis maior. C.
de hæreti.per totum. C.de epiſ.& cle.l.ſi
quenquam. Ad quod reſpondeo, leges do
cent quas pœnas eccleſia imponere de-
beat,ſicut econtrario contingit. ut 5.q.6.
c.delatori. Vel leges puniunt poſtquam
eccleſia puniuit, ut ita ſit fori accumula-
tio,& hoc innuit lex quæ dicit, poſt debi
tæ ultionis acrimoniam, quæ erga ſacri-
legos iure promenda eſt,exilio perpetuo
deportationis ſubdatur.ut C.de ſacroſ.ec
cle.l placet in fi.Sed hoc recipit calumniā
ex eo,quod legitur ſ.ti.proxi. c.at ſi cle-
rici,quia non debet quis duplici contri-
tione cōteri.ut 81.diſ.c.præsbyter aut dia
conus.ut 33.q.5.c. quid ergo. Propterea
dici poteſt ꝙ in criminibus memoratis
laici coram ſecularibus iudicibus, clerici
coram eccleſiaſticis iudicibus impetun-
tur & puniūtur. Veruntamē in ſacrilegio,
in fauorem eccleſiæ inductum eſt, ut ec-
cleſia poſsit conuenire laicos ſacrilegos
coram quocunque maluerit iudice. ut in
fra eod.tit.c.cum ſit generale. Vnde pro-
priè & uerè loquendo crimen eccleſiaſti-
cum dici poteſt illud, quod eſt crimen ſe
cundum eccleſiam, non ſecundum leges,
ut crimen uſurarū,& crimen fornicatio-
nis,quod ſecundum leges non eſt crimen
ut ff.de concubi. l.in concubinatu.in fin.
hæc crimina ſecundum eccleſiam puniun
9 tur.¶ † Item ſortitur aliquis forum per ap
pellationem.ut 3.q.6.c.peregrina. Item
per delegationem. ut 3.q.6. c.unaquæq;.
Item per priuilegij conceſſionem,ut infr.
eo.ti.c.dilecti. Item per cauſæ maiorita-
tem,ut inf.de appel. c.ut debitus in fin.ut
contingit in cauſa fidei.ut 23.q.1. c.quo-
ties.2.q.6.c.ſi quis uos. Item in cauſa du-
bitabili,quæ niſi in concilio expediri nō
poteſt.ut 17.diſt.c.multis. Item in cauſa
criminali epiſcopi, cum uideatur epiſco-
pus in cauſa depoſitionis eſſe. ut 3. q. 6.c.
multum & c.quamuis. Nam cauſa crimi-
nalis epiſcopi audiri poteſt ab alijs: ut 3.
q.7.c.1.& 2.& 5.q.4.c.1. & abſolui. ut 6.
q.4.per totum.ſed non condemnari. ut 3.
q.4.c.duodecim. Item per recuſationem.
ut ſ.de offi.deleg.c.ſuſpicionis. j. de app.
c.cum ſpecialis.& c.2.j.eo.ti.c.ſi quis con
tra aliquem.& c.licet. Item per compro-
miſſum.ut ſ.de arbi.per totum. Nunc re
ſtat uidere an clericus poſſit renunciare
foro. Et eſt certū quod nō pōt renūciare
foro eccleſiaſtico, ut adeat ſeculare j. eo.
c.ſi diligēti.11.q.1.c.inolita.& c. placuit.
Nam hoc ius inductum eſt in fauorem to
tius collegij, & ſic tanquam iuri publico
renunciari nō poteſt,ut ff.de pactis. l. ius
publicum,j.de ſent.excomm.c.contingit.
Sed hoc recipit multa contraria. ut C.de
pact.l.ſi quis in conſcribendo. 7. q.1.c.q̄
periculoſum.ff.de ędil.edi.l.quæritur.§.ſi
uenditor.j.de priuil.c.ſi de terra. & c.ac
cedentibus.j.de regula.c.ad apoſtolicam.
ff.de pact.l.paciſci.ff.de mino.l.ſi iudex.ff.
de ferijs.l.1.ff. a quib.appel.non licet. l.
1.C.de temp.appel.l.ult.in fi. de renunc.
per totum. per hæc omnia colligitur, ꝙ
10 quis poteſt renunciare iuri ſuo. † Ad quę
omnia reſpondeo,iuri introducto in fauo
rem alicuius renunciari poteſt; in fauorē
omnium introducto, non pōt renunciari.
Vel aliàs iuri fauorabili tantum renun-
ciari poteſt;fauorabili,& odioſo non pōt;
hoc autem ius inductum eſt in fauorem
clericorū & in odium laicorum,qui opidò
infeſti ſunt clericis ut 2.q.7.c.laicos. Et ſi
mile aliud,quia auxilio Velleyani renun
ciatur. ut ff. ad Velleyanum. l. ult. C.
qū mulier tute.offi.fun.poteſt, auth. ma-
ter. Sed ſecus in Macedoniano. Vnde poſt
ſniam datur exceptio ex Macedoniano.
ut ff.ad Maced.l.tamē ſiue. Et eſt diuerſi-
tatis ratio.quia Velleianum eſt fauorabi
le tantum,ideſt,in fauorem mulierum in
ductum. Sed Macedonianum in fauorem
filiorumfamilias, & in odium creditorū.
ff.de condit.indebit. l. qui exceptionem.
11 † Vel ideò clericus non poteſt renuncia-
re foro,quia ex hoc præiudicaretur epi-
ſcopo.ut 11.q.1.c.clericum.3.q. 6.c.nō li-
ceat. A quo enim ordinem & iudicium re
cipere debet.ut 9.q.2.c.nullus primas. Iu-

dicium

dicium inquàm manifeſtum & ſecretum. ut de pœni.diſt.6.c.placuit.j̄. de pœni. & remiſ.c.omnis.Præterea ſi iuri fori clerici renunciare poſſent, iam clerici unius epiſcopatus poſſent ſibi conſtituere iudicem in alio epiſcopatu . ff. de iudic. l. 1. Et eodem modo clericus non poteſt renunciare priuilegio, quod toti collegio indulgetur,ut 17. q.4. c.ſi quis ſuadente. Nam & ſi actionem iniuriarum ſibi competentem clericus remittere poſſit,ut 23.q.4.c.ſi is qui.& c.ſi illic iniuriã, tamen factam ordini abolere non poteſt, & ideo excõmunicatio durat.ut j̄. de ſent.excom.c.contigit. Quidã tamen dicunt ꝙ clericus,etſi foro clericali renunciare nõ poſſet expreſſè, tacitè tamen poteſt.ut ff.de procur.l.filiusfamilias.§.ueterani.& C.de iur.calum.l.2. quod non pu-
12 to uerum. ¶ † Dubitari autem conſueuit de clericis exiſtentibus in ſcolis qui forũ adeunt poteſtatis uel iuſticiarij ciuitatis, in qua ſtudiũ uiget, cum ſit laicus & hoc fiet ex priuilegio Frederici indulto ſcolaribus in illa conſtitutione quæ incipit. habita. Reſpondeo, illud locum haberi in ſcolaribus laicis,qui ex priuilegio habent optionem an uelint conueniri coram epiſcopo,uel coram poteſtate, uel magiſtro. Vel habet locũ in ſcolaribus clericis, qui ibi proprium non habent epiſcopum.Vnde ſcolares clerici & ciues non habent illam electionem,ut poterint eligere poteſtatem ſeu iuſticiarium ciuitatis,uel magiſtrum,uel epiſcopum,imò præciſè ab epiſcopo debent iudicari & ab ipſo ordinari, ut dictum eſt,nec locum habet electio
13 de qua dixi.¶Et nota † ꝙ quæſtio feudalis agitanda eſt coram dño feudi,ut j̄.eo. ti.c.uerum. Quod intelligo uerum,cũ agitur inter duos uaſallos, nec reuocatur in dubium, quin res ſit feudalis illa de qua agitur; ſed ubi dubitatur quis ſit uaſallus,& ad quem pertineat iure feudi,tunc quia intereſt domini feudi quis ſit eius uaſallus,& ad eum cognitio ſpectat,& ſic intelligo illam decre.uerum.& c. ex tenore.& s̄.tit.proxi.c.cæterum,& j̄.eo. tit.c. ex tranſmiſſa. Sic loquitur conſtitutio de feudis.§.præterea.s̄.tit.prox.c.nouit.Sed ſi quæſtio ſit inter dominum feudi & uaſallũ, an uaſallus debeat feudum perdere uel habere,per patres curiæ hæc quæſtio finietur. Si uerò quis ſe aſſerat dñm feudi,& petat in dominum recognoſci, poſſeſſor autem negat illum dominium, hæc quæſtio coram ordinario loci, nõ coram illo,qui ſe dñm feudi contendit, agitãda eſt,ne in ſua cauſa ſit iudex. ut C.ne quis in ſua cauſa iudicet. Sed ſi inter duos uaſallos agatur,non de iure rei; ſed de iure poſſeſſionis,ut pote,quis, aut ad quem ueniat poſſidentem , tunc coram ordinario loci,uel delegato tractanda eſt hæc quæſtio,non coram domino feudi; & ſic lo-
14 quitur decre.j̄.eo.c.ex parte. ¶Item †per priuilegium eximitur quis à foro ut ſuperius dixi,& probatur.16.q 1. c.frater.j̄.de priuil.c.cum capella.ff.de accuſ.mu.l.penul.§.ſi poſt.ff.de excu.tu. l. ſi ſpadonem.§.ſcire.& de aliment.& ciba. lega.l is cui. Quod intelligo niſi priuilegiatus ſit in priuilegio ſuo præuentus ſaltem per citationem.ut j̄.eo.ti.c.propoſuiſti.ff.de iudi. l.ſi quis poſtea. Sed uidetur ꝙ etſi priuilegium locum non habeat in præcedentibus,locum tamen obtinet in ſequentib. ut ff.de uſur.l.cum quidam.§. fiſcus. C.de temp.in integ. reſti.l.ea quę,& auth.ſi minor.Sed leges illæ locũ habent in rebus diuiſibilibus,non in iuriſdictione quę perpetuatur per citationem.ut s̄.de offi. deleg.c.gratum,unde ibi iudicium accipere debet ubi cæptum eſt.ff.de iudi.l.ubi.¶In
15 ſumma † notandum eſt , ꝙ clericus foro eccleſiaſtico renunciare non poteſt, & adire ſecularem; ut dictum eſt s̄. Sed poteſt renunciare proprio,& adire alium eccleſiaſticum uoluntate ſui ordinarij acce-
16 dente,ut j̄.eod. c.ſignificaſti. † Vnde tria requiruntur ad hoc ut clericus non ſuum iudicem facere poſſit ſuum, ſ.ut cõſentiat in alium habentem ordinariam iuriſdictionem; delegata enim iuriſdictio non extenditur ad alias perſonas,q̃ in reſcripto commiſſionis continẽtur,ut s̄ de offi. deleg.c.cum olim abbas.& c.P.& G.præterquàm in ſpecialibus caſibus ut de hac materia nota.s̄.de off.deleg.§.caſualiter. & §.prorogatur. Item ut conſentiat in perſonam eccleſiaſticam.ut j̄.c.ti.c.ſi diligenti. & c.ſignificaſti;aliter nihil agitur.ut s̄. titul.

ti.& c ſignificaſti;aliter nihil agitur,ut ſ.
tit.prox. c. at ſi clerici. Item oportet ut
diœceſani uoluntas accedat,ut in d. c.ſi-
gnificaſti.& 11.q.1. c. clericum nullus.&
3.q.6.c.non liceat,Et ſecundùm hoc non
obſtant iura illa, quæ dicunt aliquē poſ-
ſe ſubijcere iuriſdictioni illius,qui habet
ordinariam,ut ff.de iudi.l.j.& l. priuato
rum. Quia illa in clericis locum non ha
bent,ut dictum eſt. Et eodem modo non
obſtat arg.a contrario ſenſu. 3.q.6.c.pul-
ſatus.Item non ob.2.q.5. c. mandaſtis.&
c.auditū. Nam illud facit papa ex nimia
humilitate, nec habet ſuperiorem cuius
conſenſum requirat arg.ſ.de elec.c.licet.
17 ¶ † Item quod dixi ſ. de domicilio, ſic
intellige, quia ibi intelligit̄ clericus do-
micilium habere, ubi larem ſibi conſti-
tuit;nō ubi eccleſiā habet, uel beneficiū,
ut ſ.de reſcr.c.dilectus j.eo.ti. c.poſtula
ſti. Vnde ſi contingat clericum delinque
re ubi domicilium habet, ibi punietur;
ſed ſi crimen exigit priuationem a bene
ficio,pronunciabitur a iudice domicilij,
mandabitur autem executioni ſententia
a iudice loci,in quo beneficium uel eccle
ſia conſiſtit,ut in d. capitu. poſtulaſti.&
ff. de re iudica. l. a diuo Pio. §. 1. Sed ſi
alibi quàm ubi domicilium habet, delin
quat;tunc diſtinguitur inter graue deli-
ctum & leue, ut ſi grauiter deliquerit,
tūc iudex loci in quo deliquitur,puniet.
ut ff.de re mili.l. deſertorem. in princ.&
adeò ut ſi aliò ſe contulerit delinquens,
remittatur ad illum,ut in Auth. ut nulli
iudi.§.ſi uerò quis comprehenſorum.col.
9. Et hoc prætextu remiſit Chriſtum ad
18 Herodem Pylatus. ¶Item † remittitur
quis honoris cauſa, ut cum miles delin-
quens remittitur ad magiſtrum militum,
ſub quo deliquit.ut ff. de cuſto. & exhi.
reorum.l.de militibus.Et hoc uerum eſt,
cum miles leue delictum commiſit.ff.eo.
tit.l.non dubium eſt,ſecus ſi graue, ut ff.
de accuſa.l.ult.

SVMARIVM

1 *Libellus quid ſit, & quotuplex.*
Libellus quis porrigere debet:
2 *Libellus an in omnibus cauſis requiratur.*
3 *Libellus conuētionalis quid cōtinere debeat.*
4 *Actio an ſit exprimenda in libello.*
5 *Reus ab inſtantia iudicij abſoluitur, ſi actio inepta proponitur.*
6 *Iudicium uniuerſale quid ſit, & quid generale.*
7 *Libelli effectus:*
8 *Libellus accuſatoris reuocari poteſt.*
9 *Libellus diem dati libelli continere debet.*
10 *Libellus accuſationis qualiter debeat concipi.*
11 *Reſcriptum in citatorijs literis inſertum, quo ad inducias denegandas, pro libello habetur.*

¶DE LIBELLI OBLA-tione. Rubrica.

QVia rei ad iudicia uocati, ſolent
poſtulare libellos, ut ſciant qd
petatur,& qualiter & ſuper quo
debeant rñdere; ideo poſt tra-
ctatus de iudicis, & de foro competenti,
ſubijcitur hic rubrica de libelli oblatio
ne. ¶Videamus igitur;Quid ſit libellus;
Quis libellum porrigere debeat;in Qui
bus cauſis locū habeat libelli porrectio;
Quæ in libello debeant contineri; Et de
1 libellorum effectu. ¶Libellus† eſt paruus
liber, id eſt, modica ſcriptura. Et eſt du-
plex libellus, conuentionalis, & accuſa-
tionis. Primus in ciuilibus, ſecundus in
criminalibus locum habet. ¶ Libellum
autem porrigit actor, ut 3.q.3.c.induciæ.
§.ſpatiū.& §. libellum. Porrigit inquam,
& offert reo,ut in d.§.ſpatium, & auth.of
feratur.C.de lit.cont.porrectus transfer-
tur in acta, ut inf. de proba.cap.quoniam
2 contra falſam. ¶Libellus exigitur† in om
ni cauſa, in qua ordinariè agitur;niſi in
quatuor caſibus. Primus eſt, cum cauſa
uel lis ſit breuiſſima, & maximè uilium
rerū ſeu perſonarū,ut C.de ſen.ex breui
reci.auth.niſi. Secūdus,cùm eps cognoſcit
inter ſuos familiares, ut in d.auth. & 11.
q.1.c.ſi quis cū clerico. Tertius,cū hoc ſit
ex cōſenſu partiū, ut C.de priui.ſchola.l.
quoties,in fi.lib.12.Quartus,cùm rector
prouinciæ infra quinquaginta dies cōue-
nit, ut in Auth.ut iudi.ſine quoquo ſuffr.
arg.§.neceſſitatem,colla.2. ¶Ideò autem
dixi,quādo ordinariè agitur;ſecus erit,ut
in cauſa denunciationis, & inquiſitionis;

quàmuis in cauſa inquiſitionis capitula ſint edenda, uel potius exponenda de qui bus fuerit inquirendum, ut ĩ. de accuſ.c. qualiter & qñ.§.debet igitur. Aliàs autẽ generaliter libellus dandus eſt, ſiue in ci uilibus, ut ĩ.eo.c. 1. ſiue in criminalibus,

3 ut 2.q.8.c.fi.§.libellorũ.¶ † In libello cõuentionali debent contineri hæc. Nomẽ actoris, nomen rei, & nomen iudicis corã quo agitur. Item res quę petitur, ut ĩ.eo. tit.c.2.ĩ.de appel.c. ſignificantibus. Cum enim libellus ad hoc detur, ut reus deliberet, cedat an contendat, ut 3.q.3. c.induciæ.§. offeratur, quomodo poterit deliberare niſi res, quę petitur, exprimatur? Item quomodo ſcire poteſt reus, an poſſideat uel nõ poſſideat rem quæ petitur? & periculoſum eſt ſubire defenſionẽ eius rei, quam forte non poſſidet. ut ff.de rei uendica.l.is qui, propterea res exprimenda eſt, & indicia rei, ut ff.de rei uend.l.in rem; & ſi res quæ petitur ſit immobilis, exprimi debent confines, ut ff. de actio. empt. & uen.l.Titius.§.ult. & d.l.ſi in rẽ. §.ulti. Item ſpecies, & pondus exprimi debent, ut ff.depoſi. l. j. §. ſi quis argentum. Cauſa etiã exprimi debet, ut C. de adop.

4 l.3. C. de edic.di.Adri. tol.l.ult. ¶ † Sed an actio ſit edẽda dubitatur. Et uidetur quod non, ut ſupra de iudi.c.dilecti. Nam in iudicijs eccleſiaſticis non eſt rigor huiuſmodi obſeruandus, ut infra. de dolo.& cont.c.1. Sed contra, inf.tit.proxi. cap.1. inf.depo.c.grauis.ſ.de iudi.c.examinata. 11.q.1.c.experientiæ. Ad quod ſic diſtinguo. Actio aliquando ſignificat formulã uerborum, ut ff.de furt.l.ſi ſeruus nauem, ut cum dicitur, ago contra talem ad decem actione ex empto, uel certi condictione de mutuo; tales actiones, ideſt, formulæ uerborum ſublatæ ſunt ſecundum utrunque ius, canonicum, & ciuile, ut in d.c. dilecti. & C. de formulis & impetra. ſubla.l. uni. Aliquando ſignificat cauſam agendi, ut cum dico, peto decem à tali, quia uendidi ei librum, uel quia ei mutuaui & ſecundùm hoc actio ſiue cauſa agendi uel petendi proponenda eſt in iudicio tam eccleſiaſtico, quàm ſeculari. Aliquando tamen cauſa petendi exprimenda non eſt, ut cum agitur rei uendicatione. Nam ſi aliquis petat rem iure dominij uel quaſi, non habet neceſſe dicere cauſam dominij, arg.ff.de excep. rei iudi.l.ſi mater.§.1.& 2. Itẽ modus agendi eſt exprimendus, ut cum ex eadem forma uerborum plures modi agendi reſultant, & ideò exprimendum eſt ad qd agatur, uerbi gratia, ut cũ peto rem mihi furtim ſubtractã, dubitari poteſt an agatur actione ad exhibendum, uel rei uendicatione, uel condictione furtiua, uel actione furti? His enim omnibus actionibus agitur, pro re furtiua. Et in his omnibus actionibus ſatis cõpetunt illa uerba. Peto rem talem mihi ſubtractam, ſed diuerſi ſunt modi, & diuerſos ſortiuntur effectus, ut ff.de condi.fur.l. ſi pro fure. §. 1.& 2. & l.in re furtiua.& ff.de rei uen.l. item ſi uerberatum. §.ulti. Item ſi ago ſic, ago contra talem, qui arbores mihi incidit; dubitari poteſt an agatur ex illo edicto arborum furtim cæſarum, an ex lege Aquilia: Et ideò iudex qui curare debet certam ferre ſententiam, ut inſtit. de accuſ.§. curare, petere debet exprimi quomodo, & ad quid agatur. Aliquando ſignificat ius agendi uel petendi, ut inſt. de act. in prin. Et ſecundum hoc dicitur, Nemo ſine actione experitur, ut ff.de admi. tu.l.quotiens.§.1.& ff.de nego.geſt.l.

5 ſi pupilli.§.uideamus.† Vnũ tamen omitto ꝙ ſi actio, ideſt, formula uerborum ꝓponatur & inepta, reus abſoluitur ab inſtantia iudicij, ut ſuprà.de iudi.c.examinata, & ff. ſi menſor fal.mo. dixe.l.1.§.2. Et quæ ſuperius dicta ſunt, locum habẽt ſecundùm utrunque ius, canonicum, & ciuile. Omnia igitur certa debet facere is, qui libellum pręſentat; quia non licet ei uagari cum diſcrimine alieno, ut ff.de iniur.l.prætor edixit.in prin. Et ſi hæc, quæ ſuperius dicta ſunt, fuerint ab actore ſeruata, ſaluum eſt reo beneficium deliberationis. Et notandum ꝙ in uniuerſalibus iudicijs res exprimi non debent in libello, neq; in ſententia; ſed in executione ſic, ut ff.de peti.hæred.l.4. & l.ſi quo tempore, & ff.ſi pars hære. peta.l.1.§.ult. Et hoc idem obſeruandum puto, cum petitur eccleſia cum iuribus & pertinentiis ſuis, ut ĩ.de reſti. ſpo.c.cum ad ſedem. in prin.

prin. Et cum petitur præbenda cum plenitudine iuris & honoris canonici, ut ĩ. de conceſ. præben. c. propoſuit. in fi. Nam in talibus etſi pertinentia iura, & honores in libello, & in ſententia non ueniãt exprimenda; in executione tamẽ exprimi oportet. Nam aliàs executor ſententiam in illis nõ exequetur, niſi uictor probauerit, illa in quibus executionem fieri poſtulat, eſſe de pertinentiis & de iuribus rei in libello petitæ; ut in petitione hæreditatis dictum eſt; ſi tamen actor in libello, uel reus in excipiendo hæc uoluntarie duxerit exprimenda, exprimuntur & in ſententia, ut ſupra, de offic. ordi. c. conquerente ĩ. de præſcr. c. auditis, & ca.
6 cum olim. †Sunt autem uniuerſalia iudicia hæc, petitio hæreditatis, familiæ erciſcundæ, actio ex teſtamento cum uniuerſum petitur. Et ſimilitudinariè idem poteſt dici in præmiſſis petitionibus, & cum ius epiſcopale, uel archidiaconale uendicatur. Sunt & generalia iudicia ut cum agitur actione tutelæ, mandati, ꝓ ſocio, & in talibus ac conſimilibus non ſunt res exprimendæ in libello; ſed in iudicio & in ſententia, ut C. de iudi. l. licet.
7 ¶ Effectus † libelli eſt facere rem litigioſam, ut C. de litigio. auth. litigioſa res eſt, & in auth. de litigio. §. 1. colla. 8. & ſecundùm hoc intelligo ĩ. ut lite penden. c. eccleſia. & 11. q. 1. c. quia res in litigio. ¶ Itẽ perpetuat actiones annales, ut eſt actio iniuriarum, ut C. quan. libel. princ. da. li. con. fa. l. 1. & 2. Item interruptionem pręſcriptionis inducit; Et in tantum hoc uerum eſt, ut ſi quis in libello aliquem ſibi obnoxium dixerit, etſi libellus nullam cauſam contineat, uel fortè cõtineat unã ſolam omnium actionum, uel obligationum perſonalium, uidetur interruptio facta, ut C. de annali except. l. ſi ex multis. ¶ Sed oppones, talis libellus ſic generaliter conceptus, & ſine cauſæ expreſſione recipiendus non eſt, unde tanquam ineptus nihil debet penitus operari. Reſpondeo, hoc non ſequitur. Nam & circa libellum ſola executoris conuentio interruptionem inducit, ut C. de preſc. 30. anno. l. ſicut in rem. Leuiter aũt fit interruptio in odium præſcriptionis, ut innuit eadẽ. l. ſi ex multis. in fin. ¶ Item libellus obligat porrigentem, cauſam ad finem perducere, ut C. quõ, & quan. iud. auth. qui ſemel. Aliquando tamen licet porrigenti recuperare libellum, ne iuſtæ pœnitudinis humanitas amputetur, ut 2. q. 6. c. ei qui appellat. §. ſi quis libellos, & C. de appel. l. ſi quis libellos. Quod intelligo, cum nihil incõmodi adhuc ſenſerit aduerſarius, ut ff. de condi. cauſa dã. l. ſi ideo pecuniam, aliàs nõ liceret ei pœnitere cum alterius captione, ut ff. de interr. act. l. de ætate. §.
8 ult. & arg. ff. de reg. iur. l. nemo. † Sed & libellus accuſatoris põt reuocari. ut 2. q. 3. c. ſi quem pœnituerit. & c. ſi quis iratus. Et poſt libelli oblationẽ licet deſiſtere ſi ne pœna, ut ff. ad Turpil. l. quæſitum. & ff. de in ius uoc. l. libertus. Tenebitur tamẽ iniuriarum, eo ꝙ dato libello infamauit illũ, cui libellum porrexit, ut ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. ſi quis libello. Quod uerum eſt, niſi inſcriptio ſit ſecuta libelli porrectionem, tunc enim non poſſet accuſatorem pœnitere, niſi ex cauſa, ut C. de aboli. l. 2. & 2. q. 3. c. Paulum, & petere abolitionẽ dummodo reus non ſit paſſus aliquam iniuriam carceris ſeu uinculorum, ut C. de abolit. l. fallaciter. Et ſecundùm hoc intelligo de accuſa. c. li
9 cet. ¶ Et nota † ꝙ in libello cõtinebitur dies dati libelli, ut d. auth. offeratur, in uerſ. ꝙ non modo ex ipſius reſponſione, ſed ex libelli manifeſtetur ſubſcriptione.
10 † Sed ſi ſit libellus accuſationis, continebitur in eo nomen iudicis corã quo agitur, accuſatoris, & rei, crimen de quo agitur, & quandoq; perſona cum qua crimen dicitur eſſe cõmiſſum, & locus in quo. Itẽ dies inſtitutæ accuſationis, & ꝓfeſſio accuſatoris, ut 2. q. ul. c. fi. §. libellorũ. Diẽ autem & horam commiſſi criminis accuſator inuitus comprehendere non tenetur, ſicut hæc omnia quibuſdam uerſibus continentur. Conſule, menſe, die, coram prætore profeſſus. Te deferre reum, crimen, loca, pone ſodalem. Et licèt hora dies, non menſis prætereatur. ¶ Item nota ꝙ † pro libello habetur reſcriptum in citatorijs literis inſertũ, quo ad inducias denegandas, ut ĩ. de dilationibus. c. præterea, & hoc plenius ibi dicam.

T 2 SVM-

SVMMARIVM.

1 *Reconuentio apud quem, & quando fieri debeat. & nu. 2. & 3.*
3 *Reus non reconueniens cõgruo tẽpore an ſaluam habeat quæſtionem in alio iudicio.*
4 *Reconuentio quãdo ceſſet, & coram quo iudice fiat & nu 5.*
5 *Reconuenienti nolens reſpondere quando puniatur.*
6 *Conueniens aliquem una actione, an poſsit reconueniri pluribus.*

¶DE MVTVIS PETITIONIBVS. Rub.

Dictum eſt ſupra de libel. oblatio. ſed quia plerunque ab utraq; parte porriguntur libelli, & mutuæ fiunt hinc inde petitiones; ideo ſubijcitur hic rubr. de mu. pe. ¶Videamus igitur Apud quem fieri debeant: Quando; & in Quibus caſibus locum habeat reconuentio; & in Quibus ceſſet. Et quæ ſit pœna actoris nolentis reſpondere libello recõuentionis, uel mutuæ petitionis. ¶Recon
1 uentio †fieri debet apud eundem iudicẽ, apud quem fit & conuentio, ut infra eod. tit. c. 1. & 2. 3. q. 8. c. 1. C. de ſent. & interloc. om. iud. l. cum Papinianus, & auth. & conſequenter. Et ſi ſic in idem iudicium iſtæ duæ quæſtiones mutuæ concurrant, uiciſſim tractandæ ſunt, & eadem ſententia terminandæ. Si uerò non concurrãt, ſed una prior, & alia poſterior proponatur; tunc locũ habet regula illa, qui prius appellat, prius agat, ut inf. de ord. cogni. c. cum dilectus, & ff. de iudi. l. qui prior. Sed quamuis dixerim, ꝙ ubi concurrunt duæ mutuæ petitiones, uiciſſim tradẽdæ ſint; tamen is, qui primò ad iudicium ꝓclamat, prior erit in omnibus, ut prius fiat conteſtatio litis in cauſa ſua, prius de calumnia ſua iuretur, prius recipiantur probationes, prius in ea ſentẽtia concipiatur, & recitetur. Nec obſtat quod dictum eſt, ꝙ eadem ſententia terminetur; quia ueræ duæ ſunt ſententię, quæ feruntur circa duas quæſtiones ſeſe minimè contingentes; ſed etſi ſe contingerent, ut cum agitur petitorio & poſſeſſorio à diuerſis partibus etiam circa eandem rẽ; & adhuc dico fore duas ſententias, quæ feruntur, ut j. de cauſa poſſeſ. & prop. ca. cum eccleſia. Dicuntur autem una & eadem ſententia, quo ad contextum prolationis, quia unico contextu ambæ feruntur, ſicut plures ſtipulationes reſpectu plurium rerum, dicuntur una & eadem ſtipulatio quo ad conceptum uerborum, ut ff. de uerb. oblig. l. ſi ſtichum. §. ſtipulatio. & ff. de dona cauſa mor. l. ſenatus cen ſuit. §. ult. unde ſi iudex pronunciaret in cauſa conuentionis, & differret pronunciare in cauſa reconuentionis, grauaret partem quæ reconuenit, & poſſet ab eo iuſtè appellari, ut ff. quæ ſent. ſine app. re. l. j. § ul. Debet†autem fieri reconuentio ſtatim ut dicit. d. auth. & conſequenter. C. in ipſa lit. conteſt. ſiue parum ante, uel poſt; quia quæ incontinenti fiunt, ineſſe uidentur, ut ff. ſi cer. pet. l. lecta. & C. de pact. l. petens. Vel dici poteſt ut omnino neceſſe ſit fieri reconuentionem a principio, & ante litis conteſtationem, ſi reus credat actorem in aliquo ſibi fore obnoxiũ, propter uerba quæ ſunt in corpore Auctenticorum. de executorib. col. 7. §. illud. Non enim ibi dicitur ſtatim, ſed ſic; non apud alium, ſed apud eũ mox à principio liceat conuenire. Sed utrunq; approbo, ut reus poſſit reconuenire actorem ſiue à principio cum actor libellum porrigit, ſiue uſq; ad litẽ cõteſt. & parum poſt, arg. C. de procu. l. nihil intereſt, & quia principium cauſæ dicitur conteſtatio. ut C. de iureiur. prop. calum. l. 2. ¶Sed hoc eſt ſciendum, quandocũq; libellus reconuentionis porrigetur uſq; ad lit. conteſt. & parum poſt, ut dictũ eſt; reus tamen neceſſe habet reſpondere ad libellum reconuentionis lite conteſta. in cauſa conuentionis, ut j. eo. tit. c. 2. ¶Sed quid ſi conueniam te ad. 10. & tu reconuenias me ad æquum, ego iterum reconueniam te ad bouem; nunquid admittar in ea ultima reconuentione? Nã quodam modo uideor te recõuenire reſpectu tuæ præcedentis reconuentionis, quæ poteſt dici conuentio reſpectu ſubſequentis; ſicut & relator dicitur delator, ut C. de rebus credi. & iureiu. l. generaliter. Et pu-

to non

tó non eſſe admittendam, ne ſic tuæ pe-
titiones in infinitum procedant. Sed fa-
teor ꝙ ego a principio potui uno l. bello
te conuenire ſuper. 10. & ſuper boue, &
ſuper omnibus perſonalibus actionibus,
ut ff. quib. reb. ad eund. iud. ea. l. 1. & 2. &
ſupra de reſcriptis. c. ult. ¶ Vnum tamen
3 †non omitto, ꝙ ſi reus non reconueniat
congruo tempore, ſalua eſt ei quæſtio in
alio iudicio. ut in d. §. illud. Auth. de exe
cut. Et quod ſuperius dixi in duabus qõ-
nibus locum habere regulam illam. Qui
prior appellat, prius obtinet &c. cum
utraq; qõ eſt ciuilis, & neutra præiudicia
lis. Itẽ cum utraque eſt criminalis, & neu
tra maior. Item cum prima maior eſt, ꝗ
ſecunda. Sed & ſi ſecunda ſit maior, ad-
huc obtinet regula; ſi tamen accuſati no-
men uolentis accuſare accuſatorem, rece
ptum fuerit inter noĩa reorum. Nã tunc
prætextu maioris criminis obiecti nõ dif
fertur accuſatio prioris. Ita & ſi quæuis
alia exceptio ꝑponatur, ut ff. ad leg. Iul.
de adulte. l. ſi maritus. §. præſcriptiones.
Fallit aũt regula cũ utraque querela eſt
ciuilis, & ſecũda præiudicialis; quia de li
bertate, uel filiatione, ut inſti. de actio. §.
præiudiciales. ff. de libe. cã. l. ordinaria. C.
ad le. Iul. de adult. l. quoniã. & de ord. co
gni. l. j & l. cũ hic ſtatus. Itẽ fallit cũ ſecũ-
da eſt criminalis, & prima ciuilis, ſed nõ
præiudicialis, ut C. de ord. iud. l. ult. 3. q.
11. c. prius eſt. §. aliqñ. Itẽ fallit cũ utraq;
eſt criminalis. ſed ſecunda maior. ut d. c.
prius eſt. & C. qui accu. non poſſ. l. j. Item
fallit cũ utraque eſt par, ſed tamẽ accuſa
tus uult proſequi ſuã iniuriã uel ſuorum,
ut ea. cã. & q. c. negãda. & C. qui accuſ. nõ
poſſ. l. negãda. Si uerò reus aliquã actori
qõnẽ obijcit, ut nõ ab eo aliquid petat,
ſed ut abſoluatur ab impetitione ipſius,
ſemper eſt de exceptione cognoſcendum
fundata primò intentione actoris, ut C.
de proba. l. exceptum. & de excep. l. ſi qui
dã. j. de ord. cogni. c. 1. & ſ. de renũcia. c.
ſuper hæc. C. de præſcr. long. temp. l. em-
4 ptor. ¶ Ceſſat †aũt recõuentio in actione
priuilegiata, ut in qõne reſtitutoria ꝗ de
dignantis naturæ eſt, nec cõpatitur diſſi-
milẽ qõnẽ, ut j. de ord. cogni. c. ſuper ſpo-
liatione. Ceſſat & in præiudicialibus, ꝗ
ĕt ſecundo loco propoſitæ reijciunt alias
qõnes, ut ſuperius dictũ eſt. Ceſſat ubi pri
mò proponitur criminalis, ut in prælleg.
l. prius eſt. Ceſſat in excõicato, qui cõue
niri põt, non conuenire, ut j. de excep. c.
cum inter. Ceſſat coram arbitro, ut ſ. de
5 arbi. c. cum dilectus. Et nota †ꝙ præmiſ-
ſa locum habent tã corã ordinario, ꝗ co-
ram delegato. Nam & delegatus in cauſa
conuentionis, & de recõuentione cogno
ſcere poteſt, ut j. eod. titu. c. prudentiam.
¶ Pœna nolentis reſpondere recõuenien
ti eſt ſm quoſdam, ut conuenienti non re
ſpondeatur, uel præciſè compellẽdus eſt
reſpondere, ut j. eod. tit. c. 1. ¶ In ſumma
6 notandum† eſt, ꝙ ſi conueniam te una a-
ctione, tu poteris me reconuenire pluri-
bus, ut ff. de procurat. l. omnium. Item ſi
conueniam te in decem, tu poteris me re
conuenire in quantitate maiori, ut ff. de
iuriſdi. omn. iudic. l. ſi idem cum eodem.
Et hæc omnia locũ habent cum duo unus
contra alium, agere uolunt. Vbi autem
duo plures ue, & ex diuerſis cauſis con-
tra aliquem coram ordinario agere uo-
lunt, & diuerſis temporibus ueniant, tũc
locum habet regula, qui prior appellat,
prius agat, ut ff. de iudic. l. qui prior. Si
uerò ſimul ueniant & concurrant, tunc
aut agere uolunt ciuiliter, aut crimina-
liter. Si ciuiliter, tunc iudex eliget quẽ
uelit, ut gratificationi ſit locus, ſicut ali-
ter ff. de religi. & ſump. fu. l. ultima. & j.
de iure patrona. cap. cum aduocatus. Si
autem criminaliter, iudex debet eligere
magis idoneum, ut ff. de accuſ. l. ſi plures.
Nec obſtat inf. de accuſ. c. licet. Nam &
ſi plures ibi detuliſſent à principio, tan-
dem nec unus apparuit. Sed & ſi plures
appáruiſſent, unus eligendus fuiſſet, ut
ſuperius dictum eſt.

SVMMARIVM.

1 *Litis conteſtatio quid ſit, & qualiter fiat. & nu. 2. & 3.*

3 *Plura ſi in libello ponuntur ad omnia reſpondendum eſt, ut ſit plena litis conteſtatio.*

4 *Litis conteſtatio quid operetur.*

¶ DE

tur, ut.ſ. de offic.deleg.c.ſuſpicionis; & pendente appellatione poſſunt recuſari in alijs cauſis ab his, qui eos taliter prouocarunt. ut.j.de appe.c.ad hæc & c.propoſuit & ſic iudicium producitur ad effectum. ¶ Nunc autem reſtat uidere qualiter iudicium finiatur. Finitur autem iudicium pluribus modis, tempore, ſententia, prohibitione, ſtatus mutatione. Tempore, ut criminales cauſæ biennio. ut.C. ut intra cert.tem. crimi.cau. termin. per totum, cæteræ triennio. ut.C. eod. titu. l. properandum. Sententia, quia iudicium finem accipit ex re iudicata, ut inf. de ſen. & re iudi.c.iurgantium. Prohibitione, ac ſtatus mutatione, quia iudicium ſoluitur uetante eo, qui iudicare iuſſit, uel eo, qui maius imperium in eadem iuriſdictione habet; uel ſi ipſe iudex eiuſdem imperij eſſe cœperit, cuius eſt qui iudicare iuſſit, ut ff. eo.ti.l.iudicium. Saluis his, quæ notauimus aliàs quibus modis iuriſdictio finiatur. ut ſupra de offic. ordinand. §. fi-
15 nitur. † Et quod dixi criminales cauſas biennio terminari, uerum eſt; ſed aliquando certiori tempore reſtringuntur. ut C. ut omnes tam ciuil. quam mili. l. 2. in fin. in Auth. ut clerici apud proprios epiſcopos. §. ſi tamen, colla. 6. C. de naufr. l. de ſubmerſis, lib. 11. C. de dolo. l. ult. Sunt etiam quædam ciuiles, quæ uſque ad triennium non perducuntur. ut C. de decur. l. generali. lib. 10. C. de ædifi priua. l. ult. in quibuſdam enim mora periculoſa eſt, ut ſupra de elect. c. cum inter. infra ut lite non conteſta. c. quoniam frequenter. 100. diſtinct. c. quoniam. ſ. de tranſla. præla. c. inter corporalia. ff. de damn. infect. l. 1. Sed uidetur quod lex illa quæ loquitur de triennio corrigatur per decre. j. eod. tit. c. uenerabilis, quæ dicit non obſtare exceptionem de triennio. Ad quod reſpondeo, lex illa nõ eſt correcta, quia illa excipit cauſas ſpectantes ad publicam functionem, ſpectat & cauſa eccleſiæ de qua loquitur decre. ad publicam functionem, eo quòd ius publicum in ſacris & ſacerdotibus conſiſtit. ut 1. diſt. c. ius publicũ. Vel ſicut lex excipit cãm fiſci, ut in ea locum non habeat lapſus triennij, ſic decre. excipit cauſam Chriſti, id eſt eccleſiæ. Vel decr. illa loquitur, cũ cauſa protrahitur ultra triennium per cauillationes & ſubterfugia rei, ut in ipſa litera continetur. Si ergo triennium tranſeat, perit inſtantia iudicij, perit proceſſus; ſed non pereunt geſta redacta in ſcriptis per manum publicam authoritate iudicis. ut C. de re iudi. l. geſta. in Auth. ut fratrum fi. §. illud quoq; coll.
16 9. ¶ In ſumma notandum † eſt, quod quãuis deficiente iudice ſeculari ſuccedat eccleſiaſticus, ut j. ti. proxi. c. cũ ſit generale. & c. licet, in fine; non tñ hoc conuertitur, ut j. eo. ti. c. qualiter. Nec ob. Auth. ut clerici apud proprios epiſcopos. in prin. colla. 6. & 11. q. 1. c. ſi quis cum clerico. Nam puto illis iuribus derogatum: Nec de diuerſitate ſuperioris mireris. Nam olim omnes cauſę clericorum & laicorum deferebãtur ad ſacerdotes, ut j. qui fil. ſunt legitimi, c. per uenerabilem 11. q. 1. c. ſacerdotibus. & c. relatum. 2. q. 5. c. ſi quis presbyter. Et ideo ſi laicus redeat ad ſuũ primarium forum, non uidetur eius conditio deterior fieri; ſicut nec dotis conditio fit, ſi ad ſuam naturam redeat. ut ff. de pact. l. ſi unus. §. idem dicemus. Sed clericus priuilegiatus eſt circa forum, & tali priuilegio cui renunciare non poteſt. ut j. ti. proxi. c. ſi diligenti.

SVMMARIVM.

1 *Forum quid ſit, & quid forus, & unde dicatur, ac ex quibus conſtet.*
2 *Forum quot modis quis ſortiatur, & de iuriſdictione alterius efficiatur. & num. 3. 4. 5. 6. & 9.*
3 *Contractus & crimen in quo parificentur.*
4 *Domicilium quid ſit, et quot modis haberi poſſit, et nu 5.*
7 *Cauſæ in quibus iuriſdictio pertinet ad iudicem eccleſiaſticum, etiamſi inter ſeculares dertantur, uel quamuis ſeculares conueniantur.*
8 *Crimina quæ ſint eccleſiaſtica, de quibus iudex eccleſiaſticus tam clericos, quàm laicos punire poteſt.*
10 *Iuri introducto in fauorem alicuius an poſſit renunciari.*
11 *Clericus an foro eccleſiaſtico renunciare ualeat,*

leat, et adire ſecularem et nu. 15.
12 *Diſpoſitio auth. habita. C. ne fil. pro pat. in quibus ſcolaribus locum habeat.*
13 *Feudalis quæſtio coram quo agere debeat.*
14 *Priuilegiatus quando eximatur a foro, et quando non obſtante ſuo priuilegio poſſit conueniri.*
16 *Clericus ut iuriſdictionem non ſui iudicis prorogare poſſit, quæ requirantur.*
17 *Domicilium clerici in quo exiſtat.*
18 *Miles delinquens an ad magiſtrum ſuum remitti debeat.*

¶ DE FORO COMPETENTI. Rubrica.

QVia rei ad iudicia uocati frequẽ
ter de foro excipiunt, ſolet ple-
rũq; dubitari, quod forum reus
ſic excipiens ſequi debeat. Et ideo poſt
tractatũ de iudicijs ſequitur rubrica de
foro cõpetenti. ¶ Videamus igitur Quid
ſit forum. Vñ dicatur. Et ex quibus cau-
ſis forum metiamur, uel ſortiamur. Et an
quis poſſit proprio foro renunciare, & al
1 terius adire. ¶ † Forum eſt idem quod tri
bunal. Sed forus eſt exercendarum litũ
locus a fando dictus, ſiue a Foroneo rege,
qui primus Græcis legem dedit, ut ĩ. de
uerb. ſig c. forus, in prin. & 7. diſt. c. moy-
ſes. Conſtat aũt forum ex tribus. Ex cau-
ſa, ex lege, ex iudicio. ut in d. c. forus. §. cõ
ſtat. Aliqñ dicitur forũ, locus in quo ius
redditur; appellatione collata ab eo qd
fit, in eo ubi fit; quem locũ determinare
hoc modo poſſumus ubicunq iudex ſal-
ua maieſtate imperij ſui, ſaluoq; more
maiorum ius dicere conſtituit. ut ff. de iu
ſti. & iur. l. pen. ¶ Et fortè locus, in quo
ius redditur, dicitur forum ſimilitudi-
nariè; quia ſicut forum uocatur locus,
in quo multi conueniunt inferentes res
uenales, & deferentes res emptas; ſic &
in foro iudiciali multi ueniunt inferen-
tes lites, & queſtiones & diffinitiones in-
2 de deferentes. ¶ Sortimur † forum qua-
tuor modis uel cauſis, quæ ſingulariter in
ſingulis attenduntur. ¶ Ratione delicti;
quia delinquens, nedũ in loco domicilij,
ſed ubi reperitur, & ubi delinquit, pote-
rit conueniri, C. ubi de crimine agi opor
tet. auth. qua in prouincia. Auth. ut nul-
li iudicium. §. ſi uerò quis comprehenſo-
rum. colla. 9. & 6. q. 3. c. placuit & 3. q 6. c.
1. Item ratione contractus, ut nomen cõ-
tractus ponatur pro omni pacto, uel qua
ſi contractu ut ſi quis geſſerit alterius ne
gocia, uel tutelam. ut ff. de iudic. l. hæres
abſens, & l. omnem obligationem. Pote-
rit igitur, qui contraxit, conueniri, & ubi
contraxit, & ubi domiciliũ habet, & ubi
facienda eſt ſolutio, ſi alibi q̃ ubi contra
ctum eſt, uel ubi domicilium quis habet,
ſoluere cõuenit. ff. de act. & oblig. l. cõtra-
xiſſe. ff. de bon auc. iudi. poſſ. l. 3. & ĩ eod.
tit. c. dilecti. Sed hoc uerũ eſt, ut quidã di
cunt ſi in loco cõtractus. ut in prin. illius.
l. hæres abſens. Sed putat dñs meus Azo.
idem, etſi alibi inueniatur latitandi cau
ſa. Nam & alibi inuento poterit mandari
ut ueniat, & ad locũ contractatus poterit
remitti: ſicut & in criminibus obtinet. ut
in Auth. ut nulli iudi. §. ſi quis uerò com
præhenſorum, coll. 9. Nã hæc duo. ſ. con
3 tractus & crimen quo ad legem † conue
niendi parificantur in Auth. ut oẽs obe.
iud. §. hæc cõſiderantes. coll. 5. ſi uerò ali
bi inueniatur q̃ in loco domicili non la-
titandi cauſa, citabitur a iudice loci con-
tractus; ſi citatus non ueniet, iudex loci,
in quo contractum eſt, mittet actorẽ in
poſſeſſionẽ rerum quas ibi citatus habet.
ut in d. l. hæres abſens. §. 1. uel ſi ibi nõ ha
bet, tunc mittet in poſſeſſionẽ rerũ, quas
habet in loco domicilij; ut iudex loci do
micilij exequatur. ut ĩ. eo. ti. c. poſtulaſti.
4 ¶ † Itẽ ſortitur quis forum ratione domi
cilij. Eſt aũt domicilium ubi quis ſummã
rerum ſuarum & fortunarum conſtituit,
unde rurſum diſceſſurus non ſit: unde cũ
profectus fuerit, peregrinari uidetur, &
ad quẽ cum redierit peregrinari deſinit.
ut C. de incol. l. ciues. lib. x. Poteſt autem
quis duobus locis domiciliũ habere, uel
pluribus: ut cum quis diuerſis locis ſe ita
inſtruxerit, ut non minus in uno, quàm
in alio ſe collocaſſe uideatur. ut ff. ad mu
ni. l. Labeo. & l. aſſumptio §. iuris prudẽti
bus. & l. eius. §. Celſus. Poteſt etiã & ſine
domicilio q̃s eſſe, ut ſi relicto domicilio
nauiget, uel iter faciat quærens quo ſe
conferat & ubi ſe conſtituat, ut in d. l. La
beo.

Item crimen adulterij: cum agitur ad tho ri ſeparationem,ut ſ.de procu. c.tuæ. Itē crimen ſimoniæ,ut infra de ſimo. per totum. In his directè iudicia ſpectant ad ec cleſiam. In alijs indirectè, ut ſi agatur de aliquo crimine per modum denunciatio nis,ut ſ.ti.proxi. c.nouit. Sed opponitur, ferè in omnibus his criminibus leges puniunt.ut C.de tranſac. l.ſi quis maior. C. de hæreti. per totum. C.de epiſ.& cle.l.ſi quenquam. Ad quod reſpondeo, leges do cent quas pœnas eccleſia imponere debeat, ſicut econtrario contingit. ut 5.q.6. c.delatori. Vel leges puniunt poſtquam eccleſia puniuit, ut ita ſit fori accumulatio,& hoc innuit lex quæ dicit, poſt debi tæ ultionis acrimoniam, quæ erga ſacrilegos iure promenda eſt,exilio perpetuo deportationis ſubdatur.ut C.de ſacroſ.ec cle.l. placet in ſi.Sed hoc recipit calumniā ex eo,quod legitur ſ.ti.proxi. c.at ſi clerici,quia non debet quis duplici contritione cōteri.ut 81.diſ.c.præsbyter aut dia conus.ut 33.q.5.c. quid ergo. Propterea dici poteſt ꝙ in criminibus memoratis laici coram ſecularibus iudicibus, clerici coram eccleſiaſticis iudicibus impetuntur & puniūtur. Veruntamē in ſacrilegio, in fauorem eccleſiæ inductum eſt, ut eccleſia poſsit conuenire laicos ſacrilegos coram quocunque maluerit iudice. ut in fra eod.tit.c.cum ſit generale. Vnde propriè & uerè loquendo crimen eccleſiaſticum dici poteſt illud, quod eſt crimen ſecundum eccleſiam, non ſecundum leges, ut crimen uſurarū,& crimen fornicationis,quod ſecundum leges non eſt crimen ut ff.de concubi. l.in concubinatu.in fin. hæc crimina ſecundum eccleſiam puniun

9 tur. ¶ † Item ſortitur aliquis forum per appellationem.ut 3.q.6.c.peregrina. Item per delegationem. ut 3.q.6. c.unaquæq;. Item per priuilegij conceſſionem,ut infr. eo.ti.c.dilecti. Item per cauſæ maioritatem,ut inf.de appel. c.ut debitus in fin.ut contingit in cauſa fidei.ut 23.q.1. c.quoties.2.q.6.c.ſi quis uos. Item in cauſa dubitabili,quæ niſi in concilio expediri nō poteſt.ut 17.diſt.c.multis. Item in cauſa criminali epiſcopi, cum uideatur epiſcopus in cauſa depoſitionis eſſe. ut 3. q. 6.c. multum & c. quamuis. Nam cauſa criminalis epiſcopi audiri poteſt ab alijs. ut 3. q.7.c.1.& 2.& 5.q.4.c. 1. & abſolui. ut 6. q.4.per totum.ſed non condemnari. ut 3. q.4.c.duodecim. Item per recuſationem. ut ſ.de offi.deleg. c.ſuſpicionis. ī. de app. c.cum ſpecialis.& c.2.ī.eo.ti.c.ſi quis contra aliquem.& c.licet. Item per compromiſſum.ut ſ.de arbi.per totum. Nunc reſtat uidere an clericus poſſit renunciare foro. Et eſt certū quod nō pōt renūciare foro eccleſiaſtico, ut adeat ſeculare ī. eo. c.ſi diligēti.11.q.1.c.inolita.& c. placuit. Nam hoc ius inductum eſt in fauorem totius collegij, & ſic tanquam iuri publico renunciari nō poteſt,ut ff.de pactis. l. ius publicum,ī.de ſent. excomm.c.contingit. Sed hoc recipit multa contraria. ut C.de pact.l.ſi quis in conſcribendo. 7. q. 1.c.ꝙ periculoſum.ff.de edil.edi.l.quæritur.§.ſi uenditor.ī.de priuil.c.ſi de terra. & c.accedentibus.ī.de regula.c.ad apoſtolicam. ff.de pact.l.paciſci.ff.de mino.l.ſi iudex.ff. de ferijs.l.1.ff. a quib.appel.non licet. l. 1.C.de temp.appel.l.ult.in ſi. de renunc. per totum. per hæc omnia colligitur, ꝙ

10 quis poteſt renunciare iuri ſuo. † Ad quę omnia reſpondeo,iuri introducto in fauorem alicuius renunciari poteſt; in fauorē omnium introducto, non pōt renunciari. Vel aliàs iuri fauorabili tantum renunciari poteſt;fauorabili,& odioſo non pōt; hoc autem ius inductum eſt in fauorem clericorū & in odium laicorum,qui opidò infeſti ſunt clericis ut 2.q.7.c.laicos. Et ſimile aliud,quia auxilio Velleyani renunciatur. ut ff. ad Velleyanum. l. ult. C. quī mulier tute.offi.fun.poteſt, auth. mater. Sed ſecus in Macedoniano. Vnde poſt ſnīam datur exceptio ex Macedoniano. ut ff.ad Maced.l.tamē ſiue. Et eſt diuerſitatis ratio.quia Velleianum eſt fauorabile tantum,id eſt, in fauorem mulierum inductum. Sed Macedonianum in fauorem filiorumfamilias, & in odium creditorū. ff.de condit.indebit. l. qui exceptionem.

11 † Vel ideò clericus non poteſt renunciare foro,quia ex hoc præiudicaretur epiſcopo.ut 11.q.1.c.clericum.3.q. 6.c.nō liceat. A quo enim ordinem & iudicium recipere debet.ut 9.q.2.c.nullus primas. Iudicium

dicium inquàm manifeſtum & ſecretum. ut de pœni.diſt.6.c.placuit.j. de pœni. & remiſ.c.omnis.Præterea ſi iuri fori clerici renunciare poſſent, iam clerici unius epiſcopatus poſſent ſibi conſtituere iudicem in alio epiſcopatu. ff. de iudic. l. i. Et eodem modo clericus non poteſt renunciare priuilegio, quod toti collegio indulgetur,ut 17. q.4. c.ſi quis ſuadente. Nam & ſi actionem iniuriarum ſibi competentem clericus remittere poſſit.ut 23.q.4.c.ſi is qui.& c.ſi illic iniuriã, tamen factam ordini abolere non poteſt, & ideo excõmunicatio durat.ut j. de ſent.excom.c.contigit. Quidã tamen dicunt ꝙ clericus,etſi foro clericali renunciare nõ poſſet expreſſè, tacitè tamen poteſt.ut ff.de procur. l. filiusfamilias.§.ueterani.& C.de iur.calum.l.2. quod non pu-

12 to uerum. ¶ † Dubitari autem conſueuit de clericis exiſtentibus in ſcolis qui forũ adeunt poteſtatis uel iuſticiarij ciuitatis, in qua ſtudiũ uiget, cum ſit laicus & hoc fiet ex priuilegio Frederici indulto ſcolaribus in illa conſtitutione quæ incipit. habita. Reſpondeo, illud locum haberi in ſcolaribus laicis,qui ex priuilegio habent optionem an uelint conueniri coram epiſcopo,uel coram poteſtate, uel magiſtro. Vel habet locũ in ſcolaribus clericis, qui ibi proprium non habent epiſcopum.Vnde ſcolares clerici & ciues non habent illam electionem,ut poterint eligere poteſtatem ſeu iuſticiarium ciuitatis,uel magiſtrum,uel epiſcopum;imò præciſè ab epiſcopo debent iudicari & ab ipſo ordinari, ut dictum eſt,nec locum habet electio

13 de qua dixi.¶ Et nota † ꝙ quæſtio feudalis agitanda eſt coram dño feudi,ut j.eo. ti.c.uerum. Quod intelligo uerum,cũ agitur inter duos uaſallos, nec reuocatur in dubium, quin res ſit feudalis illa de qua agitur; ſed ubi dubitatur quis ſit uaſallus,& ad quem pertineat iure feudi,tunc quia intereſt domini feudi quis ſit eius uaſallus,& ad eum cognitio ſpectat,& ſic intelligo illam decre. uerum. & c. ex tenore.& ſ.tit.proxi.c.cæterum,& j.eo. tit.c. ex tranſmiſſa. Sic loquitur conſtitutio de feudis.§.præterea.ſ.tit.prox.c.nouit.Sed ſi quæſtio ſit inter dominum feudi & uaſallũ, an uaſallus debeat feudum perdere uel habere,per patres curiæ hæc quæſtio finietur. Si uerò quis ſe aſſerat dñm feudi,& petat in dominum recognoſci, poſſeſſor autem negat illum dominum, hæc quæſtio coram ordinario loci, nõ coram illo,qui ſe dñm feudi contendit, agitãda eſt,ne in ſua cauſa ſit iudex. ut C.ne quis in ſua cauſa iudicet. Sed ſi inter duos uaſallos agatur,non de iure rei; ſed de iure poſſeſſionis,ut pote,quis, aut ad quem ueniat poſſidentem, tunc coram ordinario loci,uel delegato tractanda eſt hæc quæſtio,non coram domino feudi; & ſic lo-

14 quitur decre. j.eo.c.ex parte. ¶ Item † per priuilegium eximitur quis à foro ut ſuperius dixi,& probatur.16.q.1. c.frater.j.de priuil.c.cum capella.ff.de accuſ.mu.l.penul.§.ſi poſt.ff.de excu.tu. l. ſi ſpadonem. §.ſcire.& de aliment.& ciba. lega.l.is cui. Quod intelligo niſi priuilegiatus ſit in priuilegio ſuo præuentus ſaltem per citationem.ut j.eo.ti.c.propoſuiſti.ff.de iudi. l.ſi quis poſtea. Sed uidetur ꝙ etſi priuilegium locum non habeat in præcedentibus,locum tamen obtinet in ſequentib. ut ff.de uſur.l.cum quidam.§. fiſcus. C.de temp.in integ. reſti.l.ea quę,& auth.ſi minor.Sed leges illæ locũ habent in rebus diuiſibilibus,non in iuriſdictione quę perpetuatur per citationem.ut ſ.de offi. deleg.c.gratum,unde ibi iudicium accipere debet ubi cæptum eſt.ff.de iudi.l.ubi.¶ In

15 ſumma † notandum eſt, ꝙ clericus foro eccleſiaſtico renunciare non poteſt, & adire ſecularem; ut dictum eſt ſ. Sed poteſt renunciare proprio,& adire alium eccleſiaſticum uoluntate ſui ordinarij acce-

16 dente,ut j.eod. c.ſignificaſti. † Vnde tria requiruntur ad hoc ut clericus non ſuum iudicem facere poſſit ſuum, ſ.ut cõſentiat in alium habentem ordinariam iuriſdictionem; delegata enim iuriſdictio non extenditur ad alias perſonas,quã in reſcripto commiſſionis continẽtur,ut ſ. de offi. deleg.c.cum olim abbas.& c.P.& G.præterquàm in ſpecialibus caſibus ut de hac materia nota.ſ. de off.deleg.§.caſualiter. & §.prorogatur. Item ut conſentiat in perſonam eccleſiaſticam.ut j.e.ti.c.ſi diligenti. & c.ſignificaſti;aliter nihil agitur.ut ſ. titul.

ti.& c ſignificaſti;aliter nihil agitur,ut ſ.
tit.prox. c. at ſi clerici. Item oportet ut
diœceſani uoluntas accedat,ut in d. c.ſi-
gnificaſti.& 11.q.1. c. clericum nullus.&
3.q.6.c.non liceat,Et ſecundùm hoc non
obſtant iura illa, quæ dicunt aliquẽ poſ-
ſe ſubijcere iuriſdictioni illius,qui habet
ordinariam,ut ff.de iudi.l.j.& l. priuato
rum. Quia illa in clericis locum non ha
bent,ut dictum eſt. Et eodem modo non
obſtat arg.a contrario ſenſu. 3.q.6.c.pul-
ſatus.Item non ob.2.q. 5. c. mandaſtis.&
c.auditũ. Nam illud facit papa ex nimia
humilitate, nec habet ſuperiorem cuius
conſenſum requirat arg.ſ.de elec.c.licet.
17 ¶ † Item quod dixi ſ. de domicilio, ſic
intellige, quia ibi intelligit clericus do-
micilium habere, ubi larem ſibi conſti-
tuit;nõ ubi eccleſiã habet, uel beneficiũ,
ut ſ.de reſcr.c.dilectus ĩ.eo.ti. c.poſtula
ſti. Vnde ſi contingat clericum delinquo
re ubi domicilium habet, ibi punietur;
ſed ſi crimen exigit priuationem a bene
ficio,pronunciabitur a iudice domicilij,
mandabitur autem executioni ſententia
a iudice loci,in quo beneficium uel eccle
ſia conſiſtit,ut in d. capitu. poſtulaſti.&
ff. de re iudica. l. a diuo Pio. §. 1. Sed ſi
alibi quàm ubi domicilium habet, delin
quat;tunc diſtinguitur inter graue deli-
ctum & leue, ut ſi grauiter deliquerit,
tũc iudex loci in quo deliquitur,puniet.
ut ff.de re mili.l. deſertorem. in princ.&
adeò ut ſi aliò ſe contulerit delinquens,
remittatur ad illum,ut in Auth. ut nulli
iudi.§.ſi uerò quis comprehenſorum.col.
9. Et hoc prætextu remiſit Chriſtum ad
18 Herodem Pylatus. ¶Item † remittitur
quis honoris cauſa, ut cum miles delin-
quens remittitur ad magiſtrum militum,
ſub quo deliquit.ut ff. de cuſto. & exhi.
reorum.l.de militibus.Et hoc uerum eſt,
cum miles leue delictum commiſit.ff.eo.
tit.l.non dubium eſt,ſecus ſi graue, ut ff.
de accuſa.l.ult.

SVMARIVM

1 *Libellus quid ſit, & quotuplex.*
Libellus quis porrigere debet:
2 *Libellus an in omnibus cauſis requiratur.*
3 *Libellus conuẽtionalis quid cõtinere debeat.*
4 *Actio an ſit exprimenda in libello.*
5 *Reus ab inſtantia iudicij abſoluitur, ſi actio inepta proponitur.*
6 *Iudicium uniuerſale quid ſit, & quid generale.*
7 *Libelli effectus:*
8 *Libellus accuſatoris reuocari poteſt.*
9 *Libellus diem dari libelli continere debet.*
10 *Libellus accuſationis qualiter debeat concipi.*
11 *Reſcriptum in citatorijs literis inſertum, quo ad inducias denegandas,pro libello habetur.*

¶DE LIBELLI OBLATIONE. Rubrica.

QVia rei ad iudicia uocati, ſolent
poſtulare libellos, ut ſciant qđ
petatur,& qualiter & ſuper quo
debeant rñdere; ideo poſt tra-
ctatus de iudicijs, & de foro competenti,
ſubijcitur hic rubrica de libelli oblatio
ne. ¶Videamus igitur;Quid ſit libellus;
Quis libellum porrigere debeat;in Qui
bus cauſis locũ habeat libelli porrectio;
Quæ in libello debeant contineri; Et de
1 libellorum effectu. ¶Libellus † eſt paruus
liber, id eſt, modica ſcriptura. Et eſt du-
plex libellus, conuentionalis, & accuſa-
tionis. Primus in ciuilibus, ſecundus in
criminalibus locum habet. ¶ Libellum
autem porrigit actor, ut 3.q.3.c.induciæ.
§.ſpatiũ.& §. libellum. Porrigit inquam,
& offert reo,ut in d.§.ſpatium, & auth.of
feratur.C.de lit.cont.porrectus transfer-
tur in acta, ut inf. de proba.cap.quoniam
2 contra falſam. ¶Libellus exigitur † in om
ni cauſa, in qua ordinariè agitur; niſi in
quatuor caſibus. Primus eſt, cum cauſa
uel lis ſit breuiſſima, & maximè uilium
rerũ ſeu perſonarũ,ut C.de ſen.ex breui
reci.auth.niſi. Secũdus,cùm epſ cognoſcit
inter ſuos familiares, ut in d.auth. & 11.
q.1.c.ſi quis cũ clerico. Tertius,cũ hoc ſit
ex cõſenſu partiũ, ut C.de priui.ſchola.l.
quoties,in fi.lib.12.Quartus,cùm rector
prouinciæ infra quinquaginta dies cõue-
nit,ut in Auth.ut iudi.ſine quoquo ſuffr.
arg.§.neceſſitatem,colla.2. ¶Ideò autem
dixi,quãdo ordinariè agitur;ſecus erit,ut
in cauſa denunciationis, & inquiſitionis;

quàmuis in cauſa inquiſitionis capitula ſint edenda, uel potius exponenda de qui bus fuerit inquirendum, ut ĩ. de accuſ.c. qualiter & qñ.§.debet igitur. Aliàs autẽ generaliter libellus dandus eſt, ſiue in ci uilibus, ut ĩ.co.c.1. ſiue in criminalibus, ut 2.q.8.c.fi.§.libellorũ.

3 ¶ †In libello cõuentionali debent contineri hæc. Nomẽ actoris, nomen rei, & nomen iudicis corã quo agitur. Item res quę petitur, ut ĩ.eo. tit.c.2.ĩ.de appel.c. ſignificantibus. Cum enim libellus ad hoc detur, ut reus deliberet, cedat an contendat, ut 3.q.3.c.induciæ.§. offeratur, quomodo poterit deliberare niſi res, quę petitur, exprimatur? Item quomodo ſcire poteſt reus, an poſſideat uel nõ poſſideat rem quæ petitur? & periculoſum eſt ſubire defenſionẽ eius rei, quam forte non poſſidet. ut ff.de rei uendica.l.is qui, propterea res exprimenda eſt, & indicia rei, ut ff.de rei uend.l.in rem; & ſi res quæ petitur ſit immobilis, exprimi debent confines, ut ff. de actio. empt. & uen.l.Titius.§.ult. & d.l.ſi in rẽ. §.ulti. Item ſpecies, & pondus exprimi debent, ut ff.depoſi. l.1.§. ſi quis argentum. Cauſa etiã exprimi debet, ut C.de adop. l.3. C. de edic.di.Adri. tol.l.ult.

4 ¶ †Sed an actio ſit edẽda dubitatur. Et uidetur quod non, ut ſupra.de iudi.c.dilecti. Nam in iudicijs eccleſiaſticis non eſt rigor huiuſmodi obſeruandus, ut infra.de dolo.& cont.c.1. Sed contra, inf.tit.proxi. cap.1. inf.depo.c.grauis.ſ.de iudi.c.examinata. 11.q.1.c.experientiæ. Ad quod ſic diſtinguo. Actio aliquando ſignificat formulã uerborum, ut ff.de furt.l.ſi ſeruus nauem, ut cum dicitur, ago contra talem ad decem actione ex empto, uel certi condictione de mutuo; tales actiones, ideſt, formulæ uerborum ſublatæ ſunt ſecundum utrunque ius, canonicum, & ciuile, ut in d.c. dilecti. & C. de formulis & impetra. ſubla.l. uni. Aliquando ſignificat cauſam agendi, ut cum dico, peto decem à tali, quia uendidi ei librum, uel quia ei mutuaui & ſecundùm hoc actio ſiue cauſa agendi uel petendi proponenda eſt in iudicio tam eccleſiaſtico, quàm ſeculari. Aliquando tamen cauſa petendi exprimenda non eſt, ut cum agitur rei uendicatione. Nam ſi aliquis petat rem iure dominij uel quaſi, non habet neceſſe dicere cauſam dominij, arg.ff.de excep. rei iudi.l.ſi mater.§.1.& 2. Itẽ modus agendi eſt exprimendus, ut cum ex eadem forma uerborum plures modi agendi reſultant, & ideò exprimendum eſt ad qd agatur, uerbi gratia, ut cũ peto rem mihi furtim ſubtractã, dubitari poteſt an aga tur actione ad exhibendum, uel rei uendicatione, uel condictione furtiua, uel actione furti? His enim omnibus actionibus agitur, pro re furtiua. Et in his omnibus actionibus ſatis cõpetunt illa uerba. Peto rem talem mihi ſubtractam, ſed diuerſi ſunt modi, & diuerſos ſortiuntur effectus, ut ff.de condi.fur.l. ſi pro fure. §. 1.& 2. & l.in re furtiua.& ff.de rei uen.l. item ſi uerberatum. §.ulti. Item ſi ago ſic, ago contra talem, qui arbores mihi incidit; dubitari poteſt an agatur ex illo edicto arborum furtim cæſarum, an ex lege Aquilia: Et ideò iudex qui curare debet certam ferre ſententiam, ut inſtit. de accuſ.§. curare, petere debet exprimi quomodo, & ad quid agatur. Aliquando ſignificat ius agendi uel petendi, ut inſt. de act. in prin. Et ſecundum hoc dicitur, Nemo ſine actione experitur, ut ff.de admi. tu.l.quotiens.§.1. & ff.de nego.geſt.l. ſi pupilli.§.uideamus.

5 †Vnũ tamen omitto ꝙ ſi actio, idest, formula uerborum ꝑponatur & inepta, reus abſoluitur ab inſtantia iudicij, ut ſuprà.de iudi.c.examinata, & ff. ſi menſor fal.mo. dixe.l.1.§.2. Et quæ ſuperius dicta ſunt, locum habẽt ſecundùm utrunque ius, canonicum, & ciuile. Omnia igitur certa debet facere is, qui libellum pręſentat; quia non licet ei uagari cum diſcrimine alieno, ut ff.de iniur.l.prætor edixit.in prin. Et ſi hæc, quæ ſuperius dicta ſunt, fuerint ab actore ſeruata, ſaluum eſt reo beneficium deliberationis. Et notandum ꝙ in uniuerſalibus iudicijs res exprimi non debent in libello, neq; in ſententia; ſed in executione ſic, ut ff.de peti.hæred.l.4. & l.ſi quo tempore, & ff.ſi pars hære. peta.l.1.§.ult. Et hoc idem obſeruandum puto, cum petitur eccleſia cum iuribus & pertinentiis ſuis, ut ĩ. de reſti. ſpo.c.cum ad ſedem. in prin.

prin. Et cum petitur præbenda cum ple-
nitudine iuris & honoris canonici, ut ĩ.
de conceſ.præben. c.propoſuit.in fi.Nam
in talibus etſi pertinentia iura, & hono-
res in libello, & in ſententia non ueniāt
exprimenda; in executione tamẽ ex-
primi oportet. Nam aliàs executor ſen-
tentiam in illis nō exequetur, niſi uictor
probauerit, illa in quibus executionem
fieri poſtulat, eſſe de pertinentiis & de iu
ribus rei in libello petitæ; ut in petitione
hæreditatis dictum eſt; ſi tamen actor in
libello, uel reus in excipiendo hæc uolun
tariè duxerit exprimenda, exprimuntur
& in ſententia, ut ſupra, de offic. ordi. c.
conquerente ĩ.de præſcr. c.auditis, & ca.
6 cum olim. †Sunt autem uniuerſalia iudi
cia hæc, petitio hæreditatis, familiæ er-
ciſcundæ, actio ex teſtamento cum uni-
uerſum petitur. Et ſimilitudinariè idem
poteſt dici in præmiſſis petitionibus, &
cum ius epiſcopale, uel archidiaconale
uendicatur. Sunt & generalia iudicia ut
cum agitur actione tutelæ, mandati, ꝓ
ſocio, & in talibus ac conſimilibus non
ſunt res exprimendæ in libello; ſed in iu
dicio & in ſententia, ut C.de iudi.l.licet.
7 ¶Effectus † libelli eſt facere rem litigio-
ſam, ut C.de litigio.auth.litigioſa res eſt,
& in auth.de litigio.§.1.colla.8.& ſecun-
dùm hoc intelligo ĩ. ut lite penden.c.ec-
cleſia.& 11.q.1.c.quia res in litigio.¶Itẽ
perpetuat actiones annales, ut eſt actio
iniuriarum, ut C. quan.libel.princ.da.li.
con.fa.l.1.& 2. Item interruptionem pręſcriptionis inducit; Et in tantum hoc ue-
rum eſt, ut ſi quis in libello aliquem ſibi
obnoxium dixerit, etſi libellus nullam
cauſam contineat, uel fortè cōtineat unā
ſolam omnium actionum, uel obligatio-
num perſonalium, uidetur interruptio fa
cta, ut C. de annali except.l.ſi ex multis.
¶Sed oppones, talis libellus ſic generali-
ter conceptus, & ſine cauſæ expreſſione
recipiendus non eſt, unde tanquam ine-
ptus nihil debet penitus operari. Reſpon
deo, hoc non ſequitur. Nam & circa libel-
lum ſola executoris conuentio interru-
ptionem inducit, ut C.de pręſc.30.anno.
l.ſicut in rem. Leuiter aũt fit interruptio
in odium præſcriptionis, ut innuit eadẽ.l.
ſi ex multis.in fin. ¶Item libellus obligat
porrigentem, cauſam ad finem perduce-
re, ut C.qũo, & quan. iud.auth.qui ſemel.
Aliquando tamen licet porrigenti recu-
perare libellum, ne iuſtæ pœnitudinis hu
manitas amputetur, ut 2.q.6.c.ei qui ap-
pellat.§.ſi quis libellos, & C.de appel.l.ſi
quis libellos. Quod intelligo, cum nihil
incōmodi adhuc ſenſerit aduerſarius, ut
ff.de condi. cauſa dā.l. ſi ideo pecuniam,
aliàs nō liceret ei pœnitere cum alterius
captione, ut ff.de interr. act.l.de ætate.§.
8 ult.& arg.ff.de reg.iur.l.nemo.†Sed & li-
bellus accuſatoris pōt reuocari. ut 2.q.3.
c. ſi quem pœnituerit. & c. ſi quis iratus.
Et poſt libelli oblationẽ licet deſiſtere ſi
ne pœna, ut ff.ad Turpil.l.quæſitum.& ff.
de in ius uoc.l.libertus. Tenebitur tamẽ
iniuriarum, eo ꝙ dato libello infamauit
illũ, cui libellum porrexit, ut ff.de iniur.
l.item apud Labeonem.§.ſi quis libello.
Quod uerum eſt, niſi inſcriptio ſit ſecu-
ta libelli porrectionem, tunc enim non
poſſet accuſatorem pœnitere, niſi ex cau
ſa, ut C.de aboli.l.2.& 2.q.3.c. Paulum,
& petere abolitionẽ dummodo reus non
ſit paſſus aliquam iniuriam carceris ſeu
uinculorum, ut C.de abolit.l.fallaciter.
Et ſecundùm hoc intelligo de accuſa. c.li
9 cet. ¶ Et nota † ꝙ in libello cōtinebitur
dies dati libelli, ut d. auth. offeratur, in
uerſ. ꝙ non modo ex ipſius reſponſione,
ſed ex libelli manifeſtetur ſubſcriptione.
10 †Sed ſi ſit libellus accuſationis, contine-
bitur in eo nomen iudicis corā quo agi-
tur, accuſatoris, & rei, crimen de quo agi-
tur, & quandoq; perſona cum qua crimen
dicitur eſſe cōmiſſum. & locus in quo. Itẽ
dies inſtitutæ accuſationis, & ꝓfeſſio ac-
cuſatoris, ut 2.q.ul. c.fi.§. libellorũ. Diẽ
autem & horam commiſſi criminis accu
ſator inuitus comprehendere non tene-
tur, ſicut hæc omnia quibuſdam uerſibus
continentur. Conſule, menſe, die, coram
prætore profeſſus. Te deferre reum, cri-
men, loca, pone ſodalem. Et licèt hora
dies, non menſis prætereatur. ¶Item no-
ta ꝙ † pro libello habetur reſcriptum in
citatorijs literis inſertũ, quo ad inducias
denegandas, ut ĩ.de dilationibus.c.præ-
terea, & hoc plenius ibi dicam.

SVMMARIVM.

1 *Reconuentio apud quem, & quando fieri debeat. & nu. 2. & 3.*

3 *Reus non reconueniens cogruo tēpore an ſaluam habeat quæſtionem in alio iudicio.*

4 *Reconuentio quando ceſſet, & coram quo iudice fiat & nu. 5.*

5 *Reconuenienti nolens reſpondere quando puniatur.*

6 *Conueniens aliquem una actione, an poſsit reconueniri pluribus.*

¶DE MVTVIS PETITIONIBUS. Rub.

Dictum eſt ſupra de libel. oblatio. ſed quia plerunque ab utraq; parte porriguntur libelli, & mutuæ fiunt hinc inde petitiones; ideo ſubijcitur hic rubr.de mu. pe.¶Videamus igitur Apud quem fieri debeant; Quando; & in Quibus caſibus locum habeat reconuentio; & in Quibus ceſſet. Et quæ ſit pœna actoris nolentis reſpondere libello recōuentionis, uel mutuæ petitionis.¶Recon
1 uentio †fieri debet apud eundem iudicē, apud quem fit & conuentio, ut infra eod. tit. c.1.& 2.3.q.8.c.1.C.de ſent. & interloc.om.iud.l.cum Papinianus, & auth. & conſequenter. Et ſi ſic in idem iudicium iſtæ duæ quæſtiones mutuæ concurrant, uiciſſim tractandæ ſunt, & eadem ſententia terminandæ. Si uerò non concurrāt, ſed una prior, & alia poſterior proponatur; tunc locū habet regula illa, qui prius appellat, prius agat, ut inf de ord.cogni. c.cum dilectus, & ff. de iudi.l. qui prior. Sed quamuis dixerim, ꝙ ubi concurrunt duæ mutuæ petitiones, uiciſſim tradēdæ ſint; tamen is, qui primò ad iudicium ꝓclamat, prior erit in omnibus, ut prius fiat conteſtatio litis in cauſa ſua, prius de calumnia ſua iuretur, prius recipiantur probationes, prius in ea ſentētia concipiatur, & recitetur. Nec obſtat quod dictum eſt, ꝙ eadem ſententia terminetur; quia ueræ duæ ſunt ſententię, quæ feruntur circa duas quæſtiones ſeſe minimè contingentes; ſed etſi ſe contingerent, ut cum agitur petitorio & poſſeſſorio à diuerſis partibus etiam circa eandem rē; & adhuc dico fore duas ſententias, quæ feruntur, ut j. de cauſa poſſeſ. & prop.ca. cum eccleſia. Dicuntur autem una & eadem ſententia, quo ad contextum prolationis, quia unico contextu ambæ feruntur, ſicut plures ſtipulationes reſpectu plurium rerum, dicuntur una & eadem ſtipulatio quo ad conceptum uerborum, ut ff de uerb.oblig.l.ſi ſtichum.§.ſtipulatio. & ff.de dona.cauſa mor.l.ſenatus cenſuit.§.ult. unde ſi iudex pronunciaret in cauſa conuentionis, & differret pronunciare in cauſa reconuentionis, grauaret partem quæ reconuenit, & poſſet ab eo iuſtè appellari, ut ff. quæ ſent. ſine app. re.l.j.§.ul. Debet† autem fieri reconuentio ſtatim ut dicit.d. auth. & conſequenter.ſ.in ipſa lit.conteſt. ſiue parum ante, uel poſt; quia quæ incontinenti fiunt, ineſſe uidentur, ut ff. ſi cer.pet.l.lecta.& C. de pact.l. petens. Vel dici poteſt ut omnino neceſſe ſit fieri reconuentionem a principio, & ante litis conteſtationem, ſi reus credat actorem in aliquo ſibi fore obnoxiū, propter uerba quæ ſunt in corpore Auctenticorum.de executorib.colla. 7.§. illud. Non enim ibi dicitur ſtatim, ſed ſic; non apud alium, ſed apud eū mox à principio liceat conuenire. Sed utrunq; approbo, ut reus poſſit reconuenire actorem ſiue à principio cum actor libellum porrigit, ſiue uſq; ad litē cōteſt. & parum poſt, arg.C.de procu.l.nihil intereſt, & quia principium cauſæ dicitur conteſtatio.ut C.de iureiur.prop.calum. l.2. ¶Sed hoc eſt ſciendum, quandocūq; libellus reconuentionis porrigetur uſq; ad lit.conteſt.& parum poſt, ut dictū eſt; reus tamen neceſſe habet reſpondere ad libellum reconuentionis lite conteſta.in cauſa conuentionis, ut j.eo.tit.c.2. ¶Sed quid ſi conueniam te ad. 10.& tu reconuenias me ad æquum, ego iterum reconueniam te ad bouem; nunquid admittar in ea ultima reconuentione? Nā quodam modo uideor te recōuenire reſpectu tuæ præcedentis reconuentionis, quæ poteſt dici conuentio reſpectu ſubſequentis; ſicut & relator dicitur delator, ut C. de rebus credi. & iureiu.l.generaliter. Et pu-

tó non eſſe admittendam, ne ſic tuæ pe-
titiones in infinitum procedant. Sed fa-
teor ꝙ ego a principio potui uno l.bello
te conuenire ſuper. 10. & ſuper boue, &
ſuper omnibus perſonalibus actionibus,
ut ff.quib.reb.ad eund. iud.ea.l.1.& 2.&
ſupra de reſcriptis. c. ult. ¶ Vnum tamen
3 †non omitto, ꝙ ſi reus non reconueniat
congruo tempore,ſalua eſt ei quæſtio in
alio iudicio. ut in d.§.illud. Auth.de exe
cut. Et quod ſuperius dixi in duabus qõ-
nibus locum habere regulam illam.Qui
prior appellat, prius obtinet &c. cum
utraq; qõ eſt ciuilis,& neutra præiudicia
lis. Itẽ cum utraque eſt criminalis,& neu
tra maior. Item cum prima maior eſt, q̃
ſecunda. Sed & ſi ſecunda ſit maior, ad-
huc obtinet regula; ſi tamen accuſati no-
men uolentis accuſare accuſatorem,rece
ptum fuerit inter noīa reorum. Nã tunc
prætextu maioris criminis obiecti nõ dif
fertur accuſatio prioris. Ita & ſi quæuis
alia exceptio ꝓponatur, ut ff.ad leg.Iul.
de adulte.l.ſi maritus. §. præſcriptiones.
Fallit aũt regula cũ utraque querela eſt
ciuilis, & ſecũda præiudicialis;quia de li
bertate, uel filiatione,ut inſti.de actio.§.
pręiudiciales.ff.de libe.cã.l.ordinaria.C.
ad le.Iul.de adult.l.quoniã. & de ord.co
gni.l.j & l.cũ hic ſtatus.Itẽ fallit cũ ſecũ-
da eſt criminalis, & prima ciuilis,ſed nõ
præiudicialis, ut C.de ord.iud.l.ult.3.q.
11.c.prius eſt.§.aliqñ. Itẽ fallit cũ utraq;
eſt criminalis. ſed ſecunda maior. ut d.c.
prius eſt. & C.qui accu.non poſ.l.j. Item
fallit cũ utraque eſt par,ſed tamẽ accuſa
tus uult proſequi ſuã iniuriã uel ſuorum,
ut ea.cã & q.c.negãda.& C.qui accuſ. nõ
poſſ. l.negãda. Si uerò reus aliquã actori
qõnẽ obijcit, ut nõ ab eo aliquid petat,
ſed ut abſoluatur ab impetitione ipſius,
ſemper eſt de exceptione cognoſcendum
fundata primò intentione actoris, ut C.
de proba.l.exceptum.& de excep.l.ſi qui
dã.j.de ord.cogni.c.1. & ſ. de renũcia.c.
ſuper hæc. C.de præſcr. long.temp.l.em-
4 ptor. ¶ Ceſſat †aũt recõuentio in actione
priuilegiata, ut in qõne reſtitutoria q̃ de
dignantis naturæ eſt,nec cõpatitur diſſi-
milẽ qõnẽ,ut j.de ord.cogni.c.ſuper ſpo-
liatione. Ceſſat & in præiudicialibus, q̃
ẽt ſecundo loco propoſitæ reijciunt alias
qõnes,ut ſuperius dictũ eſt.Ceſſat ubi pri
mò proponitur criminalis,ut in pręalleg.
l.prius eſt. Ceſſat in excõicato, qui cõue
niri põt,non conuenire, ut j.de excep.c.
cum inter. Ceſſat coram arbitro,ut ſ.de
5 arbi.c.cum dilectus. Et nota †ꝙ præmiſ-
ſa locum habent tã corã ordinario,q̃ co-
ram delegato. Nam & delegatus in cauſa
conuentionis, & de recõuentione cogno
ſcere poteſt,ut j.eod.titu. c.prudentiam.
¶ Pœna nolentis reſpondere recõuenien
ti eſt ſm quoſdam,ut conuenienti non re
ſpondeatur, uel præciſè compellẽdus eſt
reſpondere, ut j.eod.tit.c.1. ¶ In ſumma
6 notandum† eſt,ꝙ ſi conueniam te una a-
ctione, tu poteris me reconuenire pluri-
bus, ut ff. de procurat.l.omnium. Item ſi
conueniam te in decem, tu poteris me re
conuenire in quantitate maiori,ut ff. de
iuriſdi. omn.iudic.l. ſi idem cum eodem.
Et hæc omnia locũ habent cum duo unus
contra alium, agere uolunt. Vbi autem
duo plures ue, & ex diuerſis cauſis con-
tra aliquem coram ordinario agere uo-
lunt, & diuerſis temporibus ueniant,tũc
locum habet regula, qui prior appellat,
prius agat, ut ff.de iudic.l.qui prior. Si
uerò ſimul ueniant & concurrant, tunc
aut agere uolunt ciuiliter, aut crimina-
liter. Si ciuiliter, tunc iudex eliget quẽ
uelit, ut gratificationi ſit locus,ſicut ali-
ter ff. de religi. & ſump. fu.l.ultima. & j.
de iure patrona. cap.cum aduocatus. Si
autem criminaliter, iudex debet eligere
magis idoneum,ut ff.de accuſ.l.ſi plures.
Nec obſtat inſ. de accuſ.c.licet. Nam &
ſi plures ibi detuliſſent à principio, tan-
dem nec unus apparuit. Sed & ſi plures
apparuiſſent, unus eligendus fuiſſet, ut
ſuperius dictum eſt.

SVMMARIVM.

1 *Litis conteſtatio quid ſit, & qualiter fiat, & nu. 2. & 3.*

3 *Plura ſi in libello ponuntur ad omnia reſpondendum eſt, ut ſit plena litis conteſtatio.*

4 *Litis conteſtatio quid operetur.*

¶ DE

¶ DE LITIS CONTESTATIO. Rubrica.

Poſt libelli oblationē & poſt mutuas petitiones, ſequi debet litis cōteſtatio; & ideò poſt tractatus illos ſubijcitur hic rubrica de litis conteſta. ¶ Videamus igitur, Quid ſit litis cōteſta. Qualiter fiat; & Quid operetur. ¶ Eſt aūt
1 † litis conteſtatio hincinde apud iudicē negocij principalis facta narratio ꝑ principales perſonas, non per aduocatos; niſi forte principales adeò fuerint indiſcreti, ut eorum defectus per alios de licentia iudicis ſuppleatur, ut ſupra de iudi. c. paſtoralis. Sic & ſi fiat interrogatio de facto, principalis debet reſpondere, ut ff. de interro. ac. l. ſi ſine, quod locum habet in omnibus interrogationibus, quæ fiunt ante lit. conteſt. ut ĩ. de dolo & contu. c. prout & ff. de interr. act. l. 1. locum habet & in poſitionibus, quæ fiunt poſt litis conteſt. quia probationum loco ſuccedunt, ut no. ſ. de iudi. §. partibus. per eas autem nō fit conteſtatio, ut hic & ſupra de elec. c. dudum. Item locū habet, ſi iudex æquitate motus interroget ſuper facto, quod fieri poteſt ante lit. conteſta. & poſt uſque ad ſententiam. ut. ff. de interr. act. l. ubicū que. In his ergo, in quibus de facto quæritur, principalis reſpondeat ſi ætatem habeat ut de con. diſ. 4. c. cum pro paruulis. ſic & principalis per ſeipſum præſtat iuramētum de calumnia, ut C. de iura. cal. auth. principales. Idem eſt in iuramento de ueritate dicenda. Eſt ratio in his omnibus, quia principalis perſona melius nouit factum, quàm aduocatus; & ideo ipſe, non aduocatus, de facto reſpondet, ut ff. de procu. l. ſi actor. & C. eo. ti. l. ul. Hoc autem fallit in quibuſdam caſibus ſ. de iud. c. paſtoralis. ut dictum eſt. ff. de procur. l. non ſolum. 1. reſpon. Fallit in pupillo, qui per alium reſpondet. C. de iura. cal. l. 2. §. quod obſeruari. C. de autho. præſtā. l. clarum. Fallit in uniuerſitate, quæ iurat & reſpondet per alios, per quos municipiū regitur. ut ff. de cond. & dem. l. municipib. & ff. ad muni. l. municeps. Fallit ſupra de iudici. c. intelleximus 5. q. 3. c. quia epiſcopus. C. de procurato. l. penul. in Auth. ut ab illuſtribus. fallit. C. de cura. fu. l. ult.
2 ¶ Conteſtatio † litis facienda eſt poſt libellum profectum. Nam lit. conteſt. præter hoc indultum habita, pro nihilo eſt habenda. ut 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur. niſi ſit cauſa, in qua libellus non detur, uel de conſenſu partium remittatur ut no. ſupra de libel. obla. §. libellus. ¶ Sed quæritur, quare non ſit lit. conteſta. per poſitionem actoris, & reſponſionem rei; ſicut per libelli oblationem, & rei narrationem? lex enim imponenda eſt rebus, & non uerbis. ut C. de uſu. l. ultim. & C. communia de lega. l. 2. in fine. Ad quod reſpondeo, poſitiones inuentæ ſunt, non ad conteſtandum, ſed potius ad probandum & ad releuandum ab anguſtiis teſtium producendorum, ut aliàs no. ſupra de iudi. ¶ Sed opponitur ex eo quod legitur infra de dolo & contu. c. prout, ubi poſt reſponſionem proceditur ad diffinitiuam. Sed ibi agitur de reſpondente ad interrogationem, non ad poſitionē. Vel ibi non fuit facta lit. conteſt. ſed quaſi, ex illa reſpoſione. Vnde ibi dicitur utpote lite quæ ingeritur conteſtata. ꝙ autem ibi proceditur ad diffinitiuam, ſpeciale eſt in odium illius rei calumnioſi, qui totiēs ſubterfugerat iudicium. Et ſimile. C. quom. & quan. iu. auth. qui ſemel. ¶ Fit autem conteſtatio litis aliquando uera, aliquando non uera, ſed quaſi uera; ut per narrationem actoris & reſponſionem rei, intelligo contradictoriam. ut C. de iudi. l. rem non nouam. §. patroni. & ſic intelligo. C. eo. ti. l. uni. Fit & quaſi conteſtatio ſcilicet cum agitur actione reali, uocatur colonus uel inquilinus qui detinet nomine abſentis, uocatus nominat dominum, datur tempus ad denunciandum, non uenit in termino dato; tunc ex his omnibus que procedunt ſ. quia uocatur inquilinus uel colonus, quia auditur nominans dominum abſentem, & quia datur tempus ad denunciādum domino, & expectatus in termino non uenit, habetur lis quaſi conteſtata quantum ad interrumpendā longi temporis præſcriptionem, ut ĩ. tit. prox. c. quoniam frequenter. §. quòd ſi ſuper rebus, & C. ubi in rem actio. l. 2. ¶ Sed eſt ſciendum, quod ſi reus reſpondeat in iudicio

iudicio non ea mente,ut litem conteſte-
tur,uel ut in cauſam procedat,ſeu aucto-
ri reſiſtat; ſed iudici non ut iudici ſed ut
amico ſeu familiari negocij qualitatem
exponat,proteſtans id ſe facere ſine præ-
iudicio ſuo, & ſubſequenter proponat ali
quam dilatoriam exceptionem per quā
declinet iudicium, non intelligitur facta
litis conteſtatio eo quod ſit a reo narra-
tio,ſaluo iure ſuo. arg. pro hoc ff. quib.
mo. pig. uel hypo. ſol. l. ſi debitor.§.ſi in
uenditione.ff. de neg.geſt.l.Neſennius in
fi.ff.de reli.& ſump.fu. l. at ſi quis. §. La-
beo ait,ſupra quod metus cauſa.c. perla-
tum 31.q.2.c.Lotharius.ſupra de in inte.
reſtit.c.cum ueniſſet circa fi.licet ar.con-
trarium ſit ſupra de conſtit.c.cum M.fer-
rarien. & infra de appe.c.ſolicitudinem.
3 infra de teſti.c.præſentium. ¶Item † no-
ta,q ſi plura in libello ponantur, ad om-
nia reſpondendum eſt, ut ſit plena litis
conteſtatio.ar.ff.de appel. l. cum in una.
ff. de noui operis nuncia.l. de pupillo. §.
ſi plurium.2.q.3.c. Euphemium.§.notan-
dum,in uerb.ſi plura. infra de ſent.excō.
c.cum pro cauſa.& c.officij.Sed ſi reus ne
get omnia in libello contenta; uel ſi ſic
reſpondeat,ſicut in curia romana fieri cō
ſueuit,nego narrata ut narrantur,& dico
petita fieri non debere;puto, plenè fieri
lit.conteſtatio. quaſi ad omnia ſingulari-
ter ſit reſponſum.ar.ff.de uerb.obl.l. plu-
ribus.in prin.& l.titio.in fin. ¶Sed quid ſi
peto a te decem,& tu confitearis, nūquid
dicemus litem eſſe conteſtatam?Et uide-
tur q non, quia confitens non uidetur ſu
bire iudicium; ſed dandum eſt ei tempus
ad ſoluendum.ut ff.de lega.1.l. ſi domus.
§.in pecunia. ff. de iud. l.ſi debitori. & ff.
iudican.ſol.l.& iudicatum ſolui. Et pro-
pterea ſuperius dixi fieri conteſtationem
per narrationem actoris,& per reſponſio
nem rei contradictoriam.ut C. de iudi.l.
rem non nouam.§.patroni. ¶Sed contra,
poſt confeſſionem rei ſequi habet ſenten
tia.ut ff.de confeſ.l.1. Et ſecūdum hoc di-
citur,in confitentem nullę ſunt partes iu
dicis,ſcilicet,ad examinandum,diſcutien
dum,& pronunciandum.ut ff.ad l. acqui.
l.proinde.la 2.§ ult. Et puto q ſi quis ad
iudicium uocatus, non expectans ad li-
bellum de plano confiteatur ſe debere
quod petitur,non ſit lit. conteſta. nec ſe-
qui poteſt ſententia,ſed mandatum,ut ff.
quod metus cauſa.l.ul.Si uerò poſt libel-
lum porrectum reus confiteatur,& conte
ſtatio facta intelligitur, & ſentētia ſequi
4 poteſt,ut ſuperius dictum eſt. ¶Litis † cō
teſtatio multa operatur. Sed de multis
aliqua perſtringamus. Tollit dilatorias
exceptiones.ut 3.q.6.c.ſi quis epiſcoporū.
§.exceptio C.de prob.l.exceptionem.C.
de excep.l.ſi quidam.C.de proc.l.licet &
ff.de proc.l.Pompo.§.rati.& j̄. de ſent. &
re iud.c.inter monaſterium. C. de exce.
c.paſtoralis.niſi poſtmodum ad illius no-
titiam aliquid perueniat, qui proponit,
propter quod dilatoria exceptione uta-
tur ut d.c.paſtoralis.j̄.de teſti.c. præſen-
tium.& s̄.de offi. deleg.c.inſinuatione,&
j̄.qui ma.accu.poſ.c.conſuluit.¶Item trāſ
mittit cauſam ad hæredem ex delicto de
functi.ut C.ex delic.defun.l uni.Item li-
tis conteſta.hoc operatur, ut fructus poſt
litis conteſtationem percepti & expenſæ
factæ poſt litis conteſta. ualde contingāt
officium iudicis,ut ff.de ædil.edi.l.ædiles.
§.ſciendum.Nam illa per officium iudicis
ueniunt.ut inſt.de offi.iud.§.illorum,& §.
præterea. Item facit procuratorem domi
num litis,ut C.de procu.l neque. ¶Item
præſtat uni ex legatarijs poteſtatē optan
di.ut ff.de leg.1.l.ſi pluribus.¶Item condi
tionem occupantis meliorem conſtituit.
ut s̄.de procu.c.non iniuſtè.ff co.ti.l.plu-
rib.Itē in multis iuris articulis inſpicitur
tempus lit.conteſt.ut ff.de neg.geſt.l.litis
ff.de donatio.inter uir.& uxo.l.quod aūt.
in princ. ¶Item ante litem conteſtatam
non dicitur quis agere,ſed agere uelle,ut
ff.rem ra.ha.l.amplium.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes quando lite non conteſtata recipian-
tur,& ad ſententiam diffinitiuam proce-
datur.& nu.2.*
3 *Contumacia quot modis committatur.*
4 *Procurans uel impediens ne ad eum citatio ue
niat,pro citato haberi debet.*
Contumacia uera quæ ſit,& quæ præſumpta.
5 *Mora in iudicijs & compromiſſis purgatur.*

Actiones

6 *Actiones mixtæ quæ dicantur, & quæ in eis ſeruari debeant.*

7 *In interdictis quid ſit ſeruandum.*

8 *Citatus ad cuius notitiam citatio non peruenit, non comparens, an pro contumace habeatur, & poſſit contra eũ ſententia ferri.*

9 *Iudex contra contumacem, qui ex eius mandato certo die adeſſe debet, nullo emiſſo edicto procedere poteſt.*

10 *Procuratoris contumacia an & quando domino noceat.*

11 *Contumax non in iudicio ſed in executione ſi quis fuerit, quid iuris.*

¶ VT LITE NON CONTEſtata non procedatur ad teſtium receptionem, uel ad diffinitiuã ſententiam. Rubr.

QVIA initium cauſæ in litis conteſtatione conſiſtit. ut. C. de iureiu. propter calum. l. 2. in prin. ante initium ad ſequentia cauſę procedi non debet, hoc eſt, ad teſtium receptionem, & ſententiam diffinitiuam. Et ideò intulatur hæc rubrica, ut lite non conteſta. non procedatur ad teſtiũ recep. uel ſententiam diffinitiuam. ¶ Videamus igitur an hoc in cauſis ſingulis ſit obſeruandum. Et quod ſit officium iudicis contra contumacem ante litem cõteſta-

1 tem, & poſt litem. ¶ Et eſt ſciendum † ꝙ regulariter uerum eſt, ꝙ lite non conteſta. non eſt procedendum ad teſtium receptionem, ut ff. eo. tit. l. quoniam in prin ci. Fallit hoc in quibuſdam caſibus, ut cũ de morte teſtium timeatur, uel de abſentia diuturna, & ciuiliter eſt agendum; tunc enim ne ueritas occultetur & probationis copia fortuitis caſibus ſubtrahatur, ſenes ualetudinarij & abſuturi, lite non conteſtata, ſunt admittendi, ſiue pars contra quam producũtur ſit contumax, ſiue abſens ut conueniri non poſſit. Sed ſi is, qui produxit, non conuenerit aduerſarium infra annum ex quo cõueniri poterat, uel ſaltem non denunciauerit ei ꝙ teſtes ſint contra eum recepti, atteſtationes illæ non ualent; ne fortè hoc faciat productor in fraudem, ut reus perdat probationem exceptionum, quæ ſibi in perſonas teſtium competunt, uel in eo ſuper quo producuntur, ut habetur hoc totum. ĩ. eo. c. quoniam. ĩ. reſpon. Et idem puto cum lis mota eſt, ſed non cõteſtata. ¶ Sed in cauſa matrimonij carnalis & ſpiritualis cum de fœdere agitur, poteſt procedi ad teſtium receptionem & ſentẽtiæ prolationem, ſi de cauſa liqueat: ut d. c. quoniam. §. porrò. Et iſti duo caſus locum habent cum altera pars contumax eſt, ſiue lite iam mota & non conteſtata, ſiue nõdum mota, ut ex ipſa litera colligitur. Itẽ cum agitur de fœdere matrimonij contrahendi. Et in his caſibus, is qui producit, non arctatur conuenire aduerſarium infra annum, uel denunciare ei de atteſtationibus ſic receptis, ut in caſibus ſuperioribus. Item hic recipiuntur ſani, & ualidi; ibi ſenes, & infirmi, & abſuturi. Hic ſtatim publicantur; ibi uſque ad annum conſignantur. Hic ualent poſt annũ; ibi non, niſi infra annum fiat conuentio, uel denunciatio. ¶ Sed quid ſi agatur de matrimonio contracto, & ſeparando? Reſpondeo, refert an agatur ad ſeparationẽ adulterij ratione: Et tunc non lite conteſtata procedi non poteſt ad teſtium receptionem, ut ĩ. eo. tit. c. 1. in fi. An quia perpetuum ſubeſt impedimentum, propter quod matrimonium non ſubſiſtat. Et tũc ſi is, contra quem procedendum eſt, contumax ſit uerè uel præſumptiuè, procedi poteſt lite non conteſtata ad receptionẽ teſtium, & ſententiam diffinitiuam, ut ĩ. qui filij ſunt legi. c. perlatum. Et idem ſi alter non fuerit contumax ſed uagabundus ut inueniri non poſſit. ut ĩ. qui ma. accu. poſ. c. relatum. ſed ſi iuſta de cauſa ſit maritus abſens, tunc contra eum procedi non debet, ut ĩ. eo. tit. c. quoniam. § ſi uerò. Quidam tamen dixerunt illas decreta. c. perlatum, & c. relatum, fore correctas per d. §. ſi uerò. Sed uerius puto, ſic diſtinguendum eſſe, ſicut ſuperius dictũ eſt. Vbi uerò agitur de ſpirituali matrimonio iam contracto, tene quod dicitur in

2 §. ſi uerò in prin. ¶ Sunt † & alij caſus ſpeciales, quibus ſimiliter procedi poteſt ad receptionem teſtium lite non cõteſtata, ut cum exceſſuum inquiſitio imminet facienda; uel cum id, quod geſtum eſt, petitur

tur publicari, ut inf.eo.c.quoniam.§.ſunt & alij j. de teſtibus. c.ſignificauit. & cap. Albericus. Sed magis proprie loquitur, ſi in his caſibus dixero abſque litis conteſta. ideo ante litis conteſta. procedi; quia in inquiſitione non eſt actor, uel accuſator, ſed fama loco accuſatoris habetur, etſi aliquando quis adiuuet inquiſitionem, ut j.de ſent.& re iud. c.cum I,& A, nec libellus offertur, nec conteſtatio fit; quia totum procedit ex ſuperioris officio, qui ad clamoré deſcédit & inquirit,ut 2.q.1. c.Deus oĩpotẽs. I prin. Et idé eſt, ubicunq; procedit ex officio iudicis, ita ut officiũ iudicis nõ ſit loco actionis; alioquin ſecus, ut s̃.de offi.iud.c.ultimo. Item eſt, ubi aliquid incidenter proponitur & probatur, nam & tunc ante litis conteſt. teſtes producuntur ad probandũ articulum incidentem, ut inf.de teſtib.c. ueniens.j. de appel.c. ſuper eodem.ſuprà de for.compet. c.licet. Idem eſt in cauſa appellationis,cũ una parte præſente proceditur,quod fieri poteſt.ut.C.de tempo. appel.l.ulti. 2.q.6.c.ei qui appellat.Idem cum agitur de ſtatu eccleſię ut j.de teſtibus.c.cum olim.Nam hoc obtinet cũ agitur de ſtatu hominis. ut.ff. de fideicom.liber.l.in fideicõmiſſarijs l. hærede.l.apud Iulianum l.ſi legatario & l ſi cum.§ pen. Idem eſt in caſibus ſpiritualibus j.de dolo & contu. c.prout. C.quom.& quan.iu. auth.qui ſemel.Idem ubicunque eccleſia ex officio ſuo procedit. ut j. de conſang. & affi.c.literis, j.de teſtibus c.cum in tua inf.de iureiu.c.ad noſtram 24.q.2.c. ſanè profertur. Idem in quodam caſu ſpeciali. C. de pœ. l. ne diu. ¶ Et nota quòd cum iudex uel eccleſia ex officio ſuo procedit, uel cum aliquid quod geſtum eſt petitur publicari, ut in d.c.ſignificauit.& c. Albericus, uocari debent omnes quos productio teſtium tangit & lædere poteſt ut.ff.de adop. l. nam ita.ff. de mino. l.in cauſæ.§.cauſa.C.ſi ſe ab heredi.abſti. auth. ad hæc. & in Auth.ut ſponſali.largitas. §. ad hæc. colla. 9. C. ad le. falci. auth. ſed cum teſtator. C. de autho.præſtan.l.ulti. ¶ Et no.quòd inter iſtam productionem,cum petitur aliquid publicari per teſtes; & illam, de qua loquitur d.c.quoniam in princ.differentiæ multæ ſunt. Nam in illa producuntur tantum ſenes, & ualitudinarij, & abſfuturi; hic omnes. Illa fit contra contumacem; hic contra nullum. Illa cum lis mota eſt, uel mouenda: hic cum nec mouetur, nec mouenda ſperatur, ſed timetur ne aliquid moueatur. Illam facit actor; hanc facit is,qui ſe reum futurum timet; cogitat enim, quòd poterit aliquando ſibi controuerſia fieri, & ideo munit ſe ipſum. In iſta fit publicatio ſtatim; in illa fit conſignatio uſque ad annum. In hac non requiritur conuentio, uel denunciatio; in illa ſic. Item hæc fit præſentibus his, qui lædi poſſunt; illa abſentibus per contumatiam. Hic atteſtationes conuertuntur in publicum inſtrumentum; ſed ibi remanet in actis. ¶ Nunc

3 uideamus † quid ſit officium iudicis in contumacem ante litis conteſta. & poſt litem. Et primò uidendum eſt, quot modis contumacia committatur. Et eſt ſciédum quòd quinque.Primus,cum quis citatur tribus edictis,uel uno pro omnibus peremptorio,præſentiam ſui facere contemnit.ut.ff. de re iudi.l. contumacia 24. q.3.c.de illicita.j. eod. titu.c.quoniam.§. porrò.Secundus,cùm ueniens iudici non paret.Tertius, cum ante tempus diſcedit ut 11.q.3.c. certum eſt 18. diſt. c. ſi quis autem.Quartus,cum ſe malitioſè occultat.Quintus,cum impedit ne poſſit ad eũ citatio peruenire, ut d.§. porrò.& 5.q.1. c.quidam.ff.de euic.l.ſi dictum. §.ſi præſente.ff. quod ui aut clam l. 1. §. quòd ſi

4 ui.in fin.† pro citato enim debet haberi is,qui procurat uel impedit ne ad eum citatio ueniat ut.ff.de reg.iur.l.ad ea.§.ſemper & l.iure ciui.&.ff.de cond.& demõſt. l.iure ciui.& l.quibus diebus. Itẽ ſciendũ eſt,ꝙ eſt contumacia uera,& eſt cõtumacia præſumpta.Vera eſt,cũ quis citatus & inuentus nullum habens impedimẽtum uenire contemnit; uel ueniens iudici nõ paret; uel contumaciter ante tempus diſcedit. Præſumpta, cum quis ſolenniter citatus nec uenit,nec mittit procuratoré in termino conſtituto. Sed ſi adhuc iudice ſedente pro tribunali uenerit,tollitur illa præſumptio per aliam præſumptionem,

nem, præſumitur enim quòd parum audi
uerit uocem præconis, ut ff. de in integ.
reſti. l. diuus. Nam uox præconis paucis
innoteſcit, ut C.quom.& quan.iud.auth.
qui ſemel. & propterea iudex expectare
poteſt citatum in diem alterum æquitate
ſuadente, ut ſupra. de offi.dele. c.conſu-
5 luit. †Nam in iudiciis, & in compromiſ-
ſis mora purgatur,ut ff.ſi quis cau.l.ſi poſt
tres.C.de fideiuſ.l.ſancimus. Vnde ſi con
tingat procedi contra abſentem eo quòd
præſumptiuè contumax habeatur,ſi poſt
modum ueniens doceat ſe abfuiſſe iuſta
de cauſa, reſtituitur, ut ff. & C. ex quib.
cau.ma. per totum.j.de ſen.& re iudi.ea.
cum Bertoldus. Iudex contumaciam pu-
nire poteſt. Ideo autem dico poteſt,quia
non ſemper cogitur,ut no. ſupra. de offi.
deleg.§.in ſumma. Puniet autem per miſ
ſionem in poſſeſſionem, ſi locum habeat
miſſio; ita ut in reali mittatur in poſſeſ-
ſionem rei petitæ; in perſonali autem pro
modo debiti declarati in libello, ut C.
de epiſco. & cleri.auth.generaliter.Nam
etſi decem in libello petantur,fiet miſſio
in poſſeſſionem rei alicuius ualentis. 10.
uel aliquantulum plus; quia pignus ſiue
prætorium, ſiue conuentionale,plus de-
bet ualere, quàm debitum, prius tamen
examinato negocio,ut C.de bon.auth.iu
di. poſ.auth. & qui iurat.& ſummatim,ut
ff.ut in poſ.lega.l.ſi is a quo.§.1 & j. eod.
ti.c.quoniam.§.ſi ſuper rebus.Nã ad miſ-
ſionem iudex feſtinare non debet, ut ff.
de damno infec.l.ſi finita.§ ſi fortè.Sum-
mariam autem cognitionem intelligo in
hoc caſu fore recepto uno ex teſtibus,
quos actor intendit producere in prin-
cipali; uel lectis inſtrumentis,per quæ a-
ctor intentionem ſuam fundare inten-
dit; uel recepto iuramento actoris,quod
non calumnioſè agat. argu.ff. ad exhib.l.
theſaurus.C.de fid. inſtr.l.ult.ſ.de elect.
c. cùm dilectus. Cætera de mittendo in
poſſeſſionem contra contumacem ante li
tem conteſt. uel poſt, in reali, uel perſo-
nali, uel quid fieri debeat ſi locum non
habet miſſio. dic ut no.ſ. de iud.§. iudi-
cio. & §. ſi actor. & §. ſi uerò lis ſit uere
conteſt. & §.hæc omnia. ¶ Sed quæritur
† quid obſeruari debeat in actionibus mi
ſtis,de quibus.d.c. quoniam, nihil dicit,
ſed tantum de realibus & perſonalibus.
Sunt enim quedam actiones mixtę,ut Fa
miliæ erciſcundæ.Communi diuidundo.
Finium regundorum, ut inſtitu.de actio.
§.quædam. Mixtæ ideo dicuntur quia ad
res dantur, & quia in eis ueniunt perſo-
nales præſtationes. In his ergo hoc ſer-
uatur circa miſſionem in poſſeſſionem;
quia in quantum dantur ad res, ſequun-
tur naturam realium actionum, ut fiat in
eis,quod in realibus fieri ſolet & debet;
In quantum uerò dantur ad perſonales
præſtationes, naturam perſonalium imi-
tentur,& iudex procedat in eis,ut in per-
ſonalibus circa miſſionem,ut ff.fami.erc.
7 l.item labeo.§.famil.erciſ. ¶ Item † quæ-
rit quid in interdictis debeat obſeruari.
Sunt enim perſonalia, in rem tamen ſcri
pta,ut ff. de interdict.l.j.§. ulti. Et puto
interdicta imitari naturam realium a-
ctionum circa miſſionem faciendam. Et
idem puto in actione, quod metus cau-
ſa.quæ etſi ſit perſonalis,ut ff.quod met.
cau.l. metum.§. uolenti. & §. licet.in re
tamen ſcripta eſt, ut ff.eod.titu. l. ſi eum
exceptione.§. aliquãdo.& §.pedius.¶ Itẽ
8 † quæritur, quid ſi edictum uel citatio
non perueniat ad citatum? Videtur quod
contumax non ſit, ut ff.quæ ſen.ſine app.
non reſci.l.j.§. item cum ex edicto.C.quo.
& quan.iud.l.ea quæ,& ideo in eum tan-
quam in contumacem procedi non de-
bet; & ſi proceſſum fuerit, uidetur quòd
ſententia nulla ſit, ut in d.l. ea quæ,& 3.
q.9.c.caueant.Alij autem dicunt,ſufficit
ſi diligẽs facta ſit inquiſitio, licèt abſens
non ſit inuentus, ut j.de ele.non reſi.ea.
ex tuæ.inf.qui ma. ac. poſ. c.relatum.de-
nunciatione domui uel eccleſiæ facta, ut
inf.de do. & contu.c.uenerabilis.j.de eo.
qui mit. in poſ. cauſa rei ſeruan. c. ſi ad-
uerſarius.ff.de libe.agno.l.j. in prin.ff.de
dam.infect.l.4.§.prætor.16.q.3.c.placuit.
§.poteſt.in uerſ.is autem.ſollicitatis con-
ſanguineis & amicis, inf.qui fil.ſunt legi.
c. perlatum.ff.ex qui.cau.ma.l.ergo.ff.ex
quib.cau.in poſ. ea.l. hęc autẽ. His enim
præmiſſis abſens præſumitur contumax,
unde in eum tanquam contumacem pro-
cedi poteſt, ut C.de iud.l.properandum.

§.& ſi

§.& ſi quidem.ff.de euict.l.etſi dictum.§.
ſi præſente. & l.ſi uerò.ff.loca.& con.l.itē
quæritur.§. exercitu . Et puto hoc,quod
ſuperius dictum eſt, uerius eſſe. Nec ob-
ſtat.§. ille, item cum ex edicto. Nam ibi
loquitur, cum edictum propoſitum non
eſt; & quod ibi ſequitur, neque in noti-
tiam peruenit abſentis,ad maiorem exa-
gerationem dictum intelligo; ſufficiebat
enim dici,quòd neque propoſitum eſt,ad
oſtendendum ꝙ ſententia lata contra ab
ſentem nulla ſit; ſed factum exagerans
adiecit, neque in notitiam peruenit ab-
ſentis; ſufficeret tamen ſolenniter pro-
poſitum fuiſſe, & ſi ad citati notitiam nō
ueniret, ſic loquitur.l. ab eo.C.quom. &
quan. iud. & auth. omnes.C.ſi minor ab
hęredi. ſe abſti. & l properandum.§.1.C.
de iud. Item non obſtat illud. e.caueant,
quia loquitur de abſentibus non per con
tumaciam,utpote, qui nec citati fuerunt.
9 †Item quęritur,quid ſi iudex mādet par-
ti certo die adeſſe, ſi non adſit nunquid
in eum tanquam in contumacem proce-
di poteſt nullo miſſo edicto? Reſpondeo
10 ſic,ut C.quom.& quan.iud.l.ceſſante†Itē
quæritur, quid facere debeat iudex, pro-
curatore contumaciam committente? Re
ſpondeo procedet contra procuratorem,
& nihilominus contra dominum, ſi domi
nus ſciens non purget eandem,ut inf. eo.
tit.c.1.in fin. Cæterum ſi dominus igno-
rat, contumacia oberit ſoli procuratori
qui commiſit eam; & hoc ante litis con-
te.ut ff.ſi quis ius dic.non ob.l.j §.ſi pro-
curatori.ff. quod quiſque iur.l.3 § j ff.ad
le.aquil.l. proinde.§. j. Sed contumacia
procuratoris poſt litis conteſt. commiſſa
nocet domino etiam ignoranti . ut ff. de
doli exce.l. ſi procurator.§.ſi poſt litem.
Sed domino dabitur actio mandati con-
tra procuratorem, ut ſic contumacia ſua
ei ſoli ſit damnoſa futura, ut dicit d.l. ſi
procurator. in fi.Et ſic intelligo.ff.de tri-
buto.l.procuratoris. Sic etiam in confeſ-
ſione procuratoris obtinet. Nam ſi pro-
curator in iudicio confiteatur contra do-
minum, oberit procuratori confeſſio, ut
ff.de procu. l. non ſolum,in principio;ſed
domino nullum faciet præiudicium uo-
lenti probare cōtrarium, ut ff.de interr.
act.l.ſi ſine.& l.ſi defenſor.& ff.de confeſ.
11 l.certum.§.ſed an. ¶Itē†quæritur,quid
ſi aliquis non contumax in iudicio, ſed
in executione, quia non patitur iudicem
exequi ſententiam? Reſpondeo, iudex
poteſt eum de contumacia punire, ut ſu-
pra de offi.deleg. c.ex literis patriarchæ.
ff.ſi quis iusdic. non obten.l.j. §.is uide-
tur ius dicenti nō obtemperare,qui quod
extremum eſt in iudicio non facit;& pro
pterea iuriſdictio delegata durat uſq; ad
executionem,ut de off.deleg. c.in literis.
& infra.de ſen. & re iud.c. quod ad con-
ſultationem.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum calumniæ quid ſit.*
2 *Iuramentum calumniæ quid cōtinere debeat.*
3 *Iuramentum calumniæ quando ſit præſtādū.*
4 *Iuramentum de calumnia, & iuramentum de malitia quot modis inter ſe differant.*
5 *Iuramentum de ueritate dicenda in quo differat à iuramento de calumnia.*
6 *Iuramentum deciſorium quando deferatur.*
7 *Iuramentum præſtare qui debeant.*
8 *Iuramentum calumniæ in quibus cauſis præſtetur.*
9 *Iuramentum calumniæ an præſtari debeat in cauſis ciuilibus, & criminalibus.*
10 *Iuramentū calumniæ ad quid fuit inductū.*
11 *Pœna iurare nolentis quæ ſit.*
12 *Iuramentum calumniæ quare in ſpiritualibus non præſtetur.*

¶DE IVRAMENTO CALumniæ. Rubrica.

EGimus ſupra de iud. & de lit.con-
teſt.ſed quia actione in iudicio edi
ta,& litis conteſtatione facta,ſuc-
cedit ex ordine iuramentum de calūnia.
Ideo ſubijcitur hic rubrica de iuramento
calum. ¶ Videamus igitur Quid ſit iurm
calumniæ Quæ in ſe capitula contineat.
Quis præſtare debeat hoc iuramentum.
Quando præſtetur. Et in quibus cauſis
locum habet huius iuramenti præſtatio:
Et quare inductum eſt hoc iuramentum.
Et quæ ſit pœna iurare nolentis. ¶Iura-
1 mentum † calumniæ eſt, cùm quis iurat

ſe bona fide , & non calumniandi animo
cauſam mouiſſe;uel quòd putans ſe bona
inſtantia uti ad reluctandum peruene-
rit.vt C.eo.titu.l.2.§.1.Sed quia poſſibi
le eſt,quòd actor à principio non moue-
rit cauſam animo calumniandi,nunc au-
tem tempore iuramenti moueat calum-
niosè.arg.ff.de dam.infec.l.qui bona.§.ſi
quis ſtipulaturus,ideo non ſufficit iurare
de præterito,ut dicat actor nõ mouiſſe ,
ſed adijciat,nec mouere.Et eodem modo
reus adijciat,quòd non calumniandi ani
mo reſiſtat,vt probãtur hæc.ff.fam.erciſ.
l.inter cohæredes.§.ſi famil.erciſ. Vnde
hoc iuramentum dicitur calumniæ,ſcili-
cet uitandæ,uel non committendæ; ut di
citur ſic iuramentum de malicia,uitãda,
vel non committenda, ut ſupra de elect.
c.cũ dilectus;ſicut dicitur aliàs unuſquiſ-
que habeat ſuam propter fornicationem
ſ.uitandam,uel non committendam. Eſt
autem calumnia cum quis iniuſtè ſcien-
ter agit,uel defendit.ff.ad Turpil.l.j.§.ca
lumniari.& 2.q.3.c.Euphemium.§.notã-
2 dum. ¶Continet † autem iuramentum
quædam capitula,quæ his uerſibus com-
prehenduntur.Illud iuretur, ꝙ lis ſibi iu
ſta videtur. Et ſi quæretur,uerum non in
ficietur.Nil promittetur, nec falſa proba
tio detur.Vt lis tradetur,dilatio nulla pe
tetur. Hæc capitula colliguntur per ua-
ria iura.vt C.eo.ti.l.1.& 2.& auth. princi
pales.& in Auth.de his qui ingred.ad ap
pel.§.ult.& pe.colla.5.ff.famili.erciſ.l.in
ter cohæredes.§.qui famiſ.her. ¶Præſta-
3 tur † hoc iuramentum ſtatim lite conte-
ſta.vt ĩ.eo.ti.c.cum cauſam.C. eo.tit.§.1.
ſemel autem præſtatur in tota lite.ut C.
eo.ti.auth.hoc ſacramentum. Vnde cor-
recta ſunt illa iura antiqua , quæ dicunt
pluriès poſſe de calumnia iurari. ut ff.de
dam.infe.l.q bona.§. ſi is ſtipulaturus.ff.
qui ſatiſ.cog.l.de die.§.iubetur.ff.de iure
iur. l. iuſiurandum. Quidam tamen di-
xerunt,quòd authen. quæ prohibet plu-
ries iurari poſt litẽ cõteſt. non tollit iura
permittentia pluriès iurari ante litẽ; uel
ſemel ante litem , & ſecundò poſt litem.
Sed hæc non placet,quare tantũ poſt lit.
cõteſt.iuratur de calumnia,ſicut dictum
eſt;hoc tamen fallit in quibuſdam caſib.

in quibus ſecundò de calumnia iuratur ,
vt inf.de teſt.c.in cauſis.& c.pe.in Auth.
de teſti.§.quia uerò.colla.7. quæ authen
ticæ poſteriores ſunt illa , hoc ſacramen-
tum;& in alio caſu.C.de ſi. inſtr.l.ult.Ve
rũtamẽ dici poſſet ꝙ caſib.illis non iurãt
4 de calumnia,ſed de malicia.¶ †Differunt
autem hæc duo iuramenta in quatuor ;
quia iuramentum calumniæ præſtãt poſt
litem cõteſt.iuramentum de malicia an-
te & poſt,ante ut ſ.de ele.c.cum dilectus
ĩ.de excep.c.paſtoralis.ĩ.de reſt.ſpo.c.li
teras,circa ſi.poſt litem conteſt.ut in præ
miſſis iuribus de teſti.& fid.inſtr.Secun-
dò differunt,quia iuramentum de calum
nia præſtatur ſemel in tota lite,vt dictum
eſt;ſed iuramentum de malicia præſtatur
toties,quoties quis in iudicio aliquid ꝓ-
ponit uel poſtulat fieri,ꝙ ex malicia pro
cedere timetur vel præſumatur. Tertiò,
quia iuramentum de calumnia tantũmo-
do locum habet in prophanis;ſed ſacra-
mentum de malicia locum habet tam in
prophanis, quàm in ſpiritualibus, ut pro
batur per iura præmiſſa.Quartò,quia per
iuramentum de calumnia prouidetur ne
aliquid fiat calumniosè in tota lite; ſed
per iuramentum de malicia prouidetur,
ne illud quod proponitur uel petitur, in
quo ſuſpectus habetur proponens,mali-
ciosè proponatur uel petatur.¶ Eſt & ter
5 tiũ † iuramentũ, quod in cauſis eccleſia-
ſticis frequentatur , ut eſt iuramentũ de
ueritate dicenda.Sed & iſtud iuramentũ
habet ſuas conditiones,& differt, a iura-
mento calumniæ in tribus.Primò,quia iu
ramentũ de calumnia locũ non habet in
ſpiritualib.cauſis,vt ĩ.eo.c.literas;ſed in
temporalibus,& pecuniarijs vt ĩ.eo.ti.c.
cæterum,c.cum cauſam, &.c.ulti.Sed iu-
ramentum de ueritate dicenda locũ ha-
bet in ſpiritualibus,vt ſ.de ele.c.dudum.
ſucceſſit enim in defectum iuramenti de
calumnia. Scdò differt, quia in iuramẽto
de calumnia reſpondetur de credulitate
ut in Auth.de his qui ingre.ad ap.§.pe.&
ul.Sed in hoc iuramento non reſpondet
niſi de ueritate,nam hoc ipſum uerbũ ſo
nat.ut ff.iudica.ſol. l.iudicatum.& ar. ad
idẽ.ff.de le.3.l.nõ ait.tertiò,quia iuramẽ
tum de calumnia multa continet capitu-

la.

la, quę in iuramento de ueritate dicenda locũ non habent. ¶ Vnum tñ non omitto, ꝙ cum iuramentum de ueritate dicẽda ſucceſſerit in locum iuramẽti de calũnia quia tunc iſtud præſtaꝛ qñ illud locũ non habet, puto ꝙ tn tempore imitatur natu ram illius ut præſtetur ſtatim poſt litẽ cõte. ar. ad hoc ff. de peti. hære. l. itẽ ueniũt. § cum prædiximus. C. comm. de leg. l. 1.
6 ¶ Eſt & iuramentum deciſoriũ, † quod ẽt in cauſis ſpiritualib. defertur reo propter periculum animæ, actore non probante, ut j. de deſpon. impu. c. continebatur, & c. atteſtationes. Et idem in cauſis non ſpiri tualibus. ut ff. de iureiu. l. admonendi, niſi iudex inſpectis perſonarũ & cauſæ circũ ſtantijs illud actori uiderit deferendum ut j. de iureiu. c. ult. ſ. de renun. c. ſup hoc ſ. quod metus cauſa. c. ult. 2. q. 1. c. in pri mis. C. unde ui. l. ſi qñ. in auth. de trien. & ſemiſ. §. ſtudium, colla. 3. ff de re mili. l. non omnes. § ſed licet, hoc tamẽ plenius
7 dicemus j. de iureiu. ¶ Præſtant hoc † iu ramentum principales perſonæ ut C. eo. tit. auth. principales j. eo. ti. c. ult. Et pri mò actor, & poſteà reus. ut C. eod. tit. l. 2. Nec obſtat ꝙ legitur inſt. de pœna teme re litigam. §. ecce enim. & §. item actoris. quia ibi non ordo iurãtium ponitur, ſed denotantur perſonæ quæ iurant. Iurãt tu tores & curatores ut. C. eo. ti. l. 2. §. quod obſeruari. Et idẽ dico in his qui præſint municipijs. Nam ipſi, uel maior pars ipſo rum iurare debent, ut C. eo. ti. l. 2. §. hoc, & ff. de cond & demon. l. municipibus. Li cet quidã dixerunt, maiorem partem ciui tatis, uel ipſam uniuerſitatẽ iurare debe re, ſed hoc difficile ẽ. Iurãt ſyndici & œco nomi qui cãm omnino nõ neſciant ut j. eo. ti. c. in pertractandis. Iurant actores, & defenſores uniuerſitatũ, ut j. eo. ti. cap. cum cauſam. Iurat procurator datus in rem ſuam; ipſe enim eſt dominus cauſæ, nam ad eum ſpectat commodum uel in commodum. ut 2. q. 6. c. biduũ. §. palam eſt. ff. quando app. ſit. leg. 1. §. in propria. C. de procurat. leg. qui ſtipendia. Iurat epiſcopus etiam in cauſa eccleſiæ, ſi per ſeipſum cauſam agat, ut infra eo. tit. cap. ultim. propoſitis & non tactis euangelijs. ſicut cum producitur in teſtem ut ibidẽ & C. de epiſ. & cle. auth ſed iudex; præ ſentia enim euangeliorum terrorem in ducit, & ſuffragium ueritati impendit, ut C. de iud. l. rem non nouam. & ſimile. 11. q. 1. c. nec honore. & in Auth. ut defunc. ſeu funera. §. oportet colla. 5. Secus eſt cum epiſcopus hæreſim abiurat, tũc enim tangit corporali tactu euangelia, ut 1. q. 7. c. quotiens cordis oculus. ¶ † Præſtatur 8
hoc iuramentum poſt litis conteſt. ut ſu perius dictum eſt. Præſtatur in omnibus cauſis tam ciuilibus, quàm criminalibus, dummodo non ſpiritualibus, uel ſpiritua libus annexis. Et quod in criminalibus iuretur de calumnia, probatur. C. cod. ti. l. j. Nam ita dicit, in omnibus cauſis; cau ſa autem dicitur criminalis, lis pecunia ria, ut C. de tranſac. l. cauſas, uel lites. Itẽ ex eo quod dicit, ſiue propter quicquam aliud. Facit pro hac ſententia. C. de fide inſt. l. ult & C. de pœna iud. qui ma. iudi. auth. nouo iure. C. de autho. pręſtan. l. cla rum. Et hoc dixerunt Bul. Io an. Bap. Sed Mar. cõtra. Nam in criminalibus ſufficit, ſi actor puniatur ſimilitudine ſupplicij, ut C. de accuſa. l. ult. & 2. q. 3. c. 1. 2. & 3 & 4. Item lex dicit, publica iudicia nec quic quam ſimile habent cum cęteris iudicijs. ut inſti. de publicis iud. in prin. Itẽ in cri minalibus, quæ ſanguinis pœnã irrogãt, licitum eſt alicui ſanguinem ſuum quali tercunq; redimere, ut ff. de bonis eorum qui mor. ſibi conſciue. l. 1. Vnde in crimi nalibus aliquando parcitur ei, qui calum niam ingerit, ut ff. de bonis liberto. l. qui cum maior. §. ſi pœnis. Item facit pro par te iſta. C. eo. tit. l. 2. in prin. ubi dicit ſan
9 cimus in oĩbus litibus & c. † Puto in om nibus cauſis ciuilibus, & criminalibus iu randum eſſe de calumnia. Nec obſtat lex illa. ff. de bonis eorum & c. timendum eſt enim, ne accuſator probet calumnioſè. Item non obſtat lex inſti. de publi. iudi. qa criminalia & ciuilia iudicia in multis habent ſimilitudinẽ, in libelli oblatione, in iudicij examinatione, in ſñiæ prolatio ne. Dicuntur aũt non habere quicquã ſi mile quo ad finẽ; quia in ciuilibus agitur ad aliqd dãdũ, uel faciẽdũ; In criminalib. uerò ut reus puniaꝛ. Itẽ nõ obſtat lex. ff. de bonis eorũ qui mor. ſibi cõſciue. l. j qa

illud

illud in tranſactionibus locum habet,&
licèt in quibuſdã criminib. permittatur
10 tranſactio,non tñ calumnia. ¶ † Inductũ
eſt eſt hoc hoc iuramentũ calũniæ ad ueri
tatem elliciendam ut ĩ.eo.c. cæterũ. Itẽ
ut ſacramenti timore litigatorum inſtan
tia compeſcatur ut.C.eo.ti.l.1. Itẽ ut pro
pter religionem iuramẽti quis immemor
non ſit ſuæ ſalutis.ut 1.q.ult.c.ſcimus.§.à
11 calumnijs ceſſet. ¶ Pœna † iurare nolen
tis eſt,ut actor cadat ab actione inſtitu-
ta per iudicantis ſententiam;reus autem
pro confeſſo habeatur, & cõdemnetur in
his capitulis, quæ ſunt in narratione cõ-
prehenſa,ut ĩ.eo ti.c.ult.C.eo.tit. l.ult.§.
ult.in Auth.ut litigan.iurent. §. 1.in fin.
12 ¶ †Quæritur quare in ſpiritualib.cauſis
non iuret de calumnia, cũ in ſpiritualib.
pernicioſior ſit calumnia,quàm in alijs?
Nam circa maiora maius periculũ uertit
13.diſt.c.qeſcamus.7.q.2.c.ult. ff.ad carb.
l.1.§.2. Reſpondeo, iuramentum de ca-
lumnia multa cõtinet,& ad multa arctat
iurantem; & in cauſis ſpiritualibus nõ eſt
rigor huiuſmodi obſeruandus, qui in cau
ſis alijs obſeruatur, ut inf.de dolo & con
tu. c. 1. Et propterea in locum illius iu-
ramenti multa continentis ſucceſſit iu-
ramentum de ueritate dicenda , ex quo
nihil aliud prouenit niſi ut ueritas excu-
tiatur. Item quæritur pone,ꝙ agam con-
tra te rei uẽdicatione , tu ſcis rem meam
eſſe,ſed nihilominus uis reſiſtere propter
actionem de euictione, nunquid ergo iu-
rando de calumnia peccas ? Videtur ꝙ
ſic , quia negas rem meam eſſe & menti-
ris. Item iuras,ꝙ putas bona inſtantia uti
ad reluctandum ueris ; & hoc falſum eſt,
quia non bona inſtantia reluctaris. Qui-
dam tamen dicunt , ꝙ non peccas ſi ideo
hæc facias, ut cõmittatur actio de euictio
ne, in proceſſu tamen iudicij confiteberis
ueritatem . Non enim uidetur dolo face-
re , qui ideò facit , ut ſibi ſtipulationem
de euictione cõmittat , ut ff.de neg.geſt.
l. at qui natura.§. cum me abſente.ff.de
iureiurd.l.ſi quis de libertate.ff.de libera
li cauſa.l. qui ex libertate. Sed licet hoc
ſit ſecurum quo ad actionem de euictio-
ne , non tamen eſt ſecurum quo ad Deũ.
Et ideo laudo & conſulo , ut poſt libellũ
porrectum confitearis ueritatem, nec de
calũnia iurabis , ex quo fateberis rem eſ-
ſe actoris,& non minus committetur ſti-
pulatio de euictione ; emptor enim ho-
neſtè defendere debet, ut ff.man.l.idẽq;.
§. generaliter. & ſuo pudori parcetur, ut
ff. manda . l. Quintus Mucius. & cauſam
fouere ſi eſt iuſta, ut ff.de admi.tut.l.quo
ties.§.ſicut. Et ſecundũ hoc,non obſtat.ff.
de euictio.l. ſi rem.§. ſi duple. ¶ Et his,q́
dicta ſunt de iuramento calumniæ, non
obſtat inf eod.tit.c.1. Illa decre. corrigi-
tur per ſubſequentes . Nec obſtat.l.cum
clerici. C.de epiſco. & cleri. nam loqu-
tur in iuramento iudicio ſiſti .

S V M M A R I V M.

1 *Dilationes quare dentur.*
2 *Dilationes quæ dantur ad probandum .*
3 *Dilationes quæ dantur ante litis conteſta-tionem .*
4 *Exceptio recuſationis iudicis,an ſit dilatoria, & ante lit.conte. proponenda.*
5 *Exceptio recuſatoria prima eſſe debet inter dilatorias,& ea omiſſa proponens alias,ad eam redire non poteſt .*
6 *Dilationes quæ dantur poſt litis conteſta-tionem .*
7 *Induciæ iudicatoriæ quæ ſint , & quibus dentur .*
8 *Dilationes reſtitutoriæ .*
9 *Dilationes præparatoriæ .*
10 *Dilatio in ciuilibus .*
11 *Dilatio in criminalibus .*
12 *Dilationes in ciuilibus , quæ dentur. & quæ in criminalibus. & nu. 13.*
14 *Dilationes dãtur à iudice ſedente pro tribunali, & qualiter .*

¶ DE DILATIONI-bus . Rubrica.

DIctum eſt ſupra de litis conteſt.&
de iura. cal. ſed quia iudicio cæ-
pto & conteſtato,ſolent litigato-
res inducias poſtulare, quandoque ad
quæſtiones faciendas , quandoq; ad pro-
bationes : Idcirco ſubijcitur hic rub. de
dilationibus. ¶ In decretalibus tamen, q́
huic rubricæ ſubijciuntur,non agitur de
dilatio-

dilationibus, quæ dantur poſt litem conteſt. ſed quæ dantur ante litem conteſtatam. Nos tamen de utriſque tractemus, ¶ Videamus igitur. Quare dilationes dantur. Et quando. Et quoties. Et quantæ. Et
2 qualiter. ¶ Vnde † ſciendum eſt, quòd Inducia primæ, quæ dantur ante lit. conteſta. dicuntur citatoriæ, & dantur ad ueniendum ad iudicem. Nam infra illas inducias citatus præparabit ſe & ueniet in termino, nihilominus poſt terminum, ut ſ. de off. deleg. c. conſuluit. Tria autem debent eſſe edicta citatoria, quorum ſingula cõtinebunt ſingulos. 20. dies. ut in Authen. de litigio. §. omnes colla. 8. Sed iudex ordinem edictorum & compendium moderabitur per conſiderationem temporis, & perſonarum, & cauſæ, ut ff. de iudi. l. nonnunquàm; non tamen nulla neceſſitate inſtante peremptorium maturabit, ut j. eo. tit. c. 1. & de hoc plenius not. ſ. de iud. §. iudicio. Igitur & ſi contigerit aliquam dilatoriam iudicij, uel ſolutionis, ſeu declinatoriam exceptionem pro
2 poni, † iudex dabit congruas inducias ad probandum. Iudex tamen ad proponendas dilatorias exceptiones certum tempus aſſignet, & ſi pars aliqua uelit poſt illud aliquam dilatoriam proponere, quã non fuerit proteſtata, nullatenus audiatur; niſi fortè de nouo extorta fuerit; uel is, qui eam opponit, fidem facit iuramento ſe poſtmodum ad illius noticiam per
3 ueniſſe, ut j. de excep. c. paſtoralis. † Sunt & aliæ induciæ, quæ dantur ante litis cõteſt. Et illæ uocantur deliberatoriæ, cum enim citatus uenit ad iudicem, porrigitur ei libellus; oblato & porrecto libello, dantur ei induciæ. 20. dierum, in quibus deliberet reus an cedat, uel contendat, uel iudicem recuſet, & ſic infra illos dies iudex eſt recuſandus, quod fieri poterit, etſi datus ſit fideiuſſor iudicio ſiſti, quod patet ex ordine d. auth. canonizatæ in c. induciæ. §. offeratur. 3. q. 3. ſicut & poſt iuramentum de ſtando iuri poteſt nihilominus appellari, ut j. de app. c. ad hæc. Et quod dixi infra 20. dies debere
4 iudicem recuſari, recipit calumniã. † Nam hæc exceptio dilatoria eſt, & ideo ante lit. conteſta. proponi poteſt, ut j. de ſen. & re iudi. c. inter monaſteriũ. Sed licet hoc ſit uerum in alijs exceptionibus dilatorijs; in hac tamen, quæ in perſonam iudicis proponitur, dico, quòd uſque ad 20. dies computandos à die porrecti libelli, opponenda eſt; poſt illos autem dies non debet admitti. Nec ideo dicitur hæc exceptio dilatoria, quod uſque ad lit. conteſta. proponatur, ſed quia ſemper ante lit. conteſta. proponenda eſt; non tamen, qñ cunque, ſed vſque ad 20. dies tantùm, ut dictum eſt. Item ſi quandocunque ante lit. conteſt. poſſet opponi recuſationis exceptio, quia lex diceret, quòd ſi iudex qui eſt recuſãdus ſit abſens, is qui recuſare intendit, proteſtari debet coram alijs, quòd habet iudicem ſuſpectum. ut C. de iudi. l. cum ſpecialis. hoc non alia de cauſa prouiſum eſt, niſi vt tempus. 20. dierum non cedat, & in corpore Authenticorum dicitur in medio. 20. dierũ hoc eſt. j. 20. dies licentiam eſſe, iudicem recuſare uel repudiare. Et ſi contingat fieri litis conteſtat. quæ non ualet, adhuc ſunt salui illi dies, & licebit infra illos omnia ex integro fieri, ut in Auth. de exhiben. & intro. §. ſci-
5 mus, colla. 5. † Et nota ꝙ hæc exceptio recuſatoria prima debet eſſe inter dilatorias; unde ſi quis ea omiſſa ꝓponat alias, ad eam redire non poteſt. arg. ff. de iudi. l. ſed ſi ſuſcipit. in prin. Nam ſi aliquæ interlocutoriæ pro ipſo latæ fuerint, iudicem iam approbatum non poterit reprobare, niſi ex noua cauſa ut ſupra. de offic. deleg. c. inſinuante. Sunt & quædam paternales adictiones induciarum, quę dãtur ante lit. conteſt. ut 5. q. 4. c. præſenti.
6 ¶ Poſt lit. † uerò conteſta. dantur inducię præparatoriæ, quæ dantur alicui probare uolenti, infra quas præparat ſuas probationes. Spacium autem iſtarum induciarum moderandum eſt, ut lex dicit. 3. q. 3. c. induciæ. §. ſpacium. Et hæ induciæ dantur tam actori, quàm reo. ut 15. q. 7. c. ſi autem. nec facile amplius quàm ſemel, ut in d. §. ſpacium, & C. de dilat. l. 1. niſi forte caſus inopinatus emergat, ut ff. de fer. l. oratione. ff. de iudic. l. interdum. Sed in crimine adulterij nulla datur dilatio, niſi ut perſonę exhibeantur; uel niſi ſi iudex ex qualitate negotij motus hoc

cauſa

cauſa cognita permiſerit, ut ff. de crimi. adul.l. in crimine. Sed induciæ deliberatoriæ non dantur ei, qui reſcriptum impetrauit ad extraordinarium iudicem;ut ſi dicat uolo inducias ſuper formando libello, aduerſario autem dantur,ut C.eo. ti.l. ſi quando, & in prædicto.§. ſpacium. in uer. ei autem. Et quod dico, actori non eſſe dandas inducias,uerum eſt, niſi quid inopinatum emergat,ut ſuperius dictum eſt; ut ſi ponamus contra reſcriptũ opponi aliquid,in quo replicatione opus
7 ſit, de quo non potuit præuidere. † Sunt & induciæ iudicatoriæ, quæ dantur condemnatis,& ſunt quatuor menſium,ut ĩ. de ſen.& re iud.c.quod ad conſultationẽ & ſupra.de offic.deleg. c. quærenti. Sed hæ locũ non habent in criminalibus cauſis, in quibus executio non differtur,niſi in quatuor caſibus, ut notaui ſupra.de iudi.§.partibus. ſicut nec deliberatoriæ locum habent in criminalibus, quia reus certus debet eſſe an uelit crimen confiteri,uel negare;cum ſciat ſe eſſe reum cri
8 minis, uel innocentem. ¶Sunt † & induciæ reſtitutoriæ, quibus hodie non utimur in cauſis de facto. Olim enim ſpoliatis,uel eiectis,& tandem reſtitutis dabantur induciæ reſtitutoriæ; infra quas a iudiciorum ſtrepitu quieſcebant. Et illæ erant non minores ſex menſium,nec maiores anno, ut 3.q.2.ca.eiectis, uel uerius erant arbitrariè,ut eiſd.ca.&.q.c. epiſco-
9 pus. ¶Eſt †& ſextum genus induciarum, quibus hodie ſimiliter non utimur,& illæ locum habent in criminalibus cauſis, & uocantur præparatoriæ; dantur enim accuſato, ut infra eas præparet ſuas defenſiones. Et illæ continent annum, & dimidium,uel unum annum,uel ſex menſes, & dantur poſt litem conteſt. & ante. ut 3 q.3.c.de inducijs.& 5.q.2.c.ſi prima
10 tes. Illud autem ſciendum eſt,† quòd in ciuilibus cauſis pro qualibet neceſſaria cauſa unica datur dilatio.ut C.eod.tit.l.
11 ul.in fi.& 3.q.3.c.induciæ.§.ſpaciũ.†Sed in criminalibus pro qualibet neceſſitate dantur tres dilationes reo. Duæ autem actori. ut ff.de ferijs.l.ult. Et eſt ratio diuerſitatis inter ciuilia,& criminalia;quia ſolennius proceditur in criminalibus, quàm in ciuilibus, ut ff. de quæſtio.l.1.§. diuus. & §.ſi quis ultro.ff.de pœnis.l. abſentem.ff.de requiren.reis.l.1.C.de teſti.
12 l.ſciant.& 2.q.8. c.ſciant. † In ciuilibus igitur prima dilatio dabitur ſine grandi cauſæ cognitione;nam eo ipſo,quòd prima petitur dilatio gratia teſtium uel inſtrumentorum danda eſt, niſi euidens apparuerit calumnia. Secunda uerò danda eſt ita demum,ſi is qui petit probet ſe aliquo caſu impeditum fuiſſe,quo minus ꝓduceret teſtes uel inſtrumenta,ut ff.de ferijs.l.ſi quis.§.pe.& ult.&.l.ueluti.& l.ora
13 tione. †In criminalibus autem cauſis ꝓ quolibet impedimento dabuntur duæ dilationes accuſatori,& tres reo,ſine cauſæ cognitione,hoc eſt ſine impedimenti ꝓbatione; & ſic intelligo pro ſingulis cauſis ſingulas dari dilationes,id eſt pro ſingulis impedimentis, ut ff.de ferijs.l.ult.
14 ¶Dandæ † autem ſunt dilationes à iudice ſedente, non procedente, cum cauſæ cognitione, non plenaria, id eſt, non de plano, ſed magis legitimè colligatur; ut ſi forte dilationis petitio fuerit improbata, ſuſcepta quæſtio per interlocutoriam dirimatur, ut C. eo. l. à procedente iudice.

SVMMARIVM.

1 *Feriæ quare ſic dicantur, & quæ feriarum tempore ceſſare debeant.*
2 *Feriæ qualiter diſtinguantur.*
Quadrageſimæ tempore in criminalibus cauſis ſunt feriæ.
3 *Feriarum tempore quæ cauſæ agi poſſunt.*
4 *Actio ſi peritura eſt, in temporibus quibus agi non poteſt, an poſſit procedi.*
5 *Dies quando incipiat, & finiatur.*

¶ De ferijs. Rubrica.

Dictum eſt ſupra de dilationibus, quæ dantur à iudice; nunc autem dicamus de dilationibus, quæ indulgentur à iure, & ideò ſubijcitur hic rubrica de ferijs.¶Videamus igitur Quare feriæ dicantur, Qualiter diſtinguantur. Quæ tempore feriarum agi poſſint.
1 ¶Feriæ autem dicuntur, † quia a forenſibus

ſibus negocijs immunitatem præ-
ſtant ut.ff.eo.titu.l.diuus. Et nihilomi
nus præſtant immunitatem a mercan
tijs, cùm enim difficile ſit ut inter
ementis & uendentis cõmertium nõ
interueniat peccatum. ut de pœniten.
diſt.5.c.qualitas.& c.negocium.ceſſan
dum eſt ab his maximè diebus ſolen-
nibus. ut.ſ. eod.titu.c.1. Ceſſandum
eſt & a placitis, quæ quamuis fier. li-
ceat, non tamen expedit. ut.11.q.1.ca.
aliud de pœniten.diſt.1.§ In euãgelio.
& c.aliud.15.q.3.c.placita.&.C. eo.ti-
tu.l.omnes. Nullus etiam ad mortem
diebus ſolennibus duci debet. Nam
quamuis non ſit peccatum iudici ſecu
lari iuſtè hominem occidere.ut.23.q.
5.c.qui malos.& c.iudex & c. ſi homi-
cidium; quia tamen horridum eſt, &
miſerabile hominem perimi, & quia
pœnæ non irrogatæ indignatio ſolam
duritiam continet.ut.ff. de ſeruis ex-
por.l. ſeruus in fi.& ideo ob reueren-
tiam, dierum ſolennium eſt ab huiuſ-
modi abſtinendum. Ceſſandum eſt ẽt
diebus ſolennibus a iuramentis. ut. ſ.
eo.tit.c.1. hoc ideo quia iuramenta a
malo non credentium ſunt facta ſ. de
elec. c. ſignificaſti. His etiam diebus
ceſſandum eſt ab omni opere ſeruili,
ut.ſ.eo.ti.c.licet.non tamen ab operi-
bus pietatis, quibus magis in ſtendũ
eſt diebus ſolennibus, quàm priuatis.
ut.ſ.de ſtatu. mona.c.cum ad mona-
ſterium.§.in refectorio. Diebus autem
dominicis & alijs præcipuis feſtiuita-
tibus ſiue inter paſcha & pẽtheroſtẽ
genuflexio nequaquam fiet.ut. ſ. eo.
tit.c.2.§.1.Et eſt ratio, quia dies illi iu
gi gaudio & continua letitia peragen
di ſunt ut aliàs.7 ·.diſ.c.ſcire. ¶ Diſtin
2 guuntur † autem feriæ, quia feriarum
aliæ ſolẽnes, aliæ repentinæ; ſolẽnes
aliæ ſtatuuntur ob honorem Dei; aliæ
ob honorem principis; aliæ ob hono-
res ciuitatum; aliæ ob neceſſitates ho
minum. Ob honorem Dei, ut ſunt dies
illi qui continentur.ſ.e . titu. c. con-
queſtus.in quibus dies dominicos cõ-
putabis, ut.ſ.eo. titu. c.1. & 2. ¶ Dies
autem quadrageſimales dicuntur ſolẽ-
nes, quo ad uacationem a criminali-
bus cauſis.ut.C. eo. tit.l.quadraginta.
Quod tamẽ hodie nõ ſeruatur. Ob ho
norem ciuitatum ut ſunt dies natali-
cij.urbium maximarum, Romæ ſcili-
cet & Conſtantinopolis, in quibus de
bent iura differri, quia ab his nata ſũt.
ut.C.eo. titu.l. omnes. Ob neceſſita-
tes hominum ſolennes feriæ ſunt ge
mini menſes, unus datur gratia meſ-
ſium, alter gratia uindemiarum. Hi
duo menſes conceduntur fructibus de
cerpendis in æſtatæ, & in autumno ad
requiẽ laboris, id eſt ut homines quie
ſcãt a cauſis dũ laborant circa meſſes,
& uindemias; & propterea appellatur
indulgentior pars anni, quia indulget
infirmitati hominum concedẽs eis ad
uitam neceſſaria, ut ea.l. omnes. iſti
duo menſes ſtatuuntur a præſidibus
prouinciarum diuerſis temporibus ſe-
cundũ diuerſitatem locorum. Nam
in quibuſdam locis tempeſtiuius, in
quibuſdam tardiùs finiũtur meſſes &
uindemiæ, ut.ff.e.tit.l.præſides.& ff.de
3 offic. procon. l. ſi in aliam. † Omni-
bus autem diebus feriatis agi poſſunt
ea quæ uolũtariæ iuriſdictionis ſunt,
ut.C.eo.titu.l.actus §. in his. Item ea
quæ fieri urget neceſſitas, uel pietas
ſuadet, ut.ſ.eo.titu.c. conqueſtus. Vr-
get neceſſitas hæc fieri ſcilicet agri-
culturam, putationem, foſſuram, &
mundationẽ uinearũ, quod intelligo
cum in alijs diebus hæc non fieri poſ-
ſunt, ne occaſione moiaenti pere ·t cõ
moditas cœleſti prouiſione conceſſa.
ut.C.eod.titu.l. omnes. Item quæſtio
nes latronũ & maximè Iſaurorum, in
quibus ſummi numinis facillimè ſpe-
ratur uenia, per quod multorum ſalus
& incolumitas procreatur.ut.C. eo.ti.
l.prouinciarum. Item urget neceſſitas
appellare, unde quolibet tempore
appellatur. ut.C. eo. ti. l. 1. In exercẽ
da autem appellatione ſimilis eſt ob-
ſeruantia ſolennium, & repẽtinarum
feriarum; quia in neutris appellatio
exercetur, ut C. eo. ti.l.1.& tamen nõ
computantur omnes dies ut. C.de tẽ-
po.apel.2.§.illud. Pietas uerò ſuadet,

dari tutores uel curatores pupillis, &
alijs miſerabilibus perſonis. ut. ff. eo.
titu.l.1.§.ſed excipiuntur.& l.ſequen-
ti.Item pietas ſuadet diſciplinam mi-
litarem, &.eo.modo ſcholaſticam, &
clericalem.ut. ff. eo. ti. l. diuus. Item
ſuadet ea, quæ ad pacem & concordiã
pertinent.ut.C.eo.tit. l. ulti. ¶ Et eſt
4 ſciendum † quòd his temporibus in
quibus agi non poteſt, ſi tamen actio
ſit peritura, eatenus proceditur ut li-
tis cõteſt. uel executoris conuentio
fiat,ut in prædicto.§.ſed excipiuntur.
¶ In geminis aut mẽſibus, q. gratia ho
minum indulgentur, agi poteſt ex cõ
ſenſu partium; quod in diebus ſolẽni-
bus ſtatutis ob honorem Dei, princi-
pis, uel ciuitatum, non contingit,ut
probantur hæc.ff.eo. ti.l. ſi feriatis. &
ff.de arbitris.l.ſi feriatis.C.eo. ti.l.om
nes.& j.eo. ti.c. ulti.in fi. Sunt & quæ
dam tempora, in quibus a nuptijs ab-
ſtinetur,ut.j.eo.ti.c.capellanus.& 33.
5 q. 3.c.non oportet. ¶ Dies † autẽ inci
pit & finitur diuerſis temporibus &
horis, ſecundùm diuerſitatem eorum,
de quibus agitur. Quo ad feriandum,
dies incipit a ueſpera, & finitur in ſe-
quentem ueſperam,ut.j.eo.ti.c. 2. re-
ſpõſo.1. Quo ad ordinandum, dies in-
cipit a ueſpera, & finitur in mane ſe-
quenti. ut 75. di. c. quod a patribus.
Quo ad iudicandum, incipit in ortu
ſolis,& finitur in occaſu,cùm iam in-
dex honeſtè pro tribunali ſedere non
poteſt,ut ſupra de offi.delega.c. conſu
luit.in Auth.de iud §.ſedebunt. colla.
6.&.ff.de origine iuris.l. 2. §. & quia.
Quo ad ſoluẽdum,dies incipit in me-
dietate unius noctis, & finitur in me-
dietate alterius. ut.ff.e ·.titu. l.m re
romano.Et quò ad treugas obſeruan-
das,dies incipit ab ortu ſolis, & finitur
in occaſu,ut. j. de treuga & pace. c. 1.
Quo ad ieiunandũ, ſexta feria incipit
poſt cœnam diei Iouis,& finitur in ma
ne diei ſabbati; & idẽ in alijs diebus
ieiuniorum,ut de cõſe.diſt 3.c.de eſu.

SVMMARIVM.

1 *Quæſtiones diuerſæ in idem iudicium de-*
ductæ, qualiter debeant ordinari.
2 *Accuſare unum an plures poſſint.*
3 *Quæſtiones incidentes quæ dicantur, &*
quæ emergentes, & nu. 4.
5 *Quæſtiones præiudiciales quæ dicantur.*
6 *Agens contra aliquem de uiolenta ſpolia*
tione, nunquid teneatur alijs reſpõdere?
7 *Quæſtionis reſtitutoriæ priuilegia.*
8 *Agere & replicare an quis poſſit ex eo-*
dem actu.

¶DE ORDINE COGNITIONUM. Rubr.

HIc intitulatur Rubrica de or-
dine cogniti num. Sed meli-
us intitularetur de ordine iu
diciorum, quæ latior eſt & genera-
li r. Nam in ea tractatur de diuerſita
te cauſarum;quæ cauſa alteri præfera
tur;& quæ cum alia concurrit; & quæ
prius & quæ poſterius ſit tractanda;&
ſic intitulatur in tertio libro Codicis,
in quo de iudicijs agitur. Sed ſub ru-
brica de ordine cognitionũ quæritur,
quid iuris ſit cum quæſtio liberalis
proponitur, & alia ciuilis uel crimi-
nalis.Vnde in 7.li.Codicis,in qu de
liberalibus cauſis agitur, ponitur hæc
rubrica de or.cogni.Nos tamen de na
tura utriuſque rubricæ aliqua ſubbre
1 uitate notemus. Qualiter † autem di
uerſæ quæſtiones in idem iudicium
deductæ debeant ordinari, & quis or-
do in diuerſis quæſtionibus ſeruari
debeat, uideamus. ¶ Et eſt ſciendum,
quòd ſi unica quæſtio in iudicio pro-
ponatur ab actore contra reum, nulla
eſt dubitatio; ſi uerò plures quæſtio-
nes moueat quis,& eodem libello uel
diuerſis contra unũ, uel diuerſos;aut
omnes quæſtiones ſunt ciuiles;aut cri
minales;aut quædam ciuiles,& quædã
criminales.Si omnes ſunt ciuiles,po-
teſt eas etiã contra unum eodem li-
bello,& apud eundem iudicem inten-
tare,reſpectu tamen diuerſarum rerũ,
ut no.j.de mu.peti.§.debet autẽ.quod
uerum eſt niſi actiones illę ſint con-
trariæ.ut.C.de furtis.l.1.C.ſi ſeruus ex
te. ſe. emi.man. l. 1. & de pactis inter
emp.

emp.& uen.l. cōmiſſoriæ; uel niſi una ſit præambula ut. C. de hære. ac. l.ut debitū; uel niſi una ex ſui natura præcedere habeat aliam, ut.j.de cau.poſ. & propr.c paſtoralis; uel niſi electiōe tollantur.ut.ff.de tribut.l. quod in hæredē.§.eligere.&. ff. de lega.2. l.cum filius §.uarijs;hoc tamen fallit in caſu. l.1.§.quod autem.ff.quor.lega.uel niſi quæſti ̄nes ſeſe non cōpatiantur.ut.ff. de except.l.fundum &.l.ſed ſi ante. & l. fundi. Si uero quis uelit agere contra plures reſpectu diuerſorum factorum,uel rerum & ciuiliter, poteſt cū non ſit prohibitus.ut ff.de proba. l. ab ea parte. Sed ſi actor agat ciuiliter contra reum,& reus eodem modo cōtra actorem erunt duæ mutuæ actiones uiciſſim tractandæ, neutra ſit præiudicialis, & eadem ſententia terminandæ,ut.j.eo. ti.c.cum dilectus, & nihilominus habebit locum regula in proceſſu,q prior appellat, prior agat. ut ff. de iud. l. qui prior. ut n t.j. de mu.peti.§.debet. Sed ſi congruo tempore non fuerit reconuenti facta,nō minus rei actio ſalua manet in alio iudicio proponenda. ut. C. de ſen. & in terloc omn.iudic.auth. & conſequenter in fi.Si uerò plures criminales cauſæ in ſimul apud eundem iudicem moueantur; aut eas mouet idem actor, uel accuſator contra unum & eundem reum ex eodem facto, uel diuerſis; aut contra plures reos. Si contra unū & ex diuerſis factis, licet, cùm non ſit prohibitum. Si ex eodem facto, non licet, ut colligitur a contrario ſenſu l. qui de crimine. C. de accuſ. & ff.de accuſa.l. Senatus. Sed ſi moueat contra diuerſos reos,poteſt;unus quidem ex diuerſis factis in diuerſis libellis uno & eodem tempore duos accuſare poteſt, uno autem libello non poteſt; ſed tres etiam diuerſis libellis non poteſt.C.qui accuſa.non poſſ.l.cum ratio nibus. Vel dic, quòd nec duos poteſt in diuerſis libellis eodem tempore accuſare, niſi ſuam iniuriam proſequatur. ut. ff.de ac.l.h s. §. lege Iulia, &. ff. ad l.Iul.de adul.l.inter. §. maritus.

Lex autem illa.cum rationibus.negat de tribus, quia de tribus fuit quæſitū, & eodem modo negaſſet de duobus,ſi de duobus quæſitum fuiſſet. De uno autem crimine poteſt quis eodem libello plures accuſare,ut. C.ſi reus uel ac.mor.l.1.ff.ad l.Iul. de adulte. l. uim paſſam.§. inceſti. quod tamen fallit in accuſatione adulterij. ut. ff. ad l. Iul. de adulte. l. uim paſſam.§.duos,& l.ſi maritus.§.ulti. &.C.eo. ti.l. reos.
2 ¶Sed nunquid plures † poſſunt unum accuſare? Videtur quòd ſic,ut.j.de accu.c.licet, in prin.Sed uerius eſt quòd non.Cū enim plures ſint qui accuſare uelint,iudex eligere debet unum, qui accuſat, cauſa ſcilicet cognita,& examinatis accuſatorum perſonis, uel dignitate, uel ex eo quod intereſt, uel ætate,uel moribus, uel alia iuſta cā. ut.ff.de accu.l.ſi plures. Vbi uerò duo adinuicem ſe accuſant,plerunque habet locum regula illa, qui prior.& ſic in prima accuſatio procedit, & ſecunda ſubſiſtit; plerunque præualet ſecunda & intermittitꝰ prima; quæ qualiter, & ex quibus caſibus contingat,not. j.de mu.peti.§. & quod ſuperius dixi. Vbi autem ex una parte proponitur accuſatio criminalis, & ex alia parte querela ciuilis; ſiue accuſatio prior, ſiue poſterior proponatur,præiudicat ciuili, ſi ciuilis non ſit præiudicialis, ut.C.de or.iu.l.ulti.3.q. 11.c.[illegible] eſt. c. prim̄ ti. [illegible] §.aliquando. Sed ſi ciuili quæſtioni principaliter propoſitæ incidat qō cri minalis,v. g. peto a te fundum uel 10. produco inſtrumentū ad probandum intētionē meā,tu excipis cōtra inſtrm de falſo;uel ſi quæſtioni criminali incidat qō ciuilis,v.g.accuſo te de plagio ꝙ uendidiſti ſeruū meū,tu dicis illū fore ſeruum tuū, poterūt ſimul huiuſmo di qōnes terminari ut.C.de or.iudici. l.cū ciuili.ut tamen non intelligas pronunciari in incidenti, ſed eo ipſo ꝙ pronunciatur in principali, uidetur & in incidēti pronunciatū.ut C.de or.iu. l.1.C.de ord.cog. l.2. C. ad. l. Iul. de adul.l.quoniā.&.C.ad.leg.Iul.de plag. l præſes.j eo.ti.c.cū dilectus circa fi. &

hoc ſecũdũ Bulg. Nec ob. ff. de mino. l. intra utile; ibi. n. non pronunciatur in incidenti qõne, ſed ſuper ætate & ſuper reſtitutione in integrũ rõne ætatis, ut reſtituto liceat intentare ueterem actionem. Vnde qõ reſtitutionis non incidenter, ſed principaliter mouebatur. Et eodẽ modo reſpondetur ad. l. ubi falſi. C. ad le. Cor. de fal. Vbi crimen incidit, i. propoſitum fuerit non incidenter, ſed principaliter, ut prædixi. Placentinus uerò dicebat pronunciandũ fore in incidenti per. l. de qua re. ff. de iudi. niſi conditio rei, uel iudicis impediat. Io. & Azo. diſtinxerunt inter incidentes, & emergentes, ut in incidẽtibus nõ pronunciatur, ſed
3 in emergentibus ſic. † Incidentes autem quæſtiones dicuntur ueteres defenſiones, quæ ante litem cęptam competebant reo, ex his quæ acta ſunt inter reum & actorem, ut pactum de nõ petendo, tranſactio, & res iudicata, & ſimilia. Emergentes uerò qõnes dicũtur, quæ proponuntur ex his quæ in lite emergunt, ut cũ quæritur an iudex ſit cõpetens, uel non; an tempus ſit aptum ad cauſas, uel non; an dilatio
4 ſit danda, uel non. † Et ut breuius dicam incidentes quæſtiones ſunt perẽptoriæ exceptiones, emergentes dilatoriæ. Et eſt ratio manifeſta quare in emergentibus habeat pronũciari; quia ſi non pronunciaretur in dilatorijs, non poſſet procedi in ſequentibus cauſis, ſed ſecus in incidentibus, quæ principale contingunt, in quibus pronunciari intelligitur, dum pronunciatur in principali. Verũtamen ſecundũ iura canonica in incidentibus quæſtionibus pronunciatur, ut infra. qui fi. ſunt le. c. lator. ſ. de elec. c. cum dilectus. †
5 Et no. quòd licèt ſecundũ iura ciuilia illæ tantùm ciuiles quæſtiones ſunt præiudiciales, in quibus de ſtatu quæritur. ut inſti. de actio. §. præiudiciales. tamen ſecundùm iura canonica quæſtio ſpoliationis, præiudicialis eſt; quia non patitur diſſimilẽ quæſtionẽ, ut. j. eo. ti. c. ſuper ſpoliatione. Eſt enim priuilegiata hæc quæſtio ſpoliationis, ut agens ex ea conueniri non poſſit niſi conſimili actione, quia tunc cũ utraque ſit priuilegiata & fauorabilis unam aliam non tollit, nec impedit; ſed concurrunt, & eadem ſententia terminantur, ut duæ mutuæ petitiones, ut conuentio, & recõuentio, ut. j. eo. ti. c. cũ dilectus. ſ. de mutuis peti. c. 1. & 2. C. de ſen. & interlo. om. iu. l. cum pap. & auth. & conſequẽter. 3. q. 8. c. 1. ſed ſi contra agentem deſpoliatione excipiatur conſimili ſpoliatione & probetur, repellitur agens, ut. j. eo. ti. c. ulti. Et eſt ratio duplex. Vna, quia fauorabiliores ſũt rei, quàm actores. ut. ff. de act. & obl. l. Arrianus. ff. de ferijs. l. ulti. j. de proba. c. ex literis. j. de fide inſtr. c. cũ inter, i fi. j. de ſent. & re iu. c. ul. ff. eo. ti. l. inter pares. Item alia; quia exceptiones fortiores ſunt actionibus, unde cui damus actionẽ multò fortius exceptionẽ dare debemus. ff. de ſuperficie. l. 1. §. quod autem, & ff. de regulis. iur. l. inutilis. §. cui damus. Ideo etiam quæ tẽporalia ſunt ad agendum, perpetua ſunt ad excipiendum. ff. de doli excep. l. pure. §. ult. in ſtit. eo. tit. & C. eo. tit. l. ſi pactum. Et hac ratione, quia fauorabiles ſunt exceptiones, quæ dantur ex cõmunicatis. ut. j de excep. c. cũ inter. Et his rationibus cõtingit, quòd exceptio excõmunicationis impedit actionẽ ſpoliationis; ſed actio ſpoliationis aliam conſimilem non impedit, ſed cõ-
6 currit ut dictum eſt. † Sed ſi ego agam contra te uiolentum de ſpoliatione, nunquid ſi ab alijs conueniar, teneor reſpondere? Videtur quòd ſic. Nam in hac decre. ſuper ſpoliatione, dicitur quòd agens de ſpoliatione nõ cogitur ante reſtitutionem ſpoliatoribus reſpondere, alijs ergo tenetur. Ad quod rñdeo, nõ teneor ſi de ſpoliatione excipiã, potero ei de eadẽ ſpoliatione cõtra unũ agere, & cõtra alios agentes excipere; cũ ſit generale quòd ſpoliatus quemlibet agentem contra ſe repellere poſſit per exceptionem, ut. 3. q. 1. c. 1. & q. 2. c. cũ eccleſiæ. Ab hoc tamen generali dicto excipit. Vin. illum, qui agit actione de poſiti; cũ enim actio depoſiti ſit adeo priui-

priuilegiata,ut nō admittat compenſationem,deductionē,uel doli exceptionem,ut.j.de depoſi.c.bona fides.C.eo tit.l.penul.& eodem modo nec ſpoliationis exceptionē. Sed hoc nō placet, quia dum depoſitarius non inficiatur depoſitum,ſed per compenſationē, ſeu deductionem conatur retinere totū, uel partem, perfidè agat, & ideo non audiatur,ſed cum ſpoliatus a principio & antequàm de depoſito conſtet, excipiat & dicat ſe inermem cum armato congredi nolle.ut.3.q.2.c.oportet, audiendus erit. Nam auditur aduerſus agentem de ſpoliatione,ut dictum eſt. Item excipit Vin. agentem de matrimonio. Et hoc propterea, qa cauſa matrimonij fauorabilis eſt, ut.j.qui ma.accu.poſ.c.uidetur.& prærogatiuam habet in multis,ut.ſ. de lite non cōteſta.c.primo. Sed certè nec iſtud approbò,ſed ſine exceptione teneo, quòd exceptio ſpoliationis quēlibet agentem repellat.ut dictum eſt.

7 † Duo igitur priuilegia quæſtionis reſtitutoriæ ſuperius aſſignaui, Vnum, quia primò propoſita nō compatitur aliam ſequentem, & diſſimilē quæſtionem. Aliud, quia primò propoſita in modum exceptionis,repellit quēlibet ciuiliter agentem. Tertium, quia in modum exceptionis repellit quemlibet accuſantē, & ſic intelligo.3.q.1. per totum. Quartum,quia in modum actionis propoſita,& accuſantē repellit,& reſtitutionem indulget,& ſic exaudio.3.q.2.c.2.3.&4. Sed ſi te primò conueniam aliqua actione ciuili,& tu ſubſequenter moueas quæſtionem ſpoliationis contra me, non impeditur mea petitio,ſed cū tua concurret,tunc enim quæſtio ſpoliationis aliam non compatitur, cum primò ponitur. Vel poſſū uti diſtinctione.Io.qui dixit,ꝙ ſi ego conueniam te ſuper aliqua re, et tu contra me agas ſuper eadem re reſtitutorio, impedietur mea actio, & tua procedet. exemplum quære.j. de reſtitu.ſpo.c.ex conqueſtione.&.c.literas. cæterum ſi ſuper diuerſis agamus, concurrunt huiuſmodi actiones, ut dictum eſt.Vel ſi uelis extendere ſpoliati fauorem,dicas,ꝙ quæſtio ſpoliationis ſiue prius ſiue poſterius proponatur, non compatitur diſſimilem quæſtionem. Et quod dixi, quòd quæſtio ſpoliationis in modum exceptionis oppoſita repellit quemlibet agentem uel accuſantem, uerum eſſe intelligo,cùm quis ſpoliatus eſt tota ſua ſubſtantia, uel maiori parte ipſius,& hoc innuunt uerba canonis, nudi & inermes,ut.3.q.1.c.oportet. & uerba alterius, non poteſt exui iam nudatus, ut 2.q.2. c. nullus. Cæterum ſi una re quis ſpolietur, cùm habeat multa bona, etſi poſſit expellere ſpoliatorē in odium uiolenti,non tamen aliū. Item cum abſonū uideatur & etiam multorum corda perturbet,ut ſpoliatus tota ſubſtantia uel maiori parte ipſius excipiat contra illos, qui non expoliauerunt, ut ſic impunitatem in ſuis criminibus ſortiatur, dum a nemine poteſt efficaciter accuſari, cum forſan deſideret ſic manere; dico iudicem ſic prouidere debere ut certum tempus ei aſſignet, intra quod petat reſtitutio.& proſequatur; & ſi hoc non fecerit,non admittat exceptio ſpoliationis ipſius. Nec mireris ſi in hoc caſu quis agere compellatur;hoc enim plerunque contingit, ut certum tempus præfigatur alicui ad agendum, & poſt iſtud tempus nolens agere non audiatur ut.5.q.1.c.quidam.j.de clandeſti.deſponſa.c.cum inhibitio. & arg. C. de inge.ma.l diffamari.C.de remiſſ.pigno.l.ſi eo tē-
8 pore. C.de uſur. pupil.l.ult.†.Sed pone,quòd agam cōtra te de expoliatione. et tu excipis cōtra me de alia ſpoliatione,ego replico ex illa ſpoliatione ex qua ago, nunquid ſum audiendus?Non, quia exceptio fortior eſt & potentior,quàm actio, ut ſuperius dictum eſt;nec poſſum ex eo.actu agere,& replicare. Sed pone quòd replicem de alia ſpoliatione, nunquid excludā exceptionem?Videtur quòd ſic arg.j. de excep.c. a nobis. j. de ſen. excom. c.in præſentia.Puto tamē contrarium, eo quòd replicatio adiuuat actionem.

Item

Item pone, quòd agam contra te de ſpoliatione.& tu contra me de alia ſpoliatione, excipio contra te de tertia ſpoliatione,replicas de quarta,quid in hoc caſu erit faciendum? Reſpondeo, qua ratione admittetur exceptio,eadẽ & replicatio; & ſic ſublata exceptione per replicationẽ remanebit cõuentio & reconuentio, quæ in concurſu procedent.ut.j.eo.ti.c. cũ dilectus & c.ult.

SVMMARIVM.

1 *Plus petitur quatuor modis.*
2 *Pœna plus petentium quæ ſint.*

¶DE PLVS PETITIONIBUS. Rubrica.

Quia plerunq; in iudicijs plus petitur,quàm debeatur; ideo ponitur hic rubrica de plus peten.uel plus petitionibus. ¶Videamus igitur. Quot modis plus petatur. Quæ ſit pœna plus petentium.¶ Et † eſt ſciendum,quòd quatuor modis plus petitur,cauſa,tempore,re, & loco. Exempla non pono quia ponitur infra eodẽ tit.cap.uno.§.re quoque.¶ † Pœnæ autem plus petentiũ hæ ſunt,olim ita ſeruabatur in his pœnis.Nã quocũq; modo actor plus peteret,cadebat a cauſa, nec reſtituebatur niſi eſſet minor, uel niſi lapſus eſſet aliquo errore probabili, ut ſi petebat ex teſtamento totum legatum, cuius pars adempta erat in codicillis, de quibus actor ignorabat.ut inſtit. de actio. §. ſi quis agens. Hodie nõ ſic in pœnis proceditur.Sed ſi quis plus petat ex cauſa,iudicium nõ procedet,ſed condemnabitur actor ad omnes expenſas in triplum, & omne damnum quod pertulit reus occaſione huiuſmodi cõuentionis.ut inſti. de act.§. ſed hæc quidem. Si quis autem tempore plus petat,iudicium non procedet,& punitur actor in hoc,quia reo duplicantur induciæ conuentæ ad ſoluendum,& adueniente tempore ſolutionis nõ aliter reus tenebitur reſpõdere actori, quàm ſi actor ei reſtituat omnes expenſas, quas fecit reus occaſione illius temeræ citationis.ut hic & inſti.de except.§.temporales.¶ Vbi autem loco plus petitur, ut cùm petis a me ut ſoluam tibi hoc loco, cùm conuenerit inter te & me quòd in alio loco ſoluerem;& hoc caſu procedet iudicium ſi in foro competenti agatur, quamuis in ſuperioribus non procedat, & ueniet in arbitrariam actionẽ, hoc eſt, in tua actione arbitrabitur iudex, quanti intereſt mea non hic ubi agitur ſoluere, ſed ubi conuenit ut.ff.de eo quod certo loco. l. prima. Varia enim ſunt pretia rerum per ciuitates & regiones,pecuniæ ſub grauioribus uſuris dantur in uno loco,quàm in alio.ut. ff.eo.tit.l.ideò.Et nihilominus condemnaberis mihi in triplum eius,quod impendi nomine ſportularum.ut.inſti. de acti. §. ſed hæc quidẽ. Cum autem plus petitur re, non procedet petitio, & condemnabitur actor in triplum eius, quod reus expendit. ut inſti de.actio.§. triplici. Sed ſi quis ſuper maiori quantitate,quàm ſibi debeatur, cautionem exegerit,& in iudicio plus petierit, ſi pæniteat, & calliditatis & fraudis ueritatem confiteatur, diſpendio debiti non grauetur, ſed in expenſis, quas fecit reus, punietur, & in triplum ſecundum Azo. licèt Placen. dixerit in hoc caſu in ſimplũ; qui enim ſic fecit, non petijt, ſed petere noluit.ut.ff rem ra.haberi. l.amplius. Si uerò perſiſtat in certamine,& tandem per teſtes de falſa quantitate adiecta conuincitur,puniatur in toto debito;ſed ſi non arguatur per teſtes,ſed ipſe confiteatur, condemnabitur in expenſis,ut dictum eſt,& probatur.C.de plus pet. l. unica. Sed etiam in ſuperioribus caſibus ita demum pœna locum habet,ſi actor in iudicio duxerit perſiſtendum.ut.j. eo. c. uno. in prin. Item ceſſat pœna conſtitutionis illius.C. eo.tit.l.una,cum actor conuincitur ſuper cautione in maiori quantitate exacta, & conuictus ante ſententiam uel poſt tranſigit cum reo ſuper pœna. Item ceſſat, cùm actor exegerit

rit cautionem in plus, ſed reus in iudicio cōfeſſus eſt ſe totum debere quod in cautione cōtinetur, & hoc eſt quod in fine illius conſti. adijcitur tranſactionibus & ſecundis confeſſionibus ſuam firmitatem. Sed ſi actor nō fateatur, nec arguatur de falſa quantitate in cautione adiecta, ſed in probatiōe illius quantitatis deficiat, creditur quod pœna non ceſſet, quia tunc uera quantitate priuabitur

S V M M A R I V M.

1 *Quæſtiones poſſeſſoriæ tot ſunt, quot ſunt interdicta poſſeſſoria.*
2 *Interdicta poſſeſſoria quæ ſint, & quibus & contra quos dentur. & nu. 3.*
3 *Hæres de iure ciuili, & bonorum poſſeſſor de iure prætorio, quō intelligatur.*
4 *Interdictum quid ſit, & unde dicitur.*
5 *Interdictum & actio quid differant.*
6 *Interdictorum quædam ſunt ſimplicia, quædam duplicia.*
7 *Poſſeſſorium & petitorium an, & quando poſsint ſimul intentari. & nu. 9.*
8 *Cauſa deciſa ſuper proprietate, an poſſit agi de poſſeſsione.*
10 *Poſſeſsionem inducit binus actus, uel etiā unicus.*

DE CAVSA POSSESSIOnis & proprietatis. Rubrica.

SVperius tractatum eſt de ordine cogni. Sed quia dubitari ſolet, qs ordo ſeruari debeat, cum quæſtio poſſeſſionis & proprietatis a diuerſis partibus, uel ab eadem in iudicio proponitur; Ideò ſubijcitur hic rubrica. de cauſa poſ. & propri. ¶ Videamus igitur. Quæ ſunt quæſtiones poſſeſſionis. Item quæ quæſtio poſſeſſionis concurrat cum qōne proprietatis, ſiue a diuerſis partibus, ſiue ab eodē proponatur utraq;. Item quæ non concurrant.
1 ¶ Eſt igitur ſciendum † tot eſſe quæſtiones poſſeſſorias, quot ſunt interdicta poſſeſſoria; ſunt autem interdicta poſſeſſoria hæc, adipiſcendæ poſſeſſionis, retinendæ, ac recuperandæ. Interdictum adipiſcendæ poſſeſſionis datur bonorum poſſeſſori, hoc eſt, ei qui
2 eſt loco hæredis. † Eſt enim hæres de iure ciuili & bonorū poſſeſſor de iure prætorio. Cum enim prætor non potuit ſuo beneficio hæredē facere, quia hoc legis eſt, uel ſenatuſconſulti, uel conſtitutionis, fecit quod potuit, ſcilicet bonorum poſſeſſorem, quem loco hæredis conſtituit. ut inſtit. de bo. poſ. §. quos autem. Et eſt utriuſque, id eſt, hæreditatis, & bonorum poſſeſſionis idem effectus. Sed in hoc differunt, quia hæreditas nititur authoritate legis, bonorū poſſeſſio authoritate prætoris. Item aditio hæreditatis non deſiderat authoritatem iudicis uiuētis, ſed bonorum poſſeſſio requirit authoritatem & præſentiam iudicis. Datur igitur bonorum poſſeſſori interdictū adipiſcendæ poſſeſſionis, quod appellatur quorum bonorum, datur contra poſſeſſores uniuerſitatum. ut. ff. quorum bonorum. l. 1. §. interdictum hoc, & contra poſſeſſores rerum ſingulariū, ut. ff. de furtis. l. hoc amplius. dummodo nō contra corporum poſſeſſores. ff. quorum bonorum. l. 2. Nec ob. quod dicitur. ff. quorum bonorum. l. 1. §. hoc interdictum reſtitutorium eſt, & ad uniuerſitatem bonorum, non ad ſingulas res, pertinet. Quod. n. ibi dicit non ad ſingulas res, ſubaudio tantum. Sic & petitio hæreditatis datur pro una re
3 tantùm ut. ff. de peti. hære. l. licet. † Eſt & interdictum ſaluianum adipiſcendæ poſſeſſionis cauſa comparatum, eo quòd utitur dominus fundi de rebus coloni, quas is pro mercedibus pignori futuras pepigiſſet. ut inſtit. de interdic. §. interdum. Retinendæ poſſeſſionis cauſa cōparata ſunt interdicta uti poſſidetis, & utrobi, cum ab utraque parte de proprietate alicuius rei controuerſia ſit; & ante quæritur, uter ex litigatoribus poſſideat, uter petere debeat; quia niſi ante exploretur utrius poſſeſſio ſit, non poteſt petitoria actio inſtitui; quia ciuilis & naturalis ratio facit, ut alius poſſideat, & alius a poſſidente petat, ut inſtitut.

de

de interdictis. §. retinendæ. ſed. Vti
poſſidetis, locum habet in rebus im-
mobilibus; Virobi in rebus mobilibus.
ut inſtitut. eo. tit. §. ſed interdictum.
Et eſt interdictum recuperandæ poſ-
ſeſſionis, quod datur alicui ui eiecto a
poſſeſſione, cui etiam datur benefi-
cium conſtitutionis illius. C. unde ui.
l. ſi quis in tantã. Item agi poteſt lege
Iulia de ui pub. uel priuata. ſi tamen
armis, uel ſine armis facta ſit eiectio.
ut inſtitu. de interdic. §. recuperandæ.
4 ¶ Interdictum † autem nihil aliud
eſt quam quædam uerborum ſolem
nis conceptio, quibus prætor aliquid
fieri iubebat, uel ꝓhibebat, quod tũc
maximè faciebat, cum de poſſeſſio-
ne uel quaſi inter aliquos contẽdeba
5 tur, ut inſtit. de interdictis. in princ. †
Si quæras an idem eſſet interdictum
& actio, cum & actio eſſet quædam
formata uerborum conceptio? ut. C.
de formul. & impetra. ac ſubla. l. una.
Reſpondeo, non, quia ſolennitas actio
num erat inducta a iure ciuili. Solen-
nitas interdictorium a iure prætorio.
Erat & alia differentia inter actio-
nes, & interdicta; quia uerborum ſolẽ-
nitas quæ attendebatur in actioni-
bus, non formabatur in ſingulorum
perſonis, ſed erat generaliter formata
in perſonis omniũ. Sed in interdictis
quot erãt homines qui uolebãt agere
tot uerborum conceptiones formabã
tur, quibus contra ſuos aduerſarios in
cauſis ſuis utebatur, & has conceptio-
nes interdicta uocabant; & ob hoc po-
teſt quilibet ſtudioſus ſcholaris per ſe
notare quia in interdictis uariantur
uerba ſecundum demonſtrationem
perſonarum. ut ff. de tabul. exhi. l. 1. ff.
ne q̃d in loco pub. l. 1. ff. de ui & ui ar.
l. 1. in prĩ. hodie autẽ nulla eſt differẽ
tia inter interdictum, & actionem, ut
inſtit de interdictis. §. ulti. Dicitur au
tem interdictum, non ab interdicen-
do, uel prohibendo; ſed quia inter
duos dicuntur. ut inſtit. de interdi. §.
ſunt tamen. ¶ Et eſt interdictum actio
in factum prætoria, ut inſtit. eo. tit. §.
6 ult. ¶ Item † interdictorum quædam
ſunt ſimplicia, in quibus alter actor
eſt, alter reus; qualia ſunt reſtitutoria
aut exhibitoria. Duplicia sũt, in quib
par utriuſq; litigatoris conditio eſt,
nec quiſquam actor uel reus præci-
puè intelligitur, ſed unuſquiſque tam
rei quàm actoris partes ſuſtinet. ut in-
ſti. eo. ti. §. tertia. & §. duplicia. &. ff. de
7 interdi. l. 2. ¶ Nunc † uidendum eſt
quæ quæſtio poſſeſſionis poſſit concur
rere cum quæſtione proprietatis. Et
eſt ſciendum, quòd licet ſecundùm iu
ra ciuilia illæ duæ quæſtiones ſeſe
non cõpatiant, ſed prius agenda ſit cã
poſſeſſiõis, & demũ proprietatis. ut C.
de rei uẽ. l. ordinarij. C. de ĩterdi. l. in
certi. C. quorum bonorum. l. ul. ff. de
iud. l. ſi de ui. Aliæ autem leges dicũt,
quòd ſuſpenſo petitorio ĩtẽtari poteſt
poſſeſſorium ab eodẽ & corã eo. iudi-
ce. ut. ff. de ui & ui ar. l. cum fundum. §.
eum qui. ff de acqui. poſ. l. naturali-
ter. §. nihil. quas leges do. Io. ſic intel-
lexit ſicut prima facie ſonare uiden-
tur, dicens decre. quæ contrarium di-
cunt, nullatenus ſtare poſſe, ut eadem
perſona poſſet utrunque iudicium in
tentare; nam ordo tunc ſeruandus eſt,
ut dicebat, ut prius cauſa poſſeſſionis
expediatur. Sed Mar. & alij intellexe
runt. ll. illas locum habere in interdi
cto Vti poſſidetis. & Virobi. quæ non
concurrunt cum rei uendicatione ab
eadem parte; qui enim tenet poſſeſſio
nem per Vti poſſidetis, & Virobi, ex-
cludit ſeipsũ a contraria petitione rei
uendicationis. ut. ff. quan. app. l. ſi pro-
curatorio. §. ſed ſi alius. C. de fur. l. 1.
C. ſi ſeruus exte. ſe emi man. l. 1. uendi
catio enim non datur poſſidenti, ut in
ſtit. de act. in prin. immo potius alteri
parit actionem in rem. ut. C. de alie. iu
di. cauſa mu. fac. l. una. Et hoc uerum
eſſe dicebant, niſi renunciaretur rei
uendicationi; quia tunc procederet in
terdictum uti poſſidetis, uel niſi quis
proponat rei uendicationẽ ignorans
ſibi competere interdictum; & ſic in-
telligebant illam l. naturaliter. §. ni-
hil cõmune. Sed in interdicto recu-
perandæ poſſeſſionis, ſecus. Sed ſecun-
dum

dum iura canonica quæ circa hoc in ſimplicitate procedũt, quęſtio poſſeſſionis cum quęſtione proprietatis cõcurrunt. ſiue vtraq; ab eadem parte, ſiue ſingulę a diuerſis partibus proponãtur, ab eadẽ parte poteſt proponi quęſtio recuperãdę poſſeſſionis & ꝓprietatis. ut. j. eo. ti. c. ad ultimũ c. cum eccleſia ſutrina, & c. cum ſuper electione. & c. cũ dilectus. j. de teſti. c. ſignificauerunt. in fi. Item a diuerſis partibus concurrunt quęſtio proprietatis & quęſtio poſſeſſionis retinendæ, ita ut unus agat de ꝓprietate, alius de poſſeſſione uti poſſidetis, uel vtrobi. ſic agitur inter dominum & fructuariũ. ut. ff. uti poſſidetis. l. v l. ſic fit cũ unus uẽdicat ſeruitutem, & alter tuetur poſſeſſionem, ut. ff. uti poſſide. l. ſi duo. §. ſi vicinus. & hoc cùm uendicãs eſt in poſſeſſione ſeruitutis, ut ibi patet. Sed opponit. egi utroq; iudicio petitorio & poſſeſſorio, & in utroque obtinui; appellaſti a ſententia lata ſuper proprietate, ab alia nõ, & ſic facta eſt executio ſuper reſtitutorio, & data eſt mihi rei poſſeſſio; cõfirmatur ſententia lata ſuper ꝓprietate a iudice appellationis. quęritur quę erit vtilitas huiuſmodi cõfirmatorię? Reſpõdeo declaratoria domini j, non aũt tenebitur aduerſarius meus reſtituere mihi poſſeſſionem quam habeo, cùm nec poſſideat, nec dolo deſierit poſſidere. Item ſi egero petitorio, poſſum redire ad interdictum recuperãdę poſſeſſionis pendente iudicio petitorio. ut. j. eo. c. paſtoralis. Sed hoc recipit calumniã, ſi enim deſiſtã à petitorio, quod incepi, & transeã ad nouum iudiciũ inchoandũ ſuper poſſeſſione, reus poteſt a iudice implorare ut in petitorio ꝓcedatur per auth. qui ſemel. C. quomodo & quando. iu. quod locũ habet, ſiue lis fuerit cõteſtata in petitorio, ſiue cępta non ſit, ut ibi dicit. Et tunc cõcludetur in principali, hoc eſt in petitorio; & non erit locus interdicto ſiue quæſtioni poſſeſſoriæ, poſtquàm in proprietate fuerit cõcluſum aut renunciatũ. ut ĩ c paſtoralis. Sed dominus Io. & alij qui dicunt, ꝗ hęc duo iudicia poſſeſſorium & petitorium non cõcurrunt, exponunt uerba illa, pendente iudicio, quę ſunt ĩ decre. illa paſtoralis, & in l. cũ fundum. §. cũ qui. ff. de ui & ui. ar. Item dicunt, quòd illud quod dicitur in decr. & in l. ut actor, dimiſſo prętorio trãſeat ad poſſeſſorium, locum habere non poteſt, niſi cùm reus non uult ut in petitorio procedatur, aliàs oportet in eo procedi, ut dictum eſt; uel oportet cedi, uel renunciare liti petitorię, ut iam dixi. Et eodem modo intelligebant, quod dicit. j. de teſtib. c. ſignificauerũt. ſuſpenſo petitorio ſupplebant ipſi renunciato. Nos autem non ſic; dicimus enim, quòd is qui rei uendicatione incepit, poteſt redire ad interdictum recuperãdæ poſſeſſionis pendente iudicio proprietatis, id eſt ſuſpenſo & non dimiſſo, ut dicit illud c. ſignificauerunt. cum enim hoc in odium uiolenti ſit inductum, & in fauorem ſpoliati, non cõuertetur ad damnum eius. ut. C. de legi. & conſtitu. l. quod fauore. Nec obſtat auth. qui ſemel. quę locũ habet in contumace. ¶ Item pone quòd is, qui agit de proprietate, litem conteſtatus eſt, nõ poteſt probare, reuertitur ad quæſtionem poſſeſſionis recuperandæ, quid proderit ei poſſeſſorium, cum aduerſarius inſtare poſſit, ut pronũcietur in petitorio? ut. ff. de iudi. l. de qua re. j. eo. tit. c. cum ſuper. C. quomodo & quãdo iu. auth. qui ſemel. & ſi pronũcietur in petitorio pro reo, quamuis pronuncietur in poſſeſſorio pro actore, uidetur quòd ſententia lata in poſſeſſorio ſit ſine fructu; quia in executione debet proprietas præualere. ut. j. eo. c. cũ dilectus. Reſpondeo ex quo de iuris ꝓmiſſione licet actori redire ad poſſeſſoriũ, ut hęc permiſſio ſit fructuoſa, dicam non poſſe procedi in petitorio niſi actore inſtãte; uel ſi procedi poſſet inſiſtẽte reo, adhuc ꝙ proderit actori ſententia ſuper poſſeſſione ferẽda quoad fructus & intereſſe. ff. de vi & vi arma. l. idem eſt. §. ult. & l. ſi plures. §. deiectum. ¶ Item pone ꝗ egi contra te interdicto unde vi, uel condictione ex illo canone reintegrãda. 3.

q.1.obtineo, reſtituitur mihi poſſeſſio, nunquid hęc ſententia oberit uiolento in queſtione proprietatis, ut victus in poſſeſſione non poſſit agere contra me de proprietate? Reſpondeo, non puto hoc fieri poſſe ex vi interdicti ſeu cōdictionis ex canone, quia hæc nudam poſſeſſionem auocant. ſecus ſi actum eſſet condictione ex illa.l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. ſententia igitur lata in poſſeſſione non præiudicabit in proprietate. quaſi per hoc videatur pronunciatū in proprietate.C.de ſenten. & interlocu.om.iudi.l.poſt ſententiam. Sed nunquid in hoc caſu poterit excipi contra violentum ex illa conſtitutione. ſi quis in tantam? Puto quod ſic. vt.C.de except.l.licet.Sed caue tibi,quia ex violētia clerici vel prælati non daretur condictio ex.l.ſi quis in tantam. vel ex canone reintegranda. vel exceptio cōtra eccleſiam quo ad proprietatē, propter regulam illam.delictum perſonæ nō debet redundare in damnū eccleſiæ. 6.q. 6.c. ſi epiſcopum. Item vbi cōcluſum eſt vel renunciatum in cauſa proprietatis, cauſa non deciſa redire non poteſt ad poſſeſſorium iudicium. vt.j.eod.tit.c. paſtoralis.Et eſt ratio ne lites litibus inculcentur. † Sed nunquid cauſa deciſa ſuper proprietate,poterit agi de poſſeſſione? Reſpondeo ſic propter fructus & intereſſe.ſicut video ꝙ fructuarius eiectus agit interdictio etiam poſt vſufructum finitū.vt. ff. de vi & vi arma. l.idē eſt.§.vltimo.&.l.ſi plures.❡ Item quæritur, quid ſi eiectus non agat interdicto vnde vi infra annum a die eiectionis, nunquid poſt annum agere poteſt? videtur quod non; quia hoc interdictū annale eſt.vt.ff.de vi & vi arma. l. 1.in princip. & infra annum vtilem competit,vt in ead.l.§. annus. vnde anno expirat,ſicut & cæterę prætoriæ actiones,vt Inſtitut.de perpe.& tempo. ac.in princip. Ad quod reſpōdeo, prætoriæ actiones temporales ſunt quo ad pœnam, perpetuæ autem quo ad rerum proſecutiones.vt.ff.de ac. & obli. l.in honorarijs.ſic & in interdicto vnde vi. & ſi quo ad ea quæ in prædio erant,non competat poſt annum, ad rei tamen proſecutionem hoc eſt ad prædij reſtitutionē perpetuò datur.vt in prædicta.l.in principio.Sed condictio ex illo canone. reintegranda, perpetuò datur & ad omnia,conditione temporis, captiuitate, dolo,aut violentia non obſtan. vt in eodem canone continetur.❡ Item dictum

9 eſt ſupra,ꝙ † interdictum adipiſcendæ poſſeſſionis datur bonorum poſſeſſori. Sed opponitur. Nonne quis per bonorum poſſeſ. efficitur dominus rerum hæreditarium? quo modo ergo adipiſcet per interdictum quorum bonorum, qđ iam adeptus eſt per bonorū poſſeſ. Reſpondeo per bonorum poſſeſ. adeptus eſt iam dominium, ſed non poſſeſſionē. ſicut in additione hæreditatis cōtingit ff.de acqui.poſ l. cum hæredes. & ideo neceſſarium eſt interdictum. ❡ Vnū nō omitto quod continetur.j.eod.c.paſtoralis ſcilicet ꝙ is qui rem vendicare incepit,poteſt redire ad interdictum adipiſcendæ vel recuperandæ poſſeſſionis, alijs poſſeſſorijs iudiciis ſuo robore duraturis,quę vendicationem dominij ſui natura præcedunt. Solet enim multum dubitari,quæ ſint illa iudicia.Et poteſt dici,ꝙ ſunt hæc,ſcilicet interdictum de liberis exhi. & interdictum de tabulis exhibendis.hæc enim ex ſui natura pręcedunt vendicationem dominij;ſunt.n. præambula,& preparatoria vendicationis.Prius enim liberi exhibentur,deinde agitur de iure perſonarum. vt.C.de lib. exhi.l.1. Et idē eſt in interdicto de tabulis exhibendis. Prius.n.tabulæ exhibentur, deinde relictum in tabulis vēdicatur,vt.ff de tabu.exhi.l. locū.§.ſolent.Vnde qui nō exhibet, condemnatur habita æſtimatione eius,quod in tabulis eſt relictum.vt.ff.eo. ti.l.locum.l. condēnatio. Ad iſta igit̄ quę de ſui natura præcedere habent dominij qōnē, non eſt regreſſus poſt intentatam vendicationem.Vel poteſt dici, ꝙ hæc ſunt illa iudicia, ſcilicet interdictum vti poſſidetis,

ſidetis,& vtrobi.ad quæ redire non põt is,qui rem vendicare incepit, ꝓpter cõtrarietatem petẽdi quam ſuperius aſſignaui.ſ.eod.§.nũc videndum . Nec ob. ff.de acqui.poſ.l. naturaliter.§. nihil.ꝙ dicit dari interdictum vti poſſidetis ei qui rem vendicare incepit. Nam illa ſic intelligitur,ſcilicet cùm quis prius renũciat actioni in rem , quam inſtituerat; vel cum ignorans ſibi compere interdictum,rei vẽdicationem intentat. Et q̃d de his duob. interdictis ſcilicet vti poſſidetis,vel vtrobi , loquatur illa litera . alijs poſſeſſorijs iudicijs &c. ſic ex litera illa elicio,ſuperius tractauit eadẽ de cre.de interdictis acquirendæ,& adipiſcendæ poſſeſſionis; in quibus dixit , cũ qui rem vendicare incepit, poſſe ad interdicta redire, antequam in iudiciũ ꝓprietatis renunciatũ ſit,aut conclnſum; poſtmodum autẽ quaſi de oppoſitis interdictis loquẽdo dicit alijs poſſeſſoris &c. hæc autẽ interdicta ſcilicet vti poſſidetis,& vtrobi,ſunt oppoſita illis ſcilicet,vnde vi,& quorum bonorum. Nam hæc ſunt retinendæ,illa verò acquirendæ poſſeſſionis. Sed huic intellectui aliquantulum aduerſatnr , q̃d in litera dr̃ ſubſequẽti. alijs poſſeſſorjs iudicijs ſuo robore duraturis , quæ vendicationem dominij natura præcedunt.hęc.n.interdicta vt poſſidetis,& vtrobi,non pręcedunt rei vendicationem . Ad quod rñdeo,hæc duo interdicta cum rei vendicatione in eodem iudicio non concurrunt,ſed pręcedere poſſunt & ſubſequi. ita vt in diuerſis iudicijs ꝓponatur.vnde quod ibi dicit, dominij vẽdicationẽ natura pręcedũt.ſubaudi vel ſubſequũtur.

10 ¶ In ſumma † notandum eſt,ꝙ per duos actus intelligitur quis eſſe in poſſeſſione vel quaſi. vt.j̃. eo.c. cum olim. Nam binus actus nedum poſſeſſionem vel quaſi , ſed etiam conſuetudinem inducit.vt.C.de epiſco.aud.l.1.in fin.25. q. 3.c. ita nos. & multo fortius trinus . vt.j̃.e.ti.c.cum eccleſia ſutrina.C.de fideicommiſ.l.1. Sed nunquid per vnicũ actum acquiritur poſſeſſio? Rñdeo ſic. Sicut enim per vniſcum actũ perditur , vt ſupra de conſtit.c.cum.M.ferra.j̃.de præben.& dig.c.pro illorum,ſic & acquirĩ & retinet̃.vt.C. de ſeruitu. & aqua. l.cum talis. nam & aqua dicitur quotidiana,quæ vna die ducit̃.vt.ff. de aqua quoti.& æſti.l.1.§.quod accidunt . & ſi miſero tignum in parietem tuum , ſtatim incipio poſſidere vel quaſi ſeruitutem,vt ff.de ſerui.vrba prædi.l.ſeruitutes quæ in ſuperficie .

SVMMARIVM.

1 *Spoliatio quid ſit.*
2 *Generaliter reſtituendus quilibet ab alio quàm à ſuo iudice ſpoliatus.*
3 *Reſtitutio quando fieri debeat.*
4 *Reſtituenda quæ ſint.*
5 *Reſtitutio ut peti poſſit,quatuor ſunt prodita remedia.*
6 *Intellectus ad c.reintegranda.3.q.1.*
7 *Intellectus ad ca. bonæ memoriæ. de appellationi.*
8 *Emens bona fide ab eÿciente aliquem uiolenter an præſcribat.*
9 *Prius de poſſeſſione quàm de uiolentia cognoſcendum eſt.*
10 *Actio de uiolentia prius expediri debet q̃ de proprietate.*
11 *Cauſa poſſeſſionis prius, & poſt a proprietatis,terminari debet.*
12 *Poſſeſſio de iure naturali eſt inducta,ſed de iure ciuili approbata . & hic habes aliqua de natura poſſeſſionis .*

¶ DE RESTITVTIONE SPOLIATORVM. Rubrica.

DICTVM eſt ſ. de cauſa poſſeſſionis & ꝓprietatis . ſed qa cã reſtitutiõis poſſeſſoria eſt . ideo ſubſequenter annectit̃ hic rubrica de reſtitutione ſpoliatorum . ¶ Videamus igitur quid ſit ſpoliatio . Quis poſſit & debeat reſtitui. Qñ facienda eſt reſtitutio.& qualiter,& in quibus caſibus

1 eſſet.¶Spoliatio † eſt poſſeſſiōe rei im
mobilis violenta & iniurioſa deiectio,
vel mobilis rei ablatio. Violenta. ꝓpte
rea dico, quia ſi quis ſponte poſſeſſionē
ſuā renunciauerit vel ipſam abiuret, re
ſtitutio locū nō habet, vt.ĩ.e.tit.c.acce
pta.ſ. de renunc.c.ſuper hoc. vbi enim
quis ſe nolle poſſidere conſtituit proti-
nus poſſeſſionē amittit. ut.ff. de acqui.
poſſ.l.1.§.ſi vir.& l.ſi quis in §. eſt diffe-
rentia.& l.poſſideri.§.in amittēda. ¶In
iurioſa propter hoc adijcio, qa nō quo
tieſcunq; quis de poſſeſſione uiolenter
eijcitur, iniurioſè eijci intelligēdus eſt.
ut cum quis alium eijciens incontinenti
& quaſi bello continuato reijcitur, nam
etſi per uiolētiam excludatur, nō tamē
reſtituitur.ut.ĩ.e.c.olim.3.q.1.c. Deus.
2 §. patet. C.unde vi.l.1. ¶ Generaliter
†reſtituendus eſt quilibet ab alio, quàm
à ſuo iudice ſpoliatus, ut hic. & ĩ multis
decre.& 3.q.1.per totum. ſic & a iudice
ſine iuris ordine ſpoliatus.ut.ĩ.eo.tit.c.
cum veniſſet, & c.conquerente.quamuis
enim prȩſumatur pro iudice in his, quȩ
in iudicio fiunt, ſupra de renun. c.in pre
ſentia.ĩ.de teſti.c.cum a nobis.ĩ.de ſen.
& re iudi.c.ſicut.ff. de ſtatu. ho.l. inge-
nuum.ff. de in ius vo.l.adoptiuum. §.1.
Quod tamē hodie determinationem re
cipit. vt.ĩ.de ꝓba.c.qm̄ contra falſam.
Non tamen ſic prȩſumitur pro his quȩ
extra iudicium fiunt.& ideo ſi prȩlatus
prȩter figurā iudicij ſpoliet ſiue priuet,
facienda eſt reſtitutio, ac ſi peteretur a
priuato; & ſic intelligo decre.prȩallega
tas.Cȩterum ſi in figura iudicij a ſuo or
dinario quis priuetur, & priuatus petat
reſtitutionem tanquā uiolēter eiectus,
nō eſt audiendus; ſed prius eſt, ut inqui
ratur cauſa priuationis, quare ordina-
rius ſic priuauit. vt ſi inueniat quòd iu-
ſta de cauſa priuauit, cōfirmetur priua-
tio, alioquin infirmetur. & ſic intelligo.
2.q.1.c.notū. & 7.q.1.c.prȩſentium. Et
quod dixi generaliter reſtituēdū ſpolia
tum eſſe, in tantum uerum eſt, ut nō ob-
ſtet exceptio criminis, ut.ĩ.e.tit.c. item
cum quis.uel nō canonicȩ inſtitutionis.

ut.ĩ.e.tit.c. in literis.&.6.q.3.c. deniq;.
hoc tamē fallit in multis caſibus in ſpo
liato a iudice in figura iudicij, ut dictū
eſt, & probatur.2.q.1.c.notum.7.q.1. c.
prȩſentium. Item ſi quis intruſus fuerit
in Romanā ſedem & eiectus, nō reſtitui
tur.ut.3.q.1.c.Deus.§.patet. Item deſti
tutus propter ſuſpicionem dilapidatio
nis nō reſtituitur ante cognitam uerita
tem de dilapidatione. vt.3.q.2. c. quia
ea, hodie tamen recipit correctionem,
quia ſuſpectus de dilapidatione non de
ſtituitur ab adminiſtratione, niſi proba
ta fuerit ſuſpicio.ut.ĩ.de Simo. c. licet.
Item impedit reſtitutionem criminis e-
normitas.vt.2.q.5.c.ſuper cauſa. & infa
mia.vt.2.q.5.c.pſbyter.criminis euidē-
tia.vt 2.q.2.c.ſcelus, & q.1.c. de manife
ſta. &.ĩ.de accu.c.euidentia.Item impe
dit reſtitutionem crimen ſimoniȩ. ut.ĩ.
de ſimo.c.accuſans, & cap.tanta. Item
cōtumacia.ut.3.q.9.c. decernimus. Itē
ſcandalum.vt.4.q.6.c.hoc quippe.Item
rei abſentia, ut.ĩ.[illegible]c. conſultationi
bus.Item cū eijciens incontinenti eijcit,
vt dictū eſt in prin.Item cū ſpoliatio ob
ijcitur in modū exceptionis, vt ſ.de or.
cog.c.cū dilectus.Item ſecundum quoſ-
dam, ſi aduerſarius in cōtinenti velit ꝓ
bare de proprietate.vt.ff.ad exhibi.l.3.
§.ibidem.C.de edicto di.ad tol.l.vlt. in
fi.ff.ad Carb.l.3.§.cauſȩ.ff.ut in poſſ. le
ga.l.ſi is à quo, in prin.ff.ad Trebel.l.il-
le à quo.§.1.ff.de doli except.l.dolo fa-
cit.Sed certe qui ſic dixerūt, errauerūt.
Nā leges ſuperiores loquūtur uel in ex-
hibitione, vel immiſſione ĩ poſſeſſionē,
quȩ cū ſummaria cauſȩ cognitiōe fiūt.
& quia leuiter fiunt, leuiter impediūtur
per obiectū dominij. Lex autem illa do
lo facit, locū habet in petitorio, & hoc
innuit. verū qui id petit &c. Sed ubi qs
petit reſtitutionē quȩ priuilegiata eſt.
vt ſupra de or.cog cap.vlt. ĩ qua deſide
ratur plena cauſȩ cognitio. vt ſ.de offi.
delega.c.cōſultationibus. ſicut nō de fa
cili datur, ſic nec de facili impeditur. vt
ĩ.e tit.c.literas. & ĩ.de ſenten.& re iud.
c.ſuborta. Item impedit reſtitutionem
rei

rei iudicatę exceptio.vt.2.q.6.c.ei qui.
§.diffinitiua. Itē exceptio iuſiurādi, vel
pacti ſecundū quoſdam.vt.j.eo.tit.c.ae
cepta. Item vbi ſub cōditione quis poſ-
ſedit,vt.j.eo.tit.c.olim. Item ſi ex gra-
tia,vel precario quis poſſedit. vt.10.q.
3.c.qa cognouimus. infra de exceſ.prę
la.c. cū à quorūdam. Item ſi poſſedit vt
colonus.vt.ff.de vi & vi ar. l. cū fundū.
Item inter virū & vxo.hæc ſunt,quę re-
ſtitutionem impediūt,ſęuicia viri.vt.j.
eo.tit.c. ex tranſmiſſa.ſupra ut lite non
cōte.c.1. & 32.q.1.c.de benedicto. Item
ſi in continenti offeratur ſuper cōſangui
nitate ꝓbatio,ut.j.eo.tit.c.literas. Itē
ſi eiectus adulteretur poſt eiectionē. vt
j.de diuor. c.ſignificaſti. Item ſi vxor in
iudaiſmo repudiet,vt.j.de diuor. c.gau
demus.Itē ſi is, qui dicit ſe eiectum, nō
habuit poſſeſſionem iuris, vt.j.eo.tit.c.
ex parte. vel habuit poſſeſſionē ſed per
violentiam. vt.j.de ſpōſa.c.cum locum.
Hi ſex caſus quatuor verſiculis comprę
henduntur. Si non continuit,ſi mox pro
bat impedimentum,ſitque vir auſterus,
Moyſi ſit lege relictus, Si nō poſſedit iu
ſtè,vel ſi violēter,Pulſus, & iniuſtè, ius
3 perdit reſtituendi. ¶Eſt autem† faciēda
reſtitutio ante principalis cauſę ingreſ
ſum,vt. j.q fil. ſint legi.c.cauſam. Prin-
cipalem cauſam intelligo cauſam crimi
nis.vt.j.eo.tit.c.item cum quis.vel non
canonicę inſtitutionis. vt.j.eo.titu.c.in
literis.vel cauſam petitoriam,vt.j.eod.
tit.c.cōquerente. Et ſic intelligo omnia
iura dicentia ſpoliatum debere reſtitui
ante cauſæ ingreſſum vt.2.q.2. per totū
& 3.q.1.per totum. Alibi autem dicitur
ſpoliatum debere reſtitui ante omnem
contentionem, vt. j.eo. tit.c.1.Non aūt
intelligas ante ingreſſum cauſæ pricipa
lis reſtitutionis.nā & illa cauſa principa
lis vocatur,vt.j.eo.tit.c.item cum quis.
quia in illa fieri debet litis cōteſtatio,&
probatio poſſeſſionis & eiectionis,vt.ſ.
de offi.del.c.conſulationibus. & hoc an
te reſtitutionem, quæ cum plena cauſæ
cognitione debet fieri, vt dixi ſupra in
4 proxi.§. ¶Reſtituenda ſunt igitur † om
nia, & in eo loco vnde abſceſſerāt fundi
tus reuocāda,ſi ad loca alia ſunt tranſla
ta.vt.3.q.1.c.reintegranda. Reuocanda
inquam ſumptibus violenti.vt.ff. de rei
vend.l.ſi vero. non tantū aūt res ablatæ
veniunt in reſtitutionem, ſed & damna
& fructus percepti à violento,& quæ p̄
cipi potuiſſent à violētiā paſſo,ſi ei poſ-
ſidere licuiſſet.vt.j.e.tit.c.grauis. Item
omnes cōmoditates & vtilitates, quas
habiturus & cōſecuturus fuiſſet eiectus
a die eiectionis.vt.ff.de vi & vi ar.l.1.§.
ex die,& §.non ſolum.Damna uerò pro
babuntur per iuramentum eiecti. vt.C.
vnde vi.l.ſi quando.2.q.1.c.in primis.ſ.
quod met.cauſa.c.vlt.interueniente ta
xatione iudicis.vt.3.q.3.c.īduciæ.§.ſpa
ciū,in verbo.quod fieri.ff.ad exhib. l.2.
§.2.quę taxatio fieri habet ante iuramē
tum,nō poſt.vt in Auth. de iudicibus.§.
oportet,col.6.Et ſic correcta eſt lex ve-
tus.ff.de in litem iur.l.videamus.§.pen.
in fi. Fructus autem percepti probari ha
bent, licèt percipiēdi & aliæ vtilitates à
iudice æſtimātur. vt. ff.de vi & vi ar.l.1.
§.non ſolum.Et ſecundum hoc plenariè
faciēda eſt reſtitutio.vt.2.q.2.per totū.
hoc enim importat verbū reſtitutionis.
vt.ff.de verb.ſignif.l. cū prætor. ¶Et eſt
5 ſciendum, † quòd quatuor ſunt auxilia
prodita, per quæ peti poteſt reſtitutio.
actio,interdictum, cōdictio ex canone,
iudicis officium. Actione petitur reſtitu
tio, vt actione quod metus cauſa, per
quam petitur reſtitutio contra quemli-
bet poſſeſſorem,vt not.ſupra quod me-
tus cauſa.§.in ſumma. Actione de dolo
petitur reſtitutio cōtra illum, qui dolo
fecit,ſed contra hæredes agitur in quan
tū ad eos peruenit ex dolo defuncti. ff.
de dolo. l.ſi plures & hæc actio de dolo
competit vt reſtituatur,& ſuper hoc fer
tur vna ſententia. ſi autem non reſtitua
tur, defertur actori ſacramētū in litem
& ſuper hoc fertur ſecunda ſententia. &
idem ſeruetur in actione qđ metus cau
ſa. vbi verò certū eſt doloſum nō poſſe
reſtituere, protinus condemnandus eſt
ad intereſſe.vt.ff.de dolo.l.arbitrio. Re
ſpon.

ſpon.1.& §.1. Per interdictum datur re
ſtitutio contra illũ qui vim fecit, vel mã
dauit fieri, vel factam ratam habuit. vt
infra eodem titu. c. cum ad ſedem. ff. de
vi & vi ar. l.1. §. ſed cum quis. Cõditio
ne ex illo canone, vel dec. vt infra eo. tit.
c. ſæpe contingit. agitur contra ſucceſſo
rem violen. qui ſciẽter rem detinet vio
lentam. Item conditione ex illa decre.
infra de appel. bonæ memoriæ. agitur cõ
tra quemlibet poſſeſſorem, apud quem
res fuerit violẽta. Conditione verò ex
illo canone. 3. quæſt. 1. reintegrãda. agiť
generaliter aduerſus poſſeſſores rerũ,
quas aliquis noſcitur perdidiſſe, quacũ-
que cõditione temporis, aut captiuita
te, aut dolo, aut violentia maiorum, &
per quaſcunq; iniuſtas cauſas. & hoc ſi-
ue ſint res eccleſiæ, ſiue propriæ, vt ibi-
dẽ. Iudicis officio petitur reſtitutio, cũ
aliquis propter abſentiam perdit rem
ſuam, de qua agitur. ff. ex qui cau. ma.
& poteſt agi contra quẽlibet poſſeſſo-
rẽ, vt 16. q. 3. c. porro. & c. prima actio-
ne. Et ſecundũ præmiſſa non obſtat lex.
ff. de vi & vi ar. l. cum à te. quæ dicit nõ
dari interdictum aduerſus eum, ad quẽ
tranſlata fuerit res violenta; verum eſt
enim ꝙ non datur interdictum, quia in
terdicta & ipſa perſonalia ſunt, vt ff. de
interd. §. interdicta. Sed dantur condi-
tiones ex canone, vel ex decre. ſicut ſu
perius dictum eſt. vel officium iudicis.
Sed inter canonem, & decretalem diffe
6 rentia eſt notanda. † Nam canon ille.
reintegranda. generalis eſt qualitercun
que & quomodocunque quis amiſerit
rem propriam, vel eccleſiæ, apud quem
cunque & in quocunque loco fuerit cõ
ſtituta. decre. illa. ſæpe contingit. requi
rit ſcientiã ſucceſſoris. vt cum quis ſciẽ
ter à ſpoliatore rẽ receperit violẽtam,
tunc quia ſpoliatori ſuccedit in vitium
eo quod non multum interſit, quo ad
periculum animæ detinere iniuſte, ac in
uadere alienũ, competit cõdictio con-
tra talem. & hoc de nouo inducitur per
decre. illam, quia conſideratur vitium
in ſucceſſore ſingulari. quod in ſucceſſo
re vniuerſali ſolet communiter obtine
re, vt C. de acquir. poſſ. l. vitia. ff. de di-
uer. & tempora. præſcript. l. cum hæres.
ff. de acqui. poſ. l. Pomponius. §.1. ſecus
in ſingulari, quæ in vitium non ſuccedit
vt. ff. de diuer. & tempo. præ. l. ad vitiũ.
7 † Sed decre. illa bonæ memoriæ. ſimpli
citer loquiť, & poſſet reduci ad intelle-
ctum illius. decr. ſæpe contingit. Vel di
ci poteſt, ꝙ in illa decr. bonæ memoriæ.
exuberauit officium iudicantis. vel for
tè actum fuit conditione ex canone. re
integranda. Veruntamen cũ is, qui ſciẽ-
tiam allegat, ꝓbare habeat. vt ff. de ꝓ-
ba. l. verius, graue ſit probare ſcientiã
alienam, non reputo cautum agi condi
tione ex illa decret. ſæpe contingit. pu
to tamẽ eſſe tuum agi officio iudicis ex
canone reintegrãda. ¶ Sed quid ſi te de
poſſeſſione violẽter eieci, & alius à me
emerit bona fide, nunquid ꝑſcribet? Vi-
detur ꝙ ſic; lex enim Plaucia & Iulia ea
demũ vſucapi vetuit, q̃ vi poſſeſſa ſunt.
non ea ex quibus aliquis vi foret eie-
ctus. vt. ff. de vſucapio. l. non ſolum. §. ſi
dominus. & §. ſed nihilominus. Itẽ hic
concurrunt ea quæ in præſcriptione ca
nonica requiruntur, ſcilicet titulus &
bona fides, cum quibus præſcriptio pro
cedit. ut. j. de præſcrip. c. ſi diligenti. j.
de probatio. licet & infra de deci. & pri
mi. c. dudum. Ad hoc reſpondeo, ꝙ quæ
ſtio iſta determinanda eſt per decre. il-
lam. j. eo. tit. c. ſæpe contingit. vt ſi em-
ptor ante completam præſcriptionẽ rẽ
nouerit vitioſam, intelligatur in vitiũ
9 ſucceſſiſſe, & ideo non præſcribat. ¶ † In
ſumma notandum eſt, ꝙ ſi de uiolentia
criminaliter, & de poſſeſſione ciuiliter
per interdictum agatur, prius de poſſeſ
ſeſſione, quàm de uiolentia, cognoſcen
10 dum eſt, ut. C. de app. l. prius. † Si agať
de uiolentia & ꝓprietate. prius de uio
lentia, quàm de proprietate. ut. j. eo. ti.
11 c. in literis. ff. de iudi. l. ſi de ui. † Si aũt
agatur de poſſeſſione & proprietate.
prius cognoſcendum eſt de poſſeſſione
q̃ de proprietate, ut C. de rei uend. l. or
dinarij. C. de interdic. l. incer. id eſt. qa
& ciuilis

& ciuilis & naturalis ratio perſuadet, vt aliter poſſideat, & alter à poſſidente petat. vt Inſti. de interdictis. §. retinendæ. Sed quamuis hoc magis ordinariũ ſit, & ordinatius, tamen ſecundum iura canonica ſimul ab eodem intentatur vtrunque, ſ. interdictũ vnde vi, & rei vendicatio; à diuerſis autem interdictũ vti poſſidetis, & rei vendicatio vt no. ſ. de ord. cog. §. nunc videndum. ¶ Et quia de natura poſſeſsionum multa & varia ꝓponuntur, de multis pauca & in ſumma
12 dicamus. Sciendum † eſt igitur, vnam eſſe poſſeſſionem ſcilicet naturalem, id eſt inductam de iure gentium, ſed ap ꝓbatam de iure ciuili & extenſam. & hoc reſpectu dicitur duplicem eſſe ratione poſſidẽdi. vt. C. de acq. poſſ. l. nemo ambigit. Si enim de prædio exeam. nec ſit prædium in conſpectu meo, retineo poſſeſsionem ſecundum quoſdam ciuilem, ſecũdum Azo. naturalem, ſed ciuiliter. ſicut & prętoria actio dicitur ciuilis auctoritate & extenſione, ut. ff. de noxali. l. electi. §. ſi abſente. Vnde ſi alius ingrediatur prædium habet poſſeſſionem naturalem ſed clandeſtinam. Credit enim uel credere debet me ſibi controuerſiã moturum ut. ff. de acqui. poſſ. l. clã poſsideri. 1. reſponſo. & illa poſſeſsio proderit ei contra alios. Nam habet interdictum vti poſsidetis aduerſus alios. ſed contra me, qui naturaliter poſsideo iuris ciuilis auctoritate, vt dictum eſt ſibi non proderit. vt. ff. vti poſſ. l. 1. in fi. niſi ego veniens non admittar ab illo clandeſtino poſſeſſore, vel niſi ſuſpicer poſſe repelli. vt in l. clam poſsideri. §. q ad nundinas. quia tunc clandeſtinus efficiẽ uiolentus: ut ibi dicitur &. ff. e. l. ſi id. §. quod autẽ. ſed & ſi per alium poſsideã ſcilicet per colonum uel inquilinum; ut in l. ſi id quod. vel per uicarium. ut ſ. de reſcript. ca. ex parte. ſ. de offic. iudic. c. 2. ſeu per penſionarium. ut. ĩ. eod. tit. c. cùm ueniſſet. c. ſi ille deceſſerit, uel de poſſeſſione receſſerit, non amitto poſſeſſionẽ. ut. ff. eod. tit. l. ſi de eo. niſi ueniẽs &c. ut ſupra. Sed ſi is per quem dominus poſsidet, eijciatur, vel alij poſſeſsionem tradit, perdit dominus poſſeſsionem. vt. ff. de acquirend. poſſeſ. l. poſsideri. §. quòd ſi ſeruus. C. eo. titu. l. ex liberis. Et hæc ombia locum habent in rebus immobilibus. nam circa mobilia ſecus eſt. In eis enim omiſsa & neglecta cuſtodia inducit amiſsionem poſſeſſionis. ut ff. de acquiren. poſſeſ. l. ſi rem mobilem. imò eo ipſo quòd ſe conſtituit nolle poſſidere, perdit poſſeſsionẽ ut no. ſ. eod. tit. §. 1.

SVMMARIVM.

1 *Dolus malus quid ſit, & quare in hac rub. ſubaudiatur de dolo malo nu. 4.*
2 *Mendacium quid ſit, & quomodo cõmittatur fallacia.*
3 *Machinatio qualiter commitatur.*
4 *Dolus bonus quid ſit.*
5 *Contumacia quid ſit.*
6 *Actio de dolo qualiter & contra quos detur.*
7 *Actio de dolo eſt biennalis. ſecus eſt in exceptione doli.*
Perpetua ad excipiendum temporalia ſunt ad agendum.
8 *Remedia quæ prodita ſint contra contumaces.*
9 *Contumax à diffinitiua non audiatur appellans.*
10 *Miſſo in poſſeſſionem qualiter ſuccurratur, ſi non poſſit nanciſci poſſeſſionem propter dolum uel potentiam partis aduerſæ.*
11 *Contumax qualiter quis conſtituatur.*

¶ DE DOLO ET CONTVMAcia. Rubr.

IN ſuperiori rubrica tractauimus de eiectis & ſpoliatis ui & potẽtia ſpoliatorum. In hac verò rubrica tractatur de fatigatis in iudicio dolo & cõtumacia. Et eſt ſubaudiendum in rubrica malo. ſic enim intitulatur in. C. ſ. de dolo malo. ¶ Videamus igitur qd ſit dolus. Quare ſubau diatur in rub. malus.

Item

Item quid ſit cõtumacia, & q̃ remedia ſint contra doloſos & cõtumaces. ¶Do
1 lus malus† eſt caliditas, fallacia, machinatio ad circunueniendũ fallendum decipiendum alterum adhibita. vt. ff. eo. titu. l. 1. §. 1. Committitur autem caliditas in fraudẽ tacendi. Vnde Salomon. Qui diſſimulat iniuriã calidiſsimus eſt & exempla ponere potes ſ. de reſcri. c. ſuper literis. & in concordantijs ibi notatis, C. ſi contra ius vel utilit. publi. l. præſcriptione 15. q. 2. §. præſcriptione. ff. de act. emp. & uend. l. 1. & l. tenetur.
2 §. ult. & penult. † Fallacia committitur in mentiendo & falſum aſſerendo contra conſcientiam. unde ait Aug. Mendacium eſt falſa ſignificatio uocis cum intentione fallendi. ut. 22. q. 2. ca. beatus Paulus. §. ille ergo. & lex dicit falſitas eſt mutatio ueritatis. ut in Auth. de fide inſtrumen. in princip. col. 7. Tamen & in hoc membro dicitur committi caliditas tam ex parte loquentis, quàm eius ad quem ſermo dirigitur. ut. 22. q. 5. cap. qui peierare. §. ex his omnibus.
3 † Machinatio committitur in arte uerborum ut 22. q. 5. c. quacunq; arte uerborum, exemplum. ff. de act. emp. & uẽ. l. Iulianus. §. Idem Iulianus. Nã machinatio eſt occulta inſidiatio; unde maritus, q uitæ inſidiatur uxoris, dicitur machinari in mortem uxoris. ut infra de eo q dux. in matri. quam pol. per adul. c. ſignificaſti. Et eodem modo adultera dicitur machinari in mortẽ legitimi. vt
4 ĩ. eo. tit. c. 1. & 2. ¶Ideo † autem ſubauditur in rubrica de dolo malo, quia eſt dolus bonus quem quis cõmittit in hoſtem. Nã dolus eſt virtus, quã quis in hoſte requirat. vt. 22. q. 2. c. vtilem ſimulationem & c. quæritur. 23. q. 8. c. ut pridẽ. Vnde nil refert armis contingat palma dolove. vt tamen etiã hoſtibus ſeruetur pactũ à ducib. belli factũ. vt. ff. de pact. l. conuentionem. 22. q. 4. c. innocens. Nã hoſti fidem ſeruanti fides eſt ſeruãda. vt 23. q. 1. c. noli. ne, dum quis alienam perfidiã arguat, propriam fidem ſoluat. vt in c. innocens. Item dolus bonus eſt qui fraudem excludit. vt. ff. de leg. 2. l. cũ pater, §. titio. vnde veteres dolum ſolertiã appellabant. & ꝓpterea dicitur quis bonæ indolis, ideſt, bonum dolum intus habens. i. ſolertiam & ingeniũ. ¶Contuma
5 † cia eſt inobedientia & contemptus, cũ quis tribus edictis, uel uno ꝓ omnibus peremptorio citatus pręſentiam ſui facere cõtemnit. vt. ff. de re iudi. l. cõtumacia, vel veniens mandato nõ paret. vt. ff. ſi quis ius dicen. non obtempe. l. 1. & ff.
6 de app. l. creditor. §. iuſſus. ¶ † Ex dolo alicuius datur doli actio, ſi nulla alia ſupereſt ciuilis vel honoraria, quoniã famoſa actio non temerè debuit à prætore decerni; vnde ceſſat hęc actio, ſi quod aliud ſupeſt remediũ ordinariũ, vel extraordinariũ. vt. ff. de dolo. l. 1. cũ l. ſeq. & ꝓpterea dicitur hęc actio ſubſidiaria, quia in ſubſidiũ datur, cũ deficit omne aliud auxiliũ, ſicut dictũ eſt. Datur aũt hęc actio aduerſus doloſum, ſiue ſingularem, ſiue collegiũ, ſiue corpus, municipium, vel vniuerſitatẽ, licèt hęc difficultas cõtingat vt vniuerſitas cõſentiat in dolo, vel metu, vel conſimilibus, cõmittendũ. vt. ff. de orig. iur. l. 2. §. deinde. qa difficile eſt, & ideo dicitur, q d enim municipes dolo facere poſſunt. vt. ff. eod. titu. l. ſi ex dolo. q. d. difficile eſt ꝓpter naturalem facilitatem hominũ ad diſſentiẽdũ &c. vt. ff. de arbi. l. item ſi unus. §. principaliter. huiuſmodi. n. interrogationes nõ impoſſibilitatem, ſed difficultatem notant, ſeu varietatem; vt ibi. Eſt peccatũ ad mortem, quis orabit ꝓ eo? qs medebitur incantatori vulnerato à ſerpente? Si ſacerdos peccauerit, quis orabit pro eo? quis putas eſt fidelis ſeruus & prudẽs. vt de pœn. diſt. 1. c. importuna. §. quod autem. Item quid in omnibus peccatis adulterio grauius? vt 32. q. 7. c. quid in omnibus. & ſimile. ff. cõmoda. l. ad eos. ff. loca. l. ſed & damno. Dat & exceptio, quæ generaliter eſt contra omnem agentem, etiam ſi ab initio quis non dolo faciat pretextu ignorantiæ facti, ſed poſtmodũ certioratus in lite improba ꝓſeueret. vt. ff. de do. except. l. 2. hanc

hanc exceptionem nullus temporũ cur-
ſus excludit.vt.ff.d doli excep.l.purè.§.
7 vlt. ¶Actio † de dolo eſt biennalis. vt.
C.eo. titu.l.vlt.& arbitraria.vt Inſti.de
acc.§.preterea.& famoſa vt dixi.ſ.in §.
ex dolo. ¶Nec mireris, ſi exceptio doli
ſit perpetua, actio autem tam breuis vi-
tæ. quia quæ perpetua ſunt ad excipien
dum, temporalia ſunt ad agendũ. vt no.
ſ.de reſcri. §. durat reſcriptorũ auctori
tas. Solet autem diſtingui legaliter, &
ſcire non eſt inutile, licet tota materia
ſit legalis. refert enim, q̃a aut dolus ad-
hibetur in cõtractu, aut extra cõtractũ.
Si in contractu ſiquidem det cauſam cõ
tractui bone fidei. hoc eſt q̃a deceptus
non erat aliàs cõtracturus, niſi dolo ad
cõtrahendum fuiſſet inductus. ipſo iure
non tenet contractus, ſi hoc velit allega
re deceptus; ſi autem ex eo cõtractu ve
lit agere, poteſt. vt.ff.eod.tit.l.elegãter.
ff.de mino.l.in cauſe,&.ff.de in.dot. l.ſi
res.§.1. Si verò deceptus neſciens dolũ
admiſſum rem tradit, eandem repetit
actione de dolo. Vnde ait Ime. pceſſit
vẽditio vt infirma, ſecuta eſt traditio vt
infirmanda per actionem de dolo.vt.ff.
eo. tit.l.arbitrio.&.l.quod venditor. &
l.ſi legatarius. Vbi autem deceptus eſt
aliàs contracturus, ſed dolo alterius de
cipitur vt in minori pretio cõtrahat, te-
net vẽditio, ſed dolus purgatur p̃ actio-
nem ex eo cõtractu, etiam ſi vnius num
mi deceptio ſit.vt.ff.de ac.emp.& vend.
l.Iulianus.§.ſi venditor.& §.idem Iulia
nus.& ff. de dolo.l. ſi quis affirmauerit.
ſed ſi dolus dat cauſam contractui ſtri
cti iuris, vel etiam ſi incidat in cõtractũ
tenet contractus, ſed obſtabat exceptio
inquantum ſibi velit patrocinari dolũ.
vt.C.de inuti.ſtip.l. dolo vel metu. ſed
vbi decepto non poteſt conſuli per do
li exceptionem, vel alio modo, datur ei
actio de dolo, ne moretur in damno. vt
ff.eod.titu.l.eleganter.§.ſeruus. Vbi au
tem quis decipitur in contractu bone fi
dei re ipſa .ideſt, non ex propoſitio alte
rius, & ſi impropriè dicatur res ipſa in
ſe dolum continere, tenet contractus:
Sed ſi cõtrahens decipiatur vltra dimi-
dium iuſti p̃ti, aget deceptus vel vt re-
ſcindatur contractus, vel vt suppleatur
iuſtum pretium data electione decipiẽ
ti.vt.C.de reſcin. ven. l. 2.ſ. de empt.&
vend.c.cum dilecti.& cap.cum cauſa. &
hoc per actionem ex eo contractu.& ſic
perpetuò ſecundum Azo. vel ſecũdum
alios officio iudicis implorata in inte-
grum reſtitutione.vt. C.ex quibus cau.
maio. l. in contractibus. & ita agẽt
vſque ad quadriennium.vt.ff. de temp.
in integrum reſti. l. ſuperuacua. Sed ſi
deceptio non eſt vltra dimidium iuſti
precij, tolleratur; licet enim contrahẽ-
tibus naturaliter ſe ad inuicem circon-
uenire.vt.ff.de mino.l.in cauſæ.§.vlt.ff.
loca.& condu.l.item ſi pretio.§.vlt. Si
autem re ipſa inſit contractui iuris de-
ceptio vel dolus, obſtabit doli exce-
ptio, vt.ff.de verbor.oblig.l. ſi quis cum
aliter. Quidam tamen intellexerunt.l.
illam, cum in contractu bonæfidei inter
poſita fuerit ſtipulatio. Vbi autem do-
lus adhibetur extra contractum, ſiqui-
dem cadat in ſpeciale nomen maleficij
vt furti, vi bo.rap.iniuriarum, non agẽt
actione de dolo, ſed illa ſpetiali quæ p
dita eſt ex eo crimine. hæc enim actio
de dolo adeo ſubſidiaria eſt, vt nunquã
competat cum alia ciuili, vel prætoria
ordinaria, vel extraordinaria, ſed de-
mum cum nullum aliud iuris remediũ
ſupereſt, datur, vt dixi, ſupra eodẽ. §.ex
8 dolo. ¶Contra † contumaces prodita
ſunt hæc remedia, reus contumax ante
litem.conteſt.patitur miſſionem in poſ
ſeſſionem, ſiue agatur contra eum reali
ter ſiue perſonaliter, infra annum miſ-
ſionis non recuperat poſſeſſionem, niſi
reſtitutis expenſis, & præſtita cautione
de iure parendo. poſt annum efficit de
poſſeſſore petitor. Item contra ipſum
abſentem proceditur ante litem cont.
vel poſt.litem, inquantum iura permit-
tunt. In his autem in quibus miſſio lo-
cum non habet, patitur excommunica-
rionem.ut.ſ.ut lit.non conteſt. ca, tuæ.
Actor verò cõtumax patitur abſolutio

acem rei ab obſeruatione iudicij, nec auditur cauſam reſumẽs, niſi reſtitutis ex penſis. Item cõtra eum proceditur quatenus iura permittunt, ſicut in reo dictũ eſt. In criminalibus vero reus cõtumax excommunicatur ante lit. conteſta. & ſi infra annum a die excommunicationis non venerit, non auditur in principali; ſed pro cõuicto habetur interpretatione iuris. Sed ſi poſt lit. conteſta. contumax fuerit, ſi liquere poteſt de cauſa ꝓceditur contra eum ad diffinitiuam. vt. 3. q. 9. c. decernimus. ſalua tamẽ diſtinctione legis. ff. de pœnis. l. abſentem. Accuſator autem contumax ante lit. conteſt. excommunicatur, poſt litẽ verò ſi ex contumacia non probat quod obiecit, de calumnia notatur. Sed ſecundũ iura ciuilia reus contumax in criminali patitur bonorum annotationem infra annum, poſt annum confiſcationẽ. vt. C. de requi. re. l. quicunque. & ff. eo. ti. l. ul. De his autem omnibus pleniſſimè notatur. ſ. de iud. §. iudicio. cum tribus ſequentibus §§. vſque ad. §. partib. autem. & notatur ſupra vt lite non conteſt. §. index cum ſequentibus §§. vſque

9 ad. §. item quæritur. ¶ In ſumma † notãdum eſt, ꝙ contumax à diffinitiua non auditur appellans. ut. C. de iudi. §. cum autem 24. quæſt. 3. c. de illicita. niſi veniat adhuc iudice pro tribunali ſedente. ut. ff. de in integr. reſtitu. l. diuus. Et hoc loci habet in contumace in non ueniendo. contumax autem in non faciendo, puta in non exhibendo auditur appellãs vt. ff. ad app. l. creditor. §. iuſſus.

10 † Item notandum, ꝙ ſi is qui in poſſeſſionem mittitur, non poſſit nanciſci poſſeſſionem corporaliter propter dolum ſiue potentiam aduerſæ partis, licet ſecundum iura ciuilia puniri poſſit, nam omnibus magiſtratibus conceſſum eſt iuriſdictionem ſuam defendere pœnali iuditio. ut. ff. ſi quis in ius uoc. non ierit l. 2. ff. ſi quis ius di. non ob. l. 1. in princ. tamen ſecundum iura canonica temperatur iſte rigor. ita vt ſi quis miſſionem paſſus uelit cauere de parendo iuri, non puniatur pœna legali. puto tamen quòd in expenſis condemnabitur. ut ȷ. eo. tit. c. ex literis. & c. finem. & ȷ. de pœ. c. calũniam. Item temperatur rigor iuris ciuilis in hoc, vt miſſus non agat ad intereſſe contra impedimentum ex illo edicto. ne vis fiat ei qui in poſſeſſioné miſſus eſt. Quod uerum eſſe intelligo, niſi iuſtitia periclitetur. vt infra, eo. ti. ca. 1. Puto autem periclitari iuſtitiam re perempta, in qua facta eſt miſſio, cũ apud miſſum peritura non eſſet. Nam tunc in ſubſidium ageret, etiam ſecũdum canones, quãti intereſt miſſi fuiſſe in poſſeſſionem corporaliter. ff. ne uis fiat ei qui in poſ. miſſus eſt. l. 1. §. hæc verba & ff. uti poſ. l. ſi duo. §. vltim. ſicut alias re perempta vel vſucapta agitur in ſubſidium actione nego. geſt. ut. ff. de nego. ge. l. ulti. Sic ergo paſſus miſſionem eleuatur a pœna per cautionem ut dictum eſt, quod locum habet anno miſſionis inſtante. Nam eo finito nõ eſt locus cautioni, ſed miſſus efficitur uerus poſſeſſor. vt ȷ. eod. tit. c. contingit. quod ideò contingit quia miſſus fictione iuris medio tempore poſſidere uidetur. ut. ff. de

11 bo. auc. iudi. poſſi. l. quamuis. ¶ † Item nota: ꝙ licèt ſufficiat denunciari iudici uel eccleſiæ quantum ad conſtituendũ aliquem contumacem. ut. ȷ. eod. titu. c. cauſam & ȷ. eod. tit. c. ult. ȷ. tit. proxim. c. ult. ȷ. de cleri. non reſi. c. ex tuæ. ff. de libe. agno. l. 1. in princ. ff. de dam. infec. l. 3. §. prætor. plerunque tamen requiritur quis in tota prouincia. ut ȷ. eo. ti. c. cum olim. imò aliquando extra ꝓuinciam. ut. ȷ. qui fi. ſint legiti. c. perlatum ȷ. qui. ma. accu. poſ. c. relatum. ¶ Item quamuis ſuperius dixerim, ꝙ in defectum miſſionis ſucceſſit excõicatio. nõ tamen currendum eſt ad excommunicationem contra prælatos, ſed procedẽdum eſt ad ſuſpenſionem uel interdictũ ut ſ. ut de offi. deleg. c. ſanè quia. ȷ. eo. ti. c. ueritatis. Sic nec cõtra laicos excellentes ſtatim procedendum eſt ad excõmunicationem, ſed ad interdictum terrarum ſupra de off. dele. c. p. & g. ȷ. de iureiu.

iureiu.c.ex reſcripto.ȷ̄.de ſponſa.c.non non eſt nobis.

SVMMARIVM.

1 *Miſſus in poſſeſſionem quid iuris conſequatur tum in perſonali quàm in reali.*
Et quæ ſit differentia inter primum decretum & ſecundum.& nume. 2.cum ſequenti.
4 *Lapſus anni an per ſe tantum afficiat poſſeſſorem verum,aut neceſſarium eſt ſecundum decretum.*

¶DE EO QVI MITTITVR in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ. Rubrica.

DIximus ſupra de contumacia. ſed quia propter contumaciam frequentius fit miſſio in poſſeſſionem. Ideo poſt tractatũ de dolo & contumacia, ſubſequenter tractatur de miſsione, & ideo ſubijcitur hic rubric.de eo qui mitt. in poſſ. cauſa rei ſeruan. Et quia ſuperius dictum eſt, qs mitti debeat, & ob quam cauſam, & in
1 quibus caſibus locum habeat. † Reſtat videre, quid iuris conſequatur miſſus tam in perſonali,quàm in reali. & quæ ſit differentia inter primum decretum, & ſecundum,Eſt igitur ſciendum ꝙ miſſus in poſſesſionem in actione reali ſtatim poſsidet.vt.C. de præſcript. 30.anno.l.ſi quis emptionis.§.pen.ff.de dam. infect.l. à quo &.C. quomodo & quando iudex.l.conſentaneum.&.ff. ſi ſer.vẽdi.l. is cuius. & hoc ſecundum quoſdã. ſecundum alios non poſsidet, ſed cuſtodit.vt.ff.de acqui.poſſ.l.poſsideri. .vlti.ff.de dam.infec.l.ſi.finita.§.Iulianus.
2 &.ff.,vt in poſſ.le.l.is cui in princ.†Nam miſſus in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ, cauſa legatorum,cauſa damni infecti,non poſsidet, ſed eſt in poſſesſione. Eſt autem longe diuerſum poſsidere,& eſſe in poſſesſione.vt.ff.de acqu. poſſeſ. l.ſi quis ante. Sed obtinuit vt prior ſententia in realibus, poſterior in perſona libus locũ habeat. nec turberis ex hoc, ꝙ multæ decre. loquentes in realibus actionibus dicunt miſſum in poſſesſionem,cauſa cuſtodiæ miſſum fore, vt.ī. vt lite non conteſt.c. tuæ. infra eod.tit. c.vlt.&.c.cum veniſſet. Sed tu dicas, ꝙ hęc verba cauſa cuſtodię,impropriè ponũtur, vnde ſubaudi & nihilominus cã poſſeſſonis,& hoc in realibus. Vel dic, ꝙ in poſſesſionem miſſus etiam in reali dicitur cuſtos eo reſpectu, quia vſq; ad annum non poſsidet incõmutabiliter, ſed commutabiliter.nam paſsus miſsionem veniens ȷ̄. annum & ꝑſtans cautionem reſtitutis expenſis recuperat poſſesſionem.Vnde quod dicitur.ī. vt lit. non conteſt.c.quoniam frequẽter.§.in alijs ſcilicet. quòd miſsus in poſseſsionem in realib. poſt annum efficitur uerus poſseſsor.exponimus, ideſt incommutabilis;nam & ante uerè poſſidebat, ſed non incommutabiliter, vt ſuperius
3 dictnm eſt.† Sed hoc eſt ſciendũ, ꝙ vbi miſsio in poſsesſionem fit poſt lit.cont. miſsus ex primo decreto poſsidet, & ſola quæſtio proprietatis reſeruatur abſenti vt in præalle. l. conſentaneum. & idem contingit in alio caſu vt lit.nõ cõteſt.c.quoniam frequenter.§. quod ſi ſuper rebus.& C.vbi in rẽ actio. l.2. Poſt annum verò à die miſsionis abſente in ſua contumacia perdurante miſsus efficitur verus poſseſsor id eſt incommutabilis, niſi ſuper proprietate contra cũ pronunciari contingat.miſsus enim efficitur de petitore poſseſsor, & paſsus
4 miſsionẽ de poſseſsore petitor. † Sed nunquid lapſus anni per ſe tantum efficit poſseſsorem verum, aut neceſsariũ eſt ſecundum decretum?Et dixerunt q.dam,ꝙ non lapſus anni, ſed ſecundũ decretum hoc operatur. arg. ad hoc ȷ̄.co. tie.c.1.ī.vt lit.non conteſt.c.qm frequẽter. §.in alijs ī.tit.prox.c. contingit. ff. de dam. infec.l.ſi finita.§.Iul. Alij autẽ dicũt,ꝙ ex curſu anni ſufficiat per ſe ſolum.ar.ad hoc infra co.ti. e. cũ ſicut ſupra de offi.or.e.paſtoralis.in ſi. & tranſ curſu anni ꝓbat crimẽ.11.q.3.c.rurſus

& in hoc breuiter dico, q̃ in realibus
ſufficit lapſus anni, in perſonalibus au-
tem requiritur ſecundum decretum, id
eſt ſecunda iuſſio, auctoritas, vel ſenté-
tia iudicialis. ſed in his perſonalibus ſe-
cundum decretum diuerſimode opera-
tur. nam generaliter verum conſtituit
poſſeſſorem, ſed in quibuſdã efficit do-
minum, ſi dominus erat is contra quem
fit miſſio. alioquin præſtat cauſam vſu-
capiendi vel præſcribendi, vt in actione
noxali, & damni infecti. vt. ff. de noxa. l.
& generaliter. & ff. ſi ex nox. cau. aga. l.
5 1. ff. de dam. infe. l. ſi finita. §. Iulianus. †.
Sed cũ in realibus actionibus hoc ope-
retur ſecundum decretum vt miſſus in
poſſeſſionem fiat de petitore poſſeſſor,
& hoc commodum conſequatur, vt ad-
uerſario non probante vincat eo iure,
quo vincunt cæteri poſſeſſores. vt Inſti.
de interdi. §. commodum. non videtur,
q̃ hoc in perſonalibus ſibi locũ valeat
vendicare. quia in realibus dicit actor,
ſe ius habere in re quam vendicat. & iõ
non eſt mirum, ſi ex contumacia rei cõ-
ſtituatur ei aliquod ius circa rẽ ipſam
tam per primum, quàm per ſecundũ de-
cretum. Sed in perſonalibus, in quibus
ex contumacia Rei actor mittit̃ in poſ-
ſeſſionem rei abſentis pro modo debiti
declarati in libello. vt in Auth. de exhi.
ben. aut introdu. §. ſi verò. col. 5. & C.
de bo. auth. iudi. poſ. auth. & qui iurat.
& aliquantulum largius. vt res quæ ſibi
aſſignantur a iudice, aliquãtulum plus
valeant, quàm contineant id quod peti-
tur. vt no. Azo. in ſumma de bonis au-
th. iudi. poſſeſ. non dicit actor aliquid
iuris ſe habere in rebus ſed perſonã di-
cit obnoxiam. vnde non videtur q̃ ali-
quid iuris in eis per iudicem conſti-
tuatur eidem, & propterea non videtur
q̃ in hoc inter reales & perſonales ali-
qua poſſet ſimilitudo notari. quam ta-
men aſſignat illa decre. quoniam fre-
quẽter, in fi. Ad quod reſpondeo, ſicut
in reali miſſus ex primo decreto lapſo
anno conſtituitur incommutabilis dñs,
nec alius ꝓbet de proprietate ſi poteſt.
ſic & in perſonali miſſus ex ſecundo de-
creto, quia qđ facit in reali lapſus an-
ni, hoc facit in perſonali ſecundum de-
cre. efficitur incommutabilis, id eſt, tan-
diu poſſidebit, donec ipſe idem debitor
ꝓbet, & ſi ꝓbauerit donec de debito ſa-
tisfiat. ibi enim agitur de iure rei, hic
de iure debiti. vel tandiu retinebit, do-
nec reus ꝓbet de indebito, hoc eſt acto-
ri ſolutum, vel eo nomine ſatisfactum.
Sed & ante ſecundum decre. poteſt ſimi-
litudo notari, vt ſicut in realibus paſſus
miſſionem veniens infra annum, recupe-
rat poſſeſſionem præſtita cautione & re-
ſtitutis expẽſis. ſic in perſonalibus poſt
primum decre. & ante ſecundum hoc. &
quędam alia de materia iſta notaui. ſ. de
iud. §. iudicio igitur. ¶ Sed opponitur q̃
miſſus in poſſeſſionem in perſonalibus
nullo tempore poſſideat, nam hic pi-
gnus eſt prætorium, & pignus prætoriũ
non poſſidetur. vt. ff. vti poſſidetis. l. ſi
duo. §. creditores. Ad quod reſpondeo.
verum eſt ex primo decre. ſecus ex ſecũ-
do. Item quid ſi agatur de eccleſia vel
præbenda, & ex contumacia Rei mittat̃
actor in poſſeſſionem, nunquid efficie-
tur verus poſſeſſor? Reſpondeo ſic, quã-
tum ad præiudicium cõtumacis vt fiat
de poſſeſſore petitor, non quantum ad
epiſcopum quo ad ius inſtitutionis, quĩ
miſſum ſuo iure poterit excludere, niſi
ꝓbauerit ſe inſtitutum. vt. 2. q. 1. c. legũ.
& c. de procura. c. ex inſinuatione. pro-
deſt igitur miſſio in poſſeſſionem in ſpi-
ritualibus quo ad contumacem, vt di-
ctum eſt. Item quo ad præſcriptionem
ſi miſſus alias habeat bonam fidem, vt
infra de præſcrip. cap. ſi diligẽti. habet
enim iuſtum titulum. vt. ff. de acquir.
poſſeſ. l. iuſtè poſſidet. & adde circa q̃o-
nem iſtam quod no. ſupra de iudi. §. iu-
6 dicio igitur ¶ † Ex præmiſſis itaque ſa-
tis apparet, quæ differentia ſit inter pri-
mum decretum, & ſecundum. quia pri-
mum cuſtodem, ſecundum verum con-
ſtituit poſſeſſorem. poſt primum com-
mutabilis eſt poſſeſſio, poſt ſecundũ in-
commutabilis. Itẽ miſſus ex primo de-
creto

creto ſeruat rem, ſed paſſus miſſionē colit & colligit fructus. miſſus autem fructus ipſos cuſtodit. vt ff. vt in poſ. leg. l. is cui. §. qui legatorum. ſed ſi reus non colat, colit miſſus, & colligit fructus, percipit, vendit, & pretiū ſeruat. vt ibi. Itē miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto nō vtitur fructibus. vt ff. ex quib. cau. in poſ. ea. l. Fulcinius, in prin. & l. ꝓtor. niſi in caſibus vt in. l. eadem Fulcinius. §. vlti. ff. vt in poſ. leg. l. pen. ff. ad Carb. l. & ſi is. §. an autē. ff. de ven. in poſ. mit. l. 1. §. 3. ¶ Miſſus vero ex ſecundo decreto vtitur & fruitur. Item miſſus ex primo decre. compatitur reum in poſſeſſione. Sed miſſus ex ſecundo deijcit. vt. ff. de dam. infec. l. ſi finita. § ſi forte. duo enim inſolidum poſſidere non poteſt. vt. ff. de præca. l. duo. ff. de acquir. poſ. l. poſſideri. § econuerſo. &. §. Trebacius. Realis autem eſt actio, quæ rem proſequitur ad quemcunque profecta fuerit poſſeſſorem. Perſonalis quæ in perſonā obligatam intenditur & eius hæredem proprie tamen loquendo. peritio dicitur in rem. actio in perſonam. perſecutio vtroque. vt. ff. de actio. & obligatio. l. actio.

S V M M A R I V M.

1 *Lis quando pendere dicatur.*

2 *Lite pendente nihil eſt innouandum in præiudicium alicuius.*

3 *Appellans ab ordinario in una cauſa, an in alijs coram eo reſpondere teneatur.*

¶ VT LITE PENDENTE NIhil innouetur. Rubrica.

DIctū eſt ſupra qualiter ſtatus rerū abſentis per contumaciā immittetur. Nam poſſeſſio rei de qua agitur, trāſfertur in præſentem. vel mittitur preſens in poſſeſſionem rerū abſentis per contumaciam, ſi perſonaliter agatur. Sed ne forte crederet aliqs, ꝙ eodem modo poſſet aliquid immutari circa ſtatum cauſæ lite pen. ideo ſubijcitur hic rubrica, vt lite pendon. nihil inno. ¶ Videamus igitur, quando lis pendere dicatur. & quare lite pendente nihil ſit innouandum. & in quibus caſibus liceat aliquid innouari. ¶ Lis intel-
1 ligitur † pendere per appellationem, recuſationem, conſultationem & relationem. Nam in ſuſpenſo ſunt omnia, donec ad ſuperiorem negotium tranſmittatur. ſic dicitur executio eſſe interim in ſuſpenſo. vt ſ. de offi. dele. ca. paſtoralis. §. præterea. & ſic ſententia dicitur eſſe ſuſpenſa. vt infra de app. c. ſæpe contingit. infra de ſenten. & re iudi. c. 1. C. de re. credi. & iure iu. l. ſi quis iuiurandū. & l. generaliter &. C. de app. l. præcipimus. §. huic. Item per recuſationem cauſa ſuſpenditur, quia dum de cauſa recuſationis corā arbitris diſceptatur, iudex recuſatus in cauſa principali ſua iuriſdictione vti non poteſt. Sed tunc demum cum recuſans defecerit in probatiōe ſuſpicionis. vt ī. de ap. c. ſecūdo requiris. & c. cum ſpecialis. Item ſuſpenditur per conſultationē ſeu relationem. Nā is qui refert & conſuluit pendente relatione non audeat aliquid commutare. vt. 2. q. 1. c. nomen. & 3. q. 6 c. multum. C. de rela. l. 2. imo ex illo tempore, ex quo iudex dicit ſe relaturum, ſuſpenditur negotium, vt. C. de appel. l. ex illo. Debet autem is qui refert, ſuperioris expectare reſponſum, vt 6. quæſtio. 3. c. denique. & hoc nedum in cauſis locū obtinet, ſed & in alijs negotijs ad ſuperiorem trāſlatis. vt in eis nihil audeat inferior commutare. vt ſupra de offi. deleg. c. licet tranenſes. & ſupra de poſtu. c. bonæ me. il ſecondo. Itē autem per hos modos ſuſpenduntur negotia, quia interim ſuſpenditur iuriſdictio. quia in eo, in quo ad ſuperiorem recurritur, recurrens eximitur à iuriſdictione inferioris, vt infra de ap. c. directè. & ca. paſtoralis. ¶ Lite igitur pendē-
2 te † nihil eſt innouandum in præiudicium alicuius, vt infra eo. tit. ca. 1. & 2. quia nō eſt aliquis iure ſuo ſine cā priuādus. vt 16. q. 4. c. nolum⁹. 17. di. §. hinc etiam.

etiam.& 8.q.4.c.nonne. nec indulgẽtia
impetrata lite pendente valet, vt j. co.
tit.c.ultim. veruntamen ſcripſit ſuper il
la decr,Vinc.ꝙ ideo non valuit indulgẽ
tia;quia res illa ſuper qua obtenta fue-
rat,erat litigioſa.Sed non placet,ibi.n.
agebatur de iure decimarum , & ſic de
re incorporabili,in qua , etſi ſecundum
vetera iura locum haberet vitium liti-
gioſi,hodie locum non habet , & in hoc
correctum eſt ius antiquum per Auth.
de litig.§.j.col.8. ibi enim dicit ſcimus,
intellige litigioſam rem mobilem vel
immobilem , ſeque mouentem , de cu-
ius dominio agitur &c.& ꝓpterea ſcri-
bit dominus meus tractatum de litigio
ſi,in rebus tantum corporalibus locum
habere.vt no.in ſumma de litigio. in ſi.
Non ergo illa fuit ratio quia Vin. aſſi-
gnauit quare indulgentia illa non va-
luit . Sed illa, quia monachi præuenti
fuerunt per conuentionem ; & ideo in-
dulgentia eos non adiuuit.ut.ff.de iud.
l.ſi quis poſtea.ſupra de fo.compe.l.ꝓ-
poſuiſti.ff.de execu.tuto.l.tutor petitus.
& quia lite pendente impetrauerunt vt
ſuperius dictum eſt,vnde ſupplicare nõ
licet lite pen.vt C.vt lite pend.nulli li-
ceat ſupplicare.per totum . Hęc tamen
fallit in caſibus.vt.C.e.tit. l.2.in Auth.
in medio lit. non fieri ſacras iuſſiones,
§.ſuper hoc,col.8.Et quamuis generali
ter verum ſit,quòd appellãtis cauſa in-
tacta manere debeat.vt.2.qu. 6.c.ante-
riorum.§.ad hoc.& nihil in eius præiu-
dicium debeat innouari.vt.2.q.6. c de-
creto,c.qui ſe ſcit c.arguta.& cap. quo-
tiens. poteſt tamen caſualiter innouari
vt ſi appellantis poſſeſſio turbata fue-
rit,eo de quo appellatio interpoſita ẽ ,
prętermiſſo,poterit per ordinarium in
formari,vt j.de appe.c. cum teneamur.
Item ſi ordinarius appellatum ignoret,
poterit appellantem excommunicare .
vt j.de ap.c.ſi duobus . Item ſi appellãs
notoriè delinquat , poterit ab ordina-
rio puniri.vt eo.ti.c. cum ſit romana.§.
ult.Sed ſi appellãs ſiue appellationi ter
minum prolixum præfixerit,poterit or
dinarius moderari,& cogere nolentem
ꝓſe qui.vt in præalle. decre. cum ſit ro
mana. &.cap.conſuluit. §. illos autem.
3 ¶ Vnum tamen† non omitto,quòd ſi is
qui appellauit, conueniatur coram or-
dinario ſuper alio, quàm eo in quo ap-
pellauit , conuentus poterit ordinariũ
recuſare,ut infra de app.c.ad hæc. & c.
propoſuit.niſi crimen eſſet graue & ma
nifeſtum.vt in decre. ꝓpoſuit.¶ Sed op
ponitur.iudex nõ eſt offenſus ex appel-
latione interpoſita coram ipſo; & ideo
tanquam ſuſpectus recuſari non poteſt
ut ff. apud eum a quo app. non eſt ne.l.
una.nec iniuria uidet̃ fieri iudici, ſi ap-
pelletur ab eo.vt C.de ap.l.& in maio-
ribus.Ad primam legem reſpõdeo , lex
illa locum habet ſecũdum iura ciuilia ,
ſecundum quæ ordinarius non recuſa-
tur. ut in Auth. ut differentes iudices.
in §.ſi vero collatio.9.&. C. de iudi.au
th.ſi contigerit.Secus Secundum cano-
nes,ſecundum quos recuſatur, vt in ꝑal
legata.decreta. propoſuit & ca. ad hoc
& 3.quæſtio.5.c.ſuſpecti.Ad aliam aũt
legem reſpondeo ſic , quamuis per ap-
pellationẽ non ſiat iudici iniuria talis ,
& tanta vt agere poſſet iniuriarum , ſit
tamen ei qualiſqualis iniuria. Nam in-
iuriam facit ſynodo, qui ab ea ſemel iu
dicata & diſpoſita iterum reuoluere &
diſputare contendit.vt. C.de ſum.tr. &
ſide ca.l.3.& ideo timendum eſt,ne pro
uocatus velit obeſſe. vt ſupra. de offic.
dele.c.ſuſpicionis.& ar.ff.de bonis. quę
lib.50.qui cum maior.§.ſi libertus. Vel
dico,quòd facilius recuſatur ſecundum
canones,quàm ſecundum leges, ſicut &
facilius appellatur.

S V M M A R I V M.

1 *Sequeſtratio quid ſit, & quid ſit ſequeſter.*
2 *Sequeſtratio quot modis ſiat .*
3 *Sequeſtratio regulariter eſt prohibita .*
4 *Sequeſtratio quibus modis permitatur . &*
nume. 5.

¶ DE

¶DE SEQVESTRATIONE poſſeſſionum & fructuum. Rubrica.

HAec rubrica continuanda eſt cũ
ſuperioribus, vt dictum eſt ſ. in
titu. de do. & contu. ꝙ contu-
max ſua poſſeſſiõe priuatur ratione cõ
tumaciæ, ſed quia præter cõtumaciam
aliquãdo quis priuatur poſſeſſione, pu-
ta per ſequeſtrationem. Ideo ſubijci-
tur hic rubric. de ſequeſtra. poſ. & fruc.
Vel aliter, in proximo ſuperiori titu. di
ctum eſt, vt lite pendente nihil innoue-
tur; ſed lite coram iudice ſuo pendente,
aliquid innouatur per ſequeſtrationẽ,
& ꝓpterea ponitur hic rubrica de ſeq.
poſſe. & fructuũ. ¶ Videamus igitur, qd
ſit ſequeſtratio. Quid ſequeſter. Quot
ſint modi ſequeſtrandi. Et an ſit licita
ſequeſtratio. & ſi non ſit licita, in quib.
1 caſibus locum habet. † ¶ Sequeſtratio ẽ
rei, de qua agitur, depoſitio. Nam & ſe-
queſter eſt depoſitarius rei in iudicium
deductæ. ff. de uerb. ſigni. l. ſequeſter. ff.
2 depoſiti. l. licet. & l. propriè. ¶ Fit † aũt
ſequeſtratio duobus modis. Nam ali-
quando fit omittendæ poſſeſſionis cau-
ſa, & tunc neuter litigantium poſſidet,
ſed ſequeſter. Aliquando res ſequeſtra
tur cuſtodiæ cauſa, & tunc poſſeſſio re-
manet penes poſſidentem. vt in l. præ-
3 allega. licet R. I. § 2. ¶ † Generaliter ꝓ
hibita eſt ſequeſtratiuo. vt. C. de prohi
4 bita ſequeſtra. l. vna. † Permiſſa verò
caſualiter. Primò ex voluntate partiũ,
vt lite finita res victori detur. vt. ff. de
acqui. poſ. l. intereſſe puto & niſi hoc fe
cerit, poterit victor agere cum ſeque-
ſtro ſequeſtraria actione. vt. ff. depoſi. l.
ſi in aſia. .cum ſequeſtro. Secundò fit
ex neceſſitate, ſi de re mobili ſit contro
uerſia, & perſona rei ſuſpecta ſit, ne cũ
ipſa re aufugiat, vt. ff. de offi. præſi. l. ſe-
natus. §. vlti. ff. qui ſatiſd. cog. l. fideiuſ-
ſor. .vlt. & C. de agrico. & cen. l. litibus
lib. 11. Tertiò autem circa rem mobilẽ
vel immobilem perſona poſſidens eſt
ſuſpecta, ꝙ fructus depopuletur, vel rẽ
ſit diſſipatura. vt. ff. ſol. mat. l. ſi eum do
tem. §. ſi autẽ in ſæuiſſimo. & ff. de ap.
l. Imperator. in. fi. ĩ. co. ti. ca. dilectus. &
c. ult. 3. q. 2. c. quia ea. Quartò propter
contumaciam non cauentis de collatio
ne bonorum facienda. vt. ff. de colla. bo.
l. 1. §. ſi frater. Quintò, vt ſi ſeruus de
poſſeſſione ſeruitutis proclamet in li-
bertatem, fit ſequeſtratio earum rerum
de quibus dubitatur an ſint domini, vel
an eius qui dicit ſe dominum. vt. C. qui
bus ad liberta. procla. nõ licet. l. ultim.
C. de aſſer. tol. l. 1. §. ſuper peculio. Sex-
tò, cùm appellatur ab executore. ut. C.
quorum. ap. non reci. l. ab executore. Se
ptimò, cùm timetur de ſæuitia viri, nec
poſſit ſufficienter uxori caueri, tunc ſe-
queſtranda eſt uxor. ut. ſ. de reſti. ſpo. c.
literas. & c. tranſmiſſa. Octauò, ne per-
datur vendendi commoditas. ut. ff. de
dolo. l. ſi oleum. Nonò, vt cùm quis de
comitibus præſidis furtum patitur. nã
res ſequeſtratur uſque ad tempus ſuc-
ceſſoris præſidis. vt. ff. de offi. præſi. l. ſe-
natuſcon. cauetur. ¶ Et nota quod ſcri-
pſit Vin. ſuper ulti. decre. huius titu. ꝙ
ante decre. illam expreſſus erat ille ca-
ſus, quem illa ponit .ſ. in eo qui appel-
lat ab executore. vt. C. quo. ap. non re-
ci. l. ab executore. ſed non eum appellat
a ſententia: in quo caſu loquitur illa de
cre. Sed ſalua reuerentia tanti Docto-
ris idem caſus exprimitur per l. Imper.
ff. de ap. ex qua. l. ſumpta eſt hæc decre.
5 † Sed eſt differentia inter vnum caſum
& reliquum; quia ibi appellatur ab exe
cutore etſi appellans nõ ſit ſuſpectus ꝙ
diſſipet, nihilominus fit ſequeſtratio.
In ſecundo verò caſu non fit, niſi appel-
lans fructus depopuletur; & ſic loqui-
tur decretalis, ſic loquitur lex impera-
tor; & eſt diuerſitatis hæc ratio; qa vbi
ab executore appellatur, cùm iam ſentẽ
tia præceſſerit & tranſiuerit in rem iu-
dicatam, quamuis nunc dicatur execu-
torem excedere in exequendo, & pro-
pterea appellatur. cum propter aucto-
ritatem ſentiæ præſumitur quòd appel
latio

latio fiat cauſa impediendæ vtilitatis ſuæ;& ideo auferuntur fructus ab eo qs appellat,& in depoſito collocãtur. Vbi autem appellatur a ſententia, quia per appellationem extinguitur pronunciatum. vt.ff.ad Turpil.l.1.in fi. uel ſaltem ſuſpenditur ut notatur .ſ.tit.proxi.§.1, ut nihil debeat innonari ea pendente; ut.ſ.cap.1.&.ff. nihil innoua. appel.pé. l.vna.& 2.q.6.c. appellatione & c.quotiens. meritò ſubſequeſtratio fieri non debet, niſi tunc demum cùm timetur ne poſſeſſor, idemque appellans fructus depopuletur. ut in decre. prædicta & in.l, Imperator.

S V M M A R I V M.

1 *Confeſſio quæ & cui præiudicet, & nu.3.*
Confeſſio quæ dicatur fieri in iure.
Intellectus ad.c.cum ſuper in præſenti titulo.
2 *Confeſſio vt valida ſit, quæ requirantur.*
3 *Ordinari qui non debet ſine examinatione.*
4 *Procuratoris confeſſio quando noceat domino.*
5 *Confeſſio aduocati præiudicat parti.*
Item confeſſio ſyndici uel œconomi.
6 *Confeſſio an reuocari poſſit.*
7 *Confeſſio reuocata non nocet.*
8 *Confeſſus pro iudicato habetur.*

¶DE CONFESSIS. Rubrica.

QVIA frequenter fiunt in iudicijs poſitiones, vt.ſ. de elect.c. dudum.ſ. de litis conteſta. ca. vno. fiunt interrogationes à partibus, vt ſupra de do. & cont. c. ꝑ ut.j.de app.c. cum cauſam. quandoque a iudice ut .ſ. de poſtul.c.1.infra de fide inſtru.c.cum Ioannes.& hęc fiunt, vt partes releuen- 2
tur ab anguſtijs probandi.& maximè ꝑ teſtes vt no.ſ.de iudi.§.1.partibus antè in iudicio conſtitutis contingit ex his cõfeſſiones in iure fieri,& ideò poſt aliquas partes iudiciorum ſuperius expeditas ante tractatum de probationibus ponitur hic rub. de confeſ. ¶Videndum eſt igitur quæ confeſſio pręiudicet, & cui,& an confeſſio Procuratoris, Aduocati, Syndici, vel œconomi, Tutoris,& Curatoris noceat dominis, Item quando valeat confeſſio reuocari. Et an noceat ſi fuerit reuocata. ¶ Præiudicat cõ-
1 feſſio † ſi fiat in iure. ut j.eod. tit.c.cum ſuper.ff.eod.tit.l.1.&.2.&. C. eod.tit.l. vna. In iure autem fieri cõfeſſionem intelligo, cùm ſit coram iudice competente. vt ſupra de iudi.c.at ſi clerici. Item ꝑſente aduerſario.ut ff.eo. tit.l.3. §.ſi qs abſente.ff.de interroga.ac.l. ulti. Et ſic intelligenda eſt decre. cum ſuper.ſ. canonicus Bethleemitanus accuſatus fuerat de ſimonia & confeſſus, & ſic depoſitus. vnde ceſſant omnia contraria quæ aſſignari ſolent, ſcilicet quòd ſine accuſatore aliquis non deponitur. ut 2.q.1. c.nihil 5.q.2.c.relatum j.de accu.c.ſuper his.ff.de mune.& ho.l.reſcripto.§. ſi qs accuſatorem non habet. Vel dic, ꝙ ibi inquiſitio facta fuit tam de eligentibus quàm de electo. vt ſ.de elect.c.per inquiſitionem. vnde cum per modum inquiſitionis conſtiterit de ſimonia illius canonici, potuit deponi. non tamen exauctorizari. ut infra de accuſa.c. inquiſitioni in prin. Vel dicas ꝙ canonicus iſte teſtis fuerat in cauſa electionis, quę vertebatur inter duos electos.& ex ſuo teſtimonio conſtitit de propria ſimonia, & quia delictum ſuum tangebat delictũ electi, de quo principaliter agebatur; ideo ſic fuit punitus. ut infra de excep. c.deniq; in fin. Et ſic nõ ob.ſ.de or.cog. c.cum dilectus.in fi.&.ff.de his qui not. infa.l. Lucius. Vel expone idem deponendum, id eſt, ſuſpendendum. Nam ex confeſſione extra ius facta ſuſpenditur qs ab officio & beneficio. vt j.de exceſ.ꝓ-
2 la. quoniam ſit graue. ¶Requiruntur † & quædam alia ut ualida ſit confeſſio, quæ his uerſibus continentur. Maior, ſponte, ſciens contra ſe, vbi ius ſit & hoſtis, Nec natura neget, fauor, aut lis ius ve repugnet. Quæ ſingula ſingulis iuribus

ribus comprobantur.vt.ff. de confeſſ. l. certum.§.minorem.31.q.2. Lotharius. C.de iur.& fa.igno.l.error.ff. de interro.act.l de ætate.§.1. ſupra de iudi. ca. at ſi clerici.ff.de interro. act.l. vlti.&.l. confeſſionibus.C.de lib.cauſa. l. interrogata.ff.ad le.Aqui.l. inde Neratius. §.vlti.ff.de pact.l.ſi vnus.§.illud. & 30.
3 q.2.c. ſolet quæri. ¶ Præiudicat † enim confeſſio confitenti, cùm de facto proprio conſiteatur,non autem nocet alteri quem facti participem dicit vt. 2. q. 5.c.interrogatum.15.q.3.nemini. & 5. q.1.c.ſi quis cum militibus.& 79.di.c.ſi quis papa.& ĵ.de hæreti.c. vergentis ĵ. eod.titu.ca.1.Fallit in exceptis, vt ibi. ſed neque ſententia lata contra vnũ p̄iudicat alteri, q dicitur eſſe particeps. vt.ff.de adulte.l.denũciaſſe.ff. de inoff. teſta.l.poſthumus.§. ſi quis ex his. ff. ſi ſerui.vên.l.loci.§.competit. Sed & ſi cõfeſſio vnius non præiudicat alteri.ſicut dictum eſt quo ad condemnationem, p̄iudicat tamen quo ad præſumptionem & famam.vt infra de adulte. c. ſignificaſti.Inuenio tamẽ in connexis;ꝙ ex quo conſtat de vno, conſtat & de altero connexorum.Nam eo ipſo ꝙ conſtat ordinatum malè ordinatum,conſtat ordinatorem malè ordinaſſe, & pœna dignum eſſe.vt ſupra de æta.& qual.in ordi.præfi.c.cum ſit.& 81.diſt.c.tantis. & 59.di. c.ordinatos. Et eſt ratio, quia non de facili poteſt prælatus ignorare vitium ſubiectorum ar.ĵ.de reg.iur.c.quamuis ſupra de le.c.innotuit.C.de reſcin.ven. l.quiſquis,Quod verum eſt,cum ipſe ordinator per ſe examinat ordinandos, ſecus ſi per alios,quod licet.vt 24. di.e. quando ep̃s.ĵ.de offi.archi.ca. ad hæc. Nam ſine examinatione non debet aliquis ordinari.vt ſupra de æta.& quali. in ordine præfi.c.accepimus & 23. diſt.
4 c.1.per totum. ¶ Procuratoris † confeſſio in iure facta nocet domino.vt ſupra de poſtula.c.ad hæc. infra de ſenten. & re iudi.c.ſuborta.Nam ex dolo procuratoris poſt litem conteſtat. commiſſo excipitur,vt.ff.de doli.excep.l. ſi ꝓcurator.§.poſt litem.ff.de Tribu.l.procuratoris.ff.de procurato.l. non ſolum.in prin.Sed contra.ff. de procu.l. ſi ſum.§. ſi defenſor.ff.de confeſ.l.certum.§.pen. ff.ad.l. Aquil.l.proinde. §.1. Nec videtur verum quod dictum eſt,ꝙ dolus ꝓcuratoris noceat domino.vt. ff. de doli excep.l.ſi procurator. ¶ Ad primum dicunt quidam, ꝙ confeſſio procuratoris non præiudicat domino, niſi ſuper hoc habuerit ſpeciale mandatum, vel niſi ſit generalis procurator, ſicut pactũ procuratoris non nocet domino. vt.ff. de pact.l.nam & nocere.nec iuramenti delatio, niſi habitum ſit ſuper hoc ſpeciale mandatum.vt.ff.de iureiuran.l.iuſiurandum.§.vlti.& l.ſequenti. Alij diſtinguunt inter defenſorem & procuratorem,vt confeſſio defenſoris, id eſt illius qui non habet mandatum, non præiudicet domino,ſed confeſſio procuratoris cum mandato præiudicet, niſi dominus poſſet probare cõtrarium. Nam & contra propriam cõfeſſionem dominus audiretur volens ſe docere in facto erraſſe.vt C.de iur.& fac.igno. l. error. Verius tamen puto,ꝙ confeſſio procuratoris ſemper obſtet domino.ar.ſupra de procura.c.1.nec expectãdum eſt, vt dominus ratam habeat confeſſionem eius,vt.ff.de cond.ind. l. ſi procurator. & l.indebitam.Ad ſecundum autem ſic dico,ꝙ procurator delinquit circa iudicia,& præiudicat dño.vt.C.de proc.l.ſi procurator. ſed dominus recuperat ab eo per actionem mandati quicquid perdit ex dolo ipſius,vt.ff.de doli exce.l.ſi ꝓcurator.in fine.Et hoc verũ eſt niſi ꝓcurator mãdati fines excedat. Tunc.n. ipſo iure non valet quod fit,vt ĵ.de off. dele. c.cum olim abbas. † Itẽ confeſſio 5
aduocati præiudicat parti vel dño. vt ĵ.de cenſi.c.olim.C.de erro.aduo.l.1.ĵ. de ap.c.cum cãm.Item confeſſio ſyndici vel economi.vt ĵ.de reli.domi.c.dilectus ĵ.e.ti.c.ex parte. Et idem creditur in tutore & curatore, verũtamẽ minor poterit reſtitutionem implorare,à confeſſione tutoris. Sed eſt ſciẽdũ,ꝙ falſa

 confeſſio-

confeſſionibus reſpondentes ita obligamur, ſi eius nomine de quo quis interrogatus ſit cum aliquo ſit actio. vt. ff. de interro. actio. l. cõfeſſionibus. ff. ad le. Aquil. l. inde Neratius. . vltimo. ¶ Poteſt
6 autem † quis reuocare propriam cõfeſſionem continentem errorem facti vſque ad ſententiam. vt. C. de iur. & fac. igno. l. error. Et eodem modo errorem procuratoris. vt j. co. ti. c. vlti. Quod intelligo verum, ſi probetur error. vt in p̃miſſis l. confeſſionibus. & l. inde Neratius Et probabitur error. vel ex ipſa natura vt dicunt leges, vel per teſtes, & inſtrumenta. Et eſt ratio quare liceat reuocare; quia non fatetur, qui errat. vt. ff. de confeſſis. l. non fatetur. ſed ante litem cõteſta. videtur ꝙ liceat reuocare errorem ſine aliquã probatione. vt. ff. d̃ noxali. l. electio. . pen. & etiam poſt, ſi nulla ſit captio aduerſarij. vt. ff. d̃ interro. ac. l. de ætate. §. vlti. quandoque etiã poſt ſententiam reuocatur error probabilis. vt ff. quando actio. de pecu. eſt annalis. l. 2. Sed de errore aduocati lex dicit uſque ad triduum reuocari licere. vt C. de erro. aduo. l. 3. Ad qđ reſpõdeo lex illa factum narrat, non ius ponit, ſic enim de facto error aduocati fuerat infra triduum reuocatus, & nihilominus potuiſſet reuocari vſque ad ſententiã, vt ſuperius dictum eſt; quæ enim eſſet ratio quare proprium errorem poſſet quis vſque ad ſententiam reuocare, nõ autem alienũ, id eſt aduocati? certè nulla. Vel aliter reſpondeo ad legem illã. poteſt reuocari error aduocati vſque ad triduum ſine probatione erroris, ſed poſtmodum vſque ad ſententiam cum
7 probatione. ¶ Confeſſio † autem reuocata nõ nocet. vt j. de appel. c. cum cauſam. infra de cenſi. olim. ¶ In ſumma no
8 tandum eſt, quòd † confeſſus pro iudicato habetur vt. ff. eodem tit. l. 1. Quod plures ſic intellexerunt, vt confeſſus per iudicis ſententiam non debeat condemnari, ſed ſufficiat pro condemnatione ſua confeſſio; vnde in confeſſum nullæ ſunt partes iudicis. vt. ff. ad leg. Aqu. l. proinde. vnde confeſſo ſtatim currit tempora quatuor menſium. vt. ff. eod. titulo. l. certum §. vlti. & ff. de re iudica. l. debitoribus. Sed certè licet non ſint aliquæ partes iudicis in cognoſcendo vel interrogando, ſunt tamen aliquæ in prõnunciando vel in æſtimando. vt in eadem. l. proinde. & ff. eod. tit. l. Iulianus. Et in criminali cauſa certum eſt ſecundum omnes confeſſum damnãdum eſſe. vt. ff. de cuſto. & exhi. reo. l. ſi confeſſus 2. quæſt. 1. cap. 1. & 2. In ciuili autem cauſa puto diſtinguendum, vtrum actor cœpit agere iudiciario ordine, puta dato libello, & tunc confeſſionem ſequi debet ſentẽtia. Si autem ante libellum reus de plano confiteatur debitum nolens ſubire iudicium, tunc ſequi debet præceptum, quia præcipere debet iudex pecuniam ſolui infra legitima tẽpora. ſicut cotidie de facto ſeruari videmus. Nec enim compelletur ſubire iudicium, qui illud præueniens confitetur. vt ff. de lega. 1. l. ſi domus. §. in pecunia. & ff. de iudi. l. ſi debitori. De præcepto huiuſmodi vel ſimplici iuſſione habes. ff. quod metus cauſa. l. vlt. ¶ Item ſciendum eſt, ꝙ ſi quis interrogatus à iudice non reſpondeat, vel obſcurè reſpondeat, ita vt in certum dimittat interrogantem, perinde habetur ac ſi confeſſus fuiſſet contra ſe quod aduerſarius aſſerebat. vt ff. de interroga. actio. l. de ætate. §. ſi cum & §. qui tacuit. & nihil intereſt. De confeſſis in iudicio pœnitentiali dicam. infra de pœ. & remiſſionibus.

SVMMARIVM.

1 *Probatio quid ſit.*
2 *Probatio unde dicatur, & cui incumbat.*
3 *Negatiua an & quando & à quo probari poſſit. & nu. 4.*
5 *Reo quando incumbat probatio.*
6 *Probatio iudici fieri debet.*
7 *Probari quid debeat.*

8 *Probatio-*

8 *Probationum quot ſpecies ſint.*
9 *Inſtrumenta an & quando improbari poſſint per teſtes & nu.10.& 11.*
10 *Præſentia teſtium facit ut inſtrumento credatur.*
11 *Teſtes & inſtrumēta an parem uim habeāt*
12 *Teſtes quot requirantur ad improbandum inſtrumentum.*
13 *Probatio quando facienda.*
14 *Probat uterque actor & reus in duplicibus iudicijs.*
15 *Limites & cenſus qualiter probentur.*
16 *Literis epiſcopi an ſit credendum. & an literis abbatis, conuentus, & capituli.*
17 *Inſtrumento Principis creditur in prouincia aliena ſi hoc habet conſuetudo.*

¶DE PROBATIONIBVS. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de confeſ.
ſed quia frequentius in iudi-
cijs promptas habent rei nega
tiones, & contra negantes neceſſariæ
ſunt probationes. Ideò de eis diligen-
ter eſt attendendum. ¶ Videamus ergo
Quid ſit probatio. Vnde dicatur. Quis
debeat probare. Cui Quid Qualiter. &
1 quando. ¶ Probatio † eſt rei dubiæ
per argumenta oſtenſio. ſic diſfinit A-
zo. in ſumma. ſic & Damaſus in ſumma
ſua. Sed huic diffinitioni obſtat infra
de ver. ſigni. c. forus. §. cauſa aut argu-
mento aut probatione conſtat; quoniā
argumentum nunquam teſtibus nun-
quam tabulis dat probationem, ſed ſo-
la inueſtigatione inuenit veritatem, vt
dictum eſt. & dicitur argumentum qua
ſi argutè inuentum. probatio autem te
ſtibus & fide tabularum conſtat. Vnde
etſi; hæc diſfinitio locum habeat in his
quæ probantur per inſtantiam diſputā-
di. nō tamē locum habet in his quæ p-
bantur in iudicio, illa enim probantur
per teſtes vel inſtrumenta, & plerunque
per præſumptiones & indicia. ¶ Vnde
ſic diſfinio. Probatio eſt rei dubiæ per
teſtes vel inſtrumenta, & plerunq; per
indicia & præſumptiones oſtēſio. Plerū
que ideo dixi, qa etſi in cauſis pecunia-
rijs & ciuilibus præſumptiones & indi-
cia probent. vt C. de fide inſtr. l. ſicut. j.
de præſum. per totum. ita vt per eas ſi
certæ fuerint vel violentæ ad ſententiā
procedatur. vt 32. q. 1, dixit infra de p-
ſum. literis. ff. de his qui ſui vel alie. iu-
ris ſunt. l. filium. non tamen in crimina-
libus ad condemnandum ſufficiunt, qa
in criminalibus non proceditur ad pœ-
nam ex preſumptionibus, vt j. de præ-
ſumpti. c. literas. ff. de pœ. l. abſenté. 2,
q. 1. c. primo, niſi eſsent indicia indubi-
tata, & luce clariora vt C. de proba. l.
2 ſciant. ¶ Dicitur autem probatio † a p
bè aduerbio. probè enim facit, qui pro
bat quod intendit, nā per hoc pœnas nō
probantium euitat. ¶ Debet probare
actor qui aliquid aſſeuerat. vt ff. eo. ti.
l. ei qui dicit incumbit probatio. & hoc
de iure regulari. quia negātis factū nul
la eſt probatio. ut. 6. q. 5. c. actor. s. de
ele. c. bonæ memoriæ maguntin. C. de
probati. l. actor s. de renun. c. ſuper hoc
3 † Hoc tamen fallit in caſibus ſi negati-
ua habeat implicitè affirmatiuam. ut s.
de renun. c. ſuper hoc. Et ideo ſic ſubau
diendum eſt. negantis factum nulla eſt
directa probatio. ut j. eo. ti. c. quoniam
contra falſam. aliàs enim indirecta pro
batio admittitur ut j. eo. tit. c. tertio. j.
de teſti. c. ſeries. & c. ex tenore. C. de cō
trahen. & conſti. l. optimam. Itē fallit ſi
præſumptio ſit pro actore, ut in caſu ſi
ue poſſidetis. C. de proba. Ideo aūt ne-
gatiua ſimplex per rerū naturā probari
non pōt. quia quod non eſt, nec genus,
nec ſpeciē habet, nec circunſtantias ne-
que cās, quæ in probatione neceſſaria
ſunt. ut j. de teſtib. c. cū cā. in Auth. de
teſti. §. 2. colla. 6. alias ſola teſtatio nul
lius ē momēti ut. 4. q. 3. c. ſi teſtes. §. itē
in criminali. & §. ſolā. C. d teſtibus. l. ſo
la. Itē fallit ubi quis negat ius: ut ff. de
pba. l. ab ea parte. ut cū qs dicit aduer
ſariū ſuū de iure prohibitum, uel cùm
dicit aliquid ſibi cōpetere quod eſt con
4 tra ius cō. ut 100. di. c. cōtra morē. †
Itē factū negatiuū probari non pōt. ſ. d

dictum negatiuum ſicut j.cod.tit.c.ter
tio.infra de ſpon.impu.c.ex literis 31.
q.2.c. Lotharius. Item negatiua proba
tur per iuramentum ꝙ in defectum pro
bationum defertur quandoque actori,
quandoque reo, vt not.s.de iur.calum.
§.præſtatur in fi.& notabo plenius j.de
inreiu. Item incumbit neganti proba-
tio. cum natura negationem impugnet
vt cum quis negat hominem ſanæ men
tis, quia ex natura contrarium præſumi
tur, probare habet hominem furioſum
vt. C. de codicili. l. nec codicillos 3.q.
9.c.iudicas. Item natura impugnat di-
ctum illius qui dicit ſe indebitum ſol-
uiſſe. Nemo enim creditur ita reſupi-
nus, vt facile pecunias ſuas iactet, & in
debitas effundat; & ideò neganti debitũ
& aſſerenti indebitum incumbit proba
tio, vt, ff.eo.ti.l.cum de indebito.§.ſi ve
rò. Item incumbit neganti probatio, ſi
negationem impugnet honeſtas. vt cũ
vxor negat ſe quæſiuiſſe de bonis viri.
debet probare ſe aliunde quæſiuiſſe, ne
incidat in ſuſpicionem turpis quæſtus.
vt.ff.de do.inter vi.& vx.l. Quintus mu
tius.&.C.eod.ti.l.etiam. Quod & in prę
lato dici poteſt, cùm quæritur an de bo
nis eccleſiæ vel aliunde quæſiuerit. vt.
C.de epi.& cle.l. ſacroſanctæ. & in au-
5 th.ibi ſignat a licentiam. † Quod autẽ
ſuperius dixi, actori incumbere onus pro
bandi, actorẽ large intelligas, vt in eo
comprehendas accuſatorem, & reũ ex-
cientem. Nam reus actor efficitur in ex
cipiendo.ff.eo.tit.l.exceptionibus. Qđ
verum eſt, ſi reus in excipiendo aliquid
aſſerat; cæterum ſi neget, vt cùm propo
nit exceptionem non numeratæ pecu-
niæ, non ei incumbit probatio vt probet
non numeratam, ſed creditori vt pro-
bet ſe numeraſſe.vt.C.de non nu.pe.l.
ſi ex cautione. Item appellatione acto-
ris intellige reum, qui licet non oppo-
nat exceptionem, dicit tamen ipſo iure
deficere intentionem actoris, dum con
tendit ſe ſoluiſſe.vt.C.eo.ti.l.2. Habet
igitur probare actor, accuſator, exci-
piens, dum excipiendo aliquid aſſeue-

rat ſic, dum dicit actorem nullam actio
nem habere. Sed & denunciator qui ali
quem ſuper crimine denunciat punitur
alioquin de calumnia vt infra de calũ.
ca.2.extraordinariè tamen, cum nõ ſit
in hoc certa pœna ſtatuta, vt ſupra de of
ficio dele.c.de cauſis. Item & qui aliqđ
objicit electo, confirmando, vel conſe-
crando.vt j.de accu. c. ſuper his. ſed &
promotor inquiſitionis, vel adiutor, ſi
ad ipſius denunciationem commiſſa ſit
inquiſitio, alioquin de falſa denuncia-
tione punietur, vt dictum eſt.& eo a pro
ſequendo & teſtificando repulſo, ſi is
contra quem inquirendum eſt, fuerit in-
famatus, nihilominus inquiretur. vt j.
de accu.& inqui.c.cum oporteat. Et ꝙ
puniendi ſint falſi nſciatores, probatur.
C.de ac.& inſcrip.l.ea quidẽ. ff.ad tur-
pill.ſe.con.l. ab accu. §. nunciatores.&
C.de curioſis.l.1.lib.12.¶ Iudici facien
6 da † eſt probatio vt.2.q.7.c.plerique.
C. ob tur.cau.l.1.4.q.3.cap. ſi teſtes.§.
item in criminali. in ver. ſi teſtes. ff.de
proba.l.quinquaginta, in fi. fides enim
relegioni iudicātis debetur.vt.C.de te
ſti.l.eos. Nam ipſe magis ſcire poteſt,
quanta fides ſit teſtibus adhibenda. vt.
ff.de teſtibus.l.teſtium fidẽs. ſed præſen
te aduerſario.vt.C.teſti.l.ſi quando .§.
ſed cum infra ti.proxi. in nomine domi
7 ni.¶ Id autem † probandum eſt qđ pro
batum probantem adiuuet.vt. C.de pro
ba.l.ad probationem. vt ſi quis ad pro-
bationem dominij probationem indu-
cere factæ locationis, non enim ſufficit
ad probationem dominij facta locatio
vt j.de fide inſtr.c.inter dilectos.C.lo-
ca.& con.l.ad probationem. Species pro
8 bationum ſunt ſex.† Probatur enim ali
quid per rei euidentiam, vt cum quis in
crimine deprehenditur.vt 50.di.c.ſi qs
diaconus.81.di.c.ſi clericus &. c.presby
ter.ff.de ritu nup.l palam.§.qui in adul
terio. Non tamen ſufficit ſola deprehẽ-
ſio, ſed requiritur etiam in conuictio.vt
in prædicto.c.ſi quis diaconus.ſupra de
iu.c.cum non ab homine.C. de defen.ci
ui.l.7.in prin. Sed quamuis ad condem
nandum

nandum non ſufficiat ſola deprehẽſio,
vt 2.q.1.c.nos in quenquam. ſufficit tamen ad infamandum, vt in d. l. palam.
§.qui in adulterio. Item ſecundò, cũ qd
ita notorium eſt, ꝙ nulla poſſet tergiuerſatione celari. vt infra de accu.c.cui
dẽtia.2.q.1.c.manifeſta &.c.qui Lotharius.§.in manifeſtis. & c.de manifeſta.
& c.ſcelus.ſupra de filijs presby. c.quoniam.j.de purga.cano.c.cum dilectus.
Tertiò, famam, vt 4.q.3.c. ſi teſtes.§.itẽ
in criminali.in ver.litem ſæpe. j. ti.pro
xi.c.tã literis, Quartò, per præſumptionem. vt 17.diſt.c.peruenit.64. di.c.mul
tis.j.de coha.cle.& mulie.c. ſi quiſquã.
in Auth. vt liceat ma.& auiæ.§.pen. C.
de adult.l. ſi quis. & auth. ſi poteſt tres
Quinto per iuramenti delationem, vt
16.q.3.c.dilectio.ff.de iureiurand.l.manifeſtę.C.dẽ rebus credi.l.in bonæ fidei,
j.eo.tit.c.ſicut. Sexto per inſtrumen. vt
j.de fide inſtrumẽ. per totum. quorum
nomine teſtes intelliguntur vt j. de teſti.eo.c.peruenit.ff.de fide inſtru.l.1.ff.
de ver.ſigni.l. motionem.§.inſtrumentorum. Hoc tamen notabis ꝙ probatio
tollit & vincit præſumptionem. vt j.de
præſum.c. quia. ff. quod metus cauſa.l.
non eſt veriſimile. ſicut & præſumptio
præſumptionem vt. ff. de in inte.reſti.l.
diuus. ¶ Sed quæritur illud, de quo fre-
9 quenter in iudicijs dubitatur, † an per
teſtes probari poſſit contrarium eius ꝙ
in inſtrumento publico continetur. Et
videtur ꝙ ſic, vt j.eo.tit.c. tertio loco.
j.de fide inſtr.c. cum Ioannes Eremita.
C.de proba.l.cum precibus. C. de contrahen.& commit.ſti.l.optimum. C.de
non nu.pe.l aduerſus. Et generaliter dicit auctoritas. In ore duorum vel triũ
ſtat omne verbum, vt j. de teſti.c. licet.
2.q.4.c.1.§.1.j.de teſtib.cum a nobis c.
Nec mirum. Nam vox viua præfertur
mortuæ, vt in Auth. de fide inſtru. §.ſi
10 verò aliquid tale.coll. 6. † & probatur
j.e.tit.poſt ceſſionem, & c.in pręſentia.
Prærræſentia teſtiũ facit vt inſtrumento
credatur. vt j.de fide inſtru.c.2.ẽ.de ꝑcu.c.alia 61.di.c.epiſcopus.12.q.2.c.ſi
ne exceptione. in Auth.de fid. inſtr.§.ſi
quis igitur.&.§.ſed & ſi quis, colla.6.&
in Auth.de hære. & falci. §. ſi verò obſtant. & per eos, qui falsò interfuiſſe dicuntur, poteſt improbari inſtrumentũ,
vt.ff.quemadmo.teſt.ape.l.1.in fi. & in
Auth.de fide.inſtru. §. ſi verò morian-
11 tur. † Sed contra, licèt enim dicatur ꝙ
parẽ vim habeant teſtes & inſtrumenta
vt. C. de fide inſtrumen. l. in exercendis. Inuenio tamen pleriſque validiorem eſſe probationem inſtrumẽtorum,
quàm teſtium. vt in mandato probãdo,
vt ſupra de offi.deleg.c.cum in iure. C.
de man.prin.l.vna. Item in licentia. vt.
71.diſt.c.extraneo.&.c.ſe.C.de epiſco.
& cleric.l.ſi qua per calumniam. §.vlt.
in Auth.quomodo opor.ep. §.non aliter.colla.1.8.q.1.c.vno. Itẽ in fideiuſſione & confeſſione, vt.1.quæſt.vlt.c.ſalubẽrrimum. Itẽ in electione.ſ. de elec.
c.quia propter. Item in conuentione
rei eccleſiaſticę, vt x.q.2.c.hoc ius porrectum. Item in ætate, vt C. ſi minor ſe
ma.dixe.l. ſi alterius in fi. Item in non
numeratæ pecunię cõfeſſione. C.de nõ
nu.pecu.l.generaliter. Idem in probatione cenſus, vt ff.de probat.l. cenſus.
In his igitur & conſimilibus videtur ꝙ
per teſtes improbari non valeant inſtrumenta. cum tamen validior ſit probatio inſtrumentorum quàm teſtium, ſicut dictum eſt. Nec mirum, nam memoria hominum labilis eſt, vt.ff. de arbi.l.
ſi arbiter. & ideò teſtes ex tractu tẽporis variare ſolent. vt ff.ad Carbò. l.3.§.
duæ.ff.de dam.inſe.l.qui bona.§.vlti.
¶ Solutio contra quodlibet inſtrumentum reprobari poteſt per teſtes per.l.illam.C.e.ti.l.cum precibus. Fallit in inuentario. vt C.arbi.tute.l. vlt. Et hoc
propter infamiam eius ſolennitatem.
Item fallit cùm mulier fatetur in inſtrumento ſe pecuniam accepiſſe pro interceſſione quam fecit, contra hoc inſtrumentum probari non poteſt. vt. C. ad
vell.l.antiquę.& hoc ideo, quia per hãc
confeſſionem mulier tollit ſibi priuilegium Velleiani, quod facilius tollitur
quam

quam ius commune. Nam ſi quis confi-
teretur in inſtrumento ſibi pecuniã nu-
meratam, non ei tollitur ius commune
per quod excipi poteſt de non numera-
ta. C. de non nu. pecu. l. aduerſus. & l. in
12 contractibus. † Secundò videndum eſt
de numero teſtium, ſcilicet quot teſtes
requirantur ad improbandum inſtru-
mentum. Et eſt dicendum, quòd qua-
tuor. Cùm enim tabellio habeatur lo-
co duorum teſtium. vt. ff. de teſtamen. l.
Domicius. Vnde facit quandoque ple-
nam probationẽ. vt C. ad l. Cor. de fal.
l. ſi quis decurio. neceſſarium eſt vt tot
ſint teſtes excedentes numerum duorũ
quot per ſe facerent probationem. vt j.
de fide inſtru. c. cum Io. Eremita. Sed
quid ſi inſtrumentum habeat teſtes in-
ſcriptos, qui inſtrumentum defendant?
Dico q̃ teſtes improbãtes excedere de-
bẽt illos in duobus adminus. ¶ In nu-
mero autem teſtium qui ſunt pro inſtru
mento computabitur tabellio pro duo
bus, vt dictum eſt. ¶ Reſtat videre
13 quando probatio facienda ſit. † Et eſt
ſciendum, quod declinatoriæ iudicij
in initio proponendæ ſunt. Declinato-
rias voco, quæ contra iuriſdictionem iu
dicis opponſitur, ne ſi eis ſcienter omiſ-
ſis ad alia procedatur, videatur quis in
iudicem conſentire, vt. C. de excep. l.
vlt. & vt no. in recuſatione iudicis. s. de
dila. §. ſunt & aliæ in fi. illius. §. eo tamẽ
ſaluo, q̃ non videtur in iudice conſenti
re qui edi ſibi genus deſiderat actionis
vt. ff. de iudi. l. non videtur in iudicem.
Sunt etiam probandæ declinatoriæ ſi-
militer in initio. Prius eſt enim vt ſcia-
tur de iuriſdictione iudicis, & deinde
de ad conſequentia procedatur. Verùm
tamen ſi ex ignorantia exceptiones hu
iuſmodi omittantur, etiam poſt ſñiam
latam locum habent. vt C. ut ante. com
pe. indi. l. vlt. j. de ſen. & re iudi. c. ad ꝓ-
bandum. ¶ Dilatoriæ proponendæ ſunt
& probandæ ante litem conteſt. vt j. de
ſen. & re iud. c. inter monaſterium. j. de
excep. c. paſtoralis. C. e. ti. l. pen. Dilato
riæ ſolutiones proponendæ ſunt in ini-
tio cauſæ. Initium cauſæ appello lit. cõ
te. ut. C. de iur. cal. l. 2. Reſpon. 1. §. vlt.
Probandæ verò poſtquàm actor inten-
tionem ſuam fundauerit. vt. C. eo. ti. l.
exceptionem. ſi tamen reus non didicit
teſtificata. vt dicam. j. ti. proxi. Actor
debet probare intentionem ſuam poſt
litem conteſta. Reus probabit exceptio
nes ſuas. ſ. peremptorias poſtquam a-
ctor intentionem ſuam probauit. vt. C.
de excé. l. ſi quidem. C. ſententiam re-
ſcin. non poſſe. l. peremptorias. & C. de
præſcrip. lon. tempo. l. emptor. Quod ãt
illa. l. ſi quidem. & l. exceptionem. C. e.
ti. velle videtur, q̃ reus debeat cõteſta-
ri ante probationem actoris. puto q̃ il
la conteſtatio ex voluntate, non ex ne-
ceſſitate, fiat. Sunt & quædam perẽpto
riæ, q̃ poſt ſñiam opponi poſſunt & ꝓ-
bari, vt ſunt exceptiones illę per quas
contenditur iudicium retro nullum; vt
eſt exceptio falſi ꝓcuratoris, vt s. de ꝓ
cu. c. in noſtra. C. e. ti. l. licèt. ff. de iudi.
l. licèt. Itẽ exceptio falſi. vt j. de cri. fal.
c. ſuper eo. ff. de iud. l. ſi prætor. §. Mar-
cellus C. ſi ex fal. inſtr. l. vl. & l. 1. & 2. j.
de ſen. & re iudic. cum. I. & A. & in qui-
buſdam alijs caſibus, quos notabo. j. de
14 excep. ¶ Illud in ſumma † notandum ẽ,
q̃ ſicut ſe habet exceptio ad accuſatio-
nem quo ad modum probandi, id eſt ſi-
cut ꝓbata intentione actoris deinde ꝓ
banda eſt exceptio peremptoria, vt ſu-
perius dictũ eſt; ſic ſe habet replicatio
ad exceptionem, vt ꝓbata exceptione
replicatio probetur; vel ſimul probet
vterque. ſ. excipians, & replicans, vt j. de
præſcrip. c. illud. ſic tamen vt poſterius
probans non didicerit teſtificata prio-
ris, alioquin ſecus. Contingit tñ aliqñ,
q̃ propter præſumptionem facientem
pro actore non admittitur probatio ex
ceptionis, ſed replicationis. vt ſi repetã
a te beneficium meum, tu excipias q̃ re
nunciaui ſponte, ego replico q̃ coactè,
tunc quia non eſt veriſimile quòd ſpon
te renunciauerim, admittitur in ea pro
batio. vt s. de renun. c. ſuper hoc. Quod
autem dixi poſteriorem non probare, ſi
iam

iam didicit teſtificata prioris, intelligo verum eſſe per teſtes. Nam per inſtrumenta poteſt quis probare. vt ĩ. de fid. inſtru.c.cum dilectus. In ſumma notabis ꝙ in duplicibus iudicijs probat vterque, vt infra eo.ti.c.ex literis.¶ Item ꝓbatur aliquando per aſpectum.vt ĩ.eo.ti.c. ꝓpoſuiſti.ff.de ven.inſpi.l. in prin. C.finium regum.l.2.ff.eo.l.ſi irruptioni.16.q.3.c.inter memoratos. Nec obſ ꝙ alias dicitur, ꝙ oculus plerunque fallitur.vt ĩ.eo.ti.c.cauſam. 27.q.1.c.nec aliqua.Nam & ſi plerũq; fallatur, frequentius tñ non fallitur. Nam ſegnius irritãt animam dimiſſa per aures, q̃ q̃ ſunt oculis ſubiecta fidelibus. vt Inſtit.
15 de gradi.ad fi.¶ † Item probantur limites per libros antiquos.vt ĩ. eo.tit.c.cũ cauſa.Et cenſus per libros cenſuales. vt ĩ.de præſcrip.c.ad audientiam, per inſtrumenta priuata ab archiuo publico producta.vt C.de fide inſtrumen.auth. ad hæc 30.q.1.c.peruenit.probatur per abbreuiaturam notarij defuncti, vnde complenda eſt, & ad inſtrumentum publicum reducenda.vt ĩ.de fid. inſtr. ca. vlti. non autem per priuatas ſcripturas vt C.e.titu.l.inſtrumenta. niſi habeant ſubſcriptiones trium teſtium. vt. C.de fide inſtrumen.l.comparationes. Vnde verſus. Cautio priuata cum trino teſte notata, Hoc ius eſt nacta, qđ cautio pu
16 plicè facta. † Vltimò quæritur, an credatur literis epiſcopi. Et videtur ꝙ ſic vt ĩ.e.ti.c.poſt ceſſionem 11.q.3. c. curæ ĩ.de fideiuſſo.c.peruenit 71.diſt.ca. extraneo & c. ſequentibus ĩ. de fide inſtrum.c.2.Nam creditur literis abbatis vt 19.q.3.c.ſtatuimus. Literis etiam cõuentus.vt ĩ.eod.tit.c.tertio.loco. Literis capituli.vt ĩ.de appell.ca. ſignificauit 73.diſt.c.in nomine domini. Itẽ creditur ſigillo epiſcopi alieni. vt 19. q.2.
17 c.1.&.2. † Creditur inſtrumento principis in prouincia aliena, ſi hoc habeat conſuetudo regionis, vt ĩ. de fide inſtrumen.c.cum dilectus. Et ſatis credo, ꝙ credendum ſit literis epiſcoporum præter quàm circa acta iudiciorũ. vt ĩ.eod.tit.c. quoniam contra falſam Sed opponitur, cùm vox viua præferatur voci mortuæ. vt in Auth. de fid.inſtru.§. ſi vero aliquid tale. Quare non creditur epiſcopo dicenti aliquem ex communicatum? vt 6.q. 2.ca. ſi tantum & c.placuit. & creditur ei ſcribenti. vt in c.curæ. Reſpondeo. ſcribenti iure ordinario creditur, vt iudici de eo quod fit coram eo tanquàm coram iudice. & ſic loquitur.capit.curæ. Ei autem dicenti id quod nouit vt homo & contentiosè dicenti tanquam parti non creditur, & ſic loquitur.c.ſi tantum.& infra.titu. proximo.c.cum tu fili.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes qui eſſe poſſunt.*
2 *Conſiderari quæ in teſtibus debeant, & numero.8.*
Seruus an teſtificari poſſit.
3 *Fæmina quando à teſtimonio repellatur.*
4 *Minor an ad teſtimonium admittatur.*
5 *Furioſus & mentecaptus à teſtimonio repellitur.*
6 *Teſtis qui non eſt bonæ vitæ & famæ non admittitur.*
7 *Infidelis contra fidelem teſtificari non permittitur.*
9 *Teſtimoniũ an & quando quis ferre poſſit in cauſa ſua principaliter vel ſecundariò. & num.10.*
11 *Iudex recuſari poteſt in cauſa conſimili cũ litigatore.*
12 *Pater & mater an & quando ſint idonei teſtes pro filijs vel è contra.*
13 *Teſtimonium dicere aduerſus coniunctos ſuos quæ perſonæ non coguntur.*
14 *Teſtes quando duo ſufficiant, & quãdo nõ.*
15 *Iurare debent teſtes dicere veritatem quã nouerunt.*
16 *Teſtes quando ſint regulariter producẽdi.*
17 *Teſtes produci poſſunt vſque ad tertiam ꝓductionem.*
Verbum, productio, quomodo intelligatur.
18 *Auth.de his qui ingredi ad appellan. §.qa igitur, colla.5.an ſit derogatum.*
19 *Infinitas eſt euitanda.*

20 *Teſtes*

20 *Teſtes in quibus concordari dicantur.*
Teſtes ſingulares an & quando probent.
21 *Teſtes quando dicantur ſingulares.*
22 *Teſtes an publicatis atteſtationibus produci poſſint,& nu. 23.*
24 *Teſtes noui an & quando admittantur.*
25 *Articuli noui,uel nouæ aſſertiones ex ueteribus articulis dependentes quæ ſint.*

¶DE TESTIBVS. Rubrica.

DIXIMVS ſupra de probationibus in genere. Nunc de ipſis in ſpecie videamus. Et primò de teſtibus. poſteà de inſtrumentis, eo quod vox viua validior eſt quàm mortua. vt in Auth. de fide inſtrum.§.ſi verò. Hoc igitur ordine procedamus. vt diſcutiamus qui poſſunt eſſe teſtes. Qui non. Quot teſtes requirantur. Quæ iurare debent. Quando ſint producendi. Quotiens. Quæ diuerſitates teſtimonijs noceant. & an poſt publicationem poſſint
1 teſtes produci. ¶ Poſſunt † eſſe teſtes qui
non prohibentur. Nam edictum de teſtibus prohibitorium eſt. vt.ff. eod.tit. l.1. ſicut edictum de procuratoribus.vt ff.de procu.l.mutus.ſicut.& edictum de matrimonio contrahendo vt j. de ſpō. c.cum apud. Prohibitorium ſcilicet certarum perſonarum. generaliter autem permiſſorium licèt aliter ponatur,& aliter ſignificet hoc verbum, prohibitorium. Inſti.de interdic. .interdictorum
2 ff.de interdic.l.1.¶ In teſtibus † ſex po-
tiſſimè conſideranda occurrunt. Conditio,ſexus,ætas,diſcretio,fama. Et fortuna,fides,in teſtibus iſta requires. Cōditio,an ſit ſeruus, vel liber. ſeruus.n.a teſtimonio repellitur. nam ſæpe ſeruus metu dominantis teſtimonium ſupprimit veritatis,vt j.de ver. ſig.c. forus.§. teſtes.4.q.3.c.ſi teſtes. §.item in criminali. in verbo liberi.&.3.q.5.c.accuſatores.C. eo. tit.l.quoniam liberi.ſeruata tamen diſtinctione auth. ſi verò dicatur.C.eod.ti. Fallit tamen hoc,cùm de facto ſerui quæritur.non tamen pro domino nec contra dominum. vt.4.q.3.c. ſi teſtes §.item in criminali.in ver.item ſerui. Item admittitur in defectu teſtiū ſed cum tormentis.vt.4.q.3. c. ſi teſtes. §.item in criminali. in ver.item ſerui.
3 † Sexus. quia fœmina non admittitur
ad teſtimonium in criminali. vt 33.q. 5.c.mulierem.Et eſt ratio,quia varium & mutabile cor ſemper fœmina producit.vt in prædicta decre.forus.§.teſtes. In ciuilibus autem admittitur vt 15. q. 3.c.ex eo.& ff.eod.ti.l. ex eo. In criminalibus verò mulieres admittuntur ad teſtimoniū cum ciuiliter agitur de crimine,etiam contra clericos.vt j.eo.tit. c.quoniam.& c.tam literis. Aetas. quia minor 14. annis non admittitur in ciui
4 libus.vt 4.q.3.c.1. † In criminalibus au
tem minor.20.ann.vt.4.q.3.c.1. .item in criminali.in ver.item in teſtimoniū.
5 † Diſcretio, quia furioſus & mente ca-
ptus à teſtimonio repellitur,ſicut ab officio iudicandi.vt 3. q. 7.ca.infames.§.
6 tria † Fama,vt j.eo.tit.c.teſtimonium.
Nam ſi vita bona defuerit,fide carebit. vt in d.c.forus in fi. j.de verb.ſig.Fortuna.vtrum ſit locuples,vel egenus. vt. 4. q.3.c.ſi teſtes.§. itē in criminali. in ver.
7 ſi teſtes. † Fides. quia infidelis contra
fidelem non admittitur.vt 2.q.7.c.ſi hæreticus.23.q.4. c.ipſa pietas. nec tenet les.C.de hæreti.quoniam in fi.Item nō obſtat infra eod.ti. c. iudęi. quod enim ibi dicit cum illi &c.factum notat, non
8 ius ponit. † Ideo autem dixi ſex potiſſi
mè conſideranda.quia & alia ſunt conſideranda, ſcilicet an ſit odioſus ex cri-
9 mine.vt in Auth.e.ti.§.ſi vero odioſi. †
Item non admittitur quis ad teſtimonium in cauſa ſua principaliter uel ſecundario.vt C.eod.ti.l. omnibus.vnde venditor ia cauſa rei venditæ non admittitur pro emptore.quia propria vēditoris cauſa videtur.neque debitor in cauſa pignoris pro creditore. vt. ff. de appel.l.ab executore.§. alio condemnato.& ff.quando appel.fit.l.2. §. ſed ſi a-
10 lius. † Fallit hoc in legatarijs & fidei-

commiſſarijs

commiſſarijs qui ferunt teſtimonium in cauſa teſtamenti; cum agitur de hæreditate, non de legatis & fideicommiſſis. Nec obſtat q; aliàs dicitur, hæres ſibi iudex & teſtis inuenitur. vt C. de fideicom. l. vl. ibi enim impropriè loquitur, ſcilicet cum iuramentum defertur hæredi. Item fallit in collegijs & corporibus, quorum aliqui in cauſis vniuerſitatum ferre teſtimonium poſſunt. vt. 14 q. 2. c. ſuper prudentia. j̄. e. ti. c. inſuper. & c. cum nuncius. & hoc ideo, quia cauſæ vniuerſitatum non ſunt ſingulorum, etſi commodè tangãt ſingulos vt 12. q. 2. c. qui manumittitur. ff. qđ cuiuſq; vniuer. l. ſicut municipium. Item obſcuri & ignoti non admittuntur, niſi cùm tormentis vt in Auth. c. titu. §. ſanctimus. Itẽ executores negociorũ. vt j̄. e. titu. c. inſuper. & ff. eo. l. vlt. Itẽ non admittitur quis in cauſa communis, quia cauſa communis duorum vtriuſq; eſt. vt. ar. ff. de rit. nup. l. illud. & hoc probari videtur. C. eo. ti. l. qm̃ liberi §. idem iuris. licet quidam illud referant non ad primum dictum legis, ſed ad ſecundum. Et idem dico in ſocio criminis & participe. vt in l. quoniam, in prin. & 4. q. 3. c. ſi teſtes §. item in criminali, in ver. item liberi. j̄. eo. ti. c. veniens. Nec ob. j̄. eo. tit. c. quoniam. Nã illud ſpeciale eſt in cauſa denunciatiõis. Vel ibi admittitur ſocius criminis ad præſumptionem. vt j̄.
11 de adul. c. ſignificaſti. † Nam & iudex recuſari poterit in cauſa conſimili cum litigatore. vt j̄. de iudi. c. cauſam. creditur tamen ſocijs criminum in exceptio. vt 69. di. c. ſi quis papa. 6. q. 1. c. ſi quis cum militibus 15. q. 3. c. nemini. ſ. de confeſ.
12 ca. 1. † Item generaliter parentes & filij in infinitũ cõtra ſe teſtimoniũ nõ ferunt. vt. C. eo. tit. l. parentes. Item & pro ſe teſtimonium nõ ferũt, gñaliter enim verũ eſt, q; pater filio & filius patri idoneus teſtis non eſt vt 4. q. 3. c. ſi teſtes. §. itẽ in criminali in ver. itẽ teſtis. & ff. e. ti. l. teſtis. Nomine aũt pr̃is & mater cõtinetur. ſicut & patrona nomine patroni. vt ff. de verb. ſig. l. patroni. Caſualiter tamen admittitur ad teſtimoniũ pater & mater pro filio, ſcilicet cum quæritur de ætate vel de natiuitate. vt ff. de proba. l. etiam. j̄. qui fil. ſunt leg. c. trãſmiſſæ. & c. per tuas. Item vbi agitur de impedimento matrimonij ratione conſanguinitatis & affinitatis, vt j̄. cod. tit. c. quoties. j̄. de ſen. & re iudic. c. tenor j̄. qui ma. accu. poſ. c. videtur. 30. quæ. 6. c. 1. & 2. Cæterum ſi agatur, an matrimonium ſit contractum vel non, tunc admittuntur cum diſtinctione j̄. eo. ti. c. ſuper eo. Item in teſtamento. vt. ff. de teſta. l. qui teſtamento. §. per contarium. Inſti. de teſta. §. in teſtibus. Item pater & filius. Item duo fratres in eodem teſtamento teſtes eſſe poſſunt. vt 4. q. 3. c. ſi teſtes §. item in criminali, in ver. item
13 pater. † Quædam tamen perſonæ ſunt, quæ aduerſus coniunctos ſuos teſtimonium dicere non coguntur. vt 4. q. 3. c. ſi teſtes §. Item in criminali. in verſ. itẽ lege Iulia. Item de domo actoris vel accuſatoris teſtes produci non debent, ſuſpectum eſt enim in ea re domeſticũ teſtimonium vt 3. q. 5. per totum. C. eo. ti. l. etiam. ff. e. ti. l. pe. 4. q. 3. c. ſi teſtes. §. itẽ in criminali, in ver. item in iure ciuili. Qui autem ſint domeſtici. legitur. ff. de pœ. l. reſpiciendum. §. furta. ff. ad Sylla. l. ſi vir. ff. de re mili. l. qui cum vno. C. de quæſt. l. pridem. ff. de ædil. edic. l. ædiles §. familiæ. ff. de religio. l. familiaria. Itẽ oẽs illi q ſuſpecti ſunt iudicãdo, de qbꝰ dicã j̄. de app. & recu. ſuſpecti ſunt in teſtificãdo, de quibꝰ dicã j̄. de appel. & recu. ſuſpecti ſunt in teſtificando qa teſtes abſque ſuſpicione & infamia eſſe debẽt vt 2. quæſtio. 7. c. teſtes. Hij tamen omnes, qui de iure repelli poſſunt, admittẽdi ſunt, ſi is cõtra quem producãtur eorum teſtimonio in alio iudicio vſus fuerit; niſi inimicitias poſt modũ exortas docuerit, vel aliqd legitimũ poſt emergẽs ſeu corruptionẽ. vt 4. q. 3. c. ſi teſtes. §. itẽ in criminali. in ver. item ſi quis teſtibus, &. C. eod. titu. l. ſi quis teſtibus.
14 Duo † autem teſtes ad minus ſunt neceſſarij. vt ff. eodem titul. l. vbi. & 4.

quæſtio.3.c.ſi teſtes. §. item in crimina
li.in verſic. item vbi.nam in ore duorũ
ſtat omne verbum.vt 2.q.4.capit.1.§.1.
Hoc fallit in quibuſdam caſibus, in qui
bus plures requiruntur. vt cùm præſul,
cardinalis accuſatur,vt 2.q.4.c.præſul.
Item in teſtamentis requiruntur ſeptẽ:
vt C.de teſtamen.l.hac cõſultiſſima. In
codicillis quinque,vt C. de codicil.l.vl
ti.& l.ſi vnus. Niſi forte illa correcta vi
deantur j.de teſta.c.cum eſſes.& c.rela
tum.Quidam tamen dicentes hoc durũ
eſſe, vt ex illis decret. tot leges tollan-
tur.vt s.de elec.c.cumana.& C. de inof
fi.teſtamen.l. ſi quando intellexerũt de
cre.illas in relictis eccleſijs,in quib⁹ mi
nus ſolennis voluntas requiritur, ſicut
inter liberos.vt C.famil.erciſcun.l.vlt.
C.de teſtamen.l.hac cõſultiſſima, & in
falcidia vt.C.ad legem fal. auth. ſimili
ter. Alij autem dixerunt leges illas lo
cum habere,cùm agitur in foro ſecula-
ri. Decre. cum agitur in foro eccleſia-
ſtico. Item exiguntur quinque teſtes in
donationibus cauſa mortis:vt C. de do
na.cauſa mortis.l.vlti.Item quinq;, cũ
quis debitum in ſcriptis vult probare p
teſtes ſe ſoluiſſe.vt C.eod.titu.l.teſtiũ.
Vnus autem teſtis in cauſa non ſufficit:
vt 4.quæſtio.3.c.ſi teſtes.§.item in cri-
minali in ver.vnius verò. Nam dictum
vnius nec iuſtificat, nec condemnat: vt
33.quæſtio.ſecunda.c.admonere.
¶Sed & hoc fallit.C.de crimi.fal.l.ſi qs
decurio.in Auth. de fide inſtrumentor.
§. ſi verò moriantur.ff. de dote præle.l.
Theopompus. Generaliter tamen di
co, quòd vnus teſtis facit præſumptio-
nem.ff.quemadmo.teſta. aperiantur.l.
prima.in fi. Præterea ſi duo faciunt ple
nam probationem, ergo vnus facit ſe-
miplenam. Item creditur vnius teſtimo
nio in omnibus his, in quibus alteri
præiudicium non infertur, vt puta ſi
dubitetur de baptiſmo alicuius, vel an
eccleſia ſit conſecrata. vt de conſecra.
diſtinc.4.c.paruulos.& c.cum itaque.
15 ¶ Iurare debent teſtes † dicere verita-
tem quam nouerunt. vt 3. quæſtio.9.c.
hortamur. Nec admiſceant falſum.vt
2.q.4.c.nullã. nec de ſuo aliquid adij-
ciant, nec quod bonum videtur addant
vt 3.quæſt.9.c.pura. Item quòd dicant
pro vtraque parte:vt 14.quæſt.5. c.non
ſanè. Cum uero agitur de impedimen-
tis matrimonij ſcilicet de conſanguini
tate & affinitate,tunc teſtes præſtant iu
ramentum continens duo auditum, &
credulitatem. Debent enim dicere ſe
ita a maioribus accepiſſe,& ita credere
eſſe;ut infra eodem titul.c.quotiens. &
15.quæſtio.6.c.de parentela. Hodie ta
men neceſſarium eſt, quòd is qui teſti-
ficatur, viderit aliquos in gradibus con
ſtitutos; vt infra eodem titul.cap. licet
ex quadam,in fi. In inquiſitione autem
forma iuramenti teſtium eſt, vt ſuper
crimine dicant veritatem plenam: vt in
fra de ſimo.c. licet Hely. Si verò ſuper
ſtatu eccleſiæ inquiratur, tunc forma
duplex eſt. Nam aut iurat dicere veri-
taté de his quæ ſcit vel credit in eccle-
ſia reformanda exceptis occultis. vt ſu
pra proxi.vel reſpõdebit ad interroga-
16 ta. ¶ † Producendi ſunt regulariter in
principali poſt litem conteſta. Regula-
riter ideo dixi,quia cauſaliter ſecus;vt
not.ſupra ut lite non conteſta. .1 & 2.
In principali ideò adieci;quia in emer-
gentibus quæſtionibus, & in dilatorijs
exceptionibus poſſunt teſtes ante litem
conteſt.produci; vt cùm ſuſpicio iudici
opponitur, coram arbitris probatio of
fertur;vt ſupra de offi.deleg. c.ſuſpicio
nis. Item cum opponitur de ſuggeſtio-
ne falſitatis,vel ſuppreſſione veritatis,
ſicut in his & conſimilibus quilibet po-
teſt exempla per ſe notare. Quando au
tem teſtes actoris & teſtes rei produci
debeant poſt lit.cont.no. s.titu. proxi.
17 §.actor. ¶ Teſtes produci poſſunt † vſ-
que ad tertiam productionem,vt j.eo.
tit.c.in cauſis. ſed hoc verbũ productio
duob⁹ modis conſueuit exponi,uno mo
do ſic. Productio,ideſt, dilatio, vnde
tres productiones dari debent pro teſti
bus.id eſt tres dilationes, in quib⁹ fieri
poſſunt multę teſtium productiones,id
eſt

eſt inductiones & præſentationes; quarta autem dari non debet, niſi cũ ſolennitate legali. infra eod. titu. c. in cauſis. j. eod. tit. c. pe. in Auth. eod. titul. §. quia verò. coll. 7. Et ſecundum hoc intelligi poteſt quod dicitur in lege antiqua. ff. de ferijs. l. vlt. ꝙ pro ſingulis neceſſitatibus ſingulæ dilationes dari debent, verum eſt vſque ad tres & quartam cum ſolennitate, vt dictum eſt. Alio etiam modo exponitur hoc verbum, productio, ideſt præſentatio teſtiũ, vt ſic hoc verbum, productio, ſignificet id qđ uerbum ſonat. ſimile. ff. de verbo. ſig. l. cum enixa. ff. iudicatum ſolui. l. indicatum. Nam cum præſento iudici aliquos teſtes recipiendos, dicitur vna productio: cum præſento alios, dicitur ſecunda ꝓductio; tres ergo tales productiones fieri poſſunt ſub vna tamẽ dilatione. quarta verò non niſi cum ſolennitati legali, vt dixi. Et nota. quòd ſecundum primã expoſitionem, quod dicitur de quarta, gratia exempli dicitur. Idẽ eſt de quinta, & de ſexta, & de vlteriori, ex neceſſitate tamen; quia vt ſuperius dictum eſt pro ſingulis neceſſitatibus ſingulæ dilationes cũ cauſæ cognitione dandæ ſunt. nõ enim facile amplius quàm ſemel dilatio dari debet. vt 3. quæſt. 3. c. induciæ §. ſpatium. Sed puto in hoc ſeruari debere qđ obtinet in cauſis de facto, cùm enim aliquis vult probare ꝑ teſtes. colligere debet omnes teſtes, quos tunc habere poteſt, & dicet iudici. Iſtos repræſento pro prima productione. Item colliget alios, & præſentabit pro ſecunda. Item alios pro tertia. omnes tamẽ ſub vna dilatione. ſed iudex refrenare poterit multitudinem teſtium effrenatã, vt j. eo. ti. c. ſignificauerunt. Legalis aũt ſolẽnitas hæc erit qa iurabit is qui petit quartam productionem ꝙ non fuit ꝑcunctatus dicta teſtium per ſe vel per alium, nec petat quartam productionẽ per aliquem dolum, machinationẽ, vel artẽ, ſed ꝓpterea ꝙ nõ valuit vti teſtibus quos producere intendit. vt in Au-
18 th. e. ti. §. qa vero multi. ¶† Itẽ cum in hoc caſu iuretur, quæro an derogatum ſit illi Auth. de his q ingredi. ad app. §. quia igiť. colla. 5. vbi dicitur, ꝙ ſemel in tota lite iurandum eſt. Reſpondeo, puto derogatum eſſe, qa in Auth. de teſtibus. poſterior eſt illi Auth. de his qui ingre. & eodẽ modo derogetur illi Auth. de his qui ingrediũtur ꝑ aliam Auth. de inſtrumentorum cautela. §. ſi vero moriãtur. vbi ſimiliter ſecundò iuratur. quæ Auth. eſt in 6. collat. Vel poſſet dici, ꝙ non derogaretur. nã illa Auth. de his qui ingrediunť, loquitur in iuramento de credentia, quod ſemel in tota lite pręſtandũ eſt. Alia verò Auth. loquitur in iuramẽto veritatis. Item ſciẽdum eſt, ꝙ ſi ego produxi teſtes in principali. Et tu excipias in perſonas illorũ, licebit tibi producere teſtes ad reꝓbationem meorum, & eodem modo licebit mihi excipere contra tuos teſtes & alios producere ad reprobandas ꝑſonas tuorum; conceditur enim mihi a iure teſtes meos defendere. vt j. de ſimo. c. licet Hely. & c. ꝑ tuas. & etiam confirmare. vt. 3. q. 3. c. de iudicijs. vlterius aũt tibi nõ licet reprobare meos. quos vltimo produxi. Nam ſi hoc tibi licet, iam quarti producerenť contra tertios, cõputatis his quos in principali produxi. & ſi liceret ꝓducere quartos cõtra tertios. eadẽ ratiõe & quintos cõtra quartos. & ſic poſſet res ad infinitũ deduci.
19 vt. j. eod. titu. c. licet dilectus filius † Infinitas autẽ vitanda eſt. vt. C. de iudi. l. properãdum, in princ. ſupra de dolo & cõtu. finẽ. ff. de re iudi. c. a diuo Pio. §. ſed ſi emptor. ff. de arbit. l. nõ diſtinguemus. §. quæſitum. ff. pro ſuo. l. vltima. ff. de lega. 3. l. fideicommiſſa. §. ſi quis decem. Et idem dico, ſi ego & tu produximus teſtes in principali, nam licebit tibi obijcere in perſonas meorũ, & mihi in perſonas tuorum, & ſic tibi licet producere teſtes contra meos, & mihi contra tuos. Sed & cuilibet noſtrum licebit tertios ꝓducere teſtes ad defenſionem illorũ, quos in principali produxi & ad reprobationem illorũ qui produ-

&i ſunt ad reprobandum. ¶Nunc viden
20 dum eſt de diuerſitate teſtium. †Et eſt
ſciendum, q teſtes in his concordare
debent quæ ſequenti verſiculo cōtinen-
tur. Res, perſona, gradus, locus, hæc ſint
cōſona tempus. Res, vt cum vnus teſtis
dicit de vna re, alius de alia; vel vnus
de vno facto, alius de alio; ſi de factis
quæritur. Et tunc nō valet teſtimoniū,
cùm ſint teſtes ſinguli in ſuis teſtimo-
nijs ſingulares. vt ſupra de elec. c. cum
dilectus. & ſupra de proba. c. licèt. Per-
ſona, vt cū quæritur de perſona. & vnus
teſtis dicit de vna perſona, & alius di-
cit de alia, nō valet eorum teſtimoniū
ratione præmiſſa. Gradus, vt ſi agatur
de impedimento cōſanguinitatis & affi
nitatis, & teſtes in computatione gra-
duum diuerſos aſſerant gradus, non va
let eorum teſtimonium. vt 35. q. 6. c. de
parentela. Locus reddit teſtimonium
inefficax. vt in exemplo Danielis. Simi
liter & tempus vt 3. q. 9. c. nihilominus.
Sed hæc dicunt quidā vera eſſe in facto
irreiterabili. vt eſt homicidiū eiuſdem
hominis. In facto verò iterabili, vt eſt
adulterium etiam cum eadem, dicunt
diuerſitatem loci & temporis non no-
cere. Nam etſi teſtes in his varient, vt
non probent idem adulterium propter
diuerſitatem loci & temporis, probant
tamen illum adulterium contra quem
producuntur. Sed hoc reprobat Danie
lis exemplum. talis autem diuerſitas in
tempore non nocet, vt ſi vnus dicat de
die dominico, alius de hora nona eiuſ-
dem diei. quia dictum ſecundi contine
tur ſub dicto primi. vel ſi vnus dicat in
domo tali cōtractum vel delictum eſt,
alius dicat in camera. Item in facto du
rabili non nocet diuerſitas teſtium, vt
ſi vnꝰ dicat ſe vidiſſe epiſcopū vel preſ-
byterum celebraſſe in hora tertia, alius
in hora ſexta. Miſſa enim in tantum du
rare ſolet. Sed quid ſi agatur de deci-
ma, & vnus teſtis dicat decimam ſolu-
tam vidiſſe. interrogatus quid viderit
ſolui, reſpondit fabas, alius dicit cice-
ram; nunquid probatum intelliges de-
cimam fuiſſe ſolutam? Reſpōdeo non,
quia in rebus diſcordant. vt in primo
membro verſus huius. De diuerſitate
autem teſtium pleniſſimè notatur. 4. q.
3. c. ſi teſtes. §. item in criminali, in glo.
quæ incipit circa. Sed vt breuem & ſum
mariam doctrinam habeas, ſic notabis.
21 ¶Si teſtes, † quos ego induco, varia &
diuerſa proponant, erunt ſinguli in ſuis
teſtimonijs ſingulares. vt ſupra de elec.
c. cum dilectus. & c. in Geneſi. & c. bonæ
memoriæ, & ſupra de proba. c. licèt. Si
verò quilibet ſibijpſi cōtraria dicat, re-
pelletur omnino. & in decret. c. licèt. j.
de ap. c. ſollicitudinem. ff. quando app.
ſit. l. 2. C. de fur. l. 1. lib. 10. & de mune.
primo. l. proceſſio. Cæterum ſi quidam
de meis teſtibus dicāt pro me, quidam
pro aduerſario meo, iudex cōſiderabit
numerum, & conditionem illorum qui
dicunt pro me, & illorum qui dicūt pro
aduerſario, & qui dicant veriſimiliora
& negotio aptiora. vt 4. q. 3. c. ſi teſtes.
§. item in criminali. in verſi. ſæpe. Si ve-
rò ego inducam teſtes ꝓ me. & tu tuos
pro te. & teſtes tui deponunt contraria
his in quæ dicūt teſtes mei, tunc etiam
iudex conſiderabit numerum & condi-
tionem meorum, & tuorum, & qualita-
tem dictorū, & ſic præferret meos tuis,
vel tuos meis. Sed ſi omnia paria inue-
niantur, quod difficile eſt, tūc interpre-
tetur ſi poteſt, vt. j. eod. tit. c. cum tu fi-
li. ſi non poteſt, abſoluat reum. vt ſupra
de proba. c. ex literis. j. de fide inſtru. c.
inter dilectos, vel iudicabit pro re ma-
gis fauorabili. vt in prædicta decre. ex
literis. ff. de re iudica. l. inter pares. ff. d
reg. iur. l. libertas. 12. q. 2. c. cum redem
ptor. ff. de inoffic. teſta. l. ſi pars iudican
dum. 33. q. 1. c. ſi quis accepit. Vnde ver
ſus. Stat teſtamentum, libertas, coniu-
giumq;. Si ſint æquales, qui producun-
22 tur vtrinq;. ¶Publicatis † atteſtationi
bus nō licet alterutri, hoc eſt ei qui pro
duxit, vel aduerſario, teſtes producere
circa idem. vt. j. eo. tit. c. cum veniſſet.
ſecus circa aliud. vt. j. eo. tit. c. cauſam.
& c. cum cauſam. c. ferias, & c. ex tenore.
Quidam

Quidam tamen Doctores aliter intelligunt has duas decre. dicunt enim q ibi poſt publicationem atteſtationum producuntur teſtes. Alij circa idem adijcientes hoc ſpeciale eſſe in cauſa matrimoniali. Et eodem modo intelligũtur ỹ.de cõſangui.& affini.c.ex literis.ỹ.eo.tit.c.cum in tua.ỹ.de ſponſali c.ſicut eo q cauſæ matrimoniabiles ſunt. Sed certe hoc non eſt augere fauorẽ, ſed viam falſitatib⁹ aperire, vt in Auth. de teſti.
23 §.qm̃ verò multi, colla.7.† ¶Vnde illorum ſententia non admiſſa, dico q etiã in cauſa matrimoniali teſtes ꝓduci nõ poſſunt ſuper eiſdem articulis, ꝑoſtquã partes didicerint teſtificata. vt.ỹ.eo.ti.c.conſtitutis. ¶Ad iura, quæ ipſi allegant, ſic reſpondeo. Decreta.illa ſeries. non ob. Nam ibi teſtes producuntur ad alium articulũ, ſiue ad alium gradum. In illa. ex tenore. inducuntur ad probandam negatiuam indirectè. ſicut loquitur lex.C.de contrahen. & committen. ſtipula. l. optimam. Illa.cũ in tua. non ob. quia ibi prima productio facta fuit extra iudicium, cum prædiceretur in eccleſia de matrimonio cõtrahendo. Secũda verò in iudicio, & ideo percunctatio priorum atteſtationum non nocet ſecundæ productioni. Et ideò cautè ſubiunxit in fin. cum hæc exceptio locũ non habeat in hoc caſu. Quidam habent in litera in hoc cauſu. Sed prior litera verior eſt. Decreta.illa. ex literis, ſimiliter nõ obſtat. Nam ibi prima probatio fiebat extra iudicium, ſecunda in iudicio. Sicut in illa deci. cum in tua. tertia productio fiebat ad alium & nouum articulum ſ. quando teſtes didicerint quod teſtati ſunt ante accuſationem matrimonij, vel poſt. ¶Scio q cũ ſuper hac quæſtione inter me & Doctores Paduæ concertatio fuiſſet exorta alijs primam opinionem fouẽtibus, me ſecunda, conſulta romana eccl. ſuper qõne de facto poſteriorem ſententiam approbauit. Hæc tamen in cauſa appellationis locum non habent, in qua materia talis doctrina tradita eſt, non oppoſitum opponam; & oppoſitum nõ probatum probabo. ſ. nõ oppoſitum in primo iudicio opponam. ſ. in iudicio appellationis; & oppoſitum in primo iudicio non probatũ probabo in iudicio appellationis, vt probantur hæc omnia infra eo.ti.c. fraternitatis. ff. de appel. l. ſcio. C. de appel. l. eos. §. ſi quis aũt. C. de tempo. appel. l. per hanc, dominus Alber. dixit, q poſt publicationem atteſtationum nec in prima cauſa ꝓtincipali, nec in cauſa appellationis licet circa idem nouos producere teſtes, per tex. in Auth. eo.ti.§.qm̃ verò multi. Et reſpondebat ad leges ſuperiores, q loquantur cum in primo iudicio probatum eſt non per teſtes, ſed alio modo. ſed ad decre. illã fraternitatis, non poterat reſpondere. ¶Et no. q decre. illa. fraternitatis. dicit teſtes poſſe produci in cauſa appellationis ſuper nouis capitulis. Sed lex illa per hanc, dixit ſuꝑ nouis aſſertionibus, quæ nõ ad nouũ capitulũ pertineant. Ad quod r̃ndeo, quia quod dicit decre. capitula, exponẽdum eſt, i. aſſertiones ſuper quibus audietur quis in cauſa appellationis, ſi nõ ad nouum capitulũ pertineant, vt dictum eſt. Nam ſi in cã appellationis aliquid proponatur vel aſſeratur nõ cõtingens id, de quo actũ eſt in primo iudicio, proponens nõ eſt audiendus, nec admittẽdus volens probare. ¶Item decre. eadem, dicit in cauſa appellationis nouos teſtes admittẽdos ſuꝑ nouis duntaxat capitulis. Illa per hanc dicit tam ſuper veteribus, q̃ ſuper nouis. Soluũt legiſtæ dicentes q ſuper veteribus, in quibus iam facta eſt publicatio, noui teſtes induci nõ poſſunt in eadem cauſa, ſed in cauſa appellationis quæ eſt alia à prima. Sed ob. eis verbum decre. duntaxat. quæ in cauſa appellationis loquitur. Nã dicit quòd appellatum fuit ſuper qõne iudicata. Quidam tñ dixerunt, q lex loquitur quando appellatur à diſſinitiua, decre. quando appellatur citra diſſinitiuam. vnde quando eadem cauſa durat, non pñt teſtes audiri ſuper veteribus. Nec

Nec iſtud placet, quia decre. loqui videtur cùm appellatum eſt à diffinitiua, vt
24 ſuperius dictam eſt. ¶ In hoc † igitur
ſic teneo, ꝙ tam in prima cauſa, quàm
in cauſa appellationis noui teſtes admitti non pñt ſuper veteribus articulis
poſt publicationẽ. Et quod dicit lex in
cauſa appellationis nouos teſtes admittẽdos ſuper veteribus, ſubaudio nõ
probatis in primo iudicio, vel probatis
25 non per teſtes ſed alio mõ. ¶ Solet † dubitari quæ ſint nouæ eſſertiones vel noui articuli ex veteribus capitulis depẽdentes. Ad qđ exẽpla canonica ſic pono. Agebas contra me in actione ex vendito, vt tibi traderem rem quã tibi vendidi. excipiebam, non teneor quia nondum eſt mihi in pretio ſatisfactum. iudex condemnat me. appello in cauſa appellationis circa vetus capitulũ quod fuit de non tradẽdo quoddam nouum aſſero in iuditio appellationis, ſ. nõ teneor tradere quia venditio non fuit purè contracta, ſed ſub conditione, quæ non eſt impleta. vt ĵ. de fide inſtrum. c. cum Ioan. in prin. Item vis facere quartam productionem teſtium, cùm iudex non admittit, appellas in cauſa appellationis. ego appellatus poſſum circa vetus capitulum, quod eſt de non recipienda quarta productione aliquid de nouo aſſerere, quod in primo iudicio non dixi, ſ. vt dicam, quartam productionem ideo non fuiſſe admiſſam, nec fore etiam admittẽdam, vt refrenetur effrenata teſtium multitudo. vt ĵ. cod. tit. c. ſignificauerunt. Legalia exempla ſic pono. Tutor datus ſe excuſat dicens ſe gerere tres tutelas, vnde excuſat ſe à quarta, vnde condemnatus appellat nunc in cauſa appellationis circa excuſationem aſſerit nouũ ſcilicet ſe gerere vnam tutelam ita diffuſam & negocioſam vt loco trium tutelarũ habeatur. vt. ff. de excuſat. tute. l. is q tres. §. cum qui. Item agebas contra me, dicẽs ꝙ in minori ætate ſine decreto vendideras mihi prædium. dicebam valere venditionem tanquam a maiore factam, in cauſa appellationis potero aſſerere à maiore ratam venditionem habitam. vt C. ſi ma. fac. ra. hab. l. vlt. ¶ In ſumma
26 notandum eſt, ꝙ † quatuor ſunt quæ tollunt copiam probandi per teſtes, publicatio atteſtationũ, renunciatio ſiue concluſio, quarta productio, & nume-
27 rus effrenatus. ¶ Item nota, † ꝙ teſtis ſuper eo tñ ſuper quo iurat, & ſup quo inducitur deponere debet. vt ĵ. eo. ti. c. de teſtibus. ff. de pet. here. l. ſi quis libertatem. §. vlt. ff. de iureiu. l. ſi duo patroni. §. idẽ Iulianus. C. qui leg. perſo. ha.
28 l. vlt. † Sed quid ſi prius teſtis deponat, & poſteà iurat? Puto non valere teſtimonium. prius. n. iurare debet. vt 4. q. 3. c. ſi teſtes. §. item in criminali, in ver. item iureiurãdũ. Quid ſi teſtis dicat teſtimonium & dicat iuratus. quod ſcriptum eſt in carta, dico, vel depono. Ad quod reſpõdeo. quod hoc non ſufficit. Nam iudex habet neceſſe conſiderare teſtis ſermonem, conſtantiam, & trepidationem. vt. ff. de quæſtio. l. de mino-re. §. 2. Item ſi ætatẽ habet, de ſe loquatur. vt de conſecra. diſtin. 3. c. cum pro paruulis. Et propterea dictum eſt. tu magis ſcire potes quanta ſit teſtibus fides adhibenda. vt. ff. eo. tit. l. teſtium fides in fi. Sed hæc qõ expedita videtur. 5. q. 2. relatum 3. q. 9. c. teſtes & c. car. 2. quæſt. vlt. per ſcripta. ĵ. de accuſa. & inqui. inquiſitioni. §. tertiæ. ¶ Item nota.
29 † ꝙ teſtes producti coram arbitris poſſunt produci coram iudicibus, & ad idẽ ad quod primò fuerant ꝑducti, etſi publicatio facta ſit coram arbitris. vt ĵ. cod. c. præſentata. C. de arbit. l. cum antea, in fine. C. de teſtibus. l. cum apud. Vbi autẽ aliquis atteſtationes in vno iudicio receptas in alio iudicio producit, ſi atteſtationes ſunt clauſæ, erit in optione ꝑducẽtis an velit vti illis atteſtationibus, vel velit illos teſtes quos prius ꝑduxerat vel alios ꝑducere. vt ĵ. eo. tit. c. conſtitutus & c. cum cãm. §. volentes. Et hoc ita verũ eſt, ſi renunciatũ nõ eſt teſtibus, vel ſufficiens productio non eſt facta. vt ĵ. eo. titu. c. de teſtibus.

vel

vel ſi legitimus numerus teſtium nõ ſit completus,vt in prædicta decre. cũ cauſam. Et ſecundum hoc intelligo j. cod. tit.conſtitutus,in fi. Cæterum ſi atteſtationes ſint apertæ, erit in optione illius contra quem atteſtationes producuntur,vt vel illas ratas habeat, vel patiatur illos produc iterum ſi viuunt. Nam ſi ſunt mortui, neceſſe habet illas ratas habere.vt in præallega.decre.cum cau-
3 ſam &.C.eo.ti.l.vl.¶ † Poſſunt etiã teſtes apud eumdem iudicem iterato produci, & ad idem variato tamen modo agendi.vt j.eo.tit.c.veniens.Item ſi neceſſario interrogationes omiſſæ ſunt.vt j.eo.ti.c.per tuas. Item ſi teſtes confuſè deponant.vt j.eo.tit.c. cum clamor. Item ſi obſcurè.vt j.proxi. tit. c.præterea 35.q.6.c.de parentela. ff. de quæſt. l.repeti.quod enim obſcurè dr,pro non dicto habet.vt ff.de interrogato. actio. l. de ætate. §. nihil intereſt. & obſcurè ſcriptum pro non ſcripto habetur.vt hĩ vt ff.de his quæ pro non ſcriptis.l.2.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes generaliter coguntur perhibere teſtimonium, & quando, & qualiter compellendi ſunt.nu. 3.*

2 *Clericus ob crimen falſi degradatus,ſtatim ſeculari foro applicatur.*

4 *Teſtimonium ſuum ſubtrahentes an peccẽt mortaliter & nu.5.*

6 *Recipiens aliquid pro teſtimonio ferendo, qualiter puniatur.*

7 *Pecunia data teſti vt uerum teſtimoniũ ferat,an repeti poſſit.*

¶DE TESTIBVS COGENDIS. Rubrica.

Dictum eſt ſupra de teſtibus.Sed quia officium teſtium publicum eſt, & ad id nonnunquam inuiti coguntur. Ideo ſubijcit hic rubrica de teſtibus cogẽdis.¶ Videamus igitur,an ſint cogendi,& qualiter; in quibus caſibus;& an peccent teſtes ſubtrahendo ſe à teſtimonio ferẽdo;vel ſi pro teſtimonio ferendo aliquid recipiant.¶Genera-
liter teſtes † coguntur perhibere teſti- 1
monium veritatis.& hoc in ciuilibus vt C.de teſti.l.ſi quando.ff.de tabu.exhi. l.locum.§.exhibere,in Auth. de teſtib. §.quoniam.colla. 7. & infra in pleriſq; decre.14.q.2.quanquam. Sed & in criminibus videtur teſtes fore cogendos. vt ſ.ti.proxi.c.cum cauſam j. e.tit.c.pterea.&.c.ſuper his.&.c.cum cõtra magiſtrum & j.eo.ti. c. vlti.infra de ſimo. c.licet Hely. Item cum certè ſint perſonę quibus non denũciatur inuitis vt teſtimonium ferãt,quod ex priuilegio cõtingit.vt ff.de teſti.l.3.§. Iulianus.& l. inuiti.Et in alia.l.inuiti, ſequitur quòd in alijs perſonis aliter eſt ſeruãdum. vt ar.ff.ad munici.l.1.C.d thesau.l.1.li.x. Et hæc quæ dixi in criminibus, obtinẽt cum de crimine ciuiliter non criminaliter agitur, & ſecundum hoc non obuiat, infra eodem. titu. capit. dilectorum. Sed inſtabis decre.illa.cum contra magiſtrum,loquitur in crimine falſi.nec innuit quòd ibi actum fuit ciuiliter,& tamen teſtes coguntur.Poſſumus dicere quòd forte ciuiliter agebatur. Sed dices non multum refert vtrum ciuiliter an criminaliter agatur de crimine falſi. nam per vtrunque modum ſequitur pœna ordinaria. vt. C.de prob. l. iubemus Ad quod dico, imo refert quia per modum ciuilem non fieret depoſitio. Vel dici poteſt quòd ſpeciale eſt in crimine falſi,vt in eo etiam ſi criminaliter agatur teſtes ſint compellendi,qui ſe ſubtrahunt gratia,odio, vel timore. ſicut & quædam alia ſunt ſpecialia in eodem crimine, ſcilicet vt in eo imponatur pęna ordinaria per modum
2 ciuilem, vt dictum eſt. † Item clericus pro crimine falſi conuictus & degradatus ſtatim ſeculari foro per conſequentiam applicatur,vt j. de verbor. ſignifica.c.noui▮mus.j.de crimine fal. ca.ad falſariorũ.cum hoc gñaliter in alijs criminibus non contingat.niſi poſt depoſi

tionem

tionem depoſitus incorrigibilis habea
tur vt ſupra de iudi.c.cum non ab ho-
mine.Sed his omnibus,quæ ſuperius di
xi, ꝙ clerici cogantur ad teſtimonium
tã in ciuilibus q̃ in criminalibus,obſtat
canon.2.q 6.c.ſtatuẽdum,quia nec cle-
rici iurare debẽt,vt 2.q.5.c.ſi quis preſ
byter.ſicut nec cõpellũtur ad alia publi
ca officia.vt 16.q.1.c.generaliter. Sed
illud gñale ſic modifico. verum eſt, ꝙ
non compelluntur ad teſtimonium præ
terquã ſi per alios veritas liquere non
põt, vt in prææallegato.c.14.q.2.c.q̃q̃.
vel niſi gratia,odio, vel timore ſe ſub-
trahant.vt infra co.ti.c.1.& vlti.& c.cõ
tra magiſtrum.&.c.peruenit.Sed ſi quæ
ras,quare minus coguntur teſtes in cri-
minib' ſi criminaliter agatur,q̃ in ciui-
bus.Reſpondeo in criminalibus mouẽ-
tur accuſatores eam rem deferre in pu
blicã notionem,quę munita ſit teſtibus
idoneis,vel inſtructa apertiſſimis docu
mentis vel iudicijs ad probationem in
dubitatis, & luce clarioribus expedita
vt.C.de proba.l.vl.2.q.8.c. ſciant; ſed
dices idẽ in ciuilibus.Nã punitur is qui
aliquẽ temere ad iudiciũ vocet vt.ff.de
iudi.l.cũ quẽ.Ad quod reſpondeo, ibi
diligentius examinetur, vbi contra ſa-
lutẽ hominis oppreſſa putatur eſſe iu-
3 ſtitia.vt.C.de appe.l.addictos. ¶Sunt †
aũt compellendi per cenſurã eccleſiaſti
cã,vt apparet ex forma literarũ domi-
ni papæ per clauſam illã. teſtes aũt &c.
Per cenſurã verò eccleſiaſticã non ſolũ
interdicti,ſed ſuſpẽſionis & excõicatio
nis ſententiã intelligo. vt infra de ver.
ſign.c.quærẽti.ſed ſi clauſula illa,teſtes
aũt, non adijciatur in literis vt ſolet
fieri, cũ in literis habetur mentio de cri
mine, nihilominus iudex ad iura ſe re-
ferat & cogat vel non cogat teſtem,ſm
ea quæ ſuperius ſunt præmiſſa.Conſue
tudo tamen Romanæ curiæ ſic ſe habet
in cauſis de facto, vt nullum teſtem co-
gat vbi de crimine agitur,qualitercun-
que de ipſo agatur, & idem ſeruat in li
teris non opponendo clauſulam con-
ſuetam, teſtes autem.&c. ¶In quibus
caſibus teſtes non cogantur,per pmiſſa
4 ſatis apparet.¶Peccant illi †& morta-
liter,ſicut puto qui teſtimonium ſuum
ſubtrahunt ei rei, quæ non niſi per eos
probari põt; & ideo compellendi ſunt
ad ſatisfactionem, ſicut in alijs morta-
libus contingit. vt.6.q.1.c.illi qui.22.
q.1.c.prædicandum.32.q 5.c.pręceptũ.
Et maximè peccat qui metu alterius
veritatem occultat. Vnde Aug. quiſ-
quis metu cuiuſcunq; poteſtatis verita
tem occultat, iram Dei ſuper ſe prouo
cat.quia magis timet hominẽ q̃ Deum.
Et poſt pauca.vterq; reus eſt, & qui ve
ritatem occultat, & qui mendaciũ pro-
fert; quia ille prodeſſe non vult, & iſte
nocere deſiderat. vt 11,q.3.c.quiſquis.
& infra de crimi.fal.c.primo. ¶Sed qd,
5 ſi † qui ſe ſacramento arctant ad non
perhibẽdum teſtimonium veritatis?Pu
to iuramentum temerarium in hoc ca-
ſu, ſcilicet cùm non poteſt liquere de
veritate niſi per eos. vnde iurans poſ-
ſent propria auctoritate contrauenire
vt 22.q.4.c.in malis. cum ſit certum ex
hoc mortale peccatum prouenire, ſe-
cus ſi dubitaretur. nam tunc ſuperioris
auctoritas prius eſſet requirenda, vt ſu
pra de elec.c.venerabilẽ.¶Item quid ſi
vnus interfuit negotio, cùm ſciat per
vnum non poſſe probari vt 4.q.3.§.itẽ
in criminali,in ver.vnius,lex enim diui
na vel humana vnius teſtimonio ẽt ido
neo nec iuſtificat, nec cõdemnat vt 33.
q.2.c.admonere.iurauit non perhibere
teſtimonium veritati.Reſpondeo puto
& huiuſmodi iuramentum temerariũ
fore.quia ſi vnus nõ faciat plenam pro
bationem,facit ſemiplenam, & fit dela
tio iuramenti,vt per iuramentum pro-
batio compleatur vt. C.de rebus cre.l.
bonæfidei.ff.de iureiur. l. admonendi.
Nec obſtat.ff.de quæſtio.l.maritus. ibi
enim nõ ideo reprobatur quæſtio.quia
vnus teſtis non inducebat præſumptio-
nem.ſed quia ancilla in dominum tor-
quebatur, quod fieri non debebat. vt.
C.de quęſtio.l.1.Item non ob.infra de
ſucceſ.ab inteſ.c.cum dilectus. quia li-
cèt

cĕt vnus teſtis ibi non faceret plenā ꝓbationem, ſuffeciſſet tamen ad iuramenti delationem, niſi pars altera obtuliſſet contrariam probationem. Quid ſi aduerſarius ſubtrahat teſtes? Reſpondeo iniquam a ſe foueri litem oſtendit. vt ſupra titul. proxi. cap. conſtitutus. & experirij debet in ſe auctoritatem iudicis eluſam, vt infra cod. titu. c. peruenit. C. de poſtu. l. prouidendum. 3. q. 7.
6 c. infames. §. tria. ¶ Reſtat † videre an peccet teſtis, ſi quid recipiat pro teſtimonio ferendo. Et certe ſic, quia ſicut ſententia non debet eſſe venalis, ita nec teſtimonium. Vnde Aug. cum iudicia & teſtimonia, quæ nec iuſta nec vera ſunt vendenda, iniqua & falſa venduntur; multò ſceleratius vtique pecunia ſumitur, quia ſceleratè etiam quamuis volentibus datur. vt 14. q. 5. c. non ſanè. Expenſas tamen recipere poteſt ab illo qui eum produci. vt 4. q. 3. c. venturis. & & ff. de teſtib. l. fides teſtium §. Sabino. Quid ſi teſtis corruptus teſtimoniū falſum dicat. Teſtimonium nullum eſt, tū quia veniale, & tum quia falſum; & præter pœnam falſi, tenetur etiam in iudicio animæ illi quem ſuo teſtimonio læſit ad omne intereſſe. ar. ſupra ti. proxi. c. ſicut, & ar. C. de pœna. iu. qui male iu. l. 2. Pecunia verò, quæ data eſt, non reſtituetur ei qui turpiter dedit, cui obſtat propria turpitudo, vt in prædicto. c. non ſanè. ff. de condi. ob. tur. cauſam. l. 3. ſed ei in cuius iniuriam data videtur. vt 1. q. 1. c. iubemus. & ar. 17. q. 4. c. ſi quis in atrio. ff. de cal. l. generaliter. §. illud. infra de Simo. c. de hoc autem. & c. audimus. 27. q. 1. c. ſi quis rapuerit. In Auth. de ſanctiſ. epiſcopis. §. ſed ne-
7 que. ¶ † Quid ſi data eſt pecunia ſimpliciter vt teſtimonium ferat, & vt verū teſtimonium ferat. Dicunt quidam in his caſibus illū, qui dedit, repetere non poſſe. videtur enim teſtem corrumpere voluiſſe. ff. de cond. ob turp. cau. l. 2. Sed contra. 14. q. 5. capit. non ſane. Vnde in hoc caſu dici poteſt. quòd talis poſſet repetere pecuniam, ſi non eo animo dedit vt teſtem corrumpat. ſed vt ſibi iuſtitia conſeruetur ar. infra de ſimo. c. dilectus.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumentum quid ſit, & qualiter accipiatur, & nu. 2.*
2 *Inſtrumentorum duæ ſpecies,*
3 *Sigillum authenticum qui habere dicantur.*
Scriptum authenticum quod dicatur,
4 *Scriptura priuata an fidem faciat.*
5 *Antipocha quid ſit,*
6 *Apocha quid ſit.*
7 *Inſtrumentis quando fides non adhibeatur.*
8 *Sumpte an ſit præſtanda fides,*
9 *Inſtrumenta an cum die & conſule edi debeant.*

¶ DE FIDE INSTRVMENTORUM. Rubrica.

Diximus ſupra de illa ſpecie ꝓbationum, qui fit ꝑ vocem viuam, ſcilicet per teſtes. Nunc videamus de ſpecie q̄ fit ꝑ vocem mortuam, ſcilicet per ſcripturam. Et ideò ſubijcit hic Rub. de fide inſtru. ¶ Videamus igitˀ quid ſit inſtrumentum. Qualiter hic accipiatˀ. & Quot ſint eius ſpecies. & Quibus inſtrumētis fides adhibeatur. & ex quibus inſtrumentis fides inducatˀ, vel
1 minuatur. ¶ Inſtrumenti † appellatio ē generalis. Nam & teſtimonia & ꝑſonæ, quibus cauſæ inſtrui ſolent, inſtrumētorum loco habentur. vt. ff. cod. tit. l. 1. ſ. de teſtibus. c. peruenit. ff. de ver. ſig. l. notionem. §. inſtrorum. Sed & aliàs dicitur inſtrumentum apparatus fundi quo poſſeſſio exercetur. vt. ff. de fun. inſtru. & inſtru. lega. l. quæſitū. Reſp. 1. Hic aūt ponitur inſtrumentū pro cartis vel ſcri-
2 pturis. ¶ Inſtrumentorū duæ † ſunt ſpecies, aliud publicum, aliud priuatū. Publicum quod fit per manum tabellionis cui ſi fuerit in prima figura hoc eſt non cancellatum, non abolitum, nō viciatū vel vituperatū. vt C. d̄ edic. di. Adi. tol.

l.3.fides adhibetur ſine alio adminicu
lo. vt in Auth.co.tit.§.ſi verò morian-
tur,niſi is contra quē profertur falſum.
vt C.eod.titu.l.ſi veteris. Priuatū aliud
authenticum. aliud non authenticū.ſ.
cōfectum a duobus loco tabellionis in
iudicio aſſumptis. vt ſupra de proba.c.
3 qm̄ contra falſam. † Item inſtrm̄ ſi-
ne ſcriptum vel priuatum ſed authen-
ticū eſt cui appenſum eſt ſigillū authen
ticum,vt j.eo.tit.c.ſcriptura. Eſt autē
authenticum ſigillum.ſ.epiſcopi.vt ſu-
pra de teſtibus. cum a nobis.11.q.3.c.
curæ.c.dicunt.& aliorum prælatorum.
vt ſupra de do. & contu.c. veritatis.Itē
cōuentus.vt ſupra de proba.tertio Ca-
pituli. vt j.de appel.ſignificauit. Vni-
uerſitatis ſupra de proc. c. qa in cauſis.
Cuiuſlibet corporis vel collegij. vt j.d
exceſ.præla.c.dicam. Itē authenticum
eſt ſcriptum,& ſi priuata manu cōfectū
quod habet ſubſcriptionem triū viuen
tium teſtium. vt C.qui poſ.in pig.ha.l.
ſcripturas. in fi.in Auth.co.ti.§.ſed &
4 is. & §.ſed & ſi quis. † Et ſi de ſubſcri-
ptionibꝰ dubitetur, fiet cōparatio per
inſtrumenta publica, in quibus ijſdem
teſtes ſubſcripſerunt.vt in Auth.cod.ti
tu.§.his qui, vel per inſtrumenta priua
ta habentia ſubſcriptionem teſtium eo
rūdem.vt.C.eodem titu.l.comparatio
nes.Si verò teſtes inſcripti deceſſerint
ſcriptum non videtur alicuius firmita-
tis robur habere. vt j.eodem tit.ſcri-
pta. ſed priuata ſcriptura ſcriptionem
non habens generaliter fidem non fa-
cit.vt C.de prob.l.inſtrumenta.& l.ra-
tiones.& l.exemplo. niſi cōtra illū qui
ſcripſit,& hoc in perſonalibus actioni-
bus,ſecus in realibus vt in præall.l.ſcri
pturas.¶Publicum igitur inſtrm̄ aucto
ritati tabellionis innititur,vt dictū eſt,
& probatur C.ad leg. Cor.de fal.ſi qs
decurio.& in Auth.co.ti.§.ſi verò mo-
riantur. Sed ſi de ſcriptura tabellionis
dubitetur,fiet cōpatio.vt in Auth eod.
tit.§.ꝙ ſi etiā.& §.ſequentibus. ¶Nunc
de apochis & antipochis aliqua ſub
5 breuitate notemus. † Eſt autem anti-
pocha chirographum,quod facit debi-
tor creditori, in quo debitor fatetur
ſoluiſſe tantum. Et non dicitur ab anti
quod eſt contra,ſed ab ante.quia anti-
pocha fit ante apocham; prius ei fate-
tur ſe ſoluiſſe penſiones, vſuras, vel cen
ſus. quod fit in antipocha. & demum
creditor fatetur in apocha de recepto.
Eſt igitur antipocha inducta ad ſe-
curitatem creditoris.qui enim nomine
poſſidet alieno & penſionem ſoluit,
vel qui creditori ſuo præſentat vſuras,
ſi quandoq; dicat ſe ſuo nomine poſſe-
diſſe, vel ſe præſcriptione liberatum
contendat, obſtat ei propria ſcriptura.
Nam dominus ſiue creditor per antipo
cham de iure ſuo docebit. vt C.eo.ti.l.
plures. Vel ſecundum alios antipocha
ſcriptura eſt quam facit debitor obli-
gando ſe. tunc dicitur ab anti quod eſt
6 contra. † Sed apocha ſecūdum omnes
eſt ſcriptura creditoris profitentis ſibi
ſolutum a debitore.& ſic ponitur.ff.de
adminiſtra.tut.l.Lucius.§.tutor.Et ſe-
cundum hoc dicitur.apocha fit dantis,
antipocha ſuſcipiētis.i.apocha fit a cre
7 ditore,antipocha a debitore. † Multa
vero ſunt propter qui inſtrumentorum
fidei derogatur,raſura literarum, im-
mutatio primæ figuræ.vt j.eo.tit.c.in-
ter dilectos.ff.de his quæ in teſta. delē
tur.l.1.ff. de proba.l.ſi chirographum.
C.de edi.di.Adri.tol.l.3. Nam falſitas
eſt immutatio veritatis, vt in auth.eo.
ti.in prin.coll.7.Literæ tamē vel ſylla-
bæ mutatio omiſſa vel ſubtractio vitiū
non inducit,vt j.eo.tit.c.ex parte.ff.de
manu teſ.l.qui habebat.niſi ſubtractio,
immutatio,vel omiſſo,ſenſus varietatē
inducat. vt j.eo.tit.c.inter dilectos. vn
de auctorū verba emendare tenore ſen
tentiæ perſeuerante nō eſt prohibitum
vt ff.de re iudi.l.auctorū.& raſura pau
carum literarum,quæ ſapiētis animum
nequaq̄ indubitationē vertere debeat.
permittitur in literis domini Papę,prę
ter vitium falſitatis. vt j.de crimi.fal.
c. vl. ¶Vitium grammaticæ non vitiat
inſtrumenta, nec.n.error ſcripturæ im-
pedit

pedit cauſam iuris.vt C.de teſta.l.erro re.& l.ambiguitas.ff.de leg.2.l.cum pa ter.§.fidei tuæ.& l.vnum.§.vlt.ff.de hæ redi. inſtitu.l.1. Et eſt ratio in inſtru mẽtis,quia eorum fides au&oritati ta bellionis innititur.cuius fides magis in ſpicitur q̃ error ſcribentis; ſicut in ſa cramentis veritas ſubſtantialis formæ attenditur, non ſanitas verborũ, vt de cõ.diſ.4.retulerunt.& capit. ſi non ſan ctificatur. ¶ Aliud autẽ eſt in reſcriptis domini Papæ, vt ſupra de reſcrip.c.ad audientiam.Et eſt ratio. quia per mul torũ officialiũ manus tranſeunt. & tan dem,in purgatoriũ inducuntur, hoc eſt ad examen vicecancellarij & correcto ris,vt ſupra reſcrip.c.cũ a deo.35.q.9.c. apoſtolicæ. Vnde non eſt veriſimile q in huiuſmodi literis vitia remaneãt in correcta.& ſi ſecus inuentum fuerit, li teræ ſunt ſuſpectæ, & nõ creditur de cã cellaria tales literas emanaſſe; aliud autem eſt in literis aliorum prælatorũ, qui non cum tanta anguſtia & delibe ratione procedunt. Itẽ ſi varietas ma nus notarij per alia inſtrumenta ab eo dem confecta notetur, derogatur fidei inſtrumenti. vt C.eo. tit.l. cõparatio nes. & in Auth.eo.tit.§.ſui verò.eo tñ ſaluo q ætas literarũ diſſimilitudinem ſæpe facit, non ei ita ſcribit iuuenis & robuſtus,ſicut ſenex & tremens,lãguor etiam ſæpe diſſimilitudinem facit,cala mi & atramẽti mutatio aufert per om nia ſimilitudinis puritatẽ, vt in Auth. eo.tit.in prin. Item ſubſcriptionũ iden titas. qui ſingulæ debent ſingulorũ ſub ſcribentium manibus annotari. vt j.de priui.c.cum olim & c.propter quæſtio nes. Item nominis Imperatoris vel in dictionis omiſſio.vt Auth.vt præpo.no mi. Imperator.pub.docu.in prin. Anni enim domini, nomen Imperatoris, & conſulis poni debent in publicis inſtru mentis, vt 23.d.c. In nomine domini C.de apo.pub.l.1.& in prealle. Auth. vt proponatur nomen Impera. &c. Itẽ ſi repugnantia inter ſe inſtrumento cõ tineantur. vt ff.de re.iur.l.vbi. Item ſi contraria inſtrumenta quis in iudicio producat fidei ſibi ad inuicẽ derogant, vt j.eo.tit.c.imputari.C.de eo.ti.l.ſcri pturæ. Sed aliud eſt in teſtibus contra rijs vel diuerſis ab eadem parte produ ctis,quia tunc iudex conſiderare debet numerum & conditionem illorum qui dicunt pro producente, & illorum qui dicunt contra. vt not.ſ.de teſti.§. nunc videndum.Et eſt diuerſitatis ratio; q2 inſtrumenta videri pñt & apud ſe quis explorare debet an ſibi expediat talia producere inſtrumenta, vnde imputaẽ contraria producenti.Quid autem te ſtes dicturi ſint,ignoratur. & ideo non eſt quod imputetur producenti cõtra rios vel diuerſos.Item derogatur fidei inſtri, ſi etiã vnus de teſtibus in inſtro ſubſcriptis nõ agnoſcat ſuã ſubſcriptio nem, vt ff. quemadmo.teſt.aper.l.1. in fi. Item derogatur fidei inſtri,ſi non ha beat debitum numerum teſtium. quod in quolibet publico inſtrumento requi ritur ſm Mar. ſm alios diſtinguitur. vtrum in ciuitate cõtrahatur, an in vil la à perito literarum,vel imperito,& li bram cõtractus excedat auri, vel non, contrahatur in ſcriptis, vel non, vt in auth.eo.tit.§.oportet.C.ſi cer.pet.aut. hodie & notauit Azo in ſumma ſua. ſi cer.pet.§.item & mutui.Item derogaẽ, ſi nõ cõtineatur in eo q contractus ha buit teſtium pñtiam. vt in auth.eo.tit. §.ſi qs igitur.& §.ſed & ſi quis. Sed ob. l.in donationibus.C.de don.ſed illa ex cludit annotationem teſtium, non pñ tiam. Vel dic q nec pñtia teſtium req ritur neceſſario, niſi in ſcriptis agatur, eo q tota fides habetur notatio. Nec ob.in auth. de hære.& fal.§. ſi verò ab ſunt.vbi requiritur pñtia teſtium & de ſcriptio. nã illud ſpãle eſt in inuẽtario. Item derogatur fidei, ſi nõ ſit ſcriptũ a tabellione & partibus,ſi hoc actũ eſt vt in ſcriptis cõtrahatur.vt C.eo.tit.l cõ tract9. & C.de cõuenĩe.fiſci.debito.l.2. Itẽ derogatur,ſi aliquid in eo inueniaẽ ſubſignatũ vel ſubſcriptũ. vt.ff. ad leg. Cor.de fal.l.Pau.Itẽ ſi in aliqua pte ſui

ſit inciſum.vt ff. ſi tabulæ teſ. extra. l.1. §.pe. Itē derogatur fidei inſtrumēti ex archiuo ꝓducti, ſi non fuerit manu cōmentarienſis ſignatum.ff.de iure fiſci.l.
8 in fraudem. §. quoties. † Derogatur fidei inſtrumenti,ſi non ſit originale,ſed ſumptum. Exemplū autē iudex & ſumptum idē ſupponunt originale authenticum,& exemplar idem ſignificāt;exēplū igit̃ iudex vel ſumptū fidē non facit, vt ꝫ.eo.ti.c.2.9.di.c.vt veterū.76.di.ca. ieiunium.25.q.2.c.ſancimus.C. de edē. auth. ſi quis in aliquo documento. in Auth.vt ſponſa.largi.§.& hoc quoq; iubemus;col.9.ff.famil.erciſ.l. ſi quæ ſunt cautiones.ff.de actio.emp.& vē.l.Titi⁹. C.de fideic.l.inſtr.C.de diuerſis reſcriptis.l.ſancimus.& ff.e.ti.l.2. Quidā aūt contrarium dicunt. ſ. q̄ ſtandū ſit ſumpto vel exemplo, & hoc dicebat dominus Albericus.Mouebatur autem quadam ratione & quadā lege.rōne tali,ſicut originale inſtrumentum dicitur authenticum & ei ſtatur,quia confectum eſt à publica perſona, ideſt à tabellione ſic & ſumpto ſtādum eſt ſi à tabellione, fuerit exemplatum; quod enim præſtat autoritatem originali, idem & ſumpto,ſcilicet perſona publica.inducebat legem pro ſe in Auth.vt fratrum filij. §.illud,collat.9. Et hanc opinionem tenuit donec inconuenientiam ſuæ opinionis fide deprehendit oculata. cum enim in cauſa de facto, in qua ipſe patronus erat, induceretur exemplum & pars altera fortiter allegaret, exemplo non eſſe credendum ipſo cōtrarium aſſerente, tandem deductum eſt originale in medium,in quo quædam vitia sūt inuenta,quæ in ſumpto non erant;& ex tunc viſum eſt ſibi nō ſufficere ſumptū, quamuis per tabellionem ſumatur, & quāuis in ſumpto tenor originalis contineatur de verbo ad verbum,ꝓpter vitia, literas & correctiones quæ poſſunt eſſe in originali,& nō in ſumpto.Auth. illa vt fra.filij. non loquitur in ſimplici ſumpto, ſed loquitur in ſumpto auctoritate iudiciali. cui etiam ſm Azo. ſtandum eſt.vt.C.de teſta l.publicati.C.de re iudi.l.geſta.ꝫ.de confir.vti. vel inut. c.cum dilecta. non enim veriſimile eſt, iudicem auctoritatē præſtitiſſe ſumendi, ſi vitia in originali fuiſſent,vt ꝫ. de priuil. c. cū olim eſſemus apud peruſiū. & ꝫ.eod.tit.c.vlt.Nec obſtat his decre. ſupra de probat.qm cōtra falſam. quæ dicit recurrendum fore ad originale, ſi de geſtis quæ remāſerunt apud partes, dubitari contingat. Nam illa ſumpta non ſumuntur auctoritate & præſentia iudicis, & propterea recurritur ad originale. vt.ſ.de probat.col.vlt. Hæc & alia ſunt, quæ debilitant inſtrumenta, ſaluis his quæ de falſo poſſunt obijci inſtrumētis, & per quæ de falſitate argui poſſunt.de quibus dicemus.ꝫ.de crimi.
9 fal. †Et notandum q̄ licet inſtrumenta cum die & conſule edi non debeant, ne fraudis fabricandę materia detur.vt ff. de eden.l.1.§.editiones.ff.quemadmo. te aper.l.2.§.ſi dubitetur.C.eod.titu.l. eius.Si tamen de falſo arguatur inſtrumentū ratione temporis, in quo poteſt falſitas facilius deprehendi.vt ꝫ.eo.tit. c.inter dilectos.neceſſarium eſt inſtrumentum edi cum die & cōſule. vt C.de contrah.& comm.ſtipu.l.optimam.Inſtrumentū aūt nō viſum non pōt argui. de falſitate.vt ꝫ.eod.tit.c.accepimus.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio quid ſit.*
2 *Præſumptionum ſpecies quot ſunt.*
3 *Præſumptionū alia eſt iuris tantum, alia eſt iuris & de iure.*
Probatio an admittatur contra præſumptionem iuris & de iure.
4 *Bonum eſſe præſumitur recte factum.*

¶DE PRAESVMPTIONIB⁹. Rubrica.

QVia ꝑſumptiones plerunq; ſemiplenam probationē faciūt, plerūq; alias ꝓbationes adiuuant,nōnunquam per ſe probant vt violentæ.

lentæ. Ideo ſubijcitur hic rubrica de
præſumpt.tractatui de probatio. de te
ſtibus. & de fide inſtrumen.& inſeritur.
Videamus igitur quid ſit præſumptio.
quot ſint præſumptionum ſpecies,qui-
bus præſumptionibus ſtetur, & quibus
1 non. ¶præſumptio † eſt alicuius facti
dubij aliquoties ſemiplena, aliquoties
2 plena inueſtigatio. ¶ † Tres ſunt ſpe-
cies præſumptionem, alia temeraria,
alia probabilis,alia violenta.Temera-
ria reprobatur. vt 2. quæſt.1.c.primo.
6.qō.1.c. oues.j. de ſen.excomm.c.in-
quiſitioni. Probabilis admittitur ad ſe
miplenam probationem, vt hic in mul
tis decre. & j.de ſenten.excomm.c.in-
quiſitioni.ſ.de reſtit.ſpol.c.ſolicitè. &
ad purgationem indicendam. vt 2.q.5.
c.presbyter.j.de purga.can.c.ſi quis de
gradu.Violenta ad pronunciãdum ſuffi
ciens reputatur.vt 32.q.1.c.dixit domi
nus.j.eod.tit.c.literis.ff. de his qui ſui
3 vel alie.iur.ſunt.l.filium. † Sed circa
violentas præſumptiones ſubdiſtingui
tur,quia alia iuris.& alia iuris, & de iu
re.Præſumptio iuris eſt,cùm ius præſu-
mit aliquid, ſed non ſtatuit ſuper præ-
ſumpto. & hæc præſumptio recipit con
trariam ꝓbationem. & exempla ſuper
hoc 35. quæſt. 3.c. extraordinarie. 33.
q.1.c.nec aliqua.C.de epiſc.& cleri.au
then.licentiam 22.q.5.c. nulli.j. de te-
ſta. c. requiſiſti.ff. de dona. inter vi. &
vxo.l.Quintus.C.eo.tit.l.etiam. Præ-
ſumptio iuris & de iure eſt, cùm ius fin
git & ſtatuit ſuper ficto,contra quam fi
ctionem non admittitur contraria pro
batio.exempla ad hoc, j.de ſpōſa.c.ad
id.& c.is qui fidem.j.de cōd. appo. per
tuas & c.de illis.j.qui ma. accu. poſ. c.
inſuper. j. de ſponſa. c.commiſſum 54.
diſtin. c.fraternitatem 27. diſt. c.quod
interrogaſti 26.q.2.c.vidua. j. de regu
la.& tranſe.c.vidua. Et generaliter vbi
cunque ius ſtatuit & fingit ſuper ficto.
Quandoq; tamen ius fingit aliud eſſe,
q̄ ſit; fingit enim mulierem ſtipulatam
dotem,quæ non eſt.vt C.de rei vxo.ac.
l.1.in prin. fingit natum, quod non eſt.
vt ff.de ſtatu.ho.l.in vtero, fingit viue-
re quod nō viuit,vt Inſti.de excu.tu.§.
filij aũt. fingit non eſſe natum, quod
eſt natum, vt ff.de libe.& poſthu.l.Ti-
tius teſtamento.§.Lucius.fingit nō con
ceptum,quia naſcitur mortuus,vt ff.de
verb.ſig.l.quæ mortui.iſtas & conſimi-
les fictiones iuris inuenimus, quas no-
tat dominus meus in princ. ſummæ cir
ca 10.prædicamenta.¶Et eſt notandũ,
ꝙ ſi aliquando lex fingit bonum,canon
autem malum, nam in liberæ mulieris
coniunctione lex præſumit matrimo-
nium.ff.de ritu nup.l.in liberę.c.canon
præſumit contubernium, niſi probetis
matrimonium. vt 30.q.5.c.1. & 2. Et
hoc propter periculum, quod accidere
poteſt ex clandeſtinitate. nam etſi ſunt
aliqui vir & vxor, ſi tamen alter ab al-
tero diuertat, nec poſſit probare matri
monium,eccleſia non cogit eos cohabi
tare. vt 30.q.5.c. ſi qs diuinis.§.his ita.
4 j.de clande. deſpon.c.1. ¶ † In ſumma
notandum eſt, ꝙ omne bonum factum
rectè præſumitur actum.omne male fa
ctum praue pręſumitur actum,vt.j.eo.
c.1.&.6.quæſt.1.c.ſi omnia.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentũ quid ſit, & quod iuramentum ſit prohibitum.*
2 *Iuſiurandum aliud aſſertorium, aliud promiſſorium.*
3 *Iuramenti aſſertorij ſpecies quot ſunt.*
4 *Iuramẽtũ in quibus caſibus nõ deferatur.*
5 *Iuſiurãdũ deferre qui poſſit.et nu.6.& 7.*
6 *Iuramentum aſſertorium cui & quando deferri debeat.*
8 *Iuriſiurandi effectus qui ſint.*
9 *Iuramentum tres comites habet.*
10 *Iuramenta illicita & temeraria ſeruari non debent.*
11 *Iuramentum quando dicatur illicitum.*
12 *Periurij pœna quæ ſit.*
13 *Periurus an ſit infamis.*
14 *Periurium quotuplex ſit,& quod dicatur periurium.*
15 *Iuramẽtũ de quo in hoc tit.eſt de veritate.*

¶DE

¶DE IVREIVRANDO. Rub.

DIximus ſupra de probationib⁹,
ſed quia ex inopia probationū
recurritur ad iuramentum,nam
finis oīum litium eſt iuramētum,vt j̄.c.
ti.c.& ſi chriſtus,cir̃ca mediū . Et alibi
dr̃.maximum remedium expediendarū
litium eſt iuramētū vt ff.eo.ti.l. 1 .Ideò
poſt tractatū de probationib⁹ annecti-
tur iſte de iureiuran.¶ Videndū eſt igi-
tur.Quid ſit iuramentū. Vnde dicatur.
Quot ſint eius ſpecies . Quis poſſit de-
ferre.& cui , Qualiter ſit deferendum .
Qualiter iurandum . & quid ſit iuramē
ti effectus.& quæ periurij pœna.¶ Iura
1 mentum † eſt affirmatio vel negatio ſa
cræ rei atteſtatione firmata . Sacræ rei
ideo dixi.quia non licet iurare ꝑ crea-
turas non ſacras.vt in euangelio.Noli-
te omnino iurare neq; ꝑ cœlū &c. & j̄.
eo.ti.c.& ſi chriſtus 22.q. 1 .c. cler̃icum
& c.conſidera.in Auth.vt non luxurien
tur contra naturam.col.6.Sed licet per
illas creaturas de quibus in iure permit
titur.vt ꝑ crucē,per euangelium,per or
dinē,per altare,ꝑ ſalutē principis , & ꝑ
ſimilia verba.vt 22.q.1.c.ſi aliqua.& q.
5.c.deierat.1.q.2.c.quoties 22.q. 1 .ca.
habemus.ff.de iureiur.l.quæ ſalutē.22.
q.1.c.mouet te §.ſicut etiam. Per numi
na improbata iurare non licet. vt.ff.eo.
ti.l.non erit. §.2 . Per mēbrū aūt Dei ꝓ
hibitum eſt.vt 22.q.1 . c. ſi quis per ca-
pillum,in Auth.vt non luxurientur cō-
tra naturā circa medium . col. 6. quod
prohibitum eſt propter quoſdā hęreti-
cos, qui dixerunt Deum humano mor-
te membra habere diſtincta,vt 24.q.3.
c. qdam in verſi.antropomorphitæ.Po
tuit autē cōpetentius appellari factum
iuramentū eo quod ſuꝑ facto iurat̄,vel
iuſiuratum;quia ſuper iure quod iurati
cōpetit,iuratur , quaſi iuſiurā. placuit .
tn̄ vt factū ius dicatur, quia ſuper facto
iure iuratur. Adijcitur verò iurandum,
eo quod id debet eſſe iuratū qđ antea
fuit iurandum relatione facta nō ad id
qđ fit,ſed ad id qđ fieri cōuenit, vt.ff.đ
2 iuſti.& iure.l.ius.¶Iuſiurandi† duæ ſūt
ſpecies,aliud aſſertorium,aliud ꝓmiſſo
rium.Aſſertoriū quod fit de præterito,
vel pręſenti in quo aſſertitur aliquid eſ
ſe vel fuiſſe. Promiſſoriū eſt qđ cōcipit
ſuper futuro , in quo promittitur dan-
dum vel faciendum,vel non dandū, ſeu
3 non faciendum. ¶Iuſiurandi†aſſertorij
tres ſunt ſpecies,aliud voluntarium, a-
liud neceſſarium,aliud iudiciale. Volū
tarium eſt quod pars parti defert extra
iudicium,ideo ſic dictum , quia ex volū
tate defertur & ſuſcipitur voluntariè ,
& delatum vel relatum voluntariè ſu-
ſcipitur,vel recuſatur vt ff.e.ti.l.iuſiur.
Neceſſariū dr̃ iuſiur.quod neceſſitate à
iudice impoſita defertur, vel ſuſcipitur
4 arg.ad hoc.ff.de in litem iuran.l. vlt. †
Et hoc ſacramentum nō pōt referri vel
recuſari,niſi prætendatur iuſta cauſa re
cuſationis,vt C.eo.tit.l. generaliter.§.
ſin autē. Iudiciale éſt illud ꝙ in iuditio
defertur vel refertur a parte parti qđ
non eſt neceſſàrium ſubire, imo delatū
poteſt recuſari , poteſt & referri . vt C.
eo.ti.l.delato.ff.eo.tit l.generaliter.§.
ſin aūt is cui.& j̄.eo.ti.c.vlt. Olim autē
non poterat recuſari,ſed referri,vt ff.e.
titu.l.manifeſtæ . Vel loquitur lex illa
cum iuſiur. delatū ſuſcipitur ab eo cui
defertur.¶ In caſibus tamen non defer-
tur iuſiuran. vt in actione rerum amo-
tarum,furti, & alijs famoſis actionib⁹,
vt ff.rerum amotarum.l.mar.§. vl.&.l.
non magis . & idem credo vbicunq; lex
defert iuſiur. vt C. de fideicom. l. quæ-
ſtionem.C.de iure delib.l. ſcimus.§.li-
centiam. C. de iure domi.l. vl.§. vl.niſi
eadem lege permittatur poteſtas defe-
rendi.vt C.de bonis aucto. iudi. poſſ.l.
5 vlti.¶Poteſt † iuſiurandum deferre oīs
ille , ad quem ſpectat negocium pro-
prio nomine. procurator verò non po-
teſt deferre,niſi in tribus caſibus, ſi ha-
beat ſpeciale mandatum , ſi ſit datus in
rem ſuam, vel habeat liberam & gene-
ralem adminiſtrationem, alias non vt .
ff.eodem.titu.l.iuſiurandum.§.vlt.& ſe

& ff.

& ff.de procu.l. procurator,cui libera, & l.procurator tuorum.¶ Quid de prælato agente pro eccleſia vel defendente,nunquid iuramẽtum deferre poteſt? Puto q; ſic,nã & tutor,& curator,& defenſor vniuerſitatis deficientibus alijs probationibus poſſunt deferre iuſiurandum ſuper re dubia,ſuper certa nõ poſſunt facere gratiam,vt ff. co.ti.l. tutor, & l.iuſiurandum q; §.vlt. & C. de tranſac.l. præſes. ¶ Iuſiurandum neceſſariũ
6 defert iudex.¶†Sed quando, & cui deferri debet,videamus. Et eſt certum, q; ſi actor nihil probat, reus eſt abſoluendus vt C.de eden.l.qui accuſare 6.q.vl. c.actor.infra eodem.titul.cap.vlt.Hoc tamen fallit in quibuſdam caſibus, in q̃bus defert lex iuramentum reo,ſi actor nihil omnino probet.vt. C. de his q̃ ad ec.confu.l.vlt.§. ſanè C. de fide inſtr.l. vlt.C.de iure delibe.l.vlt.§.licentia. Et ſecundum hoc poſſet intelligi infra eo. tit.c.vlt.& in Auth.de inſtr.cau. §.ſi tñ quiſquam. Si autem actor probauerit, ſemiplenè, puta per ſcripturam domeſticam.per collationem literarum. per vnum teſtem, vel per fugam rei.qui finito officio debuit ibi reſpondere vbi geſſit officium, defertur iuramentũ actori,qui nouit veritatem rei, maximè ſi res petitã ſit modica,& actor ſit honeſtus.vt in Auth.de inſtru. cau. §. ſi verò moriantur.& de collatione.§.ſup hoc. & §.ſi quis autem.col.9. & ff.de re mili. l.non omnis.§.vlti.& ff.de legiti.tu.l.legitimus.Reſpon.j. nam & vnum teſtem dico inducere præſumptionem. vt ff.de dote prælc.l.Theopompus.& ff.quemad.teſta.aperi.l.1.§.ſi vnus. Item ſi duo faciunt plenam probationem, ergo vnus facit ſemiplenam. Nec obſtat.ff.de quæſt.l. maritus. ibi enim non prohibuit quæſtionem haberi de ancilla, q̃a non procederet iudicium; ſed quia ancilla non debebat torqueri contra dominum ſuum in pecuniaria cauſa etiã præcedẽtibus indicijs.vt C.de quæſtio. l.1. Item propter enormitatem delicti à reo commiſſi defertur actori iuramentum, ſi actor non poſſit quæ perdidit,vel ablata ſingula,cõprobare.vt.C. vnde vi.l.ſi quando ſ. quod metus cauſa.c.vlti.2.q.1.c. in primis. Item propter enormitatem rei & improbitatem litigandi defertur actori iuſiurandum. vt C.de iudi.l.properandum.§. ſin autẽ Alias aũt vbi actor nõ nouerit veritatem rei,vel ſumma non eſt modica,& pſona actori eſt ſuſpecta, vel non ſuſpecta, ſed reus eſt ita honeſtus, vt actor defert reo iuſiurandũ vt abſoluatur in contractibus bonæ fidei,vel ſtricti iuris in delictis, & quaſi delictis propter regulam quæ eſt ff.co.ti.l.admonendi.C. co.ti.l.in bonæfidei.¶Iuſiurandum† vo-
7 luntariũ deferendũ eſt ſm voluntatem partis deferentis. Neceſſariũ vero defertur ſecundũ arbitriũ iudicantis. Debet autem iurare is,cui delatum eſt iuramentum,prout eſt delatum. ff.co.ti. l.4.§.vl.& l.4.& l.5. in prin. & l. qui per ſalutẽ. eo ſaluo q; per improbatas religiones iurari non debet,vt in princ. di-
8 ctũ eſt.¶Effectus† iuriſiurandi eſt,vt ex eo detur actio in factum,ſi iurauerit q̃s ſibi deberi non adiecta forma, vel rem ſuam eſſe.vt C.co.ti.l.actori. Si aũt adiecta forma quis iurauerit,dabitur vtilis actio ex eo contractu, & non tantũ ei,ſed aduerſario; vt ecce iurauit quis ſe emiſſe a Titio Stichum. pro.10.nam & agit ex empto ad ſtichum, & tenetur ex vendito ad 10. Vel iuraui me dediſſe Stichũ pignori p 10.quæ accepi mutuo,ago pignoraticia pro Sticho, & teneor certi condictione p mutuo ad 10. vel iuraui mihi fundum in dotẽ datũ, & ipſum poſſum proſequi & ſoluto matrimonio teneor ex ſtipulatu. vt ff.cod. tit.l.ſi duo.§.is qui iurauit.& §.Marcellus.Item vt ſeruetur quicquid per iuſiurandum firmatum eſt, dummodo iuramẽtum ſeruatũ nõ vergat in interitum ſalutis æternæ;vt j.co. tit.c. ſi verò & ſi vergat in præiudiciũ temporale. vt j.e. tit.c.debitores.etiam ſi præſtetur ſuper contractu non obligatorio de iure. vt infra co.ti.c.cum contingat. ¶In ſumma

dum iura canonica non placent. nam di co periurum infamem eſſe, ſiue de præterito, ſiue de præſenti, ſi ſcienter & prudenter falſum aſſerat ſub iureiurando, ſiue iuramentum ſponte præſtitum de dando vel faciendo volens violet. vt 6. q.1.c.infames. qui enim periurium ſpõte committit, mortaliter peccat. vt 22. q.1.c.vl. ergo eſt infamis infamia canonica. vt 6.q.1.c.illi qui. Item periurium crimen eſt vt infra eo.ti.c.querelam. ſupra de tempo. or.ca.vlt. ergo eſt famoſum. vt 25.di.§. nunc autem, in ver. in epiſtola verò. Ad l.autem Lucius, & ad dicere. cũ dilectus, reſpondeo. teſtes quorum teſtimonium reprobatur, inter infames haberi non debent, verum eſt infamia legali quæ generaliter non ipſo facto, ſed per ſñiam irrogatur. Vel aliter, poſſibile eſt quòd teſtimoniũ teſtiũ reprobatur. Nec ex hoc ſolo de periurio conuincuntur, vt ſi negatio apta nõ pferat. vt 4. q.3.c.ſi teſtes §.item in criminali.in ver. ſi teſtes nude deponant. vt 4.q.3. item in criminali, in ver. ſolam, & eũm ſui teſtimonij non facit manifeſtam. vt in Auth.de teſti.§.& licet. vel quia per plures contrarium proba-
14 tur. ¶ Periuriũ † autem multiplex eſt, dicitur enim periurium falſa iuratio, q̃ ſi ignoranter fuerit facta & adhibita oĩ diligentia, nullum inducit peccatum. vt 22.q.2.c. homines. non adhibita omni diligentia eſt veniale peccatum. vt 25. diſ.§.verum, in fi. Dr̃ periuriũ tranſgreſſio liciti iuraměti.& hoc eſt mortale. vt 6.q.1.c.qcunq;. Si vero illicitum ſit iuramentum, ſciẽter hoc iurare, pc̃m eſt. ſed contrauenire, non eſt peccatũ. vt di xi.ſ.prox.§. dicitur periurium indiſcretum iuramentũ, & iſtud eſt veniale peccatum. ut 25.di.§.criminis, in fi. dr̃ periurium mẽdacium iuro firmatũ, & iſtud ſemper eſt mortale vt 22.q. 2.c. homines. niſi fiat loco. vt 22.q.2.c. quod ait, vel ſimulatoriè. vt 22. q.2.cap. vtilem.
15 ¶ Vltimo tandum † eſt, q. hoc iuriſ, de de quo hic tractatur, eſt de veritate. vt ff.eo.ti.l.quoties ĩ.e.ti.c.ex literis. & iđ ſi deferatur alicui qui non nouit veritatem, impetret ſibi remitti vel dari ſibi tempus vt certioretur. vt.ff.eo.titu.l.iuſiuran.& ad pecunias. ff. rerum amo.l. mar.§.qui rerum. Iuramẽtum de calũ. eſt de opinione ſeu credentia; vt dixi.ſ. de iuramento calum. Iuramentum verò, qđ præſtatur in litem, eſt de affectione & aſſertione. de quo tractatur. C.& ff.de in litem iurando.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio quid ſit.*
2 *Exceptio peremptoria quæ dicatur, quando & qualiter opponatur.*
3 *Exceptionum dilatoriarum diuiſio, et multiplicis differentia.*
Exceptiones tam dilatoriæ quàm peremptoriæ, ſeu anormalæ in qua parte iudicij proponantur.
4 *Exceptionum aliæ perpetuæ, aliæ temporales, aliæ perſonales, aliæ reales.*
Exceptiones prædictæ qualiter opponuntur.
5 *Exceptionis effectus quis ſit.*
6 *Litis conteſtatio an fiat per exceptionem peremptoriam.*
7 *Excommunicatus an repellatur ab agẽdo.*
8 *Exceptio excommunicationis non tollitur per replicationem excommunicationis, ſi de maiori excipiatur & replicetur.*

¶ DE EXCEPTIONIBVS. Rubrica.

DICTVM eſt ſ. de pba. de teſtibus, de fid. inſtr. de pſump. & de iureiurand. ad quod recurritur in defectum probationis. vt ſ. in proxi. ti. dictum eſt. Sed quia is, qui exceptione vtitur, onus probatiõis in ſe recipit, vt ff.e.ti.nã p exceptionem quis defendiť & iuuať, ſicut p actionẽ. vt inſti. eo. tit.in prin. Ideo ſubijciť hic rubr. de exceptio. ¶ Videamus igitur, Quid ſit exceptio. Quæ ſit exceptionum diuiſio. Quando, Qualiter, & a quibus opponatur, & quis ſit exceptionum effectus.

1 ¶Exceptio † eſt aliquando actionis ex-
cluſio, plerunque enim competit actori
actio, & eam per exceptionem excludi
oportet. Nam ſi metu coactus, vel dolo
inductus, aut errore lapſus tibi ſtipulan
ti promitto iure ciuili obligatus ſum. ſi
ex ſtipulatu agatur, rectè quidem agi-
tur; ſed iniquè, & ideo per exceptionem
quod metus cauſa, vel doli mali, aut in
factum, excludendus eſt actor. Item ſi
tibi pecuniam promiſi ſpe futuræ nume
rationis, & ſi non numeraueris teneor
tibi ex ſtipulatu, & potes contra me a-
gere ſed te per exceptionem repellam.
Item ſi pactum feceris mihi de non pe-
tendo, nihilominus remaneo obligat⁹;
quia pactum non tollit ciuilem obliga-
tionem, ſed elidit. vnde exceptione op⁹
eſt. Itẽ ſi contra me egiſti. & per ſenten-
tiam extiti abſolutus, ſi verus eſſem de
bitor natura maneo obligatus. ff. de cõ-
di. inde. l. vl. & propterea neceſſaria eſt.
exceptio; vt probantur hæc omnia. In-
ſti. de excep. Aliquando exceptio ẽ nõ
actionis, ſed intẽtionis excluſio; vt ſi pe
tas à me. 10. & ego dico ſolui, ſi verũ eſt
ꝙ excipiẽdo dico ſcilicet ſoluerim, nul
la competit tibi actio. quia ſolutione
eius quod debetur tollitur omnis obli-
gatio. vt Inſti. qui mo. tol. ob. in princ.
Et ꝙ exceptio aliquando non actionẽ,
ſed intentionem vel actorem excludat,
2 probatur. ff. eo. ti. l. 2. ¶ Exceptionum †
alia dilatoria, alia peremptoria; alia a-
normala. ¶ Peremptoria eſt quæ ſemp
obſtat agenti et quæ perimit actionem
ſi quam inuenit perimendam, vel ſaltẽ
intentionem excludit vt ſuperius dictũ
eſt. vt exceptio doli mali. rei iudicatæ,
pacti conuenti perpetui. Nam ſi pactũ
de non petendo ad tempus interuene-
rit, exceptio quæ oriť ex hoc pacto non
eſt peremptoria, ſed dilatoria. vt Inſti.
eo. ti. §. appellatur. Regulariter autem
perẽptoriæ exceptiones opponi poſſunt
vſque ad ſentẽtiam, Hoc tamẽ fallit in
quibuſdam quæ etiam poſt ſententiam
ꝓponũtur vt exceptio Macedoniani,
& Velleiani. vt ff. ad Mace. l. tñ ſi nõ op
poſita. imo ſolutum per errorẽ omiſſa
exceptione Macedoniani repetitur. vt
ff. de condi. inde. l. qui exceptionem. Itẽ
fallit in qualibet peremptoria à milite
per ſimplicitatem omiſſa. Nã eam poſt
ſententiã opponere poteſt. vt C. de iur.
& fac. igno. l. 1. Fallit in exceptione, quę
competit donatori, vt non condemne-
tur niſi inquãtum facere põt; qa & ſi in
ſolidum cõdemnetur, adhuc locum ha-
bet exceptio. vt ff. de re iudi. l. Neſcen-
nius. §. vlt. Item fideiuſſor inſolidũ con
demnatus etiam poſt ſentẽtiam implo-
rare poteſt mandari ſibi actiones con-
tra fideiuſſores. vt ff. de fideiuſ. l. ſi fide-
iuſſores. §. idem reſpõdit. Item fallit in
quibuſdam exceptionibus, per quas cõ
tenditur iudicium retro nullum fuiſſe,
vt nõ. ſupra de proba. §. actor. ¶ Dilato
3 riarum exceptionum † quædam ſunt de
clinatoriæ iudicij, quædam dilatoriæ
ſolutionis. Declinatoriæ iudicij, vt ex-
ceptio contra reſcriptum, contra libel-
lum. Exceptio contra perſonam iudicis
de ſuſpecto. Exceptio de ferijs. Exce-
ptio de loco non tuto. Exceptio procu-
ratoria. Nam per tales exceptiones nõ
litem inficior, ſed differo vel euito per-
ſonas, vt ff. e. l. 2. in fi. Dilatoriæ ſolutio
nis, vt exceptio pacti conuenti tempo-
ralis, vt ff. eo. ti. l. 3. §. 1. Item exceptio-
nes quæ dantur quibuſdam perſonis, vt
non conueniantur niſi inquantum fa-
cere poſſunt. vt ff. de re iudi. l. ſunt qui.
Ideò autem dicuntur dilatoriæ ſolutio
nis, quæ differunt integram & totalẽ ſo
lutionem, donec debitor vel eius hæres
ad pinguiorem fortunam deuenerit. &
hoc reſpectu exceptiones prædictæ di-
cuntur temporales, nõ ꝑpetuæ; quia nõ
eſt veriſimile ꝙ nec debitor nec eius hę
res vel hæredis hæres in infinitum non
deueniant ad pinguiorem fortunã. nec
enim pauperibus induſtria vel augmen
tum patrimonij, quod laboribus & mul
tis caſibus quæritur, interdicendum eſt
vt C. ar. tutel. l. ſi defunctus. Alio tamẽ
reſpectu dicuntur peremptoriæ, quia
poſſunt proponi ante litem, & poſt litẽ
conteſta.

conteſta. imò & poſt ſententiam.ſecun-
dũ ne plus extorqueatur quàm condem-
natus facere poſſit.vt ff. de re iudi.l.in-
ter eos in fi.& l.cum ex cauſa. ff.de.ver.
ſig.l.in condemnatione.Et hac ratione
anormalæ dici poſſunt, quia nec dilato-
riarum nec peremptoriarum regulam
imitantur. ¶ Quando autem proponen
dæ ſunt & probandæ tam declinatoriæ
quàm dilatoriæ duxi ſupra de proba.§.
reſtãt videre.Sed hoc ſciẽdũ eſt, q. ſi di
latoriæ non proponantur ſuo tempore,
quia competere ignorantur, nihilomi-
nus & poſtea locum habent. vt ĩ.e.ti.c.
paſtoralis.ſ̃.de teſti.c.præſentium.ſ̃.de
offi.dele.c.inſinuãte.ĩ.qui ma. acc.poſ.
c.conſuluit. ¶ Anormalæ ſunt per quas
contenditur nullum retro fuiſſe iudiciũ
quæ ideo dicuntur anormalæ,quia non
ſequuntur regulam vel naturam aliarũ
exceptionũ. nam locum habent ante li-
tem conte.& poſt litem conte.ante ſen-
tentiam,& poſt.vt no.ſ̃ de proba. §.a-
ctor. Sed illæ exceptiones quæ dantur
certis perſonis, vt non conueniantur ni
ſi inquantum facere poſſunt, anormalæ
dici poſſunt.vt dixi.ſ̃.§.proxi. Item ex-
ceptio non numeratæ pecuniæ,& exce-
ptio nõ ſolutæ dotis, quo ad quid anor
malæ dici poſſunt;quia cùm aliis exce-
ptiones obijciens probare habeat quod
opponit:vt ff.eodem.tit.l.in exceptioni
bus.In prædictis duabus ſecus eſt, quia
non is qui excipit probare debet, ſed q
petit probare habet. vt C. de non nu-
mer.pecun.l.3. Quod verum eſt infra
biennium.vt C.eodem. titu.l.in contra
ctibus. Et idem dico in exceptione non
ſolutæ dotis, cum ſecundum varia tem
pora, quæ circa hoc ſtatuuntur in Au-
then.de tempo.non ſolutæ dotis.coll.
7. contingit & aliud mirabile in prædi
ctis exceptionibus. nam qui alteram
ex illis proponit, ſimul & litem con-
teſtatur & exceptionem opponit, cùm
aliàs per exceptiones peremptorias
conteſtatio litis non ſoleat fieri, vt in-
4 fra notabo. ¶ Fiunt † & aliæ diuiſio-
nes exceptionum. quia aliæ perpetuæ,
aliæ temporales.vt ff.eo.ti.l.4.aliæ per
ſonales,aliæ reales. Perſonales non trã
ſgrediuntur perſonas earum quibus cõ
petunt. Rei cohærentes alicui compe-
tunt, & omnibus qui ex perſona illius
conueniuntur.vt.ff.eodem titu. l.exce-
ptiones.in princ.& §.rei. Opponuntur
exceptiones peremptoriæ,cum agitur;
vnde ſi nunquam agatur, nunquam ex-
cipietur. & hac ratione dicuntur exce-
ptiones perpetuæ,vt ff. de doli excep.l.
pure.§.vl.& C.eo.titu.l.ſi pactum. ¶ In
8 qua autem parte iudicij proponatur tã
dilatoriæ quàm peremptoriæ ſiue anor
malæ,dictũ eſt.Exceptio datur reo.Re-
plicatio actori; vt ſupra de renuncia.c.
ſuper hoc.infra eodem.titu.c.à nobis.
& cap.dilecti filij. Inſtitu. de replica.
Aliquando largo ſumpto vocabulo di
citur replicatio etiam exceptio quæ a-
ctori competit.vt ff.eodem.titul.l.2.§.
5 1.¶ † Effectus exceptionis eſt, vt per di
latoriam differatur iudicium, vel euite
tur perſona iudicis, vel procuratoris
per peremptoriam perimatur actio a-
gentis, vel intentio excludatur, vt ſu-
6 pra in princ. not. Sed quæritur an † per
exceptionem peremptoriam fiat conte
ſtatio lit. vt ſi vendicem à te fundum,
& tu excipias de præſcriptione. Et vi-
detur quòd nõ. Nam exceptio eſt actio
nis excluſio, vt ſuperius dictum eſt. nõ
autem opus eſt actionem excludi cui cõ
tradictum non eſt. Ante enim neceſſa-
rium eſt vt conteſtatio præcedat & de-
mum quandocunque vſque ad ſenten-
tiam. locum habeant peremptoriæ, vt
C.eod.titu.l.ſi quidem.& l.præſcriptio
nem.& C.de lon. tempo.præſcri.l. em-
ptor.C.de ſen.reſcin.non poſſe.l.perem
ptorias.Item oportet prius per contra-
dictionem ordinarium iudici, & demũ
ad defenſiones accedi, vt not. ſupra de
litis conteſta. §. fit autem conteſtatio.
Sed contra.nam inſtituta actione & op
poſita exceptione peremptoria, videtur
eſſe iudicium.vt ff.de inter. actio.l.ſi fi-
lius.§.exceptionibus. Itẽ per exceptio-
nes non numeratæ pecuniæ, & non ſolu

ſpecies præſcriptionum. Quæ ſecũdum iura canonica præſcribi non poſſunt. Quibus modis interrumpitur præſcriptio. & quis ſit præſcriptionis effectus.

1 ¶Præſcriptio † eſt ius quoddam ſubſtãtiam ex tẽpore capiens, i. firmitatem. Habet autem locum præſcriptio in rebus immobilibus, vſucapio verò in mobilibus rebus, quæ aliter deſcribitur ſic videlicet, vſucapio eſt acquiſitio dominij per cõtinuationem poſſeſſionis tẽporis lege diffiniti vt ff.de vſucap.l.3.

2 ¶Exiguntur in † præſcriptione canonica quatuor. Primum bona fides, q̃ is q̃ poſſidet credat rem ſuam quam poſſidet, vel credat tradẽtem eſſe dominum & ius diſtrahẽdi habere, licèt erret in facto. ff.de verb. ſignifi.l.bonæ fidei. Et hæc bona fides ſemper præſumitur, niſi probetur mala. cum lex dicat præſumi ignorantiam, niſi probetur ſcientia. vt ff.de pba.l.verius. Præſumitur autem mala fides, ſi denuncietur emptori, ne emat. C.de rei vend.l.ſi fundum. vel q̃a opus contra legem mercatur. vt C. de agri.& cen.l.quẽadmodum, vel ſi emit a procuratore meo per colluſionem. vel cum quis emit a luxurioſo, cùm ſciret protinus eum ſcorto pecuniam daturum. vt ff.de vſucapio.pro emp.l.qui fundum.§.qui ſciens. & l. ſi quis. Sed quandoq; quis habet conſcientiam rei alienæ, & tamen vſucapit, puta ſi decretum iudicis interueniat. vt ff.de noxa. l. generaliter. 16.q.3.c.placuit. & c.vt quicunq;.j̃.eo.tit.c.1. Illud autem non obeſt accipiẽti mala fides tradentis. vt ff.de diuerſis & tempo.præſcri.l. an vitium. & argu.j̃.eo.tit.c.de quarta. Sed argu.contra.ff.de præſcri.10.vel 20.anno.auth.hodie.ſed illud de præſcri.10. vel 20.an. In præſcriptione verò.60. annorum non nocet, dummodo nolit poſſeſſor vti acceſſione temporis illius. vt ff.de acquir.poſſ.l. Pomponius. .cum quis. ¶Item dicitur bona fides, licèt erret in iure, vt j̃.de iur.pa.c. cura paſtoralis. ff.de peti.hære.l.ſed & ſi.§.ſcire licet. ſecus ſit in vſucapione. vt ff.de vſuca.l.nunquàm. Item bonæ fidei eſt q̃s, licèt conſcientiam habeat dubiam. vt ff.de vſuca.l.quid ſit.§.bonæ. Secundũ, iuſtus titulus. vt j̃.eo.tit.c.ſi diligenti. Qui an probari habeat in iudicio, dubitatur. Et videtur q̃ ſic. quia cùm exigatur in præſcribendo, vt dictum eſt, neceſſe eſt illum probari. vt s̃. de probat. c.licèt. j̃.de decimis.c.dudum. tempus enim ſolum non eſt modus inducendæ vel tollendæ obligationis. vt ff.de act. & oblig.l. obligationum fere.§.placet. Et hoc verum eſt, ſi titulus pro non titulo habeatur. vt in prædicta decre. dudum. Appello autem titulum poſſidendi cauſam, vtpote donationem, emptionem, permutationem, & cõſimiles. Exigitur ergo in præſcriptione cauſa vera, nõ legitima. nam ſi legitima foret, præſcriptio locum non haberet; quia non poteſt eadem res ex duabus cauſis acquiri, vt s̃.de fide inſtrumen. c. inter dilectos. Nec poſſet titulus duplicari. vt C. de contrahen.empt.& ven.l.cum res. ff. de acqui.poſſ.l.poſſideri.§.ex pluribus Inſtitu.de actioni.§.diſcretis. Inuenio tamen ex duplicato titulo excipi. vt j̃. de conceſ.præbend.c. poſt electionem. Sed illud ideo cõtingit. quia nõ prohibetur quis diuerſis exceptionibus vti. vt ff.de excep.l.nemo.& ff.de inoffi.teſtamen.l. Pomponius.§. ſed nec impuberis. Ex pluribus autem cauſis nobis aliquid deberi poteſt, vt ff.de reg.iur.l. non vt ex pluribus. & ſolui. vt ff.de ſolut.l.cum quis.§.de peculio. Non tamẽ ex pluribus cauſis aliquid noſtrum fieri poteſt, ſed ex vna vt in d.l.non vt ex pluribus. C.de iure dot.l.1.ff.ad l.fal.l. fundo. Item poſſumus ex pluribus cauſis rem poſſidere. vt in prædicto.§.ex pluribus. Nam quamuis vna ſit poſſeſſio, tamen plura ſunt genera poſſidendi, vt in prædicta l.poſſideri.§.generaliter. vnde de cauſa præſcribendi ſic intellige, vt vera cauſa interueniat nõ legitima. In hoc pono exemplũ. In donatione quę fit ab epiſcopo ſine cõſẽſu capituli. hic eſt verus titulus, nõ legitim⁹,

tamen

tñ nec ſufficientem præſtat cauſam poſſidendi & præſcribendi.& ſecundũ hoc poteſt intelligi.j̃.eo.tit.c.de quarta.j̃.de iure pa.c.cura paſtoralis.Sic & erroneus titulus p̃ſtat cauſam pręſcribẽdi.ff.pro emptore.l.qđ vulgo.ff.pro ſuo.l.vlti.Verius tñ puto,non eſſe neceſſariũ probari titulum poſſeſſionis, niſi quis poſſideat pro herede, vel pro poſſeſſore vt C.de peti.hære.l.cogi.& 2.q.5.§.1.vel niſi ſit p̃ſumptio cõtra poſſeſſoré.vt C.de proba.l.ſiue poſſidetis, vel niſi quis ſponte titulũ allegét.vt.s̃.de proba.c.licèt.j̃.de deci.c.dudũ, ſufficit.n.probari temporis continuationem. vt ſupra de proba.c.ex literis.18.q.2.ſeruitiũ.& 1.q.3.quæſitũ.& C.de præſcri.30.anno.ann.l.competit. Tertiũ,continuata poſſeſſio,ſ.q̃ res ſit poſſeſſa continuè vſq; ad finé præſcriptionis ſine interruptione, vt.j̃.eo.tit.c.illud.& c.auditis.

5 † Fit aũt interruptio naturaliter vt cum prædiũ,quod præſcribitur,inundatur.vt ff.de bonis authen.iudic.poſſ.l.cũ vnus.§.vlti.Et hæc interruptio prodeſt omnibus habẽtibus ius in re. vt ff.de vſuca.l.naturaliter. Fit interruptio ciuiliter p̃ ſynodalé proclamationé. vt j̃.eo.tit.c.ſanctorũ. Per quaſi conteſtationé.vt C.vbi in rem actio.l.2.ſupra vt lite non cõteſtata.c.qm̃ frequenter.in fi.Per conteſtationé.vt C.de lon.tẽpo.pręſcrip.l.nec bona.Per executoris conuentioné . vt C.de præſcrip.30.an.l.cum notiſſimi.in princ.quæ quaſi conteſtatio dicitur.vt ff.de actio.& obli.l.conſtitutionibus. Per debiti agnitioné vel fœnoris ſolutionem. vt in l.cum notiſſimi.§.ſed & ſi quis per ſolam precũ oblationem, & ad reſcriptionem in annalibus, & prætorijs actionibus .vt C.quando li. princi. litis con.fa.l.1.& 2.C.de anna.excep.l.vt perfectius . Item fit interruptio, ſi is cõtra quem præſcribitur,nanciſcatur poſſeſſionem rei,quę præſcribit . vt in l.cũ notiſſimi.§.imo. Itẽ fit interruptio per ſolã libelli oblationé furore,infantia, vel dignitate aduerſarij impediẽte me agere. vt in l.vt perfectius.Item exigitur in pręſcriptione canonica, q̃ res ſit præſcriptibilis.

4 †Quædam enim ſunt quæ præſcribi nõ poſſunt,vt ſubiectio.j̃.eod.titu.c.cùm non liceat , Sed contra,j̃.eo.titu.c.auditis.j̃.de capel,mona.c.dilectus.j̃.de priuile,c.cum olim.c.propter quæſtiones . ſupra de excep.c.cum venerabilis in fi. In omnibus illis innuitur,q̃ contra ſubiectionem & obedientiam præſcribatur.Ad qđ reſpondeo , ſubiectus per ſe tñ non præſcribit libertatem cõtra ſubiectionem,ſed ſi priuilegium libertatis cõcedatur a ſuperiore in enormé læſionem illius,cui ſubiectio debetur quamuis poſſit implorare vt priuilegiũ reuocetur . vt j̃.de deci.c.dilecti.&.c.ſuggeſtum.j̃.de dona.c.apoſtolicę.huic iuri hoc implorãdi p̃ſcribit a ſubiecto.Ad hanc ſolutioné accędit.C.de fundis patrimonia.l.vlti. Vel ſubditus contra obedientiã pręſcribit,dum eam illi debitam eſſe prætendit , cui tanto tempore ſe pręſtitiſſe allegat,vt pręſcriptio ſit inducta. & ſic loquitur d.c.cum olim.Et licèt ſic dixerim,põt tñ ſubiectus contra prælatum ſuum præſcribere per ſeipſum,quod pertinet ad prælatum.vt.j̃.eod,titu.c.de quarta.infra de iure pa.c.cura. Viſitatio,& procuratio.vt infra eod.titu.c.cum ex officij. Item non præſcribitur,limes,nec quæ limitibus adhærent , vt infra de parroch.c.ſuper eo. ſupra de proba. c. cum cauſam.16.q.3.c.licet. Sed cõtra.j̃.eo.tit.c.quia indicante. Ad quid ergo fines prædiorum præſcribuntur? vt ibi.& 16.q.4.c.nolumus.s̃. de prob.c.ex literis. Fines autem prouinciarum, parrochiarum,& diœceſium non vt in primis iuribus.Itẽ publicæ functiones . vt.16.q.3.c.dilectio.§.põt.circa fin.Itẽ decimæ a laico.vt j̃.eo.tit.c.cauſam. Itẽ colonus nõ præſcribit fundũ,quẽ colit, vt C.de p̃ſcrip.30. vel 60.annorũ.l. malè agit. Item via publica nõ amittitur non vtẽdo.vt ff.de via publica.l.viã.Itẽ aquæductus.vt C.de aquæductu.l.diligẽter,li.11.& C.đ fundis rei priua.& ſal.diuinæ do-

næ domus l.uſus aquę lib.11.Item quę dā inſignia Romanæ eccleſi.ut 93.di.c. illud.¶ Sūt etiam quædam,quæ præſcriptiones impediunt,uacatio eccleſiæ,ut infra eod.titu.cap.1.& cap.de quarta. Hoſtilitas,ut infra eod. tit.c. ex transmiſſa.16.q.3.c.prima actione &.c.porro.Hęreſis pręlati,cōtra quē pręſcribere quis intendit.ut infra eod. tit.c.1.in fi.Vita malè alienātis.ut 16.q.3.c.ſi ſacerdotes. Tēpus ſchiſmatis, ut infr.e.c. cum nobis.Item minor ætas.C. in quibus cau.non eſt neceſ.in integr. reſtit.l. ult.Patria poteſtas impedit,ne filio currat præſcri ut.C.de bo. quæ libe.l.quæcunque. Item matrimoniū impedit, ne contra uxorem præſcriptio currat in rebus dotalibus. ut.C.de iure do.l.in rebus.§.omnis.Itē tempus abſentię,ut cū is,contra quem pręſcribitur,profectus eſt in ſubſidiū terræ ſanctæ,uel alias de mādato domini Papæ uel ſine, cùm forte occurritur ſarracenis uel alijs fidei hoſtibus chriſtianos exterminare uolētibus, impedit præſcriptionem quo ad effectum, quia ſubducitur de tempore præſcriptionis tēpus illud, quod in abſentia effluxit per in integrū reſtitutionē. Primum fuit medium ultimumve. & ſic non proſit nec obſit quod euenit. ut.ff.quibus ex cauſis.l.1.in prin. &.l.uidelicet.& unde ſi pręſcriptio ſit cōpleta in præſentia eius, contra quē præſcribitur, adhuc poſtulari poteſt per integrū reſtit. ut ſubducatur illud tēpus quod lapſum eſt in abſentia. Sed & ſi in pluribus uicibus quis abſuerit,omnium abſentiarum tempora ſubducentur. Hæc ſententia æquitatem habet, & iuuatur legibus.C.de teſt.mili.l. quod tpe militię.ff.ex quibus cau.ma.l.nec nō.§.ſi qs ſæpius.C.de tēpo.in integ.reſt.l.ult.C. quibus non obſt.lon.temp.præſcr.l.præſcriptione.¶ Nec mireris ſi dicā de præſcriptione currere contra eccleſiā, ſed tempora de præſcriptione ſubduci, nā contra eccleſiam currit præſcriptio. ut ſupra de in integr. reſtit.§.2. Sed aliud eſt in minore,ut ibidē notaui.¶ Alij uero dicunt,tūc demum reſtitui aliquem, & tempus de præſcriptione ſubduci, cū in abſentia eius contra quem præſcribitur,completa eſt præſcriptio, uel parū poſt reuerſionem illius.Et hoc colligūt ex uerbis prætorijs, qui ait. Si quid ex bonis abſentis cauſa reipublicæ præſcriptū fuerit, cum is abeſſet poſtea uel reſtituam.quod poſtea, ad modicū tēpus refertur ſcilicet, dum quis poſt reuerſionem ſuam conducit hoſpitiū, cōponit ſarcinulas, quęrit aduocatū; hæc enim modica præſentia, abſentia reputatur.ut.ff.quibus ex cauſis ma.l.ab hoſtibus.§.ſed quòd ſimpliciter.& ſimile ff.de uerb.ſig.l. hæc adiectio. Qui hoc dicūt, habēt rationē talē,ſi pręſcriptio in abſentia cōpleatur uel parū poſt,qđ tempus ꝑ abſentia reputatur, ut dictū eſt,iuſtum eſt ut reſtituatur, qa lęditur dum eſt in abſentia. Sed ubi in pñtia cōpletur, quāuis is contra quē ꝑſcribitur aliquo tpe de ꝑſcriptione abſens fuerit nūc læditur cū cōpletur,& nō tunc cum abfuit.Ad qđ tñ reſpondet dñs me⁹,ꝙ etſi tūc nō læditur, lædebatur tñ,nā ex totali tpe ꝑſcriptionis intelligitur quis lædi,non tantū ex eo quo ꝑſcriptio cōpletur, alias ultimo momēto tpis ꝑſcriptionis tātū deberet quis reſtitui.co.n. tpe quo præſcriptio conſumatur. Et ſic ſm eos,eo tantū tpe quo lęditur effecti uè.Quod eſt ſatis abſurdū. Dicit tñ dominus meus in ſumma,quòd ſi prima ſētentia ſit ęquior,poſterior tamen eſt ſecurior ſm leges.¶ Species præſcriptionum multę ſunt.†Eſt.n.præſcriptio.10. dierū,quæ currit cōtra appellantem, ut 2.q.6.c.biduum.Eſt & ſex menſiū,ut in redhibitoria actione,ut.ff.de redhi.ac. l.ſi tantū.§.2.Et in beneficiorū collatione.ut infrà de conceſ.præbend. capitul. nulla. Et in expectatione abſentium, cū agitur de ſpirituali coniugio contrahendo,ut ſupra, ut lite non cōte.c.quoniam. §. ſi uerò aliter. Item eſt præſcriptio trium menſium, quæ currit capitulo non eligenti.ut 50.di. c.poſt quā 63. diſt.c.obeuntibus, ſupra de elec.ca.ult.

Et

Et eiuſdem temporis pręſcriptio currit electo negligenti petere cõſecrationẽ. ſeu palliũ 100.di.c.qñ,ſupra de trãſla. c.inter corporalia. Eſt & vnius anni, quæ obijcitur agenti iniuriarum.vt C. de iniur.l.ſi non conuicij.Et eadem op ponitur non proſequenti appellationem.vt j.de appel.c.cum ſit romana. Item non vtenti reſcripto.vt.ſ.de præſcrip.c.ſi autem.& c.plerumq;. Eſt & biennij, quæ currit debitori. vt C.de non nu.pe.l.in cõtractibus. Eſt & triennij. vt.j.eo.ti.c.1.Eſt & quadriẽnij.vt 16.q.3.c.quas actiones.C.de quadriẽnij præſcrip.& hæc competit fiſco & contra fiſcum.vt ibi.Eſt & decennij vel vicennij, quæ requirit titulum & bonam fidem,ẽt ſm leges vt 16.q.3.c.dilectio tua.§.poteſt. Eſt & præſcripto.30. vel.40.annorum, de quibus præcipuè in canonibus tractatur. Et licet antiqui canones admittant contra eccleſiam præſcriptionem.30.annorum. vt 16.q.3.c.1.2.& 3.hodie tamẽ. ſola.40. annorum præſcriptio admittitur contra eccleſiam. vt j.eo.ti.c.de quarta.c.
6 ad aures & c.illud auditis. † Sed contra romanam eccleſiam non niſi centenaria currit præſcriptio,vt j.eo.ti.c.ad audientiam.& c.cum a nobis.16.q.3.c. quas actione. ¶Quęritur de pręſcriptione quadriennij,quæ currit aduerſus eũ, cuius rem Imperator donat.C.de quadriennij præſcri.l.bene a Zenone. an contra eccleſiam locum habet?Reſpondeo nõ ar.12.q.2.c.quicunq;.j.de reb.
7 ec.non alie.ca.1. † Item quæritur an vſucapio triennij in rebus eccleſiaſticis mobilibus & profanis locũ habeat. Reſpõdeo ſic,vt in pręalle.l.quas actiones,quidam tamen dixerunt,ꝙ non,ſicut nec in rebus fiſci. vt inſti.de vſu.§. res fiſci. ¶Quæ autem ſint, quæ præſcribi non poſſunt, dictum eſt ſupra eo.§. item exigitur. ¶Item quibus modis interrumpitur præſcriptio, dictum eſt ſupra eo.§.ſit autem. ¶Reſtat quis ſit ef-
8 fectus præſcriptionis. † effectus quadragenariæ pręſcriptionis eſt talis,qualis eſt effectus longæ præſcriptionis ſecundum leges. quia quæ requiruntur in longa præſcriptione, cadẽ & in longiſſima ſecundum canones,ſcilicet bona fides,& iuſtus titulus & ꝙ res ſit præſcriptibilis vt ſuperius dictum eſt. Ex longa verò pręſcriptione acquiritur exceptio contra dominum rei, vel creditorem,cui res ſit obligata. vt C.de præſcrip.30.vel.40.annorum.l.ſi quis emptionis in prin. Sed cum exceptio ſit actionis excluſio. vt ff.de excep.l.2. & no. ſupra de excep. patet ꝙ directum dominium remanet apud veterem dominum. vnde & rem vendicare poteſt à quolibet poſſeſſore,præterquam à præſcriptore, vel ab illo quia ab eo poſſidet.Præſcriptor autem habet vtile dominum vt C.de bo.ma.l.j. in auth.niſi tricennale,quæ eſt in Auth.de nup.§.ſi verò expectet, col.4.vnde habet vtilẽ rei vendicationem etiam contra veterem dominum, cum lex dicat per præſcriptionem mutari dominium.vt ff.de vſucap.l.eum qui ædes.Non mireris,ſi per vſucaptionem acquiratur directũ dominium rerum mobilium, per præſcriptionem vtile in rebus immobilibus; quia mobilia facilius tranſeunt & mutantur, q̃ immobilia, ſicut ex ipſo nomine patet, & probatur ff.de acqui, poſ.l.ſi rem mobilem. Et ſi quæratur, quæ ſit ratio quare per perſcriptionem tollatur hypotecaria actio.vt l.ſi quis emptionis,& non per vſucapionẽ triennij. vt ff.de pigno.l.1.§.cum prædium, & ff.de vſuca.l.iuſto.§.non mutat C.de pig.l.vſucapio. Reſpondeo, quia per præſcriptionem acquiritur exceptio, quæ omnem prorſus actionem excludit,vt j.eo.ti.c.ad aures.Sed per vſucaptionem triennij acquiritur ſolum dominium, quæſtio autem pignoris ab intentione dominij ſeparatur, vt in prædicto.§.cum prædium. ¶In ſumma quæ-
6 ritur † an cum mala fide præſcribi poſſit etiam longiſſimo tempore? Reſpondeo non, quia bona fides exigitur in præſcriptione canonica, vt 34.quæ. 2.c.ſi

2.c.ſi virgo.j̄.eo.tit.c.vigilāti. & c.ſi di
ligenti.ita vt in nulla parte tp̄is pręſcri
ptionis poſſeſſor cōſcientiā rei habeat
alienæ.vt j̄.eo.tit.c.vlt. In quo iuri ci-
uili derogatur expreſſe,ſicut & in qbuſ
dam alijs.ſ̄. de dolo & contu. c.1.ſ̄. de
offi.dele.c.ſuper qōnū.ſ̄.de reſti.ſpo.c.
ſæpe contingit.j̄.de teſt.c.relatū. ¶Sed
ſi quæraſ, qualiter eccleſia potuit hoc
conſtituere in præiudiciū laicorū. Rñ-
deo,benè ratione peccati,vt ſ̄.de iudi.
c.nouit. Sed pono, q̄ poſt completā p̄-
ſcriptionem incipiat quis habere con-
ſcientiam rei alienæ, nunquid tenetur
rem reſtituere priori dño? Videtur q̄
ſic. Quia non dimittitur pc̄tm̄,niſi reſti
tuatur ablatū, vt 14.q.6.c.ſi res aliena,
& nullus numerus defendit annorum,
vt 32.q.2.c.ſi virgo. Sed contra.com-
pletā præſcriptione tutus eſt quis ſm̄
vtrſiq; ius.vt j̄.eo.tit.c.de quarta. & c.
ad aures.& 16.q.3.c.1.2.& 3. & c.dile-
cto,ergo iure poſſidet. Si iure,iuſtè,ſi
iuſtè,benè.vt 14.q.4.c.qd dicā.Nec eſt
iam alienū qđ p̄ſcriptū eſt, vt ibi dicit.
Præterea iura faciunt hoc meum,illud
tuū,vt 8.di.c.quo iure. Itē conditor ca
nonis & legis pōt mihi dare rē alienā,
& tutius ſum, vt ff.de euic.l.lucius.C.đ
quadriē.p̄ſcrip.l.benæ, potuit.n.ſtare,
q̄ q p 40. annos rem poſſideret alienā,
eius efficereſ. In hac qōne dicunt theo
logi. q̄ qñcunq; qs habeat cōſciētiam
rei alienæ, eam teneaſ reſtituere, aliàs
peccat. Sed certè quod dicūt theologi
puto conſiliū eſſe, aliàs de iure nō tene
tur.quia iam res non eſt aliena,& iuſtè
poſſidetur, vt in c.quid dicā. & dñium
mutatū eſt,vt dixi in §.ſuperiori. Ala-
nus tñ dixit, q̄ ſi ex cā lucratiua qs rē
poſſidet,& pręſcripſit,debeat eam reſti
tuere, vt ff. de his q̄ in frau. credi.l.qđ
aūt.§.ſi qd cū pupillo. Si verò ex cā nō
lucratiua,nō tenetur eam reddere.Cō-
ſilio ergo theologorū acquieſcere arbi
trium eſt,non neceſſarium,vt 14.q.1.c.
quiſquis.§.quod præcipitur. Si cōſilio
vti volueris,minus boni adipiſceris,nō
mali aliqd p̄petrabis vt 14.q.1.c.qſqs.

SVMMARIVM.

1 *Sententia quæ dicatur.*
2 *Sentētiæ ſpecies duæ aſſignātur. & nu.5.*
3 *Interlocutoria an reuocari poſſit infra decem dies, poſtq; lata eſt, vel quandocūq;.*
4 *Appellari an poſſit a qualibet interlocutoria.*
5 *Sententia diffinitiua an per eundem iudicem reuocari poſſit.*
6 *Iudex qui ſententiam pronunciando errauit,an poſſit ſententiam ſuam corregere, & iterum iudicare.*
7 *Sententia diffinitiua qualiter proferri debeat.*
8 *Iudices plures cognoſcentes, an ſimul in vnam conſonā ſententiam conuenire debeant.*
9 *Cauſæ matrimoniales a quibus iudicibus ſint iudicandæ.*
10 *Sententiæ diffinitiuæ qui ſint effectus.*
11 *Sententia an reſcindatur prætextu nouorum inſtrumentorum.*
12 *Sententia quo remedio ſubleuetur.*
13 *Iudex in ſententia omnia quæ ipſum mouens,exprimere non debet.*

¶DE SENTENTIA ET RE iudicata. Rubrica.

SIc continua.diximus.ſ̄.in tit. p̄xi.
qualiter per præſcriptionē res ac
quirātur. Nūc videndū eſt qualiter
res alio modo ciuiliter acquirantur.ſ.
p ſñias iudicū.Vel alias.Finito curſu đ
p̄ceſſu iudiciorū, nūc quaſi ad littus,i.
ad ſñias veniamus diligēter attēdētes,
qd hic ſñia dicatur.Quot ſint eius ſpēs.
A quo ſit p̄nuncianda.Qualiter & qñ.
Eius effectus,Quo remedio ſñia suble-
1 neť.¶Sñia † eſt diffinitio iudicialis con
trouerſiæ finē imponēs.vt ff.eo.l.1.De-
terminat.n.iurgātiū cōtrouerſias.vt j̄.
eo.tit.c.2. Addūt qdā in deſcriptione,
diffinitio inq̄ indubitata,& q̄ nullo re-
medio appellationis attentari poſſit,p
l.elegāter.§.ſi poſt rē iudicatā.ff.de trā
ſac. ſed aliud ibi adijciaſ ad oñdendū,
q̄ poſt talē ſñiam trāſactio locū non ha

 beat,

nunc

matrimoniali dico eundem ordinariũ, qui primò malè pronunciauit, vel dele gatum,non tñ eundem qui primò iudi- cauit,ſed aliũ poſſe iterũ iudicare, ſiue prima ſentẽtia ipſo iure ſit nulla,ſiue ꝑ errorẽ facti ſit lata. Et hac ratione dici tur, ꝙ ſententia in cauſa matrimoniali non tranſit in rem iudicatã.vt j.eo.c.la tor.c.tenor.& c.cõſanguinei.j.de ſpõſ.
6 c.ſicut 35.q.9.c.loci.§.qa ergo.† Quid ſi iudex in ꝓnũciando errauerit, vt cũ voluit dicere;condẽno.dixit abſoluto; vel è cõuerſo, nunqd ſententiã corrige re põt,& iterũ iudicare? Videtur ꝙ ſic; nihil.n.dixiſſe videtur arg.ff.de ſupp. leg.l Labeo.ff.de reb.du.l.3.Sed cõtra ff.de arbi.l.q arbiter.ff.de re iudi.l.cũ ꝗrebatur. Huic ſententiæ addi nõ põt, niſi circa acceſſiones, & eodẽ die.vt ff. eo.ti.l.Paulus.
7 ¶†Diffinitiuã iudex re citare debet in ſcriptis,alioqn recitata ſine ſcriptis; vel ſcripta,& partibus edi ta non recitata,non valet.vt 2.q.1.c.in primis.&.c.ſtatutis.& C de ſen.ex bre- uicu.reci.l.1.2.&.3. Hoc tñ fallit in ca ſib⁹ illis,in qb⁹ agit ſine ſcriptis, quos. s.no.de libel.ob.§.libell⁹ exigitur.Re- citari inquã debet à iudice, nõ ab alio, vt.s.de conſue.c.ad noſtram. Nec ẽt ab aſſeſſore, vt in Auth. vt defunc.ſeu fu. corum.§.illud.eoll.5. Et à iudice ſeden te,non ſtante.vt ff.quis ordo in bo.poſ. ſer.l.2.§.in bonorũ.& §.nos,& in auth. vt ab illuſtribus,& qui ſuper illam dig. ſunt,coll.v.Item ferenda eſt diffinitiua præmiſſo ordine iuris, aliter lata nõ te net vt.2.q.6.c.ei qui.§. diffinitiua.in ver.ſentẽtia. C de ſen.& interlo.om.iu di.l.prolatã. Quod intelligo in ordine gñali,ſecus in ſpeciali, q in aliqua ſñia requiritur, nec ſeruatur, tunc.n.tenet ſententia, & neceſſe eſt appellari vt C. de appel.l.1.Vel diſtingui põt inter or- dinẽ iudiciarium,& ordinẽ iuris,vt ſen tentia lata contra ordinẽ iudiciarũ nõ teneat,& lata contra ordinem iuris te- neat. Hoc tñ fallit in his,in quibus nõ requiritur ordo iudiciarius.vt.s.iurei- randũ c.ad noſtram. Itẽ ferenda eſt ẽm iura.vt j.eo.tit.c.1.C.de iud.l.rẽ nõn nouã.in prin.in Auth. de defenſo.ciui. §.iuſiurã. col.3.9.q.3.c.ſummo ope re. Alioquin ſñia non tenet. vt j.eo.tit.c. 1.2.q.6.c.ei q.§.diffinitiuẽ.in ver.ſñia. Et hoc cum expreſsè fertur ſentẽtia cõ tra ius.vt ff.de ap.l.ſi expreſſum.ff.quæ ſententiæ ſine app.reſcin.l.1.ſecus aũt, ſi nõ expreſsè, vt ff.e.tit.l.cũ ꝓlatis,& tũc appellandũ eſt,vt j.eodẽ ti.c.cũ in ter.in fi.qñ aũt expreſſim pronunciatur cõtra ius,& qñ nõ expreſſim, habes 2. q.6.c.ei qui.§. Diffinitiua,in ver.ſnia.& ff.q̃ ſententiæ ſine appel.reſcin.l.1.Itẽ ferri debet diffinitiua pſentibus parti- bus,vel ꝑ cõtumaciã abſentibus, aliter non valet.C.qñ & qñ iudex.l.ea quę. &.3.q.9.c.caueant.Hoc tñ fallit in ſen tentia arbitri,cum actũ eſt in cõpromiſ ſo,vt vel vno vel vtroq; abſente ſenten tia promatur, vt ff.de arbi.l.diem.§.ſi quis. ¶Item ſententia diffinitiua nõ eſt ferenda cõtra res prius iudicatas, ꝙ ſi fiat,nõ tenet.vt 2.q.6.c.ei qui.§.diffini tiua,in ver.ſententia.C.qñ prouo.non eſt neceſſe.l.1. Hoc tñ fallit in cauſa 8
matrimoniali. vt ſuperius dictũ eſt. & ꝓbaſ. 35.q.9.c.loci.§.qa ergo. In cri- mine falſi.vt C.de cri.fal.l.querelã, & vbi negatur iudicatũ,vt ff.q̃ ſñię ſine ap pel.reſcin.l.1.in prin. Et cũ dolo quis omiſit exceptionẽ, q̃ cõpetebat ex pri- ma ſñia.vt j.e.ti.c.iter monaſteriũ. qđ contrariaſ.l.ꝑallegatæ.2.q.6.c. ei q.§. diffinitiua.ver.ſñia.C.qñ ꝓuo.non eſt neceſ.l.1. Sed decr.intelligo.cũ quis ex certa ſcientia & ex dolo obmiſit exce- ptionẽ volens decipere aduerſariũ, ar. ff.ad Velley.l.ſi decipiendi. lex aũt loq tur, cũ ex ignorantia omittiſ exceptio rei iudicatæ,vel ex certa ſciẽtia omitti tur,ſed ideo qs omiſit,qa nõ poterat eã tũc tpis ꝓbare,vñ omiſſio nõ ꝑiudicat. vt 2.q.7.c.plerique.Itẽ fallit.ff.de iure iu.l.admonẽdi. pp piuriũ prior ſñia re tractaſ.Itẽ ferẽ ſñia cõtra rẽ pri⁹ iudica tã,vt cũ ꝑ nouas dfenſiones minori vel eccleſię ſubuenit.vt.s.đ in int.re.c.vl.& C.ſi ſepi⁹ in int.re.ꝑoſt.l.2 .Itẽ iudicari

nō debet dieb⁹ feriatis,vt.ff.de arbitris l.ſi de meis.§.arbiter. Qđ intelligo in ferijs ſolennibus ad honorē Dei inuentis ſecus in his,q̄ facta vel ſtatuta ſunt ob commoditates hominum, vt tēpus meſſium & vindemiarū,quando iudicari pōt de conſenſu partium. vt ff.de ferijs.l.ſi feriatis. ſupra de ferijs.c.vl.& ꝑtore cogēte.vt ff.de arg.l.ſi feriatis. Et de materia no.ſ. de ferijs.§.vlt. Item diffinitiua debet continere alterum ex duob⁹,condemno,vel abſoluo.vt C.de ſen.& inter.om.iu.l.ꝑſes & 2.q.6.c.ei q §.diffinitiua,vel ęqpollēs,vt ĩ.de verb. ſig.c.in his.& ff.de arbi.l.qđ tñ,& ff.de re.iu.l.in ſumma. Itē ſententia certam quantitatē continere debet, ſi de certa quātitate agatur, ſed & ſi nō cōtineat, ſufficit tñ certā cōtineri in aliqua parte actorū. vt C.de ſen.quæ ſine certa q̄ti.l.hęc ſententia.Si aūt de incerta quātitate agatur,puta de indēnitate ꝑſtanda, valet ſentētia C.de ſen.& interloc. om.iu.l.cū eorū & C.de ſen.q̄ ſine certa quā.l.2.ĩ.de fideiuſ.c. peruenit.

8 † Et nota,q̄ ſi plures iudices cognoſcant ſimul in vnā conſonā ſententiā cōuenire debēt,vt.6.q.4.c.ſi quis epiſcop⁹.criminaliter accuſatus. ſi aūt in cōcipiendo ſentētiā diſſonēt,ſerua qđ legitur.6.q. 4.c.1.2.& 3. Sed ſi diuerſas ſententias duo iudices tulerint,diſtingue.vt ĩ.eo. c.vult. Si verò tres iudices tulerint,diſtingue,vt ĩ.eod.c. vlt. Si verò eſſent tres iudices tunc valeret ſententia duorū cōtradicēte tertio, ſecus ſi abſente. vt ff. de re iu.l.duo ex trib⁹.ff.de arbi. l.in tres.Vbi de ſummis agiť.& duo iudices diuerſas tulerint ſentētias,i.vnus cōdēnauerit in maiori ſumma, alius in minori,tenet ſentētia in ſumma minori. Nā vterq; cōuenire videť in ſumma minori.vt ff.de re iudi.l.inter partes ff. de re iud.l.inter ꝑtes.ff.de arbit.l.diē. §.ſi plures. Et aūt in lex perit⁹ in iure, cū ſm iura iudicare debeat, vt ſuperi⁹ dictū eſt,vel ſaltē experitēiā cauſarum hſc debet ꝑ vſum quotidianū. vt C.de iudi.l.certi iuris eſt. In Auth.de iudi. §.nos igiť,coll.6.ar.2.q 2.c.vl. Duo.n. ad iudicādū ſunt neceſſaria poteſtas,& ſciētia,vt 20.di.§.1.

9 † Et hoc maxime in cauſis matrimonialib⁹,q̄ nō ſunt tractādæ ꝑ quoſlibet, ſed ꝑ iudices diſcretos qui poteſtatē habeāt iudicandi, & ſtatuta canonū non ignorāt,vt ĩ.de cōſang.& affi.c.ex literas.Vbi autē princeps ex certa ſciētia Imperito cōmttit, delegatus iudicare pōt, quia princeps omnia dedit q̄ iudicare iuſſit.vt ff. đ re iud.l.quidā conſulebat. Quæ aūt ætas requirať in iudice habes.ſ.de offi.del. c cum viceſimū. Et ſic iā vidimus quot ſint ſpecies ſententiæ,qualiter, qñ,& à quo debeat iudicari. ¶Reſtat videre

10 de effectu † ſententiæ.Et quidem vidimus de effectu interlocutoriæ.ſ.eo.tit. §.ſpecies.Videamus de effectu diffinitiuæ.Effectus ſentētię,eſt cōfirmatio.ca. n.quæ iuxta eccleſiaſticum morē iuſtè & rationabiliter fuerint diffinitiua,noſtra quoq; ſentētia roburētur,vt ĩ. eo. ti.c.ea quæ,ſi tñ roborari petātur,vt ĩ. e.ti.c.cauſam,in ſi. Itē executio vt 2.q. 1.c.ſicut 30.q.9.c.omnib⁹ modis. Quæ quidē circa executionē ſñiæ debeāt obſeruari, plenè notaui.ſ.de iud.§ partibus aūt in iudicio cōſtitutis. Itē actio ex re iudicata.q̄ qdē datur ei, pro quo ſentētia lata eſt.vt C.de re.cre.& iur.l. actori,& l.delato ff.vt re iud.l.miles.§. vlt.& alijs eius nomine. vt ff.de excep. rei iudi.l.rei iudicatæ. nō aūt ei,cōtra quē lata eſt. vt ff.de except.rei iudi.l. euidenter. ¶Datur inq̄ actio aduerſus illū,contra quē lata eſt,& in hærēdē ipſius, vt ff.eodem titulo.l.miles.§.vlt. ¶Reo aūt abſoluto, datur exceptio cōtra illū q̄ ſuccubuit,& alios eius nomine venientes,vt in prędicta.l.rei iudicatæ, ſecus ſi idem qui ſuccubuit alterius nomine agat, vt C.de admin. tut.l. cū quædam ff.de rei vend.l.inter officiū. Sed reo abſoluto nō tolliť actori actio ipſo iure vt ff.de cōdi. inde.l.Iulianus. Quod eſt mirabile, quia fortius & prōptius deberet actio tolli ꝑpter rē iudicatam, q̄ dari ex re iudicata.ff.de act. &.ob.l.

& ob l.Arrianus.Sed forte hoc ideo eſt quia lex nõ potuit alio modo ſubuenire actori vincẽti, niſi indulgẽdo actionem reo.aut potuit ſubuenire,& ſi ipſo iure nõ extinguatur actio, vel tollatur hoc eſt per remedium exceptionis.Auctoritas verò rei iudicatæ ẽ,vt ei ſtẽt, ſi non fuit appellatum.vt C.eod. tit.l.ad ſolutionem. aliquando tamen non ſtatur propter ſubuenientem æquitatẽ vt C.eo.tit.l.1.ǰ.de purgat.vulga.c.ſignificantib⁹ ff.de conditio. ſine cauſa.l.2. ff.commodati.l.in commodato ǰ.de frigi.& malefi.impotentia coeundi c.fraternitatis.ff.quãdo de pecu.act. eſt an. l.1.§.vlti.ff. de conditio. ſine cauſa.l. ſi fullo.ff.de iureiur.l.admonendi. Itẽ eſt auctoritas rei iudicatæ,vt non reſcindatur prætextu computationis vel calculi vt C.eo.ti.l.2.niſi error calculi in ſententia exprimatur.vt ff.q̃ ſententiæ ſine ap
11 pell.reſcin.l.1.¶ † Itẽ non reſcindiẽ res iudicata prætexu nouorum inſtrumentorum.vt ǰ.eod.tit.c. inter monaſteriũ. C.eod.titu.l.ſub ſpecie. Hoc tamen fallit in ſententijs latis aduerſus fiſcum, q̃ ǰ.triennium retractantur.C.de ſenten. aduer.fiſ.l a.retract.l.vna.li. 10. Item ſi geſta ſunt tranſlata in publicam formã, perpetuam obtineant firmitatem vt C. eod.tit.l.vlt. etiam ſine teſtium præſentia confecta.vt C.de dona.l.in donationibus, quod verum eſt inter partes etiã in alio iudicio.vt C. de liber. cau.l. iu-
12 bemus.¶Subleuatur vel releuatur† ſententia remedio appellationis infra decendium.vt 2.quæſt.6.ca. biduum.ff.de verbor.ſignifi.l.ſi qua pœna.ff. ad Turpil.l.1.§.vlt. Vel per ſupplicationem faciendam eiſdem,à quibus appellare nõ licet.vt C.quæ ſenten. præſc.l. vna. & hoc ǰ.10.dies vt C.quãdo libel.princ. da.anth.quæ ſupplicatio.in Authen.vt ſpon.largi.§. & aliud.vel in pr. ǰ.bienniũ.vt C.q̃ ſen.præſc. per in integr.reſ. vt ſ.de in integr.reſt.c.auditis, ca.tũ ex literis & c.ſciſcitata.ff.ď mino. l.in cauſæ. §.vl.& l.perfect. Per querelam falſi. vt.C.ad le.Cor.de fal.l.quærelam,ff.ď re iudi.l.diuus.& C. ſi ex fal.inſtru. l.1. & vlti.¶In ſumma notandũ eſt, ꝙ ſecundum plures in cauſa ſurreptionis,hoc ẽ cùm quis dicitur per ſurreptionẽ aſcendiſſe ad apicẽ dignitatis, quod eſſe non debet,vt ſ.de elec.c. cum dilectus filius arch.momen. proceditur ad ſentẽtiam contra abſentem lite non conteſtat.vt ǰ.eod.ti.e.cùm olim. ſ. de dolo & contu.c.cùm olim,vt ſic caſus iſte ſit vnus ď caſibus ſpecialibus, quos ponit decre.il la ſ.vt lite non conte.c. quoniã frequen
13 ter.§.ſunt & alij.† Item iudex in ſnĩa omnia, quæ ipſum mouent, exprimere non debet.vt ǰ.eo.tit.c.ſicut nobis. Itẽ cæteri iudices iudicare tenentur in caſibus ſimilibus;ſicut Summus Põtifex iudicat,niſi forte cauſa neceſſitatis & vtilitatis inſpecta diſpenſatiuè duxerint aliquid ſtatuendum,vt ǰ.e.tit.in cauſis.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio quid ſit.*
2 *Appellatio quare ſit inducta.*
3 *Appellare quis poſſit.*
4 *Appellatio à quo & ad quem debeat fieri.*
5 *Appellari an debeat à delegato ad delegã tem.*
6 *Appellatur à diffinitiua non ab interlocutoria.& quando ab interlocutoria appelletur.*
7 *Iudex litigatori conuitiari non debet.*
8 *Executio in leuioribus maleficijs retardatur propter appellationem ob grauiora facinora.*
9 *Appellatio locum non habet in diſciplinis & correctionibus,& quando.*
10 *Appellari an poſſit à momẽtanea poſſeſſiõe.*
11 *Appellatio non habet locum in cauſa decimarum.*
12 *Libellus appellationis qualiter cõcipiatur.*
13 *Forma dimiſſoriarum ſeu apoſtolorum.*
14 *Appellatur infra decendium à recitatione ſententiæ.*
15 *Appellatur bis à diffinitiua, non tertiò, poſtitur tamen reſtitutio in integrum contra res bis iudicatas.*
16 *Appellare à quibus non liceat.*

Ad

remittit ad cū, ad quē debuit appella-
5 ri.vt ff.co.ti.l.Imperatores.† A delega
to aūt appellandū eſt ad delegantē, dū
modo delegans in delegando aliquid
ſibi de iuriſdictione reſeruet; vt.ſ.de
offi.del.c.ſuper qōnum.C.qui pro ſua
iuriſ.l.vna in fi. Sed obſtat.ff.quis & a
quo.l.1.in fi.Ad quam ſic reſpōpeo.lex
illa loquitur in ordinatio delegāte, ad
quem nō appellatur, ſed appellatur ad
eum qui ordinariū dedit. Aliud in dele
gato.delegante.Et eſt ratio,maior.n.&
dignor eſt iuriſdictio delegata, q̄ ordi
naria . vt.ſ.de offic. dele.c. ſignificaſti
& c.ſanè.Sed hæc ratio, & ſi colorē da-
beat,nō tñ mihi placet.Vnde dic.ꝙ ibi
dicit.non eſt appellandū ad ſecundò de
legantem.ſubaudi tm̄. Vel dic ꝙ appel
labitur ad primò delegantē, ſed ille re
mittet ad eum qui ſecundò delegauit;
vt ff.de appel.l.1.§.ſi quis . Vel loquiē
qñ is qui ſecundò delegauit , nihil ſibi
retinuit de iuriſdictione; vt in palle.c.
ſuper qōnū . & de hac materia plenius
no.ſ.de offi.vica.circa princ.¶ Appella
6 tur † à diffinitiua, non ab interlocuto-
ria,ſecūdum leges,niſi in caſibus,ff.qui
ſatiſda.co.l.arbitrio. & ff.à quibus ap.
nō ſit.l.vlti.& in alijs caſibus, quos no.
ſupra ti.proxi.§.Interlocutoria. Appel
latur à grauamine illato in iudicio. vt.
j.eo.tit.c.cum ceſſante. Extra iudiciū,
ſed tūc erit potius ad cauſam prouoca-
tio,vt.j.eo. titu.c.cum ſit romana.Itē
& ab iniuria iudicis.vt C.eo.ti.l.ſi quis
prouocatione. Quod duobus modis
dōt intelligi, vno mō ſic, vt cùm iudex
litigatorē protrahit,vel conuiciatur ei
7 dem,† ſicut enim litigator iudici conui
ciari non debet,ſic econuerſo.ff.eo.titu
l.illud.& C.eodem titu.l.& in maiori-
bus.ff.de iniur.l.iudici.licet qualiſqua
lis iniuria per appellationē iudici fieri
videatur.vt C.de ſum.tri.& fide catho.
l.3.& C.qñ prouoca. non eſt ne.l.vlti.
in ſi. Alio mō ſic cùm iudex poſt ſenten
tiam in exequendo excedit.vel quia.j.
quadrimeſtre tp̄s exequitur. Sic & ab
executore appellatur,cū modū in exe-
quando excedit, id eſt cū mandati fines
excedit,vt.j.de offi.dele.c.ſuper qōnū:
§.nos aūt:&.§.porro . & ſic intelligo.2.
q.6.c.ei qui.§.diffinitiua. in ver.ab exe
cutorē.&.C.quorū ap.l.ab executione;
Item pōt appellari a tota ſententiā & a
certo capitulo ipſi⁹, ſi diuerſa capitula
contineantur in ipſa, nec reſcindantur
alia capitula,ſuper quibus non appella
tur,niſi eſſent connexa . vt ff.de mino.l.
8 ēt. †Si verò damnatus ex pluribus faci
noribus ob grauiora appellet,differtur
executio in leuioribus , ſi aūt ob leuio-
ra, tunc non differtur executio in gra-
uioribus.vt 2.q.6.c.poſt appellationē.
§.ſi qs ex pluribꝰ.& ff.nihil innoua.ap.
pen.l.1.§.vlti.Itē appellatur à malā cō
ſultatione vel minus plena . vt 2.q.6.ca
biduū.in fi.ff.qñ ap.ſit.l.1.in prin.& l.
vlt.Itē ne fiat aliquid niſi canonicè . vt
de ele.c.cùm nobis olim.Contingit aūt
aliqñ, ꝙ ab eadē ſententia vtraq; pars
appellat reſpectu diuerſorum capitulo
rū,vt j.eo.c.ſignificauerunt.j. de teſta.
c.Raynucius.& c.Raynaldus. Appella-
ri aūt non pōt,ne id fiat quod perpetuo
edicto fieri mandatur. vel cùm res dila
tionem nō recipit. vt ff.de app.reci.vel
non.l.ſciendum.& in alijs contractibus
quos habes 2.q.6.c.ei q.§.diffinitiua,
in ver.ſunt ēt.C. quorū ap.non rec.¶In
9 diſciplinis † & correctionibus regula-
riū nō habet locū appellatio , vt j.eod.
ti.c.ad noſtrā.c.reprehēſibilis &.c.ſpe
ciali. Vnde in his remota appellatione
procedebatur ēt ſm̄ vetera iura . vt j.
ne cleri. vel mona.c.relatū.Hoc tñ in-
telligo cum modus correctionis modū
pacti non excedit , vt 33.quæſt.4.c.qui
peccat,in fi.alias ſecus:quia nimię aſpe
ritati increpatio nec correctionem nec
ſalutem recipit.vt 45.diſtin.c.cùm bea
10 tus.† Item in momentanea poſſeſſio-
ne non appellatur , quia ſententia lata
in ea interlocutoria eſt ſecundum quoſ
dam . Ego autem dico eā diffinitiuā,&
tñ non appellatur ab ea ſecundū leges
alia ratione,ſ.quia de proprietate eiuſ
dem res plenius & principalius iudi-
cium

cium expectatur,vt C.ſi de mo.poſ.fuo
rit ap.l.vna. Secundū canones tñ appel
8 latur.vt ſ.de teſti.c.ſignificauerūt.†Itē
in cā decimarū non habet locū appella
tio ēt ſm vetera iura.vt ỹ.đ deci.c.tua.
in fi.Nā decimæ ſunt tributa.vt 16.q.1.
c.decimæ. & in tributis nō appellatur.
vt 2.q.6.c.quotiens. Vel pōt dici,ꝙ in
cauſa decimarū appellatur. Nec ob. il
la decre.tua,nam ibi forte remota fuit
appellatio ſpecialiter in reſcripto. Itē
nō obſtat,ꝙ dixi decimas fore tributa;
quia ſi verè eſſent tributa,locum in eis
præſcriptio non haberet.vt 16.q.3.c.di
lectio.§.poteſt.in verſ.ad hæc in verbo
porrò.& C.de præſcrip.30.ann.l.cōpe-
tit.Quod falſum eſt.vt no.ſ.de præſcri.
c.de quarta. Itē ſi verè tributa eſſent,
nō haberet locum in eis cōpenſatio. vt
C.de compen.l. in ea. In decimis verò
poteſt interuenire amicabilis compoſi-
tio,vt ỹ.de confir.vti.vel inuti.c.vene-
rabilis.ỹ.đ decimis.ex multiplici.c.ſug
geſtum. & c.dilectu.ſ.de tranſac.ſtatui-
mus. Fiet aūt appellatio apud acta,vi-
na voce,vt ſit quis dicat appello. ſi ve-
rò nō apud acta quis appellet, libellus
appellationis eſt offerēdus ei à quo ap
pellatur, ſi eius copia habetur, alioqn
ei ad quē appellatur. vt 2.q.6.c.biduū.
in verſi.ſi quis ipſius.ff.co.ti.l.1.& 2.C.
co.tit.l.litigatoribus.& l.eos.ff. qñ ap.
ſit.l.1.§.dies.& §.ſi quis.¶Qualiter au-
12 tē † cōcipiatur libellus appellationis,
habes 2.q.6.c.poſt appellationē.§.for-
ma. Porrecto autē libello iudici à quo
appellatur,ſi quidē receperit,bene eſt.
Et tunc ipſe iudex dēt dare apoſtolos,
i.literas dimiſſorias.ỹ.30.dies.ēt nō pe
tente appellatore. ſed & appellator cū
inſtantia petere debet. vt 2.q.6.c. poſt
appellationem.ff.de li.dimiſ.l.1.Quod
ſi nō fecerit,imputatur ei licet & iudex
malè fecerit non dando vt 2.q.6.c.poſt
appellationē. & C.eod.tit.l.iudicibus.
13 ¶Forma †verò dimiſſoriarum ſeu apo
ſtolorū habetur in prædicto.c.poſt ap-
pellationē.§.forma. & ff.de libe.dimiſ.
l.1. Olim appellabatur.ỹ.biduum in ꝓ
pria cauſa,vel triduū in cā aliena.Cur-
rebat aūt hoc tꝑs a die latæ ſententiæ
ſiue ſub conditione lata eſſet, ſiue purè
q̄uis ſub conditione fieri non deberet.
14 †Hodie verò appellatur.ỹ.decendium
à recitatione ſententiæ.& hoc tꝑs vtile
eſt,qa nō cedit niſi à die ſcientiæ,& niſi
iudex copiam ſui fecerit in publico. vt
2.q.6.c.biduum.& ff.qñ ap.ſit.l.1.§.bi-
duū.& §.dies.Vnde ſi pronunciatum ſit
contra abſentem non per contumaciā,
non currit decendium ignoranti, niſi ꝑ
ꝓcuratorem defenſus fuerit. quia ſi ꝓ
curator nō appellauerit,difficile eſt, vt
hic audiatur.C.qūo & qñ iu.l.ab eo.&
ff.qñ ap.ſit.l.1.§.vl.& 2.q.6.c.biduum.
15 & § ſi aduerſus. ¶Appellatur aūt † bis
à diffinitiua, nōn tertiò.C.ne in vna ea
dem cauſa tertiò prouo.l.vna 2. q.6.c.
ſi quis in quacunq;.ỹ.eod.tit.c.ſua.Sed
quamuis tertiò non appelletur,petitur
tñ in integrum reſtitutio cōtra res bis
iudicatas, vt ff.de mino.l.minor aūt in
gratus. Item admittitur ſupplicatio.vt
in l.ſi quis in quacunq; lite.& ſic intelli
gi pōt.ſ.tit.prox.c.cum cauſa. Nec ob.
2.q.6.c.quotiens.& c.omnis oppreſſus.
Quod enim ibi dicit totiens appellari
poſſe, quoties opus eſt; expone quo-
ties,id eſt bis,vt ff.de leg.3.l.fideicom-
miſſa.§.ſi quis decē. Vel expone donec
ſuperior inuenitur,& hoc locum habet
cum appellatur ab ordinario. Vel illud
in diuerſis grauaminibꝰ illatis circa dif
finitiuā.Item non ob.31.q.2.c. Lotha-
rius.ibi.n.ter appellaui Theberga.i.vo
ce appellationis ter emiſit,ſemel tñ ap
pellando; vt ỹ.co.tit.c.bonæ. Et quod
dixi in diffinitiua,idem puto in interlo
16 cutoria.¶A papa †vel principe nō ap-
pellatur.cū ipſe ſit qui prouocetur.pa-
pa.n.de alijs ſententijs iudicat, nemo
de ſuis.vt 9.q.3.c.cūcta.Itē à ſenatu nō
appellat.vt ff.à qui app.nō licet.l.1.Itē
nō appellatur a ſentētia ꝓfecti ꝑtorio.
vt C.de ſenten.ꝓfe.l.illa.Itē ab arbitro
nō appellatur, quia nullā habet iuriſdi
ctionē, & cùm ipſo iure non teneat ſen
tentia ipſius,ſed ei ſtetur metu pœnæ;&
quod

quod non tenet,reſcindi non poteſt; qa
nec gradus rumpitur, q nullus eſt.vt.ff.
đ rupt.ininſto vel ir.teſta.l.nā & ſub cō
ditione.& iō a ſententia arbitri nō ap-
pellatur.vt C.de arb.l.1. Qđ verum eſt
in arbitro cōpromiſſario.ſecus eſt in ar
bitris iuris,de quib⁹ legit.11.q.1.c.per
uenit.C.de iu.l.vlt.ſ.de offi. deleg.c.ſu
ſpicionis.j.e.ti.c.cùm ſpeciali.Eſt tñ q̄-
dā ſpecies appellandi ab arbitro , id eſt
arbitrium reſcindi.vt cū litigator, q ſu
ſpectum habet arbitrum , ꝓteſtatur ne
ꝓcedat,ille nihilominus ꝓnunciat . vt
ff.de arbi.l.non diſtinguemus.§.cū qui-
dem,& ſimile.C. de his qui per me. iu-
dic.no.ap.l.2. Statur ergo ſnīæ arbitro
rum,vt dictum eſt,metu pœnæ.Sed ſi ar
biter per ſortes pronunciauit, datur cō
tra ſniam exceptio. vt C. de arbi.l.arbi
trorum.&.ff.eod.ti.l.ita demum.Arbi-
trorum autem ſententiæ,ſi iniquæ fue-
rint,corriguntur.vt ff.pro ſocio.l. ſocie
tatem.ff.de operis libe.l. ſi libertus.ſ.đ
iureiuran.c.Quintauallis. & c. venien-
tes . Item ſi ex conſenſu partium iudex
detur, poterit appellari ab eo. vt ff.eo.
titu.l.conſenſu.Nec obſt.2.q.6.c.a iudi
cibus.nam ibi loquitur de arbitris, non
de iudicibus. Item ab executore appel-
lari non poteſt, niſi modum excedat.vt
dixi ſ eo. ti.§. appellatur à diffinitiua .
In quibus autem caſibus non appellẽt ,
ſolet quibuſdam verſib⁹ notari.Appel-
lari vetant ſcelus,excellentia,pacta.Cō
temptus partis,ſed & interdictio facta .
Arbitrium, res quæ perit,eſt,ſi longius
acta.Scel⁹. qa in notorio delicto nō ap
pellat̃.vt j.e.ti.c.cum ſit romana. §.ꝑtē
rea.& c.conſuluit . Excellentia iudicis
vetat appellari, quia a papa vel princi-
pe,a ſenatu, vel præfecto prætorio non
appellat̃;vt ſuperius dictum eſt. Pacta ,
ſi paciſcant̃ partes ne appellēt , nō pote
rit appellari. vt ff. a qbus ap.nō licet.l.
1.Cōtemptus partis , quia cōtumax nō
auditur appellans.vt 24.q.3.c.de illici-
ta.niſi veniat iudice adhuc ſedente pro
tribunali.vt ff.de in integ.reſti.l.vl.vel
niſi eſſet cōtumax in exhibendo. vt ff.e.
tit.l.creditor.§.iuſſus.Sed & interdicto
facta.quia inhibetur appellatio,a papa
appellari non poteſt etiā à diffinitiua ,
niſi cā ꝓbabilis aſſignetur . Citra diffi-
nitiuā aūt appellari non ꝑt coram eo-
dem,a quo appellatur, niſi expreſſa cau
ſa probabili & probata.Arbitriū , quia
ab arbitro non appellat̃ , vt ſuperius di
ctū eſt.Res quæ perit,eſt,ſi longius acta
quia ſi res ex dilatione patiat̃ detrimē-
tū,nō appellat̃ vt 2.q.6.c.ei q.§.à deffi-
nitiua.in verbo ab executore. ff.de ap-
17 pel.reci.l.vl.¶ Ad † ꝓſequendū appel-
lationē indulget̃ ann⁹ a iure, & ex iuſta
cā bienniū.vt j.e.ti.c.cum ſit Romana .
Sed ſi per impotentiā partis omiſſa ſit
ꝓſecutio , nullū appellanti præiudiciū
generatur,vt j.eod.tit. c. ex ratione. ſi
verò per iudicem ſteterit , ipſo iure tp̄s
appellationis non currit.vt in Auth.ꝰvt
ſponſa.lar.§.hoc quoq;.colla 9.in Au-
th.de appella.§.ſancimus. colla.8. 2.q.
6.c.anteriorum.§.ſed lis.C.de temp.ap
pel.auth.ſed lis. Sed ſi dolo aduerſarij
circunuentus appellator appellationē
ſuam non fuerit proſecutus,præiudicat̃
éi; quia poſt tempus non admittitur ād
proſequendum, ſed aget aduerſus dolū
ad intereſſe.vt ff.de dolo. l. arbitrio. §.
dolo cuius. Sed ſi ſoluendo non fuerit,
reſtituetur appellans ad proſequendū.
ff.de eo.per quem fac.eſt.l. ex hoc edi-
cto. Infra tp̄s prędictum licet appella-
tori proſequi ſecundum ſe , communi-
terve,id eſt ſolus,vel cū aduerſario. Tē
pore autem indulto tranſacto lite non
completa,rata manet ſnīa. vt 2.q.6.c.ſi
quis appellat.C.e.tit.auth.ei qui appel
lat.& in Auth.de his qui ingre.ad ap.§.
ſancimus. coll.5. Appellatore aūt ceſſā
te,cū vnus menſis ſupereſt ex biennio,li
cet victori ingredi,vt quæratur re⁹.quo
ſiue inuento,ſiue nō,ſuas afferat allega
tiones,vel vt confirmetur, vel vt reſcin
datur ſentētia oī caſu abſentem in ex-
penſis condemnando. neutro occurrēte
ſnīa firma manet vt in auth. ꝑallegata.
& ſic intelligi poteſt , infra eodem titu.
c. oblatæ. Vel erit in arbitrio ſuperio-

ris,an appellans nimium precurret,vel non.¶Et nota q tempora prædicta locum habent,niſi iudex à quo fuerit appellatum,tps reciſius moderetur. vt j. eo.ti.c.cùm ſit romana.In caſu verò cũ de matrimonio ſpirituali agitur,pôt is ad quẽ fuerit appellatum, tps reciſius moderari,vt j.eo.tit.c.oblatæ. in fi. Et idem puto in matrimonio carnali.nam in vtroq; periculum eſt in mora. vt ſ.vt lit.non conte.c.qm frequenter. & ſic ſecundum præmiſſa patet,q terminus appellationis,qui a iure præfigitur, præuenitur ab appellatore, qui quandocũque.j.annum proſequi pôt, vt dictum eſt. Poteſt pueniri & ab appellato,ſed non nimium,vt dictũ eſt.Et ſi quæratur quæ ſit diuerſitatis ratio.Duplicem rationẽ aſſigno, terminus legis prolixior eſt,& ideo preuenitur;terminus aũt hominis breuis,nam iudex reſtringere poteſt, vt in decre. oblatæ. ſeu moderari terminum legis.vt in decre.cũ ſit romana.verbum aũt moderandi, ad reſtringendũ ſe habet, vt j.de verbor. ſig.c.vl ti.'& propterea terminus hominis nõ p uenitur. Vel alias homo eſt magis dedignantis naturæ, q lex.& ideo terminus hominis non præuenitur, terminus legis ſic,argu.ad hoc.ff.de arbi.l.ſi cum

28 dies.§.vlt.& l.Celſus.¶Si queras† q ne ſit pœna nõ proſequentis appellationẽ interpoſitã circa diffinitiuã, diſtinguo ſic. Aut appellat actor,aut reus, ante lit.conte.aut poſt.Itẽ aut proſequit appellator & non appellatus,aut appellatus & nõ appellator,aut vterq;,aut neuter. Si actor appellat ante lit.conte.& nõ proſequatur, proſequẽte appellato appellator cõdẽnatur ad expẽſas. vt j. eod. tit.c. reprehenſibilis.§.1. Si verò actor qui appellauit,proſequatur, reo non proſequẽter proceditur in reũ,tanquã in contumacẽ,vt j.eo.ti.c.ſæpe contingit.ſm formam illius decret. vt ſ.vt lite non conte.c.qm frequenter.Si vterque proſequatur, lis ſuo marte procedat. Si neuter,primus iudex libere ſua iuriſdictione vtai.vt in decre.reprehenſibilis in prin.Sed ſi poſt.li.cõte.actor appellet,& non proſequatur. proſequẽte appellato, actor iterũ eſt citandus, vt C.quõ & qñ iudex. auth.qui ſemel. ſi non venerit,proceditur in principali, ſi liquere poterit. vt C.de iudi.l.properandum.§.ſin aũt ex geſtis.vel ſaltẽ fiet abſolutio ab obſeruatione iudicij cum condemnatione expenſarum. vt in ca. l.§.& ſi quidẽ.Sed ſi proſequatur actor non proſequente reo appellato, proceditur in principali, ſi liquere poteſt.vt 3.quæſtio.9.c.decernimus.& in preal.l. properandum.§.ſin aũt affuerit reus. ſi nõ poſſit liquere,fiet miſſio in poſſeſſionem irrecuperabilẽ. vt C.quõ & qñ iudex.l.conſentaneum.Sed ſi vterq; proſequatur, vel neuter, repete quod dictum eſt in membris eiſdem. Et eadem locum habent appellante reo quę dixi cũ appellat actor. ¶Recuſat iudex mul

19 tis ex cauſis.† Sed de multis aliquas pſequamur. vt ſi iudex ſuffraganeus multorũ litigatorũ. alteri.n.meritò eſt tſic ſuſpect⁹. vt ſ.vt lite nõ cõteſt.c.accedẽs il.primo. Itẽ ſi ſit dñs litigatoris.vt ſ. de offi.deleg.c.inſinuante.& c.cauſam quæ. Item ſi iudex eſt de terra litigatoris; vt ſ.vt lite non conte.c. accedens il.2.Item ſi à iudice appellatum ſit,pendente appellatione etiam in alijs cauſis eſt ſuſpectus.vt j.eo.tit.c.ad hæc. & c.propoſuit. Item ſi iudex habet familiaritatem cum litigatore: vt.3.q.5.c. accuſatores:vt ſ.de offi.dele.c.inſinuan

20 te.† Qui aũt ſunt familiares,legitur.ff. de fur.l.ſi libertus.ff.de pœ.l.reſpiciendum.§.furta domeſtica.C.de quæſti.l. placuit pridẽ.ff.ad Sylla. ſc. con.l.1.§. ſin autem. ff. de ædil. edict.l.ædiles.§. familiæ.& C.de his qui ad ec.con.l.vl. §.& hoc quidem.ff.de verbo.ſig.l.pronunciatio.§.familiæ. Item ſi eſt affinis. vt 3.q.9.c.abſens.& ff.d iniu.l.lex Cornelia. Itẽ ſi litigator ſit comes iudicis. vt ff.de offi.præſi.l.ſenatus cenſuit. Itẽ ſi iudex aliqua conſanguinitate cõiungatur litigatori. vt j.e.tit.c.poſtremò. Item ſi eſt concanonicus. vt ſupra de offi.

offi.deleg.cum.R.canonicus Ianuenſis.
Item ſi iudex habet coſimilem cauſam.
vt ſ.de iud.c.cauſam.& arg.ff.de execu.
tu.l.propter litem. Item propter domi
nũ omnes de eius familia recuſanť.C.
21 ſi quacunq; præditus po.l.vnica † Iſtę
& conſimiles cauſæ repellunt iudicẽ a
iudicio,ſed non teſtem a teſtimonio.li-
cèt enim quælibet cõſanguinitas repel
lat iudicem, non tñ teſtẽ.vt j.eo.titu.c.
poſtremò.4.q.3.c.ſi teſtes. Item in cri-
minali.in ver.itẽ lege Iulia. Hoc ideo.
quia facilius habẽtur iudices, q̃ teſtes.
& ꝓpter hoc repellitur quis a iudicio
ex defectu teſtium. vt ſ.de teſtib.c.dile
22 cto.¶† poteſt aũt recuſari iudex verbo
vel libello. Et erit forma recuſationis
hæc. quia periculoſa res eſt,& triſtiſſi-
mos ſolet habere euẽtus, corã ſuſpecto
iudice litigare,recuſo te. Vel ſic,qa ſu-
ſpecti vel inimici iudices eſſe non de-
bent, & quodammodo naturale eſt ſu-
ſpectorum iudicũ inſidias declinare,&
inimicorũ velle refugere,ideo te recu-
23 ſo.¶† Allegabitur cauſa ſuſpicionis co
ram iudice.quæ ſi ſufficiens viſa fuerit,
probabitur coram arbit. vt j.eo.titu.c.
ſecundò requiris.& cap.cum ſpeciali.ſ.
de offi.delega.c.ſuſpicionis. Nec ob.3.
queſt.5.c.quia ſuſpecti.ibi enim nec ad
miſſa fuit recuſatio, & ideo nec proba-
tio exacta. Secundum vtrunq; ius ſcili-
cet canonicum & ciuile poteſt recuſari
delegatus,vt j.eod.tit.c.poſtremo. ſu-
pra de offi. deleg.c.ſuſpicionis. & cap.
inſinuatione, & idem ſecundum leges.
vt C.de iud.l.cũ ſpecialis.& l.apertiſſi-
mi. Ordinarius aũt recuſatur ſm cano-
nes.vt 3.q.5.c.ſuſpecti.ſ.de fo.comp. ſi
quis clericus.& c.licet. 2.q.6.c.placuit.
11.q.1.c.peruenit. Et idem ſm leges,&
ſm d.Mar.per l.nemo.C.de iuriſd.om.
iudi. ſumpto argu. a contrario ſenſu,
ibi.n.ſic dicitur, nemo poſt li.conteſ.or
dinariæ iuriſdictionis declinet examẽ.
ergo.ante lit.cõte.declinet. Et ad idem
inducebat auth.& cõſequẽter.C.de ſen
ten.& interlo.om.iud. Sed dñs Io.B.cõ
tra, non enim ordinarius recuſatur ſe-
cundum leges. ſed ſi ſuſpectus fuerit,
adijcẽdus eſt ei epiſcopus loci.vt C.de
iud.auth. ſi vero contingit. & reſpõdet
ad legem illam nemo,ſic dicit ipſe. do-
mine Mar.ſi vis ſumere argũ a contra-
rio ſenſu legis ill.nemo. ſume a contra-
rio ſenſu legis totius ſic,nemo poſt litẽ
conte.ordinariæ iuriſdictione declinet
examen,ergo ante lit.conteſt.non ordi
nariæ iuriſdictionis non declinet exa-
men. & ſic delegatus non ordinarius re
cuſatur ſecundum leges. Auth.verò. &
conſequẽter. intelligebat in delegato.
Sed quod dixi, delegatum poſſe recuſa
ri,verum eſt non petitũ, petitus.n.recu
ſari nõ põt ab eo qui petijt. vt 3.q.3.c.
induciæ offerať.C.vt lit.cõte.auth.offe
ratur. ſupra de offic.deleg.c. cum olim
magiſter.niſi noua ex cauſa.vt ſ.d offi.
deleg.c.inſinuante. & arg.ff.de arbi.l.li
24 cèt. † Sed quæritur de tpe recuſandi.
Et dicit Ioã.teutonicus, ꝙ generaliter
recuſatio fieri habet.j.20. dies vt dicit
auth.offeratur. & alia auth.& cõſequẽ
ter; & qñ iſti dies cedunt, & poſt lap-
ſum eorum non eſt locus recuſationi,
ideo prouidit lex,ꝙ ſi copia iudicis re-
cuſandi haberi nõ poteſt,recuſatio co-
ram præſide proponatur vt C.de iudic.
l.apertiſſimi.T.dicit ꝙ recuſatio fieri
põt qñcunq;,dummodo ante lit.cõteſt.
cũ ſit dilatoria exceptio,vt ſ.titu.pro-
xi.c.inter monaſterium. niſi terminus
præfixus eſſet a iudice ad omnes dilato
rias proponẽdas. vt ſ.de excep.c.paſto
ralis. Sed de hoc plenus diciť no.ſ.de
25 dilati.§.ſunt & aliæ.¶Effectus † autem
recuſationis eſt,vt ſi probata fuerit ſu-
ſpicio,iudex ordinarius recuſatus com
mittat negotium principale. vt ſ.de fo
ro comp.c.ſi quis clericus.j.eo.tit.c.ad
hæc & c.cũ a te.11.q.1.c.puenit.2.q.6.
c.placuit.C.de iudi.l. cũ ſpãli.& l.aper
tiſſimi.hoc.n.competit iure ordinariæ
poteſtatis. Si ſit delegatus, dixit.T.ꝙ
cũ per recuſationẽ probata ſuſpicione
deſinat eſſe iudex & iuriſdictionẽ non
habere,ſuperſedebit cauſæ cognitioni,
& committere non põt iuriſdictionem.

quam non habet; quod.n.quis non habet,generaliter alteri dare non pōt.ut. 1.q.1.c.gratia, &.1.q.7.c. Daibertū. & nemo inuitus cogiť ad arbitriū ire, ut. ff.de arbit.l.3.§.1.quamuis iudiciū red datur in inuitum,ut.ff.de uerb. obl.l.in ter ſtipulātem.decr.autem illam. infra ſecūdò requiris.intellexit in delegato. Illam autem,cùm ſpeciali, & alias quæ dicunt recuſatum poſſe committere negotiū principale, dixit in ordinario locum habere; puto tamen ꝙ tam ordinarius quàm delegatus probata cauſa ſuſpitionis poſſit committere negotium de recuſatoris aſſenſu,uel ad ſuperiorē trāsferre ut.j.eo.ti.c.cùm ſpeciali.Nec ob.decre. illa,ſecūdò requiris.in eo qđ dicit ſuperſedere tenetur. Nam uerum eſt, ꝙ ſuperſedebit iudex poſt probatā ſuſpicionem, ſ.ut non cognoſcat, non autem vt non committat cauſam. Nā & in delegato loquuntur leges, quæ dicūt expreſsè iudicem recuſatū committere poſſe.C.de iud.l.apertiſſimi &.l. cū ſpeciali, quas leges Tācr.correctas eſſe dicebat,cùm aliter ad eas rńdere nō poſſet. Ad decre.autem illam ad hæc,cum à te, ꝙ dicit aut ſi alterutra partiū te ſuſpectum habuerit,te inſiſtente iudicem eligant, qui propoſitā inter eos dirimere ualeat quæſtionem. reſpōdebāt quæſtionem.ſ.ſuſpitionis;ego aūt dico principalem. Nec ob.huic noſtræ opinioni. ſupra de foro cōp.c.licet, ubi dicitur ꝑbata cauſa recuſatiōis ad te uel ad nos pro iuſtitia recurratur, ſicut ſuperiꝰ eſt expreſſum. Nā intelligo.ſ. per appellationem, ſi recuſatus in cauſa procedat.

26 ¶ † Dubitari autem cōſueuit, an iudex ſuſpectꝰ & recuſabilis poſſit præuenire recuſationē & cauſam alteri delegare. Et uidetur quòd non. Nam ineſficax eſt iuriſdictio penes eum. pōt enim per exceptionē elidi,& nihil intereſt utrū aliquid ſit ipſo iure ineſficax,an per exceptionē.ut.ff.de reg.iur.l.nihil intereſt. ff.quibus ex cauſis in poſ.ea.l. Fulciniꝰ. §.ſi in diē.ff.de dolo.l.eleganter.§.ſeruus pactionis. Si igitur ineſficax ē iuriſdictio in delegāte, ineſficax eſt & in delegato, qui prò nō ſuo imperio agit, ſed partibus fungitur delegātis.ff. de iuriſ. om.iud.l.ſi prætor.ff.de offi.eiꝰ cui mā. eſt iuriſ.l.1.§.qui mādata. Item pars iuriſditionis eſt delegare.ut.ff. de iuriſd. om.iud.l.3.in fi. cū ergo alias partes iuriſdictionis aggredi non pōt delegatus obſtāte ſibi exceptione recuſationis opponēda in perſonā ipſius,& iſtud aggredi non pōt. In delegationibus enim cōſideratur, an delegatus cognoſcere poſſit, ut ita demū ualeat delegatio facta ab ipſo.ut.C.q pro ſua iuriſd.l.1. Et iō ſi proconſul antequam ingrediatur ꝓuinciam ſibi decretam, cauſam delegct, qa cognoſcere nō poſſet, nec delegatus ab ipſo pōt, ſed demū ingrediente legato efficax efficitur delegati iuriſdictio. ut.ff.de offi.proc.l.obſeruare.§.ulti. Itē iudex non debuit præuenire diligentiā recuſare uolētis.arg.infra eo.tit.c.ſępe cōtingit.& c.oblatę.il.1.de cōfir.uti.uel inuti.c.bonę.

27 ¶ † Sed cōtra cauſæ ſuſpitionales perſonas iudiciū afficiunt, nō iuriſdictionē; & ideo contra ſucceſſorē, id eſt contra delegatū non competit exceptio.ff.de diuer.& tempo.præſcrip.l. an uitiū. Nam perſonales exceptiones pſonas nō egrediuntur.ut.ff.de except. l.exceptiones.unde mutatione perſonarum uitiū aboletur.ut.2.q.1.c.primis.1. q.1.c.cito.ſ. de filijs presby.c.ex tranſmiſſa.ff.uti. poſſi.l.ſi duo.§. nō uideor. Et ſm hoc intelligūtur decreta. illæ de pſcrip.c.de quarta.infra de iurep.c. cura. ¶ Solutio, puto iudicem ſuſpectū ante recuſationem cōmittere poſſe, & cōmiſſio ualet quod in ordinario indubitatū eſt,ut.ff.de iuriſ.om.iud.l.prætor, idem puto in delegato. ¶ Et not.ꝙ ſm uetera iura arbitri eligendi ſunt à partibus, qui cognoſcant de principali.ut. ſ.de fo.comp.c.ſi quis clericus.j.eo.ti. c.ad hæc,& c.cū à te. Et hoc fiebat inſiſtēte iudice recuſato. ut in illo c.& hæc cogente j.triduum.ut.C. de iudi.l.ult.

28 † Hodie eligiť arbiter, qui cognoſcat de cauſa ſuſpicionis vt j.eod.titul.c.cū ſpeciali,

ſpeciali,in prin.Sed principale negotiũ
nõ cõmittetur,niſi de recuſatoris aſſen
ſu.ꝙ ſi non conſentiat recuſator,ad ſu-
periorem tranſmittet negotium recuſa
tus. vt ĩ.eod.c.cum ſpeciali in fi.1.R.
29 ¶Et notabis,† ꝙ licet iudex recuſatus
iuriſdictionem retineat, & cogere poſ
ſit arbitros eligere, vt dictum eſt,& ter
tium ſi duo diſcordant. vt ſ.de offi.de
leg.c.ſuſpicionis. & cauſam cõmittere,
vel ad ſuperiorem transferre. ſecus tñ
eſt in iudice, à quo fuerit appellatum.
Nã appellans eximitur à iuriſdictione
eius à quo appellat,ſi iudex fuerit dele
gatur.vt ĩ.eod.titul.c.directè. Si autẽ
fuerit ordinarius, eximitur appellans
quo ad cauſam in qua appellat;in alijs
non eximitur. ſed pendente cauſa pote
rit ordinariũ recuſare.vt ĩ.cod.titul.c.
propoſuit.& e.ad hoc.eo,ſuper quo ap
pellatum eſt,prætermiſſio. vt ĩ.eod.ti-
tul.c.teneamur. Hoc tñ fallit in delin-
quẽte notoriè vt ĩ.eod. titul.c.cũm ſit,
30 in fi.& e.cõſuluit. ¶Relatio † fit tribus
de cauſis.Aut ei iudex refert de iure cõ
ſulens, quia in iure dubitat. Aut quia
pronunciare euitat, & ideò refert vt ſe
exoneret.Aut conſulit ſuper facto. Pri
mus modus approbatur,ſecũdus & ter-
tius reprobantur. vt probantur hæc.ff.
de iudi.l.eũ quẽ.§.iudicibus. &.§.de fa
cto. & in Auth.de iudi.§.vl.in Auth.vt
iudices nõ expectẽt ſacras iuſſiones.§.
iubemus. Eſt & quartus referendi mo-
dus.ſ.cũm ſuperior ita cõmittit,vt dele
gatus ſi de partiũ voluntate fuerit, pro
nũciet, vel cãm ad ſuperiorẽ tranſmit-
tat;vt ſ.de reſcrip c.ex parte. Sed cũm
relatio facienda eſt,plena omnia noti-
ficãda ſunt ſuperiori, & partib' cõſulta
tionis edi debet exẽplũ;& ſi altera par-
tium viderit relationem minus plenã
vel cõtrariam veritati,põt illicò à con-
ſultatione appellare, & nihilominus à
ſententia. vt.C.de relat.l.1.& ff.qñ ap.
ſit.l.1. R.1.& 2.q.6.c.induciæ.§.biduũ,
in fi. Adeò aũt plenè in relatione om-
nes omnino cauſæ ſunt comprehendæ,
vt prope modũ actorum recenſione nõ
ſit opus.acta tamen neceſſariò ſunt aſſo
cianda. vt C.de rela.l.vlti.¶Et nota ꝙ
refertur cauſa, refertur & electio ſeu
poſtulatio, vt ſ.de offic. lega. c. licet
Tranen.& ſ.de poſtu.c.bonæ memo. il
2. Et ſicut electione ſeu poſtulatione
relata ad ſuperiorem, nõ licet in ea ali
quid innouari, vt iuribus prælleg. ſic
& in negotio per cõſultationem tranſa
cto.vt C.de appel.l.ex illo.2.q.1.c.no-
men.3.q.6.c.multum. & C.de rela.l.1.
Sed in his omnibus expectari debet ſu-
perioris reſponſum.vt 6.q.3.c.deniq;.

SVMMARIVM.

1 *Peregrinantes qui dicantur,& quod ſubſidium eis indulgeatur à iure,& nu.2.*

¶DE CLERICIS PEREGRINANTIBUS. Rubrica.

QVia ſicut appellãtes,ita & pere
grinãtes iura tuẽtur. Ideo poſt
tractatũ đ appellationib' ſubij
ciũtur tractatus de peregrinantib'.¶Vi
deamus igitur qui hic peregrinãtes di-
cantur,& qđ ꝓſidium eis indulgeatur à
1 iure.¶Peregrinantes † intelligũtur hic
romipetæ, apoſtolorũ limina & aliorũ
ſanctorũ oratoria viſitantes,vt 24.q.3.
c.ſi quis romipetas,& e.paternarũ & c.
illi q.&.ſ.đ treuga & pace.c.innouam'.
Itẽ illi qui accedunt ad ꝑſentiã domini
papæ.vt ĩ.eo.tit.c.1.vno.2.q.6.c.argu-
ta.Non aũt intelligas de quolibet pere
grinante;nã largo mõ quicunq; à loco
domicilij proficiſcitur, peregrinari vr
2 vt C.de incol.l.ciues.lib.10. †Peregri-
nantes igitur, de quibus ſuperius dictũ
eſt,eccleſia romana ſub protectione re
cipit, & ſpetialiter ad curiã venientes,
hi.n.facto appellare,vel verius prouo-
care vñr.vt ſ.tit.proxi.c.cũ ſit romana.
& c.dilecti.Et per hunc modũ prouocã
di receditur ab ordinario,& vocaĩ ad-
uerſarius ꝓuocãtis ad ſuperiorẽ. Rece
diĩ ẽt & à delegato, dũmõ ante notitiã
literarum. vt ſ.tit.proxi.c.meminimus
& c.

& c.ſuggeſtũ. & ca. ad hæc ſicut aſſeris. Quidam tamen dixerunt, ꝙ hodie prouocatio facti locum nõ habet ꝑ decre. ſ.ti.proxi.c.vt debitus honor. quæ ſic dicit. cum autem ex rationabili cã putauerit appellandum, coram eodem iudice cauſa probabili appellationis expoſita, tali videlicet q̃ ſi foret probata, deberet legitima reputari. Vnde decre. illas cũ ſit romana, & c. dilecti. abrogatas eſſe dixerunt. Sed errauerũt, nam illa, vt debitus honor. loquitur in appellatione. Aliæ verò loquuntur in prouocatione. Habent aũt hoc ꝓſidiũ a iure venientes ad curiam romanã, vt ſi qd eis arreptũ eſt vel ſublatũ poſt iter arreptũ, eis reſtituat̃, vt ĩ.c.e.vno. etiam ſi per iudicẽ ſit ſubtractum, & agetur condictione ex hac decre. Idẽ præſidiũ habent appellantes. vt ſ.ti.proxi.c.cùm teneamur 2. q.6.c. arguta. & c. quoties. Sed & alijs iuſta ex cauſa abſentibus ſeu peregrinãtibus iuris præſidiũ indulgetur, nã ſi eorũ turbata fuerit poſſeſſio ꝑ vim, & expulſis his qui eorũ nomine detinebant, datur eis condictio ex lege, ad recuperandam poſſeſſionem abſentium nomine, ſiue fuerint ſerui ſiue fuerint extranei, etiam ſi mandatum non habeant. quod eſt ſpeciale contra regulam gñalem. vt C. ſi per vim vel alio modo turbata. ſue. abſentis poſſeſſ. l. 1.

S V M M A R I V M.

1 *Confirmatio quid ſit, & quot modis fiat.*
2 *Confirmari quæ poſſunt.*
3 *Confirmationis effectus quis ſit.*
4 *Sententia excommunicationis ſi lata eſt ab ordinario uel delegato, & à ſummo pontifice cõfirmata, an ille qui tulit, poſſit ab ea abſoluere.*

¶DE CONFIRMATIONE vtili vel inutili. Rub.

TRactatum eſt ſupra de his q̃ appellationis beneficio ſuſpenduntur. Hic aũt tractatur de his quæ cõfirmationis ꝓſidio muniunt̃. ¶Videamus igitur quid ſit confirmatio. Qualiter fiat. A quo. De qua re faciẽda ſit. Et
1 qs cõfirmatiõis effectus. ¶Cõfirmatio † eſt prioris iuris habiti corroboratio. Hæc deſcriptio colligitur ſ. de fide inſtrum. c. inter dilectos. ¶Fit autem confirmatio plurib' modis temporis ex curſu, vt ſi à ſñia non fuerit ĩ. decẽdiũ appellatũ, nã lapſu tẽporis rata manet, & ei ſtandũ eſt. vt no. ſ. de ſent. & re iudi. §. auctoritas. Sic & ſñia arbitri dr̃ emologari, id eſt ſilẽtio decẽdij cõfirmari. vt ſ. de arbitr. c. per tuas. C. de arbi. l. cũ anteà. & no. ſ. de arbitr. §. effectus. licet in caſu per appellationem dicatur ſñia cõfirmari. vt ff. rẽ ra. ha. l. vlti. Cõfirmatur aliquid iur̃o. vt ſi minor rẽ alienet, & iuret non cõtrauenire, vt C. ſi aduer. vendi. l. ſacramẽta puberum. Item cum mulieres conſentiunt alienationi rerũ dotalium & propter nuptias donatarũ, & ne contraueniãt, firmãt proprio iur̃o. vt ſ. de iureiur. c. cum contingat. Itẽ cũ debitor promittit vſuras, & promiſſum ſuum firmat iuramẽto. Nã tunc etiã excipere non poteſt. vt ſ. de iureiur. c. debitores. Itẽ cũ quis tranſigit, & tranſactionem ſuam iur̃o confirmet. Nã tunc punitur ſi contrauenerit. vt C. de tranſact. l. ſi quis maior. Itẽ iureiurando firmatur ſtatutum de certo numero canonicorum. ſ. de reſcriptis. c. conſtitutus. Confirmatur etiam per literas ſuperioris & maximè dñi Papæ. qui plerunque confirmat ſñias. vt ſ. de ſen. & re iudi. c. ea quæ. & c. cauſam quæ in fi. ĩ. de teſta. c. Raynutius in fi. & c. Raynaldus, in fi. Statuta ſ. de conſti. c. cum acceſſiſſent. Beneficia. vt ĩ. co. ti. c. ad noſtrã & cap. porrecta. Cõtractus. vt ſ. de pact. c. quoties. Arbitria. vt ĩ. eo. tit. c. examinata. Compoſitiones. vt ĩ. eo. tit. c. venerabilis. Itẽ electiones. vt ſ. de ele. c. poſtquã. Poſtulationes verò non confirmant̃, ſed dijudicãtur. vt ſ. de poſtul. c. bonæ. il ſecondo in 2. col. & ſi inuenta fuerit canonica, admittatur. vt ſ. de elec. c. ſcriptũ. vel non admittitur, ſi minus canonica ſit inuenta, vt ſ. de poſtu. præla. c. bonæ. il primo, vel etiam irritatur. vt ĩ. eo. tit.

& ſi

2 & ſi vnanimiter. ¶ Poſſunt confirmari † quæ pacificè poſſidentur vt ǰ.eod.tit.c. 1. Res litigioſæ confirmari non poſſunt vt ǰ.eo.ti.c.1.& not.ſ.vt lite pen. §.lite
3 igitur pendente. ¶ Effectus † confirmationis eſt, vires pleniſſimas dare ei rei, cui fortè aliquid iniuriæ vel imperitia minus incertum eſt, vt ſupra de tranſac. c.1. Perſonale facit reale, vt ſ. de tranſact.c.veniens.& hoc intellige de confirmatione domini papæ. Auctoritas.n. principis non ſolenne facit ſolenne. vt C.de teſta.l.omnium. Nam facit ex nudo pacto dari actionem.vt ff. de pactis. l.legitima. principis.n. auctoritas mutat ſubſtātialia.vt C.communia de leg. l.2.C.de rei vxo.actio.l.vna.Item operatur cōfirmatio domini papæ, ut ſi noua quæſtio oriat̃ ſuper re illa, ſup qua confirmatio eſt obtenta, ordinari⁹ uel alius cauſam audire non poteſt ſine ſpeciali mandato domini papæ; ſi res illa tpe cōfirmationis pacifice poſſidebat̃. ut ǰ.eo.ti.c.1. Sed quo ad titulum poſſidendi confirmatio nihil addit; id enim confirmatur, quod à principio firmum eſt.vt ſ. de fide inſtrumen. c. inter dilectos. ¶ Vnde in cōfirmationibus rerum poni cōſueuerunt tales terminationes, ſicut iniuſtè & pacificè poſſides. In ſententijs autem cōfirmādis ponitur. ſicut ꝓuidè lata eſt, vt ǰ.e.tit. c. examinata. Papa.n.nō intēdit vni dare, vt ali⁹ ſcrupuloſo corde moueatur.vt 16.q.7.ca.1. nec intendit vni conferre, & alteri nocere vt 14.q.5.ca.denique. nec vult alicui ſubtrahi per priuilegia ſua.vt 9.q.3.ca. nūc verò.25.q.2.c. de priuilegijs. Sed hoc uidet̃ abſurdū qbuſdā, ut tātā immunitatē rerū quis ſortiatur per hmōi ſimplices confirmationes, quæ leniter in curia impetrantur. Nam & ſi ſup rebus ſingulis quis impetret confirmationes, eneruata erit iuriſdictio ordinarij ſuper illis, & propterea ſic intellexerūt decre.illas.ǰ.eod.titu.c.1.& 2. quòd iudex non poſſit cognoſcere de confirmatione, an ſit iuſta uel iniuſta, ſed de re cōfirmata ſic. Alij dixerunt has decr.lo cum habere, cùm Papa cū cauſæ cognitione cōfirmat. ut ſ.de of.deleg.c.quoniam abbas.ſ.de teſti.c.veniēs.ǰ.co.tit. c.uenerabilis.ǰ.de teſta.c.Raynutius.& c.Raynaldus in fi. Alij.uerò intelligunt has decre. ad literam ſicut ſonare uidētur, per confirmationes ſimplices hæc immunitas rebus confirmatis accedat. ut ſi ſuper eis noua quæſtio oriatur, nullus eā audiat ſine mandato domini Papæ, & idē ſi quæſio oriatur ſuper confirmatione. Hæc poſterior ſnīa cum textu decretalis magis concordat. Verum tamen ſi confirmationi domini Papę obijciatur falſi ſuggeſtio, poterit de ea cognoſci & iudicari.ut ǰ. eo.titu.c.de cōfirmationibus. & ſic confirmatione non obſtāte poterit cognoſci de re cōfirmata, cùm certū ſit confirmationem ꝑ falſi ſuggeſtionem illicitam fuiſſe. ¶ Vnde
4 † quæritur, ſi ſentētia excommunicationis lata fuerit ab ordinario uel delegato, & à ſummo pōtifice confirmata, an ille qui tulit poſſit ab ea ſoluere? Et uidetur qđ nō. nā papa cōfirmādo ſententiam ſuam facit. Omnia enim ſua facit, quibus ſuam impartitur auctoritatē ut C.de uete.iu.enu.l.1.§. & iō.contrariū tñ eſt uerius.ut ǰ.de inſt. c.ex frequentibus. Hæc autem de literis confirmationis. Sed de literis innouationis ſciendum eſt, ꝙ per eas nihil iuris acquiritur.ut ǰ.de priui.c. ex parte. & ǰ.cod. tit.c.cùm dilectus. Per literas autem ꝓtectionis non eximitur quis a iuriſdictione ordinarij.ut ǰ.de priui. c. ex parte.il ſecondo & c.recepimus. Sed ſi aliquis ſe ſubijciat protectioni dñi papæ, & ex ſimplicitate appellare omittat, eximitur. ut ſ.tit. ꝓxi. c. vno.ſ. de app. c.ad audientiam. Quid ergo proſunt literæ protectionis? Rñdeo, maior honor ei debetur, quē papa ſua protectione honorat.ut ſ.de ma.& obe. c.ꝑ tuas. Vel ſolet plus timeri, quod ſingulariter pollicetur, q̄ qđ gñali ſponſione concludit.23.di.c.q̄q̄.11.di.c.qnis neſciat,

¶Explicit liber ſecundus.

Incipit liber tertius.

Summa-

SVMMARIVM.

1 *Clericorum uita qualis eſſe debeat.*
2 *Clericorum honeſtas in quibus conſiſtat.*
3 *Clerici in inceſſu, & ſocietatibus qualiter debeant ſe habere.*

¶DE VITA ET HONESTATE clericorum. Rubrica.

FInito tractatu iudiciorum à qbus
clerici abſtinere debẽt in quantũ
poſſunt, cum ſeruos Dei nõ opor-
teat litigare.vt 2. q. 7.c. ſicut ſacerdo-
tes.ideo ſubijcit hæc rub. de vita & ho.
cle.¶Vidẽdũ eſt igitur,qualis debeat eſ
ſe vita cleri. & in quibus conſiſtat hone
1 ſtas corũ. †Et qdẽ in eccleſijs collegia-
tis clerici debent viuere in communi,in
vna domo veſcant,atque ſub vno tecto
dormiãt & requieſcant.vt j. eod.c.qm̃.
32.di.c.ꝑter hæc de con.di.5. c.in omni
bus 12.q.2.c.neceſſaria. Quidam tamẽ
intellexerunt iura illa in eccleſijs regu-
laribus locum habere, aliud in ſeculari
bus.vt 12.q.2.c.quia tua ſanctitas. 32.
di.ſi qui verò.Sed puto iura priora cõti
nere ius commune in eccleſijs collegia
tis.quãuis eis in multis eccleſijs ſit per
cõtrariã cõſuetudinẽ derogatũ. Poſte-
riora verò loquunt̃ in clericis non valẽ
tibus cõtinere, q ſortiri pñt vxores an
te ſacros ordines ſecundum licentiam
ab apoſtolo datam.vt 28. diſtin. de his
in fi. Et ſtipendia extra eccleſiam in do
mibus ſuis recipere vt pauperes, non vt
clerici; nec ratione canonici tituli, ſed
paupertatis contemplatione.& ſic intel
ligi pt 1.q.2.c.ſacerdos. Cõiugati enim
canonicum titulum obtinere nõ pñt.vt
j.de cle.cõiuga.c.ſanè.& c.diuerſis fal-
2 lacijs. ¶ Honeſtas † clericorum conſi-
ſtit in multis.In tonſura capitis, vt j.e.
c.ſi quis ex clericis c.clericus. & c.cleri
cis.Ita vt admodũ ſpherę caput habeãt
abraſum.vt 23.di.c.ꝓhibere. & ſic attõ
ſis capitibus,& patentibus auribus ince
dant.vt 22.diſt.c.nõ liceat. Quod verũ,
niſi timor vel neceſſitas exigat habitũ
trãsformari,vt j.e.c.clerici officia.Vn- 2
de quidam repræhenſus de habitus di-
miſſione,ſic ſe excuſauit. Vnde verſus.
Tutius vt peterẽ laici ſub imagine Ro-
mam, Fas fuit vt ſinerem luxuriare co-
mam. Item in ornatu veſtimentorũ &
aliorũ.vt j.eo.c.clerici. & c. officia.20.
q.4.per totũ.ita vt nec fulgidis nec ſor-
didis veſtibus ſe ornẽt. vt.n.ait Hiero.
nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ deli
ciæ laudes pariunt,vt 41.diſt.§.1. Item
vt moribus & verbis pudorem indeſinẽ
ter exhibeãt.vnde genæ ſponſæ.1.præ-
dicatores turturi comparantur. vt 43.
di.§.1.quamuis laicis verecundia indi-
catur.iuxta illud,verecundos & veren-
tes facite filios iſrael.vt 32.q.4.c.in co.
3 † Item in inceſſu debent clerici eſſe or-
nati, vt grauitate itineris mentis matu
ritatem oſtendant. Incompoſitio enim
corporis,vt ait Grego. qualitatem indi
cat mentis.41.diſt.c.ſicut.Item in ſocie
tatibus,vt non habitent cum malis ho-
minibus; quia ſępe conſortia malorum
bonos etiã mores corrumpunt.vt 28.q.
1.c.ſæpe. vnaque aſpecta liuorem ducit
ab vna. Item in modeſtia & ſobrietate,
vt j.eo.ti.c.à crapula.& 35.diſt.per to-
tum.Item in mundicia vitæ, vt j.eo.ca.
vt clericorum.& dicemus.j.titu.proxi.
Item vt ſint aſſidui in lectione & oratio
ne.hæc enim eſſe debent opera clerico-
rum.vt 36.diſt.c.vlti.Hæc & alia à cleri
cis exiguntur,quorum vita,& conuerſa
tio debet eſſe ſecreta, & à laicorũ acti-
bus remota. vt.2.q.8.c.laicus, vt corũ,
qui in laicali ordine conſiſtunt,obſeruã
tiam,ſicut loco,ita religione præcellãt.
vt 4.diſt.c.denique in princ.

SVMMARIVM.

1 *Mulieres quæ permittãtur cum clericis cohabitare, & quæ prohibeantur.*
2 *Pœna clericorum fornicatorum. & nu.6.*
3 *Aequitas rigori præfertur.*
4 *Pœna mulierum cum clericis fornicantiũ.*
5 *Diſpenſatio quæ adhibeatur circa clericos fornicarios.*

Occultus

6 *Occultus fornicatur ſuſpenſus eſt quod ad ſe, ita & occultus ſimoniacus.*
7 *Notorium quotuplex ſit.*

¶DE COHABITATIONE clericorum & mulierum. Rubrica.

QVia frequenter vitã & honeſtatem clericorum ſuſpectarũ exhoneſtãt mulierum conſortia. Ideò poſt tractatũ de vita & honeſtate clericorũ ſubijcitur hic rubr. de cohabitatione clericorum & mulierũ. ¶Videamus igitur quæ mulieres prohibent̃ habitare cũ clericis, & quæ permittunt̃. Itẽ quæ ſit pęna clerici fornicantis, & quæ mulieris ſe clerico commiſcentis. Item q̃ circa clericos fornicarios diſpenſatio
1 valeat adhiberi. ¶Illę † autem mulieres clericis cohabitare permittuntur, in q-bus naturale fędus nihil permittit ſęui criminis ſuſpicari, aliæ prohibentur. vt j̃. e. c. à nobis. Quę aũt ſint perſonæ, quę permittuntur, legitur 32. diſt. c. interdixit. 81. diſt. c. cum omnib⁹ & c. volumus. C. de epiſ. & cle. l. eum qui. in Authen. de ſanctis epiſcopis. §. p̃sbyteri. col. 9. in Auth. quomodo opor. epiſcopos. §. quanta. Sed contra. j̃. eod. titu. c. 1. Ad quod dico, ꝙ prima decre. huius tit. nõ tenet, derogatur enim per poſteriorem. j̃. eo. c. à nobis. Vel prima decreta loquitur in mulieribus, quæ etſi ſuſpicionem effugiant, habent tamen ſecum pediſſequas & ancillas, in quibus & de quibus ſiniſtra frequẽter oritur ſuſpicio. Et de talibus dicit Aug. Quæ cũ ſorore mea ſunt, meæ ſorores non ſunt. vt 81. diſt. c. legitur. Iura autem ſuperiora loquunt̃ de perſonis coniunctis, quæ ſuſpicionẽ effugiũt, nec ſecum habent mulieres ſuſpectas. Epiſcopi verò & monachi oĩno nullas ſecum mulieres habere debent vt in Auth. de ſanctiſ. epi. §. epiſcopum verò, & 81. di. c. oportet & ca. clerici. & 18. q. 2. c. diffinimus & in Auth. de mo-
2 nachis. §. cogitandũ. ¶Pęna † clericorũ fornicatorũ eſt, vt admoniti nõ ſe corrigentes à beneficijs ſuſpendant̃. Et ſi ſuſpenſi fornicarias præſumpſerint detinere, perpetuò ſunt remouendi, vt j̃. eo. c. ſicut & c. ſi autem. neque enim ſuſpenſi ſunt ipſo iure, niſi eorũ fornicatio eſſet notoria vt 32. diſtin. c. nullus & ca. p̃ter hæc. & ſic poteſt intelligi. j̃. eo. c. ſuper eo. Tunc enim ſuſpenſi eſſent ab offitio, & per cõſequentiam à beneficio. vt 81. diſt. c. ſi quis ammodo. & c. ſi quis ſacerdotum. Sed nonne fornicatio mortale peccatum eſt? Sic igitur pęna eius eſt depoſitio, vt 35. diſt. c. vl. 81. diſt. c. p̃sbyter. c. ſi quis ep̃us & c. ſi qui ſunt presbyteri. ¶Ad hoc dicunt quidam, ꝙ canon ille rigorem contineat, alius autem circa idem contineat æquitatem. vt 34. di
3 ſtinct. c frater. † æquitas præferenda eſt rigori. vt 45. di. c. licèt. 50. di. c. põderet in fi. 81. di. c. presbyter. C. de iudi. l. placuit. ff. de reg. iu. l. in omnib⁹. Melius eſt enim reddere de miſericordia rationẽ, q̃ de crudelitate. vt 86. diſt. c. non ſatis eſt 26. q. vlti. c. alligant. & 35. q. 9. c. veniam 9. diſt. c. ſana. 50. diſtin. c. eos. Vel forte iura ideo minus ꝓcedũt in crimine fornicationis, quia pauci ab eo inueniunt̃ immunes. vt 50. di. c. quia tua. Vel dicas de iure cõi ſeruare poſſe rigorẽ, de diſpenſatione æquitatem. Nec ob. qđ dicit illa decre. frater. ſcilicet fragilitas noſtri temporis talẽ non patit̃ manere cẽſurã. Nã ſic intelligẽdũ eſt. ſ. rigi
4 dã, & indiſpẽſabilẽ. † Pęna mulierũ fornicantiũ ver. nicenã. quidã tamẽ intelligũt cum mulier illa hoc peteret. Alioquin ſecus. vt 32. diſt. c. ſeriatim. & 32. q. 1. cap. integritas. Si verò cum clericis matrimonialiter de facto cõtraxerint, tunc venundant̃, ſi filios non habẽt. ſed ſi filios habent, mulieres & filij ſuſcepti ex clericis, quos ſua libidine infecerũt, in ſeruitutẽ redigãtur eccleſię, cui⁹ ſunt clerici. vt 81. diſt. c. quidẽ 32. diſt. c. eos.
5 15. q. vlt. c. cũ multæ. ¶Adhibet̃ † circa clericos fornicarios diſpẽſatio magna, vt nõ remoueãtur. ab officijs vel beneficijs. vt infra eod. c. ſicut. & ca. ſi autem. ſed ad altiora officia non aſcendant, vt

15.q.8.c.hi qui. Maior.vt ad maiores ordines promoueãtur vt 34. diſtinct.c. fra. Maxima. vt ad dignitates aſcendant.vt 33.diſtinct.c.habuiſſe.¶In ſum
6 ma no.† eſt, ꝙ occultus fornicator ſuſpenſus eſt quo ad ſe, ſicut & quilibet in mortali peccato conſtitutus. vt 1.q. 1.c.ſacerdotes. non tñ quo ad alios an tequam per ſententiam præſcindatur. vt 5.q.vlt.c.vlti.ſed notorius fornicator eſt ſuſpenſus quo ad ſe & quo ad alios. vt ĩ.eo.titulo.c.vlti.30.diſtinc.c. nullus.& c.præter hæc. Et idem eſt in ſimoniaco etiam occulto, qui ſuſpenſus eſt quo ad ſe & quo ad alios, vt.1.q.1. c.reperiuntur. Quod intelligo verum eſſe in ſimoniaco in ordine ſuſcepto, qui vitioſum habet caracteré. vt 1.qu. 3.c.quibuſdã narrantibus. ſecus aũt in ſimoniaco in ordine alteri collato. vt ĩ.eo.c.de ſimon. & c. per tuas. A tali ergo ſimoniaco in ordine ſuſcepto non debes ſacramenta ſuſcipere, vt 1.q.1.c. ſi quis à ſimoniacis, ſed à quolibet alio ſic, quandiu tolleratur; licèt quo ad ſe ſit ſuſpenſus, non tñ quo ad alios, vt ſu
7 perius dictũ eſt. ¶Notoriũ † aũt aliud iuris. Aliud facti. Tertinm notiorũ præſumptum. Notiorum iuris duplex. per confeſſionem factam in iure, vel per ſententiam. vt ĩ.eo.c.veſtra. ¶Facti per euidẽtiã rei, quæ tergiuerſatiõe aliqua celari nõ poteſt, vt ĩ.eo.c.vlti.ĩ.de pur ga.can.c.cum dilectus in fin.2.q.1.c.in manifeſtis Notorium præſumptum eſt, vt ſi aliquis publicè habitus eſt per filio, vbi nõ requiritur alia probatio, vt ſ.de filijs presbyt.c.qñ; hoc enim qđ aliquis ſit filius, non poteſt verè probari, vt.ff.de condit.& demon.l.Lucius. Itẽ filius eſt quẽ nuptiæ demonſtrant. vt ff.de in ius vo.l.quia ſemper. Et idẽ dico in fornicatore. Si enim clericus iuuenis & cupidus ſecum habeat euidenter in domo iuuenculam & ſuſpectam, non notoria eſt fornicatio, ſed præſumpta. a iuuene & cupido credatur reddita virgo?

SVMMARIVM.

1 *Clericis qbus permittatur habere cõiuges.*

2 *Epiſcopus an diſpenſare poſſit in officio cũ ſacerdote, qui matrimonium de facto contraxit.*

3 *Clericus vxoratus an retineat priuilegiũ clericale.*

¶DE CLERICIS CONIVGATIS. Rubrica.

DIctum eſt ſupra de prohibita cohabitatione clericorũ & mulierum. Hic agitur de permiſſa.ſ. coniugali. ¶Videamus ergo quibus clericis permittitur habere cõiuges. & an habentes cõiuges poſſint ſimul & eccle
1 ſiaſtica beneficia retinere. † Poſſunt clerici in minoribus ordinibus conſtituti vxores ducere. vt ĩ.eo.c.1.28.di.c.de his, in fin. In ſacris autem non, quia omnibus in ſacris cõtinentia eſt indicta. vt ſ. de tempo. ordi.c.à multis 32.diſt.c. erubeſcãt.c.nemo & c.ſi qs eorũ & 31. diſtinct.c.ante triẽniũ.& 83.diſt.c.cum in præterito. Oriẽtales aũt clerici in minoribus ordinibus cõſtituti ducũt vxores, & eis vtunt in ſacris. ſed poſt ſacros ordines nec de nouo contrahunt, nec mortuis vxorib9 alias ducũt. vt 31.diſ. c.Nicena.c.qm̃.& c.aliter. & ĩ.e.c.cum olim. Olim in eccleſia primitiua clerici vxores habẽtes, beneficia extra eccleſiã percipiebãt; quia in eccleſijs ſeruiebãt. vt 32.di.c.ſi q verò ſunt clerici 12. q.1.c.quia tua ſanctitas. vel vt ſtipẽdia tanꝗ pauperib9, nõ vt beneficia tanquã clericis, pſtabantur. Hodie aũt a beneficijs eccleſiaſticis excludunt, vt ĩ.eo.ti. per totũ. ea.n. facto proprio amiſerunt, cõtrariũ eligẽdo, & ſe ad vitã oppoſitã cõferendo. vt ff.de bo.lib.l.ſi patronus. C.de furtis.l.1.ff.de tributo.l.qui in herẽdẽ.§.vlti.84.diſtin.c.quiſq. nã quaſi in duo diuiſi eccleſijs à quibus ſtipẽdia percipiunt famulari non pñt. cũm eos oporteat cogitare, qualiter vxoribus ſuis valeãt cõplacere, vt.ĩ.eo.ti.c.diuerſis fallacijs. vbi aũt aliqui fornicationibus

bus dediti eccleſias penit⁹ derelinquūt, beneficia pro derelicto hṝe videntur, & eis ſunt ipſo iure priuati. vt 81. diſt. c. eos. Si quis aūt ſcienter beneficiū cōferat coniugato, non per ipſum qui cōtulit, ſed per ſuperiorē potius eſt priuandus. vt ꝭ. eo. c. diuerſis fallacijs. Sed quę
2 ritur † an epiſcopi diſpenſare valeāt in officio cū clericis in ſacris ordinib⁹ cōſtitutis, qui de facto contrahunt matrimonia? videtur ꝙ ſic, vt ꝭ. eo. c. ſanè ſacerdotes. Sed cōtra, clerici dū ſacros ordines recipiunt, votū continentiæ ſolennizare videnť vt 32. di. c. ſeriatim. in fi. vnde poſtea cōtrahēdo maius peccatū cōmittunt, ꝙ ſit adulteriū. vt 27. q. 1. c. meliore. non ergo pñt epiſcopi diſpenſare, quibus datur poteſtas diſpenſandi ab adulterio citra, vt ſ. de iud. c. at ſi clerici. ad quod reſpōdeo, epiſcopi poſſunt diſpenſare in adulterio & in minoribus, ſed & in maioribus, vbicūq; inuenitur à iure permiſſū; vt in caſu ꝑmiſſo, & hæreſi, & ſacrilegio. vt 50. di. c. ꝑſb. & c. ſi quis prebsyter. Licet alij cōtrariā ſniam aſſerant, dicētes poſſe epiſcopos diſpēſare in adulterio & in maioribus criminibus, niſi inueniať prohibitum, vt in homicidio, & in ſimonia. vt 50. di. c. miror. & infra de ſimo. c. nobis.
3 ¶Quæritur † de clerico vxorato, an retineat priuilegiū clericale, qđ habeť. 17. q. 4. c. ſi quis ſuadēte? Et videtur ꝙ nō, vt ꝭ. eo. c. Ioan. Sed decr. illa pōt intelligi in eo, qui cōtraxit cū vidua. qui irrecuperabiliter à clericatu receſſit, ita vt vlteri⁹ ad clericatū redire nō poſſit. vt 34. di. c. ſeriatim. & propterea exuitur omni priuilegio clericali. vt 82. di. c. qſ quis. aliàs ſi clericus vxoratus ſeruaret tonſurā, retinet priuilegiū clericale. ſic intelligo. ſ. de vita & ho. cle. c. clericus & maximè ſi beneficiū retinet, cui⁹ gratia tōſurā ſeruare teneť, vt in ꝑdicta decre. Ioan. Nā talis ſub eccleſiaſtica regula eſt tenēd⁹, vt 32. diſ. c. ſi qs vero 12. q. 1. c. qa tua. Vel pōt dici, ꝙ illa decreta. Ioan. nō loqtur in priuilegio ipſius canonis. ſi qs ſuadente. illud. n. retinetur, eo ꝙ non tm̄ in fauorem clericorum inductum eſt, ſed in odium laicorū, vt ꝭ. de ſen. ex. c. cōtingit. ſed loquitur in priuilegio, qđ clerici hn̄t in angarijs, vt 16. q. 1. §. nouarū cū. c. ſequen. illud retinēt clerici vxorati, & maximè ſi nō ſeruāt tōſurā, ꝙ dpoſitā ſi reſumpſerit, priuilegiū nō reſumūt, vt ꝭ. eo. c. ex parte.

SVMMARIVM.

1 *Reſidere quid ſit, & qualiter clericus debeat reſidere nu. 2.*
2 *Pœna non reſidentis quæ ſit.*

¶DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS. Rubrica.

DIctū eſt. ſ. de clericis qui priuantur à beneficijs propter conſortia mulierum, hic aūt tractatur de his qui à beneficijs excluduntur, eo ꝙ non reſident in eccleſijs, in quibus beneficiati exiſtunt. & ideo ſubijcitur hic rubrica, de clericis nō reſi. in ec. vel præben. ¶Videamus igitur quid ſit reſidere. Qualiter cleric⁹ debeat reſidere. Et quæ ſit pœna non reſidentis. ¶Reſide-
1 re † eſt deſeruire, vt ꝭ. eo. c. conquerente. parum enim eſt reſidere, niſi & redens curam eccleſiæ habeat, in qua beneficium habet vel perſonatum, vt ꝭ. c. c. quia nonnulli. ¶Debet aūt † quis re-
2 ſidere per ſeipſum, non per vicariū, vt ꝭ. eo. c. qm̄. Per vicariū. n. deſeruire non licet, niſi in caſibus quos no. ſ. de offi. vica. §. nunc videndum. ¶Aduerſus non reſidentes ſic iura procedunt. Si quis cā cupiditatis trāſeat ad aliā eccleſiā, quā ambit, priuari debet vtraque, habita, & ambita. vt 7. q. 1. c ſi quis ēpus, ſ. de trāſla. ꝑla. c. pe. & vl. niſi eccleſia velit eū repetere. vt 7. q. 1. c. non oportet. ¶Si aūt cā vtilitatis puta ad eccleſiā maiorē & cū lnia ꝑlati ſui trāſeat, cū corporalē poſſeſſionē eccleſiæ ſcđæ tenuerit, & tp̄s ꝑterijt, ꝭ. qđ omnia pagi poſſint, quę pertinēt ad plenā acqſitionē ſecundæ eccleſiæ, tūc primū beneficiū qđ ha-

 buit

buit, potuit alteri liberè conferri. vt ſ. de elec. c. cùm in cunctis. §. cùm verò. Sed ſi cauſa neceſſitatis, puta ꝑ perſecutioné, túc ceſſante perſecutione redibit ad ſuam eccleſiã. vt 7. q. 1. c. paſtoralis. Sed ſi cauſa humilitatis, puta ſi ad religioné tranſeat, de iure non redibit ad primam. vt 7. q. 1. c. hic nequaquã. ſ.
3 de renunc. c. poſt tranſlatioué. ¶ † Vbi aũt leuitatis cauſa quis deſerit ſuam eccleſiã, puta vagatur per mundũ, tunc ſi habeat primã eccleſiã pro derelicta, vt quia recipit aliam, vt j. de præben. c. de multa. j. de conceſ. ꝑben. vel ec. nõ va. c. literas & c. cùm noſtris. vel ducit vxoré. vt ſ. tit. proxi. c. diuerſis fallacis. vel miles ſeu ioculator efficitur, túc quia vitã aſſumit primę profeſſioni contrariã. vt C. de munc. patrimo. l. ꝓfeſſio. libr. 10. poterit eius eccleſia vel præbẽda alteri conferri. Sed ſi non habeat eccleſiã pro derelicta trinæ citationis edictũ in abſentis eccleſia publicetur, & ſi nec ſic currauerit obedire, & vltra ſex menſes eccleſiã ſuam deſeruerit, poterit ea priuari, & nihilominus ſuſpendi & excommunicari, non tñ degradari. vt j. eod. c. ex tuæ. Quod intelligo cũ neſcitur vbi ſit, & ſic non põt ad eum citatio peruenire. Alioquin monendus eſt abſens, nec aliter poſſet de iure priuari. vt j. eodem. c. ex parte. & c. qualiter. & c. vltimo. at ipſius reditum congruo tempore per ſuperioris arbitrium moderãdo. vt j. eodem. c. inter quatuor. Tñ in hoc diuerſa inuenio à iure tempora cõſtituta; inuenio enim duos menſes, vt 7. q. c. præſentium. Tres ſeptimanas. vt 7. qõ. 1. c. ſi quis in clero. Annum, vt in Auth. de ſanctiſ. epiſcopis. §. interdicimus. Quatuor annos, vt j. eo. tit. c. qualiter. quinq; an. vt j. eo. cap. ex geſtis. Moderabitur autem ſuperior ſecundum locorum diſtantiam, perſonarum abſentiã, & negociorum qualitatem, vt ſ. de lite non conteſt. c. qm̃. & ſ. de appel. c. cum ſit Romana. Si quis autem licentiatus a ſuo epiſcopo ad certum tẽpus vltra tempus abfuerit, ſtatim poſt tẽpus priuari poterit, niſi ex iuſta cauſa poſt tempus impediretur. vt 7. q. 1. c. præſentium. vbi enim dies apponitur, pro homine interpellat, vt C. de contrahen. & commit. ſti. l. optimam. j. de loc. & conduc. cap. potuit. C. de iure emphi. l. pe. ¶ In ſumma no. eſt, ꝙ reſidere intelliguntur quidam, qui in veritate non reſident, vt is qui extra eccleſiã ꝓcurat vtilitatem ipſius, vt j. e. c. ex parte. Itẽ qui ſeruit epiſcopo ex̃ eccleſiam, vt. j. e. c. ad audientiam. Item qui ſeruit Papæ, vt j. eo. c. cũ dilectus. Itẽ qui ſtudet in theologia. vt j. de magiſ. c. ſuꝑ ſpecula. §. docentes. Iſti omnes fructus ꝑbẽdarũ præcipient præter victualia & quotidianas diſtributiones, quæ reſidẽtibus tantum debentur, vt j. eod. c. de cætero infra tit. proxi. c. licet. & c. dilectus

SVMMARIVM.

1 *Præbenda quid ſit & quid ſit Canonia.*
2 *Præbenda cui ſit conferenda.*
3 *Præbenda à quo conferri debeat.*
4 *Præbendæ quomodo ſint conferendæ.*
5 *Præbenda infra quod tempus conferenda.*
6 *Epiſcopo negligẽte, ſi ad eũ ſpectat collatio deuoluitur ad capitulum ius cõferrendi.*
7 *Præbenda quando nomine beneficij contineatur.*
8 *Præbenda ſecunda recepta, an prima vacet ipſo iure.*
9 *Beneficia duo curam habentia ſi quis habeat, an poſſit retinere quod malit.*
10 *Diſpenſare quis poſſit in pluralitate beneficiorum.*
11 *Cleric⁹ recipiẽs diuerſa beneficia ã peccet.*
12 *Epiſcopus an peccet conferendo beneficiũ ſcienter ei, qui aliàs beneficiatus exiſtit.*
13 *Clerico beneficiato poteſt aliud in beneficium vel ſtipendium ſine titulo conferri.*
14 *Epiſcopus ordinans clericum ſine titulo vel præbenda, an ei prouidere teneatur.*
15 *Papa ſi alicui mandat conferri præbendã ſi qua vacat, & epiſcopus vel canonici ad quos ſpectat collatio, de mandato ſcientes alteri conferunt, an ille pro quo ſcriptum eſt ius in illa præbenda habeat.*

¶ DE

¶DE PRAEBENDIS.
Rubrica.

TRactauimus.ſ.de vita & honeſtate clericorũ, nũc de rebus ad eos pertinentibus diſſeramus:& ideo ſubijcitur hic rub.de præben. ¶Videamus igitur quid ſit pbenda.Cui cõferri debeat.A quo.Qualiter.Infra qđ tps. Et ad quẽ deuoluatur conferendi poteſtas, ſi is ad quẽ collatio pertinet,
1 in mora fuerit cõferẽdi.¶Prebẽda †eſt ius percipiendi prouẽtus in eccleſia cõpetens alicui tanq̃ vni de collegio, qđ ius ex canonia deſcendit; non.n.debet eſſe canonicus ſine prebẽda, vt.j.eo.c. relatũ,& c.dilectus. Canonia verò eſt quoddã ius, quod ex electione & receptione in canonicum & in fratrem oritur, vel de nouo creatur,vbi certus canonicorum numerus non habetur.vt j. eo.c.dilecto.§.procurator.verſ.præterea. Oritur inquã,vel creatur in loco, in capitulo, & in alijs quorum cõis eſt vſus.vt j.eo.c.relatum. & c.pro illorũ. & in prebendæ petitione,vt ſuperius di
2 ctum eſt.¶Eſt aũt † conferenda preben da idoneæ perſonæ, quæ reſideat in loco, & curam eius per ſe valeat exerce-
3 re. vt ſ.titul.proxi.c.relatum. ¶†Conferri debet regulariter à prælato ipſius eccleſiæ, in qua conferenda eſt prebenda.vt j.de inſti.c.ex frequentibus.& c. ad decorem.ſicut & collocatio eccleſiarum pertinet ad prælatum de iure ordinario. vt ſ.de offi.or.c.cũ vos.1.q.3.c. ſi quis epiſcopus.& c.peruenit.&.16 q. vlti.c.nullus. licèt in pleriſq; locis ſecus obtineat, de conſuetudine ſpeciali tam in collatione prebendarum. vt ſ. de elec.c.cum eccleſia Vulterana.j.de conceſ.preben. vel ecc.nõ va.c.nulla.q̃ in ordinatione eccleſiarũ.63.di.c.ſi in plebib⁹.59.diſt.c.2. Alicubi ſpectat cõmuniter ad prælatum & capitulum collatio præbendarum. vt j.de con.præben. vel eccl. non va.c.poſtulatis. Sed de iure cõi, ſicut dictum eſt, prælatus vnà cum capitulo ſuo inſtitutiones & conceſſiones facere debet. vt j.de his q̃ ſi.à prela.ſine con.ca.c.1.2.& 3.& c.nouit.Alicubi tñ obtinet, vbi prælatus ſolus ſine capitulo cõferre poſſet. vt j.de his quæ ſi.à præl.ſine cõ.cap.c.ea noſcitur.& è conuerſo.Alicubi capitulũ ſine prælato, vt j. de elect. c.cum eccleſia Vulterana. ¶Plenè cum iuribus,& pertinentijs ſuis ſine diminutione aliqua cõferendæ ſunt præbendæ, vt j.vt eccl.beneſi. ſine dimin. confe.c. vt noſtrum. & 1.q.3.c.ſi quis præbendas.vt quod prebendis annexũ eſt, nõ ſeparetur ab eis. vt ſ.de conſtit.c. cum omnes.j.eod.c. expoſuiſti.Turonen.aũt concilium præbendarum inhibet ſectiones, vt j.eo.c. maioribus. Vnde duo ad vnam præbendam eligi nõ poſſunt. ita ꝙ inter ſe fructus diuidant præbendæ, vel ꝙ vnus ex ipſius præbendam vacantem habeat,alter vacaturam expectet, vt j.eo.c.tuæ fraternitatis.Aliquando tñ poteſt vna prebenda diuidi in duas, dummodo talis ſit,vt etiã diuiſa ſufficiat duobus.vt j.eod.c.vacante.¶Item purè,ſimpliciter,ſine pactione,& ſine modo conferri debent, vt j.vt eccl.beneſi.ſine dimi. con.c.vt noſtrũ.Spiritualia.n.talia non patiuntur, vt ſ.de pac. c.vl.1.q.1.c.q̃pio.j.de ſimo.c.tua.& c.per tuas. Sed contra.j.eo.c.ſignificatũ. Ad quod reſpondeo, nõ fuit ibi pactio habita cum perſona, ſed ſic canonici inter ſe ſtatuerunt,vt quicunq; illam præbendam haberet, hoc onus agnoſceret, vt miſſam de beata virgine quotidie debeat celebrare,niſi eſſet corporis infirmitate grauatus.& hęc canonicorũ diſpoſitio fuit à ſummo pontifice confirmata,vñ præbẽda illa trãſibat cũ onere ſuo,vt ff.de pig.ac.l.ſi conuenerit.§.2.ff.de vſufr.l. vſufructu lega.§.vl.& l.ſi pendẽtes.§.ſi qđ.j.de deci.c.cũ nõ ſit in homine.Vel vbi conditio ſiue modus ineſt ex natura rei,nõ facit rẽ conditionalẽ. vt ff.de cõdi.& demon.l.cõditiones.Vel ſi cõditio ſiue modus ſit ſpiritualis,rẽ non afficit vt in d.c.ſignificatum. & ſ.de ſeruis nõ ord.c.nullus.& c.eq liberi⁹. ¶Debet autem

5 autem † conferri præbenda j. ſex menſes,poſtquam vacauerit,alioqnin is ad quem ſpectat collatio,priuatur poteſtate cõferendi,vt j. de conceſ.præb.c.nulla. Ab hoc ſemeſtri deducitur tẽpus ſuſpenſionis illius, ad quem ſpectat collatio. Et idem puto in excommunicatione,dummodo ſuſpenſus vel excommunicatus non ſit in mora petendæ abſolutionis,vt j.de conceſ. præben.c. quia diuerſitatẽ.& ſ.de elec.c.his quib⁹.Alioquin cõtra ar.100.diſt. c. qm̃.ꝺ reſcrip. c.ſi autem.ff.de re iu.l. q poteſt. ff. de re mili. l. oẽs.§.q præpoſitũ.Nec obſtat,ꝙ ſua culpa in excommunicationẽ vel ſuſpenſionem quis incidat. nã etſi hoc ei imputetur, non tñ imputanda ſunt oĩa, quæ ex culpa illa procedunt. vt 15.q.1. c.ſi concubina & c. inebriauerunt. j.de ſponſa.c.veniẽs. ff. de furtis.l.verũ.& l. qui iniuriæ in princ. ff.de publ. & vec.l. ſed & hi.§.fin autem,ar. 50.diſt.c.ſæpe. & c. ſtudeat. ff. qꝺ metus cauſa.l.ſi mulier. Tẽpus illud ſemeſtre vtile eſt, nec currit eunti ad curiam Romanam manenti in ea,& diſcedẽti ab ipſa. Et idem in alio iuſto & legitimo impedimento. Item non currit niſi à die noticiæ, vt in d.ca.quia diuerſitatem.§.tps. ſ. de ſup.
6 neg.præ.c.licẽt. ¶Negligẽte † epo,ſi ad eũ ſpectat collatio,deuoluitur ad capitulum ius conferendi.Si autem ad capitulũ ſpectat & negligat, deuoluitur ad epiſcopũ.Si cõiter ptineat ad vtrunque & negligãt,deuoluit ad ſuperiorẽ,vt j. ꝺ cõceſ.præ.c. nulla & c.poſtulaſtis.Sed moriẽte epo,ad quẽ ptinet collatio,nõ deuoluitur ius conferendi ad capitulũ.
7 vt j.ne ſede va.c.illa. ¶† In ſumma notãdũ eſt,ꝙ ſi ſcribitur pro aliquo vt in aliqua eccleſiarum ciuitatis vel diœceſis pꝛuideatur ei in beneficio competenti, nomine beneficij prębenda continetur, vt j.eo. ca.pro illorum.j. de verbo.ſig. c.tua. quamuis aliàs nomen beneficij latius pateat,q̃ præbendæ.quia beneficiũ diſtinctũ vel indiſtinctũ;præbenda verò nõ niſi diſtincta,vt j.de conceſ.præben.
8 c.ex parte.¶Sed quærit, an † recepta ſecunda præbẽda, prima vacet ipſo iure? Et vr̃ ꝙ ſic, vt j.de cõceſ.præ. c. literas. Vñ qꝺ ſtatutũ eſt in beneficijs curã animarũ habẽtib⁹,vt j.eo.c.de multa.& in pſonatibus,de quib⁹ idẽ iudiciũ eſt habẽdũ, vt ſ.de ele c.dudũ. ẽt ſi curã animarũ nõ habeãt, vt in decr.de multa.in fi.Idẽ intelligo & in pbendis, & accedit ad hoc.21.q.2.c. ſi quis iã trãſlat⁹. ſ.de elec. c. cum in cunctis. ff. de regulis iuris.l.3.§.ſi ex conuẽtione.ff. de diuor.l. vlt.in fine.E intelligo hoc,cum ſecunda pbenda recipitur vt titulus,non vt ſimplex beneficiũ,uel ut ſtipẽdiũ. Tãcr.tñ, & qdã alij doctores nõ cõpatiẽtes pauperib⁹, ſed diuitibus blandientes, dixerunt hoc locũ habere tantum in beneficijs curã animarũ hñtibus, & in perſonatibus, de quibus loquitur hæc decre. de multa.non ãt in pbendis. Rñdentes ad decre.illã.literas.ꝙ allegationẽ continet, & non ius. cũ per literã illius decre. contrarium pateat manifeſtè; non ergo palpãda ſunt crimina, ne uulnera incurata ſeruentur. ut 50.diſt.c.ſi quis diaconus.vel ãit,ſi nõ ſparſerim⁹, uel ſi tacuerimus.nõ.n. leue diſcrimẽ incũbit ſiluiſſe qꝺ congruit.ut 43. diſt.c.di-
9 ſpenſatio. ¶ † Itẽ q̃ritur an is, qui duas habet præbendas uel beneficia curã habẽtia ſeu perſonatus,poſſit retinere qꝺ malit.Et uidetur ꝙ non, quia primũ uacat,ut ſuperius dictũ eſt; & ſi utrunque retinere contenderit, carebit utroque. ut j.c.de multa. & arg.7 q.1.c. ſi qs epiſcopus.ſ.de tranſla.præ.c.quanto.in fin. Itẽ cùm in culpa fuerit accipiendo utrũque,optionem habere non debet, ut ff. de petic.hæred.l.ſi rẽ & ptiũ.ff. ꝺ teſta. tu.l.tutor ita rectè. ¶ Sed contra, j. eo. c.referente. Ad quod reſpondeo, decr. illa docet qualiter ſuperior circa huiuſmodi gratioſè procedere poteſt. Vel optio illa locum habet ſecundũ uetera iura,hodie locum non habet,quia recepto ſecundo primũ uacat ipſo iure, ut
10 dictũ eſt. ¶Sed † quæritur an alius a papa diſpẽſare poſſit in pluralitate beneficiorũ,& ſcripſit Io.ꝙ ſic in eadem diœceſi,

ceſi.vt 70.di.c.ſanctorũ. Sed in diuerſis diœceſibus nõ,& hoc ꝓp iuris impoſſibilitatẽ,qa qua ratiõe clericus habẽs bñficia in diuerſis epiſcopatibus teneret̃ recipere ordines ab vno epiſcopo,& ab alio,& vtrique teneretur obedire.qđ eſſe non poſſet,ſi mandarent aduerſa; qa nemo põt duobus dominis ſeruire. 26. di.c. acutius. hãc autem perplexitatem ſolus papa tollere poteſt,qui eo ipſo ꝙ diſpenſat, vt liceat alicui habere plura beneficia in diuerſis epiſcopatibus, cõcedere videtur vt ei liceat ordines recipere à quo malit epiſcopo. & in contrarietate mandatorũ ei obediat, cui vult. Verius eſſe puto,ꝙ ſiue in eodẽ epiſcopatu ſiue in diuerſis null⁹ diſpenſare pt,
11 niſi Papa.Et ſic curia tenet. ¶†Sed nunquid peccat clericus recipiendo diuerſa beneficia, maximè in diuerſis diœceſibus?Reſponſio ſic.Nam ſi ſciat primum vacaturum recepto ſecundo, peccat tñ in cupiditate, dũ deſerit quod ſortitus eſt,& eligit magis pingue. vt 7. q.1.c.ſi quis ſuæ.& c.ſi quis de ordine. Itẽ peccat cõtemnendo ſuũ epiſcopũ, dũ eo cõtẽpto recipit beneficium ab altero. Sed hoc mirũ vř,ꝙ poſſit quis per receptionẽ ſecũdi beneficij ſe liberare à ſuo ep̃o cui forte iurauit, & à quo ordines ſuſcepit.Ad quod dico,ꝙ hoc locũ habet,cũ quis de licentia ſui epiſcopi recipit ſm̃ beneficiũ, alioquin etſi primũ beneficiũ vacet, titulus tñ prioris eccleſiæ durauit,poterit ab ep̃o vel à ſua eccleſia reuocari.vt 7.q.1.c.nõ oportet.& c.ſi verò. & erit in expectatione beneficij vacaturi; & ſic patet ꝙ quãuis primũ beneficiũ vacet ipſo iure, prior tñ loc⁹ nõ vacat ipſo iure,niſi velis dicere quòd & prior locus & primum beneficiũ vacat quo ad illũ,q recipit ſm̃,non tamẽ quo ad eccleſiã vel epiſcopũ priorẽ. Itẽ nunquid epiſcopus peccat conferendo beneficium ſcienter ei, qui aliàs beneficatus exiſtit?Videtur ꝙ non, ſcit enim vel ſcire debet,ꝙ non duplicatur ei beneficium,ſed primũ vacat. ſed ꝑ ea quę ꝓximè ſuperius dicta ſunt, patet ipſum delinquere, niſi de permiſſu primi epiſcopi fiat.ꝙ aũt primũ beneficium vacet in pęnã recipientis ſm̃ beneficium ẽ ſtatutum,& ex hoc facti qualitas ſatis patet.Fuit enim commune vitium recipiẽtis & conferentis. ſicut commune vitiũ eſt malè ordinati, & malè ordinantis. vt 81.di.c.tantis.& 59.diſt.ca. ordina-
13 tos.¶†Vnum tñ non omitto, ꝙ clerico beneficiato poteſt aliud in beneficium vel ſtipendiũ ſine titulo conferri.vt 16. q.1.c.poſſeſſiones.& q.7.c.illud. ¶Hoc
14 etiam in ſumma † notandum eſt,ꝙ quicunque epiſcopus ordinat clericum ſine titulo vel præbenda,ei prouidere tenetur, quod in ſacris ordinibus locũ habet, ſicut curia tenet & ſeruat, licèt iura indiſtinctè loquantur de ordinibus. vt ĵ.eod. c. non liceat & c. cum ſecundũ apoſtolum. Quod verum eſt,niſi qs ad titulum ſui patrimonij fuerit ordinat⁹, & ſic intelligo ĵ.eo.c. epiſcopus. & captuis. talis enim taliter ordinatus beneficium aliud petere non poteſt,vt 12.q.
15 2.ca. illi qui.16.q.1.c.vlti. in fin.† Sed etiam illud quæritur, quod frequens eſt & aſſiduum. Ecce papa mandat alicui conferri præbendam vacantem vel vacaturam, epiſcopus ſeu canonici ad quos ſpectat collatio, conferunt alteri in cluſionem mandati apoſtolici, nunquid is ꝓ quo, ſcriptũ eſt, ius habet in præbenda illa? Puto quod ſic,vt ĵ.eod. c.inter cætera.& ca.dilectus filius. g. lo vltimo.& ſ.de reſcrip.c.cõſtitutus. Sed ad maiorem pœnam ſtatutum eſt, vt & collatio facta valeat,& ei pro quo ſcriptum eſt,de redditibus eccleſiæ ſingulis annis prouideant conferentes, donec ei fuerit in beneficio præbendali prouiſum,vt infra eo.c.dilectus filius. g. il pe nultimo.

SVMMARIVM.

1 *Clerici an propter morbum amouendi ſint à beneficijs perſonalibus & prælaturis, et alij in locum eorum ſurrogandi.*

2 *Famuli an tẽpore infirmitatis ſint paſcẽdi.*

¶DE

¶DE CLERICO AEGROTANTE. Rubrica.

DIctum eſt ſ̄.de cler.non reſi. ꝙ ꝓ
benda vel aliud beneficium con
ferendum eſt reſidenti & deſer-
uienti eccleſiæ; ſed quia quidam infir-
mitate detenti deſeruire non poſſunt,
de eis vidēdū eſt, & ideo ſubijcitur hic
rubrica de clerico ægrotante vel debili
1 tato.¶An igitur † clerici amouendi ꝓ-
pter morbum ſint à ſuis beneficijs ꝑſo-
nalibus & prælaturis, & alij in locū eo-
rum ſubrogandi, diuerſi diuerſa ſenſe-
runt.Hug. enim dixit, ꝙ nunquā aliqs
ſubrogandus eſt viuo,niſi renuncianti,
vel remoto,ſeu tranſlato; nec prætextu
morbi eſt aliquis amouēdus.Raſ.diſtin
xit vtrū morbus ſit curabilis vel incura
bilis,vt ſi morb⁹ ſit incurabilis fiat amo
tio & ſubrogatio,aliàs non. Sed hæc di
ſtinctio non procedit;vt ĩ. e. ti.c.ex par
te.Vin.aūt dixit, ꝙ quādiu infirmus ꝑt
in collegio remanere,nec amouet̃, nec
ei alius ſubrogatur; ſic.n.mutat̃ iudex,
ſi operam iudicio dare non pōt; vt ff.de
iudi.l.ſi longius. Tan.autem dixit, ꝙ ſi
prælatus vel clericus non poſſit in col-
legio remanere,ꝙ in morbo lepræ con-
tingit,amouendus eſt, & ei alius ſubro-
gandus.& hoc per quandam decre.quę
erat in compillatione antiqua infra de
conceſ.præben.c.ex tranſmiſſa. quæ tā-
quam iniquitatem continens eſt ſubla-
ta,& ꝑ quādā aliam ĩ.eod.ti.c.tua,mi-
hi placet ſententia Hug.& confirmatur
ĩ.c.c.6.& 7.q.1.ca. 1. 2.& c. qualiter &
c.quamuis triſte. Quod autem dicit de
cre.illa tua. ſic intelligo,ꝙ ab admini-
ſtratiōis debet officio remoueri, ſubau
dio nō tamē a titulo pręlatiōis vel ſuæ
2 inſtitutionis.† ſeruire enim intelligunt̃
famuli,quos curamus ægrotos. vt ff.de
ſtatu.lib.l.4.§.pe.& tꝑe infirmitatis pa
ſcendi ſunt,vt ff. commo.l. in rebus cō-
modatis.§.poſſunt iuſtæ cauſæ.¶Qui āt
debiles,& infirmi,ſeu mutilati celebra-
re non poſſunt, not.ſupra de cor. vitia.

¶Et ſi quæras,quid erit,ſi quis propter
morbum reſidere vel deſeruire nō poſ-
ſit? Reſpondeo ſi eſt prælatus, dabitur
ei coadiuuator. vt ĩ.eod.c. de rectori-
bus.& c.vl.& 7.q.1,c.1.& c.quamuis tri
ſte.Si fuerit ſimplex clericus,dabitur ei
vicarius,vt no.ſ̄.de offi.vic. §. nunc vi-
dendum.

SVMMARIVM.

1 *Inſtitutio quid ſit, & quid ſit collatio,et in
ueſtitura.*
2 *Clauiū aſſignatio ſignū eſt traditionis rei.*
3 *Inſtituere quis poſſit,& qui ſint inſtituēdi.*
4 *Inueſtiri poteſt præſens uel abſens per aliū
ſiue alius pro eo.*
5 *Ius quod inſtituto acquiratur.*
6 *Titulum quis non deſinit habere in priori
eccleſia, quouſque poſſeſſionem adeptus ſit
in ſecunda.*

¶DE INSTITVTIONIBVS. Rubrica.

SVperius tractatum eſt de collatio
nibus ꝑbēdarum, hic tractatur de
inſtitutionib⁹ perſonarum; & iō ſu
bijcit̃ hic rub.de inſti. ¶ Videamus igi-
tur quid ſit inſtitutio. Quis poſſit inſti-
tuere,& quos.Itē quod ius inſtitutione
1 q̃ratur.¶†Inſtitutio eſt propriè clerico
rū perſonarū,& prælatorū. Collatio ve
rò beneficiorū,eccleſiarū, vel præbenda
rum.Inueſtitura autem eſt traditio,vel
quaſi traditio. Quaſi traditio iō dico,
quia plerūque fit per annulū vel per li-
brū.vt ſ̄.de ſen. & re iud. c. cum olim ĩ.
de conceſ.præ. vel ec.non vac.c.vt ꝓpo
ſuit.ĩ.de his quæ fiunt a ma.par.capi.c.
2 ex ore.†Sicut & clauium aſſignatio,eſt
ſignū traditionis rei. vt ff.de cōtrahen.
emp.l.clauibus.& ſcotatio.vt ſ̄.de con-
ſue.c.ex literis. Item inſtrumentorū da
tio.vt C.quæ res pign. ob.poſ.l. 2.C.de
don.l.ſi quis argētū. ſicut & deportatio
eſt intronizationis indiciū. vt ſ̄.de ele.
c.eccleſia veſtra.¶ Quis autem inſtitue
3 re poſſit.†Dicas vt aliàs dixi,quis con-
ferre

ferre poſſit.ſ.de præb.§.conferri. ¶ Inſtituendi ſunt viri literati, vel aliàs idonei, vbicunq; originem duxerunt, vt ĩ.
4 co.c.ad decorem. ¶ † Poteſt quis inueſtiri pñs, vel abſens per aliũ, ſiue alius pro eo. vt. ſ.de præb.c.accedens. Sic & poteſt aliquis per alium inueſtiri, & cõferre. vt ſ.de præb.c.dilecto.ĩ.de conceſ.præb.vel ec. nõ va.c.conſtitutus. Et ſi is qui interponitur, mandatũ habeat ab illo qui inſtituitur, quæret ꝓprietatem & poſſeſſioné abſenti.vt C.de acq. poſ.l.1.ſi hoc gerat ille qui interponit, & is qui mandauit, vel ſaltẽ qui mãdauit. vt ff.de dona.l.qui mihi. alioquin tunc demũ quæritur abſenti poſſeſſio, & proprietas, cũ ei poſſeſſio fuerit tradita vt ff.de acqu.re.do.l.res ex mandato.ſed ſi is qui recipit nomine abſentis, mandatũ habeat, tũc quæretur abſenti poſſeſſio, & proprietas cum ratum habuit.vt ff.de nego.ge.l.ſi ego. ¶ Nunc vi
5 dendum eſt, † quod ius ex inſtitutione quęrat̃. In quo diſtinguo. Refert an inſtituatur in canonicũ, & tunc id quæritur quod diximus quæri ex canonia. ſ. de præ.in prin. Si autem in prælatũ, acquiritur titulus prælaturæ, ſed non poſſeſſio, niſi inſtitutus poſſeſſioné nactus fuerit corporalem, vt ſ.de elec.c.cũ in cunctis.§.cum verò 21.q.2.c.ſi qs iam tranſlatus.& arg.ff.de acqui.poſ.l.cum hæredes, in Auth.vt or.præfec.colla. 5.ff.de bono.poſ.ex teſtamen.militis.
6 l. vltima.in fi. Vnde † non prius definit quis habere titulum in priori eccleſia, niſi poſſeſſionem adeptus fuerit in ſecunda vt 92.diſtincti.c.ſi qui epiſcopi.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia vel præbenda quæ dicatur non vacare.*
2 *Papa ſolus poteſt concedere non vacantes eccleſias.*
3 *Beneficium non vacans an poſſit conferri vel promitti. & nu.4.5.& 6.*
4 *Receptio in canonicum & in fratrem ad primã vacantem acquiritur ius canoniæ.*
5 *Promiſſiones vel conceſſiones de non vacantibus quare reprobentur.*
6 *Recipientes an poſſint obijcere receptio, quod contra concilium ſit receptus. & nu.7.*
7 *Intellectus ad cap.cum eccleſiaſtica. ſupra de exceptioni.*
8 *Intellectus ad cap.ex tenore, ĩ. eod.tit. ad cap. cum iam dudum, & cap. cum non ignores, ſupra de præbend.*
9 *Intellectus ad c.ſignificaſti, ĩ.de diuorti. & ad c.intelleximus, infra de adulterijs.*

¶ DE CONCESSIONE præbendæ vel eccleſiæ non vacantis. Rubrica.

Dictum eſt.ſ.de præben. & inſti. ſed quia plerũq; conceduntur ſeu promittũtur ꝑbendæ, vel eccleſiæ non vacãtes. Ideò ſubijcit hic rubri.de conceſ.præben.vel ec.nõ va. ¶ Videamus igitur quę prębẽda vel eccleſia dicitur non vacare. Itẽ quis poſſit conceſſiones vel ꝓmiſſiones facere de nõ vacanti. Qđ ius acquiratur, ſi quis recipiatur ad primã vacantẽ? Et quæ ſit ratio, quare cõceſſiones & ꝓmiſſiones dẽ nõ vacantibus reprobentur. ¶ Nõ vacare dicitur eccleſia vel ꝑbẽda, quæ vtroque modo non vacat de iure.ſ.& de facto.vt ĩ.eo.c.cùm noſtris. Sed hoc verũ eſt in eo, q literas obtinet a ſuperiore ſuper eccleſia vel ꝑbenda aſſerens eã vacare, cùm non vtroq; mõ vacet, vt dictum eſt. Alias tñ conferri poteſt eccleſia vel prębenda vacans de iure, non de facto. vt cùm quis habens vnã eccleſiã vel pręb endam acquirat aliã, primã tñ de facto tenet. vt ſ.de pręb.c.de multa. Et idẽ puto in omnibus beneficijs, quæ de facto detinẽtur a clericis cõiugatis, a clericis depoſitis, vel remotis; & gñaliter in omnibus quæ ab aliquibꝰ occupata de facto tenẽtur. ¶ † Pôt ſolus Pa
2 pa cõcedere nõ vacantẽs, vt ſ.de off.de leg.c.ex parte.ĩ.eo.c.propoſuit. Et eſt ratio, quia ipſe eſt ſupra ius, vt in prædicto.c.propoſuit. ipſe cõſtitutionibus non ligatur vt C.de legi.& conſti.l.di-

3 gna.† Legatus hoc non poteſt, vt ſ.de
prębcn.c.dilectns filius.quilibet tamen
prælatus promittere poteſt ſe prouiſu
rum cũ potuerit, vt j.eod.c.accedens.
¶Ratio autẽ quare valeat hæc ſpecies
promittendi, eſt,quam aſſignat eadem
decre.accedens . quia in multis caſibus
ſe facultas offerre poteſt,in quibus col
latio non eſt in expectatione vacaturi
beneficij differẽda,& ſic ſubtrahitur ex
pectatio mortis ; poterunt enim bona
eccleſiæ ſuperexcreſcere, & de his in be
neficio prouideri.vt ſ.de conſti.c.cùm.
M.j.de verbo.ſigni.cap.vlt. Sed oppo-
nitur. Nam idẽ videtur in promiſſione
non vacantis,nam pluribus modis eue-
nire poteſt , vt aliter q̃ per mortẽ facul
tas ſe offerat prouidendi,vt cum vnum
beneficiũ in duo diuiditur ex prouiſio-
ne ſuperioris . vt ſ.de præben.c.vacan.
Item cum aliquis ex canonicis remoue
tur,vel promouetur,vel reſignat,vel ꝑ
derelicto habet beneficiũ,vel religionẽ
ingreditur. Ad ꝙ reſpondeo.Iura iſta,
quæ prohibent promiſſionẽ vel cõceſ-
ſionẽ de non vacante, conſiderauerunt
ea quæ frequentius accidunt;ad illa.n.
quę frequẽtius accidunt iura aptãtur,
vt ff.de le. & ſen.l.nã ad ea.ff.ad Treb.
l.poſtulantem . Frequentius.n.accidit
vt beneficia vacẽt ꝑ mortẽ , q̃ per alios
modos,in promiſſione primę vacaturæ
hoc agi videtur,& ideo non valet.pro-
miſſio verò cum potero,vel cũ facultas
ſe offerret,& gñalior eſt,& in ea non vi
detur ad mortem reſpectus haberi , &
4 ideo approbatur. ¶† Recepto in cano-
nicum & in fratrem ad primam vacan-
tem acquiritur ius canoniæ,vt ſ.de præ
ben.e.dilectus filius.T.præbendam au-
tem cum vacauerit non poteſt petere
ex promiſſione. Sed quia canonicus nõ
poteſt eſſe ſine præbenda,poterit cõi iu
re.ſ.canoniæ,vt ſ.de præb.c.relatum.e.
5 inter cætera.& c.dilect⁹ filius.T.¶† Ra
tio autem quare promiſſiones vel con-
ceſſiones de non vacantibus reproban-
tur,eſt illa,quæ continetur.j.co.c.nul-
la.ſ.ne deſiderare quis mortẽ alterius
videatur in cuius locum & beneficium
ſe credit ſucceſſurum . & eadẽ ratio eſt
in pacto de futura ſucceſſione , vt C.
de pact.l.vlt.& C.de inut.ſtip.l.ex eo.
& de his legibus ſit mentio.j.co.c.nul-
6 la.¶Et notandum , ꝙ † ſi contra conci-
lium illud aliquis ſit receptus, recipien
tes contra eum excepere non poſſunt,
vt j.co.c.cùm ſuper.Sed cùm promiſſio
de non vacante comparetur pacto de
futura ſucceſſione,dixerunt quidã ꝙ ſi
cut pactum de futura ſucceſſione valet
in genere,non in ſpecie.vt ff.pro ſo.l.3.
§.de illo. Sic & promiſſo non vacantis.
Quod non puto,verum , vt j.co.c.con-
ſtitutus.& c.ex parte.Itẽ dixerunt qui-
dam,ꝙ ſicut pactum de futura hæredi-
tate valet , ſi fiat de ratificatione illius
cuius eſt hæreditas.vt C.de pac.l.vl.ſic
& promiſſio de non vacante; quod non
puto verum , niſi is de cuius beneficio
agitur,omnino renunciet.vt ſ.de offic.
7 delega.c.ex parte. † Et quod dixi, reci
pientes recepto obijcere non poſſe , ꝙ
contra concilium receptus ſit;ideo con
tingit,quia cum ſit in poſſeſſione cano-
niæ in pari cauſatur pitudinis,peior eſt
conditio agentis,& melior poſſidentis.
vt ff.de cõdi. ſine cau.l.auunculo.C.de
condi.ob tur.cau.l.2.& ſecundum hoc
intelligendum eſt , quod legitur.ſ.de
8 de excep.c.cùm eccleſiaſticæ. † Si verò
in poſſeſſione non eſſet , ſed ageret ex
promiſſione vt reciperetur , tũc illi qui
promiſſerunt cõtra concilium poſſunt
excipere contra eum , & in hoc caſu
in pari cauſa melior eſt conditio rei.vt
ff.de regu.iur.l.cùm par delictum.& ſic
intelligo.j.c.c.ex tenore.ſ.de præben.
c.cum iam dudum . & c.cum non igno-
9 res.† Nec obſtat.j.de diuor.c.ſignifica
ſti.j.de adul.c. intelleximus . ibi enim
agenti datur replicatio in fauorem ma
trimonij,vel ibi datur replicatio circa
diuerſa delicta . Sed circa idem & com-
mune delictum in hoc caſu nõ daretur
agenti replicatio contra doli exceptio
nem . vt ff.de doli except.l.apud Cel-
ſum.§.Marcellus.

SVMMA-

SVMMARIVM.

1 *Sedes quando dicatur vacare.*
2 *Epiſcopus malus non eſt epiſcopus.*
3 *Eccleſia vacante an innouari aliqd poſſit.*
4 *Facto minoris eo tempore quo nō habet curatorem, iudex auctoritatem præſtat.*
5 *Eccleſia vacans non agit nec conuenitur.*
6 *Donari vel legari an aliquid poſſit eccleſiæ vacanti.*
7 *Eccleſia vacans habens œconomum, ſyndicum, vel actorem, an per eum agere poſſit & conueniri.*

¶NE SEDE VACANTE aliquid innouetur. Rubrica.

TRactatum eſt ſupra de inſtitutionibus & conceſſ. quæ de iure cōmuni habent fieri ab epiſcopis cum ſuis capitulis. ut no.ſ.de præben. §.conferri. Vacantibus autem epiſcopalibus eccleſijs capitula conferre non poſſunt, ut j.eod.c.illa. & ex hoc nacta occaſione tractatur hic generaliter, ꝙ ſede uacante nihil innouetur. & ideo ponitur hic rub. ne ſede ua. aliquid innouetur. ¶Videamus igitur quæ eccleſia dicatur hic uacare. Item quæ ſint illa quæ ſede uacante innouari non poſſint, & quare. ¶Sedes dicitur hic † uacare, quæ non habet prelatum. ut j.eo. tit.per to. licèt aliàs & quæ hæreticum habet, nullum habere fingitur, vt ſ.de præſcrip.c.1.& qui non cōſecratum habet, nullum habere videatur, quantum ad ea quæ munus conſecrationis expoſcunt. vt ſ.de transſ.præb.c.inter corporalia. nam & qui malus eſt, videtur nō eſſe. vt de pœn.c.diſt.1.c.ſcindite. & ꝙ inhabilis eſt ad agendum nec eſſe videtur, vt ff. quod cuiuſq; vuiuerſi.no.l.1. §.pen. Nec cautū videtur, ꝙ vitioſè eſt
2 ſacerdos. vt 40.diſt.c.multi. †Et malus
3 epus, nō eſt eps. vt 2.q.7.c.non oēs. †Eccleſia vacante aliquid circa ſtatū ipſius innouari non debet, vt j.e.c.1.uacātia beneficia cōferri non poſſunt. vt j.e.c. illa. Quod.n.obtinet in plato negligente. vt ſ.titul.proxi.c.nulla.& c.poſtulaſti.non obtinet in prælato moriente. vt dictū eſt. Item vacante eccleſia clerici non pñt diſponere de reb.eccl. vt.12.q. 2.c.ſi quis epiſcopis.76.di.c.qm̄. H.tñ dixit, ꝙ poſſint; ſicut inſtante neceſſitate, poſſunt clerici vacantis eccleſiæ aliqua alienare. vt 71.di.c.fraternitatem. dum tñ adſit auctoritas metropolitanæ
4 eccleſiæ. nam † & iudex præſtat auctoritatem facto minoris eo tempore, quo non habet curatorem. vt C.qui ad mit.ab bo.poſ.l.bonorum. Item in minoribus eccleſijs pōt epiſcopus aliqua alienare mortuo ſacerdote. vt 10.q.2. c.ſi quis epiſcopus. Itē dicebat, ꝙ ſi canonici faciunt aliquem contractū mortuo epiſcopo, tenet; ſed ſi ab eccleſia fit, reſcindetur vt.12.q.2.c.ſi qua. vt vides in cōtractu minoris non habentis curatorē, vt C.de in inte.reſt.l.ſi curatorē. ſed hoc non placet. Nā hoc fieret viuente prælato. vnde dico ꝙ non tenet contractus, vt j.eo.c.vl. ſicut nec tenet iudiciū. ff.de iudi.l.acta.§.vlti.C.qui da. tu.poſ.l.vniuerſis. nā & ī iudicijs quaſi contrahere videmur. vt ff.de peculio.l.
5 licèt.§.idē ſcribit. Item † non agit, vel cōuenitur eccleſia vacans, vt j.eo.c.vlt. Quod intelligo verum eſſe in negotio, quod ad ſolum epiſcopū pertinet, vel ad epiſcopum cum.c. ſecus ſi ad ſolum capitulum. vt ſ.de reſcrip.c.edoceri. Et idē dico in collatione beneficiorum, vt capitulum ea conferre non poſſit, ſi ad ſolum epiſcopū ſpectet, vel ad epiſcopū cum.c. Secus ſi ad ſolum capitulum. vt
6 not.ſ.de præb.§.conferri. † donari aūt vel legari eccleſiæ vacāti poteſt, & alia bene poſſunt fieri, quæ ſunt ad vtilitatē ipſius eccleſiæ vacantis. ne ſi aliter dicatur cedat in dānū quod fauore eccleſiæ eſt inductū. vt C.de legi.& cōſti.l.quod fauore. C.de pecu.l.nō eo minus. C.de ſecun. nuptijs.l.generaliter.§.in his. & C. de rei uxor. actio.l.una.§. accedit.
7 ¶Sed pone, ꝙ † eccleſia uacans habeat œconomum, ſyndicum, ſeu defenſorem, uel actorem, nunquid per eum

agere poteſt,& cōueniri? Videtur ꝙ ſic. ut 12.q.2.c.nobis. & cap. Vulterranæ. Et hoc idem innuit decr. ī.eo.c.vlt.eum dicit atteſtationes receptas uacante burgenſi eccleſia,& carēte legitimo defenſore nō ualere. innuit ꝙ ſi habuiſſet deſenſorem, atteſtationes ualuiſſent. Sed hoc non placet. Vnde ad canones reſpōdeo, ꝙ non loquuntur in œconomo, ſed in coadiutore qui plenam habet adminiſtrationē in temporalibus & ſpiritualibus. vt 7.q.1.c.1.& c.quamuis.

SVMMARIVM.

1 *Prælati eccleſiarum an et quādo in earum negotijs requirere debeant conſilia & conſenſus ſuorum collegiorum, & num. 7. & 8.*

2 *Conſenſus qui requiratur in alienatione rerum ciuitatis.*

3 *Epiſcopi diœceſani auctoritas quando ſuffi ciat ſine conſenſu ſui capituli.*

4 *Alienationis prohibitio facta à teſtatore, non extēditur ad eam quæ fit in familiā.*

5 *Alienatio in fraudē facta eſt reuocabilis.*

6 *Clauſula quæ apponi debēt per Romanam curiam, in literis impetratis per eccleſiā uolentē acquirere à laico rem eccleſiaſticam malè detentam.*

7 *Prælati quando poſſint ſine conſilio clericorum donare.*

¶ DE HIS QVAE FIVNT A prælа. ſine conſenſu capituli. Rub.

QVia ſuperius tractatū eſt de inſti.& conceſ. quę ab epiſcopis ſine cōſenſu capitulorū fieri nō debēt, ideo ſubijcitur hic rubr. de his q̄ fiu. à præla. ſine conſenſu. c. ¶ Videamus igitur quæ ſint illa, quæ ſine cōſenſu clericorum fieri non debent. ¶ Et † quidē prælati eccleſiarum in negocijs eccleſiarum ſuorum collegiorum conſilia & cōſenſus requirere debēt, ſcilicet in cōtractibus, donationibus, & conceſſionibus, ut ī.eo.c.1.2.& 3. In inſtitutionibus, & deſtitutionibus, & cōfirmationibus, ut infra eo.c.nouit,& c.quanto. In ordinationibus faciendis, vt 24.d.c.epus. In dignitatibus conferendis. vt 93.di.c.legimus. In diſpēſatione rerum eccleſię. vt 12.q.2.c.ſi qua de reb⁹. In cauſis audiēdis. vt 15.q.7.c.. fœlix.& c.ſi autē. In alienationib⁹ ut 10.q.2.c. hoc ius porrectū

2 & 12.q.2.ca.fine exceptione. † Sic & in Alienatione rerū ciuitatis requiritur conſenſus ciuiū.C. de uē.re.ei.l.vlt.lib. 10. Et ſicut tunc iurāt maiores ciuitatis ſic & ī hac alienatione iurat ordinator domus, vt in prædicto c. hoc ius porrectum. Et notauit Lau. ꝙ in hoc caſu requiritur conſenſus omniū ſimul & cōīs, non ſeparatim, & ſingulorū. non obſtan te.l.per fundū.ff. de ſerui. vr. præd. quia loquitur in re communi, quę cuiuſlibet eſt ut.ff.de ritu nup.l.illud. Secus in re vniuerſitatis, quæ nullius eſt, vt.ff.q̄d cuiuſq; vniuer.l. ſicut municipum.§.1. Sed certè hoc non placet. Nā ſi inueniā hoc in electione, vt requirat̄ conſenſus cōis, non ſingularis. vt ſ.de elec.c.in geneſi. nō tamen hoc requiritur in alienatione; nam alienatio quæ de iure nō valet, cōualeſcit per conſenſum ſequentē. vt 12.q.2.c.ſi qua de rebus,& ī.eo.c.cū uos,& c.cum apoſtolica & 16.q.1.c.vlt. Quod in electionibus non contingit. vt ſ.de ele.c.auditis. ſufficiunt ergo in alienatione ſingulares cōſenſus oīum, ſicut

3 dictū eſt. ¶ Sed quīt an in rebus † eccleſię malè a laicis detentis ad eccleſiam aliquam reducendis vel reuocandis ſufficiat auctoritas diœceſani epiſcopi ſinę conſenſu ſui capituli. Et certe ſic ī.eo. c.cū apoſtolica & 16.q.1.c.vl. Ad quod opponitur, per collationem laici & cōſenſum epiſcopi transfertur dominium rei in illā eccleſiam, ad quam res trāſit; & ſic res illa alienatur quoad priorē eccleſiam, cuius fuit. Nā alienatio eſt oīs actus, per quē dñiū trāsfertur ut.C.de fun.dota.l.1.nec in ſecundā eccleſiā propriè res dicitur reuocari, ſed de nouo acquiri, eo ꝙ prius nūquam eā habuit. Ad hoc rñdeo ſine dubio quandam ſpēs alienādi eſt quantū ad primā eccleſiā, q̄ per hunc modum rem perdit, vt dictum eſt, &c.

eſt.& cum hæc ſpecies alienandi nõ eſt ꝓhibita,ſed illa,cùm res quę alienatur eſt in poſſeſſione eccleſię quę alienat.& ſic intelligo infra de rebus eccl. nõ alie
4 na n.† Et prohibitio alienationis, q̃ fit à teſtatore, nõ extenditur ad eam q̃ fit in familiã.vt.C.de fideic.l.volũtas. Vel hæc alienatio toleratur. ſicut alias Deꝰ magis voluit immolari ſibi hoſtias, q̃ demonijs.vt.22.q.4 c.conſidera. Item res iſta quodammodo recuperatur,&ſi non ab illa eccleſia cuius fuit,ab alia tamen; vnde facilius & fauorabilius permittitur rei perditæ recuperatio,q̃ habitæ & poſſeſſæ alienatio. nam & in rebus non habitis ſed habẽdis poteſt fieri deterior conditio per ſeruum,ut. C.de
5 acq.poſ.l.per ſeruum. † Item ſi debitor alienat in fraudem creditoris,res,quas hẽt,reuocãtur.vt.ff.de his quæ in frau. cre.l.1.ſecus in his quę nõ habet,vt ſi in fraudẽ creditoris non adit hæreditatẽ. vt.ff.eod.tit.l.qui autem. Item ſi libertus alienat aliquid in fraudẽ patroni,reuocatur. Secus ſi in fraudem illius non adit hęreditatem.vt.ff.ne quid in frau.
6 pa.l.1.§.utrũ.† Sed ſciendũ eſt, ꝙ ſi aliqua eccleſia vult impetrare literas à curia,per quas liceat rem eccleſiaſticã alicui eccleſiæ acquiri malè à laico detentam quæ alteri eccleſię pertinet,Romana curia talem ſolet adijcere clauſulã. priori eccleſiæ ꝑſtita cautione, ut ſi ad pinguiorem fortunam deuenerit rẽ ei reſtituat prius ſibi de pretio ſatisfacto.
¶ In ſumma no.eſt, † ꝙ licèt prælati generaliter in omnibus negotijs eccleſiarum requirere debeant conſilio clericorum, vt cum eis peragant & pertractẽt, & quæ ſtatuẽda fuerint,ſtatuãt, errata corrigant,& euellenda diſſipent & euellant.vt ĩ.eod.c.quanto. & maximè ſup illis quę clericos ipſos cõtingere dignoſcuntur.ut infra eo.c.vltim.Poſſunt tamen quędam modica donare ſine conſilio clericorũ.vt.12.q.2.c.terrulas, cõſiderata tamen rei donatę quantitate,& loci cõſuetudine.vt ĩ.de don.c. cęterũ. Item quinquageſimam & centeſimã. vt ĩ.cod.c.paſtoralis.Nullus enim accuſare epiſcopum poteſt, quod templa Dei ædificat, vel ædificata & indigentia ampliat.vt.12.q.2.c.aurum. Vnde non obſtante iuramento de non alienando,poteſt de nouo eccleſia cõſtrui.vt ĩ.de ec. ædi.c.tua. ad hoc autem permiſſum eſt dari quinquageſimam vel centeſimã.ſ. ad nouam eccleſiam conſtruendam,vel conſtructã ampliandam.vt.12.q.2.c.bonæ rei. Vnde cum hoc ſemel à iure permiſſum,nõ eſt neceſſe vt nouus requiratur aſſenſus.vt.ff.de cõdi.inſt.l. quæ ſub cond.§.vlt. Sed contra.12.q.2.c.ſi ep̃us unam.& ĩ.eo.c. cum uos & c.quanto.& ĩ.de donat.ca.paſtoralis.Sed circa hoc ſcripſit Lau. ꝙ talis donatio valet donatore uiuente;eo autem mortuo poterit reuocari.ut.26.q.3.c.ſacerdos.Puto ex hac cauſa donationem reuocari non poſſe,ne iuris auctoritate donatarij decipiãtur.vt.C.de his qui ve.æta.impet. l.1.Sed ex alijs cauſis poterit reuocari, ſiue uiuente, ſiue mortuo donatore. vt
8 ĩ.de dona.c.ſi apoſtolicæ. † Sed q̃ritur qd ſi ep̃s plures donationes facit,ita ꝙ oẽs aggregatæ excedant quinquageſimam vel centeſimam,ſingulæ autem infra ſubſiſtant, nunquid oẽs reuocari debebunt,uel illa quæ excedit? Reſpõdeo illa q̃ excedit,ar.12.q.2.c.ſi quis de ſeruis ar.ff.de iuriſ.om.iu.l. ſi quis id qdᵉ. 17.q.4.c.quæſtio.Sed ꝙ omnes,eſt art. ff.de ap.l.ſi quis ſeparatim.§.1. Vel eſt de qualibet detrahẽdũ.vt.C. de don.l. ſi totas &.ff.ad l.fal.l.pœnales.§. ãnua. Verius tamen uidetur, vt reuoceẽ excedens.arg.C.qſi & à quibus quarta pars decuri.l.2.li.12.Illud ei reuocandũ eſt, quod detrimentũ inducit ar.C.de don. l.ſi quis argentum.& 12.q.2.c.ſi quis.

SVMMARIVM.

1 *Maior pars quæ dicatur, & quomodo prævaleat quod à maiori parte capituli fit. nume.2.*

¶DE

¶DE HIS QVAE FIVNT A maiori parte capituli. Rubrica.

DIctum eſt ſupra, ꝙ epi cum capi
tulorum ſuorũ conſilio quædã
peragere debẽt. Item alia ſunt
negotia, quæ tantum ad capitula ſpe-
ctant. vt ſ. de reſcrip. c. edoceri, vt no. ſ.
de præben. §. conferri. Sed quia plerun
que fratrum vota diſcordant, & gene-
raliter obtinet qđ a maiori parte cor-
poris vel collegij fuerit ordinatũ, ideo
ſubijcitur hic rub. de his q̃ fi. à ma. par-
1 te capituli. ¶Videamus † igiť quæ dica
catur maior pars capituli. & in quibus
præualeat factũ ſeu uotũ maioris par-
tis, & in quibus factum minoris. ¶ Ma-
ior eſt pars, q̃ numeroſior eſt. Sed ſicut
in electione nõ ſufficit partẽ eſſe maio
rem, niſi ſit ſanior, vt ſ. de ele. c. quia ꝓ
pter diuerſas, ſic & in cæteris agẽdis ec
cleſiæ requiritur maior pars quo ad nu
merum, ſanior quo ad zelum, ſ. de ele.
c. eccleſia. Vel maior dici põt, q̃ maiori
nititur rõne vt. 9. di. c. ſana. & 40. di. ca.
multi. vñ non tantũ ad multitudinẽ re-
reſpici oportet vt 4. q. 3. c. ſi teſtẽs. ſi itẽ
2 in criminali. ¶Generaliter † autẽ præ-
ualet qđ à maiori parte capituli fit, vt.
65. di. c. 1. 2. & 3. Præſumitur. n. pro plu
ralitate, niſi ex parte altera ꝑponderet
auctoritas. vt ſ. de ele. c. dudũ, ſ. de teſt.
c. in præſentia. ff. de teſti. l. ob carmẽ, &.
4. q. 3. c. ſi teſtes. §. itẽ in criminali, ĩ pri
ci. Interdum præualet minor pars, vt j.
eod. c. 1. 31 di. c. Nicena. ff. de ſerui. ru.
præ. l. per fundũ. 12. q. 2. c. non liceat. &
ff. de pac. l. maiores. Interdũ nõ ſufficit
quòd maior pars conſentiat, ſed requi-
runtur duę partes, vt ſ. de ele. c. licẽt, &
c. ſcriptum eſt. Aliquãdo requiritur, vt
duę partes adſint, vt. ff. de dec. ab or. fa.
l. 3. ff. qđ cuiuſq; vniu. not. l. nulli yt. C.
de decu. l. nominationum. Et nota, ꝙ
licẽt generaliter non obſit cõtradictio
paucorum, obeſt tamen abſentia; vnde
plus operatur cõtemptus paucorum, q̃
contradictio multorũ. vt ſ. de ele. c. ꝙ
ſicut ca. uenerabilem & c. bonæ memo-
riæ Cremon. & ſupra de poſt. cap. bonæ
memoriæ. il ſecundo.

SVMMARIVM.

1 *Beneficia eccleſiaſtica debent purè, palàm, liberè, & ſine diminutione cõferri. Quod intellige vt infra nu. 2. & 3.*
3 *Præſumitur contra occultè dantes, facientes, & indicantes.*
4 *Electiones clandeſtinæ non valent,*
5 *Contractus de nocte celebratus an valeat.*
6 *Dies quando incipiat & finiatur in contractibus.*
7 *Iudex ante noctis tenebras indicare debet.*
8 *Prouentus beneficij vacãtis an poſſint per ꝑlatũ vel capitulũ in certos vſus cõuerti.*
9 *Prælatus cum capitulo poteſt ex cauſa ſupprimere perſonatum.*

¶VT ECCLESIASTICA BEneficia ſine diminutione conferantur. Rubrica.

DIctum eſt ſ. de beneficijs confe
rendis, ſed quia cum integrita-
te & ſine diminutiõe aliqua cõ-
ferenda ſunt. Ideo ſubijcitur hic rub. vt
1 benefi. ec. ſine dimi. confe. ¶In † quo di
cendum eſt breuiter, ꝙ beneficia eccle-
ſiaſtica debẽt purè, palàm, liberè, & ſine
2 diminutione cõferri. † Purè ſine pacto
& ſine cõditione; vt no. ſ. de præb. §. ple
nè. Et ſine modo, nam ſicut conditio ſi-
moniam inducit, & rẽ ſpiritualem affi-
cit, & ita modus; quia modus æqpollet
conditioni. vt 27. q. 1. c. ſi infidelis, j. de
cõd. appo. c. verũ. C. de leg. & fideicom.
quæ ſub modo. l. 1. immo magis obligat
modus, q̃ conditio. Nã is, cui aliqd ſub
modo relinquitur, ſtatim petere põt, ſi
caueat de eo implendo. vt. ff. de le. 3. l. ſi
tibi legatum eſt. Sed ſi ſub conditione
aliquid eſt relictum, nõ prius illud præ
ſtabitur, quàm cõditio impleatur, licẽt
paratus ſit legatarius de adimplẽdo ca
uere. vt. ff. de condit. & demonſtration.
l. quæ hæred. §. vl. & l. quibus diebus. §.
vl. & ff. de fideic. li. l. cũ in teſtamẽto in
princ.

3 prin. ¶Palàm. † Occultè.n.collationes ſuſpectæ ſunt,vt ĩ.eod.c.1. Præſumitur enim contra occultè dantes, vt dictum eſt.facientes,& iudicantes vt ff.de iure. fiſci.l.ita.ff.de admi.tu.l. non exiſtimo. 18.q.2.c.pernicioſam. ſ. de offi. dele.c. conſuluit.19.di.c.Anaſtaſius. Nã tenebræ aptæ ſunt ad fabricandũ falſum. vt ff.de ven.inſpi.l.1.§.de inſpiciendo. Veruntñ ſi ille,cui datũ eſt occultè, ſit capax,nõ vitiaẽ occulta donatio. vt C.de
4 dela.l.1.lib.10. † Sed electiones clandeſtinæ nõ valent.vt ſ.de elect.c.qa pp di
5 uerſa §.vlt. † Contractus aũt non min⁹ valet, ſi celebretur de nocte; nullum.n. tempus ſanæ mentis maioris 25 ann.cõſenſum repudiat. ut C.de tranſac.l.non minorem. Et eſt ratio in contractibus.
6 qa † in eis dies incipit à medietate vni⁹ noctis, & finitur in medietate alterius.
7 vt ff.de ferijs.l.more romano. † Iudex verò iudicare debet ante noctis tenebras.vt in prædicta decr.c.conſuluit.Et ſic intelligo quod dicitur, ſedebunt au tẽ iudices matutino meridie, ac ueſperè.vt in Auth.de iu.§.ſedebunt, coll.6. & qd dicit alia lex, incongruum eſt magiſtratib⁹ eſſe in publico veſpertinis horis,vt ff.de orig.iu.l.2.§.& quia,& facit ad hoc.2.q.6.c.biduum. & ff.qñ app.ſit l.1.§.bidum.Liberè. vt 1.q.3.c.ſi qs ꝑbẽdas.Sine diminutione,vt hic, & in ꝑdicto c.ſi quis præbẽdas. & ſimile alias. 16.q.1.c.ſi monachus. & q.7.c.quicunque.ĩ. de decimis c. commiſſum.cap.ex
8 parte.& c tua.in fi.& c. ex tranſmiſſa. † Veruntamen ſi prælatus cum ſuo capitulo ante collationem beneficij alicui⁹ decernat fructus eiuſdem beneficij retinendos ad tempus, vel in vſus certos cõuertẽdos ex iuſta & neceſſaria cã, ſatis
9 licet.vt ĩ.eo.c.vno in fin.† Nã ſi prælatus cum capitulo poteſt ex cauſa ſupprimere perſonatum,vt ſ. de conſti.c.cum acceſſiſſent. & poſſeſſiones alienare. vt ĩ.titu.proxi.c.eccleſias. ſubijcere &,vnire.vt ĩ.de exceſ.prēla.c.ſicut vnire.multo fortius de prouẽtib⁹ beneficij diſponere poteſt,vt 12.q.1.c.his ita reſpõdetur. Omnium autem beneficiorum prouentus in certos vſus cõuertere nõ poſſet,& ideo hoc per indulgentiã obtinetur.vt ĩ.de ver.ſign.c.tua nobis.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio propriè quid ſit.*
2 *Alienari quæ res eccleſiæ prohibeantur, & quæ non.*
3 *Alienatio rerum eccleſiarum quam ſolennitatem requirat. & nu.4.*
4 *Solennitas quæ requiſita ſit, in alienatione rerum monaſteriorum.*
5 *Alienatio contra debitã formam nulla eſt ipſo iure,licet facta fuerit in caſu cõceſſo.*
6 *Eccleſia quando in venditione decipitur, quid agendum, & nu.7.*
8 *Vaſa ſacra an alteri eccleſiæ vel priuatæ perſonæ vendi poſſint.*
9 *Alienantes malè rem eccleſiæ qualiter puniuntur.*
10 *Eccleſiæ rem recipiens citra debitam formam qualiter puniatur.*
11 *Eccleſia qualiter poſſit agere alienata ſua poſſeſſione præter formam iuris.*
12 *Eccleſia nunquid teneatur cedere actionẽ ſoluenti contra alium, ſcilicet alienanti contra poſſeſſorem vel è conuerſo.*
13 *Epiſcopus an poſſit repetere rem, quam iniuſtè alienauit.*

¶ DE REBVS ECCLESIAE alienandis,vel non alien. Rub.

TRactauimus ſ. de rebus ſpiritualibus clericorũ,ſcilicet beneficijs & ꝑbendis,nũc aũt de rebus tpalibus eſt tractãdũ. Et quia res tpales eccleſiarũ nõnũquã à clericis diſtrahũtur, ideo de earũ alienatione dicamus,& ꝑpterea ſubijciẽ hic rub. de reb. ec. alie. vel nõ. ¶Videamus igiẽ quid ſit alienatio. Quæ res poſſint alienari. Quibus ex cauſis. Quæ ſit forma alienãdi. Quæ pœna malè alienãtis & recipientis. Et quæ pœna ſubſcribentium illicitæ alie-
1 nationi. ¶ Alienatio † ſtrictè ſumpto vocabulo eſt omnis actus, per quem dominium transfertur. vt C. de fun.dota. l.1.quam-

l.1.quamuis verba illius legis cõuertan
tur ſic.omnis actus,per quem dominiũ
transfertur, eſt alienatio. Hic autẽ vbi
tractaẽ de reb⁹ eccleſiæ alienandis vel
non,laxatur vocabulum alienationis,
vt cõprehendat quoſdã cõtractus,in q-
bus dñium non transfertur,vt j.e.c.nul
li.& ſimile.C.de re. ec.non alie.l.ſcim⁹
in Auth.de nõ alie.aut permu.re. ec.§.
nos igitur,col.2. Alibi alienare dicitur
quæ vſucapi permittit, & quæ non uten
do ſeruitutẽ amittit,vt ff.de verb.ſig.l.
2 alienationis. ¶Prohibeẽ † res eccleſiæ
alienari.vt 12.q.2.c.ſine exceptiõe, 10.
q.2.c.hoc ius porrectũ. & 12.q.2.p to-
tum. & maximè in c.non liceat.& C.de.
ſa.ſanc.eccle.l.iubemus. ſicut & res Cæ
ſaris.vt ff. de lega 1.l. apud Iulianũ.§.
vltimo.¶Excipiuntur quatuor caſus.cã
neceſſitatis,vt cum debitum vrget vt in
illo.c.hoc ius porrectũ.Cauſa pietatis,
vt pro redemptione captiuorum vel ali
monia pauperũ.vt 12.q.2.c.aurũ.Cau-
ſa vtilitatis,vt in c.ſine exceptione. Cã
incommoditatis vel minoris vtilitatis.
vt 12.q.2.c.terrulas.Poſſunt & aliç cau
ſæ aſſignari.vt 7.q.2.c.aurum. ſed ferè
omnes ad hos quattuor reducunẽ.Mo-
biles res eccleſiæ, quæ ſeruando ſerua-
ri non pñt,citra ſolennitatem aliquam
alienãtur,vt res pupilli. vt C. de admi.
tu.l.lex quæ tutores. & l.vlti.& ea q̃ ma
gis expedit diſtrahi q̃ ſeruari,vt anima
lia;ſupuacua,vt veſtes attritç. vt C.qñ
3 decreto opus non eſt.l.vl. †Aliæ autem
res alienanẽ cũ ſolẽnitate, vt olim qdẽ
maxima requirebaẽ ſolẽnitas.nã duo d̃
vicinis epiſcopis vocabantur, q de cau-
ſa alienationis cognoſcebant, & aliena
tionis contractui ſcribebant. vt 10.q.2.
c.caſellas.in fi.& 12.q.2.c. quicunq; ſuf
fragio.17.q.4.c. nullus res. hodie ſuffi-
cit conſenſus epi & capituli,vt in ca.c.ſi
ne exceptione.& ſi res modica ſit, & ne
ceſſitas magna,non requiritur conſen-
ſus capituli.vt 12.q.2.c.terrulas.¶In re
4 bus † monaſteriorũ alienãdis,ẽm iura,
requiriẽ cõſenſus abbatis, cõuẽtus, epi
diœceſis.ut 12.q.2.c.abbatib⁹. & 17.q.

4.c.in uenditionib⁹. Sed iſtud nõ ſeruaẽ
vbique. Et ideo puto ſufficere ſolẽnita
tes ẽm locorum conſuetudines appro
batas. In venditionibus verò rerum ec-
cleſiæ parrochialis requiritur conſen-
ſus p̃sbyteri,& epi.vt 12.q.2.c.placuit.
Sol⁹ aũt epus ſine ſacerdote parrochia
li non põt.vt 10.q.2.c.vlt. ¶Et nota,ꝙ
ſolennitas illa quæ ſtatuitur 10. q. 2. c.
hoc ius porrectum eſt. hodie non ſerua
5 tur. ¶†Alienatio facta contra debitam
formam nulla eſt ipſo iure, licèt facta
fuerit in caſu conceſſo.vt 12.q.2.c.ſine
exceptione.ſed ſi facta fuerit forma ſer
uata & in caſu conceſſo, tenet de iure.
ar.s̃.de his q̃ fi.a præla.ſine cõ.ca.c.cum
nos.j̃.de emp.& vendi.c.cùm dilect⁹. &
c.cũ cauſa. ſed ſi dãnoſa fuerit eccleſiæ,
reſcindiẽ p beneficiũ reſtitutionis. vt s̃.
6 de in integ.reſt.ca.1. †Sed ſi dolus det
cauſam cõtractui, puta dolo inducitur
eccleſia vt vendat qđ vẽditura nõ erat,
tunc ipſo iure nõ valet contractus.ut ff.
de dolo.l.& eleganter,arg.12. q.2.c.qſ
quis epus.in fi.& j̃. de rerum permu.ca.
uniuerſorũ.Si uerò dolus incidat in cõ-
tractum. ut quia eccleſia ſponte uendi-
dit,quod uenditura erat.ſed circumuen
ta eſt in pretio, quia in minori pretio
uendidit,q̃ res ualeret, & hoc p circun
uentionẽ actoris, tenet contractus; ſed
agitur ut eccleſia nõ decipiatur.ut ff.de
act.emp.& uen.l.Iulianus.§.ſi uẽditor
7 † Vbi autem decipitur eccleſia in uendi
tione ultra dimidiã iuſti p̃tij, agiẽ de iu
re cõi.ut j̃.de emp. & uen.c.cùm dilect⁹
& c.cũ cã.& C.de reſcin.uendi.l.rẽ ma-
ioris. Hæc oĩa locum habent in reb⁹ p
fanis,nam res ſacræ, & religioſæ uendi
non poſſunt.ut ff. de contrahen. emp.l.
& liberi.licèt tranſeant cum uniuerſita
8 te.ut j̃.de iure pa.c.ex literis. †Vaſa ue
ro ſacra uendi poſſunt alteri eccleſiç in
propria forma, priuatæ uero perſonæ
nõ niſi conflata.ut 10.q.2 c.hoc ius por
9 rectũ eſt.& 12.q.2.c.aurũ. ¶Pena † ma
lè alienãtis rẽ eccleſiæ,ẽ depoſitio, ſi ſu
per hoc accuſatio inſtituaẽ.ut 12.q.2.c.
monem⁹.& c.diaconi,niſi celeri reſtõne
ſibi

ſibi proſpexerit alienator. vt j.co.c.ſi
quis presbyterorum. Celeré reſtitutio
nem intelligo poſt appellationé eccle-
ſiæ;ſi enim poſſeſſor,qui facultatem ha
bet rei reſtituendæ, interpellatus con-
gruo loco & tempore ré non reſtituat,
videtur in mora. Et idem dico in alie-
natione ſi interpellatus ab eccleſia non
componat cum poſſeſſore, vt rem recu
peret & eccleſiæ reſtituat, vel niſi poſt
interpellationem agat contra poſſeſſo
rem, quod forte ei licet ſuo iure arg.
præd.c.ſi quis presbiterorũ.35.q.9.c.ſi
qs.j.de ele.c.noſti.vel ceſſa ſibi actio-
ne ab eccleſia, vel niſi totum intereſſe
præſtet eccleſiæ, ſemper videtur in mo
ra; ſi ergo alienator per celeré reſtitu-
tioné morá præuenerit, euitabit pœnã
depoſitionis,de qua dictũ eſt,& excom
municationis de qua agitur j.co.ea.ſi
quis presbyterorũ. Nam ſi quis ré alie
nauerit, & deinde receperit,euitat pœ
nam edicti. vt ff.de ali.iu.mu.cauſa fa-
cta.l.ex hoc.§.ſi quis alienauerit. Et li
cet hic dicatur de celeri reſtitutione,
alibi habes,celeri ſatisfactione,vt j.de
loca, & condu. c. propter. & c.potuit.
10 ¶†Pœna verò recipientis rem eccleſiæ
citra præmiſſam formã, eſt,vt ré cũ fru
ctib' reſtituat, & actioné nullã habeat
ad petendũ aduerſus eccleſiá. vt.12.q.
2.c.non liceat.& 10.q.2.c.hoc ius por-
rectum. in uer.quæ verò.& in Auth.de
non ali.aut per mu.re.ec.§.nos igitur,
cũ ſequentibus.§§.ſed aduerſus alienã-
tem ſic.Guari.tñ adiecit verba,ſua,per
q̃ omnis omnino actio denegãt hmõi
acceptori. Sic.n.dixit, ſed melius dici-
tur omnino denegandas eſſe actiones
hmõi acceptori;& aſſumpſit hæc verba
de lege,quæ eſt.C.de ſa ſan.ec.l.ſcimus
nemini. Sed corrigitur in Auth.de nõ
ali.aut per mu.§.quia verò leonis. & p
canoné 12.q.2.c.Vulteranæ.Vnde ſiue
bona ſiue mala rem acceperit,habet re
greſſum ad auctoré ſuũ. vt j.co.ti.c.ad
audientiá. Hæc opinio eſt.Io.Teuton.
Lau.aſſt & quidam alij dixerunt, q ſi
mala fide quis accepit ré eccleſiæ, nec
aduerſus eccleſiam nec aduerſus alie-
nantem habet actionem. vt 16.q.3.c.
vniuerſitas.niſi ſibi per cautionem de
euictione proſpexerit. vt C.de euic.l.
ſi fundum. In caſu tñ ſpeciali malæ fi-
dei agitur ad pretium,vt C.communia
de le.l.vl.§.vlt.Aequum tñ videtur in
caſu præmiſſo,.vbi etiã malæ fidei acce
ptor agat ad pretium contra alienan-
té,vt j.co.tit.c.ad audientiã.¶In ſum-
1 ma †notandum eſt, q poſſeſſione eccle
ſiæ præter formam iuris alienata,eccle
ſia poteſt agere contra poſſeſſorem rea
liter,contra alienanté perſonaliter, vt.
12.q.2.c.apoſtolicos. & C.ſi tutor vel
cu.l.vltima.¶Sed pone,q eccleſia con-
ueniat poſſeſſorem,& conſequitur rem
& intereſſe, nunquid poteſt conuenire
alienantem. Reſpódeo non, vt ff.de eo
per quem fac.eſt.l.1.§.ſi plures.Quid ſi
cepit vnũ conuenire, nunquid ex hoc
ſolo fit præiudicium quo ad alterum,
vt alterum conuenire non poſſit. Re-
ſpondeo non, nam demum per actioné
tollitur actio, vt ff.depo.l.1.§.ſi apud.
C.ſi tu. vel cu.l.vlt. ¶Quid ſi parté ſui
intereſſe conſequatur ab vno.Reſpon-
deo tanto minus conſequetur ab alio,
vt.ar.ff.de exercito.l.1.§.vlt.hęc actio.
12 ¶†Sed nunquid eccleſia teneatur cede
re actioné ſoluenti contra alium.ſ.alie
nanti contra poſſeſſorem, vel econuer-
ſo?Non,cùm enim conueniatur ex ma-
leficio vel ex ſuo delicto non poteſt pe
tere ceſſioné actionum vt ff.de admi.
13 tu.l.ſi plures tutelá. ¶Sed † quęritur,
an epiſcopus, qui malè alienauit,poſ-
ſit repetere ſi in adminiſtratione tole-
retur?Videtur q nõ, ná ipſe de euictio
ne tenetur; & quem de euictione tenet
actio, eundé agenté repellit exceptio.
vt C.de euic.l.exceptiones.Sed contra
hanc exceptionem replicabitur, ré eſſe
eccleſiæ;ſicut & replicat mulier,ſe mu-
lieré eſſe,& ſibi cõpetere Velleia.vt ff.
ad vell.l.ſi mulier.§.ité ſi mulier. Nec
eſt mirum,ſi contingat in epiſcopo. nã
& ſimile in priuatio contingit.C.de
ag.& cen.l.quemadmodum.libr.11.

SVMMARIVM.

1. *Precarium quid ſit.*
2. *Precarij contractus gratuitus eſt, & ſimilis commodato.*
3. *Precarium in quo conſiſtat. & nu. 6.*
4. *Precarium unde dicitur.*
5. *Precaria quid ſit.*
7. *Differentia inter precarium et donationẽ.*
8. *Precarij & commodati differentia.*
9. *Precarium recipiens nõ tenetur niſi de lata culpa.*
10. *Commodatarius tenetur de leui, & leuiſſima culpa.*
11. *Precarium pluribus modis ſoluitur.*
12. *Precariũ per quã actionẽ reuocari poſsit.*

¶DE PRECARIO. Rubr.

DIximus de alienationibus in genere, ſed quia precarij cõceſſio ſpeciẽ alienationis babet, ideò de precario ſubijcitur hic rubrica. ¶Videamus igitur quid ſit precariũ. Vnde dicatur: Quid precaria. Quãto tpe durat. Quæ differẽtia ſit inter precarium & donationem. Quæ inter precariũ & commodatum. Item quot modis ſoluiẽ
1 precarium. Precariũ † dr̃ pignus obligatũ creditori, & a creditore debitori cõceſſum vtẽdum, quandiu patitur qui cõceſſit, vt ĩ. eo. c. vlt. & ff. eod. l. 1. ¶Et eſt
2 iſte † contractus gratuitus, & ſimilis cõmodato tm̃, vt quidam dicũt hos duos cõtractus nõ differre, niſi verbis; ſed cer
3 tè in re differunt, vt ĩ. notabo. ¶ †Conſiſtit autem precariũ in re propria, poſſeſſionis gratia q̃ eſt apud creditorem, nõ gratia proprietatis. vt. ff. eod. l. certè. §. vl.
4 ¶ †Dicitur precarium coutractus ad
5 pces. ¶ †Precaria eſt cõtractus de quinquennio in quinquenniũ renouãdus. vt ĩ. eo. c. 1. Item precaria dicitur donatio ad preces facta vſq; ad mortem accipiẽtis. vt 12. q. 2. c. ſępe. 16. q. 3. c. clerici. Itẽ precaria dicitur cõceſſio vſusfructus ad preces facta cuius forma habeĩ. 10. q. 2.
6 c. precariæ. † Conſiſtit autẽ precariũ in rebus mobilibus & immobilibus, velut ſi me rogaueris, vt per fundum meum tibi ire agere liceat, vel in tectũ ſeu in arcã ędiũ mearũ ſtillicidiũ, vel in pariete meum tignũ immiſſum habere, vt ff. e. l. 2. §. vlt. & l. 3. & 4. in prin. ¶Differũt
7 precariũ, & donatio inter ſe. † Nam q donat ſic dat, vt non recipiat qđ dat. Sed is qui precarium concedit, ſic cõcedit ut recuperet qñcunq; placebit; nam tãdiu durat, q̃diu ipſe patitur, vt ſuperius dictũ eſt.
8 † Item precariũ & cõmodatum differunt, nã cõmodatum ſit ad certum vſum; nec reuocari põt, niſi vſu expleto. vt ff. cõmodati. l. in commodato. §. ſicut. Precarium verò qñcunque, vt ĩ. eo. c. precarium. ff. eo. tit. l. 1. & l. cũ
9 precario. † Item is qui precarium recipit, non tenetur præſtare niſi latã cul
10 pam. vt ff. eo. l. quæſitũ. §. & illud. † Sed cõmadatatius tenetur de leui & leuiſſima. ut ĩ. tit. proxi. c. vno. Et eſt ratio diuerſitatis illa, quam iam præmiſi; quia cõmodatarius maiorem vtilitatẽ conſequitur dé re commodata, q̃ precarij rogator de re precaria. & ideo magis tenetur, quod per ſe notare põt q libet curioſus. nam fere vbicunq; ſit mentio 1
de cõmodato ſubijcitur vſus ad quẽ cõmodatur, vt cùm diciẽ cõmodaui tibi equum vt ad villã duceres, pecuniã vt ditior appareres. vt. ff. cõmoda l. 3. §. vl. & l. 4. & l. ſi vt. §. ſed interdictum. & l. vl. ſic dicitur, cõmodaui ſcalas vt feneſtris ſupponeres. vt Inſtit. de ob. q̃ ex de
11 li. naſ. §. ope & conſilio. ¶ † Soluiẽ precarium quinq; modis, quamuis decr. ĩ. eo. ponat tres. Soluitur enim contraria voluntate eius qui conceſſit. vt. ff. c. l. 1. & hic eſt primus caſus ſiue modus. Secũdus, ſcilicet morte eius cui cõceſſum ẽ. non autẽ obitu concedentis. vt. ff. c. l. cũ precario. §. precarij. Et eſt rõ, quia precarij cõceſſio trãſit ad hæredẽ eius qui conceſſit, non aũt ad hæredem eius qui rogauit vt in l. prædicta. Tertius alienatione rei precariæ, ſi is cui alienatũ eſt, nolit precariũ vltra durare. vt. ff. c. l. q̃ſitum. §. quod à Ticio. Et eſt rõ, quia ꝑ conuen-

conuentionem huiuſmodi nõ licet rem
alienam inuito dño poſſideri. vt.ff.e.l.
cum precario 1.R.Quartus,finito tem-
pore vſq; ad quod precarium eſt obten
tum. vt in l.cum precario. Quintus, cũ
debitor ſoluit creditori qđ debet: tunc
enim finitur precariũ pignoris, quia de
12 ſinit eẽ pignus vt.ff.e.l.ſi debitor.†Sed
quæritur, per quam actionẽ poſſit quis
precarium reuocare? Ad quod rñdeo,
per interdictum de precario;eſt.n.natu
ra æquum,vt tã diu liberalitate tua vta-
ris quãdiu velim,& vt poſſim reuocare
cũ mutauero voluntatẽ.vt.ff.eo.tit.l.2.
Sed hoc verũ eſt cũ ſimpliciter facta eſt
ꝑcarij conceſſio.Nã tũc nulla ciuilis cõ
petit actio. Magis enim ad donationẽ
& beneficij cauſam, q̃ ad negocij cõtra
cti ſpectat precarij conditio. & ideo ne
ceſſarium eſt interdictum. Si verò in cõ
ceſſione precarij ſpecialiter actũ eſt, vt
quandocunq; liceat reuocare,tũc com-
petit & actio præſcriptis verbis.vt.ff.e.
l.2. Cæterum ſi ſtipulatio interuenit,
ceſſat interdictũ de precario.vt.ff.eod.
tit.l.& habet.§.cum quis.

SVMMARIVM.

1 *Commodatum quid ſit.*
2 *Commodatum unde dicitur.*
3 *Commodatum in quibus rebus conſiſtat.*
4 *Commodare quis & cui poſsit.*
5 *Res quæ commodari poſſunt.*
6 *Commodati quæ ſit natura.*
7 *Actiones quæ ex contractu cõmodati oriã tur, & quæ veniant in actione directa cõ modati,& quæ in contraria,& quibus,et in quos dentur.& nu.8.9.&.10.*
9 *Contractus ex conuentione legẽ accipiunt.*

¶DE COMMODATO. Rub.

TRactatum eſt ſupra de cõtractu ꝑcarij,qui fit gratia accipientis; & qa commodatũ fit plerũq; gratia recipientis,ideo ſubſequẽter ſubijcitur hic rub.de cõmodato.¶Videam⁹ igitur quid ſit commodatũ.Vñ dicatur.In
qbus rebus conſiſtat. Quis poſsit cõmo
dare res.Et cui. Et q̃ ſit natura commo
dati.Et quæ actiones oriãtur ex contra
1 ctu commodati.¶Commodatũ †eſt ali
cuius rei ad aliquẽ ſpecialẽ vsũ gratui-
to facta conceſsio.Ideo autẽ dico con-
ceſsio,& non trãslatio; quia qui cõmo
dat, retinet dñium & poſſeſsionẽ.ff.eo.
ti.l.rei commodatæ.Gratuito, ideo di-
xi; quia ſi interueniẽte mercede res trã
ſit in locationẽ vel in contractum inno
minatũ,vt do vt facias.vt Inſtit.man.§.
vl.Ad aliquẽ ſpecialẽ uſum,ideo adie-
ci,vt notem differentiam inter commo
datũ & precarium, vt dixi de hoc ĩ.tit.
proxi.§. Item precariũ & commodatũ.
2 ¶Dicitur autẽ†commodatũ, quaſi com
3 modo vtẽtis datum.¶†Conſiſtit cõmo
datum in rebus mobilibus,& ſe mouẽti
bus,& in immobilibus.Itẽ in incorpora
libus,puta in ſeruitute habitãdi.vt.ff.e.
l.1.Ea uero quæ vſu cõſumunt, vt pecu
nia commodari non pñt, niſi ad pompã
vel oſtẽtationẽ,vt quis ditior videatur
vt.ff.eod.l.ſed mihi.§.vl.ſępe ẽt ad hoc
cõmodantur pecunię.vt ditis gratia nu
merationis loco intercedãt. vt.ff.e.l.4.
4 Poteſt autem† commodare & ei cõmo
dari qui põt contrahere,vnde non ſolũ
ꝑlatus põt cõmodare & ei commoda-
ri,ſed & œconomus;nã & is contrahere
põt,vt 10.q.2.c. hoc ius porrectũ.¶Poſ
5 ſumus commodare† q̃ noſtra ſunt,poſſu
mus ẽt & res alienas quas poſsidem⁹,&
ſi ſciẽtes aliena poſsidem⁹. ita vt ſi fur,
vel ꝑdo cõmodauerit, habeat actionẽ
cõmodati.vt.ff.e.l.commodare.& l.ita
6 vt ſi fur.¶†Natura commodati ẽ,vt res
ipſa reſtituatur;hoc.n.eſt de iure natu-
rali.vt.50.d.c.ius naturale.in ver.item
depoſiti vel commodatę rei reſtitutio.
Nec poteſt ꝑtextu debiti retineri vt.C.
7 co.ti.l.vl.Oriuntur ex † contractu com
modati duæ actiones,directa. & cõtra
ria.Directa daĩ cõmodãti,& ei⁹ hęred.
cõtra cõmodatariũ & hęredẽ ei⁹.Cõtra
ria daĩ cõmodatario & ei⁹ hęredi cõtra
cõmodantẽ & hæredes ipſius,vt.ff.eo.l.
in cõmodato.§.1.de ac. & obl.l.ex dpo

ſiti & l.ex cōtractibus,& Inſt.de perpe.
& tem.ac.§.ſed & hæredibus.Venit aũt
in directã actionẽ cōmodati & reſtitu-
tio.vt dixi ſ.§.natura.Rei inquã nõ de-
terioratæ,nec enim videtur res reddita
ſi deterior reddatur, & præſtabitur in-
tereſſe.vt.ff.eod.l.ſed mihi.§.1.Si verò
res non reſtituatur p contumaciã,iurat
in litẽ contra contumacẽ.Si aũt nõ fue-
rit cōtumax, ſed culpa ceſſat reſtituere
rẽ, æſtimatur quanti rẽs ſit à tpe morę
vſq; ad ſniam.Sed i ſtricti iuris iudicijs
æſtimantur à tempore moræ vſq, ad tẽ
pus cōteſtatæ litis.vt.ff.co.l.ſed mihi.l.
in hac.Itẽ venit in hac actione dolus,la
ta culpa, leuis,& leuiſſima, vt hic,&.ff.
co.t.l.ſi vt certo.§.commodatũ.Et hoc
cũ gr͞a accipiẽs ſit commodatum, quod
frequentius cōtingit.Cęterum ſi gratia
dãtis quod rarò ſit,verbi gratia cũ quis
commodat ſponſæ ſuæ ornamẽta vt or
nata vel ornatior ad eum ducatur,tunc
pſtatur dolus, & lata culpa.vt.ff.co.l.ſi
vt certo.§.ſed ĩterdũ. Si verò gr͞a vtriuſ
que cōmodatum fiat,vt cùm communẽ
amicum inuitamus,& tu curam eius rei
ſuſcepiſti, ego tibi argentum cōmoda-
ui,teneris mihi de dolo,culpa lata,leui
non leuiſſima. vt. ff.eod.l. in rebus.§.1.
8 ¶ Caſus † autem fortuitus non venit in
hanc actionem,vt hic,&.ff.eodem titu.
l.in rebus.in prin. niſi in tribus caſibus,
qui hic ponuntur,ſcilicet ubi culpa pce
dit pactum,vt cùm equum tibi cōmoda
ui vt ad villã duceres, duxiſti ad bellũ,
teneris de caſu.Cęterum ſi tibi commo
daui,vt ad bellum duceres, meũ erit pe
riculum,vt.ff.eod.tit.l.ſi vt cert.e.§.ſed
interdum. Item commodaui tibi ſeruũ
vt de plano opus faceret, tu machinæ
impoſuiſti;vel ſi commodaui vt in ma-
china operaretur, machina verò culpa
tua malè ligata eſt, & ſic perijt ſeruus,
vt in l.pdicta.In pacto pone exemplum
9 ff.co.ti.l.ſi vt certę.§.2. † contractus.n.
ex conuentione legem accipiũt.vt.ff.de
poſiti.l.1.§.ſi cōueniat.Pone etiam exẽ-
plum.C.eo.t.l.1. Item imputatur caſus
ex mora præcedẽte. vt.ff.e.l.ſi vt certo.
10 §.ſed interdum. ¶Contraria † verò dat
commodatario aduerſus commodantẽ
ad impenſas factas in re cōmodata,mo
dica tamen impẽdia, ſicut cibariorum,
ad eum pertinẽt,qui utendũ acceperit.
Item datur commodatario aduerſus cõ
modantẽ, qui ſcienter cōmodauit vaſa
vitioſa ſeu corrupta, pp quod vinũ vel
oleũ eſt effuſum,vt.ff.eo.ti.l.in rebus.§.
poſſunt &.§.item qui ſciẽs & l.pe. Item
cōtra eũ qui intẽpeſtiuè reuocat mōda
tum vt.ff.co.t.l.in cōmodato.Itẽ dat &
in alijs caſibus,vt.ff.co.l.rẽ mihi,& l.in
commodato.§.pe.& §.quicunque.

SVMMARIVM.

1 *Depoſitum quid ſit.*
2 *Depoſitum unde dicitur.*
3 *Depoſitum in quibus rebus conſiſtat.*
4 *Depoſitum qualiter fiat.*
5 *Depoſiti quæ ſit natura.*
6 *Depoſitum quando repetatur.*
7 *Actio depoſiti, qualis ſit.*
8 *Actio depoſiti cui detur & nu.9.*
9 *Actio depoſiti an detur furi et prædoni de ponenti.*
10 *Actio depoſiti contra quem detur.*
11 *Dol⁹ uenit ĩ actione depoſiti,et lata culpa.*
12 *Lata culpa qualiter præſumatur.*
13 *Depoſitarius an teneatur de caſu fortuito.*
14 *Damnatus ex actione depoſiti an ſit infamis.Actiones quæ infament.*

¶DE DEPOSITO. Rub.

DIximus ſupra de cōmodato, qđ
frequẽtius ſit gratia recipiẽtis,
nunc videamus de depoſito,qđ
generaliter ſit gratia đponẽtis.¶Videa
mus igitur quid ſit depoſitũ. Vnde dica
tur.In quibus rebus cōſiſtit. Quæ ſit na
tura depoſiti.Cui det actio đpoſiti.Cõ
tra quẽ. qñ,& in q̄tũ,& qualis ſit actio.
1 ¶Eſt † autẽ depoſitũ qđ ad cuſtodiẽdũ
alicui traditũ eſt.Cōtrahitur.n. re obli
gatio in depoſito.ut inſt.qb.mo.re con
trahit ob. §.pe. Rei verò depoſitæ ſicut
& cōmodatæ, & poſſeſſionẽ & ꝓprieta
tem

tē retinemus vt ff.e.l.licet.§.rei. Qn̄q;
tn̄ rei depoſitæ dominiū tranſit in de-
poſitariū,qđ eſt contra nouiſſimos ter-
minos depoſiti,& tn̄ depoſiti agitur; vt
cū depono apud te quod eſt in numero,
pondere,vel menſura,& cōuenio, vt il-
lud idē reddaſ mihi,uel tātūdē in eodē
genere.qđ obtinet ſiue ī id expreſſe cō-
ueniā,ſiue tacitè videar cōuenire, vt cū
prædicta,vel aliquid ex prædictis depo
no,nō ſignata,nō clauſa; nā ſignata vel
clauſa,videor ꝓhibere ne vtaris eis,niſi
in contrariū agatur,vt ff.eo.l.Lucius.&
l.die.§.qui pecuniā.& l. quintus. ¶Eſt
2 autem † dictū depoſitū quaſi deorſum
poſitum, deorſum in quā à ponēte poſi
tū, vt oſtēdatur totū fidei eiꝰ cōmiſſum
apud quē ponit, qđ ad cuſtodiā rei per
tinet, & oīno videaſ ſeparata cuſtodia
a deponente.Et ideo dr̄ ꝙ ꝑpoſitio, de,
auget depoſitū vt ff.eo.tit.l.1. in princ.
Et ex his verbis diffinitionis dixerūt q-
dā, ꝙ vbiq; habet locū actio depoſiti &
mandati,eo ꝙ ſuper cuſtodia mandaſ.
ar.pro eis ff.e.tit.l.1.§.ꝙ ſi rē.Alij etiā
diſtingūt utrū in ipſa rei depoſitione cu
ſtodia cōmittaſ, vt tunc nō agaſ māda-
ti,ſed depoſiti tm̄.An ante,& tūc poſſet
agi & mandati propter omiſſam cuſto-
diā, & depoſiti pp factā depoſitionem.
Sed Azo ſicut in ſumma ſua notauit,di
xit indiſtinctè agi depoſiti tm̄. Et rn̄-
det ad l.inductā. ꝙ ibi præceſſerat con-
tractus mandati, cuius forma & initiū
3 eſt ſeruādū.¶Conſiſtit † depoſitū in re-
bus mobilibus,& ſe mouentibus. Cau-
ſaliter autē deponitur res immobilis,
cùm res in quæſtione poſita ſequeſtraſ.
Et de ſequeſtrationis natura non noto
4 hic,qa notaui ſ.de ſuo tractatu. ¶†So-
let depoſitum fieri per chirographum,
vel cum chirographo. Hmōi uerò chi-
rographū ſolet diuidi, una pars depoſi
tario,alia remanet deponēti, vt ex iun
ctura partiū ꝓbatio fiat. Sed hæc ꝓba-
tio nec iuris eſt,nec de iure, quia priua
tæ perſonæ nō creditur, niſi habeat ſub
ſcriptionē triū teſtium fide dignorū. vt
C.qui potio.in pig. ha.l.ſcripturas, &

5 in Auth.de fide inſtr.§.1. ¶†Natura de
poſiti eſt ut res depoſita reddatur; hoc
enim de iure naturali procedit,ut dixi
in cōmodato,ut 1.diſtinct.c.ius natura
le.in ueritē depoſitæ. Reddatur inquā
deponenti. Quod fallit in quatuor caſi
bus.Primus eſt,cùm quis gladiū depo-
nit, & furens repetit.22.q.2.c.ne quis.
Secūdus,cùm deponens fuerit deporta
tus. nam bona eius in publicū deferun-
tur. Tertius, cùm fur deponit & repe-
tit,ſi repetitio ueri dn̄i cum furis repe-
titione cōcurrit. Quartus,cùm fur rem
furtiuā deponit apud illum à quo furri
puit ut ff.depoſiti.l.bona fides. ¶Sed ſi
res eccleſiæ commēdetur,ſeu apud eccle-
ſiā deponatur,quod fieri vſ, cùm in the
ſaurariam uel ſacriſtiam infertur, nec
uidetur eſſe dicendum ꝙ eccleſia tenea
tur,ſicut tenetur nauta & caupo de re-
bus inuectis & illatis,ut ff.nau.cau.ſta.
l.parui refert.§.recipit.C.de his qui la
tro. occul.l.1. & ff. furti aduer. na.l.1.
Quod tn̄ non intelligo fore uerum,niſi
pſn̄te plato & capitulo deponatur;aliàs
nō eccleſia,ſed perſona quæ depoſitum
recipit,obligatur.ſic intelligo ī.eo.c.1.
6 Depoſitum † repetitur quandocunq;,
etiam ſi eo pacto depoſitum fuerit, ut
demum poſt mortem depoſitarij repe-
tatur,poterit.n.deponēs mutata uolun
tate repetere.ut ff.e.l.1.§.ul.Niſi apud
ſequeſtrum res depoſita fuerit, quæ nō
poterit repeti, niſi lege ſequeſtrationis
impleta. ut dixi.ſ.in ſum.de ſequeſtra.
Item in repetitione depoſiti compenſa
tio,uel deductio, locum non habet. ut
ī.eod.c.2.§.ſanè.nec exceptio ut C.eo.
l.pe. nec propter expenſas retentio,li-
cèt quidā contrarium dixerunt,per l.ſi
qs rem.ff.de acqu.poſ.ff.de furtis.l.ſi is
qui rem. ſed leges illæ in commodato
7 loquuntur.¶Hæc actio†bonæ fidei eſt,
ut Inſti.de actionibus.§.actionū. Item
famoſa,in tantum ut hęres ſuo nomine
damnatus infamis fiat. ut ff.de his qui
not.infa.l.furti.§.illud. & C.eo.tit.l.q
8 depoſitū. ¶†Datur ei actio hæc qui de
poſuit.ſed hoc fallit in caſibus,quos no
taui

tani.ſ.eod.§.naturá.Item datur domi-
no vel dominis deponentis,nã ſi ſeruus
deponens pluriũ erat,vnicuiq; domino
rum in partes cõpetit actio.vt ff.eo.ti.
l.1.§.ſi ſeruus meus,& §.ſi ſeruus.& §.ſi
9 duorũ.† Datur hæc actio etiam furi &
prædoni deponenti nõ obſtante ſuo de
licto,agunt enim ex ſuo cõtractu. vt ff.
eo.l.ſi prædo. Sed furti agere non pñt,
ne ex improbitate ſua conſequaẽ actio
10 nem. vt ff.de fur.l.itaq; fullo.† Datur
hæc actio contra eũ apud quẽ depoſitũ
eſt, vel cõtra hæredẽ depoſitarij ex do
lo defuncti,& multo magis ex ſuo.vt ff.
11 đ ac.& ob.l.ex đpoſiti. ¶ † Venit in hãc
actionem dolus;etſi cõueniat ne de do
lo agatur. vt ff.eo.l.1.§.ſi conueniat.
Venit & lata culpa, quam Nerua dicit
eſſe dolũ,quod ſic exponitur, ideſt præ
ſumi dolum.vt ff.eo.tit.l.quod Nerua.
ff.mandati.l.ſi fideiuſſor.1.R. Compa-
ratur.n.dolo. vt ff.ſi meſ.fal.mo.dix.l.
1.§.lata.& eſt ꝓxima dolo. vt ff.ſi quis
teſt. lib.eſſe iuſ.l.1.§. non autem.ff.de
12 verb.ſig.l.magna. † Qualiter autẽ lata
culpa præſumatur dolus, ſic pone exẽ-
plum,vt cùm quis non intelligit, quod
omnes intelligunt. vt ff.de verb.ſig.l.la
tæ culpæ, vt ſi apud ſequeſtrum depo-
natur homo vinctus,vt de eo qđ habea
tur, & ſequeſter intẽpeſtiuè miſericor-
diam exercet circa eũ ipſum diſſoluen
do,vt.ff.eo.tit.l.ſi hominẽ. Quod ergo
dicitur.ĩ.eo.c.2.bona fides abeſſe præ
ſumitur expone ideſt dolus adeſſe præ-
ſumitur, ſi rebus tuis ſaluis depoſitas
amiſiſti. in quo pone exẽplũ ſic,propria
repoſuiſti in archa, depoſita reliquiſti
in banca, venit leuis & leuiſſima ſi te
depoſito obtuliſti. vt dicit hic.& ff.eo.
tit.l.1.§.ſæpe. In leui.ſic pone exẽplũ,
depoſita in arca depoſuiſti,ſed archam
dimiſiſti apertã.In leuiſſima ſic, depoſi
ta repoſuiſti in archa & clauſiſti, ſed
clauẽ incautè dimiſiſti. Itẽ venit leuis
& leuiſſima, ſi aliquid pro cuſtodia re-
cepiſti; ſed tunc non veniet per hanc
actionem,ſed per actionẽ ex conducto,
ſi pecuniam accepiſti. vt ff.eo.l.1.§.ſi

quis ſeruum, ſi ſpeciem vel operas per
actionẽ præſcriptis verbis. vt ibi,& In-
ſti.mandati.§.vlti.Item venit per hanc
actionem caſus fortuitus pacto, culpa,
vel mora,præcedẽtibus.vt hic de pacto
probatur, & ff.eod.tit.l.1.§.ſæpe.con-
tractus enim ex conuentione legẽ acci-
piunt.vt ff.eo.tit.l.1.§.ſi cõuenerit.ſed
tunc neceſſarium eſt omnes caſus enu-
merari. vt ff.ſi quis cau.l.ſed & ſi quis.
§.quæſitum.In culpa ſic pone exemplũ,
depoſitarius vendit rem depoſitã & tra
dit, demum eam redimit vt habeat in
cauſam depoſiti, ſed redemptam nõ ha
bet in eam cauſam, tenetur de caſu for
tuito, cùm ſemel dolo fecerit cum ven-
deret,vt ff.eo.l.1.§.ſi rem.Sed ſi pœni-
tentia ductus reclinat, & in primo ſta-
tu habeat,purgatur vitium.vt ff.de vſu
cap.l.ſequitur Labeo ait.Item ſi depoſi
tarius ſit in mora rei reſtituendæ,tene-
tur de caſu fortuitu. Dixẽrunt tñ qui-
dam,ſi erat res eo modo peritura apud
deponentẽ,aliàs ſecus. vt.ff.eo.l.ſi plu-
13 res.§.ſcire. † Sed dominus Azo dixit
in ſumma depoſitarium & quemlibet
debitorem teneri de caſu fortuito ex
mora, quia ſatis eſt ꝙ res potuit non
perire penes actorem.ff.eod.tit.l.ſi in
alio.§.vlti.ff.de leg.primo.l.cum res.§.
vltimo. ¶ Sunt & alij caſus, in quibus
tenetur depoſitarius de caſu, ſi gratia
ſui fiat depoſitum, vt ff.ſi cert.petatur,
l. ſi quis nec cauſam. Item ſi dolum
committat, & non in alienando, ſed in
vtendo,vt ff.de condi.fur.l.qui furtum.
14 ¶ † Damnatus in hac actione infamis
efficitur.Quatuor enim actiones ex cõ-
tractibus deſcendentes, & quatuor ex
delictis infamant, vt mandati,depoſi-
ti,tutelæ,& pro ſocio. Iniuriam,vi bo.
rap. furti, doli, vt probatur.ff.de his
qui not.ĩ.l.furtis.§.mandati. &.§§.ſe-
quentibus.& l.1.Vnde ver. Iudice dam
natos infames reddit vbiq;. Quod vi
diripitur,iniuria,furti,dolique. Actio
mandari, tutelæ, depoſitiq;. Directo
ſed pro ſocio communis vtrique.

SVMMARIVM.

1 *Emptio qualiter & quando contrahatur.*
2 *Arrharum datio quid operetur.*
3 *Emi & vendi quæ res poſſint.*
4 *Emptionis quæ ſit natura.*
5 *Venditor tenetur ita q emptor habeat vacuam poſſeſſionem.*
6 *Res vendita an poſſit manu militari ab inuito venditore extorqueri.*
7 *Res iuſto pondere & menſura vendi debet.*
8 *Falſis ponderibus & menſuris qui vtitur, qualiter puniendus.*
9 *Emptor cogitur facere nũmos venditoris. Venditor an teneatur ſolum de euictione.*
10 *Cõtractus emptionis & venditionis, in quo quis decipitur, an teneat.*
11 *Emptor an et quando re euicta agat de euictione, & nu. 12.*

¶DE EMPTIONE ET venditione. Rubr.

DIximus de cõtractibus, qui cele
brant gratia alterius cõtrahen
tium. Nunc videndum eſt de
his qui ſunt gratia vtriuſq; . Et primo
de venditione & emptio. Ideo ſubijci-
tur hic rubrica de empt. & vẽditio. ¶Vi
deamus igitur quando & qualiter con
trahatur. De quibus rebus. Quę ſit eius
natura. Ad quid emptor, ad quid vendi
1 tor teneatur. ¶Contrahitur † emptio
poſtquam de pretio cõuenitur, ea men-
te vt pretium ſoluatur. Nam ſi imagina
riè & per ſimulationẽ de pretio conue-
niret, tũc emptio nulla eſſet. ¶Cõtrahi-
tur aũt ſolo conſenſu ſiue inter præſen-
tes ſiue inter abſentes p nunciũ, vel epi
ſtolã, vt probãtur hæc. Inſti. e. ti. in prin.
ff. e. ti. l. 1. §. vl. & l. 2. §. 1. & l. cũ in uendi
2 tione & l. nuda. ¶Arrhæ † aũt datio non
perficit emptionẽ, ſed eſt argm̃ emptio
nis & venditionis cõtractæ, vt ff. e. l. q
ſæpe in pr. Arrhis aũt interuenientib',
ſi quidem ſteterit per dantẽ quo minus
contractus pficiatur, perdit id q dedit;
ſi verò ſteterit per accipiẽtẽ, hoc eſt per
uenditorẽ, duplũ reſtituere tenetur. vt
Inſti. eo. tit. §. in his aũt. Nec puto ven-
ditorẽ teneri ad intereſſe, cùm ſatis ſit
eũ puniri in arrhis. Nam hoc inter con-
trahentes agi videtur, vt arrharũ amiſ
ſione, & dupli actione debeant eſſe con
tenti. Quidã tñ putauerunt venditorẽ
nihilominus ad intereſſe teneri. Arrha
tñ cõputabitur ad intereſſe. Et quod di
xi de pretio cõuenire debere, intelligen
dũ eſt in quantitate, non in ſpecie. Si. n.
emptor ſic dicat, dabo pretiũ quod eſt
in ſacculo, tunc non eſt emptio nec ven
ditio ſed contractus innominatus vt ff.
de condi. ob cauſam da. l. vl. & C. e. tit.
l. empti. Inſti. eo. tit. §. itẽ pretiũ. Quan
titate aũt intellige certa, vel ſermone,
vel re ipſa; vt ſi dicatur ſit empta, q̃ti
emeris, vel q̃ti eſt in archa. vt ff. eo. ti. l.
hæc venditio. §. hmõi. Secus ſi dixerit,
ſit empta pro eo quod in archa habeo,
tunc. n. quod in archa eſt, venit vt ſpe-
cies, non vt quãtitas. vt ff. de leg. 1. l. pla
3 nè. §. 1. & l. ſed & ſi certos. ¶† Vendi &
emi poteſt omne id quod habet cõmer
ciũ. Sunt. n. quædã, quæ in commerciũ
non veniunt. vt liber hõ, res ſacra, & re
ligioſa. vt ff. eo. tit. l. ſi in emptione. §. 1.
& §. liberum. ff. de ver. obli. l. inter ſtipu
lantẽ. §. ſacrã. Res tñ ſacræ & religioſæ
tranſeunt cũ vniuerſitate, cũ vniuerſitas
in profanis conſiſtit. vt ĩ. de iurepatr. c.
ex literis, nam tunc ſacræ accedunt em
ptioni maioris partis, vt ff. eo. tit. l. in
4 modicis. ¶† Natura emptionis eſt, vt
res ſit quæ vendatur, vt pretium inter
cedat vt ff. eo. l. 2. §. ſine & l. nec emptio.
Itẽ natura eius eſt, vt rei emptæ lucrum
& damnũ pertineat ad emptorẽ. vt In
ſti. eo. ti. §. cũ aũt. ff. de pericu. & cõmo.
rei vend. l. id quod. Vñ pponitur regu-
la talis. Si vẽditio fiat purè ſine ſcriptis
certæ ſpeciei, q̃ deguſtationẽ nõ exigit,
omne periculũ ſpectat ad emptorẽ, exce
pto caſu publicatiõis, niſi pactũ, culpa,
vel mora interueniat. Purè ideo dicit,
qa ſine cõditionalis eſſet, vẽditio ante
euentũ cõditionis pertinet ad vẽditorẽ
vt in illa. l. id qđ. Ideo aũt ſine ſcriptis,
quia ſi in ſcriptis fiat, periculũ ſpectat
ad vendi-

ad venditorem,antequã ſcriptura perfi
ciatur vt C.de fide inſtru.l.contractus.
Certe ſpeciei, ideo qa ſi ſub alternatio
ne fiat emptio diuerſarũ rerũ, periculũ
primò pertinet ad venditorẽ. vt ff.eod.
titul.l ſi in emptione.§.ſi emptio.Quæ
deguſtationem non exigit,ideo dicitur
qa in illis ante deguſtationes pertinet
periculum ad venditorem.vt ff.de peri
cu.& commo.rei ven.l.ſi vna.Item peri
culũ publicationis pertinet ad vendito
5 rem.ff.loca.& conduc.l.ſi fundũ. † ¶Te
netur vendito rẽ tradere, ita quod em
ptor habeat vacuã poſſeſſionẽ. Vacuã
aũt poſſeſſionem habere,hoc eſt,vt em
ptor potior ſit, ita ꝙ ab eo auocari nõ
poſſit;nã ſi quis eã auocauerit,perinde
eſt ac ſi tradita nõ fuiſſet. ¶Quid enim
ſi alius ſit in poſſeſſione eiuſdẽ rei cau
ſa rei ſeruãdæ, vel legatorũ,vel mulier
cauſa ventris. Tunc vacua poſſeſſio nõ
eſt tradita.vt ff.de act. emp.& vẽdi.l.1.
§.1.& l.3.& l.emptio. R.2.& l.empto-
rem.§.inde Neratius.Hec aũt traditio
facit emptorẽ dominũ, ſi venditor do-
minus erat;ſi non erat, obligatur nomi
ne euictionis.Si mõ pretium ſit ſolutũ,
aut eo nomine ſatisfactum,vt ff.de act.
empt.l.excepto. ſi venditor nolit rẽ tra
dere,tenetur ad intereſſe, vt ff.de emp.
6 & vendi.l.1.† Sed nũquid manu milita
ri poterit ab inuito vẽditore res vendi
ta extorqueri ? Quod viſum eſt domi-
no Mar. per.l.qui reſtituere iuſſus.ff.
de rei vendic. Sed Azo.contra per.l.ſi
traditã.C.de act. emp.& vẽdi.ff.eo.ti.
7 l.emptio.§.idẽ ait.¶† Vendi aũt debẽt
res iuſto põdere, & menſura. vt ĵ.co.c.
2.22.q.3.c.ſi quis romipetas.45.diſtin.
8 c.omnis qui.† Et ſi quis in falſis menſu
ris,vel ponderibꝰ fuerit interceptus, ex
tra ordinem punie'.vt ff.de extraor.cri
mi.l.annona.& ff.de pœ.l.in dardarios.
9 ¶Emptor aũt † cogitur nummos facere
venditoris, vt de act.emp.& vendi.l.ex
empto. R.1.in fi.& eſt diuerſitatis rõ;
quia venditor tenetur in ſpecie,& ideo
ſufficit eũ de euictione teneri; emptor
vero in gñe, & propterea cogitur num
mos facere vẽditoris.arg.ad hoc.ff.de
lega.1.l.ſi à ſubſtituto.§.hæres, quoq;.
10 ¶† In ſumma notandũ eſt,ꝙ ſi eccleſia
decipiat in cõtractu emptionis & vẽdi
tionis,aliqñ non tenet contractus ipſo
iure;aliqñ tenet đ iure. ſed reſcinditur
beneficio cõi; aliqñ agitur ad decipien
dum in pretio; aliqñ ſubuenitur eccle-
ſiæ vel minori per integrum reſtitutio
nem.¶Vnde diſtinguẽdum eſt, cùm do
lus dat cauſam cõtractui ; puta dolo te
induxi, vt vẽderes;quod venditurus nõ
eras,non tenet contractus.vt ff.de dolo
l.eleganter:arg.12.q.2.c.quiſquis epi-
ſcopus in fi.ĵ.de rerum permu.c.cũ vni
uerſorũ . Si verò incidat in cõtractũ.vt
quia cras venditurus, ſed per circõuen
tionẽ te induxi vt minori pretio vende
res,tenet quidẽ contractus, ſed agitur
ad decipiẽdũ. vt ff.de act.emp.& ven.l.
Iulianus.§.ſi venditor.Vbi verò nec do
lus dat cauſam cõtractui,nec incidit in
cõtractũ,ſed res vendita eſt minori pre
tio nec te in pretio circõueni, quamuis
re ipſa ſis deceptus in pretio , ad nullũ
agere potes,niſi pretium.ĵ.dimidiã iu-
ſti pretij ſubſiſtat, tunc.n.obtinet quod
legi.& no.ĵ.eod.c.cum dilectus.&.c.cũ
cauſam.& C.de reſcin. vend.l.rem ma-
ioris . niſi ſit eccleſia vel minor.25.an-
nis,quibus ſubuenitur per in integrũ re
ſtitutionem.Et hæc locũ habent in con
tractibus bonæ fidei;nã in contractibus
ſtricti iuris, ẽt ſi dolus det cauſam con-
tractui,tenet contractus, ſed excipitur
contra agentẽ.vt ff. de verb.ob.l.ſiquis
cũ aliter.C.de pactis. l. cũ poſteaquã.
Et no.ꝙ in cõtractibus bone fidei,ſi do
lus det cauſam contractui, non per con
trahentes, ſed per mediã perſonã ideſt
per mediatorẽ,nõ tenet contractus . vt
ff.de dolo.l.& eleganter.§.1. In quoli-
bet aũt cõtractu exigitur bona fides.vt
C.de actio.& obliga.l.bonã . ¶Et nota,
ꝙ non tenet contractus,& tñ ex eo exi-
giẽ.vt ff.de ac.emp. & ven.l.Iulianus.§.
11 ſi quis colludente . † Item re uendita
euicta agit emptor de euictione,quod
fallit in multis caſibus.ſi emptor ſup re
vendita

vendita impetitus nõ nũciauit vendito ri, vel ſi abſuit tẽpore ſententiæ, vel per iniuriam cõtra eum ſententia lata fuerit. vt ĩ. eod. c. vltimo. vel ſi non tempeſtiuè enunciet, ſed iam propè ſentẽtiã. vt ff. de euic. l. ſi rẽ quam. §. vlti. niſi con tractu remiſſa ſit neceſſitas nũciandi. vt ff. de euic. l. Herennius. vel vbi nõ potuit nunciari. vt C. de euic. l. antepenul.

12 ¶Sunt & † alij caſus, in quibus emptor nõ agit de euictione, ſi compromiſit, & ſententiam contrariã reportauit. vt ff. de euic. l. ſi dictũ. §. ſi cõpromiſſo. Itẽ ſi culpa ſua poſſeſſionem amiſit. vt ff. de euic. l. ſi rẽ ꝗ. §. ſi duple. Itẽ ſi habuit rẽ pro derelicto. vt ff. de euic. l. vl. Itẽ ſi ſeruum emptũ manumiſerit. ff. de euic. l. ſi ſeruũ. Item ſi ancillam emptam proſtituat. vt ff. de euict. l. ſi mancipiũ. Itẽ ſi emptor vſucepit rem emptam, vt ff. de euic. l. rem alienã. Item ſi venditore abſente emptor condemnatus nõ appellauerit. vt ff. de euict. l. Herennius. §. 1. ff. mandati. l. ſi procuratorem. §. ſi ignorantes.

SVMMARIVM.

1 *Locatio quid ſit.*
2 *Locator quis dicatur.*
3 *Locatio et conductio qualiter contrahitur.*
4 *Locari militibus prædia non poſſunt, & quando monachis.*
5 *Locatio poteſt fieri in perpetuum et ad tempus.*
6 *Conductore mortuo infra tempus conductionis, eius hæres in iure conductionis ſuccedit.*
7 *Locari quæ poſſint, & quæ non.*
8 *Actiones quæ naſcantur ex contractu locationis & conductionis.*
9 *Merces & penſio locationis quo tempore ſit ſoluenda.*
10 *Inquilinus in quibus caſibus poſſit expelli.*
11 *Inquilinus quando poſſit domum deſerere.*
12 *Remiſſio quando fiat in contractu locationis. & nu. 14.*
13 *Sterilitas quando eſſe dicatur.*

¶DE LOCATO ET CONducto. Rubrica.

Audiuimus de cõtractu emptionis & uẽditionis, ſed quia contractus locati & conducti nimiam cũ ipſo habet ſimilitudinẽ, in tm̃ ꝗ in quibuſdam caſibus inquiri ſolcat, vtrũ ſit locatio an venditio. vt ff. eo. l. 1. & 2. ideo poſt tractatũ de emptione & venditione ſubijcitur iſte de locato & cõducto, tanquam familiaris, ſimilis, & affinis. ¶Videamus igitur quid ſit locatio & conductio. Quis dicatur locator. Qualiter cõtrahitur. Et in quibꝰ rebus. Et quæ actiones ex locato & cõducto naſcantur. ¶Locatio † eſt perſonæ 1
1 vel rei ad vſum facta conceſſio mercede in pecunia numerãda cõuenta. Alio quin ſi de alia re dãda, faciẽda ve cõuenerit, nõ erit locatio, ſed contractus innominatus, & agetur ꝑſcriptis verbis. vt ff. cõi diuidun. l. ſi cõuenerit. & ff. de poſi. l. 1. §. ſi quis ſeruũ. ¶Locator dici-
2 tur† qui re ſua aliũ vti permittit merce de ſibi conuenta, vt cũ loco tibi domũ meã ad inhabitãdũ; locator ego dicor, & tu cõductor. vt ĩ. co. c. propter. ff. eo. l. ſi tibi. & l. cũ fundum. & C. eo. tit. l. nemo. & l. conductores. Aliqñ locatio dicitur firma, vt ĩ. eo. c. veſtra. & ĩ. ne clc. vel mo. c. ſm dictum. Quod intelligo ſecundum vulgare prouinciæ alicuius. Aliquãdo locatio ponitur pro emptione, & e conuerſo. vt ff. de actio. emp. &
3 ven. l. veteres † Contrahitur locatio & conductio quibuſcunq; modis cõtrahi tur emptio & vẽditio. Et ideo quę in ſuperiori tractatu dicta ſunt de cõſenſu, rebus, & pretio, hic intelligas repetita.
4 † Militibus prædia locari non poſſunt. ne amiſſo armorũ vſu ad opus rurale ſe conferant; nec curialibus. vt C. eo. tit. l. milites. & l. vltima. & l. curialis. & ff. eo. tit. l. ſi ignorans. Sic nec monachis, vt ĩ. ne cleri. vel mona. c. ſecundum. niſi cauſa neceſſitatis faciant, cũ ſufficiẽtia prædia non hñt, vt ĩ. de deci. c. dilecti. & in Auth. de ſanctiſ. epiſco. §. vltimo. col.

5 9. ¶Poteſt † aũt fieri locatio in perpe-
tuum& ad tempus. vt ff.ſi ager vectiga
6 lis.l.1.& 2.† Et ſi moriatur cõductor.ĩ.
tempus conductionis,ſuccedit hæres in
iure cõductionis,ſecus in vſufructu,qui
perſonalis eſt,& extinguitur cum perſo
na.vt C.eo.tit.l.ſi vnã. & C.de vſufruc.
7 l.ſi domina. ¶Locari poſſunt † omnia,
quæ & vendi poſſunt; quæ autem ven
di non poſſunt,nec locari; quia tit.loca
tionis non eſt gratuitus,& iſti duo con-
tractus emptionis & locationis ſimilli-
mi ſunt,vt ſuperius dictũ eſt.¶Naſcun-
8 tur ex hoc cõtractu duę actiones,†actio
& locato q̃ datur locatori, & actio ex
conducto quę datur cõductori.In actio
ne ex locato venit in primis merces ſol
uenda, de qua conueniet , veniunt &
alia de quibus actũ eſt in contractu . vt
C.eo.tit.l.legem.& ff.eo.tit.l.ſi in lege.
9 §.ſi domus.& l.dñs.§.vlt. ¶ † Quo aũt
tempore merces & penſio debeant ſol-
ui,dubitatur . Quædam enim leges vi-
dentur velle , ꝙ in principio ſit ſoluen-
da,vnde dicitur poſſe inquilinũ expelli
niſi ſoluerit penſionem.vt C.eo.tit.l.3.
ĩ.de iureiuran.c.querelam.ĩ.de dila.c.
literæ.10.q.2.c.hoc ius porrectũ.§.qui
verò.ff.e.tit.l.quæro.§.inter. Quædam
autem iura innuunt, ꝙ in medio tempo
re, ſicut dicitur in ſalario quod fiſcus
dat ſuo patrono . vt C.de aduo.diuer.
iudi.l.per hanc. Quidam dicunt,ꝙ in fi
ne, vt cum quid debetur in diẽ.vt ff.de
verbor. obliga.l.quod hoc anno.ff.de
migran.l.1.§.penſio. Ego puto ſeruan-
dum eſſe quod actum eſt. ꝙ ſi id non ap
pareat,ſeruabo morem regionis;ꝙ ſi is
non appareat, quia forte varius inueni
tur,tunc quod minus eſt obſeruabo, ſci
licet vt exigatur in fine anni.vt ff.de re
gul.iur.l.ſemper in ſtipulationibus . li-
cèt ergo dominus non poſſit exigere
actum,ſi inquilinus vltro ei non ſatisfa
ciat , dominus poterit eum impunè ex-
pellere,maxime elapſo tempore penſio
nis; vnde ſi locator promiſerit pœnam,ſi
expelleret conductorẽ,intelligitur hæc
conditio, ſi conductor ſoluat penſionẽ.
10 vt ff.eo.tit.l.q̃ro.§.inter locatorẽ.† Po
teſt autem dominus inquilinum expelle
re in quatuor caſibus.Primus eſt, ſi do-
mus locata ſit ſuæ habitationi neceſſa-
ria. Quod intelligo cum aliam domum
habuerit locator tẽpore lacationis, &
illi caſu perijt. nam ſi tunc nullã habue
rit,niſi illam quam locauit, ẽt ad ſuam
habitationẽ illam recuperare non põt;
hoc.n.à principio proſpicere debuit. vt.
ff.eo.tit.l.ſi quis domum.§.hinc ſubiun
gi.Secundus,cum neceſſaria eſt domus
refectio . Quod ſimiliter intelligo cum
tempore locationis refectio illa neceſ-
ſaria non erat,ſed poſtea emerſit, alio-
quin ſecus vt in caſu præmiſſo.Tertius,
ſi conductor peruersè in domo verſe-
tur.Et in hoc caſu non fiet remiſſio pen
ſionis pro rata temporis ſecundũ Azo.
Sed dabitur domino domus actio legis
Aquiliæ. Quidam autem dixerunt,ꝙ
& hic fiet remiſſio penſionis. In alijs ve
rò duobus caſibus præmiſſis ſecundum
omnes fit remiſſio penſionis pro rata
temporis , vel prouidebit dominus in-
quilino de alia domo æquè idonea ad
inhabitandum.vt ff.eod.tit.l.cũ in plu-
res. in princ. Quartus, cum inquilinus
canonem per biennium non ſoluit.vt ĩ.
cod.c.propter.& ff.eod.tit.l. quæro.§.
inter locatorem. Sed ſecus eſt in re da-
ta in emphyteuſim,vbi ſecundum leges
ſtatuitur trienniũ inter priuatos . vt C.
de iure emphy.l.2.Sed in re eccleſiaſti-
ca biennium.vt ĩ.cod.c.potuit.& 10.q.
2.c.hoc ius porrectũ . in verſic.qui rem
huius.Fiſcus autem non ſoluentem ſta-
tim expellere poteſt.vt ff.de pub.& ve-
ctig.l.vectigalia.§.non ſolutis.Fuerunt
autem aliqui, qui dixerunt ꝙ in omni-
bus præmiſſis caſibus non poteſt domi-
nus inquilinum expellere, niſi comple-
to tempore locationis , vt ſic dominus
ex ſua parte perficiat.ff.de actio. em-
pti. & venditi. l. Iulianus . § . offerri.
& ff.de migran.l.1.§.1.Sed hoc non pla
cet . nam completo tempore locatio-
nis etiam præter illos caſus poteſt in-
quilinus expelli, niſi per tacitum con-

ſenſum conditio reuocetur, vt ſic domi
nus ex parte ſua perficiat contrarium.
vt ff.eod.tit.l.item quæritur.§.qui im-
11 pleto.† Et ſicut dominns poteſt in ca-
ſibus expellere inquilinum, vt ſuperius
dictum eſt; ſic & inquilinus poteſt do-
mum deſerere cauſaliter inuito domi-
no & penſione pro futuro tempore non
ſoluta.vt ff.eod.tit.l.habitatores.§.ve-
rum & l.dominus.§.vltimo.¶Fit autem
12 remiſſio † propter ſterilitatem. ſterili-
tas enim cenſus & mercedis ſolutionem
excuſat. Item vis maior, cui reſiſti non
poteſt. Item quod præter conſuetudi-
nem euenit, vt ff.eod.tit.l.ex producto.
13 §.1.& ff.de cenſi.l.forma. † Sterilitas
autem & vbertas intelliguntur ſecun-
dum vulgi opinionem.ff.de fun.inſtru.
inſtrumen. que le.l. cum delanionis.§.
aſinam.licèt quidam dixerint ſterilita-
tem eſſe, cum ſemen non percipitur. vt
ff.eod.tit.l.ex conducto.§.ſimilis. & l.
ſi labes. & l.ſi in vno. Et ſic ſi ſterilitas
contingat ex caſu fortuito, merces mi-
nuitur, vt dictum eſt. Si verò vitio, debi
litate, vel vetuſtate rei, non, vt in.l.ex
conducto.§.1.& l.ſi in vno. Ita & vber-
tas, ſi caſu fortuito contingat, augenda
eſt penſio, non autẽ ſi diligentia poſſeſ-
ſoris.arg.earundem legũ. & l.colonus.
nam & colonus modicũ damnum æqua
nimiter ſuſtinere debet, & modicum lu
crum non aufertur ei. vt ff.eod.tit.l.ſi
merces.§.ius maior.Fit autem compen
ſatio vbertatis & ſterilitatis præceden
tium annorum cum ſequentibus.vt ff.
eod.tit.l.ſi vno.Loquor autem de eo co
lono, qui nummis colit; nam partiarius
quaſi iure ſocietatis & damnum & lu-
crum cum domino fundi partitur vt ff.
eod.tit.l.ſi merces.§.apparet. Item ſi-
cut fit mercedis remiſſio propter caſum
fortuitum, vt in l.ex conducto.§.cum
quidam.& l.qui inſulam. ſic & propter
neceſſariam refectionem. vt ff.eod.tit.
l.ſed addes.§.ſi quis cum rei. Si tamen
conductor aliqua parte prædij vtatur,
non fit deductio mercedis.vt ff.eod.tit.
l.habitationes.§.ſi vicino. ¶Hæc om-
nia locum habent in locato & condu-
14 cto. † Sed eſt quidam contractus me-
dius inter contractũ locationis & ven-
ditionis, vt contractus emphyteuticus,
qui nec eſt emptio nec locatio, ſed in-
ter vtrunq; medinm, ſicut dixi. de hoc
loquitur infra eod.c.potuit. Contra-
ctus ille locum habet in rebus ſoli, ven-
ditio & locatio in omnibus. In illo con
tractu requiritur ſcriptura. vt C.de iu-
re emphyteut.l.1.in iſtis non. In illo
contractu non exigitur pecunia, in iſtis
ſic. In illo contractu non amittit domi-
nus directum dominium per traditio-
nem, ſecus in venditore. Item locator
ad modicum tempus non habet ius in
re, nec vendit, nec vendicat; emphy-
teuta facit vtrunque, vt hic in c.potuit.
& C.de iure emphyteu.l.1.& ff.ſi ager
vec.l.1.

S V M M A R I V M.

1 *Permutatio quid ſit, & qualiter contrahatur.*
2 *Permutationis natura quæ ſit.*
3 *Res quæ permutari poſſunt.*
4 *Eccleſia an poſſit cum eccleſia permutare, & an poſſit permutare cum priuato.*
5 *Ex ſola conuentione permutationis, re nulla hinc inde ſecuta, neutri aliqua competit actio.*
6 *Actiones quæ dentur ex permutationibus, & quando competant.*

¶DE RERVM PERMVtatione. Rubr.

DIximus.ſ.de emptione & vendi
tione, ſed qm̃ permutatio vici-
na eſt emptioni. vt ff.eo.ti.l.qm̃
& C.eo.tit.l.permutatione. ideo ſubij-
citur hic rub.de rerum perm. ¶Videa-
mus igitur quid ſit pmutatio. Qualiter
cõtrahat̃. Quæ ſit eius natura. Quæ res
valeat permutari. Et cũ quibus eccleſia
1 valeat permutare. ¶ Permutatio eſt †
vnius rei cum altera vicaria præſtatio.
¶ Contrahitur permutatio, ſicut ple-

riſq; placuit,quando inter aliquos con
uenitur,vt certa ſpecies detur ꝓ certa.
vt.C.eo.tit.l. quoniam aſſeris. Si enim
côueniret vt daretur certa pro incerta,
vel incerta pro certa, non eſſet contra-
ctus permutationis, ſed alius contra-
ctus innominatus,do vt des.¶Eſt igitur
2 †natura permutationis,vt rerũ interuẽ
tu contrahatur non ſolo pacto, ſicut &
emptio,in qua etſi res & pretiũ eſſe de-
beât vt.ff.de contrah.emp. & ven.l.nec
empt.& l.2.§.fine. Contrahitur tamen
poſtquã de pretio côuenitur,vt notaui
s̃.de empt. & vendit.§.1. Aliqñ autem
& ſine re contrahitur emptio, vt in præ
dicta.l nec empt.§.Aliquando. ¶ Poſ-
ſunt permutari quæcunq; poſſunt vẽdi.
3 † Sed & quædam permutantur,quæ nõ
venduntur,vt eccleſiæ.vt ĩ.eo.c.ad quę
ſtiones.& 16.q.vlt.c.nemini. Sed oppo
nitur, cum permutationis côtract⁹ non
ſit gratuitus.vt.ff.eod.titu.l.2.quomo-
do in ſpiritualibus interuenire poteſt,
quæ gratis ſunt conferenda. vt.1.q.1.c.
gratia.& q.7.c.Daibertum,quæ abhor
rent pactum,modum,& conditionẽ.vt.
1.q.2.c.q̃ pio.infra vt eccle.benefi.fine.
diſt. conſe.c.vt noſtrum, infra de ſimo.
c.tua & c.per tuas.Item ſi eccleſiæ pmu
tentur,& alter ex permutantibus agat,
ex permutatione petẽdo eccleſiam,pe-
tere videbitur prælaturã ſic. ſed hoc fie
ri non debet,vt infra de iurepatr.c.per
noſtras. Reſpondeo permutatio in ſpi-
ritualibus non ex pacto partiũ nititur,
ſed autoritate ſuperioris;totum enim
quod geritur, in arbitriũ ſuperioris cõ
fertur, qui ex arbitrio ſuo de rebus per
mutandis diſponit; & propterea omne
vitium aboletur.vt.ff. de his qui no.in-
fami.l.furti.§.quĩ iuſſu.& ſupra de præ
ben. & ſupra de pac.c.cũ pridem. ſuper-
ior enim poteſt commutationes rerũ
facere,& perſonarũ.vt infra eo.c.quæſi
tum.7.q.1.c. mutationes.c.ſcias c. om-
nis q.16.q.1.ca. temporis qualitas.16.
q.vlti.c. ſi quis vult 74.diſt. c.quorun-
dã. Et hęc determinatio colligitur ex
illa decre.quæſitum.& infra eod.c.cum
vniuerſorũ, in verbo. illo.licet ipſi per
ſe de iure nõ poſſent eccleſiaſtica pmu-
4 tare. ¶ Poteſt eccleſia † cũ eccleſia per
mutari indẽnitate vtriuſq; ſeruata,po-
teſt, & cũ principe.vt. 10.q.2.c.hoc ius
porrectum eſt,in verbo, ſed & permuta
re.& ĩ.cod. ca.1. Poteſt & cum priuato
permutare, dummodo vtilitas eccleſiæ
hoc expoſcat,vt ĩ.eo.c.2. Quod autem
dicit.infra eod.c.mancipia & c.iuſtum,
ſcilicet ꝙ mancipium eccleſiæ permu-
tari non põt cum mancipio priuati, niſi
ad libertatem. intelligendum eſt de ſer
uo eccleſiæ dato & côuerſo facto, q cũ
ſit religioſa ꝑſona,ſeculari homini ſer-
uire non debet.qđ ſemel Deo conſecra
tum eſt,ad humanos actus vel vſus trãſ
ferri non dẽt.vt in c.mãcipia.12.q.2.c.
nulli liceat. 14.q.6.c.comperimus. 19.
q.2.c qui ſemel.12.q.2.c.aurum. 10.q.
2.c.hoc ius.vel intellige ꝙ permutatio
mancipiorum de facili fieri non debet.
Et eſt ratio illa, quæ aſſignaẽ in ſeruis
minorum non vẽdendis.C.de adm.tut.
l.lex quæ tutores &.ff. de fideicommiſ.
lib.l.cũ quaſi.§.furioſi. Vel fortè loquũ
tur iſtę dec.quando non expedit eccle-
ſiæ mancipia permutare. Et notãdum,
ꝙ ſicut ſpirituale cum temporali pmũ-
tari non poteſt, vt ſuperius dictum eſt;
ſic nec tẽporale cum ſpirituali, cùm ꝑ
mutatio de ſpiritualibus ad tẽporalia
improbetur,vt ĩ.eo.c.vl.¶In ſumma no
5 tandum eſt. † quòd ex ſola conuẽtione
ꝑmutationis,re nulla hinc inde ſecuta,
neutri aliqua competit actio. vt.C.eo.
6 tit.l.ex placito. † Sed re ſecuta, quæri
tur an ex placito.i.ex conuentione, vel
ex rei traditione actio detur? Ad qđ rñ
deo.ex pacto,vt ex.l.illa ex placito.col
ligitur manifeſtè, & probatur hoc idẽ.
ff.de pac.l.iuregentiũ.§.1.ff.de pecu.l.q̃
ſitũ.§.is qui.& l.quotiẽs.§.ſi ſemel. Da
tur igitur ex contractu actio, ſed demũ
re ſecuta. Sicut aliter dicimus ex cõtra
ctu naſci actionem,ſed non ſtatim com
petere, ut in mutuo.ff.de fideiuſſ.l.ſi qs
pro eod.§.ſi nummos.Sic dicimus in ſo
cietate, ſic in tutela, vt detur actio ex
contra-

cõtractu,ſed demũ ſocietate,vel tutela
finita,vt ff.de tutc.& rat o.diſtra.l.ſi tu
tor reipublicæ.§.vlti.& l.ſed nõ datur.
Sic obtinet in mandato.vt ff.de of.pro
con.& leg.l.obſeruandum.§.vlti.Sic &
actio de dote naſcitur quidem ex con-
tractu, ſed non datur niſi demũ matri-
monio ſoluto.vt C.de repudi.l.1.¶Sed
quæritur quid ſi ex vna parte res ſit ſe-
cuta,nũquid alteri parti,quæ neſciuit
pactũ,dabitur actio?Rñdeo non,vt pro
batur.C.de pac.l.ſi certis annis. Sed
hæc qõ videtur inutilis,ad quid.n.dabi
tur actio ei cui completum eſt quod cõ
uenit,ipſe tñ alteri nõ compleuit. Sed
hæc legalia ſunt, nec vlteri⁹ pſequor.

SVMMARIVM.

1 *Feudum quid ſit.*
2 *Feudum vnde dictum.*
3 *Res in feudum quæ concedi poſſunt.*
4 *Feudũ iterato collatũ non dicitur nouum.*
5 *Verbum reddendi,quid importet.*
6 *Decimæ an poſſint infeudari laicis.*
7 *Laici decimas poſſidere non poſſunt.*
8 *Feudum qualiter amittatur.*
9 *Filius an ex delicto patris perdat feudum.*

¶DE FEVDIS. Rubrica.

DIctum eſt.ſ. de quibuſdã modis
& contractibus,per quos res ec
cleſiæ alienantur. Sed quia in
feudatio eſt modus alienãdi,idcirco in
terſeritur iſte tractatus de feudis.¶Vi-
deamus igitur quid ſit feudũ. Vnde di-
catur.Quæ res valeant infeudari. Qui-
bus res eccleſiaſticæ dari pñt in feudũ.
Ex quibus cauſis feudatarij perdũt feu
1 dum. ¶Feudũ † eſt cõceptio rei pro ho
magio facta.vt ĩ.de ſimo.c.ex diligen-
2 ti.¶Dicitur † autem feudum à fidelita
te, quã feudatarij ſeu vaſalli dominis
ſuis iurare & præſtare tenentur.vt ſ.de
3 iureiur.c.veritatis. & ĩ.c.cam te.† Res
feudales,id eſt, quæ cõſueuerũt dari in
feudum,poſſunt concedi in feudũ; quæ
aũt non ſunt feudales,de nouo infeuda
ri non valent, præterquam in quatuor
caſibus, tres habentur.ĩ.cod.c.ex par-
4 te. Quartus.ĩ.de donat.c.per tuas. †
Non autem eſt nouum feudum, quod
iterato confertur, vt ĩ.co.c.ex parte,ſi
cut non eſt nouum ædificium, quod ſu-
ſcitatur.vt ff.de noui oper.nunciat.l.1.
§.ſi quis ædificium.ĩ.de iudæ.c.conſu-
luit. Item aliud eſt infeudare,quod nõ
licet; aliud reinfeudare, quod licet.ſi-
cut aliud eſt facere,& aliud reficere,vt
5 ff.đ iti.actuq; priua.l.3.§.reficere †quã
uis verbum reddendi & per ſe dandi
ſignificationẽ habeat.vt ff.de verbor.ſi
6 gnifi.l.verbum reddendi. ¶† Sed quæ-
ritur an decimæ poſſint laicis in feudũ
concedi? Ad quod reſpondeo non in
perpetuum, probatur hoc per multa iu
ra.10.q.1.c.vlt.ĩ.de deci.c.prohibe
mus.16.q.7.c.1.c.quoniã.ſ.de his quæ
fi.à præla.ſine conſenſu.cap.c.cum in
apoſtolica.ĩ.de deci.c.ad hoc. & c.quã
uis. ad tempus autem non, vt titulus,
ſed vt ſtipendiũ, decimæ perceptio lai-
co poſſet concedi, arg.32.di.c.ſi verò.
re dominij & poſſeſſionis penes eccle-
7 ſiam remanente, † quia laici decimas
poſſidere non poſſunt.vt ſ.de præſcript.
c.cauſam. Ideo verò dixi perpetuum,
quia feudatarius perpetuus habet vti-
le dominiũ,ſicut emphyteuta, publica-
nus, & is qui ad non modicũ tẽpus con
duxit. vt ff.ſi ager vectigal.l.1.& ff.de
8 ſuperficie.l.1.§.q ait.¶Amittitur † feu
dũ,ſi vaſallus illud alienauerit, vel ma
iorẽ partem ipſius,& dominus poteſt il
lud vendicare à quolibet poſſeſſore.Si
verò minorẽ partẽ ipſius vaſallus dede
rit ad liuellũ, vel pignori obligauerit,
dũmodo in ſeruitio domini remaneat,
non perdit feudũ. vt in lib.feudorũ in
titu.quibus mod. feud.amitt.§.2. & 3.
9 † Sed quæritur an ex delicto patris fi-
lius perdat feudũ?Videtur qđ ſic,argu.
ff.de bonis liber.l.quæritur.C.de quæ-
ſtioni.l.duo.ff. de iure patrona. l.iura.
& l.quæ contra legem. ſed argum.con-
tra.ff.de in ius vo.l.adoptiuum, in fin.
ff.de decu.l.2.§.nullum.ff.de bonis dã.

l.cum

l.cum ratio. §.1.&.2. Sed circa hoc recurrendum eſt ad conſuetudines & conſtitutiones feudorum.

SVMMARIVM.

1 *Pignus quid ſit.*
2 *Pignus vnde dicitur.*
3 *Pignus an differat ab hypotheca.*
4 *Pignus quot modis contrahatur.*
5 *Pignus generaliter & ſpecialiter contrahitur.*
6 *Pignoris triplex diuiſio.*
7 *Pignori quæ res obligari poſſunt, & quæ non. & num. 10.*
8 *Rem alienam an quis vendere poſſit, & an ſint in bonis.*
9 *Seruitutes an poſſit pignori obligari, et ſupra num. 8.*
10 *Sacræ res an obligari poſſint.*
11 *Pater ob neceſſitatem famis poteſt vendere filium & obligare.*
12 *Amiſſio pignoris an liberet debitorem.*
13 *Dator pignoris an teneatur ad impenſas in pignore per creditorem factas.*
14 *Res vni pignorata, alteri pignorari nõ põt.*
15 *Creditor integrè ſolito debito, pignus reddere tenetur.*
16 *Creditor tenetur reddere pignus, nõ alij obligatum, nec deterioratum.*
17 *Pœna adiecta in contractu pignoris, an faciat illum præſumi vſurarium.*

¶DE PIGNORIBVS.
Rubrica.

POſt prædictas alienationis ſpecies, conſequenter de pignoribus
annectamus. ¶Videam⁹ igitur qd
ſit pignus. Vñ dicat̃. Qualiter pignoris
obligatio cõtrahatur. Quæ res pignori
obligari poſſit. Ad quid dator, ad quid
1 acceptator pignoris teneat̃. ¶Pign⁹ † eſt
res obligata pro debito qđ ad ſecurita
tẽ ſit creditoris, quia tutius eſt pignori
incumbere, q̃ in perſonam agere; vt Inſtitu.
ſtitu. de obligatio. quę ex delic. naſcun-
2 tur. §. furti. ¶ † Dicitur autẽ pignus res
propriè mobilis pignori obligata & tra
dita. à pugno. ſ. quaſi à pugno vel manu
tradita. vt. ff. de verb. ſign. l. plures. §. pi
gnus, in princ. tñ in re immobili tradi-
tione rei pignoris obligatio contrahit̃,
3 & pignoraticia actio naſcitur. † Vbi au
tem res non trãſit in creditorẽ, dicitur
hypotheca. vt. ff. de pig. act. l. ſi rẽ. §. pro
priè, ſed quantum ad hypothecariam
actionẽ nihil refert inter pign⁹ & hypo
thecam, ſono enim tantum differũt. vt.
ff. eo. tit. l. res hypothecę. § inter pign⁹.
4 & Inſt. de actioni. §. inter pignus. ¶ † Itẽ
contrahitur pignus duobus modis, taci
tè, vel expreſſè. Tacitè, vt in rebus mi-
niſtri, quæ tacite intelligũtur obligatæ
eccleſię pro adminiſtratione rerum. ar.
13. q. 2. c. illud. ſi dona mariti tacitè ob
ligantur, vt. C. in quibus cauſis pig. tac.
cõ. l. 1. & 2. Sic & bona tutoris tacitè ob
ligant̃ pupillo, vt. C. in quibus cau. pig.
taci. con. l. ſi mater &. ff. eo. tit. l. vlt. Sic
bona conductoris inuecta & illata taci
tè pro penſionibus obligantur, vt. ff. in
quibus cauſis pign. tacite con. l. ſi nõ in-
ducta &. l. vlt. &. ff. eo. tit. l. ex differen-
5 tia. † Item contrahitur pignus genera-
liter, & ſpecialiter. Generaliter, vt cùm
quis omnia bona ſua pignori obligauit
quo caſu obligata intelligũtur habita
& habenda. vt. C. q̃ res pign. obli. poſ-
ſunt. l. vl. Specialiter obligant̃, vt ager,
6 liber, vel equus. † Item triplex eſt diui
ſio pignoris, quia pignus aliud conuen
tionale, aliud prætorium, aliud iudicia
le. Conuentionale ex ipſo facto nomen
ſumpſit. vt. ff. eo. tit. l. 1. Prætorium con
ſtituitur per miſſionem in poſſeſſionẽ.
vt. ff. de pig. act. l. non eſt mirum. §. ſciẽ-
dum. Eſt autem prætorium pignus, ſi
fiat ex ea cauſa, quâ prætor fieri iubet;
puta vt caueatur pro legatis, vel de dã-
no infecto, vel de opere demoliendo in
noui operis nunciatione. Iudiciale pi-
gnus eſt, vt cũ iudex iubet mitti in poſ-
ſeſſionem, vel ſententiam diffinitiuam
executioni demandat, tũc primò capiũ-
tur mobilia, poſt modũ immobilia, de-
mũ peruenit ad nomina. vt. ff. de re iud.
l. à diuo Pio. Aliquando iudiciale dicit̃
præ-

prætorium, & econuerſo prætorium iu
diciale;quia vtrumque a iudice conſti-
tuitur.vt C.de præto.pig.l.2.¶Pignori
7 obligari poſſunt † quæcũque vendi poſ
ſunt;quæ autem vendi non poſſunt, nec
pignori dari poſſunt vt ff.quæ res pign.
obliga.non poſ.l.1.§.vlti. Quædam ta-
men vendi poſſunt, quę pignori dari nõ
8 poſſunt;†nam rem alienam quem ven-
dere poſſe, nulla dubitatio eſt. vt ff.de
contrahen.emp. & ven.l.rem alienam,
ſed obligare non poſſumus niſi ea quæ
de bonis noſtris obnoxia facimus.vt C.
quæ res pigno.obliga. poſſ.l. qui filios.
Rõ diuerſitatis hæc eſt, quia in vendi-
tione hoc agitur vt res tradat̃,& vẽdi-
tor de euictione obligetur. vt ff.de act.
emp.& ven.l.exempto.in 1.reſponſo.§.
inde Neracius.Sed in pignore hoc agi-
tur,vt ius in re cõſtituatur; vnde pigno
ris conuentio in rem parit actionẽ cre-
ditori.vt ff.eo.ti.l. pignori. Et quod di
xi rem alienam vendi poſſe, verũ eſt im
mobilem.Si enim mobilis res aliena vẽ
datur, furtũ committitur;& ideo nec em
ptio nec venditio contrahitur. vt ff. de
contrahen. emp. & vendi.l.ſi in emptio
ne.& Inſti.de vſuc.§. vnde in rebus. Itẽ
obligari poſſunt res præſentes, & futu
ræ.vt fructus pendẽtes, partus ancillæ,
fœtus pecorum, & ea quæ naſcuntur.ff.
eodem.titu.l. & quæ nondum. Item res
corporales,& incorporales, vt cautio-
nes,& nomina.vt ff.eod.titu.l. cum ve-
nit. Item ſeruitutes perſonales,& vſus,
& fructus.vt ff.eod.titu.l.ſi is.§.vſufru-
ctus.Item ſeruitutes prædiales, & ruſti
cæ.vt ff.eod.titu.l.ſed an vię. Iura verò
prędiorum vrbanorum pignori dari nõ
poſſunt in l.is.§.vlti.Ratio diuerſitatis
eſt, ne ex varietate vſus & vtentium ę-
dificia deſtruantur, & inutilia fiant.
9 ¶ †Sed opponitur contra id quod dixi,
ſeruitutes ruſticas poſſe pignori obliga
ri; nam ſeruitutes nec in bonis noſtris
ſunt, nec extra bona. vt ff. de vſufruc.
lega. l. 1. & ideo obligari non poſſunt.
vt C. quæ res pigno. obli. poſ.l. qui fi-
lios.& ff.de pigno.l. & quę nõdum ſunt
§.quod dicitur. Ad quod reſpõdeo.ſer-
uitutes dicuntur nõ eſſe in bonis,q̃a nõ
per ſe ſubſiſtũt, ſed corporib' accedũt;
vnde dici poſſunt nõ per ſe in bonis eſ-
ſe,ſed cũ his quibus accedunt. Vel dicũ
tur non eſſe in bonis, quia res ſua nen i
ni ſeruit.Vel dici poſſet,ꝙ obligatur cõ
moditas ſeruitutũ urbanorum, ſicut in
ruſticis hoc contingit, ſecundum liceat
creditori ire & agere,ut ĩ.l.ſed an uię.
10 ¶ Res ſacræ† obligari nõ poſſunt,ut ua
ſa ſacra,& ornamenta, ut C.de ſacroſ.
eccl.l.ſancimus nemini,niſi eccleſia ſu-
perflua vaſa habeat, & debitum vrgeat
vt 10.q.2.c.hoc ius porrectũ, vel niſi in
alijs cauſis neceſſarijs in quib' rẽs eccle
ſiæ alienari poſſunt.vt 12.q.2. c.aurum
& nota.ſ.de rebus eccle. non alien.§.ex
cipiunt̃. Sed nec eccleſiæ poſſunt pigno
ri obligari.vt in Auth.de alie. emphyt.
§.qm̃.Itẽ liberi hominis obligatio nul-
la eſt,quia contraria eſt libertati & na-
turæ, vt j.e.c.2.C.de acti.& ob.l.ob æs.
C. quæ res pigno. obli.poſ.l. q filios in
Auth.vt nulli iudi.§.quia vero.In caſi-
bus tñ tenet obligatio liberi hominis,
vt in redempto ab hoſtibus,vt C. de ca
pti.& poſtli.re.l.vlti. & ff.de leg.1.l.ſe-
11 natus.§.vlti.†Item ob neceſſitatem fa-
mis pater filium obligare poteſt; nã &
vendere poteſt.vt C. de patribus q fili.
diſtra.l.2. Item libera perſona conſen-
tiens poni poteſt in obſtagio. vt ſ.de iu
reiur.c.ex reſcripto.23.q. vlti. c.vt pri-
dem.ff.qui teſta.fa.poſ.l. obſides. ff. de
iure fiſci.l.diuus. Verè tñ non tenet o-
bligatio pignoris in libero homine, vt
ius conſtituatur in rẽ,præterquã in caſi
bus præmiſſis; ſed detinetur homo qua
litercunq;,vt fiat qđ conuenit. Vel dic,
ꝙ liber homo non poteſt obligari pro
pecunia, ſed pro pacto ineundæ pacis,
vel cõſimili, ſic. Prima tñ rñſio compe-
tit ad decre.illam,ex reſcripto. ¶Tenet̃
12 dator pignoris † nihilominus ſoluere
debitũ, ſi pignus perijt abſq; culpa cre-
ditoris.vt Inſt.qb' mo re cõ. ob.§.vl.ni
ſi actũ ſit,ꝙ amiſſio pignoris liberet de
bitorẽ.vt C.de pig.act.l.q fortuitis.Itẽ
13 † impenſas

13 † impenſas in pignore à creditore bona fide factas reddere debet, niſi fuerint immoderatæ. vt ff. de pigno. act. l. ſi
14 ſeruos. † Sed & rē vni pignoratā alteri pignorare nō debet, alioquin ſtellionatus crimine poterit accuſari, vt C. đ crimine ſtellionatus l. 1. & vl. niſi res ſit talis, ꝙ utriq; ſufficiat ut ff. de pign. ac. l. ſi qs in pignore. §. ulti. Itē ſi debitor ſciēs rē alienam abſq; dñi uoluntate obligauerit, vel obligatam ſurripuit, crimini ſtellionatus ſubiectus erit. vt C. de cri-
15 mine ſtellio. l. 2. & ff. eo. tit. l. 3. † Creditor autē integrè ſoluto debito pignus reddere tenetur. vt C. de luitio. pigno. l. vl. Ideo aūt dixi integrè; quia debito pro parte ſoluto pro reliqua parte totum pignus remanet obligatum. vt C. đ
16 diſtra. pign. l. q̄diu. † Itē tenetur reddere pignus non alij obligatum, nec deterioratum. vt ff. de pigno. actio. l. ſi cum.
17 §. venit. & l. creditor. ¶ Illud † in ſumma notandum eſt, ꝙ aliqñ colore quæſito in fraudem iuris canonici, quod vſuras reprobat, & repetitioni fauet, tranſitur de contractu pignoris ad contractum emptionis, qđ ex forma contractus, & ex qualitate conuincitur creditoris. vt ỹ. eo. tit. c. illud. & ſ. de emp. & ven. c. ad noſtram. ſicut præſumitur cōtractus vſurarius, in quo pœna adijcitur, quæ legitimum modum vſurarum excedit. vt ff. de act. emp. & ven. l. Iulianus. §. ibidem ff. de pig. act. l. vel vniuerſorū. ff. de vſuris. l. qui ſemiſſes. ff. ad Macedo. l. ſed Iulianus. §. quod dicitur. ff. de leg. 3. l. nūmis, C. de epiſc. audiē. l. nemo deinceps.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſor quid ſit.*
2 *Fideiuſſor differt à conſtitutore & mandatore.*
3 *Fideiubere qui poſſint.*
4 *Fideiuſſor accedit omni obligationis ciuili & naturali.*
5 *Fideiuſſor ad quid teneatur.*
6 *Exceptiones quæcunq; rei cohærentes competentes principali competunt & fideiuſſori.*
7 *Fideiuſſor quibus modis agat contra principalem debitorem.*

¶ DE FIDEIVSSORIBVS. Rubrica.

TRactauim' ſuperiori titulo qualiter res ꝑ debito pignorentur. Nunc videamus de ꝑſonis, quæ pro alieno debito obligātur, vnde ſubijcitur hic. Rubrica de fideiuſſo. ¶ Videamus igitur qđ ſit fideiuſſor. Quis poſſit fideiubere. Pro quo. Ad quid teneatur fideiuſſor. Ad qđ is pro quo fideiuſſit.
1 ¶ Fideiuſſor † eſt, qui alterius obligationem in ſuam fidē ſuſcepit. ¶ Eſt autem fideiuſſoris nomen gñale, vt contineat
2 mādatorem & cōſtitutorem. ¶ † Differt aūt fideiuſſor a conſtitutore & mādatore; quia mādator præcedit, cōſtitutor ſubſequitur obligationem, fideiuſſor & præcedere & ſubſequi poteſt, vt Inſti. đ fideiuſſore. & ff. de iudi. l. non quemadmodū. Vnde hic tractatur de fideiuſſore, qui per ſtipulationē pro alio obligatur nihilominus ipſo obligato remanente. ¶ Si. n. pro titio debitore tuo apud te Rñdeo, fideiuſſor ero. Si verò mandem tibi ut titio credas, mandator ero. ¶ Sed ſi obligationē a te in me transferam, & me ꝑ te liberādo conſtituto debitorem, conſtitutor ero, & actione de cōſtituta potero cōueniri. vt C. de con-
3 ſti. pecu. l. 1. Fideiubere † pñt oēs, qui pñt obligari. Fallit in militib' ut C. loca. & conduc. l. milites. In clericis vt in Auth. de ſanctiſ. epiſ. §. alium. Et in mulieribus. C. & ff. ad Vell. per totū. 33. q. 5. c. mulier eſt. Quod aūt de clericis dictū eſt per Auth. idē obtinet & per canones. vt 11. q. 1. c. & quidē, & c. ſicut. Si tñ fideiuſſerint, obligantur, vt ỹ. c. c. per uenit. & c. conſtitutis. Monachus autē fideiubere non poteſt, niſi de mandato abbatis vel conuentus, vt ỹ. eo. c. quod quibuſdam. & ſi fideiuſſerit, nulla eſt obligatio. Clerici tñ vicario modo inter ſe fideiubere debent de ſiſtendo in iudicio. vt C. de epiſ. & ele. l. omnes. §. hoc

4 hoc nihilominus. ¶Omni autem † obli-
gationi fideiuſſor accedit ciuili, & natu
rali, vt ff. eod. tit. l. fideiuſſor obligari.
§. ſi fideiuſſor accipi poteſt. Vnde ſi qs
pro pupillo ſine tutoris autoritate ob-
ligato prodigo, vel furioſo fideiuſſerit,
efficaciter tenetur, vt ff. eod. tit. l. mar-
cellus, & l. vbicunq;. quamuis reus exi-
gi non poſſit, qui naturaliter remanet
obligatus. Nec obſtat ꝙ alibi dicitur, ſi
deiuſſorem non poſſe in plus obligari,
ꝙ principalis ſit obligatus. Eſt enim ac-
ceſſoria obligatio, & plus non debet eſ-
ſe in acceſſione ꝙ in principali, vt inſti.
eod. tit. §. fideiuſſores. Plus enim qua-
tuor modis dicitur, vt ſ. de plus peti. c.
vno. Inſti. eo. tit. §. plus. quorum nullus
aptari poteſt ad id qđ premiſi. Et quod
dixi, fideiuſſorē obligatum pro pupillo
ſine tutoris auctoritate teneri, locū ha-
bet, vbi pupilli obligatio ex re venit; pu
ta impendi in rem communē mihi & pu
pillo, vel pupillus damnū dedit in re cō
muni. vt ff. de actio. & obli. l. furioſus.
Alias contra. vt ff. eod. tit. l. ſi à reo. §. ſi
a furioſus. Si verò nulla ſit obligatio
principalis, nulla eſt acceſſoria. vt ff. eo.
tit. l. qui contra. & l. cum lex. & l. ſi quis
5 poſtquam. ¶Fideiuſſor † tenetur ad id,
quod tenetur principalis; nec enim fide
iuſſor in duriorē cauſam obligari pōt,
ꝙ principalis. vt ff. eo. l. obligari. §. qui
certo loco. Et eſt ſciendum ꝙ ſecundū
vetera iura in ptāte creditoris erat, à
quo exigere mallet, a reo, vel a fideiuſ-
ſore. vt C. eod. tit. l. iure. Hodie autem
non licet exigere a fideiuſſore præſente
reo & exiſtente ſoluendo in toto vel in
parte. Sed & ſi abſens fuerit, dabitur
certum tempus. ſ. quod fideiuſſor dedu
cat rerum primò conueniendum, ipſo fi
deiuſſore in ſubſidium reſeruato. vt C.
eo. tit. in auth. præſente. Et ſi plures ſint
fideiuſſores, quilibet tenetur inſolidū.
vt Inſti. eod. tit. §. ſi plures, niſi actor di-
uidat actionem ſuā agens contra vnum
pro parte. vt C. eo. tit. l. liberū. Secus ſi
eligat vnū ex pluribus agendo contra
eum & inſolidū, & non exigat; nā nihilo
minus alij inſolidū tenetur vt C. eo. ti. l.
reos. Sed cum plures fideiuſſores inſoli
dū teneantur, habent beneficiū nouæ cō-
ſtitutionis, per quā diuidenda eſt actio
inter eos, vt C. de duobus reis. Auth.
hoc ita. vel epiſtolæ diui Adriani, quæ
eſt. C. de cōſti. pecunia. l. vl. qđ locū ha-
bet, niſi beneficio diuidēdæ actionis fue
rit renunciatum, nam tunc pactū ſerua-
bitur. vt C. de pac. l. pacta. & l. vlti. & ſ.
de pac. c. 1. Et quod dixi plures fideiuſ-
ſores teneri inſolidum, videtur locum
habere, cùm a principio ſpecialiter hoc
actū eſt, vt dicit ſpalle. auth. hoc ita. Vel
forte auth. loquitur in duobus reis tan
tum. ſicut & iure veteri cautum erat. vt
ff. de duobus re. l. reos. §. vlti. non autē
loquitur in fideiuſſoribus, quorum qui
libet debet inſolidū teneri, ſicut & prin
cipalis, ꝓ quo quilibet intercedit, ét ſi
expreſſe hoc non agitur vt quilibet inſo
lidum teneatur. Et tenetur fideiuſſor in
omnem cauſam, ſiue hoc agatur expreſ
ſe ſiue ſimpliciter fideiubeatur, vt cùm
vnus dicit fideiubeo pro illo; nā in om-
nem cām fideiubere videtur. vt ff. e. tit.
l. ſi quis proc. §. ſi nummos. & l. amiſſi.
§. fideiuſſores & l. ſi vt proponis. & l. ſi
ita ſtipulatus, & ff. vt leg. no. l. 1. §. bel-
liſſime. & ff. loca. & cōdu. l. quæro. Cæte
rum ſi expeſſè agatur de ſorte, de vſuris
aūt nihil dicatur, non videbitur fideiuſ
ſor obligatus in vſuris; quia in maiori
quantitate, ꝙ actum ſit, obligari nō de-
bet. vt ff. de fideiuſ. l. ſi in pignore. ſed &
ſi fideiuſſor, qui in omnem cām, vel qui
ſimpliciter fideiuſſit, obligetur, vt dictū
eſt; habet tñ exceptionē quo ad vſuras,
ꝙ indebitæ ſunt de iure canonico, vt ſ.
6 de iureiuriā. c. debitores. † Et quæcun-
que exceptiones rei cohęrentes compe
tunt principali, & fideiuſſori cōpetunt.
vt ff. de except. l. exceptiones. §. rei. ¶In
7 ſumma † notandum eſt, ꝙ fideiuſſor
agit in quattuor caſibus cōtra principa
lem debitorē. Primus eſt, ſi diu ſtetit in
obligatione, vt ff. manda. l. Lucius. Secū
dus, ſi reus dilapidat bona ſua. Tertiꝰ, ſi
fideiuſſor condemnatus eſt debitori. Et

hi tres caſus ponuntur.ȷ̃. eod.cap.vlt. Quartus, ſi hoc conuenit à principio. vt C.mand.l.ſi pro ea.Sed contra fideiuſſorem fideiuſſor agere non poteſt, niſi ei a creditore actio cedatur.vt ff. eod.tit.vt l.vt fideiuſſor. Eſt aũt facienda ceſſio ante ſolutionem,poſtea enim cedi non poterit, niſi ante ſolutionem hoc actum fuerit,vt cedatur.vt ff.de ſolu.l.Modeſtinus.

SVMMARIVM.

1 *Solutio quod ſit.*
2 *Solutionis quot ſpecies ſint.*
3 *Solutio cui fieri debeat.*
4 *Creditor inuitũ debitorem liberare poteſt.*
5 *Solutionis quis ſit effectus.*

DE SOLVTIONIBVS. Rubrica.

QVIA ſolutione eius,qđ debetur,tollitur obligatio,vt Inſtitu.q mo.tol.obliga. Ideo poſt tractatũ de obligationibus,cõpetenter ſequitur de ſolutionibus, & ideo ponitur hic rub.de ſol. ❡Videam⁹ igitur quid ſit ſolutio. Quot eius ſpẽs. Quis ſoluere poſſit, & cui. Et quis ſit
1 ſolutionis effectus. † ❡Solutio eſt eius qđ debetur redditio. vt colligitur hæc deſcriptio Inſti.qui mo.tol.ob.in prin. Vel large ſumpto vocabulo ſolutionis. Solutio eſt ab obligatione liberatio. Liberatio inq̃ quocunq; mõ facta magis ad ſubſtantiam obligationis refertur,q̃ ad nummorum ſolutionem.vt ff. co.ti.l.ſolutionis.❡Due ſunt ſpecies ſo
2 lutionis,† alia ciuilis,alia naturalis; ſiue alia vera,alia imaginaria.naturalia ſine vera fit per redditionẽ eius quod debeẽ. Ciuilis ſiue imaginaria fit multis modis.per nouationẽ,delegationẽ, acceptilationem,& compenſationẽ.de quibus omnibus in ſuis ſpecialibus rubricis tractaẽ,& tãgitur.C.co.ti.l.ſi obligatũ & l.eius quantitatis. Itẽ per confuſionem ſeu ſucceſſionẽ, vt ſi creditor debitori ſuccedat vel ecõuerſo.vt ff.ad leg. Fal.l.1.§.ſi debitor.ff.de fideiuſ.l. Stichũ.§.a Ticio.& l.Vranius. & ff.de ſolu.l.Stichum.§.a Ticio. Itẽ per oblationem,depoſitionem, & cõſignationẽ vt C.co.tit.l.obſignationem.& ff.depoſiti.l.1.§.ſi pecuniam.in ſi. Item per fructuum perceptionem. vt ſ.de pig.c.cũ contra g.& C.de pig.ac.l.1.& 2.& ȷ̃.de vſu.c.1.Item per pactum de non petendo. ❡Soluere debet debitor principalis,qui ſi fuerit compos & maior tollitur omnis obligatio principalis & acceſſoria. nam ſi pupillus vel adultus tutorem vel curatorem habens ſine tutoris vel curatoris actoritate ſoluat, liberatio non contingi, niſi pecunia ſit conſumpta.vt ff.eod tit.l.qđ ſi forte.§.vl. Ideo aũt dixi curatorẽ habens.Quia ſi curatorem non habeat ſecus. vt C.de in inte.reſti.mi.l.ſi curatorẽ. Itẽ hæres debitoris ſoluere debet.Itẽ fideiuſſor & eius hæres.vt ff.de fideiuſ.l.põt.§.j. Sic & prælatus ſoluere debet debitum ſui prædeceſſoris pro eccleſiæ vtilitate contracta vt ȷ̃.co.c.1.alias enim cõtractus eſſet inualidus vt 10.q.2.c.hoc ius porrectum eſt.12.q.2.c.ſine exceptione. q reſcindi poſſet p in inte. reſt. vt ſ. de in inte.reſt.c.requiſijt.Quippe prælatus ſui prędeceſſoris quaſi hæres videtur.vt 23.q.8.c.conuenior.40. diſt.c.1. Vt tñ caueant prælati pro alienis debitis eccleſias obligare vt ȷ̃.co.c.ſi quorũ dã.Sed quilibet extraneus pro debitore ſoluere põt,& ſoluẽdo ignorantẽ liberat,& inuitũ. vt ff.c.ti.l.ſoluere.ff.de nego.ge.l.ſoluẽdo. Sunt aũt quidã,qui ſoluere tenentur,nec ſunt tñ quo ad debitũ obligati, vt tutores, curatores, & alij adminiſtrationẽ habentes. vt ff.de admi.tu.l.quoties.§.ſicut aũt.❡Soluen
3 dũ eſt † ei cui debetur,vel adiecto in ſtipulatione.vt ff.eo.ti.l.qđ ſtipulatus.& l.ſequenti.Itẽ ſeruo creditoris.vt ff.co. tit.l.ſi quis ſeruo.& l.ſeruus pecuniã.& l.quod ſeruus. Procuratori aũt litis nõ ſoluiẽ.vt ff.e.tit.l.hoc iure.Si verò inuito & ignorãte creditore alteri ſoluaẽ, non

non liberatur debitor, vt ſ.de iureiu.c.
eam te.C.de ſolu.l.inuito. & ff.eo.tit.
l.ſi alieni. Niſi alter eſſet ſocius, vt ff.
de pac.l.ſi vnus.Niſi ſit procurator,cu-
ius ignoratur reuocatum eſſe manda-
tum. vt ff.ſi cer.pe.l.eius.ff.de ſoluti.l.
verò.Cuicunq; autem ſoluatur volun-
tate creditoris cõtingit liberatio.vt C.
eo.tit.l.nihil.¶Illud in ſumma notabi-
4 tur.† ꝙ creditor inuitum debitorem li
berare pôt.vt ff.eo.tit.l.ſi debitor. Sed
inſtrumenti redditio vel cancellatio ni
ſi de voluntate creditoris fiat,non libe
rat debitorem. vt C.eod.tit.l.quod de
bitori.ff.de proba.l.ſi chirograph.Qui
aũt ſolutionem allegat,probare debet,
quo facto chirographũ condicere pôt,
vt C.eo.tit.l.vl.Item omnis ſatisfactio
pro ſolutione habetur, vt ff.eo.tit.l.ſa-
tisfactio. dummodo voluntas credito-
ris accedat.vt ff.de pig.ac.l.ſi quis rem
alienam.§.omnis. Aliquando tamen
cogitur creditor aliud pro alio recipe-
re. vt C.eod.tit. auth. niſi debitor.ff.
de le.1.l.ſi domus.§.qui cõfitetur.ff.de
au.& arg.le.l.1.in fi.Itẽ in noxali actio
ne.vt ff.de re iudi.l.miles.§.1.& 2.¶Ef
5 fectus ſolutionis † eſt, vt omnis obliga
tio tollatur principalis,& fideiuſſoria.
vt Inſti.qui mo.tol.ob.in prin.Itẽ natu
ralis obligatio, vt ff.eo.ti.l.ſi pupillus.

SVMMARIVM.

1 *Donatio quid ſit.*
2 *Actio de euictione locum non habet in do natione.*
3 *Donatio vnde dicatur.*
4 *Donationum quot ſpecies ſint.*
5 *Donare qui prohibeantur.*
6 *Donari quæ res poſſint.*
7 *Donatio an ſcripturam requirat ſeu inſinuationem.*
8 *Donatio qualiter perficiatur.*
9 *Donator ad quid teneatur.*
10 *Donatio quibus ex cauſis reuocetur, & quæ donationes reuocari poſſunt numero 11.& 12.*

¶DE DONATIONIBVS. Rubrica.

TRactauimus.ſ.de his quæ alie-
nantur non gratuito tit. Nunc
videamus de his, quæ gratis in
aliũ trãsferũtur.vñ ponitur hic rubrica
de donationibus. ¶Videam⁹ igitur qd
ſit donatio. Vnde dicatur. Quot eius
ſpẽs.Quis donare poſſit,& qd. Quę do
natio requirat ſcripturã. Qualiter per
ficiatur.Ad quid teneat̃ donator.Et ex
q̃bus cauſis donatio reuocetur.¶Dona
1 tio† eſt mera liberalitas,quę nullo iure
cogente cõceditur vt ff.e.ti.l.donari.ſo
la aũt ciuilis obligatio ꝓcedens non im
pedit donationẽ, eo ꝙ illa non eſt effi-
cax ad agendũ,vel retinendũ, ſeu ẽt cõ
ſtituendũ vt ff.de cõſtitu.pecu.l.3.§.1.
ſed naturalis ſic.q̃ ſufficit ad cõſtituen-
dum. vt ff.de conſti.pe.l.1.§.debitũ.&
probat̃.ff.de dona.l.hoc iure.§.vl.Me-
ra ideo dicitur, quia ſi ex neceſſitate,
non eſt donatio. in neceſſitatibus.n.ne
mo liberalis exiſtit. vt ff.de admi.le.l.
rẽ legatã.Et propterea beneficiorũ cõ-
ceſſiones,quę a prælatis fiunt,non ſunt
donationes;q̃a potius ex neceſſitate q̃
ex volũtate procedũt.Nã tales donato
res de euictione tenent̃, vt ſi cõtulerint
qđ non poſſint,conferant qđ colatũ te
neat,vt ſ.de præben.c.inter cætera 7.q.
2 1.c.preſentiũ.† In meris aũt donationi
bus actio de euictione locũ non habet
3 vt ff.de ędi.edi.l.ad res donatas.¶† Di
cit̃ autẽ donatio a dono, quaſi doni da
tio. vt ff.de dona. cauſa mortis.l.ſena-
4 tus.§.1. ¶Donationum † aũt duæ ſunt
ſpecies, alia ſimplex, alia ob cauſam.
Simplex, quæ cauſam non habet. Ob
cãm, vtpote donatio cauſa mortis, do
natio propter nuptias. Itẽ donationũ
alia inter viuos,alia cã mortis. Dona-
tio inter viuos eſt, qñ rẽ q̃ dono,malo
illum habere cui dono,q̃ me. Donatio
cauſa mortis eſt,qñ rem, quã dono,ma
lo me hr̃e,q̃ illũ cui dono,ſed magis il-
lũ q̃ hæredẽ meum. vt ff.de do.cã mor.
5 l.1. ¶Donare † non pôt monachus vel

conuerſus,quia nihil habet,vt 54. diſt.
c.abbati.nec abbas ſerui ecclesiæ,qa in
illa donationis ſpē neceſſaria eſt com-
penſatio,ſcilicet vt dentur eccleſię duo
ſerui eiuſdē meriti & peculij,vt 12.q.2.
c.eps qui mancipiū. Alias aūt res cum
conſenſu capituli, vel ſolus donare po-
teſt,ſed cum ſolus donat,donatæ rei q̄ti
tas, & illius terræ conſuetudo diligen-
tius eſt attendenda, & ſm hoc donum
eſt ratum vel irritum iudicādum, vt j̄.
c.c.cæterū. Itē donare nō poteſt minor
25.annis,vt C.ſi maior fac.alie.ra.ha.l.
vlt.furioſus,prodigus, & is cui bonis in
terdictum eſt,vt ff.e.t.l. Modeſtinus.ff.
de cu.fu.l.Iulian⁹.ff.de ver. obl.l.is cui.
Itē is cui interdicta eſt alienatio, vt qa
cōmiſit crimē læſæ maieſtatis, vel ē hæ
reticus.C.ad le.Iul.ma.l.vlt.& C.de hę
re.& mani.l.manicheus.6.q.1.c.q̄ro er
go.§.verum.j̄.de hære.c.ad abolendam
& c.vergentis.In alijs criminibus dona
re nō pōt quis poſt ſñiam. vt ff.e.titu.l.
poſt cōtractatū &.l donatiōes.§.vl.Itē
donare nō poteſt ſeruus,nec filiusfami-
lias.vt ff.e.tit.l.filius. Nec pupillus ſine
auctoritate tutoris.vt ff. de acq.re.do.
6 l.pupillus.¶Donari †non poteſt,qđ in
alterius dñium transferri non ualet, ut
ff.co.ti.l.in ædibus.§.vlt. Donari nō p̄t
à prælato ſine conſenſu capituli. vt j̄.e.
c.fraternitatem. & c. paſtoralis: niſi ſit
res modica,vt ſuperius dictū eſt, & præ
ter quinquageſimam & centeſimam. vt
s̄.de his quę fiūt à p̄la. ſine cōſenſu cap.
c.paſtoralis. & de hoc plenius nota. eo.
ti.§.in ſumma.Item non poſſunt dona-
ri aliqua in enormem eccleſiæ læſionē.
vt j̄.eo.c.fraternitatem.Sed quid ſi per
plures & modicas donationes grauiter
lædatur eccleſia,tamen nulla illarū per
ſe allatura ſit detrimentum?Dixerūt q-
dam, omnes donationes reuocari debe
re ar.ff.de iure pa.l.ſi libertus.Sed circa
hāc q̄ſtionē dicas, qđ not.s̄. de his quæ
fiunt à præla.ſine con. ca.in fi. ¶Requi-
7 rit † ſcripturam illa donatio, quæ exce
dit ſummam quingentorum aureorum
vt C.de dona.l.pe. & vl. Vocatur autē
hæc ſcriptura inſinuatio, quæ ſi fiat in
actis, nō eſt neceſſariū adhibere teſtes.
Nā ſuperfluū eſt adhibere teſtes, cùm
publica munimenta ſufficiāt. vt C.e.ti.
l.in donationibus. Aliæ verò donatio-
nes,quæ j̄.prædictā quantitatem ſubſi
ſtūt,ſine ſcriptura fieri poſſunt. vt C.e.
tit.l.1.in extraneos.Sed donationes, q̄
fiunt a principe in priuatū cuiuſcūque
ſint quantitatis,valent ſine ſcriptura.vt
C.eo.ti.l.ſancim⁹.Reſp.1.Et è conuer-
ſo,quæ fiunt à priuato in principem. vt
C.e.ti.auth.ibi ſignata quæ incipit. itē
& à priuatis. Itē cū donatur pijs locis,
in quibus optima menſura eſt rerū do-
natarum immenſitas, vt in Auth.de nō
alien.aut permu.re.eccl. §. ſi nimis col.
2. Item ſponſalitia largitas inſinuatio-
nem non deſiderat. vt C. de dona.ante
nup.auth.eo decurſum.Item & cū credi
tor futuri temporis remittit vſuras. vt
C.eo.tit.l.Modeſtinus.¶Perficitur do-
8 natio † nudis verbis, vt Inſtit.eod.titu.
§.perficiuntur. conſenſu tamen donato
ris & donatorij interueniente, aliàs ſe-
cus,vt ff.de actio.& obligatio.l. obliga
tionum ſubſtantia.quia nuda ratio ſcili
cet non concurrente conſenſu alterius
non facit aliquem debitorem. vt ff.eo.
9 titu.l.nuda.¶ † Tenetur donator ad rē
tradēdā.vt inſti.e.tit.§. perficiuntur.C.
e.ti.l.ſi quis argentū. §.vl. Et ſi res euin
cantur,non tenetur donator de euictio
ne.vt ff.eo.tit.l.Ariſto.niſi ex pacto cō-
uenerit.vt C.eo.ti.l.2, vel niſi donatio
à promiſſione incepit.vt ff.de ver.ob.l.
vbi aūt non apparet. §. vlti. Item tenet
donator inquantum facere poſſit,i.ha-
bita rōne ſui, ne egeat, vt ff. de re iu.l.
ſunt q.& l.inter eos & l.Nenſenius.& l.
ne liberalitate.& ff.de re.iur.l.in cōdē-
10 natione. ¶Reuocant † donationes mul
tis ex cauſis, propter conditionē in do-
natione adiectam.vt j̄.de conditio.ap.
po.c.verū. Propter pacti turpitudinem
vt j̄.de ſimo. c.de hoc aūt. & c. audiui-
mus & c.veniens.Propter dati enormi-
tatem,vt 12.q.2.c.ſi quis iraſcitur.Pro
pter ſuſcipientiū fraudem.vt 16. q. vlt.
c.con-

c.conſtituit.Propter ſuperuenientem fi
liorũ natiuitatem.vt 17.q.vlt.c. quicun
que.Propter dãtis impotentiam.vt 17.
q.vlti.c.quæſti. Propter cauſæ defectũ,
vt ſ.de cle. coniuga. c.q̃ te cum inimi-
cis.Item reuocatur aliquando donatio
quatenus exceſſit. vt 12.q.2. ca.ſi quos
de ſeruis. vt C.eo.tit.l.ſancimus . Item
propter ingratitudinem. vt j.eod.c.ul.
Item ſi quis impugnet eum, à quo bene
ficium habet, perdit beneficium . vt ſ.
de poſtu.c.vlt.C.de reuo.dona.l.gene-
raliter.Sic perditur feudum. vt 96. diſ.
c.ſi imperator.& legatum.ut ff.de inof-
fi.teſtamen.l.Papinianus.§.meminiſſe.
Sic reuocatur in ſeruitutem, qui patro
num impugnat.vt C. de obſe. patro.pſ.
l.ſi manumiſſori.12.q.2.c. liberti.& ca.
11 octauo.¶Sunt & † quædam cauſæ ciui-
les,propter quas donatio reuocatur.ut
donatio facta liberto, quæ ſola ratiõe
non præſtiti obſequij reuocatur.Et qđ
magis eſt mirabile, etiam res empta ex
pecunia donata. ut C. de reuo. do. l.1.
ex hac tamen cauſa non reuocatur li-
bertas, vt C. de libe.cauſa.l.ſolo.Item
reuocatur donatio facta libertis tota
propter liberos poſtea à patrono ſuſce
ptos.vt C. de reuo. do.l.ſi vnquam, a-
liàs non reuocatur tota.ut C. de inoffi.
12 do.l.ſi totas.¶Donationes † verò in fi-
lium emancipatum factæ reuocãtur ex
quinq; cauſis ingratitudinis. Quatuor
continentur j.eod.c.vlti. adde & quin-
tam per l.C.reuocan.do.l. vlti. ſcilicet
ſi non compleantur conuentiones adie
ctæ. Sed mater, quæ filio donauit, &
poſtmodum ad ſecundas nuptias tranſi
uit, ex his quinque cauſis donationem
reuocare non poteſt. ut C. de reuo.do.
l.his quæ.Sed ex trib⁹.ſ.ſi filius uitæ ma
tris inſidietur, manum in eam inferat,
totius ſubſtantiæ molliatur iacturam.
ut auth.ſuper.l.illa ſignata. quæ incipit
ſed poſtquam. Cæterum ſi in extra-
neum donatio conferatur, poterit ex
quinque cauſis ſuperioribus reuocari.
vt C.de reuoc.dona.l.vlt.inſt.eod.titu.
§.aliæ.

SVMMARIVM.

1 *Peculium quid ſit, & unde dicatur.*
2 *Peculij duæ ſunt ſpecies.*
3 *Clerci an poſſit habere peculium.*
4 *Clerici an de peculio teſtari poſſunt.*
5 *Clerico relictum an præſumatur intuitu ec-*
cleſiæ, uel perſonæ.
6 *Clericus qui in terra eccleſiæ uineam fecit*
uel agellum, illud pretium in ſuo peculio
uſque ad ſuam obitum retinet.

¶DE PECVLIO CLERICO-rum. Rubrica.

DIximus in ſuperiori titulo đ do
nationibus:Sed quoniam cleri-
ci ex ſuo peculio donationes fa
cere poſſunt;ideo ſubſequenter ſubijci-
tur hic rub.de peculio clericorum. ¶Vi
deamus igitur qd ſit peculium.Vnde di
catur.Quæ ſit eius ſpecies. Quibus cle-
ricis liceat habere peculium.& quid de
1 ipſo facere poſſunt.¶Peculium † cleri-
corum eſt patrimonium clericorũ . Nã
peculium patrimonium appellatur . ff.
ad Trebel.l.cogi.in prin.Stricto tñ mo
do & vſualiter peculium dici ſolet fi-
liorum,& ſeruorum,quod pater filio &
dominus ſeruo cõcedit. vt ff.de pecu.p
totũ. ¶Dicitur aũt peculium à pecunia,
totũ.n.qđ hoĩes hñt, pecunia appellã-
tur; pecunia verò à pecorib. quia quic-
quid antiqui habebãt, in pecorib⁹ conſi
ſtebat.vt 1.q.3.per totũ. ¶Peculij duæ
2 ſunt ſpecies. † aliud.n. pfectiũ,aliud
aduentitium. Profectiũ quod profici
ſcitur ex bonis patris. Aduentitium qđ
quæritur aliunde. Sic & in clericis dici
poteſt,vt peculium profecticium ſit,qđ
de bonis eccleſiæ procedit. vel quod ec
cleſiæ cõtemplatione acquiritur. Aduẽ
titum qđ acquiritur ex opera,vel alias
prouenit intuitu perſonæ,nec diſtingui
tur vt in tit.proxi.c.requiſiſti.¶Poſſunt
3 habere † clerici propria paternæ uel ma
ternæ ſucceſſiõis vel iure cognatiõis vſ
que ad quartum gradum.vt C.de epiſ.
& cle.auth.licentiam.& in Auth.de ec-
cleſiaſti.

el. ſiaſt.tit.§.interdicimus, colla.9.Vel
ex artificio ſuo.vt j. tit.prox.c. qa uos.
& c.relatũ,in fi.91.d.c. clericus. nam &
apoſtolus arte & manibus uictũ quære
bat.ut.10.q.3.c.cauendũ in fi. Vnde idē
dixit.ad ea quæ mihi opus erant,& his
qui mecũ ſunt, miniſtrauerunt manus
iſtæ.ut.21.q.1.c.1.in fi.Et hoc uerũ eſt,
niſi aliqui renũciauerũt proprijs,ut mo
nachi,canonici regulares,& cõuerſi pro
feſsi.ut infra de ſtatu mo.c.monachi. &
c.cũ ad monaſteriũ ſubiacē.12.q.1.c.no
lo.& c.nõ dicatis.infra de priuil.c. cũ &
plantare. §.de cõfratribus.& c. cũ priui
legia.& 27.q.1.c.ut lex.& idē dico ĩ om
nibus religioſis, qui ſe ad abdicationē
proprietatis aſtringũt. poſſunt tamē re
ligioſi habere peculiũ,quibus fuerit ab
abbatibus ſeu prioribus permiſſum, ut
in decre.cum ad monaſterium.§.qui ue
4 rò.† ¶ Clerici de peculio aduenticio te
ſtari poſſunt,ut infra ti.proxi.cap.quia
nos.& ſi in parentũ poteſtate fuerint,
pñt teſtari de peculio caſtrenſi, vel qua
ſi.vt.C.de epiſc.& cle.l.ſacroſ.C.de aſ-
ſeſ.l.velut.Sed etſi ab ĩteſtato decedãt,
ſuccedunt cognati in his bonis.vt.12.q.
1.c.ſicut manifeſtè.& c.eps qui filios &
q.3.c.vl.ſed & viuētes pñt de eis facere
qdquid velint.vt j.de ſucceſ.ab inteſ.c.
1.12.q.3.c.fixum.De peculio autē pro-
fecticio teſtari non pñt.Quod in immo
bilibus verum eſt, nã de mobilibus bo-
nis eccleſiæ põt clericus cognatis, ami-
cis,& familiarib9,& pauperibus eroga-
re.vt.86.d.c.nõ ſatis.etſi ſit ſan9 vt ibi.
Item infirmus & compos mentis.vt j.c.
c.ad hæc. Item in morte. vt j.eod.c.re-
5 latum.§. licet. ¶ Illud in ſumma † no-
tandum eſt, q ſi clerico prælaturam vel
adminiſtrationem aliquam non habēti
aliquid datum fuerit vel relictum à co
gnato vel extraneo,eius peculiũ eſt;in-
telligitur enim relictum non intuitu ec
cleſiæ,ſed perſonæ.vt j.titu. prox.c.re-
6 quiſiſti.§.illud.† Item ſi clericus in ter-
ra eccleſię vineam fecerit vel agellũ,il-
lud pretium in ſuo peculio vſq; ad ſuũ
obitum retinebit. vt infra eo.c.ſi quis,
nam huiuſmodi precaria poſſeſſio,quæ
ad preces clerico vt ſtipiendium datur,
cum vita finitur.vt 12.q.2.c.ſæpe.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum quid ſit.*
2 *Teſtamentum vnde dicatur.*
3 *Teſtatoris voluntas eſt ambulatoria vſque ad mortem.*
4 *Teſtamentorum quot ſpecies ſint.*
5 *Teſtamentum quas ſolennitates requirat. & nume.6.*
7 *Teſtamentum minus ſolēne quãdo valeat.*
8 *Teſtamentum quis facere poſsit.& nu.9.*
10 *Teſtamentum qualiter infirmentur. & numero 11.*
11 *Teſtamentum non legitimè factum an ſit ipſo iure irritum.*
12 *Vltimæ voluntatis quis ſit effectus.*
13 *Teſtamētorũ defenſio ad eccleſiã pertinet.*
14 *Inteſtatus quando quis decedat.*

¶ DE TESTAMENTIS. Rubrica.

TRactauimus ſupra de donationi
bus inter uiuos & cauſa mortis.
Sed quia donationes cauſa mor
tis in teſtamētis fieri ſolent. Ideo dica-
mus de teſtamētis. Vel alias. Supra di-
ctũ eſt in proxi.titu.de peculio tam pro
fectitio,quàm aduētitio; ſed quia cleri
ci de aduētitio teſtari poſſunt, ideò de
teſtamētis ſubijciamus. ¶ Videamus igi
tur qd ſi teſtamētũ. Vnde dicatur. Qua
liter cõficiatur. Quot ſint eius ſpecies.
Quot teſtes requirũtur in eo. Quis poſ
ſit facere teſtamētum. Qualiter cõfirme
tur uel infirmetur. Et qs ultimæ uolũta
1 tis effectus. ¶ Teſtamentum † eſt uolun
tatis noſtræ iuſta ſententia de eo, quod
poſt mortem ſuã quis fieri uoluit.ut.ff.
eo.tit.l.1.Et intellige cum quis in teſta
mēto de toto ſuo patrimonio diſponit
ut excludatur codicillus,& ſpeciale reli
ctũ.Vt tñ hoc ſcias,q ſi qs hæredē inſti
tuat in re certa uel in pte, & de reliquo
nõ diſponit,de toto diſpoſuiſſe,ut;unde
ſcriptus

ſcriptus hæres totum capiet; quia & in
parte totus as continetur. vt.ff.de hær.
inſt.l.ſi quis ita ſcripſerit.&.C. eo.tit.l.
2 quoties.¶ Dicitur autē teſtamētū † qua
ſi teſtatio mentis,non tamen quælibet,
3 ſed illa quę de hereditate diſponit.† Et
eſt volūtas teſtatoris ambulatoria vſq;
ad ſummum vitæ exitū. vt.ff. de adimē.
le.l.4.ff.de dona. inter vir. & uxor.l. cū
hic ſtatus.§. præſentiā.C. de codicillis.
l.3.ĵ.de cele.miſ.c.cū Marthæ. Vñ apo
ſtolus.teſtamentū in morte cōfirmatur.
& in tantum vt ante mortem quandocū
que mutari poſſit,etiā ſi pacto conuene
rit ne mutetur.vt.C.de pac.l.pactū do-
tale. & etiam ſi teſtamētum ſit per prin
cipem cōfirmatum.ar.C.de teſta.l.om-
nium.¶ Teſtamentorū duę ſunt ſpecies,
4 † aliud nuncupatiuum,aliud in ſcriptis.
Nuncupatiuū in ſola nuncupatione cō-
ſiſtit teſtatoris,nō ſolénitate ſcripturæ.
5 † ſeptem tamen teſtes neceſſarij ſunt,
& hæredis nominatio. vt Inſt.e.ti.§.vl.
C.e.tit.l.hac conſultiſſima.§.per nuncu
pationem.Item eſt neceſſariū,quòd fiat
uno cōtextu,ideſt nullo alio actu inter
poſitio,niſi forte actu naturę;vt cùm ne
ceſſitate ſeceditur ad depoſitionem ſu
perflui ponderis,vel cùm forte interpo
nitur datio medicinę,vel breuis lāguor
interuenit. vt.C.e.ti.l. cū antiquitas.ff.
eo.ti.l.hæredes.§.vl. ¶ Quod autem fit
6 in ſcriptis, † exigit numerū, ſubſcriptio
nes, & ſignacula.7.teſtiū. Et ſi teſtator
velit occulta eſſe teſtib⁹,q̄ teſtatur char
tam ſui teſtamenti clauſam & inuolutā
teſtib⁹ repræſentet.Et dicat eis, hoc eſt
teſtamentū meū,rogo vt ſubſcribatis &
eis ſubſcribentibus ſubſcribat & ipſe te
ſtator,vel alius loco octaui teſtis.vt.C.
e.ti.l.hac conſultiſſima.Subſcriptio aūt
teſtatoris continebit nomen eius & no
men hęredis.vt.C.e.t.l. iubemus.Sed ſi
teſtator propria manu ſcripſerit teſta-
mētū, & hoc ſpecialiter in ſcriptura po
ſuerit ꝙ manu fecerit non requiritur alia
ſubſcriptio vt.C.e.ti.l.cū antiquitas.§.
7 vlt. † Ab his ſolennitatibus excluditur
teſtamentū militis. vt.C. de mili.teſt.l.

quanquā.Teſtamētū ruſtici in quo ſuffi
ciunt quinq; teſtes.vt.C.e.ti.l.vl. Teſta
mentum corā principe confectū, cuius
præſentia ſufficit pro ſolennitatibus oī-
bus.vt.C.eo.ti.l.omnium.Excipitur te
ſtamētum, quod fit inter liberos.vt.C.
eo.ti.l.hac conſultiſſima.§.ex imperfe-
cto.& auth.ibi ſignificata.hoc inter libe
ros &.C.fa.erciſc.l.vlt.Item in his, quę
relinquuntur eccleſijs, ſufficit minus ſo
lennis volūtas.vt ĵ.co. c. cum eſſes.& c.
relatū. Quidā tñ dixerūt per decr.illas
derogatū legibus loquentibus de ſolen
nitatibus teſtamentorū.Tertij dicūt,ve
rū eſſe qđ derogať, dū agitur in foro ec-
cleſiæ,ſecus ſi agatur ī foro ſeculari.Itē
valet teſtamentū min⁹ ſolenne,ſi ſpecia
li priuilegio principis ſolennitas ſit re-
miſſa.vt.C.e.ti.l.ſine ſpeciali.¶ Nūc di-
8 camus,qs teſtamētū facere poſſit.† Qđ
ſatis apparebit, ſi dixerimus qs facere
nō poſſit,vt ar.ff.de his qui ſunt ſui vel
alie.iuris.l.1.in pri.&.ff.de pecu.l.Pōpo
nius.§. ſtipuletur. ¶ Nō pōt facere teſta
mentū ſeruus. Itē filiusfa.niſi ſit miles,
qui de peculio caſtrē. vel quaſi, pōt te-
ſtari.vt Inſti.quibus nō eſt permiſ.fa.te
ſta.&.C.de aduo. diuerſo iudi.l.fori.&
Inſt.de mil.teſt.§.vlt. Item impubes,fu
rioſus non habens dilucidū interuallū.
Prodigus,cui bonorū adminiſtratio eſt
interdicta.Mutus,q nihil loquitur. Sur
dus,qui omnino non exaudit.vt Inſtit.
quibus non permiſ.fa.teſtamentū. Cęc⁹
autē poteſt cum ſolennitate,quę habe-
tur.C.quibus nō eſt permiſ. facere teſt.
l.hac conſultiſſima.Itē illi,qui proprijs
renunciauerunt,qui nihil habēt.totum
.n.dedit q ſe Deo obtulit. Vnde ingreſ-
ſi monaſteria ſe & ſua dedicāt Deo. nō
ergo teſtari poſſunt vtpote nec domini
rerū. in Auth. de monachis.§. illud.C.
de ſacroſan.eccl.l.ingreſſi 19.q.3.§. qa
ingredientibus. Sed ſi filios habens mo
naſterium ingreditur nullo condito te-
ſtamēto,permittitur eis diuidere, vt in
Auth.de ſanct.epiſcop.§.ſi qua mulier.
C.de ſacroſan.eccle.authen.ſi qua mu-
9 lier. ¶ Sed nunquid eremitæ, † & alij
ſolitaria

ſolitariam vitã agentes,qui nulli ſe ecclesiæ tradiderũt,teſtaméta cõdere poſ ſunt. Reſpondeo ſic.vt 19.q.3.§.co.contra paulus.¶De quibus autẽ rebus clerici teſtari poſſunt,& de quibus nõ poſſunt,dixi.§.ti.proxi.§.clerici. ¶Confirmatur autem teſtamẽtũ morte teſtato
10 ris,vt ſuperius dictum eſt.¶† Infirmatẽ volũtas primi teſtamẽti per ſm,vt inſt. quib.mo.teſta.infir.§.Sed ſi quis.Infirmantur autẽ teſtamenta per agnationẽ poſthumi.vt.C.de poſth.l.1.Per ſecũdi teſtamenti cõfectionem, quod iure perfectum eſt quantum ad ſolẽnitatem iuris;& quia in eo inſtituti ſunt illi,qui pteriti dicerent teſtamentũ ipſo iure nullum.Nam in ſecundo teſtamẽto præteriti ſunt filij in ptãte teſtatoris conſtituti, cum ipſo iure non teneat ſecundum, non rumpitur primum.vt Inſtit.quibus mo.teſt.infir.§.1.& 2.ff.de vulg.ſubſt.l. ſi quis.§.vl.Itẽ per capitis diminutionẽ ipſius teſtatoris,vt Inſtit.eod.tit.§.alio quoq;.Item ſi teſtator mortem ſibi cõſciuerit.vt.C.de bo.eo.qui mor.ſibi cõ ſci.l.1.Itẽ rumpitur per bono.poſſ. contra tabulas,& p querelã ĩofficioſi.¶Eſt
11 † aũt irritũ teſtamentũ ipſo iure,ſi non legitimè factũ eſt.vt.C.eo.tit.l.ex imperfecto.Itẽ ſi filius in patria ptãte conſtitutus pteratur.ff.de iniuſto rup.teſt.l. 1.Vñ tũc dicit teſtamentũ ipſo iure nullũ, vel impugnat per querelã inoffícioſi.vt.ff.de inof.teſt.l.3. Sed emãcipatus expugnat de iure ptorio.ſ.per bonorũ poſſeſſionẽ cõtra tabulas. Nec mireris ſi dicã aliud in ſuo,& aliud in emãcipato: nam licèt dicatur alias ſublatã eſſe differentiã emãcipationis, & patriæ poteſtatis,vt Inſt.de hær. ab inteſta.§.nullam verò.& Inſtit. de exhære.lib.§.noſtra autem.uerum eſt, quo ad hoc vt tã iſte quàm ille admittatur contra patris
12 teſtamentũ,ſed quilibet ſuo iure.†Effectus vltimę voluntatis eſt vt ei omnino ſtetur.vt.13.q.2.c.vltim.ĩ.eo.c.nos q dem. Vnde volũtas teſtatoris eſt lex. vt
13 in Auth.de nupt.§ diſponat. †In ſũma notandum eſt,quòd teſtamentorum depenſio ad eccleſiam pertinet.vt ĩ.eo.c.ſi hæredes c.tua nos c.quidẽ & c. executores.ff.de pe.hęr.l.ſi hæreditas.§.ſi defuncto.nõ autem eorum publicatio. vt.C.
14 de teſt.l. conſulta diualia.† Item nõ videtur decedere inteſtatus,qui extremã voluntatem alterius diſpoſitioni committit.vt ĩ.eod.c.cum tibi. ſecus ſi committatur voluntati. vt ſi dicat. inſtituo Ticium hæredem,ſi ſeius voluerit; hæc enim inſtitutio captatoria eſt. vt.C.de teſta.mili.l.captatorias. Et eſt, quia in in hoc caſu teſtamentum expreſsè committit arbitrio alieno. ſed in primo tacitè,& ideo ius diuerſum. vt.ff.de hær. inſt.l.illa inſtitutio &.l. ſi quis Sempronium,&.ff.de cond.& demon.l. nonnunquam.ff.de le.2.l.1.&.ff.de le.1.l.captatoriæ. An autem prælato & eccleſiæ cõiunctim,vel prælato tãtum,vel eccleſiæ tantum, relictum aliquid in teſtamẽto videatur,attẽdes diſtinctionem, quam facit ĩ.eo.c.requiſiſti. De quartis autẽ hoc non dico, quia materia legalis eſt tota,ſed recurras ad ea quę nota.ſ.eo. c.Raynucius & c.Raynaldus.

SVMMARIVM.

1 *Inteſtatus decedere quot modis quis dicatur.*
2 *Laico decedenti ab inteſtato quis ſuccedat.*
3 *Clerico inteſtato morienti qui ſuccedãt. & nu.4.5.& 6.*
7 *Inteſtatus non videtur decedere qui monaſterium reliquit hæredem.*

¶DE SVCCESSIONIBVS ab inteſt. Rub.

EGimus de ſucceſſionibus ex teſtamento,nunc agendũ eſt de ſucceſſionibus ab inteſtato. & ideo ſubijcitur hic rubric.de ſucceſ.ab inteſta. ¶Videamus igitur quot modis dicatur quis inteſtatus decedere.Quis inteſtato moriẽti ſuccedat,& in quibus rebus.
1 ¶Quatuor modis † dicitur quis inteſtatus.ſ.ſi omnino nõ fecit teſtamentũ;vel ſi fecit,& non iure;vel fecit iure,ſed po ſtea

ſea ruptū eſt aliqua de cauſis, quas no taui ſupra tit.proxi.§. infirmantur. vel ſi ex illo teſtamento nemo ſit hæres. vt
2 in Auth.de hær.ab inteſ.in prin.¶† Laico decedenti ab inteſtato ſuccedunt eo gnati primò deſcendentes,poſtmodum aſcendétes,deinde collaterales.vt in ꝑdicta Auth.de hære.ab inteſta. His autem omnibus deficientibus ſuccedit vir vxori,& vxor viro.vt.C.vnde vir vxor. l.1.vltimò ſuccedit fiſc⁹. vt.C.de bo.va
3 can.l.1.li.10. ¶† Clerico inteſtato moriente ſuccedunt cognati ſecundum ordinem prænotatum. Et hoc verũ eſt in his bonis,q̃ ſibi pſonæ intuitu obueniũt vt.12.q.vlt.c.vlt.& vt no.ſ.tit.proxi.§. clerici. omnibus deficientibus ſuccedit eccleſia quaſi fiſcus. vt ĩ. eod.c.1.12.q. 2.ca.vlt. Et hoc intelligo vbi res clerici decedētis ſunt manifeſtę à reb⁹ eccleſię 12.q.1.c.ſint manifeſtæ.Nam ſi fuerint res confuſæ, vt dubitetur an habuerit aliquid propriũ,vel certũ, ſed neſcitur quid vel quantum.In primo caſu præſumitur pro eccleſia, & totũ ſibi védicat. ar.12.q.3.c.quicunque.ff.de reb.dubijs l.ciuilibus.Si verò certum ſit,ꝙ habuerit, ſed neſcitur quid vel quantum, locum habet diſtinctio decre.ĩ.eo.c.2.vt ſumatur tantum de bonis eccleſiæ, quantum creditur habuiſſe defunctũ,& illud in partes quatuor diuidat̃,nec indigne; nullus.n.nobis proximior hæres q̃ qui nos Deo proximos facit,vt infra d̃ pœ. ca.presbyter.Vel loquitur decre.illa in illis presbyteris,qui ex ſeruis facti ſunt presbyteri. Et hunc intellectum innuit illud verbum presbyteros ſuos.ſ.ſeruos olim.& illud,ſicut liberti facti ſunt.& il
4 lud peculũ.ſ.reſpectu prioris ſtat⁹.† Sed quid ſi clericus ab inteſtato decedés in pluribus eccleſijs intitulatus fuerat? Dico bona illius ſi cognatos non habeat, debere diſtribui inter illas pro rata bñficiorum,ꝙ quæ obtinuit in eiſdem.vt ſ.
5 ti.prox.c. relatum.§.vlt. † Item quid ſi clericus habés cognatos decedat ab inteſtato relictis bonis,de quib⁹ dubitat̃, an q̃ſita ſint intuitu eccleſiæ vel pſonæ? Reſpondeo ſi fuerit prælatus præſumo quòd intuitu eccleſiæ quæſita.ſi priuat⁹ præſumo quæſita gratia pſonæ. arg.ſ. ti.prox.c.requiſiſti.§.vlt.&.C.de epiſc. & cler.auth.licentiam. Vel dico,ꝙ ſi eccleſia poſſideat bona,de quibus agitur, cognati agentes probare debent quæſita fuiſſe contemplatione perſonæ. Vel econtra ſi poſſideãt cognati, & eccleſia vendicet,ipſa ꝓbabit bona quæſita fuiſſe intuitu eccleſiæ;non enim ſine cauſæ cognitione talia auferéda ſunt poſſeſſo. ri.vt 12.q.5.c.nulli. ¶ In ſumma notan
6 dum eſt,† quòd ſi clericus vxoratus nõ habens cognatos ab inteſtato decedat, vxor ei ſuccedit in proprijs bonis & eccleſiæ præfertur.C.de epiſco.& cler.l.ſi
7 quis presbyter. ¶† Item nota,ꝙ non videtur decedere inteſtatus,qui monaſterium reliquid hæredẽ. vt ſupra de probatio.c.in præſentia.

SVMMARIVM.

1 *Sepultura quid ſit.*
2 *Ius funerandi quotuplex.*
3 *Sepeliri apud quam eccleſiã quis debeat.*
4 *Portio legitima quæ ſit.*
5 *Eccleſiaſtica ſepultura qbus interdicatur.*
6 *Portio canonica in quibus nõ habeat locũ.*
7 *Canonica portio cui eccleſiæ ſpectat.*
8 *Peregrinus viator decedens in qua eccleſia habeat ſepulturam.*
9 *Defunctus ſi reliquit in teſtamento parum eccleſiæ parochiali,et multum eccleſiæ in qua ſepulturam elegit, in parochialis eccleſia illo modico contenta eſſe debeat.*
10 *Cui communicamus viuo,communicamus & mortuo.*

¶DE SEPVLTVRIS. Rubrica.

DIctũ eſt ſupra de ſucceſſionibus in bonis defunctorũ ſiue ex teſtaméto ſiue ab ĩteſtato; ſed q a morientes ſepelliuntur. Ideo ſubſequẽter ponitur hic rub.de ſep. ¶Videamus igitur q d ſit ſepultura. Quid ius funerandi. Quæ

di, quæ eccleſia habeat ius ſepulturæ, &
apud quã eccleſiam debeat quis ſepeli-
ri, & quibus interdicitur eccleſiaſtica ſe
pultura. ¶Sepultura quidẽ multas ha-
1 bet acceptiones.† Quandoq; dicitur of
ficium quod impenditur ſepeliendis, &
ſecundum hoc intelligitur, ꝙ aliàs dici
tur ſepulturam uendi non poſſe.vt j̄.de
ſimo.c.non ſatis.13.q.2 c.pręcipiendũ.
& 1.q.1.c.dictũ. Quãdoq; dicit ipſa ter
ra. Et tunc ſi eſt de cœmiterio ſiue fuit
aliquis ibi ſepultus, ſiue nõ vendi nõ po
teſt.vt.ff.de rei ven.l.ꝗ religioſis. Quan
doq; tumba marmorea, vel lapidea, dr
ſepultura, & hæc vẽdi poteſt, ſi ſit pura,
id eſt ſi nullus in ea ſit ſepultus. Si autẽ
aliquis ſit in ea ſepultus, quia ꝑ hoc lo
cus factus eſt religioſus vt.ff.de relig.&
ſumpt.fu.l.2.13.q.2.c.q.& c. poſtquam
uendi non poteſt. Quandoq; dicitur ter
ra deputãda ad vſum ſepulturæ, & hæc
vendi non põt.vt.12.q.2.c.aurum.¶Ius
2 funerãdi eſt duplex.† Vnum quod com
petit eccleſijs. Secũdum qđ dicitur po
teſtas ſepeliẽdi in cœmiterio ꝓueniẽs
eccleſijs ex conceſſione põtificis. Tene-
tur.n.epiſcopus aſſignare maioribus ec
cleſijs cœmiterium.40.pedum.minori-
bus.30.vt.17.q.4.c.ſicut antiqtus.& de
bet cœmiteriũ tale aſſignari, quando lo
cus eccleſiæ conſecratur.vt de conſe.di.
1.c.nemo. Quædam autẽ ſunt eccleſiæ,
quæ non habent ius funerandi, vt capel
læ quæ ſunt in caſtris, vel in ciuitatibus
in locis ſtrictis.vt.17.q.4.c.quiſquis. in
fi.& quibus epi cœmiteria nõ conceſſe-
runt.¶Eſt & ius funerandi, quod his cõ
petit, qbus ius eſt mortuos inferẽdi. vt.
ff.de mor. inferẽ. per totũ.¶Apud quã
3 eccleſiam quis debeat ſepeliri,† diuerſi
diuerſa ſcripſerũt. Hug.n. dixit ibi ali-
quẽ ſepeliendum, vbi audiuit diuina &
recepit ſacramenta.vt j̄. cod.c.1.niſi in
tribus caſibus. cum quis vult ſepeliri in
eccleſia epiſcopali.vt.13.q.2.c.vbicun-
que. Vel niſi eligat ſepulturam in loco
magis religioſo.vt j̄.cod.c. fraternita-
tem. Vel niſi velit ſepeliri in ſepulchro
patrum ſuorum.vt j̄.cap.1.& 13.q.2.c.

placuit. Mihi autẽ videtur, vt quis poſ-
ſit ſibi eligere ſepulturam vbicunq; ve-
lit. dũ tamen eccleſiæ parochiali legiti
ma portio relinquatur. vt j̄.cod c.1.&
c.de his.& c.cum ſuper. Et hoc verũ eſt,
etiam ſi ſepultura eligatur in loco mi-
nus religioſo.vt infra eod.ca.in noſtra.
Iura verò contrarium innuentia intelli
go, quãdo ſepultura eligitur ex electio
ne alterius, aut ex odio vel contemptu
proprij ſacerdotis, vel quando moriẽs
non relinquit eccleſię parochiali legiti
mam portionẽ. Si verò aliqua eccleſia
receperit corpus alicuius in caſu nõ cõ-
ceſſo, reddet corpus cum omnibus quæ
obuenerunt ei ratione corpus. vt j̄.eo.
c.fraternitatem, in fi.& c.ex parte.& c.
4 in noſtra ¶† Legitima portio dicitur
tertia iudicij.vt j̄.eod.c.1. Vel dimidia,
vt j̄.eo.c.relatum. Vel quarta, vt j̄.eo.
c cũm ſuper. Sed hæc varietas determi-
natur ſecundũ locorum conſuetudinẽ:
vt j̄.eo.c. certificari. ¶Sed quid ſi nulla
appreat conſuetudo? Quarta debetur,
vt j̄.e.c.in noſtra. In hoc enim prædicta
iura conuenire videnť.vt arg.ff.de arb
l.diem.§.ſi plures. ¶ Quid ſi ſit conſue-
tudo, ꝙ aliquid detur? Puto quod non
valeat, cũm non ſit rationabilis, vt ſ.de
conſue.c.vlt.& ſit contra ius, vt j̄.cod.
c.1. Portionem iſtam intelligunt quidã
de toto iudicio vel teſtamento. & hoc
innuunt duæ decre. j̄. cod.c.1. & c.cum
ſuper. Alij dicũt, quòd illa portio debe
tur de his quæ defunctus iudicauit vel
reliquid gratia ſepulturę illi eccleſię in
qua eligitur ſepultura. ¶Interdicitur ec-
5 cleſiaſtica† ſepultura hæreticis, & pa-
ganis. Et eodẽ modo iudæis. vt de conſ.
diſt.1.c.eccleſiã.& c.ſeq. Item eodẽ mo
do excommunicato.j̄.de hęr.c.ſicut.Et
excommunicatione minori. vt.24.q.2.
c.ſane quod ſuper.¶Quid ſi excõmuni-
catus ſepult⁹ in cœmiterio fuerit? Extu
mulari poterit, niſi oſſa ipſius cũ oſſib⁹
non excõicatori ita permixta fuerit &
confuſa, vt nequeant ſeparari.vt j̄.e.c.
ſacris. Itẽ decedẽti in pc̃tõ mortali ma
nifeſto ſine pœnitẽtia vt.13.q.vl.c.qſi-
tum.&

tum.& c.quibus.& c.pro obeũtibus.23.
q.5.c.placuit.&.q.7. quicunq; clericus.
Itẽ vſurarius manifeſtus.vt j.de vſu.q.
Sed ſi cõfiteatur,ſicut corpus Chriſti ei
cõceditur ita & ſepultura.vt in c q̃ſitũ.
& 95.di.c.illud. & idẽ ẽ ſi ĩ morte ſigna
confeſſionis & pœnitentiæ appareãt.vt
j.de ſent.excomm.c.à nobis.in fi.Fallit
hoc in quibuſdam caſibus,in quibus ad
terrorẽ inducitur, vt cõcedatur corpus
chriſti,& ſepultura negetur.vt j.de tor
mentis.c.1.de raptor.c.ſup eo.Vel hoc
inductum eſt in confuſionem hæredũ,
vt facilius ſatisfacere compellantur.Iu
re tamen nouo ſtatuitur,vt ſi qs pro cri
mine fuerit excõmunicatus, & in extre
mis agens fuerit ſecũdum formã eccle-
ſiæ abſolutus,nec cœmiteriũ ei, nec ec-
cleſiæ ſuffragia denegẽtur. Sed hęredes
& ꝓpinqui,ad quos bona peruenerint,
ſatisfacere compellũtur.vt j. eodem c.
parochiano.¶In ſumma notandum eſt,
6 †ꝙ canonica portio,de qua ſuperius di
ctum eſt, locũ non habet in his qui ſani
ꝑ ingreſſum religionis ſe dedicãt Deo.
vt j.eo.c.de his. Itẽ in armis & equis tẽ
plarijs & hoſpitalarijs gratia ſepulturę
relictis, ipſi.n.deputati ſunt in ſubſidiũ
terræ ſanctæ, & hæc tanquam ad vſum
ſubſidij neceſſaria ꝑ priuilegiũ ſunt ex
cepta,vt non ſubiaceant canonicæ por-
tioni.vt j.eo.c.in noſtra.Sunt & quędã
alia, quæ in hanc non veniunt portio-
nem,vt s.de teſta.c.vlt.¶Sed quæritur,
7 †quid ſi quis in vna eccleſia habeat ſe-
pulturam,in alia præcipiat ſacramẽta,
in tertia eligat ſepeliri:cui eccleſiæ cõ-
petit canonica portio?Reſpondeo.diui
detur inter duas primas.Vel obſeruabi
tur loci cõſuetudo.arg.j.de deci.c.apo
ſtolicæ. Itẽ quid ſi quis aſſumatur in cõ
fratrẽ alicuius loci religioſi, bonis ſuis
retẽtis nec oblatis,& ibi ſepeliatur? Re
ſpondeo,non liberaĩ à canonica portio
ne ſicut nec eximitur ab epiſcopali iuriſ
ditione.vt infra de pri.c. cum & planta
re.§.de confractibus.& c. vt priuilegia.
¶ Item quid ſi quis intrat religionẽ?Pu
to non debere eccleſiæ parochiali cano
nicam portionem quamuis exire potue
rit,tñ non exiuit ſed religioſus & in re-
ligione deceſſit;& ſi nõ monachus, q̃a
non profeſſus. & hoc ſufficit ad quartæ
retentionem.vt j.eod. c.de his.& c.no-
8 ſtra. ¶ † Item quid ſi peregrinus viator
decedat in loco,in quo parochiã nõ ha
beat,nec ſepulturã? Dico ipſum ſepeliẽ
dum apud maiorem eccleſiã, vel apud
eccleſiã in cuius parochia mortuus eſt.
vt.13.q.1.c.eccleſias. ¶Itẽ pone qđ de-
9 functus † reliquit in teſtamento parum
eccleſiæ parochiali, multũ aũt eccleſiæ
in qua ſepulturam elegit, nũquid eccle
ſia parochialis erit contenta illo modi
co? quamuis nõ attingat ad canonicam
portionem,vel petet nihilominus inte-
gram portionem,vel aget ad ſupplemẽ
tum computato eo quod relictũ eſt in
legitima portione. Reſpondeo,ſi nõ re
cipit illud modicum quod ſibi relictum
extitit, ſalua manet petitio ad integrã
portionem. Si aũt accipit legatum age
re poteſt ad ſupplementum,computato
in canonica portione qđ legatum eſt &
acceptum, ad ſimilitudinem filij cui mi
nus legitima portione relictũ eſt.vt.C.
de inoff.c.teſtamen.l.omnimodo.&.l.ſi
qñ.§.illud . Quod verum eſt, niſi teſta-
tor tali modo illud modicũ reliquiſſet,
vt eo contenta eſſet,tunc enim recipien
do illud modicum & ſciẽter,debitę por
tioni renunciare videtur,vt s.de teſt.c.
officij.Vel dici poteſt, quod vbi abſolu
tè & ſine conditione modicum eſt lega
tum,eccleſia parrochialis & illud habe
bit, & nihilominus integram portionẽ
canonicam.argu.illius c.officij. & c.re-
quiſiſti.quaſi teſtator velle videatur vt
vtrunq; habeat argum.C. de rei ux.ac.
l.una.§.ſciendum. ¶In ſumma notandũ
10 eſt,† quòd cui communicamus viuo,&
mortuo communicare debemus.vt j.c.
ti c.ex parte. & 24.q.2.c.ſane quod ſu-
per,niſi poſt mortẽ appareat, quare nõ
fuerat communicãdus in vita,vt ſi pro-
betur defunctũ fuiſſe hæreticum.vt 24.
q.2.c.ſane profertur. Eſt & alia regula
cõtraria, cui non communicamus viuo

nec mortuo communicare debemus.j̄.
eo.c.ſacris.& 24.q.2.c.1.Et in hac regu
la excipiendũ eſt, niſi poſt mortẽ appa
reat, quare communicandũ erat viuo.
vt j̄.de ſentent. excõmunica.c.à nobis.

SVMMARIVM.

1 *Parochia quid ſit.*
2 *Ius parochiale in quibus conſiſtat.*
Oblationes an neceſſariò ſint ſoluendæ parochiali ſacerdoti.
3 *Parochianus transferens domicilium ad aliam parochiam, cui ſubijci debeat.*
4 *Domicilium ibi eſt, vbi quis habitat.*
5 *Fines parochiarum an poſſint præſcribi.*

❡DE PAROCHIIS ET alienis parochianis. Rubr.

IN ſuperiori rubrica tractatũ eſt ali
quid de iure porochiali quod in iu
re funerandi habetur, nunc ſubijcit̃
rubrica, de parochijs & alienis paro-
chianis, in qua gñaliter agitur de iure
parochiali. ❡Videamus igitur quid ſit
parochia. In quibus ius parochię conſi
ſtat. Et an fines parochiæ pręſcribãtur.
1 Parochia † eſt locus, in quo degit popu
lus alicui eccleſię deputat⁹. Diuiſio aũt
parochiarũ à Dionyſio incepit. vt 13.
2 q.1.c.1. ❡Ius† parochiæ cõſiſtit in hoc,
vt omnes parochiani in diebus domini
cis & feſtiuis miſſas audiãt in eccleſia,
in quarum parochijs habitant. vt j̄.eo.
c.2.de conſec.diſt.1.c.ſi quis ẽt extra.
Conſiſtit in decimis perſonalibus, quæ
eccleſiæ parochiali debẽtur. vt 16.q.1.
c.ſi quis laicus eccleſię.c.quicunq;.c.de
decimis. & c.ſtatuimus.j̄.tit. proxi.c.
ad apoſtolicę. Cõſiſtit in oblationibus,
quæ dandæ ſunt ſacerdoti parochiali,
qui & pro populo orare debet, vt 10.q.
1.c.quia ſacerdotes ſanctorum. Hanc
conſuetudinẽ de his oblationibus, quæ
in manu ſacerdotis vel altari ponũtur,
dixit Hug.ꝙ neceſſariò ſunt ſoluendæ,
& niſi ſoluantur poteſt ſacerdos paro-
chialis excommunicare non ſoluentes.
vt de conſecra.diſt.1.c.omnis chriſtia-
nus. 16.q.1.c.ſtatuimus 32.diſt.c.præ-
ter hæc 12.q.2.c.duo. Alij autẽ intelli
gunt illud.c.omnis, de oblatione inte-
riori, vel bonorum operum; vel conſi-
liũ eſt quod ibi dicitur. Alia verò duo.
cc. ſuperius allegata intelliguntur de
oblationibus & donationibus factis ec
cleſiæ inter viuos, vel cã mortis, quæ
poſtquã factæ ſunt, neceſſariò ſunt ſol-
uendæ. In hoc tamen concordant om-
nes, ꝙ ſi ſacerdos pauper eſt, poteſt co-
gere parochianos ad offerendum per
ſubtractionem diuini officij. Nã vt ait
apoſtolus. Nemo cogitur ſuis ſtipẽdijs
militare. j̄.de ſimo.c.cum ſit. Ar.tñ cõ-
tra 91.diſtinct.c.clericum victum. Si tñ
parochiani alicuius eccleſiæ conſueue
rint in certis feſtiuitatibus certa ferre,
agere poteſt ſacerdos per ſuperiorem
eos compelli ad obſeruandam lauda-
bilem conſuetudinem. vt j̄.de ſimo.c.
ad apoſtolicam. Eccleſia tamen aliquo
rum oblationes reſpuit in deteſtatio-
nẽ criminum, vt puta notoriè diſſiden
tium. Item eorum, qui opprimunt pau
peres. vt 90.diſtin.c.oblationes. Itẽ ra-
ptorum. vt j̄.de rap.c.ſuper eo. Itẽ vſu-
rariorum. vt j̄.de vſu.c.quia in omni-
bus. Item meretricis, vt in deuteron. nõ
accipias mercedem proſtibuli. Et Iſa.
Non accipias mercedẽ meretricis. Itẽ
immunitatem eccleſiæ violantis. vt 17.
q.4.c.miror. Itẽ cõſiſtit ius parochiale
in eo, vt parochiani pœnitentiã à ſuo
presbytero parochiali percipiant, niſi
ab eo licentiam habeãt vt ab alio reci-
pere poſſint. de pœ.diſt.6.c.placuit. j̄.
de pœ.& remi.c.omnis vtriuſq; ſexus.
Item conſiſtit in cœmiterio, & in his ſa
cramentis cõferendis, & officijs celebrã
dis ſuis parochianis, quæ ſimplici cõpe
tunt ſacerdoti. ❡Et eſt ſciendum, ꝙ ſi
parochianus transferat domiciliũ ſuũ
ad aliã parochiam, illi ſacerdoti ſubie
ctus erit quo ad ius parochiale, in cui⁹
parochia habitat in omnibus, præter-
quam in decimis prædialibus, quæ illi
eccleſiæ ſunt ſoluẽdæ, in cui⁹ parochia
ſita

ſita ſunt prædia.vt ĩ.cod.c.ſignificauit.
16lq.1.c.ſi quis laicus. In perſonalibus
verò per tranſlationem domicilij ſub-
trahitur à iuriſdictione illius, in cuius
parochia erat ante tranſlationẽ. vt 13.
q. 2.c.vbicunque.§.quia ergo.Ibi † aũt
videtur quis domiciliũ habere, vbi ma
net.vt ff. ad municip.l.municeps.§.mi-
les.Quædam tñ lex cõtrariũ dicere vi-
detur; dicit enim,ꝙ licet ſenatores do
micilium habeant in vrbe, retinent in
prouincijs vnde ſunt oriũdi.ut ff.de ſe-
na.l.ſenatores. Sed illud verũ eſt quo
ad honores,nõ quo ad onera.vt in præ
dicta.l.municeps. in prin.& de hac ma-
teria plenius dic. vt not.ſ.de foro cõp.
5 §.item ſortitur. ¶†Fines parochiarum
non præſcribuntur; quod.n.de finibus
prouincialibus ſtatutum eſt nõ pręſcri-
bendis. vt 16.q.3.c.quæcunque. & de
epalibus intelligendum eſt. vt 16.q.3.
c. inter memoratos. locum habet & in
finibus parochiarum. vt ĩ.e.tit.c.ſuper
eo.& ea quæ finibus eorũ cohærẽt,eiuſ
dem ſunt naturæ cum finibus. vt ar.ff.đ
rei ven.l.quæ religioſis & ff. de cõtrah.
empt.& ven.l.in modicum. Cætera de
hac materia dicas vt notaui ſupra de
præſcrip.§.item exigitur.

S V M M A R I V M.

1 *Decima quid ſit.*
2 *Decimarum quot ſpecies ſint.*
3 *Decimæ animaliũ an inter prædiales vel perſonales numerare debeant.*
Boues intelliguntur de eo fundo in quo laborant,non in quo morantur.
Arbor cuius ſoli eſſe cenſeatur.
4 *Decimæ perſonales cui dandæ.*
5 *Clerici an teneantur ad decimas.*
Argumentum à contrario ſenſu eſt fortiſſimum.
6 *Religioſi an ad decimas teneantur.*
7 *Leproſi an teneantur dare decimas.*
8 *Decimæ de quibus rebus dari debeant.*
9 *Decimæ an dari debeant deductis expẽſis.*
Decimæ qualiter ſint dandæ.
10 *Decimæ an ſint diuidendæ.*
11 *Decima an ſit ſoluenda de illicitè acqſitis.* *& nu.12.*
12 *Semen an ſit deducendum in ſolutione decimæ.*
13 *Laici an poſſint ſine peccato decimas percipere.*
14 *Laicus an per priuilegium Romanæ ſedis poſſit percipere decimas,vel eximi à ſolutione ipſarum.*
15 *Clerici habentes ſufficiens patrimonium an poſſint habere decimas.*
16 *Decimas ſi detinet laicus nec eccleſia poteſt ab eo reuocare,nunquid redimere poſſit ſine periculo ſimoniæ.*
Decimæ cum rebus temporalibus permutari non poſſunt.
17 *Conſuetudo longa,an excuſet decimas non ſoluentes.*
18 *Pœnitentia quæ in ponenda ſit non ſoluenti decimas ad pœnitentiam reuerſo.*
19 *Decimæ omnes an debeantur de mandato Domini.*
20 *Decimæ an de omnibus fructibus dari debeant, ſi in eadem terra,eodem anno diuerſa ſemina ſparguntur.*
21 *Decimam debens ſi aceruum frumenti in decimatum alienat,an eccleſia vendicare poſſit partem ſibi debitam ab emptore.*
22 *Eccleſia an teneatur cedere actionẽ ſuam venditori contra emptorem.*
23 *Mala quæ proueniant ex ſubtractione decimarum.*
24 *Decimas dantes quadrupliciter remunerantur.*
24 *Primitiæ debentur de iure diuino.*
26 *Oblationes quæ dicuntur & qualiter diuidendæ ſint.*

¶DE DECIMIS PRIMItijs,& oblationibus. Rnbrica.

DIctum eſt.ſ.proximo tit.de parochijs & parochianis. Sed qa parochiani tenenť ad decimas primitias,& oblationes.Ideo ſubſequẽter ponitur hic rubr.de decimis,primitijs,& oblationibus.¶Videamus igitur de prima parte rubricæ,videlicet de decimis,& primò quid ſit decima. Quibus,& a quibus,& qualiter dãda ſit, & qualiter

1 qualiter diuidenda. ¶† Decima eſt om
nium iuſtè quæſitorum pars Deo debi
ta. vt j.co.c.tua il ſecondo. Deus enim
qui dignatus eſt totum dare, decimam
dignatur recipere, non ſibi ſed clericis
pro futuram. vt 16.q.1.c.decimæ. ¶De
2 cimarum duæ ſunt ſpecies.† Quædã.n.
ſunt perſonales, quædã prædiales. Per
ſonales ſunt quæ debentur ex his quæ
proueniunt ex opera perſonali. Prędia
les verò quæ debentur ex his quæ pro-
ueniunt ex fructibus prædiorũ. Nec in
hoc diſtinguo an prædicta ſunt ruſtica,
vel vrbana. vt j.cod.c.ad apoſtolicæ. &
s.tit.proxi.c.vltimo. ¶Sed dubitatur
3 de decimis animalium,† an inter præ-
diales vel perſonales debeãt numerari.
Et videt̃ q̃ inter prædiales. Nã ibi de-
cimæ ſoluuntur animalium, vbi ipſa pa
ſcunt̃. vt 13.q.1.§.1. in verbo, q paſcit
gregem & de lacte eius non edit. Itẽ ſer
uitus paſcendi pecora prædialis eſt. vt
ff. de ſerui. ru. præ.l.pecoris. & boues
de eo fundo intelliguntur, in quo labo
rant, non in quo morantur, vt ff.de fun
do inſtruc.inſtru.que lega.l.cũ quidã.
Sic & arbor illius ſoli cenſetur in quo
viuit, & in quo radices habet, non ex il
lo in quo videtur exiſtere, & in quo trũ
cus ſuſtinetur ipſius. vt ff. de arb. cæ.
l.ſi plures.§.ſi radicibus. & facit ad hoc
j.co.c.cõmiſsũ. Licet ſit ar.cõtra alias.
Nam is qui natus eſt ex mancipijs vrba
nis, & miſſus in villã nutriendus, inter
vrbana non inter ruſtica mancipia nu-
ratur. vt ff.de ver.ſigni.l.is qui natus.
4 ¶Dandæ † ſunt decimæ perſonale cleri
cis a quibus laici audiunt diuina & re-
cipiunt ſacramẽta. vt j.co.c.ad apoſto
licæ. 16.q.1.c.quæ. 13.q.1.§.1. p̃diales
verò debentur illis clericis, in quorũ pa
rochijs prædia ſunt conſtituta, vt s.tit.
proxi.c.vl.j.e.c. om̃ 16.q.1.c.ſi laicus.
13.q.1.§.1. Nec ob.his.j.eo.c.ad apo-
ſtolicæ, vbi circa hoc dubiè reſponde-
tur; illa enim dubitationem non iuris
perplexitas; ſed diuerſarum cõſuetudi
num inducit varietas. ¶Dandæ ſunt
5 † decimæ a laicis. vt 16.q.7.c.decimas
quas. Sed nũquid a clericis vel religio-
ſis? Videtur q̃ nõ, vt j.e.c.nouũ genus.
quamuis in veteri teſtamẽto leuitę da
rent ſacerdotibus decimas, vt j.eo.c.1.
in prin. Sed videtur, q̃ & hodie clerici
teneãtur, vt 16.q.1.c.ſi quis laicus. Ad
quod reſpondeo, decre illa loquitur in
clericis coniugatis, qui ab alijs non cõ
iugatis accipiũt miniſteriorũ labores.
vt in illa nouũ genus, in fi. Vel locũ ha-
bet in decimis patrimonialiũ p̃diorũ.
Itẽ adhuc videtur, q̃ clerici teneantur,
ſumpto ar. a contrario ſenſu ex illa de
cre decimas. 16.q. Ibi.n.dicitur, q̃ cle-
rici communiter viuentes non tenen-
tur. ergo à ſenſu contrario cõmuniter
non viuentes tenentur; tale aũt ar. for-
tiſſimũ eſt vt ff.de offi. eius cui man. eſt
iuriſ.l.1. 15.q.3.c.ex eo. ff. de teſti.l.ex
eo. 25.diſt.c.qualis 32.di.c.hoſpitiolũ.
s.de his quæ fi.à præla.ſine conſenſu c.
in apoſtolica. in fi. Ad quod ego cõi-
ter viuentes. ſubaudio maxime. nam &
in alijs idem obtinet. ¶† Quid de reli- 6
gioſis? Reſpondeo. Monachi albi tẽpla
rij, & hoſpitalarij Hieroſolimitani nõ
tenentur dare decimas de poſſeſſioni-
bus ſuis, quas p̃prijs manibus vel ſum-
ptibus excolũt. Secus ſi eas tradũt alijs
excolendas. vt j.eo.c.ex parte, in 1. Mo
nachi vero nigri, canonici regulares, &
ſeculares, tenẽtur dare decimas de om
nibus poſſeſſionibus ſuis exceptis noua
libus, ortis, & nutrimentis animaliũ, vt
probantur hæc. j.eo.c.ex parte. il pri-
mo. & c.licet. & c.ad audientiã. Et hoc
verum eſt, niſi aliqui ex his amplius eſ-
ſent priuilegiati a papa. ¶Itẽ quod di-
ctũ eſt à monachis albis, templarijs, &
hoſpitalarijs, intelligendũ eſt de poſſeſ
ſionibus quas habebant ante conciliũ
gñale. de illis aũt poſſeſſionibus, quæ
gratis poſtea ſunt collatæ, vel quas
emerũt p̃ monaſterijs de nouo fundan
dis; nam aliter emere non liceret, & de
quibus ante decimæ ſoluebantur, ſolue
re tenentur illis eccleſijs, quibus ſolui
ſolebant, priuſquã poſſeſſiones peruení
rẽt ad ipſos quamuis poſſeſſiones eaſ-
dem

dē proprijs manibus vel ſumptibus ex-
colant.vt j̄.cod.c.nuper abbates.Scrip
ſit aūt Ray.in ſumma ſua,ꝙ tunc demū
monachi nigri decimas ſoluere debēt,
cùm populū non habent,nā ſi habeant
tunc recipient tā perſonales q̄ prædia
les,vt j̄.co.c.dilecti.& c.ſuggeſtū . Sed
non bene excipit. quia & ſi populū ha-
beant,& ab eo decimas de iure percipe
re debeant perſonales & prædiales de
prædijs j̄. limites eorum parrochiæ cō
ſtitutis , & nihilominus ſoluent deci-
mas eccleſijs ſecularibus , in quorū pa
rochijs habent prędia,ſicut ſuperius di
ctū eſt,niſi poſſint priuilegio vel legiti
ma præſcriptione defendi.vt ſ̄.de præ-
ſcri.c.veniens.j̄.eod.c.a nobis . Ceſſat
aūt priuilegium tam nigrorum q̄ albo
rum,ſi enormem lęſionem inducat,vt j̄.
cod.c.ſuggeſtum.j̄.de ver.ſigni.c.quid
per nouale.Ceſſat per pactionē ſeu per
tranſactionem,vt j̄.cod.c.ex multipli-
ci . Ceſſat cum per ſolutionem renun-
ciant priuilegio.vt j̄.de priuilegijs.c.ſi
de terra.ſ̄.de conſti.c.cum acceſſiſſent.
Ceſſat alborum,templariorum, & ho-
ſpitaliorum immunitas in prædijs alie
nis conductis.vt j̄.eo.c.dilecti . Ceſſat
in ſuis alijs locatis,vt j̄.co.c.licet.¶Itē
7 leproſi tenentur †dare decimas,præter
quam de ortis & nutrimentis anima-
liū, vt j̄.de eccle.ædi.c.cùm dicat apo-
8 ſtolus.Dandæ ſunt decimæ † de omni-
bus fructibus terrarum.pomis arborū,
herbis ortorum, de apibus , nutrimen-
tis animalium,lana,lacte,fœno, lignis,
piſcationibus,venationibus,fictis,pen-
ſionibus,molēdinis,furnis,balneis, ful
lonicis,argentarijs,metallarijs, lapici
dinis,de negocijs,artificijs, & de omni
bus bonis,vt j̄.co.c.nuncios c. ex parte
c.non eſt in poteſtate . & c paſtoralis
16.q.1.c.decimæ ſunt tributa & q.7.c.
quicunq; omnes decimę.& etiam de tē
pore.vt de conſe.diſtin.5.c.quadrageſi
9 ma.† Dandę ſunt decimę prædiales nō
deductis expenſis , cenſu , tributo , ſeu
partiarij portione.vt j̄.co.c.cùm homi
nes.& c.tua nobis.Nā dādæ ſunt ſtatim
antequam ſeparatio fiat.Cæterū ſi pri
ma ſeparatio facta fuerit,tūc ſicut ruſti
cus decimare tenetur qđ apud ipſum
remanet,ſic & dominus quidē qđ ad ip
ſum peruenit . vt j̄.co.c.tua nobis,& c.
cum non ſint in homine . In perſonali-
bus aūt,quæ ex negociatione, vel artifi
cio proueniāt,diſtinguitur . an ſurgant
ex pecunia decimata,vel nō. In primo
caſu deducuntur expenſæ in ſecundo
non vt j̄.eod.c.paſtoralis . Perſonales
dandæ ſunt in fine anni , intereſt.n.ec-
cleſiæ ſimul recipere totum in fine an-
ni potius , q̄ primitias ſingulariter de
quolibet quæſtu.ar.ad hoc.ff.fa.erci-
ſcun.l.plane.ſ̄.de pigno.c.ex literis.C.
quom. & quan. quarta pars debe.l.2.
in prin.li.10.De animalibus verò nec
meliora,nec deteriora , ſed mediocria
ꝓ decima ſolui debēt . vt 10.q.2.c.hoc
ius porrectum eſt.& ff.eſt ædil.edi.l.ſi
quis venditor.§.vlti.Deteriora aūt da
ri non debent,nā indignū eſt dare Deo
quod dedignatur homo.vt 49.di.c.vlt.
16.q.7.c.omnes decimæ. Et eſt notan-
dū,ꝙ quicūq; tenetur ad decimas , per
cenſuram eccleſiaſticam cōpelli pōt ad
ſolutionem.vt j̄.co.c.tua nobis.& c.cū
10 non ſit in homine. ¶ † Diuidendæ ſunt
decimæ diuiſione canonica,quæ habe-
tur.12.q.2. Sed quia illa in paucis ec-
cleſijs obſeruatur, ſtandum eſt in hoc
conſuetudini loci,vt ſ̄.de ſepul.c.certi-
11 ficari . Quæritur †an decimæ dari de-
beant de iniuſtè quæſitis, puta ex mali
cia iniuſta, venatione ꝓhibita, furto,
rapina,ſimonia,vſura,meretricio , hi-
ſtrionatu,item de his quæ per concuſ-
ſionem extorquentur , & de his quæ
dantur iudici , vel teſti corruptionis
cauſa. ¶Et videtur ꝙ non vt infra eod.
cap.ex tranſmiſſa 1.q.1.c. nō eſt putan
da.Sed contra dandæ ſunt decimæ de
omnibus fructibus . Solutio decimæ
aliæ prędiales,aliæ perſonales.¶In prę
dialibus planum eſt , quia quocunque
poſſidente prędia clandeſtino vel vio-
lento , iudæo , hæretico ſeu pagano
decima dari debet. ¶Et eſt ratio, quia
non

nõ intuitu perſonæ,ſed grã prædij, prædialis decima datur. Et idem in tributo contingit. vt ff. de pact. l. inter debitorẽ C. ſine cen. vel reli. l. 1. delictum autem in talibus priuilegiũ nõ indulget. vt 16. q. 1. c. legi. nec pœna habet immunitatẽ vt ff. de minorib⁹. l. Papinianus exuli re
12 uerſo. †In perſonalibus verò deſtinguo aut trãsfertur dñium, vt in his quæ acquiruntur ex meretricio vel hiſtrionatu. Et tũc decima dari debet; Meretrix .n. turpitẽr facit, quia meretrix; nõ turpiter accipit, cùm ſit meretrix. vt ff. de cõ di. ob tur. ca. l. itẽ ſi. §. quoties. Sed eccleſia recipere nõ debet, ne per hoc videaẽ crimina approbare; ſicut plerumque in deteſtationẽ criminum eccleſia reſpuit aliquorũ oblationes. vt no. ſ. ti. prox. §. 2. Aut non transfertur vt in furto, & rapina, & præda. Et tunc nec dari poteſt decima, nec recipi debet. Prædam voco ex iniuſto bello. vt 13. q. 1. c. militare. ſ. de iureiu. c. ſicut. Secus ſi ex iuſto. vt 13. q. 5. c. dicat. Et idẽ eſt in his, quæ turpiter qrũtur, & dñium trãsfertur, ſed cõ petit repetitio, vt in his q̃ ex vſura, ſimonia, ex concuſſione vel correptione quæruntur. quamuis magiſter Raym. ſcripſit in ſumma ſua in e. tit. ꝙ nõ trãſferatur dñium in vſuris. Quod non admitto, cùm vſura à volente & ex conuẽ
12 tione ſoluatur. ¶ † Sed qritur, an ſemẽ ſit deducendũ? Videtur ꝙ ſic. Nam primũ ſemẽ dñs miniſtrauit, & illius vſum fructũ agricolæ conſtituit. vnde ſaluum de fructu debet eſſe ſemen ad inſtar pecuniæ in vſumfructũ datæ, vt ff. de vſufru. ea. re. quæ vſu. conſu l. 2. ſ. de pign. c. vlti. & ad inſtar gregis in vſumfructũ cõceſſi. vt ff. de vſufru. l. vetus fuit. & ſicut in negotiatione deduciẽ capitale decimatũ, vt j. e. c. paſtoralis. ſic vr̃, ꝙ deducendum ſit ſemen decimatũ. Sed contra j. eod. c. tua nobis. in prin. & ca. non eſt in poteſtate. Solutio, puto ſemen nõ debere deduci. Et ad ſuperiora reſpondeo. Primum ſemen non fuit à dño in vſumfructũ datum, ſed gratis donatũ. Item non obſtat ꝙ opponitur de negotiatione, in qua ſolum lucrũ decimatẽ decimatur; at in ſatis decimatur quicquid naſcitur. Dñs enim qui totum largitur, decimam recipere dignaẽ. vt 16. q. 1. c. decimæ. Eſt & alia ratio, quia ſemen mortificatur, & iõ non deducitur, ſed pecunia in merce data ſalua manet. Itẽ decima ꝑdialis eſt tributũ, vt in d. c. tua nobis. & 16. q. 1. c. decimæ ſunt tributa egentium animarũ. Sicut ergo tributũ ſoluitur nulla facta deductiõe, ſic & decima. vt in eadem decre. tua nobis.
13 ¶ Itẽ quæritur, † an laici ſine peccato decimas percipere poſſint. Et vr̃ ꝙ non, Domin⁹ enim præcipit in Leuitico eas dari leuitis, vt ſit cibus in domo domini. vt 16. q. 1. c. reuertimini. Et iura prohibẽt laicis ꝑcipere decimas vel detinere j. e. c. ꝓhibemus. Ad hoc & c. qm̃. ſ. de præſcrip. c. cũm. ſ. de his quę ſi. a ꝑla. ſine con. cap. c. cum in apoſtolica in ſin. 16. q. 1. c. quoniam. & q. 7. c. decimas. 10 q. 1. c. quia ſacerdos & c. hanc conſuetudinem. & facit ad hoc ſ. de arbi. c. peruenit. Contra hæc iura conſuetudo generalis obſtare vr̃. Solutio ad tempus vt ſtipẽdiũ, nõ vt titulus, nec in perpetuũ, nec tranſitoria ad hæredes decima laico dari poteſt; ſicut & aliud beneficiũ in ſtipendiũ, nõ in titulũ datur eidẽ vt 32. diſtinct. c. ſi quis vero. & 12. q. 2. c. quia tua ſanctitas. dñio ac poſſeſſione penes eccleſiam remanente, qa laic⁹ decimam poſſidere non poteſt, vt ſ. de præſcr. c. cauſam. Iura verò ſuperius deducta ſic intelligo, laicus decimam retinere non põt, ſeu poſſidere, verum eſt pro ſuo, quaſi habeat ius in re. Item in perpetuũ & tranſitoriã ad hæredes, ſed ad tempus in eleemoſynam, vel aliqua iuſta cã nomine & iure eccleſię ꝑcipere poteſt. ¶ Sed his omnibus obſtare videtur j. e. c. tua, il primo. quod dicit ꝙ decimatione antiqua laico in feudũ conceſſa, decima noualium vſurpari nõ debet. Sed illud intelligo, ſicut & aliud. ſupra de his q̃ ſi. à ꝑla. ſine cõſenſu cap. c. cũ in apoſtolica, ſcilicet in decima malè in feudũ cõceſſa. & quia illicita & inualida

valida erat cōditio; idō tanquā reproba & odioſa reſtringitur, vt eā decima nouālium non ſequatur. aliàs aūt cui conceditur decima de laboribus, & de nouālibus conceſſa videtur, vt infra eo. c. ex
14 parte. ¶ Item quæritur, an per † priuilegium Romanæ ſedis poſſit laicus percipere decimas, vel eximi a ſolutiōe ipſarum. Et puto qđ ſic, ſiue in perpetuū ſiue ad tempus priuilegium ſit indultū, nam alias papa ius ſpirituale laico concedit. vt ī. de iurepat. c. nobis. 63. diſt. c. Adrian⁹, & c. in ſynodo. Sed in hoc caſu cōceſſionem veteris decimæ decima nouāliū nō ſequetur, quia in talibus odioſis reſtringenda eſt licentia potius, q̄ laxanda, vt ī. eod. ca. tua. il primo. ¶ Item
15 quid † de clericis habentibus ſufficiens patrimonium, qui decimas percipiunt? Reſpondeo, ſi eccleſijs nō ſeruiūt, quarum contemplatione percipiunt, & ad hoc recipiunt vt in malos vſus conuertant & ſua ſeruēt, ſacrilegium profecto committūt, vt 1. q. 2. c. clericos 16. q. 1. c. quoniam, in fi. tunc enim ſine peccato vñ pauperes victuri ſunt, non accipiūt. vt 1 q. 1. c. paſtor. Tūc locum habet, qđ Aug. dicit. Panis egentium vita pauperis eſt, qui defraudat illū homo ſanguinis eſt. vt 14. q. 5. c. immolās. Et qđ dicit Ambroſi. Eſurientium panis eſt, quē tu detines; nudorum indumentū eſt, quod recludis, vt 47. d. c. ſicut hi. Cæterum ſi deſeruiunt eccleſiæ, debētur eis decimę & ſtipendia eccleſiaſtica quāuis habeāt ſufficientia bona paterna, vel materna, vel aliūde iuſtè quæſita. vt 12. q. 1. c. illi aūt 12. q. 2. c. charitatē. ff. de re. iur. l. ſm naturam. Quod verum eſt, niſi ad ſuorum patrimoniorū titulos ſint promoti. quod fieri poteſt, vt ſupra de præbē.
16 c. epiſcopus, & c. tuis. † Item queritur, ſi laicus detinet decimas, nec eccleſia poteſt ab eo recuperare, nunquid redimere pōt ſine periculo ſimoniæ? Videtur q non. Sicut. n. ſpiritualia non poſſunt emi, ſic nec redimi. vt ī. de ſimon. c. querelā. & expreſſius ad hoc 16. q. 7. c. decimas quas populus 1. q. 3. c. altare.

Item decimæ cum rebus temporalibus permutari non poſſunt, ut ſupra de rer. perm. c. exhibita. quia ſpiritualia cū tēporalibus non permutantur. vt ſ. de re. permu. c. ad quæſtiones. Puto tamē poſſe redimi iſſi hoc fiat anctoritate epiſcopi. nam in talibus auctoritas ſuperioris vitiū abolet, ſupra de præbend. c. niſi, ſ. de re. permu. c. quęſitū. ff. de his qui no. infa. l. furti. §. qui iuſſu. Poſſet etiam eccleſia ſuas decimas à laico malè detentas recipere i pignore, nec cōputare fructus in ſortē, vt ſupra de feu. c. 1. & ī. de vſuris. c. 1. & c. conqueſtus. Suas ideo dixi, quia alienas in pignore recipere nō poſſet. vt ī. eod. ca. vlti. ¶ Item nunquid
17 longa † conſuetudo excuſat non ſoluētes? Reſpondeo non, cùm. n. ex mādato domini decimæ ſunt ſoluendę. vt. 16. q. 1. c. reuertimini, non dare pc̄m eſt; imò minus dare, vel tardius dare. vt 16. q. 1. c. decimæ, & propterea conſuetudo nō excuſat, etſi in tota prouincia obſeruaretur, vt 32. q. 7. c. flagitia. in talib⁹ diuturnitas non minuit pc̄m, ſed auget. vt ī. de ſimo. c. non ſatis, nec crimen leuigat q diu reſiſtit. vt. 24. q. 1. c. ſchiſma. ¶ Sed his obſtare videtur ī. e. tit. in [redacted]. quod dicit, illę quippe decimæ neceſſariò ſunt ſoluendæ, q̄ debētur ex lege diuina, vel loci conſuetudine approbata. Ad quod rn̄deo. illud intelligo de conſuetudine approbata per papam, aliàs non excuſaretur quantacunq; longa cōſuetudine, quæ ſine mortali pc̄ō ſeruari non poſſet, vt ſupra de conſuetu. c. vl. Vel illa conſuetudo attēditur circa minutas decimas, quamuis & illæ ſint ſoluendæ iuris rigore. vt ī. eod. c. ex multiplici. & c. cum in tua. Vel illa conſuetudo locū habet in decimis prędialibus, cùm prędia ſita ſunt in una parochia, & domini prędiorū ſunt in alia cōſtituti, vt infra eodem c. cum ſint homines. &
18 c. de apoſtolicę. ¶ † Itē quid ſi is, qui lōgo tpe non ſoluit decimas vel min⁹ ſoluit, veniat ad pœnitentiam? Reſpondeo, imponatur ei quod min⁹ plenè dedit, modò emēdet vt. 16. q. 7. c. quicūq;.

prouiſo.n.ei remaneant vt vnde viuere
poſſit;qm̃ quidquid habent clerici,pau
perũ eſt,vt 16.q.1.c.qm̃ q.dquid. Et res
clericorum pauperũ ſunt. vt 23.q.7.c.
quod autem.nam & ſm̃ leges à quibuſ-
dam debitoribus exigitur, prouiſo tñ
ne egeant. vt ff.de re iudi.l.ſunt quæ in
id.& ll.ſequentibus.& ff.de reg.iur.l.in
condemnatione. imponetur etiam ei,
vt in totum ſatisfaciat,ſi ad fortunã de
uenerit pinguiorẽ. vt ſ.de ſolu.c.Odo-
ardus. & ff.de ceſſio.bono.l.4. ¶ Item
19 † quæritur nunquid omnes decimæ de
beant de mandato domini. Dicũt theo
logi, ꝙ prędiales tm̃, nõ perſonales,vt
patet per textum Leuitici. perſonales
aũt ex conſtitutione eccleſiæ. Et ſi hoc
verum eſt,ſatis dici poſſet,ſaluo tñ iu-
dicio meliori, vt in ceſſatione ſolutio-
nis perſonalium decimarum excuſare
poſſit conſuetudo contraria talis, quæ
ius obrogat poſitiuum.vt no.ſ.de con-
ſuetudi. ¶Itẽ excuſare poſſet fortè pa-
ctio,tranſactio,ſeu remiſſio. Itẽ in tali
bus fortè decimis locũ habet decre.il-
la.j.eod.c.in aliquibus.§.ille. Quippe
decimæ neceſſariò ſunt ſoluendæ,q̃ de-
bentur ex lege diuina,vt ꝑdiales.vel lo
ci conſuetudine approbatæ,vt perſona
les. licet & alijs modis intellexerim de
cre.illã.ſ.eod.§.2.Hoc ideo dixi, quia
in paucis locis ſoluuntur decimæ perſo
20 nales. ¶†Itẽ quid ſi in eadẽ terra eod.
anno diuerſa ſemina ſpargantur, nun-
quid de omnibus fructibus decimæ da
ri debent? Sic,vt j.eo.c.ex parte.nõ.n.
eccleſia diuerſo iure cenſeri debet, vt
in quibuſdam fructibus ſit. decimalis,
& in quibuſdam non,vt j.eod.c.cum in
tua, & ſimile.12.q.2.c.cognouimus.j.
de priui.l.quia.& ff.de vſucap.cum qui
quamuis contrarium ar.c.ſit.ff.de pecu
lio,l.huic.§.1.vbi dicitur, ꝙ peculium
21 duplici iure cenſetur.¶ † Itẽ quid ſi is,
qui tenetur ad decimã, aceruũ frumen-
ti indecimatum alienet, nunquid eccle
ſia poteſt vendicare partem ſibi debitã
ab emptore? Reſpondeo ſic,qm̃ tranſi-
uit ad eum aceruus cum onere decimæ
rum. vt j.eod.c.cum non ſit. & ſi ab eo
exegerit,non petat à venditore;hoc.n.
non patitur bona fides, vt bis idem exi
gatur. vt ff.de regu.iur.l.bona fides.&
abſit,vt eccleſia petat aliqnid cum aug
mento. vt 12.q.2.c.fraternitas. Sed ſi
egerit & non exegerit, quia emptor in
uentus eſt non ſoluendo,nũquid redire
põt eccleſia contra venditorem? Sic,vt
22 C.ſi tu.vel cu.l.vltima.¶†Sed nunquid
eccleſia tenetur cedere actionem ſuam
venditori ſoluenti contra emptorẽ? Re
ſpondeo non; qua.n.fronte hoc petet,
qui ex ſua nequitia cõdemnatur. vt ff.
de adminiſt.tuto.l.ſi plures.ff.de iu.&
ra.di.l.1.§.nunc tractemus. Et idem di
co emptore malæfidei, ſecus aũt ſi eme
23 rit bona fi.¶Item in ſumma † notandũ,
eſt,ꝙ ex ſubtractione decimarum, hæc
mala proueniunt quatuor. Primum.ſ.
præuaricatio diuini mandati. Secun-
dum, quia cùm olim homines ſoluẽtes
decimas bonis omnibus abundarẽt, vt
16.q.7.c.maiores.nũc quia decimã nõ
ſoluunt,ad decimã cõuertuntur.16.q.
1.c.decimæ.Tertiũ, quia domin⁹ nobis
increpat locuſtas nec plagas amouit.
vt 16.q.1.c.reuertimini.Quartũ, quia
qđ nõ accipit Chriſt⁹, hoc tollit fiſcus,
24 vt in prædicto.c.maiore.†Decimas ve
rò dantes quadupliciter remunerãtur.
Prima remuneratio eſt abundãtia fru-
ctuũ.Secunda,corporũ ſanitas. Tertia,
indulgẽtia peccatorũ. Quarta,præmiũ
æternum. vt probantur hæc.16.q.1.c.
decimæ. ¶Nunc videamus de ſecunda
25 parte rub.ſ.de primitijs. Et ſciendũ ꝙ
primitię ſunt ex ꝓcepto domini,dicẽtis
in exodo.Decimas & primitias nõ tar-
dabis domino offerre.Et alibi. Primi-
tias frugũ terrę tuæ deferes in domum
domini Dei tui.Itẽ ex conſtitutione ca
nonica.vt 16.q.1.c.reuertimini.32.d.c.
ꝓter hoc. Quantitas aũt primitiarũ li-
bris Moyſi nõ inuenit̃ expreſſa. Dicit.n.
Hiero.maiorũ traditione inductũ eſſe,
ꝙ plurimũ dabãt, quadrageſimã partẽ
dabant;q aũt minimũ,ſexageſimã,& ſic
40.& 60.licebat offerri ꝓ volũtate ſol
uentis.

nentis.ut j̄.eo.ca.9.Et hoc uerum eſt in aridis & liquidis,in pecudibus vero primogenitum datur.Sed Hug. putãs hoc eſſe durum, dixit q̃ de ducẽtis dandum eſt vnũ. Et ſi quis tot capita nõ habeat, proportionabiliter dabitur æſtimatio. Lau.& Io.dixerunt centeſimũ eſſe dandum. Melius aũt vr̃, vt ſtetur circa hoc cõſuetudini,vt ar.s̄.t.2.c.certificari vel recurratur ad conſuetudinẽ vicinarũ eccleſiarum.vt s̄.de conſue.c.cũ olim.Ita vt ex multis mediocritas obſeruet̃.art. 10.q.2.c.hoc ius,vel quod minimũ eſt, detur,vt j̄. de cẽſib.ex parte.&.ff.de le.

16 3.l.minimis.¶Oblationes † verò dicũtur quęcunq; de proprijs & licitis rebus eccleſiæ à fidelibus offeruntur,j̄.de ver. ſig.c.cã. Et ſunt diuidẽdæ oblationes & primitiæ,ſicut & decimæ.vt 12.q.2.quatuor.10.q.1.c.antiqs.12.q.2.c.cõceſſo.

SVMMARIVM.

1 *Regulares qui dicantur.*
2 *Religioſi qui ſint.*
3 *Regulares tria debent.*
4 *Profeſſio quid ſit.*
5 *Tempora probationum.*
6 *Cauſæ propter quas egreſſi pueri excuſantur.*
7 *Filius oblatus a parentibus religioni, an exire poſſit.*
8 *Anni diſcretionis qui dicantur.*
9 *Filium infra annum diſcretionis per ſe ingredientem religionem reuocat pater, reuocat tutor.*
10 *Annus probationis à quo tempore currat.*
11 *Monachalem habitum per annum geſtans compellitur monaſterio profiteri.*
12 *Egreſſus a religione, a qua egredi de iure cõpetit, ſed aliam laxiorem cõpellitur ingredi, an poſſit poſt egreſſum aſſumptæ & ante ingreſſum aſſumendæ contrahere matrimonium.*
13 *Habitus probationis qualis eſſe debeat. Habitus non facit monachum.*
14 *Profeſſionis præſumptio quando oriatur.*
15 *Votum quot modis ſolennizetur.*
16 *Epiſcopus ſi vult ad religionẽ tranſire, non ſufficit licentia petita, ſed requiſita & obtempta.*

DE REGVLARIBVS.
Rubrica.

TRactauimus ſupra de clericis & rebus eorũ,nũc dicamus de regularibus & his q̃ ꝑtinẽt ad regulares. ¶Videamus igitur qui dicũtur regulares.Qui religioſi. Qui profiteri debeant regulares,& quib⁹ verbis,& in cuius manibus.Quãto tẽpore nouicij ſunt probandi.In qua ætate religionẽ ingrediẽs obliget̃.Et ex quibus cauſis nõ profeſſus pro profeſſo habeat̃. ¶Regulares

1 † ſunt q̃ ad viuẽdũ regulariter ſe aſtringunt;ſiue ſint monachi,ſiue canonici,regulares, qui etſi a ſanctorũ monachorũ conſortio non computentur ſeiuncti regulæ tamen inſeruiunt laxiori. vt j̄.de ſtatu regula.ca. quod Dei timorem.In multis autem eorũ condito concordat. vt j̄.ne clerici vel monachi.c.ex parte. 20.q.3.c.pręſens, j̄.ne cle. vel mona.c. ſuper ſpecul.Et conuerſi profeſſi.vt 27. q.1.c.vt lex.Secus eſt in cõuerſis nõ profeſſis qui ſe & ſua non dedicarunt Deo. vt j̄.de priui.c.cum & plantare.§.de cõfratribus.& c.vt priuilegia. ¶Religioſi

2 † autem largo modo dicũtur,qui in ꝓprijs domibus religioſè viuunt, quãuis non profeſſi.vt 33.q.5.c.q̃d Deo patri.

3 ¶ † Tria profiteri dẽt regularis,obediẽtiam,caſtitatis cuſtodiam,abdicationẽ proprietatis;hæc enim ſunt ſubſtantialia vitæ regularis,nam qui regularis ꝓfeſſionis hominẽ Dei vice ſupra caput ſuum cõſtituit 19.q.3.c.ſtatuimus.renũciat propriæ voluntati,vt 12.q 1.c.non dicatis. ſimiliter cũ quis religionem ingreditur,ſe & ſua dedicat Deo vt C.de epiſc.& cleri.auth.ingreſſi.19.q.3.c.q̃ ingredientibus.ca.ſi qua mulier.& cap. tunc autem.& ideo poſt ingreſſum poteſtatem in corpore & in rebus amittit. In his autem ſubſtantialibus diſpenſari non poteſt,vt infra de ſtatu regu.c.cùm

4 ad monaſteriũ. in fi. † Profeſſio autem

nihil aliud eſt, q̃ ſolemnis religionis
promiſſio, in qua promiſſione hæc tria
conueniunt, quæ ꝓdixi. Fit promiſſio in
manu prælati, vt ĩ. eod. c. porrectum. &
c. ad apoſtolicam. Fit & in manu priua
ti. 15. q. 1. c. vidua. ĩ. q. cleri. vel vo. c. ve
niens. & c. inſinuante. ¶Probationis tẽ-
5 pora ſunt diuerſa. †nam clericus notus
probat & probatur per annũ. vt 17. q.
2. c. Cõſaldus. clericus ignotus & laicus
notus per biennium. vt 19. q. 3. c. mona
ſterium. laicus ignotus per triennium.
vt 17. q. 2. c. ſi quis incognitus. 53. di. c.
legem. Hodie autem hæc diuerſitas tẽ-
porum reducitur ad annum. vt ĩ. eo. ti.
c. ad apoſtolicam. c. poſtulaſti. & c. ex
parte. ¶De ætate ingredientium reli-
gionẽ hoc ſeruandum eſt, vt ſi poſt 14.
annum quis intrauerit religionẽ, exire
non poſſit. Nec obſtat. ĩ. eod. c. ad no-
6 ſtram. †Quinq; enim cauſæ conſideran
tur in illa, propter quas egreſſi pueri
excuſantur. Prima, quia impetuosè &
ſine deliberatione intrauit, ideo ingreſ
ſus non fuerit obligatorius apud Deũ,
qui animũ conſiderat, & non opus. cor
interrogat, & non manum. vt 14. q. 5. c.
ſi quid inueniſti. 15. q. 6. c. 1. Licet ſit ar-
gu. contra 17. q. 4. c. ſunt qui opes. Secũ
da, quia intellectus. Tertia, quia ſine
probatione habitum ſuſcepit. Quarta,
quia prope pueritiã intrauit. Quinta,
quia. ĩ. triduum exiuit. Si verò minor
quatuordecim annis intrauerit, poterit
egredi cũ venerit ad 15. annũ. vt 20. q.
1. c. illud Hug. autem dicebat, diſcretũ
ingredientem religionem obligari, ẽt
ante. 14. annũ; quia ſicut ante annos il-
los poteſt quis obligari diabolo, ita &
7 Deo. vt ĩ de delic. pue. c. pueris. ¶†Sed
quid ſi filius à parentibus ſit obligatus?
Reſpondeo, ſi fuerit in annis diſcretio
nis, & non contradicat, exire non pôt.
vt ĩ. eo. c. cum virũ. Si ante annos illos,
adhuc exire non poteſt, vt ĩ. eod. tit. c.
ſignificatum. Sed veniens ad. 16. annũ
inquiretur, & tunc ſi ratũ habet quod
factum eſt, non exibit. vt in prædictis
decreta. Si autẽ diſſentiat, poteſt exire.
vt 20. q. 2. c. illud. & ĩ. eo. c. cum ſimus.
Nec obſt. his 20. q. 2. c. monachum, vbi
dicitur, monachũ autem paterna obla
tio aut propria facit deuotio. Nã illud
intelligo. Monachum facit paterna ob
latio occaſionaliter, vt cum filius pater
næ oblationis ex debito honeſtatis nõ
neceſſitatis obtemperans, cùm pôt con
tradicere, non reclamat. Vel paterna
oblatio facit monachum, vt cùm filius
habẽs diſcretionis annos oblatus à pa
rentibus non contradicit, tunc verè fa-
cit monachũ, ſecus ſi cõtradicat. vt 20.
q. 3. c. ꝓſens. Vel tertio modo paterna
oblatio facit monachũ, vt ſi filius. ĩ. di-
ſcretionis annos oblatus fuerit, ante di
ſcretam ætatem exire non poſſit, vt ſu-
perius dictum eſt. & ſecundum hoc in-
telligenda ſunt omnia capitula 20. q.
8 1. vſque ad. c. cum ergo. ¶† Anni verò
diſcretionis ſunt anni ad votum emit-
tendum, & matrimonium contrahen-
dum, qui ſunt. 12. in muliere. & 14. in
maſculo, vt 20. q. 1. c. 1. & 2. q. 2. c. 1. &
2. Illa enim ætas ſoluit ius patriæ pote
9 ſtatis per ingreſſum religionis. †Filium
autem. ĩ. annos diſcretionis per ſe in-
gredientem reuocat pater, reuocat tu-
tor. vt 20. q. 2. c. ſi puella vſque ad an-
num. vt ĩ. eod. tit. c. ſi quis ante. vt in
prædicto cap. ſi puella. Quod intelligo
verum eſſe, niſi monaſterium ſit valde
remotum, vt per tantum temporis ad
illud peruenire nõ poſſit, quia tunc ma
ius indulgetur tempus arg. 12. q. 2. c. ſi
10 quis incognitus. ¶†Sed quæritur à quo
tempore currat annus iſte? Videtur ꝙ
à tempore ſcientiæ, vt ar. 2. q. 7. c. biduũ
vel a tempore amonitionis. vt ar. ſ. de
conceſ. præb. c. qm̃ diuerſitatem. Vel di
cemus illud tempus eſſe cõtinuum, ita
vt cedat ignoranti. vt ff. de his qui no.
infa. l. genero. Credo ꝙ annus iſte inci
piat cedere à tempore ſcientiæ. ar. 17.
11 q. 2. c. ſi quis incognitus. ¶† Non profeſ
ſus compellitur profiteri, qui monaſte
riũ ingrediens per annum geſtauit ha-
bitum monachalem. vt ĩ. eo. c. ex parte.
Item ingreſſus religionem non profeſ-
ſus ad

ſus ad priorem ſtatū redire non poteſt, ſi tēpore ingreſſus euidētia in eo ſigna apparcant, qđ obſolutè voluerit vitā mutare. vt ĵ. eod. c. ſtatuimus. Intelligo autem hæc ſigna apparere, ſi is qui ingreditur, teſtamentū facit, & transfert omnia bona ſua in hæredes & legatarios, vel diſtribuit omnia bona ſua eccleſijs, & pauperibus erogauit omnia bona ſua. Item ſi in monaſterio diſtinctus ſit habitus nouiciorū ab habitu ꝓfeſſorū, & ingrediens hoc ſciens aſſumpſit habitū ꝓfeſſorū, ſimiliter ad priorem ſtatū redire non poteſt, vt in prædicta decre. ſtatuimus. Additur & quartus caſus. ſ. cum is qui ingreditur, proponit abſolute vitā mutare & ſi de hoc non appareant euidētia ſigna. vt ĵ. eo. c. conſulti ſumus. Vel poſſet ſuppleri in eo qđ de ſignis additur in decre. ſtatui

12 mus. ¶†Sed quæritur, quid ſi ingreſſus, cui egredi de iure cōpetit religionē aſſumptā, ſed reingredi cōpellitur laxiorē, nūquid ſi poſt egreſſum aſſumptæ, & ante regreſſum aſſumendæ, contrahat matrimoniū, tenet? Et videtur ꝙ ſic. nā habitus ſolus, quē aſſumpſit, nō ſolenni zauit votū. vt ĵ. eo. c. porrectum. & ſimplex votū nō dirimit matrimoniū. vt ĵ. qui cle. vel vo. c. conſuluit. & c. rurſus. 27. di. c. 1. & 2. §. hinc diſtinguēdū eſt. Puto tñ contrarium, ꝙ ſi habitus ſolus non ſolennizat quantū ad religionē aſſumptā, ſolennizat tñ in genere quantum ad religionē quam generaliter cōſentit intendens abſolute vitā mutare, cum habitum aſſumpſit. Et ſi obijcias, eſt monachus, cuius ergo monaſterij? Reſpondeo, hæc obiectio nō procedit. Nam pōt quis eſſe profeſſus in propria domo. pōt quis eſſe ēt monachus, nullius tñ monaſterij. vt 33. q. 5. c. quod Deo. 27. q. 1. c. de viduis & C. de epiſ. &

13 cle. l. raptores. ¶Quæritur in quo† habitu debeat quis probari, & probare. Et videtur, ꝙ in ſeculari. vt ĵ. eo. tit. ſuper co. 53. di. c. legē. 54. di. c. multos. & arg. 17. q. 2. c. ſi quis incognitus. Lau. dixit, ꝙ in monachali habitu eſt probandus. ar. in ꝑdicta decre. ſuper eo. & 19. q. 3. c. in monaſterijs. aliàs nō poſſet ꝓbare auſteritatem regulæ monachalis; cùm magna pars auſteritatis in habitu conſiſtat. Solutio in hmōi puto ſtandū conſuetudini & ſtatutis monaſteriorū, magis, q̄ iuri ſcripto. Sed ſm iura moderna habitus probationis religioſus eſſe debet. Vnde in quibuſdam locis diſtinguitur habitus nouiciorū ab habitu profeſſorū, vterq; tñ eſt religioſus; ſed ſi non diſtinguatur, nihilominus ad aliquam differētiam denotandū benedicendæ ſunt veſtes profeſſorum, vt ĵ. co. tit. c. ſtatuimus. in fi. Sed obijcitur. habitus non facit monachū. vt ĵ. eo. c. porrectum. ē. de tranſac. c. ex tranſmiſſa. ĵ. qui cle. vel vo. c. conſuluit. ĵ. e. tit. c. vt clerici. Quædam tñ iura velle uidētur, ꝙ habitus faciat monachū. vt ĵ. co. tit. c. vidua. 27. diſt. c. quod interrogaſti. Ad hoc dico, ꝙ alia eſt profeſſio vera & expreſſa, alia præſumpta & occulta. Vera eſt & expræſſa q̄ fit verbis. vt 20. q. 1. c. vidua. infra tit. proximo. c. dudum. Præſumpta & occulta, vt ĵ. eo. c. ſtatuimus. Priora igitur iura ſic determinanda ſunt, habitus nō facit monachū profeſſione vera & expreſſa. Poſteriora verò quæ dicunt, ꝙ habitus facit monachū, ſic intelligenda ſunt, verū

14 eſt profeſſione prẹſumpta. †Oritur aūt profeſſionis præſumptio ex nimia mora in monaſterio, vel ex mora per annū, vel per euidentia ſigna, vel per aſſumptionē habitus profeſſorū. vt 27. q. 1. c. vidua. ĵ. eo. tit. c. vidua. 27. diſt. c. quod interrogaſti. ĵ. eo. c. ex parte. & c.

15 ſtatuimus. ¶†Sed quæritur, quot modis ſolennizatur votū? Et certe tribus. Per profeſſionē verā & expreſſam, præſumptā & occultā, vt ſuperius dictū eſt. Itē per ordinis ſuſceptionē ſolennizatur votū cōtinentię. vt 28. di. c. diaconi. & 84. diſ. c. cū in ꝑtorio. Itē & per habitus ſuſceptionē. vt ĵ. tit. prox. c. ex parte. ĵ. qui cle. vel vouē. c. inſinuāte. 27. q. 1. c. 1. Sed in hoc vl. mēbro iura illa obuiare vidētur, quæ ſuperius allegaui, & quæ dicunt

quæ dicunt, q; habitus non facit mona-
chum. Ad quæ reſpōderi poteſt. iura il-
la locū habent, cū habitū non præcedit
votum, ſecus ſi votum præcedat & habi
16 tus ſubſequatur. vt dictū eſt. ¶ † In ſum
ma notandum eſt, q; licitum eſt religio
ſis ad arctiorem uitam per religionem
ſe transferre, petita à prælatis licentia,
quamuis non obtenta. vt ī. c. c. licet qui
buſdā. Et ſi nec etiam petita tranſeat qs
ad maiorem religionem, videtur q; va-
leat tranſitus vt ī. c. c. ſane. Quidam tñ
dicunt illam de permiſſione loqui, ex
eo q; dicit permittas. Vbi autem epiſco
pus vult ad religionem tranſire, non ſuf
ficit licentia petita, ſed requiſita & ob-
tenta. vt in decre. licet. & hoc ſiue ſit cō
ſecratus, ſiue non, vt ſ. de tranſla. præ-
la. c. inter corporalia. Et eſt ratio, ni-
mia vtilitas quæ prouenire poteſt ex of
ficio paſtorali. vt ſ. de renūc. c. niſi cùm
pridem. §. vlti. ¶ Si eo modo militetur,
quo noſter iubet imperator. vt 40. diſt.
c. ante omnia. Item cum quis leuitatis
cauſa tranſit etiam ad maiorem, nō ſuf
ficit licentia petita, vt 19. q. 3. c. ſtatui-
mus. ¶ De fugitiuis autē requirēdis, ex
cōicādis, vel retrudēdis ſeruatur quod
legitur ī. eod. tit. c. ne religioſi.

S V M M A R I V M.

1 *Coniugum alter, an ante conſumatum matrimonium altero inuito, poſſit ad religionem tranſire.*

2 *Monaſterium intrare an poſſit alter coniugum poſt copulā carnalem altero inuito.*

3 *Matrimonium cōtractū per reuocatū à religione, poſt mortē reuocantis an valeat.*

4 *Alter cōiugum qui altero abſente & ignorante religionem intrauit, & in ea profeſſus fuit reuocatus, an mortuo reuocante teneatur reſumere religionem dimiſſam.*

5 *Coniugatus qui cōſentiēte uxore ingreſſus eſt monaſterium, et poſtea ad uxorem reductus, an mortua uxore reītrare teneatur.*

6 *Vxor illius, qui ea inuita & ignorante religionem intrauit, an ſimiliter eo inuito monaſterium intrare poſſit.*

7 *Vxor adulteri an eo inuito poſſit intrare religionem.*

8 *Adultera an poſſit intrare religionem innocente inuito.*

9 *Coniugem unum ſimpliciter conſentire an ſufficiat, ut alter ad religionem tranſeat, uel neceſſe ſit remanere in ſeculo & uitam mutare.*

¶ DE CONVERSIONE CONIUGATORUM. Rubrica.

SVperius dictū eſt in genere de trā-
ſeuntibus ad religionē, hic aūt tra-
ctatur in ſpecie de tranſitu coniu-
gatorum. ¶ Videndū eſt igitur, quando
alter coniugū altero inuito poſſit reli-
gionē intrare. vt ī. eo. titu. c. 2. vel ad ſa
cros ordines pmoueri. Itē an ſufficiat
alterū ex coniugibus ſimpliciter cōſen-
tire, vt alter ad religionē tranſeat, vel
oporteat illū q' remanet vitā mutare.
Et qd iuris ſit, ſi alter trāſeat altero in-
1 uito. ¶ Eſt igit ſciēdū. † q; añ cōſumma-
tum matrimoniū pōt alter cōiugū alte
ro inuito ad religionē trāſire ī. c. c. 2. &
c. ex publico. ita vt ī. duorū mēſiū ſpa-
ciū alterū faciat. vel religionē aſſumat,
vel ad coniugē reuertatur. Sane qđ dñs
in euangelio dicit. non licere viro niſi
ob cām fornicationis vxorē ſuā dimit-
tere, intelligendū eſt ſm interpretatio-
nē ſacri eloquij, de his quorū eſt matri
moniū carnali copula conſumatū. vt in
d. c. ex publico, in fine. Sed ſi alter iſto-
rū vellet inuito altero ī domo propria
remanere, quaſi propoſitū caſtitatis in
ſeculo ſeruatur', nihilomin' cōſumādū
eſt matrimoniū iā cōtractū; niſi voto ſe
aſtrixerit ad obſeruātiā regularē, ī quo
caſu cōpelli pt vt relicto ſeculo religio
nis ppoſitū exequat. vt ī. cod. c. ex par-
2 te, in fine. † Poſt cōſumatū aūt matrimo
niū non licet alteri coniugum altero in
ſeculo remanente religionē aſſumere;
& ſi is, qui remanet hoc permittat, niſi
eſſet ſenex & de incōtinētia non ſuſpe-
ctus, vt ī. eo. c. cum pditus. & c. vxoratus
tūc: n. ſufficit ſi is qui remanet, cōtinen-
tiā promittat. vt ibidē, quā ppetuò ob-
ſeruābit

ſeruabit etiã altero in religione defun-
cto;& intãtũ, vt ſi poſt mortẽ ingreſſi is,
qui remãſit & cõtinẽtiã promiſit, con-
trahat matrimoniũ, non teneat;& hoc
ad ſimilitudinẽ cõiugis illi⁹, q̃ ꝑmitten
te vxore & cõtinẽtiã ꝑmittẽte ordina-
tur.vt 33.di.c.ſeriatim & 28.diſt.c.a.q̃a
ſunt culpæ.nã votũ vxoris, quod intelli
go ſimpliciter fieri in promiſſione cõti-
nentiæ, ſolẽnizatur in ordinatiõne vel
profeſſione mariti.vir.n. & vxor ſibi cõ
municant actiones.vt 30.q.4.c.ſi qs vi-
uis.¶Si verò alter coniugũ ingrediatur
religionẽ altero inuito, nõ valet ingreſ
ſus;& is,qui remanſerit,poterit reuoca
re ingreſſum, reuocatus autẽ viuo reuo
cãte ñ exigit debitũ,ſed reddet exactꝰ;
potuit.n. ꝑmittere id qđ in ipſius erat
ptãte, ſcilicet nõ exigere. Non reddere
aũt nõ potuit promittere; q̃m hoc non
erat in eius,ſed in mulieris ptãte. Vn-
de apoſtolus.Vir non habet ptãtem ſui
corporis,ſed mulier.vt j.e.c.q̃dã intra-
3 uit.27.q.2.c.ſunt qui.¶†Sed quæritur,
an ſi poſt mortẽ reuocantis, contrahat
reuocatus matrimoniũ,valeat,vel non?
Et puto matrimoniũ tenere, q̃a is quis
intrauit potuit ſimpliciter vouere,& ſe
in eo qđ in ipſo eſt obligare, vt ſuperiꝰ
dictũ eſt. Sed votũ illud ſolennizare ne
quit inuita vxore. nã ſolẽnitas voti tol
lit vtrunq; .ſ. ptãtem exigendi & reddẽ
di debitũ coniugale;ſolennizatio enim
voti ſi rite fiat,cõtinẽtiã ꝑpetuam indu
cit,q̃ eſt eſſentiale ꝓfeſſiõis. vt j. de ſta
tu mo.ca.cũ ad monaſteriũ in ſi. ¶Item
4 quid † ſi alter coniugum altero abſente
& ignorãte religionẽ aſſumat,& ꝓfitea
tur in ea,demũ ab altero reuocet̃, nun-
quid reuocatus mortuo reuocãte tenet̃
reſumere religionẽ dimiſſam? Rñdeo,
conſultius eſt ei, & congruentius ad ſa-
lutem, vt ad monaſteriũ redeat,vbi bo
na ductus intentione profeſſionẽ fecit,
& habitũ religionis accepit. Si verò ad
hoc induci non poterit, ipſum inuitum
credimus nõ cogẽdũ.vt j.eod.c.placet.
5 ¶†Sed ſi alter coniugũ altero ſciente &
conſentiente,cuius cõſenſus non ſufficit
etiã ſi cõtinẽtiã promittat, ſed requirit̃
vt & ipſe ſimiliter conuertat̃.vt 23.q.5.
c.qui vxorẽ,monaſteriũ ingrediatur,&
demũ ad vxorẽ de monaſterio reducat̃,
nũquid mortua vxore reintrare tenet̃?
Reſpondeo ſic,etiã ſi poſt mortẽ primꝫ
aliã duxit. nã & tũc per excõmunicatio
nẽ compellit̃,vt muliere dimiſſa ad ſuũ
monaſteriũ reuertatur, ſub regulari ha
bitu de cętero dño ſeruiturus, vt j. eo.
c.ex parte. Et eſt rõ diuerſitatis inter il
lã decr.placet. & aliã ex parte abbatis.
quia in illa.placet. is qui intrauit,non
habuit cõſenſum coniugis;& iõ ſimplex
votũ nõ potuit ſolẽnizare altero igno-
rãte vel inuito,vt ſuperiꝰ dictũ eſt. Sed
in illa.ex parte. is, qui intrauit, habuit
cõſenſum vxoris;vñ ingreſſui mariti nõ
infuit alius defectus, niſi ſuſpicio de in-
continẽtia vxoris, q̃ ꝑ mortẽ ipſius abo
let̃. vñ mortua vxore religio viri inue-
nitur ex omni parte ſuffulta; & quia ꝓ
feſſio interuenit, nec defuit conſenſus
vxoris,& ſuſpicio in cõtinẽtiæ ceſſat, &
ꝓpea cõpellit̃ reintrare, vt dictum eſt.
6 ¶†Sed nũquid vxor illius, qui intrauit
ea inuita uel ignorante, poterit intrarę
eo ſimiliter inuito? In hoc diſtinguo. Re
fert an maritus ſit de monaſterio edu-
ctus & recõciliatus uxori. Et tũc eo ui-
uẽte & inuito nõ pt intrare. An non ſit
eductꝰ, & tũc pt uxor intrare inuito ma
7 rito,ut 27.q.2.c.Agathoſa.¶†Itẽ qđ ſi
maritus adulteriũ commiſit,nunquid li
ceat uxori eo inuito intrare religionẽ?
Rñdeo ſic,ſi fuerit ꝑ ſñiam ſeparata 35
q.6.c.multorũ & 33.q.2.c.ſeculares.q̃a
poſt ſñiam nõ poſſet de monaſterio re-
uocari,argu.ad hoc optimũ,j.eo.c.ult.
ubi alter cõiugũ religionẽ ingreſſus nõ
reuocat̃ ab altero q ſpũaliter fuerit for
nicatꝰ, cũ iã ſñia diuortij lata eſt inter
eos. Sed ante ſñiam non poſſet irreuo-
cabiliter intrare,quia ſi fornicator pe-
teret reſtitutionẽ ingreſſi, indulgere-
tur eidẽ,nec obſtaret fornicationis ob-
iectus. ut ſ.de reſtitu.ſpol.c.item cum
quia.arg. C.de dona.inter uirũ & uxo-
rem.l.ſi maritus. ¶ Non obſtat his.

27.q.2.

27.q.2.c. Agathoſa.vbi non reuocet in
greſſus a fornicatione. nam illud intel-
ligo,cùm ſententia diuortij lata eſt. Vel
loquitur canon ille cū adulter agit con
tra ingreſſum petitorio, ſecus ſi agat re
ſtitutorio,ſicut dictū eſt. Adducunt qui
dā & alium caſum,in quo licet alteri cō
iugū altero inuito religionē intrare,ſ.
cum alter notoriè fornicatur,vt j̃.de di
uor.c.ſignificaſti.Sed decre.illā intelli-
go,cum ſpoliatus poſt ſpoliationē adul
terium cōmittit,& ſic petitioni reſtitu-
tionis,quæ ſibi iam cōpetit, præiudiciū
parat. præcedens autem adulteriū non
ei obſtaret,vt dictum eſt;& ſic intelligo
8 j̃.eo.c.conſtitutus. ¶Sed qro, † an adul
ter intrare poſſet religionē innocēte in
uito?Rńdeo non.Pœna.n.quā ex adul-
terio meretur, hanc immunitatem non
inducit,vt à nexu cōiugis liberetur. vt.
ff.de interdic.& rele.l.relegatorū.§.vl.
nec ex delicto debet conſequi actionē.
vt.ff.de fur.l.itaq; fullo. & ſupra de ſuc
cud.c. ex parte. ¶Item quid ſi ſententia
diuortij lata eſſet,nunqd adulter intra
rē poſſet innocente inuito?Rńdeo non,
quia innocēs poſſet adulterium inuitū
ſibi reconciliare ſi vellet. vt 32.q.1.c.nō
erit & c.qđ autē in Auth.vt nulli iud.§.
manifeſta.colla.9.& ſignatur illa auth.
C.de adulterijs,& incipit.ſed hodie.Et
ǭ dicta ſunt ſupra de religione aſſumen
da ab vno cōiugū altero inuito, iiſdem
in caſibus idē puto in ſacris ordinib⁹ re
9 cipientis.¶Nūc videamus,an † ſufficiat
alterū ex cōiugib⁹ ſimpliciter cōſentire,
vt alter ad religionē trāſeat,vel neceſſe
ſit ipſum qui remanet in ſeculo,vitā mu
tare. Et in hoc dicit Hugo.ꝙ uno intrā
te monaſteriū & profitente de conſenſu
alterius,is qui remanet intelligitur pro
fiteri,& ammodo contrahere nō pōt,vt
28.di.c.qa ſunt culpæ.32.di.c.ſeriatim
& 33.q.5.c.q vxorē 27.q.2.c.agathoſa.
Sed obſtat ei j̃. de eo qui duxit in mat.
quā pol.per adult.c.ex literarū. Poſſet
tñ ad illam Hug.reſpondere. ꝙ ibi non
habetur, ꝙ interuenerit conſenſus eius
qui remanſit.Alij dicunt, ꝙ ſi alter con
iugū permittat alterū intrare & ſimpli-
citer permittat,nec tenetur intrare,nec
continetur in ſeculo remanere niſi eſſet
iuuenis & ſuſpectus. Puto aūt viam me
diam eligēdam,vt cōiunx qui permiſe-
rit alterū intrare, ſi ſuſpectus eſt is qui
permiſerit,cōpellatur intrare & ꝓfite-
ri. Si verò non eſt ſuſpectus, continētia
promiſſa poterit in ſeculo remanere.vt
j̃.eod.c cum ſis prædītus,& c.vxoratus.
Et ſecundum hoc intelligo primam de-
cretalem huius ti.Nec ob.his,j̃.eod.ti.
c.veniēs.vbi vir intrauit vxore permit-
tente iuuene & ſuſpecta,nec cogitur ip
ſa intrare.¶Sed hoc ideo, quia licentia
illa fuit per fraudē elicita, & ꝑ captio-
nē extorta.vt ex illa litera colligitur ma-
nifeſtè.Et ſi hoc eſt verū, quare nō fuit
maritus de monaſterio reuocatus?Rñ-
deo ꝓpter fornicationē vxoris poſt in-
greſſum mariti,cōmiſſam. vt ibi patet,
aliàs licuiſſet ei reuocare maritū.vt 33.
q.5.c.notificaſti.In eo autē quod dixi ſ.
ꝙ ſi maritus intret religionē ꝑmittēte
vxore & profitetur, ꝙ vxor intelligitur
vouere & votū ſuū ſolēnizare ſolēnizā
te marito; quia vir & vxor ſibi cōicant
actiōes. Adijciebat Io.& cauta eſt adie
ctio,ſ.ſi mulier hoc ſciret,& intelligeret
hunc eſſe effectū ſuæ ꝑmiſſionis. Tūc.n.
poſt mortē viri cōtrahere nō poſſet,nec
contractum teneret.Cæterum ſi mulier
ſimplex & iuris ignara hoc nō intellige
ret,neq; ſciret nec intenderet ſic ſe ad ꝑ
petuam continentiam obligare,quāuis
votū ſimplex quod intelligitur emiſiſſe
permittendo maritū intrare,ꝑpetuò de
beat obſeruare, & ſic ēt poſt viri obitū
continere, ſi tñ contraxit matrimoniū,
tenet arg.ad præmiſſa j̃.eo.c.veniens.

SVMMARIVM.

1 *Coniugum alter infidelium ſi conuertitur ad fidem, vel vnus ex coniugatis fideliū, in hæreſim labitur, an eorum matrimonium diſſoluatur.*

2 *Sacramentū fidei & baptiſmi primū eſt, et fundamētū ac ianua oīum ſacramentorū.*

Diſſo-

3 *Differētia inter fornicationem carnalem & ſpiritualem.*

4 *Vnus ex duobus fidelibus coniugibus ſi labatur in hæreſim, & demum ad fidem reuertitur, is qui ad fidem remanſit, compellitur ei volenti cohabitare.*

5 *Diuortio facto apud quem filij remanere debeant.*

¶DE CONVERSIONE Infidelium. Rubrica.

IN ſuperiori rubrica tractatū eſt de
conuerſione cõiugatorū ad religio
nem, hic aūt tractatur de conuerſio
ne infidelium ad fidē. ¶Eſt ergo viden-
dum quid iuris ſit, ſi alter coniugatorū
infideliū conuertatur ad fidem, & è con
uerſo, ſi vnus ex coniugatis fideliū laba
1 tur in gentilitatis errorem. ¶†Sic itaq;
in hac materia diſtinguendum. Quia ſi
matrimoniū contrahatur inter duos fi
deles, matrimonium ratum eſt, ideſt in
diſſolubile niſi morte quo ad ſubſtātiā
matrimonij. Nam etſi diuortium inter
cedat, nō aboletur cõfœderatio nuptia
lis. vt 32. q. 7. c. licitè & c. interueniēte.
Si ergo alter illorū labatur in hæreſim,
poteſt alter qui remanſit in fide, agere
ad diuortium propter fornicationē ſpi
ritualē, & tunc ſententia neceſſaria eſt,
quæ ſeparet quo ad tori cohabitatio-
nem & mutuā ſeruitutē vinculo matri-
2 monij perdurante.† Et eſt ratio, quia
ſacramentū fidei, qđ ſemel admiſſum,
nunq̃ amittitur & ratū efficit coniugij
ſacramentum, vt ipſum in coniugibus il
lo durante perduret. vt ĩ. de diuor. c.
quanto, ſacramentum. n. fidei & baptiſ-
mi primū eſt & quaſi fundamentū & ia
nua omniū ſacramentorū. vt 32. diſt. c.
ad hoc. §. porro. in fi. & ĩ. de presby. nō
bap. mi. c. veniens. vnde poſito funda-
mento, quod ſemel poſitum nō amitti-
tur, vt dictū eſt, & probatur in eadē de
cre. quāto. & de conſ. di. 4. c. oſtēditur.
ſuperædificatio aliorū ſacramentorum
firma eſt. Sed ſi illud fundamentū nō ſit
poſitū, aliorū ſacramentorū ſuperædifi
catio valida nō conſiſtit. Et in caſu præ
miſſo cū diuertitur, non habet locū illa
conſideratio, an velit lapſus cohabita-
re vel non. Vnde mirabiliter & enormi
ter errauit Vincen. in hoc quia ipſe in
glo. ſuis, quas ſcripſit ſup illa decre. ſ.
tit. prox. c. mulier hæc. cõſideraſſe vide
tur, ꝙ in hoc caſu, quē præmiſi, locū nō
habet in alio, vt iam dicā. Vbi verò ma
trimonium contrahitur inter duos infi
deles, & vnus ad fidem conuertitur, mo
net apoſtolus fidelē vt cohabitet infide
li. Ideo autē monet, quia hoc pōt eſſe
multorum occaſio lucrandorū, vt fide-
les cõiuges in relinquendis infidelibus
ꝑmiſſa licentia non vtantur, vt 28. q. 1.
c. iā nunc. ſed ſi infidelis nolit cohabita
re fideli, vel velit ſed cū blaſphemia ſal
uatoris, vel vt trahat fidelē ad morta-
le pactū, in his caſibus ſine iudicio &
præter ſentētiā ſoluitur vinculū matri
monij. Contumelia. n. creatoris ſoluit
ius matrimonij, vt in illa decre. quāto.
Ideo aūt ſoluitur, quia cū cōtractū fuit
hoc matrimoniū, non inuenit fidei fir-
mitatē, ſuper qua ſtabiliri poſſit coniu
gij ſacrm. Et hæc eadē ratio eſt, quare
in diuortijs ſuperioris matrimonij re-
quiratur ſententia, nō aūt in hoc matri
monio diſſoluendo. Item nota quòd in
caſu primo poſt diuortiū ſeparatus al-
tero viuente nō cōtrahit, in ſecundo cō
trahit; & ideo fidelis vt hic licēter & li
bere faciat, teſtes adhibeat, cum in fide
lis renuit cohabitare, vel cū cohabitās
blaſphemat, vel trahit ad mortale pec
catū, ut de his uel eorū aliquo fidēs fiat.
3 †Itē nota. drīam inter fornicationē car
nalē, & ſpiritualē, quia ꝑ p vnicā forni
cationē carnalem pōt maritus diuerte
re ab vxore. vt 32. q. 1 c. dicit. & c. incō
iugio. & ĩ. de diuor. c. gaudemus. in fin.
Sed propter vnicā ſpiritualē non, niſi ꝑ
ſeueretur in ea. vt 28. q. 1. c. nō ſolū. In
alio aūt conuenientia eſt inter vtranq;
fornicationem. Sicut. n. maritus vxo-
rē fornicantem carnaliter excludere à
ſua cohabitatione tenet, vt 32. q. 1. c. ſi
quis vxorē. ſic & fornicantem ſpiritua

liter ſi in hoc pſeueret. vt 28.q.1.c.non
ſolum.Sed cum inter duos iudæos con-
trahitur matrimoniũ, & alter ad fidem
conuertitur, q̃uis is qui remanſit in iu-
daiſmo habitare cõſentiat,& ſine blaſ-
phemia vel contumelia creatoris,fide-
lis tñ ei cohabitare nõ pôt,vt 28.q.1.c.
iudæi.Et eſt ratio,quia iudęi habent le
ges & pphetas & domeſtici ſunt fidei
noſtrę.Et ideo timetur,ne iudęus Chri
ſtianum ſubuertat. ¶In ſumma notan-
4 dum eſt.† q̃ ſi vnus ex duobus fidelibus
coniugibus labatur in hęreſim,& demũ
reuertatur ad fidem,is qui in fide remã
ſit,cõpellitur ei volẽti cohabitare, niſi
ante conuerſionẽ fuiſſent per ſententiã
ſeparati, vt ĩ.de diuor.c.de illa . hodie
tñ videtur correcta illa diſtinctio. ĩ. de
diuor.c.q̃to.in fi.vbi videtur q̃ indiſtin
5 ĉte cohabitare cogatur. ¶Diuortio† au
tem facto ſi quæratur apud quẽ filij de-
beant remanere. Dicendum eſt,q̃ ſecun
dum vetera iura infantes vſq; ad trien-
nium apud matrẽ ſunt alendi; nam vſq;
ad tempus illud magis indigẽt lacte , q̃
eſca. Poſt triennium verò apud patrem
vt C.de patria po.l.nec filium. eo ſaluo
q̃ ſi iudex decerneret etiam tales apud
matrem nutriendos , ipſe æſtimabit an
apud patrem vel apud matrem filij nu-
triantur.vt C.de diuor.l.vna. Sed iure
authenticorum aliud conſideratur , an
pater dederit cauſam diuortio,vel ma-
ter; vt ſi pater, tunc filij alantur apud
matrem expẽſis patris ; ſi mater,filij nu
triantur apud patrem expenſis matris,
vt in Auth. vt lice. ma. & auiæ.§. illud
quoq; . & ſignatur.C.de diuor.fac.& in
cipit.ſi præſtiterit. & hoc idem conſide
ratur ĩ.eo.c.ex literis. Et alia duo, pa-
tria poteſtas,& fauor fidei Chriſtianæ,
vt ibi colligitur.& 28.q.1.c.iudæi. Pa-
tre vero defuncto præſes determinet ,
vbi pupilli debeant educari , vt C. vbi
pu.debe.edu.l.1.& 2.

S V M M A R I V M.

1 *Votum quid ſit.*
2 *Votorum ſpecies quot ſunt.*
3 *Votum voluntarium ſubdiſtinguitur.*
4 *Votum ſimplex impedit matrimonium cõ-
trahendum,& dirimit iam contractum.*
Votum frangens an peccet,et ſupra nu.3.
5 *Vouere quis poſſit.*
6 *Votum quod quis ante monachatum emi-
ſit,an poſſit per abbatem reuocari.*
7 *Vota omnia an poſſint redimi & commuta
ri.& nu.9.*
8 *Anima pratioſior eſt cunctis rebus.*
10 *Diſpenſare quis poſſit ſuper voto.*
11 *A voto quot modis diſcedi poſſit.*
12 *Vouens an poſſit differre votum exequi.*

¶DE VOTO ET VOTI redemptione. Rub.

DIctum eſt ſupra de trãſitu ad re-
ligionem. Sed quia poſtquam
trãſitur ad religionem,votum
emittitur, vel prius emiſſum ſolẽnizaẽ.
Ideò ſubſequẽter tractatur hic de voto
& voti redẽptione . ¶Videamus igitur
quid ſit votũ.Quot ſint ſpęcies votorũ.
Qui vouere poſſunt. In quibus caſibus,
& qualiter poſſit redimi . Et qualiter
poſſit a voto diſcedi.Et an in votis va-
leat diſpenſari.Et per quem. ¶Votum
1 † eſt alicuiꝰ boni cũ deliberatione Deo
facta pollicitatio. Alicuius boni ideo
dixi ; quia ſi de malo quis voueat , non
obligatur; quia in malis pmiſſis reſcin
de finem,in turpi voto muta decretum,
vt 22.q.4.c.in malis. Cum deliberatio-
ne ideo adieci.quia votũ quod & facili
tate animi magis, q̃ ex arbitrio diſcre-
tionis emittitur , non eſt vſquequaque
obligatoriũ,vt ĩ.e.c.veniẽtis.ſ̃.de reg.
2 e.ad noſtrã.¶†Votorum duæ ſunt ſpẽs,
neceſſitatis,& volũtatis. Vota neceſſita
tis ſunt illa , quæ quis neceſſariò in ba-
ptiſmo promittit . vt abrenũciare dya-
bolo,& pompis eius, tenere fidem, ſer-
uare decalogũ . de conſẽ.di.4.c.prima.
Vnde cùm homo peccat poſt baptiſmũ,
dupliciter reus eſt ; & quia peccat in eo
quod cõmittit,& quia votũ præuarica-
tur ; non tñ tanquã pro duobus morta-
libꝰ peccatis pœnitẽtia indicetur,ſed tã
quam pro vna circunſtantia trãſgreſſio

nis grauato. Vota voluntatis ſunt illa,
quæ quis voluntariè emittit ſuper his,
ad quæ ante votum non tenetur, ſed
poſt votum ſic, vt ſunt vota continẽtiæ,
abſtinentiæ, peregrinationis, & ſimiliũ.
Et de his dicitur. vouete & reddite do-
mino Deo veſtro. vt primum ad conſi-
lium, ſecũdum ad imperium referatur,
vt j̄.eo.c.magnæ. Et de vtraque ſpecie
votorum dicit Aug. Sunt quædam, quæ
etiam non vouentes debemus, quædam
etiã quæ niſi vouerimus, non debemus;
ſed poſtquam ea Deo promittimus, ne
ceſſariò Deo reddere aſtringimur. vt
17.q.1.c.1. Ea autẽ ſunt in noſtris offi-
cijs grauiora, quæ cùm liceret nobis nõ
impendere, tamen cauſa dilectionis im
3 pendimus. vt 28.q.1.c. Idolatria. ¶ † Vo
tum voluntarium ſubdiſtinguitur; qa
aliud ſimplex, aliud ſolenne. Simplex
eſt omne illud, cui nulla ſolẽnitas adhi
betur. Solum autem cõtinentiæ votum
ſolennizatur. Sed quot modis ſolenni-
zatur votum, notaui ſupra de regul.§.
ſed quare. Tu tamen ſcias, q̃ quantum
ad Deum non minus obligat ſimplex
votum, quàm ſolenne. Nam ex ſui natu
ra eandem obſeruantiam habet, vtrũq;
in perpetuum eſt ſeruandum, vtriuſque
fractio inducit mortale, vtrunq; prohi
bet contrarium actum. Sed quia eccle-
ſia conſiderat circunſtantias. vt 40.diſt.
c.homo Chriſtianus. & de pœ.di.5.c.1.
& ſolennitates verborum attẽdit, vt j̄.
qui cleri. vel vo.c.rurſus. 22.q.5.c.iura
mẽtum huius. Idcirco diuerſum ſtatum
4 in vtroque, † vt ſimplex impediat ma-
trimonium contrahendum, ſolenne di-
rimat iam cõtractum. vt in prædicta de
creta. rurſus 27.diſt. per totum. 27.q.1.
per totum. Item maiorem pœnam ſta-
tuitur in fractione ſolennis, quàm ſim-
plicis. vt 27.diſt.c.ſi vir. & 27.q.1.c.vir-
ginibus. & cap.deuotum. Et ex hoc ſa-
tis apparet grauius delinqui in fractio-
ne ſolennis, quàm ſimplicis voti. Quis
enim dubitet, ſceleratius eſſe commiſ-
ſum, quod grauius vindicatur, vt 24.q.
1.c.non aſſeramus. Et hæc omnia quæ
dico in voto ſimplici & ſolenni, locum
habent in promiſſo ſimplici & iuramen
to vt 22.q.5.c. iuramenti. Et eſt ratio
quare magis peccatur in fractione ſo-
lennis, quàm ſimplicis; quia qui frãgit
ſolenne, peccat in Deum, offendit con-
ſtitutionẽ eccleſiæ, & homines conſcios
ſcandalizat, quod in ſimplici nõ cõtin-
5 git. ¶ † Poteſt vouere quilibet, quia il-
lud conſilium. vouere &c. cõe eſt omni-
bus. qui enim vouet opera pietatis, ſpi-
ritu dei ducitur, & ideo nõ eſt ſub lege;
vbi enim ſpiritus Dei, ibi libertas, vt 19
q.1.c.duæ. s̄.de reg.c.licet. Excipiuntur
quædam perſonæ, quæ ſine cõſenſu alio
rum religionem vouere nõ poſſunt, vt
ep̄us ſine licentia papæ. vt in d.c.licet. &
j̄.eo.tit.c.magnæ. Impubes ſine patris
vel tutoris auctoritate, vt 20.q.1.c.1.
& 2. Et ſeruus abſq; domini voluntate,
vt 17.q.2.c.ſi quis incognitus. Vxor ſi-
ne licentia viri. vt s̄.de cõuerſione cõiu
gatorum. per totũ. Sed nec monacho
licet vouere ſine licẽtia abbatis. vt 20.
q 4.c.monachis. Quod intelligo in vo-
to abſtinentiæ, ꝑ quod alij fratres ſcan
6 dalizarentur. ¶ Sed nunquid † votum,
quod quis ante monachatum emiſerit,
poteſt abbas reuocare? Videtur q̃ ſic.
7 ar.33.q.5.c.noluit. ¶ † Omnia vota vo-
luntatis redimi poſſunt, & commutari
auctoritate ſuperioris. ex cuius arbi-
trio dependebit conſiderare qualitatẽ
perſonæ, & cauſam commutationis, vt
ex hoc colligat, an recompenſatio me-
lior ſit, & Deo magis accepta, vt j̄.eod.
cap. 1. Præter votum continentiæ, in
quo diſpenſari non poteſt, vt j̄.de ſtatu
reg.c.ad monaſterium. in ſi. Quod ideo
contingit, quia vix poſſet aliquid inue-
niri, in quo deberet caſtitas commuta-
ti. ar. 32.q.1.c.nuptiæ. 33.q.5. cap. tunc
ſaluabitur. ¶ Et caſtitas ſola eſt, quæ
poteſt cum fiducia Deo animas præſen
tare. vt in Auth. de leno.§.ſanctiſſim⁹.
colla.2. Nullam autem comutationem
8 poteſt homo dare pro anima ſua. † cum
anima ſit preciosior omnibus rebus. vt
24.q.3.c.ſi habes. Ideo autẽ dixi. vota

voluntatis commutari nõ poſſunt, quæ
in baptiſmo promittũtur. Hoc enim eſ
ſet diſpenſare contra Deũ, vel contra fi
dẽ, quod non licet. vt 25. q. 1. c. ſunt qui
dã. 15. diſt. c. ſicut. 11. q. 3. c. qui reſiſtit.
9 † Sed vota voluntatis, vt dictũ eſt, com
mutari pñt; quia in veteri lege, in qua
non minus obligat præceptũ domini, q̃
hodie votum obliget in eccleſia, primo
genita q̃ domino mandabãtur offerri,
quædã domino redebãtur vt primoge-
nita leuitarũ, quædã redimebantur vt
aliarũ tribuũ, quædã cõmutabantur in
aliud, ſicut primogenitũ aſini; quod cõ
mutabatur pro oue, vt ĩ. eo. c. 1. & c. ma
10 gnæ. ¶ † Sed nunquid quilibet prelatus
poteſt præſtare auctoritatem cõmuta
tioni voti? Dicunt quidam, ꝙ nullus, ni
ſi is cui permittitur hoc à papa ſpeciali
ter. vt ĩ. eo. ti. c. ex multa. Credo tamẽ,
ꝙ cuilibet epiſcopo permiſſa ſit com-
mutatio voti. vt ĩ. cod. c. 1. Et quod di-
cit illa decre. ex multa. ſpeciale eſt in
voto vltramarino. quod ſtatutum eſt
ob fauorem ſubſidij terræ ſanctæ. Sed
is, cui voti illius fuerit diſpenſatio ſpe-
cialiter delegata, in cõmutatione voti
illius habet attendere ea, quæ continẽ-
tur ĩ. eod. c. quod ſuper his. & c. ex mul
11 ta. ¶ † Põt a voto diſcedi quatuor mo-
dis. Primò ſi auctoritate ſuperioris fue
rit commutatũ vel dilatũ. vt ĩ. eo. c. 1. &
c. nõ eſt. Secundò, cùm vouẽs votũ ſuũ,
quod in temporali obſequio cõſiſtit, in
perpetuam religionis obſeruantiã pro
pria auctoritate commutat, vt ĩ eo. tit.
c. ſcripturæ. Et ſic poteſt intelligi quod
s̃. de iureiur. c. peruenit. Si tamen quis
votum temporale perficeret, & demũ
ad religionẽ migraret, tutius videret̃,
argu. ĩ. de ſpon. c. commiſſum. Tertiò,
propter defectum conditionis, vt s̃. de
iureiur. c. peruenit. il. 2. Secus ſi abſolu
tè quis voueat, nulla. n. conditione rũ-
penda ſunt quæ ſine vlla cõditione vo-
uent. vt 32. q. vlt. c. vlt. Quartò propter
defectũ cauſæ, propter q̃ vouetur. vt ĩ.
eo. tit. c. magnæ, in fine. Secus tñ eſt in
voto religionis, quod ex falſa cauſa nõ
vitiatur. s̃. de cõuerſi. coniuga. c. ex par
te. Et quod dixi à voto cõditionali poſ
ſe recedi, intelligo ſiue conditio ſit ſpe
cialis & exp̃ſſa, vt ĩ. de condi. appo. c. ve
rũ. c. de illis. & c. ſuper eo. & s̃. de reſtitu
tio. ſpolia. c. olim cauſam. ſiue ſit taci-
ta, ſed talis quæ ex ſui natura inſit vo-
to, vt ſi potero, ſi vixero, ſi deus volue-
rit, niſi deus aliter reuelauerit, vt pro-
bantur hæc. 16. q. 1. c. in parochia 22.
q. 2. c. Beatus. 27. q. 1. c. Beata Maria.
12 ¶ In ſumma † notãdum eſt, ꝙ ſi vouens
impediatur exequi votũ in potentia fa
cti, expectandus eſt donec ceſſet impe-
dimentum, vt ĩ. eo. ti. c. quod ſuper his.
ff. de vaca. mune. l. vltima. ĩ. de ſenten.
excommu. c. de cætero. Nec interim ha
bendus eſt voti tranſgreſſor. arg. ff. qui
ſatiſ. co. l. vlti. voti obligatione in ſui
robore ꝑdurante, quia difficultatis cã
ad incõmodũ promiſſionis, nõ ad impe
dimentum ſtipulationis, pertinet. vt ff.
de ver. obl. l. continuus. §. eſt autem.

SVMMARIVM.

1 *Monachi & canonici regulares qualiter debeant viuere.*
2 *Monachi an poſſint præfici eccleſijs parochialibus.*
3 *Monachi tranſeuntes ad prælaturas ſeculares à quibus abſoluantur, & nu. 4.*
4 *Monachus, cui commiſſa eſt cura eccleſiæ ſecularis, an abſoluatur ab obedientiæ abbatis.*
5 *Monachi in quo conueniant cum canonicis regularibus, & in quo differant.*
6 *Monachorũ viſitatio qualiter fieri debeat.*
7 *Priores per electionem canonicam inſtituti, an poſſint remoueri.*
8 *Epiſcopus de eo, quod monachis offertur, nihil poteſt vendicare.*

¶ DE STATV MONACHORUM & canonicorum regularium. Rubrica.

DIctũ eſt ſupra de cõuerſione ad religionem. Seſt q a qui conuertũtur, frequẽtius monachi fiũt,
vel

uel canonici regulares. Ideo ſubijciuntur tractatus de ſtatu monachorũ & ca
1 nonicorũ regulariũ. ¶ Videndũ eſt igitur, Qualẽ vitã debeant ducere monachi & canonici regulares. Item in quo conueniant, & in quo differãt monachi & canonici regulares. Qualem habitũ gerere debeant. Et q̃ ſint neceſſaria ad vitam regularem obſeruandã. ¶ De vita quorundã monachorũ & habitu tractatur. ĩ. eo. c. ad monaſteriũ. Sed quia circa hoc diuerſæ inueniuntur obſeruantiæ, & ſtatuta, magis hoc per inſtitutiones eorum inſtruitur, q̃ per iura. Vt tñ ſciamus ꝙ monachi peculium habere nõ poſſunt, niſi ab abbate fuerit pro iniũcta adminiſtratione permiſſum. vt ĩ. eo. c. 2. in prin. & §. quia verò. Nam & in regula Beati Benedicti ꝑcipitur pro uideri, per quorũ manus negocia monaſterij procurẽtur. vt ĩ. ne cleric. vel mona. c. 1. Singuli per villas & oppida nõ ponantur. vt ĩ. eo. c. 2. ĩ. de cap. mona.
2 c. vlti. & pe. † An autem in eccleſijs parochialibus poſſint ꝑfici, & eis animarũ cura committi, dubitari ſolet. Dicunt enim ꝙ olim ex diſpenſatione poterat 55. diſt. c. priſcis. Hodie de iure communi pôt. vt 16. q. 1. c. in parochia. c. cùm ꝓ vtilitate. c. doctos & c. ſi monachus. Tertij dicunt, ꝙ nec hodie poſſunt præfici ſecularibus & parochialibus eccleſijs ſine diſpenſatione, vt ĩ. de. c. mo. c. 1. Sed in hoc dici poteſt, ꝙ olim nõ poterant præfici niſi ex neceſſitate, vt in prædicto. c. priſcis; hodie vero poſſunt ẽt vtilitatis cauſa. vt in præalle. c. cum pro vtilitate. Et hoc locum habet in eccleſijs, in quibus plures monachi eſſe poſſunt. Secus ſi eccleſia talis ſit, in qua monachũ oportcat ſolũ eſſe. vt ĩ. cod. c. 2. in princ. & ĩ. eo. c. quod Dei timorem. Puto autẽ ꝙ epiſcopi monachos poſſunt præficere ſecularibus eccleſijs cum abbatum conſenſu. vt 63. diſt. c. 1. Et hoc verũ eſt in eccleſijs; quæ non ſpectant ad monachos pleno iure. vt ſ. de ſup. negli. præla. c. ſicut. ſ. de præben. c. de monachis. & ĩ. de priuile. c. cum & plantare. §. in eccleſijs 16. q. 2. c. ſane. & c. ſtatuendũ. In his aũt quæ ad eos pertinent pleno iure, ſufficit abbatis cõſenſus. vt 16. q. 2. c. viſis. & ſi ſic fuerint inſtituti, pñt ꝑdicare, baptizare, miſſam ad populum celebrare, & cætera officia ſacerdotalia miniſtrare. vt 16. q. 1. c. adijcimus illud. §. ecce. in hoc cap. cum omnibus ſequentibus. cc. vſq; ad. §. his omnibus. Aliter non hñt huius officia. vt 16. q. 1. per totum vſq; ad prædictũ.
3 §. ecce in hoc cap. ¶ † Et ſciendũ, ꝙ cùm monachi ad prælaturas tranſeunt ſeculares; abſoluuntur à quibuſdam obſeruantijs. vt à ieiunio, ſilẽtio, & vigilijs. Et eſt ratio, quia vt dicit canon, nemo pôt eccleſiaſticis obſequijs deſeruire, & in monaſtica regula ordinatè perſiſtere, vt diſtrictionẽ monaſterij teneat, qui quotidie in monaſterio eccleſiaſtico cogiẽ permanere. vt 16. q. 1. c. nemo. In alijs aũt nõ abſoluitur, vt habitu obſeruando continentiam, & de proprio
4 nõ habendo. † Sed nunquid abſoluitur ab obediẽtia abbatis. In hoc diſtingue. Quia, aut trãsfertur ad eccleſiã ẽpalẽ, aut ad aliã minorem; ſi ad ẽpalem, omnino abſoluitur à iuriſditione & obedientia abbatis. vt 18. q. 1. c. 1. ſi ad aliã minorẽ, ſubdiſtingue; aut illa eccleſia eſt ſubiecta abbati ſuo, aut non. ſi eſt ſubiecta abbati ſuo quo ad tẽporalia; tunc eximitur ab obedientia illius quo ad ſpiritualia. vt 16. q. 2. c. ſane. ĩ. de. c. mona. c. 1. ſi verò eccleſia ſit ſubiecta abbati ſuo in ſpiritualibus & tẽporalibus, tũc trãſlatus remanet ſubiectus abbati in omnibus, & ſeruabit oĩa ſicuti prius ꝑter tria, ieiunia, ſilentiũ, & vigilias, q̃ in eccleſia ſeculari ſeruari nõ poſſunt, vt ſuperius dictũ eſt. ſi aũt eccleſia in nullo ſit abbati ſubiecta, tunc monachus trãſlatus in nullo tenẽ abbati. vt 16. q. 1. c. in parochia. nec eccleſiã ſuã reget ẽm officiũ monachale; qa ad quãcunq; eccleſiam veneris, illius cõſuetudinẽ ſeruabis. vt 12. di. c. illa. 41. diſ. c. quiſquis. ſed nunquid ab eſu carnium eximitur à regula monachali? Videtur.

quòd

16. q. 2.

ꝙ non;quia canon cauſam infirmitatis
tantum excipit in monacho.de conſc.
diſt.5.c.carnem. ſatis tñ dici poſſet, ꝙ
ſic.ne alijs,cũ quibus viuit, hoc ſcanda
lũ inducatur.vt 41.diſtinct.c.quiſquis.
ſed vbi alijs non eſt ſcandalum, vel vbi
monachus cõmonachũ habet, cũ quo
viuit,vt j̄.e.tit.c.quod Dei timoré,ſer
5 uabit regulã quo ad eſum.¶† Monachi
& canonici regulares conueniunt inter
ſe in his quæ ſunt ſubſtantialia religio
nis,vt in abdicatione proprietatis, obe
dientia, & continentia, vt j̄.eod.tit.c.
cum ad monaſterium, in fin.12.q.1.c.
non dicatis, vt j̄.eo. c. ſuper quodam.
Et ſecundũ hoc dicit Nicolaus Papa.
Non enim putamus,quod abſit,religio
ſos canonicos à ſanctorum monachorũ
cõſortio ſeiunctos.vt 20.q.3.c.præſens
in fi.& j̄.eod tit.c.quod Dei timorem.
Item ſicut iſti, ſic nec illi clauſtrum exi
re debent. vt j̄.ne cle. vel mona.c.non
magnopere.& c.ſuper ſpecula. Item vt
communiter dormiant & veſcantur,vt
s̄.de vita & hone.cleri.c.qm̃ 32.diſtin.
c.præter hæc.de conſc. diſtinct.5.c. in
omnibus 12.q.2.c.neceſſariò. Item &
in alio,vt j̄.eo.c.in ſingula.¶Differunt
autem in quibuſdam;quia quod ſtatu-
tum eſt de monachis vt ſinguli per vil-
las oppida non ponãtur, vt j̄.c.2.de ca
nonicis regularibus ſpecialiter non ca
uetur.Item quo ad habitum,& quo ad
eſum regulę ſeruiunt laxiori,vt j̄.eo.c.
6 quod Dei timorem. ¶†Ad obſeruan-
tiam regularem neceſſarium eſt, vt in
ſingulis regnis ſiue prouincijs fiat de
triennio in triennium commune capitu
lum.Abbatũ atq; priorũ, abbates pro-
prios non habentiũ,qui non conſueue-
runt capitulũ tale exercere, in quo dili
gẽs habeatur tractatus de reformatio-
ne ordinis,& obſeruãtia regulari;& hi,
q capitulo pſunt, corrigãt & reformét
quæ correctionis & reformationis offi
cio nouerint indigere. vt j̄.eo.tit.c.in
ſingulis.Item vt in correctionibus & re
formationibus & diſciplinis regulari-
bus nõ appellãtur. vt s̄.de appella.c.ad
noſtram.& c.reprehenſibilis.j̄.ne cleri.
vel mona.c.relatum.s̄.de appel.c.cum
ſpeciali. Quod intelligo, cùm modus
correctionis qualitaté peccati nõ exce
dat.vt 23.q.3.c.qui peccant.in fi.Nã ni
miæ aſperitatis increpatio nec corre-
ctioné recipit, nec ſaluté,vt 45. diſt.c.
cùm beatus.Ité vt mittãtut viſitatores
per puincias,qui de ſtatu monaſterio-
rũ & obſeruantijs regularibus diligen-
ter inquirant, & tam in ſpiritualibus q̄
in tẽporalibus corrigant & reforment
quæ viderint corrigéda,monachos cor
rigi faciãt per abbates, nihilominus &
ipſi corrigét quos cõtumaces inueniũt
& rebelles. Quod ſi abbates in hoc fue
rint negligétes, pclamétur & puniant̃
ĩ capitulo gñali.Si verò viſitatores ali
quem abbaté dignũ inuenerint amotio
ne,denuncient epiſcopo loci. Quòd ſi
epiſcopus implere neglexerit,viſitato-
res vel præſidentes.capitulo gñali,hoc
referãt apoſtolicæ Sedi. Si verò abbas
amouendus fuerit exéptus,põt ſuſpen-
di ab adminiſtratione p viſitatores vel
præſidentes in cap.generali, amotione
illius ſummo pontifici reſeruata. vt j̄.
eod.c.ea quæ.Et hoc locũ habet in mo
naſterijs monialium, quo ad articulos
corrigendi,reformandi, ſuſpendẽdi,&
7 amouédi,vt j̄.eo.d.c.ea quæ in fi.¶†In
ſumma notandũ eſt,ꝙ ſi priores aliqui
per electioné canonicã fuerit inſtituti,
ſine cauſa, & ſine iuris ordine remoue-
ri nõ pñt.vt j̄.eo.c.2.§.priores.& acce-
dunt ad hoc.56.di.c.ſatis puerſum 6.
q.vlt.c.inuentũ.15.q.5.c.2.s̄.de iud.c.
1.Alij aũt priores,qui non ſic eligunt̃,
ſed eos abbates inſtituũt,& ſicut volũt,
de facili remouétur,vt j̄.de ſimo.c.per
tuas,in fi. In primis cõfirmari pñt prio
ratus.vt s̄.de pbé.In poſteriorib' nõ,vt
j̄.e.tit.c. cũ ad monaſteriũ.§.in refecto
rio,in fi.s̄.de cõfir.vti.vel inuti.c.ad no
8 ſtrã & c.porrectũ.†Ité notandum,ꝙ de
oblationibus quotidianis, de his quæ
cõferũtur in vita cõferentiũ,eccleſia ca
thedralis non habebit aliquam portio
né. vt j̄.c.c.1.& 16.q.1.c.cũ pro vtilita
te.Cæ-

te.Cæterũ ſi mortis vel ſepulturæ cauſa aliquid monaſterio cōferatur maior eccleſia habebit portionē canonicā. vt ſ.de ſepul.c.de his.c.relatũ,& ſ.de teſt. c.requiſiti.Itē nec cathedrati cũ ſoluunt monachi.vt 10.q.3.ca.inter cætera.niſi hoc a fundatione eccleſiæ cōueniſſet vt 18.q.2.c. Eleutherius. Et quo ad hæc monaſteria dñr nō ſubeſſe legi diœceſanę & 18.q.2.c.q̃ ſit ſ.de offic.ord.c.dilectus.Capellæ tñ monachorũ ſubſunt,ſ. de offi.ord.c.conquerente.ſ.de præb.c. de monachis. Nec obſt.canō ille.10.q. 3.c.inter cętera,vbi dicitur monaſteriorũ baſilicis ab hac ſolutionis expreſſione ſeiunctis.Illud.n.ſic exponitur,baſilicis monaſteriorum, id eſt baſilicæ quæ ſunt monaſteria. Et hęc vera ſunt,niſi monaſteria cum capellis libertati donentur; tũc.n.ea lege qua monaſteria,& capellæ cenſentur. vt j.de priui.c.qm̃ & c.cũ capella. & arg.16.q.2.c. viſis,& de hac materia no.ſ.de offi. or.§.quæ autem.

SVMMARIVM.

1 *Religioſæ domus quæ dicantur.*
Oratorium quid ſit, & an oratoria dicãtur loca religione.
2 *Domus religioſæ qua authoritate conſtrui debeant, & cui ſubſint.*
3 *Domus religioſæ ad vſus ſeculares reduci non poſſunt.*
4 *Abbas an poſſit præiudicare monaſterio.*
5 *Monaſterium ſi alteri monaſterio vniatur epiſcopo ignorante,cui valeat vnio.*
6 *Religioſis licitum eſt ad arctiorem ſe transferre religionem petita licentia quãuis non obtenta.*
7 *Eccleſia vna tribus modis vnitur alteri.*
8 *Eccleſiarũ vnio ex qbus cauſis fieri poſſit.*

¶DE RELIGIOSIS DOMIbus. Rubrica.

TRactatũ eſt ſupra de conuerſione & ſtatu religioſorũ, hic ſubijcitũ tractatus de domibus eorundem.Et ideo ponitur hic rub.de religioſis domibus, vt epiſcopis ſint ſubiectæ. ¶Videndum eſt igitur,Quę dicãtur religioſę domus. Cui⁹ auctoritate ſint cōſtruēdæ.Cui ſubiectę ſunt,& in quibus. An ad ſeculares vſus conuerti valeant. Quæ religio ſit aſſumenda, poſtquã domus fuerit conſtituta.

1 ¶ † Religioſæ dom⁹ dñtur monaſteria,tēpla hoſpitalia, & alia loca ſimilia,ad pios & religioſos vſus deputata, quocunq; nomine cēſeãtur, vt j.eod.c.de xenodochijs.&.C.de epiſco. & cleri.c. orphanotrophos.&.l. omnia.Oratoria etiã,quæ aliqui ex deuotione in proprijs domibus actoritate epiſcopi conſtituerint,loca religioſa ſunt.vt 42.di.oratoriũ.19.q.2.c.quidã, de conſe.di.1.c. vnicuiq; & ca.clericos. & c.ſi quis.Oratorium autem idem eſt, quod eccleſia ſeu capella.vt j.de eccle. ædifi. c.vlt.

2 ¶ † Conſtruendæ ſunt dom⁹ religioſæ auctoritatē epiſcopali.vt. 16.q.1.c.quicunq;.cum ſolennitate illa quæ hētur de cōceſ.di.1.c.nemo, in Auth.de eccl.titu.§.ſi quis autem voluerit colla.9.Subſunt aũt tam eccleſiæ,q̃ domus religioſę illi epiſcopo in cuius diœceſi conſurgunt.vt 16. q.7.c.baſilicæ. & 18.q.2.c.monaſteria.&.j.eod. ca.de xenodochijs. niſi priuilegio ſint munitæ. vt j.eod.c.conſtitutus. vel præſcriptione.vt ſ.de præſcript.c. auditis. Subſunt autem inquã duabus legibus,lege diœceſana & iuriſdictionis,vt dixi ſupra de offi.or.§.quę autem.ſed vtranq; legem diœceſanam & iuriſdictionis epiſcopus remittere poteſt.vt j.eo.c. conſtitutus, & j.de cenſi.c.cũm venerabilis, in fin.& 16.q.2.c. viſis. Licet videatur ꝙ iuriſdictionem remittere nō poſſit; quia ſicut ſubiectus ſeipſum eximere à iuriſdictione prælati non pōt, vt ſupra de foro cōpe.c.ſi diligēti.11.q. 3.c.ſi clericũ cuiuſlibet, & c.clericũ nullũ.ſic nec prælatus pōt à ſe excutere iuridictionem ordinariã,quã hēt in ſubiectis. ar.ff.de of.prę. l.legatus. Verius eſt tñ quod prius dixi. Nam epiſcopus pōt dare decimas extra eccleſiam baptiſmalem.vt.16.q.1.c.ſtatuimus.poteſt uni eccleſię detrahere,& dare al-

dare alteri, vt ĩ. de exce. præ. c. ſicut vnĩ re 12. q. 2. c. bonæ. dummodò cum conſenſu ſui capituli. vt ſ. de dona. c. paſtoralis.
3 ¶ † Domus religioſæ ad vſus ſeculares reduci non poſſunt, vt ĩ. eo. ti. c. inter quatuor. Et eſt hoc generale in omnibus cõſecratis, vel Deo dedicatis. vt 19. q. 2. c. q̃ ſemel, ſ. de re. permu. c. mancipia. de cõſe. d. 1. c. ligna. & c. vaſa. & ff. de rel. & ſumpti. func. l. ſi quis ſepultura. Vñ ſi monaſteriũ aliquod fuerit deformatũ per monachos eiuſdẽ ordinis, ſi põt fieri reformetur, alioquin ꝑ monachos alterius ordinis. vt ĩ. ne cle. vel mona. c. relatum. non autẽ per clericos ſeculares, vt infra eod. titu. c. per quatuor. & accedit ad hoc 18. q. 2. c. peruenit dudum, & ſupra ti. proximo c. vlt. §. vl. poſtquã autem domus aliqua fuerit conſtructa, aſſumẽda eſt religio vna de approbatis, vt ĩ. eo. ti. c. ne nimia. noua. n. ſine licentia dñi Papæ aſſumi nõ poſſet, ſicut nec nouum inſtitui collegium ſine principe, vt. ff. de coll. l. 3.
4 ¶ † In ſumma notandum eſt, ꝙ ſi abbas vel prior alicuius monaſterij præter aſſenſũ fratrum obedientiam promittat epiſcopo loci, ſi monaſterium ſit exẽptum vel legitima ꝓſcriptione munitum, nõ præiudicatur eidem. vt ĩ. eo. c. cum dilectus filius.
5 † Item quid ſi monaſteriũ aliquod alteri monaſterio vniat̃ epiſcopo ignorante, nũquid vnio valet? Videtur ꝙ ſic, maximè ſi vniatur monaſterio regulæ arctioris.
6 † Nã licitum eſt cuiuslibet ad arctiorẽ trãſire religionẽ petita licẽtia & ſi non eſt obtenta. vt ſ. de reg. c. licet. & c. ſanc. Item per unionem huiuſmodi non eximitur monaſteriũ a iuriſdictione diœceſani epiſcopi. vt infra eod. tit. c. quia monaſterium. unde epiſcopus ratũ debebit habere quod alteri prodeſt, & ſibi nocitumnum nõ eſt. vt. ff. de aqua pluuia arcẽda. l. in ſumma. §. itẽ varijs. Sed cõtra hæc ſic allegat̃, ad ipſum ſpectat vnire eccleſias infra de exceſſi. prælato. c. ſicut vnire. prudentie. n. ipſius cõmittitur qualiter eccleſiæ ſuæ diœceſis conſiſtere debeant. vt 70. diſt. c. ſanctorum. Item per vnionem præiudicium ſit epiſcopo; quia monaſterium qđ unitur gaudebit priuilegijs & immunitatibus illius cui unitur: quod. n. alteri aggregatur, eius debet imitari naturam. vt ĩ. de ſtatu, regul. c. recolentes. C. de rei vxo. actio. l. vna. C. comm. de leg. l. 1. Puto ſine conſenſu epiſcopi hoc fieri non debere, & intelligo ꝙ in ca. cũ dilecti. ſ. de bis quæ vi met. ve cauſa fiunt, habitus
7 fuit cõſenſu epiſcopi. ¶ † Tribus autem modis vnũ monaſterium vel vna eccleſia vnitur alteri, vno mõ ſit, vt cùm vna alteri ſubijcitur. Et tunc ſubiecta vniet ſecundum obſeruantias eius, cui ſubijtur, & priuilegijs eius vtetur, vt in præallegata decre. recolentes, circa fi. & iõ neceſſarius eſt epiſcopi cõſenſus, vt prędixi. & ſecundũ hoc dicitur vna eccleſia dependere ab altera, vt ſ. de ęta. & qua. in or. præfi. c. eam te. Secundo mõ ſic, vt cũ duæ eccleſiæ vniũtur ita vt neutra ſubijciatur alteri, nec eſt ſcire quæ ſit illa quæ vnitur, quæ ſit illa cui vniat̃ altera. ſed ambæ eccleſiæ ſic conueniunt, vt canonici vnius vel monachi ſint canonici vel monachi alterius, & ſint omnia communia; & tũc erũt quaſi vna eccleſia, & quaſi vnum collegium, & viuẽt ſecundũ meliores obſeruantias & conſuetudines, q̃ hactenus in vtraq; vigebant, & reſpondebũt epiſcopis diuerſarũ diœceſũ, vel eiuſdẽ, ſicut prius. vt illi qui viuũt in illo loco rñdeant in ſuo diœceſano ĩ his, in quibus debẽt; & iſti qui viuũt in iſto, rñdeant ſuo, ſi diuerſos habeant diœceſanos, vt vnio non noceant diœceſanis. vt infra eod. tit. c. quia monaſteriũ. Tertio modo ſit vnio duarum eccleſiarũ, vt duæ remaneant, & poſſeſſiones diuiſæ ſint, ſicut prius & collegia duo; ſed ĩ hoc tantummodo unũ habeat prælatũ, qui præſit vtriq;. Sic & Imperator duas dignitates cõiungit in vnũ, vt in Auth. vt iudices ſine quoquo ſuffr. §. illud. col. 2. De iure autem epiſcopi, erit quod dixi
8 in modo ſecundo ¶ † Quattuor autem ſunt cauſæ, ꝑpter quas unio eccleſiarũ fieri põt. Propter temporis qualitatem ſeu

ſeu turbationem.vt 21.q.1.& temporis
qualitas. Item duarum eccleſiarum vi-
cinitas.vt ibidem.Item eccleſię pauper
tas.vt 10.q.3.c.vnio.circa fi. Item a cle
ricis vel monachis deſolatio vel deſti-
tutio.vt j.eod.c.quia monaſterium.

SVMMARIVM.

1 *Monachi et alij religioſi quid iuris habeāt*
in capellis monachorum.
2 *Intellectus ad c.tributum.23.q.8.*
3 *Religioſi ſi acquirunt capellas ex donatio-*
ne epiſcopi, quod ius in illis habeant, &
num.4.
4 *Actio de ſubiectione capellæ, an contra ip-*
ſam vel poſſidentem competat.

¶DE CAPELLIS MONA-chorum. Rubrica.

IN ſuperioribus rubricis tractatū eſt
de monachis & alijs religioſis, hic
tractatur de eorū locis & capellis.
& ideo ſubijcit̄ hic rub. de locis vel ca-
pellis monachorū ſeu aliorū religioſo-
1 rum. ¶†Eſt igitur videndum quid iuris
habeāt monachi, & alij religioſi in ſuis
capellis.Et in hoc diſtinguendū eſt; q̄a
aut monachi ius hn̄t in capella ex fun-
datione,aut ex donatione laici.Si mo-
nachi capellam in proprio ſolo expēſis
proprijs fundauerint. hn̄t in ea omnia
tp̄alia & epiſcopus omnia ſpiritualia.
Et hoc eſt quod alibi dicitur, ſacerdo-
tes de populi quidā cura epiſcopis red-
dant rationē. abbati verò ꝑ rebus tp̄a-
libus ad monaſteriū pertinentibus debi
tam ſubiectionem exhibeant, & ſic ſua
cuiq; iura ſeruētur. vt 16.q.2.c.ſane. &
c.ſtatuendum.j.de priuile.c.cum & plā
tare.§. in eccleſijs.j.eo.c.1.ſ.de præbē.
c.in lateran. & c.de monachis. Habent
& nihilominus ius pn̄tandi. vt ſ.de ſup
2 plen.neg.c.ſicut.†Et per hoc notare po
tes,ꝙ cū collegiū regularium, & idem
in ſecularibus puto, fundat aliquam ec
cleſiā, pinguius ius habet ex fundatio-
ne q̄ laicus,qui & ſi ius habeat pn̄tādi,
vt j.tit.ꝑxi.in poſſeſſionibus tn̄ eccle-
ſiæ,quas etiam ipſe confert,nullam re-
tinet ptātem.vt 10.q.1.c.nouerint. pn̄t
tn̄ laico patrono ſtatui aliqui prouen-
tus in eccleſia percipiendi.vt j.tit. ꝑxi.
c.præterea.Et ſic intelligo.23.q.8.c.tri
butum, quod intelligo ante cōſecratio
nē eccleſiæ.ar. C.de dona.quæ ſub mo-
do l.perfecta.& 16.q.vlt.c.filijs.pn̄t au
tem ante conſecrationem vel poſt poſ-
ſeſſiones aliquę beneficij vice concedi,
& maximè patrono. vt 16.q.6.c. illud.
& 16.q.1.c.poſſeſſiones. Si verò ex do-
natione epiſcopi monachi ius habeāt,
3 vt in capella,tunc ſi certo † modo dona
uit eis epiſcopus ius illud habebunt,qđ
expreſſum eſt.ar.ff.de pac.l. in traditio
nibus. Si verò epiſcopus contulit pleno
iure,tunc monachi habebunt tp̄alia, &
ſpiritualia,& inſtitutiones vt 16.q.2.c.
viſis.Quod ſi epiſcopus ſimpliciter do-
net,tunc illam portionem contuliſſe vi
detur,quam epiſcopus tp̄aliter in ean-
dem percipere conſueuit,forte aliquid
tempore dedicationis impoſitum. Sed
ſi epiſcopus nihil tale percipiebat in ip
ſa, tunc donaſſe videtur omne id quod
ſpirituali iure percipiebat in ea.vt ter-
tiam, vel quartā de obligationibus ui-
uorum,& mortuorum,pręter cathedra
ticum. Vt autem hæc donatio ſit legiti.
ma,conſenſus eſt capituli requirendus.
vt j.de dona.c.paſtoralis. Vbi verò ex
donatione laici ius ſibi vendicant, reli
gioſi in eccleſia,tunc tm̄ modo ius obti
nent patronatus vt j.eo.c.cum ſeculū.
& ſi quid aliud percipiebat laicus tem-
poraliter in eadem,vt ſuperius dictum
eſt.non enim potuit laicus plus iuris in
eccleſia conferre laico,q̄ ſibi compete-
ret. vt j.de dote poſt diuor.reſ.c.nup.
1.q.1.& 1.q.7.c.Daibertū.ff.de re.iur.
l.nemo plus.& ff.de contrahen.emp.&
ven.l.alienatio. Quanuis caſualiter &
ſpecialiter hoc generale fallat,vt ſ.de
ele.c.ſuffraganeis.ff.de vſufru.l.qđ no
ſtrū.ff.de acqui.re.do.in l.nō eſt nouū,
4 & ff.de acqui.poſ.l.interdū.† Sed quid
ſi in eccleſia malè à laico detēta ex do-

natione ipſius in vſus tranſierit mona-
chorum,eṗo loci præbente conſenſum.
Conſtabit hæc donatio perpetua firmi
te ſubnixa vt.16.q.1.ca.vlti.vt ſi laicus
erat patronus ius patronatus trãſeat in
eoſdem, & nihilominus quod tempora
liter eṗs abtinebat. ſi verò laicus patro
nus non erat, ſaltẽ ius epiſcopi tranſit.
s̄.de don.paſto.ī.de iure patro.c.illud.
Et hæc omnia locũ hñt in monaſterijs
quæ non ſunt exẽpta cum ſuis capellis.
alioquin diœceſanus nihil iuris hẽt ĩ ca
pellis, ſicut nec in monaſterijs ex q̄bus
capellæ dependent. vt notaui s̄.de ſtat.
5 mona. in fi. ¶ † In ſumma notãdum eſt,
ꝙ ſi agatur de ſubiectione capellę, non
eſt agendum cõtra ipſam.ſed contra ſu-
periorem qui eſt in poſſeſſione vel qua
ſi ſubiectionis ipſius, vt s̄.ti.prox.c.cùm
venerabilis s̄.de elec.c.querelam 16.q.
3.c.inter memoratos.s̄. de reſcrip.c.ex
parte.ff.de lib.exhi.l.vl.ff.de ſerui.l.vl.
&.ff.ſi ſer.ven.l.is cuius,& nihilominus
agi poteſt cõtra rectorem capellæ, vt s̄.
de appe.c.ad audientiam, ſupra vt lite
non conteſta c.quoniam 12.q.2.c.qui-
cunque.& in prædicta decre.ex parte.

SVMMARIVM.

1 *Ius patronatus quid ſit,et ex quibus proue niat.*
2 *Patrono quæ competant.*
3 *Inſtitui non debent ſine præſentatione in eccleſia quæ patronum habet.*
4 *Patronus qui præſentauit vnum, an poſſit variare & alterum præſentare.*
5 *Clericus plus peccare dicitur, quàm laicus in eodem genere delicti.*
6 *Intellectus ad c.cum Bertoldus.de re iudi. & c.decreuimus.16.q.7.*
7 *Ius patronat⁹ qualiter in aliũ trãſferatĩ.*
8 *Ius patronatus an transferatur in alium ſi ne auctoritate.*
9 *Plures quando ſunt patroni,& in præſen- tione epiſcopi diſcordant,quid ſit agendũ.*
10 *Epiſcopus quid agere debeat, quando inter præſentatores eſt contentio quis eorum ſit patronus.*
11 *Ius patronatus an ſit apud quemlibet hæ- redem inſolidum quo ad omnes effectus, & quomodo intelligatur.et nu.12.*
12 *Ius patronatus ex gratia cadit in laico.*
13 *Epiſcopus in aliena diœceſi eccleſiam ædifi cans poteſt quemcunque clericum præ- ſentare.*
14 *Differentia vtrum ius patronatus ſpectat ad clericum iure eccleſiæ, vel patrimonij ratione.*
15 *Vnus ſi conſtruit eccleſiam, & ei plures ſuccedunt hæredes,omnes ſunt patroni.*
16 *Plures ſi eccleſiam conſtruant vel dotent, an omnes habeant vnum ius,an pro bene ficij portione.*
17 *Clericus habens ius patronatus, nunquid poſſit ſeipſum præſentare.*
18 *Excluditur ab officio procurationis qui ſe ingerit.*
19 *Patronus poteſt eligere filium.*
20 *Patronus donando,tradendo, & conceden do eccleſiam,vel inſtituendo in ea,quo ad eccleſiam nihil agit.*

¶DE IVRE PATRONATVS. Rubrica.

EGimus ſupra de iure patronatus
in ſpecie,ſ.q̄d cõpetit monachis
in alijs religioſis. Nunc cõmuni
ter & generaliter de iure patronat⁹ aga
mus, vnde ſubijcitur hic rub.de iure pa
tronatus.¶Videamus igitur quid ſit ius
patronatus. Ex q̄bus ꝓueniat.Quæ cõ
ꝑtunt patrono. An ſine præſentatione
valeat inſtitutio.Qualiter ius patrona
tus in aliũ transferatur.Itẽ q̄d ſi plures
ſint patroni, & diſcordant in ꝑſentãdo.
Item infra quod tp̄s patronus debeat
1 præſentare. ¶ † Ius patronatus ẽ aucto
ritas ſeu poteſtas proueniens ex bene-
ficijs ante cõſecrationem eccleſię colla
tis.¶Patronatus aũt ius ꝓuenit ex fun-
datione,dotatione,ſoli collatione. 16.
q.7.c.filius. & c.quicũq;.18.q.2.c.abba
tẽ.Et hoc vno ver.continẽtur. Patronũ
2 faciunt dos,ædificatio,fundus ¶†Com
petit patrono aliquid honoris, aliquid
oneris,aliquid vtilitatis. Aliq̄d hono-
ris vt

ris,vt ſi eccleſia nō fuerit collegiata, ꝓſentet.vt ĩ.fere per totum, ſi fuerit collegiata,tunc non electioni faciẽdæ, ſed iam factæ honeſtius patroni poſtulatu rus aſſenſus,niſi ex ſpeciali conceſſione obtineat, vt partes ſuas interponere debeat electioni tractandæ vt ĩ. eod.c.nobis. Itẽ habet aliquid honoris,quia primus in proceſſione incedit. vt 16.q.7.c. pię mentis & c.Frigentius.Habet aliqd oneris, quia tenetur defendere eccleſiã ab oĩb⁹ oppreſſionib⁹.vt 16.q.7.c.filijs. Hẽt aliqd vtilitatis,qa ſi vergat ad inopiã,alendus eſt de bonis eccleſiæ. vt 16. q.7.c.filius & c. quicũq;. Et notanẽ duobus verſib⁹.Patrono debeẽ honor, on⁹, vtilitaſq;. Pręſentet,ꝓſit, defendat,alatur egenus.Poteſt etiã patronus pręter egeſtatẽ aliquos reditus habere moderatos ab eccleſia, cuius patron⁹ exiſtit, vt hic notaui ſupra tit. prox.circa prin.

3 † Sine ꝓſentatione inſtitui non debent in ea eccleſia quę patronum habet;& ſi ſpretis patronis hoc factum fuerit, ſm rigorem iuris eſt inſtitutio irritãda, vt infra eo.c.illud in fi.vel irrita nuncianda. & ad inſtituentis verecundiã inſtitutus amouendus eſt,& alius quem patronus condignum elegerit,ordinãdus. vt

4 16.q.7.c.decreuimus.† Sed ſi laicus rep ſentet vnum,& poſtea variet alium pręſentãdo, videtur à primo diſcedere poſteriorem pręſentando.vt ff.de procur. l.ſi cum.§.vlt.& ſ.de procura.c.non iniuſtẽ. & tunc videtur arbitrio epiſcopi relinquendum,quis eorum alteri pręferatur,vt ĩ.eo.c. cum autem aduocatus. vt in caſu iſto ſit locus gratificationi,ſicut aliàs.ff.de reli. & ſump.fu.l.vl.ff.de donat.l.ſtichum.§.ſi decem.ff. de peculio.l.ſumma.ff. depoſit.l.ei apud quem §.1.ff.loca.& cōdu l.in naue Saupheli, in fi.Licet ſit argu.contra, ꝙ non ſit locus gratificationi. ff. quæ in fraudem cre.l.pupillus. Admittitur hęc variatio patroni laici duplici ratione.Vna,quia in caſu iſto locus eſt pœnitentię,ſicut& alias 2.q.3.c.ſi qs irat⁹. & c.ſi quẽ pœnituerit & q.6.c.ei q.§.ſi vero.&.c.ſi quis libellos.Alia ratione, quia præſentato ex præſentatione nō acqritur ius in re, vnde alio præsẽtato & inſtituto potior eſt conditio poſſeſſoris.quoniam antequam præſentatio per diœceſanum epiſcopum approbetur, ratũ non eſt quod à patrono fuerit inchoatum vt infra eodem c.quod autem conſulis. Et propterea ſicut dixi, ſuperior variantẽ admittit, quia nonnunquam prætor variationem admittit & conſilium mutantis nō aſpernatur.vt ff.de col.l.non nunquam. Quãuis alter inconſtantia arguatur vt. ff.de proc.l.in cauſæ. ¶ Variatio autem non admittitur in perſona eccleſiaſtica variante,vt in prędicta dec.cum autem aduocatus,in fi.Et eſt ratio, quia quædam res prohibentur in clericis,ꝙ in lai

5 cis tolerantur† & in eodem genere delicti plus dicitur peccare clericus, ꝙ laicus.vt 15.diſt.c.nulli fas.1.q 3.c. ſaluator.11.q.3.c.præcipue.32.q.5.c.qui viderit.19.di.c.nulli,infra de hær.c.excōmunicamus.§.pręterea.ff.de re.mi.l.oẽ

6 delictum.§.augetur.†Et quod dixi,pręſentatum à laico non habere ius in re, eo quod ratum non eſt à patrono quod fuerit inchoatum,priuſquam à pręlato fuerit approbatum, recipit cōtra.ſupra de re iudi.ca.cum Bertoldus.vbi primò præſentatus & non admiſſus agit cōtra ſecundum præſentatum & inſtitutũ, vt amoueatur.In quo ſic dicẽdum, ſi quis præſentetur ab eo qui ius habet pręſentandi,& cùm ſit idoneus,nō admittitur à prælato, & patronus non variet, ius habet in re, & agere poteſt contra inſtitutũ à nemine,vel à falſo patrono præſentatum.Et ſic loquitur c.cum Bertoldus.ſic loquitur.16.q.7.c. decreuimus, vbi autem verus patronus aliquẽ repręſentat,& variat alium repræſentãdo,locum habet.c.cũ aũt aduocatus. & c.qđ autẽ conſulis. vt primò pręſentatus ius non habeat in eccleſia, ad quem primò fuerit pręſentatus,vt poſſit agere aduerſus ſecundò præſentatum & inſtitutum. Sed poterit agere cōtra prælatum, qui cum pręſentatum & idoneum malitioſè

ſè non admiſit fortè differendo inſti-
tuere,& difficultates aliquas ĩgerẽdo,
vt variet patronus et alterũ præſentet.
& aget vt prouideat ei in beneficio cõ-
petenti.vt ĩ.co.ti.c.paſtoralis. Et quia
prçlatus non admittens prçſentatũ ido
neum,ſic punitur.dixerunt quidam nõ
eſſe locũ gratificationi, & correctã eſſe
illam decre.cũ aũt aduocatus. per illã
paſtoralis.Sed verius eſt,qđ primò di-
xi.vt gratificationi ſit locus,& cui gra-
tificando prælatus eccleſiã contulerit,
eius erit;& alius nullum ius in eccleſia
habebit, quãuis primò p̃ſentato & ido
neo ſubueniatur. vt ſuperius dictũ eſt.
Admittenda eſt igitur præſentatio pa-
troni vel eius qui eſt in quaſi poſſeſſio
ne iuris patronatus, vt ĩ.e.c.cõſultatio
nibus,ĩ.ſex menſes à tp̃e vacationis.vt
ĩ.e.c.cam te.vel.ĩ.quatuor à tp̃e motæ
litis.vt ĩ.co.c.qm̃ in quibuſdã.ĩ.e.c.cũ
propter diſcordiã. Quidam aũt dicunt
correctã eſſe illã dec.cã te.per poſterio
rẽ, cũ propter diſcordiã & tp̃s ſemeſtre
7 reductũ ẽ ad tp̃s quadrimeſtre.¶†Trãs
fertur in aliũ ius patronatus gratuito
tit. vt ĩ.eo.c.ex inſinuatione & c.illud.
& c.cura paſtoralis. Non gratuito aũt
tit.non tranſit,cùm ſit ſpirituale vel ſpi
rituali annexũ,vt ĩ.co.c.de iure.c.quia
clerici.& c.præterea.Cum vniuerſitate
aũt tranſit ius patronatus ẽt nõ gratui-
to tit.vt ĩ.eo.tit.c.cum ſeculum. vt fun
dus dotalis qui per ſe generaliter non
tranſit, ſed cũ vniuerſitate transfertur.
vt.ff.de fun.do.l.1.quçdam.n.ſunt,quç
per ſe ſola nõ tranſeũt,ſed cũ alijs trans
ferũtur.vt ff.de acquir.re.do.l.quædã.
ff.de contrahen.empt.l.in modicũ.Vn-
de verſus. Iura patronatus tranſire fa-
cit nouus hæres.Res permutata,dona-
tio,venditioq́;.Nã ex ſucceſſione tran-
ſit in hæredem.vt ĩ.c.1.Et permutatur
cũ alio ſpirituali, vt 16.q.7.c.nemini.
Et venditur cum vniuerſitate,vt in de-
8 cre.cũ ſeculum. † Sed nunquid ſine au-
ctoritate epiſcopi transfertur? & vide-
tur ꝙ in ſingularẽ perſonã non, ſed in
collegiũ ſic; & hoc innuitur manifeſte
ĩ.cod.c.illud. vbi dicit, licet religioſo
loco patronatus ius conferendi liberã
habeat poteſtatẽ.Et eſt ratio, quia ius
canonicum libenter amplectitur, vt id
quod eſt ſpirituale vel ſpirituali anne-
xum, à laico ad eccleſiã reuertatur, vt
aliàs video.16.quç.1.c.vlti.s̃.de his q̃
fi.à præla.ſine con.ca.c.cum in apoſto-
lica.tunc.n.ius reddit ad ſuã naturã,vt
ff.de pac.l.ſi vnus.§.idẽ dicemus. Non
ob.ĩ.eo.tit.c.ex inſinuatione, nam illã
intelligo, cum conſenſus capituli inter
uenit.Sed obſtat.ĩ.cod.c.nullus. quod
dicit,quicquid eccleſiaſtici iuris eſt, nõ
poſſe monaſterijs cõferri ſine conceſſio
ne epiſcopi.Sed ibi excipi poteſt ius pa
tronatus.Vel ſi velis,ſtabis ei quod di-
cit illa decre. nullus. ſine aliqua exce-
ptione.Et reſpondebis ad illã decreta-
lem.illud;quia quod dicit licet religio
ſæ domui &c.non determinat proximã
clauſulã præcedentẽ illam.ſ.tum quia
laicus; ſed aliam.ſ.tum quia de re non
vacante &c.vt ſit ſenſus, laicus eccleſia
non vacante ius patronatus, quod ha-
bet in ea,ẽt cum conſenſu epiſcopi pri-
uato conferre non põt, licet religioſo
loco conferre poſſit,ſubaudi non tñ ſi-
9 ne conſenſu epiſcopi. ¶†Si plures ſint
patroni & diſcordant; quidam.n.repre
ſentat vnũ,quidam alium, ſi cõſtat eos
eſſe patronos, ſtabit epiſcopus maiori
& ſaniori parti illorũ; ſi partes præſen-
tati nõ videãtur æquales,tunc attẽdan
tur merita eorũ quç prçſentantur.vt s̃.
eo.c.qm̃ in quibuſdam 62.diſt.c.ſi for-
te. Sed ſi præſentati pares in meritis vi-
deantur,tũc eſt locus gratificationi, de
qua ſuperiꝰ dictũ eſt.vel dicet ep̃us pa-
tronis,iterũ p̃ſentate.ar.79.di.c.ſi duo.
Nec puto, ꝙ in caſu iſto alter eorũ ha-
bebit cõtra epiſcopũ aliq̃ actionẽ;quia
epiſcopi ſ.ſe impediũt in cõcurſu,ſicut
duo fructuari.vt ff.quibꝰ mo.vſu.amit.
l.ſi duobꝰ.§.cũ ſingulis.ff.de vſuf.l.quo
ties. ſicut duo hçredes ſub conditione
inſtituti vt ff.de condi.& demõ.l.ſi titius
hæres erit. Sed ſi patroni nolint quẽ p̃-
ſentare, ep̃us reliquias de illa eccleſia,
ſi fieri

ſi fieri pōt ſine ſcandalo, ſeruet vſq; ad
diem concordiæ, atq; eiuſdem eccleſię
claudat hoſtia, vt nullus in ea ſacrū mi
niſterium celebret, antequam vnum eli
gant presbyterū, qui ſacroſancta ido-
neus ſit procurare. vt j̄.eo.c.quicunq;.
10 ¶†Cū aūt inter præſentantes ſit conten
tio, quis eorū ſit patronus, expectet epi
ſcopus ad ſex menſes; & ſi vſq; tunc non
fuerit diffinitum, prouideat epiſcopus
eccleſiæ de paſtore, ſaluo in poſterū iu-
re eius qui euicerit. vt j̄.e.tit.c.ſi verò.
& ſi noluerit epiſcopus tanto tp̄e ſpe-
ctare, faciat hoc in fine quatuor mēſiū.
vt j̄.eo.c.qm̄ in quibuſdā. Si aūt inter
epiſcopū & præſentātes ſi qō, forte epi
ſcopo ignorante eos fore patronos, tūc
donec qō ſopiatur, epiſcopus ponat in
eccleſia œconomum pro reditibus con
ſeruandis, qui aut eos in vtilitatē eccle
ſiæ conuertat, aut fideliter futuræ per-
ſonæ reſeruet. vt ſ̄.de offi.ord.c.cū nos
11 plerūq;. ¶†In ſumma notādū eſt, ꝙ ius
patronatus apud quēlibet hęredem eſt
in ſolidū quo ad oēs effectus, præter ſa
cerdotis p̄ſentationē, quæ eſt apud oēs
ita, ꝙ apud nullū. vt j̄.c.c.1.& 2. Et hoc
ideo, quia cùm ſit res ſimplex perue-
niens ad quēlibet hæredū in ſolidū, ēt
ſi ex diuerſis & inæqualibus partibus
ſint hęredes, vt ff.de ſeruitu.l.via.ff.ad.
l.Fal.l.1.§.ſi vſufructus. qui ſpiritualia
nō diuiduntur. vt 7.q.1.c.nihil. Vñ alia
incorporalia vt nomina, & ſi nō veniāt
diuidenda. vt ff.famil.ercis.l.2.§.vl.&
l.hęredes.§.1.C.eo.tit.l.ea quę.veniūt
tñ adiudicanda & aſſignāda. vt ff.fam.
ercis.l.3. non ſic in iure patronatus. qđ
nec vni aſſignatur, nec diuiditur inter
omnes, ſed conſiſtit inſolidū apud oēs,
12 vt ſuperius dictū eſt. ¶†Itē notādū eſt,
ꝙ ius patronatus qñq; ſtat in ſuo no-
mine, qñq; dicitur aduocatia. vt j̄.e.ti.
c.qnia clerici. Qñ que vicedominatus.
Qñq; cuſtodia. Qñq; guardia apellat̄,
vt j̄.e.tit.c.præterea. Qñq; ius frequen
tationis ſeu proceſſionis. vt 16.q.7.c.
piæ mentis. & c. Trigentius. ¶Itē nota,
ꝙ ius patronatus de gratia dicitur ob-
tineri. vt 16.q.5.c.ſi quis epiſcoporū,
eccleſia.n.ſuſtinet patronos in hac par-
te. vt j̄.eo.tit.c.qm̄ in quibuſdā. Et hoc
ideo, quia cùm ius patronatus ſit ſpiri-
tuale vel ſpirituali annexum, vt ſ̄.de iu
di.c.quanto. j̄.e.ti.c.de iure. & laici de
rigore iuris nō debeāt eccleſiaſtica, &
maximè ſpūalia tractare negotia. vt ſ̄.
de iudi.c.decernimus. & cū eccleſiæ cū
ſuis dotibus ad ordinationes epiſcopo
rū pertineant. vt 10.q.1.c.decretū. & c.
nouerit. ex p̄miſſione iuris procedit, vt
hoc ius cadat in laicū, & actus p̄ſentan
di qui merè eſt ſpiritualis. hæc tñ per-
miſſio ſiue gratia cōuerſa eſt in ius cōe,
& ob hoc dicitur ius patronat⁹ annexū
ſpirituali, cùm tñ ſit ſpirituale. quia cū
laicus nullū ſpirituale valeat poſſide-
re, poſſidet tñ vel quaſi poſſidet ius pa
tronatus. Itē ius funerandi vt ff.de mor
tuo inferē.l.1.& pręterea ius eligendi,
ſi ex priuilegio cōpetat. vt j̄.eo.ti.c.no
13 bis. ¶†Itē notandū eſt, ꝙ ſi epiſcopus in
alia diœceſi eccleſiā ædificauerit, hæc
gratia fit ei, vt liceat ipſi quēcunq; cleri
cū pręſentare vndecūq; ſit. vt 16.q.3.c.
ſi quis epiſcoporū. cōtra illud. 72.di.c.
hortamur. quaſi ſufficiat teſtimonium
epiſcopi præſentantis ar.ad hoc. 7.q.1.
c.ep̄us de loco. ſicut monacho ſufficit
teſtimoniū abbatis. vt 16.q.2.c.mona-
14 chi vagātes. †Et eſt ſciendū ꝙ dr̄ia eſt,
vtrū ius patronat⁹ ſpectat ad clericū iu
re eccleſiæ, vel patrimonij rōne. Nā in
primo caſu pōt legatus rōne eccleſię cō
ferre eccleſiā ſpreto tali patrono, vt j̄.
eo.c.cū dilectus. Et eſt rō, quia cùm le
gatus cōferat eccleſias & alia beneficia
quæ inuenit vacātia, & quæ vacare inci
piunt poſt ſuū ingreſſum, non obſtante
iure inſtitutionis qđ ordinatio cōpe-
tit, multominus obſtabit ius patrona-
tus qđ clerico cōpetit beneficij rōne;
quia plus iuris habet prælatus in confe
rēdo q̄ patronus in p̄ſentādo. & nihilo
minus illud quod pluris eſt, abſorbetur
prærogatiua legati., vt ſ̄.de offic.ord.c.
15 dilectus. † Sed quid ſi vnus conſtruat
eccleſiā, & ei plures ſuccedūt hæredes,
nun-

nunquid omnes erunt patroni? Sic, vt j. c. 1. Sed nonne grauatur conditio eccleſiæ multiplicatis patronis? Non, quia multiplicantur defenſores. vt 16. q. 7. c. filijs ac nepotibus. Idem ius cōpetit omnibus & inſolidum, quod cōpetebat defuncto, non ſecūdum diuiſiones hæredi-
16 tis. ¶ Item † quid ſi plures conſtruāt eccleſiam vel dotent, nunquid oēs habebunt vnum ius, an pro beneficij portione? Rńdeo vnum, & æquale; quia ſicut ſuperi⁹ dixi, ius patronatus eſt ſimplex & indiuiſibile; fateor tamen, ꝙ in alendo & in honoribus, qui debentur patronis, habebitur reſpectus ad eū, qui plus donauit, & ſi gratificationi locū adeſſe contingat, concurrentibus oībus magis dēt prælatus gratificari præſentato ab illo q plus cōtulit, ꝙ ab illo qui minus.
17 ¶ Sed † quid ſi clericus ius habeat patronatus, nunquid ſeipſum præſentare pōt? Non, vt infra eo. tit. c. per noſtra & ſimile. 8. q. 1. c. in ſcripturis. In multis. n. iuris articulis hoc reprobatur, vt quis
18 ſe ingerat ad aliquod officium. † Nam qui ad officium procurationis ſe ingerit, ſeipſum excludit, ſuſpectus enim habetur. vt. ff. de proc. l. quæ omnia. & qui ſibi tutelā aſcribit. vt. ff. ad leg. Cor. de fal. l. vxori. §. qui ſe. nec poteſt quis ſibi auctoritatē præſtare vt. ff. ad Treb. l. 1. §. fuit, & accedūt ad hæc. ff. de teſt. tu. l.
19 ſententia. ff. de aucto. præſt. l. 1. ¶ † Sed opponitur. pater & filius eadē pſona cēſentur, vt. C. de impube & alijs ſubſti. l. vlti. & tñ pater eligit filium. vt. ff. quod cuiuſq; vniuer. l. illud. Ad quod reſpondeo. pater & filius cēſentur vna & eadē perſona fictione iuris, nō ſecundum veritatem. Item opponitur, tutor ſibi ipſi poſſeſſionem tradit, vt. ff. de contrahē. empt. & ven. l. fiſtulas. §. fundum. Et ad hoc reſpondeo. non ſimpliciter ſibi tradit, ſed ægrediēte pupilli familia ipſe in
20 greditur. ¶ † Vltimo notandū eſt, ꝙ patronus donando, tradendo & cōcedēdo eccleſiā, vel inſtituēdo in ea, quo ad eccleſiam nihil agit. vt j. eo. ti. c. vl. Verun tamen, ſi quis vtatur tali ſimplicitate verborum. dono tibi eccleſiam & concedo, donare intelligitur qđ habet in ea, ius, videlicet patronatus, vt j. eod. c. qđ autem. Nam plerumq; hoc nomen eccleſia, pro iure patronatus ſupponit. vt 16. q. vlt. c. ſi plures & 15. q. 3. c. nemini.

SVMMARIVM.

1 *Cenſus quid ſit. & an per cenſum fiat probatio ſubiectionis.*
2 *Cenſus à quo imponatur, & quando & numero 3.*
4 *Cenſus nouus imponi non debet nec antiquus augeri.*
5 *Nouus cenſus quis dicatur.*
6 *Cenſus an poſſit remitti.*
7 *Cenſus ſi fuit tanto tempore ſolutus, quòd non exiet memoria quando fuerit impoſitus, vel quando primò ſolutus, an pro iure conſtituto habeatur.*
8 *Quid ſi per quadraginta annos cenſus ſoluatur et cauſa impoſitionis vel ſolutionis ignoretur.*
9 *Epiſcopus quid exigere debeat ab eccleſiis.*
10 *Procuratio quare debeatur, & qualiter in procurationibus ſe habere debeant, et conſiderare habeant ſuperiores.*
11 *Procuratio an à pauperibus eccleſiis exigatur.*
12 *Viſitator eccleſiæ nūquid quod domi ſolet expendere, expendere debeat in via, dum viſitat, vt ſaltem in eo eccleſia releuētur.*
13 *Procuratio non venit in generalē remiſſionem iuris epiſcopalis, quia nec viſitatio nec correctio remitti poteſt.*
14 *Viſitatio eccleſiarum quando fieri debeat, & quoties.*

¶ DE CENSIBVS. Rubrica.

DIctum eſt ſupra de quodā onere eccleſiarum, ſcilicet de iu. patronatus, nunc autem ſubſequēter, & de quibuſdam alijs oneribus tractatur. Ideo ſubijcitur hic Rubrica de cenſibus, & actionibus, & procurationibus. ¶ Videamus igitur quid ſit cenſus

ſus.Quis cenſum imponere poteſt. Itē an poſſit augeri, & an poſſit remitti. Itē ex qubus cauſis fieri pōt exactio ab eccleſijs.Itē ex qua cā debeatur ꝓcura
1 tio,& cui,& a qbus. ¶†Cēſus eſt annua pēſio. q̄ epiſcopo de ꝓuētibus eccleſiæ debetur vt 1.q.3.c.quęſitū in fi.Per cenſum,fit probatio ſubiectionis, vt ĩ.e.c. omnis anima. Aliqñ cenſus præſtat indicium præſtitæ libertatis,aliqñ perceptæ protectionis, vt ĩ.de priuile.c.recepimus. vnde cenſus impoſitio nō ſemper probat exemptionē. Nam ex duplici cā imponitur,vt ſuperius dictū eſt;& ideo non probat hoc eſſe, quod ad hoc contingit abeſſe.Protectio aūt non inducit exemptionē, vt ĩ.de priuile.c.ex parte tua.licēt aliqñ ſuppoſitio ſub ꝓtectione domini papæ inſtar appellationis habeat,& ſic ſup re certa eximat & ad tēpus,vt ſ.de app.c.ad audientiā. Nā appellans quodāmodo eximitur a iuriſdictione illius a quo appellat, vt ſ.de appel.c.directè. & in hoc diſtinguo.refert an cenſus imponatur ab epiſcopo vel a papa imponatur.Si ab epiſcopo,tunc cenſus impoſitio, ſubiectionis eſt ſignū;ex hoc.n.apparet ꝙ eccleſia cenſualis exiſtit de iure cōi ſubdita, ſi priuilegio eſt munita ar.ad hoc.100. di.c.cōtra morē.& ſ.de transf.c.ꝑterea. Si verò cenſus imponaẽ a papa,ex hoc apparet ꝙ eccleſia illa,quæ cenſum ſoluit,ſpecialis beati Petri exiſtit,& ad indiciū perceptæ libertatis impoſitus eſt cēſus.vt d.c.recepimus, & ſic probatur
2 exempta. ¶†Imponitur cenſus a papa, vt dictū eſt. Imponitur & ab epiſcopo, cū epiſcopi cōcedunt aliquas eccleſias pijs locis aliqd ſibi reſeruant in eis nomine penſionis,vt ſ.de reli.do.c.conſtitutus.Et hoc eſt cū cōſenſu ſuorū capitulorum,vt ſ.de his quæ fi.a prxla.ſine
3 con.cap.c.paſtoralis. ¶†Imponitur & ab alijs quibus eccleſię ſubſunt.vt ĩ.eo. tit.c.præterea.forte archidiaconis,quibus eccleſiæ ſunt ſubiectæ. vt ſ.de offi. archi.c.dilecto.ſ.de inſti.c.cum veniſſent. vel ab abbatibus,qbus eccleſiæ ſeculares aliqñ ſubſunt in temporalibus, vt dixi.ſ.de locis monachorū in prin. Aliqñ archipresbyteris ſunt ſubiectæ eccleſiæ in iure inſtituendi.vt ſ.de offi. dele.c.ſuper eo.Aliter cenſus impoſitus vitā eius,qui ſoluerit, non excedit. vt ſ.de tranſac.c.de cætero.rectores.n. eccleſiarū non poſſunt eccleſias,quibus præſunt auctoritate ſua præſertim poſt deceſſum ſuum efficere cenſuales, vt ĩ. eo.tit.c.præterea. ¶Apparet igitur ex præmiſſus, ꝙ cenſus imponitur, cùm exemptio conceditur, vel immunitas indulgetur. Item imponitur tpe fundationis, vel donationis cenſus vel tributū,ſoluendus vel ſoluēdū patrono vt ſ. tit.prox.c.præterea.Itē tpe dedicationis imponitur cēſus annuus eṗo ſoluen
4 dus.vt 18.q.2.c.Eleutherius.¶†Nouus cenſus imponi debet, nec antiquus augeri, vt ĩ.c.tit.c.prohibemus.ſ.de his quæ fi.a præla.ſine con.ca.c.paſtoralis. ĩ.eo.tit.c.ſignificauit. & c.cū clerici.ſ. de trāſ.c.de cætero.ſ.de pręb.c.extirpādæ in fi.& c.auaritiæ.& accedunt.16.q. 2.c.ſeruitiū & c.hoc tm̄.C.noua vectig. impo.non poſ.l.3.ĩ.eo.tit.c.eccleſijs.& c.innouamus. Sed procuratio augetur excreſcentibus rebus,vt ĩ.eo.ti.c.quanto.ſ.de cōſti.c.cū M.ff.de fideicō.lib.l. generaliter.§.ſi alienum.ff.qui & a quibus ma.li.nō fi.l.ſi mortis. Sic eſt in pēſione rerū locatarū,quæ creſcit in vbertate,& decreſcit in ſterilitate. vt ff.loc. & condu.l.ſi vno.& ſ de loca.& con.c. propter ſterilitatē.Sed contra.C.de alu.l.3.in verbo illo, doleant. Ad quod dico,ꝙ priora iura locū hn̄t,cùm vbertas procedit ex gratia diuina. poſteriora, cùm ſtudio & diligentia colentium. Quamuis hoc vltimum recipiat cōtrariū ar.de cōſti.c.cum.M.Sed de hac materia plenius not.ſ de lo.& condu.§.
5 fit aūt remiſſio.† Nouum autē cenſum intelligo illū, qui non fuerit impoſitus tempore fundationis,donationis,conſecrationis,exemptionis, ſeu immunitatis indultæ. his enim temporibus vel imponiẽ vel offertur, ſed quamuis tūc, cum

cùm offertur, ſit volũtàrius, poſtmodũ
tñ tranſit in neceſſitatẽ & debitũ, ſicut
aliàs hoc cõtingit.ſ.de commo.c.vno.
ff.commodati.l.in commodato.§.ſicut
C.de ac.& ob.l.ſicut initio. vt ſ.de vo.
6 & vo.re.c.magnæ. ¶†Põt cenſus remit
ti.vt j.eo.tit.c.cùm venerabilis. ita tñ,
vt epiſcopus remittat cum conſenſu ca
pituli, vt ſ.de do.c.paſtoralis. & ſ.de
7 his quæ fi.a præla.c.paſtoralis. ¶†Sed
quid ſi cenſus fuerit tanto tẽpore ſolu
tus, ꝙ non extet memoria qñ fuerit im
poſitus, vel qñ primò ſolutus. videtur
ꝙ pro iure cõſtituto debeat haberi.vt
ff.de aqua plu.ar.l.1.§.vl.& ff.de aqua
quo. & æſti.l.hoc iure.§.ductus aquæ.
vt tum is, qui cenſum petit, non innita-
tur tempori, quod non eſt modus indu
cẽdæ obligationis. vt ff.de ac.& obli.l.
obligationũ.§.placet.C.de pac.l.ſi cer
tis annis.C.de vſu.l.creditor. ſed inni-
tatur impoſitioni, quæ ex tempore præ
ſumitur.vt ff.de vſuf.l.cũ de in rẽ ver-
8 ſo. ¶†Sed nunquid ſi per.40.an.cenſus
ſoluatur, & cauſa impoſitionis vel ſolu
tionis ignoretur? videtur, ꝙ a quo exi-
gatur, nõ tencaẽ ad ſolutionẽ; cenſus.n.
ignorãtio, id eſt cuius cauſa ignoratur,
nec diuinis nec humanis legibus inueni
tur.vt j.eo.tit.c.peruenit.Item quia tẽ
pus nõ eſt modus &c. vt ſuperius dictũ
eſt. & accedunt ad hoc 1.q.1.c.nullus
epiſcopus grauamen 10.q.3.c.quia co
gnouimus.j.de exceſ.prela.c.ſanè.& c.
cũ ad quorũdã.& C.ne vx.pro.ma.l.vl.
Sed cõtra 18.q.2.c.ſeruitium.1.q.3.c.
quæſitum ff.ſi ſeru. vendi.l.ſi quis diu-
turno.ſ. de elec.c. cumana.ſ.de cauſa
poſ.& propric.c.cũ eccleſia Sutrina.C.
de ſerui.& aqua.l.1.& 2.& de ſeruitijs
tẽpore acquirẽdis loquitur expreſſe.l.
litibus.C.de agri.& cen.dico autem in
hac queſtione, ſicut & in præmiſſa, vt is
qui cenſum petit dicat impoſitum, ſi tñ
non credit contrariũ, & probet per tan
ti tẽporis ſolutionẽ. ¶Nunc videamus
de ſecunda parte rubricæ, ſ.de exactio-
9 nibus.† Et eſt ſciẽdũ, ꝙ epiſcopus nihil
debet ab eccleſijs exigere, niſi canoni-
ca & conſueta, cathedraticũ quod erit
duorũ ſolidorũ vt 10.q.3.c. placuit.c.
priſcis.c.illud.& ſ.de offici.ordi.c.con
querente.ad plus; minoris.n.quantita-
tis eſſe poteſt. vt j.eo.tit.c.olim 10.q.
3.c.numerus.Et forte hic ſolidus appel
latur aureus. vt C.de ſportul.l.2.Inſti.
de pœna te.liti.in fine. vel erunt ſolidi
vſuales & cõis monetæ regionis. vt ff.
de le.3.l.nũmis. & ſi plures ſint mone-
tæ in regione forte dabuntur melio-
res.vt ff.de iureiur.l.quãto, in fi.vel me
diocres, argumen.10.q.2.c.hoc ius por
rectũ.ff.de au.& argen.legat.l.qui lan
ceni.Vel minores.vt ff.de le.pri.l.num-
mis.ff.de re.iuris.l.ſemper.ff.de leg.j.
l.apud Iulianum.§.ſcio.j.cod.tit.c. ex
parte. Alibi appellat ſynodaticũ.vt j.
eo.tit.c.olim.Cathedraticum dicitur,
quod ad honorem cathedræ ſoluitur;
ſynodaticũ, quia frequenter in ſyno-
do datur.Item exiget tertiam vel quar
tam partem oblationum.vt 10.quæ.3.
c.vnio.& ab his duobꝰ monaſteria erũt
libera. vt not.ſ.de ſtatut.mo.circa fi.
Itẽ cenſum, vt ſuperius dictũ eſt.Itẽ ali
quid impoſitũ ſoluendũ in die dedica-
tionis.vt 10.q.3.c.nec numerus. vt 18.
q.2.c. Eleutherius.Canonicam portio
nem de his, quæ offerũtur gratia ſepul
turæ. vt no.ſ.in ſumma de ſepul.Item
procurationẽ, de qua inferius dicam.
Suſtinetur etiam pro multis neceſſitati
bus, quæ aliquotiens ſuperueniunt, vt
ſi manifeſta rationabilis cauſa extite-
rit, cũ charitate moderatũ ab eis auxi-
lium valeant poſtulare, vt j.eo.tit.c.cũ
apoſtolus.§.prohibemus. Sed ſi in du-
bium reuocetur, an ſit rationabilis cã,
an non quare exigitur, ſuperioris arbi-
trio decidaẽ.vt 10.q.3.c.qa cognouimꝰ.
& 11.q.1.c.ſi clericus aduerſus. Talias
verò & exactiones prælati eccleſijs im
ponere non debent, vt in præd.c.cũ apo
ſtolus.§.ꝓhibemꝰ. & c.eccleſijs.1.q.1.
c.nullus epus grauamen. ab alijs tñ in-
dictionibus & neceſſitatibꝰ eccleſiæ, &
clerici ſint immunes.vt 16.q.1.§.noua
rũ cũ ſequẽti placet.Et de hac materia
dicam

ſicam plenius ĩ. de immu.eccle. ¶Reſtat dicendũ de tertia parte rubricæ, ſ.
10 de procurationibus.† Procuratio quidem debetur ratione viſitationis. vt ſ. de præſcrip.c.cum ex officij.& ĩ.eo.tit. c.procurationis. & ideo redimi non poteſt.ſecundum vt detur non viſitanti.vt 10.q.1.c.relata. Sed taxari poteſt danda cum viſitauerit 10. q. 3. c. relatum. ¶In procurationibus exigendis vtétur ſuperiores illo moderamine,quod ſtatuitur ĩ.eo.c.cum ſecũdum apoſtolum. Item conſiderabunt facultates eccleſiarũ.vt ĩ.eo.tit.c.ſoſpitæ.& c.q̃to.& cap. cum inſtantia 10.q.3.c.cauendum.ſ.de offi.ordi. c.conquerente & ĩ.eo.c.cum
11 nuper.†Sed nunquid a pauperibus eccleſijs procuratio exigetur? Et videtur ꝙ non.ne ſupra vires ſit,vt 10.q.3.c.illud . & longi tp̃is quæſtum hora breuis conſummat.vt ĩ.eo.c.cum apoſtolus.& accedunt ad hoc.1.q.2.c.placuit 10. q. 3.c.cauendũ.Sed verius eſt,ꝙ pauperes eccleſiæ conferent & alijs cõiungentur, vt ĩ.eod.c.cum inſtantia.& c. ꝓcuratio nes.& ſ.de reſcrip.c.accedentes. ¶Sed
12 † nunquid quod domi ſolet expendere viſitator eccleſiæ, expendet in via dum viſitat,vt ſaltẽ in eo eccleſię releuẽtur? vĩ ꝙ ſic ar. in Auth. de manda.prin.§.illud col.3.& ĩ Auth.vt iudices ſine quoquo ſuff.§ nulli.col.2.ſed puto contrarium.quia in ciuitate manens & viſitās nihilominus procurationes exigere poteſt,vt ĩ.eo.tit.c.venerabili.nõ obſtãte canone antiquo,qui contrarium innuere videbatur.vt tũc demum procurationem poſſit prælatus exigere,cũm non ꝑ ſinæ ciuitatis parochias fatigar̃, vt 12. q.2.c.charitatẽ. ſed ſi modum excedat ſuperior in exigendo, poterit inferior denegare.vt ĩ.de exc.præla.c.ſane.& c. cum ad quorundã.ff. de aqua quoti. & æſti.l.1.§.Trebatius. Ne tenuis vitæ homines,ſub prætextu aduentus officialiũ breui ſupellectili ad eorũ vſum tranſlata,iniurijs vexentur.ff.de offi.præſ.l.il-
13 licitas.§.2. ¶In ſumma notandum eſt, ꝙ in gñalem remiſſionem iuris epiſcopalis non venit procuratio; quia nec viſitatio nec correctio remitti pôt. vt ĩ. eod.tit.c.cũm venerabilis.16.q.2.c.viſis ĩ ſi.ſicut nec cathedraticũ.vt ſ.de donа.c.paſtoralis. Nec ob.ſ.de relig.do. c.conſtitutus.vbi videtur, ꝙ generalibus verbis eccleſia generaliter eximatur. ſed ibi hoc operatur confirmatio domini papæ ſicut enim ſubditus à ſe non pôt reijcere iuriſdictionem epiſcopalem,vt ſ.de renunci.c.admonet.ſ.de foro compe.c.ſi diligenti.& c.ſignificaſti, ſic nec prælatus iugum ſui officij à ſe excutere poteſt ar.ff.de offi.præto.l. legatus Cæſaris.ſic patronus quantumcunq; generalibus verbis vtatur in remiſſionem iuris patronatus,aliqua iura tñ retinet in liberto.vt C.de bonis li-
14 ber.l.3.¶†De viſitationibus aũt, propter quas procurationes exigi habent, ſic ſummariè tango.Dixerũt enim quidã,ꝙ ſi neceſſitas fuerit, tunc pôt epiſcopus ſingulis annis diœceſim viſitare 10.q.1.c.relata.& q.3.c.cauendum.ſed ſi non eſt neceſſitas,tunc de triennio in triẽnium viſitabit. vt ſ.de offi. arc.c.vt archidyaconus.Verius puto,ꝙ ſiue neceſſitas fuerit,ſiue non,annua viſitatio fiet. vt 10.q.1.c. decernimus. ſed ſi neceſſitas fuerit, tunc viſitabitur quoties opus erit, vt ſ.de offi.archi c.mandamus.ſ.de hæreti.c.ad abolendã.18.q. 2.c.non ſemel 10.q.1.c.regẽda.Nec ob ſtat.ĩ.e.tit.c.cũ venerabilis.vbi dicitur procurationẽ accipiat bis in anno. illã .n.intelligo,cũm a fundationis onus binæ procurationis erat impoſitum. Vel forte monaſterium illud conſueuit viſitari a fauentinis epiſcopis bis in anno.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia vel altaria à quo conſecranda.*
2 *Eccleſia qualiter conſecranda.*
3 *Conſecrationes quando fieri poſſint.*
4 *Epiſcopus nec primarium lapidem eccleſiæ ponere poteſt,niſi prius dote conſtituta & aſſignata à fundatore.*
Eccleſia a quo debeat dotari.

5 *Eccleſiam ædificare ſi quis inceperit, an & quando teneatur perficere.*
6 *Eccleſiæ in quibus caſibus reconſecrari valeant.*
7 *Eccleſia quando conſecrari non debeat.*
8 *Infideles viuẽtes ab eccleſia repellẽdi ſunt.*
9 *Eccleſia quibus viuentibus non communicat, & mortuis communicare non debet.*
10 *Mulier prægnas ſi eſt ſepulta in eccleſia, nunquid poſſit conſecrari ea non abiecta.*
11 *Altaria quæ & quomodo conſecrentur.*

¶DE CONSECRATIONE eccleſiæ vel altaris. Rubr.

IN tractatu ſuperiori dictũ eſt de cẽſibus. ſed quia in conſecrationibus ſolẽt immunitates eccleſijs indulgeri, & cenſus ab indulgentibus retineri, vel imponi. vt no. ſ. tit. prox. §. apparet. ideo ſubſequenter ponitur rubri. de cõ. ec. vel. al. ¶Videndum eſt igitur à quo, qualiter, & cui' auctoritate eccleſiæ vel altaria valeant conſecrari. Et in quibus
1 caſibus poſſint reconſecrari. †Et quidẽ per epiſcopos conſecrãdæ ſunt eccleſiæ vel altaria. vt de con. di. 1. c. 1. Per ſimplices autem ſacerdotes nec cõſecrationes nec eccleſiarũ recõciliationes fieri pñt. etiam ex commiſſione epõrũ vt infra eo. ti. c. aqua. Pœnitentia tamẽ, quibus ab epiſcopo iniuncta eſt pœnitẽtia, & excommunicatorum recõciliatio poteſt ſimplici ſacerdoti committi. vt 26.
2 q. 6. c. presbyter. & c. aurelius. ¶†Debent autem conſecrari eccleſię cum miſſa. vt de con. diſtin. 1. c. omnes baſilicæ. quã Ber. dicebat fore de ſubſtantia conſecrationis. Hugo verò dicit, quòd nõ. Item dixit, ꝙ ſi epiſcopus conſecret, & presbyter cantet miſſam, quòd eccleſia conſecrata eſt. licet aliud ſit in ordinatione clericorum. vt. 23. d. c. quorundã. ¶Olim conſecrationes fieri nõ poterãt niſi de mandato ſummi pontificis. vt de con. d. 1. c. de locorum. cũ quatuor. ſeq. ęc. Sed contra. 22. quęſt. 2. c. bonæ rei. & de con. diſt. 1. c. nemo. &. ȷ. eo. tit. c. 2. &. 3. Et ideo illis. 5. canonibus eſt hodie
3 derogatum. ¶†Eſt ſic ſciendum, quòd cõſecrationes poſſunt fieri tam diebus ſolennibus, quàm priuatis. vt ȷ. eo. ti. c. tua, licèt in pluribus ſecus obtineat; quia nec clerici ordinantur, nec virgines, aut epiſcopi conſecrantur, nec chriſma cõficitur, niſi certis diebus. vt ſ. de tempo. ord. c. ſanè. 20. q. 2. c. deuotis. 75. d. c. 1.
4 de con. di. 4. c. oĩ tempore. ¶†Item notãdum eſt, quòd epiſcopus nec etiã primarium lapidem eccleſiæ ponere põt, niſi prius dote conſtituta & aſſignata à fundatore. vt de con. di. 1. c. nemo in Auth. vt determinatus ſit numerus clericorũ. §. 1. & tãta dẽt eſſe dos, quæ ſufficiat ad luminaria, & ad vitã miniſtrorũ. vt. 16. q. 7. c. pię mentis. & in prædicto. c. nemo duorum ad minus. ſupra de fil. presb. c. propoſuit. vel triũ. vt de con. d. 1. c. hoc quoque. Item ad hoſpitalitatẽ exercendam & ad reſpondendum epiſcopo de epiſcopalibus. ut. ſ. de ſup. neg. pręla. c. ſicut. ſupra de pręb. c. de monachis. Sed ſi hoc omiſſum eſt tempore primarij lapidis ponendi, reſtauretur tempore conſecrandi. vt ȷ. eo. t. c. cùm ſicut. &. 1. q. 2. c. placuit. Sed quid ſi hoc vtroq; tpe ſit omiſſum? Dixit Hug. quòd epiſcop' dotare tenetur, ſicut & cũ ordinat clericũ ſine titulo. vt ſupra de preben. c. epiſcopus. Sed melius dicit, ꝙ fundatores teneantur ad hoc. vt. 16. q. 7. c. piæ mentis & arg. ff. de ritu nup. l. qui liberas. & lex dicit, ꝙ hæres fundatoris tenetur. vt in Auth. de eccle. titul. §. ſin autem. &. §. ſi quis ædificationem. Sicut & ſucceſſor epiſcopi prouidet illi, quẽ prædeceſſor ſine titulo ordinauit. ut ſupra de præb. c. cum ſecundum apoſtolũ. Sed illis exiſtentibus non ſoluẽdo dicerẽ actionem dãdam in epiſcopum. ut. ff. ſi menſor fal. mo. dix. l. 3. §. 1. &. ff. de eo per quẽ fac.
5 erit. l. ult. ¶†Itẽ quid ſi quis inceperit ędificare eccleſiã, & non conſumauerit? Reſpondeo, tenetur perficere uſq; ad. 5. annos, ſi eſt oratorium. Si aũt eſt thochiũ, uel xenodochium uſq; ad annum. ut in Auth. de ecc. t. §. ſi quis ędificationẽ. ¶In
6 quibus † aũt caſib' eccleſiæ recõſecrari valeant,

ualeant,uideam⁹.Et aſſignauerũt ĩ hoc
antiqui doct. ſex caſus.Primus,cũ dubi
tatur an eccleſia ſit conſerata. vt de cõ.
d.1.c.eccleſiæ. Secundus,cùm moueť al
tare maius.Tertius,cũ eccleſia eſt exu-
ſta.Quartus,cum parietes ſunt de nouo
funditus reparati. Quintus ,ppter adul
terium.Sextus propter homicidiũ.vt de
conſ.d.1.c.ſi motũ.&.c.ſeq.&.c.de fabri
ca.Vń verſus.Altaris mot⁹, dubitatio,
ſemen, & ignis.Effuſus ſanguis, paries
ſi corruat ipſe.Hæc ſunt quæ faciũt ite-
rato templa ſacrari.ſed hodie ſecus eſt.
Nam alia eſt cõſecratio eccleſię, alia al
taris. vnde ſi tabula altaris moueatur,
vel enormiter frangatur, ſeu diminua-
tur,reconſecratur altare,& nõ eccleſia,
vt infra eo.tit.c.1.& econuerſo.Si eccle
ſia deſtruatur & non altare, reconſecre
tur eccleſia,& non altare.Ideo propter
adulterium vel homicidium non recon
ſecratur eccleſia.vt infra de adulte.c.ſi-
gnificaſti.& infra eo.c.propoſuiſti. Qđ
autem dictum eſt eccleſiam dirutã vel
exuſtam iterum conſecrandã, intelligẽ
dum eſt quando parietes penitus ſunt
deſtructi vel decruſtati, vel maior pars
ipſorum,alias ſecus. arg.ff.de contrah.
emp.& vend.l.domũ. Item hoc intelli-
gebat Hug.nõ ſucceſſiuè.Nam ſi ſucceſ
ſiuè,cùm parietes ſimul deſtructi ſint &
ſucceſſiuè reparati,tũc eadem intelligi-
tur eccleſia.arg.ff.de legat.1.l.quod in
rerum natura.ff.de iudicis.l. propone-
batur.Et nota quòd licet tectũ vel alia
pars eccleſiæ cõburatur,dũmodo parie
tes integri maneant,non reconſecratur
7 eccleſia, vt infra eod.ca. ligneis. ¶ †In
ſumma ſciendum eſt, ꝙ eccleſia conſe-
crari non debet, vbi paganus ſepultus
eſt ante eiectionem ipſius,vt de conſec.
diſt.1.c.eccleſia.& idem eſt in heretico
vel iudęo.ut in eadem diſ.c.in alio.c.ec
cleſiam. Idem intelligo & in excommu
nicato, ſi tamen oſſa infidelium diſcer-
ni poſſunt ab oſſibus fideliũ. Alioquin
neutri ſunt eijciẽdi. vt ſupra de ſepul.c.
ſacris.Sed ſi diſcerni poſſunt, tunc euul
ſis corporibus infidelium ſed auctorita
te epiſcopi vel principis, vt de conſecr.
diſt.1.c.corpora.ff.de religio.& ſumpt.
fu.l.oſſa. Huius rei ratio hæc eſt, quia
8 † infideles viuentes ab eccleſia expellẽ
di ſunt.vt.21.diſt.cap.cleros.25.diſtin.
9 c.perlectis. ergo & mortui. † quia qui-
bus viuentibus eccleſia non communi-
cat,& mortuis communicare nõ debet.
vt.24.q.2.c.1.&.c.ſane.Licet hoc caſua
liter fallat infra de ſenten.excommuni.
10 c.à nobis. Sed † quid ſi in eccleſia non
conſecrata ſepulta ſit mulier pręgnãs,
nunquid poterit eccleſia conſecrari ea
non eiecta? Reſpondeo ſic, quia fœtus
pars viſcerum eſt.vt de conſe.diſt.3.ca.
ſi quid.&.ff.de uentre inſpicien.l.1.§.1.
11 ¶ † Item altaria dedicanda ſeu conſe-
cranda nõ ſunt ſine reliquijs.vt de cõſe.
diſ.1.c.placuit.Dicunt tamen doctores
ſufficere corpus chriſti.Itẽ altaria ſi nõ
ſint lapidea non conſecrantur.vt de cõ.
diſtin.1.c.altaria.Nec obſtat quòd do-
minus pręcepit ĩ exodo fieri altaria de
lignis Cethin, quæ ſunt imputribilia &
Salomon fecit altare aureum. nam illa
facta ſunt in figura.

SVMMARIVM.

1 *Miſſam ſolus ſacerdos cãtare poteſt,et quæ ſeruari debeant in miſſæ celebratione.*
2 *Miſſa quando celebrari poſſit.*
3 *Intellectus ad c.nocte,diſt.1.*
4 *Miſſam vnam tantum cantare debet ſacerdos.*
5 *Miſſam celebrãs debet habere ſocium qui ei reſpondeat.*
6 *Sacerdos ieiunus miſſam celebrare debet.*
7 *Sacerdos nunquid poſt medicinã ſumptam poſſit celebrare.*
8 *Sacerdos an celebrare poſſit poſt potũ aquæ calidæ vel frigidæ.*
9 *Sacerdos pranſus an conficiat ſacramentũ.*
10 *In miſſa decem ſunt præfationes.*
11 *Sacramentum conficiendum eſt,de azimis non de fermentato.*
12 *Sacramentum an conficiatur de pane ex lolio facto.*
13 *Frumento ſi admiſceatur piper vel cymi-*

 num,

num, & fiat inde panis, nunquid totum conuerteтur in corpus Chriſti virtute verborum. & quid ſi admiſceatur aliquid de fermento.

14 *Corporis Chriſti tres ſunt opiniones.*

15 *Euchariſtiæ in ſacramento tria intelliguntur eſſe diſcreta.*

16 *Cõſuetudo eccleſiæ in quib⁹ locũ obtineat.*

17 *Officia diuina qualiter dici debeant & quis modus in eis ſit ſeruandus.*

18 *Clerici diuinis officijs intereſſe debent.*

19 *Clerici qui ſunt in ſcholis an teneantur dicere diuinum officium.*

20 *Vir tenetur miniſtrare neceſſaria vxori, quæ debitum reddere non valet.*

21 *Intellectus ad.c.omnes de conſec.diſt.1.& ad c.epiſcopus.16.q.6.*

¶DE CELEBRATIONE Miſſarum, ſacramento Euchariſtiæ, & diuinis officijs. Rub.

DIctum eſt.ſ.de conſe. eccl. vel alta. ſed quia cõſecrationes fieri ſolent & debent cũ miſſa, ſm illos qui dicunt miſſam eſſe de ſubſtantia conſecrationis. vt no.ſ.tit.proxi.in princ. Ideo ſubſequenter ponitur hic rubrica de celebratione miſſarũ, & additur de ſacramento Euchariſtiæ, & diuinis officijs. ¶Videamus igitur quę ſeruari debent in celebratione miſſæ vt dignè celebretur, demũ de alijs partibus
1 rubricę. ¶†Miſſam quidem cantare põt ſolus ſacerdos. Nemo.n.conficere põt niſi ſacerdos, qui ritè fuerit ordinatus, vt ſ.d ſum.Tri.c.firmiter.§.vna. de cõ. diſt.1.c.1.& c.ficut & 1.q.1.c.dictum. ¶Omnis aũt ſacerdos non præciſus, vt tollatur obiectio de ſuſpenſis & de excommunicatis, miſſam cantare põt pręter ſimoniacum.vt j.de ſimo.c.tanta.& præter enormiter delinquentes ſeu mediocriter quorũ crimina ſunt notoria de iure vel facto.vt ſ.de tempo.ordi.c. vlt.ſ.de renuncia.c.niſi cum pridem.in princ.hi.n.ſunt ſuſpenſi, & quo ad ſe, & quo ad alios. Vel dici põt, ſolũ ſimoniacũ & occultũ ſuſpẽſum eſſe quo ad ſe & quo ad alios. & hoc in deteſtationẽ criminis. & notoriũ fornicatorem. vt 32. diſt.c.nullus & c.præter hæc. Cæterum ſacerdotes in alijs mortalibus conſtituti etſi ſuſpenſi ſint quo ad ſe, nõ tñ quo ad alios. vt 1.q.1.c.ſacerdotes. Vnde quod dicitur, omnis peccator miſſam cantare põt, intellige de officij poteſta
2 te, nõ de merito vitę. ¶†Miſſa celebranda eſt diuerſis horis ſm diuerſitatem dierum. Nam in diebus ieiuniorum celebrari debet in hora nona. vt de con. diſt.1.c.ſolent. In quatuor temporibus circa horam veſpertinam, cũ ordines celebrantur. vt 75.diſt.c.qđ a patribus & c.ordinationes & 76.diſt.c.dilectionis. In diebus aũt dominicis & priuatis ſiue feſtiuis põt prima parte diei miſſarũ ſolennia celebrari. vt de con.diſt.1. §.1.& c.neceſſe. ſed ſi ſacerdos ſolus erit in eccleſia, non celebrabit vſq; ad tertiã horã, ſed vſq; tunc ſeruabit ieiunium, vt neceſſitatibus peregrinorũ & hoſpitum ſiue diuerſorũ commeantiũ infirmorum atq; defunctorum ſuccurrere poſſit.j.eo.ti.c.1.accedit.43.di.c.
3 nõ licet. ¶†In cõuentualibus aũt eccleſijs, ſiue collegiatis, etſi miſſa cantetur prima hora diei vt dictũ eſt, nihilominus & in tertia cãtari debet ſolennis. & ſic intelligo de con.di.1.c.nocte. Vbi dicit reliquis verò tẽporibus miſſarũ celebrationes ante horã diei tertiã minime celebrẽtur, ſubaudi ſolẽnes. ¶†Vnã
4 aũt miſſam cantabit ſacerdos in die & de die. Fœlix.n.eſt qui vnã dignè celebrare põt & aliã ſi neceſſe fuerit cãtare poterit pro defunctis. vt de con.di.1.c. ſufficit.j.e.ti.c.referente. De die igitur dixi, quia quidã poſtpoſito officio feriali miſſam celebrãt de ſanctis, quorũ feſtiuitatis tunc non ſunt. vt j.eod.tit. c.quidam. Nam ſm congruentiam dierum, miſſarũ ſunt ſolennia celebrãda.
5 vt j.e.tit.c.cũ creatura. ¶†Cũ aũt celebrat ſacerdos, nõ erit ſolus, ſed ſocium hẽbit q ei rñdeat. vt 7.q.1.c.illud.81. di.c.in omnibus.de cõ.d.1.c.hoc quoq; ſtatutum.& 1.q.2.c.placuit. Itẽ ieiunus cele-

celebrare debet. Nõ potus vel cibus q̃-
tumlibet minimus impedit celebratio-
nẽ. vt 7. q. 1. c. nihil quod ob reuerentiã
ſacramẽti inductũ eſt. vt de conſe. diſt.
2. c. liquido. & idem in alijs ſacramen-
tis vt de conſecra. diſt. 5. c. vt ieiuni. 75.
diſt. c. quod à patribus. ĩ. de tẽpo. ord. c.
literas. 22. q. 5. c. honeſtum. Vnde vinũ
perfuſionis aſſumptum impedit aliã ce
lebrationem. vt ĩ. eod. tit. c. ex parte.
7 ¶Sed † nunquid poſt medicinam ſum-
ptam poteſt celebrare ſacerdos? Dixit
Ioan. quòd ſic. quia medicina inter ali
menta non continetur. vt ff. de pe. leg. l.
non omne. ſed tutius puto contrarium.
Nam medicina abhominationẽ ſolet
inducere, & timendum eſt, ne poſt cõfe
ctionem inducat vomitũ. Et hæc ratio
attenditur, aliàs dũ quæritur, quare nõ
cõficitur in calice de ære, aut de auri-
8 calco. vt de cõ. diſt. 1. c. calix. ¶† Sed nũ
quid poſt potũ aquæ calidæ vel frigidæ
debet celebrare ſacerdos? R̃ndeo non,
quia vt dicit Io. aqua potus eſt. & canõ
ſpallegatus. 7. q. 1. c. nihil. dicit ꝙ poſt
potum vel cibum quemlibet minimũ,
aliàs litera quodlibet minimum, miſ-
9 ſam celebrare non debet. ¶† Sed quæri
tur an pranſus conficiat? Ad quod rñ-
deo. etſi malè faciat pranſus celebrãdo
in contemptũ prohibitionis canonicæ,
conficit tñ; quia ꝙ à ieiuno cõficiatur
non eſt de ſubſtantia ſacramenti. vt de
10 con. di. 2. c. liquido. ¶† Decem ſunt præ
fationes in miſſa. nouem habentur de
con. diſt. 1. c. inuenimus. & decima. 70.
diſt. c. ſanctorũ. Et variantur ſm varie-
tatem temporũ & feſtiuitatum. Sunt au
tem in miſſa & in canone quędam addi
ta, quæ in textu euangelij non continen
tur, ſed ea credimus ab apoſtolis & ſan
ctis patribus eſſe adiecta. vt ĩ. eo. tit. c.
cùm Marthæ in. 1. reſponſo & 11. di. c.
11 eccleſiaſticarũ. ¶† Conficiendũ eſt de
azimis, non fermentato. vt ĩ. eo. tit. c. li
teras. vnde ſi quis de fermentato confi
ceret, ſm Hug. nihil conficeret. per id
quod le. de con. diſt. 2. c. in ſacramento.
& per illã auctoritatẽ, non in fermento
veteri, ſed in azimis ſinceritatis &c.
12 ¶Sed † cũ de frumento naſcatur loliũ.
vt dicunt ruſtici, & vt innuit canon. 56.
di. c. naſci. nunquid ſi de lolio fiat panis
tranſubſtãtiabitur in altari virtute ver
13 borum? non. ¶† Item quid ſi frumento
admiſceatur piper vel cyminum, & fiat
inde panis, nunquid totum cõuertetur
in corpus Chriſti virtute verborũ? Nõ,
ſed reliquũ quod de frumẽto eſt. Quid
ſi admiſceatur aliqd de fermẽto? Tunc
nihil cõuertitur in corpus Chriſti, q̃a
nihil azimini eſt, cuius cõſecratio fieri
14 poſſit. ¶† De corpore aũt Chr̃i tres ſũt
opiniones. Vna dicit, ꝙ illa ſubſtãtia q̃
pri' fuit panis & vinũ, poſtea fit corpus
& ſanguis. vt de cõ. di. 2. c. panis eſt in al
tari. & c. quia corp'. Alia tenet, ꝙ ſub-
ſtãtia panis & vini deſinat ibi eſſe, & tñ
accidẽtia ipſorũ ibi remanẽt. ſ. ſapor, co
lor, & pódus, & ſub illis accidẽtibus eſt
corpus Chriſti. Et hoc videtur velle cõ
cilium. ĩ. de ſum. Tri. & fi. catho. c. vno.
Tertia verò aſſerit, ꝙ remanet ibi ſub-
ſtãtia panis & vini, & in eo. loco, & ſub
eadẽ ſpecie eſt corpus & ſanguis Chri.
arg. de con. diſt. 2. c. ego. Et q̃libet harũ
opinionũ fatet̃ verũ corpus Chr̃i eſſe
in altari. Quarta opinio dicit nõ eſſe in
altari corporis & ſanguinis veritatem,
ſed imaginẽ tñ ſpẽm & figurã. Et iſta
reprobatur. ĩ. eo. cũ Marthæ. §. ex eod.
15 ¶† In hoc ſacro tria intelliguntur eſſe
diſcreta. videlicet forma viſibilis, veri-
tas corporis, & virt' ſpiritualis. forma
eſt panis & vini, veritas carnis & ſangui
nis, virtus vnitatis & charitatis. Sed pri
mum. ſ. forma panis & vini eſt ſacrm̃ ge
minæ rei, i. corporis Chr̃i & vnitatis &,
ita eſt ſignãs tñ. Secundũ ideſt, corpus
Chriſti eſt ſacrm̃. ſ. vnitatis & res ſacra
menti, ideſt ſpecierum panis & vini, &
ſic eſt ſignans & ſignatum. Tertiũ vero.
ſ. vnitas, eſt res duorũ ſacramẽtorũ. ſ.
corporis Chriſti, & ſpecierũ panis & vi
ni, & ita eſt tñ ſignatum; quia ſignifica
tur per illa duo ſacramenta. ſ. per ſpe-
cies panis & vini & per corpus Chriſti.
Et ita primũ eſt ſacrm̃ tñ ſignans, ſm

ſignans

ſignans & ſignatum, tertium tantùm ſi-
gnatum; vt probantur hæc ĩ.eo.c.cùm
16 Marthæ.§.ex eo in fi. ¶†In calice vtrũ-
miſcendũ eſt vinum & aqua.vt de conſ.
d.2.c.1.& 2.Sed plus in eo de vino q̃ de
aqua ponendum eſt.vt ĩ.eo.ti.c.perni-
cioſus.Sed quare?reſpondeo,ex cõſue-
tudine eccleſiæ hoc inoleuit, quæ locũ
hẽt in ſacramẽtis altaris vt 11.d.c.eccle
ſiaſticarum. locum habet in ſacramẽto
baptiſmi.vt de con.d.4.c. de trina.locũ
habet in diuinis officijs vt de conſ.d.2.
c.inſtitutis.& 12.d.c.vlt. Hæc duo vinũ
& aqua in ſanguinem tranſmutantur.
vt infra eo.c.cùm Marthæ.§.quęſiuiſti.
17 ¶†Reſtat videre de vltima parte rubri
cæ.ſ.de diuinis officijs.Et eſt ſciendum,
quòd diuina officia dici debent cum di
ligentia explicatè & intelligibiliter,nõ
cum ſincopa.vt ĩ.eod.ti.c.dolentes. Me
lior eſt enim paucorum pſalmorum de
cantatio cum cordis puritate ac ſereni
tate ac ſpirituali hylaritate, q̃ pſalmo-
rũ modulatio cũ anxietate cordis atq;
triſtitia.vt de con.d.5.c.non mediocri-
ter.Et qđ dixi,paucorũ,ſanè intellige.ſ.
vt tamen debitum officium non omitta
tur. ¶ In officijs diuinis rectores eccle-
ſiarum vnũ eundemq; modum teneant,
quẽ in metropolitana ſede nouerint in
ſtitutum. nec aliqua diuerſitatis cuiuſ-
cunq; ordinis vel officij à metropolita
na ſe patiantur ſede diſiungi. 12.d.c.de
his,de con.di.2.c. in omnib⁹.& d. 15.c.
18 conuenit. ¶†Clerici diuinis officijs in-
tereſſe debent.& qui abſq; ſui corpuſcu
li inæqualitate deſuerit excommunice
tur vt 91.diſt.c.1.& 2.vel excludatur à
clero, ſiue moueatur ab eccleſia.vt 92.
diſtinct.ca.vltimo. & maximè ſi hoc fe-
cerit ſolennibus diebus. vt 7.q.1.cap.ſi
19 in clero. ¶† Sed quid de clericis, qui
ſunt in ſcholis, nunquid tenentur dice-
re diuinum officium?Dixerũt quidam,
quòd illi tantum tenentur dicere diui-
num officium, qui ad titulum certæ ec-
cleſiæ ſunt promoti per illud quod legi
tur.92.diſtin.c.ſi quis presbyter ſecus ſi
ad titulum ſuæ poſſeſſionis, vel ſui pa-
trimonij ſit promotus.vt ſupra de præ-
bend.c.epiſcopus. ſed puto omnes cleri
cos ad hoc teneri etiã ſi non percipiant
neceſſaria ab eccleſia,quia tenuis eſt,ſi-
bi enim imputare debet qui ad tenuem
eccleſiam ſe promoueri fecerit.argum.
20 ad hoc 32.q.2.c.horrendus. Vñ † ſicut
vir tenetur miniſtrare neceſſaria vxori,
quæ tamen debitum reddere non valet,
vt 32.q.7 c.quod propoſuiſti. ita & cle
ricus qui non percipit neceſſaria ab ec-
cleſia, quia pauper eſt,nihilominus te
netur eam officiare, & dicet cũ apoſto-
lo.Scio ſatiari, & eſurire, abundare, &
penuriam pati;omnia poſſum in eo qui
me confortat.vt 41.diſtinct.c.quod di-
cit dominus.manus autem ſuę miniſtra
bunt ei.vt 21.q.1.cap. clericus. in fin.&
21 91.diſt.ca.clericus.† Et idem dico ſi ec-
cleſia à principio fuit diues,& poſtmo-
dũ deducta eſt ad paupertatem.Sed in
vtroq; caſu debet vnire epiſcopus eam
alteri eccleſię.vt 10.q.3.c.vnio.ſic intel
ligo de conſ.diſtin.1.c.omnes 16.q.6.c.
epiſcopus.

SVMMARIVM.

1 *Baptiſmus quid ſit.*
2 *Baptiſmus quando inſtitutus.*
3 *Baptiſmi genera quot ſint.*
4 *Baptiſmi effectus quis ſit.*
5 *Pronomen, ego, an ſit de ſubſtantia formæ baptiſmi.*
6 *Baptiſmi ſubſtantialia.*
7 *Verba quæ requirãtur in forma baptiſmi.*
8 *Ordo verborum an ſit de ſubſtantia baptiſmi.*
9 *Actus qui interponitur vel mora quæ interuenit an vitiet id, quod in contextu et continuè fieri debet.*
10 *Paruulus baptizatur, licèt ab infideli offeratur.*
11 *Intellectus ad c.quos à paganis,de conſecr. diſtinct.4.*
12 *Baptizatus an intelligatur ille, in cuius parte corporis ſacerdos aquam profundit.*
13 *Baptiſmus an in omni tempore poſſit conferri.*

Baptizari

14 *Baptizari an poſſit in nomine Trinitatis implicitè.*
15 *Baptizatus in nomine Chriſti, an ſit bene baptizatus.*
16 *Furioſo perpetuo an valeat baptiſmus.*
17 *Baptiſmus an valeat ei qui incidit in furorem.*
18 *Baptizatus coactus an ſit baptizatus.*
19 *Baptizatus fictè an recipiat ſacramentum.*
20 *Baptizatus an ſit is qui baptizatur & baptizari intendit, & baptizans non intendit baptizare.*
21 *Baptizare ſeipſum nemo poteſt.*
22 *Baptizatus an quis ſit, ſi aquæ alius ſit liquor admiſtus.*
23 *Paruuli an obligentur in baptiſmo.*
24 *Baptiſmus dicitur ſacramentum fidei.*
25 *Baptiſmus an valeat ſi latinus proferat verba in lingua græca vel alia.*
26 *Baptizatus in nomine genitoris & nati et ſancti flaminis, an ſit baptizatus.*
27 *Baptizari non poteſt in nomine paternitatis & ſpiritalis ſanctitatis.*
28 *Baptizatus an quis ſit, ſtatur vnius teſtimonio.*
29 *Vnius teſtimonio ſtandum eſt, de conſecratione eccleſiæ.*

¶DE BAPTISMO ET EIVS effectu. Rubrica.

IN ſuperiori rubrica dictũ eſt de corpore Chriſti, quo nihil in ſacrificijs maius eſſe poteſt, vt de conſ.diſt.2. c.nihil. Sed qa baptiſmus inter alia ſacraméta maius eſt, neceſſarius, & magis efficax, vt 32.diſ.§.porro, cũm omnium ſacramentorum ſit ianua & fundamentũ. vt j. de presbytero non bapti.miſ.c. veniens. Ideo ſubſequenter ponitur hic rubrica de baptiſmo & eius effectu. ¶Videamus igitur. Quid ſit baptiſmus. Qñ inſtitut⁹. Quot ſunt baptiſmi genera. Et
1 quis eius effectus. ¶†Baptiſmus eſt exterior hoīs ablutio cum certa forma verborum. Eſt & caracter infixus animæ accedente verbo ad elementum, vnde eſt iſta tanta virtus aquæ, vt corpus tãgat, & cor abluat, niſi faciente verbo, nõ qa dr̄, ſed quia creditur. Nam in ipſo verbo aliud eſt ſonus trãſiens, aliud virtus
2 manens vt 1.q.1.c.detrahe. ¶†Fuit aũt inſtitutus ſecundum quoſdam, quando dictum eſt Nicodemo. niſi quis renatus fuerit &c. vt de cond.di.4.c.filius. Secũdũ alios, cũm dominus dixit diſcipulis. Ite baptizate omnes gentes &c. vt j.e. ti.c.debitũ.de con.d.4.c.propriè in verbo euntes. Secundum tertios, cũm miſit Iudam cũ alijs vt 1.q.1.c. dedit. Io. verò putat tunc fuiſſe inſtitutum, cũm dñs à Ioanne baptizatus eſt, vt de con.d.4. c.per aquã. Poſſet tamen reſponderi ad illud, quia tunc dedit formam baptiſmi facto & exẽplo. ſed poſtea dedit verbo & præcepto, cũm dixit apoſtolis. eũtes
3 &c. vt dictũ eſt. ¶†Genera paptiſmi ſũt tria, fluminis, sãguinis, & flaminis. vt de
4 con.diſ.4.c.baptiſmi vicem. ¶†Effectus baptiſmi eſt. quia ſi digne quis baptizetur deletur in eo tam actuale q̃ originale peccatum ſine omni pœnitẽtia. quia ſine pœnitentia ſunt dona, & vocatio Dei; quia gratia Dei in baptiſmo non q̃rit gemitũ, non quærit planctũ, vel opus aliquod; ſed ſolã fidem, & omnia gratis cõdonat. vt de con.di.4.c.ſine pœnitentia.
5 ¶†Sed quęritur an pnomẽ, ego, ſit de ſubſtantia formæ. Et creditur, quòd non. nã plenum ſenſum habet hæc vox. baptizo te in nomine patris &c. vnde alibi pronomen dicitur abundare. vt. ff. de hære. inſtit.l.1.§.qui neque, ſic & in ſtipulatione non intereſt vtrũ ſtipulor habere licere, an mihi licere habere. vt. ff.de verbo.obliga.l.ſtipulatio iſta. Cætera verba, quæ ſunt ĩ forma, neceſſaria
6 ſunt & ſubſtantialia. ¶†Sed quæritur, quid ſi verba ſubſtantialia dicantur, ſed corruptè & contra regulam donati. Reſpondeo, non minus efficax eſt baptiſmus, cũm enim virtus illorum verborũ excludat demonium, excludet & precis vitiũ, vt de con.d.4.c. ſi non ſanctificat. & c.retulerũt. ¶Sed quęritur quid ſi aliquid aliud in forma dicatur. Ad hoc dixerunt quidam, vt ſi aliquid præmittatur, vt ſi dicatur arma virumq; cano.

Ego te

Ego te baptizo in nomine patris &c. vel poſt formam adijciatur ſic. Ego baptizo te in no.pa.& fi.& ſpitus ſancti, & dyaboli. efficax eſt baptiſmus. quia cum extrinſeca & impertinentia adijciuntur, non vitiant. vt ff. de ver. ob. l. quæ extrinſecus. ſecus aũt ſi aliquid interponatur, vt ſi dicatur. Ego baptizo, arma virumq; cano, In nomine pa.& fi. & ſpiritus ſancti. Nã tunc nõ confertur baptiſmus. nam & ſi ordinatione teſtamenti aliquid alienum immiſceatur, viciat. vt ff. de teſta. l. hæredes. §. vlti.

7 ¶ †In forma autem baptiſmi omne verbum aliud a verbus domini alienũ cenſetur. ſed putant doctores noſtri cõtrarium. dicunt enim ꝙ ſiue adijciatur formæ ſiue interponatur, viciatur baptiſmus. Qui ſic dicatur, non ego baptizo te &c. Abſurdũ putant, dici, tunc baptizatum. Et idem ſi dicatur. Ego te baptizo in nomine pa.& fi.& ſpi.ſan.& omniũ ſanctorum. Et idem eſt vbi aliquid interponitur, in quo conſentiunt omnes.

8 ¶ † Sed quid ſi ordo mutetur, & verba tranſponantur, vt ſi dicatur, Ego te baptizo in no.pa.& fi.& ſpiritus ſancti. nũquid eſt baptizatus? Dicunt ꝙ ſic. ar. C. de teſt. l. prępoſteri. & ꝭ. de reſcri. c. cauſam. nec enim ordo ſcripturæ ſeruãdus eſt. vt ff. de ſolu. l. nec enim. Alij aũt cõtrarium ar. pro eis. C. de ſen. & interlo. om. iu. l. prolatam. Dicunt enim ipſum ordinem verborũ eſſe de forma. Et hoc ſecurius eſſe videtur; ſi autem in prolatione verborũ interponatur mora naturalis & compendioſa, vt de reſpirando, tuſſiendo, & excreando, non viciat. vt C. de teſta. l. cũ antiquitas.

9 † An aũt actus, qui interponitur, vel mora quæ interuenit, vitiet id quod in contextu & continuè fieri debet? Determinabis per iura illa. ff. de duobus reis. l. duos reos. §. vl. & pe. ff. de ver. ob. l. cõtinuus, in principio. ff. de teſta. l. hæredes. §. feſtim. nec enim omne, quod differendi cauſa fit, moræ annumerari poteſt. vt ff. de vſuris. l. ſciendum. Item nec moratoria cunctatione nec pręcipiti feſtinatione faciendum eſt aliquid. Quantum vero interuallum ſine vitio valeat in talibus interponi, intellectu magis ꝗ locutione exprimi poteſt, vt ff. de ſolu. l. ratum. Et hoc totum locum habet, ſi quæratur de mora interpoſita inter verba, quæ dicuntur in conſecratione Euchariſtiæ, & verba quæ dicuntur in cõſecratione calicis. Quæ qđ locum habet ſm illos, qui dicunt vnã eſſe formã in verbis illis. hoc eſt corpus meũ, hic eſt ſanguis noui teſtamenti &c. Sed noſtri doc. magis approbant, ꝙ ſint duæ formæ, vna in verbis illis. hoc eſt corpus meum. alia aũt in illis. hic eſt calix noui teſtamenti &c. & ad prolationẽ priorum tranſſubſtantiatur panis in corpus Chriſti, & ad prolationẽ ſubſequentiũ conuertitur vinum in ſanguinem. Sed obijcitur, nonne prolatis primis verbis eſt ibi ſanguinis, ex quo eſt ibi corpus. Certè ſic, quia vbicunq; eſt corpus, ibi & ſanguis. Ad hoc rñdetur, eſt ibi ſanguis nõ ꝑ trãſlationẽ, ſed per cõmiſtionẽ.

10 ¶†Sed quæritur, cùm paruuli intelligãtur baptizari in fide parentũ. vt de con. di. 4. c. quęris. & eorũ à quibus paruulus cõſecrandus offertur. vt de cõ. di. 4. c. illud. qđ ſi offerentes ſint infideles? Rñdeo baptizari intelligitur in fide eccleſiæ, & in verbo Chriſti. nec oberit infidelitas offerentis, dũmodo in forma eccleſiæ baptizetur. vt de con. diſt. 4. c. Romanus.

11 †Nec obſtat. de cõ. diſt. 4. c. quos a paganis. quia illud loquitur, cũ non in forma eccleſiæ baptizat. ¶Item

12 ꝗritur, †quid ſi nõ habeat aquæ copiã, & ſic ſacerdos perfundat aqua illũ, quẽ baptizat, ſic ut partẽ corporis, nõ totũ corpus contingat aqua. In hac qõne dixit Aug. ꝙ ſi caput perfundatur, vel pręter caput maxima pars corporis, eſſet baptizatus, aliàs non. Alij autẽ dicunt baptizari, ét ſi aqua cadat in quancunque corporis partem ar. ad hoc de con. di. 4. c. hoc nequaꝗ. ſicut ſufficiat poſſideri partem, ad hoc vt quis totũ poſſideat, dum tamen eius ſit animi vt totũ poſſidere intentat. vt ff. de acqui. poſ. l. poſſi-

poſſideri.§.1.& de pœ.diſtin.1.c.vulga
13 ris.¶†Item quæritur, nunquid baptiſ-
mus pōt omni tempore conferri? Non,
niſi neceſſitate imminente, vtpote peri
culo mortis vel lãguoris in curſu.vt de
con.diſt.4.c.venerabilis & c.baptizan-
di.Sed puto in adultis illud locũ habe-
re,non in paruulis,quibus nulla præter
baptiſmũ ſalus promittitur. vt de con.
di.4.c.nulla. timendũ eſt.n.ne propter
naturæ imbecillitaté morte peruenien
te qui baptizentur, inueniri nō pſit vt
5.di.c.baptizari.In adultis aũt hæc nō
timétur. quia in eis conuerſio mentis
ad Deum baptiſmi vicem ſuppleri non
dubitatur. vt de con.di.4.c.baptiſmi vi
14 cem.¶†Itē quæritur an baptizari poſ-
ſit in nomine Trinitatis implicitè. Et
videtur ꝙ ſic.vt de con.di.4.c.a quodã.
Sed illud exponitur,i.explicite per id
quod legitur in eadé di.c.ſanctũ.c.ſi nō
ſanctificatur c.ſi re vera. & in c.in ſyno
15 do.¶†Item nunquid baptizatur in no
mine Chriſti?Reſpondeo ſic.vt de con.
di.4.c.a quodã.ſed quare potius in no
mine Chriſti,quàm in nomine Trinita
tis? Rñdeo,quia in nomine Trinitatis,
non intelligitur niſi trium perſonarum
eſsétiæ vnitas.Sed in hoc nomine Chri
intelligitur vnctus,vngens,& à quo vn
gitur.Baſi.tñ dixit cōceſſum fuiſte apo
ſtolis baptizare in nomine Chriſti pro
pter nomen Chriſti ampliãdũ. ſed ille
canō eſt hodie a quodã abrogatus, per
id qđ legitur in ea.diſ.c.in ſynodo.Sed
non ſic putamus. nã ille canō eſt à quo
dam Nicolao,& poſterior illo in ſyno-
do quę fuit Zachariæ,vt patet in croni
cis.Dico ergo ꝙ nō baptizabitur in no
mine Chriſti, ſed ſi fuerit baptizatus,
16 valet baptiſmus.†Itē quęritur, quid ſi
quis ꝑpetuò furioſus & qui nunq̃ ſine
furore fuit,baptizetur, nunquid valet
ei baptiſmus? Videtur ꝙ ſic ar.ff.de le.
2.l.cũ pater.§.ſurdo. vbi dicitur acqui
ri furioſo emolumentũ; tales.n.pro in-
fantibus habendi ſunt.nec grauãtur ali
quo peccato actuali. vt 3.q.9.c.iudi-
cas. vñ & ſi nunq̃ voluerunt baptizari,
nunquã tñ noluerunt,vnde ſufficit hoc
quo ad baptiſmi carracteré imprimen
dũ;tũc.n.caracteré ſacramentalé impri
mit operatio,cũ obicé voluntatis con-
trarię non inuenit reſiſtentem,vt j.co.
tit.c.cum Marthæ in fi.& hoc idé conſi
deratur in paruulus,de cō.diſt.4.c.quę
17 ris.† In eo aũt qui incidit in furoré, &
in amente, & dormiéte cōſideratur vo
luntas præcedens furoré, amentiã, vel
dormitionem,vt ſ.tit.prox.c.cùm Mar
18 thæ.§.itē quæritur. ¶†Itē quæritur de
coacto. ad quod dico,ꝙ abſolutè coa-
ctus non recipit caracteré vt ea.dec.§.
eo.ſed cōditionaliter coactus ſic; quia
coacta volũtas,volũtas eſt.vt 15.q.1.c.
merito. qa nec impedit ſacrm ordinis.
vt 74.di.c.vbi iſta. nō impedit ſcrm ma
trimonij.vt 22.q.4.c.inter cętera.j.de
ſponſa.c.veniēs. & ſi taliter coactus ba
ptiſmũ recipit, cōpellitur ſeruare fidē
19 vt 40.di.c.de iudæis. ¶†Itē quid de fi-
ctè baptizato? reſpōdeo recipit ſacrm.
ſed non rem ſacri,niſi recedat fictio,vt
20 de con.di.4.c.tũc valere. ¶†Itē quid ſi
is,qui baptizatur, baptizari intendat,
baptizans aũt non intendit? Rñdeo,nō
eſſe baptizatus vt 1.q.1.c.ſpiritus ſan-
ctus.§.ecce.& de.cō.di.4.c.ſolet quęri.
Nã & cũ per locũ dicuntur hæc verba.
ſpondes ſpondeo.non inducitur obliga
tio. vt ff.de ac.& ob.l.3.§. verborum.
21 ¶†Itē quęritur,an in neceſſitate poſſit
quis ſeipſum baptizare? ad qđ rñdeo
non,vt j.eo.ti.c.debitum. ſicut nec pōt
quis ſeipſum recōciliare. vt de con.di.
22 4.c.ſanctũ eſt.¶†Itē quid ſi aquæ alius
ſit liquor admiſtꝰ, nũquid baptizabit?
Rñdeo ſic, ſi aqua ꝓualet, aliter non.
23 ¶†Item cum is,qui nihil intelligit,nō
obligetur.vt C.de fal.mo.l.1.qño par-
uuli obligãtur in illis ſpōſionibus, quæ
ꝑ eis fiũt ante baptiſmũ? credis in Deũ
&c.vt de cō.di.4.c.1.Reſpō.ſpeciale eſt
in baptiſmo,vbi quis ignorans per aliũ
obligetur. imo verius eſt in baptiſmo
quis per aliũ liberatur ſcilicet poteſta-
tę dyaboli.vt de cō.di.4.c.poſtqnã.po-
teſt autem quis ignorans per aliũ libe-

rari.vt.ff.de ſol.l.ſoluere.&.ff.de nego.
24 geſt.l.ſoluẽdo.¶† In ſumma ſciendũ,ꝙ
baptiſmus dicitur ſacramẽtum fidei. vt
de cõ.di.4.c.nihil aliud.Hoc iõ,quia in
fide Chriſti cõſecratur,& in fide eccleſię
confertur.Vel quia cõfertur in nomine
Trinitatis explicitè quam & offerentes
& oblati teneſ credere.Vel q̃a ſignum
eſt ꝙ ſuſcipiens fidẽ habeat,& ſi nõ ha-
25 beat aliquo impediente.¶† Sed q̃ritur,
quid ſi latinus baptizaret, & proferat
verba neceſſaria,nõ tñ regulariter, nec
in ſua lingua,ſed ĩ gręca vel alia? rñdeo
baptizatũ eſſe.Nã & apoſtoli loquebã-
tur varijs linguis, & forma realis atten
dẽda eſt,nõ verbalis.vt de cõ. di.4.c.re
26 tulerunt.¶† Item pone,ꝙ non dicantur
verba.In no.pa.& fi.& ſpi.ſan. ſed ſimi-
lia.In noĩe genitoris,& nati, & ſãcti fla
minis,nunquid erit baptizatus? Rñdeo
ꝙ ſic, quia non refert ex æquipollenti-
bus q̃d dicatur.ff. de ver.obl.l.ꝗ extrin
ſecus.& l.ſi in noĩe.& ĩ.de ver.ſign.c.in
his.Et ſatis puto credendũ eſſe poſſe fie
ri baptiſmũ ſub verbis ſynonimis. ¶Sed
27 † nunq̃d poſſit baptizari ſic.In noĩe pa
ternitatis,& filiationis, & ſpiritalis ſan
28 ctitatis? Rñdeo nõ.¶† Vltimò notabis,
cũ dubitaſ,an aliq̃s ſit baptizat⁹, ſtatur
29 teſtimõio vni⁹ de cõ.d.4.c. placuit.† Et
idẽ in cõſe. eccleſiæ vt de cõ.d.1.c.eccle
ſię.ſec⁹ ĩ ordine vt 98.di.c.afros.& ſ.de
cle.pereg.c.1.Rõnẽ diuerſitatis collige.
ex.§.gratia.3.q.1.§.eccc.cũ honores.

SVMMARIVM.

1 *Ordinum collatio facta non baptizato an valeat.*

2 *Non baptizatus credens ſe babptizatũ an ſaluetur.*

3 *Ordinatus comperiens ſe non baptizatũ an debeat pabtizari, & iterum ordinari. & num.3.*

4 *Baptiſmi & ordinum reiteratio an fieri debeat, quando de patiſmo & ordine dubitatur.*

5 *Matrimonium an in dubio præſumetur, et ſtetur ſacramento uiri.*

¶DE PRESBITERO NON baptizato. Rub.

DIctũ eſt ſ. ꝙ baptiſm⁹ ſit ianua
& fundamentũ omniũ ſacramẽ
torum aliorũ. Sed quia dubita
ri poſſet,an non poſito fundamẽto ędi-
ficatio aliorũ ſacramẽtorũ ſubſiſtat. Iõ
tractatur hic d̃ collatione ordinũ facta
non baptizato. & ideo ponitur hic rub.
de presbyt. non bap.miniſtrante. ¶† Vi 1
deamus igitur an collatio ordinũ facta
non baptizato valeat. Et quid iuris ſit,
cũ quis credit ſe baptizatũ, cùm in veri
tate non ſit.Itẽ an ordinatus cõperiens
ſe non baptizatum debeat iterũ ordina
ri.¶Ad primum itaq; ſic dico,cum Pau
lus dicat fundamentũ aliud nemo põt
ponere ꝑter id quod poſitũ eſt,quod eſt
Chriſtus Ieſus.conſequenter probaſ,ꝙ
vbi Chriſtus nõ eſt fundamentũ nullius
operis boni eſt ſup ędificiũ.vt 1.q.1.ca.
cũ Paulus. propterea nulla eſt collatio
ordinũ vt ĩ.c.ti.c.1.&.1. q.1.c.ſiquis cõ
fugerit.&.c.ſi quis per ignorãtiã.¶† Ad 2
ſecundum dico,ꝙ ſi quis baptizatus nõ
ſit, credat tñ ſe baptizatũ fore,& alias
ſit bonæ uitæ & cõuerſationis honeſtę,
liber ab originali peccato cœleſtis pa-
trię gaudiũ adipiſcitur incunctanter,vt
ĩ.co.t.c.2.Nec obſtant iura illa quæ di
cunt,nullũ poſſe ſine baptiſmo ſaluari.
vt de cõ.d.4.c. cathecuminũ.& c.firmiſ
ſimè & 15.q.1.c.merito.§.vt itaq;,com
ponat iſtud cancellatũ de gñante.& ca.
nulla.q̃a illa locũ hñt in his,qui ſciũt ſe
non baptizatos, & cũ baptizari poſſint
negligant, vel contenunt ipſi ſeu paren
tes ipſorũ.hic.n.de quo ſ.ꝓmiſſi, intelli
giſ baptiſmus in fide Chiſti & eccleſiæ.
Nam baptiſmus inuiſibiliter miniſtraſ.
quẽ non cõtemptus religionis, ſed arti
culus neceſſitatis excludit.vt ĩ.co.ti.c.
2.&.5.Vñ quidam ante baptiſmũ ſpiri-
tu ſancto impleti creduntur, vt Centu-
rio.vt de con.di.4.c.non dubito. & 2.q.
7.c.non oẽs. Et Valẽtinianus,q̃ cũ veni
ret ad baptiſmũ & in via deceſſerit, dr̃
Ambroſiũ de eo dixiſſe ventrem meum
doleo.

doleo.quia quẽ regeneraturus erã, per didi;ille tñ gratiã,quã popoſcerat,non
3 amiſit.¶†In tertio aũt membro dico baptizari & iterum ordinari debere,quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur eſſe factum.vt ĩ.eo.tit.c.veniens. ¶Sed opponitur, qui ſe credit baptizatũ baptiſmo flaminis,etſi non ſit,in fide tñ Chriſti & eccleſiæ intelligitur baptizatus,vt ſuperiꝰ dixi. Vñ ſi in tali ſtatu poſitus ordinetur, ſacramẽtum ordinis inuenit fundamentum ſacramentorũ.ſ. fidẽ;& iõ firmum eſt ædificium,& ſic iterari nõ debet ordo; & ſi iteretur, fit iniuria ſacramẽto.vt 1.q.1.c.quod qdam de con.d.4.c.oſtenditur. Ad quod Rñdeo. tam diu intelligitur baptizatus in fide, quandiu ignorat ſe baptizatũ verbo & elemento.Et tunc ordo iterari nõ poſſet,ſed cum poſt incipit ſcire vel credere ſe non baptizatum fuiſſe verbo & elemento, niſi baptizetur in aqua cùm poſſit,incipit contemnere,& ſic ꝑdit baptiſmũ flaminis, & ſic ſine fundamento ædificiũ ordinis inuenitur,&propterea ponendus eſt primarius lapis.ſ.baptiſmus,& demũ ſuperædificabiẽ ordo, nec
3 iteratus intelligetur.¶†Et eſt ſciẽdum, ꝙ vbi ſcitur aliquẽ baptizatum nõ eſſe, baptizabitur & ſeruabitur forma cõis. vt ſ.ti.prox.c.non vt apponens.vbi aũt dubitatur,tunc ſeruabiẽ illa forma quę habetur ſupra t.prox.c.1.de con.d.3.c. ſi nulla.& idem ſeruatur in conſecratione eccleſiæ.vt de conſe.d.1.c. ſolennitates.&c.eccleſia.Item in ordine,vt 68.d.
4 presbyteri quos.§.qđ aũt. ¶†Et not.ꝙ quidam dixerũt, ꝙ vbi dubitatur de ordine vel baptiſmo, & iterũ ordinaẽ ſeu baptizatur, idẽ caracter confertur qui fuit primò collatus. dicentes ꝙ hic articulus neceſſitatem inducit, & allegãtes ſimile.ff. de acqui.poſ.l. poſſidere.§. ex pluribus. Sed hoc nõ eſt verũ,qa ſi priꝰ fuit caracter ordinis vel baptiſmi collatus,ſecundò nihil addiẽ. ſed totũ ad vocẽ refert, & ad viſibilẽ vnctionẽ. vt 68. d.c.presbyteri.§.qđ ergo,nihil.n.addit vel đtrahit iteratio vnctionis,ſicut nec iteratio manumiſſionis.vt. C.de ind.libe.l.nihil.¶Sed quid de his, quæ presbyter iſte geſſit qui ſe comperit non baptizatum fuiſſe, nunquid decepit animas,vt ſ.de ele.c.dudũ Rothomag.Rñdeo nõ, imo dum bona fide credit ſe baptizatum & rite ordinatũ,rata ſunt oĩa quæ geſſit ar.ff.de offi. præto.l. Barbarius. ¶In ſumma ſciendum eſt. in dubio potius ꝑſumi non baptizatũ,q̃ baptizatũ; potius non ordinatũ, q̃ ordinatum. vt de con.di.4.c.paruulos.& hic in c.ve
5 niens.¶†Sed cum ita præſumatur in his ſacramẽtis, quare in ſacro matrimonij contraria aſſumitur præſumptio? vt ſtetur tantum verbo viri, vt 23.q.1.c.ſi qs acceperit.ff.de ritu nup.l.in libero. Rñdeo ſine omni periculo eſt, ſi ſacramenta illa iterentur.ſed valde periculoſum eſſet,ſi iudicaretur nõ eſſe matrimoniũ vbi eſt.Licèt alibi canon nõ ꝑſumat, nõ eſſe matrimoniũ, vbi tñ eſt,& ſi ſolẽnia deſint vt 30.q.5.c.aliter,& c.noſtrates.

SVMMARIVM.

1 *Euchariſtia qualiter cuſtodiatur.*
2 *Euchariſtiã defert ſacerdos infirmis cum ſolennitate & reuerentia.*
3 *Res ſacratæ & diuinis dicatæ qualiter ſeruentur.*
4 *Pallæ altarium & veſtimenta clericorum ſordida qualiter lauari debeant.*
5 *Veſtimenta ſacra vetuſtate conſumpta incendi debent.*
6 *Deo dicata ad profanos vſus conuerti non debent.*

¶DE CVSTODIA EVCHARIſtiæ. Rubrica.

SVperius tractatum eſt qualiter Euchariſtia cõſecratur.hic tractatur qualiter cuſtodiatur,& iõ ponitur hic Ru.de cuſtodia Euchariſtiæ,criſma
1 tis,& aliorũ ſacrorũ.¶†Eſt igiẽ ſciẽdũ, ꝙ Euchariſtia eſt in loco ſingulari mundo & ſignato ſꝑ honorificè collocata deuotè ac fideliter conſeruãda, vt ſ.de

ecle.miſ.c.ſane clauibus adhibitis.vt j.
2 eo.tit.ca.1. ¶† Sacerdos per ſeipſum deferat illam infirmis cum ſolennitate & reuerentia illa, quæ ſtatuta eſt in concilio generali.ſ.de ecle.miſ.c.ſane.§.ſacerdos. Non aũt per laicum vel mulierẽ tranſmittat, vt de con.di.2.c.peruenit.q̃d fieri per diaconũ licet, ſi neceſſe fuerit.vt 93.di.c.diaconũ.& c.preſente
3 † Criſma ẽt ſub eadem cuſtodia ſeruetur, vt j.cod.tit.c.1. Ipſa quoq; oratoria vaſa corporalia, palleæ altaris, & veſtimenta clericorũ munda & nitida conſeruentur. vt j.cod.c.2. Quibus in alijs vſibus vtendum nõ eſt, niſi in eccleſiaſticis & Deo dignis officijs, vt de cõ. di.1.c.veſtimenta. & c.ad ad nuptiarũ. quæ ab alijs q̃ à ſacratis hominibus nõ debent contingi, vt in prædicto c.veſtimenta. & 23.diſt.§.vaſa.& c.ſacrata.&
4 de con. di.1.c.in ſancta.† Item pallas altarium & veſtimenta clericorum, cũ ſordida fuerint, diaconi cũ humilibus miniſtris intra ſanctuarium lauent. vt
5 de con.diſt.1.c.nemo † & ſi fuerint vetuſtate conſumpta, incendio dentur. vt de con.di.1.c.altaris. Et eſt ratio, quia
6 † Deo dicata ad profanos vſus cõuerti non debent..vt 19.q.3.c.quæ ſemel.14. q.vlt.c.comperimus.12.q.2.c.nulli.54. diſtin.c.ex antiquis.17.q.vlt.c.quæſti. de conſe.diſtin.1.c.ligna.

SVMMARIVM.

1 *Reliquiæ quæ et qualiter venerari debeãt.*
Reliquiæ approbatæ non debent venales exponi.
2 *Cononizatio Sanctorum quõ debeat fieri.*
3 *Miraculum ad hoc, vt dicatur, quæ requirantur.*

¶DE RELIQVIIS ET VEneratione ſanctorum. Rub.

Dictum eſt.ſ.de cuſtodia & reuerentia ſacrorum. non aũt tractatur de reuerentia ſanctorũ. & ideo ſubijcitur hic rubrica de reli-
1 quijs & veneratione ſanctorũ.† ¶ Sciendum eſt igitur, ꝙ reliquiæ in veneratione ſanctorum habendæ non ſunt, niſi auctoritate ſummi pontificis fuerint approbatæ, vt j.eo.ti.c.2. quæ poſtquã fuerint approbatæ, extra capſam oſtendi non debent, nec venales exponi.vt j. eo.c.2.C.de ſacroſanc.ec.l.nemo. Nã ſancta ęſtimationem non capiunt.vt ff. de rerum di.l.ſacra loca.§.vl.& propterea vendi non pñt, cùm venditio ſinẽ pretio non conſiſtat. vt Inſti.de emp.& ven.§.pretium.& ff.eo.ti.l.2.§.ſine pretio.& qui ſpiritualia vẽdit, capitale crimen eſt ſimonia cõmittit. vt 1.q.1.c.ſtu
2 det. ¶† Ad canonizandos ſanctos & in ſanctorũ cathalogo conſcribendos, de quo legitur.19.q.3.c.qm̃.taliter peruenitur. Inquirendum eſt enim an illi, de quo canonizando agitur, prior vita teſtimonium præbeat pro laboribus multis, pro motibus caſtis, pro actibus ſtrenuis.vt 61.diſt.c.miramur. oportet.n. præſenti teſtificatione prædicari & bonæ famæ præconijs non taceri.vt 12.q. 2.c.quatuor. Et quæri debet maximè de ſimplicitate & humilitate. vt ſ.de pſump.c.ex ſtudijs, ſimplicib⁹.n.Deus dat grãm.Itẽ quęri ſolet.an in vita paſſus fuit perſecutiones. vt 7.q.1.c.omnis.c.qui gemebat.& c.ibi adunati. Et an fuerit paſſus ex charitate.vt 1.q.1.c. vide quãtũ bonũ eſt charitas. Quærundum eſt ẽt de miraculis factis in vita,
3 & poſt mortẽ.† Et no. quia quantũ ad hoc vt ſit miraculũ, quatuor requiruntur. Vt ex Deo cõtingat, non ex arte.vt 1.q.1.c.teneam⁹.2 q.6.§.itẽ eũ Balaam. 1.q.1.c.prophetauit.Itẽ vt ſit cõtra naturã.Itẽ quod non ex vi verborum, ſed ex merito hominis hoc cõtingat. Hoc ideo dico.qa panis miroculoſe trãſubſtantiatur in corpus Chriſti nõ merito hominis, ſed virtute verborũ.vt de con ſe.di.1.c.qa corpus Chriſti. & c.in qui buſdã. Itẽ vt ſit ad corroborationem fidei.herba.n.trãſit in vitrũ hominis miniſterio.ſed hoc nihil ad fidei corroborationem.& ideo non ſunt hęc talia miracula, q̃uis hominum miniſterio fiant, vt propterea debeat quis canonizari.

SVMMA-

SVMMARIVM.

1 *Ieiunium quid & quotuplex ſit.*
2 *Ieiunans à quibus abſtinere debeat.*
3 *Gulæ vitium quibus modis tentãs.*
4 *Ieiunandum quando ſit. & nu.5.& 6.*
7 *Vigilia occurrente in dominica ieiunari debet in ſabbato.*
8 *Carnes licitè comedũtur ſexta feria in die Natalis Domini.*

¶DE OBSERVATIONE IEiuniorum. Rubr.

DIctum eſt ſupra de veneratione ſanctorũ. Sed quia ob reuerentiam ſanctorum ieiunia celebrantur. Ideo ſubſequenter de ieiunijs tractatur, & propterea ponitur hic rubrica.de obſeruantia ieiuniorum.¶Videamus igitur.Quid ſit ieiuniũ. Et qui
1 bus diebus ieiunia ſint indicta.¶†Ieiunium triplex eſt. Ieiunium magnum & generale eſt, ad quod omnes tenentur abſtinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus ſeculi,quod eſt perfectum ieiunium vt de conſe. diſt.5.c.ieiunium. Secũdo modo dicitur ieiunium, diſcreta & moderata refectio, vt ſingulos dies abſq; ciborum luxuria tranſigamus. vt de conſe.d.5.c.ſint tibi.&.c.nõ dico. Et hæc duo ieiunia omni tẽpore & diebus ſingulis ſunt ſeruanda. Tertio modo dicitur ieiunium ſubtractio prandij & poſt cenam cuiuſlibet cibi priuatio vſq; ad diem ſequentem. Item abſtinentiæ indictio à carnibus, & ab omnibus quæ ſementinã trahunt originem à carnibus,à lacte videlicet caſeo,& ouis, vt probantur hęc de conſe.diſt.3.c.de eſu. &.4.diſt.c.deniq;. Vbi etiam adijcitur. cæterum piſciũ eſus ita relinquitur, vt hoc infirmitatis ſolaciũ non luxurię pariat incendium.hoc tamen ſaluo, vt nõ cogantur diuites pauperum cibis veſci. vtantur conſuetudine infirmitatis ſuæ, ſed doleant ſe non poſſe aliter ſubſtẽtari.vt.41.di.c.non cogãtur. Vnde nec in qualitate cibi,nec in quantitate eſt vitium,dummodo quis vtatur ſecundum exigẽtiam ſuæ naturæ, ſed in appetitu exceſſu,vt probantur hæc.41.d.c. quiſ-
2 quis deliciæ. &.ca.quod dicit.†Itẽ cum abſtinemus à cibis ab omnibus diſſolutionib⁹ abſtinere debemus.Quid.n.prodeſt ieiunare viſceribus,& luxuriari venatibus;abſtinere à cibis, & errare peccatis.vt 86.d.c.quid ꝑdeſt. Itẽ alibi.nihil ꝑdeſt hoĩ ieiunare, & orare, & alia religionis opera agere,niſi mens ab iniquitate, & ab obtrectationibus lingua cohibeatur,vt de cõ.d.5. c.nihil ꝑdeſt.
3 ¶†Quinque autem modis gulæ vitium nos tentat,aliquando nanq; indigentiæ tempora præuenit.aliquando non pręuenit,ſed cibos lautiores quærit. aliqñ quę ſummenda ſunt,procurare accuratius expetit,aliquando autem & quantitas ciborum & tempus cõgruit, ſed in ipſa quantitate ſummendi mẽſuram excedit. nonnunquam & abiectius qđ deſiderat,& cum ipſo eſu immẽſi deſiderij deterius peccat,vt de con.d.5.c.quinq; modis.Vnde verſus.Eſt certum,ꝙ quinque modis gula damnat edacẽ.Cum nimium comedit, vel edẽdi ꝑuenit horã. Quærit delicias,vel parat ꝺliciosã.Vel ſumit cupide quod non eſt delicioſum.
4 †Nunc videamus in quibus diebus & tẽporibus ieiunia tertij generis indicantur.Et eſt ſciẽdum, ꝙ quadrageſima ſũma obſeruatione eſt obſeruanda,ꝗ continet.40.& duos dies diebus dominicis cõputatis, è quibus dum ſex dies dñicæ abſtinentię ſubtrahuntur, remanẽt.36. dies in abſtinẽtia,quę ſunt decima pars totius anni. Annus.n.hẽt.365.dies quorum 36.ſunt decimã. Sed his diebus adduntur quatuor dies primæ ſeptimanæ .ſ.dies Mercurij,dies iouis,dies veneris & dies ſabbati.vt ſacer numerus 40.dierũ impleatur. quem ſaluator ſacro ſuo ieiunio conſecrauit. vt de con.diſt.5.c.
5 quadrageſima. ¶† Item ieiunandum eſt in vigilijs apoſtolorum. Et quamuis in verſibus contineantur nomina certorũ. Petrus & Andræas, Paulus cũ Simone

Simone Iudas, Vt ieiunem⁹ nos ad monet, atq; Mathæus. Puto tamen in omnium apoſtolorum vigilijs ieiunandũ. vt ĩ eo.c.conſilium.præter vigiliã Philippi & Iacobi, Beati Ioannis euangeliſtæ, qm̃ illorum feſtiuitas infra ſolennitatem paſchalem, iſtius autem infra natalem dñi celebratur, & dicitur in eadẽ decre. in 1.Reſpon.de feſtiuitate Beati Bartholamæi, de cuius celebratione dubietas oritur apud quoſdam, conſuetudo regionis eſt obſeruanda. vt in ca.decreta.§.ſanctorum. ſicut & aliàs in ieiunijs conſuetudo attenditur. vt 12.di.c. illa in fi.76.di.c.vtinam. & in decre.eo.
6 §.item de illis. ¶†Item cõſtitutũ eſt, vt quatuor anni tpa ab omnibus hominibus cõi ieiunio obſeruentur.vt 85.diſt. c.conſtitutum. Hoc autem ordine ieiunia illa celebrentur. Primum ieiunium in initio quadrageſimæ. Secundum in hebdomada penthecoſtes. Tertium uero & quartum in ſeptẽbri & decembri more ſolito fiat.vt 76.diſt.c.ſtatuimus. Vnde verſus. Prima quadragenę ſeruat ieiunia ueris. Pneumatis ebdomada ſercare ſecunda teneris. Tertia ſeptẽbris fert cultũ mercuris iſtum. Sabbata ieiunent uigilem pñtia Chriſtum. Et cum quatuor ſint anni tpa, uer, æſtas, autonnus, & hyems. prędicta quatuor ieiunia ex doctrina ſancti ſpiritus ita ſunt p totius anni circulum diſtributa. ut lex abſtinentiæ omnibus ſit aſcripta temporibus. ut 76.di.c.huius. ¶In quatuor temporibus Penthecoſtes hæc ratio redditur. ut ſi quis forte inter paſchalis feſtiuitatis gaudia negligens libertas & licentia immoderata præſumpſerit, hoc religioſæ abſtinentiæ cenſura caſtiget. ut 76.di.igitur. Eſt & alia ratio, quare ieiunium illius tpis differtur poſt Penthecoſtem, & nõ inducitur ante poſt reſurrectionem. quia illo tpe fuit ſpõſus cũ ſponſa, ideo non fuit tunc ſponſæ aliqua indicenda aſperitas, cùm ſponſum haberet ſecũ & eius delectaret amplexibus. Vnde in eccleſia tũc cãtatur quaſi modo geniti infantis. & hęc ratio redditur.76.diſt.c. ieiunium.§.non autem cum ſequem.§.& licet dicam illos quinquaginta dies qui ſunt à paſcha vſq; ad Penthecoſtẽ à ieiunio exempto eo, ꝙ iugi letitia peragẽdi ſunt dies illi. ſi tamen aliquis ex deuotione ieiunet, ꝓhibendus non eſt. Nam vtinam omni tempore ieiunare poſſem⁹, vt probãtur hæc in c.ieiunium.§.vlti.& c. vtinam. ¶Obſeruantur & alia ieiunia ab eccleſia conſtituta. quæ ſine neceſſitate rationabili non ſeruantur.vt 76.d.c.ieiunia. ¶Quædam etiam ieiunia obſeruantur in vna prouincia. quæ non ſeruantur in alia, & in hoc vnaquęq; prouincia in ſuo ſenſu abundet.vt.76.diſt.c.vtinam. Nam prę ter feſta præcipua & communia ſinguli epiſcopi in ſuis eccleſijs ſpeciales obſeruant feſtiuitates, vt de con.diſt.3.c.pronunciandum. ¶Item ieiunandum eſt tẽpore rogationum, vt de con.d.3.c.rogationes. ¶ Ieiunandum eſt ſexta feria & die ſabbati. Sexta feria propter domini paſſionem. Die ſabbati, quia dies ille inter triſtitiam paſſionis, & letitiam dominicæ reſurrectionis includitur. vt de conſe.diſt.3.c.ſabbato, vt ſaltem ab eſu carniũ die ſabbati abſtineamus, quicunque enim chriſtianæ religionis ſe participẽ eſſe deſiderat, ab eſu carnium eadẽ die niſi maiori feſtiuitate interueniẽte vel infirmitate, abſtineat. vt de con.diſ.
7 5.c.quia dies ſabbati. ¶ † In ſumma notandum eſt, quòd ſi feſtum habens vigiliam incidat in diẽ lunæ, die ſabbati ieiunandum eſt, vt infra eod.ti.c.1. ¶Sed opponitur argumẽto legali ſic. dies medius.ſ. dies dominicus debet impedire ieiunium, cum ſit à ieiunio liber. Nã ſacer locus interueniẽs inter duo prædia ſeruitutem impedit extremorum.vt.ff. de ſerui.l.ſeruitutes.§. ſacer. Et lex illa dicit. mediũ prędium, qđ nõ ſeruit, impedit ſeruitutem.vt.ff.de ſer.vr.præ.l.ꝗ ſella.§.in ruſticis. Ad quod reſpondeo. Ieiunare nõ eſt ſeruit⁹ pdialis, ſed debitũ perſonale, qđ cũ ſolui non poſſit ſua die, ſoluatur alia. nam ad duo tenẽ.ſ. ieiunare & ĩ vigilia ieiunare, & iõ ſi nõ

poſſumus

poſſumus die dominica propter eius excellẽtiam ieiunare, ieiunandum eſt die ſabbati.ar. ad hoc ſupra de dolo & con
8 tu.c.cũm dilecti.ff.de arb.l.Celſus.†Nã & excellentia natiuitatis inducit vt in ſexta feria carnibus veſci poſſumus, ſecundum conſuetudinem eccleſiæ generalis.vt ĩ.eod.c.explicari.

SVMMARIVM.

1 *Purificatio qualiter olim fiebat, & an hodie ſit ſeruanda.& nu.2.*

¶DE PVRIFICATIONE poſt partum. Rubrica.

IN ſuperiori rubrica tractauim⁹ de ieiunijs celebrandis ob reuerentiã ſanctorum,ſed quia ex reuerẽtia & deuotione ꝓcedit, quòd mulieres poſt partum ceſſãnt ab ingreſſu eccleſiarum vſq; ad tẽpus purificationis, ſubſequenter interponitur hic rubrica , de purifica.poſt partũ . ¶Quid igitur circa hoc olim ſeruabatur in lege veteri, & quid hodie ſeruandũ ſit,breuiter videamus.
1 ¶†Et eſt ſciendum,quòd ſecundum legem moſaycam mulier immunda reputebatur poſt partum, & ideo ſi maſculũ peperit, ceſſabat à tẽpli ingreſſu 40.diebus.ſi fœminam.80.diebus.vt 5.di.§.1. ¶Sed contra in quadam palea , quæ in quibuſdã libris in eadem diſt.habetur, & incipit. cum enixa.ibi.n. dicitur ꝙ ꝓ maſculo ceſſabatur ab ingreſſu templi. 33.diebus,pro femina 66.dieb⁹. Sed in maſculo non attenditur dies natiuitatis, ſed circũciſionis, circũcidebatᷣ puer in 7.die ſuæ natiuitatis. In fœmina autem attẽditur ibi dies impoſitionis nominis, cũm imponebatur nomen in 14. die natiuitatis.Sed in. §.1.in vtroq; cõſideratur tempus natiuitatis.Sed ſi queras,quare tot dieb⁹ ceſſabatur ab ĩgreſſu tẽpli pro maſculo, & tot ꝓ fœmina ? Rñdeo,quia ſicut phiſici dicunt tot dies fœtus maſculinus,& tot fœmininus eſt mortificatus ſine animæ infuſione.
2 †Sed hodie quando iã legis vmbra euanuit, & illuxit veritas euangelij, ſi mulieres poſt prolem emiſſam acturæ gratias eccleſiã intrare voluerint nulla proinde peccati mole grauantur, nec eccleſiarum aditus denegandus eſt, ne pœna illius videatur in culpam cõuerti. Si tamen ex veneratione voluerint aliquandiu abſtinere, deuotionẽ earũ non credimus prorogandam. vt ĩ.eo.ti.c.vno. & ſimile ſ.ti.prox. Aliquãdo.n.bonum eſt abſtinere ab eo ; quod tamen licitè fit.vt de conſec. d.2.c.quotidie.11.q.1.c.aliud. quia bonarum mentium eſt ibi culpas agnoſcere , vbi culpa non eſt, vt ſupra ti.prox.c. conſilium.§.ſanctorum & 5.di.c.ad eius vero concubitum .

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia à quibus debeat reparari.*
2 *Fructuarius teneẽ ad ſarta tecta reparãda.*
3 *Eccleſiæ quõ conſtruendæ vel reparandæ.*
4 *Eccleſiæ nouæ ex qbus cauſis ſint faciẽdæ.*
5 *Auctoritas quæ interuenire debent in conſtruenda eccleſia.*
6 *Eccleſiam ædificare ſi quis inceperit,an et quando teneatur perficere.*
7 *Facere aliud eſt,quàm reficere.*
8 *Nouum opus quando fieri dicatur.*
9 *Domus eccleſiæ , vel naues quando dicantur refici,& eædem ſint.*

¶DE ECCLESIIS AEDIFIcandis. Rubrica.

DIctum eſt ſupra de eccleſijs conſecrandis,ſed q̃a plerunq; eccleſiæ conſecratæ corruũt, & reparatione egẽt.Ideo ſubijcitur hic rub.de eccleſijs ædi.vel reparãdis, vel de nono conſtruẽdis . ¶Videamus igitur a q̃bus ſit eccleſia reparãda. Et cui⁹ auctoritate de nono ſit ędificãda. Et q̃bus ex cau
1 ſis nouæ ſint eccleſiæ faciendæ.†Eſt aũt ſciendum, ꝙ ſi portio fabricæ deputata ſufficiat ad reparationem eccleſiæ, is q̃ eam percipit,reparare tenetur.vt 10.q. 3.c.vnio & q.1.c.decernimus,ĩ.eo.c.de his.

his.Si verò nõ ſufficiat,tũc rector & qui
beneficiũ habet ab illa eccleſia,quæ re-
paranda eſt, cõferent & eccleſiã repara
bunt.vt in prędicta decre.de his.vt ĩ.e.
ca.1.& 16.q.1.c.ſi monachus.ſ.de his q̃
ſi.à ma.per ca.c.vlt.Nec mireris ſi con-
ferant beneficiati. Nam cum emolumẽ
tum ſentiant;& onus ſentire debẽt. iux
illud.Commoda qui ſentis, iũgas onus
emolumentum:vt arg.C.dè cadu.tol.l.
una.§.pro ſecundo in ſi.&.§.ne autẽ.C.
de fur.l.manifeſtum.§.pe.in ſi.ſupra de
his quæ ſi.à ma.par.ca.c.vlt. Debẽt in-
quam beneficiati agnoſcere onus fabri
2 cæ ꝓ rata beneficiorũ.† nã & fructuari⁹
reficit ſarta tecta vt.ff.de vſufr.l.de vſu
fructu legato.§.hactenus. C.e.ti.l.cum
3 ad quẽ. ¶†Eccleſiæ faciendę ſunt per cõ
grua loca.vt đ cõ.d.1.c.eccleſias. Si ve
ro ſuperfluę inueniãtur vel deſtructę,ꝓ
uidentia epiſcopi modus inueniatͤ, qua
liter conſiſtere poſſint.vt de conſe.d.1.
c.2.reparentur.vt dictum eſt,vel vt de-
ſtruantur.vt de conſe.d.1.c.eccleſię vel
altaria.Vel ſi per ſe ſubſiſteri nõ poſsũt,
alijs eccleſijs vnianͤ.vt. 10.q.3.c.vnio.
circa fin.& vt notaui ſ.de reli.do.§.tri-
bus &.§.vlt.& ſecundum hoc intelligo.
70.di.c.ſanctorum in ſi. Sic aũt faciẽdæ
ſunt nouę eccleſiæ,vt per eas veteribus
ꝑiudicium non ſiat.vt 16.q.2.c.eccleſię.
& c.quicunq;.Itẽ plures baptiſmales ec
cleſiæ in vna terminatione fieri nõ pñt.
vt 16.q.1.c.plures. poſſet tamẽ epũs ex
cauſa đ vna terminatione facere duas,
nam &diuidere poteſt vnam in duas,&
duas vnire ad vnã,vt ĩ.de exceſſi. pręl.
c.ſicut vnire.ſicut & prouincia vna diui
ditur in duas vt.ff.de officio aſſeſſo. l.ſi
eadẽ.10.di.c.imperiali.ſic & vna prębẽ
da diuiditur in duas.vt ſ.de prębẽ.c.va
cantẽ.nam auferre poteſt vni eccleſię
& darę alteri.vt ĩ.co.ti.c.ad audientiã.
12.q.2.c.bonæ rei.ſupra de dona.c.apo
ſtolicæ.ſupra de his quę ſiunt a ꝑla.ſine
conſenſu ca.c.paſtoralis nõ tamẽ hoc li-
cet paſſim, & ſine cauſa . & ſic intelligo
4 ſ.de rebus eccl.non alienan.c.1. † Tres
autẽ ſunt cauſæ,propter quas nouæ ec-
cleſiæ poſſunt conſtrui, quãuis in præiu
diciũ antiquarum. Temporis qualitas.
vt 7.q.1.c.temporis.Incrementũ popu-
li.vt 16.q.1.c.fœlix.& c multis.& c.pręcipimus.Eccleſiæ diſtantia , vel difficul
tas acceſſus. vt ĩ.eo.tit.c.ad audientiã.
Sine præiudicio alterius eccleſiæ, licet
epiſcopo pro ſua ſepultura eccleſiã con
ſtruere,vt 12.q.2.ca.bonæ rei,ſupra de
donatio.c.apoſtolicę.Et quilibet priua
tus maſculus vel fœmina poteſt ſibi cõ
ſtruere eccleſiã,ſiue oratoriũ.vt de cõſ.
di.1.c.vnicuiq; clericos & c.ſi quis etiã
5 18.q.2.c.quidã.12.q.2 c.religioſã.¶†In
conſtruenda dẽt interuenire auctoritas
epiſcopi,qui primarium lapidẽ ponere
debet, dote tamen ab ædificatore prius
aſſignata,vt notaui ſupra de cõſe. eccl.
6 §.item notandum . ¶† Et not.q̃ poſt-
quam quis incepit ædificare,cõpellitur
cõſummare,vt no.ſupra de conſe.ecc.§.
7 itẽ quid ſi quis incepit ædificare. ¶† In
ſumma notabis,lõge aliud eſt facere, q̃
reficere.vt.ff.de itinere actuq; priuato.
l.1.§. ſi quis ædificium . Reficere enim
eſt ad priſtinam formã reducere . vt in
prælle.l. 3. de itinere actuq; priuato .
8 † Nouum autem opus fit cùm rei facies
immutatur . vt.ff.de no.ope.nun.l.1.§.
9 opus nouum. † vnde ſi domũ vel eccle-
ſiam diruas,ea mente,vt de eiſdam ce-
mentis & lapidibus eã reædifices , non
eſt eadem domus vel eccleſia,ſi vſq; ad
fundamentũ fuerit diruta, ſecus tamen
eſt in naue. Nam ſi nauis reficiẽdæ cau
ſa oẽs tabulæ refixæ ſint,nondum inter
cidiſſe nauis videtur,& cõpoſitis rurſus
eadem nauis eſſe incepit.vt.ff. de verb.
obl.l.inter ſtipulantem.§. ſacram.&.§.
nauis.vnde ſi tota eccleſia deijciatur vſ
que ad fundamentum , vt dictum eſt,in
reædificando auctoritas epiſcopi neceſ
ſaria eſt.vt 16.q.vlt.c.ſi quis vult.¶Sed
ſecus in reficiendo . vt infra de iudæ.c.
conſuluit . & cap.iudæi.C.de operibus
publicis.l.vltima . Aliàs tamen lex di-
dit, qui prohibet reficere prohibet ædi
ficare.vt ff.de mor. inferen.l.1.§.ædiſi-
cator.

SVMMARIVM.

1 *Immunitas quid ſit et vnde dicatur. nu.2.*
2 *Immunitatibus eccleſiarum qui gaudeãt.*
Eccleſia an teneatur ad munera, et n.3.4.
3 *Onera quæ impoſita ſunt rebus, antequam res ad eccleſiã perueniant, ſubit eccleſia.*
5 *Pater occidens filium pro defenſione patriæ an excuſetur.*
6 *Placita ſecularia in eccleſia audiri non debent.*
7 *Laicus non debet in domibus eccleſiarum hoſpitia pro iure & debito vendicare.*
8 *Immunitas eccleſiæ vel cœmiterij per quot paſſus extendatur.*
9 *Immunitate eccleſiæ qui non gaudeant.*
10 *Publici latrones, & nocturni depopulatores agrorum an poſſint impunè occidi.*
11 *Furtum vel ſacrilegium omittens in eccleſia an ab eccleſia defendatur.*
12 *Fruſtra innocat auxilium eccleſiæ qui in eam committit.*
13 *Immunitate eccleſiarum an gaudeant oratoria quæ in domibus habeantur.*
14 *Eccleſia interdicta an ſuis priuilegijs & immunitatib⁹ gaudeat, et n.15.16.et 17*
15 *Clericus interdictus durante interdicto perdit ea quæ ad ſuum beneficium ſpectant. & idem eſt in ſuſpenſo.*
16 *Clericus ſuſpenſus non exequitur ea quæ ſunt officij.*
18 *Immunitatem eccleſiæ violantes qua pœna plectantur.*

¶ DE IMMVNITATE eccleſiarum. Rubrica.

DIctum eſt.ſ.de eccleſijs ędifican
dis, quæ quidẽ dom⁹ Dei ſunt,
& oneribus opprimi nõ debẽt,
quib⁹ domus priuatæ præmũtur; & pro
pterea de immu.ec.vel cœ. & rerum ad
eas pertinentium, differendum eſt. Vn-
de ponitur hic rubr.de immu.ec.vel cœ
mite.& rerum ad eas pertinentiũ.¶Vi-
1 deamus igitur qd ſit immunitas.†Quã
immunitatẽ habeat eccleſia, Res, & ho
mines eius, Quam cœmiterium, & quã
manſus. Et quæ ſit pœna violantiũ cœ-
miterium & immunitatẽ. ¶Immunitas
eſt libertas, quæ competit eccleſiaſticis
perſonis, & rebus ad eas ſpectantibus.
2 ¶†Dicitur autem immunitas, quaſi ex-
tra munia, ideſt, extra munera. non.n.
eccleſia ſubit ſordida munera, vt calcis
coquendæ, arenæ fodiendæ. ſed ab his
tam eccleſiæ, q̃ ipſarum prædia, & man
cipia, ſiue ruſtici ipſarũ, exempta ſunt.
vt 16.q.1.§.nouarum. Clerici vxores,
& filij clericorum ſimiliter ab huiuſmo
di liberi & exẽpti ſunt. vt C.de epiſ.&
cle.l.2. Eorumq; coloni. vt 89.diſt.c.iu
dicatum. ¶Item extraordinaria mune-
ra, quæ ſubitò imponuntur, ſimiliter ec
cleſia non agnoſcit. etſi ſint onera rea-
lia ſeu prædialia, vt ſunt ſuperindicta.
vt 16.q.1.c.placet. & C.de epi.& cle.l.
placet. & C.de ſuperindictis.l.vna. li.
10. Ab his extraordinarijs muneribus
excipitur, niſi forte ep̃us & clerus tan-
tam neceſſitatẽ aut vtilitatem inſpexe-
rint, vt abſq; vlla coactione ad releuã-
das cões vtilitates, vbi laicorũ non ſup
petunt facultates, ſubſidia per eccleſias
exiſtiment conferenda. vt j.e.tit.c.non
minus. prius tñ romano pontifice cõſul
to. vt j.co.tit.c.aduerſus. & hoc poſſu-
mus appellare canonicã illationẽ, q̃ ad
uẽticię neceſſitatis ſarcina repẽtina po
3 poſcerit, vt dicit illa.l.placet. ¶†One-
ra aũt quæ impoſita erant rebus, anteq̃
res ad eccleſiã perueniſſent, ſubit eccle
ſia, vt tributũ, canonẽ, ſiue cẽſum.& ſic
intelligo.11.q.1.c.tributũ.& c.magnũ.
& 22.q.8.c.ſi tributum. hæc onera ordi
naria ſunt & prædialia. & vocãtur indi
cta. vt C.de indictis, l.1.lib.10. Verum-
tamen ſi ceſſetur in ſolutione canonis,
vel tributi, res nõ transfertur in eũ, cui
tributũ vel canõ debetur, & hoc eſt qđ
præall.l.placet. dicit, nulla tranſlatio-
nis ſollicitudo ſignetur. Nec obſtat.l.ſi
diuina.C.de exac.tribu.quia aut lex il
la non tenet ſecundum canones, aut ex
poni debet, diuina domus, i.imperia-
lis. Sec⁹ eſt in eccleſiaſtica, vt dictũ eſt.
4 ¶†Onera perſonalia nõ ſubit eccleſia.
vt C.de epiſ.& cle.omnes quæ vbicun-

que. Sed hoc fallit in caſu. nullus enim
à murorum uigilijs excuſatur. ut ĩ. co.
ti.c.puenit.niſi ſit ſenex.ut. C.de dec.l.
ul. lib. 10. expedit.n.reipublicæ plures
habere defenſores.ut. ff.de no.ope. nũ.
l.nã reipublicæ, & qlibet debet defen-
dere patriã.ut 23.q.8.ca. omni tẽpore.
5 † Pro cuius defenſione pater occidẽs fi-
liũ excuſatur.ut.ff. de relig. & ſump.fu.
6 l.minime. ¶ †In eccleſia placita ſecula-
ria audiri nõ debent.ut ĩ eo. titul. c. 1.
& maximè iudicia ſanguinis.ut ĩ eo.ti.
7 c.cum eccleſiæ. ¶†Itẽ nec ſeculares ho-
mines debent in domibus eccleſiarum
hoſpicia pro iure & debito uẽdicare.vt
ĩ cod.tit. c.1.& ſimile 42.diſt.quieſca-
mus. Cæterũ ſi charitatiuè petatur nul
li negari debet.ut in.c.quieſcam⁹ 42. di
ſtinct.§.1.ſupra de prębẽ.de monachis;
ſupra de ſup.neg.prę.c.ſicut. 85. diſt.ar
8 chidiaconum. ¶†Item immunitatẽ ha-
bet eccleſia & cœmiterium uſq; ad 40.
paſſus,ſi maior fuerit eccleſia. uel 30. ſi
minor.ut 17.q.4.c. ſicut. ut fugiẽtes ad
cã ob maleficia uiolẽter nõ extrahant.
ut ĩ.eo.ca.inter.& c.immunitatem.Sed
prælati debent eis obtinere uitã & mẽ-
bra;ſuper eo tamẽ, qđ inique fecerint,
ſunt alias legitimè puniẽdi.ut in d.c.in
9 ter alia. † Et quãuis ab hoc priuilegio
lex plures pſonas excipiat in Auth. de
mã.prin.coll.3.ſcilicet homicidas,adul
teros,& raptores uirginũ.decre.tamen
pręallegata duo genera hominum exci
pit,publicos latrones, & nocturnos po-
pulatores agrorum . raptores etiã vir-
ginum ad eccleſias fugientes immuni-
tatem ab eccleſia cõſequuntur 36. q.1.
c.de raptoribus. vnde non obſtante ex-
ceptione legali, cui derogatũ eſt in hac
10 parte ſtandũ eſt diſtinctioni decr.†Nec
mireris, ſi hæc duo genera hominũ ec-
cleſia non defendit;hos.n.cuilibet licet
impunè occidere.vt.C.quãdo licet vni.
l.1.&.2.& ſinę peccato,vt canon ille vel
le vũ.23.q.5.c. cum homo. Quod tamẽ
intelligo ſi fuerit nocturnus;ſed ſi diur-
nus, tunc ſine peccato occiditur cum ſe
telo defendit.vt ĩ.dę homi.ca.ſi perſo-
diens.¶Itẽ excipiuntur & illi,qui ſperã
tes per defenſionem eccleſiæ impunita-
tem ſuorum exceſſuum obtinere, homi
cidia vel mutilationes ĩ eccleſijs vel ea
rum cœmiterijs committere non veren
11 tur.vt ĩ.eod.ti.c.immunitatem. ¶†Sed
quæritur nunquid is qui furtum vel ſa-
crilegium cõmittit in eccleſia,defende-
tur?Videtur q. non.nam Augu.dicit de
iure ad ſupplicandũ admitti non debet
ibi, vbi ſacrilegium cõmiſit. vt 17.q.4.
12 c. frater. & c. cor cpus. †Et fruſtra in-
uocat auxilium eccleſiæ,qui in eam cõ-
mittit.vt ĩ.eo.c.vlt.ĩ. de vſu.c.quia fru
ſtra. in Auth. vt liceat matri & auiæ.§.
quia vero.Puto tamen cõtrarium.quia
iura canonica certas perſonas ab hoc
priuilegio excludunt, vt ſuperius dictũ
eſt.Et quia eccleſijs & eccleſiaſticis per
ſonis ſanctitas ignoſcendi gloriam re-
linquit.vt.C.de epiſcop.& cleric.l.ſi q̃s
in hoc genus. Hoc priuilegium immuni
tatis habent eccleſiæ conſecratæ,& non
13 conſecratæ.vt ĩ.co.t.c.eccleſiæ. ¶†Sed
nunquid priuata oratoria , quæ homi-
nes in ſuis domibus habent,hac immu-
nitate gaudebunt?vt in Auth.de eccle.
titu.§. ſi quis in ſua domo &.§.ſi vero.
colla.9.ſupra de cenſi.c.vlti.de conſ.di.
1.c.vnicuique,& ca.ſequen. Puto quòd
14 non.¶†Item quæritur an eccleſia inter
dicta retineat hoc priuilegium?Et uide
tur q. non.Nam decre.dicit in qua diui
na miniſteria celebrantur.vt ĩ.e.ti.c.ec
15 cleſiæ. ¶†Item clericus interdictus du-
rante interdicto perdit ea quę ad ſuum
beneficium ſpectant, vt ſ.de elec.c.cum
in cunctis,ſ.de elec.c.cum dilecti,ſupra
de conceſſ.præbẽ.vel ecc.non va.c.quia
diuerſitatem.ſupra de poſtu.c.1. Et idẽ
eſt in ſuſpenſo.vt ſ.de ętat.& qual.ord.
c.cum bonæ memoriæ. ſupra de app.c.
16 paſtoralis. in fin. † Item ſuſpenſus non
exeqtur ea quæ ſunt officij . vt 32.di.c.
nullus.&.c.præter hæc, ĩ.de ſimo.c.tan
17 ta. †Credo quòd eccleſia interdicta re
tinet priuilegium immunitatis, ſicut &
clericus interdictus vel ſuſpenſus reti-
net priuilegiũ ſuæ immunitatis quo ad
inie ctionem

iniectionem manuum violentam. Nam & depoſitus habet hoc priuilegiũ, quia characterẽ retinet. vt 81.di.c.dictũ. ¶ In ſumma notandum eſt, ꝙ eſt eccleſia defendit ad ſe fugientes quantum ad mortẽ & mutilationem, vñ recepta idonea cautione ſuper vita & membris, reddet eos puniẽdos pecunialiter, vel inrebus. Seruus aũt redditur dño iuramẽto præſtito de impunitate ipſius. vt ĩ.eo.tit.c.
18 inter alias. ¶ † Pœna verò violãtium immunitatẽ eccleſiaſticã, eſt duplex, excõicatio hominis ſiue iuris. Nam violator eſt excõicandus. vt 17.q.4.c. nullus & c. ſi q̃s deinceps. eo ſaluo ꝙ cauſaliter ſacrilegus eſt excõicatus ipſo iure, vt incẽdiarius eccleſiæ, & effractor. vt 40.q.3. c.canonica. 17.q.4.c. oẽs eccleſiæ. ĩ.de rapto.c.in literis. ĩ.de ſent. exc. c. conqueſti. Alij autẽ ſacrilegi, qui alio modo eccleſias violãt, ſeu perſonas, vel res ab ipſis rapiunt violenter, vel bona ipſorum vſurpant, & per hoc ſacrilegium incurrunt, non ſunt ipſo iure excõicati. vt ſupra de foro comp.c. conqueſtus.

SVMMARIVM.

1 *Negocia ſecularia quæ dicantur, & vnde dicatur negocium nu.2.4.& 5.*
Clericis & monachis quæ negocia interdicantur.
3 *Monachis quæ negocia nõ ſint interdicta.*
6 *Sacri ſacerdotes Deo vacare tenentur.*
7 *Clerici vel monachi non ſuo nomine, ſed eccleſiæ vel monaſterij, prædia laicorum ad firmas conducere poſſunt.*
8 *Laici peccant ſacerdotes à diuinis officijs auocando.*
9 *Clerici an poſſint eſſe notarij.*
10 *Clerici audire leges & phiſicam qui prohibeantur.*

¶NE CLERICI VEL MONAchi ſecularibus negotijs ſe immiſceant. Rubr.

SVperius in pleriſque titulis tractatum eſt de his, quę competũt clericis & monachis. nunc aũt tractatur de prohibitis. & ideo ponitur hic rubrica. ne cleri. uel mo. ſecularibus nego. ſe immiſceant. ¶ Videndum eſt igitur q̃ ſecularia negocia ꝑmiſſa ſint clericis & mo
1 nachis, & quæ non. ¶ † Negocia ſecularia dicuntur de ſecularibus reb⁹ emẽdis, acquirendis, uel diſtrahẽdis. Et hęc ſunt prohibita clericis & monachis. ut infra eo.tit.c.1.& 81. diſt. c.fornicari. quia inter ementes & uendentes commercium difficile eſt non interuenire peccatum. ut de pœnit. diſtinct. 5. qua
2 litas. ¶ † Dicitur autem negocium quaſi negans ocium. Propriè uerò in cauſis negocium, in commercijs negociatio locum habet. ut infra de uerbor. ſigni.c.forus. §.conſtat. De his igitur officijs & commercijs ſecularibus dicitur, clerici officia uel commertia ſecularia non exerceant. maximè inhoneſta ut ſupra de ui.& hon.e.cle.clerici. Nam honeſto artificio ſibi quærere poſſunt uictum. ut 91.diſt.c.clericus uictum. & de cõſec.diſti.5.c.nunquam exemplo pau
3 li.& 10.q.4.c. cauendum. † Monachis etiam iuſtum negocium non eſt interdictum propter diuerſas neceſsitates, quia legimus ſanctos apoſtolos negociatos fuiſſe. & in regula beati Benedicti pręcipitur ꝓuideri ꝑ quorũ manus negocia monaſterij procurẽtur. ut ĩ eo. titul.cap.1. Et ideo canon dicit, ad uitæ huius neceſsitatem ſtudia ſunt diuerſa.
2 ut.21.q.1.c.clericus. † Itẽ dicũtur negocia ſecularia, quęſtiones quę mouentur in iudicio ſeculari. & hæc ſimiliter interdicũtur clericis in maioribus ordinibus cõſtitutis, ẽt ſi beneficia eccleſiaſtica nõ habeant; quia epiſcopus tenetur eis prouidere. ut ſupra de præbẽ. c.epiſcopus. & c.cum ſecundum apoſtolum. Item & in minoribus ordinibus cõſtituti, ſi ſtipendijs eccleſiaſticis ſuſtententur, niſi pro ſe & miſerabilibus ꝑſonis. ut ſupra de poſtula.c.1.& 86.di.c.peruenit. uel niſi ſuã uel ſuorum iniuriã proſequãtur. ut 4.q.6.c.omnibus. Et ſecundum hoc intellige quod hic tãgitur de.

hac materia contẽtiones, vel lites, vel
5 rixas amare & c. vt ĩ.eo.ti.c.1. † Tertio modo dicuntur negocia ſecularia, procurationes prędiorũ, vel ſeculariũ perſonarũ, quibus eſt penitus abſtinẽdum vt ĩ.c.1. & 2. in Auth. de ſanct.epi.§.
6 aliũ. † Sacros enim ſacerdotes Dei vacare oportet. vt 31. diſt.c.ſacerdotibus & ff. de arbi.l.nõ diſtinguemus.§.ſacer
7 dotio. † Poſſunt tamen clerici vel monachi non ſuo nomine, ſed eccleſiæ vel monaſterij prædia laicorum ad firmas cõducere. vt ĩ.eo.tit.c.fin & hoc ſi eccleſia vel monaſterium ſufficientia prædia nõ habet, aliàs ſecus. vt ſ. de deci.c.dilecti.in Auth.de ſanctiſ.§.aliter.col.9. Imo ſecundũ quoſdã, ſi clericus ſecularis perſonæ ꝓcurator ſeu miniſtrator aſſiſtit occaſione adminiſtrationis, impunè poterit deprehendi, nec defendetur priuilegio clericali; & ſic intellexerunt decre. ĩ.eo.ti.c.ſacerdotib⁹. Quod mihi
8 nõ placet. † Cum.n. laici peccent clericos à diuinis officijs auocãdo. vt 21.q. 3.c.Cyprianus.& 89.diſt.c.vlt.c.ex hoc delicto tale priuilegiũ ſortiri non debent. argumen. ad hoc 16.q.1.c. legi. ff. de donat. inter vir. & vxo. l. 3. ff. de regul. iur. l. non fraudantur. §. nemo. ff. de fur. l. itaque fullo. ff. de mino. l. Papinianus exuli reuerſo. Vnde enim puniendi ſunt, priuilegium habere non debent. vt 24.q.1.c.didicimus. Intelligo igitur decre. illam, quando clericus adminiſtrator perſonæ ſecularis tertiò monitus non deſiſtit, & ideo excõmunicatur. vt infrà eod.tit.c. ſed nec procuratores. Vel dic quòd eccleſia non ſubuenit tali clerico pecuniaria ſubuẽtione, ſed tamen priuilegio non deſtituit clericali. Vel intelligo ſic literam illius decre. deprehendantur, id eſt, intercipiãtur, ſ. in fraude commiſſa, non autem in perſona. Sic & aliter dicitur, quòd ſummam ſapientiã præparabunt capere ſuis incidijs, ſcilicet captione verbali. vt de pœn. diſt. 6. c. 1. vltra mediũ. & ſimile. ff. de pigno. act. l. vlti-
9 ma. † Sed quæritur, an clerici poſſint eſſe notarij. Et certè poſſunt domini Papæ. vt 16.q.1.c.quidẽ. vt poſſunt archiepiſcoporum & epiſcoporum arg. ſ. de proba. c. quoniam cõtra falſam, 77. diſt. c. monachus verò nouitius. ita vt inter clericos ſcribant non inter laicos. eo quòd cõuerſatio noſtra ſecreta debet eſſe & remota ab actibus laicorum. vt 2.q.7.c.laicos. Quod etiam in ciuilibus locum habet, nedum in criminalibus. Nam ſi in eis clericus ſcriberet, incurreret irregularitatem. vt 51. diſt. c. aliquantulos. & arg. 23.q.1.c.1. & 3. Poſſunt autẽ clerici familiares principũ eſſe, & baronũ, & eis ſeruire in diuinis officijs. vt ſ. de ſer. non or.c.nullus. & eorum conſilijs intereſſe. Vt tamen caueãt ab his conſilijs, propter quæ irregularitas poſſit incurri. poſſunt tamẽ clerici & etiam prælati conſilium dare regibus & principibus ſuper iuſtitia facienda vt 23.q.8.c.peſſimam. in fi. & clericus dare poteſt conſiliũ iudici ſeculari in genere, ſic dicendo. fures taliter ſunt puniendi de iure, vt 5.q. 5.c.delatori. vt tamẽ potius conſulentis, quàm ſuggerẽtis opera fungatur. vt. ff. de qu. l.1.§.qui quæſtioni. Item nec deſcẽdat ad ſpeciem vel perſonam. Item licitè poteſt cõqueri clericus iudici ſeculari de fure. vt ĩ.de homi.c.poſtulaſti. ciuiliter & modeſtè, nõ procaciter & infrunitè. vt ſua tãtum recuperet, non vt fur in corpore puniatur. vt 23.q.5.c.vnum ſolum. & dum ſic agit clericus, licitè furem conuincit, nec imputatur clerico ſi iudex ſecularis vlterius procedit in pœna quàm intẽtio & actio exigat cõquerentis. vt in prædicta decr. poſtulaſti. & arg. ad idem 23.q.5.c.1. & c.vnum ſolum. & c.pœna. & c.nõ vos. ff. de bo.lib. l.qui cum maior.§.1. & de cuict.l.ſi per imprudentiam. dum tamẽ iudicio ſanguinis nõ interſit, nec aliquod officium præſtet. vt infrà eod.tit. c. ſententiam.
10 ¶ † Item notandũ eſt, quòd id quod ſtatutũ eſt cõtra religioſas ꝑſonas exeuntes ad audiendũ phyſicam ſiue leges, vt niſi infra duorum menſium ſpacium ad

claustra

claustra redierint,ſicut excõicati ab oĩbus euitentur. in nulla cauſa patrocinium præſtent; in choro, & in menſa, & in capitulo vltimi fratrum exiſtant; & niſi forte ex nimia ſedis apoſtolicæ indulgentia,ſpẽ totius promotionis amittant. extenditur ad archydiaconos, decanos,plebanos, præpoſitos, cantores, & alios clericos perſonatus habentes, vt primiceriatum. vt ſ. de conſti. c. cùm acceſſiſſent. Theſaurariam. vt ſ. de conceſſ. præb. vel eccl. nõ va. c. cùm noſtris. Cancellariatum. vt ſ. vt ecc. benefi. ſine di. confe. c. vt noſtrum. Succẽtoriam. vt ĩ. de exceſſ. præla. c. inter dilectos. Magiſterium ſcholarium. vt ĩ. ne præl. vic. ſuas. c. qnãto. Et idem intelligo in alijs perſonatibus,qui perſonatus habentur ſecundum cõſuetudines diuerſarum eccleſiarum. necnon extẽditur ad presbyteros. niſi omnes hi à ſtudio legali ſeu phiſicali deſtiterint ĩ. ſpacium duorum menſium. vt ĩ. eod. c. non magno & c. ſuper ſpecula. ¶Sed quid ſi quis non habeat perſonatũ, ſed habeat beneficium quod habet curam animarum annexã? puta habet eccleſiam parochialem. Videtur idem fore dictum,nam de perſonatibus & beneficijs cura animarũ habentibus idem iudicium eſt habẽdum. vt ſ. de elect. c. dudum eccleſia Rothoma. ſ. de præb. c. de multa. Curia tamẽ cõtrariũ tenet,nec in meritò,cùm enim hæc conſtitutio ſuper ſpecula ſit pœnalis, ad alios quàm exprimat, extendi non debet.

Explicit liber tertius.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia quid ſint, & vnde dicantur.*
2 *Stipulatio an in contractu ſponſalium requiratur.*
3 *Matrimonium inter abſentes cõtrahi põt.*
4 *Species ſponſaliorum quot ſint.*
Sponſalia de futuro quot modis contrahantur.
5 *Sponſalia de præſenti quæ ſint, & qualiter contrahantur & nu. 6.*
6 *Sponſalia de præſenti an differant à matrimonio non conſumato.*
7 *Affinitas ex nuptijs conſumatis oritur.*
8 *Sponſalia quãdo contrahi poſſunt, & quando matrimonium.*
9 *Sponſalia quando diſſoluantur.*
10 *Sponſus vel ſponſa de futuro compellitur contrahere matrimonium & conſumare contractum per cenſuram eccleſiaſticam.*
11 *Iuſtitia publicæ honeſtatis an ex ſponſalibus oriatur, & quid operetur, & quare ſic vocetur.*
12 *Affinitas non contrahitur ex nuptijs interdictis.*
13 *De ſimilibus idem eſt iudicium.*
14 *Matrimonium quid ſit.*
Nuptiæ quæ dicantur.
15 *Matrimonium non poteſt ad tempus contrahi.*
16 *Matrimonium dicitur matris officium, & quare magis à matre, quàm à patre denominetur.*
17 *Matrimonium in quo loco, & quando fuit inſtitutum.*
18 *Matrimonij cauſæ principales quæ ſint.*
19 *Matrimonium ex inhoneſta cauſa contractum an teneat.*
20 *Matrimonij ſubſtantialia quæ ſunt.*
21 *Matrimonij quæ ſunt impedimenta.*
22 *Matrimonium qualiter contrahatur. & nu. 23. & per quos.*
24 *Attinentia inter quos oriatur ex matrimonio.*
25 *Matrimonium non conſumatum quando poſſit ſeparari.*
26 *Matrimonium aliud verum, aliud præſumptum.*

Incipit liber quartus.

¶DE SPONSALIBVS. Rubrica.

POſtq̃ de his,quæ ad clericos pertinẽt,ſuperi' ſatis tractauimus; ad ea quæ ſpectãt ad laicos,ſtilũ vertamus. igĩ de ſpõſalib' & matrimonio videamus. ¶Et primò q d ſint ſponſalia. Vnde

Vnde dicantur, Quot ſunt ſpõſaliũ ſpecies. In qua ætate cõtrahãtur. Qualiter diſſoluantur. An contrà hẽtes ſponſalia ad contrahendũ matrimoniũ cõpellantur. Quæ attinẽtia ex ſpõſalibus oriat.

1 ¶ † Sponſalia ſunt futurarum nuptiarũ promiſſio. ut. ff. eo. tit. l. 1. & 30. q. 5. ca. noſtrates Dicuntur autem ſponſalia à ſpõdeo. Nã mos fuit ueteribus, ſtipulari, & reſpõdere ſibi uxores. ut. ff. eod. ti.
2 l. 2. † Sed nõ eſt neceſſaria ſtipulatio in ſponſalibus; quia cõtrahuntur inter ab
3 ſentes, ut ff. eo. ti. l. 4. 5. & ul. † nã & matrimoniũ inter abſentes cõtrahi poteſt ꝑ internuncios. ut ſupra de conuer. cõiuga. c. ex parte. 32. q. 2. c. honorantur 30. q. 5. c. nec illico. ĩ. de matri. contrac. cõtra interd. ecc. c. ex literis. ff. ď ritu nup. l. mulierẽ. alias ſi ſtipulatio in cõtractu ſponſaliũ exigeretur, inter abſentes cõtrahi non poſſent, vt Inſti. de inuti. ſtip. §. itẽ verborũ. Vel oportet dici, ſpeciale le eſſe in hac ſtipulatione ſponſaliũ, vt
4 inter abſentes contrahi poſſent. ¶ † Species ſponſalium duæ ſunt. alia de futuro, alia de pñti; ſpõſalia de futuro contrahuntur quinq; modis. Simplici ſponſione. vt accipiam te in meum, & accipiam te in meam. vt ĩ. eo. tit. c. ſi inter. Fidei datione, vt ĩ. eo. tit. c. 2. & c. is qui fidem. Iuro interpoſito, vt ĩ. eo. tit. c. de illis. & c. ex literis ſiluã. ĩ. de con. appo. c. de illis. Item datis arrhis ſpõſalicijs, ſcilicet pecunia, vel alijs rebus. & C. de ſponſa. l. arrhis. Itẽ annulli ſubarrhatio
5 ne, vt ĩ. de deſpõ. impub. c. tuæ. ¶ † Sponſalia de pñti ſunt illa, quæ contrahuntur per verba pñtis tpis, vt cùm dicit. Accipio te in meũ. accipio te in meã. vel cum dicuntur alia verba cõſenſum exprimentia de pñti. vt ĩ. eo. tit. c. ſi inter virum. & ĩ. de ſponſ. duo licet præter ſolitum. Aliqñ verba interueniunt de pñti, nec tñ conſenſus hñdus eſt de præſenti, vt cùm conſenſus contrahentium trãsfertur in arbitrium alienũ, vt ĩ. de cond. appo. c. ſuper eo, cùm. n. ſubſtantia contractus ponitur in arbitrio alterius nominatæ perſonæ, niſi ille ſuerit arbitratus, contractus redditur nullus. vt C. de contrah. emp. & ven. l. vlti. ¶ Similiter ſi inter aliquos innubiles aptos tñ ad ſponſalia cõtrahenda, conſenſus interueniat mutuus de præſenti, non matrimonium, ſed ſponſalia fore contracta dicuntur. vt ĩ. de deſpon. impu. c. a nobis. & c. vlt. In his. n. non vim verborum, ſed iuris attendimus poteſtatem. Sed opponitur. Videtur ꝙ in caſu præmiſſo, nec matrimonium, nec ſpõſalia contrahantur. Matrimoniũ non, quia contrahi non põt niſi in ætate matura, vt ĩ. de deſponſa. impube. c. ex literis. Sponſalia non, quia hoc non intendebant cõtrahentes. vt ff. de ſpõ. l. quæſitum. & ideo ptãte ac volũtate ſibi mutuo aduerſantibus, neutrum cõtractum eſſe videt. vt ar. ĩ. de offic. deleg. c. cùm ſuper abbatia. C. ſi quis alteri vel ſibi. l. multum intereſt. ¶ Puto ſponſalia fore contracta non intentione non vi verborum, ſed iuris poteſtate, vt ſuperius dictum eſt, & probatur per iura prællег. vt ĩ. de deſpõ. impu. c. a nobis, & c. tuæ. Et idem lex probat apertè. ff. eod. tit. l. quæſitum, & ſi taliter contrahentes in eadem voluntate vſq; ad nubilem ætatem vtriuſq; perdurent, matrimonium inducetur, ſiue expreſſus interueniat cõſenſus, ſiue tacitus; arg. ad hoc ĩ. de deſpon. impu. c. de illis. ff. ď ritu nup. l. minorem. Tacitum conſenſum intelligo per cohabitationem, vt ĩ. eo. c. ad id. & in prædicta l. minorem. Item ex carnali commiſtione, vt ĩ. eo. tit. c. is qui fidem. ĩ. qui ma. ac. poſſ. c. inſuper. ĩ. de eo qui duxit in ma. quã pol. per adul. c. ſignifi-
6 caſti. ĩ. de condi. ap. c. ĩ. eo. ¶ † Sponſalia de præſenti ſunt idem, quod matrimonium nõ conſummatum. ¶ Inter matrimonium autem conſummatũ, & non conſummatum quo ad eſſentiam matrimonij nihil intereſt; quia conſenſus eorum, de quorum coniunctionibus agitur, ſufficit ad matrimonium inducendum, qui ſolus ſi defuerit, cætera etiam cum ipſo coitu celebrata fruſtrãtur. vt 27. q. 2. c. ſufficiat. ¶ Differunt autem in quatuor.

quatuor quo ad ſignificationem vt ſ.de
biga.c.debitũ.quo ad religionis ingreſ
ſum, vt ſ.de conuer. coniuga.c.ex pu-
blico,circa fi. Quoad bigamiã cõtrahẽ
dam, vel non contrahendã. vt 33.di.c.
Valentianus,& in prædicta decre.debi
tum in fi.Item quo ad affinitatem con-
trahendam inter virũ & cognatos vxo
ris,& inter vxorem & cognatos viri,vt
j̃.de conſan. & affi.c.quód ſuper his.
7 †Hæc auté affinitas oritur ex nuptijs
conſummatis.vt j̃.de cõſan. & affi.c.1.
ff.de gradibus.l.non facile.§.affines,&
dicemus in ſumma de cõſangui.& affi.
8 Contrahuntur †autem ſponſalia de fu
turo in ſepténio,vt j̃.de de ſpon.impu.
c.literas. Matrimonium verò põt con-
trahi in annis diſcretionis, vt j̃.de de-
ſpon. impub.c.duo pueri.ſ.in duodeci-
mo anno mulieris,& quartodecimo vi
ri.vt j̃.de deſpõ.impu.c.ex literis. Sed
poſſunt hęc tempora præueniri,vt dici
9 mus j̃.tit.proxi.¶†Diſſoluuntur ſpon-
ſalia cõi diſſenſu,ſicut cõi conſenſu cõ-
trahuntur,vt j̃.eo.ti.c.præterea.Nihil
enim tã naturale eſt, ſicut vnũquodq;
diſſolui genere, quo colligatum eſt.ff.
de regu.iu.l.nihil.j̃. de regu.iur.c.om-
nes res.Quod intelligo cũ vterq; ſpon-
ſorum in diuertendo conſentit. cæterũ
ſi alter eorum hoc conſentiat, alter ve
rò diſſentiat, tunc is qui ad diuortium
tendit,compelli debet contrahere ma-
trimonium & cõſummare.vt in ſequen
tibus dicam.Hug.tñ & quidam alij in-
tellexerunt decre. illam,præterea. lo-
qui de cõparatiua permiſſione. vt per-
mittat minus peccatum committi, vt
euitetur maius. minus peccatum eſt ſi
ſponſi ſe dimittant violenta fide ſpon-
ſalium, q̃ ſi ſponſus inuitus & coactus
ducat illam quam odit,& occidat, vel
eam abhõminans cum alijs adulteriũ
cõmittat. Et hunc intellectũ colligunt
ex illis. ne forte deterius inde contin-
gat, & ſimile.33.q.2.c.ſi quod verius.
Itẽ ex illis. hoc poſſit in patiẽtia tolle
rari; quod enim toleramus vel permit
timus, inuiti permittimus. vt 31.q.1.
c.hac ratione.Verius tñ eſt,quod prius
10 dixi. ¶†Sponſus vel ſponſa de futuro
compellitur cõtrahere matrimoniũ &
conſummare contractum, compellitur
per cenſuram eccleſiaſticam. vt j̃.eo.c.
ex literis Siluaniani.& c.ſicut.Nec ob-
ſtat j̃.eo.ti.c.requiſiuit. vbi dicitur mo
nenda eſt potius,q̃ cogenda.nam expo
nitur potius, id eſt prius; & ſimilis ex-
poſitio 23.q.4.c.non inuenitur. Et no-
ta q Hugo.dicebat in hoc caſu, non fi-
naliter compelli inuitum; vnde ſi ſem-
per nolit is, qui cogitur per cenſuram
eccleſiaſticam, abſoluetur. Nos aũt di-
cimus,q inuitus finaliter compelletur,
& excommunicatus non abſoluetur ni
ſi pareat.Quod verum eſt eo.ſtatu du-
rante,nam ſi ſtatus eius mutetur, puta
quia cum altera matrimonium contra
xit,cùm iam primum vinculum expira
uit, ſuperueniẽte maiori abſoluetur &
imponetur ei pœnitentia de fide menti
ta.& idem fiet ſi ſponſa moriatur,vel ſi
cum altero matrimoniũ contrahat, vt
j̃.eo.tit.c.de illis.Puto tñ,q ſi eccleſia
credat ex coniunctione futurum vxori
cidium & guerram, reſtringet cenſurã,
aliàs non erit medicinalis vt 2.q.1.c.
multi.nam ſiue plectẽdo ſiue ignoſcen-
do hoc ſolum bene agitur & c. vt 23.q.
11 5.c.prodeſt. ¶†Ex ſponſalibus oritur
publicæ honeſtatis iuſtitia, quæ prohi
bet cognatum ſponſi contrahere cum
ſponſa,& cognatam ſponſæ cum ſpon-
ſo,vt j̃.eo.tit.c.ad audientiam & c.ſpõ
ſam. Hæc prohibitio non ſurgit ex con
ſanguinitate,vel ex affinitate quæ con
trahitur ex nuptijs conſummatis,vt ſu
perius dixi; ſed ſurgit ex quadam pu-
blica iuſtitia,vel publica æquitate;pu-
blicè enim videtur iuſtum & ęquum,vt
cognatus ſponſi ſponſam eius non du-
cat vxorem. Vbi ergo inhoneſtum eſt
aliquos matrimonialiter coniungi,nec
impedit conſanguinitas, nec affinitas,
nec aliud ſubeſt legitimum impedimen
tũ,fuit inductũ hoc ius, prohibens ma-
trimonium cõtrahi, & contractũ diſſol
uens.vt j̃.tit.prox.c.duo pueri. Et vo-
catur

catur publicæ honeſtatis iuſtitia,qa in matrimonijs nõ ſolum quod liceat,ſed & quod honeſtũ eſt,conſideratur.vt.ff. de ritu nup.l.ſemper. Et nota,ꝙ publicæ honeſtatis iuſtitia oritur etiã ex ſpõſalibus,quæ de iure non ſortiũtur effe-ctum. vt j.eo.ti.c.ad audientiam.dummodo contrahentes ſint ſeptennes, vel ſeptennio proximi,vt j.proxi. ti.c.duo pueri. vt ſic intelligant quid agatur, alioqui contra, vt j. de deſponſ.impu.c.
12 literas,& c. acceſſit. † Quod in matrimonio nõ contingit, nam affinitas non cõtrahitur ex nuptijs interdictis, vt.ff. de gradibus. l. non facile. §. ſciendum. Et cùm in vno caſu inueniã ſublatã hodie publicæ honeſtatis iuſtitiã, ſ. in ſobole ſuſcepta ex ſecũdis nuptijs cognationi viri nõ copulanda prioris.vt j.de conſan.& affini.c.non debet, videtur ꝙ in alijs caſibus duret.vt 35.q.3.c.porro ff.de adop.l.qui in adoptionẽ. ff.de ritu nup.l.ſi qua.§.ſi vxor.Et generaliter vt nullus de cõſanguinitate ſponſi præmortui ducat ſponſam, & è conuerſo. nulla de conſanguinitate ſponſæ præmortuæ ducat ſponſum, vt j.ti.prox.c. cõtinebatur.§.ſi verò.& j.eo.ti.c.ſponſam.Quod.n.non mutatur,quare ſtare prohibetur? vt.C.de teſta. l.ſancimus. C,de ap.l.præcipimus.2.q.6.c.anteriorũ.§.illo. videlicet in fi. Alij aũt dicũt, ꝙ ex quo ſublata eſt in eo caſu, in quo de maiori æquitate, q̃ in alijs locũ ha-
13 bebat,& in alijs reuocata videtur, † nã de ſimilibus idẽ eſt iudiciũ. vt ſ. de reſcri.c.inter cætera. ſ. de tranſla. præla. c.corporalia. ſ. de confir. vti vel inuti. c.cũ dilecta.ff.ad le. A qui.l.illud.ff.ne quis eum qui in ius vo.fue.vi.eximat.l. 2.C.de legib.l.leges. &.ff. eo.ti. l. non poſſunt. Et ſic ſecundũ quoſdã in nullo caſu locũ habet hodie publicę honeſtatis iuſtitia,niſi in ſponſa fratris. de qua in veteri & in nouo teſtam.prohibitum eſſe videt̃,Iuxta illud Io.Non licet tibi habere ſuppoſitã fratris tui.Itẽ reuocata eſt hodie ꝓhibitio,quæ olim erat in ſecũdo & in tertio genere affinitatis.vt j.de conſang.& affini.c.non debet.Durat ergo primi generis prohibitio vſq; ad quartũ gradũ.De his tamen generibus affinitatis & de ſobole ſuſcepta ex ſecũ.nup.dicit Greg. q̃ hodie diſſoluit, negat verbũ dei. vt 35.q.10.c.fraternitatis. Sed intelligendum qui hoc diſſoluit,c.alius à Papa.

Sequitur videre de ſecũda parte rubricæ, h.e. de matrimonio. ¶ Videamus igit̃ quid ſit matrimoniũ.Vnde dicatur. Quãdo fuit inſtitutũ,Vbi,& quib.verbis.Et q̃ ſint cauſę matrimonij. Quod ſint bona matrimonij. Quot ſint impedimẽta ipſi⁹.Qualr cõtrahãtur.Quę attinẽtia ex matrimonio naſcatur.Et ex quib.cauſis ſeparet̃.
14 ¶ † Matrimoniũ eſt maris & fœminæ cõiũctio indiuiduã vitę conſuetudinẽ retinens,vt 27.q.2.§.1. Et alibi. Nuptiæ ſunt cõiunctio maris & fœminæ & conſortium oĩs vitæ,diuini & humani iuris cõmunicatio.ff.de ritu nup.l.1.Dicitur aũt indiuiduã vitæ conſuetudinẽ retinẽs,vel conſortium oĩs vitæ,quantũ ad propoſitũ eorum qui matrimonialiter coniũguntur;qa hac intentione coniungi debent, vt perpetuò ſimul maneant, quamuis poſt contractũ matrimoniũ & ante carnalẽ copulã poſſit alter inuito altero religionẽ ingredi. ſed poſt conſummatũ non, niſi volẽte, & plerũq; nõ niſi ſe ſimiliter conuertẽte. vt ſ. de cõuerſi.coniuga.c.cum ſis prædictus.& c. vxoratus.vt notatur in ſumma illius ti. Sed ad hoc opponitur de B. Virgine, q̃ contraxit matrimoniũ cum Ioſeph. & nihilomin⁹ ꝓponebat in virginitate manere,vnde dixit: Quomodo fiet iſtud, qm̃ virũ non cognoſco? Ad qđ reſpondeo:B.Vir.Maria ꝓpoſuit ſe ſeruaturã votũ virginitatis in corde,ſed ipſũ votũ virginitatis nõ expſſit ĩ ore. ſubiecit ſe diſpoſitiõi diuinę,cum ꝓpoſuit ſe ꝑſeueraturã virginẽ, niſi De⁹ aliter reuelaret;cõmittẽs ergo virginitatẽ ſuã diuinę diſpoſitiõi cõſentit ĩ carnalẽ copulã, nõ illã amplectẽdo,ſed diuinę inſpiratiõi in vtroq; obediẽdo.vt 27.q.2.c.oĩs res.§.

res.§.cũ ergo.& ideo exponiẽ ĩ eo.§.ui
rũ non cognoſco.i.me non cogniturum
propoſui.Item opponitur ex illa decre
ta.cõmiſſum,j̃.eo.tit.ibi enim qui iuta
uerat ſe contractũ cum quadam, poſt-
modũ ad religionis aſpirabat ingreſsũ,
datur ei conſilium, vt prius contrahat
vt iurauit, & poſtmodũ intret. Ad qđ
reſpondeo.ille non uouerat,& ideo cõ
trahendo nõ efficitur reus voti. Datur
igitur ei ꝓ conſilio,vt adimpleat quod
iurauit,nec eſt contrariũ propoſito re-
ligionis;quia ẽt poſt contractum nõ tñ
conſummatum,liberè & de licentia iu-
ris alter coniugum intrat religionẽ, vt
ſuprà de conuerſi.coniuga.c.ex publi-
co.Et in conſilium hoc credendum eſt
deueniſſe,vt in indiuiduam vitæ con-
ſuetudinem conſentiret in contrahen-
15 do; † quia matrimoniũ contrahi non
põt ad tẽpus.vt.32.q.2.c.ſolet quęri.&
c.aliquando.& poſtea dominus de no-
uó ei inſpiret,licenter intrare poterit,
vt prædixi.& hoc innuitur in litera.ibi,
16 & poſtea ſi elegerit.¶ † Matrimonium
diciẽ matris muniũ,idest officium. Sed
quare magis à matre denominaẽ matri
moniũ,quàm à patre? quia licet pater
ſit generationis auctor & penè vxoris
dñs. vt.33.q.5.c.hæc imago.matris tñ
officiũ circa filios apparet magis. Et fi-
lij dũ infantes fuerint materno magis
indigent ſolatio, quàm paterno. Vnde
mater ante partum eſt oneroſa,doloro
ſa in partu,ac poſt partũ laborioſa.vt
17 ſuprà de cõuer.in fi.c.ex literis.¶ † Fuit
aũt inſtitutũ in paradiſo,& ante pecca-
tũ.vt.32.q.2.c.ſicut non oĩs.§.his ita.
Quib⁹ verbis? Quidã dicũt,ꝙ illis. Cre
ſcite & multiplicamini &c.Sed illa ver
ba fuerũt potius benedictionis, quàm
inſtitutionis; vnde dicendũ eſt,ꝙ inſti-
tutũ fuit verbis Adæ ore ꝓphetico di-
cẽtis.hoc nũc os ex oſſibus meis,& caro
de carne mea &c.vt.j̃.de diuor.c.gau-
demus.Poſt peccatũ verò & extra para
diſũ fuit inſtitutũ ad remedium.vt car
nis vitiũ cohiberetur.Vnde apoſtolus.
vnuſqſq; habeat ſuã ꝑꝑ fornicationẽ.

18 ¶ † Cauſæ matrimonij duæ ſunt prin-
cipales.ſuſceptio ſobolis & vitæ cõfor-
mationis,vt.32.q.2.c.ſicut nõ oĩs.§.his
ita.Propter primã inſtituit Dñs, ꝓpter
19 ſecundam Apoſtolus,vt dictũ eſt.† Sed
nunqd tenet matrimoniũ ex inhoneſta
cã cõtractũ,puta ꝑꝑ pulchritudinẽ, di-
uitias,vel potentiã? Rñdeo ſic.vt.32.q.
2.c.ſolet quæri. Vnde Iacob videns, ꝙ
Rachael eſſet decora & venuſta facie
dixit laban.ſeptẽ annis ſeruiã tibi pro
20 Rachaele.¶ † Tria ſunt bona matrimo
nij.vt.27.q.c.omne itaque.quæ alibi ap
pellantur ſubſtãtialia matrimonij.vt.j̃.
de condi.app.c.vltimo.Et ſunt illa hæc
Fides,ꝓles,& ſacramentũ.Fides.ſ.con-
iugalis,quam ſibi nupti adinuicem de-
bẽt,ne cũ alijs adulterenẽ fide coniugij
violata.Proles,ꝓpter quam multipli-
candã matrimoniũ eſt à dño inſtitutũ
in paradiſo,vt.35.q.1.c.cũ igiẽ in prin.
& 26.diſt.c.deinde.licèt quibuſdã non
valẽtibus generare matrimonia ſint ad
ſolatiũ,vt.27.q.2.c.nuptiarũ. Sacramẽ
tũ,ideſt inſeparabilitas, vel indiuidui-
tas quo ad perpetuã ſeruitutẽ,niſi reli-
gione vel fornicatione ſeparatio fiat.vt
ſuprà de conuer.coniuga.c.in pleriſque
21 decreta.& 33.q.1.c.dixit.† Impedimẽ
ta matrimonij his verſi.cõtinentur.Er-
ror,conditio,votum,cognatio,crimen.
Cultus diſparitas,vis,ordo,ligamẽ,ho
neſtas. Si ſis affinis,quòdq; coire nequi
bis.Error perſonæ impedit matrimo-
niũ,vt ſi credã contrahere cũ Titia,cõ-
traho cũ Seia.Error autẽ qualitatis &
fortunę non impedit,vt ſi illa,cum qua
cõtrahitur,credaẽ eſſe virgo & non ſit;
diues,& ſit pauper.vt 29. q.1. Condi-
tio,vt ſi credam illam,cum qua contra
ho,fore liberã,& ſit ancilla; tunc enim
nullum eſt matrimoniũ, niſi poſtquàm
ſciuero eius conditionem, cõſenſero in
eam.vt.j̃.de coniug.ſeruo.c.propoſuit.
Votũ ſolenne impedit matrimonium,
& dirimit.ſimplex impedit,ſed nõ diri-
mit.vt.j̃.q cle.vel.vo.c.rurſus. Cogna-
tio carnalis impedit matrimoniũ.vt.j̃.
de conſan.& affi.per totum.35.q.j.per

Tt totum

totũ. Item cognatio ſpiritualis. vt infra de cogna. ſpi. per totũ. Crimen, quia propter homicidiũ inhibetur matrimoniũ. vt 33. q. 1. ca. ammonere. & in alijs criminib⁹ idẽ. vt infra de eo qui cog. cõſan. vxo. ſuę. c. 1. & 2. Cultus diſparitas, vt in hominibus diuerſarũ ſectarũ; vt ſi vnus ſit Chriſtianus, alter iudę⁹. vt. 28. q. 1. per totũ. Vis, ideſt violẽtia. vt infra e. c. cũ locũ. Sacer ordo ſimilr̃ impedit & dirimit matrimoniũ. vt 32. diſtin. c. ſeriatim. Ligamen impedit & dirimit matrimoniũ. vt 33. q. 1. c. ſi ꝑ ſortiarias. Quod intelligo, cùm ligamẽ matrimoniũ pręcedit. cęterũ ſi ſubſequitur, non ſcindit matrimoniũ quod ſemel tenuit. nulla enim infirmitas vel cauſa ſuperueniens præter fornicationẽ corporalẽ & ſpiritualẽ reſcindit matrimoniũ, quod ſemel tenuit. vt 32. q. 7. c. illi q. & q. 5. c. horrendus. & c. ſi quis vxorem. & ĩ. de eo qui cõſang. vx. ſuæ c. diſcretionẽ. Honeſtas, ideſt publicæ honeſtatis iuſtitia impedit. vt 37. q. 2. c. ſi quis vxorem. & dirimit. ut not. ſupra eo. ti. §. ex ſponſalibus. Si ſis affinis. de hoc dicemus infra de conſang. & affinit. Quòdque coire nequibis. & de hoc notabimus infra đ frigidis & male. Addit magiſter Ray. in ſumma ſua quartũ verſiculũ. Hæc ſociāda vetant, cõnubia iuncta retractãt. Sed iſtũ uerſiculũ nõ approbo propter crimen. crimẽ enim adulterij non dirimit; & licèt ipſe hoc aſsignet crimine adulterij, nõ tamẽ eſt ſimpliciter verũ, quia crimen adulterij per ſe non dirimit, ſed cũ adiuncto. ſ. cũ fidei datione, vel machinatione, vel contractu de facto. vt no. infra de eo q dux. in ma. quã

22 pol. per adul. ¶ † Qualiter contrahatur matrimoniũ. Contrahitur matrimoniũ corde & ore, dũ aliq corde & ore cõſentiunt in matrimoniũ & mutuo ſe concedunt vnus alij & mutuo ſe ſuſcipiunt. vt infra de ſpon. c. duo. c. 1. in fi. vtroq; dicente alteri. accipio te in meũ. accipio te in meam. ut in fra e. ti. c. ſi inter & infra de ſpon. du. e. licet. vel ſimilia verba. vt ſi quis dicat mulieri. Iuro vel promitto tibi, quòd ab hac die in antea te habebo pro legitima vxore. vt infra. e. ti. c. ex parte. Corde ideo dixi. quia etſi verba interueniunt apta ad matrimoniũ contrahendũ, animus tamen nõ cõſentiat, nõ contrahitur matrimoniũ. vt infra eo. c. tua. & c. tuæ. Sed è conuerſo plerunq; animus ſufficit ſine uerbis. ut in muto. in quo nutus & indicia ſupplẽt vicem verborũ. vt ĩ. eo. ea. cũ apud. Nã & nutu legatur. vt ff. de le. 3. l. nutu. Ad nutũ reconciliatur & baptizatur. vt 26. q. 6. c. q recedũt. Et quod dixi ſine verbis contrahi matrimoniũ, locũ habet in his qui loqui nõ poſſunt. alias neceſſaria ſunt quantum ad eccleſiã verba conſenſum exprimentia de præſenti. vt ĩ. eod. tit. c. tuæ. † ¶ Poteſt cõtrahi matri

23 moniũ per principales. Põt & per parẽtes. vt 26. q. 2. c. honorãtur. & per extraneos. nã per nuncios põt cõtrahi, vt no. ſupra eo. §. 2. ¶ Cõtrahitur cũ ſolennitate quæ habetur infra de clandeſ. deſpon. c. cũ inhibitio. ¶ † Oritur attinen

24 tia ex matrimonio inter virũ & cognatos vxoris, & inter vxorem, & cognatos viri. nõ aũt inter cognatos vtriuſq; vt ĩ. de conſan. & affi. c. quod ſuper his. ęqualiter enĩ debet quis abſtinere à cõſanguineis vxoris, ſicut à proprijs. vt ĩ. de conſan. & affi. c. 1. & notabo plenius

25 in ſumma ti. illius. ¶ † Matrimoniũ non cõſummatũ ſeparatur propter religionẽ, vt ſupra de côuer. cõiu. c. ex publico. cõſummatum ſeparetur propter fornicationẽ ſpiritualẽ & carnalem. vt ĩ. de diuor. c. quãto & c. gaudemus. 27. q. 1. c. nõ ſolum & c. ſc. & ĩ. de diuortijs. c. ſignificaſti. & 32. q. 1. cap. dicit dominus.

26 ¶ † In ſumma notã. eſt, ꝙ matrimonium aliud verum, aliud præſumptũ. Verum, quod contrahitur inter perſonas legitimas per verba apta ad matrimoniũ cõtrahendũ, & nullum ſubeſt impedimentum. Pręſumptum eſt matrimoniũ, vt cum inter perſonas legitimas interuenit tractatus de contrahendo, fidei datio, vel iuramentum, vel promiſſio, vel & ſi interueniunt verba apta ad matrimonium

monium contrahendũ;habet tñ tractatum in euentum conditionis, vel arbitrij alieni, & ſuccedit copula carnalis, in quo caſu præſumitur receſſum ab oĩ conditione, vel modo, & generaliter ab omni eo quod matrimonium ſuſpendebat ſeu differebat. vt infra eo. c. commiſſum. & c. ad id. infra de cõdi. appo. c. de illis. j̃. de eo qui dux. in ma. quã pol. p adul. c. ſignificauit. Et ſic contractus de futuro præcedens cũ copula carnali ſequẽte inducit matrimoniũ præſumptũ, etſi deficiant verba ſolita & ſtatuta ad matrimonium contrahendũ. vt j̃. eo. c. is qui fidem & c. adoleſcens. & eſt in his caſibus preſumptio iuris & de iure. imo fictio quæ non admittit probationem contrariam. vt not. de hac materia de præſump. §. 2.

SVMMARIVM.

1 *Impuberes qui dicantur.*
2 *Pubertas qualiter probetur.*
3 *Aetas legitima in contrahendo matrimonio quæ ſit. & quæ in ſponſalibus.*
4 *Impuberes quæ poſsint ſpõſalia cõtrahere. Malitia ſupplet ætatem.*
5 *Aetas quanto tempore præuenitur.*
6 *Pubes ſi contrahit cum impubere, non põt ſeparari, donec perueniat ad annos legitimos.*
7 *Impubes ad pubertatem ueniens liberum habet cõſentire in matrimonium, vel diſſentire.*
8 *Intellectus ad c. de illis et c. à nobis j̃. eo.*
9 *Sponſalia de futuro in quibus caſibus ſoluantur.*
10 *Pubes ſe contrahit cum impubere, nec expectat, ſed cum alia contrahit per verba de præſenti, an matrimonium teneat.*
11 *Sponſalia an contracta dicantur, ſi quis iurat vel promittit ducere in vxorem vnam de filiabus ſuis.*
12 *Pater an poſsit cogere filium vel filiam in poteſtate conſtitutum vel conſtitutam ad ſponſalia vel matrimonium contrahendum.*
Filiæ pater ſponſum quærere debet.
13 *Filia an cogatur inuita illum in virũ ducere, cum quo pater ipſius nomine ſponſalia contraxit ſeu promiſsionem fecit.*
14 *Pater ſi promittit alicui dare in vxorem vnam de filiabus ſuis, an electio ſit ſponſi, vel ipſius patris.*
15 *Iurans dare vnam ex filiabus ſuis in vxorem alicui, ſi omnes moriantur præter vnam an illam ſolam dare tenetur.*
16 *Pater, qui iurauit vnam ex filiabus ſuis dare in vxorem & vnam obtulit ſponſo, qui eam non acceptauit ſed aliam præoptauit, an liberetur.*
17 *Quid ſi ſponſus vnam ex illis cognouit.*
18 *Subarrhatio an inducat matrimoniũ vel ſponſalia.*

¶DE DESPONSATIONE impuberum. Rubrica.

DIctum eſt ſupra de ſponſalib⁹ in
genere, nũc ſubijcit tractatus
in ſpecie de deſpon. impub. &
ideo ſequit rubrica de deſpõ. impu. ¶Vi
deam⁹ igitur q ſint impuberes. Qui ſpõ
ſalia contrahere poſſunt. An tẽpus pubertatis valeat pueniri. Et quid iuris
ſit, ſi pubes contrahat cum impubere.
1 ¶† Impuberes ſunt illi, q ex habitu ſui
corporis impubertatẽ oſtẽdunt, vt generare & cõcipere nondũ poſſunt. quo
probato qui ſint puberes euidenter appareat. vt j̃. eo. c. puberes. vno. n. ex con
trarijs pbato, reliquũ videtur eſſe pro
batũ. vt. ff. de his q ſunt ſui vel alie. iur.
l. 1. & ff. de procu. l. Pomponius. §. ſi ſti
2 puler. † Vnde ſi de pubertate dubitari
cõtingat, p aſpectũ & qualitatẽ corporis pbari oportet, vt in prædicta decre.
puberes. ff. de mino. l. minor ex aſpectu.
Sed cõtra. C. quãdo tutor vel cura. eſſe
deſie. l. in decora. Ad quod dico. cũ agi
tur de tutela vel cura, nõ inſpiciũtur lo
ca ſecreta. vt dicit lex. Sed cũ dubitatur
de matrimonio cõſummato vel nõ con
ſummato, inſpicit in regione priuata vt
27. q. 1. c. nec aliqua. & ſupra de proba.
3 c. propoſuiſti. † Quod ergo alibi dicit,
quòd matrimonium contrahi non po

 teſt

teſt ante ætatem legibus & canonibus
determinatum.vt ĵ.eo.titu.vbi non eſt
conſenſus, hoc eſt ante 14.annos in vi-
ro.12.in muliere.vt ĵ.eo.tit.c.& ex lite
ris.ff.de ritu nup.l.minorem. Hi enim
anni dicuntur diſcretionis,vt ſ.de reg.
c.cum te.& c.ſignificatum.& ĵ.eod.tit.
c.duo pueri. Et excipiẽdum eſt,niſi hos
annos quandoq; pubertas præueniat,
vt hi, de quorum matrimonio agitur,
ante hoc tempus per qualitatẽ & diſpo
ſitionem ſuorum corporum pubertatẽ
oſtendãt,vt generare & concipere poſ-
ſunt,vt ſuperius dictum eſt. Fit autem
hæc præuentio per maliciam.vt ĵ.eod.
tit.c. de illis.C. ſi minor ſe maio.dix.l.
3. Fit per prudentiam & induſtriam.vt
ĵ.eo.tit.c.tuæ. Et licet diuerſa tempo-
ra ſtatuantur in iure in viro & muliere
quo ad matrimonium contrahendum,
vt dictum eſt ſupra, & quo ad religio-
nis ingreſſum.vt in prædicta decre.cum
te.& 10.q.2.c.puella. In ſponſalibus tñ
de futuro idem tempus eſt in vtroq;.ſ.
ſeptennium.vt ĵ.eod.tit.c.acceſſit.Sed
lex obſtare videtur quæ dicit.ꝙ in ſpon
ſalibus contrahendis ætas contrahen-
tium diffinita non eſt, vt in matrimo-
nijs.vt ff.de ſpõſa.l.in ſponſalibus. Ad
quod rñdeo. diffinita non eſt in ſponſa
libus, ſicut in matrimonijs.i.non tanta
& talis in ſponſalibus, ſicut & in matri-
monijs; quia in ſponſalibus ſeptem,in
matrimonijs.12. & 14.ann. Vel non eſt
diffinita in ſponſalibus variè in maſcu-
lo & fœmina,ſicut in matrimonijs. Vel
aliter in matrimonijs ſufficit ætas.12.
vel 14.ann. Nam illa ætas eſt diſcretio
nis, vt ſuperius dixi, & tunc pueri ſatis
intelligunt quid agunt, niſi furioſi. ſed
ſeptennium nõ ſic ſufficit ad ſponſalia,
imò requiritur vt ſponſi intelligant qd
agant. plerunq; ante adultam ætatem
voluntas alicuius circa talia diſcerni nõ
4 poteſt.vt ĵ.eo.c.1. ¶†Poſſunt impube-
res ſponſalia contrahere de futuro, de
præſenti non, niſi eſſent proximi puber
tati.vt ĵ.eod.tit.c.de illis. & c.tuæ. & c.
continebatur. & malitia ſiue prudẽtia

ſupplet defectum ætatis,aliàs non.vt in
prædicta decre.tuæ. Duo tantum requi
runtur vt ſuppleatur defectus. proximi
5 tas,& malitia ſiue prudẽtia. ¶Sed† quæ
ritur. q̃to tpe præuenitur ætas? Reſ-
pondeo per annum. vt ĵ.eo.tit.c.conti-
nebatur. Quidam tamen dicunt, ꝙ non
præuenitur niſi per ſex menſes ar.C.de
tu.l.properandum.§. & ſi quidam & ff.
de excu. tu.l.non tantum in prin. Sed
hoc puto ſuperioris arbitrio relinquen
dum,vt ipſe qualitatem perſonæ & pru
dentiam ſiue malitiã metiatur.& idem
in pubertate obtinet. nam & pubertas
plerunq; annos anticipat.vt ĵ.eo.c.pu-
beres.& potentia coeundi interdum an
ticipat pubertatem,vt ĵ.eod.c.a nobis.
6 ¶ † Si pubes contrahat cum impubere
tenetur expectare donec impubes per-
ueniat ad annos legitimos. vt ĵ.e.tit.c.
7 de illis.& c.a nobis. †& ſi minor veniẽs
ad legitimos annos non conſenſerit in
matrimonium, poterit reſilire. maior
autem non poteſt, ſed expectare tene-
tur,vt dixi. Et ſi minor factus maior cõ
ſentiat,maior diſſentire non poteſt. Et
ex eo, ꝙ in caſu præmiſſo impubes ve-
niens ad pubertatẽ poteſt reſilire, moti
fuerunt quidã magnæ auctoritatis do-
ctores vt dicerent & ſcriberent, ſpõſum
vel ſponſam non eſſe cogendum vel co
gendam ad matrimonium contrahen-
dum,contra id quod notauimus.ſ.titu.
8 proxi.§.ſponſus. † Lau.& Vin.& alij di
xerunt, ꝙ illæ decre.de illis, & à nobis.
locum habent, cùm ſponſalia cõtrahun
tur inter minores ſeptennio. Sed hæc
ſententia nulla eſt. nam litera illius de
cre. de illis, contrarium dicit in verſi.
illo. ſi vero alteruter iſtorum ad an-
nos pubertatis peruenit, infra eoſdem
annos altero exiſtente cum ſponſalia
contrahuntur. Et illa decre.à nobis.lo-
quitur in ſponſalibus contractis infra
nubiles annos. Alij autem dixerunt, ꝙ
in decr.de illis, contrahentes erant ſep
tennes,ſed intendebant contrahere ma
trimonium. vnde verè matrimoniũ nõ
tenuit impediente ætate; nec ſpõſalia,
quia

quia contrahentes de his non agebant.
& ideo aduenięnte pubertate liberum
erat eis conſentire vel diſſentire. Nec
iſtud placet per ea quæ notauimus ſ̄.ti.
proxi.§.1. Sed nos dicimus, cum pube-
res vel maiores contrahunt ſponſalia,
ſi alter conſentiat in matrimonium,al-
ter diſſentiat,is qui diſſentit compelli-
tur inuitus. Et ſic locum habet noſtra
ſententia de ſponſis cogendi ad matri-
monia contrahenda & conſumanda. Si
verò vnus cõtrahentium ſit impubes, &
alter pubes,tum locũ habent illæ decr.
de illis. & à nobis.vt impubes ad puber
tatem veniens liberum habeat conſen-
tire in matrimonium,vel diſſentire;& ſi
9 diſſenſerit,ſponſalia diſſoluuntur. † Et
idem eſt ſi inter duos impuberes ſpõſa-
lia contrahuntur. Nam eis venientibus
ad pubertatem liberum eſt eis conſen-
tire in matrimonium,vel diſſentire;nec
cogendus eſt alter eorum. Et iſte eſt ca-
ſus vnus de octo caſibus,in quibus ſpõ-
ſalia de futuro ſoluunt̃. Secundus,cùm
alter ſponſorũ transfert ſe ad aliã pro-
uinciam, & longo tpe expectatus non
redit.vt ſ̄.tit.proxi.c.de illis. Tertius ſi
alter ſponſorum incurrat lepram, vel
aliam infirmitatem enormem. vt infra
de coniugio lepros. c.literas. ĩ. de iure-
iur.c.quemadmodum.Quartus cũ ſpon
ſi ſe mutuo abſoluunt. vt ĩ.tit.proxi.c.
præterea. Quintus ſi superueniat aſſini
tas altero fornicante, vt in prædicta de
eo.c.quemadmodum 27.q.2.c.quædam
deſponſauit. Sextus cum alter ſponſo-
rũ incidit in hæreſim.Nam & illud me-
chatio eſt.vt 28.q.1.c.non ſolum.Septi
mus eſt,cùm alter ſponſorum per verba
de præſenti cõtrahit cũ tertio. vt ſ̄.tit.
proxi.c.ſicut. Octauus,cùm alter ſpon-
ſorum religionem ingreditur; quia ſol
uuntur ſponſalia de præſenti,vt ſ̄.de cõ
uer.coniu.c.ex publico. Secundũ in his
duobus vltimis caſibus ſoluuntur ſpon
ſalia ipſo iure vel ipſo facto in alijs ſu-
perioribus per ſententiam arg.33.q.2.
c.ſeculares.35.q.6.c.multorũ.Nec mi-
reris, ſi dicam ꝙ impuberes contrahen
tes ſponſalia,demum ad pubertatẽ ve-
nientes non coguntur ad matrimoniã
contrahenda; q̃uis.n.ante pubertatem
ſpouſalia contracta teneant, non tamẽ
ſunt ad hoc efficacia vt coactionem in-
ducant; & alias hoc contingat vt cum
minor religionem ingreditur, demum
ad annos diſcretionis veniens requiri-
tur vtrum in religionem conſentiat, &
ſi conſenſerit,profeſſionẽ faciat; alioq
ad ſecularem habitum redeundi licen-
tia nõ negat̃. vt 20.q.1.c.illud. Simile
accidit,cùm inquiritur à clericis in mi-
noribus conſtitutis,an in clericatum cõ
ſentiant. quibus ſi gr̃a ſanctitatis Deo
inſpirante placuerit & promiſſionẽ ca-
ſtimoniæ ſuæ abſq; coniugali neceſſita
te ſe ſpopõderint ſeruaturos, ad ſacros
ordines aſcendant. Alioqui licentiam
datã ab apoſtolo auferre nõ poſſumus.
vt 28.di.c.de his. In præmiſſo igitur ca
ſu,cũ pubes cõtrahit ſponſalia cũ impu
bere, alter cõpellitur ad matrimoniũ,
alter non. Cõtingit idem & alibi,vt ĩ.
de eo q duxit in matri.quã pol. ꝑ adul.
c. propoſitum. & ĩ. de adulte. c.1.& 2.
10 ¶ † Ideo aũt cõpellitur pubes, & nõ im
pubes; quia firmior eſt in perſona ſua
promiſſio,q̃ in perſona impuberis. ſed
quæritur,quid ſi pubes, qui puberẽ ex-
pectare tenet̃, nec expectet, ſed medio
tpe contrahat cũ alia per verba de præ
ſenti,nunquid tenet matrimoniũ? Rñ-
deo ſic. Et idem puto ſi pubes matrimo
nium contrahat cum impubere; matri-
monium.n.non tenet impediẽte ætate,
quia ex vna parte tenere non poteſt,cũ
ſit relatiuum;eſt.n.coniunctio maris &
fœminæ,vt dixi in deſcriptione matri-
monij, q̃uis pubes fortius obligetur, q̃
impubes, in hoc.ſ. vt ſi impubes factus
pubes conſentiat, pubes cogitur recon
ſentire, vt dictum eſt. ¶ Sed quæritur,
11 pone † ꝙ iuraui vel promiſi ducere in
vxorem vnam de filiabus tuis,nunquid
dicemus ſponſalia fore contracta? Rñ-
deo non; ſicut enim matrimonium, ſic
nec ſponſalia in vno conſiſtit, ſed duo
12 requirit. † Nec obſtat ſi dicas, pater
poteſt

poteſt cogere filium vel filiam in poteſtate cõſtitutã vel conſtitutũ ad ſponſalia vel matrimoniũ cõtrahẽdũ. vt ff. de ritu nup. l. ſi patre cogẽte. Intelligo enĩ ꝙ pater filiũ cogere põt modica coactione. ſ. increpatione paterna. præciſè aũt cogere non põt, vt C. de nup. l. nec filiũ. ff. de ri. nup. l. nec cogitur. Filiæ vero pater ſponſum quęrere debet. vt 32. q. 2. c. honorantur. nec extra voluntatẽ patris filia nubere debet. vt 32. q. 2. c. hoc ſecundũ. & idẽ in auo. vt 32. q. 3. c. 13 patrẽ. ¶†Sed nunquid filia cogetur inuita illum in virũ ducere, cũ quo pater ipſius nomine ſponſalia contraxit, vel verius iurauit, ſeu promiſsionem fecit? Seruius reſpondit ꝙ ſic, qa filia in hoc patri contradicere nõ põt, niſi pater dederit ei turpẽ ſponſum vel morib⁹ ſuis indignum. vt. ff. de ſpon. l. ſi quæ patris. Sed certę puto cõtrariũ. Et iura canonica nõ ex neceſſitate, ſed honeſtate loquũtur. Ad d. l. autem reſpondeo, verũ eſt ꝙ filia patri danti ſibi virum contradicere non põt, ſubaudio ſine vitio ingratitudinis. Incurrit enim ingratitudinẽ, & poterit exhęredari. vt in Auth. vt cũ de ap. cog. §. alicui. coll. 8. Sed matrimonii vel ſponſalia nõ tenebunt, niſi conſenſus filij vel filiæ accedat. vt ĩ. eo. c. 1. Dico igitur in quæſtione præmiſſa, ꝙ illa erit ſponſa ſiue vxor, quæ factum approbabit, quaſi nomine ſuo geſtũ, & conſentiet in illũ, cui pater iurauit vel 14 promiſit. ¶Sed†cuius erit electio, ſponſi, vel patris? Reſpõdeo ꝑmiſſoris, hoc enim eſt generale in ꝑmiſsionibus generalibus vel alterius. vt Inſti. de ac. §. præterea. & ff. de iur. do. l. pleriq; & ff. 15 de cõtra. emp. & ven. l. ſi ita. ¶Quid, † ſi omnes moriantur præter vnam. Reſpõdeo, pater qui iurauit dare vnã ex filiabus, illã ſolã dare tenetur. ff. de eo qđ certo lo. l. 2. §. qui ſtichum. ff. cõtra. em. 16 & ven. l. ſi in emptione. ¶† Quid ſi pater vnam ex pluribus obtulit ſponſo, ſed ſponſus non acceptauit illã, ſed aliã præoptauit? Reſpõdeo pater abſolutus eſt à iuramento vel promiſſo. vt. ff. de condi. inde. l. cũ his. & ff. de ver. ob. l. ſti-17 pulatus. ¶†Itẽ quid ſi ſponſus cognouerit vnam ex illis? Reſpondeo, aliã habere non põt, & ideo illã ſolam habebit. ar. ff. de ſolu. l. Stichũ aut Pamphilium. Quod intellige verũ eſſe, ſi illa contemplatione tractatus præcedentis conſentit ei in copulam carnalẽ; imò videtur, quòd ſtatim poſt carnalẽ copulã præcedente deſpõſatione, matrimoniũ fuit inductũ. arg. ĩ. de eo qui dux. in ma. quã pol. per adul. c. ſignificauit. & ĩ. đ côiu. lepro. c. propoſuit. Vel ſi non eſt matrimoniũ, ſaltẽ cogendus eſt in eam matrimonialiter conſentire. vt infra de eo ꝗ dux. in ma. quàm pol. per adul. c. propo-18 ſitũ. ¶In ſumma†quæritur, an per ſubarrhationẽ matrimonium vel ſponſalia inducantur. Solent enim omnes mulieres per annulos ſubarrhari. Circa has arrhas dixerunt quidã doctores, ꝙ ſubarrhatio facta à ſponſo ſponſæ inducat matrimonium. Si aũt à parentibus ſpõſi fiat ſponſæ, tunc ſponſalia inducũtur. Sed hæc diſtinctio non placet. Ad hoc dico, ꝙ ſi ſponſus ante fores eccleſiæ in die benedictionis, ſicut alibi fieri cõſueuit, donet annulũ ſponſæ ſacerdote benedicente & dicente. benedic domine has arrhas &c. tunc annuli datio matrimoniũ inducit. Et ſic loquitur. c. ſi quis vxorẽ. 27. q. 2. & c. ſi quis deſponſauerit. & 30. q. 5. c. noſtrates. & c. fœminæ. Et idem dico, ſi alias ſpõſus det annulũ ſponſæ, ſic dicens. duco te in vxorẽ. vel accipio te in meã. vel ſimilia verba importantia cõſenſum matrimonialem, tunc matrimoniũ inducetur, non tam per annuli dationẽ, quàm per conſenſum in verbis expreſſum. Si verò tẽpore ſponſaliorum de futuro annulus detur, non poteſt aliud ſignificare annuli datio quàm cõtractus celebratus expreſſim. nam & alias arrhæ datio ſignum eſt futurę venditionis, non factę. vt Inſtit. de emp. & vendit. in prin. vnde arrha eſt contractus per ſe. vt. ff. de acti. empti. & vendi. l. exempto. §. is qui vina.

SVMMA-

SVMMARIVM.

1 *Clandeſtina matrimonia dicuntur duobus modis.*

Matrimonia clandeſtina an teneant.

2 *Clam facere quis dicatur.*

3 *Matrimonia clãdeſtina quare ꝓhibeãtur.*

4 *Matrimonium an ſine dote valeat.*

5 *Inſtrumenta nuptialia ſine nuptijs nõ probant matrimonium.*

6 *Matrimonium an ſit validum, ſi quis dicat mulieri, iuro tibi, vel promitto, quòd habebo te pro legitima vxore.*

7 *Clam qui matrimonium contraxerunt, ſi poſtea palam in facie eccleſiæ confitentur ſe contraxiſſe, an eorum confeſsioni ſit ſtandum.*

8 *Ratio quæ ſit, quare ſi vir & vxor cõfiteatur ſe adulterium cõmiſiſſe, ſtatur ipſius confeſſioni; non autem ſtatur ſi confiteatur conſanguinitatem vel affinitatem.*

9 *Manifeſtum coniugium præiudicat clandeſtino.*

10 *Pœna clam contrahentium matrimonia.*

¶DE CLANDESTINA DEſponſatione. Rubrica.

DIctum eſt ſupra de ſponſalibus, ſed q̃a ſponſalia plerunq; palã, plerunq; occultè contrahũtur. Ideo ſubijcitur hic rub. de clãdeſti. deſp. ¶Videamus igitur, quot modis dicatur clandeſtinũ matrimoniũ. Item an manifeſtũ matrimoniũ præiudicet clandeſtino. Et quæ ſit pœna clam cõtrahen-
1 tiũ. † Clandeſtina matrimonia dicũtur duobus modis. Vno modo, cùm occultè & ſine pſẽtia teſtiũ cõtrahunt̃, ita vt exinde legitima probatio nõ appareat. vt ĩ. eo. c. 2. Alio modo dicuntur clãdeſtina, cùm ſine ſolennitatibus contrahũtur vt 30. q. 5. c. aliter. & infra eo. c. cum inhibitio. In vtroq; tamen caſu matrimoniũ tenet ſi aliud legitimũ nõ ſubſit impedimẽtum. vt ĩ. eo. c. 1. & 2. & 30. q.
2 5. c. noſtrates, in fi. †aliàs autem clã facere videtur, q̃ celauit aduerſario, neque ei denunciauit, ſi modo timuit ei controuerſiã, aut debuit timere. Item Ariſto. putat, eum quoq; clã facere, q̃ celandi animum habet cũ, quem ſe prohibiturum intellexerit, & id exiſtimat aut exiſtimare debet ſe prohibiturum. Seruius putat clã facere eũ, qui exiſtimare debet ſibi controuerſiam futurã non in opinione eius, & reſupinam exiſtimationẽ exequi oportet, ne melioris cõdõnis ſint ſtulti, q̃ periti. ff. qđ vi aut
3 clã. l. 3. §. vlt. & l. ſeruia. ¶†Ideo aũt clãdeſtina coniugia prohibent̃, quia ſi clã contrahentes diſcordes fuerint, & cohabitare nolint, eccleſia eos cõpellere nequit, vt ĩ. eodem tit. c. 2. eccleſia, quæ quando fallit, & fallit. vt ĩ. de ſen. ex c. à nobis. quia diuinare non põt. vt ſupra ee. bene. ſine di. cõſe. c. vt noſtrum. & ff. ad le. Aq. l. ſi putator. ſicut audit, & ſic & iudicat ſecundũ probata, vt de condiſtin. 5. c. vlt. 15. q. 5. c. presbyter. 2. q. 1. c. Deus oĩpotens. 3. q. 7. c. iudicet. 11. q. 3. c. eorũ & c. quamuis & c. graue & c. ſummopere. Et propterea etſi clãdeſtinũ matrimonium ſit verũ, vt. 30 q. 1. c. ſi quis diuinis. §. his ita, q̃a tñ non ius deficit, ſed probatio. vt. ff. de teſt. tut. l. duo ſunt Ticij. pro matrimonio iudicare non poteſt diſſentientibus coniungatis, vt dictum eſt; imò præſumit eccleſia contuberium, & ſeparat ſic coniunctos vt 30. q. 5. c. 1. Sed nunquid requirãtur omnia illa ſolennia, de quibus loquuntur illi canones. 30. q. 5. & c. noſtrates? Reſpondeo non. ſi enim omittãtur modica vel leuia, nõ nocet. ff. de ven. inſpi.
4 l. 1. in fi. ¶ Sed quid†ſi dos non interueniat? nihilominus matrimoniũ tenet, vt 30. q. 5. c. ſi quis diuinis, & in Auth. quibus modis natura effi. legi. §. quoniam. Sed cõtra. 3. q. 4. c. conſanguineorum. Ad quod reſpondeo. ille canon loquitur ſicut & ille. 30. q. 1. c. 1. ſ. in matrimonio occulto. quod probari nõ poteſt; vnde cùm de dote nihil appareat, nec de nuptiali benedictione, nec de alijs ſolennitatibus, in obſcuro pro nõ matrimonio habetur, & ꝓpterea alius canon dicit nullum ſine dote fiat coniugium

gium, vt 30.q.5.c.nullum. Vere tñ matrimonium tenet, quia matrimoniũ ſine dote, dos aũt ſine matrimonio non conſiſtit. vt C.de dona. ante nup.l.cum multæ. Lex aũt in perſonas impares requirit dotalia, hoc eſt nuptialia inſtrumenta vt C.de nupt.l.imperialis.§.præſenti.& §.imo. Sed illud intelligo ſimiliter, cũ de matrimonio dubitatur. hæc .n.circunſtantia ſeu ſolennitas requiritur inter perſonas impares. circa pares aũt requiritur, an maritalis affectio pceſſerit cõparatis perſonis, vitaq́; coniunctione conſiderata. vt ff.de dona.l. donationes. Itẽ attenditur fama loci,
5 vt ſ.de præſump.c.illud. ¶†Illud non omitto, ꝙ ſine nuptijs inſtrumenta nuptialia ad probationẽ matrimonij non ſint idonea. vt C.de nup.l.neq; ſine nuptijs. ſicut nec probatur per inſtrumẽta poſſeſſio. vt ſ.de fide inſtru.c.inter dilectos. nec violentia vt ſ.de reſti.ſpo.c. cũ ad ſedẽ. Sed quo ad eſſentiam matrimonij, & quo ad veritatẽ ſufficiat ſolus conſenſus eorũ, de quorũ coniunctione agatur; qui ſolus ſi defuerit, cætera ẽt cũ ipſo coitu celebrata fruſtrantur. vt
6 27.q.2.c.ſufficiat. ¶Sed † quæritur pone, ꝙ aliqs ita dicit mulieri, iuro tibi, vel promitto, qđ habebo te pro legitima vxore mea. nunqd eſt matrimoniũ? Videtur ꝙ nõ, quia hoc verbũ, habebo, futuri tpis eſt; & ideo tractũ habet ad futurũ, & ſic vt contractus de futuro habendus eſt, non de præſenti, etſi verbũ, iuro vel pmitto, ꝙ ibi ponitur, ſit tpis præſentis. vt j.de con.appo.c.ſuper eo. Sed contrariũ verũ eſt. nã matrimoniũ verũ cẽſetur. vt 30.q.5.c.ſi diuinis. quia licet verbũ illud, habebo, futurum deſignet, præſens tñ non excludit. Vnde in verbis illis ſubaudiendũ vel ſubintelligendũ eſt, ab hodie in antea, vel ab hac die, ſiue ab hoc tpe, & taliter contractũ matrimoniũ legitimum eſt, vt ſ.de de-
7 ſpon.c.ex parte. ¶†Sed pone, ꝙ illi qui clã contraxerunt, nunc palã in facie eccleſiæ confiteantur ſe matrimoniũ contraxiſſe, nunquid eorũ cõfeſſioni ſtabitur? Rñdeo, Gratianus apertè dicit, ꝙ ſic vt 30.q.5.c.ſi qs diuinis ita. & ſic põt intelligi finis illius decre. 30.q.5.c.aſr. vbi dicitur, niſi voluntas propria ſuffragauerit, & vota ppria ſuccurrerint. qđ de plano eſt admittendũ, ſi per confeſſionẽ illã alteri matrimonio piudiciũ non fiat. tunc.n.non ſtaretur confeſſioni in præiudiciũ alienũ. vt j.de eo qui cog.con.vx.ſuæ.c.ſuper eo. ſed cõtra. j. de rap.c.cũ cauſa, vbi ſtatur confeſſioni alteris in præiudicium monaſterij & matrimonij ſpiritualis. ſed ibi exponitur, vel, pro. &; ſm hoc idem eſt in matrimonio carnali & ſpirituali. ad hoc. ſ.de re.& tranſ.ad re.c.vidua. & 27.di. c.quod interrogaſti. cur.n.inferior erit lex diuina. vt 12.q.2.c.cũ deuotiſſima. Vel dic, aliud eſſe in matrimonio carnali, & aliud in ſpirituali. Nã in carnali ſiue alter cõiugũ ſiue vterq; cõfiteatur in præiudiciũ matrimonij, nõ ſtatur eorũ confeſſioni; timendũ.n.eſt, ne colludant, vt j.de eo qui cog.conſang.vxor. ſuæ.c.ſuper eo. Sed vbi alter coniugũ, vel vterq; confitetur in præiudiciũ ſpiritualis matrimonij pro carnali, admittitur confeſſio. vt in d.c.cum cauſa. Cũ vero agitur ad diſſoluendum matrimonium ratione conſanguinitatis vel affinitatis, non ſtatur confeſſioni coniugũ, niſi & fama concurrat, vt 35.q.6.c.ſi duo. 33.q.1.c.requiſiſti. Sed ſi agatur ad ſeparationẽ mutuæ ſeruitutis adulterij rõne, tũc ſtatur cõfeſſioni alterius contra ſe cõfitentis, vt j.de diuor.c.ex literis. Nec ob. in hoc caſu turpitudo propria cõfitẽtis pp periculũ aïæ, vt ſ. de ſpõſa.c.præterea. ſ.de ſen.& re iudi.
8 c.lator. ¶†Sed quæritur q̃ ſit rõ, quare ſi vir vel vxor confiteaẽ ſe adulteriũ cõmiſiſſe, ſtatur ipſius confeſſioni, nõ aũt ſtatur ſi cõfiteatur conſanguinitatẽ vel affinitatem, vt probantur hęc 31.q.2.c. Lotharius. j.de adul.c.intelleximꝰ. 35. q.6.c.ſi duo. Rñdeo cũ agitur de cõſanguinitate, vel affinitate, ſeu alio legitimo impedimento, ſi ſeparõ fiat licet, ſeparatis cũ alijs cõtrahere. vt in c.ſi duo

in

In fi.& 30.q.6.c.ab iſto. Et ideo timendum eſt, ne ob hanc cauſam colludant. vt j.de eo qui cog.conſan.vxo.ſuæ.c.ſuper eo.j.de diuor.c.ex literis. cum vero ratione adulterij fit diuortium, neuter altero viuente contrahere poteſt. vt 32.q.1.c.dixit.ideo minus hic timetur.& propterea magis creditur. Item quæritur, pone q̃ petam diuortium ab vxore dicens me aliam vxorẽ habere cum qua prius legitimè contraxi, non probo, nunquid vxore, contra quã ẽgi, mortua poſſum cum tertia cõtraherẽ? Vel pone, q̃ vendicem aliquam in vxorem, nõ probo; vel iuro aliquam mihi fore legitimã nihilominus abſoluitur illa à mea petitione, nunquid ea viuente poſſum cum alia cõtrahere? R̃ndeo. In his omnibus hoc propriæ meræ conſcientiæ relinquendum, vt ſ.de iureiu.
9 c.mulieri.in fin.¶†Per hæc aũt quę ſuperius dicta ſunt, ſatis apparet q̃ manifeſtum coniugium præiudicet clandeſtino.cum de clandeſtino probari non poſſit,& oporteat eccleſiam ſm allegata nũciare, vt ſuperius dictũ eſt.§.ideo. Et hæc ẽt eſt cauſa, quare prohibentur clandeſtina matrimonia. vt 30.q.5.c.ſi quis diuinis.§.his ita.ſic prohibentur electiones clandeſtinæ, vt ſ.de elect.c.
10 quia propter diuerſas.§.vl.¶†Pœna illorum, qui clã matrimonia cõtrahunt, hęc eſt; quia ſi cõtraxerit matrimoniũ, quod iure ſtare non poteſt, quia noluerunt ſeruare formã ſtatutã.j.e.c.cum inhibitio.videntur ignorãtiã affectaſſe.& ideo eos ignorantia non excuſat, ſed filij qui naſcuntur, illegitimi cenſebuntur de ignorãtia parentũ nullũ ſub ſidiũ habituri vt in decretali.cũ inhibitio.Nec ob.j.qui fil.ſint legi.c.cũ inter Ioannẽ veterẽ. vbi filios excuſat ignorantia paterna,& legitimos facit.nã illa loquitur, cũ non clã, ſed publicè eſt matrimoniũ contractum; vnde errauerunt, quidã dicentes derogatũ eſſe hodie illi dec.cũ inter.per hanc, cũ inhibitio.ſed non eſt verũ; hæc.n.loquitur in clandeſtino m̃rimonio, illa in publico.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia de præſenti non ſoluuntur per ſponſalia de futuro prius contracta, etiã ſi ſint iuramento valata.*

2 *Sponſalia de præſenti non ſoluuntur per ſequens matrimonium, etiam carnali copula conſumatum.*

3 *Secunda ſponſalia contracta viuente primæ vxore per verba de præſenti non tenent.*

4 *Sponſalia cum duabus per verba de futuro contracta an teneant.*

5 *Sponſalia ſi quis contrahat ſimul cum duabus, dicens iuro vel promitto quod contraham cum vtraque, nihil agitur.*

6 *Quid ſi vna illarum apta ſit ad matrimonium,& alia illegitima & inepta.*

7 *Sponſalia de futuro ſequentia non tollunt præcedentia eiuſdem naturæ.*

¶DE SPONSA DVORVM, Rubrica.

TRactatum eſt.ſ.de duabus ſpeciebus ſponſalium, ſcilicet de manifeſta,& clandeſtina. Nunc autem tractatur hic de duabus ſpeciebus ſponſalium, ſcilicent manifeſtè & ſucceſſiuè contractis, vt cùm duo diuerſis temporibus contrahunt ſponſalia cum eadẽ, vnius de futuro,& alius de præſenti. Et ideo ſubijcitur hic rub.de ſpon.duorum.¶Et idẽ intelligo in ſponſo duarum, qui cũ vna contraxit de futuro,& alia de præſenti. Vnde ſicut intitulatur rubrica de ſpon.duorũ.ita poſ-
1 ſet intitulari de ſponſo duarũ.¶†Circa quam materiam breuiter eſt dicendũ, ſi cum eadẽ ſponſa contrahant duo ſucceſſiuè, vnus de futuro, alius de præſenti, ſiue cũ eodẽ ſponſo duæ contrahant mulieres, tenent ſponſalia de præſenti, etſi ſponſalia de futuro vallata fuerint iuramento. ſed agetur pœnitentia de ſide mentita, vt j.eõ.c.1.ſ.de ſpon.c.ſi-
2 cut.& c.de illis.†Si autẽ ſponſam Titij de præſenti Scius ducat ſimiliter p verba de præſenti, priora ſponſalia tenent,

vt j.eo.tit.c.2.etiam ſi poſteriora fuerint carnali copula conſummata. vt j. eo.c.licet.nõ obſtante cõtraria conſuetudine alicuius loci. vt j.eo.tit.c.vlt. Non obſtante. quod obtinet in pignore cõuẽtionali, in quo is potior eſt qui prius hypotecã accepit, etſi poſterius de pignore cõuenit. vt ff.qui po.in pig. habe.l.potior.§.1.Non ob.quod obtinet in re vendita vel donata ſucceſſiuè duobus, in qua potior eſt is cui prius fuerit aſſignata vt C.de rei ven.l.quoties.ff.de publica.l.ſin aũt.§.ſi duobus. ff.de rei vẽ.l.ſi à Ticio.ff.de except.rei
3 ven.& tradi.l.2.† Itẽ ſi quis contrahat cum vna per verba de præſenti & demũ cũ alia ſimiliter prima viuente, priora ſponſalia valent, non ſecunda.vt j.eo.
4 c.tua fraternitas.¶† Sed quæritur, quid ſi quis contrahat ſponſalia de futuro cum duobus, ſic dicens iuro vel promitto ꝙ contraham cum altera ex vobis? Reſpondeo hæc qõ ſimilis eſt illi, cum quis contrahit cum vna de filiabus Ticij. quam no.s̃.de deſponſ.impu.§.ſed
5 quæritur. ¶† Item quid, ſi quis ſponſalia ſimul contrahat cum duabus ſic dicens.iuro vel promitto quod contrahã cum vtraq;. Reſpondeo, nihil agitur; quia ſi ſic cõtraheret aliquis matrimonium, nihil ageret. hoc.n.eſſet contra ſubſtantiã matrimonij.vt j.de diuor.c. gaudem⁹.§.quia vero. & ideo nihil agitur.vt 32.q.2.c.ſolet quæri. & c.aliquãdo.j.de condi.appo.c.vlt.vbicunq; autem prohibetur matrimonium, & ſpon-
6 ſalia.vt ff.de ſponſa.l.orõ.¶ Sed† quid, ſi vna illarũ apta ſit & legitima ad matrimonium, alia illegitima & inepta? Videtur ꝙ valet id, quod actum eſt cũ apta, nec viciat quod adiectum eſt de inepta. vt ff.de reg.iur.l.non ſolent.ff. de dona.l.ſancimus. de conſ.diſt.4.c.ſi non ſanctificetur. Puto tamen contrarium.quia qui ſic contrahit, ſicut ſuperius eſt expreſſum, nõ intendit cõtrahere cum vna, ſed cum vtraq;, quod non poteſt, & ideo nihil egit nec id quod vult, quia non poteſt; nec id quod poteſt, quia non vult, vt s̃.de offi.del.c.cũ ſuper abbatia.C.ſi quis alteri vel ſibi. l.multum intereſt.ff.de arbit.l.pedius.
7 ¶† In ſumma notandũ eſt.ꝙ ſpõſalia de futuro ſequentia non tollunt præcedentia eiuſdẽ naturæ, ſed ſponſalia de præſenti ſequentia tollunt ſponſalia de futuro præcedentia, tanquã minus vinculum. vt j.e.c.1.qui cle.vel vo.c.rurſus.

SVMMARIVM.

1 *Conditio tribus modis dicitur.*
2 *Conditionum plures ſpecies.*
3 *Conditio quæ dicatur impoſſibilis, & an vitiet contractum.*
4 *Conditio in alijs contractibus à matrimonio, quandoq; apponi poteſt contractum conſtituens, quandoq; perimens.*
5 *Res donata eccleſiæ ſub conditione ſi non alienetur, an eccleſia alienante reuocetur donatio.*
6 *Res donata eccleſiæ ex quibus cauſis alienari valeat, & donatio reuocari nõ poſſit.*
7 *Conditio appoſita in donatione facta eccleſiæ, ne res donata alienetur in caſibus à iure permiſſis, non tenet.*

¶DE CONDITIONIBVS appoſitis in deſponſatione vel alijs contractibus. Rubr.

TRactauimus.s̃.de deſponſatione, quæ fit purè. Nunc dicendũ eſt de ea quæ fit ſub cõditione. ¶Videamus igitur quot modis cõditio recipiatur. Quot ſint cõditionũ ſpecies. Quæ conditiones ſuſpendant matrimoniũ, vel ſponſalia. Quæ vitient. Et quæ
1 habeantur pro nõ adiectis.¶† Cõditio dicitur trib⁹ modis.ſ.ſtatus perſonæ, vt cũ dicitur quis ſeruilis conditionis, vel liberæ. vt s̃.de ſer.non or.c.vlt.32.q.4. c.liberi. Et eo.reſpectu dicitur cõditio in rebus; quædam enim res dicuntur ſeruilis conditionis, & quędã liberæ, vt ff.de ſeruitu.& C.eo.tit. Tertio modo dicitur conditio promiſſionis ſuſpenſio per conditionis euentum, nam donationes

nationes & promiſſiones recipiunt modum, conditionem, cauſam, demonſtrationem. Modum, vt do tibi decẽ vt facias mihi hoc. Conditionem, dabo tibi 10. ſi feceris hoc. Cauſam, vt promitto tibi decẽ, quia mihi hoc feciſti. Demonſtrationem, vt promitto tibi ſeruũ quem emi à Titio. Vel cum demonſtro ſeruum per adiectiua ſic dicens. ſeruũ meum Stichum cocum do, lego. Vnde verſus. Scito ꝙ vt modus eſt, ſi, conditio, quia, cauſa, Demonſtratio quem ſed & adiectiua ſubacta, ideſt ſubſtantiuis adiuncta. argu. ff. de eod. & demon. l. demonſtratio. In hoc autem tit. conditio ſumitur pro tertia ſignificatione ſcilicet promiſſionis; ſuſpenſio per con-
2 ditionalem coniunctionem. ¶† Species conditionum plures ſunt. Nam alia poſſibilis, alia impoſſibilis, alia poteſtatiua, alia cauſalis, alia honeſta, alia inhoneſta, alia volũtaria, alia neceſſaria. Nos ergo de his omnibus illas, quæ ad præſentem materiam pertinent, proſequamur. Eſt itaque in ſponſalibus vel matrimonio conditio honeſta, & inhoneſta; honeſtarum alia voluntaria, alia neceſſaria. Inhoneſtarũ alia repugnat naturæ ſponſaliũ, ſeu matrimonij; alia non. Honeſta & voluntaria eſt, quæ poteſt apponi & nõ apponi. puta, cõtrahã tecum ſi dederis mihi centum. hęc ſi apponatur ſuſpendit ſponſalia, quamdiu non fuerit adimpleta, niſi interueniat conſenſus de præſenti, vel copula carnalis, vt ĩ. eo. tit. c. de illis. Honeſta & neceſſaria eſt, quæ ſi non apponatur, nihil agitur. vt cum chriſtianus dicit iudeæ, contraham tecum ſi facta fueris chriſtiana vt 28. q. 1. c. non oportet. Inhoneſta, quæ repugnat naturæ matrimonij, eſt illa. contraham tecum ad tempus, vel ſi procuraueris venena ſterilitatis. hæc ſi apponitur contractũ vitiat. vt nec ſponſalia teneant, nec matrimonium. vt 32. q. 2. c. ſolet quæri. Et idem eſt ſi ſic dicatur. contraham tecũ, ſi pro quæſtu adulterandam te tradas. vt ĩ. e. c. vlt. Inhoneſta, quæ non repugnat naturæ matrimonij, eſt illa. contraham tecum ſi furtum feceris, ſi hominem occideris. hæc ſi apponatur pro non adiecta habetur, & nihilominus ſponſalia vel matrimonium tenet. vt ĩ. eo. ti. c. 1.
3 & vlt. ¶† Sed opponitur, nõne quælibet inhoneſta conditio eſt impoſſibilis? Sicut. ff. de condi. & inſti. l. filius. argu. 22. q. 2. c. faciat. ſed impoſſibilis conditio viciat contractum. ff. de verbo. oblig. l. impoſſibilis. ff. de regu. iu. l. impoſſibilium. & ff. de actio. & obliga. l. non ſolum. Inſti. de hære. inſti. §. impoſſibilis. & ĩ. de pac. c. vlt. Et ſic videtur, ꝙ matrimonium contractum ſub conditione illa, ſi furtum vel homicidium feceris, quaſi ſub impoſſibili conditione contractum non valeat. Reſpondeo, matrimonium ſub quacunq; conditione contractum quantũcunq; turpi, dummodo non ſit contra ſubſtantiã matrimonij, vt ſuperius dictum eſt, valet & tenet. vt ĩ. eo. c. vl. Et reſpondeo ad obiecta. ſpeciale eſt in matrimonio, vt contractum ſub impoſſibili cõditione teneat, vt eſt in inſtitutionibus, legatis, & fideicommiſſis, in quibus turpis conditio pro nõ adiecta habetur, ſi apponatur ei cui aliquid relinquitur. cæterum ſi ei à quo relinquitur, vel cui iubet de dando vel reſtituendo, valet legatum. vt Inſti. de lega. §. vlt. & ſic notauit dominus Azo in ſumma de cõditio. & inſti. §. & quod dixi. Vt igitur ex præmiſſis apparet, cõtrahitur matrimoniũ ſub conditione, & maxime honeſta. vt ĩ. eo. tit. c. de illis. & cum ſic dicitur. contraho tecũ, ſi talis voluerit. vt ĩ. e. tit. c. ſuper eo. ſicut & alius cõtractus. vt ff. de cõtrah. em. & ven. l. hæc venditio. Nec obſt. ff. de reg. iu. l. actus. actus. n. non ſunt contractus. Quidem tñ dixerunt, ꝙ tunc conditio in matrimonio transferri poteſt in arbitrium alienum, cum transfertur in arbitrium illorum, in quorum poteſtate ſunt cõtrahẽtes, & ſic loquitur. ĩ. e. c. ſuper eo, & hoc per. l. ff. de rit. nup. l. nuptiæ. Sed certæ idẽ puto & in alijs perſonis. vt ĩ. co. tit. c. per tuas. Reſtat vide

re de ſecunda parte rubricæ.ſ.vel alijs
4 cõtractibus.† Et eſt ſciendũ, ꝙ in alijs
cõtractibus apponi põt conditio qñq;
contractũ conſtituens, quandoque peri
mens. Vnde conditio quædam eſt cõn-
ſtituens.verbigratia do tibi hoc,ſi tu fe
ceris vel dederis.hoc te enim dante vel
faciente conſtituiẽ donatio,vt ff.de cõ-
di.& demon.l.qui hæredi.§.vltimo. Et
eſt conditio adimens ſic.dono tibi fun-
dũ,vel lego,ſi nõ manumiſeris ſeruum
talẽ.ſtatim valet donatio vel legatum.
ſed ſi manumiſeris,vtrũq; adimitur:ff.
de cõditio.& demonſtra.l.cum ſub hac
5 cõditione.¶Sed † nunqd ſi res vel poſ-
ſeſſio eccleſię donei ſub hac cõditione.
ſi nõ alienetur.eccleſia alienãte adimeẽ
ne donatio,vel reuocabitur? Videẽ qđ
6 ſic,vt ĩ.co.c.verũ.¶Sed† quid ſi res illa
alieneẽ in caſu permiſſo à iure? puta ob
redemptionẽ captiuorũ,eccleſiæ repa-
rationẽ,cœmiterij ampliationẽ. Videẽ
ꝙ in his caſibus nõ reuocetur donatio.
hi enim caſus ſunt excepti, vt quamuis
alienatio generaliter ſit prohibita,in il
lis caſibus eſt ꝑmiſſa.vt 12.q.2.c.aurũ:
& ideo licita videtur alienatio.vt C.de
re.ec.alie.vel nõ alie.l.vlti.in fi.Præte-
rea hæc conditio,ne liceat mihi rẽ meã
alienare,reprobaẽ à iure.vt ff.de pac.l.
pen.Sed expreſsè contradicit auth.quæ
in hoc caſu loquitur.ĩ Auth.de aliena.
& empt.§.ſanctiſſimas.col.9.C.de pac.
inter emp.& ven.l.cum te fundũ.& l.vl.
C.de con.ob cauſam dat.l.ea lege.& l.
dictã.Ad hoc quidam dñi legum dixe-
runt,ꝙ in re priuati non poteſt apponi
tale pactum,ne alieneẽ propter legem
illam.ff.de pac.l.pen.Sed in rebus do-
natis eccleſiæ ſic,& ſeruãdũ eſt,vt dicit
Auth.illa ſanctiſſimas.Et hæc eſt cauſa
quare valet pactum,quia tunc ius eccle
ſiæ reddit ad ſuum ſtatũ & ſuã naturam
ar.ff.de pac.l.ſi vnus ex argentarijs.§.
ſed ſi. Verius puto vt diſtinguatur.an
eccleſia,cui poſſeſſio ſub cõditione do-
nata eſt,ne alieneẽ,habeat aliàs poſſeſ-
ſiones,vel nõ; vt ſi alias habeat,pactum
valeat,& inhibeat alienationem rei il-
lius.& ſic intelligi põt auth.illa ſanctiſſi-
mas. ſi aũt nõ habeat alias,tũc alienari
põt res illa vel poſſeſſio,nõ obſtãte pa-
cto,vel cõditione.Nã caſus ſuperiores.
in qbus alienandæ ſunt poſſeſſiones ec-
cleſiæ,ſicut à iure inueniuntur excepti,
ſic & à pactis & conditionibus ſpeciali-
7 bus.† Sed ſi in donatione hoc dicaẽ ex-
preſsè ne liceat alienare etiã in caſibus
illis. Puto donationẽ tenere & condi-
tionẽ tanquam turpem & pro non adie
cta haberi. vt ĩ.co. c.vlt.

SVMMARIVM.

1 *Clerici qui poßint contrahere matrimo-*
nium, & qui non.
2 *Clericus in maioribus ordinibus conſtitu-*
tus,ẽ poſtea depoſitus,an poßit cõtrahere.
3 *Clericus depoſitus exuitur priuilegio cle-*
ricali.
4 *Clericũ depoſitũ clericaliter uiuere opor-*
tet.
5 *Ordinatus ꝑ ſimoniã an poßit contrahere.*
6 *Vouentes an impediantur contrahere ma-*
trimonium.
7 *Votum ſolenne dirimit matrimonium iam*
contractum.
8 *Votum ſeruandum eſt.*
Voti violatio an induceat peccatũ mortale.
9 *Iurans aliquam ducere in vxorẽ,ſi poſtea*
voueat ſimpliciter ſe perpetuam continẽ-
tiam ſeruaturum, quo aſtringetur, iura-
mento,an voto?
10 *Vouens ſimpliciter continentiam, qui po-*
ſtea iurauit de cõtrahẽdo,ad qd teneatur.

¶QVI CLERICI VEL VO-
uentes matrimonium contrahe-
re poſſunt. Rubr.

DIximus ſuprà de ſponſa. & ma-
trimonio,nũc tractemus de im
pedimentis illorum.Impedimẽ
tũ enim ꝑ ſacrum ordinem & per votũ.
& ideo ſubijcitur hic rubri.qui cle.vel
1 vo.matrimo.cõtrahere pñt.¶ †Viden-
dũ eſt igitur, q clerici poſſunt cõtrahe-
re matrimoniũ,& qui prohibeãtur. Eſt
autem

autem ſciendũ, ꝙ clerici in minoribus ordinibus conſtituti contrahere poſſunt ſm licentiam ab apoſtolo datam. vt 28.diſtin.c.de his & 32.diſt.c.ſeriatim. In ſacris autem ordinibus conſtituti prohibentur, vt 32.di.c.erubeſcant, & c.nemo.& c.ſi quis eorum.31.di.c.ante triennium.& ſ.de æta.& quali.præſi. c.à multis. & j.eod.tit.c.ex literarum.
2 ¶Sed † nunquid clericus in maioribus ordinibus conſtitutus & tandem depoſitus põt contrahere? Et videtur ꝙ ſic, nomen enim depoſiti deletũ eſt de ma-
3 tricula clericorũ vt 2.q.1.c.nomẽ.† clericus depoſitus exuitur priuilegio clericali. vt 4.diſt.c.ex antiquis 17.q.4.c. ſi quis deinceps. Puto tñ contrarium. quia depoſitus nihilominus characte-
4 rẽ retinet, q̃a animæ infigitur; † & ideo per depoſitionem non tollitur, cuius ratione clericũ depoſitũ clericaliter viuere oportet. vt 81.diſt.c.dictũ, charactéri aũt annexum eſt votum continentiæ
5 vt 84.diſt.c.cũ in preterito.¶† Itẽ quid, ſi quis per ſimoniam fuerit ordinatus, cũ charactere habeat vitiatũ? vt 1.q.1. c.quibuſdam narrantibus. Reſpondeo, nihilominus cõtrahere prohibetur; nõ .n.delictũ hanc ei immunitatẽ inducit. vt ff.de mino.l.Papinianus. & vt not.ſ.
6 ne cle.vel mo.§.3. ¶† Nunc videndũ eſt de ſecunda parte rub. ſcilicet, vel vouentes. Et eſt ſciendũ, ꝙ omnes vouentes continentiam, ſiue ſimpliciter, ſiue ſolenniter voueant, contrahere prohibẽtur, quod enim vouetur domino reddendũ eſt. Vnde vouere cõſilij eſt, reddere imperij. vt ſ.de uo.& vo.re.c.magnæ. Et ſi ſimpliciter vouẽs cõtraxerit, tenet matrimoniũ, ſed pœnitentiã aget
7 de fractione voti. vt 22.di.c.1.& 2.† Si aũt ſolenniter vouens contraxerit, non tenet matrimoniũ vt 27.di.c.3.& 4.& j.co.tit.c.rurſus & 27.di.§.hinc diſtinguẽdũ. Et ſicut nos diſtinguimus inter votũ ſimplex, & ſolenne. ſic Hug. diſtinguit inter votũ de futuro, & de præſenti. Sed eius diſtinctio nullo iure iuuatur. & ſi habeat ſimilitudinẽ contractus ſponſalium de futuro & de præſenti. vnde diſtinctionẽ illius in voto non ſerua-
8 mus. ¶† Sed opponitur. vtrunq; votum ſimplex & ſolenne ſeruãdũ eſt, vtriuſq; violatio inducit mortale peccatũ, vtrũque prohibet cõtrariũ actũ, quid ergo fines fecerit eſſe diuerſos, vt primũ impediat matrimoniũ cõtrahendum, ſm dirimat iam contractum? j.e.tit.c.rurſus.& 27.q.1.per totum. Reſpondeo eccleſia conſiderat circunſtantias, vt 40. diſtin.c.homo chriſtianus. & de pœniten.diſtin.5.c.1.& verborũ ſolemnitates attendit. vt in voto, & in iuramento. vt 22.q.5.c.iuramenti. & diuerſum ſtatuit in vtroq;, diuerſam etiam pœnã ſtatuit in fractione vnius, & in fractione alterius. vt 27.diſt.c.ſi vir.& 27.q.1. c.virginibus.& c.deuotã. Et ex hoc probatur grauius delinqui in fractione ſolennis, q̃ ſimplicis voti. quis enim dubitet ſceleratius eſſe cõmiſſum, quod grauius vindicatur. vt 24.q.1.c.non afferamus. Et hæc omnia quæ notaui in voto ſimplici & ſolemni, locum habent in iu-
9 ramẽto, & ſimplici loquela. ¶† Sed qd ſi inter ſe confligant iuramentũ, & votũ ſimplex? quod illorum præualebit? Verbigratia. Iuraui me ducturũ Ticiam in vxorem, poſtea voui ſimpliciter me perpetuam continentiam ſeruaturum. Reſpondeo præualet iuramentũ, quia præcedit; ſicut in duobus iuramentis cõtrarijs contingit, quorum primum eſt obligatoriũ, ſm verò temerariũ reputatur. vt ſ.de iureiuran.c.veniens. Quod intelligo, cum vtrunq; iuramentum eſt licitum; aliàs ſi primum eſt illicitũ, præualet ſm, vt ſ.de iureiu.c.eã te.& c.tua. Et ad hanc reſponſionem accedit. vt j.eo.tit.c.veniens. vbi votum non fuit vſquequaq; obligatorium. quia emiſſum poſt fidẽ datam de cõtrahendo.& ideo primo viro matrimonium contrahente datur mulieri licentia contrahendi poſt votũ, quamuis & alio modo intelligatur decre.illa.ſ.vt detur licentiã cõtrahẽdi poſt votũ ex permiſſione cõpa-
10 ratiua. ¶Item † quid dicemus in caſu conuerſo?

conuerſo?voui ſimpliciter continentiã, poſtea iuraui de contrahendo. Rñdeo. votũ ſeruabitur, pœnitẽtia impoſita de temerario iuramento.ut ĩ.eo.tit.c.rurſus. ¶Quibus autem modis profiteatur quis, vel profiteri intelligatur no.ſ.de reg.§.ſed quæritur. Vbi autem quis prius iurat de matrimonio contrahendo, & poſtmodum ad religionem ſuſpirat, locum habet cõſilium decre. ſupra de ſpon.c.commiſſum.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium an teneat cũ ea, quam quis cognouit viuente legitima vxore. & è conuerſo, & quando nu.2.*

3 *Matrimonia cõtrahi q̃ crimina impediãt.*

¶DE EO QVI DVXIT IN matrimonium quam polluit per adulterium. Rubr.

DIctum eſt.ſ.in proxi.tit.de duobus impedimẽtis matrimonij, ſ.de ordine, & de voto. Nunc autem tractatur de tertio, ſ.enormitate delicti. Et proſequitur iſte tractatus hoc impedimentum de vna ſpecie, ſ.in illo qui mortua vxore ſua contrahit cũ illa, quã illa adhuc viuente cognouit. vel e cõuerſo in illo, qui vxoré alterius cognoſcens, eo mortuo contrahit cũ eadem.& ideo ponitur hic rubrica, de eo qui dux.in ma.quam pol.per adul. Eſt
1 igitur†ſciendum, ꝙ quamuis generaliter & indiſtinctè canon prohibeat contrahi matrimonium cum illa, quã quis per adulteriũ polluit vxore ſua viuente.vt 31.q.1.c.nullus.vel cum qua quis adulterium commiſit viuente marito illius.vt 31.q.1.c.illud.hoc tñ ad duos caſus reſtringitur, ſ.cũ adultera machinatur in mortem legitimæ, ſeu adulter in mortem legitimi.vel cum viuente legitima vel legitimo fides datur inter adulteros de contrahendo poſt morté legitimæ vel legitimi, vt ĩ.eo.c.1.2.& 3.31.q.1.c.relatum.Et ꝙ dico, ſi adultera machinetur in mortem legitimæ, idem eſt, & ſi adulter.vt ĩ.eo.tit.c.ſignificaſti.¶Eſt & tertius caſus, in quo ꝓhibitio locũ habet, ſ.cũ adulter cõtrahit de facto cum adultera legitima vxore viuente.quia plus eſt de facto cõtrahere, q̃ fidem dare de contrahendo, vt ĩ.eo.tit.c.cùm haberet.& c.ex literarum. Cæterum ſi coniugatus aliquã polluat per adulterium, & vnum ex tribus non interueniat.ſ. quia neuter in mortem legitimæ machinetur, nec fides interueniat de cõtrahendo, nec de facto cõtrahitur, poteſt adulter poſt mortem legitimæ contrahere matrimoniũ cũ adultera.vt ĩ.eo.tit.c.veniens.& ſi quis coniugatus de facto matrimonium cõtrahat cum aliqua huius rei inſcia, mortua legitima poteſt conſiſtere matrimonium inter eos.& hoc in fauoré inſciæ & in odiũ adulteri.vt ſ.de ſpon.c.cũ in apoſtolica.imo ſi ignorans voluerit, adulter ad hoc cogetur.vt ĩ.eo.ti.c.1.Et eſt ratio, quia inſcia adulterium non commiſit, vt in prædicta decre.c.cũ in apoſtolica 34.q.2.c.in lectum.ff.ad le. Iul. de adul.l.Sed nunquid mortua legitima confirmatur eo ipſo matrimonium inter adulterũ, & inſciam? Reſpondeo non, nam primus conſenſus viri fuit illegitimus tanquã adulterinus, conſenſus autem mulieris ignorantis impedimentum fuit erroneus.Error aũt ille error fuit conditionis. nam quaſi ſeruus eſt, qui eſt alligatꝰ legi & ſeruituti vxoris.vt 32.q.5.c.apud vos. vnde vir non habet poteſtatẽ ſui corporis, ſed vxor, vt 27.q.2.c.ſunt qui dicunt.vnde idem ſeruandum eſt in hoc caſu, quo ad hoc vt non teneat matrimoniũ, quod obſeruatur cùm libera inſcia cõtrahit cũ ſeruo; vnde nouũ requiro conſenſum.vt ĩ.eo.ti.c.veniens.ĩ.de coniugio. ſeruo.c.propoſuit. & ff.de iure do.l.Proculus. & valebit matrimonum nõ vt a tempore contractus, ſed vt a tempore noui cõſenſus. Eſt igitur in poteſtate mulieris errãtis ſeparari a viro putatiuo, vel implorare ipſum cõpelli, ſi ſpõte noluerit.

¶Sed

¶ Sed qd ſi adulter nouũ cõſenſum præueniẽs cũ alia cõtrahat? Puto matrimo-
2 nium tenere. ¶ † Et nota ꝙ hodie non ſufficit fidei datio, vel contractus de facto, niſi adulterium interueniat. vt ĩ. cod.c.vlt. & idem puto in machinatione. q̃uis de ea nihil exprimat decre.cadem, exprimitur tamen ĩ.eo.c.1.& c.ſuper hoc & c.veniens. quod enim nõ mutatur, quis ſtare prohibebit? vt C. de teſtamen.l.ſancimus. Credendum eſt enim, ꝙ dominus papa conſiderauit, ꝙ omnia iura de hac materia loquentia tractant de adulterijs; & ideo voluit q̃tum ad matrimonium impediendum & prohibendum vt adulterium præcederet omnem cauſam fidei dationem, machinationem, contractum de facto, vel etiam ſequeretur legitima cum ſuperſtite.vt ĩ.co.c.vlt.Et per hoc ſublata eſt hodie opi. Hug. q dicebat vnum ſufficere ex tribus prædictis ſine adulterio. Et reddebat rationem ſui dicti ſic. In his caſibus agitur de re nõ vacãte.ſ. de muliere ab alio poſſeſſa. & idem in viro ab alia poſſeſſo; vnde iura noluerunt matrimonium conſiſtere inter tales, etiã ſublato impedimento per mortem legitimi, vel legitimæ; ſicut alias contingit ſimile in pacto de futura ſucceſſione, quod nõ valet etiam defuncto dño, de cuius hæreditate paciſcitur. vt C.de pact.l.vlt. Et ſimile in ꝓmiſſione præbendæ non vacantis, quæ non valet etiam quando vacat.vt ſ̃.de cõceſ.præben.c.nulla. Sed, vt dictum eſt, obtinet
3 quod præmiſi. ¶ † Sunt & alia crimina, quæ impediunt & prohibent contrahi matrimonia, vt eſt raptus. vt 27.q.2.c. raptor.& c.ſtatutum. Item inceſtus vt 32.q.7.c.ſi quis viduã. & c. ſi quis cum nouerca. Item violatio publicæ honeſtatis iuſtitiæ vt 27.q.2.c. ſi qs ſpõſam. Item cum alter coniugum, vel vterque per induſtriam & malitiam proprium filium eleuat de fonte ſacro. 30.q.1.c. de eo. Item ſi quis ſanctimonialem cognoſcat, vt 27.q.2.c.hi ergo. Item ſi qs vxorem occidat. vt 23.q.2.c.admonere. niſi ſit adoleſcens, & de eius incontinentia timeatur. vt 33.q.2.c.in adoleſcentia. Item qui presbyterum occiderit.vt ĩ.de pœ.& re.c.qui presbyterum. Item dicunt quidam, ꝙ ſolemniter pœnitentes cõtrahere prohibentur vt 23.q.2.c.de his.& c.antiqui. Et in his delictis dicunt quidam, ita prohiberi contrahi matrimonium, vt & contractum non teneat; quaſi ſufficiat legiſlatorem prohibuiſſe, & ſi non adiecerit factum contrarium non valere.vt C.de legi. & conſti.l.non dubium. quos enim prætor prohibet, omnino prohibet.vt ff.de poſtu.l.quos prohibet, & quod contra leges vel canones fit, reſcindi oportet. vt 10.diſt.c.vides. Verius tamen puto, ꝙ teneat matrimonium, etſi contrahi prohibeatur. nam inuenio ꝙ cùm inceſtuoſus cõtrahat matrimonium, tenet. vt ĩ.de eo qui cog.conſangui.vxo.ſuæ. c.tranſmiſſæ. ¶ Excipiuntur tamen tria crimina, quæ præmiſi, adulterium cum fidei datione, cum machinatione, vel cum contractu de facto. Quod autem de ſolemniter pœnitentibus dixi, ideo verum eſt ſecundum quoſdam, quia vouere intelliguntur; pœnitentes enim ſub regula eccleſiæ viuere debent.vt de pœni.diſt.5.c.contrarium. Item intelliguntur eccleſiaſticæ perſonæ vt 11. q. 1.c.aliud. Hug. vero dixit, ꝙ quilibet pœnitens matrimonium cõtrahere poteſt, niſi ſit alicui iniunctũ nomine pœnitentiæ, ne contrahat; hoc tamen fallit in tribus caſibus, vt dicebat in vxoricida, in raptu ſpõſæ alterius, & inceſtu. Ideo autem in his matrimoniũ prohibetur, quia in his matrimonium contaminatur. Sed & ab his caſibus excipiebat adoleſcentes, quos dicebat de iure contrahere poſſe, non obſtante aliquo ex criminibus ſupradictis.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium non diſſoluitur per ſuperuenientem lepram, vel infirmitatem, vel affinitatem.*

2 *Vxor an teneatur ſequi maritũ leproſum.*

¶ DE

¶DE CONIVGIO LEPROſorum. Rubrica.

IN præſenti rubrica tractat̃ de alio impedimento matrimonij.ſ.de impedimento lepræ.morbus enim lepræ ſponſalia de futuro diſſoluit. vt.j.eo.tit.c.literas.ſ̃.de iureiur. c.quemadmodũ.vnde impedit matrimoniũ cõtrahendũ.& ideo ponit̃ hic rub.de coniu.
1 lepro. ¶† Eſt igitur ſciendũ,quòd neq; lepra ſuperueniens,neq; infirmitas,vel affinitas diſſoluit matrimoniũ legitimè contractũ.j̃.cod.c.1.& 2.32.q.5.c.horrendus.& c.ſi vxorem.& q.7.c.illi qui.&.c.neque furioſus.& j̃.de eo qui co.conſang.vxo.ſuæ. c.diſcretioni.&.c.tuæ.vnũ ſolũ caſum inuenio,in quo matrimoniũ nõ conſumatum diſſoluitur.ſ. per ingreſſum religionis. vt.ſ̃.de conuer.coniu.c.verum.&.c.ex publico.Sed nũqd ſanus tenet̃ cohabitare infirmo? Dixit alanus,ꝙ non.quia de cõſuetudine approbata per canones obtinet, vt leproſi ſeparentur à ſanis.vt.j̃.eo.c.1.ſ̃. de ec.ædi.c.cũ Apoſtolus.33.q.2.c.hoc ipſum.& idẽ ſtatuitur in veteri teſtam. Sed erit ſanus ita vicinus infirmo, vt poſſit ei miniſtrare,& debitum reddere coniugale.Sed certe quamuis leproſi ſeparandi ſint à ſanis, vt ſuperius dictum eſt;nõ tñ vxores à viris,vel viri ab vxoribus ſunt ſeparandi,vel ẽt dimittendi. vt.j̃.codẽ.c.quoniam.vnde cum ſanus teneatur infirmo reddere debitum coniugale,& cohabitare tenetur. Nec obſtat decre.j̃.cod.c.1.quæ dicit vxores ſollititis exhortationibus inducendas, vt viris leproſis cõiugali affectione miniſtrẽt;ideo illa monitoriè loqtur non præceptiuè,vt leproſi inducant̃ ad continendum,& non fiant improbi ad exactionẽ debiti;aliàs decre.illa corrige-
2 tur per ſequentem. ¶†Sed quid,ſi quis egrediat̃ domum leproſorũ,in quã multi leproſi ſub magiſtro viuunt? vt.ſ̃.de ec.ædi.c.cum dicat.nunquid vxor ſana tenet̃ ſequi? Nõ credo,cùm in cõmuni dormiant,& in cõmuni veſcantur; ſed ſi cella aliqua daretur,vel domus ꝓxima ĩ qua poſſẽt cohabitare vir & vxor, tunc videretur contrariũ eſſe dicendũ. ¶Quid de filijs? puto quòd cum ſano debeant remanere,ne inficiantur, cùm ſit morbus contagioſus.

SVMMARIVM.

1 *Seruus an poßit contrahere matrimonium, & cum qua.*

2 *Seruus cui obedire teneatur, ſi eo tempore quo dominus ſeruitium exigit, vxor petit debitum.*

3 *Domini ſeruorum an & quando cogantur eos vendere ne eorum matrimonium ſit ſeparatum.*

4 *Dominorum neuter ſi vult emere ſeruum, qui matrimoniũ cõtraxit, quid ſit agẽdũ.*

5 *Matrimonium an ſeparatur, ſi liber ignoranter cum ancilla contraxerit.*
Errantis conſenſus nullus eſt.

6 *Matrimonium contractum per ſeruum cum libera, ꝙ putabat eã eſſe ſeruã, an teneat.*

7 *Matrimonium an ſit Separandum, ſi ſeruus intendens contrahere cum libera, cũ ancilla contrahit.*

8 *Matrimonium an ſeparetur, ſi ſeruus cõtraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo ſciuit, conſenſit.*

9 *Matrimonium contractum cũ ancilla ignoranter, quæ tandem manumittitur viro ignorante mutationem ſtatus mulieris, an teneat.*

¶DE CONIVGO SERVOrum. Rubrica.

SEquitur de alio impedimẽto matrimonij.ſ.de impedimento cõditionis ſeruilis,& ideo ponitur hic rub.de coniugio ſeruorũ. ¶Videamus igit̃ an ſeruus poſſit contrahere matrimoniũ,& cũ qua.Itẽ an cõſenſus dñi ſit requirendus.Et quid iuris ſit de matrimonio contracto inter liberũ & ancil-
1 lã,& inter ſeruũ & liberã.¶†Poteſt ſeruus contrahere cum ancilla.vt.j̃.cod.c.
2 1.&.39.q.2.c.vl.poteſt etiã cum ingenua.dum-

mia. dummodo non ignoret conditio-
nem ipſius. vt 29.q.1.c.1.2.& 3. & c.ſi
qs ingenuus. nō enim videtur celatus ꝙ
ſciuit, nec certiorari debuit qui non
ignorauit, vt ff.de ac.empt.& ven.l.1.
in fi.Sed ſi dñs videat ſeruũ ſuum cum
libera contrahentem,& diſſimulet, ſer
uus eripitur in libertatem.vt C.de lati.
libe.tol.l.vna.§.ſed & ſi qs.& in auth.
ibi ſignata.& in Auth.de nup.§.ſi ve
rò ab initio.col.4.in Auth.vt libe.de
cætero.§.ſed & ſi qs.coll.6. Pōt ſeruus
cōtrahere cũ ancilla inuito dño; & ſi
dñs contradicentibus inter ſeruos &
ancillas contracta ſint matrimonia,
non ſunt ꝓpterea diſſoluenda.vt ĩ.eo.
c.1.& ſi diuerſi ſint dñi nō debēt de-
bitis ſeruitijs defraudari, vt ĩ.eodē
c.1.& 29.q.2.c.dictum.nec ſunt ita de
trahendi, vt viri & vxoris ſeparatio
fiat.vt C.cōmunia vtriuſque iudi.l.
2 poſſeſſionũ. ¶ † Sed q̃ritur,qd ſi dñs
exigat ſeruitiũ à ſeruo, & eodem tpe
vxor petat debitũ? Dici pōt, ꝙ ſe im-
pediēt in cōcurſum.ff.de vſufr.l.quo
tiens. Vel verius eſt dño obediendũ,
qa vir cũ onere ſuo tranſit ad vxorē.
Et qa hæc decre. dicit cōſueta ſerui-
tia non minus debent dñis exhiberi.
Quod intelligo verũ, niſi periculum
fornicationis timendũ ſit in vxore.
3 ¶ † Sed qd ſi diuerſi dñi diuerſarum
ſint regionũ, ita vt vir & vxor mutuo
cōuenire nō poſſint ad cōiugale offi
ciũ exercendũ? Rñdeo,vt euitet̃ for
nicationis materia, cogant̃ ꝑ eccleſiã
alter dominorũ vendere alteri volē
ti emere.vt C.de com.ſeruo.manu-
4 miſ.l.vna.§.generaliter. ¶ † Sed qd
ſi neuter dominorũ emere velit? co-
gat̃ alter dominorũ cuilibet extneo
vēdere in ꝓuincia ſerui; vel venalem
exponat, & ſi nullꝰ appareat emptor,
emat eccleſia, vt arg.54.diſt.c.frater
nitatē.viri.n.& vxores ſeparandi non
ſunt. vt 33.q.2.c. quos deus.29.q.2.
c.vti.& ff.de ædi. edi. l. plerunque.
5 ¶ † Si liber cōtrahat cũ ancilla igno-
rãs eius conditionē, nullũ eſt matri-
moniũ ꝑ conditionis errorē,niſi cō-
probata cōditione in eã conſentiat ver
bo vel facto.vt ĩ.eod.tit.c.ꝓpoſuit.&
c.vl.& 29.q.2.c.ſi qs ingenuus.errantis
enim cōſenſus nullus eſt vt 29 q.1.§.1.
& ff.de iuriſdi.om.iudi.l. ſi per errorē.
C.de iuris & fac.ig.l.non idcirco. Et
qd dixi de errore cōditionis, intelligo
6 deterioris,id eſt ſeruilis.† Nã ſi ſeruus
contrahat cũ libera,errãs in eius condi
tione,cũ eã putaret ancillam,quamuis
erret; quia error nihil aliud eſt,quàm
aliud ꝓ alio putare. vt 22.q.2.c.in qbꝰ.
28.diſtin.c.quamuis. hic tñ errans non
decipitur,cum eius conditio melior eſt;
vnde prætextu talis erroris non poſſet
diuortiũ poſtulare vxore in matrimo-
niũ conſentiente,etſi nouerit virũ con-
7 ditionis eſſe ſeruilis. ¶ † Itē quid ſi ſer-
uus credit & intendit contrahere cũ li-
bera,& contrahit cũ ancilla,nunqd,qa
errauit in conditione ēt deteriori, cre-
didit enim eã cũ qua contraxit melio-
ris conditionis,& reperit deterioris,di
rimetur matrimonium? Rñdeo nō, qa
conſenſit in hominem ſuæ conditionis.
Vnde quod dixi prætextu conditionis
deterioris poſſe dirimi matrimonium,
intellige reſpectu errãtis; tũc enim neu
ter alteri conditionē opponere poteſt,
hæc fuit opi Hug.& mihi placet. Alij
tñ dixerunt,ꝙ ſiue erret in conditione
meliori, ſiue deteriori,non tenet ma-
trimonium.vt ar.ff.de arbi.l.ſed & ſi in
ſeruum. Vnde ſm eos, ſi ſeruus credat
contrahere cũ ancilla ,& contrahit cũ
libera; vel ſi liber cum libera,& contra
hit cum ancilla, non tenet matrimo-
nium. Tertij dicunt, ꝙ error diſparis
conditionis dirimit matrimoniũ, non
aũt paris; vnde ſm illos, ſi ſeruus cre-
dit contrahere cum ancilla, & contra-
hit cum meliori hoc eſt cum libera, nō
tenet matrimonium. Item ſi liber cre-
dat contrahere cum libera, & contra-
hat cum deteriori, ſimiliter non tenet
matrimoniũ. ſed in hoc ultimo exēplo
oēs conueniunt. Vbi autem error inter
uenit in pari conditione, non dirimi-

tur,vt ſi ſeruus credat cōtrahere cum li
bera,& cōtrahat cū ancilla;vel liber cre
dit contrahere cum ancilla, & cōtrahit
8 cum libera. ¶ † Itē quid ſi aliquis con-
trahit cū ancilla ignoranter,& tandem
dn̄s manumittit ancillam, nūquid hoc
ipſo matrimoninm confirmatur,maxi-
mè ſi poſt manumiſſionem interueniat
copula carnalis,viro tamen ignorante
mutationē ſtatus mulieris? Rn̄deo nō,
quia ad hoc intelliguntur cōmiſceri ex
conſequentia prioris conſenſus,qui nul
lus fuit.ar.ad hoc C.ad vel.l.quamuis.
9 & l.ſi mulier.ff.de mino.l.§.ſcio.¶† Sed
pone,quòd ſeruus contrahit cū ancilla
ignorans eius conditionem,deinde de-
tecta conditione illius conſenſit in ma-
trimoniū verbo vel facto.vt ĵ.eod.c.
vlt.illa tamen non conſentit,nunquid
eſt matrimonium inter eos? Dicunt q-
dam,quòd matrimoniū eſt ex vna par-
te.ſ.ex patre illius q conſentit.Sed hoc
non placet,qa matrimonium non clau-
dicat,nec ex vna parte tantum conſiſtit;
eſt enim duorum coniunctio.ſ.maris &
fœminæ vt 27.q.2.§.1.in prin.vt not.s̄.
de ſpon.in prin. Sed fateor, quòd mu-
lier compelletur ad conſenſum matri-
monialem ratione fidei datæ,vt dixi s̄.
de deſpon.impu.ſ.cum maior cōtrahit
cum minore.& quia mulier malicioſè
diſſentire videtur. ar. ad hoc ſuprà de
eo qui dux.in ma.quā pol.per adul.c.1.
10 ¶ †Item quid ſi inter aliquos coniuga-
tos moueat̄ qō ſuper alterius cōditio-
ne ſeruili,nunquid is qui matrimoniū
accuſat,pendēte lite exiget debitū, vel
ſaltem reddat? Videtur quòd ſaltē red-
dere debet exactus, alter enim interim
poſſeſſione maritali deſtitui nō debet,
vt s̄.vt lit.pen.c.laudabilē.16.q.4.c.vo
lumus.9.q.4.c.nonne.Dixerunt quidā,
quòd is qui ad diuortium agit, exigere
non debet, ne ſibi præiudicium paret,
ſed exactus ſoluat;qa exigere eſt in eo,
ſoluere non eſt in ipſo, ſed in altero, vt
ſuprà de conuer.cōiu.c.quidā intrauit.
Mihi aūt videtur, q̄ nec exigere debet,
nec reddere exigenti. aliàs quodcūque
iſtorū fecerit,præiudicabitur ſibi, vt ĵ.
eodem tit.c.propoſuit.& ſi ob hoc ex-
communicaretur , quia non redderet,
deberet excommunicationem patien-
ter tolerare prius,quàm obedire. qa ſi
naturali affectione cognoſceret, indu-
ceretur matrimonium; ſi fornicatione,
peccatū mortale.& ideo in tali caſu ex-
pedit nō parere,vt s̄.de re.ſpo.c.literas
ĵ.de ſent.excom.c.inquiſitioni.

SVMMARIVM.

1 *Liberi vnde dicantur, & quid ſit libertas.*
2 *Liberi qui ſint.*
3 *Partus quo ad libertatem & ſeruitutem ſe*
quitur vētrem,in honoribus verè & quo
ad alia ſequitur patrem.
4 *Eccleſia libertates tueri debet.*
5 *Filiatio qualiter probetur.*

¶DE NATIS EX LIBRO ventre. Rubrica.

TRactatum eſt s̄. de conditione
coniugatorum , nunc tractatur
de conditione natorum;& ideo
ſupponit̄ hic rubrica.de natis ex libe.
vē.¶Vidēdum eſt igitur,qui ſint liberi.
Cuius conditionem, patris,an matris fi
lius ſequi debeat,& in quibus.Itē in q-
bus caſibus nati ex libero vētre deducā
1 tūr in ſeruitutem. ¶†Liberi dicūtur à li
bertate. libertas aūt eſt naturalis facul
tās eius, quod cuiq; facere libet,vt In-
2 ſti.de iure perſo.in princ.¶†Liberi ſunt
qui ex ingenuis naſcuntur;fiunt aūt li-
beri,q manumittūtur. vt Inſti.de inge.
3 ¶† Partus quo ad libertatem & ſeruitu
tē ſequitur conditionē matris.vt C.de
rei vend.l.partus.ff. de ſta.ho.l.lex na-
turæ & l.cum legitimæ.s̄.de ſeruis non
or. c. vlt.32.q.4.c. liberi. Et in tantum
hoc verū eſt,vt ſufficiat aliquo momen
to fuiſſe in libero vētre , vt qs liber na-
ſcatur.vt.ff.de ſta.ho.l.ſeruorum. ¶ In
honoribus antē, muneribus, & munici-
pijs partus ſequitur patrē. C. de decu.
l.eos.l.exēplo & l.nullius ſolius.& ff.de
ſtatu.

ſtatu.ho.l.libertos. Et in tantũ hoc ve
rum eſt, vt ſufficiat conceptũ eſſe ex de
curione,quantũ adhoc, vt patris con-
ditionẽ ſequatur quamuis ante ipſius
natiuitatem parter deſinat eſſe decu-
rio. vt ff. de decur.l.2.§.in filijs.¶Et ſi
quæratur, in quibus filius patris iam à
ſenatu remoti ſequatur conditionem?
Reſpondeo in multis.vt ff.de decu.l.2.
§.in filijs.ff.de pœnis.l. mortis.§. iſte
forte.C.de decu.l.decuriorem.& l.de-
curionũ filij. ¶Cauſaliter verò contin-
git,vt liber natus efficiatur ſeruus,vt ſi
ſacerdos de facto ingenuã mulierẽ ſibi
copulet vxorem,filij nati ex tali contu
bernio fiũt ſerui illius eccleſię,in cuius
iniuriã ſacerdos contraxit.vt 15.q.vlt.
c.cum muliere. Item illi, qui ſaracce-
nis arma, ferrum, lignamina ſubmini-
ſtrant.vt ĩ.de iudæ.c.ita quorũdã. Itẽ
illi,qui ſarracenis triremes ſiue galeas
vendunt,vel naues quæ in pyraticis ſar
racenorũ nauibus curã gubernationis
exercent,vel machinis aut q̃buſdã alijs
aliquod eis impendunt conſiliũ, vel au
xilium in diſpendium terræ ſanctæ eo.
tit.de iudæ.c.ad liberãdum. Itẽ ſi liber
homo maior 20.an. ſciens permittit ſe
vendi ad participandum pretium, & in
veritate participet, ſeruus efficitur. vt
Inſti. de iure perſo.§. penult. & ff.de
libe. cauſa.l. liberis.1. reſponſo, & §.ſi
quis ſciens. Sed liberi facti ex ingrati-
tudine reuocantur in ſeruitutem, & ex
omnibus alijs cauſis ex quibus reuoca
tur donatio. in vt Auth.vt lib.decæ.§.
illud. col.6.& de hac materia no.ſ.de
ſeruis non ordinan.§.nunc videndum.
4 ¶†In ſumma notandum eſt, ꝙ eccleſiæ
5 libertas tueri debet.vt ĩ.eo.c.1.†Sed ſi
dubitetur de filiatione,poterit probare
quis ſe filium. vt ſ. de filijs preſ.c.Mi-
chael.ff.de li.& po.l.poſthumus.§.vlti.
Licet ſit contra ar.ff.de cõditio. & de-
mon.l.Lucius. probabit inquam eum
natum ex his, qui matrimonialiter iun
cti ſunt.nã filius eſt is, quem nuptię de
monſtrant.vt ff.de in ius vo.l.qa mater
vel ꝑ confeſſionẽ patris & matris,vt ĩ.
qui ſi.ſunt legi.c.tranſmiſſe.vel per affe
ctum,vt ſ.de præſump.c.afferte.2.q.6.
c.ad Romanam.C.de inoffi. teſtamen.
l.ſi mater. & ſtatur his coniecturis,do-
nec probetur contrariũ vt C.de proba
l.non nudis.C.de teſtibus.l.neq; pro-
feſſio.ff.de inoffic. teſtament. l. ſi inſti-
tuta.§.1.& C.de hæredi.inſti.l.ſi pater.

SVMMARIVM.

1 *Cognatio ſpiritualis quid ſit.*
2 *Propinquitates ortæ ex cognatione ſpirituali, quæ contrahitur in baptiſmo, quot ſint.*
3 *Vir & vxor an ſibi cõmunicent actionem & paſſionem in materia prædicta.*
4 *Compaternitas in baptiſmo contrahitur.et an contrahitur in his, quæ baptiſmum præcedunt.*
5 *Filij duarum commatrum vel compatrum an poſſint inter ſe cõtrahere matrimoniũ.*
6 *Cognatio ſpiritualis & legalis quas perſonas non excedat.*

¶DE COGNATIONE SPIRITUALI. Rubrica.

TRactauimus.ſ.de quibuſdã im-
pedimentis matrimonij, nunc
autem tractaturi de cognatio-
ne legali, item de conſanguinitate &
affinitate, præmittamus de digniori,ſ.
de cognatione ſpirituali; & ideo poni-
tur hic rubr.de cognatione ſpirituali.
¶Videndum eſt igitur, Quid ſi cogna-
tio ſpiritualis. Quot ſint eius ſpecies.
In quibus ſacris hæc cognatio cõtraha
tur.Et an filij ante compaternitatẽ,vel
poſt geniti, poſſint matrimonio copu-
1 lari.¶†Cognatio ſpiritualis eſt propin
quitas ſ.u attinẽtia proueniẽs ex ſacri
datione. ¶Ex cognatione ſpirituali, q̃
contrahitur in baptiſmo, nouẽ propin
buitates naſcuntur.†Prima inter ſacer
dotẽ baptizantẽ & baptizatũ, quæ eſt
filiatio.Secunda inter ſacerdotẽ & pa-
trem baptizati, & hæc eſt compaterni-
tas.Tertia inter eundem & matrẽ pue-

ri,& hæc eſt commaternitas. Quarta in
ter filios ſacerdotis & baptizatū,& hæc
eſt fraternitas,vt 30.q.1.c.oés. & q.3.c.
ita.Quinta inter baptizatū & ſuſcipien
tem de baptiſmo,& hæc eſt filiatio. Sex
ta inter baptizatum & vxorem ſuſcipiē
tis, & hæc ſimiliter eſt filiatio. Septima
inter baptizatum & filios ſuſcipiētis,&
hæc eſt fraternitas. Octaua inter ſuſci-
pientē & patrem ſuſcepti,& hæc eſt cō-
paternitas. Nona inter ſuſcipientem &
matrē ſuſcepti,& hæc eſt cōmaternitas,
vt hæc omnia probantur. 30.q. per to-
tum.& q.4.c.ſi quis vnus. & c.qui ſpiri-
tualē.& c.poſt vxoris.& ȷ̃.eodem titul.
c.1.& c.Martinus,& c.veniens,& c.tua.
3 ¶ † Circa hanc materiam queri cōſue-
uit,an vir & vxor ſibi cōmunicent actio
nem & paſſionē? In actione dico,ꝙ ſic;
vt ſi ſuſcipio filium tuum de ſacro fon-
te,compaternitas contracta inter te &
me mediante actu meo cōmunicať vxo-
ri meæ.vt ȷ̃.eod.tit.c.Martinus. & 30.
q.4.c.ſi qs vnus. Sed nunquid communi
cant ſibi paſſiones. Verbi gratia.habeo
filiū ex prima vxore,hunc ſuſcipis de ſa
cro fonte;& per hoc quòd patior te agē
te contrahitur inter te & me compater
nitas,quæ videtur me mediante cōmu-
nicari vxori meæ ſecundæ,vnde efficie-
ris mihi & vxori meæ compater,cū qua
prius contraxerā & conſumaueram ma
trimonium.Nam ſi antequam cū ſecun-
da contraham,vel ſi poſt contractum &
antequam conſumaretur,filius meus ge
nitus ex prima vxore de ſacro fonte le-
uetur,ſi poſtea contraham vel ſaltē po-
ſtea conſumem, hæc cōpaternitas non
cōmunicatur vxori;neque enim cogna-
tio carnis cognationi ſpiritus compara
tur.vt 30.q.4.c.poſt vxoris. vt ſicut oés
conſanguinei mei efficiūtur affines vxo
ris meæ.ſic omnes cōpatres & cōmatres
meæ efficiuntur compatres & comma-
tres vxoris meæ,quam poſtea duco,vel
cum qua poſtea ſaltem matrimonium
conſummo;quia per vnionem carnis ſe-
quentem ad vnionem ſpiritus præcedē-
tem,id eſt ad cognationem ſpiritualē,
hoc eſt ad compaternitatem vel cōma-
ternitatem nō tranſitur,vt in præalleg.
c.poſt vxoris. & ſm hoc intellige.c.qui
ſpiritualem.Vel dicas cum Hugo.Lau.
& Io.quòd vir & vxor communicant ſi-
bi actionē conſummato matrimonio ꝑ
carnis copulam,vt cum alter coniugum
ſuſcipit filium extranei de ſacro fonte,
ſed non communicant ſibi paſſionem,
vt cum filius alterius tantum coniugum
ſuſcipitur de ſacro fonte.nec refert ſiue
ante,ſiue poſt matrimoniū conſumma-
tum. Et eſt diuerſitatis ratio, qa quòd
agit pars corporis,æquum eſt vt alteri
parti cōmunicetur; ſed non ſic commu-
nicabitur alteri quod in perſona filij v-
nius tantū agitur, qui alteri coniugum
nec carnalis nec ſpiritualis filius inueni
tur,& ſi ſit filiaſter in primo gradu affi-
nitatis. Iuxta poſteriorē ſententiam lo
cū habent.vnde ver. Quæ mihi,vel cui
natū mea,fonte leuauit. Heu mihi cóm
mater fieri mea non valet vxor. Si qua
meæ natā non ex me fonte leuauit.Hāc
poſt fata meę non inde vetabor habere.
Ambos cōpatres facit actio,paſſio nun
quā. Reſpuo quæ meum,cuiusve leuat
mea natum.Vt mea dicatur, quæ carne
4 mihi ſociatur. ¶ † Contrahiť compater
nitas in baptiſmo,vt ſuperius dictū eſt.
Sed nunquid in his quæ præcedunt ba-
ptiſmū? Videtur ꝙ non,quia baptiſmus
eſt ianua omnium ſacramentorū.vt 32.
diſt.c.nullus.§.verum.& ſ̃.de presbyte.
non bapti.c.mini.veniēs. vnde antequā
ponať fundamentū ſacramentorum, nō
videtur ꝙ contrahi poſſit cognatio ſpi-
ritualis.argum.1.q.1.c.cum Paulus. &
ad hoc accedit decre.ȷ̃.eodem c.contra-
cto.ſm vnam lecturam. Sed ſecundùm
hoc ſignatur contrarium.30.q.1.c.per-
uenit.& de conſ.diſt.4.c.in catechiſmo.
Circa hoc dicit Hug.quòd in oībus ꝑlu
dijs baptiſmi contrahiť cōpaternitas,
& talis q̃ impedit & dirimit matrimo-
nium. Et rńdebat ad illud.c. contrà-
ctio.quòd puer in catechiſmo retentus
non fuit filius communis concubinarij
& concubinariæ,ſed tantùmodo concubi-
næ;

næ;& ideo concubinarius pōt cōtrahē-re matrimonium cum illa,quæ puerum illum tenuerat in cathecismo. nam hoc nec ét contrahendum matrimoniū impediret.vt 30.q.4.c.qui ſpiritualem.Et quod dicit litera illius decre. cōtracto. quæ res vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret.exponebat ipſe.vix,id eſt,nullo modo. Baſianus aūt dicebat in tribus contrahi compaternitatem,quæ impedit & dirimit.in baptiſmo,cathecismo,& in confirmatione.vt de conſe.diſt.4.c.in cathecismo.Sed verior videntur ſentētia Lau. & aliorum dicentium,ꝙ in prælu dijs baptiſmi contrahatur compaternitas, ſed non adeo valida vt matrimonia contracta diſſoluat,ſed impediat contrahenda. Et hoc innuunt verba decre. vix contrahendo matrimonio impedimētū afferret.quia quod vix fit,tñ fit.vt ff.de iudi.l.vix certis ex cauſis ff.ad vell.l.vl.1.R.Inſti.de vſu.& ha.circa prin.Quamuis ſit argu. contra ff.ad vell.l.tutor, in 1.rñſo. Et ſm hanc ſentētiam determinanda ſunt illa.c.peruenit.& c.in catechiſmo.

5 ¶†Reſtat videre,an filij duarum cōmatrum vel compatrum,inter ſe contrahere poſſunt Et eſt ſciendum,ꝙ circa hoc canones diuerſimodè loquuntur. Quidam enim dicunt, ꝙ poſt compaternitatem cōtractā filij, qui naſcūtur, inter ſe contrahere non poſſunt, vt 30.q.3.c. poſt ſuſceptum. Sed alius canon poſterius editus primum corrigens, dicit ꝙ filij duorum cōpatrū ſiue ante,ſiue poſt cōpaternitatem geniti, cōtrahere pñt, excepta illa ſponſa dūtaxat, per quam ventum eſt ad cōpaternitatem. vt 30. q.3.c.ſuper quibus.& hic canon confirmatur.j.eod.c.1. Sed videtur ꝙ in his conſuetudo ſit obſeruanda.vt j.eo.c.1. & c.ſuper eo.Quod ſatis admitto circa matrimonia contrahenda. nam etiam illos filios,per quos non eſt peruentum ad compaternitatem, poteſt impedire conſuetudo contraria ſcilicet in contrahendo. Et ſic intelligo illas decret. ſed non poſſet diſſoluere iam cōtracta. vt ſ.de ſpon.duo.c.licet & c.tuas dudū.

6 ¶† In ſumma notandum eſt, ꝙ cognatio ſpūalis,ſicut & legalis,ſicut & publicæ honeſtatis iuſtitia,ramos nō habēt; vnde perſonas,cū quibus cōtracta ſunt, non egrediūtur hæc vincula. vnde cum filia filij mei ſpiritualis cōtrahere poſſum. quia hoc nuſquam prohibetur, & edictū de matrimonio prohibitorium eſt.vt ſ.de ſpon.c.cum apud.Item cum filia commatris meæ, non tamen mea ſpirituali filia.vt 30.q.3.c.illud.

SVMMARIVM.

1 *Cognatio legalis quid ſit.*
2 *Adoptionis quot ſpecies ſint.*
3 *Adoptari quis poſſit.*
4 *Legalis cognatio quotuplex.*
5 *Cognatio legalis an impediat matrimoniū contrahendum,vel dirimat contractum.*

¶DE COGNATIONE legali. Rubr.

DIctum eſt ſupra de cognatione ſpūali, ſequitur de cognatione legali.Videndū eſt igitur,Quid ſit cognatio legalis. Quot ſunt eius ſpecies.Qualiter diſſoluatur. Et qualiter impediat matrimonium. ¶†Cognatio legalis eſt,quæ prouenit ex adoptione, Adoptio autē eſt legitimus actus, per quē qui filius nō eſt, pro filio habetur, vel nepote, vel vlteriore ſm voluntatē adoptantis. ¶† Adoptionis duæ ſunt ſpēs.vna quæ ſtat in ſuo nomine, & dicitur adoptio.Alia quæ trāſit in aliud nomen, & dicitur arrogatio. Adoptio fit imperio magiſtratus. Arrogatio auctoritate principis.Dicitur aūt arrogatio, q a is quæ arrogat, rogatur hoc eſt interrogatur, an velit cum quē arrogat, iuſtū filiū ſibi eſſe; & is q arrogatur,interrogat̄ an id fieri patiat̄. ¶†Adoptat̄ is,q eſt in ptāte aliena.arrogat̄,q ſui iuris exiſtit. Vnde verſus. Arrogo q ſuus eſt,& hēt meus eē neceſſe. Prius adopto ſuum,

ſuũ,nec patris deſinit eſſe.vt probantur hæc.ff.de adop.l.generalis. Adoptiuus enim non tranſit in poteſtatē adoptantis,ſed habet ius ſuccedendi ab inteſta
4 to. vt Inſti.de adop.§.1.¶†Triplex eſt legalis cognatio.Vnà ſuperioris & inferioris lineæ inter adoptantē & adoptatum,& hæc perpetuã habet prohibitionem.vt ff.de ritu nupt.l.quin ẽt.Et alia collateralis,quæ tandiu impedit, quandiu durat, vt ff.de ri.nup.l.per adoptionem.& hic in c.vno. Tertia eſt prohibitio,q̃ ſurgit ex cognatione legali,& illa perpetua eſt inter adoptatum & vxorē adoptãtis. vt ff.de ritu nup.l.adoptiuus.1.Reſpon.Dicunt tñ quidã,ꝙ hodie collateralis cognatio locũ non habet,cùm hodie adoptatus non tranſeat in poteſtatem extranei adoptantis. vt C.de adop.l.vlt.Sed puto contra.quia ẽt hodie acquiritur per adoptionē ius
5 ſuccedendi. vt in l.prædicta.¶† Hæc cognatio legalis nedũ impedit matrimonium contrahendũ, ſed ẽt dirimit iam contractum vt 30.q.3.c.ita diligere.

SVMMARIVM.

1 *Conſanguineam ſponſæ ſi quis cognoſcit, an contrahatur affinitas.*

2 *Affinitas an per coitum inceſtuoſum, vel fornicarium contrahatur.*

3 *Affinitas,conſanguinitas, & publicæ honeſtatis iuſtitia, prohibitionem ſuam producunt vſque ad quartum gradum.*

¶DE EO QVI COGNOVIT conſanguineam vxoris ſuæ. Rubrica.

SVperius diximus de cognatione ſpirituali & legali.Nunc dicamus de cõſanguinitate & affinitate carnali. Sed quia plerunq; poſt matrimonium contractum ſuperuenit affinitas iniquè cõtracta, vt ĩ.eo.c.diſcretionē. circa fi. Ideo prius de ipſa videndũ eſt; & propterea ponitur hic rubrica.de eo
1 qui cog.conſangui. vxo.ſuæ.¶† eſt igitur ſciendũ ꝙ ſi quis poſt cõtractũ matrimonium cognoſcat conſanguineam vxoris ſuæ,oritur inter ipſum & vxorē quædam affinitas, vel publicæ honeſtatis iuſtitia, per fornicariũ coitũ contracta. Sed quia nihil ſuperueniens,præter ingreſſum religionis,reſcindere põt matrimoniũ legitimè contractũ.vt no. ĩ.de coniu.lepro.in prin.Ideo non ſufficiat ad matrimonium dirimendum, etſi exactionem coniugalis debiti interdicat.vt ĩ.eo.tit.c.diſcretionē.& c.tuę. & c.iordane.ſi vero matrimonium præcedat,quamuis ſequantur ſponſalia de futuro, impedit matrimoniũ cõtrahendum.vt ĩ.eo.c.1.& 2.¶† Sed quæritur, 2
an per coitum inceſtuoſum vel fornicarium contrahatur affinitas? Reſpondeo ſic,vt ĩ.eo.c.diſcretionē. & c.tuæ. & 35.q.3.c.nec eam. Quidam tñ abſurdum reputant,ꝙ affinitas,quæ eſt legitimum vinculum, oriatur ex damnato coitu.Vnde ſi velles,probabiliter dicere poſſes, ꝙ ſi ex huiuſmodi coitu non oriatur affinitas,nam affinitas eſt quædam proximitas ex nuptijs proueniens vt ff.de gradi.l.non facile.§.affines. & §.ſciendum. oritur tamen publicè honeſtatis iuſtitia. Sed ſi quis aliquam extraordinaria pollutione polluat, nunquid cum conſanguinea ipſius poterit contrahere? Reſpondeo ſi citra maritalem affectionem ipſam polluit, non impedit contrahere cum cognata. vt 35. q.3.c.extraordinaria. ſed ſi maritalis affectio interuenit,vt pote cum ſponſalia de futuro præcedũt, & poſtmodum ſequitur extraordinaria pollutio, ex hac oritur publicæ honeſtatis iuſtitia, quæ prohibet matrimoniũ contrahi cũ cognata pollutę,& contractũ diſſoluit, vt ĩ.eo.tit.c.fraternitati. Et eſt duplex cauſa diuortij,publicæ honeſtatis iuſtitia,quæ ſurgit ex ſponſalibus.& eadem ſiue affinitas,de quarum altera dubitatur,an nata ſit ex pollutione vel pollutionis tentatione,qua compelli non potuit ætatis impediente defectu. vt ſupra de ſpon.c.iuuenis.quamuis eſt prima

ma nec verum fuerit matrimonium ex forma cõtractus, nec præſumptum cùm contractus non habuiſſet effectum. vt
3 ſ. de ſpon. c. vlt. ¶ †In ſumma notãdum eſt, ꝙ iſtud quod hic dicitur in pleriſq; decre. vt ſi quis aliquã conſanguineam vxoris ſuæ cognouerit perdat ius exigendi, locũ habet in conſanguinea vſq; ad quartum gradum. Et idem eſt, ſi quęratur an is qui cognouit aliquã fornicario coitu, poſſit contrahere cum cognata ipſius. Quia dicẽdum eſt, ꝙ non, vſq; ad quartum gradum. hodie enim conſanguinitas, affinitas, & publicæ honeſtatis iuſtitia, prohibitionem ſuam producunt vſq; ad quartum gradum, vt ĩ. tit. proxi. c. non debet.

SVMMARIVM.

1 *Probatio per inſpectionem oculorũ quando fieri debeat.*
2 *Regulæ aſſignantur quarum inſtructione genealogia arboris conſanguinitatis explanatur.*
3 *Matrimonium olim in ſeptimo gradu contractum an legitimetur hodie per iura concilij generalis, ſecundum quæ licet contrahere in quarto gradu.*
4 *Leges & conſtitutiones futuris dant formam negotijs, nõ ad præterita reuocãtur.*
5 *Matrimonium inter ſupraſcriptos ſeparatum an poſſit denuo contrahi.*
6 *Conſanguinitas an ſit in quinto, ſexto, & ſeptimo gradu.*
7 *Inceſtus an in quinto gradu committatur.*
8 *In gradu quæ perſonæ eſſe dicantur, et gradum faciant.*
9 *Linea quid ſit, & quid ſit gradus.*
10 *Affinitas quid ſit. & nu. 20.*
11 *Regulæ aſſignatæ in arbore affinitatis per quas affinitatis gradus & genera dignoſcuntur.*
12 *Arbor affinitatis qualiter componatur.*
13 *Matrimonium contractum in ſecundo genere affinitatis, nunquid ſtare vel ſeparari debeat, & an iſti ſeparati poſſint iterũ matrimonialiter copulari. nu. 14.*
16 *Publicæ honeſtatis iuſtitia quæ olim ex fecundis nuptijs naſcebatur, an ſit ſublata.*
17 *An hodie ſola publicæ honeſtatis iuſtitia locum habeat, quæ oritur ex ſponſalibus de futuro.*
18 *Affinitatis genera qualiter cõtrahantur. & nu. 19.*
21 *Affinitas ex nuptijs interdictis nõ oritur.*

¶DE CONSANGVINITATE & affinitate. Rubr.

Dictũ eſt ſupra de cogna. ſpi. & lega. nunc agendũ eſt de carnali, quæ in conſanguinitate & affinitate conſiſtit; vnde ponitur hic rubr. de conſan. & affi. ¶ Videndum eſt igitur de prima parte rubricæ, Quid ſit cõſanguinitas. Quid linea. Quid gradus. Quot ſint lineæ. Quot gradus. Et qualiter computandi. ¶ De ſecunda parte rubricæ videndum eſt. Quid ſit affinitas. Quot ſint affinitatis genera. Quot gradus in ſingulis generationibus. Et
1 qualiter ſint computandi. †Sed quoniã quædam ſunt quæ inſpectioni ſubijcienda ſunt oculorum, vt agrorum dimenſio. vt C. fini regun. l. 2. ff. eo. tit. l. ſi irruptio. 16. q. 3. c. inter memoratores. Ventris inſpectio, vt videatur an mulier ſit prægnãs, vel non, vt ff. de ven. inſpi. l. 1. in prin. Locorum pudicitiæ occulta inueſtigatio, dum quæritur an mulier virgo ſit, vel corrupta. vt ſ. de probati. c. proſuiſti. 27. q. 1. c. nec aliqua. Itẽ cùm quæritur an mulier arcta ſit, vel non arcta, vt ĩ. de frigi. & male. c. fraternitatis. Idẽ eſt, & ſi quæratur de alia inſtrumenti infirmitate a natura contracta, vt ĩ. c. tit. c. ex literis. Et idẽ crederem, ſi quæratur an vir ſit, ſectus, vel eunuchus. Item inſpicitur quis in partibus inferioribus, dum quæritur de ætate, vt ſupra de deſpõ. impube. c. puberes. ff. de mino. l. minor ex aſpectu. Nec ob. his. C. quando tutor, vel cura. eſſe deſinat. l. indecorum. Nam verum eſt, ꝙ illa inſpectio reprobatur, cum agitur de tutela, vel cura. Item non ob. quod dicitur, ꝙ oculus fallitur 27. q. 1. c. nec aliqua.

conuerſo?voui ſimpliciter continentiã, poſtea iuraui de contrahendo. Rñdeo. votũ ſeruabitur,pœnitẽtia impoſita de temerario iuramento.ut j.eo.tit.c.rurſus. ¶Quibus autem modis profiteatur quis, vel profiteri intelligatur no.ſ.de reg.§.ſed quæritur. Vbi autem quis prius iurat de matrimonio contrahendo, & poſtmodum ad religionem ſuſpirat,locum habet cõſilium decre. ſupra de ſpon.c.commiſſum.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium an teneat cũ ea, quam quis cognouit viuente legitima vxore. & è conuerſo,& quando nu.2.*

3 *Matrimonia cõtrahi q̃ crimina impediãt.*

¶DE EO QVI DVXIT IN matrimonium quam polluit per adulterium. Rubr.

DIctum eſt.ſ.in proxi.tit.de duobus impedimẽtis matrimonij, ſ.de ordine, & de voto. Nunc autem tractatur de tertio,ſ.enormitate delicti. Et proſequitur iſte tractatus hoc impedimentum de vna ſpecie,ſ.in illo qui mortua vxore ſua contrahit cũ illa, quã illa adhuc viuente cognouit. vel e cõuerſo in illo, qui vxorẽ alterius cognoſcens,eo mortuo contrahit cũ eadem.& ideo ponitur hic rubrica, de eo qui dux.in ma.quam pol.per adul. Eſt
1 igitur†ſciendum,ꝙ quamuis generaliter & indiſtinctè canon prohibeat contrahi matrimonium cum illa, quã quis per adulteriũ polluit vxore ſua viuente.vt 31.q.1.c.nullus.vel cum qua quis adulterium commiſit viuente marito illius.vt 31.q.1.c.illud.hoc tñ ad duos caſus reſtringitur,ſ.cũ adultera machinatur in mortem legitimæ, ſeu adulter in mortem legitimi.vel cum viuente legitima vel legitimo fides datur inter adulteros de contrahendo poſt mortẽ legitimæ vel legitimi, vt j.eo.c.1.2.&
3.31.q.1.c.relatum.Et ꝙ dico, ſi adultera machinetur in mortem legitimæ, idem eſt,& ſi adulter.vt j.eo.tit.c.ſignificaſti.¶Eſt & tertius caſus,in quo prohibitio locũ habet,ſ.cũ adulter cõtrahit de facto cum adultera legitima vxore viuente.quia plus eſt de facto cõtrahere,q̃ fidem dare de contrahendo, vt j.eo.tit.c.cùm haberet.& c.ex literarum. Cæterum ſi coniugatus aliquã polluat per adulterium, & vnum ex tribus non interueniat.ſ. quia neuter in mortem legitimæ machinetur, nec fides interueniat de cõtrahendo,nec de facto cõtrahitur,poteſt adulter poſt mortem legitimæ contrahere matrimoniũ cũ adultera.vt j.eo.tit.c.veniens.& ſi quis coniugatus de facto matrimonium cõtrahat cum aliqua huius rei inſcia, mortua legitima poteſt conſiſtere matrimonium inter eos.& hoc in fauorẽ inſciæ & in odiũ adulteri.vt ſ.de ſpon.c.cũ in apoſtolica.imo ſi ignorans voluerit, adulter ad hoc cogetur.vt j.eo.ti.c.1.Et eſt ratio, quia inſcia adulterium non commiſit, vt in prædicta decre.c.cũ in apoſtolica 34.q.2.c.in lectum.ff.ad le. Iul. de adul.l.Sed nunquid mortua legitima confirmatur eo ipſo matrimonium inter adulterũ,& inſciam? Reſpondeo non, nam primus conſenſus viri fuit illegitimus tanquã adulterinus,conſenſus autem mulieris ignorantis impedimentum fuit erroneus.Error aũt ille error fuit conditionis. nam quaſi ſeruus eſt, qui eſt alligatꝰ legi & ſeruituti vxoris.vt 32.q.5.c.apud vos. vnde vir non habet poteſtatẽ ſui corporis, ſed vxor, vt 27.q.2.c.ſunt qui dicunt.vnde idem ſeruandum eſt in hoc caſu, quo ad hoc vt non teneat matrimoniũ, quod obſeruatur cùm libera inſcia cõtrahit cũ ſeruo;vnde nouũ requiro conſenſum.vt j.eo.ti.c.veniens.j.de coniugio. ſeruo.c. propoſuit. & ff.de iure do.l.Proculus. & valebit matrimonum nõ vt a tempore contractus,ſed vt a tempore noui cõſenſus. Eſt igitur in poteſtate mulieris errãtis ſeparari a viro putatiuo,vel implorare ipſum cõpelli,ſi ſpõte noluerit.

¶Sed

¶ Sed qđ ſi adulter nouũ cõſenſum præ ueniẽs cũ alia cõtrahat? Puto matrimo
2 nium tenere. ¶† Et nota ꝙ hodie non ſufficit fidei datio, vel contractus de facto, niſi adulterium interueniat. vt ĩ. eod.c.vlt. & idem puto in machinatione. q̃uis de ea nihil exprimat decre.eadem, exprimitur tamen ĩ.eo.c.1.& c.ſuper hoc & c.veniens. quod enim nõ mutatur, quis ſtare prohibebit? vt C. de teſtamen.l.ſancimus. Credendum eſt enim, ꝙ dominus papa conſiderauit, ꝙ omnia iura de hac materia loquentia tractant de adulterijs; & ideo voluit q̃tum ad matrimonium impediendum & prohibendum vt adulterium præcederet omnem cauſam fidei dationem, machinationem, contractum de facto, vel etiam ſequeretur legitima cum ſuperſtite.vt ĩ.eo.c.vlt.Et per hoc ſublata eſt hodie opi. Hug. q dicebat vnum ſufficere ex tribus prædictis ſine adulterio. Et reddebat rationem ſui dicti ſic. In his caſibus agitur de re nõ vacãte.ſ. de muliere ab alio poſſeſſa. & idem in viro ab alia poſſeſſo; vnde iura noluerunt matrimonium conſiſtere inter tales, etiã ſublato impedimento per mortem legitimi, vel legitimæ; ſicut alias contingit ſimile in pacto de futura ſucceſſione, quod nõ valet etiam defuncto dño, de cuius hæreditate paciſcitur. vt C.de pact.l.vlt. Et ſimile in ꝓmiſſione præbendæ non vacantis, quæ non valet etiam quando vacat.vt ſ.de cõceſ.præben.c.nulla. Sed, vt dictum eſt, obtinet
3 quod præmiſi. ¶† Sunt & alia crimina, quæ impediunt & prohibent contrahi matrimonia, vt eſt raptus. vt 27.q.2.c. raptor.& c.ſtatutum. Item inceſtus vt 32.q.7.c.ſi quis viduã.& c. ſi quis cum nouerca. Item violatio publicæ honeſtatis iuſtitiæ vt 27.q.2.c. ſi qs ſpõſam. Item cum alter coniugum, vel vterque per induſtriam & malitiam proprium filium eleuat de fonte ſacro. 30.q.1.c. de eo. Item ſi quis ſanctimonialem cognoſcat, vt 27.q.2.c.hi ergo. Item ſi qs vxorem occidat. vt 23.q.2.c.admonere. niſi ſit adoleſcens, & de eius incontinentia timeatur. vt 33.q.2.c.in adoleſcentia. Item qui presbyterum occiderit.vt ĩ.de pœ.& re.c.qui presbyterum. Item dicunt quidam, ꝙ ſolemniter pœnitentes cõtrahere prohibentur vt 23. q.2.c.de his.& c.antiqui. Et in his delictis dicunt quidam, ita prohiberi contrahi matrimonium, vt & contractum non teneat; quaſi ſufficiat legiſlatorem prohibuiſſe, & ſi non adiecerit factum contrarium non valere.vt C.de legi. & conſti.l.non dubium. quos enim prætor prohibet, omnino prohibet.vt ff.de poſtu.l.quos prohibet, & quod contra leges vel canones fit, reſcindi oportet. vt 10.diſt.c.vides. Verius tamen puto, ꝙ teneat matrimonium, etſi contrahi prohibeatur. nam inuenio ꝙ cũm inceſtuoſus cõtrahat matrimonium, tenet. vt ĩ.de eo qui cog.conſangui.vxo.ſuæ. c.tranſmiſſæ. ¶Excipiuntur tamen tria crimina, quæ præmiſi, adulterium cum fidei datione, cum machinatione, vel cum contractu de facto. Quod autem de ſolemniter pœnitentibus dixi, ideo verum eſt ſecundum quoſdam, quia vocere intelliguntur; pœnitentes enim ſub regula eccleſiæ viuere debent.vt de pœni.diſt.5.c.contrarium.Item intelliguntur eccleſiaſticæ perſonæ vt 11. q. 1.c.aliud. Hug. vero dixit, ꝙ quilibet pœnitens matrimonium cõtrahere poteſt, niſi ſit alicui iniunctũ nomine pœnitentiæ, ne contrahat; hoc tamen fallit in tribus caſibus, vt dicebat in vxoricida, in raptu ſpõſæ alterius, & inceſtu. Ideo autem in his matrimoniũ prohibetur, quia in his matrimonium contaminatur. Sed & ab his caſibus excipiebat adoleſcentes, quos dicebat de iure contrahere poſſe, non obſtante aliquo ex criminibus ſupradictis.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium non diſſoluitur per ſuperuenientem lepram, vel infirmitatem, vel affinitatem.*

2 *Vxor an teneatur ſequi maritũ leproſum.*

¶DE

nia. dummodo non ignoret conditio-
nem ipſius. vt 29.q.1.c.1.2.& 3. & c.ſi
qs ingenuus. nō enim videtur celatus q
ſciuit, nec certiorati debuit qui non
ignorauit, vt ff.de ac.empt.& ven.l.1.
in fi.Sed ſi dñs videat ſeruū ſuum cum
libera contrahentem,& diſſimulet, ſer
uus eripitur in libertatem.vt C.de lati.
libe.tol.l.vna.§.ſed & ſi qs.& in auth.
ibi ſignata.& in Auth.de nup.§.ſi ve
rò ab initio.col.4.in Auth.vt libe.de
cætero.§.ſed & ſi qs.coll.6. Pōt ſeruus
cōtrahere cū ancilla inuito dño; & ſi
dñs contradicentibus inter ſeruos &
ancillas contracta ſint matrimonia,
non ſunt ꝓpterea diſſoluenda.vt j̄.eo.
c.1.& ſi diuerſi ſint dñi nō debēt de-
bitis ſeruitijs defraudari, vt j̄.eodē
c.1.& 29.q.2.c.dictum.nec ſunt ita de
trahendi, vt viri & vxoris ſeparatio
fiat.vt C. cōmunia vtriuſque iudi.l.
2 poſſeſſionū. ¶ † Sed q̄ritur, qd ſi dñs
exigat ſeruitiū à ſeruo, & eodem tpe
vxor petat debitū? Dici pōt, ꝙ ſe im-
pediēt in cōcurſum.ff.de vſufr.l.quo
tiens. Vel verius eſt dño obediendū,
qa vir cū onere ſuo tranſit ad vxorē.
Et qa hæc decre. dicit cōſueta ſerui-
tia non minus debent dñis exhiberi.
Quod intelligo verū, niſi periculum
fornicationis timendū ſit in vxore.
3 ¶ † Sed qd ſi diuerſi dñi diuerſarum
ſint regionū, ita vt vir & vxor mutuo
cōuenire nō poſſint ad cōiugale offi
ciū exercendū? Rñdeo, vt euitet̄ for
nicationis materia, cogant̄ ꝑ eccleſiā
alter dominorū vendere alteri volē
ti emere.vt C.de com.ſeruo.manu-
4 miſ.l.vna.§.generaliter. ¶ † Sed qd
ſe neuter dominorū emere velit? co-
gat̄ alter dominorū cuilibet ext̄neo
vēdere in ꝓuincia ſerui; vel venalem
exponat, & ſi null⁹ appareat emptor,
emat eccleſia, vt arg.54.diſt.c.frater
nitatē.viri.n.& vxores ſeparandi non
ſunt. vt 33.q.2.c. quos deus.29.q.2.
c.vti.& ff.de ædi. edi. l. plerunque.
5 ¶ † Si liber cōtrahat cū ancilla igno-
rās eius conditionē, nullū eſt matri-

moniū ꝑꝑ conditionis errorē, niſi cō-
probata cōditione in eā conſentiat ver
bo vel facto.vt j̄.eod.tit.c.ꝓpoſuit.&
c.vl.& 29.q.2.c.ſi qs ingenuus.errantis
enim cōſenſus nullus eſt vt 29 q.1.§.1.
& ff.de iuriſdi.om.iudi.l. ſi per errorē.
C.de iuris & fac.ig.l.non idcirco. Et
qđ dixi de errore cōditionis, intelligo
6 deterioris,id eſt ſeruilis.† Nā ſi ſeruus
contrahat cū libera, errās in eius condi
tione, cū eā putaret ancillam, quamuis
erret; quia error nihil aliud eſt, quàm
aliud ꝓ alio putare. vt 22.q.2.c.in qb⁹.
28.diſtin.c.quamuis. hic tñ errans non
decipitur, cum eius conditio melior ē;
vnde prætextu talis erroris non poſſet
diuortiū poſtulare vxore in matrimo-
niū conſentiente, etſi nouerit virū con-
7 ditionis eſſe ſeruilis. ¶ † Itē quid ſi ſer-
uus credit & intendit contrahere cū li-
bera, & contrahit cū ancilla, nunqd, qa
errauit in conditione ēt deteriori, cre-
didit enim eā cū qua contraxit melio-
ris conditionis, & reperit deterioris, di
rimetur matrimonium? Rñdeo nō, qa
conſenſit in hominem ſuæ conditionis.
Vnde quod dixi prætextu conditionis
deterioris poſſe dirimi matrimonium,
intellige reſpectu errātis; tūc enim neu
ter alteri conditionē opponere poteſt.
hæc fuit opi Hug.& mihi placet. Alij
tñ dixerunt, ꝙ ſiue erret in conditione
meliori, ſiue deteriori, non tenet ma-
trimonium.vt ar.ff.de arbi.l.ſed & ſi in
ſeruum. Vnde ſm eos, ſi ſeruus credat
contrahere cū ancilla, & contrahit cū
libera; vel ſi liber cum libera, & contra
hit cum ancilla, non tenet matrimo-
nium. Tertij dicunt, ꝙ error diſparis
conditionis dirimit matrimoniū, non
aūt paris; vnde ſm illos, ſi ſeruus cre-
dit contrahere cum ancilla, & contra-
hit cum meliori hoc eſt cum libera, nō
tenet matrimonium. Item ſi liber cre-
dat contrahere cum libera, & contra-
hat cum deteriori, ſimiliter non tenet
matrimoniū. ſed in hoc ultimo exēplo
oēs conueniunt. Vbi autem error inter
uenit in pari conditione, non dirimi-

Xx tur.ut

tur,vt ſi ſeruus credat cõtrahere cum li
bera,& cõtrahat cũ ancilla;vel liber cre
dit contrahere cum ancilla, & cõtrahit
8 cum libera. ¶ † Itẽ quid ſi aliquis con-
trahit cũ ancilla ignoranter,& tandem
dñs manumittit ancillam, nũquid hoc
ipſo matrimonium confirmatur,maxi-
mè ſi poſt manumiſſionem interueniat
copula carnalis,viro tamen ignorante
mutationẽ ſtatus mulieris? R̃ndeo nõ,
quia ad hoc intelliguntur cõmiſceri ex
conſequentia prioris conſenſus,qui nul
lus fuit.ar.ad hoc C.ad vel.l.quamuis.
9 & l.ſi mulier.ff.de mino.l.§.ſcio.¶† Sed
pone,quòd ſeruus contrahit cũ ancilla
ignorans eius conditionem,deinde de-
tecta conditione illius conſenſit in ma-
trimoniũ verbo vel facto.vt ĩ.eod.c.
vlti.illa tamen non conſentit,nunquid
eſt matrimonium inter eos? Dicunt q-
dam,quòd matrimoniũ eſt ex vna par-
te.ſ.ex patre illius q conſentit.Sed hoc
non placet,q̃a matrimonium non clau-
dicat,nec ex vna parte tantum conſiſtit;
eſt enim duorum coniunctio.ſ.maris &
fœminæ vt 27.q.2.§.1.in prin.vt not.ſ.
de ſpon.in prin. Sed fateor, quòd mu-
lier compelletur ad conſenſum matri-
monialem ratione fidei datæ,vt dixi ſ.
de deſpon.impu.ſ.cum maior cõtrahit
cum minore.& quia mulier malicioſè
diſſentire videtur. ar. ad hoc ſuprà de
eo qui dux.in ma.quã pol.per adul.c.1.
10 ¶ † Item quid ſi inter aliquos coniuga-
tos moueat̃ q̃ō ſuper alterius cõditio-
ne ſeruili,nunquid is qui matrimoniũ
accuſat,pendẽte lite exiget debitũ, vel
ſaltem reddat? Videtur quòd ſaltẽ red-
dere debet exactus, alter enim interim
poſſeſſione maritali deſtitui nõ debet,
vt ſ.vt lit.pen.c.laudabilẽ.16.q.4.c.vo
lumus.9.q.4.c.nonne.Dixerunt quidã,
quòd is qui ad diuortium agit, exigere
non debet, ne ſibi præiudicium paret,
ſed exactus ſoluat;q̃a exigere eſt in eo,
ſoluere non eſt in ipſo, ſed in altero, vt
ſuprà de conuer.cõiu.c.quidã intrauit.
Mihi aũt videtur, q̃ nec exigere debet,
nec reddere exigenti. aliàs quodcũque
iſtorũ fecerit,præiudicabitur ſibi, vt ĩ.
eodem tit.c.propoſuit.& ſi ob hoc ex-
communicaretur , quia non redderet,
deberet excommunicationem patien-
ter tolerare prius,quàm obedire. q̃a ſi
naturali affectione cognoſceret, indu-
ceretur matrimonium; ſi fornicatione,
peccatũ mortale.& ideo in tali caſu ex-
pedit nõ parere,vt ſ.de re.ſpo.c.literas
ĩ.de ſent.excom.c.inquiſitioni.

SVMMARIVM.

1 *Liberi vnde dicantur, & quid ſit libertas.*
2 *Liberi qui ſint.*
3 *Partus quo ad libertatem & ſeruitutem ſequitur vetrem, in honoribus verò & quo ad alia ſequitur patrem.*
4 *Eccleſia libertates tueri debet.*
5 *Filiatio qualiter probetur.*

¶ DE NATIS EX LIBRO ventre. Rubrica.

TRactatum eſt ſ. de conditione
coniugatorum , nunc tractatur
de conditione natorum;& ideo
ſupponit̃ hic rubrica.de natis ex libe.
vẽ.¶ Videndum eſt igitur,qui ſint liberi.
Cuius conditionem, patris,an matris fi
lius ſequi debeat,& in quibus.Itẽ in q-
bus caſibus nati ex libero vẽtre deducã
1 tũr in ſeruitutem. ¶† Liberi dicũtur à li
bertate. libertas aũt eſt naturalis facul
tas eius, quod cuiq; facere libet,vt In-
2 ſti.de iure perſo.in princ.¶† Liberi ſunt
qui ex ingenuis naſcuntur;fiunt aũt li-
beri,q manumittũtur. vt Inſti.de inge.
3 ¶† Partus quo ad libertatem & ſeruitu
tẽ ſequitur conditionẽ matris.vt C.de
rei vend.l.partus.ff. de ſta.ho.l.lex na-
turæ & l.cum legitimæ.ſ.de ſeruis non
or. c. vlt.32.q.4.c. liberi. Et in tantum
hoc verũ eſt,vt ſufficiat aliquo momen
to fuiſſe in libero vẽtre , vt q̃s liber na-
ſcatur.vt.ff.de ſta.ho.l.ſeruorum. ¶ In
honoribus autẽ, muneribus, & munici-
pijs partus ſequitur patrẽ. C. de decu.
Leos l.exẽplo & l.nullius ſolius.& ff.de
ſtatu.

ſtatu.ho.l.libertos. Et in tantū hoc verum eſt, vt ſufficiat conceptū eſſe ex decurione, quantū adhoc, vt patris conditionē ſequatur quamuis ante ipſius natiuitatem parter deſinat eſſe decurio. vt ff.de ducur.l.2.§.in filijs.¶Et ſi quæratur, in quibus filius patris iam à ſenatu remoti ſequatur conditionem? Reſpondeo in multis.vt ff.de decu.l.2. §.in filijs.ff.de pœnis.l. mortis.§. iſte forte.C.de decu.l.decuriorem.& l.decurionū filij. ¶Cauſaliter verò contingit, vt liber natus efficiatur ſeruus, vt ſi ſacerdos de facto ingenuā mulierē ſibi copulet vxorem, filij nati ex tali contubernio fiūt ſerui illius eccleſię, in cuius iniuriā ſacerdos contraxit.vt 15.q.vlt. c.cum muliere. Item illi, qui ſaracenis arma, ferrum, lignamina ſubminiſtrant.vt ĩ.de iudæ.c.ita quorūdā. Itē illi, qui ſarracenis triremes ſiue galeas vendunt, vel naues quæ in pyraticis ſarracenorū nauibus curā gubernationis exercent, vel machinis aut q̃buſdā alijs aliquod eis impendunt conſiliū, vel auxilium in diſpendium terræ ſanctæ eo. tit.de iudæ.c.ad liberādum. Itē ſi liber homo maior 20.an. ſciens permittit ſe vendi ad participandum pretium, & in veritate participet, ſeruus efficitur. vt Inſti. de iure perſo.§. penult. & ff.de libe. cauſa.l. liberis.1.reſponſo, & §.ſi quis ſciens. Sed liberi facti ex ingratitudine reuocantur in ſeruitutem, & ex omnibus alijs cauſis ex quibus reuocatur donatio. in vt Auth.vt lib.decæ.§. illud. col.6.& de hac materia no.ſ̃.de ſeruis non ordinan.§.nunc videndum.
4 ¶†In ſumma notandum eſt, ꝙ eccleſiæ
5 libertas tueri debet.vt ĩ.eo.c.1.†Sed ſi dubitetur de filatione, poterit probare quis ſe filium. vt ſ̃. de filijs preſ.c.Michael.ff.de li.& po.l.poſthumus.§.vlti. Licet ſit contra ar.ff.de cōditio. & demon.l.Lucius. probabit inquam eum natum ex his, qui matrimonialiter iuncti ſunt.nā filius eſt is, quem nuptię demonſtrant.vt ff.de in ius vo.l.q̃a mater vel ꝑ confeſſionē patris & matris, vt ĩ. qui ſi.ſunt legi.c.transmiſſę.vel per affectum, vt ſ̃.de præſump.c.afferte.2.q.6. c.ad Romanam.C.de inoffi. teſtamen. l.ſi mater. & ſtatur his coniecturis, donec probetur contrariū vt C.de proba l.non nudis.C.de teſtibus.l.neq; profeſſio.ff.de inoffic. teſtament. l. ſi inſtituta.§.1.& C.de hæredi.inſti.l.ſi pater.

SVMMARIVM.

1 *Cognatio ſpiritualis quid ſit.*
2 *Propinquitates ortæ ex cognatione ſpirituali, quæ contrahitur in baptiſmo, quot ſint.*
3 *Vir & vxor an ſibi cōmunicent actionem & paſſionem in materia prædicta.*
4 *Compaternitas in baptiſmo contrahitur. et an contrahitur in his, quæ baptiſmum præcedunt.*
5 *Filij duarum commatrum vel compatrum an poſſint inter ſe cōtrahere matrimoniū.*
6 *Cognatio ſpiritualis & legalis quas perſonas non excedat.*

¶DE COGNATIONE SPIRITUALI. Rubrica.

TRactauimus.ſ̃.de quibuſdā impedimentis matrimonij, nunc autem tractaturi de cognatione legali, item de conſanguinitate & affinitate, præmittamus de digniori, ſ. de cognatione ſpirituali; & ideo ponitur hic rubr.de cognatione ſpirituali. ¶Videndum eſt igitur, Quid ſi cognatio ſpiritualis. Quot ſint eius ſpecies. In quibus ſacris hæc cognatio cōtrahatur. Et an filij ante compaternitatē, vel poſt geniti, poſſint matrimonio copu-
1 lari. ¶†Cognatio ſpiritualis eſt propinquitas ſ. u attinētia proueniēs ex ſacri datione. ¶Ex cognatione ſpirituali, q̃ contrahitur in baptiſmo, nouē propinbuitates naſcuntur.†Prima inter ſacerdotē baptizantē & baptizatū, quæ eſt filiatio. Secunda inter ſacerdotē & patrem baptizati, & hæc eſt compaternitas. Tertia inter eundem & matrē pue-

ri,& hæc eſt commaternitas. Quarta in ter filios ſacerdotis & baptizatū,& hæc eſt fraternitas,vt 30.q.1.c.oēs. & q.3.c. ita.Quinta inter baptizatū & ſuſcipien tem de baptiſmo,& hæc eſt filiatio. Sexta inter baptizatum & vxorem ſuſcipiētis, & hæc ſimiliter eſt filiatio. Septima inter baptizatum & filios ſuſcipiētis,& hæc eſt fraternitas. Octaua inter ſuſcipientē & patrem ſuſcepti,& hæc eſt cōpaternitas. Nona inter ſuſcipientem & matrē ſuſcepti,& hæc eſt cōmaternitas, vt hæc omnia probantur. 30.q. per totum.& q.4.c.ſi quis vnus. & c.qui ſpiritualē.& c.poſt vxoris.& j.eodem titul. c.1.& c.Martinus,& c.veniens,& c.tua.

3 ¶ † Circa hanc materiam quæri cōſueuit,an vir & vxor ſibi cōmunicent actionem & paſſionē? In actione dico,q; ſic; vt ſi ſuſcipio filium tuum de ſacro fonte,cōpaternitas contracta inter te & me mediante actu meo cōmunicat̃ vxori meæ.vt j.cod.tit.c.Martinus. & 30. q.4.c.ſi qs vnus. Sed nunquid communicant ſibi paſſiones. Verbi gratia.habeo filiū ex prima vxore,hunc ſuſcipis de ſacro fonte,& per hoc quòd patior te agēte contrahitur inter te & me compaternitas,quæ videtur me mediante cōmunicari vxori meæ ſecundæ,vnde efficieris mihi & vxori meæ compater,cū qua prius contraxerā & conſumaueram matrimonium.Nam ſi antequam cū ſecunda contraham,vel ſi poſt contractum & antequam conſumaretur,filius meus genitus ex prima vxore de ſacro fonte leuetur,ſi poſtea contraham vel ſaltē poſtea conſumem, hæc cōpaternitas non cōmunicatur vxori;neque enim cognatio carnis cognationi ſpiritus comparatur.vt 30.q.4.c.poſt vxoris. vt ſicut oēs conſanguinei mei efficiūtur affines vxoris meæ,ſic omnes cōpatres & cōmatres meæ efficiuntur compatres & commatres vxoris meæ,quam poſtea duco,vel cum qua poſtea ſaltem matrimonium conſummo;quia per vnionem carnis ſequentem ad vnionem ſpiritus præcedētem,id eſt ad cognationem ſpirituale, hoc eſt ad compaternitatem vel cōmaternitatem nō tranſitur,vt in præalleg. c.poſt vxoris. & ſm hoc intellige.c.qui ſpiritualem.Vel dicas cum Hugo.Lau. & Io.quòd vir & vxor communicant ſibi actionē conſummato matrimonio p carnis copulam,vt cum alter coniugum ſuſcipit filium extranei de ſacro fonte, ſed non communicant ſibi paſſionem, vt cum filius alterius tantum coniugum ſuſcipitur de ſacro fonte.nec refert ſiue ante,ſiue poſt matrimoniū conſummatum. Et eſt diuerſitatis ratio, qa quòd agit pars corporis,æquum eſt vt alteri parti cōmunicetur;ſed non ſic communicabitur alteri quod in perſona filij vnius tantū agitur, qui alteri coniugum nec carnalis nec ſpiritualis filius inuenitur,& ſi ſit filiaſter in primo gradu affinitatis. Iuxta poſteriorē ſententiam locū habent.vnde ver. Quæ mihi,vel cui natū mea,fonte leuauit. Heu mihi cōmater fieri mea non valet vxor. Si qua meæ natā non ex me fonte leuauit.Hāc poſt fata meę non inde vetabor habere. Ambos cōpatres facit actio,paſſio nunquā. Reſpuo quæ meum,cuiuſve leuat mea natum.Vt mea dicatur, quæ carne mihi ſociatur.

4 ¶ † Contrahit̃ compaternitas in baptiſmo,vt ſuperius dictū eſt. Sed nunquid in his quæ præcedunt baptiſmū? Videtur q; non,quia baptiſmus eſt ianua omnium ſacramentorū.vt 32. diſt.c.nullus.§.verum.& ſ.de presbyte. non bapti.c.mini.veniēs. vnde antequā ponat̃ fundamentū ſacramentorum, nō videtur q; contrahi poſſit cognatio ſpiritualis.argum.1.q.1.c.cum Paulus. & ad hoc accedit decre.j.eodem c.contracto.ſm vnam lecturam. Sed ſecundùm hoc ſignatur contrarium.30.q.1.c.peruenit.& de conſ.diſt.4.c.in catechiſmo. Circa hoc dicit Hug.quòd in oībus ſtudijs baptiſmi contrahit̃ cōpaternitas, & talis q impedit & dirimit matrimonium. Et rńdebat ad illud.c. contractio.quòd puer in catechiſmo retentus non fuit filius communis concubinarij & concubinariæ,ſed tm̃modo concubinæ;

næ;& ideo concubinarius pōt cōtrahe re matrimonium cum illa,quæ puerum illum tenuerat in cathecismo. nam hoc nec ēt contrahendum matrimoniū impediret.vt 30.q.4.c.qui ſpiritualem.Et quod dicit litera illius decre. cōtracto. quæ res vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret.exponebat ipſe.vix,id eſt,nullo modo. Baſianus aūt dicebat in tribus contrahi compaternitatem,quæ impedit & dirimit.in baptiſmo,cathecismo,& in confirmatione.vt de conſe.diſt.4.c.in cathecismo.Sed verior videntur ſententia Lau. & aliorum dicentium,ꝙ in præludijs baptiſmi contrahatur compaternitas, ſed non adeo valida vt matrimonia contracta diſſoluat,ſed impediat contrahenda. Et hoc innuunt verba decre. vix contrahendo matrimonio impedimētū afferret.quia quod vix fit,tn̄ fit.vt ff.de iudi.l.vix ex tis ex cauſis ff.ad vell.l.vl.1.R.Inſti.de vſu.& ha.circa prin.Quamuis ſit argu. contra ff.ad vell.l.tutor, in 1.rn̄ſo. Et ſm hanc ſentētiam determinanda ſunt illa.c.peruenit.& c.in catechiſmo.

5 ¶†Reſtat videre,an filij duarum cōmatrum vel compatrum,inter ſe contrahere poſſunt Et eſt ſciendum,ꝙ circa hoc canones diuerſimodè loquuntur. Quidam enim dicunt, ꝙ poſt compaternitatem cōtractā filij, qui naſcūtur, inter ſe contrahere non poſſunt, vt 30.q.3.c. poſt ſuſceptum. Sed alius canon poſterius editus primum corrigens, dicit ꝙ filij duorum cōpatrū ſiue ante,ſiue poſt cōpaternitatem geniti, cōtrahere pn̄t, excepta illa ſponſa dūtaxat, per quam ventum eſt ad cōpaternitatem. vt 30. q.3.c.ſuper quibus.& hic canon confirmatur.j.eod.c.1. Sed videtur ꝙ in his conſuetudo ſit obſeruanda.vt j.eo.c.1. & c.ſuper eo.Quod ſatis admitto circa matrimonia contrahenda. nam etiam illos filios,per quos non eſt peruentum ad compaternitatem, poteſt impedire conſuetudo contraria ſcilicet in contrahendo. Et ſic intelligo illas decret. ſed non poſſet diſſoluere iam cōtracta. vt ſ.de ſpon.duo.c.licet & c.tuas dudū.

6 ¶† In ſumma notandum eſt, ꝙ cognatio ſpūalis,ſicut & legalis,ſicut & publicæ honeſtatis iuſtitia,ramos nō habēt; vnde perſonas,cū quibus cōtracta ſunt, non egrediūtur hæc vincula. vnde cum filia filij mei ſpiritualis cōtrahere poſſum. quia hoc nuſquam prohibetur, & edictū de matrimonio prohibitorium eſt.vt ſ.de ſpon.c.cum apud.Item cum filia commatris meæ, non tamen mea ſpirituali filia.vt 30.q.3.c.illud.

SVMMARIVM.

1 *Cognatio legalis quid ſit.*
2 *Adoptionis quot ſpecies ſint.*
3 *Adoptari quis poſſit.*
4 *Legalis cognatio quotuplex.*
5 *Cognatio legalis an impediat matrimoniū contrahendum,vel dirimat contractum.*

¶DE COGNATIONE legali. Rubr.

DIctum eſt ſupra de cognatione ſpūali, ſequitur de cognatione legali.Videndū eſt igitur,Quid ſit cognatio legalis. Quot ſunt eius ſpecies.Qualiter diſſoluatur. Et qualiter
1 impediat matrimonium. ¶†Cognatio legalis eſt,quæ prouenit ex adoptione, Adoptio autē eſt legitimus actus, per quē qui filius nō eſt, pro filio habetur, vel nepote, vel vlteriore ſm voluntatē
2 adoptantis. ¶† Adoptionis duæ ſunt ſpēs.vna quæ ſtat in ſuo nomine, & dicitur adoptio.Alia quæ trāſit in aliud nomen, & dicitur arrogato. Adoptio fit imperio magiſtratus. Arrogatio auctoritate principis.Dicitur aūt arrogatio, qa is quæ arrogat, rogatur hoc eſt interrogatur, an velit eum quē arrogat, iuſtū filiū ſibi eſſe; & is q arrogatur,in-
3 terrogatꝰ an id fieri patiatꝰ. ¶†Adoptatꝰ is,q eſt in ptāte aliena.arrogatꝰ,q ſui iuris exiſtit. Vnde verſus. Arrogo q ſuus eſt,& hēt meus eē neceſſe. Pris adopto ſuum,

ſuũ,nec patris deſinit eſſe.vt probantur hæc.ff.de adop.l.generalis.Adoptiuus enim non tranſit in poteſtatẽ adoptantis,ſed habet ius ſuccedendi ab inteſta
4 to . vt Inſti.de adop.§.1.¶†Triplex eſt legalis cognatio.Vnã ſuperioris & inferioris lineæ inter adoptantẽ & adoptatum,& hæc perpetuã habet prohibitionem.vt ff.de ritu nupt.l.quin ẽt.Et alia collateralis,quæ tandiu impedit, quandiu durat, vt ff.de ri.nup.l.per adoptionem.& hic in c.vno. Tertia eſt prohibitio,ꝙ ſurgit ex cognatione legali,& illa perpetua eſt inter adoptatum & vxorẽ adoptãtis.vt ff.de ritu nup.l.adoptiuus.1.Reſpon.Dicunt tñ quidã,ꝙ hodie collateralis cognatio locũ non habet,cùm hodie adoptatus non tranſeat in poteſtatem extranei adoptantis . vt C.de adop.l.vlt.Sed puto contra.quia ẽt hodie acquiritur per adoptionẽ ius
5 ſuccedendi. vt in l.prædicta.¶† Hæc cognatio legalis nedũ impedit matrimonium contrahendũ, ſed ẽt dirimit iam contractum vt 30.q.3.c. ita diligere.

SVMMARIVM.

1 *Conſanguineam ſponſæ ſi quis cognoſcit, an contrahatur affinitas.*

2 *Affinitas an per coitum inceſtuoſum, vel fornicarium contrahatur.*

3 *Affinitas,conſanguinitas, & publicæ honeſtatis iuſtitia, prohibitionem ſuam producunt vſque ad quartum gradum.*

¶DE EO QVI COGNOVIT conſanguineam vxoris ſuæ. Rubrica.

SVperius diximus de cognatione ſpirituali & legali.Nunc dicamus de cõſanguinitate & affinitate carnali. Sed quia plerunq; poſt matrimonium contractum ſuperuenit affinitas iniquè cõtracta, vt ĩ.eo.c.diſcretionẽ. circa fi. Ideo prius de ipſa videndũ eſt; & propterea ponitur hic rubrica.de eo
1 qui cog.conſangui.vxo.ſuæ.¶† eſt igitur ſciendũ ꝙ ſi quis poſt cõtractũ matrimonium cognoſcat conſanguineam vxoris ſuæ,oritur inter ipſum & vxorẽ quædam affinitas, vel publicæ honeſtatis iuſtitia, per fornicariũ coitũ contracta . Sed quia nihil ſuperueniens,præter ingreſſum religionis,reſcindere põt matrimoniũ legitimè contractũ.vt no. ſ.de coniu.lepro.in prin.Ideo non ſufficiat ad matrimonium dirimendum , etſi exactionem coniugalis debiti interdicat.vt ĩ.eo.tit.c.diſcretionẽ.& c.tuę.& c.iordane.ſi vero matrimonium præcedat,quamuis ſequantur ſponſalia de futuro, impedit matrimoniũ cõtrahen
2 dum.vt ĩ.eo.c.1.& 2.¶†Sed quæritur, an per coitum inceſtuoſum vel fornicarium contrahatur affinitas? Reſpondeo ſic,vt ĩ.eo.c.diſcretionẽ . & c.tuæ. & 35.q.3.c.nec eam. Quidam tñ abſurdum reputant,ꝙ affinitas,quæ eſt legitimum vinculum , oriatur ex damnato coitu.Vnde ſi velles, probabiliter dicere poſſes, ꝙ ſi ex huiuſmodi coitu non oriatur affinitas,nam affinitas eſt quædam proximitas ex nuptijs proueniens vt ff.de gradi.l.non facile.§.affines . & §.ſciendum . oritur tamen publicè honeſtatis iuſtitia. Sed ſi quis aliquam extraordinaria pollutione polluat, nunquid cum conſanguinea ipſius poterit contrahere? Reſpondeo ſi citra maritalem affectionem ipſam polluit, non impedit contrahere cum cognata . vt 35. q.3.c.extraordinaria . ſed ſi maritalis affectio interuenit,vt pote cum ſponſalia de futuro præcedũt , & poſtmodum ſequitur extraordinaria pollutio , ex hac oritur publicæ honeſtatis iuſtitia, quæ prohibet matrimoniũ contrahi cũ cognata pollutę,& contractũ diſſoluit, vt ĩ.eo.tit.c.fraternitati. Et eſt duplex cauſa diuortij,publicæ honeſtatis iuſtitia,quæ ſurgit ex ſponſalibus.& eadem ſiue affinitas,de quarum altera dubitatur,an nata ſit ex pollutione vel pollutionis tentatione,qua compelli non potuit ætatis impediente defectu . vt ſupra de ſpon.c.iuuenis.quamuis cũ pri-

ma

ma nec verum fuerit matrimonium ex forma cōtractus,nec præſumptum cùm contractus non habuiſſet effectum. vt
3 ſ.de ſpon.c.vlt. ¶†In ſumma notādum eſt,ꝙ iſtud quod hic dicitur in pleriſq; decre. vt ſi quis aliquā conſanguineam vxoris ſuæ cognouerit perdat ius exigendi, locū habet in conſanguinea vſq; ad quartum gradum.Et idem eſt,ſi quęratur an is qui cognouit aliquā fornicario coitu, poſſit contrahere cum cognata ipſius.Quia dicēdum eſt,ꝙ non, vſq; ad quartum gradum. hodie enim conſanguinitas,affinitas, & publicæ honeſtatis iuſtitia,prohibitionem ſuam producunt vſq; ad quartum gradum, vt ĩ. tit.proxi.c.non debet.

SVMMARIVM.

1 *Probatio per inſpectionem oculorū quando fieri debeat.*
2 *Regulæ aſſignantur quarum inſtructione genealogia arboris conſanguinitatis explanatur.*
3 *Matrimonium olim in ſeptimo gradu contractum an legitimetur hodie per iura concilij generalis, ſecundum quæ licet contrahere in quarto gradu.*
4 *Leges & conſtitutiones futuris dant formam negotijs, nō ad præterita renocātur.*
5 *Matrimonium inter ſupraſcriptos ſeparatum an poſſit denuo contrahi.*
6 *Conſanguinitas an ſit in quinto, ſexto, & ſeptimo gradu.*
7 *Inceſtus an in quinto gradu committatur.*
8 *In gradu quæ perſonæ eſſe dicantur, et gradum faciant.*
9 *Linea quid ſit, & quid ſit gradus.*
10 *Affinitas quid ſit. & nu.20.*
11 *Regulæ aſſignatæ in arbore affinitatis per quas affinitatis gradus & genera dignoſcuntur.*
12 *Arbor affinitatis qualiter componatur.*
13 *Matrimonium contractum in ſecundo genere affinitatis,numquid ſtare vel ſeparari debeat, & an iſti ſeparati poſſint iterū matrimonialiter copulari. nu.14.*
16 *Publica honeſtatis iuſtitia quæ olim ex fecundis nuptijs naſcebatur,an ſit ſublata.*
17 *An hodie ſola publicæ honeſtatis iuſtitia locum habeat, quæ oritur ex ſponſalibus de futuro.*
18 *Affinitatis genera qualiter cōtrahantur. & nu.19.*
21 *Affinitas ex nuptijs interdictis nō oritur.*

¶DE CONSANGVINITATE & affinitate. Rubr.

DIctū eſt ſupra de cogna.ſpi.& lega. nunc agendū eſt de carnali, quæ in conſanguinitate & affinitate conſiſtit; vnde ponitur hic rubr. de conſan.& affi.¶Videndum eſt igitur de prima parte rubricæ, Quid ſit cōſanguinitas. Quid linea. Quid gradus. Quot ſint lineæ. Quot gradus.Et qualiter computandi. ¶ De ſecunda parte rubricæ videndum eſt. Quid ſit affinitas.Quot ſint affinitatis genera. Quot gradus in ſingulis generationibus. Et
1 qualiter ſint computandi.†Sed quoniā quædam ſunt quæ inſpectioni ſubijcienda ſunt oculorum, vt agrorum dimenſio.vt C. fini regun.l.2.ff.eo.tit.l.ſi irruptio.16.q.3.c.inter memoratores. Ventris inſpectio, vt videatur an mulier ſit prægnās, vel non, vt ff.de ven.inſpi.l.1. in prin.Locorum pudicitiæ occulta inueſtigatio,dum quæritur an mulier virgo ſit, vel corrupta. vt ſ. de probati. c. proſuiſti.27.q.1.c.nec aliqua. Itē cùm quæritur an mulier arcta ſit,vel non arcta, vt ĩ.de frigi. & male.c. fraternitatis.Idē eſt,& ſi quæratur de alia inſtrumenti infirmitate a natura contracta, vt ĩ.e.tit.c.ex literis. Et idē crederem, ſi quæratur an vir ſit, ſectus, vel eunuchus. Item inſpicitur quis in partibus inferioribus, dum quæritur de ætate, vt ſupra de deſpō.impube.c.puberes.ff. de mino.l.minor ex aſpectu. Nec ob. his.C.quando tutor, vel cura.eſſe deſinat.l.indecorum. Nam verum eſt,ꝙ illa inſpectio reprobatur, cum agitur de tutela,vel cura.Item non ob.quod dicitur,ꝙ oculus fallitur 27.q. 1.c.nec aliqua.

qua. quia ſi plerunq; fallatur, ſæpius ta
men non fallitur. Et propterea vtile
æſtimaui ponere vtranque arborem, &
oculata fide inſtruere de vtraq;, ſicut in
ſubſequentibus apparebit.

Lectioni arboris vacaturũ prius
noſſe oportet, quare ar
bor fuit ſic depincta. Et certe ideo quia
vtile viſum eſt & expediens, gradus &
attinentias conſanguinitatis oculorum
inſpectioni ſubijci; quia ſegnius irri
tant animos dimiſſa per aures, q̃ quæ
ſunt oculis ſubiecta fidelibus. vt ȷ̃. de
gradibus. §. vlt. Huius arboris pictura
authentica eſt vt 35.q.5.c.ad ſedẽ. cir
ca finẽ tertiæ columnæ. Et licèt hæc pi
ctura aſcripta ſit in decretis, non tñ hic
eſſet ſuperflua, vt cùm ibi, & hic de con
ſanguinitate tractetur, neuter librorũ
picturę doctrina carere debent. cùm ne
mini dubiũ veniat, q̃ repetita lectio ꝓ
bat hoc ſatis validum ſatisq; eſſe for
moſum. vt C. de emendatione iuſtinia
ni cod. l. vna. Sed quia oculus plerunq;
fallitur. vt 27.q.1.c.nec aliqua. & ff. de
ventre inſpi. l.1. rñ. Idcirco ſuper ip
ſius arboris expoſitione doctores inui
gilant, & ſcholares circa intellectũ eo
rum, quæ vident & audiunt aliquantu
lum elaborent. Et quia in qualibet ar
bore fructifera & naturali. quattuor at
tenduntur. truncus, rami, Fructus, fron
des. Et in hac arbore ſcripta eadẽ conſi
derari oportet. ¶ Appellamus ergo trũ
cũ, Ioachim; ſicut.n. arbor naturalis ꝓ
ducit palmites ſurſum ex lateribus, Ra
mos extendit, deorſum aũt continet pe
damenta. ſic & Ioachim ſurſum lineam
erigit aſcẽdẽtẽ, & vtroq; latere ramos
collaterales emittit, deorſum verò ſub
dit lineã deſcendentẽ. Ioachim itaque
truncũ, lineas collaterales ramos, fru
ctus attinẽtias, frõdes quaſdã dicimus
gõnes vel auriculas quæ in antiqua ar
bore ponebantur. Hac itaq; ſimilitudi
ne denotata, quæ ẽt auctoritate canõ
nis comprobatur. vt 34.q.5.c.tunc ſal
uabitur. in prin. ad lectionẽ ipſius arbo
ris accedamus. In qua doctrina talia
ſunt obſeruanda. Primò aſſignentur re
gulæ, quarũ breui inſtructione genealo
gia totius arboris explanatur. Secundò
arbor ipſa legẽda eſt, & gradus ſunt ſm
regulas cõputandi. Tertiò quædã obie
ctiones diſcutientur. Quartò notabilia
aſſignentur. Et ſic quaternario numero
arboris expoſitio terminetur. Quinque
2 ſũt regulæ. † Et prima talis eſt. Perſona
adiecta perſonæ per carnis propagatio
nem gradũ adijcit. Et hæc regula locũ
habet in linea aſcendenti, & deſcendẽ
ti. Secũda talis. ¶ Quot ſunt perſonę de
quibus quæritur cõputatis intermedijs
vna min⁹, tot ſunt gradus. Verbi gratia.
ſi ſunt quatuor perſonę, dicas ibi tertiũ
eſſe gradũ inter extremos; ſi ſunt quin
que, dic quartũ eſſe gradum, vt ſemper
vna perſona ſubducatur. Et hæc regula
locũ habet in his perſonis, quarum vna
deſcendit ab altera, vt eſt videre in li
nea aſcendẽti. & deſcendẽti. ¶ Tertia re
gula talis eſt. Si perſonæ, de quibus quę
ritur, nõ deſcẽdãt vna ab altera, ſed col
lateraliter a cõi ſtipite procedãt, & ſint
in linea æquali, quoto guadu quæuis
iſtarũ diſtat a cõi ſtipite, toto gradu diſ
ferũt inter ſe. ¶ Quarta regula eſt talis.
Si perſonæ, de quibus quæritur, non de
ſcendant vna ab altera, ſed collaterali
ter a ſtipite cõi procedant, & ſint in li
nea inæquali, quoto gradu diſtat perſo
na remotior ab ipſo trũco, toto gradu
diſtant inter ſe, vt ſp cõputatio fiat ab
eo qui magis eſt remotus ab ipſo trũco
ad ipſum trũcũ. Et hæc duę regulæ locũ
hñt in collateralibus. ¶ Quinta regula
eſt talis. Quoto gradu diſtat aliqua per
ſona a cõi ſtipite, toto gradu diſtat a
quolibet deſcendentiũ ab eo. Et hæc re
gula locũ habet vſq; ad lineã æqualita
tis. & de hac facit mentionẽ decre. ȷ̃. tit.
c. vlt. ¶ Præmiſſis itaq; regulis iſtis, fa
cienda eſt cõputatio graduũ, & videdũ
qualiter & quoto gradu diſtent interſe
omnes perſonæ in arbore conſtitutæ.
His ita diſpoſitis & gradibus in ipſo ar
bore tam animo q̃ oculo ac digito cõ
putatis, videndũ eſt de obiectiunculis &
reſponſis

reſponſis ad eas.¶ Quæritur igitur, qua
re cellula, in qua eſt Ioachim, dicat̃ va-
cua. Et redditur illa ratio, quia ꝓ trun-
co ponitur, à quo trunco cæteri ramu-
ſculi producuntur, & ideo trūcus appel
latur. Inde eſt, ꝙ in illa cellula non po-
nuntur duæ perſonę, ſicut in alijs cellu-
lis. cum reſpectu diuerſorũ diuerſa no-
mina ſortiatur. nam quandoque vocat̃
pater, quandoq; filius, quandoq; nepos,
quandoque auus. non potuit ei cõgruũ
nomen imponi, ſed dicit̃ cellula vacua,
dicitur truncus. vt 35. q. 5. c. ſeries. Dici
tur ẽt protheus ꝓpter diuerſitatem no-
minum & proprietatũ, quę illi attribuũ
tur, vnde illud. Quo tencã nodo mutan
te prothea vultum. Itẽ quæritur, quare
Ioachim non poſſit contrahere cũ filia
abaui ex linea tranſuerſali ſm regulam
illam. perſona adita perſonæ per carnis
propagationem mutat vel adijcit gra-
dum. Ad hoc dici conſueuit. Quæri-
te quos agitat mundi labor mihi ſem-
per. Tu quicunque moues tã crebros
cã meatus. vt ſuperi voluite latè. Poſſet
tñ dici, quòd hoc ideo contingit, quia
gradus canonicus compoſitus eſt, vnde
quamuis plures ſint diſtantiæ in perſo-
nis, eadẽ tamen videtur attinẽtia inter
Ioachim & ſobolẽ abaui ex parte trãſ-
uerſali quæ eſt inter Ioachim & ipſum
abauum, conſiderato gradu in quo atti
net Ioachim ipſi abauo. ſicut eſt videri
in banca. ſi enim plures ſedemus in vna
banca, licet vnus altius & alter planius,
in vna tñ banca ſedemus. Vel planius
dicere pôt, cum quæritur de attinẽtia in
ferioris ad ſuperiorem, non computat̃
aſcendendo ab inferiori vſque ad ſum-
mum, vt ſic poſtea à ſummo fiat deſcen-
ſus ad inferiores. qa ſm hoc fieret mul
tiplicatio graduum, ſed aſcenditur vſq;
ad collateralẽ ipſius de quo quæritur.
Vnde in q̃ſtione præmiſſa computandũ
eſt à Ioachim vſque ad proauũ & proa-
uiam, & ſic perueniendum eſt ad colla-
terales qui gradum adijciunt.¶ † Item
3 quæritur, an matrimoniũ olim in ſepti-
mo gradu contractum legitimet hodie
per iura concilij generalis, ſm quæ licet
contrahere in quarto gradu. vt ĩ. eod.
titu. c. non debet. Ita tamẽ ſi non per tã
tum tempus ante noua iura durauerit
quod per noua iura ſit quædã diſſimula
ta diſpẽſatio. vt ĩ. qui mat. accu. poſſ. c.
per tuas. Rñdeo matrimonium iſtud iu
dicandum eſt ſm antiqua iura, & ꝑ hoc
dirimendum, vt probatur in Auth. vt cũ
4 de app. cognoſ. in prin. coll. 9. † leges. n.
& conſtitutiones futuris dant formam
negotijs, non ad præterita reuocantur.
vt ſ. de conſti. c. cognoſcentes. & C. de
5 legi. & conſti. l. leges. † Item quæritur, an
iſti de quibus proximè quæſitum eſt, ſe
parati poſſint inter ſe contrahere ma-
trimonium? Et videtur quòd non, vt ꝓ-
batur. 35. q. 6. c. ab iſto Poſſet tamen ſa
tis tolerari, vt ſi denuo & de nouo con-
ſentiant, valeat matrimoniũ vt ex nũc,
nõ vt ex tunc. vt ĩ. de eo qui dux. in ma.
6 quam pol. ꝑ adul. c. 1. & c. veniẽs. ¶ † Itẽ
quęrit̃ an hodie in quinto gradu, ſexto,
& ſeptimo ſit conſauguinitas? Rñdeo
eſt, quantum ad ius ſuccedendi, nõ quã
tum ad ius matrimonij contrahendi.
imo eſt ius ſuccedendi vſque ad decimũ
gradum legalem. vt 35. q. 5. c. ad ſedem,
circa princi. Nec obſtat, quòd in eod. c.
dicitur in fine. vltra ſeptimum non eſt
gradus. ſic & hodie dici pôt vltra quar-
tum gradum non eſt gradus. vt ĩ. eodẽ
cap. non debet. Sed ad vtrunque ſimul
rñdeo. non eſt gradus impediens matri
monium, ſed eſt gradus inducens ſuc-
ceſſionem, vt ſuperius dictũ eſt. Itẽ quæ
ritur. pone ꝙ diſtem à communi ſtipite
quinto gradu, aliqua diſtat ab eodẽ ex
alio latere per lineam tranſuerſalẽ ter-
tio, nunquid poſſum cum illa contrahe
re? Rñdeo hæc quæſtio videtur expedi
ta per quartam regulam ſuperius poſi-
tam, nam quoto gradu ego remotior
diſto à communi ſtipite, toto gradu ab
illa minus remota. Nec obſt. decret. ĩ.
eod. tit. quod dilecto. vbi igitur ꝙ vter-
que contrahentium diſtat à communi
ſtipite pari gradu. Quia hic circa diſpẽ
ſationem interpretatio arctatur. Vel

ibi papa multitudini & obſeruatæ con-
ſuetudini illius prouinciæ cõſultius de-
fert q̃ aliud in diſſenſionem & ſcandalũ
populi ſtatuat quadam adhibita noui-
7 tate. vt ibi in fin. ¶† Item quæritur an
cõmittatur inceſtus in quinto gradu? Et
certè non. quia quod inceſtus cõmitta-
tur, hoc non procedit ex natura coitus.
ſed potius ex cõſtitutione eccleſiæ quæ
ſtatuit certos gradus, & cõſtituit in eis
fore coitum inceſtuoſum. Sicut & ꝓhi-
bitio matrimonij non ex natura matri-
monij, ſed ex conſtitutione procedit ec-
cleſiæ. vt 35. q. 1. c. cum igitur. ¶ Itẽ quæ-
ritur, cum proauus proauunculus & ꝓ-
patruus ſint in eadẽ linea & in eodem
gradu, quare Ioachim magis diſtet à
propatruo & proauunculo q̃ proauo?
Reſpondeo illi dicuntur eſſe in eodem
gradu reſpectu ſuperioris, non inferio-
ris. Item quæritur, quantum protenda-
tur conſanguinitas in linea aſcendenti
& deſcendenti? Et videtur, ꝙ in infini-
tum. vt ff. de ritu nup. l. nuptiæ. 35. q. 1.
c. ꝓgeniem. & c. de affinitate. & c. in co-
pulatione. Hodie autẽ indiſtinctè tam
in aſcendentibus & deſcendẽtibus, q̃ in
collateralibus quartum gradum prohi-
bitio non excedit. vt ĩ. eo. tit. c. non de-
bet. Hæc notabilia notabiliter ſunt no-
tanda. quia Ioachim cum nulla perſo-
na poſita in arbore contrahere poteſt.
¶ Item poſiti in vna parte arboris inter
ſe contrahere nõ poſſunt, qua ſibi adin-
uicem attinent. Et hoc verum eſt vſq;
ad vltimam lineã æqualitatis, quæ per
filium coniungitur Ioachim. Nam ſex
vltimæ cellulæ ex vna parte arboris nõ
attinent omnib' ſuperioribus, ſicut ocu
lata fide videri poteſt. Item illi q ſunt
poſiti in vna parte arboris. poſſunt con
trahere cum illis qui ſunt ex alia parte
exceptis tribus lineis deſcendẽtibus ex
illa cellula, in qua continetur pater, ma
ter; nam illi inter ſe contrahere nõ poſ
ſunt præter abnepotem, qui cum illis q
ſunt in linea ſororis & fratris Ioachim
contrahere poteſt. ¶ Item nota, ꝙ non
fuit neceſſarium arborem ex vtraq; par
te depingi, ſed ex vna ad modum vexil-
li. ſed forte factum eſt ex cauſa venuſta-
tis, vel vt ſciamus nomina gñis vtriuſq;
ſexus, quia ex vna parte arboris ponun-
tur nominà deſcendentium per maſcu-
linum ſexum, & ex alia deſcendentium
per fœmininum. Item nota, ꝙ quædam
ſunt lineæ ligatæ filo per tranſuerſum,
vt denotetur ꝙ illæ ſunt lineæ æquali-
tatis. Item nota, ꝙ licet Ioachim ſicut
& quilibet alius habeat quatuor auos
duos paternos & duos maternos. & ſic
ſi aſcenderis in quolibet gradu, duplica
bis numerum ſuperiorum. non tamen
8 oẽs illæ perſonæ hic ponuntur. ¶† Item
nota, ꝙ perſonæ quæ diſtant æqualiter
à communi ſtipite, dicuntur eſſe in gra-
du & facere gradum; quæ autem inæ-
qualiter dicuntur diſtare gradu. vt 35.
q. 5. c. porro. & c. parentelæ. ¶ Item no.
9 quid ſit linea, quid ſit gradus. † Linea
eſt ordinata collectio perſonarum con
ſanguinitate cõiunctarum diuerſos gra
dus continens, & eos à ſtipite ſecundum
numeros diſtinguens. Gradus eſt quæ-
dam habitudo ſiue diſtantia perſonarũ
adinuicem facta collatione ad commu
nem parentem. Item nota, ꝙ puncta ru
bea deſignant gradus canonicos pro-
pter excellentiam quandam. Nigra ve-
rò gradus legales. De quibus breuiter
eſt notandum, quia in aſcendentibus &
deſcendentibus gradibus legalibus lo-
cum habẽt duæ primæ regulæ ſuperius
poſitæ, in collateralibus vero talis eſt
regula. Quot ſunt perſonæ collaterali-
ter à cõi ſtipite deſcendentes præter ip-
ſum ſtipitem, tot ſunt gradus inter ex-
tremos de quorum attinẽtia quæritur.
Computationem graduũ hic nõ pono;
quia ſicut à principio præmiſi melius ſe
cundum regulas fit computatio ad ocu
lum & ad digitum, q̃ ad intellectum.

10 Sequitur videre de ſecũda parte rub. ſ. de affinitate. † Et
eſt ſciendum, ꝙ affinitas eſt attinentia
vnius perſonæ ad aliam proueniens ex
copula carnali; qñ enim vir coniungi-
tur carnaliter vxori, oẽs conſanguinei
vxoris

vxoris efficiuntur affines viro; & econuerſo, omnes cōſanguinei viri efficiuntur affines vxori. & in eiſdem gradibus affinitatis, in quibus gradibus conſanguinitatis alteri attinent. Sed inter cognatos viri & cognatos vxoris nulla ex illo matrimonio naſcitur attinentia. vt ῑ. eo. tit. c. quod ſuper his. Dicuntur autem affines, quaſi ad alterius fines accedentes. Et vt melius ac vtilius ea, quæ ad inſtructionē huiuſmodi arboris pertinent, ad oculum oſtēdantur, arborem ipſam depictam inſerui, ipſam per regulas artificioſè diuidens ac diſtinguens gradibus ſecundùm regulas cōputādis.

In arbore affinitatis doctrina iſta ſeruetur. Prius ponantur regulæ, quarum artificio genera & gradus affinitatis inueniantur. Secundò arbor cōponenda eſt, vt tam gradus q̃ gn̄a ſecundùm regulas cōputentur. Tertiò q̄ones quædam notentur, & ſolutiones adhibeantur. Quartò quædam notabilia aſſignantur, & ſic quaternario numero huiuſmodi arboris inſtructio terminetur. ¶ Quatuor
11 † regulæ in hac arbore ſunt ponendæ, quarū prima talis eſt. Perſona, de qua quæritur, matrimonium cōtrahente ac conſummante, oritur primum genus & gradus affinitatis iuxta gradum cōſanguinitatis inter virum & cōſanguineos vxoris, & inter vxorē & conſanguineos viri. Hæc regula comprobatur ῑ. eo. tit. c. quod ſuper his. ¶ Secunda regula talis eſt. Quoto gradu conſanguinitatis diſtat quis a conſanguineo ſuo vel conſanguinea, toto gradu affinitatis diſtat ab eius vxore marito ipſius. Et hæc regula comprobatur. 35. q. 3. c. de propinqs, & c. æqualiter. ¶ Tertia regula talis eſt. Perſona addita perſonæ per carnis copulam mutat genus, & non gradum. Et hæc regula comprobatur. 35. q. 3. c. contradicimus. §. auctoritate. & c. ſeq. ¶ Quarta regula talis eſt. Perſona addita perſonæ per carnis propagationem mutat gradum, & non genus. & hæc regula cōprobatur. 35. q. 5. c. porro. Has duas poſteriores regulas breui verſiculo cōprehende. Mutat nupta genus, ſed generata gradum. ¶ Poſitis regulis & iure probatis componenda eſt arbor, & exponenda, & ſecūdum artificium regularum gradus affinitatis ſunt ex vtroq; latere arboris cōputandi, vt per eorum breuem inſtructionē ſciatur, quoto gradu affinitatis viri ſororis & ſuarum deſcendentiū attineant conſanguineis ſuarum vxorum. ſ. fratri & ſuæ poſteritati vſq; ad quartum gradum. & ē cōuerſo, quoto gradu affinitatis attineant vxores fratris & deſcendentium ab eo vſq; ad quartum gradum conſanguinitatis ſuorum virorum. ſ. ſorori & deſcenden-
12 tibus ab ea. ¶ † Arborem ſic componas. in medio arboris ponatur linea continens quatuor cellulas. In cellulis illis hæc ſcripta ſunt. Primus gradus. Secūndus gradus. Tertius gradus. Quartus gradus. Ponitur autem in medio ſcilicet inter fratrē & ſororē propter tria, vt detur intelligi q̄ à conſanguinitate ortum habet affinitas, & q̄ ex vtroque ſexu virili & fœmineo affinitas contrahatur, & quod gradus affinitatis contrahantur ſm̄ gradus cōſanguinitatis, ſicut inferius explanabo. Ab vno latere ipſius lineæ ponitur alia linea continēs quatuor cellulas. in prima ſcribitur frater. in ſecunda fratris filius. in tertia fratris nepos. in quarta fratris pronepos. Ex altero ponetur alia linea continens quatuor cellulas. in prima ſcribitur ſoror. in ſecunda ſororis filia. in tertia ſororis neptis. in quarta ſororis proneptis. Fratre igitur vxorem ducente contrahitur primū genus affinitatis. & primus gradus inter vxorem fratris & ſororem. detur ſorori filia, oritur ſecūdus gradus. Addatur filia filiæ, erit tertius gradus. Naſcatur filiæ ſororis filia, gradus quartus addetur. Et quod dico in filiabus, idem eſt & in filijs, ſed ex vno latere arboris ponuntur conſanguinei fœminei ſexus, & ex altero virilis. Itē filio fratris matrimonium cōtrahente oritur inter eius vxorem & ſororē fra-

tris cum ſuis poſteris primũ genus affi-
nitatis & talis gradus, in quali gradu
conſanguinitatis inuenitur maritus cũ
illis perſonis. Et idem omnino, ſi nepos
fratris vxorem duxerit, idem in prone-
pte. Horum igitur vxores continen-
tur in linea illa, q̃ eſt iuxta frater. quæ
linea quatuor habet cellulas. in prima
ſcribitur vxor fratris olim relicta. in ſe-
cunda vxor filij fratris. in tertia vxor
nepotis fratris. in quarta vxor prone-
potis fratris. Nec mireris, ſi in tot nar-
rationib⁹ graduũ nõ dicã mutari genus
affinitatis, ſed gradus; quia genus non
mutatur per carnis propagationẽ, ſed
gradus, vt ſ. in regulis eſt præmiſſum.
Et eodẽ modo ex alio latere arborem
explanabis. Nam ſorore matrimonium
contrahente oritur primum genus affi-
nitatis inter virũ vxoris & fratrẽ cum
poſteris ſuis. ſimiliter ſororis filia con-
trahente oritur primum genus affinita
tis inter virũ vxoris & fratrẽ ſororis cũ
deſcendentibus ſuis. Idem in ſororis ne
pte, Idem in ſororis pronepte affinita-
tis gñe non mutato in variatione ſuc-
ceſſionis, ſed gradibus variatis, ſicut va
riatur gradus cõſanguinitatis cum illa
perſona, qua mediante affinitas eſt con
tracta. Viros iſtarum cõtinet illa linea,
quæ eſt iuxta ſororẽ, quæ quatuor ha-
bet cellulas. in prima ſcribitur vir ſoro
ris olim relictus. in ſecunda vir filiæ ſo
roris. in tertia vir neptis ſororis. ĩ quar
ta vir proneptis ſororis. ſunt & duæ au
riculæ ſiue cellulæ ex vtroq; latere ar-
boris poſitæ. In vna continetur relictus
relictæ fratris. in altera relicta relicti
ſororis. quæ cellulæ ſolæ ſunt, & lineas
non hñt. & ponuntur cauſa venuſtatis
vel ornatus, vt in ſequentibus dicam.
Expoſita arbore, & affinitatis gradibus
aſſignatis, reſtat diſcuti qõnes & ſolui.
13 ¶ † Pone ꝙ hodie inueniatur aliquod
matrimoniũ olim contractum ante con
ſtitutionem illam ĩ. eo. tit. c. nõ debet.
in ſecũdo gñe affinitatis, nunquid ſta-
re vel ſeparari deberet? Ad quod rñ-
deo, matrimonium iſtud iudicari debe
ret ſm iura tp̃is illius, in quo cõtractũ
eſt. vt in Auth. vt cum de app. cog. §. 1.
colla. 8. Cætera in hac qõne dicas, ſicut
dixi in conſimili qõne, quam no. ſupra
14 in arbore conſanguinitatis. ¶ † Item
quæritur, an iſti de quibus ꝓximè quæ
ſitum eſt, ſeparati poſſint iterum matri
monialiter copulari? Et videtur qđ nõ.
vt 35. q. 6. c. ab iſto. Ad quod rñdeo. Ca
non iſte loquitur in impedimẽto, q nod
fuit & durat. Sed nos loquimur in im-
pedimento quod fuit, ſed eſſe deſijt per
cõſtitutionem illam. nõ debet. quę tol-
lit ſecundum & tertium genus affinita-
tis, & ideo contrahi denuo põt. vt ſ. de
eo qui dux. in ma. quã pol. per adul. c. 1.
15 & c. veniens. ¶ Itẽ † quæritur. duo olim
impedimenta ex ſecundo genere affini
tatis ſurgebãt, affinitatis & publicæ ho
neſtatis iuſtitia. vt 35. q. 3. c. porrò. ſed
affinitas eſt ſublata, vt ſuperius dictum
eſt, nũquid & publicæ honeſtatis iuſti-
tia? Videtur, quod non; quia de ea nõ
fit mentio in conſtitutione illa. non de-
bet. ſed tñ de illa publicæ honeſtatis iu
ſtitia, quæ olim ex ſecundis nuptijs na-
ſcebatur; quod ergo non mutatur quis
ſtare prohibet? vt C. de teſt. l. ſcimus.
Sed dico, ꝙ illa publicæ honeſtatis iu-
ſtitia, quæ olim ex ſecundo gñe affini-
tatis oriebatur, ſublata eſt per conſtitu
tionem eandem. non debet. nam ibi di-
cit prohibitionem de cõiugio in ſecun-
do & tertio affinitatis gñe minime cõ-
trahendo ſacri approbatione concilij
reuocantes. vnde reuocata eſt quælibet
prohibitio, quæ olim ex ſecundo gene-
re procedebat, propterea in conſtitutio
ne ſequitur. vt ſic contrahentes, hoc eſt
in ſecundo affinitatis genere de cætero
liberè copulentur. Patet igitur ex præ-
miſſis, ꝙ hodie vxores duorũ fratrum
vel duorũ conſobrinorum non ſunt affi
nes. vnde mortuis ipſarum maritis, põt
aliquis vtranq; ducere ſucceſſiuè. non
obſtãte canone, cui ẽ hodie derogatũ.
35. q. 3. c. porro. Item reuocata eſt ꝓhi-
bitio de ſobole ſuſcepta ex ſecũdis nup
tijs cognationi viri non copulãda prio
ris.

ris. vt in dicta conſtitutione,nõ debet.

16 ¶Itẽ quæritur † an hodie ſola publicæ honeſtatis iuſtitia locũ habet,quæ oritur de ſpõſalibus de futuro,vel de præſenti,dummodo non conſumatur;quia illa ẽt ex diuina pagina ortum habuit. vt ibi, non licet tibi ſponſam fratris tui vel & alic.nihilominus locũ habẽt quæ per illam conſtitutionẽ.non debet. nõ inueniũtur ſublata. Hanc qõnem no.ſ. de ſponſa.§.ex ſponſalibus. ¶Vltimò notabilia videamus. Et primò videndum eſt qualiter affinitatis genera contrahantur.

17 † Et eſt ſciendum,ꝗ aliquo contrahente matrimonium & conſumante per carnis copulam, oritur primum genus affinitatis inter virũ & cognatos vxoris, & inter vxorẽ & cognatos viri,ĩ.co.c.quod ſuper his. Secundum genus fit fratre matrimoniũ contrahente,vt dictum eſt,& moriente.demum relicta ipſius cum alio contrahente oritur ſecundum genus affinitatis inter ſecundum virũ & cognatos prioris, & è conuerſo.aliqua matrimoniũ contrahente & conſummante, demum moriente,& relicto ipſins cum alia contrahente oritur ẽm genus affinitatis inter ſecundam vxorem & cognatos prioris.& ad hoc denotandũ ponitur in quibuſdam cellulis,olim relictus,olim relicta.quaſi dicat in arbore antiqua ponebantur hæc verba. relictus relicta. quibus contrahentibus oriebatur ẽm genus affinitatis, quod hodie locũ non habet.Vel forte locum habet,quia cõtrahitur ſecundum & tertiũ genus affinitatis,ſed prohibitio eſt ſublata, vt ĩ. eo.tit.c.nõ debet.Itẽ fratre contrahente oritur primum genus affinitatis inter eius vxorem & ſororem fratris cum ſua poſteritate. fratre moriente & vxore fratris olim relicta cũ alio cõtrahente,oritur ẽm genus affinitatis inter ẽm virum & vxorẽ cum poſteris ſuis.mortua vxore & relicto illius cum alia cõtrahente oritur inter illam & ſororem cum ſua prole tertium genus affinitatis;& hoc deſignat auricula illa,relicta relictæ fratris. Idem dicas in alio latere arboris.nam ſorore cõtrahente oritur primum genus affinitatis inter virũ ſororis & fratrem cũ poſteritate. mortua ſorore & relicto ipſius cũ alia contrahente, oritur inter illam & fratrem cum ſuis deſcendentibus ſecundum genus affinitatis. mortuo relicto ſororis & relicta ipſius cum alio contrahente oritur inter illũ & fratrẽ cum ſua prole tertiũ genus affinitatis. & hoc ſignificat illa auricula in qua ſcribitur, relicta relicti ſororis.

18 ¶†Secundò notabis ꝗ ſuper cellula illa, in qua ſcribitur, vxor fratris olim relicta, protenditur filium.ſ.in quo ſcriptum eſt, primum genus affinitatis,& reflectitur ad cellulam illam in qua ſcribitur,ſoror, & ab illa cellula ſoror producitur filum cum eiſdem verbis, & reducitur ad eandem cellulam, vxor fratris,vt denotetur ꝗ iſti inter ſe ſunt affines. Et eo.modo ſuper cellulã illã,frater,erigitur aliud filum habens eadem verba,ſ.primum genus affinitatis, & retorquetur ad illam cellulam,vir ſororis.Itẽ ab illa cellula vir ſororis,ſumitur filium cũ verbis eiſdem, & reuoluitur ad illam cellulam, frater. ad oſtendendum ꝗ inter ſe ſint affines.

19 ¶†Tertiò notabis, ꝗ affinitas eſt proximitas perſonarum ex carnali commiſtione proueniens omni carens parẽtela.

20 ¶†Quartò not.ꝗ affinitas nõ oriẽ ex nuptijs interdictis. vt ff.de gradibus.l.non facile.§.ſciendũ eſt. Et in quatuor regulis, quatuor qõnibus, & quatuor notabilib' expoſita eſt arbor.

SVMMARIVM.

1 *Species quot ſint impoſſibilitatis coeundi.*
2 *Impedimẽta perpetua coeundi,& quæ matrimonium dirimunt,quæ ſint. & num. 5.6.& 7.*
3 *Senex an poſſit contrahere matrimonium.*
4 *Matrimonium quod ſemel tenuit,nulla infirmitate maleficio, vel impedimento ſuperueniente reſcinditur.*
5 *Caſtrati matrimonium an ſit nullum.*

6 *Tria bona matrimonij, quæ alibi appellantur ſubſtantia.*

8 *Impotentia coëundi qualiter probetur.*

9 *Vir ſi proclamat ad iudiciū dicendo ſe frigidum & maleficiatum, & mulier dicit eum eſſe potentem, an iuramento viri credatur.*

10 *Muliere ad iudicium reclamante & dicente virum frigidum & maleficiatum, & viro hoc confitente, an ſit diſſoluendum matrimonium.*

11 *Matrimonium propter arctationem ſeparatum, an ſit reintegrandum, ſi alter reſerat ſeras eius.*

¶DE FRIGIDIS ET MALEficiatis. Rubrica.

TRactauimus.ſ.de quibuſdā im-
pedimentis matrimonij,ſed qa
impoſſibilitas coeundi impedit
matrimoniū; ideo ſubijcitur hic rubr.
de frigidis & maleficiatis & in poten-
tia coeundi. ¶Videamus igiť quot ſunt
ſpecies impoſſibilitatis,quæ impediant
matrimoniū,& quæ nō. Itē quæ ſint im
pedimenta ex parte viri,& quæ ex par-
te mulieris.Et qualiter ꝓbetur impoſ-
1 ſibilitas coeundi.¶†Species impoſſibili
tatis duæ ſunt. Impoſſibilitas.n.coeūdi
alia naturalis,alia accidentalis. Sed &
hæc ſubſtinguitur. Nā impotentia ſiue
ſit naturalis ſiue accidētalis,aut eſt per
petua,aut tēporalis.Naturalis impotē
tia coeundi triplex eſt.in viro frigidi-
tas. arctatio in muliere vel aliud inſtru
menti impedimentū à natura cōtractū.
vt ī.eo.tit.c.ex literis.Defectus ætatis
in vtroq;,vt eſt in pueris. Accidentalis
impotentia prouenit propter duo, pro
pter maleficium,Itē propter ſectionem
ſeu caſtrationem. quæ impedimenta in
viris, non in fœminis, locum habent.
2 ¶†Perpetua impedimenta ſunt frigidi
tas.Item arctatio, cui ope medicorum
ſubueniri non pōt. vt ī.eo.tit.c.ex lite-
ris. & c.fraternitatis. Sectio ſeu caſtra-
tio,maleficiū quod deleri nō pōt. Tem
porale impedimētū præſtant pueritia.
vt ī.eo.c.quod ſedem. & ſ.de deſpon.
impu.quaſi per to.& 30.q.2.c.1. Item
arctatio cui ſubueniri pōt ope medico-
rum.Item maleficium temporale.¶Im
pediunt & dirimunt matrimoniū vt im
pedimenta perpetua.Frigidus enim na
turalis contrahere non pōt, & ſi contra
xerit non tenet matrimonium. vt ī.eo.
c.1.c.laudabilem.& c.literæ. & 33.q.1.
c.1.& 2.Et in hoc caſu non dicetur ma-
trimoniū contractū diſſolui,ſed à prin-
cipio non fuiſſe.vt in Auth.de nup.§.ſi
verò col.4. Cum.n.duæ ſunt cauſæ ma-
trimonij, propter quas extitit inſtitu-
tū.vt not.ſ.de ſponſa.§.fuit. & nulla il-
larum ſubſit in frigido, meritò matri-
3 moniū eſt nullum.†Et per hoc videtur,
ꝙ ſenex nō poſſit contrahere matrimo
nium.Sed contra.C.de nup.l.ſancimus.
27.q.1.c.nuptiarū bonum.in prin. Nec
ob.ī.eo.c.quod ſedē.ibi.n.loquitur de
his impotentibus,qui perpetuò impedi
mento laborant. Senex autē ſi naturali
calore deſtituatur, ope tñ medicorū
& virtute medicinarum poterit eius de
bilitas ſubleuari,& ad coitum robora-
ri.¶De maleficio autem ſic teneas, ꝙ ſi
matrimonium præueniat,etſi perpetuū
impedit contrahendum & dirimit iam
cōtractū.vt 33.q.1.in pri. & c.ſi per ſor
tiarias.Quidam tñ dicunt, illud.c.non
tenere,quaſi non ſit aliquod maleficiū
perpetuū,quod ſaltē per eū, qui fecit,
deleri nō poſſit; & ita cum per opus hu
manū ſubueniri poſſit,nō dirimit matri
mōniū, eo quod non ſit perpetuū vt ī.
eo.tit.c.fraternitatis, quicquid.n.liga-
tur ſolubile eſt. in Auth. de nup.§.nu-
ptias.Sed contrarium eſt verum. pōt.n.
aliquod maleficium eſſe perpetuum,vt
deleri non poſſit; puta aliquid datum
eſt edendū vel bibendum, vel mortuus
eſt maleficus, vel perditum eſt malefi-
cium,vel maleficus neſcit delere; in his
igitur poteſt locum habere.c.ſi per ſor
tiarias.vnde ſtabunt ſimul vir & mulier
per triennium, & operam dabunt ad
carnalem copulam, quæ ſi interuenire
non poſſit,ſeparari debebunt. vt ī.eod.
tit.c.

tit.c.laudabilẽ.& in Auth.de nup.§.per occaſionem. Sed ſi vir poſt diuortium cognoſcat carnaliter aliam, non reconciliantur priora concubina. vt in prædicto c.ſi ſortiarias. in fi.nã põt quis eſſe maleficiatus quo ad vnam, non tñ quo ad alias. ſecus in frigido naturali. Et hæc omnia habent locum, cùm maleficia præcedunt matrimoniũ. Cæterũ ſi ſubſequantur, non reſcindunt matrimoniũ ſiue ante maleficiũ fuerit cõſum
4 matũ, ſiue potuerit conſummari; †nulla.n.infirmitate, vel maleficio, vel impedimento ſuperueniente reſcinditur matrimoniũ, quod ſemel tenuit. vt 31. q.7.c.illi qui.& q.5.c.horrendus. & c.ſi quis vxorẽ. niſi religione præueniente copulã carnalem, vt ſ.de conuerſ.côiu
5 ga.c.ex publico.¶†De caſtratis aũt dñt quidam, q caſtrati hoc eſt caſtè nati, id eſt frigidi contrahere non poſſunt; & ſi contraxerint, non tenet matrimoniũ, vt ſuperius dictum eſt. Si vero fuerint ſpadones id eſt, ſpata ſecti poſſunt cõtrahere, in quibuſdam.n.matrimoniũ eſt humanitatis ſolaciũ. vt 27.q.1.c.nuptiarum. & ar. ad idem.33.q.5.c.quod deus.Sed verius eſt, q ſecti matrimoniũ contrahere non poſſunt, nec valet contractũ, quia ex quo cognoſcere vxores non poſſunt, pueris aſſimilantur. vt
6 j.eo.c.quod ſedẽ.¶†Præterea tria ſunt bona matrimonij, ples, fides, & ſacrm̃, quæ in matrimonio caſtrati locum non habent vt 27.q.1.c.omne. Itẽ duæ ſunt cauſæ principales matrimonij. vt not. ſ.de ſponſa.§.cauſæ. quarum neutra in caſtratis inuenitur.Et q caſtrati matrimonium nullum ſit probatur.ff.de iure do.l.ſi ſerua.§.ſi ſpadoni.Secus vbi aliquis habet vnum teſticulum, hmôi matrimoniũ tenet, & ſic videtur poſſe intelligi.l.ſed eſt quæſitum.§.ſpadonẽ.ff.de lib.& poſth.& ff.de ædi.edic.l.ædiles. §.offilius. nã & hic militat.ff.de re mili.l.qui cũ vno. & propterea dicit lex. ſpandonum multa ſunt genera. vt ff.de
7 ver.ſigni.l.ſpadonum.¶†De arctatione verò teneas & obſerues, qđ legitur.j.eo.c.fraternitatis: Quidã tñ dicunt, q arctatio matrimoniũ nõ diſſoluit, vt j. e.ti.c.cõſultationi.Sed qđ ibi dicit, Romana eccleſia tñ conſueuit in ſimilibus iudicare, vt quas tanquam vxores habere non poſſunt, habeant vt ſorores. ſubaudi conſueuit iudicare conſulendo & mouendo, nõ diſfiniendo vel ſententiando. ¶Quid ſi vir generare non poſſit, vel mulier cõcipere, nunquid matrimoniũ contrahere poſſunt? Reſpondeo ſic, nam quamuis in matrimonio taliũ vtraq; cauſa matrimonij locum non habeat, de quibus not.ſ.de ſpon.c. cauſæ; ſufficit tamen alterã non deeſſe.
8 ¶†Nunc videndum eſt de modo probationis, qualiter probetur impotentia coeundi.Et eſt ſciendũ, q ſi mulier dixerit virũ ſuum frigidæ naturæ eſſe, vt coire non poſſit, & ſe matrem fieri velle adiecerit, ſtabit cũ illo vſq; ad triennium, vt in Auth. de nup.§.ſi per occaſionem.j.eo.tit.c.laudabilem. & ſi per tm̃ temporis data ad hoc opera coire non poſſit, fiet diuorcium. ſi tñ vterq; iurauerit cum ſeptima manu propinquorum. vt 34.q.1.c.requiſiuit. & hoc appellatur verũ & iuſtũ iudicium. vt j. eo.tit.1.c.laudabilẽ. Sed ſi poſt diuortium contigerit cum alia contrahere, reintegranda eſſent priora concubina. vt in c.requiſiuit.conuicto de periurio viro per contrariũ factũ.vt j.eo.c.1.Et idem tempus ſeruabitur in maleficiato ad probandũ impotentiã coeuntis, niſi per minus tẽporis conſtare poſſit. vt j. eo.ti.c.laudabilẽ.eo ſaluo q ſi propter maleficiũ ſeparetur matrimoniũ, ſi ſeparatus cũ alia cõtraheret, non repararetur primũ matrimoniũ, vt in c.ſi per ſortiarias in fine. Sed ſi mulier dicat virũ coire nõ poſſe, vir aũt dicat contrariũ, viri ſtandum eſt veritati. vt 33.q.1.c.ſi quis acceperit.niſi mulier velit ſe pbare virginẽ per aſpectũ corporis. vt ſ.de proba.c.propoſuiſti.Sed quid ſi dubitetur, an præcedat maleficium vel ſubſequatur matrimoniũ, pſumetur ſubſecutũ eſſe vt ar.C.de ædil.acti.l.3.De arctatione,

ſtatione, & ſectione ꝓbabitur per aſpe-
9 ctum. ¶†Sed pone, ꝙ vir proclamet ad iudicium dicens ſe frigidum vel maleficiatum. mulier ē cōuerſo dicit eum potentem & ſe ab eo cognitam, nunquid in hoc caſu ſtandum eſt iuro viri, eo ꝙ caput eſt mulieris? Rńdeo non, quia actor eſt, & actore non probante &c. vt 6.q.5.c. actor. ſ. de cauſa poſſeſſio.c.cũ eccleſia. ſ. de iurciu.c.vlt. & ei, qui dicit, incumbit probatio. ff. de probat.l.ei qui. Item timendum eſt, ne multi ſic dicerent, ſi ad proprium iuramentum ſe crederent ab vxoribus ſeparãdos. Item
10 fauor matrimonij repugnat. ¶†Itẽ muliere ad iudicium proclamãte, & dicente virum frigidũ & maleficiatum & ſic impotentem, & viro hoc confitente, timetur de colludio. vt ſ. de eo ꝙ cognoſcit conſan. vx. ſuæ.c.ſuper eo. & ideo eis tantum non creditur, ſed adijcitur ſeptima manus propinquorum, vt ſ. dictum eſt. nihilominus ergo creditur ſoli viro in qõne præmiſſa contradicente vxore.
11 ¶†Item quid ſi propter arctationem ſeparatum ſit matrimonium, & tandẽ mulier nubat alteri, qui reſerat ſeras eius, nũquid reintegrabitur matrimonium? Ad quod breuiter reſpondeo. ſi mulier non erat cognoſcibilis primo, ſicut ſecundo; puta quia diuerſæ naturæ & conditionis homines erant, tunc non integratur. ſed ſi cognoſcibilis erat primo, cuius ſimili commiſcetur, apparet ſententiam diuortij per errorem latam, & ideo reintegrabitur matrimonium primum. vt j. eo.c. fraternitatis.

¶DE MATRIMONIO contracto contra interdictum eccleſiæ. Rubr.

POST impedimenta matrimonij, quæ & cōtrahendum impediunt, & dirimunt iam contractum, agitur hic de quodam impedimẽto. quod & ſi impediat contrahendũ, non tamen dirimit iam contractum. & ideo ſubijcitur hic rubri. de matrimonio contracto contra interdictum eccleſiæ. ¶Videndũ eſt igitur, quid ſit interdictũ eccle. Quis illud facere poſſit. Quibus modis fiat.
1 Et quis ſit interdicti effectus. ¶†Interdictum eccleſiæ in hoc caſu eſt prohibitio contractus matrimonialis. ¶Tale autem interdictum põt epus facere, ad quem ſpectat cognitio cãrum matrimonialium, vt j. de exceſſ. prælа.c. accedentes. quia cum matrimoniũ ſit magnum ſacramentum in eccleſia Dei, vt ſ. de biga.c. debitum. qões, quæ ſuper matrimonijs mouentur, ſunt ad epum deferendæ. vt 24. di.c. perlectis. ſi tamen de conſuetudine approbata archidiaconi cognoſcant de caſib' matrimonialibus, vt ſ. de reſt. ſpo.c. literas. vel archipreſbyteri. vt ſ. de conſangui. & affi.c. ex literis. poſſunt & ibi prohibere aliquibus, ne ſimul matrimonialiter copulentur.
2 ¶Aliqñ interdicit eccleſia gñaľr matrimonium cõtrahi ex cauſa, tale interdictum impedit contrahendum, & dirimit iam contractum. vt 35.q.3.c. cõtradicimus. Aliquãdo interuenit eccleſiæ prohibitio ſimpliciter & ſine conſtitutione. & illud interdictum non ſufficit ad irritationem matrimonij, etſi cõtra interdictum facientibus pœnitentia imponatur, vt j. eo.c 1. & 2. niſi ſubſit cauſa perpetua. & tunc matrimonium irritabitur non propter interdictum, ſed propter cauſam. quæ ſi non ſubſit, & ſi contra interdictum contrahi non debeat, non tamen eſt cõueniens vt ob id ſolum ſacramentum coniugij diſſoluatur. vt j. eo. tit. c. ex literis. in fin. ¶†In
2 ſumma notandum eſt, ꝙ tempore feriarum

SVMMARIVM.

1 *Interdictum quod ſit, & à quo fieri poſſit, & an matrimonium impediat.*
2 *Matrimonium quando interdicat eccleſia & quare, & nu.3.*
4 *Matrimonium clandeſtinum interdicitur, ſed contractum tenet.*
5 *Viri vel vxores nunquid peccent exigendo debitum, vel reddendo in diebus ſolennibus vel in locis ſacris.*

rum non interdicitur contractus matrimonij quod ſolo conſenſu contrahitur.vt 37.q.2.c.ſufficiat.quocunque in tempore poteſt matrimoniũ contrahi: vt ſ.de ferijs c.capellanus.Sed interdicitur ſolennitas nuptialis,vt ibidem.& 33.q.4.c.non oportet, cum ſequẽtibus cc. ¶Interdicitur & traductio ſolennis, vt ĩ.eo.tit.& q.ea.c.nec vxorem ducere.Addit frater Ray.in ſumma ſua de copula carnali,forte inhærens canonib⁹ dicentibus,ꝙ tempore orationibus nõ debet quis cognoſcere vxorẽ ſuam. vt
3 33.q.4.per totum.† Sed tu dicas, ꝙ illud quandoque eſt præceptum, qñque conſilium. Præceptum eſt, quòd illis diebus non cognoſcat vxorem ſuam cã excercendę libidinis.nam cum priuatis diebus venialiter peccaret vir, ſm nos taliter cognoſcendo diebus ſolennibus peccaret mortaliter. Conſilium verò eſt,vbi vult cognoſcere cauſa ꝓlis, vel cauſa vitandę fornicationis.Et hæc oĩa intelligas in exigente. nã exactus quocunque tempore reddere debet.vt 27.
4 q.2.c.ſi tu abſtines 33.q.1.c.2. ¶†Interdicitur & matrimoniũ clandeſtinũ, ſed contractum tenet,ſaluis pœnis quæ imponuntur contrahentibus & proli.vt ſ. de clandeſtina deſpon.c.cum inhibitio.
5 ¶ Sed nunquid † peccant viri vel vxores exigendo debitum vel reddendo in diebus ſolẽnibus,vel in locis ſacris?Ad quod rñdeo,quòd exactus ſemper reddere debet. niſi cautè & ſine periculo adulterij poſſit differre,exigere aũt nõ debet. Vñ dicit apoſtolus.Nolite fraudari inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus,vt vacetis orationi.Et iterum: Reuertimini in idipſum ne tentet vos ſathanas ꝓpter incontinẽtiam veſtrã. Hoc aũt dico ſm indulgentiam,nõ ſm imperium.Et Augu.chriſtiano cũ vxore ſua aliquando licet conuenire,aliqñ non licet propter dies proceſſionis & ieiuniorum; aliquando conuenire non licet,quia etiam à licitis abſtinendum eſt,vt facilius impetrari poſſit quod poſtulatur. Item quotiẽſcunque aut dies natalis dñi,aut reliquæ feſtiuitates aduenerint,nõ ſolum concubinarum conſortio, ſed à proprijs vxoribus abſtinete; vt probatur hæc 34.q.4.c.apoſtolus chriſtiano.& c.quotienſcunque.

SVMMARIVM.

1 *Filiorum genera quot ſunt. & numero 2.3.& 4.*
2 *Filij legitimi qui ſunt.*
3 *Filij legitimati qui dicuntur.*
4 *Filij naturales qui cenſeantur.*
5 *Filij naturales quibus modis legitimẽtur.*
6 *Legitimatus à Papa an admittatur ad omnia,ad quæ admittuntur alij legitimati.*
7 *Legitimare non eſt contentioſæ iuriſdictionis ſed voluntariæ, ſicut manumittere, adoptare,& emancipare.*
8 *Legitimatus ſimpliciter à Papa & in forma communi,an videatur legitimatus ad dignitates.*
9 *Legitimatus à Papa ad dignitates,an de epiſcopali intelligatur.*
10 *Filiationis probatio.*
11 *Filij vt legitimi naſcantur, ſufficit bona fides vtriuſque coniugũ vel ſaltem alteris.*

¶QVI FILII SINT LEgitimi. Rubr.

TRactauimus ſ. de matrimonio & eius impedimento, ſed quia proles eſt vnum de bonis matrimonij,vt 27.q.1.c.omne.& vna de cauſis, ꝓpter quas matrimoniũ eſt inſtitutũ,vt no.ſ.de ſponſa.§.cauſæ.Vñ ſubſequẽter & de filijs tractatur,& ideo ponitur hic rub.qui fil.ſint legitimi. ¶Videamus itaque quot ſunt genera filiorum.Qui filij ſint legitimi,& q non.Et qualiter illegitimi legitimẽtur ſm ius
1 canonicũ & ciuile.¶ † Filiorũ quinque sũt genera.alij legitimi,alij legitimati,alij adoptiui,alij arrogati, alij natu-
2 rales.¶†Legitimi filij ſunt,q ex legitimis mrimonijs ꝓcreanſ,vt Inſtit.de patria po.in princi.ff.de his q ſui vł alie. iur.ſunt l.ité in poteſtatem.& l.filium.

Hi etiã dicuntur liberi.vt 32.q.4.c.liberi.Et hoc puto verum,ſiue matrimonium ſit verum,ſiue putatiuum, dũmodo contrahentes ſolenniter contrahãt, & impedimẽtum ignorent.vt ĩ.eodem
3 c.cum inter Ioannem.† Legitimati ſunt illi,qui illegitimi naſcuntur, ſed aliquo ſuperueniente beneficio ꝓ legitimis reputantur.vt ĩ.cod.tit.c.tanta.& vt in ſequentibus dicam,de adoptiuis & arro-
4 gatis dixi.ſ.de cogna.legali.† Naturales ſunt,qui ex concubinis naſcuntur.vt 32.q.4.c.liberi. Vel ſubdiſtingue melius.Filiorũ alij ſunt legitimi nõ naturales,vt adoptiui,& arrogati,Alij ſunt legitimi & naturales,vt ex legitimis matrimonijs ꝓcreati,ſiue veris,ſiue putatiuis.vt ſuperius dictũ eſt. Alij ſunt naturales & nõ legitimi,vt nati ex cõcubinis indubitato affectu retentis; hi ab intestato ſuccedunt parẽtibus vnà cũ matribus in duabus vncijs.vt C.de naturali liber.Auth.licet patri.Alij ſpurij,vt nati ex dãnato coitu; hi in nullo ſuccedũt,imò nec paſci à parẽtibus debẽt, vt ĩ Auth.quibus mod.na.effic.ſui.§.antepenult.ĩ.cod.tit.c.per venerabilẽ in fin. 32.q.4.c.dicat. Sunt & alia genera filiorum,nam ſunt alij ſpirituales, vt 30.q.1.c.oẽs.& q.3.c.1.& 2.Dicuntur etiam filij ſecundũ legem veteris teſtamenti, qui ex ancillis & patronis de voluntate vxoris naſcũtur.vt 56.diſtinct.c. Iſmael & 32.q.4.c.recurrat.Et quod dixi ſ.ꝙ filij nati ex legitimis matrimonijs dicũtur liberi,fallit quia natus ex ancilla & ſeruo,vel ex ancilla & libero, quamuis matrimonialiter coniunctis,non tamen eſt liber.vt 32.q.4.c.liberi.& nihilominus verum eſt matrimonium inter ſeruos,vt ſ.de coniugio ſeruo.c.1.Item cõtingit quòd nati ex iuſtis nuptijs liberi non ſunt,vt cùm aliqui caſualiter in ſeruitutem rediguntur.vt not.ſ.de natis
5 ex libero ventre.§.caſualiter. ¶ † Octo modis legitimantur filij naturales.Primo,ſi quis concubinam ſuam duxerit in vxorem,legitimatur filius naturalis,nõ ſpurius.vt ĩ.eod.tit.c.tanta.& c.gaudemus. Secundò, ſi pater tradat filium naturalẽ ſeruitio curiæ ciuitatis, de qua ipſe oriundus exiſtit,vel curiæ ciuitatis metropolitanæ,vt Inſtitu.de nup.§.vltimo.Tertiò,ſi pater naturalis filiam ſuam copulauit in matrimonio officiali curiæ ciuitatis,de qua ipſe oriundus eſt,vel ciuitatis metropolitanæ.vt C.de naturali.li.l.4.Quartò,ſi ipſe naturalis ſeipſum offerat,cum non ſupereſt legitima proles.nam aliàs non liceret ei ſe offerre,& ſic liceret patri ſeipſum offerre.vt in Auth.qui mo.na.effi.ſui.§.& iſte modus.col.7.Quintò ſi pater deficiente legitima prole & matrimonio quo impedimento cum concubina offerat preces principi, & princeps eas admittit.vt ĩ Auth.qui.mo.na.effi.ſui.§.illud.col.7.Sextò,ſi pater in ſuo teſtamẽto dixerit naturales legitimos, vt in Auth.quib.mo.na.effi.ſui.§.ſi verò nec.coll.7.Septimò,ſi pater in inſtrumento publico vel ꝓpria manu confecto habente ſubſcriptionem triũ veraciũ teſtiũ dixerit naturales legitimos. Octauò,ſi vni ex filijs præbuerit hoc teſtimoniũ. nam hoc ſufficit alijs ad legitimationem vt in Auth.vt liceat matri & auiæ.§.ad hoc.col.8.Eſt & nouus caſus legitimandi, cũ papa legitimat aliquem.
6 ¶Sed † cùm per ſuperiores modos legitimati admittantur ad actus legitimos & ſucceſſionem,nunquid legitimatus à papa admittetur ad prædicta? Ad hoc dixerunt quidam,ꝙ papa non habet poteſtatẽ legitimandi quo ad actus ſeculares & ſucceſſionem, ſed eo ipſo ꝙ quis legitimatur ab eo in ſpiritualibus, legitimari videtur in temporalibus.ne ſit abſurdum ꝙ legitimatus ad ſpiritualia,illegitimatus ad temporalia cenſeatur.arg.ad hoc.ff.de interdic. & relega.l.relegatorũ.§.vlti.ff.de ſenat.l.ꝗ indignus.ff.de ſer.expor.l.cui pacto.Is igitur,quẽ papa legitimat,intelligitur legitimatus ad temporalia per conſequentiam quãdam.vt ĩ.eodem titulo c.per venerabilem. quædam enim per conſequentiam obtinemus.

mus. vt ff.de pœ.l.moris.in princip.C.
ſi aduerſus tranſa.l.2.C.de dila.l.ſi qñ.
C.de tempo. in integ.reſtitut.l.peten-
dæ. Nec mireris, nam quamuis papa
non exerceat iuriſdictionem cõtentio
ſam in temporalibus, præterquam in
caſibus. vt ſ.de app.c.ſi duobus. ſupra
de iudi.c.nouit.j. eod.c. cauſam quæ.
7 †Legitimare tamen non eſt contentio
ſæ iuriſdictionis, ſed voluntariæ, ſicut
manumittere, adoptare, & emancipa-
8 re.vt ff.de offi.proconſ.l.2. & 3.¶†Sed
quæritur an videatur legitimatus ad
dignitates is, quem papa ſimpliciter le
gitimat,& in forma communi. Reſpon
9 deo non.¶†Item quid ſi ad dignitatem
legitimet, nunquid de epiſcopali intel
ligitur? Videtur ꝙ non, hęc enim indul
gentia ad epiſcopatus vel archiepiſco-
patus non ſolet extendi, ſed ad perſona
tus alios & dignitates minores vt arg.
ſ.de conceſſ.præbend. vel ec.c.dilectus
filius.nam & citra epiſcopatum ſunt ali
quæ dignitates.vt ſ.de fi.presbytero.c.
nimis. ad quas intelligo per indulgen-
tiam huiuſmodi diſpenſatum; quia hęc
indulgentia odioſa eſt, cùm deroget iu
ri communi;& ideo reſtringenda. vt ff.
de libe. & poſthu.l.cum quidam. & ſ.
de cõſa.& affi.c.ꝙ dilecto.& ſ.de tranſ
10 lat.præla.c.licet. ¶ † In ſumma notan-
dum eſt, ꝙ ad probandam filiationem
prodeſt parentũ profeſſio.vt ff.de pro-
bat.l.etiam matris.ff.de libe.agno.l.1.
§.Iulianus.j.eo.c.per tuas.ff.de proba.
l.vlt.Item affectio. vt ſ.de præſump.c.
afferte.C.de rei vx.ac.l.1.§.ſi verò.33.
q.3.c.ea vindicta.C.de inoffic.teſta.l.ſi
mater.ff.de ritu nup.l.non ſolum. Hæc
præſumptionem inducunt pro filio, nec
tamen ad ſucceſſionem ſufficiunt.vt C.
de teſta.l.neq; profeſſio. & l.ſi pater &
C.de proba.l.non nudus. Sicut & è con
uerſo, ſi pater filium negat, patris nega
tio præſumptioné inducit contra filiũ,
non probationé. Vnde negationi non
ſtatur, vt ff.ad carboni.l.1.§.ſi quis.ff.
de lib.ag.l.3.ff.de inoff.teſta.l.ſi inſti-
11 tuta.§.1.¶Item nota † ꝙ quantum ad
hoc, vt filij legitimi naſcantur, ſufficit bona fides vtriuſq; cõiugum, vel ſaltim alterius, vt.ſ.credat matrimoniũ fore legitimum, vt j.eo.tit.c.ex tenore. Quidam tñ dixerũt, ꝙ ſi alter parentũ ſciat impedimẽtũ matrimonij,& alter ignoret, filius natus ex his legittimus erit quo ad ignoranté, illegitimus quo ad ſucceſſioné ſcientis impedimentũ arg. ad hoc 32.q.2.c.ſolet queri & c.aliqñ. C.ſol. ma.l.ſi ignorans.C. de inceſtis nup.l.qui contra.ff.de tributo.l.3.Sed hoc non placet.nam hoc monſtruoſum eſſet aliqué pro parte fore legittimũ, pro parte illegitimum, vt j.eo.tit.c.venerabilem.Sicut alibi lex dicit, abſurdum eſſe ſi aliquis dicatur partiũ liber, & partim ſeruus. vt ff.de liber.cauſa.l. ſi duobus. Sed verius eſt, vt dicat, ꝙ ſi ambo parentes ignorãt vitiũ, vel alter, locũ habet quod primò dixi; ſed ſi ambo ſcirent impedimentũ matrimonij, vel ignorarent & clã cõtraherent non facta denunciatione in eccleſia, tunc affectatores ignorantiæ videntur, & eorum ignorantia filios non excuſat, vt ſ. de clandeſti.deſpon.c.cum inhibitio. Quod intelligas eſſe verũ, cũ matrimonio ineſt impedimentum cognationis, vel alicuius ꝓximitatis, eo ꝙ illa inhibitio dicit. ſi quis verò hmôi clandeſtina vel interdicta coniugia inire præſumpſerit in gradu prohibitio ét ignoranter, proles de tali coniunctione ſuſcepta prorſus illegitima cẽſeatur.¶Cęterum ſi alter contrahentiũ ſciat impedimentũ alterius quo ad matrimoniũ contrahendum, & nihilominus cum eo ſolenniter cõtrahat, ſolennitas vitium abolet; vnde matrimonium erit legitimum,& proles legitima & libera; dummodo mater nõ ſit ancilla, vt ſ.de coniugio ſeruo.c.propoſuit. vt ſ.de natis ex libero ven.c.vno. vt ſ.de ſeruis non ordi.c.dilectus. Sed ſi alter conditioné alterius ignoraret, & clã contraheret, adhuc puto prolé naſci legitimam, ar. ff.ſo. ma.l.ſi cum dotem.§.vl.non obſtante prædict.conſtitutione.cum inhi-

 bitio

bitio quæ loquitur in impedimento cognationis, vt dictum eſt.

SVMMARIVM.

1 *Querela in officioſi teſtamenri dicitur miſta inter ciuilem & criminalem.*
2 *Matrimonium accuſare qui poſſunt.*
3 *Extranei an admittantur ad accuſandum matrimonium.*
4 *Repulſus ab accuſando matrimonium, an admittatur ad denunciandum.*
5 *Parentes an admittantur ad teſtificandum in quæſtione matrimoniali.*
6 *Mariti ius de accuſando adulterium in quibus conſtat.*
7 *Abſens per ſcripturam matrimonium accuſare non poteſt.*
8 *Accuſare matrimonium ex quibus cauſis quis repellatur.*
9 *Accuſatio non habet locum in contrahendo matrimonium.*

¶QVI MATRIMONIVM accuſare poſſunt. Rubr.

HActenus tractauimus de matrimonijs & eorum impedimentis, nunc de diuortijs tractaturi, quia diuortiũ accuſatio ſolet præcedere, de accuſatione matrimonij p̃mittamus; & ideo ſubijcitur hic rubr. qui matrimoniũ acc. poſſ. vel in ip̃m teſtificari. ¶Videndũ eſt igitur, qui matrimonium accuſare poſſint. Et qui in ipſum teſtificari valeãt. Et qualr accuſatio ſit facienda. ¶Vnũ tñ præmitto, q̃ ſm iura canonica & in foro eccleſiaſtico impropriè dicitur accuſatio. q̃m hmôi petitio vel actio, etſi de crimine fiat, non tñ eſt criminalis, ſed quaſi miſta inter ciuilẽ & criminalẽ. vt s̃. de proc. c. tuæ.
1 † Sic & querela inofficioſi teſtamenti dicitur miſta inter ciuilẽ & criminalẽ. vnde plerunq; vocatur querela. vt ff. de inof. te. l. 1. eo q̃ qui querelã proponit, petitionẽ hæreditatis exercet. vt ff. de inoff. teſt. l. quę de inofficioſo. Aliqñ dicitur accuſatio, vt C. e. ti. l. cum qui. Sic & contra conſecrandum excipitur. & ſi de crimine excipiatur, non eſt tamẽ q̃ô criminalis; vnde in his caſibus interuenit procurator, etſi per principales ſecurius procedunt. vt s̃. de procur. c. tuæ. j̃. de accu. c. ſuper his. & de hac materia plenius tractaui ſupra de proc. §. dani.
2 † Pñt accuſare matrimoniũ ſoli viri, & non alij. vt cum agitur de aliquo perpetuo impedimento, q̃d peccato ſubiectũ nõ eſt, puta de frigiditate naturali, maleficio, vel arctatione. nõ enim intereſt aliorũ hoc agere, niſi eorũ qui cum aliquo ex impedimentis ſuperiorib⁹ ſunt coniuncti, & in tali coniunctione conſtituti non peccant; vnde conſulitur, vt ſi quis non poſſit habere coniugẽ vt vxorem, ſaltẽ habeat vt ſororẽ. vt 3. q. 2. c. req̃ſiſti. ſupra de frigidis & male. c. conſultationi. Et idẽ puto, vbi error conditionis alterius effectũ matrimonij impediuit. Nã & tunc nullus impetere põt matrimonium tale, niſi is qui deceptus exiſtit, vel alius ipſius nomine, q̃ ſi ſciẽs conditionẽ alterius ſemel conſenſerit, tollitur actio. vt ſupra de coniu. ſeru. c. p̃poſuit. Itẽ vbi agitur ad ſeparationẽ mutuæ ſeruitutis p̃p adulteriũ ab altero commiſſum, ſolus maritus vel ſola vxor agere põt. nulli⁹ alterius intereſt, niſi illius torus maculatus eſt, nam viri adulteriũ ẽt vxorẽ coinquinat, & ẽ conuerſo. vt 32. q. 1. c. in cõiugio. Põt & diſſimulare ſi velit, dummõ cõiunx in adulterio nõ perſiſtat, quia tũc ſecus. vt 32. q. 1. c. ſi quis. & in alio. c. ſi quis vxorẽ. Põt & remittere adulteriũ iam cõmiſſum. vt ſupra de iureiu. c. queadmodũ. imò & poſt diuortiũ põt ſibi adulterũ recõciliare. vt 32. q. 1. c. q̃ autem. ſupra de conuer. coniu. c. gaudemus. C. ad le. Iul. de adul. auth. ſed hodie. Sed ſi agatur de conſanguinitate, vel affinitate, ſeu de cognatione ſp̃ali, vel publicæ honeſtatis iuſtitia; quia hmôi coniunctiones nephariæ ſunt & coitum inceſtuoſum inducunt, licet viro vel vxori matrimonium accuſare, licet & parentibus, qui ſi defuerint p̃ximiores, admittuntur.

3 tũtur.† Et eſt ratio, quare iſti extraneis
præferantur, q̃m parentes & ꝓximi ſuã
genealogiam tum teſtib⁹ & chartis, tũ
ex recitatione maiorũ, ſcire laborent.
vt j̃.eo.ti.c.videtur. Et ꝙ parentes prę
ferantur extraneis, in hoc caſu probant
leges. ff. ad le.Iul.de adul.l.1.§.vlt.& l.
ſi maritus. quibus ceſſantibus accuſare,
extranei admittuntur, aliàs non. vt C.
ad le.Iul.de adul.l.quamuis. licèt enim
hæc actio vel accuſatio ſit popularis,
vt j̃.eo.c.cum in tua. tñ repellitur quis
ab accuſando propter turpitudinẽ quæ
ſtus. vt j̃.eo.c.ſignificante. Item & ſi ſu-
ſpectus habeatur, eo ꝙ præſens fuit tẽ-
pore denunciationis, & cùm ſciret im-
pedimentum tacuit. vt j̃.eo.tit.c.cum
in tua. Olim præſcriptio.20.vel.18.an-
norum repellebat accuſatores matri-
monij, hodie verò cõiuncti taliter nul-
la longinquitate defenduntur annorũ.
vt ſ̃.de conſang.& affinita.c.nõ debet.
4 in fi.† Sed nunquid is, qui repellitur ab
accuſando matrimonio, admittetur ad
denunciandum? Rñdeo videtur quòd
ſic ad denunciationem canonicã, quæ
attenditur circa peccatum committen
dum. nam ad illã quilibet vt ſ̃.de cog.
ſpiri.c.tua. ad quam admittitur etiã is
qui accuſare non poteſt. ſ̃.de iureiur.c.
quemadmodum. in fi. In qua qualiſcun
que noticia ſufficit. vt 22.q.5.c.hoc vi-
detur. in qua turpido propria non ob
ſiſtit. vt ſ̃.de ſpon.c.præterea. quã iura-
mentum præcedens non impedit. vt 13.
diſt.c.nerui. Ad quã ſi quis ſe iuramen
to aſtrinxerit non faciendam, iuramen
tum temerarium reputatur. vt in prędi
cta decretali. quemadmodum. Hæc in
denunciatione euangelica, quæ circa
peccatũ commiſſum attenditur, non cõ
tingunt. vt notabo de ea j̃.de accu.c.in
quiſitioni. Puto tñ ꝙ is, qui ab accuſan
do repellitur, ad denunciandũ non ad-
mittatur. ne per vnam viam expulſus
ingrediatur per aliam, quod eſſe nõ de
bet. vt ſ̃.de procu.c.tuæ. ff. pro ſocio.l.
ideoq;. ff. de cõditioni.inſtit.l.quæ ſub
5 conditione. ¶† Itẽ quæritur, an in q̃one
matrimoniali admittãtur parẽtes ad
teſtificandũ? Rñdeo ſi quæratur an ma-
trimoniũ contractũ ſtare poſſit, vel nõ,
ratione cõſanguinitatis vel affinitatis
admittantur. vt j̃.eo.tit.c.videtur.35.
q.6.c.1. Idem ſi agatur de cõtrahendo,
& ad impediendum ne contrahatur op
ponatur cognatio in caſu, quem habes
j̃.cod.tit.c.cum in tua. Si vero agatur,
an matrimoniũ ſit contractũ, an nõ, tũc
locum habet dic. dec. j̃.de teſt.c.ſuper
eo. Probatio aũt eorum, qui ſuper con
ſanguinitate vel affi. teſtificantur, fieri
debet cũ iuramẽto duos articulos cõti
nente, vt dicant ita ſe à maioribus acce
piſſe, & credere ita eſſe. vt ſ̃.de teſti.c.
quotiens. Hodie tñ neceſſariũ eſt, ꝙ is,
qui teſtificatur ſuper gradibus parente
læ, viderit aliquos in aliquo graduũ cõ
ſtitutos. vt ſ̃.de teſti.c.licet ex quadam
in fi. ¶ Cũ igitur ad diuortiũ ꝑ adulte
riũ & ſi forſan oporteat agentẽ inſcri-
bere, vt deſignet in ſcriptis nomẽ, locũ,
& tp̃s, & omnia quæ cõprehẽduntur.2.
q.vl.c.libellorũ. ad talionẽ tñ non de-
bet ſe aliquatenus obligare. ne forte cũ
in probatione defecerit, intẽtionis ſuæ
conſequatur effectum. vt ſ̃.de procu.c.
tuæ. Põt tñ maritus accuſare vxorẽ de
adulterio iure tñ mariti j̃.60.dies com
putandos à tp̃e diuorcij. vt ff. de adul.
l.is cuius. Sed iure extranei ẽt poſt hos
dies, dum tñ non exceſſerit quinquen-
nium. vt ff. ad l.Iulij.de adul.l.mariti.
§.præterea. ſed ad tori ſeparationem ẽt
poſt illud tempus auditur. vt 33.q.2.c.
6 admonere. ¶† Ius aũt mariti ſeu priui-
legium. j̃.60.dies, in quatuor cõſiſtit.
Primò, quia ex ſola ſuſpitione adulte-
rij ream facit vxorẽ, vt 4.q.4.c.nullus.
§.aliq̃n. C.de adul.l.quãuis. j̃.de adul.
c.maritis. Quod intelligo in ſuſpitio-
ne vel præſumptione violenta. vt 32.q.
1.c.dixit. ſ̃.de præſumpto.c.literis. Se-
cũdò, quia præfertur alijs volẽtibus ac
cuſare. vt in prædicta l.quãuis. & ff. eo.
ti.l.ſi maritus. Tertiò, q̃a non inſcribit,
ſaluo eo quod dicit illa decre.tuæ. ſ̃.de
procu. Nouo tamen iure, cum maritus
agit

agit ad pœnam legalem in foro ſecula-
ri cõtra vxoré inſcribere tenetur. vt in
Auth.vt liceat matri & auiæ.§.cauſas.
Quarto quia de calumnia nõ punitur.
niſi euidens ſit calumnia. vt C.de adul.
l.iure mariti. ff.eod.tit.l.is cuius.§.vlt.
ſed ſm canones non videtur, q̃ pœna
talionis locũ habeat ſiue criminaliter
agatur.vt 33.q.5.c.hæc imago. ſiue ci-
uiliter.vt s̃.de procu.c.tuæ.Vbi aũt de
perpetuo impedimento agitur ſiue a
coniugibus ſiue ab extraneis, ſimplr peti-
tio formanda eſt, vel petitio facienda,
vt denuncietur matrimoniũ nullum, &
7 coniuncti nepharié ſeparentur. † Per
ſcripturã aũt abſens matrimoniũ accu-
ſare non põt,vt j̃.eo.tit.c.à nobis.2.q.
vlt.c.per ſcripturã.nec denũciare, vt j̃.
8 de accuſ.c.inquiſitioni. ¶†Repellitur
aũt ab accuſatione qui pñs fuit tp̃e de-
nunciationis, & ſciens impedimentum
tacuit,prẽterq̃ ſi ex legitima cã ad eum
nõ potuit denunciatio peruenire. vt j̃.
eo.ti.c.cũ in tua. vel ſi timens probatio
ne deſtitui non accuſauit vt 2.q.7.c.ple
riq;.vel niſi ideo tacuit, quia vidit aliũ
accuſanté,quem vult docere præuarica
tum fuiſſe.vt ff.de præuari.l.2. Sunt &
aliæ cauſæ, pp quas repellitur quis ab
accuſatione matrimonij,quę ſunt gñales, & cões in omnibus accuſatoribus.
9 & proſequentur hæ j̃.de accuſa. ¶ † In
ſumma notandũ eſt, q̃ in matrimonio
contrahendo nõ habet locũ accuſatio;
non.n.accuſari põt quod nondũ exiſtit.
vt s̃.de deſpon.impu.c.ad diſſoluendũ.
ſed habet locũ denunciatio.Item ſpon-
ſalia de futuro contrahenda leuiter im
pediuntur, vt ſi dicatur illam, de cuius
ſpõſalibus agitur, a cognato futuri ſpõ
ſi fuiſſe præcognitã. nã ſtabitur in hoc
ſimplici aſſertioni ſic dicentis. Sed poſt
ſpõſalia contracta per hoc non impedi
tur matrimonium contrahendum, niſi
probetur ſaltem per famã loci. vt s̃.de
de conſangui.& aff.c.ſuper eo. Sed ad
ſeparandũ matrimoniũ iam cõtractum
neceſſariũ eſſet, hoc legitimè ꝓbari, vt
s̃.de eo.q cogni.cõſan.vx.ſuę.c.de illo.

SVMMARIVM.

1 *Diuortium quid ſit,& vnde dicitur.*
2 *Diuortium ex quibus cauſis fiat.*
3 *Matrimonium quod ſemel tenuit conſumatum,non dirimitur niſi morte.*
4 *Diuortium in quibus caſibus non eſt permiſſum.*
5 *Maritus an teneatur reddere debitũ vxori pendente accuſatione de adulterio.*
6 *Maritus an poſt ſententiam diuortij poſſit adulteram ſibi reconciliare inuitam.*
7 *Differentia fornicationis carnalis a ſpirituali.*
8 *Diuortium fit propter contumeliam creatoris. & nu.11.*
9 *Matrimonium quãdo dicatur claudicare.*
10 *Probatio quando fienda q̃ infidelis non vult cohabitare fideli,vel cohabitans blaſphemat vel trahit fidelẽ ad mortale peccatum.*
12 *Matrimonium aliud initiatum, aliud ratum,aliud conſummatum.*
13 *Vxor ſeparata per ſententiam à viro propter fornicationem,an ſi vir fornicatur, poſſit illum repetere.*
14 *Coniuges ſi fornicantur vnus ſpiritualiter & alter carnaliter,nunquid hinc inde compenſatio fiat.*
15 *Vir qui occultè adulteratur an poſſit vxorem manifeſtè adulterantem accuſare,& dimittere ſine peccato.*
16 *Adulter vel adultera dignè de adulterio pœnitens an poſſit accuſantem repellere.*
17 *Diuortij ſententiam quis ferre poſſit.*

¶DE DIVORTIIS. Rub.

DIctũ eſt s̃.de accuſatione matri-
monij.ſed qa accuſatione præ-
cedente & legitima cã probata
ſolet fieri diuortiũ, idcirco poſt tracta-
tũ de accuſatione matrimonij ſubijcit̃
hic rubr.de diuor. ¶Videamus igit̃ qd
ſit diuortiũ. Quis poſſit ferre ſententiã
1 diuortij.¶†Diuortiũ eſt viri a muliere,
vel mulieris a viro legitima ſeparatio.
Legitima ideo dico,qa quos Deus cõ-
iunxit, homo non ſeparet, ſ. violenter
ſine

ſine lege abſq; ratione. Non.n.hõ ſepa rat,quos pœna damnat,quos reatus ac cuſat, quos maleficiũ coarctat vt 32.q. 2.c.quos deus.¶Dicitur aũt diuortiũ a diuerſitate mentiũ; quia hi,qui matrimoniũ diſtrahũt, in diuerſas ptes eunt.
2 vt ff.de diuor.l.1. ¶†Plures ſunt cauſæ diuortij ſm iura ciuilia. vt in Auth.de nup.§.per occaſionem. & in Auth.vt li. ma.& auiæ.§.quia vero. ſed dicimus iura illa nõ tenere.& idẽ dico in omnibus alijs legibus, ex quibus habetur diuortia ſeu repudia fieri poſſe,præter cauſas canonicas, quas inferius proſequemur. Nã matrimonia iure poli non iure fori reguntur.vt 2.q.3.§.hinc diſtinguendũ. ¶Duæ verò ſunt cauſæ legitimæ, ꝓpter quas fit diuortiũ quo ad torũ & mutuã ſeruitutẽ.non quo ad fœdus ſeu vincu-
3 lũ matrimoniale;† quia ſi ſemel teneat & matrimoniũ fuerit conſumatũ, nõ dirimitur niſi morte vt 32.q.7.c.interueniẽte diuortio.& c.licitè. in Auth.de nup. §.deinceps.ſ.religio & fornicatio. De religione diximus ſatis.ſ.de conuer.cõiu. Fornicatio aũt,propter quã põt fieri diuortium, duplex eſt. corporalis &
4 ſpiritualis.†Ob fornicationẽ corporalem licitè dimittitur vxor, vel vir. vt 32.q.1.c.dixit dominus. & q.7.c.licite. Hoc tñ fallit in 7.caſibus.Primus eſt,ſi & is qui agit, de fornicatione conuincitur.vt 32.q.6.per totũ.ĩ.eo.tit.c.ſignificaſti. tunc.n.mutua crimina pari compenſatione delẽtur, vt in præallegatis. iuribus.vt ĩ.de adul.c.intelleximus,vt ff.ſo.matr.l.viro atq; vxore.ff.de adul. l.ſi vxor.§.ſi iudex. Secundus,ſi vir vxorem proſtituat.vt ſ.de eo qui cog.conſangui.vx.ſuæ.c.diſcretionẽ. Tertius,ſi mulier credens maritũ mortuũ, nubat alteri. quam maritus rediẽs tenetur recipere ſine fornicationis exceptione, vt 34.q.2.c.cùm per bellicã.Quartus,ſi quis falſò ſimulans ſe maritum,lectũ illius intrauit,& cognouit vxorẽ. vt 34. q.2.c.in lectũ. Quintus ſi mulier fuerit vi oppreſſa. vt 32.q.5.c.propoſito. qđ intelligo in vi abſoluta, non in cõditionali.omnes.n.cauſationes apoſtolꝰ amputauit. vt 32.q.7.c.oẽs cauſationes. Sextus,qñ maritus reconcillat ſibi vxorem adulterã, vel eã publicè adulterantem retinet nihilominus in conſortio maritali. vt 32.q.1.c.1.& 2.& 3.& C. ad l.Iul.de adul.l. crimẽ adulterij.Septimꝰ,licet rarò occurat,eſt ille quẽ po-
5 nit finis decre.ĩ.eo.c.gaudemus.¶†Sed quæritur ſi maritus accuſat vxorem de adulterio, durãte accuſatione vxor petit debitum, nunquid vir tenetur reddere,& ſi voluntarius reddet, nũquid ſibi præiudicium parat, & irregularis efficitur? Ad quod rñdeo.ſi notoriũ eſt mulierem adulterium commiſiſſe, vir nec exigere debet debitũ nec reddere, nec mulieri reſtitui.vt ĩ.eo.c.ſignificaſti.ui ſi vir fuerit fornicatus,vt ibidẽ. & vt ſuperius dictũ eſt.§.primus,Si aũt voluntarius exigat vel reddat debitũ, & ſibi præiudicium parat.vt ar.ſ.de coniu.ſeruo.c.propoſuit.& irregularitatẽ incurrit.34.di.c.ſi cuius vxorem.& 32.q.1.c. 1.& c. ſi quis vxorem. Si verò adulteriũ mulieris non ſit notorium, vir non exiget, ſed reddet exactus; quia ante ſententiã non debet vir priuare vxorẽ ſuam iure ſuo,vt ĩ.e.tit.c.porro & ſ.vt lit.pen.c.laudabilem. & 8.q.4.c.nõ nc,
6 ¶†Item quæritur an maritus poſt ſententiam diuortij poſſit adulteram ſibi recõciliare inuitam?Videtur ꝙ ſic.arg. C.de legi.& cõſti.l.quod fauore. Item innocens non priuatur iure quod habet in perſona nocentis, ſed è cõuerſo, vt C.ad.l.Iul.de adul.auth.ſed hodie. nec ſententia proderit mulieri, contrà quam lata eſt. vt ff.de excep.rei iudi.l. euidenter.nec pœna præſtabit immunitatem. vt ff.de interdic. & relega.l.relegatorum.§. vlti. Contingit & alias, ꝙ vnus coniugum habet ſeruitutem in altero, altero ammittente. vt ſupra de conuer. coniug.c.quidam intrauit. 27. q.2.c.qui dormierit. Itẽ niſi vir poſſet reconciliare inuitam vxorem, daretur mulieribus occaſio fornicandi. Nã aliquæ hodie habẽtes maritos fornicarentur

tur, vt ſic ſeparatę à viris nunquã coha bitarent eiſdem. ſed tollenda eſt materia fornicandi, vt j. eo. tit. c. quanto. in fi. Pro muliere aũt facit ſententia, cui ſtandũ eſt, niſi per ſuperiorẽ fuerit reuocata. vt 6. q. 4. c. quod ſemel. contingit aũt caſualiter, ꝙ ſententia quodam modo prodeſt ei, contra quẽ lata eſt; vt ſi plures ſint rei debẽdi inſolidũ, fertur ſententia contra omnes, iam ex re iudicata non põt inſolidũ agi aduerſus ſingulos, vnde ſi vnus partẽ ſoluit, liberatur. vt ff. de re iudi. l. Paulus. 2. Puto in q. præmiſſa virũ poſſe reconciliare vxorem ẽt inuitam.

7 ¶ † Eſt & fornicatio ſpiritualis; quia non ſolũ mechatio eſt illius, qui carnẽ ſuam coinquinat, ſed ẽt qui ſimulachrũ facit. vt 28. q. 1. c. nõ ſolum. Differt aũt fornicatio ſpiritualis à carnali in quattuor. Nam carnalis ſemel commiſſa ſufficit ad diuortiũ inducendũ; ſpiritualis nõ, niſi is qui fornicatur in fornicatione perſiſtat, & nõ pœniteat vt in prædicto c. nõ ſolũ. Item ꝑ fornicationẽ ſpiritualẽ aliqñ ſoluitur matrimonium ipſo iure, vt eum contractum eſt matrimoniũ inter duos infideles, vnus conuertitur, alter perſiſtit in fornicatione ſpũali, nec vult cohabitare; vel vult, ſed cũ contumelia creatoris, vel ſaluatoris, vel vt cõiugẽ trahat ad mortale peccatũ, vt j. eo. c. quanto. 28. q. 2. c. ſi infidelis. Itẽ conſulitur innocẽti cohabitare fornicãti ſpiritualiter, vt 28. q. 1. c. iam nunc. & c. ſic. n. ſed in fornicatione carnali prohibetur. vt 32. q. 1. c. 1. 2. & 3. Itẽ ſi is, qui ſpiritualiter fornicatur, ad fidẽ redeat, alter cõpellitur conuerſum recipere, & ſibi reconciliare in caſu quem habes j. eo. ti. c. gaudemus, in fi. quod in fornicatione carnali non cõtingit. põt. n. innocens ſi vult ſibi reconciliare fornicantẽ carnaliter, ſed nõ cogitur. vt 32. q. 1. c. de benedicto. Et ꝙ proximẽ dixi fidelẽ cogi reconciliare conuerſum, intellige verũ eſſe, ſi fidelis ab infideli nõ receſſit iudicio eccleſię, alioquin ſecus; vt j. eo. ti. c. de illa, ſm quã intelligi põt finis illius decre. gaudemus. Vel dicas indiſtinctẽ compelli, vt dicit illud. c. gaudemus. ad quod trahitur hodie decre. illa. Et intelligo, ꝙ matrimonium reconciliatũ erit nouũ matrimoniũ, vt probatur. j. eo. c. gaudemus. §. quod ſi conuerſum. Nec mireris, ꝙ quis ad nouum matrimonium compellatur; hoc. n. contingit fauore religionis; contingit hoc idẽ & aliàs. ſ. de eo qui du. in ma. quam pol. per adul. c. propoſitũ. j. de adul. c. 1. 36. q. 2. c. tria. Et in caſu ꝑmiſſo is, qui reconciliat ſibi conuerſum, nõ contrahet bigamiã; quia etſi ſecundò contrahat, non tñ contrahit cum duabus, nec diuidet carnẽ ſuam in plures.

8 ¶ † Fit igitur diuortium propter contumeliã creatoris, quia cõtumelia creatoris ſoluit ius matrimonij in eo, quod relinquitur. vt j. eo. tit. c. quanto. & 28. q. 2. c. infidelis. Sed & nihilominꝰ in eo, qui relinquit; matrimoniũ. n. quo ad ſubſtantiã claudicari non poteſt. nam ſi eſt matrimoniũ, oportet vt ſit inter duos. vt ex diffinitione matrimonij probatur, vt notaui. ſ. de ſpon. §. ſequitur. Quamuis videatur quibuſdã reſpectibus claudicare, quia qñ vnus tenetur ad ſeruitutẽ, alter non, ſ. de conuerſi. coniu. c. quidã intrauit. ſ. de eo qui cog. cõſangui. vx. ſuæ. c. tranſmiſſæ.

9 ¶ † Item & alio reſpectu dicitur matrimoniũ claudicare, qa vnꝰ tenet ad mrimoniũ cõtrahendũ, alter non, vt ſ. de eo qui duxit in ma. quã pol. per adul. c. propoſitũ. ſ. de deſpon. impube. c. cõtinebatur. & c. de illis. & j. de adul. c. 1. 36. q. 2. c. tria. Sed quo ad eſſentiam, ſicut dixi, claudicare nõ põt. Dicitur aũt matrimonium ſolui circa eũ qui relinquitur, hoc eſt circa fidelẽ; qa ille ſolus cõtrahit ſine peccato in tribus caſibus, ſ. cum infidelis qui in infidelitate remanſit & non vult cohabitare conuerſo ad fidem, vel vult non tñ ſine cõtumelia creatoris, vel vt trahat fidelẽ ad mortale peccatũ. Alter aũt qui in matrimonio peccat odio nominis chriſtiani ſine peccato non cõtrahit, vel eccleſia nõ curauit dicere de infideli; qd enim

enim ad nos de his qui foris ſunt, vt 2.
q.1.c.multi.& ideo dixi tñmodo de fi-
10 deli.†Sed qualiter de hoc fiet fides, ꝙ
īfidelis nolit cohabitare fideli, vł coha
bitans blaſphemet, vel trahat fidelē ad
mortale peccatum? Rñdeo per teſtes,&
propterea vt de ſecūdo matrimonio du
bitari nō poſſit, laudo fideli vt teſtes ad
hibeat cū infidelis requiſitus cohabita-
re recuſat, vel eum cohabitans blaſphe
mat, vł trahit ad mortale peccatū. Alio
qui ſi de ſecundo matrimonio cōtinge-
ret dubitari, deficeret nō ius, ſed proba
tio. vt ff.de teſta.tu.l.duo ſunt Ticij. &
probatione deficiēte eccleſia militans,
quæ qñq; fallit & fallitur, vt ī.de ſen-
tentia excom.c.à nobis. iudicaret ſm
probata. vt no.ſimile ſupra de clandeſt.
11 deſponſa §.ideo aūt † Quod autē dixi
matrimonium ſolui contumelia ſalua-
toris, locum habet in matrimonio con-
tracto inter duos infideles. quod & ſi ſit
verum, non tñ eſt ratum. verū ideo eſt,
quia matrimonium eſt apud omnes
gentes, in Chriſto enim Ieſu neq; liber
neq; ſeruus eſt a ſacramentis eccleſiæ
remouendus, vt ſ.de coniugio ſeruorū.
c.1. Ratum idcirco non eſt; quia diſſo-
lubile in tribus ſuperioribus caſibus.
12 Vnde matrimonium aliud iniciatum,
aliud ratum, aliud conſummatū. Inicia
tum per conſenſum. Ratum hoc reſpe-
ctu, quia indiſſolubile, quia cōtractum
inter fideles quod non ſoluitur niſi in
caſu religionis, vt ſ.de conuer.coniuga
ti.c.ex publico. Et dicitur ratum, ad dif
ferentiam illius matrimonij, quod in-
ter infideles contrahitur. vt ſuperius di
ctum eſt. Aliud cōſummatum, ſ.per car
nis copulam. Dicitur autem conſumma
tum, id eſt perfectum & completum qui
buſdam reſpectibus, quia non licet alte-
ri intrare religionem altero inuito, &
propter quaſdam ſignificationes matri
monij conſummati, vt not.de hoc.ſ.de
13 biga.§.quattuor.¶Sed†quæritur, pone
ꝙ vxor ſeparetur per ſententiam a vi-
ro propter fornicationem ſpiritualem
vel carnalem, poſtea vir ſimiliter forni
catur, nunquid mulier poteſt virum re
petere cum effectu, ſententia non ob-
ſtante? Videtur ꝙ ſic, ar.ſ.de iureiu.c.
tua nos, il 2.ī.de adulte.c. intelleximus.
& quia mutua crimina &c. vt no.
ſ.eo.§.primus. Sed contra, ſententia be
ne lata nō retractetur vt 6.q.4.c.quod
bene ſemel diffinitum eſt. Item mulier
per ſententiam ſeruitutem amittit, quā
habebat in viro; vnde ſeruitus amiſſa
non renaſcitur. vt ff.de ſolu.l.Stichum.
§.arcam. Itē & ſi exceptio criminis tol-
latur per replicationem criminis, vt ſ.
eo.c.ſignificaſti.& in prædicta decre.in
telleximus.& 32.q.6.per totum. excc-
ptio tñ rei iudicatæ per ſubſequens cri
men nō tollitur. In hac quæſtione ſcrip
ſit frater Ray.in ſumma ſua ſe credere,
ꝙ eccleſia ex officio ſuo compellere de
beat virum ad vxorem redire. arg.ī.
eo.tit.c.ex literis. Puto tamen contra-
rium, vt ī.eod.tit.c.de illa.ſ.de con-
uer.coniug.c.vltimo. Nec ob. illud.c.ex
literis. nam ibi non fuit facta ſegrega-
tio per ſententiam, ſed per prouiden-
tiam ad tempus, vt interim epiſcopus
inueſtigaret, an ex colludio mulier cō-
fiteretur adulterium; vnde poſtea dete
cto colludio ſegregatio reuocatur ſeu
14 finitur. ¶†Sed pone quòd vnus coniu-
gum fornicatur carnaliter, alter ſpiri-
tualiter & ante ſententiam, nunquid
fiet compenſatio carnalis & ſpiritualis
fornicationis? Videtur ꝙ ſic. nam iſtæ
fornicationes & ſimiles ſunt, & idē ope
rantur quo ad diuortium. vt 28.q.1.c.
idolatria & c.iam nunc. & multo for-
tius idem operari debent quo ad recon
ciliandum, quia proniores debemus
eſſe ad coniungendum quàm ad ſeparan
dum. ar.ſ.vt lite non conteſt.c.1.in fi.
Sed contra. iſtæ fornicationes diuerſa-
rum ſpecierum ſunt, & res diuerſarum
ſpecierum in compenſationem non ve-
niunt; quia ſpecies cum quantitate non
compenſatur. vt ff.de pigno.act.l.ſi con
uenerit. Puto quòd compenſatio fiat.
15 ¶Item †pone ꝙ vir adulteretur occul-
tè, vxor autem manifeſtè, nunquid vir

poteſt

poteſt eam accuſare de adulterio, ac di
mittere ſine peccato? Rñdeo nõ; quia
vxori nõ deficit ius excipiendi, ſed pro
batio vt ff. de teſt. tu. l. duo ſunt Ticij.
arg. ad hoc 32. q. 5. per totum. Si autem
vir egiſſet pœnitentiam, vxor autẽ im-
pœnitens in adulterio perſeueraret, ſe
16 cns eſſet. vt 32. q. 1. c. 1. 2. & 4. ¶ † Sed
pone ꝙ adulter vel adultera digne de
adulterio pœnituit, nunquid ex hoc po
terit repellere accuſantem? Videtur ꝙ
ſic. quia vt ait Greg. iam non debet in
eo vel ea deſpici quod fuit; quia inci-
pit eſſe quod nõ fuit, vt 50. di. c. ferrum.
imo poſt Chriſti conſortium adultera
non vocetur. vt 32. q. 1. c. non erit. Puto
tamen contrarium cõ ꝙ pœnitẽtia non
tollit accuſationem. vt 33. q. 2. c. amo-
uere. & multominus exceptionem, qa
facilius tollitur actio ꝗ exceptio, arg.
ff. de ſuperficie. l. 1. §. ꝙ autem. & ff. de
reg. iu. l. & inuito. §. cui damus. Præte-
rea ꝙ vir dimittat vxorem adulteram,
lex eſt. vt 2. q. 1. c. dicit dominus. & qđ
legis eſt, in pœnitentia non deletur; ſi-
cut nec in baptiſmo. vt 26. di. c. vna tan
tum. Quod enim peccatum non eſt, ſol
ui inter peccata credi non debet. vt 26.
17 diſt. c. deinde. in fi. ¶ † Item epus ferre
debet ſententiam diuortij, cum matri-
monium ſit magnum ſacramentum in
Chriſto & eccleſia. vt ſ. de biga. c. debi-
tum. & ad epum maiores cauſæ ſunt re-
ferẽdæ vt 25. di. c. perlectis. ad eum ſpe
ctat cognoſcere de matrimonio & iudi
care, vt dictum eſt. Si tamen archidia-
coni, vel archibresbyteri hoc habeant
ex conſuetudine vel priuilegio, pote-
runt & ipſi vel alij de matrimonio iudi
care. vt ſ. de reſt. ſpo. c. literas. ſupra de
conſanguinitate & aff. c. ex literis.

SVMMARIVM.

1 *Donatio propter nuptias quid ſit.*
2 *Donatio propter nuptias quæ ſit vxori à marito non indiget inſinuatione.*
3 *Donatio propter nuptias a quo, & cui fiat.*
4 *Donatio propter nuptias quare inducta.*
5 *Donatio ante nuptias in quo differat a donatione propter nuptias.*
6 *Fructus donationis propter nuptias an ſpectent marito vel vxori.*
7 *Donatio inter virum & vxorem conſtante matrimonio an ſit prohibita.*
8 *Donatio inter virum & vxorem quot modis renocetur.*
9 *Dos quid ſit.*
10 *Dotis ſpecies quot ſunt.*
11 *Dos profectitia reddit ad patrem mortua in matrimonio filia, liberis non exiſtentibus.*
12 *Liberorum eſt prima ſucceſſio.*
13 *Dotis lucrum vel damnum ad quem pertinent.*
Aeſtimatio facit venditionem.
14 *Dotem lucratur maritus, & vxor donationem propter nuptias ex pacto conuento.*
15 *Pactum de lucrando dotem quando locum habeat.*
16 *Parapherna quid ſit & vnde dicatur.*
Paraphernalia priuilegiũ habẽt ſicut dos.
17 *Dos an exigi poſſit conſtante matrimonio.*
18 *Vxor tenetur alere virum egentem.*
19 *Dos cui reſtituenda.*
20 *Dos quando reſtituenda ſit.*
21 *Maritus an impenſas in rebus dotalibus factas repetat.*
22 *Maritus in dote reddenda non condemnatur, niſi in quantum facere poteſt.*
23 *Inter dotem & donationem propter nuptias in quibus æqualitas ſeruetur.*

¶DE DONATIONIBVS inter vitum & vxorem. Rubrica.

DIctum eſt ſupra de matrimonijs & de impedimẽtis eorum & diuortijs. ſed quia poſt diuortiũ ſeqr dotis & donationis reſtitutio, vel amiſſio; idcirco poſt tractatũ de diuortijs ſequitur hic rubr. de dona. inter vi. & vxo. & de dote poſt diuor. reſti. ¶Videamus igitur quid ſit donatio pp nuptias. Quid donatio ante nuptias. Quid donatio poſt nuptias. Quid dos. Quot ſint ſpẽs dotis. In qb' caſib' vir dotẽ, & vxor

vxor lucretur donationem pp nuptias,
Et qñ dos conſtante matrimonio repe
1 tatur. Cui & qñ ſit reſtituenda. ¶ † Eſt
aũt ſciendum, quòd olim dicebatur do
natio ante nuptias, eo quòd ante nu-
ptias fiebat; hodie verò dicitur propter
nuptias, quia fit hodie ante nuptias &
poſt, & ideo meritò ꝓpter nuptias nun
cupatur, vt nomen conſonet rei. vt Inſti
tu. de donatio. §. eſt & aliud. Vocatur &
antiferna idest donatio cõtra donatio
nẽ ab anti. quod eſt contra, & ferna qđ
eſt donatio. Mulier. n. facit primò do-
nationẽ ꝓpter nuptias, id eſt dotẽ con
ſtituit. Vir aũt facit aliam donationẽ
vxori. vt C. de dona. ante nupt. l. cũ mul
tæ. Vocatur & ſpõſalicia largitas, vt in
Auth. vt ſpõ. largi. in rubri. & C. de do-
na. ante nup. auth. eo decurſum. Voca-
tur & dotalicium, vt j. eo. tit. c. plerun-
2 que. ¶ † Hæc donatio quæ fit vxori à
marito, non indiget inſinuatione, quã-
uis excedat quingẽtos aureos. vt C. de
dona. ante nup. Auth. eo decurſum. qđ
proderit mulieri, non uiro; qa ſi pactũ
factũ ſit de dote & donatione lucrãdis,
mulier in donatione lucrabiť vltra qn-
gentos aureos, vir aũt non lucrabitur
in dote vltra quingentos. vt in prædi-
cta auth. eo decurſum, in Auth. vt ſpon
ſali. largi. reſponſo primo, & in Auth.
3 vt fratrum filij. §. illud quoque. ¶ † Do-
natio ꝓpter nuptias fit à ſpõſo vel alio
eius nomine ſponſæ, vel alij ꝓ ea. ff. de
jur. dot. l. perfectiſſimi, reſponſo. 1. & §.
ꝙ ſiqs patri. & §. ꝙ ſiquis curator. & §.
ſed ſi patri. & ſic intelligo j. eod. ti. c. &
4 ſi neceſſe & c. nuper. ¶ † Inducta eſt do-
natio ꝓpter nuptias, vt per eã in dote
conſultum ſit mulieri; qa ſoluto matri-
monio, per donationẽ, idest per res do-
natas, quæ alienari non pñt, prouidebiť
mulieri, vt ſalua ſit ei dos; quia & de ea
poterit ſatisfieri mulieri; ſoluto autem
matrimonio ſicut dos ad mulierẽ, ſic &
donatio ꝓpter nuptias redit ad virũ.
vt j. eod tit c. donatio. §. ſanc. in Auth.
5 de æquali dot. ¶ † Et nota, ꝙ licèt dixe
rim, idem eſſe donationẽ ante nuptias
& poſt nuptias, eſt tñ inter vtranq; dif-
ferentia; quia ſi donatio fiat ante nu-
ptias, põt excedere quantitatem dotis,
& j. ſubſiſtere. vt C. de pac. conuen. ſup
dote. l. ex morte. ſed vbi iam contracto
matrimonio fit donatio, non debet ex
cedere quantitatem dotis vt C. de do-
na. ante nuptias. l. cum multæ. §. ſi igiť
6 dote iam præſtita. ¶ † Illud autem non
omitto, ꝙ ſi mulieri tradatur donatio,
& ipſa in poſſeſſionẽ inducatur eiuſdẽ,
non tñ fructus ipſa percipiet, ſed vir
ad ſuſtentationem ſuæ vxoris & fami-
liæ; aliàs ſi maritus perciperet fructus
dotis, & vxor fructus donationis, iam
non diceretur quòd maritus dotem re-
cipiat ad ſuſtentanda onera matrimo-
nij, cùm tantũ ei abeſſet, quãtum adeſ-
ſet, vt j. eod. in c. p veſtras, & j. de uſu.
7 c. ſalubriter. † Aliæ aũt donationes pꝛæ-
ter illas, de quibus ſuperius dictum eſt,
prohibitæ ſunt inter virum & vxorem,
ne mutuo amore ſe ſpolient. ut ff. de
donatione inter virum & vxorem. l. 1.
Sed hoc in ea donatione obtinet, & do
natarius locupletior, & donator effici-
tur pauperior. vt j. eod. tit. c. donatio.
Sed ſi donator non fiat pauperior, do-
natarius verò cõſtituatur locupletior;
vt ſi maritus hæres ab aliquo inſtitutus
non adeat, vt vxori ſubſtitutæ locum
faciat. & idem in legato relicto marito
poſtmodum reſtituendo vxori. Nam ſi
maritus ſtatim vxori reſtituat animo
donandi, valet donatio. vt ff. de donat.
inter vir. & vxo. l. ſi ſpõſus. §. ſi maritus.
& §. ſimiliter. Itẽ & ſi maritus rogatus
ſit reſtituere hẽditatẽ vxori certa quan
titate deducta, ſi reſtituat nulla facta
deductione, & hoc animo donandi, va-
let donatio. vt ea. l. §. ſiqs rogatus. Itẽ ſi
maritus vxori donet rẽ alienã, nõ effici
tur pauperior, ſed vxor efficiť locuple-
tior; qa incipit uſucapere, valet dona-
tio, vt ff. eo. tit. l. ſi conſtante. Et ẽ conuer
ſo ſi donator efficiať pauperior, donata
rius aũt nõ fiat locupletior, valet dona
tio. vt habes đ hoc multa exẽpla. ff. eo.
tit. l. ſi ſpõſus. §. cõceſſa. & l. quod autẽ.

§.ſi maritus.Quamuis aũt donatio in-
ter virum & vxorem facta cõſtante ma
trimonio non valet, tñ ſi talis donatio
maneat in vita donatoris,eius obitu cõ
firmatur.vt j̄.eodem titu.c.donatio.&
C.eod.titu.l.1.& 3.ſiue fiat donatio cã
mortis eo animo,vt non ſtatim efficiatr̃
donatarij, ſed demum mortuo donato
re;ſiue eo animo fiat,vt ſtatim fiat ei⁹,
cui donatur.vt ff.eod.tit.l.ſi interim.§.
8 1.& 2.& l.ſi is ſeruus. ¶†Hæc donatio,
quæ fit inter virum & vxorẽ, tribus mo
dis reuocatur, tacitè, & expreſsè, & ſi
præmoriatur is qui donatum recipit.
vt j̄.eod.tit.c.donatio. Tacitè reuoca-
tur donatio,ſi diuortium fiat.vt ff.eod.
tit.l.cum hic ſtatus.§.ſi diuortiũ, & cũ
ſocer nuncium repudij mittit nurui cui
donauerat.vt in eod.l.cum hic ſtatus.§.
ſi ſocer. Expreſsè reuocatur donatio ꝑ
pœnitentiam,quam ſupremã accipere
debemus.vt in l.cũ hic ſtatus.§.primo.
Item ſi res donata alienetur.vt C.eod.
9 tit.l.ſi maritus tuus. ¶ † Nunc videndũ
eſt de ſecũda parte rubri. Dos eſt quæ-
dã donatio facta à parte mulieris parti
viri pro oneribus matrimonij ſuſtinen-
dis,& quaſi eſt patrimonium mulieris.
10 vt ff.de min.l.denique.§.ꝓinde.¶†Spe
cies dotis ſunt duę,alia profecticia,alia
aduenticia. Profecticia eſt,quæ à patre
pro filia; ab auo pro nepte,vel de bo-
nis eorum proficiſcitur,vel quam alius
de mandato ipſorũ cõſtituit.vt ff.eod.
titu.l.profecticia. Aduenticia eſt quã
mulier dat pro ſeipſa,vel alius à patre
vel aliquo aſcendentiũ,ſiue frater, ſiue
11 auunculus,vel quiuis alius.†Profecti-
cia redit ad patrem mortua in matri-
monio filia.vt C.ſo.mřimonio.l.dos.
quã legẽ intellexit Martinus.ſ.liberis
nõ extantibus,q ſi extarent in dote ſuc
cederent. Nã dos eſt proprium patrimo
niũ mulieris,vt dictum eſt per l.illam
12 denique.†& liberorũ eſt prima ſucceſ-
ſio.vt Inſti.de hære.quæ ab inteſta.de-
fe.§.ſinautem. Sed Bulg.intellexit illã.
l.dos.indiſtinctè, ſiue extent liberi, ſiue
non.ſileat enim ob liberos dotis reten-
tio.vt C.de rei vxor.actio.l.vna.§.ſi-
leat.facit pro ipſo.ff.de iur.dot.l.iure
ſucceſſi.Item alia C.de bonis quę.lib.l.
2.Item & alia.ff.de pac.dota.l.ſi pater.
1.reſpon. Nã ibi dos retinetur ex pacto
liberis extantibus.quod ſuperuacuum
eſſet, ſi vera eſſet ſententia Mar.vt ff.
man.l.2.rñdeo.1.Ad l.illam,quę dicit
primã eſſe cauſam ſucceſſionis libero-
rum,taliter rñdetur. Pater nõ repetit
dotem iure ſucceſſionis,qa tunc filij ꝓ-
ferẽtur,ſed petit iure poteſtatis, vel ex
pacto; fingitur.n.ſtipulatũ eſſe,vt pro-
bantur hæc C.de rei vxor.act.l.vna.&
auth.ibi ſignata. Sed licet ẽm iura ob-
tineat ſententia Bul.tñ ẽm conſuetudĩ
13 nem præualet ſententiam Mar.†Fit &
alia diſtinctio dotis. Dos alia æſtima-
ta,& alia inæſtimata. Si æſtimata det,
tam lucrum quàm damnũ pertinet ad
maritum,ſicut ad rei emptorem. Nam
æſtimatio venditionẽ facit.vt ff.de iur.
do.l.plerunque. & l.ſeq.ff.pro empt.l.
litis.Et hoc verum eſt,quod æſtimatio
venditionem faciet,niſi æſtimatio fiat,
vt ſciatur tpe repetitionis inquantum
res fuerint diminutæ.vt C.de iur.do.l.
ſi inter. Si aũt inęſtimata detur.tũc dã-
num & emolumentum rerum ad mulie
rem ſpectant.præter fructus qui cedũt
marito ꝓ oneribus matrimonij ſuſti-
nendis.vt C.de iure dot.l.ꝓ oneribus.
14 ¶ Lucratur † maritus dotẽ,& vxor do
nationem propter nuptias ex pacto cõ-
uento.vt C.de pac.conuen.l.ex morte.
& auth.ibi ſignata quę incipit.ęquitas.
in Auth.de æqualitate dotis.§.hoc igi
tur.colla.7.C.de dona.ante nup.l.vlti.
§.pactis.Itẽ ex conſuetudine, vt j̄.eod.
15 tit.§.ſanc.† Et no.ꝙ vbi pactũ interue
nit de lucrando,locũ obtinet pactum,ſi
ue alter moriatur,ſiue monaſteriũ in-
grediatur.vt C.de epiſc.& cle.l.deo no
bis. Itẽ de delicto adulterij.vt j̄.eod.
c.plerũque.in Auth.vt lice.ma.& auię.
§.quia verò,colla.8.ſaluo eo, quòd in
caſu vnus ſuccedit alij C.vnde vir &
16 vxo.l.prima.¶†Diximus ſ.quid ſi dos,
nũc dicamus qd ſit parapherna.& vnde
dicatur.

dicatur. Paraſerna, ideſt quod habet
mulier præter doté, dicta à para quod
eſt iuxta,& pherna quod eſt dos. Vnde
dicitur parapherna hoc eſt iuxta doté,
habet.n.parapherna priuilegium ſicut
dos.q a ſicut bona mariti obligata ſunt
mulieri pro dote,ſic & pro rebus para-
phernalibus. vt C.de pac.conuen.ſuper
17 dote.l.vltima. ¶ † Dos conſtante matri
monio in caſu repetitur.ſ.cum maritus
ad inopiam vergit ſm quoſdam, vt C.
de iur.do.l.vbi.& in Auth.de ęqualita.
do.§.vlt.colla.7.vel eſt ſequeſtranda,
cùm vir ſuſpectus habetur, ꝙ ſit eã diſſi
paturus. vt ff.ſoluto matrimo.l.ſi cùm
dotem.§.ſi maritus.in fine.j.e.tit.c.per
veſtras.s.de ſequeſtra.poſ.c.vl.ff.de ap
18 pel.l.Imperator.in fi.† Sed hæc ſenten-
tia nõ placet.nam & vxor tenetur alere
virum egentem. vt ff.de iure dotium.l.
mutus.§.manente. Nec obſtant leges ſu
perius allegatæ, quæ dicunt vxoré poſ-
ſe repetere dotem viro ad inopiam ver
gente,quia vel ſunt correctę per Auth.
de æquali.do.§.illud.colla.7.vel opor-
tet illas intelligi & determinari per il-
lam, vt dicamus vxorem poſſe repetere
dotem conſtante matrimonio viro ver
gente ad inopiam,vt dicunt leges vete-
res, & malè gubernante res ſuas,ac ma
lè vtente ſubſtãtia ſua.vt dicit.d.Auth.
vt ſic non ſufficiat virũ ad inopiam ver
gere quo ad doté repetendã conſtante
matrimonio, ſed requiratur & aliud.ſ.
ꝙ & dilapidet bona ſua. Hæc fuit ſenté
tia Albe.& Azo.& hanc ſequi videtur
decre.j.co.tit.c.per veſtras.Nã & ſi ma
ritus ille ad inopiã vergebat,non tñ bo
na ſua dilapidabat. vnde ſi doté habuiſ
ſet,repeti nõ debuiſſet. & agens pro do
te nõ debuit exceptione repelli. Et pro
pterea ſẽtẽtia conſulũ reuocatur. Nec
obſtat ꝙ dicitur in eadé decreta.per ve
ſtras.de cautione præſtanda,vt dos ſal-
ua eſſet,quia hoc fiebat ex prouidentia
ſuperioris.non ſm legem,quæ dicit,ſa-
tis poſſe credi marito dotem cui credi-
tur & committitur corpus vxoris.vt C.
de pac.conuen.l.hac lege.Vnde pro do
te ſoluenda fideiuſſores vel mandato-
res dari non debent.vt C.ne fideiuſ.vel
19 man.l.1.& 2. ¶ † Si vxor viro præmoria
tur dos reſtituenda eſt patri.ſ.profecti-
cia. vel à liberis eſt retinenda. vt no.s.
eo.tit.§.aduenticia.Si vero diuortium
fiat viuente patre & filia, dos reſtituen
da eſt patri & filiæ. vt ff.ſo matri.l.2.&
l.poſt dotem.vel ſaltem filiæ.vt j.co.c.
1.& s.de coniug. ſeruo.c.propoſuit.&
s. de pigno. c. ex literis. Si verò dos
eſſet aduenticia, eſſet tñ mulieri red-
denda. vt ff.ſolu.matr.l.quoties.§.1.&
in tali dote poſſunt intelligi decre. præ
20 allegatę. ¶ † Nunc reſtat videre, qñ dos
reſtituenda ſit. Et eſt ſciendum, quòd ſi
dos, in poſſeſſionibus. hoc eſt in rebus
immobilibus conſiſtat,ſtatim debet re-
ſtitui matrimonio ſoluto. Si verò in re-
bus mobilibus,puta pecunia, veſtibus,
vel animalibus,tunc.j.annum. vt C.de
rei vxo.acti.l.vna.§.cum autem.fructus
autem ſi ante matrimonium ſint perce-
pti,augent dotem; ſi poſt,viro cedunt.
21 vt ff.de iure doti.l.dotis fructus. † & ſi
maritus impenſas fecerit in rebus dota
libus neceſſarias, imputabit, & dotem
minuent; vtiles repetet actione manda
ti,vel negociorum geſtorum; volunta-
rias tollet abſq; immutatione prioris
ſtatus rerum. vt ff.de impenſis in re.do
ta.fac.l.1.2.& 3.cum alijs ſequentibus.
22 ¶ In ſumma notandum eſt, ꝙ maritus
in dote reddenda non condemnatur ni
ſi inquantum facere poteſt. ideſt,habi-
ta ratione ne egeat, vt ff.de regu.iur.l.
in cõdemnatione.& ff.de re iudi.l.ſunt
23 qui. & ll.ſequen. ¶ Item † inter dotem
& donationem propter nuptias. æqua-
litas in quatuor obſeruatur. in conſti-
tuendo; in pacto lucrando; in augendo;
& in quãtitate.ſed in hoc vltimo mem-
bro æqualitas ſecundum conſuetudi-
nem non ſeruatur. hæc probantur. j.co.
c.vlt.§.ſanè.C.de pac.conuen.ſuper do
tem.l.ex morte.& auth. ſuper ea ſigna-
tis.quarum vna incipit.æqualitas,alte-
ra,augmentum.

SVMMARIVM.

1 *Contrahere ſecundas nuptias an ſit licitum.*
2 *Secundò nubentes an ſint benedicendi.*
3 *Pœnæ legales, quæ inferuntur nubentibus infra annum luctus, non tenent de iure canonico.*
4 *Peccans legis auctoritate non peccat.*
5 *Matrimonia reguntur iura poli, non iure fori.*
6 *Bigamia an ſit peccatum, & pœna.*
7 *Secundæ nuptiæ contrahi non debent, niſi certum ſit de morte primi mariti, vel primæ vxoris.*
8 *Mulier quæ cum alio nupſit putans virum ſuum mortuum eſſe, illo redeunte ad priorem redire tenetur.*
9 *Diſpoſitio.l.uxores.ff.de diuortijs non habet locum de iure canonico.*

¶DE SECVNDIS NVPTIIS. Rubrica.

TRactatu eſt.ſ.in genere de matrimonio. Nūc tractatur in ſpecie ſcilicet de ſecundo matrimonio, & ideo ſubijcitur hic rubri. de ſecūdis nupt. ¶Videamus igitur, an ſecundæ nuptiæ permittantur. Et an ſecundo nubentes benedicendi ſint. Et an nubentibus.j.tempus luctus pœna vel infa-
1 mia irrogetur. ¶†Eſt autem ſciendum, q ſecundæ nuptiæ & tertiæ & vlterius permittuntur, dummodo nullam legitimum ſubſit impedimentum. Vnde Hiero. Nō damno bigamos, nec trigamos, & ſi dici poteſt octogamos. vt 31.q.1. c.aperiant. Et dominus ſeptemuirū non damnauit. vt 31.q.1.c. q. ſi dormierit. vnde ſecundæ nuptiæ vtroq; teſtamento permittuntur. vt ſ.eadem.c.au.& q.
2 1.c.deus. ¶†Secundò nubentes nō ſunt benedicendi. vt j.co.c.1.& c.vir autem. Quod ideo prohibitū eſt, ne ſacramentum iteretur. vt in decre. vir autē & 1.q.1.c.quod quidā. de cō.diſt.4.c.oſtenditur.& 32.q.7.c.quemadmodum. Vel forte hoc ſtatutum eſt ad exhortationem continentiæ. alias quare nō poſſit iterari benedictio nuptialis, cum alia ſacramenta iterentur, ſcilicet pœnitentia, extrema vnctio, manus impoſitio, ordinatoria vel reconciliatoria vt 1.q.
3 1.c.manus. ¶†Infamiæ & aliæ pœnæ legales, quæ inferuntur nubentibus.j.tēpus luctus, & quæ continentur.C.de ſecun.nupt.l.1.& in auth.ibi poſitis.quarum vna incipit. hiſdem pœnis. & alia incipit. item ea.locum ſm iura canonica non habent; licentia enim Apoſtoli indiſtincta eſt & abſoluta quę dicit. Mulier mortuo viro ſoluta eſt à lege viri, nubat cui vult tm̄ in domino. vt j.cod. tit.c.ſuper illa.& c.cum ſm apoſtolum, ideſt nubat ſm domini voluntatem homini.ſ.fidei chriſtianæ. vt 28.q.1.c.caue. & c.non oportet. nubat ſm ſtatuta eccleſiæ, cui dominus locum dedit ſtatuēdi de his vt 38.q.2.c.ſic.n.neq;. Vnde per licentiam apoſtoli infamia aboletur. vt j.c.tit.c.ſuper illa, & cōtrahēs
4 eius auctoritate pœnam non meretur, vt C.ad leg.Iul.de adul.l.gratus. †Qui enim peccat, nō peccat legis auctoritate. vt 23.q.4.c.q peccat. 33.q.5.c.noluit & 26.diſt.c.deinde. Leges autē contrariæ præſertim in his, hoc eſt matrimonijs, non dedignantur ſacros canones imitari. vt j.eo.c.vlt.ſ.de iud.c.clerici, in Auth.vt clerici apud proprios.§.pœ-
5 nul.col.6. †Matrimonia enim reguntur iure poli, non iure fori. 7.q.3.§.hinc diſtinguendum. Et propterea dici poteſt, q omnes prohibitiones, quæ fiunt ex aliqua cauſa ſpirituali, præter cauſas canonicas de matrimonio nō cōtrahendo.j.tempus luctus propter ſanguinis turbationē. vt ff. de his qui no.inf.l.liberorum.§.1. vel ne maligna ſuſpitio præſtetur & feſtinantia nubendi. vt in Auth.de reſtitu.& ea quæ pa.§.vnum ſi quidem.coll.4. vel ne dubitetur de prole, an ſit primi, vel ſecundi mariti. vt C. de diuor.& repudi.l.in conſenſu.§.ſi verò. Item de matrimonio nō contrahendo inter tutorē & pupillum propter adminiſtationis ſubuerſionē. C.de interdict.ma.inter tu.& pu.per totum. Item de ma-

de matrimonio inter rectorem prouinciæ & prouincialem propter timorẽ impreſſionis. vt C. ſi rector ꝓuin.l.vnam. per canones corriguntur. Vel dici pōt, q̃ ſi prohibeantur matrimonia in caſibus illis contrahi ex cauſis ſuperius aſſignatis,contracta tamen tenent cùm legitimus interuenerit conſenſus, vel nullum canonicum ſubſit impedimentum.

6 ¶Sed opponitur,† dictũ eſt ſupra,quod ex ſecundis nuptijs nulla pœna vel infamia irrogatur; ſed nonne contrahitur bigamia quæ hominem ad ordines & eccl'aſticas dignitates reddit indignũ? Reſpondeo ſic. Sed certe bigamia non eſt peccatum.vt 31.q.1.c.aperiant.& c.ſequen.& 26.di.c.deinde. nec ex pœna prouenit aliquem promoueri non poſſe,ſed ex defectu & ex alijs cauſis, quas no.ſ.de temp.ordin.§.monogamus.Itẽ non eſt pœna non ordinari, quia non ſublimitate graduum,ſed in amplitudine charitatis acquiritur regnum Dei. vt ſ.de tempo.ordi.c.ad aures.in fi.

7 ¶† In ſumma notandum eſt,q̃ non debet aliquis vel aliqua ſecundò contrahere, niſi certũ ſit de morte primi mariti,vel primæ vxoris.vt ſupra de ſpon. c.in præſentia.ſ.eod.tit.c.dominus. in Auth.vt liceat ma. & auiæ.§.quod autem.coll.8. quod ſignatur.C. de repudia.l.vxor. vel niſi cõſtet veriſimiliter. vt ſupra vt lite non cõte. c.qm frequen

8 ter.§.ſi vero.† Vnde ſi mulier credẽs virum mortuum cum alio contrahat, ab adulterio excuſatur,dummodo viro redeunte,confeſtim ad ipſum redeat. vt

9 34.q.1.c.cum per bellicam. † Lex autem, quæ dicit virum in quinquennio expectandum. vt ff. de diuor.l.vxores. ſecundum iura canonica non tenet.

¶Finitur liber quartus.

SVMMARIVM.

1 *Accuſatio quid ſit.*

2 *Accuſare qui poſſint, & in quibus caſibus ſit permiſſa accuſatio.*

3 *Intellect. ad l.ſi fœmina, C.ad S.C.Turpillianum.*

4 *Accuſari qui poſſint.*

Papa & Imperator ſunt ſupra ius,& legibus ſunt ſoluti.

Papa ſuperiorem non habet niſi ſolũ Deũ.

5 *Accuſationis forma.*

6 *Accuſator an debeat ſe inſcribere, & ad pœnam talionis obligare.*

7 *Libellus an ſemper ſit neceſſarius in accuſationibus.*

8 *In notorijs nec accuſator requiritur, nec ordo iudiciarius obſeruatur.*

9 *Ordo eſt ordinem non ſeruare in notorijs.*

10 *Agitur quatuor modis de crimine.*

11 *Accuſationis quis ſit effectus.*

12 *Accuſatus de crimine & abſolutus,non poteſt ſuper eodem iterum accuſari.*

13 *Accuſatio quando refricari poſſit.*

14 *Procurator quando admittatur in criminalibus.*

15 *Inquiſitio quid ſit, & quæ ſit eius natura, & qualiter in ea procedatur. & nu. 17. cum ſeq.*

Ea quæ domi fiunt per domeſticos probari oportet.

16 *Differentia an iudex ex officio deſcendat ad inquirendum, an aliquo procurante inquiſitionem.*

17 *Inquiſitio vbi fieri debeat.*

18 *Inquirendus an ſit citandus in formanda inquiſitioni.*

19 *Teſtis eſſe non poteſt qui ſemel inter accuſatores apparuit.*

20 *Forma iuramenti teſtium in cauſa inquiſitionis.*

21 *Inquiſitus conuictus qualiter puniendus.*

22 *Iudex inquirens qualiter ꝓcedere debeat, ſi nihil probatum ſit aduerſus eum contra quem inquiritur niſi de ſola fama.*

23 *Inquirere ſi velit ſuperior,reus autẽ dicit nolo vt inquiras, ſed præfigas terminum accuſare volentibus, & accuſatore deficiente paratus ſum me purgare, an ſit audiendus reus,an verò iudex.*

24 *Reus an poſſit probare innocentiam et excuſationẽ per familiares & cubicularios.*

25 *Auditore inquiſitionis repulſo,an alius ſit admittendus,vel iudex ex officio ꝓcedat.*

Crimina

26 *Crimina ſemel audita indiſcuſſa præteriri non debent.*
27 *Infamia ortum habens ab inquiſitione, an inducat inquiſitionem. & nu. 29.*
28 *Deſcendere debet ſuperior ad inquirendum canonicus eccleſiæ ſuæ.*
30 *Denunciare quis debeat.*
31 *Denunciare qui admittantur, & nu. 33.*
32 *Diſputare de apicibus iuris non conuenit, vbi de bona fide agitur.*

¶Incipit liber quintus.

¶DE ACCVSATIONIBVS, inquiſitionibus, & denunciationibus. Rubrica.

PRoxime tractauim⁹ de accuſatio
ne mr̄imonij, & d̄ diuortijs, quæ
frequenter fiunt adulterij ratio-
ne. & ex hoc nacta oportuna occaſione
de accuſationibus in genere nūc tracte
mus. Ideo ſubijcitur hic rubr. de accuſa
tionibus, inquiſitionibus, & denuncia-
tio. ¶Vnde videndum eſt, quid ſit accu-
ſatio. Quis poſſit accuſare. Quis poſſit
accuſari. Quæ ſit forma accuſandi. An
accuſator inſcribere teneatur, An ſine
accuſatione quis valeat cōdemnari. Et
an ſemel abſolutus poſſit iterum accu-
1 ſari. ¶†Accuſatio eſt alicuius criminis
2 delatio. ¶†Poteſt autem accuſare qui-
cunq; non prohibetur. ſicut dicimus in
teſtibus. vt ff. de teſti. l. 1. In procurato-
ribus. vt ff. de procur. l. mutus. Et in ma
trimonijs. vt ſupra de ſpōſa. c. cū apud.
¶Prohibentur accuſare aliqui pp ſe-
xum, vt mulier vt 2. q. 1. c. prohibentur.
& ff. eo. tit. l. vlt. Hoc fallit in quibuſdā
caſibus. ff. e. tit. l. 2. ff. ad leg. Iul. ma. l. in
bōnibus. Inſti. de ſuſpe. tu. §. conſequēs.
Item cum proſequūtur iniuriam ſuam
vel ſuorum, ſemper admittuntur. Qui
autem ſuorum nomine intelligātur, ha
bes. ff. eo. tit. l. 1. & 2. Item admittitur
mulier ſecūdum iura canonica. vt 2. q.
1. c. prohibentur. §. mulierem. l. in crimi
ne fraudatæ annonæ. Item in crimine
ſymoniæ, vt ī. eo. tit. c. tanta. Et idē dici
poteſt in alijs criminibus exceptis. &
idem in crimine dilapidationis. Et qa
exceptū eſt, vt videtur. vt 2. q. 7. c. qua-
propter. quia æquiparant crimini frau
datæ annonæ, ad cuius accuſationē ad-
mittitur fœmina, vt ſuperius dictū eſt.
Et in his caſibus, in quibus admittitur
mulier ad accuſandum, nec inſcribit ad
pœnam, nec incidit in Turpillianum, vt
ff. ad Turpil. l. 1. §. accuſationē & l. mu-
3 lier. †Nec ob. l. ſi fœmina. nam ibi loq-
tur de fœmina, quæ deſtitit ab accuſa-
tione pacto corrupta. Item prohibetur
accuſare pupillus propter ętatem. vt 2.
q. 1. c. prohibentur. & ff. eo. tit. l. qui ac-
cuſare, in fi. in quibuſdam caſibus. vt ff.
eo. tit. l. 2. §. pupillus. Adultus autem
ꝓhibetur accuſare curatorem. vt ff. de
auct. præſtan. l. datur. Item alij propter
magiſtratum vt cōſules. vt 2. q. 1. c. ꝓhi
bentur. ff. eo. tit. l. qui accuſare. qa nec
ipſi in ius vocari poſſunt. vt ff. ad le. Iu.
de adul. l. ſi maritus. Quod de hijs ma-
giſtratibus intelligo qui merū habent
imperium, ſecus in modicis. vt ff. de in-
iurijs. l. nec magiſtratibus. Alij propter
ſacramentum, vt milites qui iurant nō
ſe euitaturos mortem propter rempu-
blicam. vt 2. q. 1. c. prohibentur. niſi ſuā
vel ſuorum iniuriam proſequantur. vt
C. qui accu. nō poſſ. l. nō prohibetur. &
l. ſi crimen. Alij pp delictum, vt crimi-
noſi & infames, qui tamen admittūtur
in exceptis criminibus contra infames.
vt 3. q. 1. c. in primis. circa fi. ad accuſan
dum, non ad teſtificandū, niſi illa admi
nicula interueniāt, de quib⁹ ī. de ſimo.
c. licet Hely. & c. per tuas. Alij propter
ſuſpitionē turpis quæſtus, vt qui duos
reos in diuerſis iudicijs habet iudicio
nondum finitio, vt C. qui accu. nō poſ. l.
cū rationibus. tertiū. n. accuſare nō pōt,
niſi ſuam vel ſuorum iniuriā proſequa
tur. vt ff. ad leg. Iul. de adul. l. inter libe
ros. §. vlt. & ff. eod. tit. l. hos accuſare. §.
lege Iulia. Item qui ob accuſandum, vel
non accuſandum, nummos accepit. qui
incidit in legem Iuliam repetundarum
vt ff. ad legem Iul. repe. l. cad. §. vlt. &
in le-

in legem Corneliam. vt 1.q.1.c.cócuſ-
ſionis.¶ Alij propter conditionem ſuã,
vt liberi contra patronos. Alij pp pau-
pertatem, vt qui minus quàm quinqua
ginta aureos habent in bonis. vt 2.q.1.
c.prohibentur.& ff.eod.tit.l.qui accu-
ſare.& l.alij.& l.nonnulli. Item illi non
admittunt ad accuſandũ, q ad ſortile-
gos magoſque concurrunt. vt 2.q.8.c.
quiſquis. Hi tñ oés ſi ſuã vel ſuorũ iniu
riã pſequãtur, admittuntur. vt in l.mul
toties. aliàs prohibentur. vt ff.eo.tit.l.
hi tñ.& 4.q.vlti.c.omnibus. & in crimi
nibus exceptis, vt in crimine læſæ ma-
ieſtatis, hæreſis, ſimoniæ, fraudati cen-
ſus, fraudatę annonæ, dilapidationis; vt
in l.prohibentur.15.q.3.c.ſanè. & c.ne
mini j.de ſimo.c.tanta.& in his admit-
tunt contra clericos infamatos. vt 2.q.
1.c.in primis, circa fi. vel ſi ſuã aut ſuo-
rum iniuriã proſequãtur. vt ſ.de teſti.
c.de cætero, aliàs non admitterent etiã
in exceptis criminibus, cùm generali-
ter phibeant laici ét bonæ famæ & cle
rici infames clericos accuſare. vt 2.q.
7.p totũ.& maximè in c.ipſi apoſtoli.&
c.teſtes. Sed inſtabis. In quo ergo ſunt
crimina excepta? Rñdeo, qa infames,
de quibus ſuperius dictum eſt, admitti
tur contra laicos infames, & contra cle
ricos infamatos. vt dixi p c.in primis.
& hoc in accuſatione. Ité qa admittunt
in teſtimoniũ cõtra clericos interuenié
tibus illis adminiculis, de quibus po-
nunt decre.illæ j.de ſimo.licet Hely.&
c.per tuas. Si ergo legitimus non fue-
rit accuſator, non fatigetur reus. vt j.
eod.c.1. Niſi forte, ut ei purgatio indi-
cat ppter infamiã, vt j.eo.ti.c.veniés.
in fi.ſ.de confeſſis.c.1.in fi.2.q.6.c.pre
sbyter. vel ſalté ſuperior ex officio ſuo
inquirat, vt j.de collu.c.crimina j.eo.
tit.c.qualiter.¶ Ité ſunt & alij, q ob re-
uerentiã perſonarũ illos, qbus reueren
tiã debent, nõ accuſant, vt liberi, liber-
ti, beneficiati, ſerui, familiares; qbus, ſi
hoc fecerint, imponuntur variæ pœnæ.
vt ff.eo.ti.l.q accuſare in fi.& l.hi tñ.§.
1.C.eod.tit.l.iniquum.& l.ſi qs ex fa-

miliaribus.& l.contra eccleſiam. vt 12.
q.2.c.liberti.& c.octaua. Idé in clerico
beneficiato. vt ſ.de poſtu.c.vl. Item ſo-
cij & participes criminum non admit-
tuntur. vt ſ.de teſti.c.veniens C.de li-
berali cauſa.l.ſi filium. niſi forte denun
ciatiuè vel exceptiuè agatur. vt ſ.de te
ſti.c.qm j.de adul.c.ſignificaſti. ¶ Item
ab alio delatus alium accuſare nõ põt.
vt 2.q.1.c.prohibentur ſ.de teſti.c.vlt.
ita vt nec etiã ſuum accuſatorem accu-
ſet, de pari vel minore, ſecus in crimine
maiori. vt 2.q.11.c.neganda. Condem
natus aũt in crimine, cùm ſit infamis,
alium accuſare non poterit, niſi ſuã in-
iuriã proſequatur. vt ff.eo.l.qui iudi-
cio. Quod verum eſt quod accuſare nõ
põt, ſi nouã velit accuſationem in ex-
neum inchoare, ſecus ſi in ſuum accuſa
torem. nam põt, ſi per ſententiã nõ ami
ſerit libertaté & ciuitaté. vt ff.de pube.
indi.l.is qui. parcendum eſt enim ei, q
prouocat' voluit ſe vlciſci. vt ff.de bon.
liber.l.qui cum maior.§.ſi libertus. 3
4 ¶ † Accuſari aũt non poſſunt aliqui p-
pter excellentiã dignitatis. vt Papa &
Imperator, ipſi enim ſ.ius ſunt & legi-
bus ſoluti ſunt. vt ſ.de conceſſ.præben.
c.propoſuit C.de legi.c.conſti.l.digna
vox. Papa enim ſuperiorem nõ habet,
niſi ſolum Deum. vt 9.q.3.c.nemo alio
rum. niſi in crimine hæreſis. vt 40.diſt.
c.ſi Papa. Item magiſtratus non accuſa
tur. vt not.ſ.eo.tit.§.item alij propter
5 magiſtratum. ¶ † Forma accuſationis
hæc eſt. concipietur libellus accuſatio-
nis continens ea quæ leguntur.2.q.vlt.
c.per ſcripta.§.libellorum.in prin.& in
Auth.de exhibé.re.§.ſuſcepto.& d hoc
6 not.ſ.de libel.ob.in fi. ¶ † Debet auté
accuſator inſcribere, & ſe ad pęnã talio
nis obligare, ideſt, ad talé pœnã qualẽ
accuſãdo inferri intendit. qa calumniã
tes ad vindictã poſcit ſimilitudo ſuppli
ci. vt 2.q.vlt.c.quiſqs.& q.3.c calumnia
tor.& c.qui nõ pbat. Quidam excipiũt
quoſdã caſus ſ.cum qs accuſat de leui
crimine. vt ff.eo.ti.l.leuia. Ité cum mu-
lier accuſat, vt dixi ſ. eo.ti.§.3. Ité i cri

mine apoſtaſię.vt C.de apo.l.apoſtatū.Itē cum accuſatur chriſtianus,ꝙ iudæam duxerit in vxorē. vt C.de iudæ. l.ne quis. Itē cùm maritus accuſat mulierē de adulterio iure mariti.vt 4.q.4. c.nullus.§.aliquando.C.ad leg. Iul.de adul.l.quamuis.& l.iure mariti. Itē in accuſatione falſæ monetæ.vt C.de fal. mo.l.1.Itē ſi tutor accuſat.vt C.qui accu.non poſ.l.2. Itē cùm quis ex neceſſitate accuſat.vt hæres volens vindicare necem defuncti.vt ff.qui.vt indig.l.tutor.Itē in crimine abigeatus.vt C.de abige.l.vna.Itē cùm per officiales crimina nunciantur.vt C.ꝙ accu.non poſ. l.ea quæ.Sed eſt ſciendum,ꝙ ſi accuſator non inſcribat,ex natura tñ accuſationis pœna calumniæ venit.vt C.cod.
7 tit.l.vltima. ¶ † Itē eſt ſciendum, ꝙ in accuſationibus non ſemper neceſſaria eſt libelli conceptio,vt in leui crimine. vt ff.de accuſa.l.leuia. Item in notorio.vt C.eo.ti.l.ea quę.4.q.4.c.nullus.
8 §.aliquando.†In notorijs enim nec accuſator requiritur,nec ordo iudiciariꝰ obſeruatur, vt ſ.de fil.presby.c.qm.j̄. cod.tit.c.euidentia.j̄.de purga.ca.c.cū dilectus.2.q.1.c.ſcelus.& c.qui lotha-
9 rius. † Nam in talibus ordo eſt, ordinem nō ſeruare.vt ſ.de iureiuran.c.ad noſtram.ſecus in manifeſtis & non notorijs.vt 11.q.3.c.corum.ſ.de diuor.c. porro. Item plerunque de crimine agitur,nec eſt neceſſaria libelli cōceptio, ſed ſine accuſatore ad pœnam proceditur.vt ff.ad l.Iul.de adul.l.1.§.ſi publico.ff.de proba.l.pe. C.de teſti.l.nullū. Inſtit.de ſuſpec.tu.in §.præterea.Item in calumniatore tempore ſententiæ,poſtea non.vt C.de calum.l.1.2.q.3.c.euphemium §.notandum.ff.de bo.liber.l. qui cum maior.§.ſi libertus.Et idē dñt quidā in falſo.vt C.ad leg.Cor.de fal. l.vbi.Sed nos intelligimus legem illā, cùm principaliter de falſo agitur,non incidenter; aliàs aūt generaliter ad pœnā ordinariam de crimine agi non pōt ſine accuſatore & ſine libello.vt ff.de mun.& ho.l.reſcripto.§.ſi qs accuſatorem.2.q.1.c.nihil.Ordinariā ideo dixi.ꝙ a plerunque agitur ſm iura canonica de crimine ciuiliter non ad pœnam ordinariam.& tunc nec accuſator nec
10 libellus eſt neceſſarius. † Vnde notandū eſt,ꝙ in foro eccleſiæ quatuor modis agitur de crimine,per accuſationē, inquiſitionem,denunciationem, exceptionem. Nec obſtat j̄.cod.tit.c.ſuper his.nam verum eſt,ꝙ crimē tribus modis valet opponi.vt ibi dicit.ſed quatuor modis agitur,vt dictū eſt.nam per inquiſitionē agitur de crimine, nec tñ tunc crimen opponitur. In primo ergo modo & accuſator & libellus eſt neceſſarius,niſi in caſibus vt ſuperius dictum eſt.in tribus caſibus ſequentibus nō.vñ accuſationem præcedere debet inſcriptio.vt j̄.cod.tit.c.ſuper his. Quod fallit caſualiter vt ſuperius dictum eſt.Inquiſitionē clamoroſa inſinuatio.vt j̄. eodem tit.c.qualiter.j̄.de ſimo.c.licet Hely.& c.per tuas. Denunciationē charitatiua monitio.vt j̄.eod.c.2.& in decreta.licet Hely.& c.per tuas.2.q.7.c. accuſatio. & c. ſiquis erga. Exceptionem ad exordinariā pœnam obligatio. ſed contra electum confirmatum exci-
11 piatur.vt j̄.cod.tit.c.ſuper his.¶ †Effectus accuſationis eſt depoſitio. Inquiſitionis ab adminiſtratione remotio.Denunciationis pœnitētia vel correptio. Exceptionis conſecrandi exclusio.vt j̄. cod.tit.c.ſuper his.In caſibus tamen ex denūciatione ſequitur amotio.vt cùm quis agere non poteſt pœnitentiam,eo retento quod vitioſè quæſiuit.& ſuper quo denunciatus eſt, vt in ſimonia in ordine.vt 1.q.1.c.ſiquis.& q.7.c.requiris. Item in dignitate & beneficio ſimoniaco.vt 13.diſt.c.nerui. In re furtiua vel violenta.vt 14.q.6.c.ſi res aliena. Idem in re per dolum quæſita, quam reddere quis tenetur vt violenta.vt ſ.de reſtit.ſpo.c.ſæpe contingit.
12 † Siquis autem accuſatus de crimine fuerit abſolutus, non poteſt ſuper eodem iterum accuſari.vt infrà eodem titu.c.de his, ſiue enim crimen remiſſum ſit à par-

ſit a parte recidiuo dolore iterari non debet.23.q.4.c.ſi illic.ſiue per abolitiõ nẽ nomen rei deletũ ſit, alias accuſatio nem repetere non põt. vt 2.q.vlt.in fin. ſiue crimen remiſſum ſit per in integrũ reſtitutionẽ. vt 2.q.3.c.euphemiũ.§.no tandum. ſiue accuſatore non probante reus ſit abſolutus non põt accuſatio re- fricari. vt ff.naute.caupo.ſtat.l.licet.§.
13 vlt.† niſi in duob⁹ caſibus,cũ poſterior accuſator doc:re paratus eſt priorẽ ac cuſatorem præuaricatum fuiſſe.vt ff.de præuarica.l.3.vel cum poſterior primã accuſationem ſe docet ignoraſſe. vt ff.
14 de accuſa.l.ſi cui.§.hiſdem. ¶†In ſumma ſciendum eſt, ꝙ in cauſis criminalibus principales requiruntur perſonæ, nec interuenit procurator, vt 5.q.3.c. in criminalibus.& ff.de publi.iu.l.penul.§.ad crimen. Fallit hoc in quibuſdã caſibus. In crimine iniuriarum,vt 3. q.9.§.niſi.Item admittitur procurator ad excuſandum. vt ī.eo.ti.c.veniens & 23.q.5.c.reos.Item cum de crimine agitur non criminaliter,vt s̄.de procura.c. tuæ.ī.eo.tit.c.ſuper his. de ſen.& re iu. c.cum I.& A. Item in leuibus criminibus.vt ff.eo.l.leuia. Item ſi crimen non excedit pœnã relegationis vt ff.an per aliũ cauſa appella.exer.va.l.vnã. Item in crimine ſuſpecti tutoris.ff.de procure.l.non ſolum.§.vlt. Item cum quis ac cuſat aliũ de ingratitudine.vt ff.de pro cura.l.ſed hæ perſonæ.§.patronus.Item in popularibus actionibus interuenit ꝓ curator ad agendũ.vt ff.de procura.l.licet in popularibus.ſed nõ ad defendendũ. vt ff.de popula.actio.l.qui populari.Item dominus defendit ſeruũ in crimine. vt ff.de accuſatio.l.ſi cui.§.vlti. Quidã tñ dixerunt, ꝙ ſemper in crimine põt interuenire procurator ex parte rei. poſt litem conteſtatam vt 5.q.3.c. reos.Sed illud locum habet in procura tore dato ad allegandas cauſas abſentiæ, non cauſas cauſæ. vt ff.de procu.l.
15 ſeruũ.§.publicè.¶†Videamus de ſecun da parte rubricæ.ſ.de natura inquiſitionis,& qualiter procedatur in ea. In primis no.eſt differentia inter inquiſitionem,quæ fit contra ſingularẽ perſonã, & illam quæ fit tam in capite,ꝙ in mem bris, quia in prima requirit ordo ille, quẽ habes.ī.eo.tit.c.qualiter. In ſecundo caſu de plano & ſine ſtrepitu fieri habet, vt ī.eo.tit.c.olim.Vbi autem agitur de ſtatu eccleſiæ,requiruntur teſtes tales quales in eccleſia inueniũtur. Et eſt rõ,quia ea quæ domi fiũt per domeſticos probari oportet. vt C.de repu.l. conſenſu.s̄.de teſti.c.veniens. vbi verò contra ſingularẽ perſonã, tunc legitimi adhibentur. vt s̄.de ſenten.& re iudi.c.
16 cũ I.& A.¶†Item nota dñam an iudex ex officio ſuo deſcendat ad inquirendũ, an aliquo procurante inquiſitionẽ. Nã in primo caſu inquiſitor facit iurare illum,contra quẽ inquirit,vt ſuper eo de quo inquirit ad interrogata rñdeat, vt ī.eo.tit.c.cùm dilectus. In ſecundo caſu non faciet illũ iurare, ſed promotor inquiſitionis probabit illud, ſup quo literæ ſunt obtentę,ſi ex delegatione inquirit.vel corã ordinario,ſi ordinarius inquirit;& ſi nõ probauerit,tũc promotor vel adiutor inquiſitionis punietur, vt ī.tit.prox.c.cũ dilectus. Itẽ & aliam dñam notabis, qua cùm inquiſitor ex officio ſuo ꝓcedit publicatis atteſtationibus, denuo ab alijs teſtibus inquiret, vt 2.q.1.c.notũ.2.q.5.c.habet hoc proprium. & c.Mennam. Cum aũt aliquo adiuuante inquiſitionem,non ſic;time-
17 tur.n.de ſubornatione.¶Fieri aũt debet inquiſitio in loco, in quo perſona de qua inquirendũ eſt, conuerſatur. vt 22.q.1.c.paratus. 24.q.1.c. pudenda.s̄. de electio.c.poſtquã.s̄.de præſumpti.c.
18 quoſdam. † Citabitur is contra quem inquirendum eſt, & ſignificabuntur ei crimina,de quibus eſt inquirendum, vt 5.q.2.c.ſi primates. & ī.eo.tit.c.qualiter.§.debet.Is aũt,contra quem inquiritur,poterit opponere contra inquiſitionem de ſuſpecto. vt ī.eo.tit.c.ad petitionem. Item poterit opponere ꝙ ſit criminoſus. vt 2.q.7.c.iudicet. Poterit opponerę contra teſtes. vt ī.eo.tit.

c.cùm oporteat. & c.qualiter.ĩ.de ſi-
mo.c.licet Hely. & c.per tuas.nam ibi
cùm de crimine excepto inquiritur, eſt
ſpeciale vt crimino ſi admittantur. Si er
go inquiratur de nõ excepto, nõ admit
tetur. vt 2.q.1.c.deus.ſ.de teſti.cogen.
c.præterea.35.q.6.c.epiſcopo. Poterit
obijcere ad dicta teſtium. vt ĩ.eo.tit.c.
qualiter.§.debet. poterit excuſationes
ſuas ꝓponere. vt ĩ.eo.c.cum dilectus.
Poterit opponere in perſonam denun-
ciantis,& literas impetrãtis. vt ĩ.eo.ti.
c.cũ oporteat. & c.dilectus. Inquiſitor
faciet iurare illos, qui denũciauerunt.
19 vt in decre.licet Hely. † Secus eſt, cùm
agitur per modum accuſationis; quia
qui ſemel apparuit inter accuſatores,
20 teſtis eſſe nõ põt.vt ĩ.eo.c.cũ.P.†¶For
ma iuramenti teſtium in cauſa inquiſi
tionis diuerſa eſt a forma illa, quæ in
cauſis alijs obſeruatur. Nã in alijs cau-
ſis teſtis iurat dicere veritatem de his,
quæ vidit & quæ in præſentia eius di-
cta ſunt. vt 3.q.9.c.teſtes.§.de his quæ,
& c.cohortamur.Sed in cauſa matrimo
niali cũ de conſanguinitate agitur,for-
ma iuramenti teſtis eſt. quia iurabit te
ſtis de his,quæ nouit circa parentelam,
vel credit, & quod à maioribus acce-
pit.vt ſ.de teſti.c.licet.& in his caſibus,
in quib⁹ agitur in figura iudicij & ſunt
partes, teſtis dicet tam pro vna parte q̃
pro altera. nã cõis eſt.vt 14.q.6.c.non
ſane. In inquiſitione verò forma iura-
menti teſtis eſt. vt ſuper crimine dicat
plenam veritatẽ.vt in decre.licet Hely.
Si verò ſuper ſtatu eccleſiæ inquiratur,
tunc forma iuramenti teſtium duplex
eſt. nã aut iurat veritatẽ dicere de his
quæ ſcit vel credit in eccleſia reformã
da exceptis occultis. vt ĩ.eo.ti.c.olim.
vel ꝙ reſpondebit ad interrogata.vt ĩ.
21 eo.tit.c.cùm dilectus.†Sed ſi is, contra
quem inquiritur,conuincatur,qualiter
puniendus ſit,à nonnullis in dubium re
uocatur eo, ꝙ circa hoc diuerſimode
loqui videntur. Ad hoc dico,ꝙ ſi con-
tra prælatum inquiritur adminiſtratio
nem habentem, certa eſt pœna ſcilicet
ab adminiſtratione remotio exemplo
villici.vt ĩ.eo.tit.c.qualiter. tunc ergo
non erit arbitraria. Nam facti quidem
quó in arbitrio eſt iudicantis, pœnæ ve-
rò perſecutio non eius voluntati man-
datur, ſed legis arbitrio reſeruatur. vt
2.q.3.c.euphemium.§.notandum.& ac
cedunt ad idem.ff.de verbo. ſignific.l.ſi
qua pœna. & ff.ad Turpil.l.1.§.primo.
Si vero fiat inquiſitio cõtra prælatũ nõ
habentẽ adminiſtrationẽ,tunc eſt arbi-
traria pœna.Nam tunc ſm merita per-
ſonæ & qualitatem exceſſus,pœnam po
terit iudicantis diſcretio moderari. vt
ĩ.eo.tit.c.inquiſitionis.in ſi.1.reſpõſo.
& arg.ĩ.de ſimo.c.de regula. & c.dile-
ctus. [Sed hæc fallunt in criminibus
enormibus. quæ ordinis executionẽ ſu
ſcepti aut retentionẽ beneficij ẽt poſt
peractam pœnitentiam impediunt. vt
eſt videre in homicidio, & ſimonia, in
ordine, & beneficio, vt ĩ.eo.c.inquiſi-
tionis.In his.n.& conſimilibus ſic eſſet,
ſicut in accuſationis iudicio proceden-
dũ.vt dicit illa decre.inquiſitionis.Quæ
autẽ ſint enormia delicta, & de effectu
ipſorum,no.ſ.de tempo.or.& qual.or.
22 §.circa.¶Sed † quid ſi nihil probatũ ſit
aduerſus eũ,contra quẽ inquiritur,niſi
de ſola fama?Si crimen, de quo inquiſi
tum eſt, perſeuerantiã habet facti,ad-
moneat eũ ordinarius primò ſeorſum,
poſteà corã teſtibus;& ſi infamia perdu
ret,ſuſpendet eum vſq; ad ſatiſfactio-
nem condignã, vt ĩ.de purga.cano.c.ſi
quis presbyter. Et in eo caſu intelligo,
ꝙ presbyter infamatus debet ſuſpendi.
non.n.dico ꝙ ſtatim propter infamiam
debet ſuſpendi, niſi enormitas delicti
ſcandalum hoc expoſcat, vt ĩ.de pur-
ga.cano.c.inter ſollicitudines. Cæterũ
ſi omnes teſtes dicunt cum innocentẽ,
non ſuſpendetur,nec onerabitur purga
tione,niſi ex abundanti hoc fiat ad tol
lendam infamationem facti.vt 2.q.5.c.
23 habet.& c.mennam.¶†Itẽ quid ſi ſuſpe
rior velit inqrere, reus aũt dicat nolo
vt inqras ſed pfigas terminũ accuſare
volẽtib⁹,& accuſatore dficiẽte paratus

ſum me

ſum me purgare.nūquid audietur reus, an iudex? Videtur ꝙ reus,quia q̃ reus petit,ordinarium eſt;quod dicit iudex, eſt extraordinarium,& iudex potius ordinario q̃ extraordinario iure proc. de re debet vt 2.q.1.c.multi. in fi.& ff.de mino.l.in cauſæ.Puto potius inquirendum,quia purgatio ſequitur inquiſitionem.ar.j.de purga.cano.c. inter ſollici-
24 tudines.¶†Sed quæritur,an reus poſſit probare innocentiam ſuam & excuſationem per familiares,& cubicularios? Rñdeo ſic; vt 11.q.2.c. manifeſtæ. & 2.q.7.c.cū paſtoris. Itē quid ſi alienus, qui non eſt de diœceſi,impetret inquiſitionem,hoc ſupprimens in impetrādo, poteſt præſumi ipſum non charitatiuē moueri,cum non interſit ipſius. ¶Item
25 † quid ſi repellat̃ adiutor inqſitionis, nunquid alius admittetur, vel iudex ex officio ſuo procedet? Rñdeo admittetur alius,vt j.eo.tit.c.cum oporteat. & argu. ff.de inoffi. teſta.l.poſthumus.§.
26 1.† Crimina.n.ſemel audita indiſcuſſa præteriri non debent.vt j.de collu. dete.c.crimina. nec refert vndecunq; claruerint.vt 24.q.3.c.ecce. Item inquiſitio nititur ex officio ſuperioris, & ideo iterari pōt.vt 2.q.5.c.habeat hoc pro-
27 prium.& c.mennam. ¶†Itē quid ſi infamia ortum habeat ab inimicis; nūquid inducet inquiſitionem? Rñdeo non,vt j.eo.tit.c.qualiter.& c.inquiſitioem.in fin.11.q.4.c.in cunctis.& 2.q.4.c.omnibus.j.de purgatio.cano.c.cum in iuuentute. Sed cum difficile ſit ortū infamiæ probare,cūm ipſa fama a certo auctore procedat. vt de conſe.diſt.4.c.ſanctū eſt. Satis dici poteſt,ꝙ etſi eſſet inquiſitio, non tñ ceſſabit purgationis iudicium,vt j.eo.c.inquiſitionis in fi.¶De-
28 bet autem †deſcendere ſuperior ad inquirendum cum canonicis eccleſiæ ſuę. vt 86.diſ.c.ſi quid vero. 15.q.7.c.ſi qd. Intelligo hic eccleſiam ſcilicet maiorem hoc eſt cathedralem, vt j.de verbo.ſign.c.cum clerici. Sed ſi abbas vel alius prælatus inferior ab epiſcopo ſit infamatus,puto in inquiſitione & alios prælatos diœceſis canonicis adiungendos.vt 18.q.2.c.ſi quis abbas. ¶In ſum-
29 ma notandum eſt.†ꝙ infamia orta ad denunciationem paucorum,non inducit inquiſitionem,vt j.eo.tit.c.inquiſitionis in fi.Vnde is,contra quem mandatur inquiſitio fieri,poterit excipere. vt dicat inimicos eſſe denunciatores. Itē ipſum denunciaſſe ſuper eo,de quo ante fuerat infamatus,vt j.eo.ti.c.cūm oporteat.multa enim falſa principi referuntur.vt 2.q.5.c.biduum,in fi.ſub tali.n.conditione commiſſio facta videtur, vt ſi infamia & clamor pceſſerint, vnde de hoc eſt primitus inquirendū, vt in illa decr.cū oporteat. Nec obſtat. j.eo.c.vlt. vbi ad denunciationē qñq; mandatur inquiri;quia,ſi ſuperior mandat inquiri, exceptio prædicta nihilominus ſalua manet.¶Nunc reſtat videre de tertia & vltima parte rubricæ,ſ.
30 denunciationibus.†Eſt igitur ſciendū, ꝙ ad denunciandū tenentur omnes ſm quoſdam vt 2.q.1.c.ſi peccauerit. & q. 7.c.quia propter 11.q.3.c.tam ſacerdotes.45.diſt.c.ſed illud. quod & Hug.cōcedit. Sed dura eſt hæc opinio,& multos conſtituit tranſgreſſores.Et propterea alij benignius dicunt, ꝙ illud mandatum euangelicum, ſi peccauerit &c. non extenditur niſi ad illos,qui in magiſtratu ſunt poſiti. ſiue ſint clerici ſiue laici.arg.ad hoc 33.q.4.c.duo iſta noīa 17.q.4.c.pſbyterorū. quo ad alios aūt eſt conſilium. Et hoc verū eſt in peccato cōmiſſo, ſecus in committendo,nam quo ad illud omnibus eſt præceptū, vt 22.q.5.c.hoc videtur.quicūq; ergo habet familiarē, tenetur corrigere.vt 33. q.4.c.duo iſta nomina.23.q.5.c.nō putes. Et qō intelligatur præceptiue quo ad prelatos,cōſultiuē quo ad priuatos,
31 eſt arg.23.q.4.c.1. ¶†Sed dubitatur an infames & criminoſi admittant̃ ad d̃nunciādū. Et videtur ꝙ ſic,quia omnes ad hoc ex præcepto tenentur ſm vnam opinionem. Et ꝙ infames admittantur, arguitur ex multis iuribus.24.q.1. c. quiſquis. ſ̃. deſponſa. c. præterea. &

vbi ad

vbi ad correctionem agitur, non requi
ritur tantus rigor, vt in præd.c.hoc vi-
32 detur. †vbi de bona fide agitur,nõ cõ-
uenit de iuris apicibus diſputare, vt ff.
manda.l.ſi fideiuſſor.§.quædam. Sed è
contra videtur, quia tm̃ honeſteriores
perſonæ admittantur. vt 35.q.6.c.eþo
ſinodo.& non infames.vt ſupra de teſt.
cog.c.præterea. Nam & ad populares
accuſationes non admittuntur niſi per
ſonæ integri ſtatus, vt ff.de popula.ac.
l.popularis.Scripſerũt Io.& Tan.quod
quilibet admittitur ad denunciandum.
dummodo bono zelo denunciet ſupra
de ſentent.& re iudica.cum I.& A. Sed
licet admittantur infames & irregula-
res,non tamen criminoſi; cum.n.crimi-
noſi non correxerint ſua crimina, præ-
33 ſumit̃ q zelo denuncient aliena.†Has
ſummas approbo, vt tamen inter de-
nunciationem & denũciationem diſtin
guas; quia denunciatio,quæ fit de pec-
cato commiſſo,eſt euangelica. ſed illa
quæ fit de cõmittendo,eſt canonica.Ad
hanc canonicam quilibet admittitur,
vt ſupra de cogn.ſpi.c.tua.ad hanc qua
liſcunq; notitia ſufficit.vt in c.hoc vide
tur.in qua turpitudo propria non obſi-
ſtit.vt ſ.de ſpoli.c.præterea.quam non
impedit iuramentum præcedens.vt 14.
di.c.nerui. Ad quam non faciendam ſi
quis ſe iuramento aſtrinxerit,iuramen
tum non tenet.ſ. de iureiu.c. quemad-
modum. quæ omnia in denunciatione
euangelica non contingunt, vt ſuperius
dictum eſt.Quamuis autem poſſit qui-
libet,dummodo non criminoſus,vt ſu-
perius notandum eſt, peccatum denun
ciare cõmiſſum. vt in Auth. qũo opor.
epiſc.§.licẽtiam,colla.1. & in Auth.de
non alie.aut permu.§.vlt.colla.2.& cir
ca accuſationem ſolennia. vt 4.q.4.c.
nullus.§.aliquando.& C.de accu.& in-
ſcript.l.ea quæ. tamen nunciatores his
quæ nunciant,aſſiſtere debent. vt ff. ad
Turpill.l.ab accuſatione.§.nũciatores.
& C.de accuſa.& inſcript.l.ſinguli. & ſi
non probauerint,quod denunciant,pu-
nientur.vt j.tit.proxi.c.cum dilectus.

SVMMARIVM.

1 *Accuſatorum temeritas tribus modis dete-
gitur. & tribus pœnis ſubijcitur.*
2 *Calumniari quid ſit, & quid præuaricari,
& quid tergiuerſari.*
3 *De calumnia qualiter quis conuincatur.*
4 *Præuaricator quis dicatur.*
5 *Tergiuerſator quis ſit,et qualiter puniatur.*

¶DE CALVMNIATORIB⁹. Rubrica.

DIctum eſt ſupra de accuſationi-
bus & accuſatoribus. ſed quia
plerũq; accuſatores calumnian
tur.Idcirco ſubijcitur hic rubr.de calũ.
¶Videamus igitur,quid ſit calumniari.
Qualiter quis de calumnia conuinca-
1 tur. Et qualiter puniatur.¶†Eſt autem
ſciẽdum,q accuſatorum temeritas tri-
bus modis detegitur,& in tribus,pœnis
ſubijcitur.Aut enim calumniantur,aut
2 þuaricantur,aut tergiuerſantur. ¶†Ca
lumniari eſt falſa crimina intendere.
Præuaricari vera crimina abſcondere.
Tergiuerſari in vniuerſum ab accuſa-
tione deſiſtere.vt 2.q.3.c.euphemium.
§.notandum.ff.ad ſenatuſc.Turpill.l.1.
Rñ.1. Et q dixi,calũniari eſt falſa cri-
mina intendere,ſubaudi ſcienter & ani
mo calumniandi.vt j.eo.tit.c.2. ¶Ca-
lumniatoribus pœna lege iulia irroga-
tur.vt ff.eo.tit.l.1.§.1.Nam calumnian
tes ad vindictam poſcit ſimilitudo ſup
plicij. vt no.ſ.tit.proxi.§.debet autem
3 accuſator inſcribere. ¶†Conuincitur
quis de calumnia ſecundum quoſdam
eoipſo q non probat quod intendit.vt
2.q.3.c.calumniator.& c.qui non pro-
bat.C.de aduo.diuer.iud.l.1.ff. de te-
ſti.l.3.§.idem diuus Adrianus.C.de fa
mo.libel.l.1.in fin.C.ad leg.Iulia.de vi
publi.l.ſi quis ad ſe.& C.de fruct.& lit.
ex.l.non ignoret. Sed non eſt ita, quia
non protinus calumniari videtur, qui
non probat quod intendit; vnde eius
rei inquiſitio ſpectat ad iudicem, qui
reo

reo abſoluto animi deſtinatione. arg. ff. de verb. ſignifi. l. fugitiuus. quia poſt ſententiam abſolutionis hoc non liceret. vt C. de cal. l. 1. de accuſatoris incipit conſilio quærere, qua mente ductus ad accuſationem proceſſit, & tunc condemnabit eum, vel abſoluet, quorũ alterum ex forma ſententiæ apparet. vt 2. q. 3. c. euphemium. §. notãdum. ff. eo. titu. l. 1. §. 1. poteſt enim eſſe, quod accuſator qui non probat, iuſtam habuit cauſam veniendi ad crimen. vt C. eo. tit. l. qui non probaſſe. Si verò iudex de hoc non inquiſierit durante adhuc primo iudicio, poſtea non poteſt. vt C. eo. tit. l. 1. niſi noua contra accuſatorem eundemq; calumniatorem accuſatio inſtituatur. vt C. de aduo. diuer. iudi. l. 1. Vel poteſt in continenti reo abſoluto condemnare calumniantem, præhabita tamen inquiſitione; quia quæ incõtinenti fiunt, ineſſe videntur. C. de pac. l. petens. ff. ſi cer. pe. l. lecta. Et no. quod vbi certa eſt pœna imponenda accuſato, ſi conuincatur, certa eſt & imponenda accuſatori calumnioſo, quia eadem. ſed vbi incerta eſſet illa, quæ imponenda eſſet accuſato, tunc accuſatori in calumnia comprehenſo imponetur tanta & talis pœna, quãta & qualis pro crimine obiecto ab accuſatore ſolet imponi. vt C. e. tit. l. vlt. ff. ad ſenatuſcon. Turpil. l. & in

4 priuatis. ¶† Præuaricator autem dicitur, quaſi varicator qui diuerſam partem adiuuat prodita cauſa ſua, quod nomen Labeo à varia concertatione tractum ait. nam qui præuaricatur ex vtraque parte conſiſtit, quinimo ex altera. Hic autẽ extra ordinem ſolet puniri. vt 2. q. 3. c. euphemium. §. notandũ. in verbo præuaricator. & ff. de præuarica. l. 1. & 2. ¶† Hic autem tergiuerſatur, qui terga vertit accuſato, & circa abolitionem ab accuſatione deſiſtit. Hic incidit in Turpill. & extra ordinẽ punitur: vt 2. q. 3. c. euphemium. §. notandum. in verbo. ſi quis. & ff. ad Turp. l. 1. §. ſi quis autem.

SVMMARIVM.

1 *Simonia quid ſit.*
2 *Simonia vnde dicta.*
3 *Simonia committitur tribus ſpeciebus muneris.*
Munus aliud ab obſequio, aliud à manu, aliud a lingua.
4 *Simonia volũtate ſola cõmittitur. et nu. 9.*
5 *Caſus in quibus munus à manu in ſpiritualibus licitè intercedit.*
6 *Obſequium ſpirituale an poſſit ſine vitio præſtari & pacto.*
7 *Exennia an inducant ſimoniam.*
8 *Modica quantitas pro re ſpirituali ex pacto data an inducat ſimoniam.*
9 *Simoniacus furi comparatur.*
Vſuram quæ inducant.
10 *Simonia an committatur ſi aliquid detur pro calice ſeu veſtibus benedicendis.*
11 *Simonia in quolibet eccleſiaſtico miniſterio exercendo committi poteſt.*
12 *Cautio an ante promotionem alicuius exigi poſſit ſine vitio ſimoniæ.*
13 *Superioris autoritas vitium tollit.*
14 *Dare intelligitur qui quod ſibi detur remittit.*
15 *Simonia eſt crimen enorme.*
16 *Simoniacus à quolibet accuſari poteſt.*
17 *Miſſam cantare poteſt quilibet peccator præter ſimoniacum.*
18 *iura canonica quare ſimoniam & fornicationem proſequantur.*
19 *Suſpenſi & excommunicati excluduntur à participatione ſacramentorum.*
20 *Simoniacus qualiter debeat puniri.*
21 *Accuſatus de ſimonia, pendente accuſatione, officium ſuum exequi prohibetur.*
22 *Beneficium ſimoniacè adeptus tenetur ad omnes fructus perceptos & percipiẽdos.*
Fur ſemper eſt in mora et ad dãna tenetur.
Poſſidens ſine titulo tenetur ad damna & lucra percepta & percipienda.
23 *Pecunia ſimoniacè data cui ſit reſtituẽda.*
24 *Prælatus aliqd ab eccleſia per ſimoniam extorquens duplicatum reſtituit.*
25 *Simoniam an inducat omnis pactio in re ſpirituali interueniente.*

Pactum

Pactum in tradiſione rei propria apponere licet.
26 *Simoniam an committat exigens aliquid in exequijs mortuorum. vel in benedictione nubentium. & in conſecrationibus epiſcoporum.*
27 *Diſpenſare cum ſimoniaco an quis poſſit.*
28 *Epiſcopus an poſſit cum ſimoniaco diſpenſare. & nu. 35.*
29 *Simoniacè ordinatus quis dicatur.*
30 *Damni nihil ſentire, qui prohibuit.*
31 *Prohibitio in caſibus nihil operatur.*
32 *Tacens plerunq; præſumitur conſentire.*
33 *Abſentia aliquando plus operatur quàm contradictio.*
34 *Diſpenſatio quando dicatur fieri ſemiplenè, quando plenè & quando pleniſſimè.*
36 *Intellectus ad c. erga. 1. q. 1.*
37 *Sacerdos an peccet vel ſimoniam committat miſſam pro denarijs celebrando, vel alia officia exequendo.*
38 *Laici an compelli poſſint ad præſtandum oblationes.*
39 *Simoniacus an efficiatur qui ſe cum bonis ſuis eccleſiæ confert.*
40 *Paupertas delinquenti non ignoſcit.*
41 *Famis neceſſitas excuſat à furto.*
42 *Mediatores ſimoniæ, ſimoniaci ſunt & infames, nec ad teſtimonium admittūtur.*

¶ DE SIMONIA. Rubr.

INter cætera crimina eccleſiaſtica, ſimonia primū obtinet locū. Nam ſimoniaci velut primi & præcipui hæretici ab omnibus fidelibus ſunt reſpuendi. & omnia crimina ad comparationē ſimoniacæ hęreſis quaſi pro nihilo reputantur. vt 1. q. vlt. c. patet. & qa vſitatum eſt tantum malum. vt 1. q. 1. c. reperiuntur. & ideo exaggerandum. vt ff. de pœ. l. aut facta. §. vlt. Idcirco præmiſſo de accuſatore & eius calumnia, ſtatim ante alia crimina ponit de ſimonia. vnde ſubijcitur hic rubr. de ſimo. & ne aliquid pro. ſpiritu. exigatur, vel promittatur. ¶Videndum eſt igitur, quid ſit ſimonia. Vnde dicatur. Quibus modis cōtrahatur. Qua pœna ſimoniacus puniatur. Et quæ contra eum poſſit diſ
1 penſatio adhiberi. ¶Simonia † eſt ſtudioſa cupiditas voluntas emendi, vel vendendi ſpirituale, vel ſpirituali annexum, quod ſpirituale cenſetur. Ius enim percipiendi prouētus præbendales ſpirituale non eſt, ſed dicitur annexum ſpirituali. hoc eſt canonię propter res temporales, quæ ex illo iure proueniunt. ſ. fructus. Sic & ius percipiendi prouentus ratione prælaturæ, ſpirituale non eſt, ſed dicitur annexum ſpirituali propter tpalitatē, quæ ineſt ipſi perceptioni. Et ideo, ſi quis emat vel vendat ſpirituale ꝑꝑ annexum ſpirituali, neutrum inemptum vel inuenditū derelinquit. vt 1. q 2. c. ſiquis obiecerit. Sic & ius patronatus vendi non poteſt. vt ſ̄. de iure pa. c. de iure & c. quia clerici. tñ dicitur ſpirituali annexum, vt in decre. de iure. & ſ̄. de iudi. c. quanto. propter quādam conſiderationem, quia cadit in laicum & a laico poſſidetur vel quaſi. cū nullū ius ſpirituale a laico poſſideat præter illud, & præter ius funerādi. vt ff. ius funerandi. vt ff. de mortuo infe. l. 1. & præter ius eligēdi, ſi ex priuilegio cōpetat. vt ſ̄. de iure patro. c. nobis. & propterea non dicitur ius ſpirituale, ſed annexum ſpirituali. accedit ad iſta ſupra de rerū permu. c. quæſitum. Præmiſſa aūt diffinitio vel deſcriptio ſimoniæ probatur.
2 1. q. 1. c. qui ſtudet. ¶†Dicitur ſimonia à Simone mago primo in nouo teſtō ſceleris huius auctore. ipſe. n. voluit emere gratiā ſancti ſpiritus à B. Petro. ſicut & Gyeſi in veteri teſtō voluit vendere gratiam ſanitatis Naaman Syro. Vnde proprie loquēdo emptor ſpiritualium dicitur ſimoniacus venditor gyziacus vł gyziccus. Sed vſus hominū habet vt vterq; ſimoniac' appellet̄, & de vtroq;
3 legitur. 1. q. 1. c. qui ſtudet. ¶†Committitur autem ſimonia tribus ſpecieb' muneris. Vnde beatus, qui excutit manus ſuas ab omni munere. non dixit ſolūmodo à munere, ſed ab omni munere; quia munus aliud ab obſeqo, aliud à manu, aliud à lingua. Mun' ab obſeqò eſt ſeruitus

uitus indebitè impenſa. munus a manu
pecunia eſt. munus à lingua fauor eſt. vt
4 1. q. 1. c. ſunt nonnulli. † Itē cōmittitur
ſimonia ſola volūtate vel intentione; ſi
cut & vſura, vt j. de vſu. c. conſuluit. 14.
q. 3. c. ſi fœneraueris. In hoc tñ diſtiguē
dum eſt, ſicut diſtinxerunt doctores an
tiqui. quædā ſunt prohibita, quia ſimo-
niaca, vt vendere vel emere ſacramēta;
hæc. n. ideo hodie prohibentur, quia in
veteri teſtamēto erant ꝓhibita & ſimo
niaca, emi vel vendi dona ſancti ſpiri-
tus. vt 1. q. 1. c. q ſtudet. vnde vendito-
res colūbrarū eiecti ſunt a domino de
tēplo. vt 1. q. 3. c. ex multis. Quædā aūt
ſunt, quæ in veteri teſtamento nec erāt
prohibita nec ſimonica; quia prohibita
per conſtitutiones, vt vendere vicariā,
caſtaldionatū, œconomatū, aduocatiā,
& hmōi. vt j. eo. tit. c. ad noſtrā. 1. q. 1. c.
ſiquis epiſcopus & q. 3. c. ſaluator. hæc
emi vel vendi eſt ſimoniacū, quia prohi
bitum. Et in his non ſufficit ſola volun
tas, ſed requiritur vt interueniat actus.
Et nota, ꝙ in his, quibus ſimonia cōmit
titur, ſola voluntate nullo pacto, ſed ef
fectu animi præcedente, non eſt neceſſa
ria reſignatio ſpiritualium quæ confe-
runtur, & temporaliū quæ præſtantur,
ſed ſufficit delinquentibus per ſolam
pœnitentiā ſuo ſatisfacere creatori, &
eos pro ſimonia hmōi non teneri. vt j.
eo. ti. c. vlt. & ſm hoc intelligo decre. j.
5 eo. tit. c. tua nos. ¶ † Sunt aūt caſūs, in
quibus munus a manu licitè intercedit
in ſpiritualibus. Primus eſt, cùm quid
ſpontè datur & gratis offertur, vt 1. q.
1. c. quidquid inuiſibilis. & c. q̄ pio, in fi.
& c. placuit. & j. eo. tit. c. dilectus filius.
A. in fi. Secundus cū omnia illa concur-
runt, quæ diſtinguntur j. e. c. etſi qōnes.
Tertius pro operibus ſpiritualibus ab
eo collatis, qui ad hoc ex officio non te
netur. vt 12. q. 2. c. charitatē. Quartus
pro operibus ſpiritualibus, ad quas qui
confert, ex officio tenetur; vt cū epiſco-
pus conſecrat eccleſiam vel viſitat, quia
tūnc pōt exigere moderatā procuratio
nem, vt j eo. c. cùm ſit Romana. ſ. de re-

ſcrip. c. cum ex officij. 10. q. 3. c. relatum.
Sed quamuis ſic dixerint antiqui, & ſic
ſcripſerit frater Raymū. in ſumma ſua,
tñ non audeo dicere, ꝙ pro actu viſitan
di vel conſecrandi epiſcopus exigat, &
hoc propter canonē. 1. q. 1. c. ſtatuimus.
ſed pro labore viæ. 12. q. 2. c. charitatē.
Sed oppones. canon ille loquit, cū ep̄us
non per ſuæ ciuitatis parochias fatiga-
tur; ſi ergo in ſua ciuitate viſitat, vel cō
ſecrat, videtur ꝙ nō debeat exigere pro
curationē, cùm non laboret; & tñ cōtra
rium eſt, vt ſ. de cenſibus exac. & procu
ra. c. venerabili. Ad quod rñde. & ſi mi
nus laboret eundo ad eccleſiā ciuitatis
cauſa viſitandi vel conſecrandi, q̄ eūdo
ad eccleſiā in diœceſi cōſtitutā, laborat
tñ, & ideo ceſſat obiectio. Quintus, cū
eleemoſyna datur pro vita æterna &
peccatorū remiſſione. vnde peccata tua
eleemoſynis redime. Sextus pro redi-
menda vexatione, q̄ in rebus ſpirituali-
bus iniuſtè infertur, vt j. e. ti. c. dilectus.
Et concordat, redimētes tp̄s cariſſimi;
qm̄ dies mali ſunt. Sed videtur obſtare
j. e. tit. c. querelā. ibi. n. vtrunq; prohibe
tur emi & redimi eccleſiam. Sed ibi ex-
ponitur redimi. idest pro pecunia reſi-
gnari, item non obſtat. j. eo. ti. c. nemo:
quia ibi nō redimitur vexatio, ſed emi
tur abſolutio. Vel pōt ſic dici, ꝙ redem-
ptio rei ſpiritualis permittitur vexato
iniuſtè & redimēti, ꝓhibetur vexāti &
pro vexationis ceſſatione recipiēti. ¶ In
munere ab obſequio diſtinguit; qa aut
obſequiū eſt corporale aut ſpirituale.
Si corporale ſit obſequiū & honeſtū, vi
tiū non inducit. vt cū quis ſeruit ſuo epi
ſcopo corporaliter ī rebus licitis & ho
neſtis, puta eūdo Romā pro ipſo, aduo
cando, vel procuratoris officiū gerēdo
ꝓ negotijs eius, vel eccleſiæ ſuæ; vbi er
go dignus dignū & honeſtū p̄ſtat obſe-
quiū ꝓ bñficio vel ordine, ceſſat viciū
ſimoniæ; & hoc innuit à cōtrario ſēſu ca
nō ille. 1. q. 1. c. ſūt nōnulli. in verbo. mu
nus ab obſeqo eſt ſeruit⁹ īdebitè impē
ſa. Si verò indign⁹ dignū, vel dign⁹ indi
gnū p̄ſtet obſequiū, nō caret vitio ſimo

Ccc niæ.

12 tul.c.ad noſtram.¶†Sed nunquid ante
ꝓmotionem alicuius põt ab eo cautio
exigi ſine vitio ſimoniæ? Rñdeo nõ,ſed
poſtea ſic.vt 8.quæſt.3.c.talia.1.q.1.c.
quàm pio.dũmodo pactũ nõ præcedat.
8.q.3.c.Artaldus.poſtea verò pręſtabiť
cautio, quæ ex antiqua conſuetudine
approbatur. vt 63.diſt.c.qa ſanctà.ſed
à ſuperiori põt exigi & recipi cautio ſi
ue ante,ſiue poſt ordinationẽ ſubiecti,
vt ſ.de electio.c.ſignificaſti.23.diſti.c.
quanquã.28.diſt.c.de Siracuſanæ.100.
diſt.c.optatũ. & ſ.de iureiur.c.nullus.
13† auctoritas.n.ſuperioris vitiũ tollit.
vt ſ.de pac.c.cũm pridẽ ſ.de præben.c.
niſi ſ.de transa.c.ſtatuimus.ff.de his q
not.infa.l.furti accipe.§.qui iuſſu.Item
nota ꝙ ſicut ſimoniacũ eſt mediante pe
cunia vł pacto rẽ ſpiritualẽ acquiri; ſic
& reſignari;vt ĩ.cod.tit.c.querelam ſ.
14 de teſti.c.veniens.†dare enim intelligi
tur,q quod ſibi debetur, remittit.vt 8.
q.3.c.talia.ff.de calu.l.quin etiã ff.de
cond.cã da.l.ſi mulier.licèt ſit arg.con-
tra ff.qui.mo.pig.vel hypo.ſol.l.1.§.cũ
debitor C.ad velle.l.1.ff.quæ in frau.
cre.l.ſi pignus.Et eodẽ modo ſimonia-
cũ eſt ob pecuniam reconciliare,vel nõ
reconciliare.vt ĩ.eo.tit.c.nemo.& c.ad
aures.Nec mireris,ſi duo contraria in
idẽ recidũt.Nã hoc cõtingit aliàs,vt cũ
recipiť pretiũ ad accuſandũ, vel nõ ac-
cuſandum.denunciandũ,vel non denun
ciandũ,teſtificandum vel non teſtifican
dum,eligendũ vel non eligendũ,hæc.n.
omnia eadem lege puniuntur.vt 1.q.1.
c.qui cũ & l.eadem.§.lex Iuli.& 2.q.1.
c.prohibentur.accedit ad iſta.1.q.1.§.
qui aũt pecuniam.Sed obſtat canon.1.
q.1.c.ſunt quidam.ibi dicitur,ſunt qdã
qui violentia vel fauore non permittũt
eccleſias ordinari, hos etiã decernimus
vt ſacrilegos iudicandos.Sed ibi ſuban
15 dio, nihilominus ſimoniacos. ¶† Eſt
aũt ſciendum,quòd ſimonia eſt crimen
enorme,vt ſ.de accu.& inqui.c.crimen
exceptum.vt C.de epiſ.& cle.l.ſi quen-
16 quam.15.q.3.c.ſane. ¶† Ad accuſatio
nẽ ſimoniaci qlibet admittiť ad accu-
ſandum.vt ĩ.eo.tit.c.tanta,dummodo
is qui accuſatur ſit malæ famæ.vt 2.q.
1.c.in primis. & de hoc plenius not. ſ.
de accuſatio.§.itẽ illi nõ admittuntur.
17 ¶† Quilibet peccator miſſam cantare
põt,præter ſimoniacũ.vt ĩ.eo.tit.c.tan
ta.& præter alios enormiter delinquẽ-
tes vel mediocriter, dummodo eorum
crimina notoria nõ ſint de iure, vel de
facto.vt ſ.de tẽpor.ordi.c.vltimo.& ſ.
de renũcia.c.niſi cũ pridem.in princip.
hi enim oẽs ſunt ſuſpenſi quo ad ſe, &
quo ad alios.Vel dic ſolum ſimoniacũ
etiã occultum ſuſpenſum eſſe quo ad ſe
& quo ad alios,& notoriũ fornicatorẽ.
vt 32.diſt.c.nullus.& c.pręter hæc & §.
18 verũ.† Et ſi quæratur,quare iura cano
nica ſic inſequantur hæc duo.ſ. ſimoniã,
& fornicationem? Reſpondeo ſimo-
nia eſt morbus cancroſus.& ideo ferro
ignito opus eſt.eſt etiã malum vſitatũ.
vt 1.q.1.c.reperiũtur.Itẽ fornicatio eſt
cõmune vitiũ.vt 50.diſt.c.qa tua ſancti
tas.in fi.& ideo pœna ex acerbari de-
buit in vtroque.vt ff.de pœ.l.aut facta.
§.vltimo.Et quod ꝓximè dixi, qlibet
peccator põt miſſam cantare præter ſi-
moniacũ,ſic intellige qlibet nõ ꝓciſus
19 qlibet toleratus. †Et ſic tollitur obie-
ctio de ſuſpenſis & excõicatus,q exclu-
dunť à participatione ſacramẽtorum.
vt 3.q.4.c.engeltrudam ſ.de excep.c.à
nobis.ĩ.de cle.ex.mi.c.ſi celebrat.Item
omnis peccator pœnitens. & ſic nõ ob-
quod dici ſolet.ꝙ cõſtitutus in morta-
li peccato ſuſpenſus eſt quo ad ſe.vt.1.
q.1.c.ſacerdos.qđ locũ hẽt in nõ enor-
mibus ẽt occultis,& nõ mediocribus ẽt
occultis,& non mediocribus notorijs.
nam enormia occulta, & mediocria no
toria, & poſt peractam pœnitentiã exe
cutionem ordinis detinẽt impeditã.vt
ſ.de renun. c. niſi cum pridem.50.di.c.
20 de his ſ.de tempo.ord.c.vlt. ¶†De pœ
na ſimoniaci ſic dicendũ eſt.Aut qs eſt
ſimoniacus in ordine, aut in beneficio
ſuſcepto.Si in ordine,ſuſpenſus eſt ipſo
iure,vt ꝓximè dictũ eſt; habet.n.chara
ctere furtiuum. vt.1.q.1.c. ordinatio-

nes.habet characterem vitioſum.vnde ordo intus ortus occidit.vt 1.q.1.c.qui buſdã narrantibus ĩ.co.tit.c.accuſatũ. & c.quotiens. Qualitercunque de hoc crimine conſtiterit ſiue per modum accuſationis,ſiue per modũ inquiſitionis, ſiue denunciationis,ſequitur pœna depoſitionis.primũ ꝓbaẽ ſ.de accu.inq. & denun.c.ſuper his.Secũdũ ſ.de accu. inquiſi. & c.de tertio.not.de accuſ.§. effectus. Symoniacus aũt in dignitate vel beneficio conuictus per accuſationẽ deponitur, ꝑ inqſitionẽ amouetur. vt ſ.de elec.c.per inquitionẽ.& idẽ per denunciationẽ.Et eſt ratio,qa nõ poſſet agi pœnitentia illa vel illo retento. vt 13.diſtin.c.nerui.& vt in prædicto.§. effectus. Et quod dixi in ſimoniaco in ordine,ꝙ ſuſpẽſus eſt ipſo iure,puto locum habere in ſimoniaco in dignitate, ꝗ executionẽ dignitatis retinet impeditã;vnde qdquid facit gerendo officium dignitatis ſuſpenſus,agit & decipit animas ſubiectorũ,vt ſ.de elect.c.dudum Rothomag.& idẽ dico in beneficio curã animarũ habente;qa de his duobus idẽ iudiciũ eſt habendũ,ut continet in ꝑdicta decre.& argu.ſ.de filijs presby. c.vlt.¶ Si verò aliquis ſit ſimoniacus in receptione ſimplicis beneficij, vt in collatione beneficij cuiuſcunque,aut eius delictũ eſt occultũ,aut notoriũ de iure vel de facto.In primo caſu ſimoniacus eſt ipſo iure ſuſpenſus, ſicut & qlibet in mortali peccato conſtitutus.vt 1.q.1. c.ſacerdotes. In ſecundo quo ad ſe & quo ad alios,vt ſ.de temp.or.c. qſitũ.

21 † Nã & accuſatus de ſimonia ꝓhibet exequi officiũ ſuũ accuſatione pẽdẽte. vt ĩ.eo.tit.c.accuſatum.Itẽ quid de his qui per ſimoniã recipiunt,vel recipiuntur ad monachatum? Rñdeo,ſi per modum accuſationis deuicti fuerint,deponuntur tã recipiẽtes, quàm recepti.ſed ſi per inquiſitionẽ de his conſtiterit, recepti amouentur à locis & in monaſterijs arctioribus collocãtur ad pœnitentiã peragendam.recipientibus aũt iniũgitur pœnitentia,& donec eã peregerint ab executione ordinũ ſuſpendũtur.vt ĩ.cod.tit.c.dilectus filius A.Sed inſtabis,quare priores iſti vel abbates nõ remouentur ab adminiſtratione et per modum inquiſitionis, cum hæc ſit pœna ordinaria ſimoniacorũ prælatorum?vt no.ſ.eo.tit.§.de pœna.Rñdeo, illud locum habet in ſimonia commiſſa in dignitate in qua adminiſtrant;ſecus in ſimonia cõmiſſa in beneficijs conferendis, vel monachis recipiendis, in quo caſu locũ habet decre.dilectus.Vt ibi multitudo erat in cã,& vtile nõ erat monaſterijs veteres amoueri prælatos vt ſ.de renun.c.1.

22 ¶ † Sed quæritur an is,qui beneficiũ ſimoniacè acquiſiuit, teneatur ad oẽs fructus,quos recepit & qui recipi potuerunt? Rñdeo ſic,eſt.n. fur & latro. vt 1.q.1.c.ordinationes. & ideo ſicut fur ſemper eſt in mora, & ad damna tenetur C.quod met.cauſa l.1.C.de condi.furt.l.vlti.& C.de furt. l.ſubtracto. & ad oẽs fructus,vt violentus.vt ſ.de reſti.ſpol.c.grauis.Generaliter enim ſine titulo poſſidens tenetur ad omnia damna, & lucra,& percepta, & percipienda.vt ff.de rei vẽ.l.ſi nauis §.generaliter.Et idem eſt,ſi habeat titulũ, ſed talem qui pro nõ titulo ſit habendus.vt C.de agrico.& cen.l.quemadmodum.ff.quod met.cauſ.l.ſed partus.

23 ¶ † Sed quæritur,cui reſtituetur pecunia ſimoniacè data? Rñdeo ei in cuius iniuriam data eſt,hoc eſt eccleſiæ. vt ĩ.eod.titul.c.conſtitue.& c.audiuimus & c.de hoc autem.& ar.ad idẽ 17. q.4.c.ſiquis in atrio 27.q.1.c.ſiquis rapuerit.in Auth.de ſanctiſ.epiſco.§.ſed neque coll.9.Ei vero,qui pecuniam dedit,inuenitur ex miſericordia reſtitui. vt ĩ.eo.tit.c.veniens.ſed forte illud locum habet,cùm redditur ei qui monaſteriũ eſt ingreſſus per ſimoniam,conſideratur.n.ne alteri monaſterio, ad qđ transferendus eſt, fiat onerofus.vt 16. q.6.c.de lapſis.27.q.c. ſiquis rapuerit.

24 † Prælatus autem aliquid ab eccleſia per ſimoniam extorquens duplicatum reſtituit, vt in prædicta decret. audiui.

audiuimus. ſecus ſi per impreſſioné, qa
tunc reddet quadruplicatũ. vt 18.diſt.
c.qm̃ quidam.1.q.1.c.concuſſionis. Di
citur autẽ concutere, qui prætextu of-
ficij comminãdo aliqd ab inuito extor
quet. vt ff.de concuſ.l.1.& 2.24.q.1.c.
25 militare. ¶†Sed ſciẽdum eſt, ꝙ nõ om-
nis pactio, quæ in re ſpirituali interue-
nit, ſimoniam inducit, & ideo pœnam
non meretur. Nam ſi poſſeſſio detur ec-
cleſię, vt in ea oratorium conſtituatur,
nõ committitur ſimonia, vt ſ̄.de reſtit.
ſpolia.c.olim. quia in traditione rei
proprię licet pactum apponere. vt ff.de
pactis.l.in traditionibus.ſ̄.de condi.ap
poſi.c.verum. Item non committitur ſi
monia, ſi detur licentia cõſtruendi ora-
torium ſub pacto cenſus. vt 12.q.2.c.
Eleutherius.ſ̄.de religioſis domi.c.con
ſtitutus & c.accedit.j̄.eo.tit.c.ex inſi-
nuatione.talia.n.pacta ſpiritualia repe
tũtur, ſicut & illud.ſ̄.de præben.c.ſigni
ficauit.ſ̄. de ſer. non ordi.c.nullus. de
26 elec.c.ſignificaſti.15.q.1.c.2. ¶†Quid,
ſi quid exigatur ſm̃ loci conſuetudinẽ
in exequijs mortuorum, puta cerei, &
denarij, vel in benedictione nubentiũ,
puta panis & vinũ cerei, & mãtile. ſicut
in pleriſq; locis hoc de more ſeruatur?
Item in conſecrationibus epiſcoporum
manutergium aqua & mantile? Rñdeo
exactionẽ in talibus reprobandã eſſe.
ſed nihilominus debitã fore ſolutioné
vnde ſuperior ex officio ſuo cogere po
teſt ad ſolutionem. nam compeſcendi
ſunt, qui malicioſè nituntur laudabilẽ
conſuetudinem immutare. vt j̄.eo.tit.c.
ad apoſtolicam. Quędam enim ex debi
to præſtanda ſunt, ad quæ actio non da
tur. vt no.ſ̄.de poſtulan.§.reſtat. ſic &
prandij exatio iuxta morem reproba-
tur. vt j̄.eo.tit.c.Iacobus. ſic & in mul-
tis alijs actibus ſpiritualibus conſuetu-
do non excuſat exactionem pro introni
zandis epiſcopis, vel abbatibus, ſeu ab-
batiſſis in ſede ponendis, vel pro quibuſ
cunq; alijs perſonis inueſtiendis. Item
pro danda abſolutione vel pro quibuſ-
dã alijs, ſicut quilibet ſtudioſus per ſe
notare põt. vt 1.q.1.c.ſaluator.c.ſi quis
prębendas.& c.vendẽtes. vt j̄.e.tit.c.cũ
in eccleſiæ.c.ad aures ſuas.c.in tm̃.c.au
27 diuimus.c.ad apoſtolicã. ¶†Vltimo vi
dẽdũ eſt, an in ſimonia valeat diſpenſa
ri, in quo diſtinguo. quidã ſunt ſimonia
ci, quidã ſimoniacè promoti vel ordina
ti non tñ ſunt ſimoniaci. Cũ ſimoniacis
alius a papa diſpenſare non põt. vt 1.q.
1.c.erga ſimoniacos. vt j̄.eo.tit.c.nobis
in ſi. papa verò ex plenitudine poteſta-
tis diſpenſare põt. vt j̄.eo.tit.c.dilectus
filius A.& 1.q.5.c.quicũq;. Cũ ſimonia
cè promotis & nõ ſimoniacis põt epus
diſpenſare. vt j̄.eo.tit.c.nobis.1.R.& c.
ex inſinuatione.ſ̄.de elect.c ſi alicuius.
1.q.5.c.præſentiũ.j̄.eo.ti.c.de ſimonia
cè, & c.de regularibus. Et ꝙ dixi poſſe
diſpenſari cum ſimoniacè promoto, vel
ordinato; verũ intelligo reſignato eo,
quod ſimoniacè eſt quęſitũ, vt in decre.
ſi alicuius, & 1.q.5.c.qcũq; in prin. Et
quod dicunt iura illa in beneficio & di
gnitate, puto & in ordine locũ habere,
vt reſignetur executio, caracteri.n.re-
nunciari nõ põt, eo ꝙ animę eſt infixus.
Quidam tñ dixerunt, papam non poſſe
diſpenſare cum ſimoniaco in ordine, &
hoc tali ratione; quia neceſſaria eſt re-
nũciatio, ſed ſimoniacus in ordine cha-
racteri renunciare non põt, executioni
non, quia illã non habet. Ad qđ rñdeo,
põt renunciare quantũ in eo eſt offeren
do ſe perpetuę depoſitioni. vt 21.diſ.c.
28 nunc aũt. ¶†Itẽ quod dixi poſſe epum
diſpenſare, intelligo ſi nõ epiſcopo, ſed
alicui de ſuis comitibus pecunia data
fuerit; qa ſi ſibi, ſimonia ſua cũ indignũ
redderet & diſpenſare nõ poſſet, & hoc
innuit canon ille 1.q.5.c.præſentiũ. in
prin. vbi dicit per pecuniã non epiſco-
po, ſed cuidã principũ eius datam. Sed
videtur, ꝙ epiſcopus ẽt cum ſimoniacè
promotis, qui ſimoniaci non ſunt, diſpẽ
ſare non poſſit. vt j̄.eo.tit.c.nobis. ibi
enim in principio ponitur qõ de pro-
moto ſimoniacè, non ſimoniaco. & in
fin. reſpondetur, ꝙ cum ipſo non valet
epiſcopus diſpenſare. Ad quod reſpon-
deo quòd

deo, qđ in fine illius decre.dicitur.non referas ad principium,& ad primum caſum. in quo certum eſt, poſſe epiſcopũ diſpenſare,vt ſuperius dictũ eſt;ſed referas ad caſum, qui ponebatur in decret. ſm veterem compilationem, quæ eſt hodie interciſa, in qua tractabatur de verè ſimoniaco. Et quod dicitur ibi & qđ dictũ eſt per ſimoniacã prauitatẽ &c.ſic expone vt dictũ eſt in princ.de-
29 cre.ſed in parte deciſa.¶†Eſt aũt ſciendum,ꝙ is dicitur ſimoniacè ordinatus vel promotus, non tñ eſt ſimoniacus, quo ignorante & ratum non habente à conſanguineis familiaribus & amicis commiſſa eſt ſimonia, vt probatur per iura inducta ſuper eo.§.vlt.vidẽdũ eſt. & probatur.ĩ.eo.c.ſicut. Vbi vero pecunia datur in diſpendiũ promoti ab his qui nocere potius, q̃ cõferre intendunt prorſus ignorante promoto & ratum, cùm ad eius notitiã venerit,penitus nõ habente,promotio ipſius nequaquã afficitur.vt ĩ.eo.tit.c.nobis. & multo minus afficitur, ſi eo prohibente pecunia
30 detur.vt ĩ.eo.tit.c.ſicut.†Nihil.n.dãni ſentire debuit, qui prohibuit. vt ff.de nego.geſtis.l.ſi duobus in fi.ff.de procu.l. Põponius.§.vlt.ff.man.l.ſi pro te.
31 C.de nego.geſt. l.vlt. ¶†In caſibus tñ nihil operatur prohibitio. vt ff.de reli. & ſumpti.func.l.at ſi quis.§.ſi me prohibente.ff.de libe.cauſa.l.2.ff.de appell. l.non tm̃.Aliqñ plus operatur expreſſa
32 contradictio, q̃ tacitus diſcenſus.† Et eſt ratio,quia plerunq; qui tacet præſumitur conſentire.vt 54.diſt.c.ſi ſeruus. C.de nup.l.ſiue proponis.ff.ſolut.ma.l. 2.ſ.qui clerici vel vo.c.inſinuante.ſ.de ſpon.c.ad id.ſ.de deſpõ.impube.c.literas.ſ.qui ma.accu.poſſ.c.inſuper.Quãuis regula iuris contrarium dicat, qui tacet non conſentit, nec &c.ff.de reg.
33 iur.c.qui tacet. †Aliquando plus operatur abſentia, q̃ contradictio.vt eſt videre in ſententia. vt ff.de rè iudi.l.duo ex tribus.ff.de arbi.l.ſi in tres. Item in electione, vt ſ.de electi.c.quod ſicut.c. venerabilis. c. bonæ memo.ſ. Cremonen.ſ.de poſtul.c.bonæ.il ſecundò.¶Et
34 not. † ꝙ diſpenſatio fit aliqñ ſemiplenè,vt cũ diſpenſatur cũ aliquo, vt in minoribus tñ valeat miniſtrare. vt ſ.qui cle.vel vo.c.2.& 1.q.1.c.ſi quis hæreticæ.Plenè,vt cum permittitur ad ſacerdotium,& non vlterius,promouere. vt ſ.qui cleri.vel vouen.c.1.& 1.q.7.c.cõuenientibus.Et plenius, vt cùm permittitur alicui,vt fiat epiſcopus,& non primas,vt 22.diſt.c.nos conſuetudinẽ.Pleniſſimè. vt cũ ad omnia diſpenſatur,vt 23.q.4.c.ipſa pietas. ¶Item quæritur,
35 †nunquid põt epiſcopus diſpenſare in ſimonia cõmiſſa in exequijs mortuorũ, in benedictionis nubẽtiũ, in cœmiterij conceſſione, in criſmate recipiendo ,in ſacrorum vaſarum veſtimentorũ benedictione,& conſimilibus minoribus ſpeciebus ſimoniæ?Creditur,ꝙ ſic poſt peractam pœnitentiã,co ꝙ non prohibetur, argu.ad hoc.ĩ.de ſenten.excom.c.
36 nuper. † Nec ob 1.q.1.c.erga.quia loquitur in ſimoniaca dignitate.ſic loqui
37 tur decre.ĩ.eo.tit.c.nobis.in fi.¶†Quæritur an ſacerdos peccet vel ſimoniã cõmittat,miſſam pro denarijs celebrãdo, vel alia officia exequẽdo?Ad quod rñdeo,ſi ſacerdos non teneatur ad illud, pro quo pecuniã recipit, & ſumptus ei deſunt, nec peccat nec ſimonia committit vt 1.q.1.c.duces,vel iudices.Nam & operas ſuas locare põt ad tempus,vt ĩ. eo.ti.prox.c.vl.dum tñ in celebratione miſſæ vel aliorum officiorũ principalẽ intentionẽ ſuã ad remiſſionem dirigat obtinendã, ſecundariò aũt habere põt reſpectum ad denarios, quos percipit. Illa autem officia,ad quæ tenetur,pro pecunia celebrare non debet, ſine pecunia nõ celebraturus,alioqui ſimoniã cõmittit.vt 1.q.3.c.vendentes; ſed & ſi non tenetur ad illa,habet tñ aliãs ſumptus ſuos pro denarijs illa exeq, aut ſi-
38 moniacũ eſt,aut auarũ. †verũtñ ſi laici conſueuerunt dare oblationes, & ſubtrahãt, puto laicos cõpelli poſſe laudabilẽ cõſuetudinẽ cõſeruare.vt ĩ.e.tit.c. ad apoſtolicã,in fi.Et ſic ad dãdas oblationes.

tiones. vt 16.q.1.c.ſtatuimus & 32.di.
39 c.prꝑter hæc,in fi.¶Item quæritur,†ali quis cõfert bona ſua eccleſiæ purè ſimpliciter ſine pacto,hac tamẽ intentione vt per bona tpalia quæ offert ſpiritualia valeat adipiſci; & clerici qui eum in fratrem admittunt, non eſſent eum, niſi comoda tpalia perciperent,admiſſuri,an ſimoniaci reputentur? Ad hanc q̃õnem rñdet decre.dicens ꝙ tam illi,q̃ iſti apud diſtrictum iudicem, qui ſcrutator eſt cordium & cognitor ſecretorum,culpabiles iudicantur. vt ꝫ.eo.tit. c.tua.§.licet autem. Vnde enim non dicat,ſimoniaci iudicantur. dixerunt quidam,quod non ſunt tanquam ſimoniaci puniendi propter voluntatem cum operæ ſubſecuto.arg.ff.de big.c.nuper, & c.à nobis. Alij dicunt,quod verius ſi ent puto, ꝙ ſimoniaci ſunt; quia ſola voluntate committitur ſimonia. vt di xi.ſ.eo.§.committitur. Satis tamen puto, ꝙ ſi eccleſia ſit tenuis facultatibus & paupertate depreſſa,& aliquis rogat admitti,clerici vel monachi dicere poſſunt,nos libenter admittimus te ad ſpiritualia, ſed cum bona noſtra nobis nõ ſufficiant & tibi, adducas vnde viuere poſſis.vel ſic,prouideas tibi vnde viuere poſſis. Et tunc ſi ingrediens aliqua temporalia conferat, non erit vitium ſimoniæ. Nec obſtat decre.ꝫ.eo.c.quoniam. vbi dicit paupertatis prætextu volentes huiuſmodi vitium palliare. nam illa loquitur,cùm nõ ſic cautè procceditur, ſicut dictum eſt, ſed recipientes cõmitterent improuidè ſimoniam, & poſtquam cõmiſerint,prætextu pau-
40 pertatis palliare nituntur. † Paupertatis enim prætextu non ignoſcitur delinquenti. vt ff. de ritu nuptia.l.palam.§. non eſt ignoſcendum.ſ. de diuor.c. ex literis.potius enim debent recipientes mori famæ, quàm ſimoniacis veſci. vt 32.q.4.c.ſicut ſanctius. & omnia mala tolerare,quàm ſimoniæ conſentire. vt
41 32.q.5.c.ita ne. † Quamuis à furto excuſat nimiæ famis neceſſitas. vt de con ſec.diſt.5.c.diſcipulos. hoc ideo, quia tpe nimiæ neceſſitatis omnia ſunt communia. vt ff.ad leg.Rod.de iac.l.1.§.in eadem naui. ſed ſi non fuerit antea neceſſitas,nõ omnino excuſat.vt ꝫ.de fur-
42 tis.c.ſi quis per neceſſitatem.¶†In ſumma notabis, ꝙ mediatores ſimoniæ ſimoniaci ſunt,vt 1.q.1.c. ſi quis epiſcopus.& nota infamiæ procelluntur.vt 1. q.3.c.vlt. Vnde non admittuntur ad teſtimonium,etiam cõtra illum qui ſimoniam illam principaliter dicitur cõmiſiſſe, quamuis crimen ſimoniæ ſit exceptum. vt no.ſ.eo.tit.§.eſt aũt ſciẽdum. quamuis admittantur ad accuſandum. vt 71.diſt.c.ſi quis papa. cùm hoc fama meruerit accuſari.vt 2.q.1.c.in primis.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus an poſſit vices ſuas concedere ſub pretio, & ad locationem & conductionem deducere. & nu.2.*
3 *Vicarius poteſt gratis conſtitui,& conſtituto prouidendum eſt vnde viuat.*
4 *Eccleſia vel præbenda poteſt conduci & locari fructuum cauſa.*
5 *Eccleſia præbenda, vel beneficium, an poſſit in perpetuum locari, vel vltra tempus vitæ locantis.*

¶NE PRAELATI VICES ſuas ſub annuo cenſu concedant. Rubrica.

IN proxima rubrica dictum eſt de ſimonia in gñe, nunc ſubijcitur tractatus de ſimonia in ſpecie, ſcilicet cùm prælati vices ſuas vel eccleſias ſub annuo cenſu concedunt. & ideo ponitur hic rubr.ne prelati vices ſuas,vel eccleſias ſub annuo cenſu concedant.
1 ¶† Et eſt igitur ſciendum, ꝙ prælatus aliquis prælationem ſuam,iuriſdictionem, officium, vices ſuas, circa ea quæ ſpũalia ſunt, ſub pretio concedere non debet,ad locationem & conductionem deducere. Huiuſmodi prohibitionis triplex eſt ratio.Prima,quia dum iuriſdictio & officium prælaturæ cõducitur in grauamen ſubiectorũ, & ſubuerſionem iudi-

iudiciorum nō eſt dubium redundare. vt ĩ.co.c.2.quia dum ſumptus quæritur, prædo craſſatur.vt 23.q.1.c.militare.Secunda, quia qui vicariū cōſtituit, curam tradit. vt ſ.de offi.vica.c.vlt.& ideo pro vicaria dare vel excipere pecuniam, ſimoniacum eſt. vt ſ.tit.prox. c.ad noſtram.nec mirum, nam vendere caſtaldionatum, vel œconomatum, ſimoniacum eſt.vt 1.q.1.c.ſi quis epiſco-
2 pus. & q.3.c.ſaluator. † Tertia eſt ratio, quia cū prælatus gratis debeat iudicare.vt 14.q.5.c.nō ſane.& mundas ſeruare manus, nullumq; cōtingere lucrū, conſtituit iudicia venalia, in quo Deū & legem offendit. vt in Auth.de manda.prin.§.oportet.col.3.& 10.q.3.c.q rectè. ¶Sed opponitur. hæc duo paria ſunt quo ad ſimoniam committendam, remittere ſpirituale pro pecunia, vel conferre.vt ſ.tit.prox.c.querelam.ſ.de teſti.c.veniens.& tñ video, q̃ epiſcopus pōt iuriſdictionē remittere ſub annuo cenſu. vt ſ.de reli.domi.c.conſtitutus. Ad quod reſpondeo, prælatus priuilegium libertatis indulgens, cenſum ſibi retinet pro tēporibus, quæ remittit. vt ſ.de cenſi.c.cùm venerabile. Vel cenſus impoſitio vitium non inducit; quia imponitur, vt ſit probatio ſubiectionis antiquæ. vt ſ.de cenſi.c.omnis omnia. & ad iudicium præſtitæ libertatis.vt ĩ.de
3 priuile.c.recepimus. ¶†Poteſt aūt gratis vicarius conſtitui, & conſtituto prouidendū eſt vnde viuat.vt ſ.de offi. ordi.c.inter cætera.ſ.de appella.c.peruenit. Nam cum vicarius teneatur ad vices alienas gerendas, non debet ſuis ſtipendijs militare. vt 12.q.2.c.charitatem.
4 † Item pōt eccleſia vel præbenda conduci & locari fructuum cauſa. vt ĩ. co.tit.c.querelam. quia & fructus, etſi proueniunt ex ſpiritualibus beneficijs, nō ſunt ſpirituales, vnde vendi poſſunt, vt tñ in hac locatione nihil ſpirituale admiſceatur, vt ſ.de rerum permu.c.ad qōnes. His, quæ ſuperius dicta ſunt, nō ob.decre.1.co.tit.qm̄ enormis. Nam illa loquitur in regimine animarū. hoc eſt in prælatura, quæ.ſ.locationē & conductionem deduci non poteſt, vt ſuperius dictum eſt. Item non obſtat canon. qui prohibet ne conductitijs presbyteris eccleſiæ committantur. vt 21.q.1.c. præcipimus. quia & illum intelligo, vt eccleſiæ non committantur, ideſt eccleſiarum prælaturæ. & ſm hoc expono verba illius decre. qm̄ enormis. quia dum ſacerdotiū, hoc eſt prælatura ſub hmōi mercede venale diſponatur, ad æternæ retributionis præmiū conſideratio non habetur. quaſi dicat, dum pro pretio cura committitur & recipitur animarum, non ad ipſarum ædificationem reſpectus habetur, ſed ad lucrum.
5 ¶†Sed nunquid pōt eccleſia præbendā vel beneficium aliquod in perpetuum locare, vel vltra tempus vitæ locantis?
1 Rñdeo non, quia cùm beneficia ſint perſonalia, contractus circa illa habiti per ſonas concedentiū nō excedunt. arg.ſ. de præbend.c.niſi, in ſi.ſ.de tranſactio. c.de cætero.& c.veniēs.ſ.de vſu pallij. c.ad hæc, clericus enim in beneficio vſufructuario comparatur. vt 16.q.6.c.illum. & vſufructuarius rem, in qua vſufructum habet, vltra tempus ſuæ vitæ locare non pōt; & ſi locauerit ſucceſſor in beneficio frui conductorem præſtare non tenetur; imò ſi conductor expenſas fecerit, quaſi vltra vitam clerici fruiturus, non eas recipiet, quia hoc euenire poſſe proſpicere debuit, vt ff.loca.& cō du.l.ſi quis domum.§.hic, ſubiungi poteſt. Niſi forte dicere velis ab hærede illius, qui ſic locauit conductori reſtituandas eſſe ei expenſas. argumen.ſ.de re.eccle.non alienan.c.ad audientiam. ¶His autē, quæ dicta ſunt, non obſtant iura illa quæ dicunt, illum qui in perpetuum conduxit vel ad non modicū tempus, ius habere in re, vt reſiſtere poſſit, & etiam ab eo vtiliter vendicare. vt ff. ſi ager vectig.vel emphy.l.1.§. qui in perpetuū. & ff.de ſuperficie.l.1.§.quod ait. Nam illa loquuntur in priuatis locantibus res proprias, & in conductoribus qui à dominis conducunt,

SVMMARIVM.

1 *Simoniam an committant illi, qui habent examinare doctores, & licentiam dare docendi, ſi obtentu pecuniæ licentiã præſtant aliàs non daturi, & num. 2.*

3 *Venditores columbarum ſunt qui gradum vel gratiam ſpiritualem gratia humanæ contributionis exercent.*

4 *Docentes Pariſijs, & alijs in locis, an licitè collectas exigant à ſcholaribus.*

Socrates vt liberius philoſopharetur abiecit magnum auri pondus.

5 *Præſtans pro tempore obſequium, debet cõſequi beneficium.*

¶DE MAGISTRIS. Rub.

DIximus ſ. de ſpiritualibus; qualiter prohibeantur concedi, vel recipi pecunia mediante. Nunc tractatur de his, quæ inſtar ſpiritualiũ habent, videlicet de magiſtro, & licẽtia docendi. Et ideo ponitur hic rubrica. de magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. ¶Eſt igitur ſciendum, q ſtatutum fuit antiquitus, deinde ab Alexandro Papa in Lateranẽſi concil. innouatum, & poſtmodum ab Innocentio in concilio generali, q ſingulæ eccleſiæ cathedrales ſingulos magiſtros liberaliũ artium haberent, per eundem Innocentium eſt adiectum, vt nõ ſolum in qualibet cathedrali eccleſia, ſed in alijs quarum ſufficere poterunt facultates, conſtituatur magiſter idoneus à prælato cũ capitulo ſeu maiori & ſaniori pte capituli eligẽdus, q clericos ipſarũ eccleſiarũ gratis in grammatica facultate & alios inſtruat iuxta poſſe. Sanè metropol. eccleſia theologũ nihilominus habeat, qui ſacerdotes & alios in ſacra pagina doceat. & in his præſertim infórmet, quę ad curam animarum ſpectare noſcuntur. Aſſignetur aũt cuilibet magiſtrorum à capitulo vnius prębendę p uentus, & pro theologo à metropolitis tantundem. non quòd propter hoc efficiatur canonicus, ſed tandiu redditus ipſos percipiat, quandiu perſtiterit in docendo. vt probantur hęc 38. diſ. c. de quibuſdam ĩ. eod. c. 1. & c. qa nonnulli.

1 ¶† Nunc aũt quæritur de cancellario Pariſien. & de archidiacono Bonon. & de magiſtro ſcholariũ, qui vel ex priuilegio vel ex iure conſuetudinario habent examinare doctores, & licentiam dare docendi, nunqd ſimoniã cõmittũt, ſi obtẽtu pecuniæ licentiã pręſtãt, aliàs non daturi? Rñdeo non, neque enim vẽditur vel emitur ſpirituale vł ſpirituali annexum, ſed committitur crimen concuſſionis, cùm pretextu officij per impreſſionem exigitur, quod nõ debet. vt C. quod met. cauſa. l. ſi per impreſſionẽ. 23. q. 1. c. militare ff. de concuſſio l. 1. & 2. & 1. q. 1. c. concuſſionis. vnde qui exegerit, dignitate officio ac beneficio eccleſiaſtico ſpolietur ĩ. eod. c. 1. & c. 5. in fi. Et licet ex parte dantis & exigẽtis videatur turpitudo verſari, & ſic potior ſic conditio poſſidentis, & deterior repetentis. vt ff. de condit. ob turpẽ cau. l. 3. 14. q. 5. c. non ſanè. tñ in hoc caſu pro mittenti ſuccurritur, & ſoluẽti vt remittatũ promiſſum, & ſolutũ reddatur. vt ĩ. eod. tit. c. prouideas. nõ in fauorem pmittentis vel ſoluentis, ſed in odiũ petentis. Vel poſſet dici, q non verſatur turpitudo ex parte promittentis, cum enim ſit idoneus, quod requiritur. vt ĩ. c. 1. & impediatur vel non permittat facere quod à iure pmittatur, licet ei vexationẽ ſuã redimere, vt ſ. de ſimo. c. dilectus.

2 ¶Sed † quęritur de magiſtris talibus, qbus de beneficijs eſt prouiſum, an ſimoniam cõmittant exigendo à clericis eccleſiarũ, à quibus percipiunt beneficia, & ab alijs clericis paupcribus? Rñdeo ſic. Nam in templo vendentes ſunt qui hoc, quod quibuſdam iure cõpetit, ad præmiũ largiuntur. vt 1. q. 1. c. templo.

3 ¶Item † nõ ſolũ venditores ſunt columbarum, & domũ dei faciunt domum negociationis, qui ſacros ordines largiendo pretium pecunię vel laudis vel honoris inquirunt; verum hi quoque, qui gradum vel gratiam in eccle-

ſia ſpiritualem,quam dño largiente ꝑceperunt, non ſimplici intentione ſed cuiuſlibet humanæ retributionis cauſa
4 exercerent.vt 1.q.3.c.non ſolũ.¶† Quęritur aũt de magiſtris alijs legentibus Pariſijs,vel Bononie,vel Neapoli, vel alijs locis,an licitè collectam exigãt à ſcholaribus? Et videtur prima facie,ꝙ nõ,quia ſcientia donum Dei eſt.vt 16. q.1.c reuertimini,circa fi.vnde vẽdi nõ debet.vt 1.q.3.c.non ſolum.Item proijcere debent pecuniã exemplo Socratis, qui magnum põdus auri abiecit, vidẽs ſe non poſſe virtutes & diuitias ſimul poſſidere, vt 12.q.2.Socrates.Item ꝓfeſſores iuris, etſi honeſtè recipiẽt ſpõtè oblata,inhoneſtè tñ exigunt.vt ff.de ua.& extra ordi.cogni.l.1.§.eſt quidã. Itẽ doctores philoſophãtes,inter quos Iuris ciuilis numero profeſſores vt ff. de iuſti.& iure.l.1.ſi pecuniã exegerint, cõtraria erit profeſſioni eorũ exactio.
5 vt C.de munc.primo.l.ꝓfeſſio.¶†.Sed contra,qui pro tempore preſtat obſequium,debet cõſequi beneficiũ.vt 12. q.2.c.charitatem.Itẽ põt magiſter vẽdere doctrinam,ſicut & iuriſconſultus conſilium.vt 14.q 5.c.non ſane.& 11.q. 3.c.non licet.Gratis enim intelligitur docere,etſi collectam recipiat ꝓ expẽſis;ſicut eṗs gratis intelligitur conſecrare vel viſitare, & tñ recipit procurationem.vt ſ.de ſimo.c.cùm ſit ſ.de præſcr. c.cùm ex officio.ſic & teſtis intelligitur gratis teſtificari,& tñ habet expenſas. vt 4.q.4.c.vèturis.Scholares etiã quas minimas poſſunt, ſed pro facultatibus & dignitate natalium mercedes præceptoribus ſuis conſtituãt,vt ff.de adminiſtra.tut.l.cum plures.§.cum tutor.& eos munificentijs ſuis ditare debent.vt ff.de dona.l.Attilius.Vtiliter quidem fiunt expenſę in mercedibus magiſtrorum,vt C.de neg.ge.l.ſi patrono.Sabinus à ſuis ſcholaribus ſuſtentatus fuit. vt ff.de orig.iur.l.2.circa fi.Iudices expenſas recipiunt,vt ſ.de vita & ho.cle. c.cùm ab omni.eſculentũ & poculentũ. vt ff.de offic.præſ.l.plebiſcito vt ff.de offi.procõ.l.ſolent.§.vlt.ſacerdotes, q erant in templo,recipiẽbant aliqua ꝓ ſumptu. vt 1.q.1.c.iudices. Circa hoc dico,ꝙ ſi doctori ſua nõ ſufficiunt,licitè & honeſtè poteſt à ſcholaribus exigere ꝓ expenſis.Si verò ſufficiunt, non exiget,ſed ſpontè oblata recipere põt. vt 10.q.3.c.priſcis 12.q.1.c.eccleſiaſticarũ 18.diſt.c.de eulogijs 1.q.1.c.quicquid inuiſibilis.& ca.placuit.Et hoc intelligo in his qui apti ſunt & idonei ad docendũ; cæterum ſi qui tẽpus præueniant,& ad cathedrã nimis accelerent magiſtralẽ,intendentes magis diſcere, quàm docere,ſuũ negotiũ gerunt non alienũ.vt ff.de nego.geſt.l.ſi pupilli.§. in talibus.& ſi ſua ſufficiunt,non eſt ꝓuidendũ ex debito in expenſis imputaturus ſibi qui ſuã infirmitatẽ vł imperitiã ſi aduertũt.vt ff.ad leg.Aqui.l.idẽ.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi qui & vnde dicantur.*
2 *Hebrei vnde dicantur.*
3 *Sarraceni quare ſic appellantur.*
4 *Iudæi et ſarraceni auctoritatibus & rationibus ac blandimentis potius quàm aſperitatibus debent ad fidem de nouo ſuſcipiendam prouocari,non compelli.*
5 *Chriſtiani qualiter ſe debeant habere cum iudæis vel ſarracenis.*
6 *Intellectus c.ad menſam 11.q.3.*
7 *Chriſtiani iudæos vocare non debent in neceſſitatibus nec medicinam ab eis recipere.nec cum eis in balneis ſe balneare.*
8 *Iudæis non permittitur nouas ſinagogas erigere.*
9 *Iudæis non licet in die Veneris Sancta, Oſtia vel feneſtras tenere apertas.*
10 *Iudei Chriſtiana mãcipia habere nõ debẽt.*
11 *Chriſtianus nõ poteſt in teſtamento aliquid relinquere pagano.*
12 *Iudæi & ſaraceni debent in terris chriſtianorum vti habitu per quem à chriſtianis diſcernantur.*
13 *Chriſtiani an pro mercede in ſeruitio iudæorum eſſe debeant.*
14 *Iudæi tenentur ad decimas prædiales.*
15 *Iudæi qualiter pro exceſſibus puniantur.*

Eccleſia

16 *Eccleſia an peccet permittendo iudæos ri-
tus iudaicos obſeruare.*
17 *Serui iudæorum qualiter liberentur. & re
dimantur.*
18 *Seruus iudeorum à Chriſtiano redemptus
an fiat ſeruus redimentis.*
19 *Chriſtianus an paganum mancipium vel
iudæum emere poſſit.*
20 *Iudæus vel paganus baptizatus an rema-
neat ſeruus.*
21 *Merces quæ prohibitæ ſunt, quæ ad ſarace-
nos nullo tempore deferri poſſunt.*

¶DE IVDAEIS ET SARRACENIS. Rubrica.

EGimus de his, qui ſpiritũ ſanctũ
per ſimoniã blaſphemant. Nũc
de his agamus, qui Deũ malè co
lendo inhonorãt, vt ſunt iudæi & ſarra
ceni. ¶ Videamus q dicãtur iudæi, & vn
de: Qui ſarraceni, & vnde. Et qualiter
ſint inuitãdi ad fidẽ. Qualiter ſint a chri
ſtianis tractãdi. Et qd iuris ſit de ſeruis
1 corũ. ¶†Iudæi dicuntur qui Moſaicã le
gem ad literã tenent circumcidendo, &
alia legalia faciendo. ¶ Dicti ſunt iudęi
à nomine dignioris tribus. ſ. à tribu Iu-
dæ. qui inter alias tribus bellicoſior &
in bellis primã aciẽ & regni priuilegiũ
obtinuit. ſ. vt ex ea ſola Rex crearetur.
2 ſicut ex tribu Leui ſacerdotes. † Hębrei
verò dicuntur ab Hæber, cuius familia
cultũ tenuit vnus dei cæteris dolatria
3 fœdatis. ¶†Sarraceni dicuntur, qui nec
nouũ nec vetus recipium teſtm̃, qui non
ab Agar ancilla Abrahæ de qua corũ
fuit origo. Agarenos ſe vocari volunt,
ſed potius à ſarra vxore eius & libera
ſe ſarracenos vocauerunt. Sunt inter
ſarracenos quidã, qui receperunt quin
que libros Moyſi, ſed prophetas reſpue
runt. Et dicuntur Samaritani à Sama-
ria ciuitate. Et ideo, quia prophetas re
ſpuerunt, dñr in euangelio, non cou-
4 tuntur iudæi ſamaritanis. ¶ Debent† au
tem tam iudæi, q̃ ſarraceni auctoritati
bus rationibus & blandimentis potius,
q̃ aſperitatibus ad fidem de nouo ſu-
ſcipiendam prouocari non cõpelli. vt
45. diſt. c. qui ſincera. & c. de iudæis. ĩ.
eo. tit. c. ſicut. Debet autem homo dili
gere proximum ſuum, ſicut ſeipſum. vt
quem putauerit hominem beneficien-
tem conſolatione vel informatione do
ctrinæ vel diſciplinæ cohertione addu-
cat ad colendum Deum. vt 23. q. 4. c. vl.
Si tñ aliquis conditionaliter coactus
puta per minas, per rerum ablationem,
vel aliam ſimilem coactionem, baptiſ-
mi recipere facĩm, & poſtmodum a fide
receſſerit, compelli debet redire ad fi-
dem, & ſeruare, ne nomen domini blaſ
phemetur, & fides quam ſuſcepit vilis
ac contemptibilis habeatur. vt 45. diſt.
c. de iudæis. & s̃. de bap. & eius effe. c.
5 maiores. ¶†Sic circa iudæos chriſtiani
ſe debent habere, non commedent cum
eis, neq; habitabunt, neq; recipient eos
ad conuiuia ſua. vt 28. q. 1. c. nullus. &
c. omnes. Cum ſaracenis aũt poſſumus
manducare. vt 11. q. 3. c. ad menſam.
Huiuſmodi diuerſitatis illa eſt ratio;
quia iudæi per abuſionem ſcripturam
& contemptum ciborũ noſtrorum ma-
gis fidem noſtram impugnant. Alij tñ
vt Lau. & Io. dicunt, & melius, q ſicut
chriſtianus cum iudæo non debet face-
re ſupradicta, ita nec cum ſarraceno;
quia & ſarraceni hodie iudaizant. vn-
de eadem cauſa prohibitionis & idem
6 periculum eſt in vtroq;. † Excipitur tñ
caſus, in quo poſſimus vti cibis appoſi
tis a paganis cum modeſtia & gratiarũ
actione ſeruata temporum qualitate
iuxta canonicas ſanctiones, cum ad prę
dicandum Chriſti fidẽ ad eos chriſtia-
ni accedant, vt ĩ. eo. tit c. q̃ ſit laudabi-
le. & ſic intelligendum eſt. 11. q. 3. c. ad
menſam. dummodo quod apponitur,
non ſit idolis immolatum; quia tunc
ſanctius eſt mori fame, q̃ idolatico ve-
ſci. vt 32. q. 2. c. ſicut ſanctius. quod qui
dam intellexerunt, cùm quis ad vene-
rationẽ idoli veſcitur, aliàs in ſumma
neceſſitate famis cum horrore & exe-
cratione poſſet aliquis idolatico veſci
ad vitæ tantummodo ſuſtentationem,

neceſſitas enim nõ habet legẽ. vt de cõ
ſe.diſt.1.c.ſicut.j̃.de reg.iu.c.q non eſt
licitũ. Nam neceſſitas eſt contraria vo
luntati. vt ff.qđ met.cauſa.l.1.& nullũ
peccatum niſi voluntariũ. vt 15.q.1.c.
7 1.& c.illa.¶†Item chriſtiani nõ debent
in ſuis neceſſitatibꝰ vocare iudæos,nec
ab eis accipere medicinã, nec ſe cũ eis
in eiſdẽ balneis balneare. vt 28.q.1.c.
nullus & c.omnes.Itẽ permitti non de-
bent iudæi,vt inter Chriſtianos publi-
cis officijs præferantur,qm ſub tali præ
textu Chriſtianis nimiũ ſunt infeſti. vt
j̃.eo.tit.c.cum ſit.& 54.diſt.c.nulla.17.
8 q.4.c.conſtituit.†Item non permittun
tur nouas erigere ſynagogas, ſed ſi ve-
teres corruerint vel ruinã minantur,
poſſint eas reædificare, non aũt vt eas
exaltẽt,aut ampliores vel preacioſiores
faciant. vt j̃.eo.tit.c.iudæi.& c.conſu-
luit. longe.n.aliud eſt reficere,& aliud
facere.vt ff.de itinere actuq; priua.l.3.
§.reficere.& ff.de nou.oper.nunci.l.1.§.
ſi quis. Licet contrarium arg.ſit.ff.dé
9 mor.inferen.l.1.§.ædificare.¶†Itẽ non
permittitur iudæo oſtia vel feneſtras
apertas habere in die paraſceues. vt j̃.
eo.c.quia.eo qđ nonulli ex ipſis iudæis
Chriſtianis afflictis ſolent illudere illo
die,vt j̃.eo.tit.c.in nõnullis.§.in diebus
Sic & alias abhominationes & abuſus
facere prohibentur.vt j̃.eo.tit.c.& ſi iu
10 dæos.¶Itẽ†non permittitur iudęis vel
ſarracenis Chriſtiana mãcipia in domi
bus ſuis habere.vt j̃.eo.c.iudæi. ¶Item
11 †nullus Chriſtianus aliquid in teſta-
mento pagano relinquit,alioquin etiã
poſt mortẽ iudicabitur anathema,vt j̃.
12 de hær.c.ſi quis epiſcopus.¶Item†com
pellendi ſunt, vt in omni Chriſtianorũ
prouincia & in omni tempore qualita-
te habitꝰ publicè à perſonis alijs diſtin
guantur.vt j̃.eo.tit.c.in nonnullis.¶Itẽ
13 †Chriſtiani iudęorũ ſeruitio ſe ꝓ mer
cede aliqua nõ exponant. vt j̃.eo.c.ad
hæc & c.ab omnibus,qđ verũ eſt in do-
mibus iudęorũ,ſed in agris pſit vt j̃.eo.
14 tit.c.multorũ¶†Itẽ iudæi cogendi ſunt
ſoluere decimas prædiales, vt ſ̃.de de-
ci.c.de terris.Chriſtiani autem iudæos
grauare non debent. vt j̃.eo.tit.c.ſicut.
niſi forte circa penſionũ exactiones, vt
per hoc cõpellãtur ad rectitudinẽ feſti-
15 nare.vt 23.q.6.c.iam vero.†ſi iudæi ex
ceſſerint in prædictis vel alijs veniendo
contra canonicas ſanctiones,puniuntur
qñq; in perſonis, vt j̃.e.ti.c.nõnullis.j̃.
de rap.c.in archiepiſcopatu. & 18.diſt.
c.ſępe.qñq; pecunialiter.vt j̃.eo.c.cum
ſit in fi.& in prædicta decre.in archiepi
ſcopatu. Qñq: per pœnam ſpiritualẽ,ſ.
per pœnã excõicationis indirectè. quia
Chriſtianis inhibetur ſub pœna excõi-
cationis, ne cũ eis aliquod commerciũ
audeant exercere.vt j̃.eo.c.& ſi iudęos,
in fi.ſ̃.de deci. c.in terris.j̃.de vſu. c. cũ
tu. Sed opponitur, quid ad eccleſiã de
his qui foris ſunt? vt 2.q.1.c.multi.45.
di.c.qui ſincera. Rñdeo nihil attinet ec
cleſiæ iudicare de his.ſ.eis religionis re
gulas imponendo, vel eos ſpiritualiter
puniendo, niſi indirectè,ſicut ſuperius
dictũ eſt.ſed pertinet ad eccleſiã alias
eos punire de exceſſibus ſupradictis.
16 †Item non admittit eos ad actus legit
timos,vt 2.q.7.c.alieni. Sed nunquid ec-
cleſia peccat, dum ſinit iudæos ritus iu-
daicos obſeruare.vt j̃.eo.ti.c.ſicut.Ad
quod rñdeo,eccleſia non approbat,ſed
permittit; quod aũt permittimus, no-
lentes permittimus, quia malas homi-
num voluntates ad plenum prohibere
nõ poſſumus vt 31.q.1.c.hac aucto.prę
terea ſi hoc eccleſia nõ tolleraret, vide
retur eos ad fidem cogere, qđ fieri non
debet, vt ſuperius dixi in §.debet autẽ.
¶Nũc de ſeruis iudæorũ videamus. Ad
17 quod notandum eſt. † q ſeruus iudæi,
aut eſt vernaculus,i.de propria ancilla
natus,aut empticius. Si vernaculꝰ,ſi ſit
vel velit fieri Chriſtianus,ſtatim eripi
tur in libertatẽ,nullo ꝓcio dato. vt C.
đ epiſco. & cle.l.deo nobis.§.his itaq;
& ar.54.di.c.fraternitatẽ. Si verò em-
pticius,ſubdiſtingue,qa aut erat Xpia-
nus,qñ fuit emptꝰ,aut paganꝰ.Si Chri-
ſtianus indiſtinctè in libertatẽ eripitur
nullo pretio dato, quia Chriſtiani cõ-
mercium

mercium eſt iudæo penitus interdictũ:
vt 54.di.c.mancipia. ſimiliter ſerui hæ
reticorũ impunè pſſt & dominos relin-
quere,& ad eccleſias cõfugere, vt C.de
hære.& ma.l.manicheos. Si aũt ſit em-
ptus dum erat paganus,aut cauſa ſerui
tij,aut cauſa cõmercij. In primo caſu ſi
vult effici Chriſtianus, liber efficitur ſi
ne pretio. vt 54.di.c.fraternitatẽ. In ſe
cundo vero caſu, ſi.j.tres menſes nõ ex
poſuit eum venalem,poſtea ſi vult fieri
Chriſtianus liberatur ſine pretio.quia
præſumitur q ad ſeruiendũ emerit. Si
aũt expoſuit eũ venalẽ.j.tres menſes,
& iſte vult fieri Chriſtianus.j.illud ſpa
cium, vel ẽt poſt,dũ tñ non ſteterit per
dominum quo minus vẽdiderit eum, j.
illud tempus liberatur reddito pretio
12.ſolidorũ. vt 54.c.fraternitatẽ.& j.
eo.tit.c.1.& 2.& c.vlt. Sed quæritur,cu
ius monetæ erunt ſolidi illi? Rñdeo di
cunt quidam q erunt aurei, vt ff.de mi
no.l.ſi mulier.Inſti.de pe.te.liti.in fi.C.
de ſpor.l.omnibus. C.de falſa mo.l.ſi
quis nũmos. vnde in ſimili caſu lex vna
dicit.20.ſoli.dandos,ne libertas præſti
ta reuocetur, vt ff.de ma.teſt.l.cum ex
falſis. Alia dicit.20.aureos. vt ff.de in-
of.teſta.l.Papinianus.§.vltimo.Dabun
tur aũt.20.ſolidi à quocunq; Chriſtia-
no emptore. vt 54.diſt.c.fraternitatẽ.
18 ¶†Sed nunquid redemptus fiet ſeruus
redimentis? Non, ſed reſtituet ei pre-
tium,& erit liber.vt arg.Inſti.de noxa.
actio.§.dominus. Vel ſi non põt illud
dare, ſeruiat ſuo redẽptori aliquo tem
pore.vt C.de capti.& poſtli.reuerſus.l.
vlt.36.q.1.c.de raptoribus.Vel quærat
hoſtiatim pretium ſuæ redemptionis.
vt.ff.de ma.l.4. Sed hæc vera ſunt niſi
pretiũ datũ fuerit cauſa pietatis animo
nõ repetendi; quia tunc nec pro pretio
ſeruitur, nec pretium reddetur. Quia
quod pietate datur,prohibet ius ne re
petatur. Sed qd ſi plures emptores vel
redemptores ſimul ad redimendũ con-
currant? Rñdeo, epiſcopus loci eligat
magis idoneum.arg.ad hoc.ff.de accu.
l.ſi plures. & ff.de popul.ac.l.ſi plures.
vel ſi ſint pares, gratificetur epiſcopus
cui velit.arg.ſ.de iure.pa.c.cùm aũt ad
uocatus. & ff.de religio.& ſumpt.fu.l.
19 ſunt plures.¶†Nũquid Chriſtianus po
teſt paganũ mancipium vel iudæũ eme
re? Rñdeo ſic.vt j.e.tit.c.fraternitatẽ.
& c.ſi iudęos.23.q.8.c.diſpar.ſed iudęũ
ſecum in familia non habebit. vt 18.q.
1.c.ſæpe.& c.nullus.Sed ſi voluerit effi-
ci Chriſtianus, ſibi prohibere non põt,
nec debet; qa vbi ſpiritus, ibi libertas,
vt 19.q.2.c.duæ.ſ.de renunci.c.niſi cũ
20 pridem.§.ſed dices. † Sed nunquid iu-
dæus,vel paganus baptizatus remane-
bit ſeruus? Rñdeo ſic. Nam ſeruitus in-
troducta eſt de iure diuino. vt 36.diſt.
c.ſexto.Cõfirmata de iure gẽtiũ.vt pri-
ma diſt.c.ius gentiũ. & de iu.canonico
approbata, vt 12.q.2.c.illo.c.ſi quos.
c.de ſeruis.vſq; ad.c.eccleſiarũ ſeruos.
eo ſaluo, q in quibuſdam caſibus ſerui
tus eſt per eccleſiam introducta.vt.32.
diſt.c.eos.& 81.diſt.c.quidã.15.q.vl.c.
cum mulie.j.eo.c.iudęi.& c.ad liberan
21 dam.¶†In ſumma ſciendum eſt, q quæ
dam merces prohibitæ ſunt, quę ad ſar
racenos nullo tẽpore deferri poſſint, vt
arma, ferrum, & lignamina, vt j.eo.c.
ita quorundam; j.eo.tit.c.ad liberan-
dum. Nam & ſm leges hæc ad hoſtes
transferri non debent.vt.C.quæ res ex
porta.non de.l.2.C.de comer.& mer-
ca.l.mercatores.ff.de publ.& vect.l.co
tem.ſed aliæ merces nõ ſunt prohibitæ
tẽpore treugę.vt j.e.c.ſignificauit.Qui
aũt eis triremes ſiue galeas vẽdunt vel
naues, aut in piraticis ſarracenorũ na-
uis curã gubernationis exercẽt, vel ma
chinis quibuſcunq; alijs aliquod eius
impẽdunt conſilium, vel auxiliũ in di-
ſpendium terræ ſanctæ, qualiter punia-
tur, legitur.j.eo.tit.c.ad liberandum.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus quis dicatur.*
2 *Hæreticus quibus modis puniatur.*
Intellectus.ad c.cũ ab homine.de iud.ic.ad -falſariorum,de cri.falſi & c.nominus,de verbo.

verbo.ſignifica.

3 *Eccleſia contra ſuos rebelles brachium ſeculare inuocat.*

4 *Catholici an poſſint propria authoritate hæreticos ſpoliare.*

5 *Hæreticos exterminantes priuilegium habet quod euntibus in terræ ſanctæ ſubſidium eſt conceſſum.*

6 *Hæreticis ad fidem conuerſis an eis ablata reſtituantur.*

7 *Hæreticorum filij orthodoxi an iure hæreditario bona paterna capiant.*

8 *Aequitas iuri ſcripto & ſtricto eſt præferenda.*

9 *Filius pro parte puniri non debet.*

10 *Eccleſia punit temporaliter filios pro delicto patris.*

11 *Vaſalli hæreticorum ipſo iure à fidelitate ſunt liberati.*

12 *Principes ſeculi & domini tẽporales non ſolum propter ſuam hæreſim, ſed propter hæreſim aliorum, quos negligunt exterminare, qualiter puniantur.*

13 *Ludouicus rex Francorũ prædeceſſor Pipini patris Caroli quare fuerit depoſitus.*

14 *Recipiẽdi an ſint, ab hæreſi redire volẽtes.*

15 *Pœna prælatorum negligentium punire hæreticos.*

16 *Diſpenſari an valeat cum reuerſis ab hæreſi ad fidẽ catholicã, vt promoueri poſſint.*

DE HAERETICIS. Rubri.

IN ſuperiori rubrica dictũ eſt de iu-
dæis, & ſarracenis, qui per infideli-
tatem Deum inhonorant. Nunc di
cendum eſt de hæreticis, qui deuiantes
à via fidei in Deum multipliciter pec-
cant. ¶Videamus igitur quot modis di
catur hæreticus. Qua pœna feriatur.
Qualiter ab hæreſi rediens recipiatur.
1 ¶Hæreticus dicitur ſex modis.† Hære-
ticus dicitur, qui falſam de fide opinio
nem vel gignit vt hæreſiarcha, ſicut Ar
rius, Sabellius, & Maced. vel ſequitur,
vel qui hæreſiachã imitatur, ſicut & Ar
riani, Sabelliani, & Macedoniani, vt ꝓ-
bãtur hæc. 24.q.3.c. hæreticus. & c. qd.
§. Sabelliani, & §. Arriani. §. Macedo-
niani. Secundo modo põt hæreticus ap
pellari quicunq; aliter ſcripturã intel-
ligit, q̃ ſenſus ſpiritusſancti flagitat, à
quo ſcripta eſt, licèt ab eccleſia non re
ceſſerit. vt 24.q.3.c. hæreſis. Tertio mõ
dicitur hæreticus, qui à ſacramentis ec
cleſiæ & communione fidelium eſt diui
ſus. vt 4.q.1.c. quod aũt. Quarto mõ di
citur hæreticus, ſacrorum peruerſor, vt
ſimoniacus qui emit & vẽdit ſacramen
ta eccleſiaſtica. vt 1.q. vl. c. patet. Quin
to mõ dicitur hæreticus, dubius in fide.
vt j̃. eo. c. 1. Nam firmiter debemus cre
dere, vt ſ̃. de ſumma Trini. & fi. ca. c. fir-
miter. 23. diſt. c. qñ epiſcopus. 24.q.1.c.
apertè. vnde leui argumento a fide de-
uians hæreticus cenſetur vt C. eo. ti. l. 2.
Sexto mõ dicitur hæreticus, qui Roma
næ eccleſiæ priuilegiũ ab ipſo ſummo
eccleſiarũ capite traditũ auferre cona-
tur. vt 22. diſt. c. 1. ¶Eſt aũt fides de re
non viſa, vt de pœ. di. 4. c. in domo. de
con. diſt. 4. c. venit. Et eſt ſciendũ, ꝙ om
nes hæreſes ſunt hodie damnatæ. vt j̃.
2 eo. tit. c. ad abolendam. ¶† Punitur hæ-
reticus ſm iura canonica quattuor mo
dis. excõmunicatione, depoſitione, re-
rum omnium ablatione, & militari per
ſecutione. Excõmunicatione, quia om
nis hæreticus ſiue magnus, ſiue paruus,
ſiue manifeſtus, ſiue ocultus, excõicatus
eſt ipſo iure maiori excommunicatio-
ne. vt j̃. eo. tit. c. ad abolendam. non ob
ſtante diſtinctione legali, quę inter ma
iores & minores hæreticos videtur di-
ſtinguere. C. eo. l. qm̃. Itẽ depoſitione;
quia ſiue ſit clericus, ſiue laicus, Papa,
vel Imperator, vel quilibet inferior,
deponi debet ab omni dignitate. vt 40.
di. c. ſi Papa. 24.q.1.c. qui cõtra pacẽ. j̃.
e. ti. c. ad abolẽdã. §. 1. & 2. Clerici pri⁹
ab ordinib⁹ degradati ſecularis relinq̃
tur arbitrio ꝑtãtis animaduerſione de-
bita puniẽdi. & ſic eccleſia tradit cleri-
cũ depoſitũ curiæ ſeculari, ſ. relinquen-
do ipſum, vt j̃. c. ad abolendam. §. 1. &
ſic intellige. ſ̃. de iud. cum ab homine.
j̃. de crimine fal. c. ad falſariorum. j̃.
de verb. ſigni. c. nouimus, non autem
debet

debet eccleſia tradere depoſitũ, ſicut q dã male intelligentes dicunt, ꝙ eccleſia manualiter & corporaliter tradere debet depoſitũ iudici ſeculari. eccleſia.n. pro damnãdis corporaliter ſupplicat. vt 23.q.5.c.reos C.de epi.audi.l.ad iector. Quomodo ergo traderet puniendos, quos ſupplicãdo debet à pœna eximere? † aliquando enim eccleſia inuocat brachium ſeculare contra ſuos rebelles. vt 11.q.3.c.ſiquis ſacerdotum. & c.petimus ĩ.eod.c.excõmunicamus. Qui verò inuenti fuerunt de hæreſi ſola ſuſpitione notabiles, niſi ad arbitriũ epiſcopi ſe purgauerint, ſimili ſentẽtiæ ſubiacebunt, vt ĩ.cod.tit.c.ad abolendã.§.laicus ĩ.de ſent.excom.c.vt famæ in fi.militari perſecutione; qa ſi aliter fieri non põt, manu armata & militari ſunt ab eis omnia bona, quæ iniuſtè occupata detinet, auferenda. quia ſicut ꝓbat Iſidorus & alij ſancti, & præcipue Augu. Nulla iure poſſunt hęretici poſſidere. iure naturali non, quia ſecũdùm illud omnia ſunt cõmunia. vt.1.diſt.c. ius naturale. nec iure diuino, vnde ipſe dñs. Auferet̃ à vobis regnũ & dabitur genti facienti fructus eius. Itẽ, labores impiorũ iuſti edent. Itẽ, omnia ſunt iuſtorũ. vt 8.diſt.c.quo iure 23.q.7.c.1.& 3.& ſ̃.ne cleri.vel monac.c.relatũ. Sed

4 † nunquid catholici poſſunt hæreticos propria auctoritate ſpoliare? Videtur ꝙ ſic. eccleſia enim generalẽ auctorita-

5 tẽ eis præſtitit, vt eos exterminent; † cõcedit etiam idem priuilegium eos exterminantibus, quòd euntibus in terræ ſanctæ ſubſidiũ eſt conceſſum. vt 23.q.5.c.ſi nos ĩ.co.tit.c.excõmunicamus.§. catholici verò 23.q.5.c.ſi audieris.& qõ 8.c.legi & occidit fines. Veruntamẽ ſatis videtur tutũ, vt ſemper fiat ſpeciali edicto principis vel eccleſiæ, ne aliàs ex cupiditate vel vltione potius, quàm ex iuſtitia vel obedientia pugnare videant̃ vt 23.q.1.c. qd culpatur.& q.2.

6 c.1.& 2.q.3.c.ſex differentiæ. † Sed qd ſi cõuertunt̃ ad fidẽ, nũqd eis ablata reſtituentur? Rñdeo non, niſi de gratia. vt

7 ĩ.e.tit.c.vergentis. ¶ † Sed quid ſi hæretici habeant filios orthodoxos, nunqd iure hæreditario capient bona paterna? Videtur ꝙ non, vt ĩ.cod.c.vergentis. ſed contradicunt leges C.cod.tit.l. manicheos. & l. cognouimus. & auth. ibi ſignata. Item de Neſtorianis, vbi dicitur quòd bona hæreticorum deuoluuntur ad filios orthodoxos, ſi hæretici habeãt filios orthodoxos, alioq; ad agnatos vł cognatos orthodoxos deuoluuntur. circa hoc dixerunt Lau.& Io. quòd decre. illa vergentis, corrigit leges illas.& ius illud antiquum trahitur ad hoc nouum. argu. ff.legi.& conſti.l.non eſt nouum ſ̃.de cog.ſpi.c.1. Puto autẽ verius cũ Tã.ꝙ decr. præualet legibus in terris, quę ſunt Romanæ eccleſiæ tẽporali iuriſdictione ſubiectæ, ſicut principio decr. innuitur manifeſtè. leges vero præualent decr. in terris quæ non ſunt tẽporaliter eccleſiæ ſubiectæ. cùm maiori æquitate nitantur quàm decr. imo decretalis rigorem continet, leges

8 aũt æquitatem. † Aequitas præferẽda eſt iuri ſcripto & ſtricto. vt C.de iudi.l. placuit 100.diſ.c.eos ff.de pœ.l.plures. & vere decretalis ſæueritatẽ continet; leges.n. quæ puniunt filios eorũ, qui cõmittunt crimen læſæ maieſtatis, nã timuerunt ne filij eſſent imitatores paternæ iniquitatis, vt 1.q.1.c. qſquis cũ militibus. Sed ſi eccleſia videat ꝑ certa indicia fidẽ & deuotionẽ filiorũ hæreticorũ, qũo punict eos, cùm pœna ſuos auctores debeat tenere? vt ſ̃.de his quæ

9 fi.a ma.par.ca.c. quæſiuit. † cùm filius non debeat puniri pro patre? vt C.ne filius pro patre. cum eccleſia oẽs debeat iuuare, oẽs amare? vt 8.q.1.c. clemens. nulli volenti venire claudere gremiũ. vt C.de ſa.ſan.eccle.l.vltimo. Credo ꝙ Inno. in pœna filiorum conſiderauit parentes, an parentes intelliguntur puniri pœnis filiorum. vt ff.quod met.cauſa

10 Liſti quidem. † & frequenter eccleſia punit temporaliter filium pro delicto patris. vt 15.q.vlti.c.cũ multę.1.q.4.c. eccleſia.§ itẽ peccato.1.q.1.c.cito.& ſ̃. de ſi.

de ſi.presbyter. per totum. j.de pœnis.
c.in quibuſdam. Aliàs autẽ generaliter
bona damnatorum deuoluuntur ad hæ
redes. vt C.de bo.damna.auth.bona.
11 † Vaſalli abſoluuntur ipſo iure à fideli
tate & omni pacto quacunq; firmitate
vallato, quo hæreticis tenebantur altri
cti. vt j.e.c.vlt. imò etiam vaſalli domi
norum temporaliũ, qui requiſiti & mo
niti terram ſuã purgare neglexerint ab
hæretica infidelitate, poſt eorũ excõi-
cationem & contemptum denunciandi
ſunt abſoluti. vt j.eod. c. excõicamus
12 verſi.ſi vero dominus tpalis. † vnde di
ligenter attendens q principes ſeculi
& dñi tpales non ſolum pp ſuam hære
ſim, ſed pp hęreſim aliorum, quos dum
pñt exterminare, neglexerint, ſunt ex-
cõicandi ab eccleſia, & expellendi à ter
ris, & terræ ipſorum exponi pñt catho-
licis occupandæ. Et idem eſt ſi princeps
contra regnum & iuſtitiam faciendam
negligens inuẽtus fuerit inſufficiens &
ineptus. vt 17. q. 4. c. ſi quis deinceps.
11. q. 1. c. nullus, il primo 32. q. 5. c. præ-
13 ceptum. † Vnde & Zacharias Papa de-
poſuit Ludouicum Regem Francorum
prædeceſſorem Pipini patris Caroli. vt
25. q. 6. c. alius. quilibet. n; nullo excep-
to cõtrãhit forum eccleſiæ ex peccato.
vt s.de iudi.c.nouit. hoc autem indubi
tatum eſt, q deus præponitur omnibus
ptãtibus. vt 8.di.c.quæ contra mores. in
fi. ergo & eius vicarius, qui vices eius
gerit in terris. vt s. vt ec.bene ſine diſt.
conſe.c.vt noſtrum. s. de tranſla.epiſ.c.
inter corporales. Vnde dñs ad Hyere-
miam. ecce conſtituite ſuper gentes &
regna. vt 36.diſt.c. qui eccleſiaſticis. §.
ecce. Et hæc maximè locũ habent, cùm
princeps de cuius pœna quæritur, aliũ
ſecularem ſuperiorem non habet. ¶ De
pœna credentium, receptatorum, de-
fenſorum, & fautorum hæreticorum, te
neas quod dicitur. j.e.c.excõicamus. §.
14 præterea. ¶ Qui verò † ab hæreſi redi-
re volunt recipiantur ſm formam quæ
habetur j.eo.tit.c. ad abolendam. §. 1.
& c.excõicamus. §. ſi quis autem de præ
dictis, de cõſe.di.2.c. ego Belengarius.
15 † De pœna verò prælatorum circa hoc
negligentium legitur j.cod.c.excõica-
16 mus in fi. ¶ † Sed quæritur, an cum re-
uerſis ab hæreſi ad fidem catholicã va-
leat diſpẽſari, vt promoueri poſſint, &
per quos diſpenſetur. Eſt ſciendum, q
tales de iure cõi ſuſcipiendi ſunt ad lai
cam cõmunionem. vt 1.q.7.c.1. adhibe
tur autem circa eos quadrupliciter di-
ſpenſatio, ſemiplena, plena, plenior, ple
niſſima. ſemiplena vt recipiantur in or
dinibus iam receptis ſublata eis omni
ſpe promotionis. vt 1.q.1.c.ſi quis hæ-
reticæ. Plena vt poſſint ſacerdotes fie-
ri, & non vltra vt 1.q.7.c. conuenienti-
bus. Plenior, vt poſſint eſſe epi, & non
primates, vt 12.q.2.c.nos conſuetudi-
nem. Pleniſſima, vt ad oẽs dignitates &
ordines valeant pmoueri. vt 23.q.4.c.
ipſa pietas. Et ſimilem diſtinctionẽ. no.
s.de ſimo. §. & nota quod plus. Cætera
quæ ad fidẽ catholicam pertinent, no.
s.de ſumma Trini. & fide catholi.

SVMMARIVM.

1 *Schiſma quid ſit.*
2 *Schiſma in quo ab hæreſi differat.*
3 *Schiſmatici à quo puniantur.*
4 *Alienationes rerum eccleſiaſticarum factæ per prælatos ſchiſmaticos non valens.*
5 *Schiſmaticus volens redire ad vnitatem eccleſiæ quid peragere debeat.*

¶ DE SCHISMATICIS. Rubrica.

DIctũ eſt. s. de hæreticis; ſed quia
ſchiſma inducit hæreſim, quia
omne ſchiſma intendit ſibi cõ
ſtituere eccleſiam, & vniuerſalem eccle
ſiã impugnare, quæ vna eſt. vt 33.q.1.c.
loquitur. vnde ſchiſmatici volentes ec
cleſiã Dei ſcindere, peccãt in fide, quo
ad articulum illum. & vnã ſanctã eccle
ſiam catholicam. & ideo ſubſequenter
ponitur hic rubrica de ſchiſmaticis.
¶ Videam' igitur, qd ſit ſchiſma. Vnde

dicatur,in quo ab hæreſi differat. Qua
pœna ſchiſmatici feriantur. Deinde vi
deam' de alienationib' & ordina ſchiſ
1 maticorũ.¶† Schiſma eſt illicita diſceſ
ſio eorum, inter quos vnitas eſſe debet.
Vel ſchiſma eſt illicitus ab vnitate vel
vniuerſitate diſceſſus.Dicitur aũt ſchiſ
ma a ſciſſura; quia per ſchiſma fit ab
vnitate vel vniuerſitate ſciſſura . vt 24.
2 q.1.c.ſchiſma.¶† Differt ſchiſma ab hæ
reſi. quia hæreſis in principio ſui habet
peruerſum dogma,qđ non habet ſchiſ
ma; ſed in fine contingit aliquam hære
ſim, vt rectè videatur ab eccleſia receſ
ſiſſe.vt dicit Hieronymus.24.q.3.c.in-
ter hęreſim & ſchiſma. Vñ eſt talis dña
inter hæreſim & ſchiſma,qualis eſt in-
ter genus & ſpẽm; quia omnis hæretic'
eſt ſchiſmaticus,ſed nõ conuertitur niſi
ſi ſchiſma durauerit. nam tunc in hære
3 ſim incidit,ſicut dictũ eſt.¶† Puniuntur
ſchiſmatici à Deo & ab homine. vnde
vt ſcirẽt homines q̃ graue & q̃ deteſta-
bile crimẽ eſt ſchiſma,oſtendit in Cho
re Dathan & Abiron,quos terra viuos
abſorbuit. Apparet & alio exẽplo. Nã
cum decem tribus ſciſſæ fuiſſent a tribu
Iudæ & Beniamin,& relicto rege ſuo al
terum ſibi foris cõſtituiſſent,& tandem
iret ad eos Ieroboã, vt peccata ſua ex-
probaret, & vt vltionem futuram præ-
diceret, panẽ apud illos ædere & aquã
bibere veritus eſt.quod cùm non cuſto-
diſſet, ſtatim diuina cenſura percuſſus
eſt, & inde regrediens impetu & morſu
leonis necatus eſt in itinere.vt 7.q.1.c.
denique. Vnde indubitatũ eſt ſcelera-
tius eſſe delictũ,quod grauius vindica-
tum eſt,vt 24.q.1.c.nõ afferamus. Nec
ob.qđ alibi dicitur,hæreſim maius eſſe
inter cætera crimina, eo quod primum
locum tenet in pœnis.vt 32.q.7.c.quod
in omnibus. Nam hoc locũ habet,cum
nouum eſt ſchiſma; cæterùm ſi fuerit
radicatum & firmatum , tunc idem eſt
crimen, & pœna æqualis,vt ſuperius di.
ctũ eſt.¶ Quid aũt iuris ſit de ordinatis
a prælatus ſchiſmaticis.Nõ repeto hic,
quia materiã illam plenè no.s̃.de tẽpo.
4 or.§.ordines conferri pñt.¶† Item alie
nationes rerum eccleſiaſticarum factæ
per prælatos ſchiſmaticos non valent,
vt j̃.e.c.1.ſiue.n.ſchiſmatici pro intru-
ſis habeantur,non valent alienationes.
12.q.2.c.alienationes. Siue pro nullis
habeãtur eccleſiæ ſub talibus prælatis ,
vacare intelligantur.vt s̃. de præſcrip.
c.1.& s̃.de tranſla.præ.c.inter corpora
lia. ſimiliter alienationes talium nullæ
5 ſunt.vt 12.q.2.c.ſi qua de rebus. ¶†In
ſumma ſciendũ eſt.q ſi ſchiſmaticus vo
lens redire ad vnitatẽ eccleſiæ ad mãda
tũ ipſius ſatisfacere debet & recipi cũ
impoſitione manus, vt accipiat ſpũm q
ex̃ eccleſiã non eſt,nec eſſe põt.vt 24.q.
1.c.didicim' c.pudẽda.& c.ſchiſma.Itẽ
qd ſi qs rccõciliat' dicat ſecũ circa or-
dinẽ miſericorditer diſpẽſatũ?Probare
hẽt,& ab eo q põt diſpẽſare,vt j̃.e.c.vl.

SVMMARIVM.

1 *Apoſtaſia quid ſit,& vnde dicatur.*
2 *Apoſtaſia quotuplex ſit, & qualiter committatur.*
3 *Apoſtatis quæ pœna imponatur.*
4 *Caracter an recipiatur per reiterationem baptiſmi.*
5 *Clericus qui primam tonſuram dimiſit,an ad eam deferendam poſſit compelli.*
6 *Clericus vxoratus,vel ad militiam conuerſus, an compelli poſſit ad deferendam tonſuram.*
7 *Clericus vxoratus retinet priuilegium canonis.17.q.4.*
8 *Epiſcopus an poſſit diſpenſare cum clerico vxorato ad clericatum redeunte.*
9 *Monachus in fuga cõſtitutus cui acquirat*
10 *Monachus fugitiuus ſi ſecundum ingrediatur monaſterium, quæſita vacationis tempore cui acquirat.*
11 *Monachum fugitiuum quando monaſterium teneatur recipere.*
12 *Monachus fugitiuus in monaſterio deductus habitum abiectum reaſſumere volens qualiter puniatur.*
13 *Monachus vel monacha licet pluries delinquat, eius abbas cõpellitur ipm recipere.*

¶DE APOSTATIS.
Rubrica.

EGimus de hæreticis & ſchiſma-
ticis, ſed quia vterq; cadunt in
apoſtaſiam. Ideo ſubijcitur hic
rubrica de apoſtatis. ¶Eſt igitur ſcien-
dum, quid ſit apoſtaſia. Quæ ſint eius
ſpecies. Qua pœna apoſtatæ feriantur.
Et qualiter reuertentes recipiantur.
1 ¶Apoſtaſia eſt † temerarius receſſus a
ſtatu fidei, obediẽtiæ, vel religionis. Et
dicitur apoſtaſia, quaſi poſt ſtatio, i. re-
tro ſtatio, vel retrogradatio. vt 26.q.7.
2 c.non obſeruetis. ¶† Eſt aũt triplex apo
ſtaſia, perfidiæ, inobedientiæ, & irregu
laritatis. Perfidiæ, qua quis recedit a fi
de. vt Iulianus apoſtata. de hoc habe-
tur. 2.q.7.c.non põt. Inobedientiæ, qua
quis tranſgreditur ſpontanea volunta
te præceptũ. Adã & Aeua. & qui ſacris
canonibus obedire contemnunt. de hac
habetur. 3.q.4.c.alieni. ſ. de maiori &
obe.c.ſi quis. Irregularitatis, qua quis
a ſtatu religionis aſſumptæ recedit, vt
cũ apoſtatatur clericus, monachus, reli
gioſus aliquis, vel conuerſus; & de hac
habetur. 50.diſt.c.vlt. 44. diſt.c.quantũ
libet 16.q.1.c.legi. hęc fit multis modis
abijciendo tonſuram vel coronã, vt 20.
q 3.c.co. j.c.c.1. Conuertendo ſe ad ne
gocia ſecularia, ſ. de vi. & ho.cle.c.ex
literis. j. de ſenten. excom.c.in audien-
tia & c.perpendimus. Vxorem ducen-
do, vt ſ. de cle.coniuga.c.ex parte. Ha-
bitũ religionis abijciendo. vt 20.q.3.c.
1. & 2. 27.q.1.c.omnes. & j.co.tit. fere
3 per totum. ¶Imponitur † pœna apoſta-
tis ſm diuerſitatem apoſtaſiarum, nam
apoſtata a fide hæreticus eſt, & ſicut hæ
reticus punietur. De pœna hæreticorũ
dic. vt. ſ. de hære. §. puniuntur. Pro apo
ſtaſia inobedientiæ excõicatur quis, &
efficitur infamis. vt 3.q.3.c.ſi qs à ſuo
& 11.q.4.c.ſi aũt vobis. ſ. de maiori. &
obe.c.ſi quis venerit.c.cum in eccleſijs.
Pro apoſtaſia a religione efficitur quis
infamis. vt 2.q.7.c.alieni. 3.q.4.c.bea-
tus. Interim ad ordinem vel dignitatẽ
promoueri non debet, vt 16.q.1.c.legi.
& 50.di.c.vl. & ſi ſacrũ ordinem in apo
ſtaſia receperit, & ſi ſuo fuerit reconci-
liatus abbati, & pœnitentiã receperit,
tñ abſq; diſpenſatione ſummi pontifi-
cis miniſtrare non poteri in ordine ſic
ſuſcepto, vt j.co.c.vl. Et eſt iſte vnus ca
ſus, in quo prohibetur epiſcopus diſpẽ-
ſare cum reuerſis reconciliatis. Alius,
cùm quis iterata vnctione fuerit macu
latus. vt 1.q.vlt.c.ſaluberrimũ in fi. Ter
tius, cùm quis ſcienter iterato recipit
ſacrum baptiſma. vt de con. di.4.c.qui
bis, & c.eos. Quartus cum ad ſubuerſio
nem fidei ordinem ab hæretico recipit,
maximè cũ præſens habetur epiſcopus
orthodoxus. vt 1.q.vlt.c.conuenienti-
4 bus. in fi. ¶† Sequitur in rubrica, & reite
rantibus baptiſma. circa quod quæri-
tur. an in reiteratione baptiſmi chara-
cter recipiatur. Ad hoc dicunt quidã, ꝙ
ſic. & idem dicunt in reiteratione ordi-
nis. aliàs qualiter per reiterationem fie
ret iniuria ſacramento, vt j.c.tit.c.ex li
terarum. 1.q.1.c.quod quidam. de con.
diſt.3.c.oſtenditur. Itẽ qualiter actus
qui non habet effectum, induceret irre
gularitatem indiſpenſabilem, non vide
tur. quia alibi quod de iure non forti-
tur effectum, non inducit impedimen-
tum. vt ſ. de deſpon.impub.c.literas &
c.acceſſit. Puto verius, ꝙ character nõ
iterum cõfertur. vt 68.diſtin.c.presby-
teri. §. quod ergo conſecratus. licet ca-
ſualiter quod de iure non fortitur effe-
ctum, inducat impedimentum. vt ſ. de
biga.c.nuper. & c.vlti. ſ. de ſponſa.c.ad
audientiam. Quod aũt dicitur iniuriã
fieri ſacramento per iterationem, ve-
rum eſt quo ad intentionem iterantiũ,
non quo ad veritatem. ¶† Circa apo-
5 ſtatantes a clericatu, quæritur an is qui
primam tantum tonſuram accepit & di
miſit, ad eam deferendam poſſit cõpel-
li? Rñdeo ſic. Nam per primam tonſu-
ram iuxta formam eccleſiæ datam cle-
ricalis ordo confertur, vt ſ. de æta. &
quali.c.cũ contingat. tonſuratus igitur
in clericum & ſic ordinatus, clericus eſt
vt 21.diſt.c.cleros. & 54.diſt.c.ex anti-
quis.

quis. vnde compellendus eſt ab habitũ deferendum. vt ſ.de vi. & ho.cle.c. ſi
6 quis ex clericis 20.q.3.c.cos.† Sed q d ſi ducat vxorem; dicunt quidam ꝙ ſi vxorem ducat corruptam vel ſecundam, tunc q̃a irreuocabiliter à clericatu receſſit. vt 32.di.c.ſeriatim. omne priuilegium amiſit, vt 54.di.c.quiſquis. & idẽ dicunt ſi ad militiã ſe conuertit, quaſi ad vitam contrariã clericatui, & in militia ſæua exercuit; tunc non cõpellitur portare tonſuram. Cęterũ ſi clericus dimiſſo habitu clericali ſimpliciter viuit, & vxorem virginẽ ducit, cõp. lli debet, vt dicit Hug. & idem dicit frater Ra. in ſumma ſua. pręterquã in tribus caſibus. Vnus eſt, ſicut ipſe dicit, cũ clericus nullo mõ vult retinere priuilegiũ clericale. Alius, ſi non põt clericalẽ ferre tonſuram ſine ſcãdalo vxoris. Tertius, cùm iuſta cauſa timoris exigit tonſurã vel habitum transformari. vt ſ.quod me. cau.c.prælatũ. Quod mihi non placet. Sed dico generaliter, clericũ vxoratũ non teneri nec cõpelli deferre habitũ clericalem; cùm.n. vxoratum oporteat ſecularibus negocijs ſe immiſceri, tonſura ipſius ſecularia exercentis videretur profectò in clericalis miniſterij vituperium redundare, vt ſ.de cle.cõiug. c.Ioannes in fi. Quod verũ eſt, niſi beneficiũ habeat. vt ibi dicit. ſi tñ ſua ſponte tonſuram vxoratus deferat, retinet priuilegium clericale. Nec ob. quod in eadem decre. dicitur, ꝙ igitur idẽ tonſuratus priuilegio nõ põt clericali gaudere. Sed illud verũ eſt, quo ad quædã, de quibus loquitur illa decre. j.co.ti.c.ex
7 parte. †retinet aũt priuilegiũ illius canonis. 17.q.4.c.ſi quis ſuadente. Nã illud priuilegium indultum eſt non tã in fauorem clericorum, q̃ in odiũ laicorũ
8 vt j.de ſen.ex.c.contingit. ¶†Sed quid ſi clericus in ſacris ordinibus conſtitutus vxorem ducat de facto, domum ad clericatum redeat, nunquid põt cũ eo epiſcopus diſpenſare? Rñdeo ſic. vt de cle coniu.c.ſane. quamuis in contrariũ moueat. quia clericus aſſumendo ſacrũ ordinem votum continentię ſolennizare videtur. vt 32.diſt.c.ſeriatim. vnde poſtea contrahendo maius peccatũ cõmittit violando votum ſolenne, q̃ ſit adulterium vt 27.q.1.c.meliore. Sed epiſcopus non põt diſpenſare. ſ. adulterium, vt ſ.de iudi.c.at ſi clerici. Verius
9 eſt, quod primò dixi. ¶†Quid de monacho fugitiuo, cui acquirit in fuga conſtitutus? Rñdeo, ſuo monaſterio, ſicut & ſeruus vt 18.q.2.c.abbates. ff.de ac-
10 qui.poſ.l.1.§.per ſeruũ. ¶†Sed quid ſi monachus ſm ingrediatur monaſteriũ de licentia abbatis ſui, vel iuris auctoritate quæſita vacationis tempore, cui monaſterio cedent primo, vel ſecũdo? Rñdeo ſecundo. vt 16.q.6.c.de lapſis in Auth.de ſan.epi.§.ſi monachus coll. 9.18.q.1.c.vno. Sed quid ſi ſine licentia abbatis & abſque iuris auctoritate monachus vagabundus ſm monaſterium intrauit, bona quęſita vagationis tempore cui cedent? Rñdeo, ſi monaſterium primum vidit vagabundum, & neglexerit, bona cedent monaſterio ſecundo; ſicut & ſeruus pro derelicto habitus priori domino non acquirit. vt C.de lati. lib.tol.l.vna.§. ſed ſcimus. ſed acquirit apprehendenti eum, vt ff. de ſtip.ſeruo.l.ꝙ ſeruus. Cęterum ſi primum monaſterium non neglexit vagabundum, ſed repetit, & reuocauit errantem, tunc bona cedent monaſterio priori. vt in Auth. de ſan.epi.§.ſi monachꝰ
11 col.9. ¶†Sed quæritur, an monaſteriũ compellatur recipere monachum fugitiuum? Reſpondeo ſic. vt 27.q.1.c.peruenit. & c.& quia. 16.q.1.c. quidam monachi. niſi primum monaſterium ſit de diſſolutione ſuſpectum. tunc enim trudetur in monaſterio cautiori & ſtrictiori cum omnibus bonis quæ obtulerat primo, vt 17.q.1.c.quæ ſimonacharum. & c.ſiquis rapuerit. & in Auth. de ſan.epiſc.§.ſi quis rapuerit. Sed obiectum delictum perſonæ non debet redundare in damnum eccleſiæ, vt 16. q.6.c.ſi epiſcopum. Ad quod rñdeo, non videtur redundare; quia primum

monaſterium liberatur a monacho ne
ei tenetur vlterius prouidere. vt 16.q.
6.c.de lapſis.ſ.de ele.côiu. c.qđ te.nec
dico res dádas ſecũdo monaſterio, niſi
quo ad vſumfructum in vita detruſi.vt
11.q.9.c.de lapſis.quo mortuo ad pri-
mum monaſteriũ bona redibunt. vt ar.
ad idem.C.de epiſco.& cle.l.raptores.
12 ¶Sed† qđ ſi monachus fugitiuus in mo
naſterio reductus habitũ abiectũ reaſſu
mere nolit? Rñdeo ſub graui cuſtodia
carceretur, vt ĩ.eo.tit.c.a nobis. ¶†In
ſumma notandũ eſt, ꝙ monachus vel
monacha, etſi pluries delinquat, abbas
eius compellitur ipſum recipere vt 27.
q.1.c.peruenit.quod in ſeculari clerico
non contingit. vt 48.diſt.c.qm̃ multa.

SVMMARIVM.

1 *Pœna legis Pompeiæ de parricidijs in qui bus locum habeat, & quæ ſit eius pœna. nume.2.*

3 *Parentes ad quorum latus filij reperiuntur oppreſſi, qualiter & quando puniantur.& num.4.*

¶DE HIS QVI FILIOS occiderunt. Rubr.

POſtquam tractauimus de his quæ
circa fidem cõmittuntur in Deũ:
vt de iudæis,& ſarracenis,de hæ-
retici,& apoſtatis. Nunc videamus de
his quæ in homines delinquuntur, &
nihilominus in Deum,& ideo de homi
cidio tractemus. Sed quia inter alia
genera homicidij parricidiũ grauius
reputatur,de parricidio videamus.vn-
de ponitur hic rubr.de his qui filios oc
cide.Sed aliter intitulatur hæc rubr.in
ff.ſ.ad legem Pompe.de pari. Et aliter
in C.ſ.de his qui pat.vel fi.occi. ¶Eſt
igitur videndum qñ hoc particulare
flagitium locum habet. Et quæ ſit pœ-
na ipſius. Et quæ circa delinquentes
huiuſmodi diſpenſatio fiat. ¶Secundũ
qđ hic intitulatur,locũ habet,cũ pater
vel mater occidit filiũ. ſic.n.loquuntur
decreta.poſitæ ſub hac rubrica. ſed ſm
rubricam.C.locum habet cum quis ali
quem de parentibus vel aliquem de li-
1 beris occidit,† vt parentũ nomine om-
nes aſcẽdẽtes, liberorum verò omnes
deſcendentes in infinitum intelligãtur.
vt ff.de in ius vo.l.quicunq; §.vlt.& l.
ſed ſi hac lege.§.libertos.locum ét ha-
bet in collateralibus. vt ff.eo.tit.l.1.&
quibuſdam perſonis alijs, vt in ea.l.&
l.ſed ſciendum.ſed & qui opẽ præſtite-
rit,ita tenetur, ſicut ipſe qui occiderit.
vt ff.eo.tit.l.vtrum.& l.ſi ſciente. Item
qui venenum emit, vt principi daret,
quamuis dare non potuerit, lege pom
2 peia tenetur.vt ff.eo.tit.l.1.in fi.¶† Hu
iuſmodi ſceleris pœna ſm leges hæc
eſt, vt parricida virgis ſanguineis ver-
beratus,deinde in culleo inſuatur cum
cane & gallo gallinacio & vipera & ſi-
mea,deinde in mare profunde iactetur
culleus vel in amnem.vt ff.eo.tit.l.pœ-
na.vt & cœlum ſuperſtiti,& terra mor-
tuo auferatur.vt C.eo.tit.l.1.Secundũ
canones non ſic, ſed imponitur pœna
intruſionis in monaſteriũ. vt ĩ.eo. tit.
c.1.c.& hoc verũ eſt, ſi is qui filiũ occi-
dit,coniugem & filios non habet,alias
3 ſecus.vt ĩ.eo.tit.c.intelleximus.† Cum
verò in lectis parentum filij inueniun-
tur oppreſſi,diſtinguitur, vtrum paren
tibus procurantibus, aut negligẽtibus
hoc euenerit.In primo caſu ſi parentes
clerici fuerint, ab officio altaris debẽt
perpetuò abſtinere,& eis grauior q̃ lai
cis,non tñ publica niſi in publicum ve-
niat, pœnitentia debet imponi.verum
ſi ex incuria parentum filij mortui in-
ueniantur in cunis, & illud occultum
fuerit,pœnitentia eis pro arbitrio pœ-
nitentiarij imponatur,vt ĩ.de pœniten.
& re.c.quæſitum.In dubio aũt præſumi
tur, ꝙ ex incuria hoc prouenerit.arg. 4
ſ.de præſump.c.afferte.Vnde etiam lex
dicit,quòd repẽtini caſus iniquitas per
coniecturã maternæ pietatis eſt emen-
dãda vt C.de inoff.teſta.l.ſi mater. Nã
qño mater poteſt obliuiſci filiũ? vt 2.q.
6.c.ad.romanam.Itẽ omnem affectũ
vincit

vincit paternus. vt C.de procu.ſu.l.1. in pri. Sed ſi dubitetur, an ex incuria parentũ proceſſerit, non inde debent eſſe ſecuri, nec ẽt ſine pœna. ſed tñ conſideratio debet eſſe pietatis. j̃.e.tit.c.1. aliqua.n. pœna debet eis imponi propter duplicitatis ambiguum. vt 23.q.5.c.ex cõicatorum. In his enim, in quibus periculum animæ vertitur, in ſecuriorem partem eſt declinandum. vt 5.diſ.c.ad cius.s̃.de ſpon.c.iuuenis.50.di.c.ſi qua
4 fœmina & c.ſiquis volũtate. ¶†Diſpẽſatio igitur adhibetur circa pęnitẽtiæ impoſitionẽ, quæ arbitraria eſt. vt j̃.de pęni.& re.c.quæſitũ. non vt cũ homicida, quo ad ordines diſpenſetur; qa homicidium enorme delictũ eſt, & indiſpenſabile. vt s̃.de tempo. ordi.c.quæſitum.

SVMMARIVM.

1 *Exponere quid ſit, & qui exponi dicuntur.*
2 *Exponentes infantes & languidos quibus pœnis puniantur & nu.3.*
4 *Expoſitos qui colligunt, an aliquid iuris in eorum perſonas habeant.*
5 *Colligentes expoſitos quas expenſas repetant à recollectis.*

¶DE INFANTIBVS ET languidis expoſitis. Rubrica.

IN ſuperiori rubrica tractauimus de his qui ſi.occi. ſed quia necare videtur qui filium non alit. vt ff.de libe.agno.l.necare. & 81.diſt.c.paſce. & expoſiti ſanguinolenti dicũtur. vt in rubr.C.vbi ſic adijcitur, & de his qui ſanguinolẽtos nutriendos acceperunt. Ideo ſubijcitur hic rubr. de infantibus & lang. expoſitis. ¶Videamus igitur, quid ſit exponere. Quid dicantur exponi. Quæ ſit pœna exponentiũ. Et an exponens recolligere valeat quem expo-
1 nit, & j̃. quot dies. ¶†Exponere eſt extra ſe ponere. ſolent enim aliqui relato pietatis officio infantes vel languidos ante eccleſiam ponere, vt eos aliqui moti miſeratione colligant. vt 87.diſt. c.ſi expoſitus. ¶Dicuntur aũt exponi filij, ſerui, & liberti. vt j̃.eod.tit.c.vnõ.
2 ¶†Circa materiã expoſitionis ſic diſtinguendum eſt. exponitur aliquis à patre vel domino vel ab extraneo. ſi à patre vel à domino, aut neceſſitate, aut ſpontè. Si ſpontè, nunquã poterit eũ poſtea recolligere. nec enim ſuum dicere poterit, quem pereuntem contempſit. C.eo. tit.l.& 2. Si neceſſitate, repetit qñcũq;, quia inuitus expoſuiſſe videtur. vt C. eo.tit.l.1.& hoc innuit hæc decr. vbi dicit relato pietatis officio. & in ſi. vbi dicit alimenta impiè negari cõtingerit. Et in his caſibus, vbi quis inuitus exponitur locũ habet cõteſtatio illa, de qua loquitur canon ille 87.diſt.c.ſi expoſitus. Quod aũt dixi, de neceſſitate, videtur malè dictum. Nam lex dicit, quod ſiquis non põt alere ſeruum, debet eum in zenonẽ hoc eſt in hoſpitale mittere. vt C.de lati.lib.tol.l.vna.§.ſed ſcimus Sed tu dicas, quod illud membrũ diſtinctionis, vt neceſſitate, locum habet cũ nullus talis lócus inuenitur, & hoc in filijs locũ habet. nam in ſeruo videtur, ꝙ potius debeat eum vendere, ꝗ exponere. Vbi aũt exponitur infans ab extraneo, diſtinguitur. vtrum domino, patre, vel patrono, ignorante, vel ſciente, vel poſtea ratum habente. In primo caſu non prẹiudicatur ei a iure ſuo, ſed ſi repetit infantem reſtitutis expenſis. niſi à fure repetat, in quo caſu non reſtituuntur expenſæ. C.eo.tit.l.1. Item ſi expenſæ factæ fuerint pietatis cauſa non reſtituuntur. vt ff.de relig.& ſumpt.ſu.l. & ſiquis.§.interdũ. In ſecundo caſu ſerui aſcripti efficiuntur liberi, liberti ingenui, filij familias ſui iuris. vt C.eo.
3 tit.l.2.& 3.†Imò in hoc caſu pater patitur pœnã ſm leges capitalem; quia necare videtur filium, qui non alit. vt in prin. dictum eſt. C.eo.tit.l.vlti. Et hæc locum habent, vbi infans exponitur. Si autem maior exponatur, non eripitur in libertatem, niſi languidus exponatur. vt C.de lati.lib.tol.l.vna.§.ſed ſcimus. & in languido attẽditur Auth.de nup.§.

.nup.§.ſi vero.& §.ſeq.coll.4. licet quidam velint,vt quod ibi dicitur,obtinet in non languido,ſed in languido maximè. Item vbi infans vel maior nō exponitur,ſed ei alimenta negātur, nō eripitur in libertatem, ſed pro derelicto habetur.vt ff.pro derelict.l.vlt. & ideo cōceditur occupanti, vt ibi & ff.de ſtipul. ſer.l.quod ſeruus & ff.de noxa.l.ſi ſeruus. Sed certe q̄uis ſic videatur fore dicendum ſm legem præallegatam.ff.p derelic.& ſic notet Azo.in ſumma ſua. vt C.eo.tit. Decr.tamen in hoc tit.poſita contrarium dicit expreſsè.Nam eripitur quis in libertatem,cùm ei alimenta denegantur. vt hic. Vnde Vincen.ſuper hac decre. non bene aduertit. poſuit.n.ſuper ea gloſam ſuam,& proſecutus ſententiam Azonis & diſtinctionem legalem textum illius decreta. non attendit.litera enim huius decre.tres caſus enumerat,& æquparat, ſcilicet cùm infans exponitur,cū longuidus cuiuſlibet ætatis,& cum alicui illorum infanti vel maiori alimenta negantur. In his tribus caſibus filiusfamilias liberatur à patria poteſtate,libertus eripitur in in

4 genuitatem,ſeruus in libertatem. ¶†In ſumma notandum eſt, ꝙ illi qui expoſitos colligunt, nihil iuris in perſonis eorum, quos ex miſeratione ſuſcipiūt vel recipiunt,acquirunt. vt ĩ.e.c.vno in fi. ¶Item notandum, quòd vbi quis exponitur ignorante eo, qui ius habet in expoſito is, qui eum recipit, conteſtationis epiſtolam ponet in loco publico continentem, vt quicunq; ius habet in puero exeat,& probet,& recuperet puerum, aliter non crederetur ei. argu.ad hoc 5.q.1.c.quidam. Sed argu.contra ſupra qui fil.ſint legit.c.tranſmiſſæ. vbi creditur patri & matri dicētibus filium non eſſe ſuum. Poſt talem verò epiſtolam dantur decem dies ei, qui ius habet in puero,vt in præall.c.ſi expoſitus. 77.diſt.Cedent autem dies illi à tempore ſcientiæ,& ſi in tali loco ſit,ꝙ venire non poſſit,reſtituetur per clauſulam generalem, quæ habetur.ff.ex quibus cau

ſis ma.l.1.Alij autem dicunt,ꝙ ſunt vtiles,ſcilicet cum experiri poteſt.vt ff.de ædi.edi.l.cum ſex.ff. de diuer. & tem.

5 præſcrip.l.1. † Si quid autem expendit is, qui collegit, in puero erudiendo in aliqua arte, repetet à recolligente. vt C.eo.tit.l.1. alimenta non repetit niſi fuerit proteſtatus. vt ff.de neg. geſt. l. ſegnius. vt niſi collectus nolit filiam recolligentis ducere in vxorem. vt C. de nupt.l.patrem.

SVMMARIVM.

1 Homicidium quid ſit,& vnde dicatur.
2 Homicidij ſpecies, & quot modis committatur.
3 Homicidium lingua committitur tribus modis.
4 Pœna homicidij ſpiritualis eſt pœnitentia. Pœna homicidij corporalis quæ ſit.
5 Præuenire in ictu occidere volentem an liceat.
6 Percuſſo an liceat incontinenti inſequi percutientem fugientem.
7 Vim vi quòd repellere liceat,quomodo intelligatur.
8 Bellum dicitur iniuſtum quinque modis.
9 Præſtans miniſterium iudicio ſeu vindictæ ſanguinis irregularis efficitur.
10 Clericus an in cauſa ſanguinis poſſit dare conſilium iudici ſeculari.
11 Clericus an de ſuis malefactoribus conqueri valeat iudicio ſeculari.
12 Clericus poteſt malefactorem ſuum carcerari petere.
13 Item fuſtigari.
14 Item vt quis in ſeruitutem redigatur.
15 Item vt quis ſuſpendatur.
16 Item vt decapitetur ſpiritualiter.
17 Aborſum procurantes an reputentur homicidæ.
18 Phiſici & cirurgici an poſſint promoueri.
19 Plures an & quando teneantur de vulnere vel de occiſo.
20 Alium à morte defendere quando quilibet teneatur.
21 Diſpenſatio quæ adhibeatur circa homicidas.

¶DE

¶DE HOMICIDIO. Rubr.

DIctum eſt ſ.de homicidio in ſpecie, nunc ſubijcitur in genere; ſed qa homicidium fit aliquã do caſualiter. Idcirco intitulatur hic rubrica de homicidio voluntario, vel caſuali.¶Videndum eſt igitur,quid ſit homicidium. Vnde dicatur. Quot ſint eius ſpecies. Quæ pœna,& quæ diſpenſatio
1 fiat circa clericum homicidam. ¶†Homicidium eſt hominis occiſio intelligo ab homine facta.nam homicidiũ ſonat in actũ hominis. ¶Eſt aũt homicidium dictũ ab homine,& cedo cedis,quaſi ho
2 minis cedium.¶†Species homicidij ſũt duæ.aliud ſpirituale,aliud corporale. Spirituale homicidium ſpiritualiter & quãdã fictione iuris cõmittiſ octo modis.Homicidę enim reputanſ detractores fratrũ & odientes eos.Itẽ iniquitatẽ,oppreſſionẽ,& iniuſtitiam facientes. Item fratribus malè perſuadentes; hęc probantur de pœn.diſt.1.c.homicidiorũ omnis iniquitas.& c.noli. Et generaliter omnis iniquius motus ad nocendũ fratri in homicidij genere deputatur. vt de pœniten.diſt.1.c.homicidiũ. Itẽ homicida cenſetur,q tẽpore neceſſitatis proximis alimẽta negat 86.diſt.c. paſce.¶†Corporale homicidiũ eſt hominis peremptio,cum homo corporaliter occiditur,& hoc committitur dupliciter lingua,vel facto.lingua tribus modis præcepto, conſilio.& defenſione.vt 50.diſt.c.ſiquis viduam,de pœni.diſt.1. c.periculoſæ.Facto cõmittitur quatuor modis,iuſtitia, neceſſitate,caſu, volũtate.Iuſtitia,vt cũ miles iuſto imperio poteſtatis executor vel miniſter æquo iudicio condemnatũ occidit.vt 23.q.5.c. miles c.cũ miniſter c.cũ homo & c.ſi homicidium. Quod intelligo,cùm non ex odio perſonæ.Odio ei habeantur peccata,nõ homines.vt 86.diſt.c.odio.non ex delectatione fundendi humanũ ſanguinẽ,non amore ſpoliorũ,non ꝑ pretio,ſed ex ſola obedĩetia cũ dolore cordis hoc fecei,& compaſſione. Nã vera iuſtitia cõpaſſionẽ habet.probantur hęc 23.q.5.c.in prællega.c.iuri.& in c.lex æterna & c.officia.nec eſt crudelis q malos ꝑcutit.vt 45.diſt.c.vera iuſtitia.Neceſſitate.hoc diſtinguendũ eſt; q̃a aut illa neceſſitas fuit euitabilis,potuit enim ſine occaſione euadere,tunc reus eſt homicidij,& tanquã homicida pœnitẽtiã aget.Aut fuit ineuitabilis & occidit hominẽ ſine odij meditatione,imo cũ dolore,vt ſe & ſua liberaret,tunc non peccat nec ad pœnitentiã arctatur,niſi ꝑ duplicitatis ambiguum.vt 23.q.5.c.excommunicatorum. Interiorẽ aũt pœnitentiam & dolorẽ aget,& peccatis ſuis imputabit, quòd ad tantam neceſſitatẽ induci meruit,vt ſine hominis peremptione liberari non poſſet; quia bonarum mentium eſt,ibi culpas agnoſcere vbi culpa non eſt.vt ĩ.eod.tit.c.interfeciſti & 5.diſt.c.ad eius in fin.¶Caſu, vt cùm quis lapidem proijcit ad aues, vel aliàs non animo hominem lædendi vel occidendi,& aliquis tranſiens ictu lapidis percuſſus moritur,hic diſtinguendũ eſt an quis det operam rei illicitæ vel licitæ. Si licitę,vt cum quis proijcit porcos vel aliàs beſtias de ſua ſegete,vł de arboribus aues circunſpicit & neminẽ videns funda vel manu lapidem iacit,& cum locus nõ eſſet hominibus prguius, aliquis caſualiter in ictu lapidis occurrens percutitur,& moritur.& alia exempla per ſe ponere poteſt quilibet ſtudioſus.vt ĩ.cod.tit.c.lator, c.dilectus.c.ex literis il.1.c.ex literis.ł 2.c.ſignificaſti. Io. & c.quædam, vt aſſeris.50.diſt.c.hi q arborem.c.ſępe contingit & c.ſi duo In his igitur & cõſimilibus caſibus opera datur rei licitæ, ſicut dictum eſt. etſi adhibetur omnis diligẽtia,quę poteſt adhiberi & debet, innoxius eſt is, qui occaſionem mortis præſtat, vt probanẽ iura predicta.Si autem rei illicitæ opera detur,vel ſi non adhibeatur diligentia & cautela quę põt & debet,mors imputatur,exempla pone in hoc ĩ.cod.ti. c.cõtinebaſ c.ad audientiam c.tua ſicut 50.diſt. c.clerico iacẽte c.q̃a te eos & c. ſi qua

ſi qua fœmina. De voluntario homici-
dio pone exẽpla. ĩ.e.c.1.50.di.c.ſi quis
voluntate. Vnum autem nõ omitto no
tare qa frater Ray. in ſum. ſua duo ſcri-
pſit, quæ niſi ad iuris intellectũ redacta
fuerint, ſimplicium animos ſubuertere
3 pſit. ¶† Dixit enim, ꝙ homicidium lin-
gua cõmittitur tribus modis præcepto,
conſilio, & defenſione, & quodlibet iſto
rum mortale eſt. Hoc ſic intelligẽdum
eſt. ſ. in præcepto iniuſto, vel eius qui
præcipiendi auctoritatem non habet.
Item in conſilio iniuſto & corrupto, &
in defenſione, vt ponem' inferi'. Aliàs
ſi iuſto præcepto iudicis vel ptãtis, iu-
ſto cõſilio aſſeſſoris, legitima defenſio-
ne, interueniat homicidiũ, nullũ pctm̃
cõmittitur. Primũ probatur. 23.q.4.c.
quæſitũ. Secundum. 23.q.4.c. illud. Ter
tiũ. 23.q.8.c. quicunq;. §. his ita. vſq; ad
§. in regiſtro. & C. vnde vi. l.1. C. ad le.
Cor. de ſic. l.1. Item & aliud ſcripſit fra
ter Ray. ꝙ homicidiũ voluntariũ ſemp
mortale pctm̃ eſt, & enorme. Et hoc in
telligendũ eſt ſñaſr eſſe verũ. Fallit tñ
in exceptis. vt per inferiora patebit.
4 ¶† Pœna homicidij ſpũalis eſt pœniten
tia. Et ideo videndum eſt de pœna ho-
micidij corporalis, circa quã taliter eſt
diſtinguendum. Cõmittit homicidium
aut promotus aut promouendus. Item
aut ſpõte, aut neceſſitate, aut caſu. Si ꝓ
motus & ſpõtè homicidium ſit commiſ.
ſum, cõtrahit clericus irregularitatẽ in
diſpenſabilem, vt etiam remanere non
poſſit in executione ordinũ ſuſceptorũ.
vt 50.di.c. minor. & 1.q.7.c. ſi qs oẽm.
& de conſe. diſt.1.§.1. ſed deponatur. vt
50. diſt.c. ſi quis viduã. Sed ſi laicus fue
rit, ad ianuã eccleſiæ ſp iaceat, & cõmu
nioné in exitu vitæ ſuæ recipiat. vt 50.
di.c. ſi quis voluntate. Sed ſecundum le
ges, laici honeſtiore loco poſiti depor-
tari ſolent; qui ſecundo gradu ſunt, ca-
pite puniuntur. vt ff. ad le. Cor. de ſic. l.
qui cedem. & l.3.§. leges. Et in hoc caſu
fateor me erraſſe in quadã gl. quam po
ſui. ĩ.e.ti.c. lator. & incipit q̃uis magna
ſit materia de homicidio. quod.n. ibi
dixi in homicidio occulto diſpenſari
poſſe poſt peractã pœnitentiã in ordini
bus iam ſuſceptis & ſuſcipiendis per c.
de his vero 50 di. in mediocrib' crimi-
nibus locũ habet. & de talib' loquitur.
d. canon, non aũt habet locũ in homici
dio & in alijs enormibus. vt ſ̃. de tẽpo.
ord.c. quæſitum. Et hæc locum habent
in homicidio voluntate cõmiſſo. ¶Sed
ſi neceſſitate homicidium committat;
aut euitabili, aut inuitabili. ſi ineuitabi 3
li, & tunc nullum eſt peccatum, nec con-
trahitur aliqua irregularitas quo ad
ordines iam ſuſceptos. vt ĩ.e.c. interfe-
ciſti. ad ſuperiorem autem non poterit
promoueri. eo quod, etſi in neceſſitate, 5
voluntariè tamen occidit. & lex pro-
motionis in facto conſiſtit. vt 15.q.1.c.
vlt. Cæterũ ſi neceſſitate euitabili, poſt
peractam pœnitentiam remanet in exe
cutione ordinis iam ſuſcepti iure cõi.
non autem ad ſuperiora conſcendit. vt
50. diſt.c. de his clericis. Vbi aũt caſu, ſi
dabatur opera rei licitæ, & omnis dili-
gentia fuit adhibita, nec pctm̃ cõmitti-
tur, nec irregularitas contrahitur in ſu
ſceptis vel ſuſcipiendis. vt ĩ.e.tit.c. la-
tor. & in alijs iuribus, quæ no.ſ̃.eo.tit.
§. caſu. ſi verò rei illicitæ. tunc non pro-
mouetur & promotus de iure nõ admi
niſtrat. vt 50.di.c. clerico. & ĩ. eo.tit.c.
ſicut. In promouẽdo autem dicunt qui
dam, qualitercunq; quis homicidium
cõmittat, promoueri non poteſt; quia
ſicut ſuperius dixi, lex promotionis in
facto conſiſtit. Et intelligũt decre. illã.
lator. de diſpenſatione loqui. Verius
autẽ puto, ꝙ loquatur de iure cõmuni.
Aliquando tamen committitur homi-
cidiũ voluntariè, nec delinquitur, & tñ
irregularitas cõtrahitur. vt 50.di.c. ali
q̃tos. & hoc ſecũdum Baſianum, etiam
ſi ante baptiſmum homicidium ſit com
miſſum; quia ſm eum in baptiſmo dele
tur omnis irregularitas ex peccato cõ-
tracta, ſed illa quæ ſine peccato prouc-
nit, non deletur; quia baptiſmus tollit
peccata & ſequelas eorũ, & quod pecca
tum non eſt inter peccata ſolui non de-
bet.

bet. Item in baptiſmo culpa dimittitur ſed nõ abolctur vt 26.di.c.deinde.& c. vna tñ. Alij autem dicunt & verius, ſicut puto, ꝙ ſi homicidium fiat ſine peccato, vel cũ peccato, vt cùm iudex, aſſeſſor, vel executor occidit añ baptiſmũ, nõ impedietur poſt baptiſmũ; & ꝓ hac ſentẽtia ſunt duo canones. 51.di. c.aliq̃tos.&c.ſi quis poſt acceptũ. ¶Sed cum quis furem nocturnum & diurnum ſi ſe telo defendit, ſine peccato occidat, ſe & ſua liberando. vt ĵ.co.c.interfeciſti, & c.perfodiens.ff.ad l.Aqui.l.itaq;.§.lex. & ff.ad l.Cor.de ſic.l.furem. ¶Quæri-
5 tur † an permittatur præuenire in ictu occidere volentem? Rñdeo ſic; licèt enim repellere iniuriam, vel propulſare.vt ff.ad l.Aqui.l.ſententiam.C.vnde vi.l.1.ff.de iuſti.& iu.l.vt vim.& 1.diſt.c.ius naturale. in verbo violentiæ per vim repulſio. ſufficit aũt terror armorum.vt ff.de vi & vi arma.l.3.§.ſi au-
6 tem. ¶†Sed nunquid ſi me percutias & fugias, poſſim te incontinẽti inſequi & repercutere fugientem? Rñdeo non. qa hoc non fieret ad propulſationem ſed ad vltionem, quæ ad ſolum iudicẽ ſpectat. Nã vigor iudiciarius & tutela iuris publici eſt in medio cõſtituta. vt nullus ſibi ſumere audeat vltionẽ vt C.de iudæis & cœli.l.nullus. Et hoc cõe eſt clericis & laicis. ſ. iniuriam propulſare rerum & perſonarum. vt ſ. de appel.c.ſignificauerunt. ĵ.de ſen.exc.c.ſi verò. & c.ex tenore. Cõtrarium autem videtur per id quod legitur.ĵ.cod.tit.c.ſuſcepimus.46.di.c.ſeditionarios.23.q 8.c.1. & c.conuenior. Ad hoc dicunt quidam, ꝙ licèt laicis, clericis verò non. Ego credo ꝙ clericis & laicis licèt iniuriã propulſare & repercutere. Diſtinguitur tamen, ꝙ aut vis infertur perſonæ, aut rebus. Si perſonæ, tunc eſt vis propellãda antequam fiat. Nam & inſidiantem vitæ licet occidere.ff.ad l.Aqui.l.4.& 5. & vt dixi in proxi.§.ſuperiori, ſi tamen aliquis vi factum repellat, potius pręſumi debet ꝙ cauſa defendendi fecerit, q̃ vlciſcẽdi.vt ff.ad l.Aqui.l. ſi ex plagis. ſi ex plagis.§.tabernarius.& hoc ſi pcẽcuſſor voluit denuo percutere. alioqn ſi nolebat, & alter nihilominus repercuſſerit, potius præſumitur ꝙ hoc fecit animo vlciſcẽdi, q̃ animo propulſandi. Sed ſi iniuria inferatur rebus, licitũ eſt illatã repellere, & ꝓpulſare inferendã.
7 †Quod ergo dicitur, vim vi repellere licet. ſic intelligendũ eſt. vt. ſ. tria in hoc requirãtur; vt hoc fiat defendẽdo, non vlciſcẽdo. vt 23.q.1.c.quid culpatur.ff. ad l.Aquil.l.ſcientiam. & cum moderamine fiat dſenſio. vt ſ. d reſt. ſpo.c.olim cauſam, in fi. ſi quis tamen moderamen excedat, & nõ ex propoſito, videtur nõ teneri. vt ff.ad l.Aquil.l. ſi ex plagis.§. tabernarius. Sed contrarium velle videtur illud c.olim cauſam.ĵ.c.c.ſignificaſti nobis.in fi. Item incontinenti debet quis vim repellere. vt ſ.de appell.c.ſignificauerunt. Et hæc tria membra intelliguntur ex l.vna.C.vnde vi. l.1.
8 ¶†Vnde ſubſequenter notabis, ꝙ bellũ eſt iniuſtũ quinq; modis. Ratione perſonæ, vt ſi fuerit perſona eccleſiaſtica, cui non eſt licitum ſanguinem fundere. vt 23.q.8.c.clerici.& c.his à quib⁹. Ratione rei, vt ſi non eſt pro repetendis rebus, vel pro defenſione patriæ, vt 33.q.2.c.1.& ea.cauſa.q.8.c.ſi nulla. Ratione cauſæ, vt ſi non ꝑ neceſſitatem, ſed ꝑ voluntatem pugnatur. vt 23.q.1.c.noli. Itẽ ex animo eſt iniuſtum, vt ſi fiat animo vlciſcendi. vt ſuperius dictũ eſt. Item ſi nõ fiat auctoritate principis. vt
9 23.q.1.c.quid culpatur.& q.2.c.1.†Notabis igitur, ꝙ quicunq; poſt baptiſmũ in cã ſanguinis iudex fuerit, aſſeſſor, notarius, executor, aduocatus, ſiue ꝓ actore, ſiue pro reo, licèt alioqui diſtinxerint inter iſtos, & gñalr qui aliquod miniſteriũ iudicio ſeu vindictæ ſanguinis præſtiterit, irregularitatem incurrit, vt 51.di.c.aliq̃tos.& c. ſi qs poſt acceptũ. ſ.ne clc. vel mo.c.ſentẽtiam ſanguinis.
10 ĵ. de exceſ. præb. c. ex literis. ¶† Sed quid ſi iudex ſecularis cõſiliũ quærat à clerico perito, vel princeps à prælato? Rñdeo, poteſt clericus gñaliter conſe-

rēdo cū iudice ſeculari, dicere fures, la
trones, incēdarij, homicidæ ſic ſunt pu-
niendi de iure ciuili. vt 5.q.5.c.delato
ri. non deſcendendo ad aliqđ factū vel
caſum aliquē ſpecialē. vt ſic potius con
ſulentis, q̄ ſuggerentis opera fungatur.
vt ff. de qō.l.1.§.qui qōnem. Si tñ cleri
cus ſciat vel credat iudicem habere co-
ram ſe cauſam criminis, de quo quęrit,
reſponſionem honeſtè declinet, præter
quam ſi clericus poſſet pœnam crimi-
nis recta conſcientia reducere ad ciui-
lem. & ſic intelligi pōt. 23.q. vltima.c.
11 peſſimam. in fi. ¶ † Item quæritur, an
clericus de ſuis malefactorib⁹ cōqueri
valeat iudici ſeculari? Rńdeo ſic ciuili-
ter petens ſua ſibi reſtitui & damna re-
ſarciri, non vt malefactores in corpore
puniantur; & ſi iudex acrius in punien-
do procedat, q̄ clerici quærela requi-
rat, non eſt clerico imputandum. vt j̄.
eo.tit.c.poſtulaſti. & c.tua. & 23.q.5.c.
1.& c.vnum. & c.pœna. & c.non nos. ff.
12 de bo. lib.l.qui cum maior.§.1. † Poteſt
tñ clericus malefactorem ſuum carce-
rari petere. vt s̄. de apoſta.c. a nobis. s̄.
13 de depo.c. graui. † Item fuſtigari. vt
14.q.6.c.ſi res aliena. 12.q.2.c. fraterni
tas. 23.q.5.c. circuncelliones. 5.q.5.c. il
li qui. 6.q.1.c. quæro.§. verum in fi. 4.q.
3.c.ſi teſtes.§. Item in criminali. in ver.
14 ea rei conditio. † Item vt quis in ſerui-
tutem redigatur, vt s̄. de iud.c. ita quo
rundam. 15.q.vlt.c. cum multæ 36.q.1.
c. de raptoribus. s̄. de iudæ. & ſarrace.
15 c. ad liberandam. † Item vt quis mutile
tur ſpirituali mutilatione. hoc eſt vt ſu
16 ſpendatur. 5.q.5.c. delatori. † Item vt
decapitetur ſed ſpiritualiter. i. excōice
tur, vnde excōicatio dicitur mucro epi
ſcopi, vt 16.q.2.c. viſis. in fi. decapitari
enim intelligitur qui a Chriſto, qui ca
put eſt eccleſiæ, ſeparatur. vt 2.q.7.c. ſi
cuti ſunt.§. quia ergo. s̄. de hære.c. ver-
gentis. vnde qui excōicatur mori credi
ditur. vt s̄. qui fil. ſint legi.c. per venera
17 bilem in fi. ¶ † Quæritur de his qui pro
curant aborſus, an reputentur homici-
dæ? Rńdeo ſic, quantum ad pœnam le-
galem. vt ff. de pœ.l. ſiquis aliquos.§.
qui aborſionibus. ff. ad le. Cor. de ſic.l.
mulierem. Item quantum ad pœnā ſpi
ritualem. vt j̄. eo.ti.c. ſi aliquis. & quan
tum ad irregularitatem quæ contrahi-
tur ex delicto mortali. vt 25.di.c. vnum
oratoriū.§. nunc aūt. Sed quantū ad il-
lam enormen & indiſpenſabilē irregu-
laritatē, quæ cōtrahitur ex homicidio
corporali, de qua iura illa loquuntur.
50.di.c. miror. 1.q.7.c. ſiquis omnē. de
conſ.di.1.§.1. ſecus eſt. quia illa non cō
trahitur, niſi cū perimitur hō gradiens
ſuper terrā, vel puerperiū iam forma-
tum, vt j̄. eo.tit.c. ſicut. 32.q.2.c. quod
18 vero. & c. Moyſes. ¶ Nunquid † phiſici
& cirurgici poterunt promoueri? Rń-
deo ſi in arte phiſicæ & cirurgiæ ſunt
eruditi & in curis ſm artem proceſſe-
rint nihil de contingentibus omitten-
tes, licet aliquibus in contrariū ceſſe-
rint medicinæ, ſi eos conſcientia non re
mordet, poterunt promoueri. vt s̄. de
ætate. & quali.c. ad aures. & promoti
ordines exequantur. vt j̄. eo.tit.c. tua.
Conſulo tñ vt promoti & maximè pro
mouendi abſtineant ab opere practica
li. & maximè ab his. qui ſm cirurgiam
aduſtionem vel inciſionem requirunt,
vt s̄. ne cle. vel mo.c. ſententiam ſangui
nis. j̄. eo.c. tua nos. cū in nullo vacillare
debeat cōſcientia promouendi. vt. 33.
19 di.c. laici. ¶ † Quid ſi plures rixati fue-
rint & vnus occiſus fuerit, neſcitur tñ à
quo vel cuius vulnere; nunquid omnes
iudicabuntur homicidæ, vel irregula-
res, an nullus? Rńdeo quantum ad pec-
catū omnes dicuntur homicidę qui per
cuſſerint, & qui voluntate occidendi ve
nerunt, licèt non percuſſerint. Itē & illi
qui non occiderunt nec voluntatē occi
dendi habuerunt, ſed venerūt præſtare
auxiliū occidētib⁹, ſi forte ijs aliqđ im
pedimentū præſtaretur. diſcretus tñ iu
dex maiorē pœnitentiā dabit primis, q̄
ſecundis. & ſecundis q̄ tertijs. Illi ēt nō
ſunt immunes a culpa nec debent eſſe
immunes a pœna, qui nō eripiūt homi-
nē a morte, cùm poſſint. vt 23.q.vlt.c. ſi
quatuor

quatuor.j̄.e.tit.c.ſicut dignũ.23.q.3.c.
nõ inferenda & c.vlt.Sed ſi ageretur ex
lege Cornelia,vel Aquilia,ictus vniuſ
cuiuſq; cõtẽplari oportet. vt ff.ad leg.
Corn.de ſic.l.vlt.is aũt lege Aquilia de
occiſo tenetur, ex cuius ictu apparet oc
ciſum, & qui mortiferũ vulnus infixit.
vel qui hominẽ interemit.Alij qui non
lętaliter percuſſerũt,de vulnerato tenẽ
tur.vt ff.ad leg.Aquilia.l.huic ſcriptu-
ræ.§.1.ſed ſi dubiũ ſit ex cui⁹ ictu qs pe
rierit,oẽs de occiſo tenẽtur.vt ff.ad le.
Aqui.l.ita vulneratus.& cõcordat.j̄.e.
tit.c.ſignificaſti.ſed ſi clericus feriat nõ
lętaliter,nec aĩo occidẽdi,nec alios ꝓ
uocet, alij tñ feriũt & occidunt,ſed di-
ſcerni poſſit ictus clerici, nõ tenetur de
occiſo, nec irregularitatẽ cõtrahit ho-
micidij. vt j̄.eo.tit.c.ſignificaſti nobis.
20 ¶†In ſumma notãdũ eſt,ꝙ nõ eſt immu
nis ab homicidij culpa,q potuit hoiem
a morte ſed noluit liberare,vt j̄.e.ti.c.
ſicut dignũ.§.illi aũt.arg.76.di.c.faciẽ-
tis.23.q.3.c.nõ inferẽda & c.qui põt &
q.5.c.reos.& hoc cũ conſtat illũ iniuſte
occidi.vt de pęn.di.1.c.periculoſæ.23.
q.1.c.vl.j̄.e.tit.c.ſicut dignũ.Quidũ tñ
intelligũt hoc iniudice qui auctoritate
ordinaria defendere põt;ille.n.ſolus vt
dicunt ex ꝑcepto ad hoc tenetur.vt 23.
q.5.c.qui malos & q.4.c.forte, in fi.Cõ
ſulo tñ cuicũq; priuato,vt ſi põt ſine pe
riculo ſui, eripiat homine à morte ꝑ
21 iura præmiſſa.¶†Nũc vidẽdũ eſt de di-
ſpẽſatione, quæ circa homicidas hmõi
adhibetur.Cũ homicida iuſtitiæ.ſ.iudi
ce,aſſeſſore,executore,q iuſtè homici-
diũ cõmiſerunt,nõ diſpenſatur in ordi-
nibus ſuſcipiẽdis,ſed in ſuſceptis tolle-
ratur ex cà.vt 51.di.c.aliquãtos. Circa
homicidiũ neceſſitatis euitabilis nõ fa
cile diſpẽſatur.ſed in homicidio neceſ-
ſitatis ineuitabilis datur conſilium, vt
homicidia nõ miniſtet ẽt in ordinibus
iam ſuſceptis.vt 50.di.c.de his clericis.
non tñ quis deponitur,ſed in ſuo ordi-
ne tolleratur de iure, & abſq; diſpenſa
tione ſm Lau.& loquitur.j̄.eo.tit.c.2.
Circa homicidiũ caſuale,qđ nulla cul-
pa præceſſit,nõ eſt neceſſaria diſpenſa-
tio. Circa homicidiũ caſuale,qđ culpa
præceſſit,fit diſpenſatio magna,maior,
& maxima.Magna,vt promotus ad ſa-
cros ordines non in eis,ſed in minorib⁹
tolleretur,vt j̄.eo.c.continebatur. Ma-
ior,vt etiã in maioribus tolleretur. vt
50.di.c.clericos. Maxima, vt ꝓmoueã
tur.vt j̄.eo.tit.c.lator.Circa homicidũ
voluntariũ non iuſtè;non neceſſarium,
nec vlla cogente neceſſitate,nõ diſpen-
ſatur.vt dixi ſ̄.eo.§.committit.

SVMMARIVM.

1 *Torneamenta quæ ſint.*
2 *Torneamenta quare fieri prohibeantur.*
3 *Pœna concertantiũ in torneamẽtis quæ ſit.*
4 *Mortuo in torneamentis an ſit neganda pœ-nitentia & eccleſiaſtica ſepultura.*
5 *Eccleſiaſtica ſepultura ex quibus cauſis denegetur.*
6 *Milites euntes ad torneamenta animo pugnandi, qui non occidunt nec percutiunt, an promoueri poſſint.*
Quid de his qui alijs bellis interſunt, nec tamen occidunt vel mutilant.

¶DE TORNEAMENTIS. Rubrica.

QVia in torneamẽtis homicidia
fiũt. Idcirco poſt tractatum de
homicidio ſequitur rubrica đ
torneamẽtis.¶Videndũ eſt igi
tur,quæ ſint torneamenta. Quare fieri
prohibentur. Et quæ ſit pœna pugnan-
1 tiũ in torneamentis.¶Torneamẽta†di
cuntur quædã nundinæ vel feriæ, in qui
bus milites ex edicto conuenire ſolent;
& ad oſtentationẽ viriũ ſuarũ & auda-
2 ciæ temere congredi.vt j̄.e.c.1.¶†Cau
ſa prohibitionis ſunt mortes hominũ,
& animarum pericula,quæ inde proue-
niunt,vt j̄.eo.c.1.& licet alias poſſit fie
ri gratia oſtendendæ virtutis, & cauſa
experiendarum virium. vt ff. de poſtu.
l.1.§. item ſenatus. & ff. de præſcript.
verb.l.ſolent.& ſi in colluctatione dam

num datum ſit, nõ agitur lege Aquila.
nam virtutis exercendæ & gloriæ cau-
ſa, non cauſa iniuriæ, damnum datũ eſt.
vt ff. ad leg. Aquil. l. qua actione. §. ſi qs
in colluctatione. In hoc tñ caſu ſecus
eſt; quia pugnantibus & concertanti-
bus pœna infligitur. ludus enim ille no-
xius eſt, & ideo reprobatus. vt ff. ad leg.
Aquil. l. nam ludus. quis autẽ ludos ap-
pellat, ex quibus crimina oriũtur, vt in
3 conſtitu. ff. circa fi. ¶† Pœna concertan-
tiũ in torneamẽtis, hæc eſt; quia ſi quis
aliũ occidat ſiue in ſiſtendo ſiue in reſi
ſtendo, homicida eſt; voluntariè enim
occidit; & ideo punitur pœna volunta-
rij homicidij, ſaltẽ quo ad canones. &
ſi nõ quo ad pœnã legalẽ excuſante edi
cto de pœna voluntarij homicidij, dixi
ſ. tit. px. §. cõmittit. Sed ſi diceres, qđ?
reſiſtẽtem excuſabit defenſio & neceſſi
tas. Ad quod rñdeo ad hanc neceſſita-
tem vltrò & ex propoſito quis ſe inge-
rit; & ideo nõ minus homicidia cenſe-
4 tur. vt dixi ſ. tit. proxi. §. neceſſitate. † Si
vero quis in torneamento fuerit occi-
ſus, q̃uis morienti & põſcenti pœniten
tia non negetur, eccleſiaſtica tñ careat
ſepultura, vt j. eo. c. 1. in fi. ſi tñ ad tor-
neamentum venerit animo concertãdi.
nã ſi venerit cauſa debita exigendi, vel
alia ſua negocia exercendi, ſecus erit.
vt j. eo. tit. c. ad audientiam. Et nota ꝙ
hic cõceditur, quod maius eſt, pœniten
tia. ſ. & denegatur quod minus eſt. ſ. ec-
cleſiaſtica ſepultura. quod fit ad terro-
rẽ & correctionis exẽplũ. & ſimile j. de
rap. c. ſuper eo. Leuiter aũt interdicitũ
eccleſiaſtica ſepultura. Et ratio eſt, qa
ſicut impio nõ pdeſt ſepultura precio-
ſa. ita non obeſt pio ſepultura vilis aut
nulla. vt 13. q. 2. c. animæ defunctorum.
5 † Sunt & alia, quæ inhibent eccleſiaſti-
cã ſepulturã, moriẽtis infidelitas, vt de
conſe. di. 1. c. eccleſiã. Itẽ obeuntis ma-
nifeſta iniquitas. vt 88. di. c. vlt. Vſura-
rũ exactio. vt j. de vſu, quia in omnibꝰ.
imò hoc gñale eſt in quolibet deceden
te in pctõ mortali, vt ſ. de fur. c. 2. 23. q.
5. c. placuit. 13. q. 2. c. pro obeuntibꝰ. 21.
q. 3. Cyprianꝰ ſ. de ſta. mo. c. monachi.
§. q vero. Itẽ inhibet eccleſiaſticã ſepul-
turam interdictũ eccleſiæ. vt j. de ſent.
excom. c. à nobis. ſ. de ſepul. c. ſacris.
6 ¶† Quid de militibus qui ad torneamẽ
tum iuerunt animo pugnãdi, nõ tamen
occiderũt, nec percuſſerunt? Itẽ quid de
his, qui alijs bellis interſunt, nec tñ oc-
cidũt nec mutilãt; nunqd poterũt pmo
ueri, ſi in torneamẽtis vel bellis aliqui
ſunt occiſi? Ad primũ rñdeo, ꝙ nõ, eo
ꝙ ad rẽ dãnatã & phibitã acceſſerunt.
Ad ſcdm ſic dico, ꝙ ſi quis interſit bello
licito nec occidat, nec mutilet, nec cãm
mortis præſtat, ſi aliàs ſit idoneus poté
rit promoueri; nihil. n. intereſt qui oc-
cidat, vel cauſam mortis præbeat. vt ff.
ad l. Cor. de ſica. l. nihil. Si vero in bel
lo illicito, tunc impeditur pp culpam
præcedentẽ. 15. q. 1. c. vlt. & de pœ. di. c.
ſi quis cum telo ar. ad hoc j. de cle. per
cuſſ. c. præſentium. & c. continebatur.

SVMMARIVM.

1 Duellum quid ſit, & vnde dicatur.
2 Duellum an ſit prohibitum.
3 Crimen læſæ maieſtatis vocatur crimen per-
duellionis.
4 Pugnantium in duello pœna quæ ſit.

¶ DE CLERICIS PVGNANtibus in duello. Rub.

QVia ſæpe puenit homicidium
ex duello. ſubſequenter ponit
hic rub. đ cleri. pug. in duello.
¶ Videndum eſt igitur, quid ſit
duellũ. Vnde dicatur. An laici licenter
faciãt duellũ. Et quæ pœna imponenda
ſit clericis pugnãtibꝰ in duello. ¶† Duel
lum eſt ſingularis pugna, quæ fit ad pro
bationẽ rei alicuius, ita vt per hunc mo
dũ ſe pbaturũ offert, ſi vicerit probaſſe
credatur; ſi nõ vicerit, defeciſſe in pro-
batione putetur. ¶ Dicitur aũt duellũ,
quaſi duorũ bellũ. Dicitur & monoma-
chia, quaſi vnica & ſingularis pugna,
à monos, qđ eſt vnus, & machia qđ eſt
pugna.

2 pugna. ¶ † Duellũ ẽt inter laicos prohi-
betur. quia in duellis deus tentatur. vt
2.q.5.monamachiam. & ſcriptum eſt.
non tentabis dominum deũ tuũ. vt 22.
q.2.c.quæritur. Nec obſtat exemplum
Dauid pugnantis cũ Golia. vt 2.q.5.c.
monachiam, quia priuilegia paucorum
non faciunt cõem legẽ. vt 26.q.2.c.non
exemplo. In his.n.quæ perrarò fiunt,
miraculum eſt. vt in Auth.de conſu.§.
3 1.circa mediũ colla.4. ¶ † Item non ob.
quod crimen maieſtatis dicitur crimen
per duellionis. vt ff.ad.Iulij.ma.l.vlt.
non enim idcirco vocatur crimen per-
duellionis; quia probari põt per duel-
lũ, ſicut quidam intellexerunt & male;
ſed dicitur crimen perduellionis, i.cri-
men hoſtis vel hoſtile, vt ff.de verb.ſi-
gni.l.quos nos hoſtes. Itẽ dixerunt qui-
dã licere hoc laicis per.l.qua actione.
§.ſiquis in colluctatione.ff.ad.l.Aquil.
Sed nec.c.illud placet per.l.1.C.de gla
diato.l.vna.lib.10. Itẽ quidam dicunt
hoc licere in locis, in quibus talis vi-
get cõſuetudo inducentes illud pro ſe;
q̃ñ mos erat, crimen non erat. vt 33.q.
4.c.obijciuntur. Sed illud fuit diuina
reuelatione conceſſum, quia mos q̃ñq;
fas cenſetur. per quã ſicut Iacob a men-
datio, iſraelitæ a furto, & Sanſon ab ho
micidio. ſic & patriarchæ & alij viri iu
ſti, qui plures ſimul leguntur habuiſſe
vxores, ab adulterio excuſantur. vt ſ.
de diuor.c.gaudemus.§.quia vero pa-
gani. Alij aũt diſtinguunt, vtrũ quis of-
ferat, an ſuſcipiat duellum. & ſi ſuſcipit
vtrum ſponte, an à iudice delatũ. Si.n.
quis offerat, vel oblatum ſpontè reci-
piat, mortaliter peccat; ſi verò iudice
cogente delatum cum aliter periculum
corporis vel rerum non poſſit euadere,
excuſatur. vt ſ.de homi.c.intercepiſti.
Verius aũt puto, q̃ ẽt offerens, & obla-
tũ ſponte ſuſcipiens ſiue iudice inſiſten
te, mortaliter peccet. quãuis is qui iu-
dice deferẽte inuitus ſuſcipit & cõmit-
tit, excuſetur non a toto, ſed à quanto.
metus.n.ille peccatũ attenuat, nõ pror-
ſus excludit. vt ſ.quod met.cauſa.c.ſa-
cris. potius.n.deberet omnia mala pa-
ti, q̃ malo cõſentire. vt 32.q.5.c.ita ne.
& ſi homicidiũ in duello contingat fie-
ri omnes irregularitatẽ puto contrahe
re.ſ.offerentem, ſuſcipientẽ, iudicẽ de-
ferentẽ, ſeu auctoritatẽ præſtantẽ duel
li commiſſionem, & aſſeſſorẽ ad hunc
modum probandi conſilium dante. vt
4 no.ſ.de homi.§.notabis. ¶ † Pœna pu-
gnantium in duello ſi ſint clerici, eſt de
poſitio; ſi tñ neq; mors neq; mutilatio
interuenit, poterit diſpenſari. vt ĩ.eo.c.
1. Sed ſi homicidiũ interuenerit, adhuc
põt in beneficio diſpenſari, vt ĩ.eo.c.1.
& 2.in fi. Quod ergo alibi dicitur, cũ ho
micida diſpenſari non poſſe. vt 50.di.c.
miror.1.q.7.c.ſiquis omnem traditio-
nem. de conſe.di.1.§.1.ſ.de tem.or.c.
vl.in officio locũ habet, aliàs ẽt diſpen-
ſatur in beneficio & nõ in officio vt.28.
diſt.c.presbyterũ.50.di.c.ſtudeat. Sed
nunquid talis homicida habebit ex di-
ſpenſatione beneficium vt titulũ aut ſti
pendium. Videtur q̃ ſtipendium, vt ſic
quaſi laicus habeat & extra eccleſiã vt.
32.diſt.c.ſi qui vero. Verius puto, q̃ ha
beat vt clericus, & ſicut beneficium ti-
tulatum eo q̃ decreta. dicit, potuit tñ
cum eo circa habendum beneficium mi
ſericorditer diſpenſari.

SVMMARIVM.

1 *Chriſtianis contra chriſtianos non permitti-
tur ars ſagitariorum.*
2 *Pœna exercentium officium ſagitariorum
contra chriſtianos.*

¶ DE SAGITTARIIS. Rubrica.

Dictum eſt.ſ.de homicidijs in ge
nere. ſed quia ſagitarij & bali-
ſtarij plerunq; homicidia com
mittũt. ideo hic de ſagittarijs rubr.ſub
ijcitur ſpecialis. ¶ Videam⁹ igitur vtrũ
& q̃ñ hoc officiũ ſit prohibitũ exerce-
1 ri, & qua pœna tales puniãtur. † ¶ Chri
ſtiani aduerſus chriſtianos non poſſunt
hoc offi-

hoc officiũ exercere.vt ĩ.c.vno. Quod verum eſt,ſi bellum fuerit iniuſtũ, nam ſi iuſtum quolibet gñe armorũ eſt vtendũ, imò vt vincatur dolis eſt & inſidijs inſiſtẽdum. vt 23.q.2.c.dñs. & q.8.c.vt pridem. iuxta illud. Nihil refert armis contingat palma dolisve. Et alibi. Dolus virtus quis in honeſtè requirat. Sed contra paganos & perſecutores fidei chriſtianæ pōt hoc officium exerceri.

2 ¶†Pœna autem exercẽtium hoc genus armorum contra chriſtianos eſt anathema.vt ĩ.eo.c.vno.præter cōem pœnam homicidij de qua dixi.ſ̃. vt tit.proxi.§. pœna, vt de homici.§. notabis igitur. Sed an ſit canon latæ ſententiæ,vt contrafacientes ſtatim ligentur,dubitatur. Dicunt.n.quidam,ꝙ vbi ſub interminatione anathematis aliqd prohibetur, non incurrit excōicatio ſi fiat prohibitum.vt ſ̃.de iure pat.c.relatũ.ſecus vbi ſub diſtinctione.quia tunc ſtatim incurritur.vt ſ̃.de immu.ec.c.nō minus,in fi. & idẽ dicunt, vbi mãdatur aliquid ſub pœna excōicationis.vt 63.di.c. Salonitanæ.Sed aliud eſt vbi à iure ſic mandatur aliquid, vel prohibetur vt 30.diſt. per totum. Et eſt ratio quia ius magis iraſcitur in contemptu miniſtri iuris,q̃ in contemptu ſuijpſius. vt ff.de arbi.l.ſi cum dies.§.vlt.& l.celſus. Alij aũt indiſtinctè dicunt,ꝙ illa verba ſiue dicãtur ſub pœna,ſiue ſub interminatione,ſiue ſub diſtrictione,non habent vim ſententiæ vel cōminationis. vt C.communia. & epiſtolas per totum. Et in hoc plures concordant. Vnde hæc decre.non eſt canon latæ ſententiæ,ſed ferendæ. & ſimile.ſuprà de magiſtris,c.quanto.

SVMMARIVM.

1 *Adulteriũ quid ſit. & qualiter cōmittatur.*
2 *Stuprum quid.*
3 *Accuſan.re adulterũ quibus ſit permiſſum.*
4 *Intellectus ad c.tuæ,in prin.de procurato.*
5 *Practica pcedẽdi in accuſatione adulterij.*
6 *Vxor an poſſit obijcere fornicationem ſpiritualem marito accuſanti de carnali.*
7 *Mulier an poſſit marito obijcere lenociniũ.*
8 *Leno quis dicatur.*
9. *Pœna quæ ſit pro adulterio imponenda.*
10. *Maritus in accuſatione adulterij vxoris deficiens in probando,tenetur ad talionem.*
11 *Mulier ab alio quàm à viro ſuo cognita,in quibus caſibus non cōmittat adulterium.*
12 *Inceſtus cum quibus committatur.*

¶DE ADVLTERIIS ET ſtupro. Rubrica.

QVia in decalogo ſtatim poſt homicidiũ ꝓhibetur mechia, dũ dicitur nō occides,nō mechaberis.idcirco poſt tractatũ de homicidio ſequitur tractatus de adulterio. vnde ponitur rub.de adult.& ſtupro.¶Videamus igitur quid ſit adulteriũ.Vnde dicatur. Quid ſit ſtuprũ. Qui admittantur ad accuſationẽ adulterij. Et intra quæ tẽpora. Ex quibus cau.qs ab accuſatione adulterij repellatur.Itẽ quæ ſit pœna adulterij. & quæ ſtupri.

1 ¶Aulterium†eſt alieni tori violatio.vt 32.q.5.c.nō mechaberis vł deturpatio ſui.Nã qñq; dr̃ cōmitti adulteriũ reſpũ vtriuſq;.ſ.cognoſcẽtis & cognitæ,vt cũ vterq; cōiugatus exiſtit. qñq; reſpectu cognoſcẽtis,vt cũ vxoratus ad ſolutam accedit;qa tunc vxorẽ ſuã coinquinat. vt 32.q.1.c.in coniugio.qñq; reſpũ cognitæ, vt cũ ſolutus ad coniugatã accedit. Nã & illa ſilr coinquinat virũ ſuũ, quia vir & vxor nō ad imparia iudicantur,vt ſ̃.de diuor.c.gaudemus.§.qa vero & 32.q.1.c.ſi quis vxorẽ.propriè tñ loquendo adulterium in nupta cōmittitur.vt ff.e.ti.l.inter liberas.§.lex iulia.

2 ¶†Stuprum eſt illicita virginis defloratio,quãuis ex in vidua ſtuprum cōmitti dicatur vt in l.ꝑdicta ꝓbatur.
3 ¶†Ad hmōi criminis accuſationẽ admittitur primo loco maritus,vt præferatur etiã patri adulteræ, ſi ſimul ad accuſationẽ veniant.Nam & propẽſiore iure & maiori dolorẽ virum executurum accuſa-
1 tionem credendum eſt. vt ff.e.tit.l.2.§. ſi ſimilis. quod verum eſt,niſi pater maritum

ritum aut infamen arguat, aut doceat,
colludere magis cũ vxore, quàm ex ani-
mo accuſare, vt ff.cod.tit.l.3. Præfertur
maritus oĩbus extneis, imo & ſi extneus
prius accuſationem inſtituit, prȩfertur
maritus, dummodo non ex neglıgentia
ſit præuentus. vt ff.co.tit.l.ſi maritus.§.
ſi aũt. ¶Poteſt autẽ agi de adulterio, ſi-
ue ſit vxor legitima, ſiue non. hoc enim
ad omnia matrimonia pertinet. nec.n.
ſoli atrides vxores amãt, & vt dicit Vir
gilius, coniuge prærepta non ſolos tan-
git atrides. ſed in ea vxore poteſt mari-
tus adulterium vindicare, quæ vulgaris
ſit. vt ff.eod.tit.l.ſi vxor. Nec ob C.eo.
l.ſi ea quæ & l.ſi adulterium. Leges.n.
illæ non loquuntur in vxore, & expone
ibi adulterium, id eſt ſtuprum. his enim
promiſcuè vtimur. vt ff.eo.tit.l.inter.§.
1. Sed ſi cum ſponſa de præſenti adulte-
rium commiſſum ſit, agit ſponſus; quia
nec qualecunque matrimoniũ nec ſpe-
ciem matrimonij violare permittit̃ vt
ff.eo.tit.l.ſi vxor.§.diuus.27.q.2.c q de
ſponſatam. in primis igitur maritum ge
nitalis tori vindicẽ eſſe oportet. vt C.
eo.tit.l.quamuis. qui põt duplici iure
accuſare ſpeciali & cõmuni, id eſt, iure
4 mariti, ſcilicet ſine inſcriptione. † Nec
obſt.ſ.de procu.c.tuæ in prin. quia loq-
tur cum accuſat poſt dies non iure ma-
riti ſiue metu calumniæ & ex ſola ſuſpi
cione, vt 4.q.4.c.nullus.§.aliquãdo C.
eod.tit.l.quamuis & j.eo.tit.c.maritus
j.60. dies à tempore diuortij numeran
dos vt ff.eo.tit.l.pater.§.ſexaginta. Et
qđ dixi ſine metu calumniæ, verum eſt
niſi ſit euidens vt ff.eod.tit.l.is cuius.§.
vlti. Et qđ dixi ex ſola ſuſpicione ream
vxorem facere licet, verum eſt quod ex
ſola ſuſpicione accuſabitur, nõ tñ con-
demnabitur. vt 2.q.1.ca.1.c.ſemper.ff.
de pœ.l.abſentẽ, reſponſo.1. niſi ſuſpi-
cio ſit iure. vt C.eo.tit.auth.ſiqs ei quẽ
ſuſpectũ ff.de his qui ſui vel ali in.ſunt.
l.filiũ ſ.de prȩſump.c.literis 2.q.1.c.ſi
peccauerit. & ſic intelligo 32.q.1.c.di-
xit dñs. Poſt maritũ admittuntur ꝓpin
qui. vt C.eo.l.quamuis demum extnei.

Sed hæc locũ habent ſcḋm iura ciuilia cũ
agitur ad pœnã legalẽ. ſecus cũ agitur
ad tori ſeparationem; qa tunc ſoli viro
licet accuſare vxorem de adulterio. &
econuerſo vt no.ſ.qui ma.accuſa.poſ.§.
poſſunt. Et nota ꝙ maritus admittitur
ad accuſationem adulterij, ẽt ſi fuerit
filiusfamilias vt ff.eo.ti.l.inter.§.filius.
Nam & inuito patre hoc poteſt filius-
familias. vt ff.eo.tit.l.filiũ. Nec ob. ei ſi
ſit minor 25. annis, ſi matrimonij ſui in
iuriã proſequatur. vt ff.eod.tit.l.ſi mari
tus.§.lex Iulia. & ar.ſ.de reſt. ſpol.c.ex
parte. curatore actore vt C.eo.ti.l. pp.
5 ¶ †In adulterij accuſatione ſic procedi-
tur, qa prȩſente accuſatore & accuſato
cũ ad pœnã legalẽ agitur, porrigetur li
bellus; quo porrecto ꝓponi poterũt ex
ceptiones dilatorię antequã accuſatus
recipiat̃ inter nomina reorũ. vt ff.eo.ti.
l.maritus.§.prȩſcriptiones. & .§.1. vt ſi
dicat nupta, quę impetitur, à ſe non eſſe
incipiendũ, cũ nuptias nõ ꝓceſſerit nũ-
ciatio. vt ff.eo.l.q vxori. & l.denunciaſ-
ſe. Reſp.1. & §.2. Et hoc fallit in cri-
mine inceſtus, quod contra vtrũq; ſcili-
cet adulterũ & adulterã ſimul interprȩ
tari põt. vt ff.eo.tit.l.uim paſſam.§.vlt.
pñt opponi & peremptoriè vt de lapſu
qnquẽnij. vt C.eo.ti.l.adulter. poſt qn
quẽniũ & ſex mẽſes. vt ff.eo.ti.l.ſi mari-
tus ꝓuenerit. vel ſi dicat̃ accuſatorẽ de-
ſtitiſſe, vt ff.eo.ti.l.1.§.1. põt mulier ac-
cuſata excipere cõtra maritũ, ꝙ & ipſe
ſimiliter adulteriũ cõmiſit, vt j.eo.ti.c.
intelleximus. & c.tua. & ſ.de diuor.c.ſi-
gnificaſti.32.q.6.p totũ ſ.de iureiur.c.
tua ff.ſo.ma.l.viro atq; vxore ff.eo.ti.l.
ſi vxor.§.iudex. Itẽ excipere põt, ꝙ ac-
cuſationẽ remiſerit. vt 23.q.4.c.ſi illic.
vel ꝙ eã ſibi reconciliauerit ſ.de cõue.
coniuga.c.gaudemus. & vt de hoc ple-
6 nius.no.ſ.qui ma.ac.poſ.§.pñt. ¶ † Sed
nunquid vxor obijcere poterit fornica-
tionem ſpiritualẽ marito accuſanti de
carnali? Videtur ꝙ ſic. Nam fornicatio
carnalis & ſpiritnalis ſimiles ſunt. & idẽ
operantur quo ad matrimõnium ſe-
parandum vt 28.q.1.c.idolatria. & c.iã.
nunc.

nunc.& multo fortius ſimiles ſunt ad compenſandum & operãdum,vt matrimonium duret.Sed contra.Iſtæ fornicationes diuerſarum ſpecierũ ſunt, & res diuerſarum ſpecierum non ueniunt in compenſationem;quia ſpecies cũ quantitate nõ compenſatur.vt ff.de pig.acti. l.ſi conuenerit.Verius puto, ꝙ compen
7 ſatio fiat. ¶ † Item excipitur contra maritum accuſantẽ vxorem de adulterio, ſi eã talẽ ſciuit,& mores eius eã vxorẽ ducẽdo probauit.vt in eadẽ l.ſi vxor.§. vlt.Item poteſt vxor opponere marito accuſanti, ꝙ eam adulteranti tradidit, vt ſ.de eo qui cogno.conſang.vxo.ſuæ c.diſcretionem.Item ꝙ lenocinium fecerit. Sed hæc exceptio ſi ante litẽ conteſt.opponatur, accuſantem repellit, ſi poſtea inſtar accuſationis habet,& accuſatori pœnã inducit; quia hæc exceptio à muliere propoſita virum onerat, non mulierem excuſat.vt ff.eo.ti.l.1.§.
8 ſed publicè. ¶ † Eſt aũt leno, qui adulterium ſubijcit,vel pretium pro cõperto ſtupro accepit, vel dãnatam de adulterio ducit,vel ſciens adulterium celat vxoris.vt 32.q.1.ca.1.¶Nunc reſtat vi-
9 dere de pœna adulterij vł ſtupri.¶†Pœna quidem pro adulterio ſm leges imponitur mortis,quaſi pro ſacrilegio.nã ſacrilegos nuptiarũ gladio puniri oportet vt C.eo.tit.l.quamuis.fœmina aũt iure authẽticorum verberata in monaſterium recluditur,quam intra bienniũ viro recipere licet,biẽnio tranſlato vel viro mortuo antequam vxorem de monaſterio educat adultera tonſa, monaſtico habitu ſuſcepto,ibi dum viuit per maneat.duabus partibus proprię ſubſtãtię liberis applicandis,tertia eius monaſterio, ſi liberos nõ habeat, parentibus extantibus huiuſmodi iniquitati nõ cõſentientibus tertia pars applicatur,duę monaſterio,quibus prædictis non extantibus tota ſubſtantia monaſterio quæritur pactis dotaliũ inſtrumentorũ omni caſu ſeruandis,vt in Auth.nulli.iudi.§. manifeſta.col.9.& ponit C.de adulter.
10 ſed hodie † & ſi maritus in accuſatione vxoris deficiat in probando tenetur ad talionem.vt in Auth.vt liceat matri & auiæ.§.quia vero plurimas.§.& cauſas col.8.in Auth.vt nulli iudi.§.adulterã col.9.ſed ſm hoc vir volens ſeparari ab vxore indirectè conſequi poterit,quod directè nõ poteſt,accuſabit vxorem de adulterio calumnioſè,ſi deficiet in probatione detrudetur in monaſterio, & ſic indirectè ſeparabitur ab vxor. Ad quod reſpondeo nõ conſequitur,qa nõ ſolum hoc fiet ſm iura Auth.ſed aliàs vir punietur in bonis.vel non conſequitur, quia erit in voluntate mulieris ſibi reconciliare maritum inuitum.vt dixi in hoc eodem.§.ſecundum vetus teſtamentum mulier de adulterio conuicta lapidabatur, non autem vir.vt 33.q.5. c.hæc imago.ſed ſm iura canonica in foro eccleſiaſtico agitur ad ſeparatiouẽ, vt ſ.de procur.c.tuę.vel ad dotis vel donationis amiſſionem.vt ſ.de dote poſt
11 diuor.reſt.c.plerunque. ¶ † In ſumma ſciendum eſt,quòd in quibuſdam caſibus, & ſi mulier viuente marito alteri carnaliter commiſceatur, adulterium non committit, vt ſi violẽter fuerit oppreſſa.vt ff.ad l.Iul.de adul.l.vim paſſa 32.q.5.c.propoſito. Item ſi ignoranter cognita eſt ab aliquo quem virum ſuũ eſſe credebat.vt 34.q.2.c.in lectum.Itẽ cum credens virum ſuum mortuum alteri nubit.vt 34.q.1.c.cum per bellicã. Item contingit.quòd aliquæ mulieres adulterium committunt,& de adulterio accuſari non poſſunt.vt ſunt illæ, quæ in caupona miniſtrant.quas vitæ vtilitas dignas obſeruatione legum nõ credidit.vt C.eod.titu.l.qui adulteriũ commiſit.quod ſecundum canones non
12 procedit. ¶ † De inceſtu autem ſummatim & breuiter diſſeramus. Inceſtus committitur cum cognata & affine, aliquando per ſe ſolus, aliquando cõiungitur adulterio, vt in nupta. vt ff.eod. tit.l.ſi adulterium cum inceſtu.1.R.& §.1. In quo grauius crimen committitur, quàm in adulterio ſecundum leges. Si verò inceſtus per matrimonium

illicitum

illicitum contractus ſit vt in præall.l.ſi
adulterium.§.1.ſed ſecundum canones
ſimpliciter & indiſtinctè inceſtus vin-
cit adulteriũ.vt 32.q.7.c.omnes cauſa-
tiones.§.ſunt.n.& c.adulterij malum.

SVMMARIVM.

1 *Raptor duobus modis dicitur,& quid propriè ſit rapina.*
2 *Rapina qualiter fiat.*
3 *Fornicatio aliud à ſtupro,aliud eſt adulterium,& aliud inceſtus,& aliud raptus.*
4 *Inceſtus quando committatur.*
5 *Pœna raptorum.& nu.6.7.8.& 9.*
6 *Raptori cõtrito quare ſepultura negatur.*
8 *Rapta an poſſit nubere raptori.*
10 *Prædo quis,& quot modis dicatur.*
11 *Incendiarius quis appelletur.& qua pœna plectatur.*

¶DE RAPTORIBVS INcendiarijs &c. Rubrica.

DIctum eſt ſupra de adulterijs &
ſtupro. ſed quia raptus aliqñ
cõmittitur in rebus vt j.eo.c.
1.2.& 3.aliqñ in hominibus. vt j.eo.c.
in archiepatu.& c.cum cauſa.& c.acce-
dens.& per hoc ad ſtuprum vel adulte-
riũ peruenitur. ¶Ideo ſubſequenter po
nitur hic rubrica de raptoribus & adij-
citur incendiarijs & violatoribus eccle
ſiarũ.¶Videamus igitur quis ſit raptor.
Quis incendiarius, & violator ecclesia
1 rum.Et de pœna ipſorum.¶†Raptor di
citur duobus modis. rerũ,& hominum,
& maximè fœminarũ. Propriè aũt dici
tur rapina rerum, & raptus mulierum.
Rapinæ crimen cõmittitur, cùm aliqs
per violẽtiã & apertè res capit alienas,
nõ tñ eccleſiaſticas, nec ab eccleſia. qa
tunc cõmitteretur ſacrilegiũ, de quo in
2 ferius dicam. ¶†Fit aũt rapina cum ar-
mis aliqñ, aliqñ ſine armis, & diuerſa
eſt pœna,vt iam notabo. ¶Et eſt ſcien-
dũ,ꝙ omnis raptor eſt fur, ſed non con
uertitur; qa nullus improbior fur,q̃ q
rapit.vt Inſti.vi bo.rap.in prin.Raptus
mulieris nõ ſolũ cõmittitur in virgine,
ſed etiam in vidua & ſanctimoniali. vt
36.q.2.c.raptores.& c.ſi quis nõ dicam
rapere.Iſidorus tñ gñalius accipit rap-
tum. ſ. ꝓ quolibet illicito coitu,vt 28.
q.2.c.raptus eſt illicitus coitus à corrũ
pendo dictus. vnde qui raptu potitur,
3 ſtupro fruitur.† Et vt plenius intelligas,
notabis ꝙ aliud eſt fornicatio,aliud ſtu
prum,aliud adulterium,aliud inceſtus,
aliud raptus. Sed horũ omniũ peſſimũ
eſt quod cõtra naturã fit. vſus quidã cõ
tra naturã execrabilr fit in meretrice,
ſed execrabilius in vxore. vt 32.q.7.c.
adulterij. ſed excedit hæc omnia cum
vir nubit in fœminam vt C.e.tit.l. cum
vir. Fornicatio licèt videatur eſſe ge-
nus cuiuſlibet illiciti coitus, qui fit ex
vxorẽ legitimã, tñ ſpecialr cõmitti di-
citur in vſu viduarũ,& meretricum, ſeu
concubinarũ. Stuprum eſt illicita virgi
nis violatio. Adulterium eſt alieni tori
defloratio.vt no.ſ.de his duobus.ſ.tit.
4 ꝓxi.§.adulteriũ.& §. ſtuprũ. † Inceſtus
eſt cũ conſanguinea,vel affine; vnde in-
ceſtuoſi dicuntur qui affinibus vel con-
ſanguineis abutuntur.Raptus admitti-
tur, cùm puella de domo patris abduci
tur,vt corrupta in vxorẽ habeatur.ſiue
puellæ ſolũmodo,ſiue parentibus tñ,ſi
ue vtriq; vis illata conſtiterit; vt pro-
bãtur hæc omnia 36.q.1.c.lex illa.§.cũ
5 ergo.¶†Puniuntur raptores rerũ j.an-
nũ in quadruplũ,poſt annũ in ſimplũ re
ipſa in quadruplũ cõputata.vt ff.vi bo.
rap.l.1.& 2. Et hoc ſi ciuilr agatur. Si
aũt criminaliter, tũc diſtinguitur inter
vim illatã cũ armis,& ſine armis.prima
inducit deportationẽ,ſecũda tertiæ par
tis bonorum amiſſionem,vt Inſti.de pu
bli.iudi.§.itẽ lex Iulia de vi pub.vel pri
ua.Vnde verſus. Vis priuata rerũ depo
nit ab ordine rerum.Sed deportatur,ſi
vis armata probatur.Pœna verò cano-
nica hæc eſt,vt raptor excõicetur ab il-
lo epo,in cuius diœceſi rapina cõmitti-
tur,vt j.e.c.1.6.q.3.c.placuit.Nã cõtra
hũ forũ ratione delicti. vt ſ.de fo.cõp.
c.licèt.j.de ſen.ex.c.à nobis.C. vbi de cri

mi agi opor. authen. qua in prouincia.
nec abſoluetur niſi prius emendet.vt ĵ.
c.1.ĵ.de verbo.ſig.c.ex parte. Sed ſi ſa-
tisfacere nolit cùm poſſit, vel emendan
di plenam ſecuritatē præſtare, denega-
tur ei beneficiū pœnitentiæ. Si verò vſ-
que ad obitū in obſtinatione durauerit
& tunc emendationē vel emendandi ſe
curitatē præſtiterit, pœnitentia & ſepul
tura eccleſiaſtica conceduntur; ſed ſi in
morte ſatisfacere nō poſſit, cōtrito via
ticū conceditur, ſed ſepultura negetur.
vt ĵ.eo.tit.c.ſuper eo. Si verò in morte
conſtitutus ſatisfacere promiſerit ſi cō
ualeſceret, & ante ſatisfactionem deceſ
ſit non negabitur. ſed ad ſatisfactionē
compelletur hæredes, vt ĵ.eo.tit.c. in
6 literis.†Et ſi quæratur, quare contrito
ſepultura negatur, cùm viaticū qđ ma-
ius eſt omnibus ſacrificijs concedatur,
vt de conſe.di.2.c.nihil. Rñdeo hoc fit
ad terrorem, & ſimile.ſ.de tornea.c.1.
Vel fit ad confuſionē cognatorū vt per
7 hoc ad ſatisfaciendū inducantur.¶†Ra
ptor mulieris ſm leges capite punitur
& eius ſubſtantia raptæ applicatur, ſi
tñ rapiat mulierem honeſtam. ſecus ſi
rapiat meretricem, vt C.de rap.virgi.l.
vna in princ.& ff.de fur.l.verū. Nec di-
ſtinguitur an volentem mulierem quis
rapiat, an inuitam, ſponſam propriam,
vel alienam, coniugatā, vel non coniu-
gatam, quamuis acrius puniri oporteat
pro adulterio cū adiectione raptus, tñ
non patitur diminutionem ſubſtantiæ
ſi ancillam rapuerit, vel libertā, vt hic
& alia multa leguntur in l. præalleg.de
raptu virgi. Hac pœna puniuntur rapto
res, & eorū comites, & qui eis auxilium
præbuerunt; nec pōt rapta eligere con-
ſortiū raptoris, & ſi hoc fecerit perdit
ſubſtantiam raptoris ſibi datam a lege.
vt in auth.de rap.mu.quę rapto.nubūt.
8 coll.9. † Sed ſm canones raptor effici-
tur ſeruus raptæ, niſi velit ſe redimere
vt 36.q.1.c.de raptoribus. Itē debet cū
fautorib⁹ excōicari. vt 36.q.2.§.1.& 4.
ſed ſi rapta velit cum raptore matrimo
niū cōtrahere, pōt.ĵ.eo.tit.c.accedens.
Sed nunquid ex hoc incurret pœnā lega
lem, ſ.vt perdat dominiū rerum rapto-
ris. vt dicit auth.puto q non. nam legē
illam abrogatā eſſe dico, & quo ad pœ-
nā interdicti matrimonij, & quo ad pœ
nā contracti.vt ſ.de ſecun.nup.c.domi-
9 nus.¶†Raptores aūt puerorum abuſio-
nis cauſa exquiſitis pœnis capitalibus
puniuntur ſm leges. vt C.ad le.Iul. de
adult.l.cum vir.ff.ad le.Cor. de ſicca.l.
3.§.libidinis. Sed vbi hoc ſcelus præla-
to committitur vindicandum, quia pœ
nam ſanguinis infligere non pōt vt 23 q.
8.c.quis & a quibus.ſ. ne clerici. vel
mo.c. ſentētiam in flagella cōmutat. vt
ĵ.eo.c.in archiepiſcopatu. & ſimile 14.
q.6.c.1.12.q.2.c. fraternitas.ſ. de iu-
dæis.c.poſtulaſti.hñt quidam in rub.de
10 prædonibus.† Et eſt ſciendum q prædo
dicitur tribus modis. pdo eſt, qui alios
prædatur & ſpoliat.vt qui itinerarijs &
viatoribus auferunt bona ſua. Dicitur
etiam prædo miles qui vltra ſtipendiū
ſibi taxatum quærit. idcirco enim mili-
tibus ſtipendia ſunt taxata, ne dū ſum-
ptus quæritur, prædo graſſetur. vt 23.q.
1.c.militare. Item prædones dicuntur
prælati, qui vt procurationem aut ſer-
uitium aliquod impendant legato vel
alij plus extorquent a ſubditis, q̄ ſol-
uant. & eorum dānis lucrum ſectantes
quærunt prædam potius, q̄ ſubſidium
in ſubiectis. vt ſ.de cēſi.c.quia pleriq;.
¶Incendiarius eſt qui domos alienas,
arbores, vel ſegetes incendit igne ap-
poſito ex odio, vel vindicta. vt 22.q.2.
c.cum deuotiſſimam. & 23.q.8.c.peſſi-
mam.qui ſecundum canones eſt excom
municatus ipſo iure, ſi eccleſiam vel lo
cum religioſum, vel cœmiterium, vel ea
quæ ſunt in ſpacio priuilegiato. vt 16.
q.4.c.ſicut antiquitus. incenderit vel
effregerit. & de talibus incendiarijs &
effractoribus loquuntur iura illa.ĵ.de
ſen. excom. c.conqueſti.11. quæſtio.3.
c.canonica. poſtquam autem tales in-
cendiarij fuerint per eccleſiæ ſenten-
tiam publicati pro abſolutionis benefi
cio ad ſedem apoſtolicam ſunt mitten-
di.vt

di.vt j.de ſen.exc.c.tua. Alij incendiarij non ſunt excõicati ipſo iure,ſed ſunt excõicandi per ſententiam. vt 13.q.8. c.peſſimam.& c.ſi quis membrorũ.Nec ob.17.q.4.c.omnes. ibi enim Lucius ex cõicauit incendiarios ſui temporis.Sed ſecundum leges incendiarius, ſi dolo ignem appoſuit, & ipſe igne crematur, aut capite punitur vt ff. de incen. naufra.l.qui ędes.& l.vlt.& pen.ff.de pœ.l. capitalium.§.qui ob inimicitias.fortuita tamen incendia,ſi tamen euitari non poſſent, cùm per negligentiam eorum apud quos ortæ ſunt,damno vicinis fuerunt, ciuiliter excõmunicentur; vt qui iactura affectus eſt, damni diſceptet, vel modice vindicetur,vt ibi. & ff.ad l. Aquil.l.ſi ſeruus ſeruum.§.ſi quis inſulam,cum tribus ſeq §§§.

SVMMARIVM.

1 *Furtum quid ſit,& in quibus rebus cõmittatur,& qualiter à furto quis excuſetur.*
2 *Furtum vnde dicitur.*
3 *Furtorum ſpecies.*
4 *Abigei qui dicantur.*
5 *Pœna furti.*
6 *Agere cõtra furem quot modis quis poſſit.*
7 *Orandum non eſt pro occiſis in furto.*
8 *Furti quis teneatur.*
9 *Neceſſitas an excuſet a furto.*
10 *Mulier an excuſetur a forn catione neceſſitate famis commiſſa.*
11 *Homicida ad ſui defenſionem an ſit excuſabilis.*
12 *Fur ſemper eſt in mora,& interitu rei non liberatur.*
13 *Fur rem cum fructibus perceptis & qui perci poſſunt,reſtituere tenetur.*
14 *Fur an repetat expenſas in melioratione rei furtinæ factas.*
15 *Fur reſtituens rem deteriorem non liberatur etiam ſi res perit,æſtimatio debetur.*
16 *Furti actio datur,contra hæredes pro portione.*
17 *Vxor an in rebus mariti furtum cõmittat. & qualiter maritus contra eam agat.*
18 *Præſtans vxori opem ad furandum marito furti tenetur.*
19 *Serui & filij an furtum committant in rebus dominorum & parentum.*
20 *Actio furti eſt famoſa.*
21 *Præſes prouinciæ nõ poteſt efficere vt furti damnatum non ſequatur infamia.*

¶DE FVRTIS. Rubrica.

DIctũ eſt ſupra de raptu. ſed qa omnis raptor fur eſt, ideo rectè dictũ eſt raptorum improbum furẽ eſſe.vt Inſti.vi bo.rap.in prin. & quia dominus in lege ſub eadẽ prohibitione rapinam & furtum prohibuit, vt 14.q.5.c.pœnale.Ideo hic cõſequenter de furtis agitur. ¶Videamus igitur quid ſit furtum. Vnde dicatur. De quare fiat.Quæ furti ſpecies.Et quę pœna.

1 ¶†Furtum eſt contrectatio fraudulosa inuito dño alienæ rei mobilis & corporalis,quę fit animo lucrandi gratia rei, vel poſſeſſionis, vel vſus.vt ff.eo.tit.l.1. Ideo autem ponitur in diffinitione,cõtrectatio; quia ſine ea furtum non fit.licèt voluntas, vel verbum interueniat,
vel ſcriptura; ſola enim cogitatio furti 2
faciendi nõ facit furem.vt ff.eo.tit.l.1. neq; verbum, ſeu ſcriptura.vt ff.eo.tit. l.ſi quis vxori.§.in verbo.& l.inficiẽdo. & l.falſus.§.ſi qui ſui. Ideo autem dicitur,fraudulosa; nam ſi quis aliquo errore ductus ſuam rem eſſe exiſtimãs, & imprudens iure eo animo rapuit quaſi dño liceat rem ſuam etiam per vim auferre a poſſeſſore,furti non tenetur. vt Inſti.vi bo.rapt.§.quia tamen. Inuito dño, ideo dicitur; quia ſi credit dñm permiſſurũ & ſubeſt iuſta cauſa credendi,etiam ſi nõ erat cõceſſurus, non tenetur. Si aũt non ſubeſt iuſta cã credendi hoc,tenetur.vt ff.e.tit.l.ſi is qui rem. Si tñ putat facere dño inuito,& faciat cõvolẽte,peccat mortaliter & facit furtũ, nec agitur furti.vt ff.eo.tit.l.inter omnes.§.pen. Rei alienæ,ideo ponitur; qa rei, quæ pleniſſimè mea eſt, non facio furtũ, nec teneor furti actione. ſecus ſi alius habet rem mecum cõem. vt ff.eo.

 tit.

ti.l.ſi ſocius.Si vero alius in re mea ius
habeat, puta quia creditor vel bonæfi-
dei emptor,facio quidem furtum, & te
neor actione furti, ſed res non eſt furti
ua. vt ff.eo.tit.l.cũ res.§.1.& l.ſi is qui
rem pignori.in princip. & ff.de vſucap.
l.ſequitur.§.ſi rem. Mobilis & corpora
lis ideo dicitur;quia in rebus immobi-
libus & in rebus incorporalibus furtum
committi non poteſt, quia propter ſui
immenſitatem & incorporalitatẽ con-
tractari non poſſunt. vt inſti. de vſuca-
pio.§.quod autem. quia incorporalia
tradi vel tractari non poſſunt. & ideo
nec contrectari vt ff.de ac.re.do.l.ſer-
uus.§.incorporalis. Apponitur aũt lu-
crandi animo; quia ſi quis alienam an-
cillam meretricem rapuerit vel celaue
rit non lucri,ſed libidinis cauſa,non cõ
mittit furtum. vt ff.eo.tit.l.verum. Itẽ
ponitur in diffinitione, gratia rei, poſ-
ſeſſionis, vel vſus.& ponit hæc tria lex.
ff.eo.tit.l.1.quia quãq; non ratione rei,
vel poſſeſſionis, ſed ſolius vſus cauſa rẽ
alienam contrectat quis, vt 50. diſt.c.
qui ſacrum & ff.eo.tit.l.qui iuramenta.
2 ¶†Dicitur aũt furtum à furuo,ideſt ni-
gro.eo quod clam & obſcurè & pleriq;
de nocte fiat: vel a fraude, vel a feren-
do, ideſt auferendo. vt ff.eo.tit.l.pri.
¶De qua re fiat furtum ſatis patet per
3 ea,quę in diffinitione dicta ſunt.¶†Fur
torum duæ ſunt ſpecies.nam aliud ma-
nifeſtũ,aliud non manifeſtũ.Manifeſtũ,
cũ quo deprehenditur fur anteq̃ veniat
ad locum deſtinatum. Non manifeſtũ,
cum quo fur non deprehenditur. vt ff.
eod.l.2.& 3.¶Item furtorum quædam
remanent in nomine generali,quædam
tranſeunt in nomen ſpeciale, verbi gra
tia. Furtum rei ſacræ dicitur ſacrile-
gium. furtum reipublicæ dicitur pecu-
latus.ſ.cum quis de pecunia ſacra, re-
ligioſa,publicave aufert,intercipit,vel
in rem ſuam vertit. vt ff.ad le.Iu.pec.l.
4 prima. † Sed & qui pecora ex paſcuis
vel ex armentis ſubtrahunt,fures ſunt.
ſed abigei vocantur.ff.de abige.l.1.§.1.
Item qui liberũ hominẽ ſciens vendit,

vel emit,vel donat, furtum committit.
vt j.eod.c.1. & tñ dicitur committere
plagium.vt ff.ad le.fauiam de plagia.l.
5 1.& l.lege fauia. ¶†Pœna furti duplex
eſt,cùm ciuiliter agitur.Nam furti ma-
nifeſti pœna eſt in quadruplum. nõ ma
nifeſti in duplum, vt Inſti.de obli.quæ
ex delic.naſ.§.pœna. Sed ſi criminaliter
agatur,pro furto quis nõ moriatur,nec
aliquid abſcindatur,ſed aliter caſtige-
tur vt in Auth.vt nul.iud.§.vl.coll.9.&
C.de furt. & ſeruo. cor.auth. ſed nouo
iure. Quod verum eſt,ſi occultè & ſine
armis commiſſum ſit crimen.Nã violen
ter aggredientes aut cũ armis, aut ſine
armis,aut in domib⁹, aut in itineribus,
aut in mari,legalibus pœnis ſubijciẽtur.
vt in ead.Auth.vt nul.iudi.Legales ſũt
pœnæ quę habentur.ff.de pœn.l.capita
6 liũ.§.craſſatores.& §.famoſos.¶†Et eſt
ſciendum, ꝙ tribus modis agitur cõtra
furem. ciuiliter ad pœnam pecuniariã,
criminaliter ad pœnam legalem vt di-
ctum eſt,& condictione furtiua ad rem
ſubreptam.nam furti actio pœnam pe-
tit legitimam,condictio rem ipſam; ea
res facit vt neq; furti actio per condi-
ctionem, nec condictio per furti actio
nẽ conſumatur. vt ff.de con.fur.l.ſi pro
fure,§.furti. Et eo.modo.ſiquis agit cri
minaliter pro furto, poterit iterũ age-
re ciuiliter,& è conuerſo.vt C.quando
ciui. actio præiudi. cri.l.1.& ff.de furti.
7 l.vl.¶†Et notandum,ꝙ ſi fures occidan
tur in furando vel prædando, non eſt
pro eis orandum.vt j.eo.tit.c.fures. Et
eſt ratio, quia præſumitur ꝙ decedant
in peccato mortali. vt 23.q.5.c.placuit
88.di.c.neq; 13.q.2.c.pro obeuntibus.
8 ¶†Tenetur aũt furti non ſolũ is qui fu-
ratur,ſed & is qui opem furi, vel conſi-
lium dedit. Conſilium dat,qui perſua-
det,impellit,& inſtruit aliquem ad fur
tũ faciendũ. Opem fert,qui miniſteriũ
& adiutorium præbet ad ſurripiendas
res.vt Inſti.eo.tit.§.interdum.ff.eo.tit.
l.in furti actione.§.rect.& tenetur fur
ti non manifeſti vt ff. eodem titu.l.is
qui opem. non tamen de conſilio quis
tenetur,

tenetur, niſi furtum ſecutū ſit.vt ff.eod.
tit.l.is qui.§.ſi tu.Item qui cū fure par
titur, fur eſt.Sed & ille reus eſt, qui fur-
ti conſcius dño querenti non indicat.
vt j.eod.c.qui cū fure. Quod verū in-
telligo quo ad Deū & quo ad peccatū,
non quo ad legem humanā, ſecundùm
quam pōt quis accipere pecuniam pro
indicio, nec turpiter accipit.vt ff.de cō
di.ob.tur.cau.l.3.§.vlti.quod ſi debitū
eſſet indicare, repeteretur quod pro in
ditio datū eſſet.vt ff.de condi.ob turp.
9 cau.l.vlti. ¶ † Excuſatur aūt fur, ſi ꝑ ne
ceſſitate famis furetur cibaria, veſtem,
vel pecus.vt de con.diſ.5.c.diſcipulos.
ſecus ſi non eſſet extrema neceſſitas; tūc
enim attenuaretur delictū, non tñ excu
ſaretur omnino.vt j.eo.tit.c.ſiquis per
neceſſitatem. Quidā tñ dicunt ꝙ nulla
neceſſitas excuſat omnino.arg.12.q.2.
c.fraternitas.Sed puto probabilius ꝙ
omnimoda excuſatio ſit, ſi extrema ne
ceſſitas furari compellat; quia tēpore
neceſſitatis omnia ſunt cōmunia.vt 24.
diſt.c.1.12.q.1.c.dilectiſſimus 23.q.7.
c.quod autē ff.ad le.Ro.de iact.l.1.§.
idem.& 47.diſ.c.ſicut hi q per infamiā.
Qui aūt in tali ſtatu furatur, debet cre
dere dominū permiſſurum, quando fur
tū non committitur.vt Inſti.de ob.quę
10 ex deli.naſ.§.furtum.¶ † Sed quæritur,
quare quis excuſetur à furto ratione
neceſſitatis, & mulier non excuſatur à
fornicatiōe, quam famis neceſſitate cō
mittit.vt ff.de ritu nup.l.palam.§.non
eſt ignoſcendū.cōmunes res ſunt vt di-
ctū eſt, quod in mulieribus nō cōtingit.
11 ¶ † Itē queritur, quare qs excuſetur ab
homicidio in neceſſitate, hoc eſt in ſui
defenſione cōmiſſo, nō aūt mulier à for
nicatione, vt dixi? Rñdeo, qui aliū ag-
greditur animo occidendi ſi occiditur,
ipſe quodāmodo ſe occidit, & ideo aliꝰ
excuſatur.ar.ad hoc ff.ſi quadr.pau.fe.
12 di.ca.l.1.§.cū arietes. ¶ † Eſt aūt ſcien-
dū, ꝙ fur ſemper eſt in mora, & ideo nō
liberatur interitu rei, ſic nec violentus.
vt C.de furt.l.ſubtracto C.quod me.cā
l.1. Quod verum eſt, niſi res intereat
poſtquā fur eam reſtituendā dño obtu
lit congruo tēpore, & loco.vt C.de cō-
di.fur.l.vlti.& ff.eo.tit.l.in re furtiua
2.R.ff.de ſolu.l.ſi ſoluturus.& ff.d vſu-
13 fruct.l.mora. ¶ † Reſtituat aūt fur rem
furtiuam cum fructibus perceptis & q
percipi potuiſſent à poſſeſſore priore,
vt s.de reſtitu.ſpo.c.grauis ff.de rei vē
14 di.l.ſi nauis.§.generaliter.¶ † Sed quid
ſi fur rem furtiuam ſuis ſumptibus me-
liorauit, nunquid expenſas repetet? Re
ſpondeo non, imò nec eis qui à fure ma
la fide emit, vt s.de reb.eccl.non alie.c.
ad audientiā 16.q.3.c.vniuerſos 10.q.
2.c.hoc ius porrectum in fin.niſi ſibi de
euictione proſpexit.vt tunc contra ſuū
actorem poſſit habere regreſſum.vt C.
de euict.l.ſi fundū bonæ fidei.aut repe-
tit expenſas.vt s.de in integr.reſtit.c.
requiſiuit 12.q.2.c.vulteranę.in Auth.
de non alien.aut permut.rebus eccl.§.ſi
15 quis igitur.colla.2. ¶ † Itē fur.non li-
beratur, ſi rē reddat deteriorē; & ſi res
perijt, fiet æſtimatio eius temporis in
quo pius valuit à tēpore furti.vt ff.de
condit.fur.l.in re furtiua.§.ſi ex cauſa.
16 ¶ † Item hæres furis inſolidū tenetur,
niſi quatenus ad eum peruenit, ſi ſolus
fuerit hęres; ſi aūt fuerint cohæredes, q
libet tenetur ꝑ ea parte, pro qua hæ-
res exiſtit.vt ff.de condi.fur.l.in condi
tione.dum tñ intelligas, ꝙ ſi res furti-
ua ad vnū peruenerit tota, tunc non te-
nebitur reſtituere ꝑ parte, ſed totam.
17 vt ff.commo.l.3.§.hæres.¶ † In ſumma
notandū eſt, ꝙ vxor in rebus mariti fur-
tum committit. ſed vir contra eam nō
agit actione furti, ſed actione in factū,
18 † qui tñ vxori opem pręſtat ad furan-
dū marito, furti tenetur.vt ff.eod.titu.
19 l.ſiquis vxori.& C.rerū amo.l.2. † Itē
ſerui & filij furtum committunt in re-
bus dominorum & parentum, ſed con-
tra eos furti nō agatur, niſi ſeruus poſt
manumiſſionem rem contractet.vt ff.
eod.tit.l.ſerui & filij.& Inſtit.de obli.
quæ ex delic.naſ.§.hi autem. Furtum
autem non ſolum in maioribus, ſed
etiā in minoribus iudicatur; non enim
quod

quod furto ſublatum eſt,ſed mẽs furan-
20 tis attenditur.vt 24.q.6.c.vlt. † Famoſa eſt actio furti. vt Inſtit. de pœna te-
21 liti.§.ſed furti. †& in tantum vt præſes prouinciæ non poſſit facere vt damnatum furti non ſequatur infamia. vt ff. eod.tit.l.non poteſt.

SVMMARIVM.

1 *Vſura quid ſit.*
2 *Mutuum quid ſit.*
3 *Differentia inter vſuram & pœnam promiſſam.*
4 *Vſura vnde dicitur.*
Pecuniæ nomine totum continetur quod homines habent.
5 *Vſura in quibus rebus committatur.*
Mutuum in quibus contrahatur.
6 *Vſurarum ſpecies quot ſint.*
7 *Fœnus exercens an infamia notetur.*
8 *Vſuræ veniunt ex mora.*
9 *Vſura in quibus caſibus petatur de iure canonico.*
10 *Vſurarij à quibus compellantur vſuras reſtituere.*
11 *Iudex contra vſurarium manifeſtum quãuis non accuſetur, procedere debet.*
12 *Clericus ab vſuris non deſiſtens, ab officio & beneficio ſuſpenditur.*
13 *Vſura centeſima,& vſura ſextupla.*
14 *Vſuræ omni iure ſunt prohibitæ.*
15 *Vſurarius quilibet vel eius hæres in inditio animæ tenetur totum reſtituere quod exactum eſt.*
16 *Actione qua agi poſſit contra vſurarium vel eius hæredes ſi fænebris pecunia conuerſa eſt in prædiorum emptionem.*
17 *Creditor ſi de pecunia fænebri emit poſſeſſiones & vendidit,et ex illa pecunia alias emit,an idem iuris erit in iſtis ſecundis rebus quod in primis.*
18 *Poſſeſſio empta de fænebri pecunia ſi tranſeat in alium, nunquid is qui pecuniam ſoluit, habeat idem beneficium contra alium extraneum poſſeſſorem,quod habet contra vſurarium vel eius hæredem.*
19 *Res empta ex fænebri pecunia ſi ſuperueniat ex titulo lucratiuo ad eum qui ſoluit vſuras,an is ad quẽ prius ex ſimili cauſa peruenerit res eadem, liberetur,vt contra eum agi non poſſit.*
20 *Vſura an cõmittatur, ſi quis mutuat cum pacto quòd ſibi alia vice mutuo detur.*
21 *Vſurarius reſtituens partem fænebris pecuniæ an liberetur, ſi debitor à quo exegit, aliam partem ſibi remittat.*
22 *Pœna adiecta in contractu mutui. quando præſumatur in fraudem vſurarum.*
23 *Repeten. vſuras an ſit audiendus niſi reſtituat per ſe extortas,& quid in hoc caſu iudex facere debeat,ſi dicat ſe paratum eſſe reſtituere ſi quis petat.*
24 *Pecuniæ vſurariæ cum non inuenitur is à quo exacta eſt,vel eius hæres, qd ſit agendum.*
25 *Literæ ſi obtentæ ſunt contra vſurarium, & is re integra moritur, an poſſit eius hæres per eas literas conueniri.*
26 *Iurans ſe ſoluturum vſuras poteſt ſoluere & ſolutum repetere.*
27 *Iurans non repetere vſuras nec denunciare, an teneatur iuramentum obſeruare.*
28 *Exigens alieno nomine vſuras,an illas reſtituere teneatur.*
29 *Vſuras cõmittere quando quis dicatur, & nu.30.31.32.33.& 34.*
35 *Prælati ſubſcribentes ſe contractibus vſurariorum an peccet & intelligantur illos approbare.*
36 *Sigilla prælatorum faciunt inſtrumenta authentica.*
37 *Pecunia traiectitia quæ dicatur.*

¶DE VSVRIS. Rubrica.

Dictũ eſt ſupra de rapinis & furtis,ſed quia parũ vel nihil intereſt quo ad reſtitutionis legẽ, inter furtũ, & rapinã,& vſurã. vt 14.q.4.c.ſi quis vſurã,quia ſicut vnũ ſubiacet reſtitutioni,ſic & reliquũ. ſicut nõ multum intereſt quo ad periculum animæ iniuſtè detinere ac inuadere alienũ. vt ſ.de reſt.ſpo.c.ſæpe cõtingit,Ideo poſt tractatus illos ſubijcitur hic rubrica de vſuris. ¶Videamus igitur qd ſit vſura. Vnde dicatur. Quę ſint eius ſpẽs. In quibus

bus caſibus permittantur vſuræ. Quali-
ter vſurarij ēt hæredes eorũ cōpellan-
1 tur ad reſtitutionem vſurarũ. ¶ † Vſura
eſt quicq d ſorti accedit. vt 14.q.4.c.ple
riq;. In hæc deſcriptione, addo intentio
ne præcedente, vel pacto. ſola.n. ſpe vel
expectatione vitiũ contrahitur vſura-
rum. vt j.eo.c.1.& c.conſuluit.14.q.3.
c.ſi fœnerarius. Quod intelligo verum
eſſe, cum cauſa mutuandi principaliter
ponitur in ſpe vel expectatione lucri ſi
ue emolumenti. aliter ſi non principali
ter propter hoc moueatur mutuator
ad mutuãdũ, ſed ob charitatem & dile-
ctionẽ, ſecundariò aũt ſperat de aliqua
retributione, nõ puto hoc vitioſum ar.
ad hoc.76.di.c.in ſingulis.58.di.c.ſi of-
ficia.61.di.c.quod perderit. cum.n. quis
mutuum dat liberaliter, ſcit vel ſcire de
bet debitorem ſibi naturaliter obligari
ad antidota. vt ff.de peti.hære.l.ſed &
ſi lege commiſſoria.§.conſuluit.ſ.de te
ſta.c.cùm inoſſicijs. & ideo de retribu-
tione ſperare põt, & non ſperare nõ po-
teſt. & ſimile.1.q.1.c.q̃ pio. & ſ.de ſi-
mo.tua. Vel ſi dicatur ſimpliciter & in-
diſtinctè ſola ſpe cõmitti vitiũ vſurarũ,
dico ꝙ ad purgationem delicti non eſt
opus reſtitutione eius quod ſic ſorti ac
cedit. ſed ſufficit pœnitentia, ſicut pœni
tentia ſola purgatur ſimonia tm̃ animo
commiſſa. vt ſ.de ſimo.c.vlt. Pacto præ
cedente, ideo in deſcriptione adieci.
quia ſi ſine pacto gratis & liberaliter,
maximè poſt debitum ſolutũ debitor
quondã offerat creditori, vitiũ non in-
ducit. nullam.n. oblatio ſuſcipienti cul-
pæ maculam ingerit, quæ non ex am-
bientis petitione proceſſit. vt 1.q.2.c.ſi
cut. Sorti, ideo dixi, vt notẽ contractũ
mutui. nam & ſi ex re locata aliquid de
tur, vel accipiatur, nõ dicitur vſura, nec
eſt vſura, ſed merces quæ rei locatæ ac-
cedit. nã rei locatæ dominiũ retinetur,
ita quòd conductor qõnem de proprie
tate referre non põt. vt C.de pig. ac.l.
nec creditores. ſed in mutuo dominiũ
2 tranſit in debitorem. † nam mutuum eſt
de meo fit tuum. vt ff.de reb. credi. & ſi
certũ petatur.l.mutuũ.§.appellata eſt.
Et ideo quia periculũ rei locatæ ad lo-
catorem ſpectat, periculum aũt mutui
ad debitorem pertinet, conuenitur mer
ces & exigitur nõ vſura. vt ff.de rei ven.
3 l.ſi nauis. ¶ † Sed quæritur, quicquid ſor
ti accedit, eſt vſura, vt in deſcriptione
dictum eſt; quæ ergo erit differentia in
ter vſuram & pœnam, cũ pœna conuen
tionalis, pœna canonica & illa quæ ve-
nit loco intereſſe, poſſit exigi ſm cano-
nicas ſanctiones. vt dicam. j.de pœ. Rñ
deo vſura datur per menſes vel annos.
vt C.eo.tit.auth.ad hoc pœna, ſi nõ fiat
quod cõuenit, vt j.de pœ.c.cõſtitutus.
Vel aliter pœna ſoluitur; quia non fit,
quod conuenit; vel quia non ſoluitur,
quod debetur. Vſura verò præſtatur, vt
ſors non ſoluatur, ſed ſortis ſolutio dif
feratur, vt j.eo.tit.c.cõſuluit. Vnde vſu
ra cum pœna aliqñ cõtrariæ videntur,
imo aliqñ vſura excludit pœnam vt C.
de iure do.impe.l.2.qñq; excludit ip-
ſum debitũ. vt ff.depoſiti.l.ſi homine.
4 §.quoties. ¶ † Dicitur aũt vſura, quaſi
vſus rei; quia ob vſum rei datur, i. pecu
niæ. Vel dicitur vſura quaſi vſu rea. i.
vſus æris ideſt pecuniæ, & hęc expoſitio
ad idẽ recidit cũ priori. Pecuniæ verò
nomine continetur totum, quod homi
5 nes hñt. vt 1.q.1.c.ꝑ totũ. † ſed vſura nõ
committitur niſi in cõtractu mutui, de
quo hic agitur. Mutuũ aũt contrahitur
in his rebus, quæ cõſiſtunt numero, pon
dere, & menſura, i. in his quæ numerari
ſolent, & ad numerũ dãtur vt moneta;
& quæ ſolent ad pondus dari, vt æs, ar-
gentũ & aurũ; vel quæ ad mẽſurã vt fru
mentum, vinum, & oleum, ſed nihilomi
nus præter has res cõmittitur vſura; nã
ſi tibi mutuem aliquid ex his, quæ cõſi-
ſtunt in numero, pondere, vel menſura.
& tu mihi cõuenias pro vſura equũ, ve-
ſtem, vel prædium, vel quicquid aliud
quocunque nomen ei imponens, vſu-
ra eſt. vt 14.q.3.c.plerique. vnde non
placet quod not. frater Ray. in ſumma
ſua in eo.tit. qui dixit. non dicitur fie-
ri vſura niſi in his rebus, in quibus fit

mutuũ,ſcilicet quę conſiſtunt in numero,pondere,vel menſura.Inſti.qui mo.
6 re contra.ob.in princ.¶†Duæ ſunt ſpecies vſuræ.vna eſt ſpiritualis & æqua, altera corporalis & iniqua. Primũ fœnus aſpicere & exercere debemus, vt quod hic miſericorditer tribuimus,à dño multipliciter & imperpetuum tributa mãſura recipere valeamus.vt 46.
7 diſt.c.ſicut nõ ſuo.†Sed ſecunda ſpecies ſubdiuiditur.Eſt enim fœnus ſortis.& fœnus fœnoris.q ſecunda ſpeciẽ exercet,ẽt ſm leges ipſo iure notantur infamia vt 3.q.7.c.infames.§.tria. Sed ſm iura canonica in vtraq; ſpecie ipſo iure infamia irrogatur,cùm in vtraque cõmittat peccatũ mortale.vt 6.q.1.c.infames.Veniũt vſuræ ex pacto,vt ſuperius dixi;veniunt & ex mora, vel quaſi
8 mora,ſm leges. † Mora fit iure cõmuni vel ſpeciali.Fit mora iure communi, cùm quis maior 14.annis.vt ff.de ver. oblig.l.ſi pupillus. interpellat' cõgruo loco & tpe.vt ff.de ſolu.l.ſoluturus.vel per diei appoſitæ lapſum.vt ff.de ver. obli.l.ſi fundũ C.de contrahen.vel cõmit.ſti.l.magna.& §.de loca.& cõduc. potuit.vel per lit.conte.vt ff.de verbo. obli.l.ſi ex legati cauſa.cũ intelligat ſe debere vel intelligere debuit, vt ff.de reb.credi.& ſi certũ peta.l.quod te,nec omiſſa ſit repetẽdæ rei inſtãtia ſiue cã, diſtulit rei ſolutionẽ vel præſtantionẽ. vt ff.de vſuris.l.mora.& l.ſciendũ.Hæc mora facit currere vſuras in contractibus bonę fidei,vel legatis,& bonæ fidei cõmiſſis.vt ff.de vſu.l.mora.§.in bonæ fidei.& ff.de leg.2.l.ſiqs ſeruo.& l.ſolidum 1.R.quia licet legata ſint ſtricti iuris.in hoc tñ caſu æquiparantur bonæ fidei cõtractibus.vt C.in quibus cauſis non eſt neceſſaria in inte.reſti.l.minorum. Sed nũquid ſm iura canonica hęc procedunt? Reſpondeo non, niſi vſura
9 pro intereſſe petatur.¶†Et ideo ſciẽdũ eſt.quòd in 7.caſibus vſura ſm iura canonicã licitè petitur. Primus eſt, cùm laico beneficium aſſignatur, & laicus malè tenet. poteſt enim eccleſia vel perſona eccleſiaſtica in pignore illud recipere,nec fructus computabit in ſortẽ, vt ſaltẽ hoc modo res eccleſiaſtica de manu laici redimatur,vt j.eod.c.1.& c. cõqueſtus. Secũdus caſus, cũ fideiuſſor ſoluit debitum & vſuras forte qa iurauerit tũc exigere à debitore vt ſ.de fideiuſſo.c.cõſtitutus.Tertius,cùm petit vſura canonica hoc eſt pœna canonis q̃ põt exigi vltra ſortẽ vt 12.q.2.c.in legibus.Quartus,cùm petit vſura nõ tãquã vſura,ſed tanquã intereſſe.vt in cõtractibus bonæ fidei, de qbus ſuperius dictũ eſt,& tunc non petetur quaſi vſura,ſed qd interſit morã adhibitã non fuiſſe.vt ff.pro ſocio.l.ſocium.Sed hoc intelligo,cũ intereſſe eſt intra rẽ,vel cũ petitur cã damni vitandi non lucri captãdi.vt ff.de ac.emp.& ven.l.ſi ſterilis §.cũ per venditorem.Et ideo cautè dixit canon,incrementa ſuſceperit.vt 14. q.4.c.ſiqs oblitus. Quintus,in contractu locationis,in quo licitè recipit aliqd vltra ſortẽ,ideſt vltra id quod datur.vt dixi ſ.§.2.Sextus,rõne incertitudinis.vt j.eod.tit.c.cùm in ciuitate. Septimus,cùm poſſeſſiones à ſocero vel genero ſunt ꝑ numerata dote pignori obligatę.nã tunc fructus non computãtur in ſortẽ,vt j.eo.tit.c.ſalubriter. Et huius vltimi caſus eſt ratio,qa dos ad hoc cõſtituitur,vt onera mrimonij ſuſtentẽtur.vt ſ.de dote poſt diuor.reſti. c.per veſtras.Vñ cum ꝑ pecunia dotali prędiũ obligetur,ſicut ex aliquo honeſto lucro pecunię ſuſtentarẽtur onera mrimonij,vt dicit illud c. ꝑ veſtras. ſic & ex fructibus prædij,quod in locũ pecuniæ ſuccedit,vt j.eo.c.cum tu in fi. & ff.de leg.2.l.Imperator,in fi.& l.ſequenti.
10 ¶†Cõpellũtur vſurarij reſtituere vſuras à iure & à iudice. A iure ſic, quia ſi fuerũt vſurarij manifeſti,ius eos excommunicat quo ad tria;quia nec ad cõmunionem admittuntur altaris, nec eorũ oblationes debent recipi.& ſi deceſſerint,eis nõ dabitur eccleſiaſtica ſepultura.ut j.eod.titul.c.quia in omnibus.& de his omnibus agitur in literis

domini

domini papę.cùm dicat,eos ad reſtituē
dum quicquid vltra ſortē perceperunt
per pœnā in Lateranen.conſilio contra
vſurarios editam compellatis. De hac
triplici pœna iuris intelligēdum eſt,de
qua ſuperius dixi. Vñ iudex,cui ſic ſcri-
bitur,compellatis vſurarios ad reſtitu
tionē vſurarum per obſcurationē cōſti
tutionis illius pœnas in ea editas exe-
quendo. Cōpelluntur & à iudice, quia ſi
hoc meruerit proteruitas contumacis,
ad aliam pœnam procedat.vt ſ.vt lite
non conteſta.c.qm frequenter,in fi.nā
excōmunicabit excommunicatione ma
iori.vt j.eod.tit.c.quoniam c.non ſolū
& c.præterea.vt ſ.de iureiur.c.ad no-
ſtram. Itē compellentur & alio modo
licet indirectè.quia ſi ipſi ab alijs vſu-
ras repetant,quas ſoluerint, repellen-
tur,niſi & ipſi reſtituant quas ab alijs
exigerunt. vt j.eod.tit.c.quia fruſtra.
Itē compelluntur & hrēdes vſurariorū
reſtituere vſuras , quas exigerunt de-
functi.ſiue ſint filij, ſiue extranei,vt j.
eodem titul.c.tua nos.& c. Michael.
11 † Item quid ſi certum eſt & notorium
aliquem fœnebrem pecuniā exegiſſe.
& conſtat quòd debitores, qui perſol-
uerūt,non remittunt,ſed. repetere non
audēt ,ppter potētiā exactorū? Rñdeo
aliquo denunciante,vel nullo, eccleſia
ex officio ſuo procedet,& ad reſtitutio
nē compellet.vt j.eod.ti.c.cùm in diœ
12 ceſi.† Clericus aūt compellitur ceſſa-
re ab actione vſurarum per ſuſpenſio-
nē ab officio & beneficio.vt j.eod.titu.
c.pręterea.& ſi ceſſauerit,poterit diſpē
ſari cum eo,ut non deponatur,& ſic in-
telligo 67.diſt.c.epiſcopus 14.q.4.c.1.
Nam de rigore iuris poterit deponi.vt
47 diſt.c.qm 14.q.4.c.canonum c.ſi qs
13 oblitus.& c.quenquam.¶ † Eſt aūt ſciē-
dum,q quædā vſura vocatur centeſi-
ma.illa ſcilicet,quæ j.annū ſorti æqui-
paratur . quædam vocatur ſexdupla , à
ſex quod eſt totū,& plica quod eſt pars
ſiue medietas quæ ēt alio modo dicit
æmilia ab emi quod eſt medium,& olō
quod eſt totum.& eſt illa vſura quæ to

tum continet & medietatem totius, vt
14 47.diſt.c.quoniā. ¶ † Quæritur an vſu-
ræ pñt peti de iure ciuili. Et videtur q
ſic.vt C.& ff.de vſuris.Sed contrarium
puto verius per Auth.de eccle.tit.col.
8.quę lex poſterior eſt pdictis.& in ea-
dem dicit Iuſtinianus ſe quatuor gene
rales ſynodos in omnibus ſeruare, ſcili
cet Nicenā,& Conſtantinopolitanam,
Epheſinam & Calcedonem. Nicena p
hibet vſuras.vt 47.diſ.c.qm multi.Sed
ad illum canonem & alium ſimilem 47.
diſt.c.quoniam multi. rñdent quidam
legiſtæ q canones prohibēt vſuras cle
ricis,non laicis, Sed certè quamuis de
clericis loquantur, authoritas tñ quæ
ex ſacra ſcriptura inducitur , generalis
eſt & locum habet tam in laicis,quàm
15 in clericis. † Item in iudicio animæ te
netur quilibet vſurarius vel eius hęres
totū reſtituere,quod exactum eſt;ſed ſi
non ſit ſoluēdo,nihilominus remanet
obligatus,& pmittet confeſſori ſuo ſol
uere cū ad pinguiorem fortunam deue
nerit.nā hoc cōmune eſt in quolibet de
bitore,q ſoluendo non eſt.vt ſ.de ſolu-
tioni c.Odoardus.eo tñ ſaluo,q is qui
ceſſit bonis,ſi poſtea aliquid acquiſiue
rit,condennatur in iudicio corporū in
quantū facere poteſt.vt ff.de ceſſio.bo.
l.4.ideſt habita rōne ſui,ne egeat.vt ff.
de re.iur.l.in condēnatione. ſed in iudi
cio animæ totum reſtituet,& ſi nihil ei
remaneat; quia nec dimittuntur pecca
ta niſi reſtituantur ablata.vt.24.q.6.c.
ſi res aliena. Ablatum dico ſiue per vſu
ram ſiue per rapinam,quia hæc ſimilia
ſunt.vt dixi ſ.eod.tit.in princip.& pro-
16 batur 14.q.4.c.ſi quis vſuras.¶ Quid † ſi
fœnebris pecunia cōuerſa ſit in emptio
nem prædiorum.nunquid is, à quo vſu
ra eſt exacta, poterit agere contra vſu
rarium vel eius hæredes actione reali?
Dixit Alanus, quòd ſic. & eſt hoc ſpe-
ciale vt detur actio in rem ad res
emptas de pecunia actoris, ſicut &
alias , ſi alijs de pecunia emerit res
meo nomine. vt C.de rei venditio.l.ſi.
de pecunia, & leg.ſi vt proponis. Et

alibi cõtingit illud ſpeciale.C.arbitriũ
tu.l.2.Sed hoc nõ puto verum, imò is
qui vſuras ſoluit, aget perſonali actio-
ne contra vſurarium vel hæredem eius
ad pecuniam, & iudex ex officio ſuo cõ
pellet vſurariũ vſuras ſoluere, ſi habeat
vnde ſoluat, alioqui compellet vendi
poſſeſſiones illas, & ſatisfacere credito
ri, vt ĩ.eo.tit.c.cum tu.§.poſſeſſiones.
17 ¶†Item quid ſi creditor de pecunia fœ
nebri emat poſſeſſiones, & demũ vẽdat,
& ex pecunia redacta ex venditione il-
larum emat alias, nũqnid idẽ iuris erit
in his ſecundis rebus, quod in primis?
Rñdeo ſic, quaſi res ſecundo loco em-
ptæ ſuccedant in locum priorũ arg.ad
hoc.ſ.vt lit.pen.e.cc.& ff.d le.2.l.impe
18 rator.& l.actor.¶†Sed quid ſi poſſeſſio
empta ex fœnebri pecunia tranſeat in
aliũ, nũquid is qui pecuniã ſoluit, habe
bit idem beneficium contra alium ex-
traneum poſſeſſorẽ, quod habet contra
vſurarium vel eius hæredẽ, vt cogatur
vendere & ſatisfacere agenti? Rñdeo,
non puto, niſi extraneus poſſideat ex
cauſa lucratiua, & vſurarius vel eius hę
res conuentus & excuſſus inuentus ſit
non ſoluẽdo.argumen. Inſtitu. de le.§.
ſi aliena. & ff.de eo per quem factũ eſt.
19 l.ex hoc edicto.1.Rñſo. ¶†Sed quid ſi
res empta ex fœnebri pecunia perue-
niat ex tit.lucratiuo ad eum qui ſoluit
vſuras, nunquid is ad quem prius ex ſi-
mili cauſa peruenerit res eadem, libe-
retur, vt contra eum agi non poſſit? Rñ
deo ſic.vt ff.de ac. & ob.l.omnes debi-
20 tores.¶†Quid ſi mutuo tibi tali pacto,
vt tu mihi remutues alia vice, nunqnid
vſura cõmittitur in hoc pacto? Rñdeo
ſic, quamuis enim dum tibi mutuo, obli
geris mihi ad antidota, & teneris mihi
retribuere de eo quod tibi feci. vt ff.de
peti.hære.l.ſed & ſi lege commiſſoria.
§.conſuluit.ſ.de teſta.c. cum in officijs
charitatis illam tñ naturalẽ obligatio
nem reducere in ciuilẽ, ſpecies lucri eſt;
& ideo vſuræ licèt alias licitæ deducan
tur in pactum ſpeciale id ad quod ali-
quis ſine pacto obligatur. vt ſ.de præ-
ben.c.ſignificauit.ſ. de elec.c.ſignifica-
21 ſti. ¶†Quid ſi vſurarius partem fœne-
bris pecuniã reſtituat ei a quo exegit,
an aliam partem debitor ſibi remittat?
Rñdeo, ſi ex pacto facta eſt remiſſio, vt
per hoc debitor partem aliã rehabeat,
non reputo vſurarium liberatum quo
ad Deum, & quo ad eccleſiam; quia vi-
tioſa eſt huiuſmodi remiſſio, & ſimilẽ.
ſ.de ſimo.c.veniens; ſi autem debitor li
beraliter remittat, liberatus eſt credi-
tor.ſicut & non tenetur, cùm debitor li
beraliter & ſponte aliquid vltra ſortẽ
22 dat creditori.vt not.ſ.eo.tit.§.1.¶†Itẽ
quid ſi pœna ſit adiectiua in contractu
mutui, nunquid præſumemus fraudem
vſurarum adiectam? Rñdeo nõ, niſi ex
qualitate perſonæ creditoris, vt ſi con-
ſueuerit fœnerari, & ſic intellige.ff.de
actio.empt.& venditio.l.Iulianus.§.ibi
23 dem & ſ.de pign.c.illo, in fi. ¶†Quid ſi
aliquis repetat vſuras, & excipiatur cõ
tra eum ꝙ ipſe repetere non põt, niſi re
ſtituat quas extorſit ipſe vel is cui ſuc-
ceſſit.vt ĩ.eo.tit.c.michael. ipſe aũt re-
plicet paratus ſum reſtituere, ſi ſit qui
petat. quid faciet iudex eccleſiaſticus?
Reſpondeo præconizari vel banniri fa-
ciet, vt quicunq; tali ſoluit vſuras ve-
niat & probet, & rehabebit. & ſimile fit
alias.5.q.1.c.quidam maligni ſpiritus.
& ſ.de clandeſti.deſpon.c. cum in tua.
Sed ſi illi negligant, aut contemnãt ve-
nire, vel actiones ſuas remittant? Re-
ſpondeo procedet petitio iſtius ſine im
pedimento exceptionis illius; ſed ſi ve-
niant & probent ſe ſoluiſſe vſuras, fiet
eis reſtitutio, nec in hoc caſu ſufficit
eis pignora dare vel cautiones. ſupra
de ſentent. & re iudic.c. cum aliquibus
ff.de pigno.acti.l.quod ſi non ſoluere.
24 ¶Sed †quid ſi is, a quo exactum eſt vel
eius hæres non ſit ſuperſtes, nunquid
impediatur actoris petitio, an proce-
det? Reſpondeo, iudex eccleſiaſticus
pecuniam fœnebrem debet pauperi-
bus erogare. vt ĩ.eod.tit.c.cum tu.&
cùm hoc factum fuerit, petitio proce-
det, aliàs non. Et idem puto ſi viuat &
neſcitur

neſcitur vbi ſit; vel ſcitur, ſed ad eum
mitti non pōt, tunc enim propter im-
poſſibilitatem vel difficultatē reſtituē-
di ei, à quo exactum eſt, diſtribuet pau-
peribus. vt ſ. de iudæ. c. cùm ſit. Cæterū
ſi de illius aduentu ſperetur, tūc pecu-
nia deponetur & cōſignabitur, vt aliàs.
C. de vſu. c. accepta. Et ſic pecunia vſu-
raria inter pauperes diſtributa, vel di-
ſpoſita, vel cōſignata, ſeu ei, à quo exa-
cta eſt, reſtituta, vel ei⁹ hæredi ſiue ꝓ-
curatori, quē abſens dimiſit, ꝓcedet in
petitiōe actoris. alioq eadē repelletur,
25 vt dictū eſt. ¶ † Quid ſi literæ obtentæ
fuerint cōtra aliquē vſurariū, & is re in
tegra moriatur, nunquid poterit ei⁹ hæ
res p eaſdē literas conueniri? Videt q
ſic. qa hæredes ea diſtrictione ſunt co-
gendi ad reſtituendas uſuras, qua pa-
rentes ſi viuerent cogerentur, vt j. eod.
c. tua uos. ar. ad idem ſ. de iu. c. quia G.
Sed puto contrariū per decre. ſ. de re-
ſcri. c. ſignificauit. Nec obſtat illa decr.
tua; qa quod ibi dicit, in ordinario lo-
cū habet. Nec obſtat aliud c. qa G. nam
illud eſt auctoritate ſecundi reſcripti.
26 ¶ † Quid ſi debitor iurat ſoluturū vſu-
ras? Pōt ſi vult ſoluere, & ſolutū repete
re. vt ſ. de iureiuran. c. debitores. pōt, ſi
vult implorare ſe abſolui. vt ſ. de iure-
27 iur. c. ex adminiſtratione. ¶ † Quid ſi iu
rauit nō repetere, nec denūciare? Dico
iuramentū temerariū eſſe. qa p hoc ꝓ-
cluditur via ad pœnitentiā vt ſ. de iure
28 iur. c. quemadmodum, in fine. ¶ † Item
quid, ſi quis alieno nomine vſuras exe-
git? vtpote tutor, curator, procurator.
Rńdeo ſicut nō ſuo, ita nec alieno no-
mine debet qs fœnus exercere 46. diſt.
c. vlt. Sed nunquid reſtituere tenetur?
Rńdeo ſic, ſi is, ꝓ quo exactū eſt, ſit nō
29 ſoluēdo. ¶ † In ſumma nota, q vſuras
cōmittit quis, ſiue cùm ex pacto recipit
vltra ſortē, ſiue ſine ex intētiōe ad hoc
principali & directa, ſiue pro parabola
iuramenti dāda, ſiue quis merces ſuas
maiori ꝓtio vēdat, vt ad ſolutionē ꝓli
xi tēporis dilatio detur. vt j. eod. tit. c.
conſuluit, & c. in ciuitate. Itē quid ſi qs
eunti vel nauigāti vel eunti ad nūdinas
certā mutuat pecuniæ quantitatē rece
pturus aliquid vltra ſortē ꝓ eo q in ſe
ſuſcipit periculum pecuniæ, quamuis in
hoc caſu contrarium videatur, ſicut vi
deo in eo qui prædium locat, vel equū,
vel aliud ſimile, qui mercedē recipit;
nec vſuraria perceptio reputatur peri-
culi rōne. ſicut nec dńs vſuras ſuę pecu-
niæ exigat, quas ꝓcurator ſub pericu-
lo mutuauit. vt ff. de mandati. l. idemq;
§. ſi mandauero. nec ſocius à ſocio ſi cō
munē pecuniā proprio periculo mutua
uit, vt ff. ꝓ ſocio. l. ſi. vnus. Sed aliud eſt
creditore mutuante pecuniā ſub ſuo pe
riculo. vt j. eod. tit. c. nauiganti ſ. rńſo.
Et eſt aliud in iſto, quàm in locatore.
creditor transfert dominiū, locator re
tinet, res locata vſu deterior redditur,
quod in mutuo non contingit. vbi eadē
pecunia, quæ mutuò accipitur non red-
dit ſed alia eiuſdē generis. vt ff. de reb.
credit. & iureiur. l. cum quid. Vbi ergo
pecunia ſic nauiganti datur, contrahit
nauticum fœnus. & ſic intitulatur rubr.
C. & ff. ſi de nautico fœnore. Eſt & alia
ratio quare in nautica pecunia contra-
hit vſura; quia & ſi is, q pecuniā dat, re-
cipiat in ſe periculū, pecuniam tń ſalua
manente habiturus eſt dńs vltra ſortē.
quemcūque exitū commerciū habeat,
ſiue debitor lucretur in mercibus, ſiue
ꝑdat; & ideo vſurarius eſt contractus.
Is aūt qui pecuniam ſibi dat, vt tot ſibi
menſuræ grani, vel olei, vel vini tēpore
meſſiū, collectionis oliuarū, vindemia-
rū dentur, excuſatur à fœnore, ſi proba
biliter dubitet an merces ſint plus vel
minus eo tempore valituræ. Et idē ex
parte venditoris, cùm quis principali-
ter vēdidit merces & tradidit pecuniæ
ſolutione dilata. vt in eadē decre. naui
gāti, §. 1. & 2. Sed caueat ſibi qlibet ne
magis declinet i æſtimatiōe lucri quàm
dāni ex dilatione. deus. n. cor interro-
gat, & ń manū. vt 14. q. d. 5. c. ſi inueniſti.
cogitationes reſpicit magis q̄ actus. vt
15. q. 6. c. ſi ſacerdotibus in fi. ¶ Vis aūt
dare pecuniā nauiganti vł eunti ad nū-

dinas ſeu alij mercatori ſine peccato,
pone tu pecuniam & alius operā perſo
nalem & pecuniā tantam vel minorem;
plerunq; enim quod pecuniæ deeſt, ope
ra ſupplet: vt ff. p ſocio.l.5.§.1. & cõi-
30 cetis pericula, lucra, & dāna. ¶†Quid
de quibuſdam qui dant pecuniā eccle-
ſijs, & ab eis recipiunt certas poſſeſſio-
nes tenendas toto tẽpore vitæ ſuæ qui-
bus vtātur & fruātur in vita ſua, & poſt
mortem ipſorum ad eccleſias redeant
pecunia apud eccleſiā remanente, nun-
quid licitus eſt cõtractus? videtur quòd
ſic, propter cõditionis incertū. vt C. de
pac.l.1. & dubium mortalitatis euentū:
Nam & aliter propter dubium excuſa-
tur vſura, vt ⁊.eo.tit.c.in ciuitate. & c.
nauiganti. Sed puto contrarium. eo ꝙ
homines ſperant viuere, & ſic taliter cõ
trahentes credunt ſe amplius percepturos de poſſeſſionum prouẽtibus, quàm
ſit pecunia quam dederunt. Et ſicut in
principio dictum eſt ſola ſpe contrahi-
31 tur vitium vſurarum. ¶†Sed ſi quis de
derit vnam poſſeſſionem eccleſiæ, & re
ceperit aliā æquiualentẽ vſurus & frui
turus vtraque in vita ſua, deinde poſt
mortẽ ſuā ambæ ad eccleſiā cum pleno
dominio reuertantur, contractus iſte iu
ſtus eſt. eſt enim contractus precariarū.
in hoc caſu licet recipe ab eccleſia poſ-
ſeſſionem in duplo valẽtem pluſquam
ſua quam confert. Sed ſi ſuam velit om
nino in eccleſiam à præſenti transfer-
re, vt ipſe non vtatur vel fruatur ea, pò
terit ab eccleſia poſſeſſionem in triplò
valentẽ recipere. vt 10.q.2.c.precariæ.
32 ¶†Quid ſi quis mutuat veterem anno
nam, vt reciperet nouam? Reſpondeo,
ſi ideo facit vt meliorem recipiat, vſu-
ram committit; ſi autem ideo, ne ſua ſi
bi pereat, uel ſorte ut recipiẽti gratiam
faciat mutuando, uſuram nõ cõmittit.
33 ¶†Quid ſi quis pecuniam mutuat rece
pturus in termino aurū, uel argentum,
uel alterius generis monetam? Reſpon
deo ſi ideo facit, ut in æſtimatione lu-
34 cretur, uſurarius eſt. ¶†Quid de his, q
tempore uindemiarum & meſſiū emũt
illius frumenta & uina, ut uendant ca-
rius? R̃ndeo non cõmittunt uſurā ſed
turpe lucrum, nec tenentur aliquib⁹ ad
reſtitutionẽ: ſed in iudicio animæ tan-
quam malè quæſita, quæ ex hoc quæſie
runt, debent pauperibus erogare. Ad
quod nõ puto illū teneri, qui nõ hac in
tentione emit, ſed ut domui ſuæ proui-
deat. & tandẽ ex aliqua cauſa partem
vendit & carius. Nā quicquid agant hò-
mines, intentio iudicat omnes. Sola vo
35 luntatis forma monetat opus. ¶†Quid
de prælatis, qui contractibus vſuratio-
rum ſubſcribũt, & apponunt ſigilla? R̃n
deo participes ſunt criminis vſurarū, &
ſi non cõmodi. nā ſubſcriptio in multis
iuris articulis cõſenſum & approbatio
nẽ inducit, vt ⁊. de re iu.c.cū inter vos.
C. ſi cer.pe.l.mutuæ. C. admi.tu.l.ſi non
ſubſcripſit. C. de dona.l.non ignorans.
C. de fid eiuſ.l.ſi patet. C. de reb.alie.
vel non.l.2. Sed fateor, ꝙ ſi quis inſtru
mento ſubſcribat nõ lecto & eius teno-
rem ignoret, nõ approbat, nec cõſentit
vt C. plus valere quod agitur.l.vl. & ff.
de pign.actio.l.gaius. Sigilla.n. prælato
rum faciunt inſtrumenta authentica. ⁊.
de fide.inſtrum.c.ſcriptura. Per hoc igi
tur laici credentes cõtractus hmõi per
eccleſiā approbari, ſecurius peccant; &
ideo de talibus dici pòt. laqueus iuue-
36 nti omnes vos. vt 2.q.6.c.paulus. ¶†De
nautico fœnore, ad doctrinā eorū, ma-
ximè qui circa leges nõ ſtudent, aliqua
ſub breuitate dicam. Pecunia quæ nau
tis datur traijcienda vel tranſuehenda
dicitur nautica; quia nautis datur. vel
traiecticia, quia traijcitur. Datur aūt
periculo creditoris. vt ff. de nautico fœ
nore.l.1. & l.periculi. Sed hoc locū ha
bet nauigio ſuſcepto, vel poſtquā nauẽ
nauigare conuenerit. vt ff. de nau.fœ.l.
3. Quod verum eſt, niſi aliqd poſſit im-
putari debitori, ut quia non ſeruauit
locum nauigij, uel quia merces prohi-
bitas tranſportauit; tunc enim, quia nõ
ex maritimæ tẽpeſtatis diſcrimine, ſed
ex magna auaritia uel audacia debito
ris periculū accidit, imputatũ debitori.
ut ff. de

vt ff. de nau, fœ. l. cùm proponas. Sed q̃ uis in hoc cõtractu nautico periculum pecuniæ generaliter reſpiciat creditorem vt dictum eſt, a peccato tamen vſurarum creditor ex hoc non excuſatur: vt dixi ſupra eo. §. in ſumma.

SVMMARIVM.

1 *Falſitas quid ſit.*
2 *Falſum quibus modis committatur. & nu. 5. & 6.*
3 *Falſi pœna quæ ſit. & nu. 6.*
4 *Aduocatus & procurator an teneantur de falſo.*
5 *Falſum non committitur ſine dolo.*
7 *Falſarij literarum Papæ & aliorum prælatorum vel publicorum inſtrumentorum, qualiter puniantur.*
8 *Pœna falſi qualiter euitetur.*
9 *Raſura an inducat falſitatem.*
10 *Inſtrumentum quādō dicuntur ſuſpectum de falſitate.*
11 *Inſtrumẽta quibus modis probentur falſa.*
12 *Falſi ſuſpicio quando pro falſitate habeat.*
13 *Literæ quæ dicantur falſæ & quæ falſatæ.*
14 *Sententia lata per falſas literas non debet executioni mandari.*
15 *Executor inueniens ſententiam latam contra ius litigatoris, an eam exequi debeat.*
16 *Sententia ex falſis literis lata, ſine temporis præfinitione eſt retractanda.*

¶DE CRIMINE FALSI. Rubrica.

Egimus ſ. de crimine vſurarum, quo ſua tollit manifeſtè creditor debitori. Nunc agendum eſt de crimine falſi, quo falſarius occultè diripit aliena. ¶Videndum eſt igitur, quid ſit falſitas. Qualiter cõmittatur.
1 Et qualiter punitur. ¶Falſitas † eſt mutatio veritatis. vt in Auth. de inſtr. cau. §. & ſi in prin. col. 6. ff. eod. tit. l. quid ſit falſum. Vel dicitur imitatio veritatis. eo q̃ falſatores ſtudent imitari ea, quæ ſunt vera, vt ſic falſa veriſimilia videantur. vt in Auth. prędicta. Duplex eſt litera. imitatio, & mutatio veritatis.
2 ¶† Pluribus modis cõmittitur falſum, ſcribendo, & delẽdo. ſcribendo falſum, & delendo verum, vt ſupra de fid. inſtr. c. inter dilectos. Nec refert, vtrũ hoc fiat in teſtamento, vel alio inſtrumento publico, vel priuato, tabulis, vel rationibus. vt ff. eod. tit. l. 1. §. qui in rationibus & l. nullus. Item qui ſignum adulterinum fecerit, vel ſculpſerit. vt ff. e. tit. l. lege Cor. & l. qui teſtamentum. Item qui abſentes veluti præſentes ſcribit. vt ſupra de his quæ fiunt a præla. c. quanto. & C. ad l. Corn. de fal. l. qui veluti. & ſupra de teſti. c. cùm ex literis. Item qui ſuperlinearem ſcripturam apponit. vt ſupra de religio. domi. c. cùm venerabilis. Item aliter tranſcribendo, q̃ ſit in originali. vt ſ. de except. c. cùm venerabilis. Item ſunt quidam alij modi falſitatis circa literas domini papæ, qui exprimuntur. j. eod. tit. c. licet. de quibus differere non eſt vtile. ne forte magis inſtruere q̃ deterrere videar falſatores. Item committitur falſum dicto, vt in teſte qui ſcienter falſum aſſerit, vel ſupprimit verum. vt j. eo. c. 1. vt in iudice, qui contra leges & iura pronunciat. vt ff. eod. tit. l. 1. §. ſed ſi iudex. Corruptor teſtium, aduocatorum, & iudicium. vt ff. eod. tit. l. 1. & falſarum conſtitutionum allegator, falſum committit. vt ff. eo. tit. l. vlt. ¶Item non omnis qui mentitur, de falſo poterit accuſari, ſed qui mentitur præſidi, vel principi, papæ, vel epiſcopo, ſeu alteri iudici. vt ff. eo. tit. l. ſi quis obrepſerit. nam mendax precator carere debet penitus impetratis. & ſi nimia mentientis improbitas interuenerit, ſeueritati ſubiaceat iudicantis. vt ſ. de reſcriptis. c. ſuper literis. 25. q. 2. c. & ſi legibus. C. ſi contra ius vel vtilitatem publicam. l. & ſi legibus. vnde puniẽdi ſunt iudices, qui vetuerunt precum argui falſitatem. vt C. ſi cõtra ius vel vtilitatem publ. l. puniri. ¶Falſum committitur facto, vt cum quis vera ſigilla corrumpit, vt ſupra de fide inſtru. c. inter dilectos. Item cum falſat mone-

monetam. vt ſ.de iureiuran.c.quanto.
ff.co.tit.l.quicunq;. & l.ſeq. Item cum
falſat pondera vel menſuras. vt ff.eod.
tit.l.hodie.§.1.quæ à legitimo ſuo ſta-
tu diminui vel mutari non debent.vt ſ.
de empt.& ven.c.vt menſuræ & ponde-
3 ra iuſta fiant. ¶†Poteſt autem accuſari
talis falſarius de falſo ad pœnam rele-
gationis. vt in prædicta l. hodie. & ff.
de extraor.crimi.l.annona.§.honorāt.
Aliquando pœna extraordinaria puni
tur. vt ff.de pœ.l.in dardarios.In iudi-
cio vero animæ imponitur pœnitentia.
30.dierum in pane & aqua.vt dicit illa
4 decre.vt menſuræ. ¶†Tenetur de falſo
aduocatus, procurator,qui ſecreta cau
ſæ aperuit aduerſario.vel qui inſtrumē
ta prodidit. vt ff.co.tit.l.1.§.is qui de-
poſita.ff.de pœn.l.ſi quid aliquod.§.ſi
quis inſtrumentum. & §.inſtrumenta.
alias condemnatur ad intereſſe. vt 12.
q.2.c.ſi quis de clericis.aliàs tenetur in
iuriarum. vt ff.depoſiti.l.1.§.ſiquis ta-
bulas.& ff.ad l.Aquil.l.ſiquis teſtamē-
tum.§.ſed & ſiquis tabulas. & talis pro
ditor dici poteſt. vt 47.diſt.c.clericus.
ſic & falſum committit, qui aperit ſe-
cretū iudicis. vt ſ.de offi. deleg.c.cùm
olim. Falſum committitur vſu, ſed in
hoc diſtinguuntur; nam ſiquis falſum
fabricat non vtendo,nō releuatur à pœ
na falſi; ſecus ſi alius fabricat, & alius
non vtatur. vt C.eo.tit.l.ſi quis falſos.
qui autem deceptus ſit per alium ſi ſuā
innocentiam probet, & eum à quo acce
pit,exhibet, ſe liberat.vt C.co.tit.l.ma
iorem.& concordat.j.de exceſ.præla.c.
5 inter dilectos.§.præterea. † Falſum.n.
non committitur niſi dolo.vt C.eo.tit.
l.nec exemplum.ff.eo.tit.l.diuus. Sed
contra,j.eo.tit.c.ad falſariorum. Ad
quod reſpondeo, ſpeciale eſt in literis
domini papæ, vt ſiquis falſis literis vta
tur,& ignoranter,nō excuſetur. vt ibi.
Et eſt ratio, quia literæ domini papæ,
cùm nimia diligentia & exquiſita curio
ſitate fiunt, vt ſ.de reſcrip.c.cum adeo.
& expreſſi ſunt in iure falſitatis modi.
vt j.eo.tit.c.licèt,Vel dic,ꝙ illa l.falſa
riorum. loquitur cùm quis vtitur falſis
literis à ſeipſo obtentis,vbi nulla eſt ex
cuſatio. vt in all.l.ſiquis falſos. quia
tunc vitium rei propriæ non excuſat.
vt C.de reſcin. ven.l.quiſquis. ¶Item
qui ſe pro milite geſſit,vel illicitis inſi-
gnijs vſus eſt,tanquam falſarius punien
dus eſt. vt ff.eod.tit.l.eos.§.qui ſe. Et
idē dico in non ordinato qui gerit offi
cium ordinati. vt j.de clc.non or.mi.c.
1.& 2.Idem in eo qui ſub prætextu cle-
rici,cùm id munus non impleat, alijs ſe
muneribus ſubtrahere conatur. vt C.
de ſacroſan.ec.l.qui ſub prętextu.Idem
in eo qui tanquam clericus obtinet be-
neficium,cùm nō ſit clericus,nec ēt ton
ſuratus, vt ſ.de tranſac.c.ex literis.ſ.
de reſcrip.c.cùm adeo. quatuor igitur
modis, vt ſuperius dictū eſt,committi-
tur falſum,ſcripto, dicto,facto, & vſu.
¶Eſt ēt quaſi falſum,cùm tutor vel cu-
rator finita tutela vel cura non eā reſti-
tuunt, ſed ſe ingerunt & adminiſtrant.
6 vt ff.eo.tit.l.1.§.tutores. ¶†Pœna falſi
ſm leges eſt deportatio, & omnium bo-
norum publicatio, & hoc in libero ho-
mine; in ſeruo vltimum ſupplicium. vt
ff.eo.tit.l.1.§.vl.Secundum canones au
tem multiplex eſt pœna falſi ſm diuerſi
tates falſitatum.Vnde diſtinguitur. Di
citur enim charta falſa ex dicto vel ta-
cito, & in tali falſo quæ ſit pœna legi-
tur.ſ.de reſcrip.c.ſuper literis. ¶Item
dicitur charta falſa ex ſcripto, vt cùm
quis ſcribit omnes vel maiorē partem
præſentem fuiſſe, quæ non fuit, in tali
falſo ſuſpenditur quis ab officio & be-
neficio. vt ſ.de teſti.c.tam literis in fin.
7 ¶ Falſarij † autem literarum dñi papæ
ipſo iure excommunicationem incur-
runt cum fautoribus & defenſoribus
ſuis,ſiue per ſe,ſiue per alios vitium fal
ſitatis exerceant. qui ſi clerici fuerint,
officijs & beneficijs eccleſiaſticis per-
petuò ſunt priuati; ita quòd, qui per
ſe falſitatis officium exercuerint poſt-
quam per eccleſiaſticum iudicem fue-
rint degradati, ſeculari poteſtati tra-
dantur ſecundum conſtitutiones legi-
timas

timas puniendi, per quas & laici qui fue
rint de falſitate cōuicti legitimè punia
tur. qui aūt literis falſis vtuntur, laici
tandiu maneant excōicationi ſubiecti,
donec ſatisfaciant cōpetenter. Ita tñ.
vt in laicis & in clericis malitia grauiꝰ
q̃ negligentia puniatur. vt probantur
hæc infra de crimine fal.c.dura.& c.ad
falſariorum. ¶Et quod dixi, tradantur
curiæ ſeculari, intelligo tradi dum capi
ſiuntur. vel dum degradatio clerici de
nunciatur iudici ſeculari, vt ĩ.de verb.
ſig.c.nouimus. & de hoc no.ſ.de hære.
§.punitur. Vbi autem dubitatur de falſi
tate circa literas domini papæ cōmiſ-
ſa, ſuſpectus capitur & detruditur, & pa
pa conſulitur ſuper pœna. vt 19. di. c.
in memoriam.ſ.de reſcrip.c.ex parte.
8 ¶†Falſatores literarū aliorum prælato
rum, vel publicorū inſtrūorum deponun
tur & detrudūtur, ſed ſeculari curiæ nō
traduntur. vt 50.di.c.ſi ep̄us. Euitat.n.
pœnam falſi is qui cum falſas literas ſe
hr̃e cognoſcit, ĩ. 20. dies illa deſtruit,
aut reſignat, vt ĩ.eo.tit.c.dura, circa fi.
Quod intelligo verū in literis, quas qs
per alium impetrauit. ſecus ſi per ſeip-
ſum & cōſcius fuit falſi, vel eſſe debuit,
vt ĩ.eo.c.ad falſariorū. Itē euitat quis
pœnam, ſi dum cognoſcit literas de ſim
plici iuſtitia falſas eſſe, ſiue per ſeipſum
impetrauerat, vel per alium vſus eis nō
eſt, vt ĩ.eo.tit.c.accedens. non eſt enim
veroſimile ꝙ falſum cōmiſerit in lite-
ris talibꝰ, quæ in curia de facili obtinē
tur. ſicut nec præſumit dolus in re mo-
dica. vt ff.de dolo.l.ſi oleum.§.vlt. nec
præſumitur corruptio in re modica. vt
ff.de off præſi.l.plebiſcita. & offi.pcō.
& le.l.ſolent.§.pen. & vlt. Vnde in hoc
caſu præſumptio, quæ oritur ex qualita
te literarum, tollit præſumptionē falſi
quæ oritur ex illa decre. ad falſariorū.
ſic & aliàs vna præſumptio tollit aliā.
vt ff.de in integ.reſti.minor.l.diuus. &
9 57.di.c.ſi quis in ægritudine. ¶†Eſt aūt
ſciendum, ꝙ raſura paucarū literarum,
quæ nequaquam animum ſapientis in
dubitationē vetere debet, ſuſpicionem
falſitatis non inducit, vt ĩ.eo.c.vl. quia
nec vitium ſillabę nocet. vt ff.de manu.
teſta.l.quia habebat. dummodo raſura
paucarum literarum vel ſillabæ immu-
tatio ſenſus nō inducat varietatē. alias
ſecus. vt ſ.de fide inſtr.c.inter dilectoſ.
Raſura verò lineæ ſuſpicionem falſita-
tis inducit, vt ĩ. de priuil. c. cum olim
propter qōnes. & ſ. de reſcrip. c. cum
olim. Quod verum eſt, ſi inueniatur in
narratione iuris, ſecus in narratione fa
cti, vt ſ. de fide inſtr.c.ex literis. ¶De
raſura autem paucarum literarum non
diſtinguo, aut appareat in narratione
iuris, vel facti, in literis clauſis, vel apor
tis, vel publicis inſtrumentis. Vt tamen
ſcias, ꝙ in literis domini papæ nūllus
audet manū apponere ad aliquid con-
tingendum præter quoſdam officiales,
alias incurritur excōicatio in curia fa-
10 cta. ¶Sunt † autem inſtrumenta de fal
ſitate ſuſpecta ex quibuſdam alijs cau-
ſis, vt ſi inſtrumentum non habeat ſub-
ſcriptiones varijs manibus notatas, vel
ſi non ſit eadem manu completum, vt ĩ.
de priuil.c.cum olim propter qōnes. ni
ſi manus inducat mutationem calami,
& atramenti mutatio. vt in Authen.de
inſtru. cau. & fi. in prin. Item ſuſpecta
hr̃ lr̃a, ſi fuerit alieno ſigillo ſignata,
dū is qui alieno ſigillo ſignauit, habeat
proprium. vt ſ.de appell.c.ſignificauit.
Item ſi religioſo prioratus uel admini
ſtratio confirmatur. ut ſ.de confir.util.
uel inuti.c.porrecto. Item repellitur in
ſtrumentum ut ſuſpectum, ſi fuerit alte
ri inſtrumento ab eodē productū con-
trarium, ut ſ.de fide inſtru.c.imputari.
ut C.de fide inſtru.l.ſcripturæ. Item li-
tera domini papæ ſuſpecta redditur ꝑ
falſam grammaticam, ut ſ.de reſcri.c.
ad audientiam. ¶Item ſi ſine mandato
domini impetretur, ut ſ.de reſcr.c.nōn
nulli.& c.ex parte. Item ſuſpecta ſunt
inſtrumenta, quorum ſigilla apparent
fracta, ut ſ.de fide inſtru.c. inter dile-
ctos. Item ſuſpectum eſt inſtrumentum
publicum, ſi non ſit in eo nomen Impe-
ratoris. annus Imperij, uel conſulis, uel
poteſtatis

poteſtatis anni illius, & ſi deſit menſis, dies, vel indictio. alias inſtrumenta dicūtur adulterina, vt in Auth. vt præpo. not. impera. pu.do. §. 1. & 2. & C. de apo.pu.l.1.lib.10. locus ēt, in quo celebratus eſt cōtractus, debet apponi. arg. ff. de accu.l.libellorum. & 2.q.vl. in fi. & C. de contrahen. vel cōmit. ſtipu.l. optimam in fi. Et hęc locum habent in priui
11 legijs apoſtolicis. ¶ † Multis modis probantur falſa inſtrumēta, vt ſi probet rē eſſe aliter geſtā, quàm contineat inſtrumentum vt ff. de pact.l.iuriſgentium.§. quod fere agitur. C. de proba.l.cū precibus. C. plus valere quod agitur quàm quod ſimu. conci.l.vl.ſ̄. de fide inſtru.c. cum Ioannes. Item improbantur inſtrumenta per indirectam negationē, vt ſ̄. de proba.c.tertio. C. de contrahen. & commit. ſtipu.l. optimam. Per hæc igitur & ſimilia, quæ ſuperius notata ſunt, inſtrumenta reddūtur aut ſuſpecta, aut falſa. Et circa primū articulū no. plura. ſ̄. de fide inſtru.§. multa. ¶ In qōne falſi quædā ſingularia & ſpecialia obſeruan
12 tur. † nam ſuſpicio de falſo pro falſitate habetur, niſi pro parte producēte veritas cōprobetur, & proceditur ad pœnam. C. de proba.l.iubemus. quod generaliter non contingit. vt 2.q.1.c.primo. & ff. de pœ.l.abſentem. Itē cōdemnatur quis ſine accuſatore, quod aliàs nō contingit vt 2.q.1.c.nihil. vt ff. de mu. & ho.l.muneru m.§. defenſores. & in euangelio. Mulier vbi ſunt qui te accuſant. nemo domine, nec ego te cōdemnabo. ¶ Item & ſi in crimine falſi inciderit, pnunciatur in eo. vt C. eo. tit.l.vbi. quod aliter no. ſeruatur ſ̄m leges, vt ponitur in incidenti. vt C. de ordi. iudi.l. adire. Item in hoc crimine deuictus deponitur, & ſtatim traditur curiæ ſeculari, vt j. eo.c. ad falſariorum. quod generaliter non ſeruatur. vt ſ̄. de iudi.c.cū non
13 ab homine. ¶ † In ſumma notabis, ꝙ quædam literæ dicuntur falſæ, quędam falſ[illegible] quæ per falſi ſuggeſtionē [illegible] impetrantur, quæ [illegible] falſæ. vt ff. eo. tit.l. ſi quis obrepſerit. Item falſæ ſunt literæ quæ, & ſi ſimilitudinē aliquā verarum prætendant, nihil tñ veritatis habent; quia nec veram bullā nec verā ſcripturam, & iſtæ literæ, quæ nullæ ſunt, falſæ dicuntur. ſicut & is qui non eſt tutor, dicitur falſus tutor, & falſum teſtamentū quod non eſt teſtamentū, & iniquus modus qui nō eſt modus. vt ff. de verb. ſig. l. paulus. Quædam vero literę dicuntur falſatæ. quæ & ſi aliquid veritatis hñt, puta verā bullā, vel verā ſcripturā, vel verum vtrunq;, aliquid tñ mutatū eſt de primordio veritatis. Literę falſę ſ̄m primam ſpeciem falſitatis conferunt iuriſdictionem, & ſi contra eas nō excipitur valēt, & tenet quod ſit earum auctoritate, vt ſ̄. no. de reſcrip.§. colligitur. Literæ falſæ iuxta ſ̄m ſpeciē falſitatis non conferunt iuriſdictionem, nec valet quod ſit auctoritate illarum literarū. Et idem dico in falſatis, de quibus vlt.
14 dixi. † Vnde ſententia lata auctoritate talium literarum non eſt executioni mandanda, vt j. eo. tit.c. ſuper eo. imo contra talē ſententiā & exceptio competit, & reſtitutio datur cuilibet maiori. vt ff. de iudi.l.ſi prætor. & idē ſi per falſos teſtes ſentētia lata ſit. vt ff. de re iudi.l.diuus. Et lex dicit. iudicati executio, ſolet ſuſpendi & ſoluti dari repetitio, ſi falſis inſtrumentis circunuentam eſſe religionē iudicātis crimine poſtea falſi illata manifeſtis ꝓbationibus fuerit oſtēſum. vt C. ſi ex falſis inſtru.l.vlt. Quod verū eſt, ſi iudex fuerit falſa ſecutus. vt C. eo. tit.l.falſam. & l.1. & ſ̄. de
15 ſen. & re iudi. cum. I. & A. † Sed ſi executor inuenerit ſententiā latā contra ius litigatoris, eam exequi debet, vt ſ̄. de offi. dele.c. paſtoralis.§. quia vero. niſi apud delegatū poſſet efficere, vt ab hoc
16 onere ipſum abſoluat, vt ibi. † Hoc ēt notabis, ꝙ vbi auctoritate falſarū literarū ſentētia lata eſt, reuocāda eſt ſine temporis præfinitione. Vbi aūt a iudice lata eſt, ſed prætextu falſi, ſi ciuiliter agatur, per actionem in factum reuocatur vſq; ad 30. annos. vt ff. de re iudi.l. diuus

diuus. Si vero agatur criminaliter per modũ accuſandi, tunc reuocatur vſq; ad 20.annos. vt C.eod.tit.l.querelam. Sed ſi per modũ exceptionis impugnetur, hoc licebit perpetuò, quia exceptiones perpetuæ ſunt.vt ff.de exceptio. l.purè.§.vlt.inſtitu.de excep.& C.eod. tit.l.ſi pactum.

SVMMARIVM.

1 *Sors quid ſit. Diuinatio propriè quid ſit, & quæ ſint ſpecies diuinationis.nu.3.*
2 *Sortilegi qui dicantur.*
3 *Diuinatio quocunq; modo fiat, & qualitercunq; vocetur, prohibita eſt & damnata.*
4 *Priuilegia ſingulorum non faciunt communem legem.*
5 *Sortilegorum pœna.*
6 *Ad ſortes an licite recurratur.*

¶DE SORTILEGIIS. Rubr.

DIctum eſt ſupra de crimine falſi. ſed quia ſortes & diuitiones in falſitate conſiſtunt, dum ſortilegi & diuinatores, quod dei eſt proprium, videlicet futura prædicere, ſibi falsò aſſumunt; & cùm non ſint, ſe prophetas eſſe oſtendunt. Ideo ſubſequenter ponitur hic rubrica de ſortilegijs. ¶Videndũ eſt igitur quid ſit ſors. Quot ſpecies diuinationis. Quæ diuinatio prohibita. Quæ permiſſa. Qua pœna puniantur ſortilegi, & diuinatores.

1 ¶ † Sors eſt ars diuinandi. † Diuinatio propriè in malo accipitur. prophetia verò in bono, vnde canon dicit. nunquã diuinatio in bonam partem accipitur. Videbãtur quidam ſibi eſſe prophetæ; ſed quia pœnam accipiebant, prophetia eorum facta eſt diuinatio. & diuinatio eorum, quæ videbatur ꝓphetia, declarata eſt diuinatio vt 1.q.1.c. nunq.

2 †Sortilegi autem ſunt, qui ſub nomine fictæ religionis per quoſdã, quas ſanctorũ ſeu apoſtolorũ vocant ſortes, diuinationis ſententiã profitentur. Aut quaruncunq; ſcripturarum inſpectione

3 futura ꝓmittunt. vt 26.q.1.c.1. ¶Species diuinationis multæ ſunt, quæ enumerãtur, 26.q. 3.c. igit. & q.5.c.epi.& c.nec mirũ. Omnis aũt diuinatio quocunque modo fiat, & qualitercunque vocetur, prohibita eſt & damnata. vt 26.q.5.per totum.& ĩ.eo.tit.per totum. ¶Sed obijcitur ex eo, quod legitur. 26.q. 2.c.ſors non eſt aliqd mali, ſed eſt res in humana dubietate diuinã iudicãs volũtatem vt 26.q.3.c.ſors. Itẽ opponitur ex eo ꝙ legitur 26.q.5.c.non lic.t. vbi dicit nec in collectionibus herbarũ, q̃ medicinales ſunt, aliquas obſeruationes aut incãtationes liceat attendere, niſi tñ cum ſymbolo diuino aut oratione dñica, vt tñ deus creator omnium & dñs honoretur. ¶Item opponitur exemplo Matthiæ apoſtoli vt 26.q. 2.c.nõ exemplo. Nam quamuis nõ ſtatim debeamus recurrere ad ſortes. vt 26.q. 2.c. non ſtatim. cùm tñ non ſupereſt humanum auxiliũ, recurrere poſſumus ad diuinũ. vt 22.q. 2.c. quæritur. & in dubijs ſm leges ad ſortes recurritur, vt ff.de iudi.l. ſed tñ ambo. C. cõia dele. l. ſi duobus. ¶Itẽ obijcitur, ꝙ Ioſue præcepto dñi ꝑ ſortes exquiſiuit pctm̃ Achor, quod cõmiſerat ſumens furtiuè regulã auri & clamidẽ cocci de anathemate iherico, quæ hiſtoria tangitur. 1.q. 4.c. eccleſia quæ.§.item ex peccato Achor. ¶Item opponitur, ꝙ Saul ſorte deprehendit Ionathã filiũ ſuũ comediſſe fauũ mellis cõtra edictũ quod poſuerat, vt tãgitur hoc 22.q.2.c.quæritur cur.§.itẽ opponitur. Ad quæ rñdeo. exẽpla veteris teſtamenti non obſtant, quia hæc & alia permittebãtur ante euangeliũ, quæ tpe perfectionis diſciplinæ penitus ſunt eliminata vt 26.q.2.c. poſteaq̃.§.his ita.

4 Exẽplũ de B. Matthia nõ obſtat, † quia priuilegia ſingulorũ nõ faciũt cõem legem. vt præalleg.c.nõ exẽplo. quod aũt dicit Aug. ſors non eſt aliquid mali, verum eſt in ſuĩ natura, prohibetur tñ, quia propter aſſiduitatẽ vtendi labuntur homines in idolatriã. ſicut de iurò dicitur, & de vini potatione. vt ſ. de

iureiur.c.& ſi Chriſtus. vnde ſi eſſet eã
honeſtatis & ſubeſſet neceſſitas, vt ſi eſ-
ſet contentio de electione aliquorum,
eſſet paritas vtrobiq; in omnibus, ſcrip
ſit Lau.& Ray. ꝙ exẽplo Matthiæ poſ-
ſunt fieri ſortes. & hoc agit Beda di-
cens. ſi qui neceſſitate aliqua compulſi
deũ putant ſortibus exemplo apoſtolo
rum eſſe conſulendum, videant hoc ip-
ſos apoſtolos non niſi collecto fratrum
cetu & precibus ad deum fuſis egiſſe. vt
26.q.2.c.non exẽplo.ſed etſi ita ſcripſe
rint doctor.illi, decre.tñ hoc reprobat,
quæ dicit licet nota non careat, quin-
imo iuſta reprehenſione ſit dignum, ꝙ
ſors in talibus interuenit, vt ĩ.eo.c.ec-
cleſia veſtra. vnde in caſu præmiſſo po-
tius putarem gratificandum per ſupe-
riorem, vel iterum eligendum. vt no.ſ.
5 de elec.§.ſed videtur. ¶† Pœna ſortile-
giorum ſecũdum leges capitis eſt, vt C.
de mali. & mathe.l.nemo. Pœna verò
canonica eſt multiplex. Nã in talibus,
ſi peccatum eſt notorium corũ, euchari
ſtia denegatͬ.vt de con.di.2.c.pro dile-
ctione.Item infames ſunt non ſolum ip
ſi, ſed & qui ad eos concurrunt. vt 2.q.
8.c.quiſquis ſunt. & aliæ pœnæ, quæ cõ
tinẽtur 26.q.5.c. in multis capitulis ibi
poſitis, & maximè in c.contra idolorũ.
6 ¶† Sed nunquid licitè recurritur ad ſor
tes, & ad inſpectionem aſtrolabij, vel
alias inſpectiones pro rebus perditis re
cuperandis? Dicunt quidam, ꝙ ſi non
fiant inſpectiones huiuſmodi cum inuo
catione demonum vel alicuius ſuperſti
tionibus, licitè fiat, aliter ſecus. Sed pu
to contrarium, vt ĩ.eo.c.ex tuarũ.Non
ob.26.q.2.c.hi qui.Nam canon ille lo-
quitur de cõparatiua permiſſione. Item
non ob.37.di.c.ſi quis grãmaticã.Nam
licet dicatur ibi, ꝙ ariſmetrica & geo-
metrica habeant in ſua ſcientia verita-
tẽ, ſubdit tñ ꝙ nõ ſunt ſciẽtiæ pietatis.

SVMMARIVM.

1 *Colluſio quid ſit, & quando dicatur fieri in criminalibus.*
2 *Diſcedere a lite quot, modis quis poſſit.*
3 *Colludens cum inquiſitore abſolutus, an poſ-ſit interum inquiri.*
4 *Sententia per colluſionem lata eſt nulla.*
5 *Pœna colludentis quæ ſit.*

¶ DE COLLVSIONE DEtegenda. Rubrica.

QVIA is qui colludit in falſita-
te conſiſtit. nam aliud agit, &
aliud ſimulat, dum accuſat. &
cũ accuſato colludit.ideo poſt
tractatũ de falſis & ſortilegijs ſequitur
rub. de colluſione. ¶ Videamus igitur
quid ſit colluſio. Et quæ colludentium
1 pœna. ¶Colluſio † eſt inter actorem &
reum latens & fraudulenta conuentio.
Fit aũt colluſio in criminali cauſa ple-
runq;, ſ.qñ accuſator veras criminium
ꝓbationes abſcõdit ſeu diſſimulat. Fal
ſas verò accuſationes admittit, & ꝑ hoc
incidit in vitiũ prꝫuaricationis & ex or
dinẽ punitur vt 2.q.3.c. ſi quem.§.præ-
uaricator in verſi.ſciendũ.& §.præuari
catorẽ. Vel qñ accuſator in vniuerſum
ab accuſatione deſiſtit. & per hoc inci-
dit in vitiũ tergiuerſationis. Is in quin-
que libris auri punitur & infamatur. vt
ff.de præua.l.præuaricationis, in fi. Vn-
de circa hoc diſtinguendũ eſt. Nam cau
ſarum tria ſunt gña. Alia ciuilis, alia
2 criminalis, alia ſpiritualis. † Item à lite
duobus modis receditur. Per gratiam,
& per tranſactionem. In cauſa ciuili
qñdocunq; q̃ñocunq; & etiam ſine iudi
cis auctoritate licèt a cauſa deſiſtere,
præterquã in actione famoſa, in qua ſi-
ne auctoritate iudicis tranſigi non põt.
vt ff.de his q not.infa.l.furti.§.pactus.
In cauſa vero criminali ante inchoatã
accuſationẽ per gratiã licet deſiſtere,
vt ff.ad Turpil.l.mulier.& l.quæſitum.
poſt inchoatã nõ licet citra auctorita-
tẽ iudicis, & ẽt rei conſenſum ſi tormen
ta vel vincula paſſus ſit. vt C.de aboli.
l.2. vel propter accuſationem infama-
tus ar.5.q.1.c.quiddã.& ſi deſiſterit in-
cidit in Turpil. ſi publicũ fuerit crimen
quod

quod intendit. vt C.ad turpi.l.1.Si priuatum, extra ordinem punietur vt ff. eo.tit.l.ſi quis repetere. Cum autem ſecundum iura canonica omne crimen ſit publicum, videtur quòd in nullo poſſit interueniri tranſactio; poſſet tamen dici, quòd in omni crimine, in quo poteſt iudex eccleſiaſticus diſpenſare, poteſt & tranſactioni & ſimplici renunciationi auctoritatem præſtare. ar.5.q.2.c.ſi primates. & 90.diſti.c.diffidentes. In cauſa ſpirituali licet quandoq; per gratiam a lite diſcedere, ſed qui ſine iuſta cauſa diſcedit, punitur. vt 2.q.7.c.quapropter.ſ.de ſimo.c.nemo. Per tranſactionem vero a cauſa ſpirituali recedere non licet. vt ſupra de tranſac.c.ſuper eo.& c.præterea. Vbi autem in cauſa criminali vel ſpirituali a lite quis deſiſtit aliter q̃ debeat, ad iudicē pertinet ex officio ſuo inquirere. vt ĩ.co.c.1.& 2.& C.de abo.l.2.& l.fallaciter. Sed vbi ex iuſta cauſa vult deſiſtere, iudex abolitionem indulgere debet. vt C.de abo.l.1.& 2.q.4.§.abolitio. in cauſa verò miſta inter ciuilem & criminalē, vt cum accuſat vxorē de adulterio in foro eccleſiaſtico ad tori ſeparationem, poteſt maritus quando vult ab accuſatione deſiſtere, tum etiam de adulterio condemnatum ſibi reconciliare poſſit. vt C.de adulte. auth.ſed hodie. ſupra de conuerſiō. coniu.c.gaudemus. & de donatio. inter virum & vxo.c.plerunque.& 32.q.1.c.de benedicto.ſed inquiſitor colludere dicitur cum eo de quo
inquirit. vt ĩ.cod.tit.c. in tantum cla-
3 mor. † Vnde ſi inquiſitor cum, de quo
inquirit, per colluſione abſoluat, talis
abſolutio non impedit, quo minus ite-
rum inquirat. vt ĩ.cod.c.1.& 2.& vlti.
4 † Nec enim tenet ſententia per collu-
ſionem lata. vt 2.q.3.c.ſi quem pœni-
tet. vt ff.cod.tit.l.cum non iuſto.&l.
colluſionem. & l.ſententiam. vnde ſi-
cut probata præuaricatione denuò ac-
cuſatur abſolutus.vt ff.de præuarica.l.
3.ſic & probata colluſione. vt dictū eſt.
5 ¶† Pœna colludentis hæc eſt, ſi quis col-
ludat in cauſa ſuper beneficio, priuetur beneficio. vt ĩ.eod.c.adiuimus. ſi ſuper crimine, punitur in quinque libris auri. vt ff. de præuarica.l.3.& hanc pœnam nemo præſtat, niſi qui deſiſtit à publico crimine. vt ff. ad Turpil.l.ſi quis.§.ſtellionatus. Sed qui deſiſtit ab accuſatione priuati criminis, eſt infamis.& extra ordinem punitur. vt ff.ad Turp.l.priuatis.C.eo.tit.l.2.ſed ſi abſens eſt accuſator,& citatus noluit in accuſatione procedere, tūc grauius punitur, q̃ pœna.5. librarum auri.vt ff.de pœnis.l.abſentē.§.2. In cauſa ſtatus is qui colludit, perdit ius quod habebat in perſona illius. de cuius ſtatu agebatur,& applicabitur illi qui colluſionem detexit.vt ff.de collu.l.1.& C.eo.tit.l.vlt.& ff.de in ius vo. l.adoptiuum.§.patronum. In alijs autē ciuilibus cauſis punitur colludens pro motu iudicis, quem deluſit. ¶In ſumma ſciendum eſt, q̃ colludunt principales, & colludunt aduocati, qui ſi in cauſa criminali colluſerint, extra ordinē puniuntur. vt 2.q.3.c.euphemium.§.notandum.in ver. præuaricator. colludūt & procuratores, qui ſe dolo patiuntur ſuperari in lite contra quos agitur de dolo; ſed ſi non ſint ſoluendo, tunc agitur contra illos, cum quibus colluſum eſt, niſi parati ſint in ſe transferre iudicia. vt ff. de dolo.l.eleganter.ſ.ſi dolo.

SVMMARIVM.

1 *Pueri ſeptennes doli capaces an ex delicto obligentur.*
2 *Pueris delinquētibus qualiter ſubueniatur.*
3 *Peccata quæ membris genitalibus committuntur, in pueris locum non habent.*
4 *Pueri an deierent.*

¶DE DELICTIS PVERORUM. Rubrica.

Dictum eſt ſupra de quibuſdam criminibus. ſed quia dubitari poſſit, an pueri huiuſmodi criminibus inuoluantur. Ideo ſubijcitur

hic rubrica de delic. puerorum. ¶ Eſt igitur videndum qui pueri teneantur ex delicto & qui nō. Et quæ delicta in puerum cadunt, & quæ nō. Et qualiter pueri delinquentes ſunt puniendi. ¶ † Pueri ſeptennes doli capaces obligantur ex delicto. Sicut dicit Augu. in quadam glo. poſita ſuper. c. paruuli de conſe. di. 4. ſeptennis ætatis pueri mentiri & verum loqui & confiteri & negare iam poſſunt; & ideo cū baptizantur & ſympolum reddunt, & ipſi per ſe ad interrogata rñdent. ſecus ſi non eſſent doli capaces. vt ff. de regu. iur. l. pupillus. & ff. ad leg. Aquil. l. ſed & ſi quæcunq; . §. 1. & ff. de dona. l. hæredibus. §. 1. † ſed quamuis ex delictis pueri teneantur vt dictū eſt, nec eis ſubueniatur per in integ. reſtit. vt C. ſi aduerſus delic. l. 1. interdum tñ miſeratio ætatis ad mitiorem pœnā iudicem producit. ff. de minori. l. auxilium. §. in delictis. de con. diſt. 4. c. eos. ſed ſi ex delicto conuentus minor potuit confiteri & vitare pœnā inficiationis, & negauit; vel ſi potuit tranſigere, & non fecit, ſed in pœnā inuoluit, ſubuenitur ei per beneficium reſtitutionis. vt ff. de. minor. l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum. ſed quamuis ſubueniatur minoribus, ſicut dixi, tñ impunitas delicti propter ætatem non præſtatur. vt C. de pœnis. l. impunitas. qđ tñ fallit vt C. đ fal. mo. l. 1. in fi. ¶ Peccata, † quæ membris genitalibus committuntur, in pueris locum non habent, vt ĵ. eo. c. 1. hoc enim ante puberes annos præſumitur non cōmitti, ſolet tñ in quibuſdam malicia anticipare tempus pubertatis, vt ſ. de deſpon. impub. c. a nobis. & aliquando tentant quod implerē non poſſunt. vt ſ. de ſponſa c. iuuenis. & c. adoleſcens. & in hoc, quod ex malicia ſupplente defectum ætatis tentant, intelligo eos peccare, ſi non cum proprijs ſponſis tentant; fœminæ etiam ante tempus pubertatis cognoſci ſe faciunt, vt ſupra de eo qui cog. conſan. vxo. ſuæ. c. iordane.

4 ¶ † Sed quæritur de piurio, an pueri deierent? & videtur ꝙ ſic. nam mendacijs plena eſt puerilis ætas. vt hic. c. 1. & valet pupilli iuramentum. vt ff. de libero. cau. l. vlt. vnde ſic pupillus pōt iurare & deierare. ſed contra. ff. de iureiu. l. q iuraſſe. vbi dicit, quis nō videatur deierare pupillus, quia ſciens fallere non videtur. ſed lex illa loquitur in infante vel infanti ꝓximo, qui nec ſcire nec diſcerre pōt. vt ff. de acqui. hæ. l. pupillus.

SVMMARIVM.

1 *Venatio quotuplex ſit, & quibus ac quando permiſſa.*

2 *Venari quare clerico prohibeatur, & non piſcari.*

¶ DE CLERICO VENATORE. Rubrica.

HActenus tractatū eſt cōiter de delictis clericorū & laicorum. Nunc autem tractatur de quibuſdā exceſſib' clericorū. vnde ſubijcit rubrica de cleri. venatore. ¶ Videamus ſit licita, & quibus ergo, quot modis ſit venatio. Quibus non. Et quæ pœna imponatᷓ clerico venatori. ¶ † Triplex eſt venatio. oppreſſiua. ſ. hominū, arenaria & ſaltuoſa. ¶ Oppreſſiua eſt hominum, & ſp eſt illicita. de qua dicitur, cœpit Nembroth eſſe robuſtus venator corā domino, i. hominū extinctor & oppreſſor vt 11. di. c. his itaque. Arenaria eſt, quæ fit in arena. vt cum quis locat operas ſuas, vt pugnet in arena cum aliqua beſtia dentata; hanc qui exercet, peccat grauiter, niſi eam exerceat gratia viriū experiēdarū. vt ff. de poſtul. l. 1. §. item ſenatus 3. q. 7. c. infames. §. tria. in verſi. infames circa prin. & de hac loquitur canon ille. 86. diſt. c. qui venatoribus. cum duobus ſequenti. cc. Saltuoſa eſt, quæ fit in ſyluis & ſaltibus. & hæc eſt illicita ex tempore & perſona. In tempore vt in quadrageſima, vt 86. diſt. c. an putatis. Ex perſona, vt in clerico; in quo tamen diſtinguēdum eſt, quoniam epiſcopo ſemper eſt illicita, vt 33. di. c. quorūdā. Alijs clericis eſt licita cauſa neceſſitatis,

neceſſitatis, vtilitatis, & recreationis cum retibus & laqueis & canibus, dum modo cum ſilentio & modeſtia fiat. Nã & monacho licet texere lina pro piſcibus capiendis. de conſe. di. 5. c. nunquã. licet etiã tempore feriato. vt pote diebus dominicis & feſtiuis præterquã in maioribus ſolennitatibus ingruente neceſſitate intendere piſcium captioni. vt ẽ. de ferijs. c. licet. & idẽ puto in captione ferarum. eo tñ modo, quo prædixi. Illa vera venatio, quæ fit cum clamore, curſu, vel armis, clericis eſt illicita. & in hoc etiam excipio caſum neceſſitatis. Quid enim ſi apri vel vrſi venirent deſtruere clericorum vel monachorum ſegetes, & vineas? ſatis credo, ꝙ poſſent venari. hoc eſt feras illas excludere cũ clamoribus, canibus, & armis; quia qđ quod non eſt licitũ, neceſſitas facit licitum. vt ẽ. de regu. iuris. c. quod non eſt licitũ. hoc excuſat à furto, homicidio; vt in rubricis illis de furto & homi. notatum inueniens. hæc ſaltuoſa licita eſt laicis pro carnibus & ꝓ pellibus, alias

2 nõ. ¶ † Sed quæritur quare cleric⁹ prohibetur venari, & nõ piſcari? Rñdeo, quia venatio fit cũ clamore, piſcatio nõ; vel quia maior delectatio eſt in venatione, ꝙ̃ in piſcatione, & maior diſſolutio. Vel ideo quia venator diſcurrit per de uia & inuia ſicut diabolus, cum ducit animam captiuam.

SVMMARIVM.

1 *Percuſſor quot modis quis dicatur. & nu. 2.*
Prælatus in prædicando qualis eſſe debeat.
2 *Percuſſio quando ſit peccatum.*
3 *Epũs neminẽ ſuis manibus verberare poteſt.*
4 *Clericus an & quando licite percutiatur.*
5 *Pœna percuſſoris quæ ſit.*

¶ DE CLERICO PERCVSſore. Rubrica.

SVperius tractatum eſt de quodam exceſſu clericorũ, qui venando cõmittitur. Nunc tractatur de quodã alio, qui cõmittitur feriendo, & ideo ponitur hic rubrica de cleri. ꝑcuſſore. ¶ Videndum eſt igitur, qui dicantur percuſſores. Et in quibus caſibus liceat clericis percutere. Et quæ ſit pœna temerarij

1 rij percuſſoris. ¶ † Percuſſor duobus modis dicitur. ſpiritualis & corporalis. Spiritualis qui inutilis ſermone corda audientiũ ferit. vt 45. di. c. ſane. Diſcretus debet eſſe prælatus in prædicãdo. vt nõ multũ taceat, nec verba ſuperflua dicat. vt 43. di. c. ſit rector. Et ſicut nõ leue diſcrimen incũbit pontificibus ſiluiſſe, quod congruit; ſic obſeruare debet, ne indignis & non intelligentibus ſecreta myſteria ſua prædicatione reſerare incipiat. Vitium enim animæ eſt indignis ſecreta vulgare. quod vel loquacitate incauta, cum ſine iudicio volat irreuocabile verbũ; vel adulatione, vt ei placeat, cui ſecreta reuelat; vel iactatione ſcientiæ, vt plura ſcire videatur. vt probantur hæc. 43. di. c. diſpenſatio. & §. ſequen. & 8. q. 1. c. oportet. Itẽ non debet populis gramaticã exponere. vt 86. di. c. cum multi. ſed conſiliũ domini annunciare. vt 43. di. c. epheſis. ponere autem ante oculos hominũ Dei iudicia, terrere cruentas cõſcientias, perſuadere pœnitentiã. vt 2. q. 1. c. ſi peccauerit. Et ſic dicit Aug. turba iniquorũ, cũm facultas eſt in populis promendi ſermone generali, obiurgatione ferienda eſt, & maxime ſi occaſionem atq; importunitatẽ aliquod flagellum domini deſuper quouis apparet pro ſuis meritis vapulare. vt 23. q. 4. c. non põt. neminem autẽ nominabit. vt 8. q. 2. c. quid autem. in quibus omnibus profecto datur intelligi, quanta debet eſſe diſcretio in prædicatione ſacerdotis, qua ſi forte caruerit, quaſi torto naſo ſacerdotalis officij iu

2 dicatur indignus. vt 43. di. in fin. ¶ † Eſt & percuſſio corporalis, & hæc fit manu, pede, vel capite, vel cubito, vel pectoris & humeri impulſu. Fit cum baculo, vel alio genere armorũ. ¶ Corporalis ꝑcuſſio ſi fiat malicioſe vel ex odio, peccatum eſt. vt 45. diſt. c. cum beatus.

Sed

Sed & ſi quis pugno percuciat impiè, & dicit ludens feci, non excuſatur. vt ʒ. de præſump. c. ſicut. Nã ludus noxius eſt in culpa. vt ff. ad le. Aquil. l. nã ludus. quis enim ludos appellat, ex quibus crimina oriuntur. vt in proœmio. ffrũ. ſed ſi quis plane ſocialiter, & ex ludo percutiat, non delinquit. vt ff. de iniurijs. l. illud. & 15. q. 1. c. illud. Si verò fiat cauſa correctionis licita eſt ei, qui habet poteſtatem in eum, quem percutit. vt 45. di. c.
3 cùm beatis. 35. diſt. c. ante. † Hoc tamen ſcias, q̀ neminem ſuis manibus epiſcopus verberare poteſt. ſic. 86. diſt. c. non liceat. ſed per aliũ ſic. vt 22. q. 5. c. ille qui. & ſi clericũ faciat percuti, nõ faciet hoc per laicum ſed per clericum. vt ĵ. de ſentent. excomm. c. vniuerſitatis. niſi clericus ſit omnino incorrigibilis, nec comprehendi patiatur, vt tunc per laicum capi poſſit. dum tñ non amplius laici violentia ſe extendat, q̃ exigat rebellio vel defenſio clerici. vt ĵ. de ſen-
4 tent. excommun. c. vt fame. ¶ † Item diſtinguendum eſt circa qualitatem perſonarum, quæ corrigendæ ſunt, & etiã circa criminum quantitatem, nam qui ſunt in minoribus ordinibus conſtituti, licitè verberãtur ẽt pro minoribus criminibus. 45. diſt. c. cum beatus. §. Salomon. & 35. diſt. c. ante omnia. qui verò ſunt in maioribus, non ſunt pro leuibus verberandi. vt 45. diſt. c. cùm beatus. hi ſunt caſus ſpeciales. in quibus licitè percutitur clericus, quos notabo. ĵ. de ſentent. excõica. Abbas aũt vel prior poteſt licite monachum vel conuerſum verberare cauſa diſciplinæ, vnde beatus Gregorius ſcribit, beatum Benedictum quendam monachum virga percutiendo ſanaſſe, quem crebra monitio ne curare nõ poterat. vt 45. di. c. cũ beatus. §. Salomõ. hoc tñ ſic facere debet; vt ſubditis pietas matrẽ, diſciplina verò patrem exhibeat. vt 44. di. §. hoc ẽt
5 alibi. ¶ † Pœna percuſſoris eſt hæc, quia prohibetur per apoſtolum ordinari. vt 45. diſt. c. in principio. ſi fuerit promotus & non habens reſpectum ad ſuum ordinem & incautè & temerariè percutiat, ſuſpenditur. vt ĵ. eod. c. præterea. & ſi ſe non emendauerit, deponatur, vt ĵ. eo. c. 1. & ſaluo q̀ ſi ex in cauta percuſſione mors interueniet, etiam ſi cauſa diſciplinæ fiat, irregularitas contrahitur. vt ʒ. de hom. c. presbyterũ & de hac materia in rubrica illa notaui.

SVMMARIVM.

1 *Maledicus quis dicatur.*
2 *Actio iniuriarum datur contra maledicum.*
3 *Detractor qualiter puniatur.*
4 *Clericus maledicus quomodo puniatur.*
5 *Conuitiator qua pœna feriatur.*
Pœna blaſphemantium quare potius imponitur pecuniaria quàm corporalis, & cui applicetur. num. 7.

¶ DE CLERICO MALEDICO. Rubrica.

Dictum eſt. ʒ. de clerico percuſ. & & ibi diſtinctum extitit, q̀ percuſſio alia fit manu, alia lingua. In hoc ergo tractatu inſiſtitur circa illam ſpeciem ſcilicet pecuſſionẽ linguæ, & ideo ſubijcitur hic rubr. de cleric. male. ¶ Eſt autem videndũ, quis dicatur maledicus. Et quæ ſit pœna male
1 dici. ¶ † Maledicus eſt is, qui obloquitur de homine detrahendo ei & cum obloquijs deprimẽdo. vt ĵ. eo. c. 1. Summa enim iniquitas eſt detrahere. Omnis enim qui detrahit fratri ſuo, homicida eſt. vt 6. q. 1. ſumma. & alibi dicitur, detractores fratrũ homicidæ ſunt. vt de con. diſt. 1. in c. homicidiorum; vnde nec tui commendandi cauſa aliquid dicas, quo minor alius fiat vt 11. q. 4. c. ſi quis vero 98. diſt. c. nullus vero & c. ecce. ſi quis autem verbum iniurioſum dixerit proximo, delinquit in deum. &
2 peccat in proximum; † vnde datur proximo actio iniuriarũ. vt inſti. de iniur. §. 1. ff. de iniur. l. ita apud Labeonẽ. §. cõuitiũ & C. eo. tit. l. ſi nõ conuitij. quæ famoſa exiſtit. vt ff. de his qui not. infa. l. Athletas. §. vlt. & C. ex quib. cau. infa. irro. l.

iſto.l.iniuriarum ſ.de ſent.& re iudi.c.
cum te.Eſt etiã maledicus blaſphemus
dei & ſanctorum.vt j.eod.c.ſtatuimus.
3 ¶† Punitur detractor,q fit infamis, &
ab eccleſia extorris.vt 6.q.1.c.deterio
res. Item punitur homicida vt in præ-
alleg.c.homicidiorum.nõ quia ita gra
ue ſit crimen detrahere,ſicut occidere;
ſed quia,ſicut homicida punitur pœna
æterna quo ad deum, ſic & detractor.ſi
cut in euãgelio dicitur,qui dixerit fra-
4 tri ſuo racha,reus erit gehennę. † Item
clericus maledicus,ſi in iudicio de hoc
fuerit cõuictus,degradatur.vt 46.diſ.c.
5 cler.cus maledicus. ¶† Cõuiciator fra-
tris punitur pœna pecuniaria facta æſti
matione iniurię arbitrio iudicis ſecũ-
dùm qualitatem & quantitatẽ iniuriæ.
vt inſti.de iniu.§.in ſumma.& hoc ſi ci-
uiliter agatur. Si aũt criminaliter aga-
tur,extraordinaria pœna officio iudi-
cis reo irrogatur.vt ibidem.Si quis aũt
contumeliam vel conuitia epo intule-
rit,mox depoſit⁹ curiæ tradetur.vt 11.
q.1.c.ſi quis ſacerdotum.& maximè ſi
in depreſſionem dñi papæ aliqua pro-
tulerit,vt j.eod.c,1. Verum tñ in hoc
ſanctè ac religioſè dicere poſſet ſum-
mus pontifex, ſicut dicit dñs impera-
tor. Si quis modeſtiæ neſcius & pudo-
ris ignarus improbo petulantiq; male
dico noſtra crediderit laceſcenda ac te
mulentia turbulentus, obtractor ipſo-
rum fuerit, pœnæ nolumus ſubiugari.
neque durum neque aſperum aliquid
ſuſtinere,qm̃ ſi ex leuitate proceſſit,cõ
tẽnendum eſt,nec lubricum linguæ ad
pœnam facile trahendum eſt.vt ff.ad
leg.Iul.ma.l.famoſi.Si ex inſania, miſe
ratione digniſſimum;ſi ob iniuriam, re
mittendum.i.ad principem transferen
dum.vt C.ſi quis imperat.male.l.vna.
6 † Si quis aũt contra deũ vel aliquẽ ſan
ctorum ſuorũ & maximè beatam virgi
nem linguam in blaſphemiã publicè re
laxare præſumpſerit. per ſuum epiſco-
pum pœnæ ſubdatur annotatæ j.eod.c.
ſtatuimus. quæ pœna locum habet cũ
blaſphemia non calore iracundię, non
ebrietate vł demẽtia prolata eſt:alius
cũ blaſphemante benignus ageretur.vt
2.q.3.c.ſi quis iratus.&.§.notandũ C.de
reb.cred.& iureiuran.l.2.C.de iniur.l.
ſi non conuitij.& vt ſ.dixi cum qs ma-
ledicit imperatori. ¶†Sed quæritur de
7 pœna pecuniaria,quæ in fine illius de-
creta.ſtatuimus.adijcit,quare ſit adie-
cta? Rñdeo ideo,quia plures magis ti-
ment pœnã pecuniariam,quàm ẽt cor-
poralem. & propterea imponitur illa
quæ magis timetur.vt ſ.vt lite non con
teſtata.c.qm̃ frequenter. † Sed quæri-
8 tur.cui hæc pœna pecuniaria ſoluatur.
Et videtur q poteſtati ſeculari ex eo
quod dicit in fine.q etiam inter alia cõ
munitatum ſtatuta pónatur. Vel dic,q
hoc crimen eccleſiaſticum eſt,à quocũ
que commiſſum; & ideo pœna illa ſol-
uetur epiſcopo in vſus pauperum con-
uertenda,vt ſ.de foro competen.c.cùm
ſit ſ.de vſu.c.cùm tu.Vel ſi vis, diſtin-
gue perſonas,& diſtribue pœnas.vt pœ
na clerici blaſphemi ſoluatur epiſco-
po,& pœna laici ſoluatur poteſtati. Et
nota,q hæc pœna pecuniaria eſt irre-
miſſibilis.vt in fi.illius decr.ſtatuimus.
continetur. vbi dicit,nullã in hoc miſe
ricordiam habiturus.Illam enim clau-
ſulam ad pœnam pecuniariam refero,
non ad ſuperiores. Et intelligo ſi blaſ-
phemus habeat vnde ſoluat, cæterum
ſi paupertas impoſſibilitatem inducat,
iudex eccleſiaſticus ĩ flagella cõmutet.
vt ſ.de rapto. c. in archiepatu 12. q.
2.c.fraternitas 14.q.6.c.ſi res aliena ſ.
de iudæ.c.poſtulaſti & c.ad liberandã.
Sed hæc omnia pro tribunali fiunt, ſed
in iudicio animę ſacerdos diſcretus mo
liet hunc rigorem,& miſericordiã non
negabit; quia miſericordiæ dei nec mẽ
ſuras poſſumus ponere,nec tẽpora diffi
nire, apud quem nullas patitur veniæ
moras conuerſio.vt 26.q.6.c.hi qui.

S V M M A R I V M.

1. *Excommunicatio quid ſit.& quot ſunt ſpe cies excommunicationis.*

Clerici excōmunicati qualiter puniātur.

2 *Clericus excommunicatus quare teneatur dicere horas canonicas.*

3 *Excommunicatus excommunicatione durante, fructus beneficij non percipit.*

4 *Regreſſo iure poſtliminij non reſtituuntur ſtipendia eius temporis quo fuit apud hoſtes.*

5 *Excommunicatus excommunicatione minori exercere poteſt ea quæ ſunt iuriſdictionis, ſed non quæ ſunt officij.*

6 *Excommunicatus excommunicatione minori an celebrando grauiter peccet.*

7 *Depoſitus vel degradatus celebrans an cōficiat.*

¶DE CLERICO EXCOMMUNICATO MINIſTRANTE. Rub.

DIctum eſt ſ.de quibuſdam exceſſibus prælatorum, ſed quoniam clerici delinquentes plerunque excōicantur, plerunque interdicuntur, aliquoties deponuntur, & nihilominus claues eccleſiæ contemnentes irreuerenter ingerunt ſe diuinis. Idcirco ſubijcitur hic rub. de cle. excō. interdic. vel depo. miniſt. ¶ Videndū eſt igif de pœna iſtorū, qui quātū in eis eſt, miſteria ſacra profanant, & an cum eis valeat diſpenſari. ¶Eſt aūt ſciendū, ꝗ excommunicatio, alia maior, alia minor
1 eſt. Maior excludit à ſacramētis & à cōmunione fidelium. Minor autē tantum à ſacramentis excludit. vt ſ.de excep.c. à nobis. j̄.de ſent.excomm.c.penultim. ſed totum cōtrarium dicit canon.3.q. 3.c.Engeltrudā. Ibi.n.dicit, ꝗ Engeltrūda nō ſolū fuit excōicata minori excōicatione, quæ à fraterna ſocietate ſeparat, ſed ēt maiori quę à corpore Xpi reſcindit. Sed exponenda ſunt verba illa, ſic, vt intelligamus fraternā ſocietatē, quam contrahimus in communione ſacramentorum. corpus aūt Chriſti, eccleſiam, vt ibi dicit. per eccleſiam verò intelligas collegium fidelium. vt de con. diſt.1.c.eccleſia. Itē ſciēdum eſt, ꝗ duæ ſunt ſpecies minoris excommunicationis. vna eſt quę excludit à ſacramentis, & hæc quandoque contrahitur à iure, vtpote per participium excōmunicati excommunicatione maiori. vt j̄.de ſententent. excomm. c. nuper. Quandoque ab homine per ſententiā. vt 5.q.1.c.1. Alia ſpecies excōicationis minoris ſeparat à communione fidelium, & non ſacramētorum. vt 5.q.2.c.præſenti. & q.4.c. in loco. 18.diſt.c.placuit. 34.diſt.c.quorundam 58.diſt.c.ſi quis de alterius. excommunicati igif maiori excōicatione & minori ſm primam ſpeciem diuina officia celebrare non debent; & ſi hoc fecerint, alter deponetur. vt j̄.eo.c.latores. alter grauiter peccat, nullius tñ notam irregularitatis incurrit, vt j̄.eo. c.ſi celebrat. quod intelligo ſi ſolenniter celebrat iuxta præcedentem conſuetudinē, & vt prius. vt hæc probātur j̄.eod.c.illud. & 11.q.3.c.ſi quis dānatur & c.ſeq. ſi quis epiſcopus. ſecreto tñ non officiando eccleſiam, ſed ſolus legendo nō cantando, & ſic planè, vt à nemine audiatur, dicere horas pōt & debet. miſſam aūt celebrare non pōt quomodocunque, nec ſacramenta eccleſiaſtica pertractare, vt 28.diſ.c.presbyte-
2 rum. ¶† Si tu quæras, quæ eſt ratio quare excōicatus teneatur dicere canonicas horas? Rñdeo, qa oneris eſt, & ideo non tollitur, aliâs ei ſententia prodeſſet quod eſſet iniquum. nam euidenter iniquum eſt ei prodeſſe ſententiam, cōtra quē lata eſt. vt ff.de except.rei iudi. l.euidenter. & pœna non habet immunitatem. vt ff.de interdic. & releg.l.relegatorum.§.vlt. nec aliquid eſſe habet delictum cū venia. vt ff.de mino.l.Papi
3 nia.† & propterea, qa excōmunicatus diuina non pōt celebrare officiando eccleſiam vt prius, fructus beneficij nō pcipit excommunicatione durante. vt ſ. de appell.c.paſtoralis in fin. & 32.diſt. c.præter hoc. & ſi reconciliatus fuerit, fructus illius temporis non recuperat,
4 † ſicut regreſſo iure poſtliminij nō reſtituuntur ſtipendia eius tēporis quo fuit apud hoſtes. vt C.de re mili.l.ſtipēdia.

hæc

hæc eſt ẽt cauſa quare excõicato non confertur beneficium. vt ſ.de æta. & qualita.præfi.c.cũ bonæ memoriæ. Nã beneficium datur ratione officij vt 81. di.c.ſi quis ſacerdotũ, & c.cos. hęc omnia quæ dicta ſunt in excõicatio, locũ habent & in interdicto, nam vterq; ingerens ſe diuinis eſt in cauſa depoſitionis. vt j.co.c.clerici. Nec ob. quod ibi dicit, niſi moniti ſine dilatione redierint; quia nihilominus, etſi redierint, poſſunt deponi. ſed ſi redierint ad ſtatum & obſeruãtiã interdicti poterunt diſpenſationem obtinere. Nec ob. j.eo. c.poſtulaſti.§.præterea, vbi dicitur ꝙ clerici, qui talia præſumpſerint, beneficijs ſunt eccleſiaſticis ſpoliandi. Nam ibi ſuppleo, & officijs. vel ibi agitur de clericis celebrantibus in locis interdicti, non de clericis interdictis. Et quod dixi in clerico interdicto, dico in clerico ſuſpenſo, dummodo ab officio ſit ſuſpenſus; hæc enim duo æquipollentia ſunt, & eundem hñt effectum. clericum interdici, & ſuſpendi.

5 † Vnũ tñ nõ omitto notare, ꝙ excommunicatus excõicatione minori poteſt exercere ea quæ ſunt iuriſditionis, & eligere poteſt, & non eligi, & ſacramenta ab eo collata non carent virtutis effectu. cum non videatur à collatione, ſed à perceptione ſacramentorũ, quæ in ſola conſiſtit perceptione, remotus; peccat tñ conferendo ſacramenta, ſed leuiter. quia vt predixi non eſt excluſus à conferendo; ſed à percipiendo, ſed celebrando peccat grauiter, vt hæc omnia colliguntur j. co.c.ſi celebrat. ¶ † Sed mirum eſt, ꝙ excõicatus excõicatione minori celebrando peccat grauiter, non tñ irregularitatem incurrit, cùm ex omni mortali quis conſtituatur irregularis irregularitate canonica, vt promoueri non poſſit vt 25.di.c.vnũ orariũ.§.nunc aũt. & c.primũ. & promotus ſit ſuſpenſus quo ad ſe, vt 1.q.1.c.ſacerdotes. Ad quod rñdeo, qđ dicit illa decre. ſi celebrat. nullus notã & c. ſic intelligo quantũ ad id quod ibi ſequitur. ſ. quo minus eligat & quo minus exequatur, quæ iuriſditionis ſunt, ſecus q̇ ſunt officij.

7 † Sed quæritur de depoſito, ſeu degradato, an conficiat? Et videtur ꝙ ſic, quia ordinẽ non amittit. vt 20.q.3.c.cos. 1.q.1. c.q quidem. de con.di.4.c.oſtenditur. 32.q.7.c.licite. ar. contra. 50.di.c.accidens. 11.q.3.c.epiſcopus. 81.di.c.dictũ. 23.q.8.c.clericis. 54.diſt.c.ex antiquis. Ad hoc reſpondeo, puto ipſum non cõficere; potuit enim eccleſia auferre poteſtatem conficiendi, quã contulit ordinando; q̃uis caracter, qui animæ inſigitur, non poſſit auferri. Cum eo, qui excõicatum ſe ſciens in contemptum clauiũ præſumpſerit celebrare diuina, nõ poteſt alius à papa diſpenſare, nec etiã ſynodus. vt 11.q.3.c.ſi quis epiſcopus damnatur. & c. ſi quis in conſilio.

SVMMARIVM.

1 *Non ordinatus celebrans an conficiat.*

2 *Ordinare an poſſit non ordinatus.*

¶ DE CLERICO NON ORdinato miniſtrante. Rub.

IN ſuperiori rubrica dictum eſt de his qui excommunicati, interdicti, depoſiti adminiſtrant; hic tractatur de his qui nõ ordinati hoc faciunt. & ideo ſubijcitur hic rub. de cle. non or. mi. ¶ Videamus igitur an talis celebrando conficiat. Et an cum eo valeat diſpenſari, & in quo.

1 ¶ † Eſt autem ſciendum, quòd talis, ſi celebrat, non conficit. nullus enim celebrat niſi ſacerdos, rite fuerit ordinatus. vt ſ.de ſum. Trini. & fi.c.firmiter. de con.diſt.1.c.1. & c.ſicut. 81.diſt.c.dictum.

2 ¶ † Nunquid autem nõ ordinatus baptizare poteſt? Reſpondeo non ex officio, ſed ſicut laicus in neceſſitate abſente ſacerdote poteſt. vt 30.q.1.c.ad limina. 93.di.c.diaconus. de con.di.4.c.conſtat. Talis autẽ abijciatur ab eccleſia, vt nũquã ordinetur. vt j.co.c.1. ¶ In exequendo ordinẽ quem iam habet, & in beneficio poterit cum

cit cũ eo per epiſcopũ miſericorditer
diſpẽſari, ne ſuſtẽtatione priuat⁹ ad ſe
culi negocia reuertatur. vt ĩ.e.c.3. Sic
plerũq; diſpenſatur in beneficio, & non
officio. vt 50. di. c. ſtudeat. 28. di. c. pſby
terũ. & hoc ideo, ne in vituperium cle-
ri mendicet miſer clericus in plateis,
vt 93 diſt. c. diaconi.

S V M M A R I V M.

1 *Diſpenſari an poſſit cum clerico per ſaltum promoto, & an conferatur ordo prætermiſſus.*

2 *Intellectus ad c. ſicut 11. diſtin. & ad c. veniens, ſupra de cleri. non baptiza. miniſtran.*

3 *Epiſcopus ſine ſacerdotio quis eſſe nõ poteſt.*

¶DE CLERICO PER SALtum promoto. Rub.

DIctum eſt. ſ. de clericis non ordi
nantis miniſtran. hic tractatur
de ordinatis inordinatè, hoc
eſt præpoſterè & per ſaltũ. & ideo ſubij
citur hic rubri. de cle. per ſal. p. de hoc
aũt quid iuris ſit, breuiter videamus.
¶Et eſt ſciendũ, q̃ gradatim & per ordi
nẽ eſt aſcendendũ. vt ff. de mu. & ho. l.
vt gradatim. & l. honor. §. gerendorũ.
C. vt dignitatũ ordo ſer. l. 1. & 2. li. 12.
Et aſcendendũ eſt de minori ad maius.
Nam qui prouehitur de minori ad ma
ius, prouehitur. vt. 93. di. c. legimus in
fi. & per certas interſtitias temporũ. vt
77. di. c. in ſingulis. & c. quicũq;. & in ſe
1 quentibus. cc. † ſi quis ergo per ſaltum
promotus ſit in aliquo ordine p̃termiſ
ſo, miſericorditer agi põt, vt cõferatur
ei ordo prætermiſſus. vt ĩ. eo. tit. c. vno.
62. di. c. ſolicitudo. cautẽ. n. ſupplendũ
eſt quod omittitur. vt ſ. de ſacramen.
non iteran. c. paſtoralis. Et ſm hoc vi-
detur q̃ aliquis nullum ordinẽ habens
põt eſſe ſacerdos. Sed obſtat. 11. diſt. c.
ſicut. & ſ. de cleri. nõ bap. mi. c. veniens.
2 ſed ad canonem† Rñdeo, clericatus &
ſacerdotium faciunt ſacerdotẽ verũ
rectè & ordinatè. Sed quamuis inordi-
natè, nihilominus ordo ſacerdotalis
ſm formam eccleſiæ collatus efficit ſa-
cerdotem; ad aliud aũt reſpondeo, ſpe
ciale eſt in non baptizato, vt nullũ reci
piat ſacramentũ; quia baptiſmus eſt ia-
nua omniũ ſacrorũ. vt 32. di. c. null⁹ miſ
3 ſam. §. verum. † vbi enim non ſit poſitũ
fundamentum, nihil ſuperædificari po-
teſt. vt 1. q. 1. c. cùm Paulus. vt no. ſ. de
presbytero non bap. mi. Epiſcopus au-
tem ſine ſacerdotio quis eſſe non po-
teſt. vt ĩ. tit. prox. c. ex literis.

S V M M A R I V M.

1 *Furtiuè ordinari qualiter quis dicatur.*

2 *Furtiuè promotus an poſſit in ordine miniſtrare, & an cum tali valeat diſpenſari, & per quem.*

3 *Ordines omnes an quis poſſit eodem tempore ſuſcipere.*

¶DE EO QVI FVRTIVE ordinem ſuſcepit. Rubr.

DIctum eſt ſupra de his qui aſcẽ-
dunt ad ordines per ſaltũ. Nũc
tractemus de his qui aſcendũt
1 per furtũ. † Per furtũ aũt intelliguntur
aſcendere, qui clãdeſtinè promouẽtur.
vt ĩ. eo. c. innotuit. hoc eſt contra con-
ſcientiã ſuperioris. vt 64. di. c. extra con
ſcientiã. Et ideo ſubijcitur hic rubri. de
2 eo qui fur. or. ſuſce. ¶† Videamus igitur
an quis poſſet miniſtrare in ordine,
quẽ furtiuè recepit. Et an cùm tali va-
leat diſpenſari, & per quẽ. ¶Et eſt ſcien
dum, q̃ ſi quis promouetur ad ordines
eo. die minores & ad ſacrum, in ſacro
non poterit miniſtrare, nec ẽt in mino-
ribus, niſi ex permiſſione. vt ĩ. eo. c. cum
h. lator. ſi verò promoueatur ad duos
ſacros, in neutro poterit miniſtrare. vt
ĩ. e. c. innotuit. ¶Sed opponitur, primũ
ordinẽ bene recipit, quia de cõſciẽtia.
Secundũ aũt malè, quia furtiuè; quare
ergo puniuntur in executione prioris?
Rñdeo, cũ is, q̃ ordinat, recipit primũ
ordinẽ, gerit in animo, vt illo non con-
tentus eo. die recipiat ſm, & ideo ani-
mi deſti-

mi deſtinatione peccat in receptione primi. In ſecundi verò receptione pec- cat re ipſa, i. ipſa receptione. & ſimile ad illud. ſ. de tẽpo. ordi. c. literas. ¶ † An
3 aũt qs poſſet oẽs ordines recipere. dic vt no. ſ. de tẽpo. or. §. ordines minores. Circa hæc poterit quilibet diſpenſare, ſi prohibitio facta nõ ſit ſub intermina tione excõicationis, vl' pœna, ne qs ad oẽs ordines eo. die aſcendat. vt j. eo. c. 1. imò videtur, ꝙ hoc liceat abbati in ſuo monaſterio. vt j. co. cũm. h. in fi. licèt quidã velit intelligere illud in epi- ſcopo, qui vicem epiſcopi gerebat in ec cleſia, cui præerat quæ regularis erat & epiſcopalis. vt ſ. de iudi. c. cauſam. ſed ſi interminatio facta ſit, tũc diſpen- ſatio fieri non põt ſine auctoritate & li centia papæ, vt j. in. c. innotuit. in fine.

SVMMARIVM.

1 *Prælati quando dicuntur excedere.*
2 *Epiſcopum non dominum ſed recollagam presbyterorum ſe cognoſcere debet.*
3 *Abbates quando dicantur excedere.*

¶ DE EXCESSIBVS PRAE- latorum. Rubrica.

TRactauimus. ſ. de quibudam ex ceſſibus ſubditorũ in prælatos, vt de his qui per ſaltum vel per furtum ad ordines aſcendunt. ſed ne ex hoc aliquã ꝑlatis obrepat elatio, ſubij- citur hic rubrica de exceſſibus præla. in ſubditos. Nos aũt de multis exceſſi- bus aliquos proſequamur, ne prælati hoc ad animam reuocent. currunt. n. inter infamiam & bonã famam vt ſedu- ctores & veraces. vt 6. q. 1. c. ſunt pluri-
1 mi. ¶ † Excedunt prælati in exigendo, dũ imponunt talias & collectas. vt j. c. c. 1. & vt no. de hoc. ſ. de cenſi. & exac. §. nũc videamus. Excedũt, vt dũ eccleſiæ Romanæ vel eius legatis in aliquo ſub ueniunt, quærunt prædã potius ꝙ̃ ſubſi dium in ſubiectis, vt no. ſ. de rap. §. hũt quidã. cũ deberent manus ſuas ſeruare innoxias deo, legi, & principi, nullũq; cõtingere lucrũ, vt in Auth. de mã. prin ci. §. 1. col. 3. C. de ſuperindic. l. 1. li. 10. ff. de dã. infec. l. ex dãno. §. 1. in Auth. & col. §. hoc quoq;. coll. 6. niſi ex magna cã. & ſpecialibus caſibus. vt 16. q. 1. §. nouarũ. ſ. de cenſi. c. c ũ apoſtolus. ſ. de iure. c. præterea. Excedunt quia de faci li ſine cauſa, & ſine ordine iuris excõi- cant & ſuſpẽdũt. cũ excõicatio, quæ eſt æternæ mortis dãnatio, ſine certa & ma nifeſta cauſa ferri nõ debeat, nec pro paruis & leuibus cauſis. vt 11. q. 4. c. ne- mo. & c. nullus. 2. q. 1. c. nemo. & c. deus omnipotens. ſ. de appel. c. reprehenſibi lis. 12. q. 1. c. indignc. j. de ſen. exc 6. c. ſa cro. Excedũt, quia in iudicijs clericorũ ſuorũ conſilijs nõ vtuntur, cõtra id quod legitur. 15. q. 7. c. pe. & vl. ſicut præſens & præſentibus officialib⁹ ſuis iudicare debet. vt C. de ſen. & interlo. om. iu. l. cũ ſuiam. ¶ Excedunt quidã in nimio ri- gore, quidã in omnimoda relaxatione rigoris, cũ ex vtroq; vnũ ſit faciendũ tẽ peramentũ, vt nec rigor iuſticiæ ſit rigi dus, nec mãſuetudo diſſoluta ſit. vt 45. di. c. diſciplina Excedũt qui ſuperbè ꝑ- dicãt, & ſine cõpaſſione cõdẽnãt. vt 45. di. c. habet hoc propriũ & c. vera iuſti- cia. Excedunt dum malos clericos ordi nant, de quibus canõ loquit, facit hoc nimia remiſſio ſacerdotũ noſtrorũ, qui pompam multitudinis quærunt. & pu- tant ex hac turba aliquid ſibi dignita- tis acquiri. Hinc paſſim numeroſa plu- ralitas ẽt in his locis, vbi ſolitudo eſt taliũ, reperitur, dũ per parochias exten di cupiũt, aut quibus aliud præſtare nõ põt, diuinos ordines largiuntur. vt 59. di. c. ſi officia. ¶ Excedunt dũ exquiſita & ſingularia quærunt. quos increpat Hierony. dicens natus in paupere do- mo & in tugurio ruſticano ꝙ vix milio & cibario pane vẽtrẽ rugiẽtẽ ſaturare poterã, nũc ſimilã & mella faſtidio. vt 12. q. 2. c. gloria. Excedũt qui circa diui ta & ornatũ eccleſiarũ ōẽ ſtudium apponũt. & de miniſtris nulla eſt cura. contra quos inuehitur Hiero. in præal le. c. dicens. Marmora nitent auro, ſplẽ

dent laquearia, gẽmis altaré diſtinguũtur, & miniſtrorũ Chriſti nulla eſt electio. ¶ Excedũt in ſuperbis geſtis & claris, dum ſe inter ſacerdotes gerũt dam-
2 nabiliter, canone dicente. † Eṗs in eccleſia in cõſeſſu presbyterorũ ſe collegam eſſe cognoſcat. vt 95. di. c. eṗs. Excedũt in pcurõnibus. vt no. ſ. de cen. & exac. ¶ Excedũt dum inferiorum honoribus derogant. vt j. eo. c. ad hoc. quia ſicut non vult grauis oneris ſarcinas ferre, ita non audeat alij imponere importabile pondus. vt 2. q. 6. c. qui ſcit. Excedunt dum beneficia vacãtia clericis cõferẽda ſibi retinent, vt j. eo. c. ad aures. Quod nõ licet, niſi ex cauſa cum ſuo capitulo prælatus ſtatueret de aliquo perſonatu vel beneficio ſupprimẽdo. vt eccle. benefi. ſine dimi. cõſe. c. vt noſtrum vt ſ. de cõſtit. c. cũm acceſſiſſent. vel niſi hoc per priuilegiũm ſeu indulgentiam aliquis obtineret. vt j. de ver. ſig. c. tua nobis. Excedunt eṗi dum ab abbatibus & monachis aliqua exigunt contra ordinis inſtituta. vt j. eod. c. ſane. ſ. de ſimo. c. ne dei eccleſiam. cum ea, ad quæ tenentur abbates, eṗis ſcripta ſunt. vt 18. q. 2. c. hæc tantum. & c. abbates. ſ. de offi. ord. c. conquerente. Vnde ſi eṗi indebita & inſolita exigant, poſſunt abbates iure proprio denegare. vt j. eo. c. ſanè. & c. cum ad quorundam. 10. q. 1. c. quia cognouimus. niſi prælatus eſſet in poſſeſſione vel quaſi eius quod exigit. tunc enim illud ſubtrahere ſubdito nõ liceret, vt ſupra vt lite pen. c. a memoria, 16. q. 2. c. volumus. & 17. di. c. concilia. §. hinc diſtinguendum. ¶ Excedunt, dum religioſos contra indulgentias & priuilegia ſua moleſtant. vt j. e. c. nimis & c. tanta. Sed & religioſi caueãt ne priuilegijs abutantur, & ne pp indulgentias inſoleſcant, ſed in humilitate regulari ſic degant, vt eccleſiarũ prælati eſſicatiores & promptiores exiſtant, & ad exhibendũ eis de ſuis malefactorib⁹ iuſtitiæ cõplemẽtum, eorumq́; priuilegia diligentius & perfectius ſtudeant obſeruare, vt ſ. de deci. c. nuper in fi. Cæterum ſi cũ alijs ſimilem vitã ſuſceperit, ſimilem cum eis in legibus ſentient diſciplinam. vt ſupra de ſta. regu. c. recolentes.
3 ¶ † Excedunt etiam & abbates, qui ſuis finibus non contenti manus ad ea quæ ſunt eṗalis dignitatis extẽdunt, cognoſcendo de cauſis matrimonialibus & alia eṗalia exercendo. vt j. eo. c. accedentibus. Sed videtur ꝙ de cauſis matrimonialibus cognoſcere poſſit, vt ſupra de conſang. & affi. c. ex literis. Ad quod ıñdeo. illud cõpetit abbati ex priuilegio ſpãli, & in hoc concordat decr. j. eod. c. accedentibus, in fi. vbi dicit niſi forſan quiſquã eorum ſpeciali cõceſſione vel alia cauſa legitima ſuper huiuſmodi valeat ſe tueri, vtpote præſcriptione: nam poteſt abbas quædam iura epiſcopalia præſcribere, quæ epiſcopale offiñ non requirunt. vt ſupra de præſcrip. c. auditis. & eodem modo ex conſuetudine præſcripta põt cognitio cauſarum matrimonialium ad archidiaconũ pertinere. vt ſ. de reſt. ſpol. c. literas.

S V M M A R I V M.

1 *Noiuum opuſ facere quid ſit.*
2 *Nunciare quid ſit.*
3 *Edictum nunciationis noui operis quid contineat.*
4 *Nunciatio noui operis cui fieri debeat.*
5 *Nunciatio facta ad locum nemine in ædificio exiſtente an teneat.*
6 *Nunciatio noui operis facta domino nõ tamen in opere an valeat.*
7 *Iuramẽtum calumniæ an exigatur in nunciatione noui operis.*
8 *Nuncians quid demonſtrare habeat.*
9 *Nunciãs nomine alieno ad quid teneatur.*
10 *Nunciatio quot modis fiat.*
11 *Nunciationis effectus quis ſit.*

¶ DE NOVI OPERIS NVNciatione. Rubrica.

IN ſuperiori rubrica diximus de prælatis excedentibus in ſubiectos, in pñti autem rubrica agitur de ſubiectis excedentibus in contemptum iuris vel prio-

vel prioris, ſeu prælati; vnde ſubijcitur
hic rubrica de noui operis nuncia. ¶Vi
dendũ eſt igitur, quid ſit nouum opus.
Quid nũciare nouũ opus. Ad quæ noua
opera pertineat nũciatio. Cui ſit nũciã
dũ. Qualr fiat nũciatio. Et quis ſit nun-
1 ciationis effectus. ¶†Opus nouũ facere
vr, qui aut ædificando aut detrahendo
aliquid priſtinam faciem operis immu
tat. vt ff.eo.tit.l.1.§.opus nouum, ſi qs
autẽ vetus ædificiũ fulciat, aut ſi vnum
vel alterum cemẽtum imponat, nouum
opus facere nõ videtur. vt ff.eo.tit.l.1.
ſi quis ædificium, & l.ſtipul.§.opus. Lõ-
ge.n.aliud eſt facere, aliud reficere. vt
ff.de iti.actuq; priua.l.3.§.reficere.ẽ.de
iudæ.c.conſuluit.& c. iudæi. ar. tamen
eſt.ff.de mor.inferen.l.1.§.ædificare.
2 † Nunciare idem eſt quod prohibere,
vnde pro eodem habeo quo ad effectũ,
ſiue quis dicat nuncio nouum opus, vel
prohibeo nouum opus. vt ĩ.eo.c.ſignifi
cantibus. & ff.eod.tit.l.1.§.nunciamus.
3 † hoc autem editum non omnia opera
complectitur, ſed ea ſola quæ ſolo con
iuncta ſunt, quorum ædificatio vel de-
molitio videatur nouum opus contine-
re. vt ff.e.tit.l.1.§. hoc autem edictum.
4 ¶† Fit nunciatio omnibus exiſtentibus
in ædificio. vt ff.eo.tit.l.operis noui.&
l.ciuilibus.& l. de pupillo.§.2.& 3.
5 ¶† Sed quid ſi fiat nunciatio ad ipſum
locũ nemine in ædificio exiſtente, nun-
quid tenet denunciatio? ſic, quia ſi nul-
lus ſit in ædificio põt aliquis eſſe præ-
ſens, & audire denunciationem & domi
no operis indicare; vnde ſufficit in præ
ſenti nunciari. vt ff.eo.tit.de pupillo.§.
3. Et propterea non obſtat abſentia do
mini operis. vt ĩ.eo.c.cum ex iniuncto
in prin. Et facit ad idem. C.de dam.in-
fec.l.dies.§.totiés.& ff.quod vi aut clã.
6 l.autem.§.1.in fi. ¶†Quid ſi fiat nuncia
tio noui operis domino operis, non ta-
men in opere? videtur ꝙ nullus ſit mo-
menti, quia in re præſenti fieri debet vt
dictum eſt, & probatur. ff.eo.tit.l.de pu
pillo.§.ſi qs forte. Sed verius eſt, ꝙ te-
neat nunciatiõ, ſicut & illa quæ fit in re
præſenti domino operis abſente & ne-
mine inſiſtente, vt ſuperius dictũ eſt. di
citur aũt nullius eſſe momenti nuncia-
tio quæ ſit domino abſente quantũ ad
ea quæ fiunt in opera antequã ipſe ad
opus redeat. non.n.omnia, quæ facta
ſunt poſt talẽ denũciationẽ, demolien
da ſunt, ſed tñ illa quæ poſt regreſſum
7 eius ædificãtur. ¶†In nunciatione noui
operis neceſſariũ eſt iuramentũ de ca-
lumnia. ſi tñ ab aduerſario exigatur.
vt ff.eo.tit.l.de pupillo.§.qui opus no-
uum. Quidam tñ dicunt.l.illam hodie
non tenere per Auth.de his qui ingre.
ad ap.§.vlt.coll.5.& ſignatur. C.de iu-
reiuran. propter calum. Auth.hoc ſa-
cramentum. & in alia auth.hoc in ſa-
cramento. Ibi enim dicitur in initio li-
tis, hoc eſt in conteſtatione litis de ca-
lumnia iurandũ eſſe, ne ſæpius iuretur.
Alij autẽ dicunt, ꝙ illa auth. loquitur
de iuramento, quod in conteſtatione
litis præſtatur vel poſt; vnde quod di-
cit, ne ſępius iuretur, ſupplent poſt litis
conteſtationem. vnde leges quæ dicũt
de iuramento pæſtando ante litem cõ-
teſt. non reuocantur per auth. præal. ff.
de no.pe.nun.l.de pupillo. ff.de dam.
infec.l.qui bona.§.qui dãni.& §.ſi quis
ſtipulaturus.& ff.q ſatiſ.da.eo.l.de die.
§.iubetur. Quod tñ intelligẽdũ eſt poſt
nunciationẽ, cùm is, cui nunciatum eſt,
adit prætorem vel prælatũ poſtulans ſi
bi remittit nunciationẽ niſi ille de ca-
lumnia iuret, qui denunciauit. à princi
pio enim non exigitur prætoris autori
tas. vt ff.eo.tit.l.1.§.nunciatione.& §.
8 ex hoc edicto. ¶†Item qui nunciat, ne-
ceſſe habet demonſtrare, in quo loco
opus nouũ nunciat, vt ſciat ædificator
vbi poſſit ędificare, & vbi interim abſti
nendum eſt. vt ff.eo.tit.l.pupillo.§.qui
nunciat. ¶Itẽ qui opus nouũ nunciat, ſi
quid iam operis factum eſt, inteſtatio-
nes referre debet, vt ſciatur poſtea qd
factum ſit. vt ff.eo.ti.l.non ſolũ.§.1. Itẽ
modulos debet ſumere is, qui nunciat,
vt probari poſſit quid poſtea ędificatũ
9 ſit. vt ea.l.§.ſciendum. †Item qui nomi
ne alieno

ne alieno nunciat,neceſſe habet ſatiſda
re rem ratam dñm habiturum.vt ff.eo.
tit.l.qui in re.§.quæ ꝓcuratorio.quod
locum habet ſm quoſdã, cum de man-
dato dubitatur, ſecundùm alios etiam
ſi de mandato conſtet, & eſt ibi ſpecia-
le,ſicut & alibi.ff.ad trebel.l.quidam.
10 ¶†Tribus modis fit nunciatio,per ver-
ba, per prætoris interdictum, & per ia-
ctum lapilli.& in hoc vltimo modo di-
cunt quidã verba non debere interueni
re.Alij dicunt verba poſſe interuenire,
vt nunciãs ſic dicat,nũcio vobis nouum
11 opus per iactũ lapilli.¶†Effectus nun-
ciationis eſt, vt qcqd poſtea ædificatũ
fuerit,iure vel iniuria deſtruatur. vt ff.
eod.tit.l.1.in prin.& l.prætor.§.1.& j.
per totũ. vnde ſimilia ſunt hæc, quo ad
hoc, noui operis nunciatio,& excõica-
tio.quia vtraq; tenet,ſiue fiat iure,ſiue
iniuria vt 11.q.3.c.ſententia.In nuncia
tione eſt ratio ſpreta prætoris auctori-
tas.in excõicatione cõtemptus clauiũ.
¶ Eſt & alius effectus denunciationis.
nam ſi quis verbis nunciat,facit aduer-
ſarium poſſeſſorem.vt ff.eo.tit.l.1.§.in
operis.& l. de pupillo.§.meminiſſe. ſe-
cus ſi per prætorem,ſiue per iactum la-
pilli,vt ibidem. Ratio diuerſitatis hæc
eſt. qa poſſeſſio ſolo animo amittitur,
vt cũ quis ſuſpicatur ſe poſſe repelli. vt
ff.de acqui.poſſ.l.poſſideri.§.in amittẽ
da.& l.ſi id quod.§.vlt. Sed qui lapillũ
proijcit,& ſic nunciat, non prætendit ſi
gnũ timidi & fugiẽtis,ſed audacis & pu
gnaturi,ac poſſeſſionẽ defendere volẽ-
tis; & ideo nõ amittit poſſeſſionẽ.& idẽ
eſt cũ quis prætorẽ adit, vel prælatũ lo
quens ei in audacia mentis ſuæ,dñe ta-
lis ædificat in meo,faciatis eum incon-
tinẽti exire, alioquin iam videbitis qd
fiet.vbi verò quis in humilitate verbo-
rũ & arenga ꝓponit ædificatori ſtudens
in ornatu & exſpolitione verborũ vel
ſermonis,per hoc ipſum mouere inten-
dens vt de poſſeſſione exeat,vel in miſe
ria & depreſſione quadã ſupplicans &
exorans vt exeat,perdit poſſeſſionẽ. vt
dictũ eſt.Tertius effectus eſt,vt ſi is,cui
eſt nouum opus nunciatum, nolit ſe de
fendere,transferatur in eum onus pro-
bationis,vt ff.eo.l.ſi prius.quod verum
eſt,ſi nolit defendere infra tres menſes,
quod ſpeciale eſt in hac cauſa, vt j.eo.
c.vlt.C.de ędi.priua.l.vlt.primus & ter
tius effectus nunciationis tolluntur per
remiſſionem,vt j.e.c. cum ex iniuncto.
ſiue ſit expreſſa remiſſio, vt j.eo.c.ſi no
uum. & ff. de remiſſ.l.1. ſiue tacita,vt
ff.eo.tit.l.1.§.& poſt operis.l.non ſolũ,
§.morte.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium quid ſit,& nu.2.*
Priuilegiũ nõ eſt niſi indulgeat ſpeciale.
3 *Species priuilegiorum quot ſint.*
4 *Priuilegium concedere qui poſſint.*
5 *Priuilegium quibus modis tollatur.*
6 *Ius publicum auctoritate & vtilitate pa-*
ctis priuatorum tolli non poteſt.
7 *Macedoniani & Velleiani priuilegium*
an per pactum tollatur.
8 *Priuilegij verba obſcura à quo ſint inter-*
pretanda.
9 *Templarij, & hoſpitalarij ac Ciſterienſes,*
nec non alij monachi, an aliquod priuile-
gium habeat,& nu.10.& 11.
12 *Priuilegium conceſſum aliquibus, q non*
poſſint ſuſpendi,interdici, vel excommu-
nicari ab alio archiepiſcopo vel epiſcopo,
quomodo intelligatur.
13 *Interdicti tempore vel excõmunicationis*
alicuius terræ, an aliqui religioſi poſſint
celebrare, & quomodo.
14 *Prædicatores & minores an poſſint vbiq;*
celebrare.
15 *Confratres religioſorum quibus priuile-*
gijs vti debeant.
16 *Cenſualis Romanæ eccleſiæ an ſit exẽptus.*

¶DE PRIVILEGIIS ET EXceſſibus priuilegiatorum. Rubrica.

DIctũ eſt ſ.tit.ſecundo de exceſſi
bus prælatorum,nũc agitur de
exceſſibus ſubditorum, qui pri
uilegijs

uilegijs & indulgentijs abutuntur. vnde ſubijcit hic rubrica de priuil. & exceſſibus priuilegiatorũ. ¶ Videamus itaque quid ſit priuilegiũ. Vnde dicitur. Quot ſunt ſpecies priuilegiorum. Quis poſſit concedere priuilegia. Quãto tpe durat priuilegium. Quod priuilegiũ alteri ꝑiudicet. Et quibus modis priuilegia tol-

1 lantur. ¶ † Priuilegiũ eſt beneficiũ contra ius commune conceſſum. Non enim eſt priuilegium, niſi aliquid indulgeat ſpeciale, vt ĩ. de verbo. ſignifi. a. abbate ĩ. co. c. in his C. de theſau. l. vna lib. 10. ff. ad municipa. l. 1. ff. de lega. 1. l. ſi quã do 25. q. 1. §. vlt. ff. de vſu. & ha. l. diuus.

2 † Priuilegia dicuntur leges priuatorũ à iure communi exceptorum, vt 3. diſt. c. priuilegia. Priuilegia enim ſingulorũ, vt ait Hiero. cõmunẽ legem facere non

3 pñt vt 26. q. 2. c. non exẽplo. ¶ † Species priuilegiorũ ſunt duæ, priuilegiũ enim aliud generale, aliud ſpeciale. Generale eſt, quod corpori vel collegio conceditur, vt ĩ. eo. c. cũ & plantare. & c. ſi de terra. & c. porro. & c. in his. & in multis alijs decre. ibi poſitis. Vel vniuerſitati. vt 17. q. 4. c. ſi quis ſuadente. ĩ. de ſent. ex. c. contingit ſ. de fo. com. c. ſi diligẽti. Itẽ illud quod conceſſum eſt minoribus & eccleſijs circa contractus vel quaſi, & circa iudicia, vt ſ. de in inte. reſt. c. 1. & ff. eod. tit. per totum. Itẽ quod conceſſum eſt mulieribus circa fideiuſſores. Speciale eſt, quod perſonæ conceditur, & extinguitur cũ perſona. vt 7. q. 1. c. petiſti ff. de re. iur. l. priuilegia. inſti. de iure na. gent. & ci. §. ſed qđ principi ver. plane. Alia ſunt tranſitoria ad heredes. vt C. de decu. l. dorotheum. & ff. de reg. iur. l. priuilegia. & hęc realia vo-

4 cant vt ſ. de inſtit. c. cũ veniſſent. ¶ † Põt concedere priuilegia Papa vel Imperator, q ſunt ſui iuris, & iuribus non ligãtur. vt ſ. de conceſ. præben. c. propoſuit. & C. de le. & conſti. l. digna. Concedit priuilegia & eps, vt ſ. de religio. domi. c. conſtitutus. & ſ. de cenſib. e. cum venerabilis 17. q. 2. c. viſis ſ. de ſen. & re iud. c. cùm inter vos. dum tamen hoc faciat de ſui capituli voluntate. vt ſ. de dona. c. paſtoralis ĩ. eod. c. cum olim. Priuilegium datum ad eligendum tanto tempore durat, quãto tẽpore durat actio, ſuper qua priuilegium indulgetur. Nõ enim veriſimile eſt Romanum pontificem naturam actionis velle immutare per priuilegium. ar. C. de inoff. teſt. l. quando ſ. de ele. c. eccleſia veſtra. Si verò priuilegium concedatur ad eligendum, excipiendum, ſi nunquam agatur, nunquam excipietur, & ſic priuilegium ſemper durat; quia quæ temporalia ſunt ad agendum, perpetua ſunt ad excipiendum. vt no. ſ. de crimine fal. §. vlt. ſed ſi agatur, & is cui competit exceptio ex priuilegio, non excipiat, fiet ei præiudicium quo ad illũ actum de quo agatur. vt C. de epiſc. & cle. auth. presbyter. ff. de excu. tut. l. voluntarię. Sed ſi agatur đ iure ipſius rei, ſuper qua priuilegium eſt conceſſum, & excipiatur de priuilegio, ac in iudicio exhibeatur, iudex autem ferat ſententiam contra illud, tunc priuilegium reprobaſſe videtur. Si verò nõ fuerit exhibitum, prætextu priuilegij de nouo reperti non debet ſententia retractari ſ. de ſen. & re iud. c. ſuborta. in fi. Et tunc fit præiudicium in perpetuũ in rẽ iudicatam ſententia tranſeunte. Itẽ ſi quis extra iudiciũ tanto tẽpore contra priuilegium veniat non vtens ſuo priuilegio, vt veriſimile ſit ipſum priuilegio ſuo renunciaſſe, pnta ſpacio 20. vel 40. annorum vel vlteriori, perijt priuilegium imperpetuũ; & ſic intelligo ĩ. eo. c. accedentibus. & c. ſi de terra. & hæc vera ſunt in priuilegio ad ius conceſſo

5 ad agendum, vel excipiendum. † Priuilegium conceſſum ad factum vnico actu contrario tollitur, vt ſ. de conſt. c. cùm acceſſiſſent ſ. de præben. c. pro illorum 11. q. 3. c. priuilegium. ar. ad idẽ ſ. de his quæ fi. à ma. par. cap. c. ex ore C. de iure do. impe. l. 2. C. de pac. inter emp. & vẽ. l. cõmiſſoriæ. ſed ſi nõ interueniat actus contrarius, ſed fieri omittatur, qđ ex priuilegio cõpetit, nõ tollitur

litur per decennium.vt C.de num.l.ſi tollitur per ſententiam,vt ſ.de ſent.& re iud.c.ſuborta. Item tollitur priuilegium primū per poſterius,ſi in poſteriori fiat mentio de priori;aliàs non,vt ſ. de præſcrip.c.veniens ſ.de offic.deleg. c.ex parte. Quidā tñ dicunt non eſſe neceſſarium, q̄ ſm priuilegiū faciat mentionem de primo,ad hoc vt primū tollatur;quia cùm priuilegia ſint leges priuatorum.vt dictum eſt ſ.eodem.§.2.& lex poſterior tollat priorē,& ſi de ipſa non faciat mentionem.vt ff.de leg.l.& ſena.conſul.l.non eſt nouū. & ideo priuilegium poſterius [redacted] tollit primum, etſi de eo nullam facit mentionem, vt dicunt.ad quod reſpondeo.illud locū habet in legibus cōmunibus & clauſis in corpore iuris, ſecus in priuatis & nō clauſis.Itē tollitur per abuſum.vt 11. q.3.c.priuilegium.Itē tollitur per ꝓpriam & expreſſam renunciationem.vt ſ.de deci.c.nuper.Item tollitur per ſuperioris reuocationem.vt ſ.de deci.c. ſuggeſtum j.eo.c.ex dilecti. Eo tñ ſaluo, q̄ priuilegio fori & tutelæ clericorum renunciari nō poteſt.vt ſ.de foro compe.c.ſi diligenti.& j.de ſentent.ex c.contingit. quod eſt ſpeciale in illis, aliàs aūt priuilegio publico pōt quilibet in ſuum præiudicium renunciare, vt ſ.de fo.compe.c.dilecti. Sed obijcitur.pactis priuatorum iuri publico derogari non poſſe,vt ff.de pac.l.ius pu-

6 blicum.Ad quod reſpondeo. † Ius publicum auctoritate & vtilitate pactis priuatorū tolli nō pōt, vt ſi paciſcatur, ne furti committendi vel iniuriarū faciēdarum nomine agam.hoc enim ius ſcilicet,vt maleficia puniantur,publicū eſt auctoritate & vtilitate.Nam publicè intereſt pœnam furti & iniuriā timeri,& ideo hoc ius per pactum tolli non pōt,vt ff.de pact.l.ſi vnus.§.pacta.Similiter publicè intereſt , vt magiſtratus nomine collegę conueniātur,& hoc ius publicum eſt auctoritate,& vtilitate,& ideo ꝑ pactū nō tollitur.vt ff.de admi. rerū ad ciui.parti.l.2.§.ius reipublicæ.

Cæterum ſi ius fuerit publicum auctoritate,priuatum vtilitate,vt munus tutelæ,vel curæ remittendum vel tollendú,locū habet renunciatio & pactum. vt C.& ff.de pac.& de trāſac.in pleriſq; legibus ibi poſitis. Itē ius publicum ex authoritate,ne q̄s trahatur vltra duas dietas ad iudicium.Itē ne quis conueniatur tpe meſſium vel vindemiarum. Itē ne extraneus eligatur,quādiu idoneus in gremio inuenitur,& tñ his iuribus & cōſimilibus,quę quilibet ſtudioſus excogitare poterit per ſeipſum, locū habet pactum.vt ſ.de reſcrip.c.nonnulli in fi.ſ.de dila.c.vlt.in fi.de elec.c. cum inter. In his ergo ius priuatū contingens vtilitatem cōſtituitur deterius per pactum.vt ff.de pact.l.pactum. Sed alijs,quæ publicam vtilitatem contingunt,nō cōſtituit deterius.vt ff.de pac. l.ius publicum.& l.ius gentium.§.ſi paciſcar. Et ꝓpterea illud ius,de quo agitur in illa decr.ſ.de fo.comp.c.dilecti. & ſi eſſet publicū auctoritate,cōſtituētis,erat tñ priuatum vtilitate , & ideo poterat conſtitui deterius per pactum.

7 ¶ † An aūt per pactum tollatur priuilegium Macedoniani & Velleyani not.ſ. de fo.compe.§.nunc reſtat.& ſ.de renuncia.§.renūciare. Sed pone quod in iudicio priuilegiū exhibetur , nunquid de ipſo poterit ordinarius vel delegatus iudicare?videtur quod non,vt ſ.de iudi.c.cùm veniſſent.quod ſic intelligo. vt cùm diœceſanus agit cōtra aliquam eccleſiam iure communi.Eccleſia dicit ſe exemptā,& dño papæ ſubeſſe immediatè producit priuilegiū,in tali priuilegio non poterit iudicari niſi per Papam. Et ſi per alium fuerit iudicatum, nullum pręiudicium fiet in dominio papæ,ſ.de in integ.reſti.c.cùm veniſſet.ſ. de ſent.& re iudic.c.ſuborta.ſ.de elec. c.conſtitutis. Tamen etſi ſponte voluerit non poteſt priuilegiatus ſine licentia Romani Pontificis renūciare priuilegijs & indulgentijs libertatis , q̄ monaſteriū vel eccleſia iudicant ad ius & ꝓprietatē Romanæ eccleſiæ pertinere. vt ſu-

8 vt ĩ.de arb.c.cum tempore. † Sed dici
poteſt, ꝙ ſi verba priuilegij ſunt obſcu
ra vel ambigua, ordinarius vel delega-
tus de ipſo non põt iudicare. Is.n.inter
pretari põt vel declarare debet priuile
gium, qui conceſſit. vt ĩ.eo.c.vt priui-
legia & arg.ſ.de ſequeſt.poſſ.c.ad hoc.
ĩ.de ſent.excom.c.inter alia. C.de le-
gati.l.quamuis. & legatus interpreta-
tur reſcriptum domini papæ.ſ.de po-
ſtul.c.ad hoc. Cæterũ ſi verba ſint cla-
ra & indubitata, quæ indicant manife-
ſte eccleſiam fore exceptam, Iudex pote
rit iudicare abſoluendo. Vel ſi verba
priuilegij ſunt protectionis, & non exé
ptionis, poterit condẽnare. vt ſ.de pri-
uile.c.recipimus. fateor tñ quòd papa
poterit poſtea ius ſuum proſequi, ſi ve
lit. vt dicit illa decre.ſuborta. in fi. Et
nota, ꝙ vbi de priuilegio quæritur, ver
ba illius ſunt ſuſcipienda, vt ĩ.eo.c.por
ro.& c.recipimus. Sicut & cum quæri-
tur de his, quæ ex teſtamento profici-
ſcuntur. vt ff.de tranſac.l.de his. Plus
tñ mentem attendere debemus, q̃ ver-
ba. vt 1.q.1.c.marchion.38.di.c. ſedu-
lo.ff.de legi.& ſena.conſul.l.ſcire. Non
.n.ſp verba ſectari debemus. vt ff.de
fun. inſtruc. inſtrumentoq; lega.l.cum
de lanionis.§.aſinam. quia prior & po-
tentior eſt mens, q̃ vox. vt ff.de ſuper.
leg.l.Labeo. ¶Sed quia de priuilegijs
cõibus religioſorũ plerunq; quæritur
& dubitatur, aliqua de his tangamus,
9 ¶†Eſt igitur ſciendum, ꝙ Templarij, &
hoſpitalarij, & Ciſtercien. & alij alibi
monachi habent illud priuilegiũ, vt nõ
ſoluant decimas de his terris, quas pro
prijs manibus & ſumptibus excolũt. vt
ſ.de deci.c.ex parte. Quod hodie eſt
reſtrictũ vt ſ.de deci.c.nuper. de hoc
priuilegio & de materia decimarũ di-
10 ctũ eſt.ſ.de decimis.† Alij verò mona-
chi hñt priuilegium in noualibus ſuis,
quæ proprijs manibus & ſumptibus ex
colunt, in ortis & nutrimentis anima-
liũ ſuorum. vt in prædicta decre. ex par
te. Leproſi hñt hoc priuilegiũ, vt vbi-
cunq; tot ſimul fuerunt ſub cõi vita ſe-
gregati, ꝙ eccleſiam cum cœmiterio ſi-
bi cõſtruere & proprio gaudere valeãt
presbytero, ſine contraditione aliqua
permittantur habere. Item de ortis nu
trimentis animaliũ ſuorũ hoc eſt de fœ
tibus, quos nutriunt, decimas tribuere
tenẽtur. vt ſ.de ec.ædi.c.cum dicat. Itẽ
cõe priuilegium eſt omniũ monacho-
rum. vt ſi quis manus violẽtas iniciat
in confratrem, pro abſolutione ad cu-
riam non mittatur. Et idẽ priuilegiũ
hñt canonici regulares. vt ĩ.de ſen.ex-
cõ.c.monachi.ſ.de vit.& ho.cle.c.qm.
§.indulgemus. Idẽ priuilegium compe
tit monialibus. vt ĩ.de ſen.excom.c.de
monialibus. Idem templarijs & hoſpi-
talarijs. vt ĩ.de ſen.excom.c.canonica.
talibus igitur cõiter viuentibus, ſi in
canonẽ illũ. ſi quis ſuadente. incidant,
indultum eſt eorum abbatibus & prio
ribus abſolutionis beneficiũ imparti-
ri, niſi eorũ exceſſus difficilis extiterit,
& enormis; vt pote ſi ad mutilationem
membri vel effuſionẽ ſanguinis eſt pro
ceſſum, & in epiſcopum vel abbatẽ vel
priorem manus iniecta ſit violenta. Si
verò clauſtralis aliquis in religioſam
perſonam alterius clauſtri manus inie
cerit violentas, per abbatẽ propriũ &
eius qui paſſus eſt iniuriã, abſoluatur.
Quòd ſi clericũ ſecularẽ percuſſerit, nõ
niſi per ſe.ap.abſoluatur. vt ĩ.de ſent.
11 excõ.c.cũ illorũ. ¶† Itẽ hñt priuilegiũ
templarij & hoſpitalarij, vt cùm ad ec-
cleſiam venerint interdictã, niſi ſemel
in anno ad officiũ eccleſiaſticũ admit-
tãtur, ĩ.eo.c.cũ & plantare.§.ꝙ ſi tẽpla
rij. Quod in vna tñ eccleſia ciuitatis
vel caſtri fieri põt, etſi multas habeant
in eo.c.loco. ¶Sed quid nunc hoc fiet in ad
uẽtu vnius vel plurimũ; & ſi vniuſcuiuſ
que, primi vel maioris? Rñdeo fiat hoc
in aduẽto illius, qui hoc priuilegio vti
ſolet, quo vtẽte illo anno nõ erit priui
legio loc⁹. Itẽ hñt priuilegiũ religioſi,
& idẽ puto in quolibet collegio eccle-
ſiaſtico; ꝙ ſi in proprio ſolo capellã cõ
ſtruxerint, nõ ſolũ ius patronatus acq-
rũt qđ in pſentãdo cõſiſtit, ſed eccleſia

eſt eis ſubiecta in omnibus tpalibus.vt nõ.ſ.de locis reli.in princ.Cum laici & clerici ſingulariter eccleſias conſtruentes vel dotantes ſolum ius patronatus acquirunt. vt ſupra de iure patro.c.no

12 bis. ¶†Item ſunt quidam,qui tale priuilegium obtinent, vt non poſſint ſuſpẽdi,interdici,vel excõicari ab aliquo archiepõ vel epõ, quod priuilegium ſi ratione loci conceſſum eſt,clerici delinquentes in loco priuilegiato vel circa rem priuilegiatam puniri ab ordinario non poſſunt, niſi notorium eſſet delictum,in quo omne priuilegium ceſſat. vt ĩ.eo.tit.c.parentibus.& c.tua.Nam ceſſat auxilium iuris cõis.ſ.appellatio ſupra de app.c.cùm ſit Romana.& c.peruenit.C.quorum app.non re.l.2.Cæterum ſi alia beneficia habeant vel alia loca,in quibus vel circa quę delinquũt, priuilegium non habet locum.vt ĩ.eo. c.cum capella.& c.qm̃ per confeſſionẽ. Item quidam habent priuilegium, vt tẽpore generalis interdicti liceat ſuis confratribus non excommunicatis vel interdictis nominatim eccleſiaſticã cõcedere ſepulturã. quod de quibus confratribus intelligendum ſit,legitur ĩ.eo

13 c.vt priuilegia.¶†Item nonnullis religioſis eſt indultũ, vt cum cõe terræ fuerit interdictũ, excõicatis & interdictis excluſis poſſunt ianuis clauſis ſuppreſſa voce & non pulſatis campanis diuina officia celebrare. quod ad epõs hodie eſt extenſum. Sed illa priuilegia tunc vtentur, cum cauſam aliquam non præſtiterint interdicto,vel aliquid fraudis non ingeſſerint. vt ĩ.eo.c. nonnullis. cum enim cauſam præſtant,ceſſant a diuinis; ſicut & ceſſant cum propter eorum exceſſus ponitur interdictum, ĩ.e.c.petiſtis.Quærunt frequenter religioſi quõ ſubmiſſa voce? Ad quod rñdeo. ſ.legendo & non cantando, vel ſi cantando aut legẽdo ita plane, vt ab alijs, qui ſunt ex̃ eccleſiã, audiri nõ poſſint:

14 ¶†Item prædicatoribus & minoribus eſt indultum,vt vbicunque fuerint ſine parrochialis eccleſiæ præiudicio cum altari viatico valeant celebrare; quod eis licet ſine licentiã prælatorum.vt ĩ.

15 eo.c.in his. ¶†In ſumma ſciendum eſt, q̃ non omnes confratres religioſorum vti debent priuilegijs & libertatibus eorum, ſed illi qui omnino ſe transferunt ad eoſdem,vt ĩ.eo.c.cum & plantare.§.de confratribus.& ĩ.eod.c.pen. ſicut nec dicitur quis de numero militum, priuſquã fuerit inter eos.vt ff.de mili.teſtã.l.ex eo. Et miles ſi comitatu accepto remanet in domo ſua, non habet priuilegium abſentis cauſa reipublicæ. vt ff.quibus ex cau.maio.l.miles.Illi tamen confratres adhuc in ſeculo remanẽtes, priuilegiorũ ordini ſunt oblati,vt qui eis ſua dona dederint inter viuos retẽto ſibi quamdiu vixerint vſufructu, recipi poſſunt ad eccleſiaſticam ſepulturam apud religioſos tpe in

16 terdicti ĩ.eo.tit.c.vt priuilegia. ¶†Itẽ notabis, q̃ omnis cenſualis romanæ eccleſiæ eſt exemptus. Nam aliquãdo cenſus ſoluitur ad indicium libertatis, aliquãdo ad indicium perceptæ protectionis.vt ĩ.eo.c.accepimus.Item per innouationem priuilegij nihil noui iuris acquiritur, ſed vetus tantummodo cõſeruatur.vt ĩ.eod.c.ex parte. Et licet hoc per implorationẽ officij petatur & fiat, ſi tñ pars contradicat aduerſa,innouatio fieri non debet niſi cauſa contradictionis audita. vt ſupra de cõfirma.vti. vel inuti.c.cùm dilecta. & accedunt ad hoc ſimilia bona.ff.de aboli. l. nam ita diuus.ff.de min.l.cauſas.C.de auct.præſtan.l.vlt.ff. de natu.reſtit.l.2.C.ſi minor ſe ab hæredi.abſti.in auth.ad hoc.

S V M M A R I V M.

1 *Purgatio quid ſit, & quot ſunt ſpecies purgationis.*
2 *Purgatio cui & quando ſit indicenda.*
3 *Purgationis forma.*
4 *Purgatus an poſſit ſuper eo,de quo purgatus eſt,accuſari.*
5 *Pœna quæ ſit imponenda deficienti in purgatione.*

¶DE

¶DE PVRGATIONE CANONICA. Rubrica.

HActenus tractatum eſt in hoc li
bro de delictis & exceſſib⁹. Sed
quia in his ſæpius ad purgatiõ
nem peruenitur. ideo ſubijcitur hic ru
brica de purgatione canonica. ¶Videa
mus igitur, q̄d ſit purgatio. Quot eius
ſpecies. Quando indicenda ſit purga-
tio. Qualiter facienda. Quis numerus
purgatorum. Et an purgatus ſuper eo,
de quo ſe purgauit, valeat accuſari. Et
quæ ſit pœna deficientis in purgatione.
1 ¶†Purgatio eſt de obiecto crimine in-
nocentiæ oſtenſio. ¶Species purgatio-
nis ſunt duæ, canonica, & vulgaris. Ca-
nonica per iuramentum. Vulgaris per
ferrũ candens, per duellum, per aquam
frigidam ſiue bullientem. Canonica ap
probatur, vulgaris reprobatur. vt 2.q.
4.c.monarchi̅.j̄.eo.c.ex tuarum. j̄.eo.
2 tit.proxim.per totum. ¶†Purgatio in-
dicenda eſt infamato de crimine. dum-
modo infamatus ſit apud bonos & gra-
ues, & infamia non habuerit ortum ab
inimicis. vt j̄.eod.c.cum in iuuentute.
Sed quamuis generaliter ratione crimi
nis purgatio indicatur, indicitur ali-
quando ratione defectus. vt j̄.eo.tit.c.
accedens. Aliquando propter ſurrep-
tionem. vt ſupra de offi. ord. c. ex parte.
aliquando in mere ciuilibus purgatio
indicitur, vt videtur ſupra de ſenten. &
re iud.c.quod ad cõſultationem. ſecun
3 dum vnam lecturam. ¶†Forma purga-
tionis hæc eſt, quia iurabit infamatus
ſe immuné à crimine, quo infamatur,
Purgatores iurabunt ſe credere verum
illum iuraſſe. vt j̄.eod.c.quoties. & c.
vlt. Aliter autem deponere non debe-
rent, ne ſubirent anceps periurium. vt
ff.de in litem iurãdo.l.videamus. & ff.
rerum amota.l.marcellus. Numerus
autem purgatorum eſt, vt epiſcopus ſe
purget cum 12. ordinis ſui. Sacerdos
cum ſex. Diaconus cum tribus. vt 2.q.
5.c. omnibus ſimili. & c. presbyter ſi à
plebe. Vnde verſus. Pontificem parium
manus purgat duodena, ſexta ſacerdo-
tem, leuitam tertia purgat. Quẽ plebs
infamat, purgabitur in manifeſto. Quẽ
chorus, ante chorũ ſua ſit purgatio præ
ſtò. Vbi enim contingit malum, ibi mo-
riatur. vt 2.q.1.c.ſi peccauerit. Hodie
numerus compurgatorum arbitrarius
eſt inſpecta perſonæ qualitate & infa-
miæ quantitate, vt j̄.eo.c.cum in iuuen
tute. ſ̄.de accu.cum P.& 2.q.5.c.omni-
bus.in fi.& ideo adijciuntur alij verſus
hic. Hoc hodie tamen iudicis arbitrio
reſtat. Maior maiori minor eſt adhi-
benda minori. ¶†Nunc videamus, an 4
purgatus poſſit ſuper eo, de quo purga
tus eſt, accuſari. & in hoc dicunt qui-
dam, q̄ ſi accuſatione præcedente pur-
gatio indicatur, purgatus iterum accu-
ſari non poteſt, ſupra de accu. c. de his.
23.q.3.c.ſi illic. ne de huius hominis
facto ſæpius quæratur. ff.nau.cau.ſta.l.
licet. præterquam in caſibus. ff. de præ-
uarica. l.3. de accu. ſed cui.§. hijſdem.
Secus ſi nulla accuſatione præcedente;
nam tunc poſt purgationem denuò po-
terit accuſari. 2.q.5.c. hoc habet pro-
prium. & c. mennam. Ibi enim purgatus
ſe purgat, ſi tamen ceſſauerit accuſa-
tor, & ſi nullus eum accuſet; innuit er-
go q̄ poſt primam purgationem admit
tatur accuſatio. arg. ad idem 33.q.2.c.
admonere. vbi quis poſt pœnitentiam
accuſatur. Itẽ ſicut poſt abſolutionem
indicitur purgatio, ita poſt purgatio-
nem admittenda eſt accuſatio. ſ̄. de ac-
cuſ. c. veniens. Alij verò dicunt, q̄ ſiue
accuſatione præcedente ſiue non, pur-
gatio indicitur. Purgatus de eodem
non poterit iterum accuſari, quia ſacra
mẽtum eſt maioris auctoritatis quàm
ſententia. vt ff. de iureiur. l.2. & iura-
mentum bona fide exactum conſumit
actionem popularem. vt ff. eod. titu. l.
eum qui. §. in popularibus. Puto q̄ pur
gatus non poſſit accuſari ſuper eo, de
quo ſe purgauit, niſi accuſans ſuum do
lorem proſequatur, & doceat ſuam pur-
gationem indictam ſe ignoraſſe. argu.

ad hoc.ff.de accu.l.ſi cui.§.hijſdem. & ſupra qui ma. accuſ. poſ. c. cùm in tua. Vel niſi velit probare deieraſſe purgatum. quod fieri poteſt, cùm iuramentum ſit iudiciale, & contra iuramétum iudiciale probari poſſit. vt ff.de iureiu.
5 l.admonendi. ¶†Reſtat videre quæ pœna imponẽda ſit ei qui deficit in purgatione. in quo regulam trado. ſicut quis puniretur de crimine, de quo impetebatur conſiderato modo agendi, ſic punietur ſi in purgatione deficiat. vnde ſi per modum accuſationis agebatur de crimine,& deficiente accuſatore purgatio indicatur; ſi purgandus in purgatione deficiat, deponetur. vt j. de ſimo.c.de hoc. & j.eo.c. inter ſollicitudines.in fi.Sed ſi velis dicere,ꝙ illa decre.interloquatur in inquiſitione, non in accuſatione; tunc dices ꝙ ibi inquiſitum fuit de enormi crimine, ſcilicet de crimine hæreſis, de quo etiam per modum inquiſitionis facienda fuiſſet depoſitio propter ſolennem exautorizationem rei per modum illum conuicti. vt ſupra de accu.c.inquiſitioni. & ſupra de ſimo.c.per tuas. Et propterea eadem pœna imponitur ex defectu purgationis, quæ ex inquiſitione deſcendit. Sed aliquantulum obſtat ſupra de ſimo.c.inſinuatum.vbi defectus purgationis deſcendẽtis ex inquiſitione ſuper ſimonia quæ eſt enormis. vt ſupra de accu.c.inquiſi.inducit tantummodo priuationem beneficij. Ad quod reſpõdeo. Ibi plurimi erant, & ideo graue erat deponi omnes, vt ſupra de ele. ex.mi.c.latores. Si verò crimen proponatur in modum exceptionis contra aliquem,vt a beneficio excludatur, defectus purgationis deſcendentis de crimine ſic propoſito excluſionem a beneficio inducit,vt ſ. de accu.c.accedens.

SVMMARIVM.

1 *Purgatio vulgaris quæ ſit,& quare ſit prohibita. num.2.*
3 *Sententia inſurgens ex purgatione vulgari an valeat retractari.*

¶DE PVRGATIONE VVLgari. Rubrica.

DIctum eſt ſ. de purgatione canonica.nunc dicamus de purgatione vulgari. ¶Videndum eſt igitur,quid ſit vulgaris purgatio. Quare ſit prohibita. An huiuſmodi purga-
1 tioni ſtetur. ¶† Eſt igitur ſciendum, ꝙ vulgaris purgatio dicitur,quã ſibi vulgus inſtituit.ſ.per duellum, aquam, & ignem. vt j.eo.tit. per totum 2.q.4.c. monarchiam.c.mennã.& c.conſuluiſti.
2 ¶† Triplex autem eſt ratio, quare huiuſmodi purgatio prohibetur. Prima, quia hæc facta fuit inuidia fabricante, vt in c. Mennam. Secunda..quia deus tentari videtur. vt j.eo.c.vlt. Tertia, quia plerunq; innocens condemnatur; j.eo.c.ſignificantibus. Deus autem tentari non debet. vt 22.q.2.c. quare. & officium athletarũ hodie reprobatur. etiam ſecundum leges. vt C. de gladia. l.1. lib.11. licet ſit argu.contra.ff. ad l. Aquil.l. qua actione.§.ſi quis in colluctatione.
3 ¶ † Vltimo modo videndum eſt, an ſentẽtia, quæ ex tali purgatioe vel probatione conſurgit, detecto errore valeat retractari. Ad quod dico, ꝙ ſic; quia talis ſententia lata eſt contra ius ſcriptum, & ideo nulla 2.q.6.c. ei qui.§.diffinitiua.in verſ. ſi ſententia & C.de ſenten.interloc.om.iudicium.l. prolatam. Vel dico,ꝙ retractatur aliquando ſẽtẽtia veritate comperta. vt ff.de condit. ſine cauſa.l.ſi fullo. quandoq; propter delictũ aduerſarij. vt ff. de iureiu.l.admonendi. Vel dic, ꝙ pp probabilem errorem ſententia reuocatur,vt ſ. de frigi. & maleſi. c.fraternitatis in fi.& ff.qñ actio.de pec.eſt an.l. 1.§.vlt.35.q.9.c.ſentẽtiam. & c.graue.

SVMMARIVM.

1 *Iniuria quid dicatur.*
2 *Iniuriam qui facere poſſint.*
3 *Iniuria quot modis fiat.*
4 *Actio iniuriarum cui detur.*
5 *Actio iniuriarum eſt famoſa.*

Damnum

6 *Damnum quid ſit.*
7 *Actio de damno dato cui competat, & quã do locum habeat.*
8 *Actio legis Aquiliæ cui & quando detur.*
9 *Aquiliæ legis quot capita, & qualiter ex eis agatur.*
Pecudum nomine quæ animalia veniant.
10 *Ratio quare maior ſit æſtimatio in primo capite legis Aquiliæ, quàm in ſecundo.*

¶DE INIVRIIS ET DAMno dato. Rubr.

TRactatum eſt ſ. de criminibus & exceſſibus, ſed quia ex his iniuriæ proueniunt, & damna frequentius inferuntur; ideo ſubſequitur hic rubrica. de iniurijs, & damno dato. ¶Videndum eſt igitur, quot modis dicatur iniuria. Quis poſſit iniuriã facere. Quibus modis fiat. Cui detur hæc actio, & contra quos. In quantũ detur. Et qualis ſit pœna. videbimus de dãno
1 dato. ¶ † Generaliter iniuria dicitur omne quod iure nõ fit. Specialiter aũt dicitur iniuria, iniquitas vel iuſtitia iudicantis, quaſi ius iniquũ; ex eo dicta, quia iuſtitia & iure caret. dicitur & iniuria culpa. vt in l. Aquilia. dicitur iniuria cõtumelia. vt inſti. eod. titu. in princ. & ff. eod. tit. in prin. & l. apud Labeonem. §.
2 conuiciũ & §. abduxiſſe. ¶ † Pñt facere iniuriã q & pati pñt, quod fallit in furioſis & pueris nõ doli capacibus, qbus iniuria fieri põt; ipſi aũt alijs facere nõ poſſunt. vt ff. eod. tit. l. id quod. & 15 q.
3 1. c. illud. ¶ † Fit aũt iniuria tribus modis. Re, verbis, & literis. Re, cùm manus inferuntur. vt ff. eod. tit. l. 1. §. iniuriam. Verbis, quoties manus non inferuntur, ſed conuiciũ fit, vt eodẽ tit. l. 1. §. verbis ꝫ. eod. c. olim. Quid aũt ſit cõuicium & quomodo vel qualiter fiat, legitur ff. eod. tit. l. item apud Labeonem. §. conuicium. Literis cum ad infamiam alicuius libellum vel carmen famoſum qs conficit, vel conſcribit, vel edit. ff. eod. tit. l. item apud Labeonem. §. item ait prætor. ne quid infamandi cauſa cũ ſequentibus. §§. & 5. q. 1. c. quidam maligni ſpiritus, de quo agi põt criminaliter ſm leges, ſcilicet ad pœnam capitis tam contra illum qui fecit, quàm contra ipſum qui inuenit, niſi corruperit vel combuſſerit, vel nulli reuelauerit inuentum vt C. de famo. li. l. 1. & 5. q. 1. c. ſi quis famoſum. Poteſt & ciuiliter agi iniuriarũ, ſicut dictũ eſt. Secundum canones, qui libellum famoſum conficit, flagellatur, & excõicatur. vt 5. q. 1. c. qui in alterius & c. hi qui. ſed ſi certũ eſſet, quis confecerit, põt accuſari & deponi, cùm ſit graue peccatũ, & accuſatione & damnatione digniſſimum 25.
4 diſt. c. nunc aũt. ¶ † Iniuriarũ actio dat iniuriam paſſo. patitur aũt quis iniuriã in ſeipſo, in filio quem habet in poteſtate, inſti. eod. tit. §. patitur. & epiſcopus in clericis, & abbas in monachis ſimilitudinis rõne. Itẽ patitur quis iniuriã in ſeruo, ſi ad ſuggeſtionem domini ei etiam leuis iniuria fiat, vel nõ ad ſuggeſtionẽ domini atrox. vt inſti. eod. tit. §. ſeruus aũt ff. eod. tit. l. apud Labeonem §. prætor ait, & §. ſi quis. ¶ Itẽ patitur quis iniuriam in vxore, quæ ſi ſit filiafami. tribus perſonis datur actio, mulieri paſſæ iniuriam, patri, & viro, nec vna actio conſumitur per aliam. Sed ſi fiat iniuria viro, actio nõ datur vxori; quia vxores à viris, nõ uiri ab vxoribus defendi ęquũ eſt ff. eod. titu. l. 1. §. vlt. & l. 2. Et ſponſo datur iniuriarũ actio, ſi iniuria fiat ſponſæ ff. eod. tit. l. itẽ apud Labeonem. §. ſponſum quoque. quod intelligo in ſponſa de præſenti. Item dat iniuriarũ actio hæredi propter iniuriã irrogatam cadaueri defuncti, cuius hæres exiſtit, vel ſi fama defuncti fuerit laceſſita. vt ff. eo. tit. l. 1. §. per ſemetipſos. ¶ Nõ ſolum autem iniuriarũ actio datur contra eum qui percuſſit, ſed etiam contra eum qui dolo fecit vel iurauit, vt cui mala pugno percuteretur. vt inſt. eod. tit. §. non ſolum. §. ſi mandato & §. proculus. Eſt autem ſciendum, quòd cum in hac actione facienda eſt condemnatio pecuniaria, ſic peruenitur ad eam; nam

eam;nã poſtquam de iniuria fuerit in iudicio facta fides,iudex deferet iuramentũ iniuriã paſſo.vt iuret quãtũ vellet dediſſe de ſuo,priuſquã talẽ iniuriã paterentur.& q̃a homines animosè iurarent,prius iudex tradit certã quantitatẽ j.quam iuretur,in quo conſiderabit qualitatẽ perſonę iniuriã paſſæ.Nã ſm gradum dignitatis,vitæq; honeſtatẽ creſcit ac minuit æſtimatio iniuriæ. vt inſtitu.co.§.pœna.& ſimilis taxatio fit aliàs 3.q.3.c.induciç.§.ſpaciũ.verſi. q fieri C.vnde vi.l.ſi quando 5. q. metus cauſa.cap.vlti.ſed poſtquam iuratũ fuerit, non licebit iudici in minori quantitate condẽnare C.de iudi.auth. hodie.& in Auth.de iudæ.§.oportet,
5 col.6.& ſic intelligo j.eo.c.olim.† Hæc actio famoſa eſt,vt ff.de his qui notan. infa.l.Athletas.§.vltimo.& C.ex quib. cau.infa.irro.l.iniuriarum.& 5.de ſent. & re iudi.c.cum te. ¶Reſtat videre de
6 dãno dato. † Videndum eſt igitur, q̃d ſit dãnum.Cui competat actio de dando,Et inquantum.Et qualiter.¶Damnum eſt diminutio vel ademptio patri
7 monij.vt ff.de dãno infecto.l.3.¶† Dãnum aũt datur aut in perſona hominis, aut in beſtijs,& alijs rebus.Si in homine,aut in libero,aut in ſeruo.ſi in libero,vt q̃a percuſſus & in perſona læſus, agit ad impenſas factas in medicos j. eo.c.1.Dabitur aũt libero homini vtilis actio legis Aquil.nõ directa;q̃a mẽbrorũ ſuorũ nemo eſt dñs ff.ad l.Aqui. l.liber homo.& deformitatis ratio nõ habebitur,quia liberũ corpus non recipit æſtimationẽ ff.de his qui deic. vel effu.l.1.§.hoc infectũ ff.ſi quadru.pau. fe.dica.l.ex hoc ff.ad l.Rod.de iactu.l. 2.§.corporũ.Si verò ſeruus fuerit vulneratus,tenetur vulnerator dño ſerui in quantũ ſeruũ deteriorem fecit ff.ad
8 l.Aquil.l.ſi ſeruum.§.rupiſſe.† Põt & liber homo percuſſus agere iniuriarũ ex l.Cor.quæ in tribus caſibus locum habet,cum quis dicit ſe pulſatum, verberatũ,domumve eius vi introitam ff.de iniuriis.lex Cornel.Eſt aũt differentia inter pulſare,& verberare.pulſamus ſine dolore, verberamus cum dolore.vt in ea l.§.inter hæc.actio legis hero dat directa ideſt dño rei,in qua dãnum datum eſt ff.ad le.Aquil.l.item mela.§.legis. Nomine vero domini continetur hæreditas ff.co.ti.l.liber homo.§.ſi ſeruus.Vtilis aũt datur bonæ fidei poſſeſſori & fructuario.vt in prædicta l.item mela.§.ſi ſeruus.&.§.vlti.Itẽ cum q̃s foueã vel ciſternã apparuit in loco aliquo, & animal vicini cecidit. qui foueã fecit reddet pretium animalis mortui,& animal mortuũ erit eius.vt j.eo.c.2.quod verũ ſi fouea in publico aperiatur, ſecus ſi in priuato ff.eo.tit.l.qui foueas.Quo modo aũt animal alicuius damnũ dat, ſi motum ſit ad damnum dandũ contra naturam ſui generis,tenetur dñs vel dare quod nocuit pro noxa, vel reſtituere damnum,vt j.eo.c.ſi bos cornupeta. ff.ſi quadr.pau.fe.l.1.§.& generaliter. contra naturam ſui generis mouetur bos,ſi cornu petat ſeruũ meum. Boues enim præſertim domiti ſolent manſueti eſſe,nõ cornu petæ. ſecus enim eſt in equo dolore concitato , vel ab aliquo ſtimulato calce feriente; nã tunc ceſſat actio de pauperie contra dominum,& agitur actione in factum cõtra illum q̃ concitauit.vt ff.ſi quadru.pau.fe.l.1.§. & generaliter.& ff.ad l.Aqui.l.ſi ex plagis.§.quidam.Sed aliud eſt,ſi equus ab alio olfactus calcẽ reijciat,& damnum det.q̃a tunc dñs equi tenetur de pauperie. vt ff.ſi.qua.pau.fe.l.agatoſa.Actio legis acquiliæ in ſimplũ datur, ſed in hoc ſimplo non ſolum corporis, in quo damnum datum eſt,fit ęſtimatio,ſed ẽt computantur oẽs vtilitates corpori adhærentes,& etiã extrinſecæ,vt probant hæc.inſti.ad l.Aquil.§.illud ff.eo.tit.l. vt ait lex.& l.proinde.& l.inde Neratius R.1.§.idem Iul.ſcribit.Creſcit hęc actio per inficiationẽ vt ff.de pe.hęre. l.itẽ veniunt.§.cũ prædiximus ff.ad.l. Aqui.& l.inde Neratius.§.hęc actio ff.
9 de iureiuran.l.eum qui. ¶ † In ſumma ſciendum eſt, q̃ olim erant tria capita vel

vel capitula legis Aequiliæ. ſed hodie ſublato ſecundo remanebūt duo tm̄. & ex primo capite agitur de homine occiſo, vel quadrupede occiſa, quæ pecudū numero eſt & gregatim habentur, vt ſunt oues, capreæ, muli, equi, aſini, & ſues. Canis aūt inter pecudes non eſt, ſed nec beſtiæ in numero pecudum ſunt, vt leones, pantheræ. Elephantes autem & cameli quaſi mixta ſunt, nam iumentorum operam præſtant, & natura eorum fera eſt; ſed quia in eis natura præualet benignior, in primo capite continentur. vt cū ex primo capite agitur, æſtimatur res quanti plurimi fuerit eo anno retro, in quo venient omnia cōmoda, quæ rē faciunt præcioſiorem, vt probantur hæc omnia inſti. ad. l. Aqui. 1. reſponſo. §. quod aūt. & §. de his verbis & ff. eo. tit. l. 2. & l. inde Neratius. §. in ſumma. In tertio capite de omni dāno cauetur, qđ hodie eſt fm̄; ſi ue dānū quis dederit, q̄a ꝑcuſſerit, fregerit, vel ruperit; & in hoc capite fit æſtimatio quanti res plurimi fuerit. ȷ̄. 30. dies retro. inſti. eo. tit. §. capite. & ff. eo. tit. l. ſi ſeruus. §. tertio capite. & §. ſeqūē. & §. inquit. lex. ¶ 10 Sed ſi quæras, quare maior fit æſtimatio in primo capite, q̄ in ſecundo quia in primo quanti res plurimi fuit eo anno, in ſecundo quanti res plurimi fuerit. ȷ̄. 30. dies retro. Rn̄deo quia in primo capite agitur de occiſo. In ſecundo de rupto, & ideo quia magis peccatur in primo capite q̄ in ſecūdo, maior imponit̄ pęna. vt ff. de offic. præſid. l. diuus. quis. n. dubitat ſceleratius eſſe p̄ m̄, ꝙ grauiꝰ iudicat̄. vt 34. q. 1. c. nō afferamꝰ. hæ duæ actiones retroſpiciūt, ſicut & Ianus, de quo dicit̄. Iane biceps anni tacite labētis origo. tu ſolus ſuperum poſt tua terga uides.

SVMMARIVM.

1 *Pœna qđ ſit, & quot ſint genera pœnarū.*
2 *Pœnæ pecuniariæ non ſunt pro criminibus imponendæ.*
3 *Pœna an commutari poſſit.*
3 *Pœna quæ inferuntur perſonis de iure canonico quæ ſint.*
4 *Pœnæ, quæ in rebus inferuntur, ſed perſonarum odio, quæ ſint.*
5 *Pœnas pecuniarias quis poſſit imponere.*
6 *Pœnæ ſpirituales à qbus imponi poſſint.*
7 *Pœna quid differat à multa.*
8 *Pœnæ ſuos ienent auctores.*
9 *Pœnas an perſonæ eccleſiaſticæ exigere poſſint.*
10 *Crimina ex quibus excuſentur.*
11 *Cōſiderāda quæ ſint in pœnis inſligendis.*

¶ DE POENIS. Rubrica.

Dictū eſt. ſ. de criminibus, ſed qa pro criminibus pœna debetur, ideo ſubijcitur hic rubrica de pœnis. ¶ Videndū eſt igitur, q̄d ſit pœna. Quot ſunt ſpecies pęnarū. Quę qbus inferri debeāt. A qbus, & ex qbus cauſis extenuent̄. Et qui delinquētes à pœna excuſent̄. ¶ 1 Pœna eſt delictorū debita coertio. Duo ſunt gn̄a pœnarū, quædā n. pœnę inferuntur perſonis, quædā in rebus ſed odio perſonarū, & quę in perſonis inferrendæ ſunt cōmutari non debent in pœnas rerū; non. n. res ſunt quæ delinquūt, ſed qui res poſſidēt. ſed qui dā reciprocāt ordinē, cū eos quidā, qui digni ſunt pœna, dimittunt, illorum aut auferūt res, alios pro illis pnniētes quos lex forte ad ſucceſſionē eorū vocauit. vt in Auth. de man. prin. §. oportet. collat. 3. vnde pro criminibus non 2 ſunt pœnæ pecuniariæ imponēdæ. ȷ̄. eo. c. licet. 16. q. 6. c. illud. nec obſtat. ſ. vt lite non conteſ. c. qm̄ frequenter. §. vlt. Vbi dicitur, ꝙ pœna, quæ magis timetur, imponenda eſt contumaci. ſ. miſſio in poſſeſſionem, vel excōicatio. Nam quælibet illarum debita eſt & ordinaria pro contumacia. quamuis ordinatum ſit, vt fiat miſſio, ſi locum habeat. ſ. vt lite non conteſtat. c. tuę. caſualiter tn̄ pœna in perſonam inferenda conuertitur in pœnam pecuniariam. vt ſ. de iudi. c. poſtulaſti. ſ. de rapto. c. in archiepatu. ſed ē cōuerſo pœnæ pecuniariæ com-

rix cõmutãtur in pœnas corporũ,ſi hi,
qui dandi ſunt, inueniuntur inopes,vt
12.q.2.c.fraternitas. 14. q. 6.c. ſi res
aliena.ff.de iuriſdi.om.iu.l.ſi quid.§.ſi
ſeruos.ff.de in ius vo.l.vlt.§.libertus.
3 ¶†Pœnæ, quæ inferuntur perſonis ſm
iura canonica,ſunt hæ,Suſpẽſio, Excõi-
catio,Depoſitio,Intruſio,Carceratio,
& Verberatio.de quibus tribus primis
pœnis legitur.23.q.4.c.forte. de Intru
ſione habes 81.di.c.deinde.c.ſi qs 16.
q.6.c.de lapſis.27.q.1.c.ſi qua mona-
charum.& c.ſi quis rapuerit.j.e.c.tuæ.
de Incarceratione habes.ſ.de depoſi.
c.grauis.ſ.de apoſt.c.a nobis.j.de ver-
bo.ſigni.c.nouit. de vltima legitur
q.5.c.illi qui.6.q.1.c.ſunt plurimi.§.ve
rũ in fi.4.q.3.c.teſtes.§.itẽ in criminali
verſi.ſi ea rei cõditio.23.q.5.c.circum-
4 celliones.¶†Pœnæ,quæ inferũtur in re
bus ſed odio perſonarũ , ſunt miſſio in
poſſeſſionẽ rei petitę pro mõ debiti de
clarati,ſ.vt lite non conteſ.c.qm.ſ.de
eo qui mit. in poſſeſ.cauſa rei ſeruan.
per totũ. Itẽ priuatio a beneficio,vt ſ.
de cleri.coniu.per totũ.Rerũ omnium
confiſcatio , ſ.de iudæis & ſarra.c.ita
quorundã.& c.ad liberandã.& ſic eccle
ſia habet pręſcriptionem,exiliũ,relega
tionem, & deportationẽ.50.di.c.acce-
dens.2.q.6.c.biduum.16.q.1.§.nouarũ
& in c.placet.Sed differunt inter ſe iſta
ſicut in iſtis verſibus cõtinetur.Exulta-
bit ſine ſpe patriæ reditusq; reiq;. In
ſcriptus manet in patria,ſed re ſpolia-
tur.Amittit pręſcriptus opes,nec poſſe
reuerti.Quiſq; relegatus ſua,cũ remea
bit,habebit. Punit iudex eccleſiaſticus
in expenſis ſiue in diffinitiua vt j.eo.c.
calũniã.ſiue citra.ſ.de ap.c.reprehenſi
bilis.ſ.de ſequeſtra.c.ad hoc.ſ.de do-
lo.& cotu.c.cùm dilectos in fi.ſ.de pro
cu.c.auditis.Itẽ imponit mulctã pecu-
niariã cõtumaci.j.e.c.dilectus.Nã om
nibus magiſtratibus hoc permiſſum eſt
iuriſdictionẽ ſuã defendere pœnali iu-
dicio.ff.ſi quis iuſdic.non obten.l.1.
5 ¶†Pęnas pecuniarias põt imponere or
dinarius. vt ff.de in.l.2.§.inter.Itẽ de-
legatus.C.de ſpon.l.2.Itẽ arbiter.ff.de
arbi.l.nõ ex omnibus.Habet & alias pę
nas eccleſia, quas laicis imponit. nam
aliqñ terras nobiliũ ſubijcit interdi-
cto , vt ſ.de offi.dele.c.ſane.ſ.de ſpon.
c.non eſt nobis. Abſoluit vaſallos a fi-
delitate aliquorũ,vt 15.q.7.c.nos ſan-
ctorũ.& c.iuratos.ſ.de hæredi.c.vl.pri
uat eos iure patronatus, quod in eccle
ſijs hñt,j.eo.c.quibuſdã & c.grauẽ.ſal
uis alijs pœnis,quæ raptoribus,hæreti
cis.fautorib⁹, & credẽtibus eorũ, & de
ferentibus merces ſarracenis prohibi-
tas,imponũtur;ſicut de his in ſuis locis
6 bene tractauim⁹. ¶†Pęnas ſpirituales,
quę imponũtur perſonis,imponere pñt
tã in ordinarij, q̃ delegati.excepta pœ
na depoſitionis,quæ nõ imponitur niſi
ab epiſcopo,non tñ ſolo,ſ.de tranſla.c.
inter corporalia 15.q.6.c.epiſcopus ſo
lus. ſed pœnas corporales imponere
pñt ordinarij inferiores ab epiſcopo.
vt ſ.de appellatio.c.dilectus.Pęnas ve
rò pecuniarias imponit tã ordinarius.
vt ff.de interdi.l.2.§.vl.q̃ delegatus vt
C.de ſpor.l.2.Itẽ & arbiter.ff.de arbi.
7 l.non ex omnibus. †Vt tñ notes drãm
inter pœnã & multã. quia pœna eſt cer
ta & a iure inducta,& multa quę a iudi
ce per ſentẽtiã irrogatur.Vnde a pœna
nõ appellatur, ſed à multa appellatur.
vt ff.de verbo.ſigni.l.ſi qua pœna. Itẽ
nota ꝙ cũ pœna ſiue multa fuerit exa-
cta,non cedit in vtilitatẽ iudicis,ſed in
vtilitatẽ publicã conuertitur, vel in fi-
ſcum vt C.de mõ mul.l.multarũ.& has
pœnas imponere põt quilibet iudex,vt
ſuperius dictum eſt,exceptis diuini iu-
ris.ff.ſi quis iuſdi.non obtẽ.l.1.in prin.
& defenſores ciuitatũ,vt C.de defen.ci
ui.l.defenſores.ſed qđ ꝓximè dixi pe-
cuniarias pœnas exactas ad fiſcum con
uerti,recipit obiectionẽ;qa vbi de mo
rũ correctione agitur,fiſci rõ nõ habe-
tur.C.de ſecun.nup.l.2.Vnde verius pu
to, ꝙ pœnæ exactæ per iudices eccleſia-
ſticos ratione delicti, dãni, vel iniuriã
eccleſiæ cõtingentis debent eccleſię ap
plicari,cui dãnũ datũ eſt,vel iniura ir-
rogata

rogata vt ĩ.e.tit.c.2.ſ.de ſimo.c.audiuimus.27.q.1.c.ſi quis rapuerit 18.di.c.q̃m quidã.ſ.de cenſi.c. procurationes in fi.in Auth.de ſancti. epiſ.§.ſi qs rapuerit.17.q.4.c.ſi quis deincepi.C. de raptu.virgi.l.vna.ſi verò damnũ vel iniuria reſpiciat priuatum ei applicabitur pœna ſiue fuerit a iure inducta.ſ.ti prox.c.1.2.& 3.& vlti. ſiue ſit a iudice irrogata,vt nota.ſ.tit.prox.§.eſt autẽ. ſiue ſit cõuentionalis vt ſ.de arbi.c.di
8 lecti.& ar.ĩ.eo.c.conſtitutus. ¶†Pœnæ delinquentibus ſunt imponendæ, quia pęna ſuos tenet auctores. nec pęna eſt vlterius, trahenda, q̃ delictũ fuerit in excedẽte repertũ,ſ.de his quæ fi.a ma. parte.cap.c.queſiuit. & C.de pæ.l.ſancimus.C.ne vxor pro ma. l.ob maritorum 17.q.6.c.illud.1.q.4.c.1. Sed contra de con.di.1.c.in ſancta.15.q.vlt.c. cum multæ 6.q.1.c.quiſquis.ſ.de ſponſa.c.non eſt nobis.ſ.de offi.deleg.c.ſane,& c.p.& g. Sed iura priora locũ hñt in pęnis æternis,in quibus gñaliter verum eſt, ꝙ peccata ſuos tenẽt auctores & ꝙ filius non portabit iniquitatẽ patris &c. Hoc tñ fallit in originali peccato.quod inchoauit per Adam, & intrauit mors, & tranſit per omnes.ſicut dicit Apoſtolus,per vnum hominẽ intrauit mors,& per omnes tranſit. Iura verò poſteriora loquuntur in pœnis tẽporalibus, & ſic loquitur. 27.q.3.c.ſi habes & 1.q.3.c.peccator Achor.¶Sed
9 †quæritur an perſonæ eccleſiaſticæ pęnas exigere pñt? ad quod rñdeo, pñt pęnas a iure inductas, vt 12.q.2.c.epiſcopus.33.di.c.quanq̃ in fi.22.q.2.c.cũ deuotiſſima in legibus 17.q.4.c.ſi quis cõtumax, & c. q ſubdiaconũ. & ad idẽ induci poſſunt iura.ſ.in fi.prox.§.allega.Quid de pęna cõuentionali? rñdeo. idem dico quod de canonica,vt ſ.de arbi.c.dilecti.ĩ.eo.tit.c.cõſtitutis. ſed cõtra hoc taliter allegatur.abſit vt eccleſia augmento recipiat quod de rebus terrenis videtur amittere,& lucra pretijs quærere. vt 12.q.2.c.fraternitas. Item benignius eſt a viris eccleſiaſticis exigendũ,ne tanquã exactores videãtur lucris inhiare tpalibus, vt ſ.de cenſi.c. ex parte.in fi. Nam in perſonis eccleſiaſticis & negotijs rigor & diſtrictio iuris non requiritur,ſ.de dolo & contuma.c.1. Itẽ pro hac parte allegaſ.ĩ.eo. tit.c.ſuam. puto pęnas exigi poſſe ſi ue ſint canonicæ ſiue cõuentionales. vt dictũ eſt, ſiue in pecunia exiſtant, ſiue in alio. vt 1.q.7.c.quoties.ſ.de elec.c.cũ dilectus.in fi.æquum eſt enim,vt pęnã ſuæ contumaciæ reportet. vt ff.de col. bo.l.2.§.ſi cũ duobus.ff.de tabu.exhi.l. locũ.Quidã tñ dicunt, ꝙ tunc peti põt pęna cõuentionalis,cùm loc ꝯ intereſſe venit ſm canones.ſ.ſ.de fideiuſ.c.peruenit & c.conſtitutus.ff.de act. empt. & vendi.l.prædia.¶Ad iura autem pro parte cõtraria allegata ſic reſpondeo. canon ille. fraternitas. ſic loquitur in foro pęnitentiali;decr.illa.ex parte.loquitur in uotis, quorũ menſura erat incerta; decr.aũt de dolo.& contuma.loquitur durante anno a tempore miſſionis in poſſeſſionem reus offert debitã cautionem.Item reſpondeo ad decr.ĩ. eo.ſuam. ibi pro maiori parte ſatiſfactum erat in ſortem,nihilominus pęna inſolidum petebatur & propterea ibi dicitur pęna 30.librarũ memoratos lectores de cætero non moleſtes,nec per hoc negat quin pro rata ſortis inſolidũ agi poſſit ad pęnam; in quo tñ ſic diſtinguo. refert an ſub pęna ꝯmittatur id,quod cõſiſtit in dãdo vel in faciẽdo. ſi in dando,ſic cõmittitur pœna inſolidũ ſolutione eius quod eſt promiſſum facta ꝑ parte,ſed obſtat doli exceptio, ſi ſolida pęna petaſ. ff.de ver. obli.l.2. §.vlt.ff.ſi qs cau. l.ſi ſeruus.§.ſi pluriũ. ſi verò cõſiſtit in faciẽdo, tũc refert an id quod fieri conuenit ſit indiuiduũ,& tunc pęna cõmittitur inſolidũ,ſi nõ fiat quod cõuenit.ff.fami. erciſ. l.hæredes. §.an.ea. ff. de ver. obliga.l.ſtipulatio.§.vl.an diuiduũ, & tũc pro parte cõmittitur pęna.ff.rem ra.ha.l.ſi procurator. Quida tñ dicunt ẽt in obligationibus quæ in faciendo conſiſtunt, in-

ſolidum pœnam cōmitti, ſed æquitate fieri debet cōdemnatio pro parte. vt ff. de verb. obli. l. in executoribus. in prin. & §. vlt. & ff. de po. l. ſi duo hæredes.
10 ¶ † Excuſat crimina ætas, ſupra de deli. pue. c. 1. in prin. Violentia abſoluta. ſ. quod me. cau. c. ſacris. 50. di. c. pōderet. 32. q. 5. c. propoſitio anim. Iuſta ignorātia. vt 34. q. 1. c. cum per bellicam. & c. in lectum. Extrema neceſſitas. ar. ſ. de fur. c. ſi quis neceſſitatem. ſ. de homici. c. interfeciſti. & diuina reuelatio. vt ſupra de diuor. c. gaudemus. Iuſta cauſa. vt ff. qui ſatiſ. cog. l. vlt. ſ. de pig. c. ſignificāte. Furor. vt ff. de offi. præſi. l. diuus. 15. q. 1. §. vlt. Et ebrietas. vt 15. q. 2. c. ſanè. & c. inebriauerunt.
11 ¶ † In pœnis infligendis conſiderantur multa. ſ. Dignitas. ſ. de offi. dele. c. ſanè. 2. q. 7. c. quiſquis. 45. di. c. cùm beatus. Nobilitas. vt 24. q. 1. c. qui contra pacem. ff. de pœn. l. in ſeruorum. Ordo. vt 1. di. c. cōtumaces. Aetas ſupra de delic. pue. c. 1. in fi. & c. 2. Metus cauſa, vt ſupra quod metus. c. ſacris. 50. di. c. presbyteros. Inſania. vt 15. q. 1. c. inſaniēs. Item qualitas delicti inſpicienda eſt, aliter. n. punitur vis publica, q̄ priuata cum armis, q̄ ſine armis. Furta manifeſta, q̄ occulta. vt ff. de vi & vi ar. l. pub. & vt ſupra diximus de fur. Item qualitas, tēps, locus, & euentus. vt ff. de pœn. l. aut facta. Item conſideratur multitudo delinquentum. vt 50. di. c. conſtitueret. ſ. de cle. excō. mi. c. latores. Aliqñ tñ exaggerantur maleficiorū ſupplicia, cùm multis craſſantibus opus eſt exēplo. vt in d. l. aut facta. §. vlt. hæc igitur & alia ſunt, ꝑꝑ quæ peccata extenuant & mitigant pœnas.

S V M M A R I V M.

1 *Pœnitentia quid ſit.*
2 *Pœnitentia vnde dicta.*
3 *Pœnitentiæ actiones quot ſint.*
4 *Pœnitentiæ quot ſint ſpecies. & nu. 5. 6.*
5 *Publica pœnitentia quæ dicatur.*
6 *Pœnitentia priuata quæ appelletur.*
Peccata in pœnitentia dimiſſa an redeant peccatorum recidiuam.
7 *Eleemoſyna, quòd à morte liberet, qualiter intelligatur.*
8 *In vera pœnitentia tria ſunt neceſſaria.*
9 *Contritio cordis quid ſit.*
10 *Cordis ſola contritio an deleat peccatum.*
11 *Satisfieri qualiter debeat pro peccato.*
12 *Confeſſo de omnibus peccatis dicenti confeſſori, de quibuſdam abſtinere non poſſe, an valeat pœnitentia.*
13 *Quid ſi non pœniteat de alijs; an eius pœnitentia valeat.*
14 *Ad pœnitentiam an quis ſit compellendus.*
15 *Peccatum veniale an debeat confiteri.*
16 *Sacerdoti eſt confitendum.*
17 *Sacerdoti proprio confiteri quādo quis non teneatur. & nu. 18.*
19 *Confitens confiteri debet ſacerdoti per ſemetipſum, non per nunciū vel ſcriptum.*
20 *Circunſtantiæ peccatorum ſunt in confeſſione exprimendæ.*
21 *Pœnitentiæ qui ſint effectus.*
22 *Dei pietas quanta ſit erga peccatores.*
23 *Remiſſiones priuatas quis poteſt facere, & quis generales.*
24 *Indulgentiæ an indulgeant quod pmittūt.*

¶ DE POENITENTIIS ET remiſſionibus. Rubrica.

DIctū eſt ſupra de pœnis, quæ in tribunali iudicio corpori inferuntur. nunc dicamus de pœnis quæ in iudicio animarū imponuntur, & ideo ſubijcit̄ hic rubrica de pœni. & remiſſ. ¶ Vidēdum eſt igitur, quid ſit pœnitentia. Vnde dicatur. Itē de tribus actionibus pœnitentiæ. De tribus ſpeciebus eiuſdē. An poſt pœnitentiam peccata redeāt. Quæ ſint neceſſaria in vera pœnitētia. Quis ſit effectus pœnitentiæ. Et demum de remiſſionibus.

1 ¶ † Pœnitētia diuerſimodè deſcribitur a ſanctis. Nā Ambr. ſic deſcribit. pœnitentia eſt peccata præterita deplāgere, & iterū plāgēda nō cōmittere. Aug. ſic. Pœnitētia eſt quædā dolentis vindicta in ſe puniēs quod cōmiſiſſe dolet. vt de pœ. di. 3. c. 1. & 4. Eſt aūt pnīa ſcđa poſt naufragiū tabula, vt de pœ. di. 1. c. item

ſecunda

ſecunda . Nã baptiſmus eſt prima tabu
la,in qua vetus hõ exuitur.& induitur
nouus homo.Secũda eſt pœnitẽtia qua
reſurgimus poſt peccatũ.per has tabu-
las naufragij periculũ euitamus, & ad
2 portum ducimur ſalutare. ¶ † Dicitur
aũt pœnitẽtia a pœnitendo vt de pœn.
3 di.3.c.deriſor. ¶ † Tres aũt ſunt pœni-
tentiæ actiones, ſicut dicit Augu. Vna
eſt,quæ nouũ hominẽ percutit, donec
per baptiſma omnium preteritorũ fiat
ablutio peccatorũ;omnis enim , qui iã
voluntatis ſuæ arbiter cõſtituitur,cùm
accedit ad ſacramenta fidei,niſi cũ pœ
niteat veteris vitæ, nouam inchoare vi
tam non põt. Ab hac pœnitentia cũ ba
ptizantur ſoli paruuli ſunt immunes;
nondum enim vti poſſunt proprio arbi
trio. Altera actio pœnitentiæ eſt , quæ
poſt baptiſmum agenda eſt de veniali-
bus peccatis, quæ humanæ fragilitati
quãuis parua, tñ crebra ſurrepunt;quæ
ſi collecta cõtra nos fuerit, ita nos gra
uabunt & opprimunt, ſicut vnũ grande
peccatum . Quid enim intereſt quantũ
ad naufragium,vtrum non grandi flu-
ctu nauis operiatur & obruatur,an pau
latim ſurrepens in ſentinam per negli-
gentium culpam derelicta atq; contem
pta compleat nauem & ſubmergat;pro
pter hoc ieiunia,eleemoſynæ, & ora-
tiones inuigilẽt,in quibus tñ dicimus.
dimitte nobis debita noſtra ſicut &
nos &c. Manifeſtamus nos habere qđ
nobis dimittatur,atq; in his verbis hu
miliantes animas noſtras quotidianã
quodammodo pœnitentiã agere non
ceſſamus. Tertia actio pœnitentię eſt,
quæ pro illis peccatis ſubeũda eſt,quæ
liber decalogus continet, & de quibus
apoſtulus ait.ſi nos enim iudicaremus,
nõ vtiq; à domino iudicaremur,vt pro
bantur hęc de pœ.di.1.c.tres ſunt actio
4 nes. ¶ † Itẽ tres ſunt ſpecies pœnitentiæ
ſolẽnis, publica,& priuata . Solẽnis pœ
nitentia eſt illa,de qua agitur.50.di.c.
in capite. hæc aũt ſolẽnis imponitur ab
epiſcopo tm̃ vel ipſius mandato, & im
ponenda eſt de crimine publico & vul-
gariſſimo, quod totã cõmouet vrbem.
vt 26.q.6.c.vl. Hæc pœnitentia non eſt
reiterabilis.quia ſacramentalis.vt 50.
di.c.confirmandũ, & c.alienũ. Et no .ſ.
de hac materia de ſacra.non iteran .§.
horum. Hæc penitentia nõ debet im po
ni clerico niſi depoſito,& qui eã ege rit
promoueri non debet, vt in præal le g.
iurib⁹. nec matrimoniũ cõtrahere,nec
militiã aſſumere. vt 33.q.2.c.hoc ipm̃.
§.de pœnitentibus . & c.antiqui.& c.de
his. & ĩ.eo.tit.c.2. Sed de hac materia
no.plenius.ſ.de eo qui du.in ma.quam
pol.ꝑ adul.§.ſunt & alia crimina. Alia
vero iteratur,quotiens opus fuerit, vt
de pœ.di.3.c.reperiũtur ſepties.& c.ad
hæc inſtant. Itẽ poſt talẽ pœnitẽtiã nõ
põt quis clericus fieri neq; miles. vt
33.q.2.c.admonere.nec laicalẽ habitũ
deferre.50.di.c.vl.tñ ſm regulã eccle-
ſiaſticam viuere debet,vt de pœ.di.5.c.
cõtrariũ.& c.falſas.& eſt conueniendus
ſub iudice eccleſiaſtico.11.q.1.c.aliud.
5 de pœ.di.1.c.aliud. ¶ † Publica pœniten
tia eſt, cũ alicui imponiṫ peregrinatio
cũ baculo cubitali, vel cũ aliquo gñe
veſtis religioſæ, vt de pœ.di.6.c.ſacer-
dos. Itẽ cũ quis propter delictũ inuitus
intruditur in monaſteriũ. vt 50.di.c.ſi
ille qui vltro. q vtiq; nil aliud dicẽdus
eſt niſi pœnitens ꝑp ſimilitudinẽ in vi-
gilijs & in ieiunijs, ne ſit cõtrariũ qđ le
gitur.2.q.1.c.in primis. vbi epiſcopi in
monaſteriũ intruſi ad agẽdã pœnitẽtiã
poſt ſex menſes ſuo ordini reſtituũtur,
vel vbi agitur de tẽporaliter intruſis.
Nos aũt egimus de intruſis ꝑpetuò, &
eadẽ ſimilitudine dicitur q̃s agere pu-
blicã pęnitẽtiã in propria domo.vt 32.
q.2.c.admonere. Dicitur aũt publica,
vel quia ꝑ publico crĩe imponiṫ,& hãc
imponere põt ſimplex ſacerdos; nõ.n.
inuenio ꝓhibitũ. & hæc imponi nõ de
bet niſi depoſito, & ꝓ crimine publico,
& enormi. vt de pœ.di.6 c.ſacerdos.ĩ.
6 eo.c. quæſitũ. ¶ † Priuata pœnitẽtia eſt,
quæ quotidie imponiṫ his, qui ſecreta
peccata cõfitentur. ¶ An aũt peccata in
pœnitẽtia dimiſſa redeant ꝑ peccatorũ

recidiuam ? variæ ſunt opiniones doc.
iuris. Quidã.n.ſimpl̃r dñt, ꝗ redent nõ
ſolũ quo ad reatum,ſed ẽt quo ad eſſen
tiam, & pœnam ; & in hoc declinare vr̃
Gra.de pę.di.4.c.vlt.vbi dicit; ſicut er-
go bona,quæ peccato moriũtur, per pę
nitentiã reuiuiſcunt ad præmium,ſic &
mala quæ per pęnitentiã delentur reui
uiſcunt ad ſuppliciũ. vnde propheta ex
perſona pęnitentis deplorat dicens,pu
truerũt & corruptæ sũt cicatrices meæ,
i.plagæ meæ ſanatæ ſunt per baptiſmũ.
Hinc ẽt idem propheta. Quãuis in fide
& ſacr̃o circunciſionis ab originali pec
cato ſe mundatũ cognoſceret, tñ adul-
teriũ & homicidiũ,quod cõmiſerat, il-
lud reuiuiſcere intelligens non ſine cau
ſa inter cætera confitetur. Et dicit. Ec-
ce.n in iniquitatibus conceptus ſum,&
in pec.& c.vt de pę.di.3.c.vlt.& pen. &
actio ſemel perẽpta reſtituitur.ff. ſi ex
noxal.cauſa agitur.l.ſed alio iure,in fi.
Alij dñt, ꝗ nõ redeũt illa ,ſed alia eiuſ
dẽ gñis ; cum.n.ſimilia forte prioribus
cõmittamus, redeunt peccata nõ eadẽ,
ſed alia eiuſdẽ gñis quadam ſimilitudi
ne,ſicut & flores dicũtur redire in vere.
Tertij dicunt , ꝗ peccata tm̃ redeunt
ꝑp aliquod ex his quatuor peccatis, ſ.
odium fraternum,vt in euangelio. Ser-
ue nequam &c.propter crimen apoſta-
ſiæ; quæcunq; enim poſt baptiſma ſiue
prauitas hæretica, ſiue mundana cupi-
ditas arripiunt, mox omniũ proſternet
in ima vitiorum.vt de pę.diſt.3.c.quæ-
cunq;.propter pęnitentiã pęnitẽtiæ ar.
18.q.4.c. ſunt qui opes. Item propter
contẽptũ pęnitendi vt de pę.di.3.c.apo
ſtolus. Quarti dicunt ſemel dimiſſa nõ
redeunt; ſemel.n.in abolitionem miſſa
punitio recidiuo dolore iterari non de
bet, ſecundum imitationem diuinæ cle
mentiæ,quæ dimiſſa peccata in vltionẽ
7 venire nõ patitur vt 23.q.4.c.ſi illic †&
alibi dicitur eleemoſina a morte libe
rat,nõ vtiq; a morte illa quã ſemel ſan
guis Chriſti extinxit,& aqua nos ſalu-
taris baptiſmi,& redẽptoris gratia libe
rauit ; ſed ab ea , quæ per delicta poſt-
modũ ſerpit,vt de pę.d.1.c.miror. Idẽ
dicũt, ꝗ nõ eſt idẽ in bonis & in malis,
vt ſic mala redeant,ſicut & bona reuiui
ſcũt,ſicut & alibi in cõſimili dicit Aug.
non.n.ſic culpa cõicatur per alterius vo
luntatem , quemadmodum gratia per
ſpiritusſancti vnitatem , vt de cõſc.d.4.
c.quæris,circa prin. In hac autem veri-
tate ſequor doctores meos dicẽtes nõ
redire peccata.dicũtur aũt redire,quia
remiſſionis beneficium ſequenti culpa
amittitur ob ingratitudinẽ; nam is qui
poſt pęnitentiã deliquit,ita priuabitur
gratia ſpiritusſancti propter ſequẽs de
lictũ,ac ſi nulla peccata dimiſſa fuiſſent
vt de pę.di.5.c.fratres.& oẽs auctorita
tes,quæ innuũt peccata redire,hoc per
ſonare videntur, ſ.ꝗ ita quis puniẽdus
eſt pro peccatis ſequẽtibus, ac ſi ei non
8 fuiſſent dimiſſa priora. ¶ † Tria ſunt ne-
ceſſaria in vera pœnitẽtia Cordis cõtri
tio,Oris cõfeſſio, Et operis ſatisfactio.
vt de pœ.d.1.c.perfecta pęnitẽtia.quia
enim tribus modis deũ offendimus De
lectatione Cogitationis, Imprudentia
locutionis,& in ſupbia operis. vt cõtra
ria contrarijs curentur. Et quia ſm re-
gulã iuris omnis res per quaſcunq; cau
ſas naſcitur, per eaſdẽ diſſoluitur.j. de
reg.iur.c.omnis . trib⁹ modis oppoſitis
ſatisfaciamus. Cordis contritio eſt op-
poſita cogitationi malæ. Oris cõfeſſio
imprudenti locutioni.& ſatisfactio ſu-
perbiæ operi. De his tribus gradibus ꝑ
quos deuenit ad conſummationẽ pec-
cati dicit Hier. Primum pctm̃ eſt cogi-
taſſe quæ mala ſunt. Secundum aquie-
uiſſe cogitationibus peruerſis. Tertium
quod menti decreueris opere comple-
uiſſe. Aijcitur & quartum,ſ.poſt pecca
tum non agere pœnitentiam,& ſuo ſibi
complacere delicto. Et ſic exponit Hie
ro.verba Amos prophetæ comminãtis
Ezechiel regi Damaſci & dicẽtis ſupra
tribus ſcelerib⁹ Damaſci & ſuper quar
tum non conuertã eum, vt de pę.di.1.
c.ſuper trib⁹. Hij ſunt tres mortui quos
dñs legitur ſuſcitaſſe. Filia archiſyma-
gogi.vt de pę.di.1.§.non ſunt hæc. & c.
quem

quem pœnitet in fi. Filius viduæ vt de
pę.di.1.c.fleat.& de pę.di.1.c.quantũ
libet.Puellam ſuſcitauit in domo,& ſic
intus ſuſcitauit quam inuenit,ecce pec
catũ cogitationis. Puerũ ſuſcitauit in
porta ciuitatis, ecce peccatum locutio
nis. Lazarũ in ſepulchro quatriduanũ
& iam fœtentem,ecce peccatum opera
tionis.quos enim extra inuenit, extra
ſuſcitauit.hoc duos ſuſcitauit lachri-
mis flentium.flebat.n.turba poſt filium
viduæ, Flebat Martha & Maria ſuppli
cantes pro fratre. Flebat & turba quæ
Mariã fuerat ſecuta lachrymis Mariæ
admonita; in quo docemur publice
peccantibus non propriũ, ſed eccleſiæ
ſufficere meritũ.hæc probantur de pœ.
di.1.c.quẽ pœnitet,circa fi.Et ideo di-
cit Ambro. fleat pro te mater eccleſia,
& culpã tuã lachrymis lauet, vt de pœ.
9 di.1.c.fleat.¶†Cordis contritio eſt do
lor de pecato cũ propoſito cõfitendi &
ſatisfaciendi;vt non ſit ſatis quod do-
leat, ſed ex fide doleat, & non ſemper
doluiſſe,doleat. vt de pœ.di.3.c.ſi apo
ſtolus in fi.hæc cõtritio præcipitur per
prophetam dicentem. ſcindite corda
veſtra,vt de pę.di.1.c.ſcindite.Vel cor
dis cõtritio eſt cõuerſio cordis à malo
ad bonũ,a dyabolo ad deũ.iuxta illud.
conuertimini ad me, & ego conuertar
ad vos.conuerſio cordis eſt vndiq; ver
ſio,vt de pę.di.1.c.cõuertimini. ¶†An
aũt ad delendũ peccatũ cõtritio cordis
ſufficiat,qõ eſt, & in hac doctores diſ-
ſentiunt.Nã quidã dicunt, ꝙ ſola con-
tritio cordis non deleat,vbi ſacerdotis
copia habetur.vt de pę.d.1.c.vlt.Gra.
dixit hoc arbitrio lectoris relinquẽdũ.
vt de pę.di.1.§.quibus auctoritatibus.
Alij dicunt ſufficere cordis cõtritionẽ,
ſi facultas non ſuppetat pęnitendi,arg.
65.di.c.duę.Alij aũt hoc negant,& di-
cunt ꝙ ſicut tribus modis Deũ offendi
mus, corde, ore,& opere; ſic & tribus
modis ſatisfaciendũ eſt, vt de pę.di.3.
c.perfecta.vnde dicunt tria eſſe neceſſa
ria.cordis cõtritionẽ, oris confeſſionẽ,
& operis ſatisfationẽ. vt de pę. di.3.c.
perfecta.Auctoritates aũt illas,quę di
cunt peccata dimitti ſola contritione,
aſſerunt intelligendas eſſe cùm oris cõ
feſſionem articulus neceſſitatis exclu-
dit,ſ.cùm quis vere cõuertitur,ſed mor
te præuenitur,vel aliquo iuſto impedi
mento confiteri vel ſatisfacere præpe-
ditur.Quarti dicunt conditionalẽ fieri
remiſſionẽ per cordis cõtritionẽ.ſ. ſi ſe
quatur oris confeſſio & operis ſatisfa-
ctio.vt de pę.di.3.c.ſane. Sed Hug.di-
xit,ſola cordis cõtritione deleri pctm̃
in adulto.vt de pę.di.1.c.magna. Si ve
rè cõteritur,& proponit nõ peccare,&
de cõmiſſis cõfiteri & ſatisfacere, ſed ſi
poſtea oris cõfeſſio & operis ſatiſfactio
non ſequatur,pctm̃ iã dimiſſum non in
cõtritione redit ſed peccat mortaliter
is,q̃põt confiteri,& ſatisfacere,& omit
tit.c.Et auctoritates,quę dicunt pecca
ta nõ dimitti ſine oris cõfeſſione & ope
ris ſatisfactione,intelligit ipſe de inte
riori cõfeſſione, ꝗ eſt recognitio pecca
ti,vel ꝓpoſitũ cõfitẽdi, vel gratia qua
ſic hõ diſponitur, vt doleat de pecato
& velit cõfiteri ſi locus & tp̃s affuerit.
& eo.mõ intelligit de interiori ſatisfa
ctione,quæ eſt dolor interior,& amari
tudo aĩæ,vt de pę.di.3.c.ſatisfactio. &
c.ſi apoſtol⁹,& de pę.di.1.§.his verbis.
Sed ſi ei opponeretur,ſic cũ ſola cõtri-
ctione deleãtur peccata, ad qd opus eſt
oris cõfeſſio,& operis ſatisfactio,qua
re dicit peccari mortaliter,ſi hæc nõ in
teruenĩat, cũ oportunitas det? rñdeat
ipſe,& dicet, neceſſaria ſunt ad humili
tatẽ & iuſtitiã exercẽdã. vt de pę.di.3.
c.ꝓditor,& vt ſatisfaciat eccleſiæ quæ
læſa eſt ex peccato.Verius tñ credo, ꝙ
nec cordis cõtritio, nec oris confeſſio,
nec ſatisfactio peccata dimittit, ſed ſo
la gratia Dei.Vnde Ambro.verbũ Dei
tollit peccata mũdi,vt de pę.di.1.c.ver
bum.Aug.nemo tollit peccata mundi,
Chriſtus ſol⁹ q eſt agn⁹ tollẽs peccata
mũdi, de cõ.di.4.c.nemo.ſed cordis cõ
tritionem interior contritio, gr̃a tñ in
oĩbus ꝓueniente.Nã quicqd habes me
riti,præuentrix gr̃a donat. Nã deus in
nobis

nobis pater ſua dona coronat, vt de cõ. di.3.c.grã. vnde peccati remiſſio attribuẽda eſt gratię Dei, q̃ eſt cauſa cauſæ. naturaliter gratia ꝓcedit cõtritionẽ, & ſequitur dilectio. qm̃ qui gratiã habet diligit, & dilectionẽ ſequitur cõtritio; qui.n.diligit conteritur, contritionẽ ſequitur peccatorũ remiſſio. ꝓceſſus iſte colligitur de pę.di.1.c.omnis qui nõ diligit. Charitas aũt eſt via ad cõtritionẽ & peccatorum remiſſionẽ; ſicut.n.ſine via nullus peruenit quò tendit, ita ſine charitate, quæ dicta eſt via, nõ ambulare pñt homines, ſed errare; vt de pę.di.2.c.charitas. Quod aũt proximè.ſ.dixi.q; ſolus Chriſtus tollit peccata mundi, nõ excluditur pater filius, nec ſpiritusſanctus; quia inſeparabilia ſunt opera dignitatis trinitatis. vt de cõ.di.3.c.oẽs, in fi.& di.4.c.q̃uo circa me. & q̃d hæc opinio ſit vera, patet per exẽplum Lazari, quẽ Dominus prius ſuſcitauit & viuificauit dicẽs, Lazare veni foras. & poſtmodũ is, q̃ viuus fuerat, egreſſus eſt a diſcipulis ſolutus. vt 11.q.3.tunc vera eſt abſolutio præſidẽtis. patet hoc per decẽ leproſos, qui in via mundati ſunt anteq̃ ad ſacerdotes venirẽt. Item exẽplo leproſi, quẽ dominus mũdauit, & poſtea vt ſacerdoti ſacrificiũ offerret ex lege præcepti. vt de pę. di.1.§.ſi aũt cor noſtrũ. ſacerdos igit̃ ei, cui dominus iã ꝑ contritionẽ peccatũ indulſit, imponit ſatisfactionẽ, & pœnã tẽporalẽ remittit. & ſic intelligo de pœ.di.1.c.multiplex. & c.quẽ pœnitet in fi.&
11 de pę.di.5.c.cõſideret in fi. †Quã̃ta autẽ ſatisfieri pro peccato debeat, relinq̃tur arbitrio ſacerdotis, qui iudex eſt animarũ cõſtitut⁹, vt de pœ.di.1.c.verbũ. Igitur dominus remittit pęnã ęternã, ſacerdos aũt tẽporalẽ; quia pro peccato duplex pœna debet̃ ęterna, & tẽporalis; vt de pœn.di.1.c.ſi pctm̃.& c.ſicut
12 primi. † Sciendum eſt aũt, q; & ſi pœnitentia illorũ qui de peccatis quibuſdam confitentur, de quibuſdã non; & ſi confiteantur de omnibus, dicunt tamẽ de quibuſdam ſe abſtinere non poſſe, nam non ſic eſt eorũ cõfeſſio admittenda, & crebris ac ſalubribus monitis eſt pœnitẽtia inducẽda, vt ĩ.e.c.quod quidã. & hoc ideo eſt, quia ſentiet fructus hmõi pœnitẽtiæ, cum de alijs pœniten-
13 tiã egerint, vt de pœ.di.3.in fi. ¶ † Sed quid ſi nõ pœniteãt de alijs, nũquid valebit eis pœnitentia talis? R̃ndeo ſic, nã omnia bona, quæ quis in hac vita facit, proderũt ei ad vitã æternam promerendam aut ad minus ſuppliciũ ſubeundum. vt de pę.di.3.c.ſi quis aũt. Aut ad bona tpalia aſſequenda. vt 22.q.2.c.ſi quilibet. aut ad hoc vt deus citius illuſtret cor ipſius ad verã pœnitentiã, vt de pę. di.5.c.falſas. & di.3.§.vl.in fi. talis aũt pœnitentia particularis, de qua ſuperius dixi, ſi de alijs pœnitentia nõ accedat, non prodeſt ad vitã æternã, vt de pœ.di.4.c.pœnitẽtes.& c.irriſor.24.
14 q.2.c.legatur. ¶†Sed nũquid cõpellẽd⁹ eſt quis ad pœnitentiã? R̃ndeo ſic, vt ſ. deſpon.c.ad audiẽtiã.23.q.3.c.itaq̃;.6.q.1.c.illi qui.22.q.1.c.prædicandum.
15 ¶†Sed nũquid venialia cõfiteri tenet̃? Videtur q; non. nã illa delentur per orationẽ dñicã, vt de pœ. di.1.c.tres autẽ ſunt actiones, & de pœ.di. 3.c. de quotidianis. quod verũ intelligo, niſi veniale aliquod foret in cõſuetudinẽ deductũ, quia nullũ eſt adeo veniale, quod non fiat mortale, dũ placet, vt 25.di.c.vnum orariũ.§.criminis. vñ ebrietas ſi aſſueta ſit, in numero mortaliũ cõputat̃, vt 25. di.c.vnũ orariũ.§.aĩs ea. cũ aliàs ſit veniale pctm̃. vt 15.q.1.c.ſanè, in fi. niſi data ad hoc opera fiat, vt 35.di.c.ante omnia. Sed & ſermo quotidie ocioſus, vt dñt quidã, mortale inducit pctm̃. licet aĩs venialr̃ peccet, q̃ plus loq̃t̃ q̃ oportet. 25.di.c.vnũ orariũ.§. q̃ aũt ſunt minuta. puto tñ melius & pfectius eſſe, ſi tã de venialib⁹, q̃ de mortalib⁹ qs cõfiteat̃. de mortalib⁹ & venialib⁹ habes quedam exẽpl.25.di. c.vnũ orarium.§.cris.
16 ¶†Faciẽda eſt pctõrũ cõfeſſio ſacerdoti, cui data eſt hęc ptãs; mediator.n.dei & hominũ hõ dñs nr̃ Ieſus Chriſt⁹ hãc ptãtem præpoſitis eccleſiæ dedit con-

fitentibus

fitentibus peccata pœnitéti ſatisfactio-
nē darent, vt de pœ. di.1. c.multiplex.
vnde ſacerdos eſt iudex,vt ea diſt.c.ver
bũ.hoc tñ fallit in ſacerdotibus religio
ſis;q̄a illi nec pœnitentias dare,nec ba-
ptizare,nec prædicare poſſunt,nec alia
quę ad curã animarũ pertinent exerce-
re,niſi fuerint à papa vel ep̄o cũ conſen
ſu abbatis ſui vel ſuperioris cõſtitui.vt
16.quęſt.1.c.peruenit.& §.ecce.& §.idē
17 ¶ † Debet aũt cõfiteri quis proprio ſa
cerdoti.vt.ĩ.co.c.omnis.& de pœ.di.6.
c.placuit.Hoc tñ fallit in 5.caſibus. Pri
mus eſt, cùm quis habet indiſcretũ cõ-
feſſorem,vt de pœn.diſt.6.c.placuit.q
enim confiteri vult,quęrat ſacerdotem
ſciētē ligare & ſoluere,vt de pœ.diſt.6.
c.q vult ĩ.eo.c.omnis.§.ſacerdos. Secũ
dus,cùm alicuius parochianus transfert
domiciliũ in parochiam meam,ſicut di
cimus in foro cõuentionali.vt ff.de iu.
l.hæres ſ.de fo.compe.ca.vlti. Tertius,
cùm vagabundus exiſtit. Quartus,cùm
quis derelicto domicilio nauigat, vel
iter facit quęrens quò ſe transferat, &
vbi ſe cõſtituat,q ſine domicilio & ſine
parochia eſt.vt ff.ad municipa.l. La-
beo,in prin.& l.eius.§.celſus. Quintus,
cùm alienus parochianus peccat in pa-
rochia mea,quantum ad peccatũ illud
contrahit forum animæ in parochia,in
qua delinquit.vt 6.q.3.c.placuit. Vnũ
tñ non omitto, quod magiſter Ray.no.
aſſerit in ſumma ſua.cod.tit.ꝙ presby-
ter parochialis non poteſt audire con-
feſſiones,niſi ei ab epiſcopo fuerit data
poteſtas.quod mihi non placet. nã pa-
rochiæ ſunt diſtinctę,ſicut & diœceſes.
vt 13.q.1.c.1.Itē vnuſquiſque presby-
ter parochialis ſuis terminis ſit conten
tus,& taliter ſibi plebem cõmiſſam cu-
ſtodiat,vt ante tribunal æterni iudicis
ex omnibus ſibi commiſſis rationē red
dat, vt ibi dicitur. A iure igitur data
eſt hęc poteſtas ſacerdotibus de pœn.
diſti.1.c.multiplex.c.verbum. Et ideo
canones pœnitentiales ſcire debent.vt
38.diſt.c.nulli.& c.quæ ſunt.& ideo cũ
à iure habent licentiam audiendi con-
feſſiones nõ egerent licētia epiſcopo-
rũ,vel papę, ſicut frater Ray.dicit, niſi
velit illud quod dicit intelligere de li-
centia generali,quam ſacerdotes & ma
ximè parochiales in ſua ordinatione
vel inſtitutione ſortiũtur.& eſt ſimile,
quod dicitur alias,ordinationes epiſco
porũ auctoritate apoſtolica ſunt cele-
brandæ.vt 64.diſt.c.ordinationes. Itē
notabis, ꝙ epiſcopi necnõ minores pla
ti exempti præter ſui ſuperioris licen-
tiã ꝓuidum & diſcretũ pñt ſibi eligere
confeſſorē ĩ.cod.tit.c.vlti.Itē & aliud
notabis,ꝙ ſi deſit copia ſacerdotũ, põt
quis clerico vel etiam laico confiteri,
ut de pœ.diſt.1.c.quem pœnitet de cõ.
18 diſt.4.c.ſanctũ eſt. ¶ † Sed qd ſi quis à
ſuo ſacerdote licētiam petat, vt ſibi li-
ceat alteri confiteri, nec cauſam aſſi-
gnet?Sacerdos,ſi ſe reputet ſufficientē,
licentiã dare nõ debet;præſumere.n.de
bet,ꝙ ideo hoc faciat,vt confeſſionem
euitet, erubeſcit enim homo eadē dice
re,de qb⁹ confeſſus fuerat.& ideo expe
dit vt licentia denegetur; nam erube-
ſcentia partem remiſſionis habet.mul-
tum.n.ſatisfactionis obtulit,qui erube
ſcentiæ dominans nihil horũ quæ cõmi
ſit dei nũcio denegauit,& in hoc quod
q̄s per ſeipſum dicit ſacerdoti,& erube
ſcentiã vincit timore offenſi, ſit venia
criminis vt de pęn.diſtinct.1.c.quē pœ
19 nitet. ¶ † Confiteat̃ q̄s ſacerdoti per
ſemetipſum,nõ per nunciũ,vel per ſcri
ptũ,vt in prædicto c. quē pęnitet. Nec
obſtat alius canon, qui dicit pœniten-
tiã per ſcripturã recipiendam,vt 30.q.
5.c.qualis,in fin.Illud.n.intelligitur nõ
de pœnitentijs in confeſſione,ſed de ſa
cerdotis iniunctione,quæ in ſcriptis re
digitur,ne obliuioni detur; vnde pro-
phetia nõ dicit,ſcribe, ſed dic tu iniqui
tates tuas vt iuſtificeris,vt de pœn.diſ.
20 1.§.alij è contra. † Debent aũt nõ ſolũ
peccata in confeſſione exprimi, ſed &
circunſtãtiæ peccatorũ,vt de pœn.diſt.
5.c.conſideret.Dixerũt tñ quidã, ꝙ cir
cunſtantiæ aggrauant peccatum, ita vt
in eodē genere delicti plus intelliga-
tur

tur peccare clericus, quàm laicus; ſapiẽs, quàm ideota; prælatus, quàm priuatus. Item magis peccatur in loco ſacro, quàm ĩ profano; in die feſto, quàm non feſto. vt 25.q.1.c.nulli fas.1.q.3.c. ſaluator 11.q.3.c.præcipuè 32.q.5.c.q viderit 19.diſt.c.nulli 15.diſti.c.ſi papa homo chriſtianus ff.de re mili.l.omne delictũ.§.augetur ſ.de hæret.c.excõicamus.§.præterea. verius tñ puto, vt peccatũ iudicetur leuius & grauius ſm qualitatẽ cõtemptus. vt 7.q.1.§.cùm vero. voluntas enim & ꝓpoſitũ diſtingũt maleficia ff.ad l.Cor.de ſic.l.diuus j.titu. proxi.c.de voluntate. Non enim quod tantũ fiat, ſed quo animo fiat, attendendum eſt vt 15.q.6.c.1.in fi. ſed qa eccleſia militans ignorat quantitatẽ contẽptus, conſiderat exteriora. ſ.circunſtãtias. Deus aũt conſiderat qualitatẽ & quantitatẽm contemptus. vt 34.q.4.c. Deus. & propterea eccleſia militans iudicat peccatum grauius ſm circunſtantias, & pœnã duriorem imponit. vt 23. q.4.c.non affectamus. vbi aũt æquales ſunt perſonæ delinquentes & æquale delictum, æqualis imponitur pœna. vt
21 Auth. vt fratrũ fi.§.vlt.coll.9. ¶ † Effectus pœnitentiæ eſt, vt per ipſius medicinam ſpes vitè reparetur æternæ; vt q regenerationis dona violaſſent ꝓprio ſe iudicio condẽnantes ad remiſſionẽ peccatorũ perueniant. vt de pœn.diſ.1.
22 c.multiplex. ¶ † In ſumma notandũ eſt, ꝙ talis eſt erga homines Dei pietas, vt nunquam ſpernat pœnitentiam, ſi ei ſincerè & ſimpliciter offeratur, etiam ſi ad ſummum perueniat quis malorum. vt de pœnit.diſtin.3.c.talis. vnde Ambro. quantũlibet mortui fœtor ſit, aboletur omnis, niſi ſacrũ redoleuerit unguẽtũ; ſurgit Lazarus, & ſolui iubenſ eius vincula, & tolliſ velamen de facie eius, q veritatẽ gratię quam accepit, obũbrabat; reſuſcitatũ iudæi volebant occidere. Ieſus nõ reuocat beneficia, ſed cumulo libertatis amplificat, reuiuiſcit ſolite ſuſcitatus, & celebrata reſurrectionis gratia lętus ad cęnã venit. vt de pœ.
diſt.1.c.quantumlibet. ¶ Reſtat videre de ſecunda parte rubricæ. ſ.de remiſſio
23 nibus. † Et eſt ſciẽdũ ꝙ remiſſiones priuatas iudicijs animarũ ſacerdotes facere poſſunt. vt ſuperius dictũ eſt. ſed generales puta in ædificijs pontiũ, & in dedicationibus eccleſiarũ, & in pijs locis, epi & archiepiſcopi facere pñt, quæ ſolis ſubiectis faciendũ proſunt. vt j.eo. c.quod aũt. ſed metropolitanus põt ꝑ totã ꝓuinciã ſuũ concedere literas indulgentiæ ſeu remiſſionis. vt j.eo.tit.c. nemo. quod eſt ſpeciale, cũ aliàs ſubiectos ſuffraganeorũ ſuorũ iuriſdictionẽ ſuã generaliter exercere non poſſit, ꝓterquã in 8.caſibus, quos not.ſ.de offi. ord.§.ordinariam. In his indulgentijs annũ in principio, & 40. dies in anniuerſario ſiue ab vno epiſcopo ſiue à pluribus fiant, ſiue in dedicationib⁹ eccleſiarũ, ſiue in alijs de iniunctis pœnitentijs remiſſio non excedat. vt j.eo.tit.c.cum
24 ex eo. in fin. † Sed de huiuſmodi indulgentijs dubitatur, an indulgeãt qđ ꝓmittunt. nã quibuſdã videt abſurdũ. vt ſi tibi impoſita fuerit pœnitentia 7.anno, quod datis 7.denarijs in 7.põtibus, vł dedicationibus eccleſiarũ, vł in aliis in quib⁹ remiſſio eſt indulta, totius pœnitentię liberatio fiat. Et licet quidã ex hoc diuerſimode ſentiant & interpretẽtur indulgentias iſtas, ego tñ ſimpliciter intelligo ſicut ſonat, vt ſm quod ꝓmittunt, indulgeant & remittatur. nam qualitercunq; ſatisfiet eccleſiæ, nõ refert. & abſolutus eſt, quẽ eccleſia abſoluit; & ligatus, quẽ ligat. vt 24.q.2.c.qñcunque. Certũ enim eſt, ꝙ eccleſiæ licet vtrunq; vt de pœn. diſt.1.c.verbũ. qualitates aũt & tẽpora pœnitentiarũ cõmittuntur arbitrio ſacerdotũ. vt de pęniten.diſt.j.§.non ſunt hæc.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio quid ſit.*
2 *Excommunicationis quot ſpecies ſint.*
3 *Excommunicatio maior, à iure contrahitur in 18.caſibus.*
4 *Manus violẽtas inijciens in clericũ, an ſemper*

per

per incidat in excõicationem. & nu.5.6.

5 Excommunicatus propter iniectionem manuum violentarum in clericum, an & quando ſit ad curiam Romanam mittendus, & nu.6. & 7.

8 Excommunicare qui poſſint. & traduntur duæ regulæ in excommunicando, & tertia in abſoluendo. nu.9.

10 Papa ſi mandet alicui vt excommunicet, an & abſoluere poſſit.

11 Prelatus an & quando excommunicare poſſit ſubditos ſuos.

12 Excõicatio fieri debet duabus de cauſis.

13 Contumacia multiplex eſt.

14 Abſolutio excommunicatorum in quibus caſibus ſedi Apoſtolicæ reſeruetur.

15 Epiſcopus an poſſit relaxare ſententiam excommunicationis latam à ſuo archidiacono, decano ſeu plebano, vel alio iuriſdictionem habente.

16 Cauſa excommunicationis cum ad metropolitanum transfertur, an debeat remitti excommunicatus abſoluendus ad epiſcopum qui excommunicauit.

17 Sententia excõicationis quando liget.

18 Eccleſia Romana non habet maculam vel rugam.

19 Excõmunicatio tollitur per abſolutionem.

20 Doctrina quæ ſeruanda ſit in abſolutione ab excommunicatione.

21 Pecuniaria ſatisfactio pro iniuria illata clerico, cui applicetur.

22 Ligatus pro pluribus exceſſibus vna ſententia ſi in abſolutione omnes exceſſus non exprimit, nunquid ſit abſolutus.

23 Abſolutiones plures quãdo sũt neceſſariæ.

24 Excommunicationis duplex effectus.

25 Pœna non ſeruantis excommunicationem.

26 Excommunicatus in vna eccleſia in omnibus eſt vitandus.

27 Suſpenſo an prouentus eccleſiaſtici ſubtrahantur.

28 Pœna participantium excommunicatis.

29 Vtilitas communicanti cum excõicato.

30 Vir communicans cum vxore excommunicata, an & ipſe excommunicetur.

31 Parentes an poſſint licet è participare filiis excommunicatis, & domini familiaribus ſuis.

32 Communicans in caſu non conceſſo cum excommunicato an peccet.

33 Epiſcopus communicans cum excõicato ab ipſo, an maiorem incurrat. & nu.34.

34 Epiſcopus ſi aliquem excõmunicauit cum fautoribus & communicatoribus ſuis, & illi poſtea ille communicat, an ligetur.

35 Epiſcopus ſi excommunicat ſubditũ ſuum ratione criminis an ſubditus communicans ei in crimine ligetur & ſententia.

36 Excommunicatus an poſſit intrare eccleſiam. & nu.38. & 39.

37 Clericus minori excommunicatione ligatur an poſſit in choro cum aliis officium ſuum proſequi.

40 Clericus excommunicatus an teneatur dicere horas.

41 Clerici ſuſpenſi an horas dicere teneantur.

42 Clerici participantes excommunicatis, an eadem excommunicationis ſententia inuoluantur.

43 Verba ſufficientia ad excõmunicandum.

44 Excommunicatio cum ſit odioſa, reſtringi & non ampliari debet.

45 Vibrans baculum ſuper caput clerici volens illum percutere & non percutiens an incurrat pœnã canonis ſi quis ſuadente 17.q.4.

46 Mandans manus violentas iniici in clericum, ſi pœnitet ante manus iniectionem, an ſecuta manus iniectione, incidat mandator in Canonem.

47 Quid ſi mandator moriatur ante manus iniectionem.

48 Ratam habens manum iniectionem in clericum, an incidat in canonem.

49 Manus violentas iniiciens in clericũ quos offendat, & quo læſo ſatisfieri debeat.

50 Requiſita ad hoc vt quis incurrat canonem, ſi quis ſuadenti.

51 Error intolerabilis quis dicatur.

52 Sententia excommunicationis quibus caſibus non teneat ipſo iure.

¶ DE SENTENTIA EXcommunicationis. Rubr.

Dictum eſt ſuperius de pœnis, ſed quia excommunicatio eſt pœna contu-

contumacis. vt 12.q.3.c.nullus & c.cer
tum eſt,& ſic eſt æternæ mortis damna
tio vt 11.q.3.c.nemo epiſcoporũ.quã-
uis nondũ mortalis, ſed medicinalis eſ
ſe dicatur. vt 2.q.1.c.multi. Ideo poſt
tractatũ de pęnis & pęnitentijs,ſubijci
tur iſte tractatus de ſent.excõmu.¶Vi-
deamus igitur,qđ ſit excõicatio. Quæ
eius ſpecies. A quo,& cui,& pro qbus
cauſis ſit infligenda. A quo, & qualiter
tollaẽ. Et qua pœna feriaẽ participãs
1 excõicatis.¶†Excõicatio eſt aliqñ à ſa
cramentis excluſio. Aliqñ à cõione fi-
delium ſeparatio.vt 11.q.3.c.ad men-
ſam.§.euidenter. & 3.q.4.c.Engeltru-
dam.ꝰ.de exceptio. c.a nobis. j.eod.c.
penult. Vel generaliter dici põt, ꝙ ex-
cõicatio eſt à qualibet licita cõione
vel legitimo actu ſeparatio. vnde Adã
fuit excõicatus ab eſu ligni vitæ dicen-
te domino, videte ne forte ſummatis
de ligno vitæ.vt in prædicto.§.euiden-
2 ter.¶†Species autem excõicationum
infinitę eſſe poſſunt.quia quot ſunt ſpe
cies cõionis, tot ſunt, vel eſſe poſſunt
ſpecies excõicationis; ſed de duabus
frequentius ait eccleſia, & nos in iure
tractamus. ¶Vna eſt quæ dicitur ana-
thema, quæ excludit ab ingreſſu eccle-
ſiæ, à cõione fidelium, & ſacramentis,
hæc dicitur maior excõicatio.alia quę
ſeparat a ſacramẽtis, & hæc dicitur mi
nor excõicatio, vt ſuperius dictum eſt.
¶Et eſt ſciendum, ꝙ qñq; excõicatio
minor infligitur ab homine.qñq; à iu-
re,vt de hoc plenius notaui.ꝰ.de cler.
excommu.mi.§.item ſciendũ. Quæ tñ
a iure infligitur, vt puta per participiũ
excõicati eſt a ſacramentis excluſio.
Cum vero ab homine infligitur, aliqñ
excludit à ſacramentis, plerunq; ſepa-
rat à cõione fidelium, vt ibidem dixi.
Maior autem excommunicatio ſiue
contrahatur ab homine,ſiue a iure,ſe-
parat ab vtroq;. Sed quod dixi,ꝙ mi-
nor excõicatio cum a iure contrahitur
per participium excõicati,excludit tñ
a ſacramentis, verũ eſt niſi participans
participet in crimine crimínoſo; quia
tunc cõtrahit eandem excõicationem,
qua ligatus eſt primus.vt j.eod.c.nup.
& c.ſi cõcubinæ. An aũt tunc contraha-
tur excõicatio ab homine vel a iure, q-
dã dubitauerũt, mihi aũt videbatur, ꝙ
ab homine contrahatur; nam ſp tale
participiũ in eum delinquitur, qui pri-
mus excõicauit; & ideò ab eodẽ eſt ab-
3 ſoluendus.vt dicit decre.nuper.¶†Con
trahitur a iure excõicatio maior.in 18.
caſib. Primus eſt,cùm quis incidit in hę
reſim iam dãnatã,vt ſunt illæ.24.1.c.2.
& 3.& q.3.c.quidam. vel nouam confin
git.& gñalr quemcunq; & quoſcunque
romana eccleſia vel epi ſinguli per ſuas
diœceſis hæreticos iudicauerint. vt ꝰ.
de hære.c.ad abolendã. Secundus,cùm
quis receptat & defendit hæreticos, vt
ſupra de hære.c. ſicut ait. Tertius cùm
quis dixerit romanam eccleſiã non eſſe
caput,& ei tanq̃ capiti noluerit obedi-
re.vt 19.diſt.c.nulli. Quartus cum quis
in clericũ,monachũ,vel monialem, vel
conuerſum, vel conuerſam, vel in aliq̃
religioſam perſonã manus iniecerit vio
lentas.vt 17.q.4.c.ſi quis ſuadẽte. Quin
tus,cùm quis poteſt clericum defende-
re a violenta manuum iniectione,& nõ
facit.vt j.eo.tit.c.quantæ præſumptio-
nis. Quod quidam intelligunt ſimplici
ter,ſicut litera ſonat,dicentes hoc in fa
uorem clericorum eſſe inductum,quo-
rum defenſio ſpectat ad ius publicum,
vt 1.di.c.ius publicum. Alij autem in-
telligunt de his, qui poſſunt auctorita-
te iuriſdictionis & officij. vt 24.q.3.c.
forte eſt. Sextus,cùm poteſtas,cõſules,
& rectores ciuitatum & locorum anga-
rias & exactiones indebitas imponunt
clericis, iuriſdictionẽ & auctoritatem
prælatorum ita euacuant,vt nihil pote
ſtatis eis in ſubditis ſuis videtur reman
ſiſſe, & commoniti deſiſtere noluerint,
tam ipſi q̃ fautores eorũ excõicationi
ſe nouerint ſubiacere. vt ſupra de im-
mu.ec.c.nõ eo minus. Septimus,in incẽ
diarijs & violatoribus eccleſiarũ. vt j.
eo.c.conqueſti ſunt 11.q.3.c. canonica
17.q.3.c. omnes.ꝰ.de rap. c.in literis.
Alij

Alij autem,qui aliter offendunt eccle-
ſias,vel bona ipſarũ diripiunt,& ſi ſacri
legi ſunt,non tñ ſunt ipſo iure excõica-
ti. vt ſ.de ſo.comp.c.conqueſtus.Item
alij incendarij non ſunt excõicati ipſo
iure.vt 23.q.vlt.c.peſſima,ſed poſtquã
ſunt per eccleſiæ ſententiam publicati,
pro abſolutionis beneficio ſunt ad ſe-
dem Apoſtolicam mittendi. vt ĩ.eo.c.
tua.Octauus eſt, cùm quis à paucioribus
ꝙ a duabus partibus cardinalium
in ſummũ pontificẽ electus pro papa ſe
geſſerit,ſi humiliter noluerit ſe abſtine
re.vt ſ.de elec.c.licet. Nonus eſt,cùm
quis falſat literas domini Papæ, vel
ſcienter vtitur illis, ĕt ab alio falſatis.
vt ſ.de crimini.fal.c.ad falſariorũ. De
cimus eſt,cùm quis defert arma,ferrũ,
lignamina,triremes ſiue galeas vel na-
ues ſarracenis, vel regimen exercet in
eorũ nauibus vel galeis, vel aliqđ eis
ſubſidiũ impendit in diſpendiũ terræ
ſanctæ vel chriſtianorum.vt ſ.de iudę.
c.quorundã.c.ſignificauit.c.qđ olim.c.
ad liberandũ. Vndecimus eſt magiſter
vel ſcholaris Bonon. tractat cũ aliquo
Ciue Bonon. de ipſius hoſpitio condu
cendo irrequiſitis ſcholaribus inquili
nis.ſ.de loca. & condu. c.ex reſcripto.
Duodecim⁹,cùm canonicus vel mona-
chus regularis leges vel phyſicam au-
dierit, niſi ĩ.duorũ menſium ſpaciũ ad
clauſtrũ redierint, & idẽ eſt in clericis
habentibus perſonatus & in presbyte-
ris, niſi ĩ.præſcriptũ tẽps deſtiterint.ſ.
ne cle.vel mo.c.non magnopere & c.ſu
p ſpecula. Tertiuſdecimus eſt in ſagit
tarijs & baliſtarijs contra chriſtianos
imbello iniuſto.ſ.de ſagit.c.vno.Quar
tuſdecimus eſt in his, qui ſtatuta cõtra
eccleſiaſticas cõſuetudines vel potius
abuſiones ſeruari faciũt cõtra eccleſia
ſticã libertatẽ.Quintuſdecimus, in ſta-
tutarijs & in ſcriptoribus ſtatutorũ il-
lorũ. Sextuſdecimus, in poteſtatibus,
conſulibus,rectoribus & conſiliarijs lo
corũ,in quibus hmõi ſtatuta vel cõſue-
tudines editæ fuerũt vel ſeruatæ.Septi
muſdecimus in his,qui præſumpſerunt
ſm̃ ea iudicare. Decimuſoctauus,qui
in publicã formã redegerint iudicata,
hos caſus omnes habes.ĩ.eo.tit.c.noue
rit.In canone aũt illo,qui ad tutelã eſt
editus clericorũ. vt 17.q.4.c.ſi qs ſua-
4 dẽte.duæ regulæ cõtinẽtur.†Prima eſt
hęc,quicũq; manus temerè iniecerit in
clericũ, incidit in excõicationem.Secũ
da eſt,quicunq; ꝑꝑ violentiã manus in
cidit excõicationem, mittendus eſt ad
curiã romanã pro abſolutione. Prima
regula fallit in 14.caſibus. Primus eſt
in apoſtata percuſſo,qui clericus igno-
ratur à percuſſore.vt ĩ.eo.c.ſi verò: Se
cundus eſt in apoſtata admonito ſe nõ
corrigente.vt ĩ.eo.c.in audientia. Ter
tius in eo,qui gerit procurationẽ & ad
miniſtrationẽ ſecularium pſonarũ. vt ſ.
ne cle.vel mo.c.ſacerdotibus.Quartus
in eo,qui ex cauſa ioci man⁹ inijcit in
clericũ.Quintus in magiſtro,q hoc fa-
cit gr̃a diſciplinæ.vt ĩ.eo.c.1.Sextus in
eo,qui vim ſibi illatã a clerico vi repel
lit.Septimus in eo,qui clericũ deprehẽ
dit in adulterio vel ſtupro cũ vxore,
matre,ſorore, vel filia.vt ĩ.e.c.ſi verò.
Octauus in eo,qui autoritate ſuæ ꝓla-
tionis vel de mandato prælati manus
in clericum inijcit. ĩ.eod.c.ex tenore.
Nonus in ſeniorib⁹ eccleſiæ. Decimus
in dominis.Vndecim⁹ in patribusfami.
Duodecimus in propinquis.vt ĩ.e.c.cũ
voluntate. Tredecimus in eo, q manus
inijcit in clericũ depoſitũ & curiæ tra-
ditũ. vt ſ.de iudi.c.cũ non ab hoĩe.17.
q.4.c.ſi qs deinceps. Quartusdecimus,
cũ clericus transfert ſe ad vitã prorſus
clericatui cõtrariã vel quia facit ſe mi
litẽ,vel contrahit bigamiã. vt 84.di.c.
quiſquis.Secũda regula ſimpliciter fal
5 lit in 15.caſibus. † Primus, cũ is qui in
clericũ manus iniecit violẽtas,eſt in ar
ticulo mortis.vt eo.c.ſi qs ſuadẽte. Se
cundus in ea, q habet inimicitias capi-
tales vel alias iuſtas excuſationes.vt ĩ.
eo.c.de cætero. Tertius in hoſtiario q
neceſſitate officij ſui clericũ non enor-
miter læſit.vt ĩ.eod.c.ſi vero alicuius.
Quartus in infirmo.Quintus in paupe

grauato. Sextus in ſenectute depreſſo,
ita, ꝙ ad romanam curiam laborare
non poſſit. vt ĩ.eo.c.quod de his. Septi
mus in clauſtrali qui non ad enormem
proceſſerit læſioné, vt ĩ.eo.c.cum illo-
rũ. Octauus in muliere. Nonus in his,
qui ſui iuris non ſunt. Decimus in his,
qui magnæ ſunt potẽtiæ. & ita delicati
quòd laborem veniendi ad curiam ſu-
ſtinere non pñt. vt ĩ.eo.c.mulieres. Vn
decimus in his, qui clericis non enor-
mem ſed leuem vel modicam iniuriã
irrogauerunt, vt ĩ.eo.c.peruenit. Duo
decimus in pubere. vt ĩ.eo.c.1. ſiue an-
te ſiue poſt pubertatem ſe poſtulet ab
ſolui. vt ĩ.eo.tit.c.vlt. Tertiuſdecimus
in ſeruo. cùm dominus multũ grauare-
tur in amiſſione operarũ, ſi ſeruus pro
abſolutione ad curiam mitteretur, vel
cũ ſeruus in fraudẽ domini manus inij
cit in clericũ, vt materiã habeat euagã
di. vt ĩ.eo.tit.c.relatum. Quartuſdeci-
mus in monialibus. vt ĩ.c.& de monia-
libus. Quintuſdecimus in omnibus cõi
ter viuẽtib⁹. vt ſ.de.vi.& ho.cle.c.qm̃.
6 ¶†Circa hæc impedimenta notandum
eſt, ꝙ quædam ſunt temporalia & mu-
tabilia, quædam perpetua & immuta-
tabilia: in primis hoc ſeruandum eſt in
abſoluendo, vt is qui abſoluitur, iuret.
vt reſumptis viribus oportunitate cõ-
ceſſa vel impedimento ceſſante is qui
abſoluitur ad ſe.apo. acceptat manda-
tũ eius humiliter ſuſcepturus. vt ĩ.eo.
tit.c.qđ de his. & c.quãuis incidens. &
ſic ceſſante neceſſitate ceſſat immuni-
tas de non eundo ad curiã ſaltẽ pro mã
dato. ar. ad hoc. 1.q.1.c.qđ pro neceſſi
tate. 26.q.6.c.q recedũt. in perpetuis &
immutabilibus impedimẽtis hoc locũ
nõ habet, vt in ſenectute, & ſexu; verum
tamen quamuis in puero ſtatus mute-
tur, & ita in ſucceſſu tẽporum ceſſat im
pedimentum, non tñ ceſſat immunitas
de nõ eundo ad curiam pro abſolutio
ne vel mãdato, ſiue puer ante puberta
tem, vel poſt poſtulet ſe abſolui, cũ pp
defectus ætatis, in qua fuit cõmiſſus ex
ceſſus, rigor ſit à manſuetudine tẽperã

7 dus. vt ĩ.e.tit.c.pueris. ¶†Sed quæritur
de his qui tpali laborãt impedimẽto,
an ceſſante impedimẽto eis nõ eũtibus
ad curiã ꝓ ſuſcipiẽdo mandato ſicut in
abſolutione iurarunt, vtrũ excõicatio
reuiuiſcat. Ad qđ rñdeo, quidã de pla-
no dicunt, ꝙ ſic inducentes. 1.q.1.c.qđ
ꝓ neceſſitate. 26.q.6.c.q recedũt & c.
de his verò. & C.qui bonis.ce.poſ.l.vl.
qđ mihi nõ placet. nã obligatio ſemel
extincta reuiuiſcit. vt. ff. de ſolu.l.q res.
§.areã. & ſemel in abolitione miſſa pu-
nitio recidiuo dolore iterari nõ debet.
vt. 24.q.4.c.ſi illic. Et Ambro. dicit. Ie-
ſus nõ reuocat beneficia. vt de pę.di.1.
c.q̃tũlibet. & libertas indebitè obtenta
nõ retractañ. vt C.ſi ad ver.lib.l.1. mit-
tẽtur igiñ ad curiã nõ abſoluẽdi, cũ ſint
abſoluti, ſed puniẽdi pro piurio & con
tẽptu. Puto ẽt ꝙ excõicãdi ſunt, quorũ
excõicatio, donec mãdatũ ſuſceperint
& ſuſceptũ pro poſſe fuerint pſecuti,
debet firmiter obſeruari. vt ſ.de app.c.
8 qõnẽ. ¶†Pñt excõicare epiſcopi & eo-
rũ ſuperiores ẽm quoſdam, quia vt di-
cunt, mucro epiſcopi eſt excõicatio; vn
de alibi dicit̃ felice mucrone epiſcopi
ſacerdotũ piacula recẽſentur. vt 16.q.
2.c.viſis. in fi. & alibi dicitur, qa & ipſa
quę donatio nominatur, q̃ facit epiſco
pale iudiciũ, qua pęna in eccleſia nulla
maior inuenit. vt 23.q.4.c.corripiãtur.
Alij aũt dicũt, ꝙ non ſolũ epiſcopi, ſed
ẽt alij prelati ẽt omnes, qui pſunt colle
gijs, vt abbates & priores ẽt excõicare
pñt excõicatione maiori, vt ſ.de offi.
or.c.cũ ab eccleſiarũ prælatis. Tertij di
cunt, ꝙ quilibet ſacerdos habens eccle
ſiã parrochialẽ poteſt hoc facere. vt 21.
q.1.c.nemo. & ſ.de offi.or.c.ſi ſacer-
[9] dos, ꝙ prelati excõicare pñt, planũ eſt,
quia iuriſdictionem hñt, vt ſ.de iudi.c.
decernimus. ergo excõicare pñt, quia
iuriſdi. nulla eſt ſine coertione, vt ſ.de
of.dele.c.ex literis. & ff.de offi.eius cui
mand.eſt iuriſd.l.vlt. ꝙ abbates excõi-
care valeãt, probatur. ſ.de ſimo.c.ſicut.
nam ad eos ſpectat monachorũ corre-
ctio, vt ſ.de offi.ordi.c.quãto. Poſſunt
excõicare

excõicare priores.vt ſ. de ma.& obe.c.
cũ in eccleſijs. Itẽ plebani.vt in decr.c.
cũ ab eccleſiarũ.Itẽ archidiaconi,nã iu
riſdictionẽ ordinariã hñt. vt ſ.de offi.
archid.c.dilecto. de præbẽ.c.referente.
imò & de matrimonijs cognoſcunt . vt
ſ.de teſti.c.literas. Itẽ decani iuriſdic-
tionẽ hñt.vt ſ.de appe.c.dilecto.ſed &
presbyteri parrochiales excõicare pñt.
vt 16.q.1.c.alia 2.q.2.c.nemo.11.q.3.
c.quo.ſ.de eo q fur.or.rece.c.1. & 2.q.
7.c.itẽ cũ dauid,ſ.qui filij ſint legi.c. p
venerabilẽ.16.q.4.c.1.ſ.d off.or.c.ſi ſa
cerdos. Ad hoc dico, q ſoli epi excõica
re pñt cũ illa ſolẽnitate, quæ hr.9.q.3.
c.dicunt. Alij verò prælati,qui per ele-
ctionẽ aſſumuntur,iuriſdictionẽ habẽt
d iure cõi,& excõicare pñt.ar.in Auth.
de defen.ciui.§.nos igitur,coll.3. & C.
de iuriſdic.om.iudi.l.vlt. non tñ cũ ſo-
lennitate epali,de qua ſuperius dixi.In
cæteris aũt prælatis,qui non aſſumũtur
per electionem, & in presbyteris parro
chialibus conſuetudinẽ ſerua, quæ dat
iuriſdictionem.vt 9.q.3.c.conqueſtus.
ſ.de offi.or.c.duo ſimul.& C.de eman.
9 libe.l.1. ¶† Traduntur duæ regulæ in
excõicando & tertia in abſoluendo.pri
ma, minor maiorem non poteſt ligare
vel abſoluere: ſecunda, qui poteſt liga-
re & abſoluere. & tertia,qui poteſt ab-
ſoluere & ligare. Colliguntur iſtæ regu
læ.21.di.c.inferior.Prima regula reci-
pit inſtantiã,cùm maior ſe ſubijcit arbi
trio minoris.vt 11.q.1.c.peruenit. Se-
cunda regula fallit in incendiario, quẽ
epus vel alius prælatus excõicare põt,
ſed abſoluere non poteſt, poſtq fuerit
nũciatus,vt j.co.c.tua.Item fallit. nam
iudex delegatus poſt ſententiã diffiniti
uam exequi poteſt,& excõicare parere
nolentem;ſed excõicatũ abſoluere non
poteſt poſt annum. vt ſupra de offi.de-
leg.c.quærente. Tertia regula fallit in
epo, quem accuſatum metropolitanus
cum epis prouincialibus abſoluere po-
teſt, condẽnare non poteſt. vt 3.q.6.c.
quamuis.fallit in ſenatore vel clariſſimo,
quos accuſatos præſes abſoluere põt,
non cõdemnare. vt C.vbi ſena.vel cla.
10 l.quotiẽs.§.1.d hoc ſolũmodo. ¶†Sed
quid ſi papa mãdet alicui, vt excõicet,
numquid & abſoluere poteſt? videtur
quòd ſic.argu.illius canonis.21.di.c.in
ferior.ff.de regu.iur.l.nemo. Nam ex-
communicatio & abſolutio pari condi
tione cẽſentur. vt de pœ.di.1.c.verbũ.
quod intelligo verũ eſſe, cùm manda-
tur alicui cũ cauſæ cognitione excõica
re. Cæterum ſi iam papa cognouit vel
forte ratione notorij exceſſus deman-
detur excõicare; is enim, cui ſic com-
mittitur, abſoluere non poteſt. non
enim partes iudicis obtinet, quia non
ei iuriſdictio,ſed miniſteriũ potius cõ-
mittitur in hac parte. vt ſupra de offi.
11 delega.c.vlt.in.fi. ¶†Poteſt aũt præla-
tus excõicare ſubditos ſuos. vt 9.q.2.
per totum. ſubditos intelligo ratione
domicilij,rei,contractus,& delicti. vt
ſupra de fo.competen.c.licet. Et vt no-
taui in ſumma illius ti.§.ſortitur,cũ ſe
quen.§. Quod gñaliter verum eſt, niſi
quis per priuilegiũ eximatur,vt excõi-
cari non poſſit. vt 15.q.1.c.frater no-
ſter.& de hoc plenius dixi. ſupra de pri
12 uil.§.item ſunt quidam.¶†Excõicatio
fieri habet duabus de cauſis.vt videtur
dicere decre.j.de ver.ſignifica.c.ex par
te,in prima.ſ.pro contumacia vel of-
fenſa valet, vt quia aliquis iuſſus no-
luit maleficium emendare,ſed certè &
hæc contumacia eſt. vt ff.de rei ven.l.
qui reſtituere. Vnde ſi rectè inſpicia-
tur, non excõicatur quis,niſi pro con-
13 tumacia.†Sed multiplex eſt contuma
cia. Aliqñ committitur in non venien-
do. Aliqñ in non rñdeo. Aliqñ in rece
dẽdo añ tps.vt 11.q.3.c.certũ. Aliqñ
in latẽdo vel abſentãdo vl pcurãdo ne
ad citatũ citatio valeat puenire. vt ſ.
vt lite non conteſ.c.qm frequenter. Ali
qñ in non reſtituendo vt in prætal.l.qui
reſtituere. Aliqñ in non emẽdando de-
lictũ,vt in dicta decre.ex parte. Aliqñ
in non exhibẽdo,vt ff.de app.l.creditor.
§.nullus. Vnde, quod dicit canon ille.
11.q.3.certũ eſt. pro his tribus crimi-
nibus

nibus aliquem excōicari debere &c. ex
pone.i.pro his tribus ſpeciebus contu-
maciæ,in quibus magnum crimen com
mittitur.eſt.n.quaſi pctm̄ ariolandi re-
pugnare, & quaſi ſcelus idolatriæ nolle
acquieſcere,vt 8.q.1.c.ſciendum. Ple-
runq; tñ imponitur pro alijs culpis no
mine pœnæ.vt 86.di.c. tanta de pœ.di.
3.c. actione. Sic aūt prælatus pōt iure
ordinario excōicare ſubiectos,ſic & ab
ſoluere; quamuis hæc regula fallit vt
no.ſ.eo.§.traduntur.poteſt inquam ex
cōicatos abſoluere a ſe. Item excōica-
tos a ſuis inferioribus, ſi ad eum per ap
pellationem, excōicationum negocia
deferantur. quod verum eſt,niſi ſit ta-
le genus excōicationis,cuius abſolutio
ſedi Apo.reſeruatur,vt ſupra de off.de
14 leg.c.prudentiam.§.ſexta. ¶†In ſex an
tem caſibus excōicatorum abſolutio ſe
di Apo.reſeruatur. Primus eſt,cū quis
manus inijcit in clericum, monachum,
monacham,conuerſum, conuerſam, vt
j.eo.c. nuper. ſed quamuis hæc ſibi do
minus Papa retineat, indulget tñ hoc
idem ſuis legatis,qui de latere ipſius ꝓ
cedunt,vt j.eod.c.ad eminentiam.hoc
enim ex ipſo legationis officio cœpit
iam licere legatis, vt ſ. de offi.le.c.qđ
tranſlationi. ſeruata tñ diſtinctione in
ter legatos qui mittuntur ex latere do
mini Papæ;& alios qui de ipſius latere
non mittuntur,& eos qui eccleſiarū ſua
rum prętextu legationis ſibi vendicant
dignitatem,vt ſupra de offi.leg.c.excō.
vt no.plenius de hoc de offi.de le.§.offi
15 cium.¶†Sed quæritur an epōs poſſit re
laxare ſententiam excōicationis latam
a ſuo archydiacono,decano,ſeu pleba-
no,vel alio iuriſdictionem habente? ad
quod rñdeo non ſine congrua ſatisfac-
tione, & abſq; excōicatoris conſciētia,
vt ſupra de offi.ord. c. cūm ab eccleſia-
rum prælatis. in fi. ¶Sed quid ſi eo in-
conſulto abſoluat?Rñdeo,abſolutio te
net; nam epūs ordinarius eſt iudex om
nium,qui in ſua diœce. ſunt vt 11.q.1.
c.de perſona. & ar.in rub. de defen.ci-
ui.in prin.col.3.vbi dicitur, ꝙ non pro
hibetur defenſor ciuitatis,cui epūs cō-
paratur, cognoſcere de cauſis inferio-
rum municipalibus magiſtratibus præ
termiſſis.ſed nō idem in metropolitano
& epis ſuffraganeis obſeruatur,qa ſen-
tentiam excōicationis latam ab epo in
ſuos ſubditos non poteſt metropolita-
nus reuocare, niſi cauſa excōicationis
ad eum delata fuerit per appellationē,
vel per querelam; & hoc ideo qa ſub-
diti eporum non ſubſunt archiepis,niſi
in caſibus vt ſupra de offi.ord. c.paſto-
ralis.Sed hi duo caſus ſunt de ſpeciali-
bus,ſ.cum negocium transfertur ad me
tropolitanum per appellationem,vt ſu
pra de offi.ord.c.duo.& c.paſtoralis. &
9.q.3.c.conqueſtus. vel per querelam,
quam quis de epo ſuo proponit, vt ſu-
pra de offi.ord.c.ad reprimendā.& 10.
b.3.c.quia cognouimus. Quare autem
ſeruetur aliud in metropolitano & ſuis
ſuffraganeis,& aliud in epo & ſuis præ-
latis,tetigi hic & ſupra de offi.or.§.ſed
16 quærit. ¶†Sed quæritur; an cùm cauſa
excōicationis ad metropolitanū tranſ
fertur,teneatur remittere excōicatū ab
ſoluendum ad epm, qui excōicauit, in
quo quidam differentiam notauerunt
inter appellationem, & querelam, di-
centes; ꝙ ſi ab audientia epi transfera
tur cauſa excōicationis ad metropoli-
tanum per querelam,neceſſe habet me
tropolitanus ſuffraganeo ſuo deferre,
& excōicatum ad eum remittere abſol
uendum,vt ſupra de offi.ord.c.ad repri
mendam.j.eo.tit.c.ſacro.ſed ſi per ap-
pellationem,tunc non habet neceſſe de
ferre, ſed poteſt ſi vult, vt j.cod.c.per
tuas; & poteſt eſſe ratio dīæ,quia for-
tius transfertur iuriſdictio in ſuperio-
rem per appellationē,q̄ per querelam.
nam appellans ſtatim eximitur a iuriſ-
dictione eius a quo appellat ſaltē quò
ad negocium, ſuper quo appellatur. vt
ſupra de app.c.directe. & c.paſtoralis.
ſed qui conqueritur non trāsfertur niſi
litē cōteſtetur; ante.n.non dicit agere,
ſed agere velle. vt ff.rē ra.ha.l.amplius
& l.quo.n.timore. Sed obijcitur, non-
ne cun-

ne eundo ad ſuperiorẽ cauſa querelæ
videt̃ quis appellare facto?vt ſ.de ap.c.
dilecto. Rñdeo,illud locum habet, cũ
itur ad ſuperiorẽ,antequã iudiciũ ordi
netur, nã poſt neceſſaria eſt appellatio
vocis.vel illud verum eſt cũ itur ad pa-
pam, ſecus ſi ad metropolitanum. ve-
rius tñ puto q̧ ſiue per appellationem,
ſiue per querelam transferatur, cauſa
excõicationis ab epiſcopo ad metropo
litanum deferre poſſit ſuo epiſcopo, &
excommunicatũ ad eũm remittere ab-
ſoluendum,ſed in neutro caſu tenetur.
quamuis aũt dixerim ſ.eod.ti.§.excõ-
municatio.ſi ſine cauſa fiat,vel ex falſa
cauſa,tenet,& ligat; quia ſententia ex-
cõicationis ſiue ſit iniuſta ex cauſa, ſi-
ue ex animo,ſiue ex ordine,tenet.vt 11.
q.3.c.calido.§.ergo iniuſtè deiecti.qđ
eſt ſpeciale in hac ſententia,aliàs autẽ
ſententia prolata iuris ordine non ſer-
uato nõ tenet,vt C.de ſen.& in interlo.
17 om.iud.l.prolatam. ¶†Vnũ tñ not.q̧ ſi
ſententia excommunicationis ſit iniu-
ſta ex cauſa,qa cauſa non ſubeſt, ꝓpter
quam excõicatur,& ſi liget quo ad ec-
cleſiam militantem quæ fallit & falli-
tur,vt ſ.de ſent.& re iudi.c.lator 24 q.
2.c.ſiquis non recto ſ.de frigidis & ma
le.c.fraternitatis ſ.de in inte.reſti.c.ex
literis 35.q.9.c.ſententiam.non tñ li-
gat quo ad eccleſiam triumphantẽ,cu-
ius iudicium innititur veritati,quę nec
fallit nec fallitur,vt j.eo.tit.c.à nobis.
24.q.3.c.deus.de con.diſt.2.c.panem.q̃
ita demũ ligatum habet,quem ligat ec
cleſia militans, ſi liget claue nõ erran-
te. & ſic intellige.11.q.3.c.qũo,cum ſe.
c.quod verum eſt,niſi contemnatur, vt
24.q.3.c.notandum.in fi.& 11.q.3.§.cũ
18 ergo de ſententia in fi.†Sed cũ eccleſia
Romana nõ habeat maculã vel rugã vł
aliquid huiuſmodi.vt 21.diſ.c.quãuis.
& de pœ.diſt.1.c.eccleſia. Cũ nihil iniu
ſtũ ab ea ꝓcedere debeat,quare ſtatuit
q̧ iniuſta ſententia ligaret,& quare de
dit materiã prælatis ſæuiendi in ſubdi-
tos?Rñdeo,vt claues eccleſiæ in maio-
ri reuerentia habeantur,dũ timent ho-
mines iniuſtas ſententias,vel vt homo
bene conditus creſceret per obedien-
tiæ, meritum parens iniuſtæ ſententiæ,
& ſe recognoſcens ligatũ iniuſta ſenten
tia.vt 11.q.3.c.quid ergo.Et eadẽ rõne
ſtatuit eccleſia Romana.vt ſi ab ea iugũ
graue & vix ferendum imponatur, pia
deuotione toleretũr 18.diſ.c.in memo
riã.Eſt & aliud ſpeciale in ſententia ex
cõicationis,vt non reueletur per appel
latione.hoc ideò contingit,qa excõmu
nicatio ſecum trahit executionẽ, vt ſ.
de appe.c.paſtoralis.quaſi dicit aliud
ſeruatur in alijs ſententijs condemna-
tòris,& aliud in ſententia excõicatio-
nis,nã & alijs ſententijs hoc obtinet,vt
poſt decennium executioni mandetur.
nã quandiu appellari põt, executio in-
teruenire non põt.vt ff.de verb.ſigni.l.
ſi qua pœna. Sed aliud eſt in ſententia
excõicationis,quæ cùm à iudice fera-
tur,ſtatim habet effectũ.nec denuncia-
tio quod ad effectũ aliquid operat̃,ſed
quod factum eſt publicat & inſinuat,vt
ſ.de app.c.nouit 11.q.3.c.curæ.& c.de
bent ſ.de teſti.co.c.præterea ff.de teſt.
l.hęredes.& eadem ratio eſt in ſenten-
tia interdicti, ſcilicet vt ideò non ſuſpẽ
dat̃ ꝑ appellationem,quia illa ſecũ tra
hit executionem,vt ſ.de app.c.ad hęc.
Sed opponitur,quælibet ſententia diffi
nitiua ſecum trahit executionẽ.non.n.
indiget alia executione, & tñ appellat̃
ab ea,vt ſ.de exceptio.c. ſignificauerũt
j.de teſta.c.Ray.& c. Raynaldus.vnde
quãuis hoc verũ ſit,q̧ ſententia excom
municationis ſecũ trahit executionem,
& idẽ in ſententia ſuſpẽſionis & inter-
dicti, nõ tñ eſt illa ratio quare ſine hu
iuſmodi non ſuſpendatur per appella-
tionẽ,ſed eſt illa verior ratio,quia ſen-
tentia excõicationis eſt medicinalis,vt
11.q.1.c.multi; diſciplina enim eſt ex-
communicatio & nõ eradicatio.vt 24.
q.3. c. notandum, excommunicatio.n.
eſt mucro epiſcopi.vt 16.q.2.c.viſis.vñ
cũ in huiuſmodi ſententijs cenſura ec-
cleſiæ conſiſtat,vt j.ti.proxi.c.quid per
cenſurã.ſpecialiter indultum eſt, quia
ſententiæ

ſententię huiuſmodi nõ ſuſpendãtur p
appellationem; vt magis cẽſura eccle-
ſiæ timeatur,& hęc vera ſunt in ſenten-
tijs huiuſmodi purè latis; ſecus ſi ſub
conditione ferantur, vt ſ.de appel.c.
præterea.Itẽ ſecus, cũ ſententia fertur,
& in ipſa ſentetia ſuſpenditur ei⁹ effe-
19 ctus,vt ſ.de app.c.dilectis.¶ †Tollitur
excõicatio per abſolutionẽ. & q̃ excõi-
catio abſtulit, abſolo reddit. vt 15.q.
6.c.nos ſanctorũ.ca.iuratos.& 3.4.q.
4.c.illicatus.& ſ.de elec.c.qa diligẽtia:
nõ tñ omnia;qa ſi iuſta fuerit excõica-
tionis ſententia, pueutus medio tẽpo-
re pcepti non repetuntur.vt C.q mili.
non pſſt l.ſtipendia.& l.cum allegatur.
nec enim pœnę repeti ſolẽt.vt ff.de cõ-
di.inde l.pœne ff.de procu.l.qui pprio
§.vt in certis ff.de tute.& con.diſtra.l.
20 1.l.§.nunc tractemus. †In abſolutione
aũt hæc doctrina ſeruetur,vt his q ab-
ſoluendus eſt,iuret ſtare mandatis iudi
cis vt ſ.quod metus cauſa.ca.1.j.eo.c.
ſacro circa fi.& ca.nuper in fi.Alibi di-
citur,ꝙ quis iurare debeat ſtare man-
datis eccleſiæ,vt ſ.de appel.c.ad hoc &
ſ.e.c.cum deſideres,in prin.Puto tñ,ꝙ
excõicatus iurare debeat ſtare manda-
tis excõicatoris quem contempſit, & ſi
alicubi inueneris quod vitandum ſit ꝙ
mandatis eccleſiæ ſtetur, expone ideſt
pręlati vł iudicis.Eccleſia enim & prę-
latus ſinonima ſunt, vt 7.q.1.c.ſcire.
poſſet tamen notari differentia inter
vnam formam & reliquam. nam cũ iu-
rat aliquis ſtare mandatis eccleſiæ,ſta-
bitur mandatis excõicatoris vel ſuc-
ceſſoris eiuſdem,rationale enim videt̃
hoc iuramentum arg.ſ.de offic.de leg.
c.quoniã abbas.Cũ iurat aliquis ſtare
mandatis certæ & nominatæ perſonæ,
ad perſonã ſucceſſoris non extenditur
iuramẽtũ,niſi & de ſucceſſore fuerit in
iuramento adiectũ.vt ff.iudi.ſol.l.cum
apud.l.cum olim.Sed in primo caſu ſi
appareat iniuſtè excõicatus, in hac for
mã iurabit,qui excõicatus eſt ratione
contumaciæ, quæ conſiſtit in non ve-
niendo ad iudicium,vel ad tempus re-
cedendo,vel iudici nõ parendo,vt 11.
q.3.c.certum eſt.mandabitur aũt ei,vt
pareat iuri,vt j.eo.tit.c.per tuas. ¶ Si
verò aliquis pro offenſa ſit excõicatus,
aut offenſa illa ſit manifeſta ſcilicet p
confeſſionem in iudicio factam,vel p-
bationem legitimam, aut euidentiam
rei,quæ nulla poſſit tergiuerſatione ce-
lari, & tunc non relaxabitur ſententia
niſi prius ſufficiens pręſtetur emenda.ſi
verò dubia ſit offenſa,ſufficit ad ſentẽ-
tiã relaxandã,ſi parendi mandato cõ-
petens cautio præbeatur,vt j.eo.tit.c.
ex parte.& cap.olim.ſed in primo caſu
ſi appareat iniuſtè excommunicatũ,ni-
hil mandabit̃ abſoluto,vt ſ.de reſtitu.
ſpo.c.literas in fi.j.eo.c.venerabilis.&
ſic intelligo ſ.de offi.deleg.c.cum con-
tingat.& ca.prudentiam.§.vltimo, Itẽ
is qui excommunicato communicat in
crimine; cum iuramẽto debet abſolui;
qui aũt ei communicat,ſed non in cri-
mine,reconciliari poterit ſine iurato-
ria cautione,vt j.eo.c.nuper.§.is autẽ.
ei,qui p offenſa fuerit excommunica-
tus,mãdabitur,vt đ cætero ſimilia non
committat,vt 23.q.vl.§.peſſimã,¶ Ab-
ſolutio aũt debet fieri cũ ſolẽnitate, q̃
habet̃ 11.q.3.c.cũ aliquis.non tñ puto
ſolẽnitatem illam eſſe de ſubſtantia; &
ideo ſine illa ſolẽnitate ſit abſolutio,
cũ miſerere mei deus, & cũ aliquantis
virgarũ percuſſionibus.ſimiliter cautio
iuratoria non eſt de ſubſtãtia, quã ho-
die q excommunicati ſunt pſtãt potius
ad cautelam ex conſuetudine eccleſiæ,
quàm rigore canonis,vt j.eo.ti.c.cum
deſideres. Cũ verò aliqs ſit excommu-
nicatus pter iniectionẽ manuũ in cle-
ricum,hæc forma ſeruatur,vt is qui ab
ſolutionẽ petit, de parendo mãdatis ec
cleſiæ & mandet̃ eidem ne de cætero in
clericũ,monachum, vł alicuius religio
nis conuerſum,man⁹ iniciat violẽtas,
niſi ſe defendendo,aut de mandato ſuo
rũ prælatorũ faciat, vel niſi ſuper eum
prælationis miniſteriũ aut magiſteriũ
habeat,aut cũ ipſo in eadem eccleſia ſo
cius eſſe noſcatur, vt j.eod.c.ex teno-
re

21 re. † Sed ſi ſatisfactio ſit pecuniaria,
quæritur cui debeat applicari? Ad qđ
rñdeo. ſi manus iniectio fuerit facta in
monachum vel conuerſum ſatisfactio
præſtita applicabitur monaſterio ar.
12.q.1.c.nõ dicatis. Inſti.de iniu.§.ſer
uus aũt. Si clerico ſeculari tũc eidẽ ap-
plicabitur niſi in contumeliã eccleſiæ
ſit pulſatus, quia tũc actio iniuriarũ ec
cleſiæ cõpetit. vt ff.de iniu.l.1.§.vl. Et
ei debetur ſatisfactio, in cuius ignomi
nia dicitur facta pulſatio, vt ſ.de ſimo.
c.de hoc.& c.audiuimus 27.q.1.c.ſi qs
rapuerit. in Auth.de ſancti.epis.§.ſi qs
22 rapuerit.coll.9. ¶ † Sed quid, ſi quis p
pluribus exceſſibus vna ſentẽtia ſit liga
tus, & in abſolutione non exprimit om
nes exceſſus, ſed quoſdã, nũquid eſt ab
ſolutus? Rñdeo. non, vt ſ.de offi.ordi-
na.c. ex parte. Abſolutio.n. ſurrepta
non prodeſt. vt j.eo.c.officij. Tancre.
aũt ſcripſit cõtrariũ, quod non placet.
Non obſt. j.eo.tit.c.cùm per cauſam:
vbi dicitur ipſum tanquã excõicatũ ſa
tisfacere eccleſiæ ſuæ pro altera moni
tione præmiſſa cogatis. illud enim tan
quã, non eſt ſimilitudinariũ, ſicut Tan.
dixit, ſed veritatis expreſſiuũ. poſſet tñ
eius ſententia tolerari, cũ ex ignoran-
tia vel negligentia cauſa ſuprimitur
arg.ſ.de reſcrip.c.ſup literis. ſecus cũ
occultatur ex fraude. vt de offi.or.c.ex
23 parte. ¶ † Item quæritur, quid ſi quis
pluribus ſentẽtijs ſit ligatus a pluribus
prælatis habẽtibus iuriſdictionẽ in eo,
vel ab vno? Rñdeo, neceſſe eſt enim vt
a quolibet abſoluatur; vnde vltima
abſolutio confirmabit præcedentes vt
ff.ad Treb.l.1.in fi.primi reſponſi. de
pœ.di.4.§.vl.ſ.đ pœ.& re.c. qđ quidẽ.
ff.de ſerui.ruſt.prædio.l.per fundũ. Plu
res.n. abſolutiones neceſſariæ ſunt ar.
ff.de no.ope.nunci.l.de pupillo.§.ſi ex
pluribus.2.q.3.c.ſi quẽ.§.notandum in
ver.ſi plura. Sed nunquid in hoc caſu
cùm ab vna ſentẽtia abſoluitur, ab alia
non dicemus eũ partim abſolutum, par
tim excõicatũ. Rñdeo, in qualibet ab-
ſoluit, ſed in vltima eſt abſolutus; ſicut
in eo diximus qui de vnò confitetur &
pœnitet, ſed de alio non. quia tunc erit
pnía fructuoſa cum de alio pœnitebit
vt ſ.de pę.& re.c.quod quidam. pñt tñ
excõicatores vni committere abſolu-
tionem, & ille poſſet omnes excõicatio
nes in vnã abſolutionẽ reducere; ſicut,
& plures obligationes acceptilatione
tolluntur. ff.de accep.l.pluribus. proce
dunt iſta ſm illam ſententiam, qua dici
mus excõicatum poſſe iterum excõica
ri quo ad vnum effectum excõicatio-
24 nis. † Eſt aũt duplex effectus excõica-
tionis, ſ. deiectio & ligatio. ſm primum
effectum excõicatus amplius excõicari
non poteſt; quia qui foris eſt, expelli
non poteſt; quid enim ad nos, de his
qui foris ſunt. 2.q.1.c.multi. 24.q.1.c.
1.2.& 3.& ſ.de ind.c.cum non ab ho-
mine. iuxta alium effectum poteſt ex-
communicatus iterum excommunica-
ri vt 3.q.4.c.Engeltrudam, poteſt liga-
tus amplius ligari, & foris poſitus diu
tius extra teneri, ſicut vides in eo qui
plurib⁹ ligatur cathenis & ſm hoc intel
ligo. c. Engeltrudã. 11.q.3.c.excellen-
25 tiſſimus. ¶ Pœna † non ſeruantis excõi-
cationem eſt, vt tardius recipiatur ad
veniam, vt 11.q.3.c.qui iubente. citius
morte præuenitur vt 11.q.3.c.epiſco-
pi. & ſi clericus excommunicatus inge-
rat ſe officijs diuinis exequendis, incur
rit irregularitatem indiſpenſabilẽ tan
quam enormi delicto, vt 11.q.3.c.ſi
quis epiſcopus. Item ſi credens ſe iniu-
ſtè excõicatum contemnat, incipit li-
gari ex ſuo contemptu, vt 11.q.2.§.
cum igitur. & 24.q.3.c.notandum in fi.
Item excõicatus non ſuſcipit partem
in eccleſia. vt 32.di.c. præter hæc. Et
non tñ in vna eccleſia hoc contingit,
ſed in pluribus eccleſijs locum habet;
26 † cum enim excõicatus in vna eccleſia
in omnibus ſit vitãdus vt 11.q.3.c.2.&
4.q.5.c.1.& 6.q.1.c.ſi quis presbyter.
illi prouentus eccleſiaſtici merito ſub-
trahũtur, cui eccleſiæ cõio denegatur.
27 vt ſ.de app.c.paſtoralis in fi. ¶ † Sed q̃-
ritur de ſuſpenſo, an ei prouẽtus eccle-

ſiaſtici ſubtrahũtur.Rñdeo cum ſuſpen
ſio plerunq; fieri ſolet ex leui cauſa,vt-
potè ꝑ ſolam infamiã vel ſcandalum
populi ſiue plebis, vt 2.q.5.c. presby-
ter. tali ſuſpenſo beneficium ſubtrahi
non debet, quod non ſubtrahitur niſi
ex magna cauſa, vt 16.q.7.c.inuētum.
Nã q̃diu alijs remedijs locus non eſt,
ſunt ſtipendia ſubtrahenda.vt C.de ex-
cep.re iud.l.ſtipendia. Si tñ ex magna
cauſa ſuſpenſio fieret, ſecus eſſet,vt ſu-
pra de purga.c.inter ſolicitudines 2.q.
5.c.ſuper cauſam.Item ſi ſuſpenſus con
temnet ſuſpenſionem,priuandus eſt in-
terim beneficijs.vt ſupra de ęta. & qua
28 li.or.c.cũm bonæ. ¶ † Reſtat videre de
pœna illorum qui participant excõica
tis. In quo diſtinguitur, an quis cõicet
criminĩ & criminoſo,aut criminoſo tã-
tum.In primo caſu incurrit eandem ex
cõicationem in numero, qua tenetur is
cui cõicat; vr̃.n.in eum delinquere qui
damnauit.Vnde ab eo vel eius ſuperio
re erit abſolutio requirenda.vt j̃.eo.c.
nuper.& c.ſi concubinæ.Si aũt cõicat ex
cõicato,non tñ in crimine,ſubdiſtingui
tur; quia aut erat excõicatus cum ſuis
fautoribus & cõicatoribus,aut non. In
primo caſu cõicans incurrit eãdem ab
homine,non a iure vt 11.q.3.c.rogo.&
c.excellẽtiſſimus & j̃.eo.c.ꝙ in dubijs.
In ſecundo cõicans excõicato in oſcu-
lo,ſalutatione,ſimplici loquela,oratio
ne,vel mẽſa,incurrit a iure excõicatio-
nem minorem vt 11.q.3.c.ſicut ſi excõi
catus cum excõicato cõicauit. hæc aũt
excõicatio in tertiam perſonã non tran
ſit.vt 11.q.3.c.qm̃ multos.Excipiuntur
quidã caſus in quibus cõ icant es excõi-
catis nullam incurrũt excõic ationem.
Vnde. Hæc anathema quidam faciunt
ne poſſit obeſſe. Vtile,lex,humiles,res
29 ignorata,neceſſe. †Vtilitas eius qui ex
cõicato cõicat,& ſcienter facit vt nulla
excõicatio incurratur, vt cum quis ab
excõicato exigit quod ſibi debet. vt j̃.
eo.c.ſi.Item vtilitas cõicandi aliqñ fa-
cit. vt cum quis cum excõic ato loqtur
de his quę ad excõicationem pertinent
& ad correctionẽ ipſius faciunt. vt 11.
q.3.c.cum excõicato. j̃.eo.tit.c.modo.
& c.cum voluntate.§.prædicatores.lex
ꝑ eandem.l.quæ eſt mulier cõicans vi
ro excõicato excõicationem non incur
30 rit vt 11.q.3.c.qm̃ multos.¶†Sed nun-
quid idem eſt econuerſo, vt vir ſciens
vxorem excõicatam & ei cõicans excõi
cetur,non puto;quia viris fœminas ſub
ditas, & pene famulas lex eſſe voluit.
vt 33.q.5.c.hæc imago. Vnde maritus
poteſt vxorem cogere ſatisfacere & ab
ſoluitur arg.7.q.1.c.ſicut. & 33.q.2.c.
placuit.Humile ſicut eſt in filijs,ſeruis,
ancillis,mancipijs ruſticis & ſeruienti-
bus, nec non in omnibꝰ alijs qui à Deo
non curiales ſunt,vt eorum conſilio ſce
lera perpetrentur,vt in d.c.qm̃ multos.
Et quod dixi de filijs,intellige de his ꝙ
in poteſtate patris ſunt, ſecus in eman-
cipatis. Res ignorata, vt ſi quis alteri
cõicat ignorans eum excõicatum,dum
tñ ignorãtia non ſit craſſa & ſupina. vt
ſupra de cle.exc.c.de ap̃licæ. Neceſſi-
tate.vt cum quis tranſit per terram ex-
cõicatorum, vt j̃.eo.tit.c.cum volunta
te.dummodo neceſſitas ſit vera & non
ſimulata.vt in c.qm̃ multos. Et nota ꝙ
oẽs perſonæ tenent in illo c.qm̃,vſq; ad
illud verbum. quicũq; aũt omnino &c.
tenentur communicare ſuis ſuperiori-
bus excommunicatis ꝑ obnoxitatem,
qua illis tenentur aſtricti. ſed aliæ per
ſonæ,quæ in eo.c. ſubſequuntur,non te
nentur communicare, imo debent eui-
tare, niſi articulus neceſſitatis immi-
31 neat.vt j̃.eo.c.inter alia. ¶†Sed nunqd
parentes pñt licenter communicare fi-
lijs excommunicatis, dñi familiaribus
ſuis? Dixerunt quidã ꝙ ſic,nam eadem
fide ſunt aſtricti ſuperiores inferiori-
bus,qua inferiores ſuperioribus.vt 22.
q.vlt.c.de forma fidelitatis. Verius tñ
puto,ꝙ maiores excommunicãtur com
municantes ſuis inferioribus, & hoc in
pœnam maiorum qui corrigere debue
runt minores,ne inciderent in excom-
municationem ar. ad hoc 27.q.1.c.de
filia. parentes aũt caſtigare & erudire
filios

ſilios debent, aliàs digni ſunt pœna. vt
37.diſt.c.legant. & c. Erubeſcit lex.
33 ¶†Quæritur an peccet mortaliter, qui
in caſu non conceſſo communicăt cum
aliquo excommunicato? Reſpondeo
ſic. vt colligitur ex illa decreta.ſ.quod
metus cauſa,c.ſacris.& probatur alias.
nam talis eſt excommunicandus.vt 11.
q.3.c.ſicut. & c.excommunicatos. & c.
quicũq; communicauerit. quod tamen
intelligo ſicut determinat decre.ſ. de
cle.ex.mi.c.ſi celebrat in fi.non aũt de-
bet quis excommunicari niſi pro mor-
tali.vt 11.q.1.c.nemo epõrum.& c.nul
33 lus. ¶†Quid ſi epiſcopus excommuni-
cet aliquem, & poſtmodum communi-
cet,nũquid incurrit minorem? Reſpon
deo ſic,nam illa a iure incurritur,vt ĩ.
eo.c.nuper.& ideo non obſtãt iura quæ
in contrarium poſſent induci, q nullus
poteſt eſſe iudex ſuijpſius.vt ff.de arbi.
l.pe.ff.ad Treb.l.ille à quo.§.tempeſti
uum. Item ſi quis epiſcopus excõicet
aliquẽ ratione criminis, & ipſe eidem
communicat cõmunicãdo in crimine?
34 ¶†Itẽ quid ſi excommunicet aliquem
cum fautoribus & communicatoribus
ſuis,& ipſe poſtea illi communicat? In
his duobus caſibus ſcripſit frater Ray.
in ſumma ſua epm ligatum excommu-
nicatione maiori non ſua ſententia ſed
iuris, & abſolui debere a ſuo ſuperiori
per decre.ĩ.eo.c.nuper.quod mihi non
placet.Nam primo caſu is,qui in crimi
ne non contrahit excommunicationẽ a
iure ſed a iudice; videtur enim in eum
delinquere,qui dãnauit. & ideo ab eo
vel a ſuo ſuperiore debet abſolui, vt di
cit illa decre. nuper. quod in caſu præ-
miſſo dici non poſſet,vt epi ſua ſenten-
tia ligarẽtur,& idem dico in caſu ſecun
do. nam cũ quis excommunicatur cum
communicatorib' ſuis pari anathema-
tis vinculo conſtat principalem excom
municatum & fautores ſeu communica
tores illius fore aſtrictos. vt 11.q. 3.c.
excellẽtiſſimus.vnde & in hoc caſu cum
epus ſua ſententia ligari non poſſit, vt
ſuperius dictũ eſt, contrahet minorem
excommunicationem a iure. ¶Quæri-
35 tur,pone † q epiſcopus excommunicet
ſubditum ſuum ratione criminis, nun-
quid ſubditus communicans ei in cri-
mine ligatur ea ſententia? vr q non,vt
ĩ.eo.c.a nobis.il primo.imo nec remiſ
ſio alicuius epiſcopi extẽditur ad ſubdi
tos alienos,vt ſupra de pœ. & remiſ. c.
quod autem. puto tamen contrariũ eo
quod ille, qui communicat in crimine,
vr in eum delinquere qui dãnauit.vt in
d.c.nuper. vnde contrahitur forum ra-
tione delicti,& quò ad hoc efficit ſub-
36 ditus excommunicãtis.¶†Quæritur de
excommunicato, An poſſit intrare ec-
cleſiã? Rñ.excommunicatus minori ex
communicatione poteſt audire diuina
præter miſſam,eo q a ſacris eſt tñmo-
do excluſus. vt dixi ſupra eo.tit. circa
prin. Securius tamen puto,ſi ex deuo-
tione abſtinuerit. ar.5.di.c.ad eius ve-
37 ro. ¶†Sed nunquid clericus minori ex
communicatione ligatus poteſt in cho
ro cũ alijs offm ſuũ pſeq? Reſpondeo
non,ſi ſciẽter & in contẽptu eccleſiaſti-
cæ diſciplinæ communicauit excommu
nicato, & ſic contrahit minorẽ; qa tũc
eſt in mortali peccato, & anathemate
feriẽdus.vt ſupra de cle.ex.mi.c.ſi cele-
brat.in fi.Et vt not.ſ.eo.tit.§.quæritur
an peccet. Cæterum ſi qs communicet
excommunicatio caſualiter, vel negli-
gẽter, vel ex verecũdia potius q̃ ex con
tẽptu,poterit pſequi offm,non tamen
celebrare nec ſacra recipere vel confer
re.vt illa decre.ſi celebrat.laudo tamẽ,
vt prius faciat ſe abſolui,q̃ ſuũ offm in
38 choro cũ alijs proſequatur.¶†Si vero
quis ſit excommunicatus excommuni-
catione maiori, eccleſiã intrare non de
bet,vt 33.q.4.c.vir cũ propria 21.di.c.
cleros in fi. & ſi intrauerit,clerici exire
debent officio dimiſſo.vt 11.q.3.c.ſicut
apoſtoli.& c.excommunicatos.& c.qui
excommunicauerit, 24.q. 1.c.omnis q
reſedit. quod intelligo faciendum,cum
notorium eſt de excommunicatione il-
lius, & alioquin publicè non euitabũt,
ne prodere videantur. vt 6.q.2.c.ſi tm,

& c.placuit,& 2.q.1.c.ſi peccauerit.mo
nere debent tamen eundem in ſecreto,
vt exeat; nam ingerendo ſe cōicationi
aliorū peccat mortaliter,vt in c.tñ. &
ſupra de cle.exc.c. illud, circa fi. Sed ſi
monitus nolit exire, tunc ſi clerici pñt
interim ab officio deſiſtere, vt per hoc
occultus excōicatus non publicetur, ſi
deſiſtāt vel exeāt ſciētes vel remaneāt
ignorantes.ſi quidam ſciunt & quidam
ignorant, cautè tñ hoc fiat,vt ille non
prodatur; ſi.n.occultum eſt vt dixi, in
priuato vitandus eſt,vt ſaltem verecun
diæ rubore ſuffuſus pro latenti exceſſu
ſatisfacere compellatur.vt j.eod.tit.c.
39 cum non ab homine.¶† Sed quid ſi pu-
blicè aliqs excōicatus intret eccleſiā?
Rñdeo,publicè exire moneatur. ſi non
exeat,dimittatur offm̄,niſi ſacerdos ca
nonem inceperit, quia tūc perficere de
bet; non.n.interrupta vel non comple-
ta dimitti debent ſacra miſteria.vt 7.q.
1.c.nihil. perfecto aūt canone & ſum-
ptis corpore & ſanguine Ieſu Chriſti,
amplius in miſſa non procedatur excōi
cato præſente.ſed ſi eccleſia haberet iu
riſdictionem tpalem, poſſet ipſum ex-
cludere violenter. ſed vbi non habet iu
riſdictionem, & excōicatus admonitus
non exiret, ſed ſe ingereret procaciter
& proteruè, inuocari poſſet brachium
40 ſeculare. ¶† Sed nunquid clericus ex-
cōicatus tenetur dicere horas? Reſpō-
deo ſic.cum n.ad penſum ſeruitutis cle
ricus tenetur. vt ſupra de cele.miſ.c.1.
ab hac ſeruitute per excōicationem nō
liberabitur; quia pœna non habet im-
munitatem.ff.de interdi.& releg.l.rele
gatorum.§.vlt.ff.de neg.geſt.l.ſiue hæ-
reditaria. & ff.ex quib.cau.ma.l.Papi.
Dicet ergo horas ſuas non officiādo ec
cleſiam ſicut prius, vel iuxta conſuetu-
dinem præcedētem.vt 11.q.3.c.ſi quis
epiſcopus damnatur.& c.ſi quis epūs in
41 concilio. † Idem dico in ſuſpenſis pote
runt bini vel trini excōicati ſuſpenſi di-
cere horas ſuas.ſed excōicati extra ec-
cleſias ſuſpēſi vel interdicti in eccleſijs
etiam interdictis ianuis clauſis,interdi-
ctis & excōicatis excluſis voce dimiſſa
ita,q audiri nō poſſint.vt ſupra de pœ.
42 & re.c. q in re. ¶† Item no.q ſi clerici
ſcienter & ſponte participent excōica-
catis,& ipſos in officijs recipiant,eadē
excōicationis ſentētia inuoluuntur,nec
abſolui poſſunt niſi a papa.vt j.eo.c.ſi-
gnificauit. & hunc rigorem inducit ma
gnitudo excōicationis.ſ.propter excel
lentiam eorum in quibus cōicatur. &
cū ſit pœnalis hæc conſtitutio, non ex-
tendo. eo q pœnæ molliendæ ſunt,non
extendendæ, vt de pœ.di.1.§.pœnæ.ff.
de pœ.l.interpretatione.q aūt dicitur,
& in officijs receperunt, intelligo omni
bus officijs quæ in eccleſia vel extra ec
cleſiam celebrātur vt de horis diurnis,
& q dicitur ſponte, intelligo excludi
coactionem abſolutā non conditiona-
lem,quæ non defendit ab excommuni-
catione. & ſi ſatisfaciendo in parte de
fendat,vt ſupra quod metus cauſa.c.ſa
43 cris. ¶† Quæritur an hæc verba ſuffi-
ciant ad excōicandum, ſcias te excōica
tum eſſe. Vel te excommunicatum co-
gnoſcas. Vel habeas te pro excommu-
nicato. Vel reputes te excommunica-
tum. & videtur q ſic. vt ſupra de teſt.
cog.c.2.ſ̄.de appell.c.præterea.nam in
ſententia non refert an interueniāt ver
ba directa vel æquipollentia. vt j.eo.
tit.proxi.c.in hoc.Vnde ſi iudex dicat:
videtur titium nihil deberet ſeio.vide-
tur titium abſoluere.ff. de ar.l. qui ta-
men.§.1.Item ſola voluntate aliquādo
excommunicatur vt 11.q.3.c.ſi inimi-
cus. ſicut & voluntate abſoluitur.vt j.
eo.tit.c.ſi aliquando.Item ſi teſtator di
cat. ſciant hæredes mei me donaſſe li-
berto meo tales res inter viuos. ex his
verbis dominium tranſit ad libertum,
q̄uis donatio non præceſſit.vt ff.de do-
na.l.ex hac ſcriptura. Item ſi teſtator
ſic dicat, filiam meam ideo exhæreda-
ui, quia dote contentam eſſe volui. ex
his verbis cum voluntate exhæredare
videtur.vt ff.de hæredi.inſti.l.qui vole
bāt. Sed contra verba illa,de quibus in
prin.dixi,vim denunciandi habent ma-
gis,

gis,q̄ ligãdi; ſed Dei nunciatio non li-
gat.vt ſupra de appel.c.paſtoralis in fi.
Item ſi teſtator dicat, volo ꝙ hæres
meus manumittat ſeruum meum,cùm
multorũ ſeruorum capita ſibi relique-
rim. ſi nõ ſit verũ ſeruos fuiſſe relictos,
nec hæredi dabitur actio, nec compelli
tur manumittere ſeruũ ſuũ.vt ff.de leg.
2.l.titia.§.verũ.1.Rñ. ¶Item nulla eſt
ſubſtitutio. ſi nõ inueniatur inſtitutus.
ff.de hæredi.inſtit.l.ex facto.ét agitatũ
puto verba illa non ſufficere ad excõi-
candum, vnde in decre. illa. præterea.
ſubaudi te excõico, & excõicatum te
ſcias.& eodem modo ſubaudi in decre.
44 de teſti. cog. † nam excõicatio odioſa
eſt; & ideo reſtringenda,non amplian-
da.ff.de liber.& poſthu.l.cum quidam.
s̄.de conſangui. & affi. c. quod dilecto.
& ad ſuperiores rationes ꝓ prima par-
te inductas reſpondeo, prima non ob.
quia æquipollentia intelligo hæc, ex-
cõico, vel a cõmunione eccleſiæ exclu-
do. Non ob. lex illa ex hac ſcriptura;
quia illud benigna interpretatione cõ-
cludit,vt in litera continetur.Item non
ob. lex illa quæ volebat, ꝙ illud ex vo-
luntate teſtatoris ꝓcedit, & in vltimis
voluntatibus volũtas teſtatoris lex eſt
vt in Auth. de nup. §. diſponat coll. 3.
Item dici conſueuit, ꝙ ſi aliquid prohi
betur ſub interminatione excõicatio-
nis,non incurritur excõicatio,q̄uis fue
rit prohibitum. vt ſupra de iure pa.c.
relatum.& quia excõicationes vim ſen
tentiæ non habent,ſecus ſub diffinitio-
ne excõicationis; tunc.n.ſtatim incur-
ritur excõicatio,cum ſit prohibitum,vt
ſupra de immuni.ec.c.non eo minus,in
fi. Et eodem modo cũ mãdatur aliquid
ſub pœna excõicationis vt 63.di.c.Salo
nitanæ. niſi à iure mandetur. vt 30.di.
per totum. & eſt ratio, quia ius magis
iraſcitur in contẽptu miniſtri iure, q̄ in
contẽptu ſuijpſius.vt ff.de arbi.l.ſi cum
45 dies.§.dies.& l.celſus. ¶†Quæritur,po
ne ꝙ ſuꝑ caput clerici vibrẽ baculũ vo
lens ipm percutere,nõ tñ percutio,nũ-
quid incido in canonem? videtur ꝙ ſic,
quia qui manũ eleuat verſus aliquẽm
tenetur iniuriarũ, vt de pœ.di.1.c.ſi qs
pulſatus. & ſine violentia manus incidi
tur in excõicationẽ. vt eo.tit. c.nuper,
in prin.17.q.4.c.ſicut. & eadẽ q.cõmo-
uetur de eo qui clericũ ſequitur vt ver
beret,licèt nõ verberet,q̄a nõ capit.ad
vtranq; qõnẽ ſic dico, ꝙ neuter incidit
in canonem,quia canon ille. ſi quis ſua
dente. factũ exigit.ſ.manus iniectionẽ,
dũ dicit iniecerit; itẽ iniuriã,dũ dicit,
ſuadẽte diabolo. Itẽ violentiã dũ dicit
violentas manus, quæ verba cũ effectu
intelligo.vt de pœn.di.1.c.hoc aũt. Itẽ
cum illa conſtitutio ſit pœnalis, ipſam
46 non extendo. † Pone ꝙ quis mandet
manus violentas inijci in clericum, &
tandem pœnitet ante manus in eiectio
nem, nunquid ſecuta manus iniectione
incidit mandator in canonem? vt j̄.eo.
tit.c.mulieres? Reſpondeo ſic,niſi man
datũ reuocetur,ita ꝙ mandati reuoca-
tio peruenit ad mãdatarium.vt ff.man
da.l.ſi mandaſſe.ff.de procura.l. ſi pro-
curatorem.C.de ſatiſdãdo. l.vna.s̄. de
47 procura.c.auditis.& c.mãdato. ¶†Sed
pone, ſi mandator moriatur ante ma-
nus iniectionem,dicunt quidã eum non
incidere in excõicationẽ iam mortuũ;
tum quia morte finitur mandatum.ff.
manda.l. inter cauſas.§.1.inſtit.mand.
§.rectè.s̄.de offi.dele.c.gratum. & c.li-
cet nondum. tum quia eccleſia ſub ter-
ra non ligat.vt j̄.eo.tit.c.à nobis. il ſe-
condo.& 24.q.3.c.ligantur.Sed verius
dicitur,eum fore excõicatum poſt mor
tem,niſi mandatum reuocet ante mor-
tem,cũ intelligatur decedere in eadem
voluntate.vt ſupra de bap. & eius effe-
ctu.c.maiores.ff. de manu.vind.l. ſi pa-
ter.benè aũt quis excõicatur poſt mor-
48 tem.vt 24.q.2.c.ſanè. ¶†Item quid ſi
non mãdet, ſed ratã habet iniectionem
manus in clericũ?dicũt quidã,ꝙ incidit
in canonẽ.nam ratihabitio & in malefi
cijs locũ habet.vt ſupra de ſimo.c.ſicut
C.de inceſt.nupt.l.3.ff.de vi & vi arg.l.
1.§. ꝙ arg.contra.ff.de his qui not.inf.
l.ſi quis ergo.ff.manda.l.ſi vero.§.ſi po
teſt

teſt.ff.de vi & vi ar.l.1.§.qui igitur.qđ
meo nomine geſtũ non eſt,ratũ habere
non poſſum.ff.de nego.geſti.l.ſi pupil-
li.§.ſed ſi pupilli.§.ſed ſi ego.ff.de pre-
49 ca.l.ſi ſeruus.¶†In ſumma notandũ, ꝙ
qui manus inijcit in clericũ violentas;,
duos offendit, & illũ quem lædit,& ec-
cleſiam. Læſo ſatisfieri debet per humi
liationẽ & dilectionẽ,vel pecuniæ præ-
ſtationem,ſi damnnm interuenit,vt ĩ.
eo.c.ea noſcitur. Eccleſiæ aũt ſatisfit,
cũ iuratur de parẽdo mandatis ipſius,
& mandatum illud ſuſcipitur, de quo
habes.ĩ.eod.tit. c.ex tenore. ſed ſi ſine
mandato & ſatisfaciendo huiuſmodi
abſolutio fiat, valet & tenet vt ĩ.eo.c.
cum deſideres. Sicut enim excõicatio
facta non ſeruata forma valet & tenet
11.q.3.c.ſi epiſcopus. ſic & abſolutio,
etenim dominus ius eſſe voluit vtriuſ-
que ligandi & ſoluendi.vt de pœ. di.1.
50 †Et nota ꝙ licet canon ille.ſi quis ſua
dente.17.q. 4.c.editus ad præſidiũ cle
ricorum tria requirit q̃tum ad hoc vt
incidatur in ipſum.ſ.Iniectionẽ, dum
dicit iniecerit; violentiam, dum dicit
violentas;& iniuriam,dũ dicit ſuaden-
te diabolo. Fallit hoc caſualiter, nam
aliqñ inciditur in illum canonem ſiue
iniectione manus propter violentiam,
vt ĩ.eo.c.nuper, in prin.aliqñ ſine vio
lentia propter iniuriam.vt ĩ.eo.c.con-
tingit. Aliqñ ſine violentia & iniuria
propter ſolam iniectionẽ. vt ĩ.eo.ti.c.
vniuerſitas. Item no.ꝙ olim ſm anti-
quos canones quilibet audiebatur vo
lens de iniuſta excõicatione docere,vt
11.q.3.c.ſi epiſcopus.Hodie enim non
auditur niſi in duobus caſibus. ſi dicat
ſententiam excõicationis latam poſt
appellationem legitimè interiectam,
vel intolerabilem errorẽ in ſententia
fuiſſe expreſſum. vt ĩ.eo.tit.c.per tuas.
51 †Intolerabilis error põt dici quodli-
bet mortale pc̃tm̃, vt ſi quis excõicat
aliquẽ,quia non furatur, vel quia non
fornicatur. Vel intolerabilis error di-
ci põt,cùm expreſſe contra ius pronun
ciatur vt 2.q.6.c. ci q.§.diffinitiua.ff.
quæ ſentẽtiæ ſine ap.re.l.1.§.1.& talis
error facit exhæredationẽ nullã.ff.de
liber.& poſthu.l.poſthumus.§.vlt.& l.
ſequenti. ſic nec valet tutoris datio,
ſi error facti ſit in datione expreſſus.ff.
de tuto. & cura.l.Seyæ.ſic & obligatio
per errorẽ facta nõ tenet.ff.ſi quis cau.
l.ſed & ſi.§.vl.ff.de fidei.l.ſi poſtq̃. vel
error in ſententia excõicationis expri
mitur. cũ excõicator dicit,excõico te,
quia credis in Deũ, vel quia caſtè vi-
uis;vel pone exẽplũ,vt ſi dicat excõica
tor.excõico niſi miſſam dixeris ꝓ ani-
ma talis hæretici.vt 11.q.3.c.ſi q̄s epi-
ſcopus. Hug.tñ dixit, tũc demũ ſenten
tiam excõicantis continere intolerabi
lẽ errorẽ,cũ fertur pro contrario eius
pro quo ferri ſolet;ſolet.n.ferri ꝓ con
tumacia.vt 11.q.3.c.nemo.c.certum.ſi
ergo feratur pro obediẽtia,vt ſi excõi-
cetur quis,quia obedit ſententię;conti
net intolerabilẽ.verius tñ puto, quod
52 prius dixi.†Et licet duo caſus aſſignã-
tur, in quibus ſententia excõicationis
non teneat ipſo iure,vt dictũ eſt;ego aſ
ſigno & alios tres,vt ſit eꝑus excedat in
exactione ꝓcurationis,& quia ſibi non
pareatur excõicet.vt ſ.de exceſſ.præa.c.
cùm ad quorundã.Itẽ cũ quis ſupponit
ſe protectioni Romanæ eccleſiæ ex ſim
plicitate non appellet ſñia excõicatio-
nis in eũ lata non tenet. vt de ap.c.ad
audientiã. Itẽ ſi ſentẽtia excõicationis
feratur à prælato hęretico vel excõica
to. vt 24.q.1.c.audiuimus. Et nota ꝙ
vbi iudex vel prælatus dicit,excõico,in
telligendum eſt de maiori excõicatio-
ne,non de minori.vt ĩ.eo.tit.c.ſi quem
non obſtante.ff.de pœnis.l.ſi præſes.

S V M M A R I V M.

1 *Verbum quid ſit.*
Verba ad quid ſint inſtituta.
2 *Verbum quare dicatur filius Dei.*
Verbum vnde dictum. & qualiter verba debeant interpretari.
3 *Nomina quare ſunt inuenta.*
4 *Reſcriptorum verba quis interpretetur.*

Inter-

5 *Interpretatio iuris an & quando neceſſaria & inſcriptis redigenda ſit.*
6 *Interpretationes à iure quibus per omnia ſtandum eſt.*
7 *Interpretatio iuris quando prorogetur.*
8 *Interpretatio iuris quando arctetur.*

¶DE VERBORVM SIGNIficatione. Rubrica.

DIctum eſt de perſonis in primo libro.in ſecũdo de iudicijs. in tertio đ vita & reb' clericorũ. in quarto de ſponſalibus & matrimonio laicorum.in quinto de criminibus. Sed quia circa verborũ interpretationes & intellectus oriuntur quæſtiones frequentius ita,vt plerunq; nexã ſolui mus,modũ ligemus.vt ĩ.eo.tit.c.cùm olim:ideo poniť hic rubrica de verbo. ſignifica.¶ Videamus qd ſit verbũ. Vñ dicatur.Qualiter hic ſumatur. Qualiter ſit interpretandum.Quis poſſit verba dubia interpretari. Vltimo vidẽdũ eſt,qñ poſſit arctari, vel prorogari in-
1 terpretatio. ¶†Verbũ eſt pars orationis cũ tẽporibus & modis ſine caſu ſignificatiuum actionis & paſſionis. hic aũt poniť verbũ in larga ſignificatione vt ſupponat ꝓ qualibet parte orationis, ꝑ quam is qui loquitur,de animo gerit in notitiã aliorũ deducat; verba enim non ꝓpterea inſtituta ſunt, vt ꝑ ea ſe inuicẽ homines fallant,ſed vt eis quiſq; in alterius notitiã ꝓferat. verbis igiť vti ad fallaciã,non ad qđ ſunt inſtituta,peccatũ eſt.Intereſt.n.quẽad modũ verbũ procedat ex animo,ream linguam non facit,niſi rea mens,vt ꝓbantur hæc 23.q.2.c.is autem.& c.homines in fi.Vnde verſus. Non niſi mente rea,ſit mea lingua rea.vnde qui cõtra mentem loquitur,nihil dicit ; quia non dicit quod cogitat,quia vox illud non ſignat; nec dicit ꝙ vos ſignat,quia illud non intendit ;igitur nihil dicit.
2 vt ff.de rebus dub.l.in ambiguo.†Verbum aũt dicitur filius Dei;quia & ſicut per verbũ exprimitur voluntas hominis,ſic per filiũ Dei voluntas patris.vt de pœn.diſt.1.c.verbum Dei dimittit peccata.dicitur aũt verbũ ab aeris ver beratu,quod cõmune accidens eſt omnibus partibus orationis ſiue ſumatur in prima ſignificatione ſiue in ſecũda. In priuilegijs ſiue in ſcriptis interpretabunť verba ad id ad quod ſunt inſtituta.vt 22.q.2.c.quod aũt.non.n.ſenſum extrinſecũ alienũ & ex̃neũ debetis quęrere.vt 37.diſt.c.relatum.& ad cõmunẽ intelligentiã verba ſunt referenda.vt ſ̃.de ſpon.c.ex literis ff.de leg.3. l.non aliter. Sed contra plerunq; dum proprietas verborũ attenditur, ſenſus veritatis amittitur.vt ĩ.cod.tit.c.præterea , nam potius mens attenditur, quàm verba ſint conſideranda. vt 22. q.5.c.humanæ.aliquando contra communẽ intellectũ fit interpretatio.vt ſ̃. de poſtulando c.ad hæc.& potius conſiderandũ eſt quod teſtator ſenſerit, quàm ipſa vocis ſignificatio. vt ff.de fundo inſtructo l.cũ de lanionis.§.aſinã.& hæc vera ſunt,vbi interpretatio verbi haberetur à iure,ſicut canon interpretatur ſtatim.ideſt vſq; ad annũ & diẽ.vt 20.q.2.c.puella,puto quod in reſcriptis & priuilegijs magis mens & intentio ſuperioris attendenda ſunt, quàm verba conſideranda.vt ſ̃.de officio dele.c.ſuper eod.ſ̃.de decim.c.ex multiplici.ſ̃.de priuileg.c.quãto.& c.ĩ hijs.nã quãuis verba priuilegiorũ inſpicienda ſunt,vt ſ̃.de priuil.c.porro. tamen conſideranda eſt mens. vt ff.de leg.l.ſcire.1.q.1.c.marchion 12.q.5.c. humanæ.ĩ.cod.tit.c.intelligentiam.& idẽ dico in teſtamento,qa mens prior & potẽtior eſt,quàm vox.vt ff.đ ſupe. l.Labeo,in fi.Vñ ſi teſtator mihi legauit ſeruũ ſub appellatione ſtichi,cũ vocareť pãphilus,nõ ſtichus q ex verbis
3 ſignificať,ſed pãphilus debetur;†noĩa enim ſignificãdorũ hominũ gratia reperta ſũt,quod ſi quolibet alio modo intelligãtur,nihil intereſt, vt Inſtit.de lega.§.ſi qs in noĩe,& idẽ eſt ſi in fundi noĩe ſit erratũ,vt ff.de le.1.l.3.Secus in

nominibus

nominibus rerum. rerũ enim vocabula
immutabilia ſunt, hominũ mutabilia.
4 vt in ea l. in fi. 1. R. ¶ † Verba reſcripto-
rũ dñi papæ interpretatur papa. ſ. de
ſequeſtr. c. 1. Aliquando & legatus in-
terpretatur. vt ſ. de poſtulando. c. 1.
5 ¶ † Quis aũt poſſit interpretari priui-
legia, dixi ſ. de priuil. §. ſed pone. de in
terpretatione verò iuris diſtinctio eſt,
antiqua interpretatio generalis eſt ne
ceſſaria, & in ſcriptis redigenda inter-
pretatio principalis. vt C. de leg. & ſe.
con. l. non dubium. ſ. de ſenten. excom.
c. inter alia. Generalis neceſſaria, ſed
non in ſcriptis redigẽda interpretatio
cònſuetudinis, vt ff. de leg. & ſe con. l. ſi
de interpretatione ſ. de conſue. c. cùm
dilectus. Non generalis, ſed neceſſaria
in ſcriptis redigenda interpretatio iu-
dicis ff. de le. & ſe. com. l. nõ põt, & l. nã
vt ait. generaliter nec neceſſaria nec in
ſcriptis redigẽda interpretatio magi-
ſtri. vt C. de profeſ. l. 1. lib. 12. qa nulli⁹
6 addictus in verba magiſtri. ¶ † Sũt in-
terpretationes à iure qb⁹ per oĩa ſtan-
dũ eſt, vt in decre. hic poſitis & C. & ff.
eo. tit. p totũ. Sed pter has iuris inter-
pretationes inuenim⁹ & aliàs, nã noĩe
beneficij nõ continet̃ rectoria vł perſo
natus. vt ſ. de prębendis c. cùm olim. &
hoc ne iuri eorũ, ad quos ſpectat ele-
cto, detrahatur; & ſimile aliàs ſ. đ offi.
deleg. c. ſuper eo. ver. verba illa ordine
tur eccleſia talẽ interpretationẽ reci-
piunt ordinet per aliũ inſtituentem ad
quẽ inſtitutio ſpectat, ſed noĩe benefi-
cij continet̃ præbenda. vt ſ. de præben.
c. p illorũ. non obſtat his j. eod. tit. c.
tua. vbi præbendæ & maiora officia no
mine beneficij continẽtur. illud. n. obti
net fauore eccleſiæ à debitis releuan-
dis. & ideo dicit litera ĩ hoc caſu. ideo
ius interpretatur conſtitutionẽ illã ſ.
de conceſ. præben. vel eec. non va. c. nul
la. quod ad archiepiſcopatus vł epiſco
patus non ſolet extendi, ſed ad pſona-
tus alios & minora beneficia coarcta-
ri. vt ſ. de conceſ. prę. vel ec. c. dilectus.
quãuis hodie illi c. dilectus. videat̃ de-
rogatũ per conſtitutionẽ illã ſ. de elec.
c. ne p defectu. ſic interpretatur eadẽ
decreta. nulla. locũ non habere, niſi p-
bendæ fuerint diſtinctæ. vt ſ. de cõceſ.
præben. c. ex parte. Hoſt. ſic interpreta
tur eandẽ conſtitutionẽ, nulla. vt in 6.
menſibus, de quibus loquitur, tẽpus ſu
ſpenſionis nullatenus cõputetur, cũ il-
la Lateran. & concilij conſtitutio con-
tra negligentes tantũ fuerit pmulga-
ta. vt ſ. de con. præben. c. qa diuerſita-
tẽ. Interpretatur electio ideſt cõfirma
tio. vt ſ. de conſue. c. cùm dilectus. Itẽ
ius interpretatur clauſulã illã, q̃ inter-
ponitur in reſcriptis. quod ſi duo vel
oẽs intereſſe nequiueritis &c. vt intelli
gat̃ de impoſſibilitate iuris vel facti.
vt ſ. de reſcri. c. ſciſcitatus. & illa decr.
interpretatur illud ſciſcitatus. & c. ſ. đ
offi. delega. c. prudentiam. dicens q ſi
clauſula. quòd ſi oẽs vel ambo. ponit̃
in reſcripto, & vnus intereſſe non põt,
nec committere põt ſ. de offic. delega.
c. coram. Itẽ decre. illa. per tuas. inter-
pretatur aliam eiuſdem tit. c. licèt He
ly. de ſimo. Item decreta. illa ſ. de offi.
delega. ſuper quęſtionũ, interpretatur
illam. cũ te conſulente. Itẽ decret. illa.
de conſan. vir qui à ſtipite. interpreta-
tur aliã eiuſdem ti. non debet. ſic quod
aliqui diſtantes inter ſe quarto gradu
poſſint contrahere, niſi quãuis alter di
ſtat à cõmuni ſtipite 4. gradu. alter. 5.
Itẽ decre. illa ſ. qui fil. ſunt legi. p tuas.
in fi. interpretatur aliã eiuſdẽ tit. trãſ-
miſſæ. dum dicit, q in caſu diſſimili lo-
quitur. Itẽ quod dicit decr. illa qui fil.
ſunt leg. cũ interio. veterem, q filij na-
ti ex illis parentibus, qui ignorantes
impedimentum in facie eccleſiæ cõtra
xerũt, legitimi ſunt; interpretat̃ aliam
in eodẽ tit. dicens idẽ eſſe ſi alter con-
iugum ignoret impedimẽtũ. Itẽ quod
dicit decreta. ſ. de vi. & ho. cler. qñ. &
alia ſ. de ſen. excom. monachi, ſcilicet
q ſi aliquis de communiter viuenti-
bus manus in confratrem inijciat vio-
lentas, à ſuo abbate vel ſuperiore po-
terit abſolui, interpretatur decre. ſ. de
ſen. ex-

ſen.excõ.c.cum illorum.dum dicit niſi exceſſus extiterit difficilis & enormis. vt ſi ad mutilationem membri vel effuſionem ſanguinis eſt proceſſum, aut in epiſcopum vel abbatem violenta manus iniecta. Itẽ decre.illa.ſ.de cogna. ſpi.c.1.interpretatur illos canones.30. q.3.c.ſuper quibus, & poſt ſuſceptum. hæc exempla & alia his ſimilia iuris interpretatione notare per ſe poterit
7 quilibet ſtudioſus.¶†Item prorogatur iuris interpretatio ratione fauoris, vt ſi cui indultũ ſit retinere beneficia vacantia in ſua eccleſia, & fructus eorum percipere,ac in ſolutionem debitorum eiuſdem eccleſiæ conuertere,per interpretationem extenditur nomen beneficij ad præbendas vel beneficia maiora. vt ĩ.eo.c.tua nobis. Item verbũ illud, Labores,extenditur ad omnia quæ quidem religioſi proprijs manibus & ſumptibus excolunt. vt ſ.de decimus.c.ex parte. Item priuilegium indultum de decimis non ſoluendis extenditur ad decimas per interpretationẽ poſſeſſionum,quæ poſtmodum acquiruntur. vt ſ.de priuile.c.quia circa.Itẽ quod quibuſdam religioſis indultum eſt,ſ.vt cũ Romanæ terræ fuerit interdictum, excõicatis & interdictis excluſis poſſunt q̃nq; ianuis clauſis ſuppreſſa voce non pulſatis campanis diuina officia celebrare, ad epiſcopos prorogatur. vt ſ. de priuil.c.quod nonnulli.ſic per interpretationes extendimus donationes. vt ſ.de dona.c.cum dilecti.Vnde ſi Imperator donet, demum interpretatur cum omnibus iuribus & pertinentijs ſuis eſſe donatum. vt C.de bo.vac.l.ſi q̃ñ lib.10. Idem facimus in teſtamẽtis ſimiliter ratione fauoris. Vnde ſi aliquis leget vina, interpretamur & vaſa vinaria legaſſe. ff. de vi. & tri.leg.l.ſi cui.§.ſi vinum.& ff.de penu.le.l.qui penum.§.vlt.& l.namq;.& auibus legatis & auiaria debentur. vt ff.de leg.3.l.auibus. Non enim in cauſa teſtamentorũ ad diffinitionem vtiq; deſcendendum eſt, cum plerunq; abuſiuè loquantur homines, nec proprijs nominibus vel vocabulis vtantur. vt ff.de leg. 3.l.non aliter.§.titius. Ideoq; cartarũ appellatione,libros intelligimus eſſe legatos, cum vox teſtatoris,& voluntas vrgeat, vt cum quis dixerit cartas meas vniuerſas, q nihil aliud quàm libros habeat, ſtudioſus ſtudioſo reliquens.vt ff.de lega.3.l.librorũ.§.quod tñ. Item prorogatur iuris interpretatio ratione generalitatis,vt cũ quis obligat bona ſua,& futura bona intelligatur obligare. vt C. quæ res pigno.oblig. poſ.l.vltima. Item cum quis fundũ obligat,nihil excipiens ius patronatus, quod in eccleſia in fundo ſita obtinet, obligare videtur. vt ſ.de iure patrona.c.ex literis.
8 ¶†Aliqñ interpretatio iuris arctatur, vt in procuratione exigenda ne ſubiecti grauentur.vt ſ.de cẽ.c.quanto. Itẽ arctatur vt exactionis & auaritiæ nota vitetur,vt ſ.de cen.c.ex parte.Item interpretatio arctatur odij ratione, vt cùm decimæ laico conceduntur in feudum,quod male ſit,vt ſ.de his quæ fi.a præla.ſine con.ca.c.cũ apoſtolica. Itẽ in hoc caſu occaſione decimationis antiquæ non ſunt decimæ noualium vſurpandæ cùm in talibus non ſit extẽdenda licentia,ſed potius reſtringenda. vt ſ.de decim.c.tua. odia.n.per interpretationem reſtringenda ſunt.vt ff.de liberis & poſth.l.cũ quidã.ſ.de conſang. & affini.c.quod delicto. Item arctatur venditio per interpretationem, vt non videatur epiſcopatum vel venditũ vel in venditione exceptũ, q venditionis tpe non extabat, vt ff.de contrahen. emp.& ven.l.Rutilia. & hoc ideo quia in venditione inſpicitur tempus contractus.Item in fauorem rei fit reſtitutio per interpretationẽ,nam ſi quis legauerit nummos & neſcimus de qbus ſenſit,tunc ſumitur coniectura ex pluribus; ſpectatur.n.conſuetudo patrisfamilias in primis, deinde regionis in qua teſtator verſatus eſt, ſed & mens patrisfamilias & legatarij dignitas vel charitas & neceſſitudo. In ſumma, quę

præcedunt vel ſequuntur ſcripta ſcrutanda ſunt.vt ff.de lega.1.l.filiusfamilias.quia ſi nec ex illis coniectura capi poſſit,tunc locum habet quod dicitur, nummis in diſtinctè legatis exiguiores debentur,ſi neque ex conſuetudine patrisfamil.neq; ex regione vnde fuit, neque ex contextu teſtamenti poſſit apparere.vt ff.de lega.3.l.nummis. quod ideo contingit, quia cum hæres damnatus ſit nummos dare, in poteſtate eius eſt,quos velit dare & liberare.vt ff.de lega.3.l.qui concubina.§.primo.

SVMMARIVM.

1 *Regula quid ſit, & vnde dicatur.*
2 *Regulæ vnde ſummantur.*
3 *Regula, omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur,quomodo intelligatur.*
4 *Regula, quòd dubia in meliorem partem ſunt interpretanda, qualiter ſit intelligenda.*
5 *Regulæ,quòd vtilius ſcandalum naſci permittitur quàm veritas relinquatur, ſenſus.*
6 *Regulæ, quòd eſt illicitum neceſſitas facit licitum,explanatio.*
7 *Regulæ,quod latèter,aut p vim,vel aliàs illicitè introductum eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere, declaratio.*
8 *Regulæ, quòd index à tormentis incipere non debet,intellectus.*
9 *Regula,quidquid in ſacratis Deo rebus & epiſcopis agitur pro ſacrilegio reputatur, quomodo ſit intelligenda.*
10 *Regula,qui ex timore facit præceptum aliter quàm debeat facit, qualiter intelligatur.*
11 *Regulæ,offendēs in vno factus eſt omnium reus,intellectus.*
12 *Regula,non poteſt eſſe paſtoralis excuſatio ſi lupus oues comedat,& ipſe neſcit, declaratur.*
13 *Regulæ, indignum eſt,& tam Romanæ eccleſiæ conſuetudine alienum vt pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur,declaratio.*

¶DE REGVLIS IVRIS. Rubrica.

AD eximij operis cōſumationē, & miniſtrorū iuris canonici inſtructionē perfectiſſimam doctrinam diffinitiones iuris ſiue regulæ ſupponuntur,vnde intitulatur rubrica. de regulis iuris.¶Videndū eſt, quid ſit regula.Vñ dicatur. Qualiter finiatur. Ex quibus regula ſurgit.¶Regula † qdē 1
eſt quæ rem breuiter enarrat,non vt ex regula ius ſumatur, ſed ex iure quod eſt,regula fiat.vt ff.eo.titu.l.1. Sed in grāmatica regula eſt multorū conſimiliū collectio. ¶Regula dicta eſt ex eo ꝙ rectè ducit, nec aliqñ aborſum trahit. Alij dixerunt regulam dictā,vel ꝙ regat,vel ꝙ normā rectè viuendi præbeat,vel ꝙ diſtortum prauūque corrigat.vt 3.diſt.c.regula. ¶Sed obijcies,ſi hoc facit regula; ergo regula eſt ius, ſed contrariū dixi,non vt ex ea ius fiat. Rñdeo in decre.ſumitur regula ſm ꝙ canon græcè, latinè regula nuncupatur.vt 3.diſt.c.canon.ſumitur autē regula,vel ex ſigno vniuerſali.vt j.eod. tit.c.omnes res ff.eod.titu.l.omnia.vel ex ſigno indiffinito ff.eod.titu.l.quicquid calore iracundiæ.vel ex alio generaliter dicto.vt j.eod.titul. c.quod non eſt licitum. ¶ † Sumuntur regulæ 2
ex iure conſtituto. vt ff.eod.titu.l.1.& vt ſuperius dixi. quædam tamen ſunt, in quibus regulæ vel diffinitiones proditæ non ſunt, quia nec tradi poſſunt; difficilis eſt enim aliquarū rerum diffinitio,vt morę ff.de vſu.l.mora,in prin. ſic & alibi lex dicit in impenſis factis in rebus dotalibus.quæ autem impendiæ ex rebus dotalibus deduci debeant,nō tam facile in vniuerſum diffiniri,quàm ſingula ex genere & magnitudine impendiorum æſtimari poſſunt. vt ff.de impen.in rebus dota.fac.l.quod dicitur, in fin. Item non potuit diffiniri quanta fides ſit teſtibus adhibenda. & ideo hoc arbitrio iudicis reſeruatur,

tur, dum dicitur. Tu magis ſcire potes quanta fides ſit teſtibus adhibẽda. vt ff.de teſti.l.teſtium fides.in verſi.verba epiſtolæ.ſic quanti tẽporis pœnitentia ſit peccatoribus imponenda canone non potuit diffiniri. & ideo dictum eſt,tempora pœnitudinis habita moderatione conſtituenda ſunt. tu iudica prout conuerſorũ animos proſpexeris eſſe deuotos habito reſpectu ad ætatis pericula, & ægritudinum neceſſitates. vt 26.q.7.c.tẽpora. & c.hæc ſic. ¶Item quatenus & cuius interſit, non potuit diffiniri; eo q non in iure, ſed in facto conſiſtit. vt ff.eo.tit.l.quatenus. ¶His igitur præmiſſis ad aliquam præſentis tractatus doctrinam, regulas ſub hac
3 rubrica poſitas exponamus. ¶ † Prima igitur regula.omnis res per quaſcunq; cauſas naſcitur, per eaſdẽ diſſoluitur, ſubaudi in contractum agentes. vt eſt videre in emptione & venditione, quæ conſenſu contrahuntur, & contrario conſenſu diſſoluũtur rebus integris exiſtentibus. ſecus ſi ad ſolutionem pretij vel rei traditionem peruentum ſit. vt C.quando licet ab emp.re.l.1. Idem in alijs bonæfidei contractibus. vt ff.de pact.l.ſi vnus.§.idem. Idem in ſponſalibus de futuro.vt ſ.de ſponſali.c.præterea. ſecus in matrimonio.vt ſ.de iureiurand.c.tua.& ff.de eo qui cog.cõſan. vxo.ſuæ c.ſuper eo hoc ideo,quia matrimonium non ſoluitur niſi morte. vt 32.q.7.c.licitè.& in Auth.de nup.§.deinceps.collat.3.& ſimile ad l.iſtam.ff.
4 eo.tit.l.nihil. ¶†Secunda regula dicit. q ea facta,quæ dubium eſt quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. vt enim vir præditus ſcientia literarum & maximè prælatus cũ propria conſanguinea conuerſatur,credi debet quod hoc faciat affectionis & non fornicationis cauſa.vt ſ.de præſum.c.cùm in iuuẽtute. Item cum legatus eccleſiæ Romanæ & maximè cardinalis equum vel aliud modicum recipiat ab eius cognato,cui cõfert aliquid ſpirituale,credendum eſt quòd non ſimoniæ, ſed neceſſitatis cauſa recipiat. vt ſ.de ſimoni.c.& ſi q̃ones. & hoc ideo contingit. quia quilibet præſumitur bonus, donec contrarium probetur. vt ſ.de ſeruiti.c.vno.ſ.de præſumptio.c.dudum. & nullum ſuæ ſalutis immemorem. vt 1.q.vlt.c.ſancimus. Alia iura dicunt in humaniorum partem in dubijs declinandum.vt de tranſactio.c.vlt.50.diſt. c.eos. Alia, in dubijs,quod tutius eſt, tenere debemus. vt ſ. de presby. non bapt. mi.c. veniens.ſ. de bapt. & eius effec.c.de quibuſdam. de conſtit.di.4. c.ſi nulla.& diſt.1.c.presbyteri.Alia in dubijs ſuis conſcientijs homines relinquuntur. ſ. de iureiurand. c. mulieri. 33.diſt.c.habuiſſe. ¶Tertia regula eſt.
5 † vtilius ſcandalum naſci permittitur, q̃ veritas relinquatur.ſcilicet fidei, vel veritas bonæ vitæ. Triplex eſt enim veritas, bonæ vitæ, & hæc nunquam dimittatur propter aliquod ſcandalum; quia pro nullo ſcandalo debet committi mortale peccatum.vt ſ.de noui opẽ. nunc.c.cum ex iniuncto,circa fin. Item iuſticiæ reſpẽ iudicis,diſciplinæ reſpectu prælati. Et in his aliquando veritas dimittitur propter ſcandalum. vt 23. q.4.c.non poteſt.Vnde verſus.Eſt verſi vitæ, doctrinæ, iuſticiæq;.Vnum ſemper habe,duo propter ſcandala linqui.
6 ¶†Quarta regula eſt,quod non eſt licitum. ſimile ad hanc regulam de conſe. diſt.1.c.ſicut.& diſt.3.c.peruenit.& di. 5.c.diſcipulo.ſ.de fur.c.qui per neceſſitatẽ. Et eſt ratio; qui neceſſitas eſt contraria voluntati.ff.quod met. cauſa.l. 1.& nullum peccatum,niſi voluntariũ.
7 vt 15.q.1.§.1.& c.illa. ¶†Quinta, qđ latenter,aut per vim, vel aliàs illicitè introductũ eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere. in hac poteſt poni exẽplum in exactis latenter, aut per impreſſionem,aut per dolum à prælatis introducta,quæ ſubſiſtere de iure non debent. vt 10.q.3.c. quia cognouimus. ſupra de exceſſ.præla.c.ſane. vel poteſt poni exemplum in conſuetudine irrationabili introducta latenter, vel per vim,

quæ ſubſiſtere non debet.ff.deli. & ſe. conſu.l.quod non ratione.ſ.de conſue
8 tudi.c.vlt. ¶ † Sexta in ipſo cauſæ initio non eſt à quæſtionibus inchoandum, contingit hoc ideo, quia ad quæſtiones non peruenitur, niſi per præſumptiones, & iudicia; & propterea non eſt à quæſtionibus inchoandum. vt dicit hic, & ff.co.tit.l.1.Reſpon.1.&
9 C.eo.tit.l.miles. ¶ † Septima quicquid in ſacratis Deo rebus & epiſcopis agitur, pro ſacrilegio reputatur, quia ſacra ſunt & à quocunq; violari non debent; ſacrilegium enim committitur, ſi res eccleſiæ diripiantur, vt 1.q.3.c.peruenit.16.q.7.c.2.17.q.4.c. ſi quis domum.ſ.de fo. compe.c. conqueſtus.ſ. de ſenten.excom.c.conqueſti. & quod dicit ſacratis, ſupplè maximè; nam & non ſacratæ priuilegium habent, vt ſerui eccleſiarum.vt 12.q.3.c.eccleſiarum ſeruos.ſic & cum iniuria infertur perſonis eccleſiaſticis. vt 17. q.4.c. ſi quis ſuadente. & quod hic dicit de epiſcopis ſubaudi maxime. 17. q.4.c.ſi quis
10 deinceps. ¶ Octaua, † qui ex timore facit præceptum, aliter quàm debeat, facit; & ideo iam facit, intelligendum eſt de præcepto diuino, & de eo qui illud facit timore ſeruili, qui non poteſt eſſe ſimul cum charitate, vnde talem timorem habens non poteſt mandata domini adimplere, cum non ſit in charitate, quæ eſt ſumma omnium bonorum operum. vt de pœni.di.2.c.charitas.ſecus eſt de timore filiali, qui ſimul habetur cum charitate, vnde qui timet Deum faciet bonum. Item timor ſeruilis introduxit filialem, ſicut ſeta, filum, vel lignum, vt de pœni.diſt.2.c.ſicut ſeta.vnde dicitur, creſcit charitas, & minuitur timor, vt de pœni.diſt.2.c.forte nata.perfecta vero charitas foras emittit timorem. vt 23.q.6.c.ſchiſmatici. qui igitur timore ſeruili facit præceptũ Dei, nec facere intelligitur, vt dictum
11 eſt. ¶ † Nona, offendens in vno factus eſt omnium reus. quod ſic intelligo, vt offendens in vno peccato mortali, fiat reus omnium, quo ad ſufficientiã damnationis, id eſt ita ſufficiat vnũ ad æternam damnationem, ſicut omnia. Vel offendens in vno, id eſt in vna virtute; nam ſtatim ſubintrat vitium virtutis oppoſitum, cùm excluditur virtus. vt 32.q.1.c.cum denunciatur improbitati. & ſic cum habeat vnum vitium mortalis peccati, omnium virtutum factus eſt reus; quia nullam habet virtutem. Vel vno id eſt in charitate, ſine qua nemo poteſt ſaluari, ac ſi omnium peccatorum reus eſſet; & ſimile ad iſtud de
12 pœni.diſt.6.c.1. ¶ † Decima non poteſt eſſe paſtoralis excuſatio, ſi lupus oues comedat, & ipſe neſcit. hoc ideo contingit, quia de cuſtodia tenetur.ff. loca.& condu.l.qui mercedem. paſtor enim vigilare debet, & animam ſuã ponere pro ouibus.vt 23.q.4.c.tres perſonæ. & ideo tenetur de culpa, ſicut cuſtos carceris. vt ff.de cuſto. & ex. re.l. vlt. non igitur excuſatur paſtor ignorantia, quia de negligentia tenetur, vt prælatus.91.di.c.dictum. ſicut nec excuſatur cuſtos fornacis, ſi obdormit vel negligenter cuſtodit, & ignis euagatus villam incendit. vt ff.ad l.aquil.
13 l.ſi ſeruus. ¶ † Vltima regula eſt, indignum eſt & à Romanæ eccleſiæ conſuetudine alienum, vt pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur. hoc ideo, quia ſimonia committitur. vt ſupra de ſimo.c.ſi diligenti. Sed ſacramentum de fidelitate, & ſi clericus primatus non debeat ſuo prælato præſtare. vt ſ.de maio. & obe.c.legebatur. ſi tñ hæc conſuetudo depoſcat, præſtabitur. vt ſ.de verb.ſig.c.cum clerici. ſupra de elec.c.qualiter.ſed à prælato de iure præſtatur ſuo ſuperiori. vt ſupra de iureiur.c.nullus.23.diſt.c.quanquã. Sed quamuis pro ſpiritualibus temporalia non præſtantur, affectio tñ & charitas indebite non cenſentur. ¶ Solent n.homines quadam prærogatiua amoris diligere illos, à quibus ſe percepiſſe beneficia recognoſcunt. vt ſupra de teſta.c.cùm in officijs. Cum igitur doctrina iu-

na iuris canonici, ſpirituale ſit obſequium, potes ò lector mihi retribuere ſpiritualiter in effectu. ſed ſufficit ſi non detrahas, ſi hoc opus laudibus attollendum lingua non carpas venenata. Sunt enim quidam, qui in primo ſe æſtimant, vt bona quæ viderint, diſcere contemnant; & quod grauius eſt, aliorum opuſcula quanquam vltima dente lineam vltro ſuffundunt, ſicubi verò reperiris quod aliorum dicta corripiant, non turberis; hæc enim cōſcientiæ quædam exegit temeritas; quæ in offenſam incidere timuit omittendo hæc cui vtilitas ſuaſit & indixerit. ſi fortaſſe legeris quod in apparatu meo memineris te vidiſſe, conſidera quod non omnes, qui ſummam habituri ſunt, habeant apparatum, & propterea malui repetere quàm deeſſe.

FINIS.

VENETIIS.
Apud Chriſtophorum de Zanettis.
M. D. LXX.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA